This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Tämä on kauan vain kirjaston hyllyssä olleen kirjan digitaalinen kappale, jonka Google on huolellisesti skannannut, osana tavoitettaan tehdä maailman kirjatsaataville Internetissä.

Kirjan tekijänoikeussuoja on jo rauennut ja kirjasta on tullut vapaasti jaeltava. Vapaasti jaeltavalla teoksella ei joko koskaan ole ollut tekijänoikeussuojaa tai suoja on rauennut. Se, onko teos vapaasti jaeltava, riippuu kunkin maan lainsäädännöstä. Vapaasti jaeltavat teokset avaavat meille paluun menneisyyteen, menneisiin kulttuureihin sekä tietoon, joka muuten olisi vaikeasti löydettävissä.

Reunahuomautukset sekä muut lukijoitten lisäämät merkinnät on jätetty näkyviin kertomaan teoksen matkasta kustantajalta kirjaston kautta Internetiin.

Käyttöohjeet

Google on ylpeä saadessaan digitoida materiaalia yhteistyössä kirjastojen kanssa, ja tuodessaan vapaasti jaeltavaa materiaalia yleiseen tietoon. Vapaasti jaeltavat teokset kuuluvat yleisölle, ja Google toimii ainoastaan asianhoitajana. Koska työ tulee kalliiksi, Google on kuitenkin ryhtynyt toimenpiteisiin kaupallisen väärinkäytön estämiseksi, esimerkiksi rajoittamalla automaattisten kyselyjen suorittamista.

Käyttäjältä odotetaan:

- Rajoittumista vain yksityiskäyttöön
  Googlen teoshaku on tarkoitettu yksityishenkilöille, ja teosten kaupallinen hyödyntäminen on kiellettyä.
- Pidättäytymistä hakujen automatisoinnista
  Googlen hakujärjestelmien automatisoitu käyttö on kiellettyä. Jos hakujen tarkoituksena on saada materiaalia koneellisen kielenkääntämisen, optisen tekstintunnistuksen tai muun suuria määriä tekstiä vaativan sovelluksen kehittämiseen, ota yhteyttä Googleen. Google on edelläkävijä julkisesti jaeltavan materiaalin hyödyntämisessä ja voi ehkä auttaa.
- Lähdetietojen säilyttämistä
  Jokaiseen tiedostoon sisällytetty Googlen leima toimii muistutuksena projektista, ja auttaa etsimään lisämateriaalia Googlen teoshaun kautta. Älä poista merkintää.
- Varmistavan käytön laillisuuden
  Käytitpä teosta mihin tahansa, on muistettava, että käyttäjän on itse varmistettava käytön esteettömyys voimassa olevien säädösten kannalta. Ei pidä olettaa, että kirja on vapaasti jaeltavissa kaikkialla, jos se on sitä Yhdysvalloissa. Se, onko teos tekijänoikeussuojan alainen, riippuu maittain, eikä ole olemassa kattavaa ohjetta siitä, miten yksittäistä teosta voi missäkin tapauksessa käyttää. Ei pidä olettaa, että teoksen oleminen Googlen teoshaussa tarkoittaisi, että sitä voi käsitellä miten tahansa missä tahansa. Tekijänoikeussuojan rikkomukset voivat käydä kalliiksi.

Tietoja Googlen teoshausta

Googlen pyrkimyksenä on maailman tietojen järjestäminen ja niiden tuominen avoimesti kaikkien saataville. Googlen teoshaku tuo maailman kirjat lukijoitten ulottuville samalla kun se auttaa kirjailijoita ja kustantajia löytämään uutta yleisöä. Hakuja tämän teoksen täydestä tekstistä voi tehdä osoitteessa `http://books.google.com/`

CAIT 1031.3 (25)

Harvard College
Library

FROM THE BEQUEST OF

SUSAN GREENE DEXTER

VALVOJA

VIIDESKOLMATTA VUOSIKERTA

1905.

TOIMITUS:

E. N. SETÄLÄ. ZACH. CASTRÉN. KUSTAVI GROTENFELT.
LAURI HENDELL. U. KARTTUNEN. O. MANNINEN.
V. TARKIAINEN.

AVUSTAJIA:

JUHANI AHO. A. H. BERGHOLM. K. R. BROTHERUS. J. H. ERKKO. A. V. FORSMAN.
J. FORSMAN. O. A. FORSSTRÖM. HANNES GEBHARD. A. GROTENFELT. HJ. HAHL.
TEKLA HULTIN. K. F. IGNATIUS. SANTERI INGMAN. MIKAEL JOHNSSON.
O. A. KALLIO. GUST. KOMPPA. KAARLE KROHN. K. S. LAURILA. EINO LEINO.
N. LIAKKA. V. MALIN. AINO MALMBERG. KUST. MELANDER. TEUVO PAKKALA.
TH. REIN. O. RELANDER. HEIKKI RENVALL. M. RUUTH. HELMI SETÄLÄ.
K. J. STÅHLBERG. W. SÖDERHJELM. K. TALLQVIST. O. E. TUDEER. YRJÖ WICHMANN. Y. M.

HELSINGISSÄ
SUOMALAISEN KIRJALLIS. SEURAN KIRJAPAINON OSAKEYHTIÖ
1905.

Δ
BALT 1031.3 (25)

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY
Jul 1951

Ainehisto.

Kirjoituksia valtion, yhteiskunnan, tieteen, kirjallisuuden ja taiteen aloilta.

Siv.

Alhainen, W. I., Omaa maata Torppareille . . . . . 715.
Alkio, Santeri, Kansallisuus ja ihmisyys . . . . . 684.
Aspelin, Eliel, Kansamme tehtäviä . . . . . 747.
— —, Thomas Mann. Saksalainen kertoja . . . . . 538.
Aspelin, J. R., Kansa ja kansalainen . . . . . 660.
B., K. R., Katsaus ulkomaihin . . . . . 66.
Bergholm, A. H.,, Katsaus Kansallisteatterin syysnäytäntökauteen 1904 . 47.
— —, Suomalaisesta kirjallisuudesta . . . . . 733.
Calamnius, Ilmari, Suomen kielen pyhästä asiasta . . . . . 730.
Castrén, Kaarlo, Kansamme tehtäviä . . . . . 708.
Castrén, Zach., Kansallisuus ja ihmisyys . . . . . 694.
Collin, Chr., Shakespearen Hamlet . . . . . 267.
Donner, O., Maa on lailla rakennettava . . . . . 703.
Eisen, M. J., Kansallisuus ja ihmisyys . . . . . 671.
Erich, R., Milloin yksilö saa luopua oikeudestaan? . . . . . 380.
Eucken, Rud., Lisä kansallisuuskysymykseen . . . . . 665.
Forsström, O. A., Kansallisuus ja ihmisyys . . . . . 672.
Gauthiot, Rob., Yhdenvertaisuutta . . . . . 722.
Godenhjelm, B. F., Kansallisuus ja ihmisyys . . . . . 658.
Grotenfelt, Arvi, Ihanteet ja oikeus kansojen välisissä suhteissa . . . . 1.
— —, Kansallisuus ja ihmisyys . . . . . 689.
Grotenfelt, K., Kansallisuus ja ihmisyys . . . . . 681.
Hagman, Lucina, Kansallisuus ja ihmisyys . . . . . 668.
Hendell, Lauri, Asevelvollisuus — Työvelvollisuus . . . . . 717.
Hermanson, Robert, Voivatko valtiosäädyt nykyisissä oloissa laillisesti ryhtyä valtiopäivätyöhön? . . . . . 90.
Hirn, Yrjö, Kansamme tehtäviä . . . . . 732.
Hjelt, Edv., Kansallisuus ja ihmisyys . . . . . 673.
Hägg, Hilma, Mitkä asianhaarat määräävät viljan hinnat Suomessa? . . 286.
Igelström, A., Kansallisuus ja ihmisyys . . . . . 678.
Ignatius, K. F., Onko kansallisuusaate ristiriidassa ihmisyysaatteen kanssa? 650.
Ihamuotila, A. A., Alempi maanviljelysopetuksemme . . . . . 181.
Ingman, Lauri, Evankeliumi elämän perustuksena . . . . . 210.
Ingman, Santeri, Kansallistunto on toista kuin »natsionalismi» . . . . 692.
Johansson, Erik, Tieteellinen kirjallisuus ja kansallinen kieli . . . . . 737.
Johnsson, Mikael, Kansakoulu ja luonteenkasvatus elämää varten . . . 367.
Järnefelt, Arvid, Kansamme tehtäviä . . . . . 716.
Kilpi, Volter, Don Quijotte de la Mancha romaanin 300-vuotisen muistojuhlan johdosta . . . . . 236.
— —, Eino Leinon runoudesta . . . . . 433.

— —, Nykyaikaisista taidepyrinnöistä . . . . . 454.
Krohn, Julius, Kansamme tehtäviä puolivuosisataa sitten (kirje 24. XII. 1860 Kaarlo Slöörille). . . . . 752.
Kuka tahansa, Ajatuksia nykyisistä oloistamme . . . . . 145.
Laurila, K. S., Kansallisuus ja ihmisyys . . . . . 698.
Leino, Eino, Kansallisteatteri . . . . . 328.
— —, Friedrich Schiller . . . . . 219.
Lindeqvist, K. O., Kansallisuus ja ihmisyys . . . . . 680.
Linnankoski, Johannes, Mikä olisi välttämätöntä . . . . . 726.
M—o, O., Lyhyt katsaus viime talven musiikki-elämään . . . . . 324.
Malin, V., Kansallisuus ja ihmisyys . . . . . 690.
Mandelstam, Jos., Kansamme tehtäviä . . . . . 713.
Mechelin, L., Kansallisuus ja ihmisyys . . . . . 653.
Mikkola, Joos. J., Kansamme tehtäviä . . . . . 720.
Moltesen, Eva, Miksi H. C. Andersen tuli saturunoilijaksi . . . . . 169.
Nielsen, Konrad, Kansallisuus ja ihmisyys . . . . . 696.
Puukko, A. F., Telepatiasta . . . . . 470.
Palmén, J. A., Luonnonhistorian asema Suomen oppikouluissa . . . . 742.
Qvigstad, J., Kansallisuus ja ihmisyys . . . . . 669.
Rein, Th., Kirkkomme siveelliset ihanteet . . . . . 79.
— —, Naisten valtiollinen äänioikeus . . . . . 635.
Relander, O., Kansallisuus ja ihmisyys . . . . . 686.
Ruin, Wald., Elämän arvosta ja kaunistuksesta . . . . . 223.
— —, Suomalaisten tervehdys pohjoismaiden veljeskansoille . . . . . 675.
— —, Taide ja koulu . . . . . 547.
Runeberg, J. V., Kansallisuus ja ihmisyys . . . . . 661.
S., E. N., Albert Edelfelt . . . . . 447.
Salminen, V., Kansallisuusaate ja ihmisyysaate . . . . . 683.
Setälä, E. N., Katsaus suomenkielisen aikakauskirjallisuuden vaiheisiin . 605.
Sieber, J., Kansamme tehtäviä . . . . . 711.
Siikaniemi, Alku, Suomi-ystäviä Jenassa . . . . . 310.
Stenij, Edv., Kansamme tehtäviä . . . . . 751.
Ståhlberg, K. J., Kansamme tehtäviä . . . . . 706.
Szinnyei, József, Kansamme tehtäviä . . . . . 739.
Söderhjelm, Werner, Kansamme tehtäviä . . . . . 712.
T., V., Kansallisteatteri . . . . . 578.
Thomsen, Vilh., Tieteen yhteiskieli . . . . . 519.
Warén, E. J., Vapaa rakkaus ja avioliitto »ajaksi» kehitysopin kannalta katsottuna . . . . . 20.
Vasenius, Valfrid, Johan Jacob Nervander runoilijana . . . . . 155.
— —, Onko ihmisellä luontaisia oikeuksia? . . . . . 644.
Vennola, J. H., Muutamia viljan hintatutkimuksen kysymyksiä. Neiti Hilma Hägg'in kirjoituksen »Mitkä asianhaarat määräävät viljan hinnat Suomessa?» johdosta . . . . . 390.
Wichmann, Yrjö, Kansamme tehtäviä . . . . . 739.
Vikár, Béla, Kansamme tehtäviä . . . . . 750.
Wiklund, K. B., Kansamme tehtäviä . . . . . 750.
Öhman, Hjalmar, Constantin Meunier . . . . . 122.
— —, Suomen kuvaamataide v. 1904 . . . . . 566.

Ks. myös »Kaunokirjallisuutta» osastossa *Aho, Juhani* ja *Malmberg, Aino*.

Väittelyä (ks. myös liitteitä). . . . . 262, 356, 360, 363.

Liitteitä.

IX:teen vihkoon: *Hägg, Hilma*, Mitkä asianhaarat määräävät viljanhinnat Suomessa. II. Vastine hra J. H. Vennolalle.
Vennola, J. H., Lisiä väittelyyn viljan hintatutkimuksen kysymyksistä. Vastine nti Hilma Häggin vastineeseen.
X:teen vihkoon: *Hägg, Hilma*, Vieläkin viljanhintojen muodostumisesta Suomessa. Hra J. H. Vennolan toisen vastineen johdosta.
Vennola, J. H., Loppuhuomautus käsitteiden selvittämiseksi muutamista viljanhintatutkimuksen kysymyksistä. Neiti Hilma Häggin kolmannen kirjoituksen johdosta.
Hägg, Hilma, Vieläkin viljanhintojen muodostumisesta Suomessa. II. Hra J. H. Vennolan »loppuhuomautusten» johdosta.

Kirjeitä Helsingistä

kirj. *Spectator*.

Valtiopäiväkatsaus:
Enteet . . . . . 72.
Suuri kysymys . . . . . 73.
Suostuntakysymys . . . . . 74.
Anomusesitykset . . . . . 76.
Huhuja ja tapahtumia . . . . . 76.
Hyvää jatkoa . . . . . 77.
Valtiopäivät: Työkysymys valtiopäivillä . . . . . 138.
Prokuraattorin murha . . . . . 142.
Valtiopäiväkatsaus:
Senaatin lausunto »suuresta anomuksesta» . . . . . 338.
Kutsuntain lakkauttaminen . . . . . 340.
Valtiosäätyjen toiminta laillisen järjestyksen palauttamiseksi . . . 342.
Säätyjen sisäiset asiat . . . . . 346.
Muut kysymykset . . . . . 347.
Valtiopäivien työtapa . . . . . 349.
Onko laillisuus palautumassa? . . . . . 514.
Yhteistoiminta eri puolueiden välillä ja sen mahdollisuus . . . . . 515.
Valvojan leviäminen . . . . . 594.
Vapaa sana . . . . . 597.
Suurlakko . . . . . 598.

Kaunokirjallisuutta.

Ackté-Renvall, Aino, Mielialoja . . . . . 765.
Aho, Juhani, Kahdeksas luku tekeillä olevasta romaanista . . . . . 28.
— —, Kansamme tehtäviä . . . . . 704.
Andersen, H. C., Paha Ruhtinas (Tarina). Suom. Helmi Setälä . . . 197.
Calamnius, Ilmari, »Ponsilauseita» . . . . . 430.
Erkko, J. H., Aik'ihminen . . . . . 756.
France, Anatole, Putois. Suomennos . . . . . 489.

Hällström, Ester, Jää hyvästi! . . . . . 766.
Juva, Valter, Kuule kuusta äidin ko'issa . . . . . 764.
Kallas, Aino, Syrjässä valtateiltä . . . . . 773.
Kauppis-Heikki, Miten ensimäinen sulka putosi ihanteeni siivestä . . . 788.
Leino, Eino, Ensimäinen näytös tekeillä olevasta näytelmästä Alkibiades 244.
— —, Kansalliskaarti. Laulu lakkoviikolta . . . . . 774.
Larin Kyösti, Myrskylaulu . . . . . 771.
Maeterlinck, Maurice, Tähti. Suomennos . . . . . 422.
Malmberg, Aino, Kansamme tehtäviä . . . . . 709.
Mann, Thomas, Tie hautausmaalle. Suomennos . . . . . 569.
Manninen, O., Rooman valta . . . . . 760.
Moltesen, Eva, Päiväkirjan lehti . . . . . 759.
Pavolini, P. E., Runon katkelma . . . . . 784.
Runeberg, J. L., Von Törne. Suom. O. Manninen . . . . . 114.
— —, Munter. Suom. O. Manninen . . . . . 118.
— —, Heinäkuun viides päivä. Suom. O. Manninen . . . . . 449.
— —, Kuningas. Suom. Eino Leino . . . . . 504.
— —, Sotamarski Suom. Eino Leino . . . . . 505.
Rydberg, Viktor, Kuule kuusta äidin ko'issa. Suom. Valter Juva . . 763.
Talvio, Matla, Kesällä . . . . . 762.
Tanholin, Joh., Voimallinen tervehdysruno Valvojalle . . . . . 153.

Muistoja ja tervehdyksiä.

Ahlstedt, Rob., [Muistoja Valvojan painatuksesta] . . . . . 795.
Barrios, Benet R., Tervehdys . . . . . 785.
Beauvois, E., [Tervehdys] . . . . . 779.
Butler, E. D., [Tervehdys] . . . . . 781.
Hurt, J., [Tervehdys] . . . . . 783.
Karttunen, U., Toimitussihteeriajaltani . . . . . 793.
Setälä, E. N., Uuden vuosisadanneljänneksen kynnyksellä . . . . . 800.
Setälä, Helmi, Kokemuksiani Valvojasta . . . . . 790.
Siikaniemi, Alku, Tervehdys meren takaa 25-vuotiaalle Valvojalle. . . . 786.
Teza, E., Kahdenkymmenenviiden vuoden kuluttua . . . . . 777.
Thomsen, Vilh., [Tervehdys] . . . . . 776.
Simonyi, Zsigmond, Tervehdys Valvojalle . . . . . 782.
Ks. myös 1:sessä osastossa *Nielsen, Konrad, Wichmann, Yrjö, Wiklund, K. B.* sekä 3:nnessa osastossa *Pavolini, P. E., Tanholin, Joh.*

Arvosteltuja ja ilmoitettuja teoksia.

	Arv.	
Aina, Vid aftonlampan.	F. L.	258.
von Alfthan, Ingeborg, Vindar	F. L.	204.
Alrutz, Sidney, Själslifvets mystik	A. F. Puukko	484.
Andersen, C. H., Elämäni satu	Eva Moltesen.	177.
Andersin, Hanna, Helppotajuinen englannin kielen opas	P. W.	260.
Anttila, Selma, Kuvia työväen kaupungista	V. T.	58.
Bager-Sjögren, Sanndrömmarna och deras vetenskapliga förklaring.	A. F. Puukko.	483.

Bisson, Alexandre, Mustasukkainen . . . . . V. T. 581.
Blicher-Clausen, J., Setä Frans. Suom. Samuli S. . . . . H. S 62.
Bracco, Roberto, Hämärän lapsia . . . . . V. T. 578.
Calamnius, Ilmari, Nuoren miehen kädestä . . . . . F L. 132.
Cervantes, Don Miguel, Don Quijotte de la Mancha . . . Volter Kilpi. 236.
Davidson, Fanny, Hengetär . . . . . K. S. L. 200.
Dörpfeld, F. W., Ajatus ja muisti. Suom. K. J. Jalkanen . O. M—e. 64.
Gottlund, C. A., Suomalainen . . . . . E. N. Setälä. 623.
— —, Suomi . . . . . » 627.
Gummerus, Jaakko, ja *Rosenqvist, V. T.*, Kirkkohistoria lyseoita varten . . . . . M. P. 205.
— — — — — — — — —, Kirkkohistoria tyttökouluja varten M. P. 205.
Haahti, Hilja, Kesätoverit . . . . . A. H. B. 441.
Hagelstam, Wentzel, Axel Gallén. Suom. Helmi Setälä . . . F. L. 443.
Hannikainen, P., Kanava . . . . . E. N. Setälä. 621.
Hornborg, Felix, Ikiliikkuja ynnä muita pieniä paloja . . . . . F. L. 256.
Hultin, Arvid, Finlands svenska vitterhet under stormaktstiden 1640—1720 . A. H. B. 510.
Ibsen, H., Kummittelijat . . . . . A. H. Bergholm. 51.
Ihering, Rudolf von, Taistelu oikeudesta . . . . . R. Erich. 383.
Ingman, Lauri, Raamatun historia oppikouluja varten . . . . M. R. 589.
Johansson, Erik, Kristillinen uskonto-oppi . . . . . M. R. 586
Järvi, K. A., Nousukas . . . . . V. T. 59.
Kajanus, Selma, Böljor . . . . . F. L. 204.
Lagerblad, Elis, Maantiedon oppikirja . . . . . L. Helle. 134.
Lehmann, A., Overtro og Troldom . . . . . A. F. Puukko. 484.
Lehtonen, Joel, Paholaisen viulu . . . . . V. T. 254.
— —, Perm. Syysyön unelma . . . . . K. S. L. 130.
Leino, Eino, Simo Hurtta . . . . . V—r K i. 433.
— —, Talviyö . . . . . V—r K—i. 439.
Leino, Kasimir, Lehtolapsi . . . . . Eino Leino. 333.
Linnankoski, Johannes, Laulu tulipunaisesta kukasta . . . . E. A—n. 334.
Lizelius, A. J., Suomenkieliset Tieto-Sanomat . . . . . E. N. Setälä. 605.
Ludvig, O., Makkabealaiset . . . . . A. H. Bergholm 51.
Lönnrot, E., Mehiläinen . . . . . E. N. Setälä. 616.
Maamiehen ystävä . . . . . » 620.
Mamin-Sibirjack, D., Från ural. Kääntänyt Rafael Lindqvist. O. H—n. 582.
Mann, Thomas, Buddenbrooks . . . . . E. Aspelin. 542.
— —, Der kleine Herr Friedemann. . . . . » 540.
— —, Tristan . . . . . » 544.
Meriläinen, Heikki, Vitsa-Matti . . . . . V. T. 56.
Munch, P., Yhteiskuntaoppi. Suom. Ilmari Blomstedt . . . J. F. 445.
Oulun Viikko-Sanomia . . . . . E. N. Setälä. 013, 632.
Petrov, G. S., Das Evangelium als Grundlage des Lebens. Lauri Ingman. 210.
Phantasms of the living . . . . . A. F. Puukko. 473.
Pietilä, A. J., Kristillinen pelastusvarmuus . . . . . V. Salminen. 591.
Pulkkinen, Salomo, Tervanpolttajat, ynnä muita kertomuksia pohjan periltä . . . . . V. T. 58.
Päivärinta, P., Pikku kuvia elämästä . . . . . V. T. 56.
Richet, Charles, Kokeellisia tutkimuksia ajatustensiirron ja n. s. telepatian alalta . . . . . A. F. Puukko. 477.

Sanansaattaja Viipurista . . . . . E. N. Setälä. 614.
Schopenhauer, Arthur, Tankar och Fragment. Kääntt. G. A. Jäderholm. F. L. 513.
Setälä, Helmi, Surun lapsi. . . . . Z. C. 507.
Shakespeare, W., Hamlet . . . . . Chr. Collin. 267.
Suometar . . . . . E. N. Setälä. 631.
Talvio, Maila, Kauppaneuvoksen kuoltua . . . . . Eino Leino. 333.
Turun Viikko-Sanomat . . . . . E. N. Setälä. 610.
Ur Rysslands sång I. Kääntt. Rafael Lindqvist . . . . . V. T. 584.
Weijola, Yrjö, Nuori luotsi . . . . . A. H. Bergholm. 49.
— —, Nuoruus ja hulluus . . . . . A. H. Bergholm. 49.
Vennola, J. H., Viljan ja leivän hintasuhteista Suomen kaupungeissa. Hilma Hägg. 286.
Wilde, Oscar, Ihanteellinen puoliso . . . . . V. T. 579.

Kuvia.

Johan Jacob Nervander . . . . . 155.
H. C. Andersen . . . . . 170.
Friedrich Schiller . . . . . 219.
Thomas Mann . . . . . 539.
Puunhakkaaja . . . . . (Constantin Meunier) 566.
Suomalaiset Tieto-Sanomat (facsimile) . . . . . 607.
Mehiläinen (facsimile) . . . . . 617.
C. A. Gottlund . . . . . 624.

Lisäksi on vielä juhlavihossa seuraavat kirjoittajien kuvat: Aino Ackté-Renvall (s. 765), Rob. Ahlstedt (s. 796), Juhani Aho (s. 705), Santeri Alkio (s. 685), Eliel Aspelin (s. 748), J. R. Aspelin (s. 660), E. Beauvois (s. 780), A. H. Bergholm (s. 734), E. D. Butler (s. 782), Ilmari Calamnius (s. 730), Kaarlo Castrén (s. 708), Zach. Castrén (s. 695), O. Donner (s. 703), M. J. Eisen (s. 671), J. H. Erkko (s. 757), Rud. Eucken (s. 665), O. A. Forsström (s. 672), B. F. Godenhjelm (s. 659), Arvi Grotenfelt (s. 689), K. Grotenfelt (s. 681), Lucina Hagman (s. 668), Lauri Hendell (s. 718), Yrjö Hirn (s. 733), Edv. Hjelt (s. 673), J. Hurt (s. 783), Ester Hällström (s. 766), A. Igelström (s. 678), K. F. Ignatius (s. 650), Santeri Ingman (s. 693), Erik Johansson (s. 737), Valter Juva (s. 764), Arvid Järnefelt (s. 717), Aino Kallas (s. 773), U. Karttunen (s. 793), Kauppis-Heikki (s. 788), Julius Krohn (s. 753), Larin Kyösti (s. 771), K S. Laurila (s. 699), Eino Leino (s. 774), K. O. Lindeqvist (s. 680), V. Malin (s. 690), Aino Malmberg (s. 709), Jos. Mandelstam (s. 713), O. Manninen (s. 761), L. Mechelin (s. 654), Joos. J. Mikkola (s. 721), Eva Moltesen (s. 759), Konrad Nielsen (s. 696), J. A. Palmén (s. 742), P. E. Pavolini (s. 785), J. Qvigstad (s. 669), Th. Rein (s. 637), O Relander (s. 686), Wald. Ruin (s. 675), J. V. Runeberg (s. 662), V. Salminen (s. 683), E. N. Setälä (s. 800), Helmi Setälä (s. 791), J. Sieber (s. 711), Zs. Simonyi (s. 782), Edv. Stenij (s. 752), K. J. Ståhlberg (s. 707), Jos. Szinnyei (s. 739), Werner Söderhjelm (s. 712), Maila Talvio (s. 762), Em. Teza (s. 777), Vilh. Thomsen (s. 776), Valfrid Vasenius (s. 644), Yrjö Wichmann (s. 740), Béla Vikár (s. 750), K. B. Wiklund (s. 750). Niinikään on juhlanumerossa 67 erillistä nimikirjoituksen jäljennöstä.

Ihanteet ja oikeus kansojen välisissä suhteissa.[1]

Kirjoittanut

ARVI GROTENFELT.

Se kysymys, mitenkä ihanteet ja oikeus voivat toteutua valtiollisessa elämässä ja kansainvälisissä suhteissa, on vanhastaan huomattu erittäin vaikeaksi ja mutkalliseksi. Voivatko ne siveellisyyden ja oikeuden säännöt, jotka velvoittavat yksityisihmistä, ehdottomasti sitoa valtiomiehenkin toimintaa?

Kansanomainen oikeustajunta taipuu vastaamaan tähän kysymykseen aivan ankaralla vaatimuksella, että yksityissiveellisyyden säännöt ovat täydelleen voimassa valtiolliseenkin toimintaan nähden. Mutta kun niitä vaikeuksia, joihin tämä vaatimus vie, oikein johdatetaan asianomaisten huomioon, niin ilmaantuu mielestäni yleisen mielipiteenkin käsityksessä tästä asiasta tuntuva horjuvaisuus ja epävarmuus. Voiko valtiomieheltä vaatia esim. suoruutta ja rehellisyyttä samoinkuin yksityisihmiseltä? Niinkuin sodassa, taistelun ja sotaliikkeiden kestäessä, sotapäälliköllä tie-

---

[1] Tämä kirjoitus esittää pääasiassa samoja ajatuksia, kuin 8:s luku kirjoittajan äsken saksan kielellä julkaisemassa kirjassa »Geschichtliche Wertmassstäbe in der Geschichtsphilosophie, bei Historikern und im Volksbewusstsein». (Leipzig, B. G. Teubner.)

tysti on oikeus eksyttää ja pettää vihollisiaan, niin tuntuu valtiomiehelläkin olevan oikeus, jopa toisinaan velvollisuuskin, salata aikeitansa ja johtaa harhaan muiden valtojen johtomiehiä; nämä eivät ole oikeutetut, niin arvellaan, odottamaan tai vaatimaan häneltä avomielisyyttä, — muuten kuin muutamissa tarkoin määrätyissä tapauksissa, nim. nimenomaisia kansainvälisiä sopimuksia tehtäessä, jolloin tietysti edellytetään, että jokainen sopimuksentekijä pysyy sanassaan. Sotapäällikkö uhraa monesti tuhansia yksityisiä, lähettää sotamiehiä joukoittain varmaan kuolemaan. Samaten on tapauksia, jolloin valtiomiehen täytyy, korkeita tarkoituksia saavuttaakseen ja isänmaansa menestystä edistääkseen, särkeä yksityisihmisten elämänonni, menetellä yksityisiä kohtaan säälimättömästi. Tuskin voi kieltää sitäkään, että historia osoittaa meille tapauksia, jolloin voimassaolevan lain rikkominen oli välttämätön, — esim. vallankumouksia ja valtiokeikauksia, jotka olivat tarpeenvaatimat ja sentähden oikeutetut. Sanalla sanoen: on ainakin myönnettävä, että siveyslain vaatimukset ovat, valtiollisen toiminnan ohjeita etsittäessä, ymmärrettävät hyvinkin toisin kuin yksityiselämässä.

Kerrotaan Aristeideen kerta Ateenan kansankokouksessa nousseen vastustamaan erästä Themistokleen ehdoitusta sanoen, että ehdoitettu toimenpide tosin olisi valtiolle ja isänmaalle edullinen, mutta loukkaisi oikeutta, ja saaneen sillä perustelulla ehdoituksen hyljätyksi. Mutta tämä tapaus kerrotaan säännöllisesti perin harvinaisen siveellisen ankaruuden esimerkkinä; sentähden itse tämä kertomus tekee meille varsin selväksi, kuinka kovin harvinaista ja vaikeata, melkeinpä mahdotonta on valtiollisissa neuvotteluissa heittää hyödyn näkökohta kokonaan syrjään. Säännöllisesti, saatamme melkein sanoa poikkeuksetta, suositellaan „oikeudenmukaista“, „humaanista“ valtiotaitoa selittämällä, että se samalla on todellisesti hyödyllisin toimivalle vallalle itselleen. Tuntuu mahdottomalta pyytääkkään, että johtava valtiomies koskaan tieten toimisi tavalla, joka vahingoittaisi hänen omaa isänmaatansa, joskin se olisi eduksi yleisinhimillisille ihanteille. Hänen erityinen, pyhä velvollisuutensa siinä asemassa, johon kohtalo on hänet asettanut, on valvoa juuri sen valtion ja kansan etua, jota hän palvelee. Jos hän enemmän noudattaa toisia näkökohtia, niin hän loukkaa korkeata, ankaraa virkavelvollisuuttaan. Ja jos joskus toimivassa valtiomiehessä tosiaankin on heränny siveellisiä aatteita, jotka vaativat häntä toimimaan vastoin oman isän-

maansa selviä etuja, niin hän on silloin joutunut äärettömän vaikeaan ja surulliseen velvollisuuksien ristiriitaan; ainoastaan kovin harvinaisissa poikkeustapauksissa hänelle enää jäänee tarmoa toimia menestyksellä ihanteittensa puolesta.

Ei ole tarvis muuta kuin luoda silmäys todelliseen historialliseen ja poliitiseen elämään nähdäksemme, että se „realistinen" oppi, jonka mukaan kaiken politiikan sisimpänä ytimenä on vain itsekkäiden pyrintöjen hillitön kamppailu, on hyvin lähellä totuutta. On tosiaankin melkein niin, että kansain keskinäisissä suhteissa tähän päivään asti säälimätön omanvoitonpyynti on rajattomasti hallinnut. Mutta aivan täydellistä kuvaa valtioelämän sisäisestä luonteesta tämä oppi ei kumminkaan anna.

Lukuisat surulliset historialliset esimerkit osoittavat, aina uusimpaan aikaan asti, kuinka oikeus ei näy merkitsevän mitään, kuinka mahtava valta rankaisematta sortaa heikompaa tai kokonaan kukistaa sen, vaikka ei saata olla vähintäkään epäilystä siitä, kenen puolella oikeus on, vaikka puolueettomien kansain oikeustajunta yksimielisesti paheksuu väkivallantekoa ja vaikka ihanteille herkkä historiankirjoitus ainaiseksi sen tuomitsee. Kaikki kauniit sanat oikeudesta, ihmisyydestä ja kultuuritehtävistä, jommoisia valtiomiehetkin kyllä usein käyttävät, osoittautuvat tavallisesti tyhjiksi korupuheiksi, niinpian kuin jollekin kansalle vain tarjoutuu tilaisuus runsaaseen voittoon tai anastuksiin.

Tuollaisissa valituksissa on kauhistuttavan paljon totta; mutta onneksi ne eivät kumminkaan täydesti vastaa todellisuuden kaikkia puolia. Kaikesta huolimatta nuo yleispätevän oikeuden ja inhimillisyyden, ihmiskunnan yleisen sivistyksen ja jalostuttamisen aatteet vaikuttavat todellisena voimana ihmisten mielissä ja sentähden historiallisten taistelujenkin karkeassa maailmassa. Niiden voima on kyllä vielä enimmäkseen heikko, itsekkäihin etuihin ja intohimoihin verrattuna, mutta ne asettavat kuitenkin edes joitakin rajoja sivistyskansain itsekkyyden ilmaantumiselle. Ei piintyneinkään realipolitikko ja natsionalisti laiminlyö, milloin se mitenkään on mahdollista, vedota sellaisiin ihanteihin toiveittensa ja vaatimuksiensa tueksi; hän maksaa siten huomaamattaan veronsa yleisinhimillisen oikeuden periaatteelle, — samoinkuin, kuten sanotaan, pahe ulkokultaisuutta harjoittamalla ilmaisee vastahakoisen kunnioituksensa hyvettä kohtaan.

Meidän aikaamme erittäinkin on nimitetty „valtioitsekkyyden aikakaudeksi". Tuo nimi on paikallaan siihen nähden, että meidän päivinämme on varsin paljon kannatettu sellaisia historianfilosofisia ja poliitisia oppeja, jotka nimenomaan vaativat kansallisen itsekkyyden ehdotonta noudattamista. Nykyaikana ilmestyy laaja kirjallisuus, jossa lakkaamatta saarnataan kansoille sitä oppia. Monissa maissa — esim. Saksassa — melkein kaikki ne yleisen mielipiteen äänenkannattajat, jotka etusijassa nimittävät itseänsä „kansallismielisiksi", kehoittavat väsymättä kansalaisiaan asettamaan kaiken valtiollisen toimintansa yksinomaiseksi ohjeeksi „terveen itsekkyyden". Monet johtavat valtiomiehet tunnustavat nimenomaan samaa periaatetta ohjeekseen. Onpa filosofeja ja jumaluusoppineitakin, jotka tarmonsa takaa rakentelevat oppijärjestelmiä todistaakseen, mitenkä muka pitää palvella yhtaikaa Jumalaa ja mammonaa, eli mitenkä paraiten palvellaan Jumalaa juuri siten, että ulkonaista valtaa kunnioitetaan ja sen alle alistutaan. Reaalipolitiikin ihailijat, erittäinkin rotutaistelun ja siirtomaavalloituksien innokkaat apostolit, ovat mielestänsä muutamissa nykyaikaisissa luonnontieteellisissä opeissa löytäneet merkillisen vahvistuksen omille lempiaatteillensa; tiede on muka todistanut, mitenkä ankara ja säälimätön taistelu elämästä ja siitä johtuva väkevämmän voitto ynnä luonnollinen sukuvalinta on ihmismaailmassakin kaiken edistyksen ja kehityksen mahtavimpana liikkeellepanijana. Siitä he päättävät Jumalan tahdon olevan, että historiassa hillitön taistelu kansojen välillä on ainaisesti kestävä.

On ollut aikoja, jolloin aatteellisia ja yleisinhimillisiä ihanteita on enemmän tunnustettu ja koetettu suorastaan asettaa valtiollisen toiminnan ohjeeksi. Esim. 18:nnen vuosisadan lopussa ja 19:nnen alkupuolella olivat ihmisyyden, vapauden, tasa-arvon ja kansainveljeyden aatteet paljoa suuremmassa määrässä ehdottomina ihanteina kansojen ja osaksi valtiomiestenkin mielissä. Nämä aatteet ovat kieltämättä nykyään suureksi osaksi kadottaneet valtansa sivistyneen maailman yleisessä ajatustavassa. Monet arvelevat, että tämä ajatustavan muutos on ollut välttämätön ja oikeutettu ja etteivät nuo ihanteet koskaan tule voittamaan takaisin arvoaan.

Tuo „realistinen" katsantotapa, josta nykyänsä niin paljon puhutaan, vaikka useinkin jää hämäräksi, mitä sillä käsitteellä oikeastaan tarkoitetaan, merkitsee sanan johdon mukaan, että pitää ottaa huomioon niitä

todellisia, ankaria voimia, jotka historiallista elämää hallitsevat, ja mukautua niiden mukaan. Emme saa asettaa turhia haaveilujamme todellisuuden yläpuolelle; jos valtiomies tavoittelee kaukaisia ihanteita, niin hän tulee laiminlyöneeksi sen, mikä on välttämätöntä ja saavutettavissa. Arvellaan, että vakavat, kovat koetukset ovat opettaneet nykyaikaa käsittämään realistisesti valtiollisia asioita. Kieltämättä onkin olemassa painavia perusteita, joiden johdosta tuo katsantotapa on voittanut niin paljon kannatusta historia- ja valtiotieteessä. On esim. jollakin syyllä sanottu, että Saksan historia 19:nnellä vuosisadalla, erittäinkin Saksan yhdistyspyrintöjen kehitys, selvästi osoittaa realististen periaatteiden totuuden. Intoilevat, ihanteelliset politikoitsijat eivät osanneet suurimmillakaan ponnistuksilla rakentaa Saksan yhteyttä, vaikka heillä kauan oli kansan yleinen suosio puolellaan ja vaikka v. 1848 näytti avautuvan harvinaisen edullinen tilaisuus valtakunnan uusmuodostukseen. Hyvät aikomukset, innostus, vieläpä uhrautuvaisuuskin aatteiden puolesta eivät olleet kylläksi. Vasta tuo suuri reaalipolitikko, „rautakansleri", joka piti silmällä vain kouraantuntuvia etuja ja toisinaan näytti tallaavan kansansa kalliimmat ihanteet jalkojensa alle eikä säikähtänyt muodollisen oikeuden eikä perustuslakien loukkaamista, osasi rakentaa Saksan yhteyden. Syrjäisenkin täytyy myöntää varsin ymmärrettäväksi, että nuo merkilliset historialliset kokemukset ovat muuttaneet Saksan kansan koko ajatustavan realistisemmaksi, vieroittaneet sitä epämääräisestä ihanteellisuudesta. Bismarckin valtaava personallisuus on painanut syvät jäljet kansansa katsantotapaan ja saanut sen ensi sijassa ihailemaan tarmokasta, häikäilemätöntä politiikkia sekä ylenkatsomaan mietoa, tunteenomaista ihanteellisuutta.

Realistinen aatesuunta on myöskin monessa katsannossa todellisesti selvittänyt historiallista käsitystämme entisajan tapahtumien kulusta ja vaikuttavista voimista. Aivan oikein on se johdattanut huomiomme siihen, että yksityisten, eri kansanluokkien ja koko kansain itsekkäät pyrinnöt ja aineelliset edut todenteolla historiallisessa elämässä vaikuttavat paljoa enemmän, kuin tavallisesti suoraan tunnustetaan. Oli aivan oikeutettua ja välttämätöntä teroittaa mieleen tätä totuutta vastoin pettävää idealismia, joka luuloittelee, että suuret maailmanhistorialliset tapahtumat ovat saaneet alkunsa puhtaastaan henkisistä ja ihanteellisista vaikuttimista. Jotakin totta, jos kohta paljon liioitteluakin, — on myöskin n. s. „materialistisessa" eli taloudellisessa historiankäsityksessä, joka viime

vuosikymmeninä on herättänyt niin paljon kiistaa historioitsijain kesken; se väittää, että pääasialliset voimat, jotka ovat saaneet aikaan suuria historiallisia muutoksia, aina ovat olleet ihmisten aineelliset eli taloudelliset tarpeet ja heidän pyrkimyksensä niiden tyydyttämiseen. Todenteossa lienevät sellaisetkin henkiset, ideaaliset liikkeet, kuin kristinusko ja uskonpuhdistus, levinneet suuriin joukkoihin ja saavuttaneet voittonsa melkoiseksi osaksi senkin johdosta, että ne soivat tai näyttivät suovan ihmisille vapautuksen ulkonaisesta hädästä ja kurjuudesta.

Nykyaikaiset, realistiset historiantutkijat ovat innokkaasti ottaneet todistaakseen, että jokaisen valtion ulkopolitiikin ovat aina määränneet sen omat itsekkäät edut, — vaikkapa valtiomiehet hyvin usein käyttävätkin sanoja, jotka kuuluvat jalommilta, vaikkapa he puhuvatkin „oikeudesta", tehtyjen sopimuksien noudattamisesta, kansojen vapauden ja itsensämääräämisoikeuden kunnioituksesta. Niinpä on esim. nykyisin etevä saksalainen historioitsija M. LENZ vähäisessä kirjassaan „Die grossen Mächte" esittänyt suppean yleissilmäyksen Europan suuriin valtiollisiin liikkeihin 19:nnellä vuosisadalla ja siinä teroittanut mieleen sekä koettanut esimerkeillä todistaa tätä väitettä.[1] Tahdomme alempana kosketella muutamia esimerkkejä, joilla hän sitä valaisee.

Tietysti ei voi kumminkaan kieltää, että ihanteet ja ylevät pyrinnöt todella ovat olemassa sekä yksityisihmisissä että koko kansoissa ja että ne siten osaltansa vaikuttavat historiallisten tapauksien kulkuun. Realistiset historioitsijat tavallisesti myöntävät suurien historiallisten tarkoituksien saavuttamiseksi olleen tarpeellista, että ensiksi intoilijat ja haaveksijat astuivat esiin, levittivät aatteitaan ja herättivät kansoihin tietoisuutta korkeista historiallisista tarkoitusperistä. Mutta he väittävät, että ratkaiseva voima menestykselliseen poliitiseen toimintaan syntyy vasta silloin, kun järjestynyt poliitinen valta, omia itsekkäitäkin pyrintöjään ajaen, sekaantuu aatetaisteluun ja kun sen onnistuu yhdistää ihanteellista, henkistä harrastusta omaan valtaetuunsa. Nykyaikana varsinkin vedotaan mielellään yhäti tuohon jo mainittuun tyypilliseen esimerkkiin, mitenkä Bismarck toteutti Saksan yhteyden juuri siten, että hän aivan realistisesti asettui Preussin kruunun itsekkään edun kannalle ja vei sen loistavaan

[1] Teos ilmestyi alkuansa kolmena kirjoituksena aikakauskirjassa »Deutsche Rundschau» v. 1900.

voittoon, jättäen aluksi kaikki „ihanteellisemmat“ tarkoitusperät kokonaan syrjään. Uransa alussa hän sentähden suorastaan taisteli Saksan kansan ihanteellisia yhdistyspyrintöjä vastaan; vasta kun hänen onnistui täydellisesti sulattaa yhteen nuo tarkoitusperät, saavuttaa suurimmat edut Preussin hallitsijasuvulle juuri sen kautta, että toteutti Saksan yhteyden, vasta silloin „hänen preussiläinen sydämensä täyttyi Saksan yhteyden aatteella“. Siten Preussin hyvä miekka toteutti sen, jota 1840-luvun intoilijat olivat uneksineet saavansa toimeen parlamenttipäätöksillä, ja Bismarck järjesteli niitä omituisia valtio-oikeudellisia muotoja, joissa yhdistetyn Saksan valtiollinen elämä oli kehittyvä; sitä tehdessään hän noudatti erityiskohdissakin aivan reaalipoliitisia näkökohtia ja heitti teoriat kokonaan sikseen. — Lenz selittelee mainitussa kirjassaan, mitenkä niinikään esim. Kreikan vapautustaistelun vaiheet 1820-luvulla osoittavat, kuinka vähän aate yksinään saa aikaan; kaikki yksityisten innostus ja uhraukset olisivat olleet turhat, sultaani ja hänen egyptiläiset apujoukkonsa olisivat tukahuttaneet koko vapautusliikkeen, jolleivät suurvallat olisi lopulta huomanneet oman kylmänjärkevän etunsa mukaiseksi ottaa Kreikan asiain järjestelyä omiin käsiinsä ja asevoimalla panna tahtoansa täytäntöön.

Nämä ja muut samanluontoiset esimerkit valaisevat opettavaisella tavalla ideaalisten ja reaalisten voimain suhdetta ja yhteisvaikutusta historiallisessa elämässä. Ne opetukset ovat jokaiselle valtiollisten asiain harrastajalle ja erittäinkin idealistille hyvin huomattavat, jotta tämä paremmin käsittäisi, millaisten keinojen avulla aatteet voivat päästä voitolle.

Meidän on tunnustettava, että kunkin valtion omat edut melkein yksinomaan määräävät sen aseman ja käytöksen suurissa historiallisissa taisteluissa ja suurpolitiikissa, vaikka hyvin usein tuodaankin esiin toisia perusteita, jotka kuuluvat jalommilta. Kun esim. Englanti taipumattomasti taisteli vallankumouksellista Ranskaa vastaan, niinkuin ennen kuninkaallista vastaan, kun se 19:nnellä vuosisadalla on suosinut ja suojellut muutamien pienempien Europan valtioiden ja kansain itsenäisyyttä, niin perussyynä siihen on epäilemättä ensi sijassa ollut luonnollinen kilpailu vallasta ja etusijasta Ranskan ja mannermaan muiden suurvaltain kanssa. En silti laisinkaan epäile sitä, että Englannin kansassa ja valtiomiehissä on ollut olemassa todellista myötätuntoa maltillisen kansan-

vapauden ja kansojen itsensämääräämisoikeuden aatteita kohtaan, joihin heidän on ollut tapana vedota; mutta valtaansa käytti Englanti noiden aatteiden puolesta ainoastaan silloin, kun sen omakin etu oli kysymyksessä. Tuntuuhan todenteossa melkein mahdottomalta ajatellakkaan, että johtava valtiomies, jos hänen omaa isänmaataan ei mikään vaara uhkaa, ohjaisi sen vakaviin valtiollisiin selkkauksiin ainoastaan „ihmisyyden", ihanteittensa tai toisien kansojen puolesta. — Jos Ranskan kansa ajoittain innolla ja kaikkia voimiansa ponnistaen on taistellut „suuren vallankumouksen aatteiden" puolesta niin on se samalla aina taistellut Ranskan suuruuden ja valta-aseman puolesta. — Venäläisestä Venäjän politiikki muutamina tärkeinä hetkinä 19:nnellä vuosisadalla, esim. sen ryhtyessä v. 1877 taisteluun Balkanin kansojen vapautuksen puolesta, näyttää olleen itsekkyydetöntä ihanteiden harrastusta. Eikä olekkaan epäilemistä, että ensi sijassa puhdas inhimillinen osanotto balkanilaisia heimolaiskansoja kohtaan sytytti Venäjän kansassa mahtavan, yleisen sotaisen innostuksen sekä taivutti Aleksanteri II:n sodan julistukseen. Venäjä saattoi sotaretken alkaessa aivan rehellisesti vakuuttaa omanvoitonpyytämättömyyttään. Mutta asialla oli samalla realistinenkin puolensa; oli olemassa toive runsaasta voitosta Venäjälle itselleen, joka vaikutti päätökseen, joskin luultavasti monissa yksityisissä puolitajuisesti vain.

Mainittuja esimerkkejä voipi sentähden, jos niin tahtoo, realistisesti käsittää; niitä voi tulkita, ikäänkuin riittävä syy noudatettuun politiikkiin löydettäisiin jo toimivan omista eduista, ideaaliseen harrastukseen olisi sittenkin tartuttu oikeastaan välikappaleena oman edun edistämiseksi. Tällainen käsitys on tosin mielestäni yksipuolinen eikä arvostele täysin oikein toimivien todellisia mielenvaikuttimia, mutta se on toki mahdollinen.

Niissä tapauksissa, jolloin valtio tai kansa ei pane valta-asemaansa vaaranalaiseksi, vaan rauhallisemmissa oloissa ottaa puolustaakseen humaanisia aatteita, voimme pikemmin odottaa, että ihanteelliset mielenvaikuttimet puhtaudessaan pääsevät vaikuttamaan. Löydämmekin lukuisia historiallisia esimerkkejä siitä, että sellaisissa turvallisemmissa oloissa epäitsekäs, yleisinhimillinen osanotto saa kansoja toimimaan kansainvälisten ihanteiden puolesta ja vaikuttaa niiden politiikkiinkin. Kaunis ja suuremmoinen sellainen aateliike oli esim. harrastus orjuuden poistamiseksi. Muutamat „realistit" ovat tosin ottaneet tavakseen selittää sitäkin

itsekkäistä vaikuttimista; on joskus väitetty, että sen harrastuksen alkujuurena muka oli „englantilaisten huolenpito omista kauppaeduistaan". Kun sellaista väitetään, niin halu etsiä „realistisia" vaikutteita kumminkin jo kerrassaan sokaisee silmät näkemästä historian todellisia vaikuttavia voimia. Jos puolueettomasti tarkastamme tuota valtaavaa liikettä, niitä mielenvaikuttimia, jotka elähyttivät sen harrastajia ja panivat melkein koko ihmiskunnan liikkeelle, niitä uhrauksia, jotka sen puolesta tehtiin, niin huomaamme siinä mitä kauniimman esimerkin siitä, miten aate eli ihanne semmoisenaan kasvaa vaikuttavaksi vallaksi historiassa ja lopulta pakoittaa ulkonaistakin, valtiollista mahtia palvelukseensa.

Kun yksityinen hallitsija tai valtiomies valtiollisessa toiminnassaan tavallista enemmän on tavoitellut siveellisiä ihanteita, yrittävät monet niinikään todistella hänen toimineen itsekkäistä vaikuttimista. Mutta se yleinen edellytys ja perusaate, josta realistit täten tahtovat niin itsepintaisesti kiinnipitää, että nim. politiikkia aina olisi ohjattu yksinomaan kunkin valtion itsekästä hyötyä silmällä pitäen, on itsessään mielivaltainen, dogmaatinen, vieläpä mahdoton väite. Valtiomiehetkin ovat ihmisiä, lihaa ja verta, niinkuin me muut, heissä vaikuttavat samat monellaiset sielulliset voimat, — yksityiset, kansalliset ja yleisinhimilliset tunteet ja halut, aatteet ja mielikuvat; sentähden on mahdotonta ajatellakkaan, että he olisivat kokonaan suojatut ihanteellisten, epäitsekästen motiivien tartunnasta. — Alempana koskettelemme vielä erittäin muutamilla sanoilla Aleksanteri I:n, Aleksanteri II:n ja Gladstonen politiikissa ilmeneviä ideaalisia harrastuksia.

Kaikesta tästä huolimatta moni teräväjärkinen ajattelija arvelee, että yleisinhimillisiä ihanteita ei kumminkaan saa suorastaan ja semmoisinaan asettaa valtiomiehen toiminnan ohjeeksi. Valtiomiehen pitää tosin ottaa huomioon ihmiskunnan ideaalisia tunteita ja pyrintöjä, koska ne ovat todellisia voimia kansojen elämässä; mutta hän ei saa itse antautua tunteiden valtaan. Hänen ehdoton velvollisuutensa on kylmäverisesti toimia sen valtion hyväksi, jonka palvelijana hän on. Hänen pitää sentähden tyynesti ja selväjärkisesti vaarinottaa ja punnita kaikkia mahdollisuuksia, kaikkia historiallisessa elämässä esiintyviä voimia sekä toimia sen mukaan. Jos ihanteelliset tunteet täyttävät hänen mielensä, pitää hänen niitä ankarasti hillitä kylmällä järjellään; niiden olemassaolo on hänelle ensi sijassa vaarana. Sen mukaan hänen pitää siis vain kylmäverisenä tar-

kastajana vaarinottaa ihmiskunnan yleviä harrastuksia ja sovittaa toimensa niin, että hän niitäkin käyttää edistääkseen tarkoituksiaan.

Epäilemättä on valtiomiehen tärkeä velvollisuus säilyttää mielenmalttinsa ja kylmäverisyytensä. Hän ei saa antaa subjektiivisten tunteittensa tai ideaalisten toiveittensa hämmentää käsitystään elämän ankarasta todellisuudesta, sen voimista ja kamppailuista, sillä silloin hän helposti turmelee parhaan asian epäviisaalla kiivaudella. Mutta seuraako siitä tosiaankin, että hänen pitää olla yksinomaan kylmäverinen vaarinottaja ja laskija ja ettei hän valtiollisissa pyrinnöissään saa ollenkaan asettaa silmämääräkseen siveellisiä, yleisinhimillisiä ideaaleja?

Ensiksikin on selvää, että valtiomiehen pitää koettaa sovittaa yhteen ideaalisia periaatteita ja valtioetu. Hän koettaa niin ohjata asioita, että valtiollisia etuja voidaan saavuttaa vaarinottamalla yleisinhimillisiä ihanteita ja loukkaamatta oikeussääntöjä. Jos hän keksii sellaisen menettelytavan, niin hän on samalla voittanut hyvin „reaalisen“ edun, koska hänen politiikkinsa silloin saa huomattavaa tukea ihmiskunnan siveellisistä tunteista. Mutta kuinka hänen on meneteltävä, jos se ei ole mahdollista, vaan ristiriitoja syntyy poliitisen edun ja siveellisten periaatteiden välillä?

Käytännössä, todellisessa poliitisessa elämässä tämä suuri ja vaikea kysymys saa melkein aina ratkaisunsa seuraavalla tavalla, — ja periaatteellisessakin miettimisessämme meidän täytynee pääasiassa tyytyä siihen vastaukseen.

Kansainvälisen oikeuden ja jalomielisyyden aatteet voivat politiikissa tavallisesti, melkeinpä poikkeuksetta, vasta silloin päästä määräämään valtion toimintaa, kun se mielipide ainakin on mahdollinen, että oikeuden noudattaminen samalla on edullisin toimivalle valtiolle itselleen, ja kun muutamat ylevämieliset politikot vilpittömällä vakaumuksella sitä kannattavat. Tuo suuri probleemi, miten kansainväliset suhteet ovat saatavat siveyslain mukaisiksi, asettuu johtavan valtiomiehen ratkaistavaksi etupäässä siinä muodossa, että hänen on valittava yksi useista eri teistä, jotka avautuvat hänen eteensä ja tarjoovat erilaisia mahdollisuuksia sekä toiveita tulevaisuutta varten. Hän saattaa silloin joko seurata jyrkän, eetillisistä ihanteista väliäpitämättömän reaalipolitiikin uraa ja säälimättä käyttää kaikkia etuja hyväkseen, taikka pontevasti ja miehuullisesti pyrkiä sovittamaan isänmaansa politiikin sopusointuun siveellisten aatteiden

kanssa. Ne valtiomiehet, joiden nimet historiassa loistavat puhtaimmin ja kirkkaimmin, ovat niin ohjanneet isänmaatansa, että sen pyrintö valtiolliseen ja kansalliseen suuruuteen samalla on edistänyt ihmiskunnan menestystä ja siveellisten aatteiden voittoa. Tämänluontoinen on se vastuunalainen vaali, joka johtavan valtiomiehen usein on tehtävä. Eetilliset aatteet, sellaiset kuin ihmisyys, vapaus, oikeus y. m., eivät yleensä voi historiallisessa elämässä toteutua paljastaan abstraktisina yleisinhimillisinä ihanteina, vaan ainoastaan siten, että mahtavat kansat ottavat ne omakseen ja sulattavat ne kansallisiin pyrintöihinsä, asettavat ne kansallisiksi tarkoituksikseen ja sentähden panevat koko voimansa niiden toteuttamiseen. [1]

Historia osoittaa, että ne hallitsijat, jotka ovat saaneet suuria aikaan, myöskin ovat uskaltaneet paljon. Ennen kaikkea tämä soveltuu niihin, jotka pyrkivät ideaaliseen suuntaan politiikissa. He eivät ainoastaan ole panneet vaaranalaiseksi omaa personallista valta-asemaansa, vaan myöskin suuremmassa tai vähemmässä määrässä kansansa menestyksen. Juuri siten he ovat, jos heidän onnistui toteuttaa aikeitaan, vieneet isänmaansa suuruuteen; niin oli esim. Kustaa Aadolfin suuremmoinen politiikki uhkayritys. Mutta jos sellainen hallitsija ei voinut täydellisesti toteuttaa aikomuksiaan, niin hän usein muutamissa katsannoissa vahingoitti isänmaansa menestystä. Niin kävi kenties niinkin suuren hallitsijan kuin „vapauttajatsaarin", Aleksanteri II:n. Hänen syvällemenevät sisälliset uudistuksensa Venäjällä tuottivat tietysti monta vaaraa mukanaan; eikä hän voinutkaan saattaa kaikkia aikeitaan onnelliseen päätökseen, vaan hänen uudistuksensa toivat jälkeensä vaikean murrosajan ja osittaisen taantumuksen. Mutta syy siihen, että hänen peruspiirteiltään niin jalo ja viisas politiikkinsa sai osaksi arveluttavia seurauksia, oli epäilemättä etupäässä siinä, ettei aljettua työtä kyllin päättäväisesti ja kestävästi jatkettu loppuun asti. Olisi kerrassaan väärin sellaisissa tapauksissa moittia tuota jaloa ja miehuullista edelläkävijää tiellä tulevaisuuden ihanteita kohti. Hänellä pitää olla se rohkeus, että hän pyrkii ihanteita toteuttamaan, ja hän tuottaa siten kansalleen ja ihmiskunnalle äärettömän paljon hyvää, — joskin hänen toiminnastaan kenties myöskin johtuu jotakin onnettomuutta ja kärsimystä.

---

[1] Tätä aatetta esittelee TH. REIN esityksessään J. V. Snellmanin mielipiteistä, Snellmanin elämäkerran II:n osan s. 657 (ruotsalainen alkuteos).

Kun valtiomies ja isänmaanystävä korkeiden tarkoitusperäin takia uskaltaa suuria, niin hänen on mahdoton varmasti tietää lopputulosta. Se ajatus, että politikon pitäisi ennakolta täydesti ymmärtää, kuinka kaikki tulee päättymään, ja että hän sen nojalla voisi yrityksissään välttää kaiken todellisen vaaran eikä saisikaan panna mitään tärkeätä etua todellisesti vaaralle alttiiksi, on mahdoton ja lapsellinen. Taitava politikko pitää tosin mikäli mahdollista yrityksissään useita eri vaihtoehtoja ja teitä avoimina itselleen. Jos Cavour tai Bismarck eivät saavuttaneet tarkoitusperäänsä niillä keinoilla, joilla he lähinnä siihen pyrkivät, niin heillä oli usein toinenkin vaihtopuolinen tie mielessä, jolla he saattoivat voittaa melkein saman. Mutta kuitenkin nuo molemmat suuret valtiomiehet ovat muutamina ratkaisevina hetkinä toiminnassaan kulkeneet huimaavien kuilujen reunalla. Valtiollisen historian suurimmat johtomiehet ovat melkein kaikki todenteolla panneet äärettömän paljon alttiiksi, — Aleksanteri Suuresta alkaen Preussin Fredrik II:een ja Bismarckiin asti. Fredrik II esim. oli tunnetusti monta kertaa täydellisen epätoivon partaalla ja näki tuskin mitään pelastuksen mahdollisuutta, mutta piti kuitenkin kiinni järkähtämättömästä päätöksestään taistella viimeiseen asti.

Esimerkkinä ideaaliseen suuntaan tähdätystä valtiollisesta toiminnasta, joka osaksi antaa aihetta samanlaisiin mietteihin kuin Aleksanteri II:n uudistukset, on uusimpana aikana ollut Gladstonen hallinto. Hän yritti valtioelämässä toteuttaa rohkeasti ihanteellisia ja vapaamielisiä aatteita, kun hän ainakin ajaksi asetti päiväjärjestykseen kysymyksen Irlannin „home rule"sta, antoi Transvaalille itsenäisyyden takaisin ja Intiassakin pani toimeen muutamia itsehallinnon alkuyrityksiä. Useimmat englantilaiset lienevät nykyänsä sitä mieltä, että Gladstone noilla toimenpiteillään tuotti maallensa suurta vahinkoa, — sen paljon hyvän ohella, jota Englannissa aivan yksimielisesti hänen myönnetään sille hankkineen; muu maailma lienee melkein yksimielinen siitä. että tässä kohdin kansalliset ennakkoluulot hämmentävät englantilaisten arvostelua. Mutta koko maailman on kumminkin täytynyt katkeralla surulla nähdä, kuinka Transvaalin itsenäisyys päättyi kauheaan sotaan. Gladstonen hyväntahtoiset myönnytykset eivät voineet estää tuota hirmunäytelmää, — onpa mahdollista, että se ei olisi muodostunut täydelleen niin ankaraksi, jolleivät hänen myönnytyksensä olisi käyneet edellä. Oliko siis Gladstonen vapaamielinen hallitus syypää niihin kärsimyksiin, siihen äärettömään aineelliseen

ja siveelliseen vahinkoon sekä Transvaalille että Suurbritannialle, jonka niiden yhteentörmäys tuotti? Intiassakin lienee se vapaampi suunta, jonka Gladstone pani hallinnossa alkuun, täydelleen peruutettu. Valtiollisen idealismin vastustajat huudahtavat riemuiten: „historia on tuominnut!“

Sellaisia esimerkkejä tarkastaessamme tajuamme, mikä äärettömän suuri edesvastaus painaa juuri sitä valtiomiestä, joka pyrkii toteuttamaan siveellisiä ihanteita. Mutta liian mukavasti ja keveästi ratkaisisimme tuon suuren kysymyksen, jos vain vetoisimme tosiasialliseen myöhempään kehitykseen, ikäänkuin siinä ilmenisi järkähtämätön sisäinen välttämättömyys. Sensuuntainen johtopäätös on tosin hyvin tavallinen ja saattaa tuntua kylläkin luonnolliselta; sillä jos esim. tunnemmekin mitä lämpimintä myötätuntoa Gladstonen Trasnsvaalin asiassa noudattamaa politiikkiä kohtaan, niin saattaahan kuitenkin sanoa, että hän erehtyi valitessaan menettelytavan, jota varten „aika ei ollut vielä kypsynyt“, — koskapa pian sen jälkeen Englannin politiikissa taas vastakkainen suunta pääsi voitolle ja taistelu sen johdosta puhkesi uudestaan ilmi kahta ankarampana. Se, joka uskoo, että historiassa kaikki tapahtuu järkähtämättömän välttämättömyyden mukaan ja että loppupäätös on täydellisesti määrätty edelläkäypien edellytysten perusteella, hänen täytynee tulla siihen johtopäätökseen: Gladstonen olisi oikeastaan pitänyt ymmärtää, että hänen humaanisia periaatteitaan ei saataisi ajan pitkään johdonmukaisesti noudatetuiksi, ja hänen olisi sentähden pitänyt menetellä vähemmin idealistisesti. Mutta se perusedellytys, että historian kulku on kerta kaikkiaan määrätty, että esim. etelä-Afrikan olojen „täytyi“ niin kehittyä, kuin ne sittemmin ovat kehittynet, on mielivaltainen ja hylättävä, — esiintyköön se millä historianfilosofisen syväaatteisuuden ulkonäöllä tahansa. Niin kauan kuin ajattelemme inhimillisin ajatusmuodoin, täytyy meidän joka kohdassa historiassa ottaa monta eri mahdollisuutta lukuun. Sentähden voimme väittää, että esim. kansallisen suvaitsevaisuuden politiikki ja buurivaltioiden itsenäisyyden tunnustaminen olisi ollut mahdollinen, vieläpä oikeimmiten edullisinkin Suurbritannialle. Vastuu kaikista noista äärettömistä onnettomuuksista lankeaa sentähden tosiaankin, niinkuin koko sivistyneen maailman oikeustajunta onkin käsittänyt, Gladstonen seuraajille heidän väkivaltaisen taantumuspolitiikkinsa johdosta, eikä suinkaan hänen „liian suurelle humaniteetilleen“. Tulevaisuus on palaava takaisin niille urille, joihin Gladstone on viitannut tien.

Aleksanteri I:n Puolan politiikki antaa monessa katsannossa aihetta samanlaisiin mietteihin, kuin Gladstonen Transvaalia kohtaan. Nykyaikana monet historioitsijat esittelevät hänenkin vaikuttimikseen vain itsekkään oman edun pyynnin ja kunnianhimon. Mutta mikä on tosi-inhimillisempää ja ymmärrettävämpää, kuin että hänen menettelynsä Puolaa kohtaan oli rehellinen ja miehekäs yritys jalomielisessä hengessä ratkaista ylen vaikea poliitinen problemi, joka huolestutti ja painoi koko Europan omaatuntoa. Tässäkään tapauksessa ei ole oikein lykätä epäonnistumisen syytä yksinomaan hänen niskoilleen selittäen, että hän yritti ehdottomasti mahdottomia.

Lukuisat historialliset kokemukset todistavat, että ihmisyyden ja suvaitsevaisuuden valtiotaito, kun sitä kestävästi ja johdonmukaisesti noudatetaan, kykenee onnellisesti selvittämään vaikeita valtiollisia selkkauksia. Niinpä esim. ei liene nykyänsä brittiläisessä valtakunnassa eri mieliä siitä, että varsin vaikea valtiollinen pulma ratkaistiin viisaasti ja onnekkaasti, kun Kanadan kapinan kukistuksen jälkeen v. 1837 sille siirtomaalle myönnettiin laajalle ulottuva itsenäisyys ja siinä pantiin toimeen täydellinen kansallisuuksien tasa-arvo. Sen johdosta tuo siirtomaa on hyvin menestynyt ja säilynyt emämaalle, huolimatta siinä asuvien kansallisuuksien arveluttavasta vastakohdasta sekä Amerikan Yhdysvaltain vaarallisesta naapuruudesta. Senpä tähden niitä periaatteita, joita ensin koeteltiin Kanadassa, on sittemmin sovitettu melkein kaikkien brittiläisten siirtomaiden hallintoon, ja ne ovat yleensä loistavasti kestäneet koetuksen. — Onhan niinikään esim. se kansallisen suvaitsevaisuuden politiikki, jota keisarit Aleksanteri I ja II noudattivat, Venäjän valtakunnan monissa osissa tuottanut mitä ilahuttavimpia hedelmiä.

Tuollaisiin historiallisiin esimerkkeihin nojautuen uskomme siihen, että ideaalisen ihmisyyden periaatteet vähitellen tulevat politiikissakin voittamaan, — tietysti vasta ankarien taistelujen perästä. Silloin ymmärrämme, että rohkeasti ihanteellinen valtiotaito, niinkuin esim. Gladstonen, vaikka se onkin vaarallinen ja mahdollisesti voi tuottaa kansoille koetuksia ja kärsimyksiä, kumminkin saattaa olla yhtenä askeleena tuolla pitkällä, kärsimyksistä rikkaalla tiellä valtioelämän jalostuttamiseksi; sentähden sellainen toimintatapa sittenkin on siveellinen velvollisuus.

Niinmuodoin ei sekään ajatus ole kokonaan mieletön tai vailla kaikkea asiallista merkitystä, että valtiomies, joka on yhtaikaa isänmaan ja

ihmisyyden ystävä, saattaa joskus olla oikeutettu tai velvollinen uhraamaan oman isänmaansakin menestyksen ihanteiden, oikeuden ja vapauden puolesta. Hänessä pitää näet tosiaankin olla rohkeutta panna tarvittaissa joitakin kansansa etuja vaaranalaisiksi noiden korkeiden tarkoitusten takia. Ihmissuvun suurimmat ja jaloimmat johtajat ovat olleet niin rohkeat. Jos heidän ylevät yrityksensä onnistuivat, veivät he juuri niiden kautta kansansa tosi suuruuteen ja kunniaan, jaloihin tekoihin ihmiskunnan puolesta. Mutta sen taistelun päätöstä, johon on mentävä, ei johtaja suurissa historiallisissa yrityksissä voi varmasti ennakolta tietää. Muutamat historian jaloimmista ja suurimmista miehistä ovat tällä tavalla todenteossa uhranneet joitakin kansansa etuja ihanteilleen, — kenties sen voi sanoa Gladstonestakin. Toiset, niinkuin esim. Taddäus Kosciuszko, Ludwig Kossuth, Paul Krüger, ovat asettaneet kansansa koko olemassaolon äärimäisen vaaran alaiseksi johtaessaan sitä epätoivoisissakin oloissa vielä jatkettuun taisteluun oikeuden, vapauden ja kunnian puolesta. Muutamissa tällaisissa tapauksissa johtajan ja kansan uhkarohkeus sekä tehdyt uhraukset ovat olleet runsastuotteinen sato tulevaisuutta varten, — niinkuin esim. Unkarin vapaudentaistelu. Toisissa tapauksissa ei voi huomata sellaista lopputulosta. Tuleeko historian sitten sen johdosta arvostella yhtäläisiä tekoja aivan eri tavalla?

Kun historia tahtoo vakavasti ja perusteellisesti punnita sellaisten tekojen arvoa, tulee sen epäilemättä periaatteessa pitää kiinni „teleologisesta", tekojen seurauksiin nojautuvasta, arvomitasta; s. o. sen pitää arvostella tekojen „historiallista arvoa" sen mukaan, ovatko ne omansa tuottamaan ihmiskunnalle arvokkaita tuloksia, ensi sijassa henkistä jalostumista.[1] Valaistaksemme tätä monimutkaista kysymystä on tietysti hyvin tärkeätä historiallisesti tarkkaan tutkia, mitkä seuraukset todellisesti ovat tähän päivään asti johtuneet arvosteltavista tapahtumista. Mutta tasapuolisesti tuomitseva historian tarkastaja ei kumminkaan katso yksis-

---

[1] Siveellisesti arvosteltaessa ihmistoimintaa voipi olla eri mieltä siitä, missä määrin sen tulokset ovat tunnustettavat ratkaisevaksi arvomitaksi; mutta kun tahdomme määrätä tekojen »historiallista arvoa», niin on mielestäni aivan selvää, että on katsottava etupäässä juuri siihen, mitä hyvää ja pahaa ne tuottavat aikalaisille ja jälkeentuleville polville. Vrt. näistä kysymyksistä kirjaani »Geschichtliche Wertmassstäbe», m. m. siv. 71—74 ja 171—2.

tään suoranaisiin, silminnähtäviin seurauksiin ja menestykseen, vaan ottaa myöskin seuraavia näkökohtia huomioon:

Hän pitää ensiksikin muistissaan, että monien historiallisten tapahtumain seuraukset melkoiseksi osaksi peittyvät tulevaisuuden verhoon emmekä senkään takia saa niitä arvostella ainoastaan niiden vaarinotettavien seurausten mukaan. Esim. Gladstonen vapaamielisen valtiotaidon merkityksestä maailman kehitykselle ei historia vielä ole lopullista tuomiotaan langettanut; ne pyrinnöt ja aatteet, joiden puolesta hän taisteli, vaikuttavat yhä ihmiskunnassa ja hänen tekonsa ovat vielä myötävaikuttavana voimana, joka minun vakaumukseni mukaan tulee edistämään ideaalisten periaatteiden lopullista voittoa, ihmiskunnan siunaukseksi. — Europpalaisten siirtolaisten harjoittamat vääryydet Amerikan ynnä muiden vieraiden maanosain alkuasukkaita kohtaan, se kovuus, millä näitä on vainottu sekä heidän omaisuuttaan heiltä ryöstetty, näyttää ensi silmäyksellä tuottaneen sivistyskehitykselle tuntuvia etuja. Mutta ne tuottavat myöskin vielä vuosisatojen kuluttua katkeria hedelmiä; sellaisia kypsyy vielä joka päivä ja niitä tulee varmaankin tulevaisuudessa ilmaantumaan vielä enemmän. — Mitä opettaa historia niistä eduista ja tappioista, joita Puolan jaot ovat tuottaneet jakajavalloille? Ilmeisesti niiden seuraukset eivät ole vielä täydellisinä edessämme, vaan tulevat 20:nnen vuosisadan kuluessa astumaan selvemmin näkyviin lopullisessa muodossaan.

Toiseksi historioitsija ei saa arvostelussaan tarkastaa ainoastaan tapahtumain ulkonaisia seurauksia, vaan hänen pitää koettaa ottaa huomioon myöskin niiden näkymätön, henkinen vaikutus ihmiskunnan sisäiseen elämään.

Lopuksi hän ei saa mitata asiain historiallista arvoa ensi sijassa sen mukaan, onko se erityinen tarkoitusperä, jonka puolesta kukin puolue lähinnä taisteli tai teki työtä, voittanut, vaan ennen kaikkea sen mukaan, onko se yleinen historiallis-siveellinen aate, jota se puolusti, — esim. aate itsetajuntaan heränneen kansan oikeudesta kansalliseen itsenäisyyteen, — oikeutettu eli omansa kohottamaan ihmiskuntaa korkeammalle. Joskin lähin tarkoitus, jota taistelijat itse pitivät silmällä, jäi saavuttamatta, ovat he kuitenkin ehkä taistelleet ihmiskunnalle suuriarvoisen aatteen puolesta ja edistäneet sen lopullista voittoa.

Ylen vaikeassa ja vastuunalaisessa asemassa pitää siis valtiomiehen monesti tehdä ratkaiseva päätöksensä. Hänen on mahdoton täydellisesti

ja varmasti tuntea niitä moninaisia, kaukaisia historiallisia seurauksia, jotka aikojen kuluessa jokaisesta teosta kehittyvät. Hänen täytyy sentähden usein punnita todennäköisyyksiä: ovatko toiveet tosivoitosta ja jalostumisesta, jonka isänmaa tai ihmiskunta voi määrätyn toimenpiteen kautta saavuttaa, niin suuret, että saa niiden takia panna isänmaan vaaraankin, j. n. e.

Vaikka valtiomies koettaakin sovittaa yhteen valtioetua ja ideaalisia näkökohtia, saattaa kuitenkin ilmestyä tapauksia, jolloin kaikki yhteensovittelu osoittautuu mahdottomaksi ja hänen eteensä sentähden asettuu tuo ankara, periaatteellinen kysymys: onko kansan johtomies suurissa historiallisissa yrityksissä joskus oikeutettu tai kenties velvollinen saattamaan isänmaansa todennäköiseen tai varmaan vahinkoon ylevien siveellisten tarkoitusten edestä? Epäilemättä tapaukset, joissa sellainen teko voi kysymykseen tulla, ovat kovin harvinaiset; se edellyttää melkein yliinhimillistä siveellistä sankaruutta. Mutta periaatteellisesti täytyy kuitenkin vastata, että sellaiset olot ovat ajateltavissa, joissa korkeimmalta siveelliseltä näkökannalta katsoen sellainen teko on oikeutettu ja velvollisuuden mukainen. Siveellinen velvollisuus käskee edistämään laajimman mahdollisen inhimillisen piirin tosihyvää ja jalostusta. Sentähden korkein velvollisuus kieltämättä oikeastaan vaatii uhraamaan alemman ja vähemmän hyvän korkeamman edestä.

Että ihanteelliset, epäitsekkäät vaikuttimet saavat jotakin aikaan historiassa, sen vahvistavat meille hyvin selvästi myöskin innokkaat reaalipolitikot sen kautta, että he lakkaamatta vastustavat sellaisia vaikuttimia. Jokaisessa poliitiseen toimintaan kykenevässä kansassa tavataan „kansallisen asian“ intoilijoita, jotka katkerasti valittavat, että juuri heidän kansalaisistaan ja heidän valtiomiehistään muutamat, kumma kyllä, valtioasioissakin liiaksi suosivat noita „ideologisia“, epäitsekkäitä, oikeastaan mielettömiä ja mahdottomia yleisinhimillisiä ihanteita ja että sentähden heidän isänmaansa on ajanut „liian epäitsekästä“ politiikkia. He vakuuttavat, — aivan samalla tavalla Saksassa, Ranskassa, Englannissa, Venäjällä j. n. e., — ettei missään maassa ole niin vähän syytä kehoittaa yleisinhimillisiä aatteita harrastamaan ja vastustaa kansallista itsekkyyttä, kuin juuri heidän isänmaassaan. Siellä on muka päinvastoin tarpeen kehoittaa kansalliseen itsekkyyteen, — joka tietysti ei ole paikallaan missään muussa maassa koko maailmassa. Onpa täten moitittu

esim. Napoleon III:tta „liian epäitsekkäästä“ valtiotaidosta. Ranskassa on sanottu, että hän harvoin ajoi „tosi-ranskalaista“ politiikkia, vaan sitä vastoin milloin „italialaista“, milloin „englantilaista“ — nim. Krimin sodassa, — milloin „saksalaistakin“, nim. kun hän „suosi Preussiä“ elikkä ei estänyt Pohjois-Saksan yhtymistä v. 1866.

Kansat eivät saata iloita voitoistaan ja valloituksistaan, jolleivät voi ainakin itselleen luulotella nauttivansa niitä „oikeudella“. He koettavat väsymättä tuoda esiin mitä erilaisimpia perusteita sen puolesta eivätkä koskaan tyydy vetoomaan yksinkertaisesti vain voiman ja valloituksen „oikeuteen“. Jos heillä ei ole varsinaisia „muodollisia“ oikeusperusteita, niin he vetoovat asianhaaroihin, jotka muka oikeuttavat rikkomaan muodollista oikeuttakin. Varsinkin saapi „sivistyskehityksen“ luuloteltu etu olla tekosyynä ja puolustuksena, kun europpalaiset ryöstävät tai sortavat sivistymättömiä, puolisivistyneitä tai toismuotoisesti sivistyneitä kansoja Europan ulkopuolella.

Poliitisista oikeuskysymyksistä keskusteltaessa sekaantuu tosin perusteluihin hyvin usein mitä kummallisin itsensäpettäminen. Kun kansa ajaa politiikkia, joka kaikkien puolueettomien mielestä ilmeisesti on väärä ja epäsiveellinen, niin on mitä tavallisin ilmiö, että melkein koko kansa itse luulee olevansa täysin oikeassa. Oikeustajunta hämmentyy kansallisissa kysymyksissä intohimojen ja sofististen tekoperusteiden vaikutuksesta vielä helpommin kuin millään muulla alalla. Tämä asianlaita tuottaa vakavan siveellisen vaaran ihmiskunnalle. Ne „oikeusperusteet“, joilla kansat puolustelevat valtiollisia toimiaan, osoittautuvat usein todelliseksi oikeusaatteen irvikuvaksi. Siitä huolimatta olisi aivan väärin väittää teeskentelyksi kaikkea puhetta siveellisistä tunteista ja ihanteellisista harrastuksista tällä alalla. Ne vastakkaiset oikeusaatteet, joita eri tahoilta tuodaan esiin, vieläpä ne kummastuttavat ristiriitaisuudetkin, joihin erittäinkin „kansallisen“ politiikin kiivaat harrastajat lakkaamatta kietoutuvat, todistavat vain, että tälläkin alalla sisällinen ääni pakoittavasti vaatii ihmistä tunnustamaan joitakin siveellisiä ohjeita, mutta samalla että siveyslain toteuttaminen siinä kohtaa erittäin suuria vaikeuksia eli että syrjävaikutukset kovin helposti himmentävät sen käskyjä.

Sentähden ei politiikinkaan näkökannalta katsoen ole järjetöntä etsiä niitä yleispäteviä arvoaatteita, joiden mukaan ihmiskunnan omatunto arvostelee historiallisia ilmiöitä. Keskellä valtiollisten taistelujenkin rie-

huntaa muutamat yleisinhimillisen oikeuden periaatteet tunkeutuvat esiin ja pääsevät vähitellen tunnustetuiksi. Meidän pitää vain kaikin voimin taistella sen puolesta, että sivistyskansain julkinen omatunto tulee herkemmäksi ja vahvistuu, että oikeuden ja kohtuuden periaatteita yhä ankarammin seurataan kansainvälisissäkin suhteissa. Näitä ihanteita ei suinkaan saavuteta taisteluitta ja uhrauksitta. Entisten aikain valtiollinen idealismi erehtyi etupäässä siinä, että se luuli voivansa niitä toteuttaa melkein ilman vaivaa ja ponnistusta; oli muka vain tarpeen julkilausua ne, niin luultiin kaikkien kohta hyväksyvän ja noudattavan niitä. Siinä erehdyttiin perinpohjaisesti. Ainoastaan verkalleen ja vaikeasti, monta uhria ja sankaritekoa vaativien taistelujen kautta, muuttuvat kansainväliset suhteet vähitellen inhimillisemmiksi ja siveellisemmiksi.

Jos historia suureksi osaksi on kamala näytelmä, niin meidän on tunnustaminen, että se on siksi tullut ihmisten rikkomusten vuoksi. Sen verran ihmiskunta on toki jo päässyt eteenpäin, että tuskin kukaan enää uskaltaa puolustaa tai väittää tarpeellisiksi lukuisia menneiden aikain pöyristyttäviä ilkitöitä, joita silloin katsottiin melkein luonnollisiksi ja historialliseksi välttämättömyydeksi, niinkuin esim. europpalaisten löytöretkeilijäin rosvous- ja hävityssotia alkuasukkaita vastaan Perussa ja lukemattomissa muissa paikoissa, orjakauppaa, uskonnollisia vainoja j. n. e. Niitä imperialistisia rosvoretkiä, sitä kansallista sortoa ja vainoa, joita suuret sivistyskansat vielä 20:nnen vuosisadan kynnyksellä harjoittavat, tulee vastainen siveellisesti edistyneempi aika yhtäläisesti arvostelemaan.

Hyvin yleinen on se käsitys, että kansainväliset siveelliset periaatteet ja säännöt kehittyvät kokonaan toisenlaisten edellytysten vallitessa, kuin jonkun yhteiskunnan tai kansan sisällinen oikeusjärjestys. Tuo eroitus ei ole kumminkaan aivan niin perinjuurinen kuin tavallisesti arvellaan. Yhteiskuntain sisällinenkin oikeuskehitys on alkuansa taistelua eri luokkain itsekkäiden pyrintöjen välillä. Kukin kansanryhmä koettaa kehittää voimassaolevaa oikeutta siihen suuntaan, joka on sille edullinen, ja joutuu siinä pyrinnössään taistelemaan muiden luokkain vastakkaisia etuja vastaan. Vielä varsin korkealla sivistyskannallakin, jolloin oikeusjärjestys jo on varmasti vakaantunut ja sen kehitys näyttää kokonaan kadottaneen luokkataistelun luonteen, perustuvat eri puolueiden harrastukset oikeuden kehittämiseksi juureltaan eri kansanryhmäin

erilaisiin etuihin. Kansanluokkain toisistaan poikkeavat tarpeet ovat perustuksena valtiollisten puolueiden muodostumiselle. Kaikki suuret yhteiskunnalliset uudistuspyrinnöt saavat voimansa ja valtansa siitä, että melkoinen kansanryhmä niitä harrastaessaan taistelee oman, itsekkään etunsa puolesta. Mutta sen rinnalla oikeusaate semmoisenaan myöskin osaltansa vaikuttaa ja vetää puolueettomia kansalaisia sille puolelle, joka edustaa korkeampaa ideaalista oikeutta. Sanalla sanoen: luokkaetujen taistelu on muuttunut paljoa inhimillisemmäksi ja se tapahtuu nyt tunnustettujen lakien määräämissä rajoissa, mutta sittenkin se oikeastaan yhä jatkuu jokikisessä yhteiskunnassa. Kansainväliset suhteet ovat paljoa silminnähtävämmin säilyttäneet taistelun luonteen, mutta niidenkin kehityksessä ideaalit ovat myötävaikuttamassa; siten syntyy oikeudellisia periaatteita ja kansain välit muodostuvat yhä inhimillisemmiksi sekä enemmän oikeudenmukaisiksi.

Vapaa rakkaus ja avioliitto „ajaksi“ kehitysopin kannalta katsottuna.

Kirjoittanut

E. J. WARÉN.

Luonnontieteiden alalla lienee kehitysoppi jo nykyään miltei aivan yleisesti tunnustettu kumoamattomaksi totuudeksi, ja on se myöskin käytännössä vaikuttanut mitä suurimmassa määrässä hedelmöittävästi näihin tieteisiin. Samoin on kehitysoppi sovellutettuna kielitieteeseen ja sielutieteeseen avannut näille kokonaan uusia laajoja ja lupaavia työaloja. Mutta vaikka siis varsinaisten tiedemiesten keskuudessa kehitysoppi jo on saavuttanut sen arvon, mikä sille peruskivenä elävän luonnon tutkimukselle tulee, niin ei sitä samaa voi sanoa sivistyneestä yleisöstä ylimalkaan eipä edes sen maun ja tunteitten tulkitsijoista ennen muita, nimittäin kaunokirjailijoista. En ole ainakaan minä ihmeeksenikään vielä tavannut kaunokirjallista teosta, joka olisi perustanut juonensa kehitysopin lakeihin. Jos Zola vielä

eläisi, voisi tämmöistä teosta mieluimmin odottaa häneltä, sitä enemmän kun hänen todellisiin havaintoihin perustuvissa teoksissaan moni kohta juuri sentähden on täydessä sopusoinnussa kehitysopin kanssa. Mutta ei tiedä. Lieneekö sitte kehitysopin riittävä tunteminen, joka edellyttää jonkun määrän omia todellisia tietoja luonnonhistoriassa, liian raskas kuorma pegasolle, vai pidettäneenkö kehitysoppia semmoisenaan epäkiitollisena kaunokirjallisuutta ahmivalle yleisölle tarjottavaksi, vai missä vika lienee?

Näkeepä päinvastoin, että useita nykyajan suosituimpia kirjailijoita eivät kehitysopin johtamat totuudet ohjaa vähimmässäkään määrässä, tai estä kirjoittamasta aivan vastakkaiseen suuntaan.

Niinpä on meilläkin tunnettu ruotsalainen kirjailija Ellen Key paljon luetussa kirjassaan „Lifslinjer" antanut suositustansa avioliitolle „ajaksi" [1] ja samasta kysymyksestä on nykyisin itse Darwinin kotimaassa Englannissa muuan sen suosituimpia kirjailijoita Georges Meredith lausunut mielipiteensä seuraavaan tapaan.

Tästä aineesta ei voi kyllin laveasti kirjoittaa, kaikki mitä sanotaan täytyy supistaa, ja sentähden on sitä niin vaikea ymmärtää. Pitääkö kahdeksantoista vuotiaan tytön, joka ei tunne sitä miestä, jonka hän ottaa, eikä muitakaan, olla tuomittu elämään hänen kanssansa kokonaisen elämänian! Vastaisuudessa voi käydä niin, että hän menettää kaiken sympaatisen kosketuksen hänen kanssansa, heillä ei ole muuta yhteistä kuin paljaat aineelliset edut. Elämä tulee tällä tavoin melkein sietämättömäksi, mutta molemmatkin puolisot jatkavat sitä kuitenkin tottumuksesta tai skandaalin pelosta, välttäen ihmisten ankarata arvostelua. Mutta minun luja vakaumukseni on, että kerran nykyaikaiset avioliittoehdot muuttuvat. Tullaan sallimaan avioliittoja ajaksi, ensin kymmeneksi vuodeksi. Muutoin en tahdo mainita mitään määrättyä aikaa. Valtion on katsottava, että vanhemmat tallettavat kylliksi rahaa lasten kasvatukseksi. Ehkä valtio itse hoitaa rahastot. Siitä syntyy pirullinen meteli, ennenkuin semmoinen muutos voi tulla toimeen. Siitä tulee aika töytäys, mutta emmekö jo ole nähneet suuria muutoksia avioliiton suhteen. Vaikeus on siinä, miten saada englantilaiset katsomaan kysymystä suoraan silmiin. He tuntevat enemmän kuin mitkään muut kansat maailmassa tarvetta elää sääntöjen mukaan. He eivät koskaan katso eteenpäin, eivät varsinkaan ylemmät luokat, ja siihen tarvitaankin joku määrä filosofiaa, vaikka se on enemmän kuin mitä voi

[1] Mainitun kirjan on Valtioneuvos Th. Rein arvostellut Finsk tidskriftin heinä- ja elokuun vihkossa 1904.

toivoa englantilaisista, että he sietäisivät semmoista sanaa kuin „filosofia“ ratkaistessaan tällaista kysymystä. Katsokaapa vain, miten englantilaiset arvostellessaan Amerikkaa pitävät kaikkea uutta kivulloisuuden merkkinä, vaikka se päinvaston osoittaa terveyttä. Avioliitosta ei voi kyllin keskustella. Sen alalla vallitsee kovin paljo pimeyttä, on päästettävä sisään raitista ilmaa, ennen kaikkea raitista ilmaa.

Näin Meredith, ja usein näkee kaunokirjailijain teoksissa tai lausunnoissa samantapaisia lausunnoita, joissa puolletaan milloin vapaata rakkautta milloin avioliittoa „ajaksi“. Kaunokirjallisina esityksinä lienee niillä arvonsa, ja vaaditaankin ehkä, että niitä tulisi yksinomaan kaunokirjalliselta kannalta arvostella. Mutta jos nämä samat lausunnot esiintyvät sellaisilla vaatimuksilla, että ne olisivat jonkunlaisia profeetallisia ennustuksia tulevista yhteiskunnallisista mullistuksista, niin ovat ne myöskin arvosteltavat toisenlaisella mittakaavalla. Silloin tulee kysymykseen niiden tieteellinen pätevyys.

Koettakaammepa lyhyesti katsastaa, miltä vapaa rakkaus ja avioliitto „ajaksi“ näyttäisivät kehitysopin lakien valossa.

Kehitysopin pääsääntö on se, että kaikki elimellinen luonto pyrkii muuntelemaan ja että ne muunnokset, jotka ovat edullisia suvun menestykselle, jäävät pysyväisiksi ja lisääntyvätkin, ja taas ne muunnokset, jotka ovat haitaksi tuhoutuvat, s. o. itse elimelliset yksilöt joko menestyvät tai tuhoutuvat, kuolevat sukupuuttoon sen mukaan, minkälaisia muunnoksia ne edustavat. Tätä sanotaan myöskin taisteluksi olemisesta, jossa hyvin varustetut menestyvät ja heikommin varustetut jäävät takapajulle, tulevat syrjäytetyiksi. Ihmiskunnassa vallitsee aivan sama laki. Myöskin ihmiset pyrkivät alinomaa muuntelemaan, mutta ainoastaan ne muunnokset menestyvät, jotka ovat edullisia kasvaville sukupolville taistelussa elämästä.

Koska nykyinenkin tila on kehittynyt tämän lain mukaan, niin voinemme otaksua, että itse sydän eli pääasia nykyisissä oloissa on syntynyt luonnonlain pakosta, eikä ahdasmielisten lainlaatijain tyhmyydestä. Kuuluuko elinkautisen avioliiton sääntö näihin luonnonlakeihin?

Tähän luulen täytyväni vastata ehdottomasti myöntämällä. Samassa määrässä kuin ihminen alemmasta olennosta kehittyi ihmiseksi, tuli myös yksilön kehitysaika pitemmäksi. Sitä suurempaa ja pitkällisempää huolta vaatii lasten kasvatus ja ohjaus vanhemmilta. Ne nuoret, jotka sai-

vat vanhemmiltaan parhaan ja huolellisimman kasvatuksen ja vielä kasvaneina ohjausta, niinkauan kuin vanhemmat pysyivät täysikuntoisina, etten sanoisi elivät, ne olivat epäilemättä elämän kilpailussa edullisemmassa asemassa kuin toiset nuoret, jotka eivät saaneet yhtä huolellista kasvatusta. Edelliset menestyivät ja jatkuivat seuraaviin sukupolviin, jättäen heille perinnöksi jalostuneita taipumuksiaan, jälkimäiset taas tulivat syrjäytetyiksi, heidän vähemmän huolelliset taipumuksensa kuolivat heidän kanssansa sukupuuttoon.

Tämä laki on varmaan jo hyvin aikaiseen, esihistorialliseen aikaan, johtanut säännön mukaan elinkautisiin avioliittoihin, sillä ainoastaan niissä oli uusilla sukupolvilla mahdollisimman paras tilaisuus jatkuvaan kehitykseen.

Tämä ei tietysti estä avioliittoeroja tapahtumasta „kaikkinaisista syistä" vaan säännöksi ne eivät vain päässeet. Vasta verrattain myöhään on järjestyneissä yhteiskunnissa elinkautinen avioliitto laillisestikin vahvistettu ainoaksi sallituksi, tietenkään taas estämättä avioliittoeroja, joka on kokonaan toinen asia.

Jos nyt milloin tahansa höllytettäisiin avioliittolakeja Meredithin toivomusten mukaan, ainapa täydellisesti vapaaksi rakkaudeksi, mikä todella ainoastaan käytännöllisesti, ei periaatteellisesti, eroaa avioliitosta joksikin ajaksi, jos nimittäin oletamme kaikkien myöntävän että vapaankin rakkauden vallitessa vanhemmat ovat velvolliset kasvattamaan syntyneet lapset, niin voimme pitää varmana että sama hellittämätön luonnonlaki, joka on johtanut elinkautiseen avioliittoon, ennen kuin siihen vielä mitkään säädetyt lakipykälät pakoittivat, nytkin pakoittaisi useimmat avioliitot pysymään elinkautisina. Näissä avioliitoissa kasvatetut lapset olisivat niin ehdottomasti paljoa edullisemmassa asemassa taistelussa elämästä eli olemisesta kuin vapaan rakkauden tai aika-avioliittojen löytöhuoneissa tai muissa pensionaateissa kasvatetut, vanhempiensa jättämät, tai ainoastaan osan rakkautta saaneet lapset, että nämä viimemainitut säännön mukaan jäisivät takapajulle ja tulisivat syrjäytetyiksi. Heillä olisi vähemmän toiveita sukunsa ja taipumustensa jatkumisesta kuin edellisillä.

Ihmiskuntaa voi syyllä verrata puuhun, joka vuosittain kasvattaa miljoonia oksia kaikkiin suuntiin. Mutta ainoastaan ne oksat, jotka kasvavat oikeaan suuntaan, valoa kohden, menestyvät, kaikki muut surkastuvat ja kuolevat. Samoin ihmisissäkin ilmaantuu taipumuksia kaikkiin suuntiin, mutta

ainoastaan joku määrätty suunta on edullinen jatkuvalle menestykselle, muut suunnat vievät perikatoon.

Mikä olisi sitten tuo ainoa oikea suunta ihmisille? Se on tietysti se tie, joka johtaa yhä korkeammalle tosi ihmisyydessä, ennen kaikkea sielunjaloudessa, lujuudessa ja hyvyydessä sekä samoin yhteiskunnallisissa avuissa, yksilön uhrautuvaisuudessa totuuden ja kokonaisuuden edestä, sillä kai juuri nämä ominaisuudet ovat kohottaneet ihmisen eläimen kannalta ja tulevat ne yhä vieläkin kohottamaan ihmisluontoa korkeammalle. Tuskin siis, palataksemme tämän kirjoituksen aineeseen, askel taaksepäin jo kauan sitte ohimenneelle, niin sanoakseni ihmisyyden takaiselle kannalle, tuottaisi ihmiskunnalle mitään todellista voittoa.

Ja toisekseen, jos yhteiskunta todellakin koetteeksi julistaisi avioliitot täydellisesti vapaiksi, niin täytyisi sen osan yhteiskuntaa, joka sitä kannattaa, varmaankin pian uudelleen ja entistä lujemmin määrätä elinkautinen avioliitto ainoaksi sallituksi. Vapaan rakkauden ja aika-avioliittojen hedelmät olisivat näet epäilemättä pian näyttäytyneet siksi suureksi rasitukseksi toisille, että he siihen kyllästyisivät. Johan nyt on tunnettua, että yhteiskunnan vaivaishoidon tai armeliaisuuslaitosten avulla täytyy suureksi osaksi pitää huolta vapaan rakkauden tuloksista, joka ei siis seiso omilla jaloillaan, vaan elää toisten armosta.

Samaa olisi peljättävä, vaikka ei aivan yhtä suuressa määrässä, aika-avioliittojenkin hedelmistä, sillä kuka sen takaa, että vanhemmilla eron hetkenä todella olisi rahaa riittävästi tallettaa lasten kasvatukseksi, eron mahdollisuus tulisi ainoastaan rikasten etuoikeudeksi, tai muutoin tulisivat lapset mitä kiusallisimmaksi esteeksi vanhempiensa vapaudelle ja heidän suotaisiin mieluimmin kuolevan. Tapahtuuhan nytkin tiettävästi lasten murhiakin siitä syystä, että leski siten toivoo helpommin pääsevänsä uusiin naimisiin. Useassa tapauksessa saisi varmaan muiden ihmisten armeliaisuus astua väliin pelastaaksensa lapsia nälkään kuolemasta. Aika-avioliittohan ei siis seisoisi omilla jaloillaan, vaan perustaisi olemisensa mahdollisuuden toisten armoon. Kuka voisi näitä toisia tuomita, jos he julistaisivat, että nyt emme enää suvaitse semmoista? Vanhemmat eivät missään tapauksessa ole oikeutetut jättämään lapsiansa toisten kasvatettaviksi ja ilman ohjausta nuorella iällä, niin kauan kuin näillä itsellään ei vielä ole kylliksi kokemusta elämän salakareja välttääksensä.

Kyllähän usein elinkautisissakin avioliitoissa vanhempien kuoleman

kautta lapset jäävät toisten hoidettaviksi. Mutta ensiksikin on näitä kuitenkin onneksi ainoastaan pieni prosenttiluku kaikkien lasten määrästä ja toisekseen on näillä vielä se etu aika-avioliitossa syntyneiden lasten rinnalla, että he nimittäin eivät säännön mukaan ole vanhemmiltaan perineet taipumuksia, jotka ovat ristiriidassa niiden lakien kanssa, jotka ovat edellytyksenä sopivimpien muotojen menestymiselle taistelussa olemisesta. En siis kehitysopin valossa näe mitään toiveita Meredithin ja muiden vapaasielujen unelmille vapaasta rakkaudesta tai aika-avioliitoista vastaisuudessa. Ja se ainakin on totta, että ne kuolevat omaan heikkouteensa, kun ne eivät voi seisoa omilla jaloillaan.

Inhimillisessä yhteiskunnassa ovat olot hyvin monimutkaisia. Ihmiset auttavat toinen toistansa, väkevämmät tukevat heikompia ja yhteiskunta tai valtio kokonaisuudessaan tukee mitä voimakkaimmin heikkoja ja voimattomia. Tämä kaikki tekee, että „taistelu“ olemisesta ei ole niin silmiinpistävä kuin eläin- ja kasvikunnassa. Ylläesitetyt asianhaarat lieventävät taistelua mitä äärimäisiin elinehtoihin tulee, miltei olemattomaksi, mutta silti ei laki sopivampien muotojen menestymisestä vähemmän sopivien kustannuksella kadota vähintäkään pätevyydestään. Taistelun asemasta on kilpailua, jossa tulee kysymykseen ehkä enemmän sielun kuin ruumiin voimat, ja tämän kilpailun lopputulos on sama kuin taistelunkin. Vielä on huomattava, että ihmiskunnassa on kilpailua, jopa joskus taisteluakin, ei ainoastaan yksityisten ihmisten ja perheiden välillä, vaan yhtä hyvin myöskin eri valtioiden välillä, ja tässäkin kilpailussa tai taistelussa johtuu lopputulos samasta perussäännöstä kuin yllä on mainittu.

Yhteiskunnan voimakkaassa, usein enemmän tunnon kuin järjen johtamassa toinen toisensa auttamisessa piilee myöskin vaara. Toisten avun nojassa voi näet ilmaantua ja elää polvesta polveen ilmiöitä ja taipumuksia, jotka eivät omin voimin pystyisi elämään, ja ovat toisille enemmän tai vähemmän taakkana ja rasituksena. Täten voisi esim. vaivaishoito väärinkäytettynä johtaa ja todella johtaakin erityisen vaivaishoitolaissuvun syntymiseen, joka isästä poikaan aina olisi muiden avusta riippuvainen, eikä kykenisi ollenkaan omin voimin toimeentulemaan. Tämmöisiä ilmiöitä voi yhteisellä nimellä sanoa lois- eli parasiitti-ilmiöksi. Muuten esiintyy tällaista loiselämää yleensä koko elävässä luonnossa. Itsenäiset organismit saavat hyvin usein rinnallaan elättää ja suojella loisia eli parasiittejä, jotka eivät ollenkaan tule toimeen ilman isäntäänsä, jota vastoin

tämä vallan hyvin tulee toimeen ilman loisiansa. Nämä loiset eivät kuitenkaan koskaan voi lisääntyä yli määrätyn rajan, ja tämä raja on ylimalkaan siinä, missä loisien enempi lisääntyminen saattaisi isännän menestymisen vaaraan.

Koskematta tämän enempää loisilmiöihin tahdon vain mainita yhden lajin loisia nykyisissä yhteiskunnissamme, jotka loiset ovat kaikille tuttuja, nimittäin mustalaiset. Nämä kansalaiset eivät elä omalla hiellään ja ponnistuksillaan, vaan ovat melkein kokonaan riippuvia vakinaisten asukasten työstä, hyvänsuopaisuudesta, yksinkertaisuudesta ja suvaitsevaisuudesta. On kokonaan mahdotonta ajatella, että suurempi osa kansalaisia voisi elää mustalaisten tavoin, eli toisin sanoen että mustalaiset lisääntyisivät yli määrätyn prosentin koko väkiluvusta, samalla säilyttäen nykyisen elintapansa. Kirjoitukseni aihe antaa muuten minulle syytä huomauttaa, että mustalaiset elävät niin vapaina kuin suinkin mahdollista maansa laeista. Nimenomaan avioliittoalalla eivät heidän vapauttansa rajoita naimiskaaren pykälät eikä liioin ihmisten ankara tuomio. Kuten tunnettu, ovat heidän avioliittonsa useimmissa tapauksissa vihkimättömiä. Joku vapaa sielu luulisikin, että mustalaiset sentähden mitä suurimmassa määrässä käyttäisivät hyväksensä tätä vapauttansa. Todellisuudessa on kuitenkin asianlaita aivan päin vastoin. Mustalaiset elävät aivan säännön mukaan elinkautisissa avioliitoissa ja vanhemmat pitävät itse hellän huolen lapsistansa, siihen asti kunnes nämä kykenevät itsenäisesti jatkamaan mustalaiselämäänsä. Mikään muu ei olisi mahdollistakaan, mustalaisia pakoittaa elinkautiseen avioliittoon mitä ankarin luonnonlaki, sillä valtion pensionaateissa ei varmaankaan kasvatettaisi lapsia mustalaiselämään.

Palatakseni vapaaseen rakkauteen ja avioliittoihin „ajaksi“, niin lähenevät nämä naimismuodot samassa määrässä parasiitti-ilmiöitä kuin ne ovat riippuvia muiden, yksityisten tai valtion, avusta ja silloin ovat niiden suhteen myöskin päteviä kaikki parasiittielämää koskevat johtopäätökset, tai toisin sanoen lait. Niitä voi ilmaantua niin pitkälle kuin yhteiskunta niitä kannattaa ja sietää, vaan ei pitemmälle. Jos joku yhteiskunta koettaisi saattaa nämä avioliittomuodot yleisiksi, niin ei liene epäilemistäkään, etteikö tämä yhteiskunta pian saisi kokea kilpailun seurauksia toisiin yteiskuntiin nähden. Tämänlaisista ilmiöistä ynnä lähellä olevasta lasten syntymisen luvun luonnottomasta rajoittamisesta tai suorastaan estämisestä riippunee suurimmaksi osaksi mahtavien kansakuntien sukupuut-

toon kuoleminen tai vielä elävien takapajulle jääminen semmoisten kansakuntien rinnalla, jotka elävät enemmän luonnonlakien mukaisesti.

Vielä eräs tunnettu esimerkki osoittaa, kuinka riippuvainen lasten ja siis suvun menestys on vanhempien mitä hellimmästä huolesta ja rakkaudesta. Tiedetäänhän näet, että n. s. suurilla miehillä miltei aina on ollut jalot äidit. Poikien suuruus pannaan aina yhteyteen äitinsä osoittaman erinomaisen jalouden kanssa, joka juuri on osoittautunut siinä, että he kokonaan ja mitä uskollisimmin ovat antautuneet lastensa kasvatukseen. Jos nämä äidit sen sijaan olisivat aika-avioliitoissa rientäneet sylistä syliin, niin uskoneeko kukaan, että heidän pojistansa sittenkin olisi tullut suuria miehiä, vaikkakin äiti, jättäissään poikiensa isän uudelle miehelle mennäkseen, olisi voinut valtion kassaan tallettaa tarpeeksi suuren rahasumman lasten ruokkimiseksi ja vaatettamiseksi, vaikkapa kouluttamiseksikin? Tietysti emme voi odottaa, että mieskään tällaisissa tapauksissa jäisi yksin suremaan, vaan varmaan hakisi hänkin itsellensä mitä pikimmin uuden aviosiipan esim. vuodeksi. Ja kun kumpaisenkin, sekä miehen että vaimon, uusi rakastettu ei varmaankaan olisi kovinkaan ihastunut jätetyn puolison lapsiin, niin tulisi kai säännöksi, että nämä luovutettaisiin kokonaan valtion pensionaattiin, jossa luonnollisesti sekä johtaja että johtajatar myöskin eläisivät aika-avioliitossa. — Voimme aavistaa, millaisen siveellisen voiman lapset saisivat tästä kasvatuksesta ja näissä kasvatuslaitoksissa kestääksensä elämän taistelussa ja välttääksensä sen moninaiset salakarit, sitä enemmän kun he luonnollisesti olisivat perineet myöskin vanhempiensa taipumuksen useammin vaihtamaan rakkaudenesinettään. Vieläpä luonnollisen perimyslain mukaan olisi otaksuttavaa, että sekä isästä että äidistä tavattava ominaisuus esiintyisi lapsissa kaksinkertaisena. Siis nämä nuorukaiset aikaa myöten pyrkisivät lyhentämään avioliittonsa ajan mahdollisimman lyhyeksi. Ei tarvitse olla suuri ihmiselämän tuntija ymmärtääksensä, että tämmöinen sukukunta hyvin pian loppuisi omaan kelvottomuuteensa.

Enpä lopuksi usko, että itse Meredithkään olisi halukas tekemään kaikkia hänen ajattelemattomasta lausunnostaan aiheutuvia johtopäätöksiä. Tuskin näet hän tai kukaan muukaan vapaasielu rehellisesti toivoisi, että hänenkin oma äitinsä olisi hylännyt hänen isänsä mennäksensä toiselle, ja miksei yhtä mielellään vaikka järjestyksessään kymmenennelle miehelle jättäen hänet valtion virallisen holhouksen kasvatettavaksi. He ymmärtävät joko vaistomaisesti tai itsetietoisesti, että heidän tilansa tässä tapauksessa oli-

si kokonaan toinen, ja varmaan paljoa huonompi. Muille ja itselleenkin he tahtovat puolustaa tuollaisen muka vapaan järjestyksen etuja, mutta itse he eivät tahtoisi olla sen hedelmiä. Mutta tällä he jo itsekin lausuvat kannattamansa harhaan pyrkivän vapauden tuomion. Luonnonlain noudattamisesta ei voi ajatella mitään dispensiä eli erivapautusta. Ainoastaan se on todella vapaa, joka vapaaehtoisesti ja itsetietoisesti elää luonnonlakien mukaan. Luulenpa osoittaneeni, että vanhempien jakamaton ja mitä huolellisin hoito lapsille, näiden menestymiselle ja siten suvun pysyvälle jatkumiselle on välttämättömyys, jolla on luonnonlain voima. Koska tämä paras ja edullisin lastenkasvatus on mahdollinen ainoastaan elinkautisessa avioliitossa, ja koska se samalla on avioliiton kehittynein ja korkein muoto, niin johtuu itsestään, että elinkautinen avioliitto ehdottomasti on voittava kaikki muut avioliittomuodot.

Kahdeksas luku tekeillä olevasta romaanista.

Kirjoittanut

JUHANI AHO.

Kohta illallisen syötyä juhannusaattoiltana oli pappilan herrasväellä tapana yhteisessä juhlasaattueessa lähteä kokkomäelle kulkemaan. Saattueen etunenään asettui vanhan tavan mukaan pelimanni, klarinetin puhaltaja ja vanha sotamies, päässä kulunut Savon jääkärien univormulakki ja kainalossa punaiseen huiviin kääritty soittokoneensa — huivi ja kone heränneen kansan kauhuja. Soittajan perään pantiin pikkupojat, yhdellä kädessä vihreään koivunvirpaan kääritty lippu, toisella rumpu, kolmannella sytyttämätön päresoihtu, neljännellä ja viidennellä tulisia hiiliä höyryävä vanha pata, jota korennossa kantoivat. Sitten rovasti juomasarvea kantaen, professori, rouvat ja tytöt, ja nuoret herrat viimeiseksi, mikä heistä mitäkin kulettaen: kahvineuvoja, punssimaljaa arrakkipulloa, millä lehmänkello, millä rautapelti. Otolla oli vanha kivääri olalla, Laurilla vanha rumpu sota-ajoilta pappilassa perintönä kulkenut, Almalla kannel, kaikilla

käsissä tuoreita lehviä ja hatussa vasta puhjenneita pihlajan ja tuomen kukkia. [1]

Kun soittoniekka oli irroittanut koneen kapalosta ja sitä ruuvaillut ja siitä muutamia koeääniä ottanut, lähti saattue pyssyn pamahtaessa liikkeelle porilaisten marssin soidessa ja rummun ja rautapellin sen tahtia merkitessä. Pihalta, huoneiden seinämiltä ja kirkolle vievän tien varrelta liittyi juhlakulkueeseen pitkä jono kirkkokansaa, ensin sen ohikulkua kummissaan katseltuaan.

Kun lähestyttiin kirkkoa, huomasi ruustinna siellä kiviaidan kupeella Helanderin ja hänen rouvansa istumassa heränneiden ryhmässä. Hän hätääntyi, hänen kasvonsa saivat aivan säikähtyneen ilmeen.

— Stolt, lakatkaa! — Sanokaa sille, ettei se soittaisi kirkon kohdalla! — Lauri, lakkaa!

— Mitä varten? antaa soittaa!

— Ei ei, etkö näe, siellä istuu heränneitä.

— Kaikkia tässä — ja Lauri löi vain yhä uhemmin.

— Niin, mutta —! Ei kirkon kohdalla! Voi, voi! Ne tulevat juuri iltakirkosta.

— Onko mammakin tullut pietistiksi?

— Eihän tässä nyt mitään sopimatonta, mitä vielä, sanoi professorska.

Mutta ruustinna etsi Hannaa, se oli oikeastaan hänen tähtensä. Mutta Hanna ei ollutkaan mukana.

— Missä Hanna? kysyi hän tytöiltä.

— Jäi vielä hakemaan jotain — sanoi tulevansa, — mutta ruustinna tiesi nyt, ettei Hanna enää tulisi.

Heränneet seisoivat jäykkinä kirkon aitaa vasten nojaten, vähän matkaa maantiestä, toiset selin kulkueeseen, toiset siihen päin. He eivät liikahtaneetkaan siitä asemastaan missä kukin oli; eivät päätään kääntäneet, eivät kasvoillaan mitään ilmaisseet, olivat niinkuin eivät olisi mitään nähneet, mitään kuulleet. Antero [2] tunsi joukosta Rajavaaran isännän ja tyttären ja vanhan emännän.

---

[1] Otto, Lauri, Robert, Hanna, Kaarina, Alma ovat rovastin poikia ja tyttäriä. Lauri on nuori ylioppilas, Robert maisteri.

[2] Kirjan päähenkilö, nuori maisteri.

— Tulkaa mukaan, körttikansa! kuuli hän jonkun nuoren miehen takanaan heille huutavan.

— Ole! — siell' on pappi! — torui toinen.

— Pappi on meilläkin!

Kirkon perästä käännyttiin nousemaan jyrkkää polkua ylös harjulle ja tultiin kahden ikihongan alatse, jotka kuin portteina seisoivat kahden puolen polkua sen laella. Kirkolta oli liittynyt lisää väkeä mukaan ja toisia oli jo harjulla odottamassa, sillä kautta pitäjän oli kuulu ja kumma tämä pappilan herrasväkien juhannuskokon poltto, jossa laulettiin ja tanssittiin ja jossa tarjottiin juomaa ja makeisia jokaiselle, joka vain tahtoi, ja jossa lopulta saatiin tanssia ja tapellakin.

Harjulle saavuttua kulettiin muutamia kertoja kokon ympäri, tehtiin piiri, ja vedettiin mukaan lähinnä seisovat pojat ja tytöt ja tanssittiin, kunnes mukana tuodut tavarat oli ehditty ottaa esille ja asettaa pöydille kantojen päihin. Tarjottiin kahvia suuresta suunnattomasta pannusta, kaatoi rovasti omakätisesti ryypyn viinaakin arvokkaimmille isäntämiehille odottaessa auringonlaskua. Sillä oli vanha tapa semmoinen, ettei kokkoa saanut sytyttää, ennenkuin aurinko oli sammunut, eikä kokkoa sammuttaa, ennenkuin aurinko taas oli aamulla syttynyt.

— Eikö saa jo, eikö jo saa? hätäilivät pikkupojat levottomina, toiset patahiiliin puhaltaen hehkua vireillä pitääkseen, toiset seisoen päreineen sen ympärillä.

— Nyt saa! — Ja silloin pamahti laukaus vanhasta ruotsinaikaisesta piilukosta, palavat päresoihdut syöstiin kokon sisään, olkikupo hulmahti, katajapehko räsähti tuleen ja liekki lensi kuivan kokon tueksi asetetun kuusen latvaan, jossa tukko tervatappuroita otti sen vastaan ja hulmahutti ylös taivaalle.

— Hyvin tehty!

— Hurraa!

Oli vanha tapa pitäjässä, että vasta sittenkuin pappilan kokko oli tuleen pamahtanut, syttyivät muut.

— Laamannin kokko! — Saaren kokko! — Niemen kokko! — Tuulivaaran kokko! — Kolme, neljä — kuudes — kymmenes! ja pian tuikki ja leimusi ja pamahteli kaikilta vaaroilta, kaikissa saarissa, niemissä.

Mutta Rajavaaralta ja koko siltä kulmalta ei näkynyt ainoankaan tulen tuiketta. Synkkänä, totisena ja jurona seisoi siellä mahtava vaara,

ja isona, mustana aavemaisena ristinä kuvastui sen laella seisova tuulimylly kelmeää, kirkasta taivasta vastaan. Oli kuin olisi sielläpäin ollut toinen maailma kuin täällä ja tuolla etelässä ja oli niinkuin olisi kirkko ja tämä kokko ollut rajana niiden välillä.

Ei ollut Antero mielestään milloinkaan nähnyt niin haavemaista, yliluonnollista ja selittämätöntä kuin oli tässä tämä hulmuava kokko sen ympärillä ilakoivine ja toisine vähän loitommalla seisovine totisine ihmisineen. Tuolla nuo etäiset tulet ja tyynet järvienpinnat ja toisaalla synkkä yhtämittainen alava korpi, josta yleni yksinäinen Rajavaara! Hänet valtasi siinä tunne, että hän ikäänkuin ei ollut siinä missä oli, että hän astui ulos omasta itsestään, ei saanut vakuutetuksi itseään siitä, että hän oli hän — tämä ei ollut todellisuutta, mutta ei myöskään unta. Hänkö täällä! Kuka? missä? Ketä kaikki nuo? Eikö hänen olisi pitänyt olla jossain muualla? Mitä olivat nuo tulet tuolla? Rovasti, joka seisoi edessään ukkoja? Professorska, joka istui ja suojeli silmiään tulelta — Alma, joka heitteli risuja tuleen? — Tulisiko hänelle juuri nyt, juuri seuraavana hetkenä tapahtumaan jotain erikoista? Oliko jo tapahtunut, oliko tämä jatkoa siihen, mitä jo oli tapahtunut!

Silloin hän näki kaksi miestä seisovan porttihonkain alla kuin maasta nousseina ja tunsi heidät kohta kuvista, joita oli heistä nähnyt. Muut, jotka olivat joko poiskääntyneet tai joiden silmiä tuli häikäisi, eivät heitä huomanneet ja hetken aikaa seisoivat he hymyillen ja odottaen. Samassa keksi heidät Alma, heitti maahan risun, jota oli ollut tuleen työntämässä, löi kätensä yhteen ja huudahti:

— Pappa, katso!

Rovasti seisoi hänkin hetkisen aikaa kuin epäillen omia silmiään, levitti sitten kätensä ja riensi vastaan vieraitaan:

— Snellman! — Lönnrot! — Taivaastako te siihen putositte? — Tulisissa vaunuissako te . . .?

— Eihän kuin rakkarirattailla, sanoi Lönnrot.

— No mutta —! — Ei minun päiviäni!

— Käykäähän toki! — Herrat tuntevat toisensa — professori von Haartman, tohtori Lönnrot — rehtori Snellman!

— Har den äran, — ja professori kumarsi kohteliaan ivallisesti.

— Har den utomordentliga äran, vastasi Snellman samassa äänilajissa ja teki suuren kunnioittavan liikkeen lakillaan.

Heidät tuotiin esiin ja Anterokin sai puristaa heidän käsiään. Alman silmät säteilivät, Robertin poskille oli noussut hieno puna, Lauri ei saanut sanaa suustaan hämmästyksestä ja ihastuksesta, kuului kuiskauksia „Snellman — Lönnrot“! eikä Antero saanut heistä pitkään aikaan silmiään riistetyksi.

Lönnrot oli kuin hämäläinen talonpoikaisisäntä, kasvot karkeat, mutta samalla miellyttävät, silmissä totisuutta ja samalla leikillisyyttä, joka etsi jotain, jolle hymyillä ja nyökäyttää päätään. Yllään oli hänellä sarkainen sortuukki samettikauluksen kanssa, päässä vihreä, topattu lippalakki ja jalassa pieksut. Snellman oli pienenläntä, tanakka, kasvot kuin kiveen hakatut, mutta vailla viimeistä silausta, otsa korkea, leuka pitkä ja järeä, silmäinluonti lempeä äkäisten ryppyjen alta, ääni äreä ja vähän änkyttävä. Hän oli puettu hienosti ja huolellisesti, melkein keikarimaisesti, ja puheli kohteliaasti ruustinnan, professorskan ja Alman kanssa. Antero katseli heitä molempia kunnioituksella, ihailulla ja samalla hämmästyksellä. Nuoko ne ovat, nuo kaksi, ne pylväät, joiden päälle tulevaisuuden Suomi tulisi rakennettavaksi! Ne ne ovat! juuri ne! — Ja hän koetti saada kuuloonsa joka sanan, minkä he lausuivat.

Snellman selitti siinä sitä, kuinka olivat tänne tulleet.

— Lönnrot saapuu reppu selässään, matkalla runonkeruulleen, — vaatii mukaansa, ainakin tänne Kontojärvelle — jalkaisin — ajatelkaa, jalkaisin, vaikkei aiokaan kerätä runoja tällä välillä, ei ennenkuin Venäjän Karjalassa. — Jos sinä kävelet, niin ainakin minä aion ajaa. — Sain suostumaan, mutta joka mäessä nousi hän alas — minusta olisi hän voinut säästää kenkiään, joskaan ei luullut tarvitsevansa säästää jalkojaan.

— Olkaa hyvä, setä Snellman! — niiasi Alma hänen edessään teetä tarjoten. — Kuinka „Saima“ jaksaa?

— Kiitos! — Kuinkako „Saima“ jaksaa. Hänen terveytensä on turvattu. Ystäväni Helsingissä ovat siitä hyvää huolta pitäneet lähettämällä hänelle kotilääkäriksi lehtori Bygdénin, joka nyt kaikella mahdollisella huolella koettaa estää häntä ryhtymästä mihinkään, joka vain vähänkään voisi olla hänen terveydelleen vahingollista: kiivastumasta, iskemästä yli voimiensa, hän ottaa ulos ja antaa sisään — pyyhkii ja lisää. — Kiitos kysymästä! „Saima“ voi nyt maata rauhassa.

— Mutta hirviästipä se kuitenkin potkii ja peuhaa unissaankin, sanoi Lönnrot, härppien lautaselta teetä.

— Robert, kuiskasi ruustinna. Tehän saatte kvartetin — laulakaa nyt — se olisi niin sopivaa! — Hänkin oli poikainsa puolesta ihastuksissaan vieraiden tulosta ja kohta kajahtikin ylioppilaslaulu neliäänisenä tervehdykseksi vieraille.

Laulujen aikana oli valmistunut punssibooli, laseja asetettu pöydälle ja vieraiden eteen kannettu rovastin suuri juomasarvi, jonka hän erottuaan yliopistosta ja osakuntansa kuraattorin toimesta oli saanut muistoksi osakunnaltaan.

— Suokaa anteeksi, hyvät herrat! — sanoi rovasti, kun laulu oli laannut ja hän täyttänyt sarven ja asettanut sen taas takaisin pöydälle. — Suokaa anteeksi, sanoi hän hilpeästi hymyillen, mutta vanhana ylioppilaana minä *en* voi olla tarttumatta maljaan, joka on eteeni ilmaantunut. Ja *kun* minä maljaan tartun, niin en minä voi olla puhetta pitämättä. Ja kun minä kerran *puhun* silloinkuin ovat saapuvilla Elias Lönnrot ja Johan Vilhelm Snellman, niin en minä voi olla *heille* puhumatta.

— Hyvä! Hyvä!

— On talossani käynyt paljonkin suuria vieraita, täällä on käynyt melkein kaikki maamme mahtavimmat miehet, maaherroja, senaattoreja, kreivejä, parooneja, — en sano sitä kehuakseni ylhäisillä tuttavuuksillani, yhtävähän kuin kukaan muukaan kestikievarin isäntä voi sitä tehdä. —

— Niin et saa sanoa. —

— Kaikki pappilat ovat kestikievareita — no niin, mutta en koskaan ole tuntenut talolleni tapahtuneen sellaista kunniaa kuin nyt, kun yhtaikaa saapuu luokseni kaksi sellaista miestä kuin Snellman ja Lönnrot.

— Kuules isää!

— Sinä vanha gustaviaani, niitä on vielä siellä täällä! sanoi Snellman.

Ja hän oli todellakin hieno ja komea samalla, maalaispappi kokonaan kadoksissa.

— Veli Lönnrotin kanssa olemme vanhat tutut aina niiltä ajoilta kuin minullakin oli ilo ja kunnia olla mukana Suomalaisen Kirjallisuuden Seuraa perustamassa. Ei ole sitä miestä tässä maassa, lukuunottamatta ehkä meidän pietistejämme, jotka eivät olisi yhtä mieltä hänen elämäntyönsä suuruudesta. Hän on Suomenkansan perikuva, sen toteutunut ihanne omasta itsestään. Kai on hän kuullut sen monta kertaa, mutta hänen vaatimattomuudelleen tekee hyvää kuulla se kerta vieläkin.

Kun hän astuu sisään, ja *niin kuin* hän astuu sisään, on kuin koko kansa tulisi taloon kunnioittaakseen sitä läsnäolollaan.

— Jopa nyt puhut puuta heinää, hyvä veli, virkkoi Lönnrot. Mutta rovasti ei ollut sitä kuulevinaan, vaan jatkoi:

— Veli Snellmanin ansioista ja merkityksestä ovat mielipiteet erisuuntaiset, — eikö totta, arvoisa lankoni?[1]

— Epäilemättä.

— Enkä minäkään, vaikka olenkin kanssasi yhtä mieltä niin monesta asiasta, tahdo kaikessa *jurare in verba magistri*. Minä en, suoraan sanoen, ymmärrä kaikkia niitä uusmuotisia kieli- ja kansallisteorioita valtiollisen kokonaisuuden ehtona, koska meillä niinkuin muuallakin on sekä erikielisiä kansoja että eri kansallisuuksia käsittäviä valtioita — ja sen minä myöskin tunnustan yhtä suoraan, että sinun filosofiasi niinkuin filosofia yleensä on minulle, *sit venia verbo*, liiaksi ruotainen pala; en ole milloinkaan saanut sitä menemään alas kurkustani eikä myöskään meidän yliopistomme ole saanut — hm! — niin, anteeksi, lanko, jos kosken arkaan paikkaan. — Mutta sinun taloudelliset tuumasi minä nielasen puurematta.

Hilpeys oli kasvamistaan kasvanut ja professorinkin täytyi vastoin tahtoaan vetää huulensa hymyyn.

— Leikittä puhuen, jatkoi rovasti, tiesin sinut viisaaksi, monipuoliseksi ja monenlaisia miettineeksi mieheksi, mutta en olisi koskaan luullut sinun, filosofin ja teoreetikon, olevan niin perinpohjaisesti perehtyneen teollisuuteen, talouteen, maanviljelykseen, kauppaan ja elinkeinoihin kuin mitä olet osoittanut olevasi. Voisi luulla, ettet ole koskaan muuta tutkinut kuin näitä asioita. Että minä, nuoret miehet, tätä teidän kokonaan toisista syistä ihailemaanne Snellmania tältä kannalta kiittelen, saattaa teistä kyllä kuulua hyvinkin proosalliselta ja profaanilta, varsinkin näin luonnonhelmassa ja juhannuskokon ääressä — mutta joka härillä kyntää, se häristä haastaa. — Ei hän, tämä arvoisa vieraamme, koskaan, ainakaan *minun* mielestäni ole kirjoittanut kauniimpaa kuin nämä sanat „Saiman“ viimeisessä numerossa: „Miksi ei suomalainen voisi toivoa kerran näkevänsä järviensä rannoilla loistavan ahkeroita kaupunkeja

[1] Professori von Haartman edustaa teoksessa virkavaltaisuutta ja senaikuista ruotsinmielisyyttä. Professorska on ruustinnan sisar.

ja niiden ympärillä viljeltyjä vainioita, joissa eivät niityt ole jätetyt tuulien ja sateiden yksinomaiseen huostaan, joissa jokainen peltotilkku vihertää, näkevänsä pitkät juovat höyryhepojen savuja ja auringossa lepattelevia purjeita niiden kaameaa yksitoikkoisuutta elähdyttämämässä" — nämä sanat, joilla hän päättää artikkelinsa siitä, mihin ja millä tavalla meillä olisi käytännöllisellä alalla pyrittävä. Tekisi mieleni tästä asiasta paljonkin puhua, mutta jos alkaisin siitä tekstistä saarnata, pelkään että vasta huomispäivän papinkellot minut siinä keskeyttäisivät. Ja kuinka kävisi silloin juhannussaarnani? Tahdon vain lyhyesti sanoa, että filosofeja ja teologeja ja muita tiedemiehiä ja oppineita on meillä yllin kyllin, mutta käytännöllisten aatteiden miehiä on meillä ani harvoja ja vielä vähemmän niiden aatteiden toteuttajia. Ja sentähden, veli Snellman, (hän oli ollut tulemaisillaan totiseksi ja juhlalliseksi, mutta kääntyi taas leikilliseksi) sentähden on aivan tarpeetonta, että sinä pyrit yliopistoon — —

— En sinne enää pyrikkään. —

— Ne ovat happamia, sanoi kettu pihlajanmarjoista, sanoi Lönnrot.

— Minulla on niin mainio asema toteuttaa aatteitani rehtorina Kuopion yläalkeiskoulussa.

Mutta rovasti ei antanut häiritä itseänsä, vaan jatkoi:

— *Yliopisto* voi kyllä tulla toimeen ilman sinua, mutta *maa* ei sitä voi vahinkoa kärsimättä. Jos minä olisin kansleri, en sinua, veli Snellman, koskaan nimittäisi filosofian professoriksi. Mutta jos olisin keisari, niin asettaisin sinut sijalle, jossa maamme hyväksi pääsisit aatteitasi käytännössä toteuttamaan, tekisin sinusta — senaattorin! Maljasi! Kello on kaksitoista, on nimipäiväsi, hurraa *Johan* Vilhelm Snellman!

Nuoret hurrasivat, olivat aivan innoissaan — „Isä on mainio! Aivan mainio!"

— Maljanne, *senaattori* Snellman!

— Kiitos, professori, mutta niin helpolla eivät herrat minusta kuitenkaan pääse.

Snellmanin ja Lönnrotin malja juotiin rovastin suuresta sarvesta suureksi huviksi ja hämmästykseksi talonpojille, jotka sanan puhumattomina katselivat näitä menoja, puheita, lauluja, maljoja ja hurraahuutoja. Mieliala nousi nousemistaan. Kun taas oli laulettu ja laulu loppunut, astui Snellman esiin. Hän oli ilmeisesti hyvällä tuulella ja hilpeällä mielellä.

— Saan kiittää kunniasta! sanoi hän tokaisemalla — kiittää kunniasta. Olen kuullut väitettävän, että ihminen usein on enemmän mielissään kiitoksesta, jota hän ei ole ansainnut kuin siitä, mikä hänelle annetaan jostain, jonka hän todella voi lukea omaksi ansiokseen. En nyt suinkaan tahdo omaksua itselleni kunniaa tulla nimitetyksi senaattorinvirkaan — virka, joka sivumennen sanoen muuten kyllä sangen usein lankeaa juuri ansiottomien osalle, niin että mitä *siihen* tulee — mutta en tahdo kuitenkaan kieltää, että ystävällinen suitsutus „Saiman" taloudellisista artikkeleista näin asianymmärtävältä taholta annettuna oli minulle niin suloinen, että sen huumaamana kernaasti jätän kaikki filosofiset teoriat kielestä ja kansallisuudesta lepäämään siihen, mihin arvoisa ystäväni suvaitsi ne jättää. En voi kuitenkaan kieltää, että minulla, vastarannan kiiski kun olen, olisi suuri halu pakoittaa ruotainen filosofianikin kurkusta alas, sitä enemmän kun minulla tässä vaikeassa operatsionissa on assistenttina tämä ruustinnan ja hänen herttaisten tyttäriensä mainio booli — sillä, niinkuin tiedät, helpoittaa ryyppy ihmeellisesti vaikeammankin palan alas solahtamista ja hiveleè umpeen sen pahimmankin raapaisun. Saat ollakkin varma, että se kerran tulee tapahtumaan, ellei ennen, niin ainakin ensimäisessä Saiman numerossa, jossa toivon voivani osoittaa, että juuri ruodisto, luuranko, pitää lihan koossa.

— Olen *heti* valmis opereerattavaksi. —

— No, niin, kiitos kaikessa tapauksessa ystävällisistä sanoistasi!

Snellman kumarsi kohteliaasti isännälle ja emännälle ja vanhat herrat istuivat pöydän ääreen.

— Lisätkää risuja kokkoon, pojat! kehoitti rovasti. Snellman ja Lönnrot! — Nyt täytyy meidän pitää oikein hauskaa. Se nyt oli oikein iloinen asia, että tulitte. En vieläkään voi oikein uskoa silmiäni, että olette siinä. Kas niin! — Lanko, istu tähän!

— Kiitos, minun on hyvä tässäkin.

— Isännät käykää tähän likemmä! maistamaan tätä makeatakin viinaa, näyttäkääpä, osaatteko te tästä sarvesta — päällenne pudottamatta, rinnoillenne riputtamatta, niinkuin Lönnrot sanoisi. — Tiedättekö, ketä ne on nämä vieraat?

— Kyllähän me toki tämä rohvessyöri tunnetaan.

— Ja tämä Kajaanin tohtori, joka on painattanut Kalevalan. Tämä

kolmas on rehtori Snellman Kuopiosta, joka pitää kovasti Suomen miehen puolta ja toimittaa „Maanmiehen ystävää“.

— Hyvääpä on, kiitoksia vain.

— Suur' kiitosta.

Maistettuaan boolia isännät vetäytyivät syrjempään ja muodostivat oman ryhmänsä, jonne tytöt heille silloin tällöin kävivät jotain tarjoomassa.

— Jahah, sanoi rovasti, istuttuaan vastapäätä Snellmania — mehän istumme nyt tässä kuin missä symposionissa, valmiina kuulemaan itseänsä Platoa — tuossa sininen taivas, tässä honkien pilaristo — tuolla Arkipelaagi, tässä istuu itse Orfeus, mutta missä on hänen kanteleensa?

— Tässä! — ja Alma asetti sen Lönnrotin viereen penkille.

— No, Plato, demonstreeraappa siis se ruotainen teoriasi.

— Niin, niin, sanoi Snellman, filosofiparat ovat aina saaneet olla Aristofanesten hampaissa, sekä sinun että muiden. Mutta jos minä kuitenkin saan sanoa sinulle erään karvaan totuuden, niin ei soitakaan kaiveta ilman käytäntöön pantuja teorioita, varsinkaan ei ilman kansallisuusteorioita. Syynä siihen, miksi nuo ukot, niinkuin usein olet valittanut, eivät käsitä sinun suonviljelyksiesi siunausta, jolla tahdot heitä autuuttaa ja auttaa, on heidän taipumuksensa vanhoillisuuteen ja vastenmielisyytensä yritteliäisyyteen. Mutta vanhoillisuus on suoranaisessa syysuhteessa tietämättömyyteen, joka taas on seuraus siitä, että kansa ei ole itsetietoinen omista tarkoituksistaan. Ollaksemme puhumatta oppineesti ja tieteellisesti, pyydän vain valaista tätä väitettäni erään elävän esimerkin avulla. Muutamia vuosia sitten seisoin eräässä maassa, sama se missä, kukkulalla, johon näkyi laaja tasanko ja tasangolla useita tuon maan kukoistavimpia kauppa- ja tehdaskaupunkeja, kaupunkeja, joiden tiesin sulkevan syliinsä yliopistoja, museoita, kirjastoja s. o. teollisuutta, kirjallisuutta, taidetta. Kaupunkien välinen maaseutu oli yksi ainoa pelto ja puutarha, samalla kuin sen kukkulan, minkä laella seisoimme, peitti hyvin hoidettu metsä. — „Tässä maassa mahtaa olla erinomainen alamaistensa onnesta erityisesti huolta pitävä hallitus, joka on pannut sen näin kukoistavaan kuntoon“, sanoin minä tuttavalleni, joka oli seurannut minua kävelymatkallani. — „Hallituksemme ei ole sen parempi eikä pahempi kuin mitä hallitukset yleensä ovat“, vastasi hän, ja sen tietää meistä jokainen, mimmoisia ne ovat tätä nykyä Europassa; on ilmeinen ihme, että ne yhä

vielä pysyvät pystyssä, mutta minä ajattelen, että niiden päivät ovat pian luetut, — mutta meidän hyvinvointimme salaisuus on siinä, että kansamme on älykästä, valistunutta ja tarkoitusperistään itsetietoista. Sitä ei hallita, vaan hallitsee se itse itseään. Kautta vuosisatojen on se taistellut olemisensa puolesta ja samalla kehittänyt kieltään, viljellyt kirjallisuuttaan, rakentanut kultuuriaan ja levittänyt sitä alaspäin, kansan kaikkiin kerroksiin, tehden sen heille rakkaaksi ja kallisarvoiseksi. Kielen ja kultuurin yhteys on liittänyt sen yhä likemmin omaan itseensä, siinä on syntynyt voimakas tunne jostain sille erikoisesta ja ominaisesta, se on luonut itselleen sen mukaiset toimintansa muodot ja kehittänyt tarmoaan varmoihin sille soveltuviin tarkoitusperiin, luonteensa, maansa ja luonnon sille viittaamiin ja valmistamiin tehtäviin myöskin taloudellisella alalla. Tulokset kaikesta tästä kansallisesta kultuurista näette te, hyvä herra, tuossa edessänne. Ja ne ovat saavutetut huolimatta siitä, että hallitus, jota eivät sido siihen muut siteet kuin valloittajan ja veroittajan, ei ole ainoastaan ollut tätä edistystä tukematta, vaan sitä myöskin vaikeuttanut ja vastustanut." Ja minä tunsin edessäni olevan maan historiasta, että hän puhui totta. Se oli, hyvä veli, siis kuitenkin kansallishenki, herännyt, hyvin hoidettu ja kehittynyt ja käytäntöön sovitettu teoria kansallisesta yhteydestä, joka ystäväni mielestä oli saanut kaiken tuon aikaan, se oli, niin sanoakseni, pykälä Hegelin filosofiaa käytäntöön sovitettuna.

— Ellei se nyt kuitenkin ollut käytäntö, joka oli luonut filosofisen teorian eikä päinvastoin?

— Kernaasti minun puolestani, herra professori, sillä jos niinkin olisi, niin sehän vain todistaisi, että teoria ei häily ilmassa, vaan työntää lapionsa yksin pellon ojaankin.

— Jaa, jaa. —

— Ja ehdottomasti tulin minä silloin ajatelleeksi toista maata, toisia tasankoja ja laaksoja, joissa asuu kansa, jolla koskaan ei ole mitään ominaista kultuuria ollut ja joka ei edes aineellisessakaan viljelyksessä ole kohonnut kovinkaan paljon raakalaiskansan metsästäjä- ja paimentolaisasemaa ylemmäksi, — hyvän ja viisaan hallituksen hyvästä huolenpidosta huolimatta. Ja miksi näin? miksi on maamme näin vähän muokattu alalla melkein millä hyvänsä? Miksi köyhyys ja kurjuus ovat ne epiteetit, joita useimmin annamme itsellemme?

— Eiköhän se nyt sittenkin ole karu maaperä, joka on estänyt

meitä lentämästä korkeammalle kuin siivet kantaa, virkkoi professori äänellä ja kasvojen liikkeellä, niinkuin olisi asia ollut niin selvä, ettei siitä oikeastaan maksanut vaivaa väitellä.

— Karu maaperä ja kova ilmanala ei ole estänyt hollantilaisia pääsemästä aineelliseen hyvinvointiin ja saamasta luoduksi maastaan paratiisia, vaikka tuo maa oli heidän valloitettava merestä, sen sijaan että meri on antanut ja yhä antaa meille maata ilmaiseksi.

— Maljasi, veli, se oli hyvin sanottu.

— Olen kiitollinen herra professorille siitä, että saan vedota juuri Hollannin esimerkkiin. Vastukset, elleivät ne aivan käy yli kansan voimain, ovat juuri omiansa kiihoittamaan niiden voittamiseen ja siten kehittämään kansassa tarmoa ja yritteliäisyyttä. Toisessakin suhteessa on Hollannin esimerkki opettava. Meillä puuttuu juuri se, mikä hollantilaisia on kaikissa sen taisteluissa sekä ulkonaisia vihollisia että sisällisiä vaikeuksia vastaan ylläpitänyt, puuttuu se kansallisen yhteyden tunne, joka kokoo ja keskittää yhteisiin voimanponnistuksiin erilaiset edut ja hajanaiset harrastukset. Se on se puute, joka estää meitä, turvautumatta hallituksen apuun ja viranomaisten johtoon, liittymästä yhteen niinkin pienten tehtäväin suorittamiseksi kuin on yhteisen viemäriojan kaivaminen tai järvilaskun tekeminen.

— Totta, totta — tulkaapa tänne, ukot, kuulemaan. — Ainoa, missä meidän kansamme osaa yhtä köyttä vetää, on unien vetäminen uuninpankolla.

Mutta isännät istuivat omissa tarinoissaan ja rovasti kääntyi taas kuulemaan vierastaan, jonka ympärille kaikki olivat uteliaina ryhmittyneet, Robert, Lauri ja Antero vähä väliä vaihdellen ymmärtäviä ja ihastuneita silmäyksiä.

— Suomi on oikeastaan luonnon puolesta rikas maa ja meillä on oikeastaan kaikki edellytykset aineelliseen vaurastumiseen, maamme luonnolliset apulähteet eivät ole ollenkaan niukemmat kuin monen muun kansan. —

— No, kas niin, sitä juuri minäkin olen väittänyt.

— Mutta mitä on Suomen maanviljelys, silloinkuin se ollenkaan sitä nimeä ansaitsee — eikö se ole vain metsänhaaskausta kaskenpolton kautta? Pieni pellon tilkka korven keskessä. Kauppa? Ryhmä pikkukaupunkeja, jotka kilpailevat keskenään siitä, kuka voisi parhaiten pettää

ylimaan ukkoa ja saada hänet elinkautiseksi klientikseen, mutta joilla ei vielä ole aavistustakaan yhteisten etujen valvonnan voimasta. Teollisuus? Joukko ammattikuntia, joilla ei ole muuta yhteistä kuin keskinäinen kateutensa. Elämme vielä monessa suhteessa keskiaikaisissa oloissa. Kukin harrastaa omaansa, kukin viljelee omaa tilkkaansa ja ihailee omaa työtään. Jokainen elää, kituu tai kukoistaa omassa kolossaan, omassa kyläsään, omassa virassaan. Sen edemmä eivät isänmaan rajat ulotu kaikkein suurimmalla osalla Suomen kansaa. Suomenmaata kokonaisuudessaan, suomalaista yhteiskuntaa, suomalaista isänmaata ei ole olemassa, vaikka yliopisto kyllä luulee olevansa Suomen sydän, virkamiehistö sen jäsenistö, papisto sen omatunto, n. s. sivistynyt sääty sen selkäydin. Oikeasta Suomesta, varsinaisesta Suomen kansasta ja sen tarpeista ja eduista ei vielä tiedetä eikä välitetä tai ei ainakaan ymmärretä niiden hyväksi toimia. Joissakin yksityisissä elävä harrastus ei mahda mitään niin kauvan kuin tämä tieto puuttuu ja saapi koko kansan etujansa valvomaan ja tarpeitaan tyydyttämään, niin kauvan kuin näin on, ei synny mitään käytännöllistä ja aineellista harrastusta yli pienten päivänhuolien ja kitsaan kirstun pohjalle kasaamisen. — No niin, jatkoi hän olkapäitään kohauttaen — onhan niitä, jotka ajattelevat, että kaikki on niinkuin olla pitääkin. Yhtämittaa kuulemmekin erinomaisuutemme tuutilaulua laulettavan ja joka sitä häiritsee, hän on rauhan rikkoja.

— On helppo maalata mustaa mustan päälle — on helppo olla tyytymätön — niin synkkää, kuin mitä herra rehtori kuvailee, ei meidän elämämme ja olomme Jumalan kiitos toki kuitenkaan liene.

Snellman ei vastannut heti professorille, sillä hänen sikarinsa oli sammunut. Sen sytytettyään ja puhaltaen savuja ilmaan puhui hän harvasteeseen:

— Herra professori on ehkä osaksi oikeassa. Elkäämme olko yksipuolisia, onhan meillä paljonkin, josta meidän tulee ylpeillä. Eikö meillä yleensä syödä hyvin, silloinkuin ei syödä pettua. Meillä juodaankin hyvin, paljonkin — onhan kansalla vakituinen viinansa läpi vuoden. Ja ruuan ja juoman päälle meillä nukutaan hyvin juuri sitä varten olemassa olevina talviöinä ihanan lämpimän uunin kylessä ja nähdään unia kaiken omamme täydellisyydestä. Ne kaikki ovat ihanteellisia oloja, joista monet kansat meitä varmaankin kadehtisivat. Ikävä vain, että emme voi untamme eksporteerata ja onnellistuttaa muuta maailmaa tällä luonnontuot-

teella. Mutta viedäänhän täältä sen sijaan hiukan tervaa ja valmistetaanhan meillä makkaroita ja saippuaa ja juoksevia talikynttilöitä ja Rauman pitsejä ja Viipurin rinkeleitä? Ja eikö meillä paineta ja osteta kirjoja? ja julkaista sanomalehtiä? Ja jos saippuaa ja sanomalehtiä ja kirjoja käytetäänkin vähemmin, niin käytetäänhän sitä ahkerammin kortteja. Onhan suuria kansoja ja rikkaita maita, joiden täytyy tyytyä svistyksensä välittäjänä yhteen ainoaan kieleen, kun niitä meillä on kaksi ja kolmaskin jo tarjoo meille palveluksiaan. Was willst du noch mehr?

Vastaukseksi kohautti professori vain olkapäitään.

— Leikki sijansa saakoon, sanoi rovasti — mutta koska tässä nyt oli kysymys noista minun soistani — niin apropos kieltä — mitä on sillä ja sen yhteydellä tekemistä. — — —

— Henkinen kultuuri on aineellisen kultuurin ehto, eikö niin? kysyi Snellman tiukasti.

— On, on. —

— No niin, mutta kansan samoin kuin yksilönkin sanat, ajatukset, koko hänen olentonsa elää kielessä, ilmaiseksen ainoastaan siinä, ja ainoastaan sen avulla. Missä on nähty kansan kansaksi kehittyvän ilman omaa kieltä ja sitä viljelemättä? Missä on kansallista kultuuria ilman kieltä? Mutta mitä on meillä tehty kansan kielen hyväksi? mitä kirjallisuuden hyväksi, muutamia mainioita poikkeuksia lukuunottamatta? Mitä on maan intelligensi, sen valistunut ja korkeasti oppinut luokka tehnyt? Ei ole yhtäkään miestä koulussa ja yliopistossa, jolla olisi ollut sen verran rakkautta suomalaiseen kansaan, että olisi näitä kieroja oloja koettanut muuttaa. Missä ovat suomalaiset sanomalehdet, kuka on täällä koettanutkaan luoda *suomalaista* sivistystä? Se vähä, mikä meillä sitä on, on kansan, rahvaan omaa luomaa. Mutta tälle klassilliselle pohjalle ei kukaan rakenna.

Hän oli yhä enemmän lämminnyt, sanat tulivat kyllä yhä takomalla suusta, vähän vaivalloisesti ja välistä änkyttäen, mutta koko ajan varmoina suunnastaan ja maalistaan, sisällisen voiman sysääminä. Olihan Antero kuullut toveriensa näitä aatteita juhlapuheissa esittävän, olihan hän itsekin niitä käyttänyt, mutta ei koskaan ollut hän niitä *niin* omistanut. Ne olivat hänelle nyt elävää sanaa. Vaikuttavimmissa paikoissa katsahtivat häneen milloin Robert, milloin Alma, ikäänkuin hakien hänen hyväksymistään, ikäänkuin kehumalla osoittaen: „Kuuletko! Sanoimmehan me!“ Lauri seisoi hänen vieressään, vuoroin kalveten, vuo-

roin veret poskilla leimuten, jalkaa tuon tuostakin muuttaen, koko ajan pitäen silmällä professoria.

— Se on mainiota! mutisi hän ja kuiskasi toisen vuoron Anterolle kouransa takaa: — katso professoria! katso professoria! — Nyt sai! — katsos ilmettä hänen kasvoillaan.

— Herra rehtori puhuu niinkuin meillä ei olisi mitään sivistystä, ei skandinavialaista kultuuriamme, ei mitään historiaa, niinkuin . . . niinkuin kaikki ne vuosisadat, jotka olemme eläneet kunniakkaassa yhteydessä emämaan kanssa . . . niinkuin olisimme olleet ja yhä olisimme raakalaisia.

— Sitä en ole sanonut enkä suinkaan tahdo riistää Ruotsilta kunniaa sen hyvistä töistä Suomea kohtaan, yhtä vähän kuin Suomelta kunniaa uhrauksistaan ja kärsimyksistään Ruotsinvallan aikana, kaksi asiaa, jotka jotenkin korvannevat toisensa, vastasi Snellman koettaen pysyä tyynenä ja kohteliaalla äänellä laimentaa sanainsa kärkeä. — Mutta niin suuri ja kallis pääoma kuin tämä skandinavialainen tai oikeammin germanilainen sivistys — puhuakseni nyt vain *siitä* — meille onkin, niin on se kuitenkin vain laina, laina, josta sivumennen sanoen olemme saaneet maksaa korkoa ainakin viisikymmentä sadalta. Mutta kuinka tahansa, kaiken sen kultuurin henki, joka meille on lainaksi annettu, on kokonaan erilainen kuin se, joka on omituinen Suomen rahvaan tavalle ajatella ja tuntea. Sen kirjallisuus ei ole koskaan ollut Suomen kansan kirjallisuutta eikä se voi koskaan siksi tulla eikä korvata omakielisen kirjallisuuden puutetta. Ruotsalaisella kirjallisuudella ei ole Suomessa menneisyyttä eikä sillä ole oleva tulevaisuuttakaan.

Professori oli noussut ylös ja käyttäen tilaisuutta, joka hänelle tarjoutui kun tarjottiin teetä, poistui hän pöydän luota. Snellman jatkoi:

— Sanotaan, että suomen kieli ei muka kykenisi täyttämään sitä kultuuritehtävää, johon se tahdotaan asettaa, ja ettei se olisi vielä kyllin kehittynyt opetus- ja virkakieleksi; että syntyisi pysähdystä kultuurin kulussa, oikeusvaaroja, että sivistyspinta laskisi j. n. e.

— Eiköhän niin todella kävisikin? virkkoi professorska, lähtemässä hänkin.

— Rouva professorska sallinee myöskin minun tehdä pienen kysymyksen, vastaa Snellman hänelle kumartaen. — Suomen kieltä on jo vuosisatoja käytetty uskonnon opetukseen ja on se tietääkseni voinut tapah-

tua ilman vaaraa uskonnolle ja siveydelle, jopa täytynee voida väittää, että uskonnollisuuden ja siveyden tasapinta on kohoamistaan kohonnut sen jälkeen kuin latina vaihdettiin suomen kieleen. Lieneekö nyt jumalansana helpommin ja tajuttavammin tulkittavissa suomen kielellä kuin lain sana?

— „Kyllä se kuulee suomen kielen, joka ymmärtää kaikkein mielen", sanoi Agrikolakin aikanaan, virkkoi siihen Lönnrot.

— Mutta jos siis suomen kieltä on voitu käyttää kirkossa, puhelussa kaikkein korkeimman kanssa kaikkein korkeimmista ja kaikkein syvimmistä asioista, miksei se kelpaisi käytettäväksi lakituvassa ja virastoissa, mikseivät sen varat riittäisi opettamaan kansalle yhteenlaskua ja kertomataulua ja selittämään meille kolmilaskua ja Eukliideen alkeita?

— Se on totta se, sanoi rovasti, ja nuorten hyväksyvä hymähdys säesti häntä. Professorska istui punaisena eikä virkkanut mitään.

— Ja eikö paina kansankielen hyväksi vaassa mitään se vaara, joka syntyy siitä, että syytetty tutkitaan ja tuomitaan kielellä, josta hän ei sanaakaan ymmärrä?

Nuorten innostus ei enää voinut olla puhkeamatta ilmoille.

— Hyvä! huudahtivat Robert ja Antero melkein yhteen ääneen ja Lauri teki kiukkuisen liikkeen kädellään ja pyörähti ympäri.

— Kuinka tahansa, jatkoi Snellman ja nousi, niin on vain ajan kysymys, milloin tämä nykyinen asiaintila on muuttuva ja ehkä se muuttunee hyvinkin pian. On niin ihanaa välistä olla optimisti — ainakin näin kesän kauneimmillaan ollessa, jolloin on melkein mahdoton muistaa mennyttä talvea ja tulevaa syksyä. *Teidän* silmänne tulevat sen ainakin näkemään. Kehitys käy usein etanan kulkua, mutta yhtä usein voi se harpata vuosissa vuosikymmenien, jopa -satojenkin matkat — ja aina silloin juuri suurimpien epäkohtien ja vaikeimpien vastusten yli.

— Se tahtoo sanoa vallankumouksen kautta! sanoi professori, joka kierrettyään kokon ei ollut malttanut olla takaisin tulematta, samassa taas pyörähtäen pois ja mennen alas.

— Jaa, jos Lönnrot on tehnyt vallankumouksen paiskatessaan meille yhtäkkiä pöytään Kalevalan, niin silloin nimitettäköön myöskin hänen kumoukselleen rakentajia kernaasti vallankumoojiksi.

— Mitäpä nyt, veli pyhä, sekoitat minua näin suuriin asioihin.

— Se ei ole oleva vallankumousta, mutta se on oleva vapaata

keväistä kehitystä pitkän talven jälkeen! Sillä ainakin minä uskon, epäilköot muut sitä kuinka tahansa, että se on syntyvä tämä kirjallisuus ja pääsevä oikeuksiinsa tämä kieli, ennenkuin sitä aavistammekaan. Aika kantaa niitä kumpaakin kohdussaan ja mitä aika tahtoo luoda, sitä ei mikään mahti maailmassa voi estää tapahtumasta. Hän tuossa — osoittain Lönnrotia — on tehnyt jo esityöt, perustuksen laskenut ei ainoastaan suomalaiselle runoudelle, vaan myöskin proosalle. Herrat opettajat ja virkamiehet tarvitsisivat vain kääntyä hänen puoleensa saadakseen tarpeelliset terminsä, nota bene, jos *muuten* taitavat suomen kieltä, mikä on heidän velvollisuutensa. Samalla kunnioituksella, millä tätä nykyä muistetaan raamatun suomentajia, tullaan vuosisatain kuluttua muistelemaan niitä, jotka ovat jälkimaailmalle pelastaneet suomalaisen kansanrunouden, jotka ovat selvittäneet sen kielenlait, lahjoittaneet Suomen kansalliskirjallisuudelle sen ensimäiset alkuperäiset teokset.

— Maljasi, Lönnrot!

— Ka, ihanko tässä nyt ruvettiin minulle juhlapuhetta pitämään!

— Minä vain tahdoin näiltä nuorilta, sinua osoittaen, kun siinä nyt satut istumaan, kysyä, tietävätkö he ehkä, missä ovat ne miehet, jotka tulevat sinun työtäsi jatkamaan. Ehkä on heitä heidän joukossaan, ehkä heidän toveriensa. Mutta missä he lienevätkin ja mistä tullevatkin, yksi on varma, ainoastaan uusi polvi, joka kasvaa kansallisen vaikutuksen alaisena ja sen elähyttämänä, kykenee luomaan kotimaista kirjallisuutta, uusi suomenkielinen ja jos niin saan sanoa suomenmielinen polvi, joka paitsi rakkautta suomalaiseen nimeen ja suomen kieleen, on hankkinut itselleen kykyä sen käyttämiseen — ja jos minä saan sanoa teille mielipiteeni, nuoret miehet, niin on se se, että jokainen ruotsin sana, käytittepä sitä puheessa tai kirjallisuudessa, on kuin onkin hukkaan mennyttä vaivaa suomalaisen kirjallisuuden ja teidän oman kunnianne hyväksi. Ainoastaan suomalainen äidinkielenne on antava teille ja teoksillenne ja kaikelle työllenne — sanon sen peittelemättä — millä alalla tahansa pysyvän paikan kansamme muistossa. Ei teidän suinkaan tarvitse neroja olla, ei suurtöitä suorittaa tai haaveksia, tulos ja tarkoitus on saavutettavissa keinolla niin yksinkertaisella, että se muistuttaa Kolumbuksen munasta: pukekaa suomenkieliseen muotoon — te, jotka sitä taidatte — sekä kirjoituksessa että puheessa kaikki se, minkä esittämiseksi tähän saakka olette ruotsin kieltä käyttäneet. Tulevaisuus on pitävä mestariteoksista

huolen; ja on ehkä pitävä niistä huolen tavalla, joka saa maailman hämmästymään. Ehkäpä ovat mitä ihanimmat nidokset valmistuneet jo ennen sen päivän iltaa, jonka aamuna kansa heräsi ja herätettiin tietoisuuteen omasta itsestään.

Hän oli innostunut sanoistaan, mutta vielä enemmän muut.

— Tarttukaa, pojat, palkeihin, toiset vasaroihin, vetäkää ahjosta se rauta, jonka hän, toinen Ilmarinen, tuo vanha seppä, on siihen kuumenemaan ja kiehumaan pannut, ja takokaa niin, että säkenet Suomen tulevan sammon työstä taivaalle säihkyy ja että kalke kuuluu kautta maan. Riippukoon kunkin yksilöllisestä taipumuksesta, minkä aseen hän valmistaa, auranko, lapionko, kirveenkö vaiko — muurinmurtajan. Tätäkin asetta tarvitaan toistaiseksi ehkä enemmän kuin muita, sillä joka taholla, minne pyrimmekin suomalaisen työn vainiolla, kohtaa meitä sitä ympäröivä ennakkoluulojen murrettava muuri. Mutta ei mikään muuri ole niin luja, ei mikään vallitus niin vahva, ettei se kaatuisi, kun siihen *päin* isketään, kun sen kimppuun käydään järjen, älyn ja henkisen tarmon avulla ja sotahuutona suuren aatteen nimi! —

Hänen kasvonsa muhoilivat. Hänen silmänsä olivat saaneet leikkisän ilmeen. Hän katsoi kulmainsa alta, silmät hymyten.

— Minä luulen, että tästä tuli kuin tulikin nuorison malja! Olkoon menneeksi! Ettei minua turhaan huudettaisi nuorison yllyttäjäksi, niin sallinet, hyvä veli, että minä sen sijaan että joisin isännän maljan näiden puheiden päälle, juon tuossa takanasi seisovan ja sinua ympäröivän nuorisosi maljan — naiset siihen luettuina! Nuorison malja siis! — Nuorison malja — mutta että nuoretkin saisivat hurrata, niin samalla Lönnrotin, joka on nuorista nuorin ja ripeistä ripein!

Nuoret aikoivat, toisilleen merkkejä tehden, käydä käsiksi Lönnrotiin häntä ylös nostaakseen, mutta hänellä oli Alman kannel polvellaan ja hän virkkoi sävyisällä tyynellä äänellään:

— Niin, no, jos nyt sitten soitettaisiin vanha virsi niiden hyväin puheiden päälle, koska nyt Alma niin tahtoo — ja samassa helähti ilman läpi heikko, surumielinen sävel kanteleesta hänen polvellaan.

Kuinka kaikki yhtäkkiä oli muuttunut Lönnrotin istuessa kivellä hongan alla ja vanhaa runovirttä kanteleella säestäessä. Äsken oli kokko hulmunnut ja valaissut tuon järeän toimen miehen järeitä kasvoja. Äsken

olisi Antero ollut valmis ryntäämään, käymään kimppuun, tuntenut tarvetta tekemään jotain heti kohta! — nyt oli kaikki kuin lumottua, huntuun kiedottua, ääni tuli kuin metsän sisästä kuiskaten, sävel kuin maan alta hongan juurien peitosta, kokkotulen riutuessa ja ikäänkuin senkin kuunnellessa yhdessä tyynen taivaan ja liikkumattomien puiden ja niiden alle satunnaisiin asennoihin pysähtyneiden ihmisten kanssa. Oliko se vanhaa Kalevalan säveltä, vai oliko se virttä? Eikö tuolta jostain kuulunut hänen isänsä virsi, eikö kannel juuri sitä säestänyt nyt, kun laulaja vaikeni, mutta jatkoi soittoaan? Eivätkö muutkin sitä kuulleet? — Oliko Snellman sanonut sen hänen aatteensa, että oli rakennettava kansan klassilliselle pohjalle? — Mitä Lönnrot nyt lauloi? — Ei, hän lakkasi juuri, laski kanteleensa pois, ojensi Almalle ja sanoi jotain — mitä? — „En minä, setä hyvä" — ja Alma pudisti päätään ja hymyili surullisesti. Miksi olivat kaikki käyneet niin totisiksi? Snellmankin. — Nyt ne liikahtivat kaikki — joku oli virkkanut jotain — kuka? Snellmanko? — „Mitä hän sanoi?" — „Kaikki muuttuu meillä lopulta lauluksi ja tunnelmaksi", kuiskasi Kaarina Anterolle.

Nyt nousi Snellman ylös ja virkkoi Lönnrotille:

— Ja ehkä se onkin se, joka meille lopulta on omituisinta ja pysyväisintä ja kansallisinta — tuo sinun kanteleesi ja nuo sinun vanhat laulusi. Ehkä, Lönnrot, tuo sinun kanteleesi ja nuo vanhat laulusi sittenkin ovat Suomen kansan tunteiden ei vain parhaat, vaan myös ainoat oikeat tulkitsijat ja ehkä riitakukon ainainen kiekuminen on rauhassaan onnellisesti nukkuvien turhaa häiritsemistä.

Ei osattu päättää, oliko se leikkiä vai totta.

— Niin, usein minusta näin tuntuu.

Ei! Ei! oli nuorten vastaus, sanomatta jäänyt.

— Anna sinä vain kukon kiekua, hymähti Lönnrot, se ennustaa aamun tuloa. Hyviä ne ovat nuo puheesi ja paikallaan, puhuitpa heitä missä hyvänsä ja kuinka useasti, et ikinä ylen useasti.

— Sen sanan päälle tahdon minä vain sanoa — heittäkää risuja kokkoon pojat — tahdon vain sanoa —: „arvon mekin ansaitsemme, Suomen maassa suuressa!" — sanoi rovasti ja alotti laulun kepillään tahtia lyöden — johon samassa kaikki muut yhtyivät sydämensä kaikella innolla — ja laulettiin se loppuun kokon uudelleen tuleen hulmahtaessa.

Taidetta.

Katsaus Kansallisteatterin syysnäytäntökauteen 1904.

Kirjoittanut

A. H. Bergholm.

Nuori luotsi. — Nuoruus ja hulluus. — Kummittelijat. — Makkabealaiset. — Daniel Hjort. — Sevillan parturi. — Kuopion takana. — Johannes.

Niinkuin tunnettu kansallinen näyttämötaiteemme viime aikoina ei ole ollut varsin kukoistuksessaan. Se on kulkenut okaista polkua, joka on ollut sitä surkuteltavampaa, koska tämä ei ole johtanut ylöspäin, vaan mielemmin alas viertäviä, joilla on havaittu harjaantumattomuuden ja epätaiteellisuuden rikkaruohoja. Se vaikea kriisi, joka kohtasi kansallisteatteria viime keväänä, on sen onnistunut jotenkuten läpikäydä, mutta ilman vaurioita se tietysti ei mennyt eikä vieläkään voi sanoa sen täydellisesti parantuneen heikkoustilastaan. Se on kuin onkin edelleen toipumistilassa ja nykyinen asema on pidettävä mielemmin väliaikaisena, joka, ensimäisenä askeleena parempaan päin, vähitellen on johtava siihen taiteelliseen ja aineelliseen kukoistukseen, joka on kansallisteatterillemme luonnollinen ja sen arvon mukainen.

Ylimpänä ohjaajana on kyllä edelleenkin pysynyt kansallisen näyttämötaiteemme luoja, entisen „Suomalaisen teatterin“ monivuotinen, etevä johtaja tohtori Kaarlo Bergbom. Mutta hänen pitkällinen sairautensa lie-

nee kuitenkin riistänyt häneltä hänen harvinaisen työkykynsä ja jättänyt jälkeensä heikkouden, joka vaatii suurinta varovaisuutta ja siten estää tohtori Bergbomia tehokkaammin puuttumasta harjoituksiin. Kipeästi kaipaakin hänen nerokasta ja taiteellista silmäänsä, joka ennen pikkuasioita myöten seurasi ja ohjasi teatterin esityksiä ja näyttelijäin työtä.

Väliaikaisen varajohtajan toimesta erosi viime keväänä herra Jalmari Finne ja taiteellisen apujohtajan ja ohjaajan tehtävät jaettiin sitten herroille Adolf Lindfors ja Anton Franck, joista jälkimäinen ennen on näyttelijänä ollut Suomalaisen teatterin palveluksessa, ja edellinen samalla edelleenkin pysyy näyttelijänä, jota ilman sitäpaitse nyt tuskin voisimme ajatellakkaan suomalaista näyttämöämme. Samoin jättivät viime keväänä teatterin myös herrat Ahlman, Snellman ja Riddelin, joista kuitenkin, ainakin tähän asti, ainoastaan ensimäinen oli osoittanut lahjoja, jotka oikeuttivat jotain odottamaan hänestä tulevaisuudessa. Teatterin palvelukseen ovat sen sijaan astuneet neiti Hilda Martin ja herra Aapo Pihlajamäki, jotka lienevät olleet Maaseututeatterin huomattavimpia kykyjä. Sitäpaitse varsinaisena näyttelijänä on käytetty myös herra Eero Kilpeä, joka, muistaakseni, viime keväänä debyteerasi kansallisteatterissa.

Se, mitä yleensä kaivattiin teatterin työssä ja jonka arvostelu tarpeellisella pontevuudella toikin esille, oli riittävä taiteellinen äly kappaleitten valinnassa ja esittämisessä sekä varsinkin näyttelijöitten puutteellista harjoitusta ja ohjausta. Että näissä suhteissa viime syksynä parannuksia on huomattavissa, ei voitane kieltää, vaikka epäilemättä varsin paljon vielä on tehtävä, ennenkuin voi sanoa, että on päästy aivan tyydyttävälle kannalle. En tahdo tällä kertaa kuitenkaan viivähtää tässä enempää, osaksi koska täysin ymmärrän, missä vaikeissa oloissa Kansallisteatteri työskentelee, kun yleisö on pieni ja siis ohjelmaa ehtimiseen on uudistettava ja erilaisia näkökohtia otettava huomioon sitä laadittaessa. Sitä paitsi tämän kevätlukukauden alusta alkaa vihdoin kauan odotettu teatterikoulu, joka toivottavasti vastaisuudessa tulee poistamaan monet niistä silmiinpistävistä virheistä, jotka nyt ovat huomattavissa juuri nuorempien näyttelijöiden työssä. Näistä epäkohdista kuitenkaan en voi olla mainitsematta erästä, joka joka kerta kiusaa kuulijaa ja josta mielestäni sanomalehtiarvostelu ei ole tarpeeksi huomauttanut. Näyttelijät puhuvat nimittäin järjestään, muutamia harvoja poikkeuksia lukuunottamatta, niin tavattoman hiljaa ja epäselvään, että monta kertaa suurin osa heidän repliikeistään

jää sotkuiseksi mumisemiseksi, josta kuulija ei voi saada minkäänlaista tolkkua. Puhumattakaan, että vähin, minkä voi vaatia, on saada kuulla selvään jokainen repliikki näyttämöltä, niin tässä tietysti ei voi olla puhettakaan mistään lausumisen ja kielen esteettisestä nautinnosta, jos sitä muuten voitaneenkaan tarjota. Riippuneeko se sitten edelleen näyttelijäin tottumattomuudesta uuteen suureen saliin vai huolimattomuudesta ja taitamattomuudesta, korjattava se on mitä pikimmin. Teatterikoulu tulevilta näyttelijäpolvilta luonnollisesti tämänkin erehdyksen säästää.

Pari kotimaistakin uutuutta on viime syksynä Kansallisteatterissa näytelty, nimittäin »*Nuori luotsi*» ja »*Nuoruus ja hulluus*». Molemmat ovat YRJÖ VEIJOLAn työtä, joka siis täten pitkällisen vaitiolon perästä jälleen esiintyy näytelmänkirjoittajana. Edellistä en, ikävä kyllä, ollut tilaisuudessa näkemään, vaikka sitä useampaan kertaan näyteltiin syksyn alussa. Toinen mainituista, „Nuoruus ja hulluus", on ilveily, joka tavallaan kylläkin voi olla hauska, mutta jolta kuitenkin puuttuu sitä kirjallista arvoa, että mikään muu kuin Kansallisteatterin vanha ja varsin oikeutettu periaate: jos mahdollista esittää tarjolla olevat kotimaiset uutuudet, olisi voinut oikeuttaa sen esittämistä suurimmalla näyttämöllämme. Aihe on otettu ylioppilaselämästä ja on sinänsä kyllä hyvä, mutta olisi ilveilyksikin vaatinut syvällisempää ja taitavampaa sommittelua. Tällaisena on se liian hajanainen, vailla todellisempaa koomillisuutta, samalla kuin henkilöiden luonteenkuvauksestakaan ei voi olla puhetta. Koomillisia kohtauksia siinä kyllä on ja ne ne juuri katsojan mielenkiintoa jotenkuten ylläpitävätkin, mutta osaksi on niitä koetettu kasata niin tiheään, että niiden vaikutus jää tehottomaksi, osaksi ne eivät vaikuta juonen kehitykseen, joten ne tuntuvat liikanaisilta. Aiheen sellaisenaan pitäisi, niinkuin sanottu, voida tarjota kylliksi aineksia sangen vaikuttavaan huvinäytelmään, jossa tapojen kuvaus muodostaisi pääsisällyksen. Tällaisena voi „Nuoruus ja hulluus" tarjota hauskuutta ja mielenkiintoa pääasiassa tällaista ylioppilaselämää tavalla tai toisella lähelläoleville, ja onkin oikeastaan vain tälle vaatimattomalle yleisölle sopiva. Ensimäinen näytös esittää kaikessa realistisessa alastomuudessaan ylioppilas Verner Tillmanin huonetta helsinkiläisen ruokarouvan luona. Pohmelo ja rahapula ovat tämän näytöksen pääsisällyksenä. Päätetään kuitenkin miehissä lähteä „jatkamaan" naamiohuveihin ylioppilastalolla, johon saapuvat myös Vernerin isä, morsian ja tämän äiti, leskirouva Augusta Gran-

lund, katsomaan kuinka poika oleskelee pääkaupungissa, koska ei häntä kotona tavattu, kun, saattaakseen hänelle iloisen yllätyksen, äkkiarvaamatta olivat saapuneet kaupunkiin. Toinen näytös esittää sitten itse naamiohuvit seikkailuineen ja yllätyksineen. Aivan tarpeettomasti tekijä tähän on asettanut tuon kuraattorinsa, joka tässä seurassa puheineen, maljoineen on aivan vastoin todellisuutta ja todenmukaisuutta. Kolmas näytös, joka on paras, selvittää kaikki väärinkäsitykset ja kuivaa kyyneleet; Verner ja Sigrid saavat toisensa ja kaikki loppuu hyvin. Olisi toivonut, että edelliset näytökset olisivat olleet paremmassa yhteydessä tämän kanssa ja sekä toiminnan että koomillisuuden suhteen suuremmassa sopusoinnussa sen kanssa.

Vernerin osaa näytteli hra Knut Veckman reippaasti ja tuomalla esiin kaikki mahdolliset koomilliset kärkikohdat. On huomattavaa, kuinka hra Veckman edelleen nuorekkaasti ja notkeasti onnistuu tällaisissa osissa, ja aina ymmärtää kevyellä, miellyttävällä leikillisyydellä suoriutua niistä. Johannes Tillmanina näytteli hra Aapo Pihlajamäki, joka kerrassaan sekä naamiollansa että esiintymisellänsä teki maalta tulleen „sedän“ vaikutuksen. Omalla alallaan oli myös rva Suonio, jonka ansioksi suureksi osaksi on luettava kolmannen näytöksen onnistunut vaikutus. Varsin miellyttävä backfisch oli nti Helenius, joka sydäntäsärkevästi osasi itkeä ja itkun välissä lausua katkonaiset, kuvaavat repliikkinsä. Neiti Heleniuksen edullinen ulkomuoto ja hieno esiintyminen ovat ehdottomasti avuja, joita teatterin pitäisi ymmärtää käyttää hyväkseen. Työtä kyllä paljon vielä vaaditaan, mutta lahjoja tuntuu olevan suuntaan, jossa suomalaisella näyttämöllämme ei ole liikoja vielä nähty. Ylioppilaat, Vernerin toverit, olivat yleensä hyvät; erityistä mainitsemista naisosastaan ansaitsee hra Aarno Hjort. Hra Eero Kilven kuitenkaan ei voi sanoa onnistuneen osassaan, hän oli läpeensä näyttelijä eikä ylioppilas; hän liioitteli tässä niinkuin monessa muussakin osassaan ja teki sen kautta luonnottoman, ikävän vaikutuksen. Lienee sopivata samalla tässä yhteydessä mainita, että tuntuu kuin tälle, epäilemättä lahjakkaalle näyttelijälle olisi viime syksynä annettu liian vaativia osia. Se on teatterin puolelta köyhyyden todistus, josta on ollut vahinkoa niin hyvin teatterille kuin hra Kilvelle itselleen. Huolimatta siitä että voi tunnustaa hänellä olevan epäämättömiä lahjoja, on häneltä nyt ilman tarpeellisia edellytyksiä liikaa vaadittu. Häneltä tuntuu puuttuvan kouluutus ja hänen esiintymisensä

on monasti tehnyt oppilasnäytteen vaikutuksen. Vaara on tarjona, että, ellei hänelle suoda tai häneltä vaadita ankaraa, perinpohjaista työtä sekä toisessa että toisessa suhteessa, hänen mahdolliset lahjansa jäävät käyttämättä ja hän vajoo sisällyksettömään maneeriin, josta on ehkä mahdoton myöhemmin vapautua.

Syksyn huomattavin ilta oli Ibsenin »*Kummittelijat*». Tämän draaman erinomaisen taiteellinen, dramaattisen voimakas kokoonpano ei voi olla yhä uudestaan herättämättä ihailua katsojassa ja tekemättä syvää vaikutusta, vaikkakin sisällys on masentava eikä kohottava, osaksi varsin vastenmielinenkin. Luettuna se mielestäni tekee edullisemman vaikutuksen, sen tärisyttävät ihmiskohtalot perinnöllisyyden säälimättömän lain alaisina kuitenkin kylliksi painautuvat mieleen, mutta patologinen aines saa tarpeellisen sordininsa. Kaikissa tapauksissa tämän draaman eri osat tarjoavat mitä kiitollisimman tilaisuuden näyttelijöille. Ja ilokseen täytyy merkitä, että hra Kilpi Oswaldina teki todella hyvää työtä. Tässä osoittautuivat hänen lahjansa sitä edullisemmin, koska hänen onnistui varjeltua liioittelemisesta ja sitä paitse hänen kulmikas, hermostunut tapansa liikkua tässä oli verrattain paikallaan. Kuitenkaan ei olisi ollut tarpeen niin räikeästi alleviivata viimeisen kohtauksen patologista puolta, hiukan suurempi varovaisuus siinä suhteessa olisi ollut osalle eduksi. Rouva Alvingina näytteli nti Martin, joka suoriutui tehtävästään hyvin; paikoittain oli hänen näyttelemisellään suuriakin ansioita. Kaikesta huomasi, kuinka nti Martin koko sielullaan oli antautunut tehtäväänsä ja kuinka hänellä kyllä on lahjoja ja näyttämötottumustakin, jotka avut puolestaan kyllä voisivat saada paljonkin aikaan. Pastori Mandersina ei hra Pihlajamäki ollut edukseen; hän ei näy täysin käsittäneen tehtäväänsä eikä hänen onnistunut luonnollisesti asettua ympäristöönsä. Engstrandista hra Rautio teki juuri mitä siitä on tehtävä; kokeneena näyttelijänä hän osui oikeaan esityksessään ja hänen tyttärenään, Reginana, rva Rautio oli kerrassaan elinvoimaisena ja häikäilemättömänä vastakohtana Oswaldin riutuneeseen surkeuteen.

Ylevän jaloja tunteita ja korkeita aatteita kuohuva on Otto Ludwigin viisinäytöksinen murhenäytelmä »*Makkabealaiset*». Tällä draamalla on suoraastaan Shakespearelainen leima, joka ei ole ihmekään, koska sen etevä tekijä oli suuren brittiläisen ihailija ja hänen draamojensa tarkka tuntija. Ne tapahtumat, joita kappale käsittelee, Juudaan kansan taistelu

vapautensa ja uskontonsa puolesta Syyrian mahtavaa kuningasta Antiokus Eupatoria vastaan, ovat kaukaisen muinaisuuden tapahtumia, mutta aihe on osaksi jo sinänsä niin yleisinhimillinen, osaksi tässä aivan yleisesti, aatteellisesti käsitelty, että se kaikkina aikoina voi tarjota yhtymäkohtia ja herättää vastakaikua, niinkauan kuin sortoa ja väkivaltaa sekä sitä vastaan taistelevaa vapauden ja oikeuden rakkautta on maan päällä. Raukkamaisuutta ja petosta ilmeni juutalaisten omissa riveissä kesken taisteluita — ja missäpä ei samantapaisissa tilaisuuksissa sitä enemmän tai vähemmän ole ilmestynyt — mutta kova on näytelmän tuomio pettureille ja voitonseppele vihdoin lankeaa sittenkin urhoille ja kovaa kokeneille, jotka olivat uskonnolleen ja kansalleen uskollisia viimeiseen asti.

Näytelmän vaikutusta laimentaa jossakin määrin sen kahtalainen tarkoitus, toiselta puolen vapaustaistelun ulkonainen esitys ja toiselta sisällisen eripuraisuuden kuvaaminen Mattathiaan omassa perheessä, eikä voi kieltää liiallista venyttämistä paikoittain. Kappale sai Kansallisteatterissa täysin arvokkaan esityksen. Mahtavat joukkokohtaukset, jotka tarjoovat niin paljon vaikeuksia, olivat sangen vaikuttavat ja patsaanhävittämiskohtauskin, joka niin helposti voisi nyrjähtää koomillisuuteen, varjeltui onnellisesti siitä ja vaikutti jopa suurenmoisestikin, kiitos olkoon suureksi osaksi hra Salon. Judahina hän käytti sitä voimakasta, mutta samalla hillittyä paatosta, jota osa vaatii, ja esiintoi yksinkertaisilla ja hyvin punnituilla liikkeillään juuri oikean kuvan osastaan. Yleensä hra Salo tuntuu tehneen melkoisia edistysaskeleita ja syventyneen sekä osiensa käsityksessä että taiteellisten apukeinojen käyttämisessä. Raskas tehtävä oli rva Rautiolla Leana. Tuntuu kuin rva Rautio alussa ei olisi tarpeeksi ottanut huomioon kappaleen yhteissisällystä ja -vaikutusta, joka sen kautta jossain määrin häiriytyi; samaten en luule, että Lean voimakkaat tunteet ja raskaat surut olisivat tarvinneet ulkonaisesti noin raivoavaa ilmausta, joka alusta heti kävi fortissimossa. Viimeisessä näytöksessä oli rva Rautio onnistunein, syvästi kärsineen, mutta voimakkaan, murtumattoman jalon äidin ylevä kuva astui kohottavasti, puhdistavasti eteemme. Lean miehenä, Modinin pappina, juutalaisten iäkkäänä johtajana, näytteli hra Benjamin Leino, joka tietysti teki osastaan, mikä pitikin. Eleazarina, luopiona, oli Evert Suonio varsin hyvä ja osoitti viimeisessä näytöksessä, kun soimaava omatunto ja katumus voittivat, sangen ansiokkaita puolia. Ettei herra

Ahlberg pilannut osaansa Syyrian kuninkaana on luonnollista. Muista esiintyjistä on mainittava nti Helenius Naëmina plastillisista liikkeistään ja dekoratiivisesta vaikutuksestaan neljännessä näytöksessä. Hra Pihlajamäki ei pienestä osastaan Jojakimina onnistunut suoriutumaan hyvin; liikkeet olivat niin ikävän jäykät ja maneerimaiset.

Valtiopäiväin avajaisten johdosta esitettiin 6 p:nä joulukuuta »*Daniel Hjort*» osaksi uudessa, komeassa, tyylinmukaisessa ylöspanossa. Tämä meidän etevin historiallinen draamamme ei tietysti nytkään voinut olla tekemättä syvää vaikutusta, vaikkakin juuri tässä osoittautui, kuinka liian raskas taakka oli pantu hra Kilven nuorille hartioille hänen esittäessään pääosaa. Siinä ilmeni räikeästi harjaantumattomuuden ja puuttuvien esiharjoitusten seurauksena liioittelua ja teeskentelyä, joka osoitti, ettei esittäjä ollut jaksanut syventyä tehtäväänsä ja hallita osaansa. Väärää paatosta oli ehtimiseen ja väärinkäsitettyä tulkitsemista, esim. tuo ylen kiihtynyt puhe Daniel Hjortin muistellessa lapsuuden aikojaan äitinsä jalkojen juurella hirsipuun alla, kun olisi vaadittu vienoa, hiljaista ja hillittyä esitystä. Myöskin Axel Ahlberg osoitti tavatonta väsymystä ja välinpitämättömyyttä sekä näyttelemisessä että ulkomuistissa.

Parempi oli hän »*Sevillan parturissa*» kreivi Almavivana, vaikka ei siinäkään entisyytensä tasalla. Figarota näytteli hra Adolf Lindfors ja osoitti siinä, niinkuin tavallista, sellaista osaansa perehtymistä ja kaikkien tarvittavien apukeinojen hallitsemista, että ehdottomasti voi sanoa häntä siksi, joka ylläpiti koko näytelmää, niinkuin sitäpaitse kappale vaatiikin. Jokainen liike ja kasvojen ilme oli sovitettu tarpeen mukaan ja repliikkien lausuminen oli niin pirteä ja sattuva, että kerrassaan unohti sen pienen maneerin ja ne eri roolien reminissensit, jotka pyrkivät takertumaan etevänkin näyttelijän esityksiin. Rva Olga Leino Rosinana oli kerrassaan viehättävä ja näytteli paikoittain erinomaisesti, m. m. laulutuntikohtauksessa. Hra Rautio Bartholona oli hyvä; mainioitakin kohtia oli monta, esim. tuo ahneuden, itsekylläisyyden ja intohimon mainio sekoitus, joka juuri muodostaa tämän ukkonahjuksen luonteen ja eri tavalla eri paikoin saa räikeän valaistuksensa. Bartholon haukottelevat ja aivastavat palvelijat, herrat Kallio ja Kainulainen, tekivät tehtävänsä moitteettomasti.

Vaikka „Sevillan parturi“ vuoropuhelun sattuvaisuudessa ja terä-

vyydessä ei kohoa Beaumarchais'in seuraavan suuren huvinäytelmän, „Figaron häiden", tasalle eikä ole tämän suurta valtiollista ja yhteiskunnallista merkitystä saavuttanut, on se kuitenkin huvinäytelmäkirjallisuuden merkkiteoksia ja ehkä nykyaikana, 130 vuotta sen ilmestyttyä, tajuttavampikin kuin sen kuuluisa jatko, jossa ehtimiseen on viittauksia ajan tapahtumiin ja oloihin.

Jäähyväisensä näyttämölle jätti viime syksynä teatterin monivuotinen ja etevä näyttelijä, hra Taavi Pesonen. Avonaisen ja varmaan vaikeasti täytettävän sijan hän jättää täten jälkeensä ja myöhään on yleisö unohtava ne lukuisat hilpeät hetket ja sen hienon huumorin läpitunkeman, miellyttävän taiteen, jota herra Pesonen aina on tarjonnut. Kolmekymmentä vuotta on hän ollut suomalaisen yleisön suosikkina; milloin vain Taavi Pesosen nimi on näkynyt ohjelmassa, vaikkapa vain sivuosassa, on voinut olla varma siitä, että saa hauskan, nautintorikkaan illan. Hra Pesonen nimittäin ei ainoastaan erinomaisesti osannut tulkita tärkeämpiä ja vaativampia osia, niinkuin esim. Tolarina, Antrena, Jukkana, Jacquesena, mainitakseni vain muutamia, joissa hän aina, osaten välttää kaiken liioittelun, sattui juuri oikeaan koomilliseen kärkikohtaan, vaan oli mies paikallaan pienemmissä sivuosissakin, joita hän ei koskaan hutiloinut ja joista hän useimmiten sai enemmän esille, kuin mitä koskaan toinen olisi niissä voinut ajatellakkaan piilevän. Milloin vain Taavi Pesonen esiintyi näyttämölle, tuli katsoja heti hyvälle tuulelle ja kauan kaivataan sitä herttaisuutta, hilpeyttä ja luontaista huumoria, jonka nyt korkea ikä ja lisääntyvä sairaus ovat ainiaaksi riistäneet suomalaiselta näyttämöltä.

Herra Pesosen jäähyväisnäytelmänä esitettiin »*Kuopion takana*», josta ei tässä yhteydessä olisi tarpeen muuta mainita, jollei mielestäni paria pääosaa niissä olisi hoidettu tavalla, joka ei ole tämän etevän näytelmämme arvon mukainen. Hra Pihlajamäki pastori Jussilaisena oli sangen onnistumaton. Monet repliikit lausuttiin aivan väärin, joten ne kadottivat vaikutuksensa. Yleensä oli hän liian vikkelä, kun pastori Jussilaisen taas pitäisi olla hidas sekä liikkeissään että ajatuksissaan. Monet hyvät kohtaukset menivät ohi huomaamatta, kun näyttelijä ei ymmärtänyt käyttää hyväkseen niitä, esim. tuo vatsavyön mainio riisumiskohtaus, ja kohtauksessa, jossa Lilli imartelee häntä, hän ei osoita min-

käänlaista tyytyväisyyttä kasvojen ilmeissä, vaan seisoo vain totisena ja miettiväisenä, jopa suuttuneen näköisenä, kun pitäisi olla päinvastoin. Nti Högdahl Lillinä ei myöskään onnistunut ilmituomaan sitä välitöntä tunteenvilkkautta ja herttaisuutta, joka heti sulattaa sydämet ja vastustamattomasti valloittaa ne, niinkuin osa vaatisi. Sitävastoin oli neiti Tähtinen hyvä Naëmina, jonka viehättävä naivisuus ja viattomuus luontevasti ilmenivät.

25-vuotista näyttelijäjuhlaansa vietti joulukuun 2 p:nä rva Katri Rautio. Lukuisat ovat ne ystävät, jotka rva Raution hieno ja viimeistelty taide tämän pitkän ajan kuluessa on saavuttanut. Hän on aina ollut teatterin käytettävimpiä ja mieluimmin nähtyjä voimia ja kauan aikaa on hän melkein yksin saanut kantaa päivän taakan ja helteen naispuolen pääosissa, mutta samalla myöskin niittää laakerit. Rva Rautio on nimittäin, paitse luontaista suloutta ja viehkeyttä, omistanut myös taidon syventyä tehtäväänsä ja, sitä täydellisesti halliten, hienotunteisesti esittää luomansa. Juuri tämä käsityksen ja esityksen hienous on tehnyt rva Raution näyttelijätoimen niin arvokkaaksi ja tärkeäksi ja kohottanut hänet naisnäyttelijöidemme ensimäiseen riviin.

Juhlanäytelmäkseen oli rva Rautio valinnut Sudermannin »*Johanneksen*», jossa hänellä Salomena oli tilaisuus osoittaa juuri tuota suloaan ja viehkeyttään, vaikkakin olemme kyllä nähneet hänet sekä miellyttävämmissä että taiteellisesti ja henkisesti vaativammissa osissa. Pääosan esittäjänä on hra Salo mainittava syvästä, tasaisesta ja koruttomasta esityksestään, joka juuri osoittaa kypsyyttä ja ilahuttavaa edistystä.

Tässä katsauksessa tietysti on mainittu ainoastaan ensi-illat tahi muuten huomattavimmat kappaleet. Lukuisat ovat uusinnot, jotka Kansallisteatteri sitä paitse on näytellyt viime syksynä, ja ankara on ollut työ, jota alituisesti muuttuva ohjelma vaatii sekä näyttelijöiltä että teatterin toimimiehiltä. Ohjelman suhteen lähimmän tulevaisuuden varalle rohkenen lausua vain, että luulen teatterin osuvan oikeaan, jos se siihen liittäisi muutamia nykyajan keveämpiä, paraimpia huvinäytelmiä tahi yleensä ottaisi seuratakseen vilkkaammin oman aikamme draamaa.

Kirjallisuutta.

Kertomuksia ja kuvauksia.

P. PÄIVÄRINTA, *Pikku kuvia elämästä.* Porvoossa 1904, Werner Söderström Osakeyhtiö. Siv. 100. 8:o. Hinta 1: 50.

HEIKKI MERILÄINEN, *Vitsa-Matti.* Tosiperäinen kertomus. Helsingissä 1904, Yrjö Weilin. Siv. 89. 8:o. Hinta 2: —.

SALOMO PULKKINEN, *Tervanpolttajat,* ynnä muita kertomuksia pohjan periltä. Porvoossa 1904, Werner Söderström Osakeyhtiö. Siv. 50. 8:o. Hinta —: 50.

SELMA ANTTILA, *Kuvia työväen kaupungista.* Porvoossa 1904, Werner Söderström Osakeyhtiö. Siv. 122. 8:o. Hinta 2: —.

K. A. JÄRVI, *Nousukas.* Kertomus. Jyväskylässä 1904, Yrjö Weilin. Siv. 156. 8:o. Hinta 2: 75.

Pietari Päivärinnalta on taaskin ilmestynyt sarja uusia „elämänhavainnoita", nimellä „Pikku kuvia elämästä". Nämä 15 lyhyttä kertomusta osoittavat, että 77-vuotisen kirjailijavanhuksen mielikuvitus ja tunne-elämä on yhä kylmenemässä. Eikä se ole mikään ihmeteltävä ihme, vaan lempeä luonnonlaki, joka ikäänkuin määrää rajansa kullekin inhimilliselle toiminnalle ja aivankuin tahtoisi sanoa: aika kylvää ja aika niittää, aika raataa ja levätä. — „Pikku kuvat" esittävät Pohjanmaan kansanelämää niinkuin kaikki Päivärinnan entisetkin tuotteet ja niiden sävy on samanlainen kuin jonkun vanhan ja vakavan isäntämiehen kertomuksen, kun hän itsetietoisena juttelee nuorsaita näkemiänsä ja kokemiansa nuoremmille opiksi ja elämänohjeeksi, juttelee juoppoudesta, laiskuudesta, ihmisten sydämettömyydestä ja keskinäisestä kylmyydestä ja toiselta puolelta taas uutteruudella ja säästäväisyydellä hankitusta onnesta ja nuorten kaikkivoittavasta rakkaudesta; kaikki tyyni samansukuisia aineita kuin kymmeniä kertoja on esitetty ennen Päivärinnan ja muiden kansankirjailijoittemme teoksissa. Eikä niitä kirjoittaessa ole sydän kertaakaan sylkähtänyt, niin että sen lyönti lukijaan asti tuntuisi. Kylmästi on vain kuvattu paperille tapahtuman kuiva runko. Kertomuksen lanka juoksee, kuinka todellisuusmuistot sitä kulloinkin ohjaavat; taiteellisesta aineenhallitsemista ei puhettakaan.

Paltamon saloilla asuva kansankirjailija, *Heikki Meriläinen,* on myös lähettänyt jouluksi julkisuuteen uuden novellin, nimeltä „Vitsa-Matti", joka ennen on ollut painettuna Kajaanin lehden liepeissä.

Kirjailija on nimittänyt sen „tosiperäiseksi kertomukseksi", ilmoittaen siten, että semmoinen kummallinen mies kuin „Vitsa-Matti" on tosiaankin elänyt Kajaanin kulmilla, elänyt siihen aikaan, kun vielä oli ruplaluku ja raipparangaistus maassamme.

Itse aihe on hyvästi keksitty ja otollinen hienollekin sielunelämän käsittelylle.

Matti on rikkaan talon ainoa poika ja vanhempiensa lemmikki. Mutta — niinkuin kansankuvauksissa usein — ehkäisevät vanhemmat ymmärtämättömyydessänsä hänen naimishommansa, koska hänen mielitiettynsä, Kytölän Sohviija, on häntä köyhempi. Tämä koskee Mattiin niin kipeästi, että hän tuskissaan tekeytyy mielipuoleksi, kostaakseen siten vanhemmilleen, lähtee maailmalle ja kulkee talosta taloon kerjuulla vuodet päästään, kuitenkin salaa auttaen entistä lemmittyänsä, jota ei ole voinut unohtaa, ja hänen lapsiansa. Sitäpaitsi on Matti viraltansa piiskari, jonka on toimeenpantava raipparangaistustuomiot; siitä nimi „Vitsa-Matti". Tämän tehtävänsä hän täyttääkin tunnollisesti, ei lain ulkonaisen puustavin, vaan sisäisen hengen mukaan. „Muut ne lakia lukevat ja tuomitsevat, vaan se olen minä, joka lain panen täytäntöön. Minä olen lain loppu ja sentähden minä korkeimpana lain haltiana en lyö syytöntä", sanoo hän ja kieltäytyy kerrankin pieksämästä Sohviijaa, joka on syyttömästi tuomittu. Mutta toisella kertaa taas hän antaa kavalalle ja rosvomaiselle Simulaiselle kovat raipat, niinkuin tämä on varkausyrityksellään ansainnutkin, vaikka hän koettaa lahjoa piiskaria sadan ruplan setelillä. Kun Vitsa-Matti kohta senjälkeen kuolee, jättää hän rakkaalle Sohviijalleen perinnöksi 300 ruplaa kerjuulla keräämiänsä rahoja. Silloin selviää Sohviijalle Matin koko elämä ja hän ymmärtää mitä tarkoittivat Matin muinoiset sanat: „Unohda sinä, jos voit!" ja Sohviija huokaisee niitä muistellessaan: „Ei kukaan tiennyt, missä oli hänen sydämensä."

Tämä tavallista harvinaisempi juoni on eheästi hallittu, ja kertomuksen ponsi, joka on noissa Matin voimasanoissa: „Minä olen lain loppu j. n. e.", on hyvä. Mutta sittenkään ei aihetta ole saatu sielullisesti syvennetyksi, niin että se olisi muodostunut yleisinhimillisillä tunnearvoillaan puoleensa vetäväksi. Tuolle yksinkertaisen kerjurin uskolliselle ja kestävälle rakkaudelle olisi mennyt aika antanut hyvänkin taustan, olisipa sitä sitte käsitellyt romantisesti tahi realistisesti. Mutta se, samoinkuin monet muut aiheen edut, on jäänyt hyväksi käyttämättä. Kertomusta on turhanpäiten venytetty, kirjoitettu vain kirjoittamisen vuoksi. Sielullisia huomioita ja perusteluja on liian harvassa ja tunteen eläväksitekevä voima puuttuu. Matin omituista luonnetta ja omituisia elämänvaiheita ei ole seurattu kyllin herkällä vaistolla eikä senvuoksi saatu kuvausta eläväksi taiteentodellisuudeksi, vaan kertomukseen on jäänyt pelkän anekdootin leima.

Kustantaja, joka on varustanut kirjan taiteilija Kurt Westlingin muovailemalla kansikuvalla, on määrännyt sille kohtuuttoman korkean hinnan, 2 Smk.

Uusi kansankirjailija, mökinmies *Salomo Pulkkinen,* on vielä ilmestynyt Heikki Meriläisen lähistöltä, Ristijärven seuduilta Kajaanin kihlakuntaa, mikäli hänen kotiseutuansa käypi hänen kertomuksistansa arvaileminen. Hänen esikoisensa, „Tervanpolttajat ynnä muita kertomuksia pohjan periltä", ilmaisee tarkkaavalle lukijalle, että Pulkkinen on lueskellut vähin sanomalehtiä ja kaunokirjallisuutta ja innostunut itsekin lisäämään kansankirjailijoittemme lukua, mutta ei kykyä. Sillä, totta puhuen, hänellä tuntuu olevan enemmän taipumusta käytännölliseen maanmuokkaamiseen kuin kaunokirjailuun, joka vaatii jonkun verran enemmän tunnetta, mielikuvitusta ja kokoonpanokykyä kuin hänellä on. Hän näyttää myös tuntevan uudemman maanviljelystaloudellisen suunnan, joka osoittaa näillekin, tähän asti pääasiassa pelkällä tervanpoltolla eläneille „nälkäseuduille" varmemman toimeentulon olevan järkiperäisessä maan- ja suonviljelyksessä. Tämä käytännöllinen katsantotapa on antanut suunnan ja sävyn muutamille hänen kertomuksilleen. Ensimäinen ja pisin niistä, „Tervanpolttajat", tuntuu olevan tähdätty juuri tuota turmiollista tervanpolttoa vastaan ja ylistävän huolellista metsän- ja karjanhoitoa taloudellisen hyvinvoinnin lähteeksi. Kertomus „Suolle taloksi" taas puhuu pohjan soissa piilevien rikkauksien puolesta. Käytännöllisten elämänsuhteiden kuvailu on pohjana muissakin kertomuksissa, jotka ovat vielä kömpelömpiä ja tyhjempiä ja joiden nimiäkin on turha mainita. — Jos kirjailija käyttäisi kykyänsä ja tietojansa neuvoakseen naapureilleen järkiperäistä taloudenhoitoa taikkapa sitten puhuakseen paikkakunnan lehdessä muillekin seutulaisilleen, niin siitä ei olisi mitään sanomista. Mutta suuremmalle yleisölle tarjottuna kaunokirjallisuutena luulisi hänen kynäilemisensä olevan hukkaan pantua vaivaa, niin vähän „taiteeseen" vivahtavaa se on.

Ensikertalainen kaunokirjailijoittemme joukossa on myöskin *Selma Anttila.* Mutta hänen novellikokoelmansa „Kuvia työväen kaupungista" herättää suurempia toiveita kuin edellisen aloittelijan. Siinä on jonkunlainen sivistynyt leima: lauseet ovat jotakuinkin virkeitä, tyylikompastuksia vähän ja useimmat aiheista suunnilleen oikein hallitut. Pääasiallisin puute on mielestäni itse kirjailijapersonan keskinkertaisuus ja — jos niin saa sanoa — tunne-elämän ahtaus.

Ken tahtoo oppia tuntemaan tekijättären naissielua sen sympaatisimmalta puolelta, hän lukekoon peräkkäin novellipalaset „Niinkuin unta" ja „Vanha tarina", (jotka muutenkin sopivat toistensa jatkoksi) sillä niissä se esiintyy välittömimmin ja paraiten edukseen: ensin kaivaten uneksivan, sitten vilpittömästi rakastavan ja vihdoin katalasti petetyn nuoren tytön sieluna. Niissä kerrotaan nuoren näyttelijättären elämäntarina: kuinka hän nousee tehdastyöväen tummasta joukosta loistamaan

näyttämölle yleisön eteen, kuinka hän näyttelee rakkautta miehen kanssa, jolla on „lämmin syli, kuumat huulet ja vihreät silmät", ja kuinka tämä mies ensin pitää, mutta sitten jättää hänet onnettomuuteen kaipaamaan lastansa, joka oli kuolleena syntynyt. „Vanhasta tarinasta" voipi myöskin aavistaa, kenenkä tyylikoulua tekijätär on käynyt, nim. Juhani Ahon. Viimemainitulle ja „Harmaa nainen" nimiselle kertomukselle on se piirre yhteinen, että „Harmaa nainen" on niinikään kuolleena syntyneen yksinäisen lapsen äiti. Mutta hän on kehittynyt epänormaaliksi luonteeksi, joka hakee pikku Mariansa kaupungin lasten joukosta, ja jota ihmiset senvuoksi pitävät höperönä.

Muut kertomukset eivät ole mielestäni yhtä vilpittömästi tunnettuja. „Virran pyörteessä", joka ottaa enemmän kuin puolet kirjan sivuista, sisältää kyllä muutamia virkeitä kohtia, mutta laimenee lopummalla ylimalkaiseksi ja mauttomaksi. Se kuvaa köyhän työläisnaisen, Liinan, elämää. Hän joutuu ensin onnettomaan avioliittoon raa'an työväenkiihoittajan kanssa, mutta kiintyy tämän poissa ollessa lapsuutensa ystävään, Akuun, jonka kanssa hän vihdoin viimein pääsee naimisiin, kun hänen entinen miehensä on kuollut ja lapsensa samoin. Luonnottoman raaka ja ylimalkaisesti kuvattu on mielestäni hra Hileen menettely, kun hän tappaa ottotyttärensä, Liinan lapsen, laskemalla talvista pakkasilmaa ikkunasta huoneeseen, jossa tämä nukkuu, saadakseen sitten tytön henkivakuutussumman itselleen. Työmies Akun Helsinginaika on myös hatarasti käsitelty. — Kertomukset „Peliä" ja „Pommitus", joista edellinen kuvaa kaupungin liikemieselämää ja jälkimäinen lasten toimia, ovat muita heikommat. Viimemainitunlaista lapsipsykologiaa on Teuvo Pakkala käsitellyt onnistuneemmin kirjassaan „Lapsia".

Voineeko tekijätär ohjata askeleensa laajemmille aloille tai syventyä novellistintehtäväänsä, sitä ei käy tästä kokoelmasta vielä päätteleminen. Se on mielestäni pikemmin mukiinmenevä näyte sivistyneestä kirjailemishalusta kuin varsinaisista merkittävistä saavutuksista tai kyvyistä. Mutta ei voida kieltää, ettei hän tuntisi ja myötätuntoisesti käsittelisi kuvattavaansa: työväen, ja varsinkin työläisnaisten, kotielämää jossakin suuressa tehdaskaupungissamme, nähtävästi Tampereella, vaikka enemmänkin siitä aineesta voisi saada syntymään.

Kirjailija *K. A. Järvi* pyörii, jos kykyihin katsotaan, siinä kansankirjailijan ja taidekirjailijan rajamailla, vaikka hänet yhteiskunnallisen asemansa ja sivistyksen puolesta pitänee lukea viimemainittuihin. Hän on tähän saakka julkaissut sekä huonoa että keskinkertaista, osoittanut voimattomuutensa laajempien aiheiden käsittelijänä (kirjoissaan „Työmiehiä" ja „Puoliluonne"), mutta kunnostautunut jollakin pikku pätkällä (kokoelmassa „Sanomalehtipoika y. m. kertomuksia"). Nyt hän on taas

koonnut voimansa luodakseen laajahkon teoksen. Se on samalla kertaa luonneharjoitelma sekä kuvaus konepajan työväen elämästä, johon hän jo v. 1891 — tuntuvasti Minna Canthin esimerkin ja tendensin innostamana — osoitti harrastusta kirjassaan „Työmiehiä". Nähtävästi ovat Oulun ja Turun kaupungin tehdasolot olleet mallina hänen nykyiselle esitykselleen ja hän antaa lukijan vilkaista hiukan itse tehtaisiinkin, eikä niinkuin Selma Anttila pysyttele vain kodeissa, niistä ulohtaalla. Tehdaselämä taas on siksi vähän käytetty aihe kirjallisuudessamme, että se saattaa herättää mielenkiintoa jossakin lukijassa, niin ylimalkaisesti kuin se on ja saakin olla tässä teoksessa hahmosteltu, kun kerran kirjailija — niinkuin jo kirjan nimestä päättäen luulisi — on tahtonut panna pääpainon itse nousukasluonteen esittämiseen. Kuitenkin tarjoo helposti kiinnikäytävän kohdan juuri se seikka, että tehtailija Strangin personan ja hänen tehtaansa kuvaus ottaa siksi suuren tilan, että puolueeton lukija saattaa joutua epäilemään, kumpi todellisuudessa on ollut päätarkoituksena: nousukkaan luonteenko vai tehtaan olojen esittäminen.

Tarkastakaamme kirjaa kuitenkin siinä mielessä, ikäänkuin olisi luonteenkuvaus sen ytimenä.

Nousukastyyppi on ollut ennenkin kuvauksen esineenä kirjallisuudessamme. Muistakaamme vain esim. Juhani Ahon satiirisia lastuja „Nuori sielu" ja „Liika suuria miehiä" sekä Teuvo Pakkalan samaten puolisivistyneestä nousukkaisuudesta antamaa kuvaa „Kauppaneuvoksen härässä". Sittenkin tulee myöntää, että Järven maalaisnousukas on omaa erikoista laatuansa, jolla tuskin on muita sukulaisia kirjallisuudessamme kuin ehkä jossakin Päivärinnan novellissa, eikä Kalle Kajanderin talonpoika, josta tuli herra, kelpaa sille kunnon serkuksikaan.

Mustalaissukuinen Pertti Hagert on näet sitä lajia nousukkaita, joiden kulkua yhteiskunnallisen varallisuuden kukkuloille merkitsevät semmoiset jäljet kuin kirjavat seikkailut ylimaassa, sitten nuoren tytön turmeleminen, valheet, väärä vala, pakeneminen toiseen seutuun konepajan työmieheksi, liukasteleminen mestarin edessä, tekopyhyys ja pelastusarmeijalaisten hännystely ja lopuksi raharikas avioliitto kauppiaan lesken kanssa, jota hän ei vähintäkään rakasta. Sanalla sanoen: keinottelua joka askeleella; ei minkäänlaista siveellistä pontta eikä edes kunnianhimon suurisuuntaisuutta ja nerokasta häikäilemättömyyttä. Hänen menestyksensä perustuu vain kauniiseen ulkomuotoon eikä sisäisiin avuihin. Senvuoksi hänen olentonsa onttous paljastuukin vähitellen avioliitossa, ja viimeisen iskun tämän keikaroivan ja varoillaan ylpeilevän liikemiestulokkaan maineelle antaa laitakaupungin ilotyttö, hänen hylätty morsiamensa, jonka kirje joutuu Pertin rouvan käsiin. Silloin rouva myrkyttää itsensä ja testamentteeraa kaiken omaisuutensa, jonka ainoana omistajana hän avioliittosopimuksen mukaan on ollut, langenneiden naisten

turvakodille. Pertille ei jää muuta keinoa kuin pyrkiä takaisin konepajaan piirustajaksi. Tämä tehtaaseen palaaminen tapahtuu samaan aikaan, jolloin sen omistaja, insinööri Strang, saapi toteutetuksi vähitellen kypsyneen aikeensa: tehtaan luovuttamisen koko työväen yhteiseksi omaisuudeksi ja 8-tuntisen työpäiväjärjestyksen ottamisen käytäntöön. Näin päättyy kertomus valoisia toiveita herättävään ja sovittavaan kohtaukseen. Siinä paljastuu kirjan hiljainen tendensi: tehdastyöväen olojen parantaminen ja tiedon levittäminen kaikkiin kansankerroksiin.

Se luonteen ja luonteiden tutkimus, joka on teoksen pohjana, on verraten yksinkertainen ja selvä. Olemme tekemisissä vain sangen alkeellisten ja raakojen luonteiden kanssa, jopa niinkin raakojen, että kirjan nautittavuus siitä melkein kärsii. Kun Pertti (s. 23) vannottuaan väärän valan ja saatuaan tiedon oman lapsensa kuolemasta lähtee tovereineen ylvästellen ryyppäämään hautajaisiksi, kun Toivoska, vietellyn tytön äiti, (s. 29) vihoissaan kiroilee ja sylkee Perttiä vasten naamaa, kun Pertti (s. 129) suutuspäissään solvaa vaimoansa entisen miehensä myrkyttäjäksi ja kun tämä (s. 145) maksaa toisessa tilaisuudessa samalla mitalla, haukkuen miestään hirveäksi roistoksi ja kauheaksi piruksi sekä nakkaa täytetyllä vesilasilla häntä perästä, niin täytyy sanoa, että ne ovat mauttomia kohtauksia, olkootpa sitten kuinka todenmukaisia tahansa. Epähienoja paikkoja, vaikkei juuri niin räikeitä, on läpi kirjan. Ja sepä se tekee koko teoksen melkein vastenmieliseksi, ettei siinä ole oikeastaan muita lukijan myötätuntoa herättäviä henkilöitä kuin insinööri Strang.

Sanotaan ehkä, että tekijä on kuvannut objektiivisesti, s. o. kaunistelematta, sekoittamatta kuvaukseen itseään tai typistelemättä todellisuutta. Siihen voidaan vastata: Mitä teemme sitten taiteella? Onhan meillä todellisuus jo semmoisenaan ympärillämme, mutta se ei meitä liikuta. Senvuoksi tahtoisimme, että taide sen meille selittäisi ja näyttäisi jonkun tunteen valossa, olipa se sitten syvän ymmärtäväisen tai katkeran ivan, säälin tai parannusinnostuksen. Laimeutta ja passiivisuutta vain emme kaipaa, sillä sen synnyttämät mielikuvat ovat tehottomia tai kerrassaan luotansa työntäviä.

Niin on esim. koko ensimäinen luku tässä kirjassa niin vaivalloista ja jäykkää rakennetta, että vain pakoittaen saapi itsensä lukemaan edelleen. Tosin tyyli vähän vilkastuu loppuun päin mentäessä, mutta sielläkin vilahtelee semmoisia lauseita kuin (s. 28) sydämestään rakastavasta naisesta „Silloin Maiju valittaen ja itkien käpertyi Perttiin lujaan kuin *käärme*“ (s. 99) „Heittäkää pois tuo itsenne puleeraus ja *haiskaa kaikelle muulle,* mutta älkää tuolle kirotulle tuoksulle, joka minua *ylönannattaa*“ j. n. e. Voihan se olla totta, mutta sittenkin — — —! Sitäpaitsi on suoranaisia kielellisiä huolimattomuuksia: *juvelisormus* (pro: jalokivisormus), *pelattiin* harmonikkaa (pro: soitettiin), *ympäri mennyt* kauppias (pro:

vararikon tehnyt), oli *teon alla* (pro: tekeillä), „Niin se oli „majurinkin“ *kanssa*“ (pro: laita), „Toista se on minun *kanssani*“ (pro: laitani), „puuhasi illallisten *kanssa* (pro: laitossa) j. n. e.

V. T.

J. BLICHER-CLAUSEN, *Setä Frans*. Otavan Romaanisarja 25. Suomentanut Samuli S. Kuopiossa 1904, Otava. 190 siv. 8:o. Hinta 3:25.

Tanskalainen naiskirjailija J. Blicher-Clausen on jo meillä varsin tunnettu ja epäilemättä hän täälläkin on voittanut monta suosijaa ja ihailijaa varsinkin naisten piirissä. Ensimäinen kirja, millä hän täällä meillä herätti suurempaa huomiota, oli „Violin“, runopukuinen taiteilija-kertoelma. Sen jatko „Violin II“ olisi omansa saavuttamaan meillä Suomessa vieläkin suurempaa mielenkiintoa, sillä yksi kirjan päähenkilöistä on suomalainen ja tekijän myötätuntoisuus meidän maatamme kohtaan ilmenee siinä monessakin eri kuvauksessa. Itse kirjan taiteellinen arvo on kuitenkin edellistä paljoa vähäisempi, ja suomalaisen lukijan täytyy tuontuostakin palauttaa mieleensä tekijän hyvä tarkoitus, jotta monet hullunkuriset sekä asialliset että oikeinkirjoitukselliset erehdykset eivät kokonaisvaikutusta häiritsisi.

Paitsi arvosteltavana olevaa kirjaa on jo ennen suomennoksina ilmestynyt saman tekijän „Inga Heine“ ja „Kjeld“. „Inga Heine“ on ehdottomasti etevin näistä kolmesta kirjasta. Siinä ei ole „Kjeldin“ sairaalloisuutta eikä „Setä Fransin“ sentimentaalisuutta, se on pala todellista elämää, jommoista milloin hyvänsä ja missä oloissa tahansa voi tavata. Sen henkilöt ovat luonnollisia, tosin keskiarvoa paremmat ja syvemmät, mutta eivät kuitenkaan mitään mahdottomia ihanneihmisiä.

„Setä Frans“ on tunnelmakirja, ja useat sen tunnelmista ovat hienoja ja syviä. Läpikäypänä ajatuksena on se, että ihmisen tulee elämässä „vaatia kaikki, antaa kaikki, eikä käydä välipuheille oman itsensä kanssa“. Ja tämän ajatuksen kannattajana on setä Frans. Siten tekijä on luonut henkilön, jonka luonteessa ei ole ainoatakaan heikkoa kohtaa, joka on täydellinen ihanneolento. Tosin ei ole mitään sitä vastaan muistuttamista, että ihmiskunta voisi pyrkiä tuollaiseen täydellisyyteen, mutta niinkauan kuin ihanne on vielä niin sanomattoman kaukana, niin olisi lukijasta mieltäkiinnittävämpää seurata ihmisen vakavaa pyrkimystä tuohon päämäärään, kuin nähdä hänet täysin valmiina, erehtymättömänä. Sillä näin ollen hän ei ole lihaa ja verta, vaan gloorian ympäröimä pyhimys.

Paljoa todellisempi on Kaijan luonne.

Tekijä antaa hänen kehittyä nuoresta, hilpeästä tytöstä ajattelevaksi naiseksi, joka huomaa erehtyneensä oman itsensä suhteen. Elämä on hä-

nelle ristiriitaa ja taistelua, taistelua silloinkin, kun hän on saavuttamaisillaan onnensa. Mutta juuri tuossa taistelussa hänen luonteensa yhä enemmän jalostuu ja kirkastuu. Ja hänestä tulee nainen, joka surussasakin voi olla suuri, kuten tekijä muutamin piirtein kuvaa häntä kirjan ensi sivulla.

Se mikä tässä kirjassa tekee oudon vaikutuksen suomalaiseen lukijaan, on rakkaussuhde ja avioliitto setä Fransin ja Kaijan, sedän ja veljentyttären välillä, joka meidän lakimme mukaan ei olisi sallittuakaan. Luonnoton tuo heidän välinsä on toisessakin suhteessa. Kaija on naimisissa erään näyttelijän kanssa ja odottaa ensimäistä lastansa. Mutta ensi ihastus on kadonnut, sillä hän epäilee miehensä uskollisuutta. Hän turvautuu nyt setä Fransiin, joka on ollut hänen uskottunsa ja ystävänsä lapsuudesta saakka, ja rakastaa häntä koko sydämestänsä. Kaijakaan ei peitä häneltä rakkauttansa ja yhdessä he puhuvat lapsesta, sen tulevaisuudesta ja ominaisuuksista, ikäänkuin se olisi heidän yhteinen lapsensa. Ja kun lapsi syntyy, kutsuttaa Kaija setä Fransin luoksensa. Heidän suhdettaan tekijä kuvaa hyvin hienoksi ja henkiseksi, mutta onko sittenkään luonnollista, että nainen siinä tilassa ollessaan on halukas rakkauskuherrukseen toisen miehen kanssa? Kun Kaija saa vihdoin eron miehestänsä, ja kun pakollinen määräaika, kolme vuotta on loppuun kulunut, niin setä Frans ja Kaija menevät naimisiin, mutta heidän yhdyselämänsä ei ole pitkä, jo häitä seuraavana päivänä setä Frans saa sydänhalvauksen ja kuolee.

Tapausten kulku kirjassa on varsin jännittävä, ja se pitää hermot koko ajan pinnistyksessä. Ja itse katastrofi, setä Fransin äkillinen kuolema, vaikuttaa melkein fyysillistä pahoinvointia. Vaikutus on miltei samantapainen kuin useita englantilaisia romaaneja lukiessa, joiden loppuun päästessä heittää kirjan melkein vastenmielisyydellä kädestään, ymmärtämättä miksi tekijä tahtoo äkillisellä onnettomuudella pilata hyvän ja miellyttävän kirjan harmonisen kokonaisvaikutuksen. Sillä epäilemättä jokainen soisi, että kaksi ihmistä, jotka koko elämänsä ovat taistelleet saadaksensa toisensa, myös todellakin tulisivat onnellisiksi ja ettei aivan satunnainen ulkoapäintuleva voima saisi murtaa heidän elämäänsä. Mutta ehkäpä tuollaisesta tärisyttävästä lopusta noiden kirjojen menestys etupäässä riippuukin.

Luonnottoman ja kiusallisen vaikutuksen tekee yllämainitussa kirjassa sekin kohta, kun Kaija nukkuu yönsä aivan rauhallisesti setä Fransin ruumiin vieressä vainajan käsi omassansa. Antaahan tekijä varhemmin setä Fransin itsensä sanoa kuolleesta, että se mikä jäljellä on, ei ole enää kaunista. Valvoa yö rakkaan vainajan ruumiin ääressä, sitä kyllä voi täysin ymmärtää, mutta nukkua hänen rinnallansa on kerrassaan luonnotonta.

H. S.

Tieteellistä kirjallisuutta.

F. W. DÖRPFELD, *Ajatus ja muisti.* Sielutieteellinen tutkimus. Suom. K. J. Jalkanen. Jyväskylässä 1902, K. J. Gummerus. XIX + 252 siv. 8:o. Hinta 3: 50.

Sanomattakin on tunnettua, kuinka peräti köyhä suomenkielinen kasvatusopillinen kirjallisuus näihin asti on ollut. Kaikkein välttämättöminkin on puuttunut. On saatu tyytyä yksinomaan vieraskieliseen kirjallisuuteen, ja jolta sen käyttämiseen on puuttunut tarvittava kielentaito, hänen on ollut mahdotonta vähänkään laajemmin perehtyä kasvatusopillisen tutkimuksen aloihin. Tämäkin yksi todistus siitä, kuinka ylen puutteellinen kirjallisuutemme vielä on useilla eri aloilla.

Viime vuosina, rinnan kansakoululaitoksemme kehityksen kanssa ja epäilemättä suureksi osaksi sen tarpeen tyydyttämiseksi, minkä opettajavalmistus on synnyttänyt, on kuitenkin ilmestynyt useita erittäin huomattavia teoksia kasvatusopinkin alalta, osaksi alkuperäisiä, osaksi käännöksiä. Edellisistä toht. Johnssonin tunnetut teokset ovat jo ennättäneet saada laajan lukijakunnan, jälkimäisistä ilmoitettavanamme oleva Dörpfeldin kirja on sitä laatua, että sen pitäisi lukuisasti levitä opettajiston keskuuteen.

Jo aine, jota kirjassa käsitellään, on laatunsa puolesta omansa herättämään mielenkiintoa kaikissa opetuksen alalla työskentelijöissä. Ajatus ja muisti, näiden sielullisten toimintojen ja niissä vallitsevien lakien esittäminen — mikä olisikaan tärkeämpää opettajan tuntea opetustyönsä menestyksellistä suorittamista varten. Ja kun sen lisäksi laajassa esityksessä osoitetaan ja valaistaan, millä tavoin nuo lait ovat opetuksessa varteenotettavat, joutuu tekijä käsittelemään kysymyksiä, jotka nousevat jokaisen ajattelevan opettajan vastattaviksi hänen jokapäiväisessä työssänsä, jos hän kerran pyrkii sitä rakentamaan varmalle sielutieteelliselle pohjalle. Tätä ainettansa tekijä sitä paitsi käsittelee erittäin miellyttävällä tavalla, selvästi ja havainnollisesti. Kirjassa emme lainkaan tapaa niitä „siivottoman pitkiä lauseita“ — käyttääkseni Dörpfeldin omia sanoja — emmekä sitä abstraktista esitystapaa, jotka tekevät useat tämänlaatuiset saksalaiset teokset ikäviksi ja raskaiksi lukea. „Ajatus ja muisti“ on siinä suhteessa ilahuttava poikkeus, ja se on epäilemättä juuri tuon pirteän esitystapansa vuoksi saavuttanut kotimaassansa suuren lukijakunnan, kuten muutkin Dörpfeldin teokset, joista „Opetusopillinen materialismi“ (Der didaktische Materialismus) lienee tunnetuin.

Tekijä käsittelee ainettansa neljässä luvussa, joista viimeinen on omistettu niiden ajatus- ja muistinlakien pedagogiselle käytännölle, jotka yksityiskohtainen tutkimus kolmessa edelläkäyneessä on selvittänyt.

Dörpfeld asettuu tutkimuksessaan Herbartin tieteelliselle kannalle, jotenka tapaamme hänellä mestarin ansiot kuin myöskin puutteet. Tunnettua on, ettei uudempi psykologinen tutkimus saata hyväksyä Herbartin sielutieteellistä katsantotapaa joka kohdassaan, niin suuri kuin hänen merkityksensä muuten onkin tämän tieteenhaaran alalla. Sielullisten ilmiöiden perussyiden etsiminen ja selvittäminen johti hänet metafysiikkaan ja olettamuuksiin, joihin ei ole voitu häntä seurata. Dörpfeld näyttää olevan puhtaasti herbartilaisella kannalla, mikä luonnollisesti ei lisää hänen teoksensa tieteellistä pätevyyttä. Huomattava on kuitenkin, että tekijä tässä liikkuu aloilla, joilla nuo metafyysilliset olettamukset eivät välttämättömästi tule kysymykseen. Pääasiallisesti pysytään kokemuksen piirissä; huomattavin poikkeus on III:n luvun keskeen s. 53 alkaen liitetty esitys muistin lakien perimmäisistä selitysperusteista. Tekijä itse huomauttaa, että aineelle asetettuihin rajoihin ja kirjan etupäässä käytännöllisiin tarkoituksiin katsoen ei olisi ollut tarpeellista käydä käsiksi tähän äärimäiseen problemiin. Joka tapauksessa se on sitä laatua, ettei se estä muiden osien oikeata ymmärtämistä.

Meidän ei ole syytä ilmoituksessamme lähemmin tarkastaa kirjan rikasta sisällystä. Tahdomme vain yleisesti lausua, että tekijä käsittelee ainettansa varmalla kädellä, suurella terävyydellä ja selvyydellä ja, mikä on suurin etu, sillä tavoin, että lukija itse on aina tilaisuudessa oman havaintonsa ja kokemuksensa perustuksella tarkastamaan johtopäätöksen todenmukaisuutta. Muuten on puhtaasti psykologinenkin puoli sellainen, että pedagogiset näkökohdat alati astuvat esiin, mikä on omansa niin sanoaksemme elävöittämään kirjan sisällystä sille, joka opettajan harrastuksella sitä lukee.

Kirjan suurin ansio onkin epäilemättä siinä, että noiden tiedollisten toimintojen selvityksen kautta osoitetaan tie opetusmenettelylle, jossa tarkat psykologiset lait ovat määräävinä. Koko tutkimus on lähtenyt kasvatusopillisesta tarpeesta, kuten tekijä itse tunnustaa, tarpeesta löytää varma johto opetustyössä. Kuinka hyödyllinen tuo vaiva on ollut, sen osoittavat tulokset. Kirjan loppuosasta löydämme mitä tärkeimpiä ohjeita ja viittauksia opetusmenetelmän järjestämiseksi sielutieteen vaatimusten mukaisesti. Siinä tekijä antaa kuoloniskun koneelliselle ajattelemattomalle ulkoluvulle ja teroittaa esim. havainnon ja itsetoiminnan tärkeyttä. Se, mitä hän kirjoittaa esim. uskonnon opetuksesta, on sellaista, jonka toivoisi jokaisen uskonnonopettajan luettavaksi.

Suomennos on mielestämme varsin onnistunut.

O. M—e.

Katsaus ulkomaihin.

Port Arturin valloituksen merkitys. — Venäjän uusi laina. — Reformipyrinnöt Venäjällä.

Suurten Ljaojangin seitsemän- ja Sjahen kaksitoista-päiväisten taisteluiden jälkeen ovat sotatapahtumat Mandshurian sotanäyttämöllä olleet niukanlaiset. Molemmat viholliset armeijat seisovat tänä päivänä Mukdenin luona samoissa asemissa toisiansa vastassa kuin kolme kuukautta takaperin kooten voimiaan ratkaisevaan taisteluun, jota mahdollisesti vielä kauankin saamme odottaa.

Sillä välin ovat tapahtumat Ljaotungin niemimaalla, Port Arturin luona, vetäneet runsaamman huomion puoleensa. Vihdoin on japanilaisten monien turhien ponnistusten jälkeen onnistunut murtaa vihollistensa vastarinta. Vielä marraskuun keskivaiheilla ei linnan kukistumisesta ollut juuri enemmän aavistusta kuin syyskuussa tai heinäkuussa. Monet olivat jo siinä uskossa, että Port Artur oli kerrassaan valloittamaton — puolustajien keskuudessa vallinneesta tilasta ei mitään luotettavia tietoja ollut. Ensimäinen merkki puolustuksen varmasta heikkenemisestä oli tunnetun, tärkeän 203-metrin kukkulan valloitus marraskuun lopulla. Sitä seuraava huomattavin valloitus oli pohjoisen Kikwanschan-linnan, joka joulukuun keskipaikoilla joutui japanilaisten käsiin. Nopeasti seurasivat sitten toisiansa Erlungshanin, Sunsshuschanin ja vihdoin Vantaj-linnan valloitukset joulukuun lopulla. Linnan komentajalla kenraali Stösselillä ei enää alussa lähes 50,000 mieheen nousevasta joukostaan ollut enemmän kuin arvion mukaan 8,000 sotakuntoista jäljellä, nekin suurimmaksi osaksi sairaita. Lasaretit olivat täpösen täynnä haavoitettuja ja pahemmin sairaita. Tammikuun toisena päivänä Stössel, kaikkien tunnustaman sankarillisen vastustuksensa jälkeen, enemmän ja turhan verenvuodatuksen välttämiseksi antautui.

Port Arturin valleilla liehuu siis nyt mikadon lippu! Dramaatisin osa nykyistä sotaa on loppuun suoritettu, ja meidän tulisi nyt kylmäkiskoisesti arvostella ja laskea, mitä seurauksia — sotaan nähden — Port Arturin antautumisella tulee olemaan. Tätä tehdessämme täytyy meidän ensiksi pitää silmällä, mikä merkitys tapahtumalla nykyisen sodan yleisiin tarkoituksiin nähden on, sillä tämä kysymys ennen kaikkea valaisee, mille asteelle sota ennemmin taikka myöhemmin tulevaan rauhanpäätökseen nähden nykyhetkellä on joutunut.

Port Artur on, sen jälkeen kuin se v. 1898 joutui venäläisten käsiin, ollut heidän valtansa varsinainen inkarnatsioni itä-Aasiassa. Se on samalla ollut japanilaisten kansallisen vallanhimon päämaali, jos kohta

Korea ja Mandshuria, etupäässä heidän taloudellisten pyrintöjensä esineinä, ovat muodostaneet sodan virallisen riitakapluan. Sodan aikana japanilaisten hartaimmat toivomukset tähän asti keskittyivät Port Arturiin. Piirityksen pitkällisyys ehti jo heidän mielissään synnyttää ahdistusta, mutta kun kenraali Nogin ensimäinen raportti linnan antautumisesta saapui Tokioon, tunsivat kaikki helpoituksen mielissään ja riemu vallitsi sekä pääkaupungissa että koko maassa. Kun nyt Port Artur on japanilaisen käsissä ja Korea valloitettu sekä Japanin hallinnon alaisena, niin epäilemättä tärkein osa sodan tarkoituksista jo on saavutettu. Näillä tuloksilla olisi Venäjän vallan leviämiselle itä-Aasiassa pantu raja, ja jos Mandshuria, jota venäläiset eivät koskaan virallisesti ole kokonaan omakseen anastaneet, vielä saataisiin puolueettomaksi alueeksi tai Kiinalle takaisin luovutetuksi, niin sopii todella kysyä, mitä japanilaiset vielä kaipaavat? Kysymys on kuitenkin kiinteässä yhteydessä erään toisen kanssa: voivatko venäläiset tyytyä asiain nykyiseen tilaan koettamatta kadotettua saavuttaa takaisin?

Viimemainittuun kysymykseen nähden tulee meidän kääntää huomiomme ensi sijassa venäläisten sanomalehtien lausuntoihin nykyisestä asemasta, sillä nehän edustavat kansan mielipidettä ja viimemainittu alkaa Venäjälläkin jo olla tekijä, jota hallitus ei näy voivan olla lukuunottamatta. Port Arturin urhoollinen puolustus ja sen pakko lopulla kuitenkin antautua ovatkin vaikuttaneet suuresti Venäjän kansan mielipiteisiin sodasta, ja sodan ehdoton pitkittäminen ei enää näy olevan yhtä itsestään selvä asia kuin ennen. Jotkut sanomalehdet suorastaan vaativat, että sota olisi lopetettava, koska se muka ei missään tapauksessa johda toivottuun tulokseen ja Venäjä sen jatkumisen kautta vain ulkonaisesti ja sisällisesti heikkenee. Sitäpaitsi Venäjällä riidanalaisilla alueilla ei ole mitään oikeutettuja etuja. Toiset sanomalehdet taasen lausuvat sen mielipiteen, että sotaa kaikella ponnella on jatkettava, mutta arvelevat samalla, että se käy päinsä vain sillä edellytyksellä, että sisälliset olot Venäjällä muutetaan, perustuslaillinen hallitusmuoto siellä pannaan toimeen ja kansalle siten annetaan tilaisuus itse tehdä sotaan nähden lopulliset päätöksensä. Nykyisessä holhouksen tilassa *hallitus* käy sotaa, mutta *kansa* ei ole tilaisuudessa itse omalla tahdollaan hallitusta tukemaan. Kolmannet yksinkertaisesti vaativat, että sotaa pontevasti kaikissa tapauksissa on jatkettava, siksi kunnes Venäjä on voittanut vihollisensa, sillä Venäjän kunnia ja arvo eivät salli japanilaisten, pakanakansan, päässemistä voitolle. Sitäpaitsi Venäjä on niin suuri ja mahtava, sillä on lukemattomat määrät sotaväkeä sekä kylliksi varoja sodan jatkamiseen. Niinmuodoin ei saata epäillä Venäjän lopullista voittoa. On mahdotonta toistaiseksi sanoa, mikä käsitys sodan pitkittämisestä on Venäjän ajattelevan yleisön keskuudessa eniten levinnyt. Voimme vain konstateerata,

että viime kuukausina ja etenkin Port Arturin valloituksen jälkeen kysymys sodasta koko laajuudessaan, sen mahdollisuuksista, sen pitkittämisestä tai lopettamisesta on joutunut entistä paljoa vakavamman harkinnan alaiseksi.

Venäjän hallitus puolestaan on keisarillisella reskriptillä ilmaissut aikomuksensa Port Arturin menetyksestä huolimatta jatkaa sotaa lopulliseen voittoon. Se tulee siis jatkumaan ja Mandshuriassa, Mukdenin tienoilla tulevat sodan seuraavat suuret taistelut tapahtumaan, vaikkakin talven takia toistaiseksi vielä ovatkin lykkääntyneet tuonnemmaksi.

Näin ollen voimme tehdä itsellemme toisen kysymyksen: mitkä ovat sotilaalliset seuraukset Port Arturin antautumisesta?

Tärkeätä on epäilemättä se, että Japani nyttemmin on tilaisuudessa keskittämään kaikki maavoimansa yhtä ainoata vihollista, kenraali Kuropatkinia vastaan. Marsalkka Ojaman venäläisiä vastaan toimiva armeija saa entisestä Port Arturin piiritysarmeijasta apuväkeä, yhteensä arvion mukaan ainakin 50,000 miestä, kenties enemmän. Niin suuri miesjoukko voi jo aikaansaada paljonkin, ja etenkin se lukuisa järeä tykistö, joka Port Arturia piirittämästä nyt voidaan kuljettaa pohjoiselle sotanäyttamölle, varmaan on Ojamalle hyvin tervetullut. Sen lisäksi on huomattava, että japanilaiset rahallisessakin suhteessa voivat kääntää voimansa pohjoisessa olevia vihollisia vastaan. Port Arturin piiritys, jossa japanilaiset kärsivät hirvittävän mieshukan, nieli sen ohella alituisten pommitusten, vaikeitten insinööritöittensä y. m. kautta tavattoman suuria rahasummia. Pommitus sadoista järeistä tykeistä kesti usein yöt päivät pääksytysten, ja kun tiedämme, että kukin luoti tällaisista tykeistä maksaa satoja jopa tuhansiakin markkoja, niin voimme saada jonkinlaisen käsityksen niistä miljoonista, joita Port Arturin piiritys on maksanut. Nyt tämä rahanmeno yhtäkkiä on loppunut ja Japani voi siten taloudellisessakin suhteessa koota kaikki voimansa yhteen. Samassa määrässä kuin marsalkka Ojaman voimat kaikissa suhteissa Port Arturin valloituksen kautta lisääntyvät, kasvaa myös kenraali Kuropatkinin tehtävien vaikeus. Sitä paitsi hän on saanut uusiakin tehtäviä ratkaistaviksi. Ennen oli hänen voitettava marsalkka Ojaman armeija, tungettava se mereen, valloitettava Korea. Tämän lisäksi tulee hänen nyt saada haltuunsa Port Artur, ja nykyisen sodan kokemuksista tiedämme jo, että se tehtävä on perin vaikea, sitä vaikeampi, kentiespä kokonaankin mahdoton, niin kauan kuin Japanilla on ylivoima merellä.

Mitä merisotaan tulee, on Port Arturin antautumisella myöskin pitkälle ulottuvat seuraukset. Japanin laivasto, joka tähän asti on ollut kiinni Port Arturin piirityksessä meren puolelta, on näet nyt saanut täysin vapaat kädet kohdistaakseen voimansa uusille suunnille, ja se kyllä onkin tarpeen, sillä Venäjän uusi, amiraali Roshdestvenskijn johdolla

matkalla itä-Aasiaan oleva laivasto on osaksi Suezin kanavan kautta osaksi Hyväntoivon niemen ympäri kulkien jo saapunut Indian valtamereen. Saamme kenties pian kuulla uusista meritaisteluista, jahka venäläinen laivasto saapuu lähemmäksi Japanin vesiä. Tällaisten tapahtumien varalta on erittäin arveluttavaa, että Venäjän laivaston lähin merisatama, Port Artur, jossa se olisi voinut saada suojan sekä korjata taisteluissa ja muuten saamiaan vaurioita, on joutunut Japanin haltuun. Varmaan vieläkin enemmän merkitsee, että Venäjän tähänastinen itä-Aasian laivasto samalla on joutunut täydellisen tuhon omaksi. Jäljellä oleva linnoitettu sotasatama, Vladivostok, joka talvella kauan aikaa on jäässä, on sitäpaitsi sangen kaukana pohjoisessa sekä sen puolesta epäilemättä hyvin epämukava taistelussa vahingoita kärsineen laivaston tukipaikaksi.

Ylläolevasta ymmärrämme, että Port Arturin antautuminen ei ainoastaan kysymykseen nähden sodasta tai rauhasta sellaisenaan, vaan myös sodan jatkumisen kannalta puhtaasti sotilaallisessa suhteessa on ollut tärkeä — nykyisen sodan toistaiseksi kaikkein tärkein tapahtuma. Sota on sen kautta siirtynyt aivan uuteen vaiheeseen, saanut uuden luonteen. Ne perusteet, joita voimme käyttää arvioidessa, mitä tulevaisuus sotaan nähden tuo mukanaan, ovat aivan toiset kuin tähän asti. On toki sentään huomattava, että Kuropatkinin ja Ojaman armeijat eivät vielä ole lopulliseen taisteluun ryhtyneet ja siihen nähden ei ole hyvä vielä varmuudella ennustaa, mihin suuntaan edessäolevat sotatapahtumat tulevat kehittymään.

*

Eräs seikka, johon täytyy kiinnittää huomionsa sitä enemmän mitä kauemmin sota kestää ja mitä kalliimmaksi se tulee, on sotivien valtioiden raha-asiat, sillä mahdollista on, vieläpä hyvin luultavaakin, että lopullinen ratkaisu on riippuva pääasiallisesti siitä, millä menestyksellä molemmat valtakunnat rahallisessa suhteessa jaksavat kestää sodan taakkaa. Saattaa sentähden olla asialle valaisuksi, jos tähän painatamme muutamia numeroita siitä uudesta lainasta, minkä sota äskettäin on pakoittanut Venäjän ottamaan. Vuosien vaihteessa julkaistu kulunkiarvio vuodelle 1905, joka muuten edellisen vuoden kulunkiarviosta huomattavasti eroaa m. m. sen kautta, että tulot ja menot siinä ilmoitetaan entisestään pienemmiksi — seikka, joka selvemmin kuin mikään muu osoittaa, mitenkä sota jo on aikaansaanut täydellisen pysähdyksen Venäjän säännöllisessä kehityksessä — osoittaa samalla, että ne varat, joita tällä hetkellä sotatarkoituksiin on käytettävänä huolimatta entisistä säästöistä, kuluneen vuoden menojen supistamisesta ja vuoden kuluessa lainatuista rahoista, ovat supistuneet jokseenkin vähiin — 96 milj. ruplaan.

Siitä syystä on hallituksen ollut pakko valtionobligatsionien myymisellä Pietarissa, Moskovassa, Berliinissä ja Amsterdamissa nostaa uusi laina, suuruudeltaan nimellisesti 231 1/2 milj. ruplaa. Korko on 4 1/2 %, mutta velkapaperit myydään virallisesti 95 % arvoisina. Todellinen myyntiarvo ei kuitenkaan vielä tämänkään kautta ole selvä, sillä ei ole otettu lukuun provisioneja ja muita vähennyksiä, jotka edelleen pienentävät valtion kassoihin juoksevien rahojen määrän. Lisäksi on vielä otettava huomioon, että hallitus lupaa kuuden tai kymmenen vuoden kuluessa lunastaa takaisin nimellisarvoon myymänsä obligatsionit. Kun tämä otetaan lukuun, tulee todellinen korko viitenä ensimäisenä vuotena olemaan 4,74 % sekä kuudentena 10 %. Näin, ellemme ota huomioon yllämainittuja epävirallisia vähennyksiä, jotka arvion mukaan tekevät saatujen rahojen määrän 91 % nimellisarvosta; lukuunottamalla tämän tulisi korko olemaan viideltä ensimäiseltä vuodelta 4,94 %, kuudennelta 14,81 % eli keskimäärin 6,58 % vuodessa.

Tämä jo ei ole mikään pieni korko ja sen pahempi — laina ei varmaankaan tule olemaan viimeinen. Jos otaksumme, että kuukaudessa kuluu sotatarpeisiin 75 milj. ruplaa, mikä summa tuskin lienee liian korkeaksi arvattu, tulee Venäjän noin 5 kuukauden perästä hankkia uusia rahoja, sillä kauemmin eivät nykyiset riitä. Valtion tulee ottaa uusia lainoja ja tuskin on luultavaa, että ehdot käyvät helpommiksi.

*

Emme lopulta voi olla huomauttamatta siitä, kuinka tapaukset sotanäyttämöllä ovat vaikuttaneet sisällisiin oloihin Venäjällä. Yhä äänekkäämmin vaativat sanomalehdet, eivätkä yksinomaan vapaamieliset, että valtakunnassa olisi pantava toimeen suuria sisällisiä reformeja. Se armollinen joulukuussa ilmestynyt manifesti, jossa tsaari lupaa panna toimeen useita vapaamieliseen suuntaan käypiä uudistuksia, sisälsi tosin hallituksenkin puolelta sen tärkeän tunnustuksen, että kaikki ei ole ollut niinkuin olla pitäisi ja etenkin että virkavaltaisuus, joka usein on johtanut sietämättömiin oloihin, supistettaisiin, mutta itsevaltius siinä sittenkin mainittiin pysytettäväksi kaikessa jyrkkyydessään. Vaikka muu osa manifestista kyllä puolestansa sanomalehdistössä on saanut osakseen runsaasti suosiollista arvostelua, niin viimemainittu kohta ei näy tyydyttävän kansassa heränneitä toivomuksia. Asema on tosiaankin venäläiseksi sangen merkillinen. Harvoja poikkeuksia lukuunottamatta sivistynyt kansanaines ja sanomalehdistö rohkein, suorin sanoin vaatii kansan suoranaista osallisuutta lainsäädäntöön ja veroitukseen. Ainoastaan sen kautta toivotaan, että tyydyttävät sisälliset olot ja kansan itsetietoisiin voimiin perustuva ulkonainen mahtavuus pääsevät pysyväisesti valtaan.

Mikä meille suomalaisille kaikesta tästä on tärkeintä, se nähdäksemme on se desentralisatsionin periaate, joka on yhdistynyt yllämainittuihin pyrintöihin, ja jolle hallituskin yllämainitussa keisarillisessa manifestissa on ollut pakoitettu antamaan jonkun verran tunnustusta sen kautta, että siinä suunnitellaan suurempaa itsenäisyyttä n. s. semstvoille, paikallisille edustuslaitoksille. Kehitys viitattuun suuntaan onkin nähdäksemme aivan luonnollinen, etenkin jos asiat kehittyvät siihen suuntaan, että kansalle myönnetään osallisuutta lainsäädäntöön. Tosin tämä ei niin suuresti perustu siihen, että Venäjällä asuu useita eri kansallisuuksia, jotka pyrkivät sisälliseen itsenäisyyteen. Venäläisten itsensä rinnalla nämä muut kansat ovat harvoja poikkeuksia lukuunottamatta pieniä ja mitättömiä. Aivan luotettavia numeroita tosin puuttuu, mutta jos otaksumme, että valtakunnan koko asujamistosta venäläisiä on 75 %, niin tämän rinnalla jäljellä oleva 25 % ei tosiaankaan paljoa merkitse, koska se on jakaantunut useihin kymmeniin, kenties satoihin toisistaan eroaviin kansallisuuksiin, jotka sitäpaitsi suureksi osaksi ovat alemmalla sivistysasteella kuin venäläiset. Suurempi merkitys on sen sijaan valtakunnan tavattomalla laajuudella sekä erilaisuudella elinehdoissa maan eri osissa. Ajatelkaammepa vain yleistä valtakunnan kaikilta ääriltä saapuneiden kansanedustajien kokousta Moskovassa, jossa pitäisi saada yhteisiä, koko Venäjän valtakunnalle sopivia lakeja. Onko tämä mahdollista? Voiko ajatella, että samat maanviljelyslait vallitsisivat pohjois-Venäjällä ja etelä-Venäjällä, joissa maanviljelyksen kaikki edellytykset ovat niin erilaiset, taikka samat teollisuuslait Puolassa ja Siperiassa, mainitaksemme vain pari esimerkkiä ja puhumattakaan niistä erilaisuuksista tavoissa, käsityksessä ja historiallisesti eri lailla kehittyneissä oloissa venäläisten itsensä keskuudessa, jotka edellyttävät erilaisia laitoksia eri osissa maata? Vastaus on mielestämme selvä. Ainoastaan lujasti keskitetyn hallintovallan, joka on ollut riippumaton kansan tahdosta, on käynyt päinsä aikaansaada yhdenmukaisuutta lainsäädännön ja hallinnon aloilla valtakunnan eri osissa. Sitävastoin on tuskin otaksuttavaa, että kansan edustajien enemmistön päätöksillä onnistuisi tällaisissa asioissa päästä yksimielisyyteen jos koettaisivatkin ja siitä olisi seurauksena luonnollinen kehitys desentralisatsionia kohti. Itsestään johtuu mieleen eräs toinen nykyajan valtakunta, jossa elinehdot niinikään maan eri osissa ovat toisistaan suuressa määrin eroavat: Pohjois-Amerikan Yhdysvallat.

Yleisesti tunnustettu lause kuitenkin on, ettei ole hyvä mennä tulevia asioita ennustamaan. Sentähden lopetamme tähän laskelmamme mahdollisuuksista sanoilla: Ken elää, saapi nähdä.

20. 1. 05. K. R. B

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Valtiopäiväkatsaus: Enteet. — »Suuri kysymys.» — Suostuntakysymys. — Anomusesitykset. — Huhuja ja tapahtumia. — Hyvää jatkoa!

Ensimäinen jakso valtiopäivien työtä päättyi uudenvuoden aattona 1904, jolloin Suomen valtiosäädyt yhtyivät yhteiseen lausuntoon kansamme suuresta elinkysymyksestä. Sen jälkeen on eduskunta, samoinkuin koko kansakin, asettunut odottamaan sitä, mikä tuleva on.

Mutta alkakaamme alusta!

Enteet 1904—5 v:n valtiopäiviin eivät suinkaan olleet suopeita. N. s. diktatuuriasetus ja sen nojalla suoritetut toimenpiteet olivat vaalien aikana täydessä voimassaan; jos kohta sen määräyksiä ei suorastaan sovellutettu vaaleihin, oli se tietysti kuitenkin omansa painostavasti niihin vaikuttamaan, se kun esti karkoitettuja kansalaisia äänellänsä olemasta mukana valitsemassa ja epäilemättä vaikutti sen, että muutamat heistä, jotka muuten todennäköisesti olisivat tulleet valituiksi valtiopäiville, jäivätkin valitsematta. Millainen karkoitettujen valtiopäivämiesten asema tulisi olemaan, oli aluksi aivan epätietoista, kunnes 30 p. marrask. 1904 annettu määräys oikeutti valitut edusmiehet sekä aatelissukujen päämiehet valtiopäivien ajaksi palaamaan. Vaikka tätä puolinaista toimenpidettä sittemmin paranneltiin, ei asia kuitenkaan vielä nytkään ole täysin selvillä (kreivi G. Ph. Creutz kun ei vielä ole saanut palata). Jännityksellä odotetun valtaistuinpuheen sisällys ei myöskään ollut sitä laatua, että se olisi lisännyt toiveita pysyvän rauhan aikaansaamisesta hallituksen ja kansan välillä, jos kohta se saattoi olla tulkittavissa niin, ettei siinä tahdottu suorastaan katkaista kaikkia mahdollisuuksia keskusteluihin. Edelleen osoittivat maamarsalkan ja puhemiehen nimitykset aatelis- ja talonpoikaissäädyissä sekä talonpoikaissäädyn sihteerin nimitys, että hallituksen puolelta asetuttiin täyden epäluulon kannalle säätyjen enemmistöä kohtaan.

Mitä taas säätyjen sisäisiin oloihin tulee, näytti ennakolta suuri erimielisyys olevan odotettavissa, päättäen sekä vaalitaistelusta että sanomalehtien kiistailuista vaalikautena. Meillä kun ei pidetä vaalipuheita, ei kaikkien valtiopäivämiesten kanta ollut ennakolta tarkoin tunnettu, ja niinpä piankin näkyi, että eri tahoilta tehdyt ennakkolaskelmat eivät täysin pitäneet paikkaansa. Jo ensimäiset äänestykset osoittivat, että hallitusystävällinen suunta oli joutunut aivan ehdottomaan vähemmistöön: aatelissäädyssä on sen suunnan puoltajia laskettu olevan enintään 12 (noin

170:tä vastaan), porvarissäädyssä 3 (69:ää vastaan), talonpoikaissäädyssä 25 (37:ää vastaan) ja pappissäädyssä, jossa vaaka on kallistellut sinne tänne 22 tai 23 (23:ea tai 22:ta vastaan). Personakysymyksiin nähden puolueet esiintyivät heti alussa jyrkästi toisiaan vastaan, valiten yleensä kaikissa tärkeissä asioissa „puhtailla listoilla". Mutta työn edistyessä alkoi yhä enemmän tulla ilmi, että erimielisyydet käsiteltäviin suuriin kysymyksiin nähden onneksi olivatkin paljoa vähemmän periaatteellista laatua kuin oli edeltäkäsin luultu. Jonkinmoinen suorastaan hallitusmielinen kanta tuli varsinaisesti näkyviin vain siinä anomusesityksessä, joka pappis- ja talonpoikaissäädyssä tehtiin valtakunnanlainsäädännöstä ja hallitusmuodosta, mutta muuten perin harvoin kuului lausuntoja, joiden voisi sanoa ajaneen vastustusryhmien suunnasta periaatteellisesti eroavaa politiikkia, seikka, josta Uudessa Suomettaressa jo onkin annettu nuhteita hallitusystävällisille valtiopäivämiehille. Syynä tähän oli toiselta puolen se, että jyrkimmät hallitusmieliset olivat yleensä vaaleissa jääneet valitsematta, toiselta puolen nähtävästi myös hallitusystävällisissä tapahtunut osittainen kannanmuutos.

Jokaiselle valtiopäivämiehelle oli selvillä, että näiden valtiopäivien pääkysymykseksi oli tuleva „Suomen kansan elinkysymys", kysymys laillisen järjestyksen palauttamisesta. Menettelytavasta tämän asian ajamiseen nähden oli sitä vastoin jo ennen valtiopäiviä yksityisissä neuvotteluissa ilmaantunut eri käsityksiä, jotka osittain tulivatkin näkyviin valtiopäivien alussa tehdyissä anomusesityksissä ja alustavissa keskusteluissa. Erimielisyydet koskivat lähinnä sitä, oliko tehtävä suuri yhteinen, koko järjestelmää vastaan tähdätty anomus laillisuuden palauttamisesta, vaiko joukko eri anomuksia diktatuurin poistamisesta, asevelvollisuusprovisoriosta, venäjän kielen asemasta j. n. e. — erimielisyyksiä, joiden ei kuitenkaan saattanut sanoa olevan periaatteellisesti jyrkässä ristiriidassa keskenään. Aivan valtiopäiväin alussa saatiin kuulla ajatuksesta, joka tässä yhteydessä oli aivan uusi: että olisi anottava uutta hallitusmuotoa, joka järjestäisi ja täydentäisi voimassaolevan oikeusjärjestyksen ja joka tekisi hallitsijalle helpommaksi laillisuuden palauttamisen, kun tämä toimi esiintyisi enemmän uuden luomisen kuin vanhan kumoamisen luontoisena. Valtiosäätyjen erityinen valitusvallokunta, johon kaikki valtiollista asemaa koskevat anomukset, sekä yhteis- että erityisanomukset kaikista säädyistä lähetettiin, yhtyi piankin siitä, että anomus oli tehtävä kaikkia laillisuuden palauttamista koskevia kysymyksiä koskevaksi. Varsinainen erimielisyys valiokunnan enemmistön ja vähemmistön (pappissäädyn valitsemain jäsenten) välillä keskittyi juuri hallitusmuotoanomukseen, samalla kuin se myöskin koski sitä tapaa ja muotoa, jolla ja jossa asiat olivat esitettävät. Kun valiokunnan mietintö jouluaatonaattona esitettiin säädyille, niin siinä mietinnön ohessa esiintyi vastalause, joka *pääasiassa* yhtyi

mietintöön, mutta toi esiin eriävän kannan uuteen valtiosääntöön sekä tapaan ja muotoon nähden. Kun erimielisyydet, jos uusi valtiosääntö jätetään syrjään, olivat supistuneet näin vähiin, niin olisi saattanut odottaa, että olisi saatu aikaan täysin yksimielinen mietintö; syynä siihen, ettei niin käynyt, oli osaksi se, että vähemmistö kovasti piti kiinni hallitusmuotoanomuksesta, mutta epäilemättä ennen kaikkea ajan lyhyys.

Joka tapauksessa täytyy tätä tulosta, periaatteellista yksimielisyyttä, pitää erittäin ilahuttavana, sillä sekä mietintö että vastalause ilmaisivat kieltämättä samaa oikeuskäsitystä, vastalauseen lämmin ja syvä esitystapa, joka tuotti kunniaa sen varsinaiselle tekijälle, prof. Hermansonille, saavutti mietinnön puolella olevienkin taholta tunnustusta. Keskustelut mietinnön johdosta valaisivat useissa lausunnoissa koko kansassa eläviä mielipiteitä. Käytännöllisenä päämääränä esiintyi samalla näissä keskusteluissa pyrkimys erimielisyyksien poistamiseen ja mietinnön ja vastalauseen yhteensulattamiseen; väärin on selittää läheskään kaikkia niitä lausunnoita, jotka annettiin sen hyväksi, että mietintö palautettaisiin valiokuntaan, mietinnön hylkäämiseksi, vaan ne annettiin sillä perustuksella, että mietintö ja vastalause pääasiassa olivat yhtäpitävät ja että sen vuoksi yksimielisyyden saavuttaminen sivuasioissakaan ei voinut olla mahdotonta. Kun aatelis- ja porvarissäädyt hyväksyivät mietinnön, mutta talonpoikais- ja pappissääty palauttivat mietinnön valiokuntaan, jotta tämä, eroittamalla siitä kokonaan kysymyksen hallitusmuodosta, käyttäisi yhteensovituksessa hyväkseen myös vastalauseen perusteluita ja ponsia, saatiin todella tällä pohjalla aikaan yhteensovitusehdoitus, joka kaikissa säädyissä hyväksyttiin ilman äänestystä.

Anomuksen sisällys tietysti saatetaan pitää tunnettuna. Tahdon vain lisätä että se uudenvuoden aatto, jolloin yhteinen säätypäätös saatiin aikaan, oli omansa täyttämään jokaisen edusmiehen rinnan omituisella ja oudolla tunnelmalla. Tuntui siltä, kuin ei olisi oltu vain uuden vuoden, vaan myöskin uuden ajanjakson kynnyksellä — —

*

Tämän „suuren kysymyksen“ ohessa oli toinenkin, joka suuressa määrässä vaati valtiosäätyjen huomiota puoleensa, nimittäin kysymys väliaikaisesta suostunnasta v:ksi 1905. Keskusteluissa esiintyi muutamalla taholla se mielipide, ettei suostuntaa voida myöntää laittomien ja säännöttömien olojen vallitessa, kun muka nykyiset valtiopäivät näin ollen eivät ole oikeutetut päättämään kansan nimessä. Tämä valtiopäiväin toimintaoikeuden kieltäminen ei kuitenkaan asian lopullisessa ratkaisussa saanut puolelleen kuin varsin pienen vähemmistön aatelis- ja porvarissäädyissä. Niistä asiallisista syistä, joilla suostunnan myöntämistä puol-

lettiin, mainittakoon, että siten saatavat rahat olivat käytettävät kansanvalistuksen hyväksi, että paloviinan ja mallasjuomien valmistamisesta myönnettävällä suostuntaverolla myöskin oli eetillinen tarkoitus ja että suostunnan kielto tällä hetkellä oli omansa lisäämään yleistä hämmennystä. Eri mieliä oli edelleen siitä, olisiko suostunta myönnettävä yhdeksi vuodeksi, niinkuin arm. esityksessä oli ehdoitettu, vai lyhyemmäksi ajaksi, jotta suostunnan väliaikainen luonne selvemmin tulisi näkyviin. Kun pappis- ja talonpoikaissääty olivat päättäneet suostunnan yhdeksi vuodeksi ja aatelis- ja porvarissääty puoleksi, oli siis yhteinen säätypäätös puolen vuoden ajasta olemassa, johon ensinnämainitutkin kaksi säätyä sitten yhtyivät.

Tällä suostunnan myöntämisellä oli sekin suuri merkitys, että valtiosäädyt siten saivat tilaisuuden arvostella määräystä 24 päivältä kesäkuuta v. 1904, jossa oli käsketty, että Suomen tulo- ja menoarvion valmistamisessa Suomen valtiovarat olivat jaettavat „valtiorahaston ja suostuntarahaston kesken“ sekä määrätty, mitä menoja kummastakin rahastosta oli maksettava. Oli selvää, ettei tämän määräyksen tarkoituksena ollut vain valtion rahastojärjestelmän tekeminen yksinkertaisemmaksi siten, että rahastojen lukumäärä vähennettäisiin ainoastaan kahdeksi, vaan tarkoituksena oli suorastaan luoda kaksi eri meno- ja tuloarviota, edellyttämällä että suostuntavaroja aina myönnettäisiin määrättyihin tarkoituksiin siinäkin tapauksessa, että valtion vakinaiset tulot yksinään riittäisivät näihin menoihin. Koska perustuslain mukaan varojen myöntämisen maan tarpeiden täyttämiseksi pitää perustua hankittuun selvitykseen siitä, etteivät valtiovaraston vakinaiset tulot niihin riitä, ja koska siis suostuntoja ei saa lisätä siinä tapauksessa, että vakinaisia valtiontuloja on käytettävissä, on ilmeistä, että Suomen koko meno- ja tuloarvio muodostaa eheän kokonaisuuden ja että määräys, joka tämän kokonaisuuden rikkoo, ei ole perustuslain mukainen. Sitä paitsi oli valtiorahaston suoritettavaksi määrätyissä erissä sellaisia, jotka sekä laillisuuden että laatunsa kannalta olivat peräti arveluttavat. Tähän katsoen valtiosäädyt anoivatkin, että määräyksessä annettuihin sääntöihin tehtäisiin semmoiset muutokset, kuin on tarpeen niiden saattamiseksi yhtäpitäviksi sen kanssa, mitä perustuslaki valtiosäätyjen verosuostuntaoikeudesta määrää. Sen johdosta että Suomen valtiovaroja viime aikoina on erityisinä erinä yhteensä 14,230,000 markkaa siirretty Venäjän valtakunnan rahastoon, pyysivät valtiosäädyt, että, ennenkuin enempiä apulisiä Venäjän valtakunnan rahaston menoihin Suomen valtiovaroista osoitetaan, valtiosäädyille annetaan armollinen esitys semmoisten apulisien tarkoituksesta ja määrästä.

*

Anomusesityksiä on näillä valtiopäivillä tehty hyvin lukuisa joukko. Ainoastaan osa niistä on perusteluineen tullut julkisuuteen, eikä siis vielä ole täydellistä yleiskatsausta niihin saavutettavissa. Voidaan kuitenkin sanoa, että näistä anomuksista, lukuunottamatta noita välttämättömiä rautatieanomuksia, joita on suuri määrä, — on suurin osa semmoisia, jotka koskevat valtiollisen vapauden ja sivistyksen asioita. Erityistä huomiota kiinnittävät puoleensa anomukset Viipurin läänin oloista ja prokuraattorinviraston toiminnasta, puhumattakaan niistä, jotka koskevat paino-, kokous- ja yhdistysvapautta, venäjän kielen asemaa kouluissa j. n. e. Omituiselta tuntuu, että aatelis- ja porvarissäädyt toistaiseksi ovat jättäneet kaikki anomusesitykset, paitsi laillisten olojen palauttamista koskevat, valiokuntiin lähettämättä, sen jälkeen kuin hallituksen esitykset on valiokuntiin lähetetty. Niihin syihin, jotka tämän ovat vaikuttaneet, emme tässä tahdo laajemmalta puuttua.

*

Se väliaika, joka on kulunut säätyjen lomalle hajaantumisesta, on ollut täynnä odotusta, täynnä huhuja, ja ovatpa jo ensimäiset tapahtumatkin ehtineet näyttäytyä.

Ensimäinen ja tärkein viimemainituista on ministerivaltiosihteerin nimitys. Minun ei tarvitse sanoa, että, jos meillä kansaneduskunnalla olisi vaikutusta tämmöisen viran täyttämiseen, nyt nimitetty ministerivaltiosihteeri ei olisi se mies, jota eduskunta olisi siihen tärkeään toimeen halunnut — siksi paljon eriävät ne valtiolliset periaatteet, joita senaatin tähänastinen varapuheenjohtaja Linder on toiminnassaan noudattanut, niistä, jotka valtiosäädyt yhteisesti ovat lausuneet. Mutta samalla meidän tulee merkitä se tärkeä periaatteellinen seikka, että Suomen ministerivaltiosihteeriksi on taaskin nimitetty suomalainen mies ja että tämä on tapahtunut v. Plehwen ajan jälkeen, joten siis tämä aika muodostuu väliaikaiseksi ja toivottavasti enää uudistumattomaksi poikkeukseksi. Tältä kannalta katsottuna ministerivaltiosihteerin nimitys on katsottava perin tärkeäksi askeleeksi oikeata tietä kohti.

Toinenkin samansuuntainen tapahtuma on kaikkien karkoituskäskyjen yleinen peruuttaminen, joka ilmoitetaan päätetyksi. Tätä kirjoitettaessa ei tiedetä, sisältääkö mainittu päätös yleensä koko n. s. diktatuuriasetuksen lakkauttamisen vai eikö. Nykyjänsä joka päivä voi tuoda jotakin uutta lisäksi, joten voi toivoa että muut toimenpiteet nopeasti näitä seuraavat. Ennen kaikkea olisi tärkeää, että koko diktatuuriasetuksen ja siihen nojautuvain toimenpiteiden sekä asevelvollisuuskutsuntain lakkauttaminen seuraisi mitä pikimmin, sillä juuri ne ovat tällä hetkellä pahimman hämmennyksen ja velvollisuuksien ristiriidan aikaansaajina. Näiden toimenpiteiden kautta epäilemättä edistettäisiin muidenkin laajaperäisten

asiain selvittämistä, jotka vielä vaativat korjaamista, ennenkuin olot maassamme saadaan laillisuuden kannalle palautetuiksi.

*

Sydämestäni toivotan lomalta palaavia valtiosäätyjä tervetulleiksi jatkamaan työtänsä, samalla lausuen sen hartaan toivomuksen, että kaikki se, mikä vielä näyttää uhkaavan työn säännöllistä jatkumista, poistuisi ja hälvenisi.

Samalla lausun sulimmat „hyvän jatkon" toivotukset kaikille Valvojan lukijoille, ystäville, avustajille ja asiamiehille.

20. 1. 05. Spectator.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Tilastollisesta päätoimistosta: Suomen alkoholipitoisten juomain kauppa sekä vähittäismyynti- ja anniskeluyhtiöt vuosina 1898—1902. — Justeringskommisionens berättelse för år 1903.

Werner Söderström Osakeyhtiöltä: *Hall Caine*, Tuhlaajapoika. II. Suomennos. 3: —. — *Th. Huxley*, Yleinen johdatus luonnontieteisiin. Suom. O. A. Vainikainen. 1: 50. — *Zachris Schalin*, Elämän sanoja. —: 50. — *J. E. Rosberg*, Maa ja kansat. 10 vhk. —: 55.

Otavalta: *Hanna Andersin*, Englannin kielen opas. 2: 75. — Yleinen kirjallisuuden historia. 40 vhk. —: 90. — *Akseli Järnefelt*, Suomalaiset Amerikassa. Toinen painos. 10 vhk. —: 35. — *Jonathan Swift*, Gulliverin matkat kaukaisilla mailla. Suom. Samuli S. 2: —. — *Charles Gide*, Taloustieteen pääpiirteet. Suom. J. Forsman. 2 vhk. 1: 25. — *Th. Rein*, J. V. Snellmanin elämä. 20 vhk. —: 50. — Suomen valtiosäätyjen alamainen anomus toimenpiteistä laillisen järjestyksen palauttamiseksi maahamme. —: 25.

Yrjö Weilinilta: *Lyder Brun*, Jeesuksen elämästä ja apostolien ajoilta raamatullisia esitelmiä. Suom. Paavo Snellman. 1: 75. — *Felix Dahn*, Taistelu Roomasta. Suom. 9 ja 10 vihko à —: 50. — *Felix Hornborg*, Virkistysmatka. 3-näytöksinen pila 1: 75. — *Henrik Berg*, Keuhkotauti eli tuberkuloosi. Suom. Tahvo Rytkölä.

Clouberg & C:lta: *J. W. Ruuth*, Viipurin kaupungin historia. 4 vhk. 1: 50.

G. W. Edlundilta: *Z. Topelius*, Samlade skrifter. I, 15—16 vhk. 1: 50: IV, 28 vhk. —: 75. — Helmikimppu. 1: —.

K. J. Gummeruksella: Kyläkirjasto N:o 4. 1904.

K. Malmströmiltä: *Karin Michaelis*, Pikku-äiti. Suom. Maria Haggrén. 1: 75. — —, Lapsi. Suom. Maria Haggrén. 1: 75. — *Erckmann-Chatrian*, Fritz ystävä. Suom. A. V. K. 3: 25. — *K. A. Widenius*, Yksityiskirjanpito. I. Isännän tilikirja; II. Emännän tilikirja. — *Per Hallström*, Kustavi Sparfvertin elämäntaru. Suom. Aku Tela. 2: 25.

Söderström & C:lta: *D. Mamin-Sibirjack*, Från Ural. Käänt. Rafael Lindqvist. 3: 25.

Osuuskunta Väinämöiseltä: *Aliina Salomaa*. Kaikuja elämästä. I. 1: —.

Tekijältä: *T. Könönen*, Joensuun kaupunki 1848—1898. 3: 50. — *Pekka Ervast*, Mitä on kuolema? 3: —. — *Aug. Hjelt* ja *O. A. Broms*, Kunnallinen tuloverotus ja tulosuhteet Suomessa. I. Kaupungit. 3: —.

Finsk Tidskrift, jouluk. 1904: Edv. Westermarck, Magi och ornamentik i Marocko.

Dansk Tidsskrift, tammik.: Andr. M. Hansen, Kortskaller og Langskaller. Et stykke Folkepsykologi. — C. Kohl, Csar Nikolai II og Ruslands Politik.

Suomen Kasvatusopillisen Yhdistyksen aikakauskirja, vhk. 4—8: E. Böök, Z. J Cleve. — E. Johansson, Muutamia mietteitä dogmatiikan ja etiikan opetuksesta oppikouluissa. — V. T. Rosenqvist, Alfred Kihlman. — V. Vasenius, Individ och allmänbegrepp.

Teoloogine aikakauskirja, n:o 10: G. G. Rosenqvist, Hegel—Snellman—Granfelt. — H. Råbergh, Ur minnet. III.

Historiallinen aikakauskirja, n:o 6: Oskari Mantere, Enemmän tilaa sivistyshistorialle. — Yrjö Jahnsson, Ylellisyysasetukset Ruotsissa vapauden ajalla.

Kansakoulun lehti, n:o 1: Yrjö Sadenius, Kolme numeroa kansakoulutalo-komitean luonnossarjasta. — Kansanopetus ja valtiopäivät.

Teollisuuslehti, n:or 23, 24. (1904).

Euterpe, n:o 1.

Puutarha, n:o 12 (1904).

Lukutupa, n:o 1.

Pyrkijä, n:o 12 (1904).

Finsk musikrevy, n:o 1—2.

Raataja, näytenumero.

Alempi kansanopetus, n:o 1.

Terveydenhoitolehti, n:o 1.

Kodin ystävä, n:o 1.

Bokhandelstidning för Finland, n:o 23—24 (1904).

Kyläkirjaston kuvalehti, A-sarja, n:o 1.

Postimees, n:ot 1—10.

VALVOJA 1905.

Valvojan viideskolmatta vuosikerta ilmoitetaan täten tilattavaksi.

Valvojan ohjelma samaten kuin sen toimitus pysyy edelleenkin muuttumattomana. Valvojan silmämääränä on nykyiseen asemaamme katsoen ennen kaikkea vakaannuttaa ja syventää sitä kansalaiskäsitystä, jonka mukaan kansallinen ja yhteiskunnallinen edistystyö on perustettava lainalaisen vapauden isiltä peritylle ja vastaisuuteen säilytettävälle pohjalle. Toimituksen vakaumuksena on, että ainoastaan tälle pohjalle perustettu olojemme kehittäminen voi kansamme tosionnea edistää. Erityiset edistysharrastukset edellyttävät todella menestyäkseen tämän pohjan pysyttämistä.

Vallitsevissa oloissamme on työ itse pohjan säilyttämiseksi suuriakin voimia kysyvä. Mutta juuri tämmöisissä oloissa vaaditaan samalla harrastusta ja antaumista — mikäli suinkin kykyä ja voimia riittää – sellaisiin erikoistehtäviin, jotka tarkoittavat koko kansan sivistyksen syventämistä ja syrjässä olleiden kansanryhmien kohottamista kansalliseen ja sivistykselliseen yhteisvaikutukseen.

Samalla kuin Valvoja on **yhteiskunnallinen** ja **valtiollinen** aikakauskirja, on se varsinaisimmin **kirjallinen.** Yleistajuista tiedettä, taidetta ja kirjallisuutta seuratessaan uskoo Valvoja vahvistavansa niitä sydänjuuria, joista kansalle vaikeinakin aikoina lähtee virkeyttä ja mielenjoustavuutta.

Viitaten entiseen työhönsä toivoo Valvoja vastedeskin saavansa avustusta sekä niiltä kirjailijoilta ja tiedemiehiltä, jotka ennen ovat Valvojaan kirjoittaneet, että myöskin nuorilta ja nousevilta kyvyiltä. Valvoja tahtoisi aikakauskirjalliseen yhteistyöhön koota kaikki ne suomenkieliset kirjalliset voimat, vanhemmat ja nuoremmat, jotka harrastavat kansallisen olemuksemme vahvistamista ja sivistyksemme kehittämistä.

Valvojaan ovat kolmen viime vuoden kuluessa kirjoittaneet m. m. seuraavat henkilöt: **Aino Ackté-Renvall, Juhani Aho, Eliel Aspelin, A. H. Bergholm, K. R. Brotherus, Anders Donner, J. H. Erkko, J. Forsman, O. A. Forsström, Alexandra Gripenberg, Jaakko Gummerus, Jalmari Hahl, A. O. Heikel, A. Igelström, K. F. Ignatius, L. Ingman, Santeri Ingman, Erik Johansson, Mikael Johnsson, Arvid Järnefelt, Aino Kallas, O. A. Kallio, Volter Kilpi, Kaarle Krohn, Taav. Laitinen, K. S. Laurila, Eino Leino, Niilo Liakka, Fr. J. Lindström, V. Malin, Aino Malmberg, J. Mandelstam, Oskari Merikanto, Eva Moltesen, Ernst Neovius, E. G. Palmén, Th. Rein, Heikki Renvall, W. Ruin, J. W. Runeberg, Martti Ruuth, Yrjö Sadenius, G. Schmidt, Th. Schvindt, Helmi**

Setälä, Edv. Stenij, K. J. Ståhlberg, Werner Söderhjelm, Knut Tallqvist y. m. m., ja toimitus toivoo ensi vuonnakin saavansa apua maamme kirjailijoilta ja tiedemiehiltä.

Valvojaa voipi tilata **toimitukselta suoraan, kaikista maamme postitoimistoista** sekä **maamme kirjakaupoista,** esim. *Helsingissä* **Akateemisesta, Edlundin, Hagelstamin, Minervan** ja **Waseniuksen** kirjakaupasta sekä **O. V. Laurent ja K:lta,** *Turussa* **Kansallisesta, Frenckellin** ja **Edgrenin,** *Viipurissa* **Cloubergin ja K:n,** *Tampereella* **E. Lyytikäisen,** *Mikkelissä* **Toini Strengin,** *Kuopiossa* **S. Kastegrenin** ja **U. W. Telénin ja K:n,** *Oulussa* **O. Jalanderin** ja **Bergdahlin** ja *Porissa* **Satakunnan** ja **Gust. Roneliuksen** kirjakaupasta.

Hinta: **10 markkaa** koko vuosikerralta ja **5 markkaa** puolelta. Sen lisäksi tulee:

1:o) *toimitukselta* tilattaessa postin kautta siteessä lähettämistä varten postimaksua 60 penniä koko vuodelta ja 30 penniä puolelta;

2:o) *postitoimistosta* tilattaessa postimaksua 80 penniä koko vuodelta ja 40 penniä puolelta.

Venäjällä voi Valvojaa tilata **Palmgren** Veljesten kirjakaupan kautta Pietarissa tai suoraastaan toimitukselta. Venäjän rahassa hinta on 4 rpl. 50 kop. koko vuosikerralta, 2 rpl. 50 kop. puolelta.

E. N. Setälä.
Vastaava toimittaja.

Zach. Castrén. **K. Grotenfelt.**

Lauri Hendell.
Toimitussihteeri.

U. Karttunen. **O. Manninen.**

V. Tarkiainen.

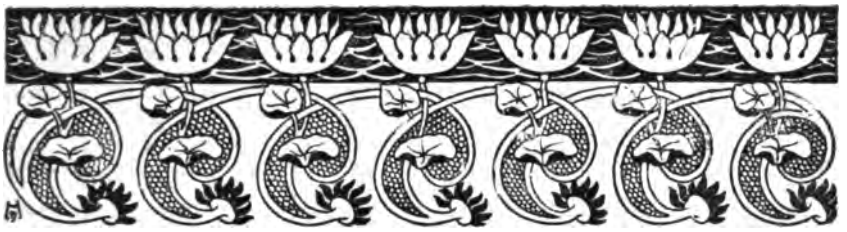

Naisten valtiollinen äänioikeus.

Kirjoittanut

TH. REIN.

Kuten tunnettua, on paraikaa koossa olevilla valtiopäivillä tehty ehdoituksia erinäisistä, sangen kauas tähtäävistä muutoksista edustuskuntalaitokseemme. Hallituksen puolelta on olemassa vaalioikeuden laajentamista porvaris- ja talonpoikaissäätyyn koskeva esitys ja samansuuntaisen, joskin sisällykseltään osittain eriävän anomuksen ovat ritaristossa ja aatelissa tehneet vapaah. Kr. von Alfthan y. m. Porvarissäädyssä on ehdoitettu nykyisen edustuskunnan muuttamista kaksikamariseksi, ja talonpoikaissäädyssä on tehty kaksi ehdoitusta valtiollisesta äänioikeudesta naisille — epäilemättä seurauksena siitä vilkkaasta agitatsionista, jota viime aikoina on harjoitettu niissä piireissä maatamme, joissa harrastetaan n. s. „naisasiaa".

Täytyy myöntää, että nykyhetki näyttää vähemmän sopivalta tämänlaatuisiin reformeihin, koskapa se suuri kysymys, joka tällä haavaa kaikkien isänmaanystäväin mielet täyttää, koskee sitä, onko ja millä tavoin meidän on onnistuva *säilyttää* isiltä peritty, laillinen yhteiskuntajärjestyksemme, säätyjen perustuslakien määräämät oikeudet siihen luettuina. Suomen kansan on nykyhetkellä pakko keskittää kaikki voimansa säilyttääkseen sitä, mitä sillä on ollut, ei saavuttaakseen uusia oikeuksia; ja näin

ollenhan täytyy katsoa edustuskunnan kokoonpanon parantamista vaalioikeutta laajentamalla suhteellisesti vähemmän tärkeäksi tehtäväksi.

Toiselta puolen saattaa kuitenkin sanoa, että juuri sellaisissa oloissa, jolloin kansan kaikkien voimien tulee yhdessä vaikuttaa sen pelastukseksi, olisi erityisen tärkeätä antaa niin laajoille kansankerroksille kuin suinkin tilaisuutta suoranaisemmin kuin tähän asti ottaa osaa tähän työhön. Ainakin pitäisi säätyjen, jos vain tilaisuus siihen tarjoutuu, osoittaa, että ne puolestaan haluavat antaa niille tämän mahdollisuuden.

Sinä hetkenä, jolloin tämä kirjoitetaan, ei vielä tiedetä, tulevatko valtiopäivätyön säännölliset edellytykset siihen määrin palautetuiksi, että säädyt katsovat voivansa nyt käsitellä vireille pantuja yhteiskunnallisia parannuksia koskevia kysymyksiä — niitten joukossa ehdoituksia valtiollisen äänioikeuden laajentamisesta. Toistaiseksihan täytyy kuitenkin toivoa, että niin on käyvä. Ja vaikkakin toivo tällä kertaa pettäisi, niin olemme siinä vakaumuksessa, että viimeksimainitut kysymykset eivät tule häviämään päiväjärjestyksestä, ja että ne läheisessä tulevaisuudessa meilläkin tulevat saamaan käytännöllistä merkitystä. Ei siis voi pitää aiheettomana, että sanomalehdistö nyt jo kääntää niihin huomionsa ja koettaa osaltaan selvittää niitä koskevia mielipiteitä.

Mitä erittäin tulee kysymykseen *naisten valtiollisesta äänioikeudesta,* niin sitä ei ensi kertaa nyt valtiopäivillämme nosteta. 1897 vuoden valtiopäivillä teki kolme porvarissäädyn jäsentä tätä koskevan anomuksen, joka lykättiin lakivaliokuntaan, mutta säädyt hylkäsivät sen. Että tämän reformin harrastus sen jäljestä on levinnyt yhä laajempiin piireihin, sen todistavat ne yhä lukuisammat lausunnot, mitkä siitä ovat esiintyneet sanomalehdistössä ja varsinkin naisaikakauslehdissä, sekä se suuri naisten mielenosoituskokous, joka viime syksynä pantiin toimeen Helsingissä. On epäiltävää, että nyt jo olisi toiveita reformin toteuttamisesta, joskin se nykyisillä valtiopäivillä otettaisiin käsiteltäväksi. Mutta syy tähän ei silloin suinkaan olisi se, että puuttuisi hyviä aiheita reformiin. Päinvastoin täytyy mielestämme jokaisen tarkemmin katsoessaan huomata, että niitä syitä, joita on tapana sitä vastaan esittää, haittaa merkillinen onttous, jopa että vastustus oikeastaan perustuu ainoastaan ennakkoluuloihin, mutta ei todellisiin järkiperusteihin, jotka sietäisivät keskustelua. Syy siihen, ettei tahdota antaa äänioikeutta naisille, on oikeas-

taan vain se, että niillä tähän asti ei ole ollut äänioikeutta ja että käsitys tästä siitä syystä tuntuu oudolta ja omituiselta, kenties hieman naurettavalta, kuten on laita käsitysten, jotka sotivat vastoin sitä, mihin on tottunut.

Nainen — niin on tapana sanoa — on luotu kotia, perhettä varten, eikä sovellu julkiseen elämään, jonka vuoksi politiikin tulee pysyä hänelle vieraana. Mielestämme olisi oikeampi sanoa: juuri sen vuoksi, että naisen tehtävä erikoisesti on olla kodin keskustana ja nousevain polvien kasvattajana, juuri senvuoksi tulee hänen saada vaalioikeus ja siten tilaisuus vaikuttamaan lainsäädäntöön. Niille laeille, jotka koskevat avioliittoa, perheoikeutta, vaimon ja lasten suojelusta ja menestystä, olisi varmaan hyödyksi, jos ne syntyisivät vaimojen ja perheenäitien myötävaikutuksella.

Nainen eroaa monessa kohden miehestä, hän katselee usein asioita ja seikkoja toiselta näkökannalta kuin jälkimäinen, ja juuri tämä antaisi hänen osanotolleen lainsäädäntöön erikoista arvoa, jos kerran myönnetään, että lainsäädännön tulee olla vapaa yksipuolisuudesta. Hän voisi monessa tapauksessa tuoda lainsäädäntöön melkoisen määrän sellaisia lisätietoja ja kokemuksia, jotka tavallisesti ovat hänen harrastuksiaan likempänä, esim. vaivaishoitoa, lasten ja naisten työtä, palvelusväkeä ja heidän suhteitaan koskevia. Nainen on ylimalkaan säästävämpi kuin mies. Eiköhän tämä ominaisuus valtionkin asioissa edullisella tavalla voisi tulla huomatuksi?

Samoja syitä, jotka ylipäänsä puhuvat vaaleihin perustuvan kansanedustuksen puolesta, voidaan käyttää naistenkin vaalioikeuden tueksi. Ainoa, mikä varmasti takaa, että kansa tulee hyvin hallituksi on, että tämä kansa itse tehokkaasti valvoo hallitusta ja itse ottaa osaa niiden lakien säätämiseen, joiden mukaan sitä hallitaan. Ei kellään muulla ole samaa etua kuin hallituilla itsellään siitä, että ne lait, joita heidän tulee totella, ovat hyviä, että ne verot, joita he maksavat, tulevat hyvin käytetyiksi. Senvuoksi tulee heidän itsensä saada valvoa, että niin käy. Ja tämän valvonnan täytyy jokaisessa joltisenkin lukuisassa kansassa tapahtua — ei välittömästi, vaan edustajien kautta, joihin se luottaa. Mutta kansakunnan muodostaa joukko yhteiskuntaluokkia, ihmisryhmiä, joilla osaksi on erilaisia etuja valvottavana. Yhteisten ja eri ryhmien erikoisten etujen koko yhteisyys muodostaa sen „yleishyvän“, josta edustuskunnan tulee huolehtia. Jokaisella huomattavammalla ryhmällä tulee olla osa edustus-

kunnan valitsemisessa, koska vain siten tulee olemaan jotain varmuutta siitä, että sen oikeutetut tarpeet tulevat edustuskunnassa tyydytetyiksi. Äänioikeudettomia uhkaa aina enemmän tai vähemmän se vaara, että heitä lainsäädäntö ja hallitus laiminlyö.

Nyt muodostavat naiset kieltämättä varsin lukuisan ihmisryhmän koko kansasta, vähän enemmän kuin toisen puolen siitä, ja niillä on muutamissa suhteissa omat etunsa valvottavanaan, jotka samalla ovat varsin tärkeät kansalle kokonaisuudessaan. Sotii vastoin kaikkea kokemusta, että näitä etuja voisivat yhtä hyvästi valvoa toiset, s. o. miehet, kuin jos niitä naiset itse ottavat ajaakseen. Mutta naisilla on, kuten kaikilla muilla, se oikeutettu vaatimus, että niiden lakien ja sen yhteiskuntajärjestyksen, jonka alaisia he ovat, tulee olla heille täysin sopivat ja tarkoituksenmukaiset.

Tosin voi syystä vaatia muutamia kelpoisuusehtoja vaalioikeuden harjoittamiseksi. Saadakseen tämän oikeuden, tulee kansalaisen omistaa sellaisia ominaisuuksia, jotka tekevät kykeneväksi sitä käyttämään — esim. täysikäisyys, ehkäpä myös joku määrä sivistystä, esim. lukutaito ja kyky ymmärtää luettua, sillä ihmisen, jolta tämä kyky puuttuu, on vaikeata hankkia itselleen mitään mielipidettä yleisissä kysymyksissä. Myöskin sen seikan, että maksaa jotain veroa valtiolle, voipi syystä lukea mainittuihin ehtoihin, koska sille, joka ei mitään veroa maksa, ei ole yhtä tähdellistä kuin muille, että valtion taloutta huolella hoidetaan. Mutta eihän voida väittää, että naisilta yleensä puuttuisi näitä ominaisuuksia. Päinvastoin on nainen meidän maassamme jo kauan sitten tehty täysikäiseksi samassa iässä kuin mies, onpa häntä katsottu kykeneväksi hankkimaan korkeintakin sivistystä. Eikä naisena oleminen vapauta veronmaksusta. Itse asiassa onkin mieletön epäjohdonmukaisuus olemassa siinä, että hän esim. naisena saa harjoittaa liikettä, kauppaa, hoitaa maatiloja ja tällöin maksaa veroa kunnalle ja valtiolle; edelleen että hän pääsee yliopistoon, siellä suorittaa tutkintoja ja saavuttaa oppiarvoja, että hänelle uskotaan opettajattaren, lääkärin, postinhoitajan y. m. toimia, mutta että hänet samalla kertaa suljetaan pois niin yksinkertaisesta ja verraten vähää tietoa kysyvästä toimesta kuin on edustajan valitseminen. Naispuolinen filosofiantohtori, joka kenties on julkaissut perusteellisia teoksia yhteiskuntaopissa, tilastotieteessä tai lainopillisissa ja historiallisissa aineissa, ei saa astua vaalihuoneuston kynnyksen yli, kun sitä vastoin kaikenmoisten

sivistymättömien henkilöiden, jotka ehkä eivät osaa nimeään kirjoittaa, katsotaan sitä ansaitsevan. Etenkin silmiinpistävä vääryys on siinä, että sellaiset naiset, jotka maksavat veroa valtiolle, ovat vaalioikeudesta suljetut.

Jos — niinkuin on syytä uskoa ja niinkuin useimmat pitänevät oikeana — läheisessä tulevaisuudessa miesten vaalioikeus melkoisesti tulee laajennettavaksi porvaris- ja talonpoikaissäädyssä, mutta nainen edelleen jää vaille kaikkea vaalioikeutta, niin tulee häntä kohtaava vääryys tietysti suhteellisesti vieläkin suuremmaksi kuin ennen.

Syynä naisten vaalioikeutta vastaan on muun muassa joskus mainittu, että ne eivät suorita asevelvollisuutta. Mutta suuri joukko miehiä ei myöskään suorita asevelvollisuutta, esim. syystä että eivät tarkastuksessa täytä kaikkia vaatimuksia, ilman että siitä seuraisi vaalioikeuden menettäminen.

Jos nainen ottamalla osaa julkisiin toimiin liian paljon joutuu vedetyksi pois tärkeimmästä kutsumuksestaan — siitä, joka kohdistuu kotiin ja perheeseen —, niin miksikä silloin on meillä annettu hänelle kunnallinen vaalioikeus? Se on laadultaan ja olemukseltaan valtiollisen vaalioikeuden kaltainen, vain sillä eroituksella, että jälkimäinen tavallisesti koskee suurempia ja tärkeämpiä asioita. Antamalla hänelle kunnallinen vaalioikeus on jo myönnetty, että hän kyllä kelpaa ottamaan osaa yleisiin toimiin. Ja mitähän haittaa siitä olisi huomattu? Mikäli me tiedämme, ei mitään. — Ilmeisesti muuten väite, että naisen tehtävän rajoittuminen kodin piiriin muka estää häntä ottamasta osaa julkisiin toimiin, korkeintaan voisi pitää paikkansa hänen vaali*kelpoisuuteensa*, mutta ei hänen vaali*oikeuteensa* nähden — josta kuitenkin tähän asti yksin on ollut puhe. Sillä sitäkään naista, jonka aika todella menee työläisiin velvollisuuksiin kotia kohtaan, ei mitenkään voi katsoa kykenemättömäksi täyttämään näitä velvollisuuksia sen kautta, että hän kerran kolmessa tai viidessä vuodessa antaa vaalilippunsa. Ja yhtä vähän tai vielä vähemmän merkitsee tietysti mainittu väite, kun on kysymys semmoisessa asemassa olevista naisista, joka ei tiukasti sido heitä kotiaskareihin, siis useimmista naimattomista naisista, leskistä ja myös vaimoista, joilla ei ole lapsia tai joitten lapset jo ovat kasvatuksensa saaneet.

Jos taas asettaa reformin päämääräksi sen, että naisen ei ainoastaan tule saavuttaa valtiollinen vaalioikeus, vaan myös vaalikelpoisuus, niin saattaa tosin monessa tapauksessa sattua, että vaimo, esim. pienten lasten

äiti, kodin johtajatar, näiden velvollisuuksiensa vuoksi on estetty hoitamasta edustajatointa. Mutta miehillekin sattuu tuontuostakin sentapaisia velvollisuuksien ristiriitoja, että muut tehtävät vievät heidän aikansa ja estävät heitä pitemmäksi aikaa käymästä käsiksi yleisiin asioihin. Sellaisissa tapauksissa tulee yksilön itsensä saada arvostella, mitä hänen on tekeminen, mitä jättäminen; on tarpeetonta, että laki tässä kohden asettaa yleisiä kieltoja, asia kun kaikissa tapauksissa sopivimmin järjestyy yksilöllisten asianhaarain mukaan.

Mitä tulee kysymykseen, onko naisen *vaalikelpoisuus* edustajatoimeen ylimalkaan katsottava suotavaksi, niin johdonmukaisuus meistä näyttää vaativan, että, jos hän kerran saa vaalioikeuden, hänen myös täytyy saada vaalikelpoisuus. Sillä jos on annettu vaalioikeus, niin sillähän on myönnetty, että valitsijat kykenevät arvostelemaan ehdokkaan sopivaisuutta. Joko *on olemassa* kansanedustajan toimeen sopivia naisia: miksikä niitä ei silloin saisi valita. Taikka sitten *ei ole olemassa* sellaisia naisia. Mutta silloin niitä otaksuttavasti ei valita, koska täytyy edellyttää valitsijoilla olevan arvostelukykyä. Siispä ei ole mitään syytä laissa kieltää naiselta vaalikelpoisuutta.

Tuleeko naitujenkin naisten olla vaalikelpoiset? Periaatteessa täytyy tosin tähän kysymykseen vastata myöntävästi, varsinkin koska juuri näiltä olisi odotettavissa erityisen arvokasta apua lainsäätämistyössä. Mutta niin kauan kuin vaimo, kuten on laita meidän maassamme, on miehen edusmiehyyden alainen, jonka asia on hänen puolestaan „kantaa ja vastata“, eikä hänen siis voida katsoa nauttivan täyttä täysivaltaisuutta, ei käyne päinsä antaa hänelle valtiollisia oikeuksia, joko sitten vaalikelpoisuutta tai vaalioikeutta, yhtä vähän kuin hän on saanut kunnallista vaalioikeutta. Miehen esimiehyyden poistaminen tai rajoittaminen on senvuoksi alustava ehto valtiollisten oikeuksien antamiselle naidulle vaimolle. Toistaiseksi on kuitenkin ratkaisematta kysymys, kuinka pian tämä reformi, josta myöskin on tehty ehdoitus näillä valtiopäivillä, saattaa tulla meillä toteutetuksi.

Mutta, sanotaan taas vastustajien taholta, nainen ei harrasta yleisiä, yhteiskunnallisia kysymyksiä. Hän on meillä vain vähässä määrin käyttänyt sitä kunnallista vaalioikeutta, mikä hänellä on ollut, ja niin tulisi varmaan myös olemaan laita valtiollisten oikeuksien suhteen. Ne naiset, jotka näitä reformeja puuhaavat, muodostavat vain vähemmistön suku-

puolensa keskuudessa. Minkä vuoksi siis tahdotaan tyrkyttää naisille oikeuksia niitä seuraavine velvollisuuksineen, joita he eivät halua?

Me vastaamme, että jos naiset todella ylimalkaan eivät harrastaisi yhteiskunnan, s. o. isänmaan asioita, tämä olisi valitettava asianlaita, jonka jatkumista ei suinkaan voisi pitää suotavana. Eikö tule toivoa, että hän poikiensa kasvattajana on ymmärtävä heihinkin istuttaa rakkautta isänmaahan, sen laitoksiin, sen muistoihin ja sen kunniaan? Ja kuinka hän on saattava tämän tehdä, jos hän itse on kaikelle semmoiselle väliäpitämätön? Jos todella asianlaita on sellainen, niin hänessä on siinä kohden vika, jota täytyy vastustaa. Tositeossa emme usko tätä harrastuksen puutetta niin vaaralliseksi. Emme usko, ettei nainen meillä ylimalkaan osanotolla seuraisi isänmaan asioita. Jos kohta monelta naiselta meillä niinkuin muualla on puuttunut tarpeellista asiantuntemusta ja senvuoksi vilkkaampaa harrastusta toiseen tai toiseen tärkeään yhteiskuntakysymykseen nähden, niin on kuitenkin monta esimerkkiä siitä, että hän *voi* lämmöllä seurata sentapaisia asioita. Missä tämä harrastus puuttuu, se ei suinkaan riipu naisen luonteesta ylimalkaan, vaan kasvatuksesta ja niistä olosuhteista, joissa hän on elänyt. Hänen mieltään tulisivat epäilemättä paljon suuremmassa määrässä kiinnittämään yleiset yhteiskunnalliset kysymykset, jos hän saisi oikeuden enemmän kuin ennen toimia niiden ratkaisemiseksi. Se että hän toistaiseksi verraten vähässä määrin on käyttänyt kunnallista vaalioikeuttaan, ei tässä kohden paljoa todista. Sillä koska ne kysymykset, joita valtiopäivillä on käsitelty, ylimalkaan ovat paljoa tärkeämmät kuin kunnalliset, on luultavaa, että naiset, kuten laita on monen miehenkin, kyllä tulisivat käyttämään valtiollista äänioikeutta, joskin ne vähemmässä määrin välittävät kunnallisesta. Varsinkin tulisi laita olemaan tämmöinen aikoina, jolloin kansan suuret elinkysymykset ovat päiväjärjestyksessä. Aikana semmoisena kuin esim. nykyinen, olisivat naiset varmaan, jos heillä olisi ollut oikeus vaikuttaa valtiopäivävaaleihin, suuressa määrin käyttäneet tätä oikeutta. Eikä liene mitään syytä olettaa, että tämä ylimalkaan olisi tapahtunut epäisänmaalliseen suuntaan. Olisi aivan varmaan parjausta väittää, että naisilta meillä puuttuisi isänmaallisuutta.

Mutta — sanovat vastustajat — olkoon niinkin että naisilla on isänmaallisuutta, olkoon että he harrastavat mikä mitäkin yhteiskunnallista kysymystä, niin tämä heidän harrastuksensa kuitenkin paraiten hyödyttää, jos se vaikuttaa *epäsuorasti,* mutta hän itse pidättyy suoranaisesti ryhty-

mästä yleisten asiain ratkaisuun. Vaikuttakoon hän miehiin ja koettakoon hän näiden kautta edistää harrastamiansa asioita. Jos hän sitävastoin alkaa ottaa suoranaista osaa yleisiin asioihin, niin saattaa tästä koitua vaaraa sekä valtiolle että hänelle itselleen. Hän syöksyy silloin valtiollisten puoluetaistelujen temmellykseen ja, ollen heikkohermoinen sekä kärkäs antamaan tunteiden ja mielialojen enemmän kuin järkiperusteiden itseänsä ohjata, hän helposti on kadottava tasapainonsa ja joutuva intohimojen, omiensa tai toisten, heiteltäväksi; häntä tulee hallitsemaan perusteeton viha tai yhtä perusteettomat sympatiat. Itse on hän tämän kautta menettävä, mutta myös yleisetu on siitä kärsivä, sen johtoon kun on lisäksi tullut niin oikullinen aines kuin on naisen tunnelmaelämä.

Emme tahdo kieltää, ettei näissä varomisissa olisi rahtunen totuutta. Kuitenkin katsomme perustelua pääasiassa kieroksi. Tositeossa ottavat naiset nytkin varsin usein vilkkaasti osaa niihin riitoihin, jotka kuohuttavat yhteiskuntaa, eivätkä suinkaan karta agitatsionia tämän tai tuon puolueen hyväksi. Kieltämätöntä on niinikään, että ne tällöin joskus liian kepeästi käsittelevät tärkeitä asioita sekä siinä osoittavat suurta ajattelemattomuutta. Mutta syy tähän on suureksi osaksi juuri siinä, että ne nyt vallitsevissa oloissa saattavat vaikuttaa kysymysten ratkaisemiseksi vain epäsuorasti, s. o. koettamalla vaikuttaa miehiin seura- ja perhe-elämässä. Tämä tapa vaikuttaa on kaikista huonoin, ja paljoa huonompi kuin suoranainen. Sillä epäsuora, ja senvuoksi yksityinen ja enemmän tai vähemmän salainen vaikutus ei tuota vaikuttajalle vastuunalaisuuden tunnetta. Missä joku henkilö vaikuttaa tärkeitten asiain käsittelyyn, on paras, että hän tuntee täyttä vastuunalaisuutta sekä omantuntonsa että muiden edessä, ja että siis vaikutus tapahtuu julkisesti. Ainoastaan silloin ihminen toimii niin, että hän ponnistaa kaikki voimansa tehdäkseen parasta. Ei mikään tee häntä maltillisemmaksi ja vähemmän taipuvaksi sokeasti ajamaan päätänsä seinään kuin tieto siitä, että vika tai ansio on oleva hänen, jos hänen toimensa vie huonoon tai hyvään tulokseen. Edesvastuuton valta turmelee aina asianomaista itseään, samalla kuin se vahingoittaa muita.

Tärkeä syy valtiollisten oikeuksien antamiseen naiselle on senvuoksi se, että siten epäsuoran, tarkastamattoman vaikutuksen sijaan, joka hänellä kaikissa tapauksissa on, asetetaan suoranainen ja tarkastettu. Tällaisen vaikutuksen omistaminen olisi naiselle itselleen siveellisesti ja tiedollisesti

kasvattava, sillä hänen on silloin pakko muodostaa itselleen punnittuihin syihin perustuva vakaumus ja toimia sen mukaan.

Mutta miten käy silloin „naisellisuuden", eikö nainen lakkaa olemasta „tosi nainen", niin pian kuin hän alkaa toimia syiden ja perusteiden eikä enää tunteen, vaiston tai hetkellisten mielenjohteiden mukaan? Tähän saattaa vastata, että käsitettä „naisellisuus" voidaan ymmärtää eri lailla. Emme käsitä että senlaatuinen naisellisuus, joka kohdistaa kaiken harrastuksensa juoruilemiseen ja kahvikemuihin, ehdottomasti olisi pidettävä parempana sitä, jossa nainen on kehittänyt kaikkea sitä älyä, johon hän pystyy. Minkähän tähden tosinaisellisuus olisi samaa kuin mielen ahtaus, korkeampien näköalojen puute? Ja minkävuoksi tarvitsisi naisen parhaiden ominaisuuksien, tunteen lämmön, osanottavaisuuden muita kohtaan, hienon aistin ja kyvyn nopeasti näkemään se, mikä kulloinkin on sopivata, välttämättä hävitä siitä syystä, että ne saavat tilaisuutta osoittautumaan laveammalla alalla?

Meidän päivinämme on esiintynyt se muutamien kaunokirjallisten tekijäin kannattama käsitys „naisellisuudesta", että naisen koko olemus muka oikeastaan on vain pelkkää „erotiikkaa". Hänen olennaisin intressinsä olisi siis muka saada tilaisuutta mahdollisimman vapaimmin tyydyttää tätä olemuksensa perusvaatimusta — „vapaassa rakkaudessa" ja sen kautta. Tämä oppi, jota nyt suurella melulla joka kadunkulmassa toitotetaan ja jota jotkut ihmiset, pelosta ettei heitä muuten pidettäisi „moderneina henkinä", katsovat olevansa pakoitettuja uskomaan — tämä oppi on selvässä ristiriidassa niiden vaatimusten kanssa, jotka pyytävät laajentaa naisen vapautta toimimaan yhteiskunnassa ja sen hyväksi. Sillä jos naisen olemus on pelkkää „erotiikkaa", niin täytyy tietysti pitää vähempiarvoisina pyrintöjä hänen kohottamisekseen muissa kohdin, esim. kansalaisena. Uskallammepa kuitenkin toivoa, että tämän uuden ihanteen, joka pohjaltaan on taantuvainen, s. o. uudestaan omaksuu kehityksen jo sivuuttaman naisihanteen, jossa hänen *ihmisyytensä* ei ole vielä täysin tunnustettu, ei ole onnistuva päästä voimaan. Etenkin toivomme, etteivät naiset täällä *pohjolassa* anna tämän väärän ihanteen itseänsä eksyttää, sen toteutuminen kun monessa kohden varsinkin heille sisältäisi varmaa taantumista.

Toistaiseksi on naisilla valtiolliset oikeudet vain muutamissa Pohjois-Amerikan ja Australian valtioissa ja kuuluvat tulokset olleen hyvät. Sitä-

vastoin ei ole vielä missään Europan valtiossa reformia pantu toimeen. Englannissa se jo pitemmän ajan on ollut päiväjärjestyksessä, ja on sitä parlamentissa kannattanut melkoinen vähemmistö. Myös Norjassa ja Ruotsissa on ehdoituksia tehty, mutta tuloksetta; Ruotsin valtiopäivillä 1902 tehdyn epäsi perustuslakivaliokunta oikeastaan vain sillä perusteella, että reformia ei vielä muissa Europan maissa oltu toteutettu — perustelu, joka osoittaa vastustukselle olleen vaikeata keksiä todellisia syitä hylkäämiseensä. On muuten huomattavaa, että reformin ystävien joukossa eri maissa tavataan sekä vanhoillisia että liberaaleja; tavallisella kahtiajaolla konservatiiveihin ja liberaaleihin on tässä kohden näyttäytynyt olevan vähemmän merkitystä. Onpa nähty ankaraa vastarintaa suunnattavan reformia kohtaan juuri ilmeisesti liberaaliselta taholta; on näet väitetty naisten ylimalkaan kannattavan vapaudenvastaisia, taantuvaisia aatteita, esim. kirkollisissa kysymyksissä, jonka vuoksi niiden osanotto edustukseen tulisi tuottamaan taantumispuolueille lisävoimia. Tämä katsantotapa tuntuu meistä osittain perustuvan juoksevalle hiekalle, koska itse asiassa ei saata ennustaa, mitä mielipiteitä naiset ylimalkaan tulevat edustuskunnassa puoltamaan; osittain se on kaikkea muuta kuin liberaalinen, syystä että kaikkien, lukuisain kansalaisryhmien edustamien mielipiteiden tulee päästä edustuskunnassa kuuluviin, ja osittain vihdoin se liian vähässä määrin luottaa liberaalisten aatteiden kykyyn synnynnäisellä totuudellaan levitä ja saavuttaa puoluelaisia.

Emme rohkene toivoakkaan, että naisten valtiollinen äänioikeus — jos kysymys siitä nykyisillä valtiopäivillä ollenkaan tulee käsiteltäväksi — nyt jo viedään perille. Reformi tulee luultavasti tapettavaksi viittaamalla siihen, ettei sitä vielä muuallakaan ole ratkaistu, tai johonkin toiseen samantapaiseen perusteluun, joka vain todistaa että lainsäätäjä ei vielä ole kyllin asiata ajatellut. Se seikka, ettei sitä vielä missään Europan maassa ole ratkaistu, todistaa vain että ennakkoluuloja vallitsee muuallakin kuin täällä. Olisi kuitenkin jo voitto, jos kysymystä käsiteltäisiin, ja varsinkin jos se valiokunta, johon se joutuu, siitä antaisi perustellun lausunnon. Tämä osaltaan selvittäisi käsitteitä, ja jos asia „kaatuisi“, niin se ainakin kaatuisi „eteenpäin“.

Meistä ei tunnu olevan syytä kytkeä kysymystä naisten äänioikeudesta sen kysymyksen kanssa, joka tarkoittaa yleisen äänioikeuden toimeenpanoa porvaris- ja talonpoikaissäädyssä, kuten työläisnaiset yleisessä

mielenosoituskokouksessa Helsingissä tekivät. Ne ovat eri kysymyksiä, joiden ratkaisua vain vaikeuttaa, jos ne toisiinsa kytketään. Naiset menettelevät luultavasti käytännöllisimmin, jos he tyytyvät pyytämään *samaa* äänioikeutta kuin mikä miehillä on, ja samoilla perusteilla kuin nämä. Jos ritaristo ja aateli jätetään sikseen, niin naiset siis saisivat äänioikeutta kolmeen säätyyn, pappissäätyyn valtionkoulun opettajattarina. Jos äänioikeus porvaris- ja talonpoikaissäätyyn melkoisesti laajennetaan — jota omasta puolestamme katsoisimme suotavaksi, jos kohta emme tässä käy yksityisseikkoihin käsiksi — niin tulisi, edellyttämällä että naiset saavat saman äänioikeuden kuin mikä on miehillä, tämä laajennus heidänkin hyväkseen. Mutta, kuten jo huomautimme, kysymys *vaimon* äänioikeudesta on erikoinen kysymys, jonka ratkaisu vaatii erityisiä valmistavia toimenpiteitä.

On tavallinen ilmiö, että henkilöt, jotka koko sielullaan jotain asiaa harrastavat, alkavat liioitella sen merkitystä ja odottaa sen voitosta enempää kuin mitä siltä kohtuudella voi vaatia. Niinpä kuulee monen naisasianharrastajan innostuksessaan ennustavan, että kunhan vain nainen saa yhteiskunnassa sen vaikutuksen, joka hänellä tulee olla, niin saapuu tuhatvuotinen valtakunta, kaikki viha ja riita ihmisten kesken katoo, kaikki yhteiskunnalliset vääryydet häviävät ja ikuisen rauhan valta maan päällä alkaa. Tämä usko perustuu epäilemättä illusioniin; käsittääkseen tämän tarvitsee muun muassa vain muistella, että monet veriset sodat ja julmat uskonvainot ovat saaneet alkunsa naisista. Mutta tämän ei tule estää toivottamasta menestystä reformille, joka on antava naisille valtiollisen äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden. Sillä tämä on joka tapauksessa tekevä kansanedustuksen, joskaan ei täydelliseksi, niin kuitenkin suuremmassa määrin aatettaan vastaavaksi, s. o. semmoiseksi, että se uskollisemmin kuvastaa niitä mielipiteitä ja harrastuksia, jotka koko kansassa vallitsevat. Ja tässä kohden tapahtuva edistys on jokaiselle kansalle, jolla on perustuslaillinen valtiomuoto, katsottava suureksi ja kalliiksi voitoksi.

Voivatko valtiosäädyt nykyisissä oloissa laillisesti ryhtyä valtiopäivätyöhön?

Kirjoittanut

ROBERT HERMANSON.

Useat valtiopäivämiehet vastaavat tähän kysymykseen kieltävästi. Näiden rivien kirjoittaja on toista mieltä „lain oikeasta tarkoituksesta ja *perustuksesta*". Kun kysymys on erittäin tärkeä, katson velvollisuudekseni antaa lisäni sen selvittämiseen.

Syyt, joiden perusteella valtiosäätyjen ei katsota nykyoloissa voivan oikeudenmukaisesti toimia, ovat seuraavat:

Diktatuuriasetusten ja karkoitusten johdosta eivät itse asiassa useat kansalaiset, jotka muutoin aivan varmaan olisi valittu, ole tulleet edustajiksi valtiopäiville, ja joitakuita ritariston ja aatelin jäseniä on estetty istunto- ja puheoikeudesta ritarihuoneessa, joten siis valtiopäiväin kokoonpano ei ole aivan semmoinen kuin se laillisten olosuhteiden vallitessa olisi ollut. Tämän lisäksi ei valtiosäädyillä, niinikään diktatuuriasetusten johdosta, ole sitä vakuutta toiminta- ja sanavapaudelleen, mikä niillä lain mukaan on oleva; ja kaikkien lainvastaisten toimenpiteitten johdosta yleensä ei myöskään ole olemassa vakuutta siitä, että valtiosäätyjen päätöksille lainsäädäntö- ja finansiasioissa tunnustetaan se merkitys, mikä niillä lain mukaan on oleva. Siis laillisen valtiopäivätyön edellytykset puuttuvat.

Mutta *jos* sanotuilla syillä olisi *se* oikeudellinen merkitys, mikä niille on tahdottu antaa, niin *strictum jus* olisi ollut, että se askel, jota myöhemmin on vaadittu astuttavaksi, olisi heti astuttu. Kun näin ei ole käynyt, on se jo kohdaltaan merkki siitä, ettei sanottu oikeudenkäsitys ole täysin oikea. Ja sitä vastassa ovat nämät syyt: asian luonto, useat valtiopäiväjärjestyksen säädökset, jotka ilmaisevat toisia periaatteita, sekä erinäiset tapahtumat parlamenttien historiassa.

Silloinkin kun tahtoo jotakin riitakysymystä käsitellä puhtaasti oikeudelliselta kannalta, on valaisevaa ajatella määrätystä käsityksestä johtuvia

seurauksia. Senvuoksi on syytä huomauttaa työlakon seurauksia. Ne olisivat todennäköisesti seuraavat:

1:ksi. Vastoin valtiopäiväjärjestyksen sanamuotoa suostunnan järjestely seuraavaksi varainhoitokaudeksi jäisi kokonaan suorittamatta, leimamaksuja ei voitaisi kantaa eikä paloviinaa ja olutta veroittaa, vaikka tällä veroituksella on eetillisiäkin tarkoituksia pidetty silmällä. Jos hallitus kuitenkin julistaisi, että, koska valtiosäädyt itse ovat lakkauttaneet työnsä ennen laillisen ajan päättymistä, entiset suostunnat ovat voimassa ex analogia legis hallitusmuodon 46 §:n ja valtiopäiväjärjestyksen 5 §:n mukaan, niin on epävarmaa, saavuttaisiko tämä tulkitseminen yleistä hyväksymistä. Siitä taas olisi seurauksena: suuri hämmennys ja suuri vaikeus sekä tuomareille että muille virkamiehille samoinkuin oikeudenhakijoille, joista viimeksimainituista toiset kenties, jotteivät panisi oikeuttaan alttiiksi, varustaisivat asiakirjansa leimamerkeillä, toiset taas empisivät leimamerkkejä käyttää. Ja ilmeistä on, kuinka runsasta tilaisuutta hyötymiseen tämä tarjoisi vähemmän tunnollisille ihmisille ja kuinka vaikeaan asemaan kaikki muut joutuisivat.

2:ksi. Ristiriidassa hallitusmuodon ja valtiopäiväjärjestyksen kanssa olisi se seuraus, että lakiehdoituksia tärkeistä asioista, joita ei voida ilman valtiosäätyjen myötävaikutusta järjestää, jäisi käsittelemättä, samoin anomuksia, jotka koskevat paljon merkitseviä kysymyksiä.

3:ksi. Edellisestä olisi taas epäilemättä laajoissa piireissä seurauksena pitkälle menevä katkeruus, hajaannus ja mahdollisesti käänne julkisessa mielipiteessä, sekä täydellinen mielihyvä maan vihollisissa, jotka mielellään kalastavat sameassa vedessä ja toivovat voivansa nykyisen tilan ylläpitämistä varten käyttää meidän puoleltamme tapahtuvia, vaikkapa näennäisiäkin laittomuuksia.

Tahtovatko valtiosäädyt todellakin avosilmin syöstä itsensä ja maamme tähän sekasortoon?

Tähän vastattaneen: lain mukaan eivät valtiosäädyt voi olla näin menettelemättä. — Jos tämä olisi oikein, niin tässä meillä olisi oivallinen valaisu tunnettuihin lauseihin: *fiat justitia, pereat mundus.* — *Summum jus summa injuria.* [1].

---

[1] Joutukoon maailma häviöön, kunhan vain oikeus tapahtuu. — Suurin oikeus on suurin vääryys.

Mutta jos asettuu tämmöistä käsitystä vastustamaan, niin se ei tapahdu siitä syystä, että myönnettäisiin, että toisinaan on pakko menetellä väärin välttääkseen vaikeita seurauksia. On tilaisuuksia, jolloin näen edessäni ainoastaan *yhden* oikean tien, samalla kuin minun täytyy olettaa, että se vie koviin kärsimyksiin, joiden päätöstä en näe, ja minun täytyy valita tämä tie siitä syystä, että se yksinään minun käsitykseni mukaan on oikea; minä *voin* valita sen tien, syystä että tiedän ja olen varma siitä, että on olemassa korkeampi voima, jonka kädessä päätös on. Eikä semmoinen menettelytapa voi tulla kysymykseen ainoastaan silloin, kun asia koskee sitä, mitä joskus on sanottu korkeammaksi oikeudeksi — suotakoon minun lyhyyden vuoksi käyttää tätä lausetapaa — vaan myös kun on kysymys kirjoitettuun lakiin taikka vanhaan tapaan perustuvasta järjestyksestä, sillä tällä on pyhyytensä tuon korkeamman oikeuden nojassa. Mutta ennenkuin ryhdyn toimenpiteeseen, jota pidän oikeuden vaatimana, vaikka siitä näyttää olevan onnettomuuksia seurauksena, täytyy minun tietää, että tämä toimenpide todella on ainoa oikea. Tavallisestipa doktrinäärinen taikka muutoin yksipuolinen käsitys siitä, mitä oikea sisältää, on lausetavan *fiat justitia* aiheuttajana. Nykyhetkenä täytyy meidän sentähden kysyä: vaatiiko perustuslaki, että valtiosäätyjen on lakkautettava toimintansa taikka välittömästi tai välillisesti annettava hallituksen tietää, että valtiosäädyt määrättyjen ehtojen vallitessa tulevat niin tekemään.

Jo se ristiriita, johon valtiosäädyt semmoisen menettelyn kautta joutuisivat useitten valtiopäiväjärjestyksen nimenomaisten säädösten kanssa, kehoittaa meitä tunnollisesti asiaa miettimään; ja vieläkin enemmän seuraukset ylipäätään. Meidän täytyy kysyä itseltämme: voiko se todellakin olla lain sisällyksenä, voiko se olla lain oikean tarkoituksen ja perustuksen mukaista, jos menettelemme niin, että se viepi tässä viitattuihin seurauksiin? Lakiko se vaatii Suomen kansan edustajia jättämään tämän kansan sanomattoman hämmennyksen tilaan, vaikkei vielä kaikkia lain ja kunnian vaatimusten mukaisia keinoja lain isäntävallan palauttamiseksi ole käytetty? Ja jos laki vaatisi semmoista, menettelikö siinä tapauksessa ritaristo ja aateli vuonna 1789 vastoin lakia, kun sääty, sen jälkeen kuin sen johtajat oli kuninkaan käskystä vangittu, jatkoi asiain käsittelyä — tietysti pyydettyään vangittujen vapauttamista — sekä otti käsiteltäväksi vakuuskirjan, hylkäsi sen, valitsi uudet jäsenet valiokuntiin vangittujen sijaan, vieläpä käsitteli suostuntaehdoituksiakin? On muistet-

tava, että vastustuspuolue silloin oli enemmistönä ritarihuoneessa. — Edelleen: menettelikö Preussin edustajakamari valtiosääntöriidan aikana 1860-luvulla vastoin lakia jatkaessaan työtään vuodesta toiseen, kunnes riita saatiin sovitetuksi? En voi muistaa kuulleeni, että Virchowkaan olisi sitä vaatinut. Muita esimerkkejä mainitsematta. Mainitut tosiasiatpa viittaavat siihen, ettei se käsitys kansaneduskunnan asemaa koskevista periaatteista ja säädöksistä ole oikea, joka vaatii lakkauttamaan valtiosäätyjen neuvottelut muodossa taikka toisessa — ne viittaavat toisin sanoin siihen, että parlamentaaristen kokousten suhteen voimassaolevien lakien perusteena ovat toiset periaatteet kuin mitä ne edellyttävät, jotka vaativat enemmän taikka vähemmän välitöntä lakkoa taikka lakon uhkausta, ja meidän oma valtiopäiväjärjestyksemme sisältää määräyksiä, joiden voi katsoa tukevan väitettä, ettei mainittu käsitys ole oikea.

Se periaate, josta meidän on lähdettävä, on että meidän säätykokouksemme, maamme valtiosäännön mukaan, on kansaneduskunta, joka kansan puolesta käyttää sitä oikeutta, mikä valtiosäännön mukaan tulee kansalle kokonaisuudessaan. Valtiosäädyt eivät sentähden ole valtion orgaani (niinkuin kuitenkin jotkut olettavat), eivätkä ne myöskään muodosta suurta yhtiökokousta, vaan asianlaita on seuraava: kansaa kokonaisuudessaan on katsottava valtiollista vapautta nauttivaksi, niin ettei sille voida lakeja säätää eikä siltä veroja ottaa muutoin kuin sen omalla suostumuksella, ja tätä koko kansalle tulevaa oikeutta käyttää kaikessa laajuudessaan nykyään sen ainoa laillinen sijainen, valtiosäädyt, ja ainoastaan nämä voivat sitä käyttää.

Että semmoinen käsitys todella on konstitutsionaalisen monarkian perustuksena, on selvästi näytettävissä Ruotsin valtiosäännön kehityksen johdolla — ei yhdenkään muun oikeuden historia ole tässä suhteessa niin valaiseva. Alkuaan käytti kansa itse oikeuttaan, nimittäin maakunnan käräjillä, pitämättä kiinni määrätyistä muodoista, kunhan vain ylipäätään voitiin katsoa kansan suostumuksen olevan annettuna; tosiasiat, jotka osoittavat tämän oikeaksi, täytyy tässä sivuuttaa.

Kun sittemmin valtakunnankokouksia ruvettiin pitämään, kutsuttiin niihin ne, joilla oli mieskohtaista arvoa yhteiskunnassa, sekä edusmiehiä muiden puolesta, mutta vasta vähitellen tunnustettiin valtakunnankokoukseen saapuneet oikeutetuiksi käyttämään koko kansan oikeutta, ja vielä kauemmin kesti ennenkuin myönnettiin, että ainoastaan valtiopäiville kokoontu-

neilla edustajilla oli valta käyttää tätä kansan oikeutta (tämä käsitys on ohimennen sanoen aivan oikea, koska kansaa eivät muodosta ainoastaan vaalioikeutetut, vaan kaikki sen jäsenet, eikä myöskään ainoastaan itsekulloinkin elävä sukupolvi).

Jos tämä on oikein, toisin sanoen jos valtiopäiväjärjestyksen 1 §, jonka mukaan Suomen Suuriruhtinaanmaan valtiosäädyt, kokoutuneina valtiopäiville, edustavat Suomen kansaa, on jotakin enemmän kuin joutava puheenparsi, niin huomaa ensinnäkin, minkätähden se asianhaara, että on tapahtunut epäsäännöllisyyksiä vaaleissa taikka muita laittomuuksia, niinkuin esimerkiksi se, että joitakuita valtiopäivämiehiä on estetty saapumasta valtiopäiville, ei tee itse säätykokousta pätemättömäksi toimimaan eikä sen päätöksiä mitättömiksi. Kansa ei ole semmoisella tavalla riippuva joistakuista, ei etevistäkään yksilöistä, että se näiden puutteessa olisi kykenemätön huolehtimaan elämästään ja tulevaisuudestaan. Kansa elää ja sen täytyy toimia siinäkin tapauksessa, että sen tärkeimmät jäsenet poistuvat taikka ovat estettyjä toimimasta. Mutta kansa, jolla on eduskunnallinen valtiomuoto, voi laillisesti käyttää oikeuttaan ainoastaan eduskuntansa kautta. Semmoisilla epäsäännöllisyyksillä kuin tässä on mainittu ei sentähden yleensä olekkaan olennaista vaikutusta, niin että voisi pitää ainoastaan semmoista edustajakokousta, joka on syntynyt kaikin puolin moittimattomalla tavalla, kansaa edustavana. Olisi sentähden sangen omituista, jos moisilla epäsäännöllisyyksillä taikka virheillä olisi laillisesti katsottava olevan se merkitys, ettei kansalla niiden johdosta voisi olla orgaania, jonka välityksellä se toimii, ja ettei kansan oikeutta vaikuttaa tärkeimpäin asiainsa järjestämiseen, ainakaan johonkin aikaan toistaiseksi kukaan saisi käyttää. Tämä ei sisällä, että kuinka virheellisesti kokoonpantu kokous tahansa, valtiopäiväjärjestykseen vedoten, voidaan tunnustaa Suomen kansaa edustavaksi, niinkuin tulee heti osoitettavaksi, sittenkun olemme nähneet, onko tällä katsantotavalla tukea valtiopäiväjärjestyksen nimenomaisissa säädöksissä.

Luonnollisesti ei ole olemassa mitään *suoranaista* säädöstä tästä. Mutta jokainen, joka on oikeuskysymyksiä tutkinut, tietää, että laeissa usein tapaa pintapuolisesti katsoen vähäpätöisiä säädöksiä, jotka tarkemmin tutkiessa esiintyvät tärkeitten periaatteitten seurauksina, jos kohta nämä periaatteet eivät olisikaan olleet selvillä niille, jotka olivat toimineet lain aikaansaamisessa.

Tätä laatua on valtiopäiväjärjestyksen 15 §:n säädös, että valitulle valtiopäivämiehelle on viipymättä annettava valtakirja — ja siis valitusajan päättymistä odottamatta. Tämän säädöksen perusteella voi, kuten tunnettu, laittomasti valittu edustaja saada toimia päiviä jopa viikkojakin valtiopäivämiehenä; semmoisia valtiopäivämiehiä saattaa olla koko joukko. Eikä siinäkään tapauksessa että, sittenkuin virhe on oikaistu ja laillisesti valittu jäsen ryhtynyt toimeensa, voitaisiin selvästi näyttää, että jossakin säädyssä tapahtuneen vaalin taikka päätöksen tulos olisi ollut toinen, jos laillisesti valittu edustaja olisi istunut säädyssä, kenenkään mieleen juolahda vaatia, että semmoisen päätöksen taikka vaalin pitää purkautua. Tällä ei tietysti ole sanottu, että valtiopäiväjärjestys tahtoo olla välittämättä laittomuuksista; ei suinkaan. Vaan laki vastaa semmoisiin laittomuuksiin rankaisemalla niitä, jotka ovat rikkoneet, mutta ei purkamisjulistuksilla. Muutoin olisi seuraus se, ettei kansan oikeutta voitaisi käyttää. Tästä kaikesta voidaan tehdä se johtopäätös, ettei valtiopäiväjärjestystä saa puheena olevassa suhteessa tulkita samalla tavalla kuin jos olisi kysymyksessä vekselisääntö, osakelaki taikka oikeudenkäymiskaari. Tämän valtiopäiväjärjestys itsekin osoittaa. Ja tämän tueksi voidaan vedota toiseenkin säädökseen: 22 §:n mukaan kuuluu jokaisen säädyn tehtäviin tutkia pätevyyttä valtiopäivämiestoimen käyttämiseen niin hyvin sellaisen jäsenensä suhteen, jonka valtakirja ei ole hyväksytty, kuin myös senkin, jota vastaan muutoin valtiopäiväin kuluessa jotakin muistutusta valtiopäiväjärjestyksen nojassa ilmaantuu; mutta se, jonka valtiopäivämiesoikeus on pantu kysymykseen, pysyy kuitenkin saman pykälän nimenomaisen säädöksen mukaan toimessaan säädyn jäsenenä, kunnes hän on siihen oikeudettomaksi julistettu. Niiden periaatteiden selvittäminen, joita säädyn semmoisessa tapauksessa on noudatettava, ei saata tässä tulla kysymykseen. Ilmeistä on, ettei ole tarkoitus sovelluttaa *strictum jus,* vaikka tietysti *oikeus*periaatteita on noudatettava; se käy selville säädöksestä kokonaisuudessaan. Tärkeätä tässä on, ettei valtiopäiväjärjestys tässä noudata *samoja* muodollisia näkökohtia kuin muutoin; ja muitta mutkitta on selvää, että olivatpa ne periaatteet, jotka ovat aiheuttaneet säädyn julistamaan yhden taikka useamman jäsenen oikeudettomaksi, mitkä tahansa, sellainen julistus ei milloinkaan vaikuta niiden päätösten pätevyyteen, joihin nämä jäsenet ovat ottaneet osaa. Tässä suhteessa ovat nykyaikaiset valtiosäännöt samanlaisella pohjalla: muistettakoon vain säädöksiä asian-

omaisten kamarien toimitettavista vaalitutkimuksista sekä siinä suhteessa noudatettavasta menettelystä.

Ei siis se asianhaara, ettei valtiopäiväin todellinen kokoonpano kenties ole semmoinen, kuin sen lain mukaan oikeastaan pitäisi olla, ilman muuta vaikuta saapuville tulleiden edusmiesten oikeuteen käyttää kansan oikeutta. Tällä ei kielletä, että laittomuudet taikka puutteet *voivat* olla semmoisia, ettei läsnäolijain ole ryhdyttävä päätöksen tekoon; semmoinen asia on aina tutkittava *in casu*. Jos esimerkiksi hallitus uhkauksilla taikka muutoin olisi laittomasti vaikuttanut vaaleihin, niin että sen kautta eduskuntaan olisi tullut useita jäseniä, joita ei olisi ilman semmoista vaikutusta valittu, niin olisivat asianomaiset säädyt valtiopäiväjärjestyksen 22 §:n mukaan oikeutetut, siinä tapauksessa että puheena olevasta asianlaidasta on saatu selvyyttä, julistamaan semmoiset henkilöt oikeudettomiksi olemaan valtiopäivämiehinä. Ja jos täten huomattavan suuri joukko sijoja joutuisi avoimeksi, niin olisi valtiopäivätyön keskeytyminen ainakin siksi, kuin aukot on laillisilla vaaleilla täytetty, täysin oikeutettu. Taikka jos kokonainen sääty lainvastaisen toimenpiteen kautta kävisi kykenemättömäksi laillisesti työskentelemään, niin olisi ilmoitus siitä, että valtiopäivätyö täytyy keskeyttää, niinikään oikeutettu. Mutta varovaisuutta on aina noudatettava. Sillä kun kansan *ainoana* orgaanina on valtiopäivät, kun kansa *voi* toimia ainoastaan valtiosäätyjen välityksellä ja valtiopäiväin toiminnan lakkauttamisesta on seurauksena, ettei kansa ole saanut taikka ei enää voi saada ääntänsä kuuluviin, on se menettely oikea, että työn saa lakkauttaa ainoastaan kun tuntuvia puutteita säätykokouksen kokoonpanossa ilmenee. Saattaa olla valaisevaa muistaa seuraavaa. Vaalit Bordeaux'n kansalliskokousta varten vuoden 1871 alussa tapahtuivat ennen rauhantekoa ja aikaan, jona suuri osa Ranskaa oli saksalaisten sotajoukkojen hallussa. Että myöskin ne, jotka oli valittu saksalaisten valtaamissa alueissa, ottivat osaa kysymyksen käsittelyyn, oliko rauha päätettävä vai ei, on verrattain helppoa selittää. Mutta merkillepantavaa on, että tämä kokous, määräämättä vallatuille alueille uusia vaaleja, ryhtyi käsittelemään kaikkia esilletulevia kysymyksiä ja jatkoi käsittelyänsä vielä kauan rauhanteon jälkeen. — On sitäpaitsi muistettava, että olemassaolevilla vaalilaeilla on puutteensa sekä etteivät ne suinkaan aina kykene aikaansaamaan, että todellisesti toimeenpantu eduskunta vastaa kansaneduskunnan aatetta.

Se, mitä tässä on esitetty, lienee myös omiaan valaisemaan kysy-

mystä, onko valtiosääntöriita, joka johtuu siitä ettei valtiosäätyjen oikeutta laajemmassa taikka ahtaammassa määrässä tunnusteta, valtiosäädyille riittävä aihe lakon tekemiseen muodossa taikka toisessa. Toistaiseksi sivuuttaen kysymyksen siitä, mikä vaikutus pakolla oikeudellisesti voi olla, on meidän lähdettävä siitä todeksi tunnustetusta seikasta, että kansalla meidän valtiosääntömme mukaan on oikeus ottaa osaa ja vaikuttaa julkisen vallan käyttämiseen ja yleisiin asioihin ylipäätään sekä että valtiosäädyt edustavat Suomen kansaa ja ovat ainoa orgaani, jonka välityksellä kansa voi toimia. On sentähden asian luonnossa, ettei valtiosäädyillä ole oikeutta pakoittavitta syittä välittömästi eikä välillisesti aikaansaada valtiopäivätyön lakkaamista eikä sen orgaanin hajoittamista, jonka välityksellä kansa oikeudellisesti voi toimia. Semmoinen pakoittava syy ei ole valtiosääntöriita. Päinvastoin on kansan eduskunnalla semmoisen riidan aikana paitsi tavallisia tehtäviään se erikoistehtävä, että sen tulee valtiosääntöä puolustaa. Säädöstä, joka sisältäisi, etteivät valtiosäädyt voi valtiosääntöriidan aikana laillisesti toimia, ei ole olemassa; semmoinen säädös olisikin vastoin asian luontoa taikka oikeammin sanoen poikkeisi siitä. Pyydän tarkemmin valaista, mitä tässä olen sanonut.

Missä vakavasti sovitetaan käytäntöön periaatetta, että kansan pitää saada vaikuttaa yleisiin asioihin, siellä koettavat lait asettaa niin, etteivät valtiopäivät ja parlamentit saisi olla kauan hajoitettuina, ja kun on kuitenkin katsottu hallituksella pitävän olla oikeus hajoittaa eduskunta, niin on sen ohessa määrätty, että, jos hajoittaminen tapahtuu, on uudet vaalit määrätyn lyhyen ajan kuluessa julistettava ja eduskunnan taas kokoonnuttava aivan siitä huolimatta, onko valtiosääntöriitaa olemassa vai ei.

Meillä tosin ei ole olemassa tämmöisiä määräyksiä, ja pintapuolisesta katsojasta voisi näyttää siltä, kuin olisivat täällä olleet aivan toiset periaatteet määräävinä. Hallitusmuodon 46 § sisältää nimittäin sen lausuman, ettei maata rasitettaisi pitkillä valtiopäivillä, ja valtiopäiväjärjestyksen 5 §, että varsinaisten valtiopäivien, joitahan ei laillisesti tarvitse kutsua kokoon useammin kuin joka viides vuosi, ei pidä kestää kauemmin kuin neljä kuukautta. Mutta nämät säädökset ovat osaksi jälkimuistumia ajalta, jolloin pitkät ja monet valtiopäivät todellakin tuntuivat rasittavilta, osaksi ne taas eivät enää ilmaise meidän oikeutemme perusaatetta. Tulee muistaa, että entisinä aikoina valtiopäiviä tavallisesti kutsuttiin kokoon, kun oli tarpeellista saada raskaasti painavia sotaväenottoja ja suostunta-

veroja; että väliaikoina sellaisten uudistusten tarve, jotka olisivat vaatineet valtiopäiväin myötävaikutusta, oli verrattain vähän tuntuva; että valtiopäivät tulivat kalliiksi valitsijoille sekä että jonkun aikaa valtiopäivät eivät olleet ainoa orgaani, jonka välityksellä kansa saattoi toimia (niinpä rahvas kokoontui maakuntakäräjille vielä sen jälkeen kuin valtiokokouksia oli ruvettu kutsumaan kokoon, ja paitsi valtiokokouksia oli 1600-luvulla kauan aikaa käytännössä valiokuntavaltiopäiviä sekä maakuntapäiviä). Mutta asia muuttui sittenkun oli ruvettu saamaan kokemusta siitä, että hallitus voi olla välittämättä kansan oikeudesta ja sittenkun kehitys muutoin oli jatkunut edelleen. Sen vuoksi säädettiin vapaudenajan perustuslaeissa (1720 v:n hallitusmuodon 45 §, 1723 v:n ritarihuonejärjestyksen 1—4 §), että valtiosäätyjen tuli kokoontua joka kolmas vuosi ja sillä välin milloin kunink. majesteetti kutsui ne kokoon taikka milloin ne itse olivat päättäneet kokoontua aikaisemmin; jota paitse sitä tapausta varten, että kuningas tai neuvosto ei kutsunut kokoon valtiopäiviä määrättyyn aikaan, säädettiin, kuinka silloin oli meneteltävä, ja että kaikki, mitä kuningas ja neuvosto sillä välin tekisivät, menisi mitättömiin. Edellä mainittu säädös 1772 v:n hallitusmuodon 46 § on osittain selitettävä vapaudenajan valtiopäivillä vallinneesta vallattomuudesta, mutta myös vain osittain; Kustaa III:nnelle valtiopäivät olivat epämukavia; mutta että Ruotsin valtiosääntö siihen aikaan kuin Suomi eroitettiin Ruotsista olisi palautunut sille kannalle, että valtiopäiväin ainoastaan hätätilassa tulee olla koolla, sitä ei voi myöntää oikeaksi. Valtiopäiväin määräaikaisuuden lakkaaminen on käsitettävä perustuslain myönnytykseksi kuninkaanvallalle: laki ei tahtonut pakoittaa kuningasta kutsumaan kokoon valtiopäiviä, silloin kun se tuntuisi epämukavalta, mutta sen ei voitu käsittää tarkoittavan, että valtiopäivät oikeutta myöten ovat jotakin vältettävää. Ja että meidän valtiopäiväjärjestyksemme ei pidä säätykokouksia jonakin sellaisena, joka on maalle ja kansalle epämukavaa, vaan edullisena ja tähdellisenä, sen tietää jokainen, joka tuntee sen synnyn. Tämä käy myöskin ilmi sen sanamuodosta. Mitä tulee valtiopäiväjärjestyksen 5 §:n säädökseen, että keisari ja suuriruhtinas voi, jos niin hyväksi näkee, lakkauttaa valtiopäivät ennenkuin ne ovat olleet neljä kuukautta koolla, sekä 2 §:n säädökseen, ettei valtiopäiviä välttämättä tarvitse kutsua kokoon useammin kuin joka viides vuosi, niin ne riippuvat, niinkuin jokainen hyvin tietää, siitä, että jo määräaikaisten valtiopäiväin suomista ylipäätään pidettiin suurena myönnytyk-

senä hallitsijan puolelta kansalle. Sitä paitsi näkyy valtiopäiväjärjestyksen 2 §:n sanamuodosta, että se pitää tiheämpiä säätykokouksia edullisena kansalle. Lisätä sopii, ettei valtiopäiväjärjestys valtiopäiväin hajoittamiseen nähden tunnusta kolmen säädyn päätöstä riittäväksi: valtiosäädyt voivat valtiopäiväjärjestyksen 5 §:n mukaan pyytää valtiopäiväin lopettamista myös ennen neljän kuukauden kuluttua, jos kaikki säädyt ovat siitä yhtä mieltä. Voimme sentähden huoleti väittää, että, vaikka valtiopäiväjärjestyksemme ei sisällä määräyksiä, jotka yhtä huolellisesti kuin useat nykyaikaiset valtiosäännöt koettavat ylläpitää kansaneduskuntaa, kuitenkin pääajatus meidän valtiosäännössämme on sama kuin näissä: kansalla on oikeus vaikuttaa yleisiin asioihin, jotka ovatkin sen omia asioita; sen oikeutta käytetään kansaneduskunnan kautta ja ainoastaan tämän kautta; on sentähden kansaneduskunnan velvollisuus olla koolla ja suorittaa työnsä mikäli laki sallii ja semmoisen työn tarvetta on olemassa.

Jos tämä on oikein, niin ei valtiosääntöriidan olemassaolo vaikuta asiaan. Päinvastoin kansa juuri silloin tarvitsee orgaania, joka voi tehdä päätöksiä sen puolesta.

Tähän väitetään, ettei säätytyön laillisia edellytyksiä ole olemassa. Mikäli tämä väite perustuu siihen, ettei valtiopäiväin kokoonpano olisi semmoinen kuin laillisten olosuhteiden vallitessa, niin siihen on jo vastattu. Jos taas väite sisältää, että laki kaikkiin säädöksiinsä nähden edellyttää valtiosäännön olevan tunnustetun, niin täytyy kysyä: missä se on sanottu? Ei missään; semmoinen lausunto olisikin sangen merkillinen. Valtiosääntö myöntää ja tahtoo taata kansan oikeuden olla mukana yleisten asiain hoitamisessa ja siihen vaikuttaa, kansalla on laillinen orgaani, jonka kautta se voi käyttää ja valvoa oikeuttaan ja valtiosääntö tunnustaa ainoastaan tämän orgaanin kansan edustajaksi; mutta jos syntyy valtiosääntöriita sen johdosta, että hallitus kieltää tämän oikeuden laajemmassa taikka ahtaammassa määrässä, niin puuttuisi kansan edusmiehiltä edellytyksiä toimensa käyttämiseen! Mitä järkeä on semmoisessa väitteessä?

Sanotaan: niin kauan kuin perustuslainvastaisia asetuksia pidetään voimassa, voivat valtiosäädyt tosin ryhtyä tekemään päätöstä, jonka tarkoituksena on näiden asetusten peruuttaminen ja laillisen järjestyksen palauttaminen, mutta eivät muuhun valtiopäivätyöhön. Toisin sanoin: niin kauan kuin hallitus ylläpitää perustuslainvastaisia määräyksiä maassa, eivät hal-

litusmuodon ja valtiopäiväjärjestyksen säädökset valtiosäätyjen työstä ole näiden noudatettavina. Tällä väitteellä olisi jonkunlaista oikeutusta, jos puheena olevain säädösten tarkoituksena olisi ainoastaan määrätä hallituksen ja valtiosäätyjen välistä suhdetta, sillä silloin voisi sanoa: koska ei hallitus itse noudata perustuslakia, niin ei se myöskään saata vaatia, että valtiosäädyt täyttäisivät velvollisuutensa hallitusta kohtaan. Mutta niin ei ole asian laita. Valtiosäädyt ovat *kansan* edustajana, niillä on velvollisuuksia etusijassa kansaa kohtaan ja *kansan* tarve vaatii valtiosäätyjä ottamaan käsiteltäväksi muitakin kysymyksiä kuin niitä, mitkä välittömästi koskevat perustuslainmukaisen järjestyksen palauttamista, ja *kansa* se kärsii siinä tapauksessa, etteivät valtiosäädyt näin tee. Vai kenen kärsittäväksi jää rasitus, jollei paloviinaa ja olutta veroiteta, vaikka veroitusta tähän asti on pidetty tarpeellisena siveellisyyden vaatimukseen nähden? kenen on kärsittävä seuraukset, jos uusien rautateiden rakentaminen tästä lähin on lopetettava? jos muutamat tähdelliset lainsäädäntötoimet, jotka tarkoittavat oikeusturvaa ja lainkäytön edistämistä (notariaatti- ja asianajolaitosta koskevat ehdoitukset), jäävät suorittamatta? jos kansa ei saa eduskuntaa, joka vastaa aatettaan paremmin kuin nykyinen? jos useitten toimenpiteitten kasvatustoimen alalla niinikään täytyy raueta j. n. e? Sillä tarkoitushan on ollut jättää sekä keisarilliset esitykset että anomukset käsittelemättä.

Toinen asia tietysti on, sisältääkö se asianhaara, että valtiosäädyt ryhtyvät käsittelemään muita asioita kuin lainmukaisen järjestyksen palauttamista, sen myönnytyksen, että laittomat asetukset ovat päteviä. Mutta näin ei suinkaan ole laita. Valtiosäädyt ovat nimenomaan lausuneet pitävänsä kiinni 1899 vuoden valtiosäätyjen lausunnoista, ja sentähden säädyt suorittavat työnsä pitäen siitä kannasta kiinni ja vaatien laittomien asetusten kumoomista taikka perustuslainmukaisessa järjestyksessä syntyneitten lakien asettamista niiden sijaan. Samalla tavalla ovat muutkin parlamentit valtiosääntöriitain aikana menetelleet, ilman että niiden menettelytapaa on leimattu laittomuuden hyväksymiseksi. Tämän lisäksi on huomattava: se seikka, ettei oloja heti paikalla saateta entiselle oikealle kannalleen, ei vielä sisällä sitä, ettei se tule tapahtumaan. Jos kahdesta sotaa käyvästä vallasta se, joka on vallannut osan toisen aluetta, kieltäytyy lopettamasta vihollisuuksia taikka viemästä joukkojaan pois valtaamaltaan alueelta, ennenkuin rauhan ehdoista on voitu sopia, niin ei sillä suinkaan

ole sanottu, ettei se tulisi näin tekemään, sittenkuin sanotuista ehdoista on sovittu. Niinpä ei myöskään vielä ole se toivo mahdoton, että kaikki tulee perustuslainmukaisessa järjestyksessä ratkaistavaksi, jos kohta ei laittomia asetuksia heti peruuteta, eivätkä valtiosäädyt sillä että neuvottelevat asiasta myönnä perustuslainvastaista oikeaksi.

Tähän muistutetaan: hallituksen esitysten ottaminen käsiteltäviksi on kuitenkin yhteistoimintaa semmoisen hallituksen kanssa, joka ei pidä voimassa perustuslakia, ja tekee perustuslakia vastaan sotivan järjestelmän jatkamisen mahdolliseksi. Kun tässä ei ole kysymys semmoisten hallituksen määräysten noudattamisesta, jotka on annettu menemällä ulommaksi laillista toimivaltaa, vastaan tähän: jos valtiosäädyt sillä että kansan tähden ja jottei nykyinen tila kuitenkaan ehkäisisi tarpeellisia toimenpiteitä, käsittelevät hallituksen esityksiä — jos, sanon, valtiosäädyt niin menettelemällä tekevät mahdolliseksi nykyisen tilan jatkumisen ja niiden tämän johdosta oikeastaan pitäisi lakata työstään, niin olisi samojen syiden nojalla kaikkien virastojenkin lopetettava työnsä, eikä ainoastaan varsinaisten virastojen, vaan myös kaikkien muiden julkisten laitosten, kuten opetuslaitosten y. m. s., olisipa lisäksi kieltäydyttävä maksamasta veroja ja tuomioistuinten lakattava oikeutta käyttämästä. Mutta tällainen menettely olisi sama kuin jos sanoisimme: kun ei ole meidän vallassamme saattaa koko oikeutta voimaansa, emme myöskään tahdo pitää oikeutta voimassa niissä suhteissa, missä sen voimme, me olemme tekemättä, mikä oikeata on, siinäkin missä voisimme sen tehdä, saavuttaaksemme tunnustusta koko oikeudelle. Tämä ei voi olla oikein. Seurauksista minun ei ensinkään tarvitse puhua, sillä semmoinen yhteiskunnan hajaantuminen ei todellisuudessa tule tapahtumaan eikä sitä tarkoittavista yrityksistä varmaankaan olisi tuloksena perustuslainmukaisen järjestyksen palautuminen. Väärinkäsityksen välttämiseksi tahdon vielä kerran huomauttaa: on tarkoin eroitettava toisistaan yleiset virkatoimenpiteet ja ne, jotka sisältävät semmoisten määräysten noudattamisen, joita on annettu menemällä ulommaksi laillista toimivaltaa. Nämä seikat kaipaisivat lähempää selvitystä, mutta kun eivät ne välittömästi kuulu asiaan, sivuutan ne tässä.

Edelleen huomautetaan, ettei valtiosäädyillä ole vakuutta siitä, että heidän lainsäädäntö- ja raha-asioissa tekemilleen päätöksille myönnetään se merkitys, mikä niille lain mukaan on tuleva.

Tässä väitteessä on jossakin määrin perää: valtiosäädyillä ei ole sem-

moista vakuutta. Mutta hallituksen esityksiin sisältyvät lakiehdoitukset ovat kuitenkin annetut valtiosäätyjen *hyväksyttäviksi* ja tämän vanhan lausetavan käyttämisessä ilmenee hallituksen puolelta valtiosäätyjen oikeuden *tunnustaminen* tässä suhteessa, johon voimme lisätä, että sen suuntaista nimenomaista lausuntoa, ettei sanottua oikeutta enää pidetä voimassa, ei ole olemassa, pikemmin on siinä suhteessa olemassa päinvastaisia lausuntoja. Toinen asia on, ettei voida olla varmoja tämän tunnustuksen voimassa pysyttämisestä. Mutta muodollisesti on asianlaita niin, että valtiosäätyjen oikeus niissä asioissa, joita esitykset koskevat, on *nimenomaisesti* tunnustettu; ja siinäkin tapauksessa, ettei se olisi muodollisesti tunnustettu, vaan ainoastaan voitaisiin sanoa, ettei sitä ole nimenomaisesti kielletty, ei valtiosäätyjen sentähden tarvitsisi tehdä lakkoa, vaan asiainhaarain mukaan — harkinnan mukaan joka eri tapauksessa — käsitellä asioita joko niinkuin 1899 vuoden valtiosäädyt käsittelivät ensimäistä niille annettua esitystä, taikka niinkuin ne käsittelivät kahta myöhempää armollista esitystä; kenties on muitakin neuvoja ajateltavissa.

Kun 1899 vuoden valtiopäivillä vaadittiin, ettei valtiosäätyjen, sen johdosta että helmikuun julistuskirja oli ilmestynyt, olisi ryhdyttävä käsittelemään asevelvollisuusehdoitusta, lausui eräs puhuja, vapaaherra R. A. Wrede, joka oli lakivaliokunnan jäsen ja joka samoinkuin valiokunta ei tahtonut ryhtyä käsittelemään kahta myöhempää nimenomaan sanottuun julistuskirjaan viittaavaa armollista esitystä, seuraavaa:

„Nyt voi, myönnän sen mielelläni, useitten asianhaarain perusteella, joita lainopilliselta kannalta katsoen voisi sanoa indisioiksi, tehdä päätelmiä myöskin asevelvollisuuslakiehdoitukseen nähden, johtuen niin pitkälle, että olisi olemassa aikomus käsitellä tätäkin ehdoitusta puheena olevien perussäädösten mukaan. Mutta kun Suomenmaan valtiosäätyjen on ratkaistava, mitä käsittelytapaa niiden on noudatettava, onko noudatettava perustuslain säätämää menettelyä, vaiko evättävä semmoinen perustuslain mukainen käsittely, niin ei riitä se, että on olemassa indisioita eli todennäköisyyksiä. Semmoiseen tekoon ryhdyttäessä täytyy olla ehdottomasti sitovia muodollisia syitä, täytyy olla olemassa täydellinen varmuus, niin hyvin aineellinen kuin muodollinen. Ellei tätä ole, niin ollaan varmemmalla laillisella pohjalla, jos ryhdytään käsittelyyn sen mukaan kuin perustuslaki säätää, kuin jos näin ei tehdä.“

Tähän yhtyi kaikin puolin herra L. Mechelin. Huomattava on, että

nämä lausunnot annettiin senjälkeen kuin nuo kaksi myöhempää esitystä jo olivat saapuneet.

134 äänellä 20 vastaan päätti ritaristo ja aateli ryhtyä mietintöjä yksityiskohdittain tarkastamaan. — Nykyään on asianlaita kuitenkin toinen: keisarilliset esitykset ovat nimenomaan annetut valtiosäätyjen *hyväksyttäviksi*. En muutoin saata käsittää, kuinka siitä asianhaarasta, ettei valtiosäädyillä ole takeita siitä, että niiden päätökset käsitellään armollisten esitysten mainitsemalla tavalla, voisi olla seurauksena se, että, niinkuin joskus on väitetty, valtiosäädyt mahdollisesti tulevat myötävaikuttamaan laittomien asetusten antamiseen: jos valtiosäädyt käsittelevät armollisia esityksiä hallitusmuodon mukaan ja siten saattavat voimaan oikeutensa, niin eivät ne, jos hallitus sittemmin antaa lain, sivuuttaen valtiosäätyjen päätöksen, ole millään tavalla myötävaikuttaneet tähän. Jos hallitus omavaltaisesti tahtoo antaa lain jostakin asiasta, niin voi se sen antaa siitä huolimatta, ovatko valtiosäädyt asiaa käsitelleet vai ei.

Tähänkin lienee väärinkäsityksen välttämiseksi lisättävä: *jos*, kaikesta ylläsanotusta huolimatta, olot kuitenkin muodostuisivat semmoisiksi, että säätyjen työ todellisuudessa saisi sen leiman, että laittomat asetukset sen kautta tunnustetaan, silloin on valtiosäädyillä minunkin mielestäni oikeus luopua työstä. On vaikea yleisin sanoin lausua, milloin semmoisen olosuhteen katsotaan olevan olemassa; useimmissa tapauksissa pitäisi jäädä *in casu* ratkaistavaksi, onko senlaatuinen olosuhde olemassa. — Tuonnempana valaisen tätä asianhaaraa tarkemmin. Nykyään ei niin ole laita, eikä muualla maailmassa käsitetä eduskunnan neuvottelujen jatkamista vastapuolen vaatimusten hyväksymiseksi, enkä minä sentähden myöskään voi olla sitä mieltä, että työn lopettaminen olisi lain ja oikeuden mukaista. Semmoisen menettelyn arveluttaviin seurauksiin sitä paitsi luultavasti kuuluisi, että, sittenkun kansan lailliset edustajat ovat hajaantuneet taikka hajoitetut, moni kansalainen ryhtyisi omin päinsä puhumaan Suomen kansan puolesta semmoisella tavalla, jota muut vastustaisivat, väittäen etteivät ensinmainitut toimi kansan toivomuksen mukaisesti, joja vastoin toiset väittäisivät, ettei kumpikaan ilmaise kansan todellista mielipidettä. Menneinä aikoina on moni odottanut, että valtiosäädyt kokoontuisivat oikeusriitaa käsittelemään ja mikäli mahdollista aikaansaamaan selvityksen, ja jotenkin yleisesti on ajateltu, että voitaisiin tehdä myönnytyksiä, mikäli kansamme oikeus kansalliseen ja valtiolliseen sisälliseen itsenäisyyteen

vuonna 1809 lasketulla perustuksella sen sallii. Mutta nyt kun maan lailliset edustajat ovat koolla, nyt he itse hajautuisivat taikka aiheuttaisivat hajoituksen antamatta kansalle mahdollisuutta enempiin neuvotteluihin taikka kieltäytyisivät työstä! En kiellä, kuten jo sanoin, että sentapainen menettely voisi käydä oikeudelliseksi välttämättömyydeksi. Vuonna 1672 sai Vilhelm Oranialainen maanmiehensä puhkaisemaan tokeet, jotka suojelivat maata merta vastaan, saadakseen hädän hetkellä torjutuksi vihollisen hyökkäyksen, ja siinä kuuluisassa puheessa, minkä hän siinä tarkoituksessa piti edusvalloille, hän lausui: „Hollannin kansa voi jäädä elämään Hollannin jälkeen, joskin valtameri nielisi maan; vapaus ja tosi uskonto, tyrannien ja tekopyhäin karkoittamina Europasta, voivat saada pakopaikan Tyynenmeren saarilla; hollantilaiset laivat voivat sinne viedä 200,000 siirtolaista ja Hollannin tasavalta voi siellä aloittaa uuden ja vieläkin kuuluisamman olemassaolon sekä *eteläristin* tähtisikerön alla, ihanamman kasvullisuuden ympäröimänä, luoda rikkaamman Amsterdamin pörssin ja perustaa etevämmän Leydenin kouluja.“ Siten pelastui Hollanti. Mutta valtiosäädyillä ei ole oikeutta kokeilla kohtalokkailla teoilla. Eivätkä nykyiset olot ole semmoiset, että valtiopäivätyön keskeyttäminen olisi lain ja oikeuden mukaista.

On myöskin arveltu, että valtiosäätyjen tulisi, nimenomaisesti päättämättä keskeyttää kaikkea valtiopäivätyötä, itsekutakin armollista esitystä käsitellessään hylätä ne niin kauan kuin oikeusriitaa kestää. Olisiko semmoinen menettely lain ja oikeuden mukainen?

Tähän sovellutettava perustuslain säädös on hallitusmuodon 38 §:ssä ja kuuluu: „valtakunnan säädyt älköät kieltäytykö kokoontumasta milloin Kunink. Maj:tti heitä kutsuu Kunink. Maj:tin kanssa neuvottelemaan niistä asioista, joita varten Kunink. Maj:tti heidät kutsuu kokoon.“ Valtiosäädyt eivät sentähden lain mukaan ole oikeutetut kieltäytymään neuvottelemasta asioista, jotka heille esitetään, nyttemmin valtiopäiväjärjestyksen säätämässä järjestyksessä.

Mutta tähän valtiosäätyjen velvollisuutena olevaan käsittelyyn kuuluu — se on asian luonnossa — että valtiosäädyt, ellei laillista estettä ole, harkitsevat itsekussakin armollisessa esityksessä olevaa ehdoitusta ja semmoisen harkinnan perusteella hyväksyvät ehdoitukset, muuttaen tai muuttamatta, taikka myös hylkäävät ne. Hyväksymisen taikka hylkäämisen oikeuteen liittyy velvollisuus ehdoitusta tutkimaan. Tällä ei ole sanottu,

että valtiosäätyjen olisi tätä tutkimusta toimittaessaan jätettävä huomioon ottamatta nykyisten olosuhteiden vaikutus asiaan: ei suinkaan. Päinvastoin täytyy myöntää se asianlaita mahdolliseksi, että suostumus ehdoitukseen, jonka hyväksyminen säännöllisten olosuhteiden vallitessa olisi oikea menettely, olisi nykyoloissa arveluttava eikä kansan oikeuden ja edun mukaista. Mutta tässä on sangen likellä tarjona laillisen harkintaoikeuden väärinkäyttö ja sentähden lienee yritettävä valaista tätäkin kysymystä. Siinä suhteessa on meidän tarkastettava joitakuita yleisiä oikeusperiaatteita.

Itsenäisten oikeuksien luontoon kuuluu minun käsittääkseni, että niitä saatetaan käyttää niiden omistajan oman harkinnan mukaan, nimittäin mikäli hänen tehtävänsä ja niistä riippuvat etunsa vaativat, mutta ei mielivaltaisesti. Tästä periaatteesta on lähdettävä. Minun varallisuusoikeuteni sisältävät, että minulla on oikeus oman harkintani mukaan saattaa niitä voimaan, siis käyttää niitä sen mukaan kuin itse harkitsen etuni ja tehtäväni vaativan. Tästä seuraa, että minulla on mahdollisuus käyttää niitä vastoin omia todellisia etujani, vieläpä tahallisestikin, toisin sanoin väärinkäyttää niitä. Mutta sillä ei ole sanottu, että mielivalta ja väärinkäytös olisivat oikeutettuja. Jos laki antaa minulle semmoisen mahdollisuuden, niin ei se johdu siitä, että laki hyväksyisi väärinkäytöksen taikka mielivallan, vaan siitä, että minun oikeuksieni käyttämistapaa tarkoittava kontrolli vähentäisi melkoisessa määrässä niiden arvoa minuun nähden, mutta ei yksistään siitä, vaan, mikäli minä luulen, ennen kaikkea siitä, että vapaus tässä suhteessa on ehtona personallisuuden kehitykselle tosivapauteen, vapauteen siinä korkeammassa merkityksessä, joka on meidän määrämme. Mutta ettei laki, vaikka sen täytyy vastustaa sitä, että valvotaan, millä tavalla itsenäisiä oikeuksia käytetään, mene niin pitkälle, että se hyväksyisi väärinkäytöksen tai mielivallan, näkyy siitä että, kun väärinkäytös taikka mielivalta käyvät ilmeisiksi, kun mielivalta niin muodoin on epäilemätön, silloin laki riistää yksilöltä vapaan käyttöoikeuden: sekä 1734 vuoden laki että 1898 vuoden holhouslaki vaativat, että se, joka tekee itsensä syypääksi *tuhlaavaisuuteen,* on asetettava holhouksen alaiseksi. Ja Saksan uuden siviililakikirjan 226 § säätää, että oikeuden käyttäminen on oikeudenvastaista, silloin kun tällä käyttämisellä voi olla tarkoituksena ainoastaan vahingon tuottaminen toiselle. — Sama on asia oikeudenkäyntitoimen alalla. Jokaisella on oikeus turvautua tuomioistuimeen, mutta siitä, että tuomioistuin on velvollinen

ottamaan käsiteltäväkseen laillisesssa järjestyksessä esitetyn vaatimuksen, ei seuraa se, että olen oikeutettu rettelöimään toisen kanssa; ja siitä että valitus tai vetokirja ovat otettavat tutkittaviksi, ei seuraa se, että minulla on oikeus hakea muutosta ainoastaan saadakseni sitoumusteni täyttämisen jäämään toistaiseksi. Tällaisissa tapauksissa on olemassa laillisen oikeuden väärinkäytöstä. Että sellainen on oikeudenvastaista, käy selville siitä, että laki oikeudenkäyntikaaren 20 luvussa ja 30 luvun 20 § määrää rangaistusta siitä ja säätää rikoslain 38 §:ssä rangaistusta myöskin asianajajalle, joka vastoin parempaa tietoansa ajaa väärää asiaa, sekä sallii oikeudenkäyntikaaren 14 §:ssä hovioikeuden määrätä asianomaisen puhtaan tunnon valalle. Kun kuitenkin lainkäytössä epäillään panna käytäntöön näitä säädöksiä, niin sellainen tietysti riippuu siitä, että on äärettömän vaikeata sanoa, milloin väärinkäytöstä todella on olemassa, sekä myöskin siitä, että lain tulee huolellisesti varoa kaikkea, josta voi olla seurauksena, että lainkäyttö voisi tulla tekemään jossakin suhteessa vääryyttä asianosaiselle. Mutta kaikki tämä ei kumoo sitä totuutta, että jokaisella laillisesti on puhevalta tuomioistuimen edessä oikeuden saamista varten, eikä muita tarkoituksia varten; jos puhevaltaa käytetään toisessa tarkoituksessa, niin tämä on väärinkäytöstä ja oikeudenvastaista. Että myöskin muita oikeudenkäyntilakien väärinkäytöksiä sangen usein tapahtuu esim. prosessiväitteiden muodossa, on tunnettua, mutta se ei tee tyhjäksi sitä niiden ominaisuutta, että ne ovat oikeudenvastaisia. Siis, oikeus käyttää jotakin oikeutta oman vapaan harkinnan mukaan ei ole sama kuin oikeus käyttää tätä oikeutta mielivaltaisesti tai oikeus käyttää sitä väärin. — Sama on laita sananvapauden parlamentaarisissa kokouksissa — sillä eroituksella ainoastaan, että tässä on kysymys julkisoikeudellista luontoa olevasta oikeudesta, johon liittyy velvollisuus toimia sen mukaan kuin harkitsee julkisten tehtäväin vaativan. Sananvapaus on nimittäin oikeus ottaa osaa *neuvotteluihin* parlamentissa, siis syitä ja vastasyitä esittämällä edistää käsiteltävänä olevien kysymysten selvittämistä ja mahdollisimman järkevän päätöksen aikaansaamista, ja tätä sananvapautta suojelevat erinäiset määräykset, syystä että se on tärkeä ja voi helposti joutua vaaraan. Mutta tästä ei seuraa, että puhevallan käyttäminen *päätöksenteon ehkäisemiseksi* olisi lain ja oikeuden mukaista, päinvastoin: semmoinen käyttäminen on tärkeän oikeuden *väärinkäyttämistä* ja sentähden vastoin lakia ja oikeutta, jos kohta laki ei sisältäisikään määräyksiä, millä tavalla

semmoista väärinkäytöstä on ehkäistävä. Kun tämmöiset väärinkäytökset pääsevät alkuun, eivät ne jää siihen; jarrutuksesta joudutaan käsikähmäisyyksiin ja muihin parlamentaarisia neuvotteluja rumentaviin tekoihin, jommoisista nykyaikainen parlamenttien historia näyttää niin lukuisia peloittavia esimerkkejä. Tuo kaikki on selitettävissä: missä kerran aloitetaan vähemmän ilmeisillä lainvastaisuuksilla — oikeutettujen tarkoitusten saavuttamiseksi tietenkin! — siellä vähitellen totutaan samantapaisiin voimakkaampiin tekoihin. Ja sentähden on sekä vaarallista että itsensäpettämiseen houkuttelevaa ryhtyä valtiosääntöriidan johdosta käyttämään taisteluaseena oikeutta hallituksen esitysten hylkäämiseen. *Laki,* hallitusmuodon 38 § vaatii, että valtiosäätyjen pitää „neuvotella" niille esitetyistä asioista; tämä on *lain* vaatimus, jota velvollisuus maata ja kansaa kohtaan vaatii säätyjä täyttämään. Säädös on niin muodostettu, etteivät valtiosäädyt, ellei laillista estettä ole eivätkä muutoin lailliset syyt oikeuta toista menettelyä, saa kieltäytyä siten neuvottelemasta. Semmoinen laillinen syy voidaan, kuten sanottu, katsoa olevan olemassa, jos hallitus ilmoittaisi, ettei aiota pitää arvossa valtiosäätyjen oikeutta asiassa, joka valtiosäädyille esitetään, niinkuin oli laita molempain myöhempien 1899 vuoden valtiopäiville annettujen esitysten. Mutta kun ei semmoista laillista estettä taikka laillista syytä ole olemassa, silloin ei saa käyttää valtiosäätyjen oikeutta esityksen hylkäämiseen harkinnan mukaan siten, että valtiosäädyt ottamatta huomioonsa, mitä tästä harkinnasta käy esiin, muiden tarkoitusten saavuttamiseksi hylkäävät esityksen. Viimeksi mainittu menettely olisi väärinkäytöstä. Lain rikkominen laillisen järjestyksen saavuttamiseksi on sukua sille, mitä käräjöimisessä sanotaan koukuttelemiseksi, tempuksi, ja semmoinen on omiaan alentamaan lain arvoa: jos niin tehdään, niin siten ennakolta uurretaan perustusta sen lain pyhyydeltä, joka halutaan saada tunnustetuksi ja voimassa pysytetyksi.

Kun valtiosäädyillä mainittua tutkimista toimittaessaan kieltämättä on oikeus ottaa myöskin ajanolot huomioon ja siis myös näihin nähden kulloinkin hylätä esitys, joka muutoin olisi voitu hyväksyä, niin saattaa monasti olla vaikea osoittaa, mistä laillisen oikeuden oikean käyttämisen ja väärinkäytöksen välinen raja kulkee, mutta tämä raja on kuitenkin olemassa. Ja jos sen yli jossakin tapauksessa astutaan, niin saa olla varma siitä, että sillä on oleva tuntuva vaikutus. Oikeutta on huolellisesti hoidettava, ja väärinkäytöksen vahingolliset seuraukset tulevat koh-

taamaan kansaa. — Kun en ole paremmin voinut viitoittaa käyttämisen ja väärinkäyttämisen välirajaa, rohkenen valaista lausuntoani esimerkillä. Olettakaamme, että hallitus nykyään esittäisi valtiosäädyille lakiehdoituksen, joka koskisi kaupunkien ja maaseudun poliisilaitoksen järjestelyä uudelle kannalle ynnä ehdoituksen, että asukkaitten olisi osittain kustannettava tätä laitosta määrätyillä vuosimaksuilla. Valtiosäädyillä olisi nyt mielestäni täysi oikeus lausua: Valtiosäädyt tosin havaitsevat ehdoitetun järjestelyn pääasiallisesti tyydyttäväksi ja tarkoitustaan vastaavaksi, mutta siihen nähden että maan valtiosääntöä on sivuutettu ja pelättävää on, että tätä uutta järjestelyä, niin kauan kuin perustuslaillisia oloja ei ole palautettu, voitaisiin käyttää kansalaisten vapautta ja oikeutta vastaan, sen sijaan että se niitä suojelisi, eivät valtiosäädyt nykyään katso voivansa hyväksyä asetusehdoitusta. Semmoinen menettely ei olisi epäämisoikeuden käyttämistä taistelukeinona. Mutta tällä tavalla sitävastoin tuskin voitaisiin puhua annettaessa vastausta rautatie-esitykseen: jos varoja olisi käytettävissä ja rautatien rakentaminen todella olisi tärkeä maalle ja valtiosäädyt muitta mutkitta hylkäisivät esityksen, niin olisi se, ellei erinäisiä oikeusriidan yhteydessä olevia asianhaaroja todenmukaisesti voitaisi esiintuoda, aivan ilmeisesti laillisen oikeuden käyttämistä vastoin lain oikeaa tarkoitusta ja perustusta.

Paljon olisi vielä lisättävä, mitä rahakysymyksiin tulee, mutta kun niiden käsittely ei vielä ole kysymyksessä, tahdon tällä kertaa ainoastaan huomauttaa, että kaikki nämä asiat on harkittava niiden periaatteiden mukaan, jotka verosuostuntaoikeus meidän oikeutemme mukaan sisältää; että meidän tulee olla varovaisia, kun tässä suhteessa etsimme johtoa muiden maiden oikeudesta; että erityisesti Englannin oikeuteen katsoen on Europan mannermaavaltioissa ollut vallalla vääriä käsityksiä Montesquieun ajoilta asti; sekä että mainituissa valtioissa on käytännössä erilaisia kulunkiarviojärjestelmiä, joiden johtopäätökset ovat selvitettävissä ainoastaan niiden muiden määräysten perustuksella, jotka kussakin eri valtiosäännössä ovat tavattavissa, ja kaikesta tästä on eri mieliä olemassa.

On vielä muutamalla sanalla kosketeltava sitä seikkaa, ettei diktatuurisäädösten johdosta voida sanoa valtiosäätyjen nauttivan laillista toimintavapautta.

On todellakin niin, että pakon olemassaolo on omiaan tekemään oikeusteon, johon se on vaikuttanut, mitättömäksi. Mitä valtiosäätyihin

tulee, antavat sitäpaitsi perustuslakimme nimenomaisen tunnustuksen tälle totuudelle. Hallitusmuodon 45 §:ssä lausutaan nimittäin, ettei kuningas saa määrätä alamaisten suoritettavaksi mitäkään veroja y. m. ilman valtakunnan säätyjen tietoa, *vapaata* tahtoa ja suostumusta, ja selvää ilman muuta on, että sama totuus myös on voimassa mitä valtiosäätyjen päätöksiin ylipäätään tulee. Mutta vastaukseksi tähän kysymykseen ei riitä pelkkä viittaus diktatuuriasetuksiin.

Se riidanalainen kysymys, tekeekö pakko *ipso jure* oikeusteon mitättömäksi, niin ettei se alusta alkaen ole velvoittava, vai onko tarpeen erityistä toimenpidettä riistämään oikeusteolta sen oikeusvoimaa, voidaan tässä kokonaan sivuuttaa. Olipa kumpi käsitys tahansa oikea, valtiosäädyt ovat erikoisen asemansa perusteella velvolliset olemaan ryhtymättä päätöksen tekoon asiassa, jossa he eivät voi toimia vapaasti. Mutta siitä, etteivät valtiosäädyt kenties voi toimia jossakin kysymyksessä vapaasti, ei vielä seuraa, etteivät ne voi toimia vapaasti muissa kysymyksissä (jolla seikalla ei nykyään ole käytännöllistä merkitystä); se valtiosäätyjen ominaisuus, että ne ovat ainoa orgaani, jonka välityksellä kansa voi käyttää oikeuttaan, velvoittaa valtiosäätyjä olemaan vetäytymättä syrjään siinä tapauksessa, että oikeudellista toimimisen mahdollisuutta on olemassa, ja ennen kaikkea: ei jokainen asianhaara, joka on omiaan häiritsemään toimintavapautta, ole semmoinen että se voitaisiin tunnustaa pakoksi, jolla oikeudellisesti on tässä viitattu merkitys. Montgomery lausuu yleisesti tunnustetun oikeuskäsityksen seuraavin sanoin: „Jokaisen oikeusjärjestyksen täytyy edellyttää joku määrä vastustuskykyä henkilön tahtoa kohtaavia oikeudenvastaisiakin vaikutuksia vastaan eikä se sentähden myönnä jokaisen uhkauksen sisältävän semmoista pakkoa, joka tekee siitä aiheutuvan tahdonilmaisun mitättömäksi.“ On roomalaisten ajoilta asti koetettu määritellä, minkälaatuinen pakon pitää olla, jotta sillä olisi puheena oleva oikeudellinen merkitys. Mutta on tässä tarpeetonta puuttua näihin yrityksiin. Siinä kyllin, että ne kohdaltaan osoittavat, ettei jokaisella valtiopäivämiehiä uhkaavalla ja siten heidän toimintavapauttaan häiritsevällä asianhaaralla voida oikeudellisesti myöntää olevan sitä merkitystä, että valtiosäädyt ovat oikeutetut taikka velvolliset kieltäytymään kaikkien taikka joidenkuiden asiain käsittelystä; ainoana orgaanina, jonka kautta kansa oikeudellisesti voi toimia, valtiosäädyillä on velvollisuus tätä kansaa kohtaan mikäli mahdollista käyttää kansan oikeutta, jos kohta

valtiosäädyt toiselta puolen ovat velvolliset, siinä tapauksessa että he havaitsevat olojen todella olevan semmoiset, että on tarjona vaara, etteivät edustajat tule toimimaan vakaumuksensa mukaan, pidättymään päätöksenteosta, asianhaarain mukaan kaikesta työstä. Toinen asia on se, ettei hallitus voi samalla kertaa käyttää pakkoa eduskuntaa vastaan ja samalla vaatia, että sen tulee käsitellä määrättyjä kysymyksiä.

Selventääkseni näitä näkökohtia pyydän mainita joitakuita esimerkkejä. Kun Bonaparte krenatiereineen astui viidensadan istuntosaliin, olisi näillä ollut täysi oikeus hajaantua. Ja siinäkin tapauksessa, ettei uhkaus taikka pakko ole näin läheltä uhkaava, voi asia olla sama. Esim. jos sotaväen osasto on asetettu parlamentaarisen kokouksen istuntohuoneen edustalle semmoisella tavalla, että aikomus vaikuttaa edusmiehiin on selvä, niin on näillä oikeus lopettaa työnsä pannen vastalauseen uhkausta vastaan. Mutta ei siinäkään tapauksessa ole sanottu, että he ovat velvolliset sen tekemään. Jos he katsovat voivansa olla varmoja siitä, ettei uhkaus vaikuta päätökseen, niin heidän ei tarvitse väistyä. Niin tekivät nuo 500 alussa. Ja kansan eduskunnan pitää aina muistaa, että se on kansan sijainen ja ainoa orgaani, jonka välityksellä kansa voi toimia.

Jos nyt kysymme, sisältääkö diktatuuriasetuksen olemassaolo semmoista uhkaa valtiopäivämiehiä kohtaan, että on pelättävä sen vaikuttavan valtiosäätyjen päätöksiin, s. o. että on pelättävä, että melkoinen joukko valtiopäivämiehiä ei ole toimiva oman vakaumuksensa mukaan, niin täytyy minun vastata tähän kysymykseen kieltäen. Tässä suhteessa on vähemmän tärkeä se asianhaara, ettei diktatuuriasetuksessa muodollisesti ole olemassa minkäänlaista yritystä pakoittaa valtiopäivämiehiä määrättyyn toimintatapaan, että valtiopäivät on kokoonkutsuttu valtiopäiväjärjestyksen mukaan ja että tämä on nimenomaisesti tunnustettu, joten myöskin se turva, minkä valtiopäiväjärjestys yleisesti tunnustettujen periaatteiden mukaisesti tahtoo antaa valtiopäivämiesten personille, on katsottava tunnustetuksi. Sillä niin kauan kuin diktatuuriasetusta ei ole nimenomaisesti peruutettu, on olemassa se *mahdollisuus*, että valtiopäivämiehiä ahdistetaan sen johdosta, mitä he ovat lausuneet ja toimineet valtiopäivillä. Mutta toiselta puolen en minä osaltani voi katsoa todellisten olojen olevan semmoiset, että tarvitsisi vakavasti pelätä valtiopäivämiesten luopuvan diktatuuriasetuksen johdosta vakaumuksestaan: toisin sanoen n. s. psyykillistä pakkoa luopua vakaumuksestaan ei tosioloisesti voida

katsoa olevan. Diktatuuriasetuksen olemassaololla on tosin se merkitys, ettei hallituksella puolestaan olisi minkäänlaista oikeutta moittia valtiosäätyjä siitä, että nämä eivät ryhdy työhön, mutta viitattuun tosioloiseen asiain tilaan nähden ja kun velvollisuus maata ja kansaa kohtaan vaatii valtiosäätyjä olemaan koolla ja valtiopäiväjärjestyksen mukaan suorittamaan työnsä, mikäli eivät erinäiset asianhaarat oikeudellisesti velvoita valtiosäätyjä työtään lakkauttamaan, täytyy minun katsoa valtiosäätyjen nykyisissä oloissa olevan velvolliset pysymään koolla ja käsittelemään esityksiä ja anomuksia lain mukaan, tietystikin vaarinottaen, että he tässä toiminnassaan pitävät kiinni Suomen kansan oikeudesta maan perustuslakien mukaan.

Muutoin on oikeuden vaatimaksi myönnettävä, että kaikkea oikeusriitain kärjistämistä vältetään. Kansainvälisissä oikeusriidoissa saa se täydellä syyllä osakseen moitetta, joka, vaikka hänen asiansa onkin oikea, poikkee tässä mainitusta periaatteesta. Jos toinen riitapuoli kieltämättä on oikeassa, vaatii kansainvälinen kohteliaisuus, että koetetaan saada ratkaisu semmoiseen muotoon, ettei se nöyryytä eikä alenna toista. Jos taas ainakaan toistaiseksi ei kumpikaan tahdo myöntää olevansa väärässä, katsotaan kuitenkin, että on käytettävä kaikkia kunniallisia keinoja riidan sovittamiseksi ja niin kauan kuin mahdollista turvauduttava keskusteluihin, jos kohta sovinto kohtaisi suuria vaikeuksia. Tuskin tarvitsee erityisesti huomauttaa, ettei tämä suinkaan tarkoita sitä että se, joka on oikeassa, olisi vihdoin viimein velvollinen luopumaan oikeudestaan. Mutta kun semmoisissa oikeusriidoissa ei ole ketään maallista tuomaria — sillä välitystuomio voidaan saada aikaan ainoastaan sopimuksen perusteella — niin on mainittujen periaatteiden noudattaminen todella ehtona kansojenväliselle rauhalliselle järjestykselle ja niitä saatetaan sentähden pitää todellisina oikeusperiaatteina.

Niitä on, tuntuu minusta, tässäkin tapauksessa noudatettava. Meidän on myöskin, jottemme erehtyisi menettelyssämme, koetettava itsellemme selvittää vastapuolella olijain niin sanoakseni psykologiset olot. Ne, joiden kanssa me nyt olemme tekemisissä, ovat kasvaneet toisen oikeuskäsityksen vaikutuksen alaisina kuin me, eikä heidän ole niinkään helppo perehtyä meidän ajatusjuoksuumme; ja silloinkin kun he ovat oivaltaneet, että heidän puolellaan on erehdytty sekä että palautumisen pitää tapahtua, näyttävät useat keinot, jotka me havaitsemme aivan oikeiksi

ja joita me katsomme olevamme oikeutetut pyytämään, heistä tuiki sopimattomilta: jokainen meidän tahollamme tapahtunut tahdittomuus taikka hairaus muutoin tunnustettuja periaatteita vastaan näyttää heidän silmissään suurelta vääryydeltä ja tulee tosioloisesti himmentämään meidän asiamme oikeutta, emmekä valitettavasti voi odottaa heidän tahollaan voitavan käsittää, että tila, jossa lakia ei pidetä voimassa, niin sanoakseni itsestään synnyttää tahdittomuuksia, hairahduksia, jopa laittomuuksiakin.

Tähän on vielä lisättävä: ei jokainen meidän vaatimustemme hylkääminen johdu siitä, ettei tahdottaisi tunnustaa meidän oikeuttamme. Joissakuissa tapauksissa se voi riippua perustuslakiemme sisällyksen väärästä tulkitsemisesta, toisissa tapauksissa taas sellaisista asianhaaroista, joita verrattain helposti voi ymmärtää, jos koettaa perehtyä toisten ajatusjuoksuun: niin voi tehdä ja niin tulee tehdä tarvitsematta sitä hyväksyä. — Siis: ei jokaista epäystä tai lykkäystä saa selittää todistukseksi siitä, ettei ollenkaan tahdota palata lailliseen järjestykseen.

Edellä jo viitattiin siihen, että kuitenkin voi olla olosuhteita, jotka oikeuttaisivat valtiopäivätyön lakkauttamisen. Jos kävisi ehdottomasti ilmi, ettei enää tahdota tunnustaa Suomen perustuslakeja, vaan todella hellittämättä ja vähimmässäkään määrin kiinnittämättä huomiota niihin oikeudellisiin ja eetillisiin syihin, jotka tukevat Suomen oikeutta, ilmeisesti tahdotaan vastaisuuteen nähden saattaa mahtikäskyt määrääviksi sekä kohdella valtiosäätyjä ainoastaan neuvoa antavana kokouksena, silloin voisi käydä niin, ettei valtiopäivätyön enää *totuudenmukaisesti* voitaisi sanoa tapahtuvan valtiosäännöstä kiinnipitäen ja silloin olisi valtiosäädyillä täysi oikeus lakata työstään. *Oikeus ja Totuus* on meidän ensimäisessä perustuslaissamme asetettu kaiken julkisen toiminnan päämääräksi; oikeuden pitää oikeusriitojenkin aikana meitä ohjata, mutta ellei ole mahdollista tätä tarkoitusperää saavuttaa totuutta loukkaamatta, ei myöskään ole oikein toimintaa jatkaa, ja sentähden *voi* valtiosäätyjen ehkä olla pakko lopettaa kokonaan valtiopäivätyönsä, elleivät ne muutoin voi esiintyä totuuden arvolle sopivalla tavalla. Mutta tähän kohtaan emme voi katsoa tulleemme, jollemme 1:ksi itse ensin ole tehneet kaikkea, mitä meidän olisi yleisten oikeusperiaatteiden mukaan ollut tehtävä laillisen ratkaisun aikaansaamiseksi, 2:ksi, jollei ole aivan varmaa, ettei meidän oikeudellamme ole minkäänlaista mahdollisuutta saavuttaa tunnustusta, s. o. ettei ole olemassa ainoastaan indisioita, vaan täysi varmuus. Vasta siinä

tapauksessa, että valtiosäädyt todenmukaisesti voivat sanoa tehneensä kaiken voitavansa saavuttaakseen sopimusta, ja sen ohessa että tästä huolimatta meidän oikeutemme saa osakseen vain halveksimista, hellittämätöntä kieltämistä, vasta silloin on oikeuden ja totuuden mukaista lausua: nyt on meidän pakko lopettaa. Jos suurvalta, ennenkuin on välttämätöntä, esittää loppuvaatimuksen toiselle vallalle, niin sisältää tämä sen, että *tahdotaan* riitaa, ja semmoinen menettely herättää paheksumista. Jos pieni kansa tekee itsensä syypääksi semmoiseen, niin pidetään sitä sen lisäksi uhkarohkeana ja itseluuloisena ja semmoinen menettely on omiaan riistämään siltä senkin suosiollisen myötätunnonn, jota se muutoin saisi osakseen, jota vastoin toimintatapa, jonka leimana on *vakava aikomus saada vaikeudet ratkaistuiksi arvokkaalla tavalla, mikä pitää yhtä Oikeuden ja Totuuden kanssa, vihdoin ja ajan oloon kuitenkin on osoittautuva myöskin tehokkaimmaksi* keinoksi tämän tarkoituksen saavuttamiseen, jos kohta monasti voisi näyttää siltä kuin olisivat kaikenmoiset oivat sotajuonet hyödyllisempiä ja tarkoituksenmukaisempia.

Ylläolevan voin koota yhteen seuraavalla tavalla:

Suomen kansalla on valtiosääntönsä mukaan valtiollinen vapaus ja oikeus vaikuttaa yleisiin asioihin, joista osa on sellaisia, ettei niitä, olivatpa ne kuinka tähdellisiä tahansa, voida käsitellä ilman kansan omaa myötävaikutusta. Mutta valtiosäädyt ovat tämän kansan sijaiset ja ainoa orgaani, jonka välityksellä kansa kokonaisuudessaan voi laillisesti tätä oikeutta käyttää. Sentähden on valtiosäätyjen velvollisuus pysyä koolla ja suorittaa työnsä perustuslain mukaan, mikäli ei laillista estettä ole. Semmoinen este ei ole nykyisen valtiosääntöriidan olemassaolo nykyisellä kannallaan — sillä hallituksen esitysten käsitteleminen kiinnipitäen perustuslaista ei ole laittoman tilan hyväksymistä — eikä myöskään diktatuurlasetuksen olemassaolo, sillä nykyään ei voida katsoa valtiosäätyjen olevan semmoisen oikeudellisesti vaikuttavan pakon alaisina, joka estäisi niitä toimimasta vakaumuksensa mukaan. *Lain* vaatimus, että valtiosäätyjen tulee olla koolla ja käyttää kansan oikeutta, ei ole rauennut, vaikkakin on olemassa ristiriita hallituksen ja kansan välillä. Valtiosäätyjen velvollisuus, joka perustuu niiden oikeudelliseen asemaan kansaan nähden, on harkita jokaista armollista esitystä ja anomusta, tietysti myös ajan oloja silmälläpitäen. Jos he hylkäisivät jonkun armollisen esityksen vain siitä syystä, että he tahtovat käyttää semmoista menettelyä taktillisena keinona, niin he tekisivät itsensä syypäiksi laillisen oikeuden väärinkäyttämiseen, siis

oikeudenvastaiseen tekoon. Edellä sanotusta ei kuitenkaan seuraa, että valtiosäätyjen on kaikissa olosuhteissa jatkettava tavallisia töitään. Mutta nykyään heidän on niitä jatkettava pidättäen itselleen oikeuden jokaisessa oikeusriidan vaiheessa tutkia, mitä asema oikeutta myöten vaatii, mutta niiden ei tule ennakkopäätöksillä sitoa toimintaansa.

Tammikuulla 1905.

Luonnoksia Vänrikki Stoolin tarinain uutta suomennosta varten

tehnyt

O. MANNINEN.

I.

Von Törne.

Jo oisko mainittu ehk' ohimennen
mies Mikkelin, von Törne vanhus ennen?
Uroita hänkin oli harmaita
ja Savon varajoukon johtaja.

Mies suomalainen, juurta juurevinta,
kuin vanha visarunko rustopinta;
ei leikin häntä saatu hämminkiin,
siin' iskua ja vankkaa vaadittiin.

Hän ties sen itse: suott' ei kansa kehu,
ett' ukko Törnessä on miehen mehu,
mies kannallaan, mik' arvo olikin,
everstiluutnantin tai majurin.

Ma tunsin vanhuksen jo sodan takaa:
samainen ryhti pyylevä ja vakaa,
kuin oisi pölkky, outo luuli niin,
puettu virkakaapuun, kannuksiin.

Mut sydän sykki alla pölkyn pinnan,
löi uljas sydän terveen miehenrinnan,
tulisin verin, vahvoin valtimoin,
ei tahran käymä eikä syömä koin.

Ja synnyinmaalle löi sen selvä lyönti;
se kelpo mies, ken sille arvon myönti.
Miks? Selkeän ties syyn hän ilmoittaa:
se hänen, hänen joukkons' oli maa.

Ma muistan, kuinka kesken seuran tutun
häll' loputon ol' usein juoksu jutun:
„maa tää, maa parhain alla auringon",
ja „kansa sellainen kuin hällä on!"

Hän hajasäärin silloin seista suosi,
muut piirinään — se hällä korska kuosi,
kosk' ollut pääll' ei maan, ken kiistää vois,
ettei hän suomalainen majur' ois.

Ei ylikäyvää tuosta kunniastaan
hän tiennyt, vaikka maailmoja vastaan
pää pystyss' ottanut ois mennäkseen
hän miekoin, miehin, valtakirjoineen.

Mut joskus hän, kun oikein juttu maittoi,
myös suomalaisen järjenlahjaa laittoi,
kuink' ollaan rehdit, mutta tuhmatkin;
hän päästi päälle naurun raittihin.

Vaan annas, moitteen muu ken alkaa koki, —
vait! Ukko vain sen sai, ei toinen toki.
Puhuja kauaskaan ei ehtinyt,
jo vastaan soi: „Suu kiinni, herra, nyt!

Mä kysyn teiltä, sanasankarilta,
min kansan näyttää mailta, manterilta,
min voitte kirjan, tarun tietämän
kuin tää, näin jalon, uljaan, mielevän?

Sen kanssa viran puolest' olkaa kerta,
kun luodit vinkuvat, kun sataa verta,
ja sanokaa, kun näätte, tokko on
mies Suomen tuleton ja tolkuton!"

Noin ukko rauhan, noin myös sodan ajan!
Mull' oli virka joukon majoittajan;

hänest' on paljon muuta muistossain,
Lapuan päivästä nyt kerron vain.

Me perkattavaks saatiin metsän pieli,
kaikk' oli valmiit, eespäin mennä mieli,
mut vanha herra päätyi seisomaan,
„kosk' ampui Suomen mies niin ravakkaan".

„Seis, pojat!" huusi, „saakaa tuki puista
ja niittäkäätte ryssää niinkuin ruista;
työ tyyni, tarkka silmä sihdin taa!
Nyt tulee hauska, kystä korppi saa."

Jokaisen joukostaan hän tunsi, tiesi —
ei nimi tuttu vain, mut itse miesi,
jokaista tarkkas, jonka nähdä voi,
kuin isä kullekin hän sanan soi:

„Noin, Kalle Hurtti, kas se sattui maaliin,
ei enää keikkune, ken sai sen saaliin.
Korpraali Flink, ain' äityy ammuntas!
Voi, Pekka Pistol kaatui, peijakas!

Vahinko, — kunnon poika niinkuin kulta,
saa Pekastaan nyt taatto torpan multa."
Näin haastoi hän, näin johti joukkoaan,
hän, suomalainen koko sielultaan.

Sai sana Adlercreutzin: „Minne jäätte?
Päin rivit, päälle käykää! Rientäkäätte!"
Von Törne tyynnä katsoi lähettiin,
jäi paikalleen ja vastasi: „Vai niin!"

Voi hauskaa! Pyylevänä lipun ääreen
hän pylvästäikse ryhtiin hajasääreen,
kuin iankaiken seista aatteleis
ja virkkais luodillekin: „Huuti, seis!"

Min viestintuoja mokomalle? Nolo
jo siinä nuoren vänrikin ol' olo;
hän oli tullut tulta vinhempään,
ja käskystä ei vanhus viitenään.

„Majuri, eespäin!“ — „No, no, joutavoitte!
Ei tässä vaaraa, senhän nähdä voitte!“ —
„Kenraali käski.“ — „Hurraan saakohon
Karl Adlercreutz, hän kunnon miesi on!“

Ne sanat tuskin pääsi äijän suusta,
kun naamaan lensi kaarnan pirsta puusta:
„Hohoo, sit' odotinkin vähintään,
se miespä mestari on tähtäämään.

Se melkein sattui, eipä paljon vailla;
sanoa voin nyt Hannu Klingan lailla,
kun kuula hipoi hänen kulmiaan:
'Tuo hiis ei karta miehen naamaakaan'.“

Hänt' aina huvitti tuo sana toistaa,
taas aimo nauruss' ukon naama loistaa,
ja taas hän asentoon käy pönäkkään,
kupeessa käsi, sääret levällään.

Ties, kuinka kauan kuhnaillut ois vielä,
mut kun hän parhaiks siin' on tulen tiellä,
pau, lensi luoti, miten osuikaan,
juur' äijän polviporttiin avaraan.

Tapaavan takkiaan hän tunsi jonkin,
kurottui, katsoi: puhki on kuin onkin!
Lievettä nosti, nosti toista — voi,
on reikä molemmissa, lempo soi!

Hän närkästyi ja korvan juurta raapi:
„Työn tästä Matti räätäli nyt saapi!
Hoi, Jukka kulta, katsos, tokko on
ees takapuoli tapaturmaton.“

Ja hätään juoksi vanha renki Jukka:
„Voi, herra, hullumpi on täällä hukka,
edessä vielä lieve jäljell' ois,
repale tässä vaan ja päärme pois.“

Nyt Törne julmistui: „Sen mokomakin,
noin ampuu aivan tärviölle takin,
mi päivää toista tuskin päällä lie!
Päin, pojat! Nyt sen pirun piru vie!“

II.

Munter.

Adlercreutzin, jalon herran —
sekin muisto maksaa vaivan —
sotamiestä multaan kerran
saattavan näin hiljaa aivan;
hatun riisui, katseen hartaan
loi hän luota haudan partaan
pirttihin, miss' oli pian
Hannu Munter saapa sijan.

Mont' ei muutoin saattajaksi
saanut vainaan viime rata:
kuopan kaivoi miestä kaksi,
neljä arkun kantajata;
paitsi papin, vielä huomaa
korpraalia kolme kuomaa
jalon parven päällisinä, —
neljäs, majoittaja, minä.

Siinä koko loisto haudan.
Yllä tamineensa kulut,
Munterilla neljän laudan
lomass' oli soukat sulut;
tyyni, vakaa multaan mennen
niinkuin elon kaiken ennen,
kuoloss' urho tuskin muuttui,
vauhti vaan, se tietty, puuttui.

Sodan vaiheista kun sousi
noin nyt vainaa valkamahan,
Buss korpraali puheen nousi
aseveikost' alkamahan:
mikä hällä suku, tunto,
puhe, voima, sydän, kunto,
luotu urhon luonto heti, —
kuuluviin Buss kaikki veti.

Hiljaa miehet mielin hartain
seisoi, sai taas hymysuulla,
punoin päitä viiksipartain,
vainaan sarvisanat kuulla. —
Suurta ei se maksa juttu,
jokapäiväinen ja tuttu,
tuskin kostut kuuntelulta;
vaan jo Buss saa vuoron multa:

„Miehet, nyt on Munter poissa,
uljas, kuulu yli muiden,
uros umpisokkeloissa,
alla surman ansapuiden.
Sodan, marssin, taiston teistä
sai jo selvän käskyn seistä,
löihe maistoon levon makeen,
tallukat päin taivaslakeen.

Meillä, jotka tulta kohti
rinnan mentiin, meill' on selko,
tokko päin hän käydä tohti
vaiko väistymään sai pelko,
tokko kalventama kauhun
keskell' oli liekin, sauhun,
vaiko alla kuolon arvan
vanhan kantoi vaskenkarvan.

Saloiltaan hän tänne meille
saapui, miesi jäykkä, vakaa,
niinkuin taatot taiston teille
sai jo ikiaikain takaa;
kitsas oli kielen keli,
velikulta silmäss' eli:
sanaa kolme ehkä erään,
vaan ne niinkuin naulan perään.

Suku kaikki sotamiessä
eli, kuoli, yhtä luuta,
alimmassa arvon tiessä,
miekoin haastoi, säästi suuta;
kerran Kaarle kahdestoista
korotti jo yhden noista
korpraaliks, — se sattui satu;
alaspäin taas siitä latu.

Moni, virkaan äkkinäinen,
kotiin kauan kaipaa, suree,
miel' on ange, allapäinen,
kunnes aika luonnon puree.
Munterinp' ei ollut nulo
Kustaan lipun luokse tulo;
oli, vaikka vasta tuotu,
soturiksi niinkuin luotu.

Joi ja kivääriinsä raamun
iski iloss' ensi illan;
vääpelipä tulless' aamun
tomutteli turkinvillan,
virkkoi: 'Ällös olko arka,
näin on virka, poika parka!
Joko norjuit?' Hannu vastas:
'Kyllä, kiitos parkinnastas!'

Siitä suuttui viinan maistoon,
ain' ol' uuras, virkku, rehti;
heti menness' ensi taistoon
luodin olkaan saada ehti.
Kuuli kuuman ampiaisen
Döbeln: 'Pojat, kuka sai sen?'
Munter olkapäätään kaappas,
virkkoi: 'Tuostahan se raappas.'

Tuskin toipuneeks sai tuosta,
uutehen jo puuttui pulmaan:
kasakkain jäi käsiin, juosta
piti puoleen peninkulmaan,
lenkutella jaloin levein
minkä aron varsa kevein,
kunnes apuun urhokuomat
osuivat kuin onnen tuomat.

Otsa vaahtos, sydän hakkas,
rinta puuskui, hohkui huuli,
kun jo viimein laukka lakkas,
vaan ei mennyt miehen tuuli.
Veikot vieress' ilkkui vielä:
'Tarkenitko? Taisi tiellä
olla oiva juoksukeli?'
Munter virkkoi: 'Menetteli.'

Lyötiin sitten Armfelt. Siinä
Munter lippuaan ol' likin,
seisoi hurmepinta-piinä,
hän se lipun pelastikin.
Nytpä sai jo, jumal'auta,
rahan rehti rintalauta;
Munterill' on vanha viisi,
virkkoi tuohon vaan: 'No hiisi!'

Niinkuin kahakoissa noissa,
niin hän tiensä kaiken kulki,
nurku outo, pelko poissa,
kuulumpi vain maine julki;
harmentuivat parran karvat,
harventuivat sanat harvat,
vaan kun sauhuun, liekkiin lähtiin,
samaks saakka kuoloon nähtiin.

Taannoin poikaa katsomahan
vanha äiti leiriin tuli,

silloin silmät Munter-pahan
vettyi, lopen luonto suli;
istui kaiken kevät-yötä
mesisuulla muorin myötä.
Ämmän surmannee nyt suru,
kun on poissa kullanmuru.

Myhäilyllä, myöntelyllä
kaikkehen vain Munter vastas,
muuta ei kuin „niin“ ja „kyllä“,
kunnes lauloi vanha rastas:
'Poika kulta, mieles malta!
Viisas väistyi vaaran alta,
vähämieli kohti koki!' —
Silloin toinen: 'Äläs toki!'

Vaan jo surma luodin takoi,
tien jo telkes, rajan rasti.
Vaiheet kaikki tasan jakoi
kanssamme hän tähän asti;
viel' ol' eilen karski ukko,
suussa tuima mällitukko,
piti vahdin vailla unta,
koolla kun ol' esikunta.

Päiväkäsky kertoi juuri,
kuinka herrain pöytään viisti
puhinalla pommi suuri,
puhevuoron heiltä riisti.
Munter, tulen tuttu, koviin
sylkäisevi kouraloviin,
koppaa herjan, täyttä jalkaa
pihamaalle matkan alkaa.

Oven ehti niinkuin näätä,
poikki porstuan jo luisti,
portahille yhtä päätä,
räjähtää kun pommi muisti.
Siin' ol' äijän töitten loppu,
mutta viel' ei tullut hoppu;
maaten maassa mullin mallin
Munter virkkoi: 'Hiis vei pallin.'

Tänään aamun suussa häilyi
vielä hengen viime kyven;
loppuun saakka sama säilyi
hällä sankar-ryhti tyven.
'Kas kuin pommi äijän karsi:
poissa toinen käsivarsi,
rinnan kaiken rikkoi siru!'
Munter vaan: 'Se halkes, piru.'

Näin hän kuoli, näin hän eli,
alkoi miessä, päätti miessä,
vitkaan puhui, virkku veli
oli aina vaaran tiessä;
tuttu toiminnan, ei melun,
tuttu puutteen, ponnistelun,
taisi kaikki kantaa, voida,
yhtä vain ei — vaikeroida.

Maailma jos maksaa voisi
kovat päivämme ja yömme,
Suomen verikentill' oisi
kieli kertoella työmme,
lausuis liput sotarinnan
moisten Munterien hinnan,
moni kultakaulus noita
kumartaa sais kompuroita.

Hänt' en muistella ma saata,
ettei vanha rinta paisu.
Missä tuonen toukomaata
vakoomaan niin varsa raisu!
Painanut ei pelko mieltä,
aina „hei“ vaan ja „pois tieltä“,
rummun jälkeen, marssi suora,
eespäin, siinä noutonuora.

Eikä ystävää niin varmaa,
tyyntä, altist', uskollista.
Niinkuin lapsi miesi harmaa,
vihas tuskin vihollista.
Ne ol' urhon kouran alaa
niinkuin mälli hammaspalaa;

kummallakin pinteet kovat,
silti sangen rakkaat ovat.

Kunnia nyt kukkuroikoon
kummun, kussa uljas makaa!
Ikimuiston vartioikoon
miehuus, miehenkunto vakaa!
Orjan jalka ei saa painaa
hautaa, miss' on Munter vainaa.
Kaitkoon vanha kantasuku
aina! Amen! Hyvin nuku!"

Buss korpraali päätti, alas
astui päältä hiekan harmaan.
Adlercreutz nyt haastaa halas,
kätehensä voitonvarmaan
otti lapion ja heitti
kummulle, mi urhon peitti,
hiljaa hiukan Suomen multaa; —
sanat harvat, mutta kultaa!

Niistä syttyi sydänjuuri,
puhe nosti miesten mieltä,
vaikkei sorea ja suuri,
Munterin vain omaa kieltä;
kunniamme julki tuomaan,
soturille muiston suomaan
kelpas yli muun kentiesi; —
lausui: „Olit Suomen miesi!"

Taidetta.

Suomen kuvaamataide v. 1904.

Kirjoittanut

HJALMAR ÖHMAN.

Viime vuoden näyttelyt tarjosivat realistisen kuvan taiteemme nykyisestä huolestuttavasta tilasta. Se taide, joka vielä jonkun aikaa sitten iloitsi olemassaolostaan, joka haaveili ja suunnitteli, kokeili ja uhmaili, huoletonna ja ylpeänä nuoresta voimastaan, on nyt melkein masennuksissa. Joku yksityinen onnistunut debyytti, yksi ja toinen vanhoja aiheita värittelevä huomattavuus 90-luvun ajoilta, muuten ikävystyttävän tasainen keskinkertaisuus, joka painaa leimansa taiteeseemme kokonaisuudessaan. Tuntuu siltä kuin kulkisi puutarhassa, jossa kauneimmat kukat makaavat maassa tai seisovat taittuneina nuokkuvin latvoin samalla kuin toiset kasvit vapisevat rajuilman runtelusta.

Jo kauan on kilpailu valtion palkinnosta ollut kevätnäyttelyiden melkein ainoana vetovoimana. Viime vuonna ei sekään tarjonnut sanottavasti mieltäkiinnittävää. SIMBERG sai palkinnon jokseenkin banaalista taulustaan „Haavoittunut enkeli“, samalla kuin BLOMSTEDT sai lisäpalkinnon kauniista naisen muotokuvasta, joka myös oli esillä syysnäyttelyssä. Muista kilpailevista tauluista oli vain HÄMÄLÄISEN „Lemminkäinen ja Hiiden hirvi“ omiansa herättämään jonkun verran huomiota. Tämä suun-

nittelultaan ja värinkäsittelyltään melkoisesti mielikuvitusta puuttuva taulu ei juuri ollut edullinen todiste tekijänsä taipumuksista kuviomaalaukseen. Sitävastoin oli hänen runsas kokoelmansa luonnoksia Saksan ja Italian matkoilta syysnäyttelyn ilahduttavimpia ilmiöitä. Sattuva silmä näkemään aiheen elävyyttä ja hämmästyttävä varmuus tuoda esille sen luonteenomaisia piirteitä pienissä klassillisissa maisemakuvissa ja vanhaa arkitehtuuria esittävissä tauluissa näyttää olevan nuorelle taiteilijalle ominaista. Lähinnä voisi hänen erikoisuuttaan verrata matkustelevan sanomalehtimiehen satunnaisiin matkakirjeisiin, joissa hän muutamilla piirteillä koettaa kuvailla ensimäisiä vaikutuksiansa seuduista ja oloista. Ei mitään uutta ja erityisesti itsenäistä, vaan enimmäkseen kaikille tunnettuja seikkoja, kuitenkin kuvattuina hieman tavallisuudesta poikkeavalla keskittämiskyvyllä.

THOMÉN „Leikkivät pojat meren rannalla" oli toinen iloinen yllätys syysnäyttelyssä. Aihe muistutti Enckelliä, jonka aurinkoinen elämänilo ja riemu kuvatessa alastonta ihmisruumista loisti tästäkin kuvasta. LAURÉN antoi muutamia näytteitä leikillisen dekoratiivisista taipumuksistaan, niin koruttomia ja aito suomalaisia, että luuli näkevänsä johonkin kansantarinaan tai sentapaiseen aiottuja kuvia. WESTERHOLMin kahta kaunista maisemakuvaa tekisi melkein mieli pitää kahden aikaisemman aiheen toistamisena. VLASOV asetti näytteille muutamia tunnelmakuvia ja EDELFELT m. m. pari muotokuvaa.

Helpoituksen tunteella tarkastelija kääntyy mieltä painostavista näyttelyistämme siihen monumentaalimaalaustaiteeseen, joka viime vuoden kuluessa on päässyt yhä suurempaan vauhtiin. Olisikohan kenties oikeutettu tässä näkemään ajanmerkin? Ovatko ne yksityisten henkilöiden ja yleisten laitosten tilaukset, jotka ovat aiheuttaneet kokonaisen sarjan monumentaalisia maalauksia, katsottavat ilmauksiksi todellakin heräävästä taiteen tarpeesta? Jos niin on, silloin seisoisimme taiteemme kehityksen käännekohdassa, jolloin kauneudenjumalattaret astuisivat alas yksinäisiltä kukkuloiltaan ihmisten keskuuteen, jolloin taide oltuaan ihanaa leikkiä luojansa korkeaksi iloksi muuttuisi rakkaaksi ja välttämättömäksi tekijäksi jokapäiväisessä elämässä. Niin suuresti kuin täytyykin valittaa luovan taidetuotannon heikkenemistä, ei kuitenkaan voisi olla tyytyväisyydellä tervehtimättä mainittuun suuntaan tapahtuvaa muutosta. Nuori kukoistava taiteemme ei olisi silloin ollut pelkkä ulkomaan kasvi, jonka

kohtaloksi tuli nopea kuihtuminen, vaan se olisi kultuurinkannattaja, joka on todella taistellut itsellensä aseman yleisessä tietoisuudessa.

Noin kuukausi takaperin valmistui teos, joka on niinhyvin suuren kansallisen viehätyksensä puolesta kuin sen vuoksi, että se sijaitsee kansalle rakkaimmassa salissa, mutta ennen kaikkea sisäisen taiteellisen arvonsa vuoksi pysyvä kaikkina aikoina kultuurimme ja taiteemme muistomerkkinä. Tämä EDELFELTin suurin teos, jonka yliopisto 15 vuotta takaperin päätti hankkia arvokkaaksi muistoksi korkeakoulumme puolikolmatta sataa vuotisesta olemassaolosta, esittää erästä kohtausta sen perustamisjuhlallisuuksissa Turussa, nimittäin juhlakulkuetta, joka on akatemiatalossa toimitetusta vihkimistilaisuudesta matkalla tuomiokirkkoon, „rukoilemaan siellä Herran siunausta uudelle opinistuimelle, Suomen kalleimmalle koristeelle". Edellänsä kuuluttajat ja juhlan toimeenpanijat kulkee Per Brahe uljaasti, henkivartiain saattamana, ja hänen perästänsä tulee yliopistonvirkakunta: piispa Rothovius, rehtori Petraeus, professorit Terserus, Dalekarlius-Stjernhöök, Wexionius-Gyldenstolpe y. m., ja ylioppilaita sekä „ratsujoukko, joka häipyy kaukaisuuteen". Edelfelt on itse ohjelmassa, joka sanomalehtien kautta lienee yleisölle osittain tuttu, kuvaillut teostansa. Hän on siinä myös huomauttanut niistä vaikeuksista, joita hänellä on ollut voitettavina, ennenkuin kuva kypsyi nykyiseen muotoonsa. Ei ollut mikään helppo tehtävä maalata Rubensin ja Velasquezin vuosisadalta otettua aihetta, ellei taiteilija tahtonut toistaa suuria mestareita. Mutta toiselta puolen tarjosivat verraten vaatimattomat Turun olot taiteilijalle tavallaan tilaisuuden omintakeiseen käsittelyyn. Ja Edelfelt onkin ilmeisesti yksinkertaisilla keinoilla onnistunut saamaan ihmeteltävän voimakkaan vaikutuksen. Hänen maalauksensa, vaikkapa se onkin suoritettu öljyllä, vaikuttaa yhtä monumentaalisen voimakkaasti kuin fresko ja kuitenkin siinä vallitsee öljymaalauksen hohto ja juhlallisuus. Siinä on samalla kertaa, niinkuin professori Levertin kirjoittaa Svenska Dagbladetissa, „historiallisen kronikan tyylikästä ja yksinkertaista monumentaalisuutta" ja kansallis-historiallisten muistojen runoutta ja sädeloistoa. Erityinen todellisuudenviehätys on tällä kuvalla siinä suhteessa, että taiteilija Fidiaan ja vanhojen italialaisten maalarien tapaan on tosiperäisten historiallisten muotokuvien rinnalle asettanut tunnettujen aikalaistemme kuvia. Per Brahe-ryhmä yliopiston juhlasalissa on Edelfeltin tähänastisen taiteen korkein saavutus, teos, jonka luomisessa hänen laajoilla tutkimuksillansa (joista satakunnan

luonnosta juuri Per Brahe-ryhmää varten), hänen hienolla sivistyksellänsä, hänen humaanisella ja ritarillisella olemuksellansa, hänen rakkaudellansa omaa maata ja sen suuria muistoja kohtaan on yhtä suuri osuus kuin hänen mestarinkädellään.

Myöskin toinen jättiläisteos, vaikka se sisällykseltään on aivan vastakkaista laatua ja sijaitsee paikalla, johon pääkaupungin juhlahälinä ei ollenkaan ulotu, on kuluneena vuonna saanut lopullisen viimeistelynsä, nimittäin GALLÉNin freskot Juseliuksen hautakappelissa Porissa. Siihen sijaan että Edelfelt kuvailee elämän, eritotenkin henkisen elämän voittokulkua, ihmisen kilvoitusta rakentaa muotoja, joiden tarkoituksena on uhmailla kuolemaa ja katoovaisuutta, antaa Gallén maalauksissaan kootun kuvan tyhjiin-raukeamisen kaikki-hävittävästä kulusta läpi elämän. Nämä kaksi teosta tarjoisivat monessa suhteessa tilaisuuden vertailla niiden luojien taiteellisia erikoisuuksia, suurta maailmanmiestä ja suurta erakkoa, toisiinsa. Mutta moinen tarkastelu veisi ulkopuolelle tilapäisen tehtäväni alaa. Se vain sanottakoon, että samoinkuin Edelfeltillä Per Brahe-kulkueessa niin on Gallénilla Porin freskoissa ollut tilaisuus ilmituoda taiteellisen yksilöytensä koko voima. Hän ei ole koskaan ennen niin mahtavasti kuin tässä huutanut julki elämän ristiriitojen, tuon näennäisesti ihanan idyllin, jonka takana hävityksen voimat väijyvät, synnyttämää epätoivoa, ei koskaan ole hänen olemassaolon arvoitusta harkitseva synkkä mietiskelynsä päässyt ilmenemään niin monipuolisesti ja täysipitoisesti.

Kahdessa rinnakkaisessa kuvasarjassa, kolme henkilökuvaa toisella ja kolme maisemaa toisella puolella, Gallén soinnuttelee aihettansa, jonka hän vähitellen antaa paisua ja sulautua voimakkaasti vaikuttavaksi loppusäveleeksi. Ensimäinen kohtaus on lapsenleikistä ja nuoruuden unelmista kudottu keväinen idylli, jossa katsotaan kuolemaa samanlaisella ihmetyksellä ja hiljaisella surumielisyydellä kuin nähdään linnun putoovan maahan pojan nuolen lävistämänä. Toisessa kohtauksessa uhkaa kaikenhävittäjä jo rakkauden onnea ja omaa pesää, kypsyneen miehuuden uljaita saavutuksia. Kolmannessa kuvassa näemme kuolon miehen, joka on aluksinensa joutunut rannalle, missä ihmiset milloin resigneerattuina, milloin mietiskellen tai epätoivoisina odottavat välttämätöntä kohtaloansa, että heidät samoinkuin nyyhkyttävä nuori nainen, joka jo on otettu, vietäisiin mustan joen toiselle puolelle. Sama ajatus on läpikäyvänä kolmessa maise-

makuvassa, tuossa valoisassa talvitunnelmassa, jossa kuurainen nuori koivu seisoo lumen peittämien mäntyjen ja kuusien keskellä, tuossa kolkossa syyskuvassa, jossa meri mustana kuohuu ja hautaristit aavemaisina häämöittävät, ja vihdoin viimeisen tuomion kuvassa laavavirtoineen ja tulisine pilvineen. Toiselta puolen kosmillisessa kuvauksessa ja toiselta puolen paratiisin kuvassa on taiteilija sävelkerron tavoin toistanut tätä läpikäyvää aihetta.

Jos jätetään huomioonottamatta aiheettomat attribuutit, esim. kukka, jota nuori tyttö pitää kädessään ensimäisessä kuvassa, mustat ristit syysmaisemassa, urkutorvet, silinterihattu ja pääkallot lautturin veneessä, ja antaudutaan kokonaan niiden syvämielisten ajatusten ja voimakkaiden tunnelmien valtaan, jotka maalari on kappelissa ilmituonut, niin ei voi olla tuntematta sitä haltioitumisen voimaa ja siveltimen tenhoa, jotka ovat tässä olleet yhdessä vaikuttamassa. Harvinaista on semmoinen mielikuvituksen ja tunteen voima, se yli äyräittensä kuohuva personallinen temperamentti, mikä ilmenee kuvissa, ihailtava se henkinen joustavuus, joka noina vuosina, jolloin moni muu töintuskin jaksoi ajatella ajatustaan loppuun, ylläpiti taiteellista luomisvoimaa. Valistunut rakennuttaja, joka mausoleen kautta on tahtonut pysyvästi säilyttää kuolleen tyttärensä muiston on samalla siten pystyttänyt muistomerkin suomalaiselle nerolle, joka, jos maalaukset vain teknillisesti jaksavat kestää ankaran ilma-alamme vaikutusta, on kohottava tuon syrjäisen kauppakaupungin Kokemäenjoen rannalla maamme huomattavimpien nähtävyyksien joukkoon.

Yliopisto on kuluneena vuonna paitsi Edelfeltin juhlasalimaalauksia hankkinut vielä erään monumentaalisen kuvan, MAGNUS ENCKELLin otsikkomaalauksen kirjaston lukusalin toiseen kattoholvipäätyyn. Kuva, jonka luonnos oli nähtävänä jo Enckellin erikoisnäyttelyssä aikoinaan, esittää „kulta-ajan“ nuorta miestä ja nuorta naista. Mies nuoren voimansa kukoistuksessa on ojentautunut kukkivan puun juurelle, nainen istuu miettiväisenä ja kainona hänen vierellään, samalla kuin auringon kultainen valovirta päilyy oksien ja kukkasten lomitse heidän alastomille vartaloilleen. Tällä maalaus- ja kuvanveistotaiteen välimuodolla, jota Enckell mieluimmin viljelee, on mielestäni jonkunlaista yhteyttä muinaisajan miehis-naisellisen ihmisihanteen kanssa. Myöskin hänen taiteessaan on jotakin miehis-naisellista, se on miehekkään kuvanveistotaiteen ja naisellisen maalaustaiteen yhtymystä. Se liittää edellisen yksinkertaisen, hyväilevän viivaleikin ja vahvan muotovoiman jälkimäisen väriheh-

kuun ja miellyttämishaluiseen loistoon. Onko olemassa mitään pysyväisesti kauniimpaa ja mieltäkiinnittävämpää kuin ihmisruumis? Voimme väsyä luonnonkuviin, aatteen esityksiin, kaikkeen muuhun, mitä taiteilijat mahdollisesti meille kilvan esittävät, mutta oman itsemme kuvaaminen kauniissa ja alastomassa ihanteellisuudessa on kuin leipä pöydässä, joka ei koskaan menetä makuansa, kuinka vaihtelevat mielitekomme muuten lienevätkään.

On sanottu Enckellin kuvan soveltuvan hyvin salin tunnelmaan, sen „viisaan lepoon". Minusta tuntuu se sen ohessa korkealla paikallaan tutkijain päiden yläpuolella olevan omansa kiinnittämään kirjain kahlitseman sielun tosielämään, sen suloisen aurinkoiseen riemuun, korkeampaan kuin teoriojen sopusointuun. Ja tämä muistutus elämän omasta täysinäisestä onnesta, ojennettuna niille, jotka Faustin tavoin istuvat täällä kirjoihin ja käsikirjoituksiin vaipuneina, kuinka teeskentelemättä ja ehjästi se vaikuttaa? Ei mitään ponsisanoja, ei mitään pöyhkeileviä eleitä, vaan hiljaiselle tutkimukselle soveltuvaa objektiivisuutta. Se on taidetta taiteilijoita ja oppineita varten. Ne, jotka samoinkuin minä, eivät ole voineet pitää Falkmanin maalauksia täytenä totena, odottaisivat mielihyvällä, että yliopiston viranomaiset saisivat tilaisuuden antaa Enckellin koristettavaksi myöskin lukusalin toisen päätyholvin.

Helsingin kansankirjaston lukusali on sekin saanut monumentaalisen kaunistuksen, RISSASEN freskon, joka esittää työstä kotiinpalaavaa talonpoikaisväkeä. Enckell ja Edelfelt olivat kyllin varovaisia säilyttääkseen maalauksissaan ne teknilliset ilmaisukeinot, joilla he olivat tottuneet voittamaan taiteelliset voittonsa. Rissanen, varsinainen vesivärimaalaajamme, on opiskeltuaan Italiassa rohjennut lähteä freskomaalauksen vaikealle uralle. Ei ole epäilemistä, että tämä yritys vei hänet liian syville vesille. Jo taulun suuri koko näyttää tuottaneen taiteilijalle vaikeuksia, joita hänen ei ole onnistunut täydellisesti voittaa. Kuvassa, joka on aiottu myöskin läheltä katsottavaksi, on viivojen käyttö liian kankeata ja epävapaata ja värit liian laimeat ja ilmeettömät. Kuvassa ei ole mitään, joka olisi omansa viehättämään silmää, herättämään korkeampia ajatuksia kuin noita jokapäiväisiä, vaivojen ja väsymyksen synnyttämiä. Ja kumminkin luulen sillä yleisöllä, joka työstä uupuneena tulee tänne tiedonjanoansa sammuttamaan, olevan oikeuden vaatia ravintoa kauneudenkaipuulleenkin. Kuva voisi mahdollisesti herättää kansatieteentutkijan

mielenkiintoa ulkomaisessa museossa, mutta en luule sen tyydyttävän älykästä suomalaista työmiestä.

Vuoteen 1903 verrattuina olivat viime vuoden näyttelyjen saavuttamat voitot kuvanveistotaiteen alalla jotenkin vähäiset. HAAPASALO saavutti veistoksellaan „Paimenpoika“ kauniin voiton taiteellensa. Hyvin keksitty, viivojen vedossa luontevalla ja sulavalla rytmillä esitetty aihe ja muodon tunnollisen tarkka käsittely — siinä kuvan synnyttämät, ilahduttavat vaikutelmat. NYLUND asetti näytteille muutamia muotokuvia, jotka osoittivat harvinaisen voimakasta luonteenkuvaus- ja keskityskykyä. Myöskin STIGELLiltä ja WIKSTRÖMiltä oli hyviä rintakuvia näyttelyssä.

*

Pääkaupungin uusi, nouseva rakennustaide on vuoden kuluessa saanut hyvin arvokkaan lisäyksen, GESELLIUS, LINDGREN ja SAARISEN suunnitteleman Pohjoismaiden pankin uutisrakennuksen. Kansallisromantista tyyliänsä, jonka he perinpohjin sovittivat esim. Pohjolan taloon, ovat arkkitehdit tässä muovaelleet läheisten rakennusten empiretyylin mukaan ja ovat he mielestäni saaneet aikaan luoman, joka on yhtä itsenäinen, mutta hillitympi, hienompi kuin heidän aikaisemmat tuotteensa. Taiteensa „myrsky- ja kiihkokauden“ nuorekkaan kuohuvista aatteista ovat he nyt kiteiksi valaneet uuden rakennusmuodon, joka ainakin minua personallisesti sangen paljon viehättää. Täytyy olla kovin kiihkoisa uskossaan taiteeseensa luullakseen, että kadulla päivän hommissa hyörivällä yleisöllä on aikaa ja harrastusta syventyä jonkun fasaadin, kuten esim. Aleksanterinkadun varrella olevan Pohjolan talon, pieniin näppäriin yksityiskohtiin. Kulkija sitävastoin hätäiselläkin silmäyksellä käsittää viivojen ja pintojen suhteet. Siksipä näyttävätkin suhteet, eivätkä koristukset, olevan pääseikkana kaupunkirakennuksen ulkoasussa. Ja juuri tässä suhteessa on uusi talo Unioninkadun varrella läpeensä jalo. Jo nuo tyynet, kokonaiset pinnat, niiden ja akkunain välinen suhde ja ennen kaikkea yläkerroksen akkunain etäisyys katonreunuksesta vaikuttavat monumentaalisella voimalla. Kauniita, sileäksi hakattuja vuolukivipintoja vasten kuvastuvat loistavasti veistelty balkongi, älykkäästi muovaeltu katonreunus ja porttaalikehyksen ja reunuslaitoksen koristukset komean korkokuvan tavoin. Siselöidystä

messingistä tehdyt ulko-ovet ja sisäkoristukset, suurimmaksi osaksi taiteilija E. EHRSTRÖMin työtä, ovat samoinkuin arkkitehti V. JUNGin tekemät Yksityispankin toimitussalin kaunistukset tuota viehättävää keskiaikuista tyyliä, josta viime vuonna puhuessani Polyteknikkojen talosta ja muutamista Katajanokan uutisrakennuksista olin tilaisuudessa mainitsemaan. Mielihyvällä täytyy tunnustaa, että vanhaa kirkkokoristelusta on näissä Merkuriukselle pyhitetyissä taloissa tarkoitusta vastaavalla tavalla rikkaammin somistettuna käytetty. Hauska liikepalatsin ja yksityistalon yhdistelmä on arkkitehti H. NEOVIUKSEN suunnittelema osakeyhtiö Navigatorin talo Etelä-Makasiinin- ja Unioninkatujen kulmassa. Päinvastoin kuin useimmissa yksityisrakennuksissa, jotka Helsinkiin viime vuonna on rakennettu, on personallista mielikuvitusta tässä jalostanut hieno ja koulittu maku, joka fasadin käyttötavassa yksinkertaiseen ratsionalismiin liittyneenä vaikuttaa edullisesti.

Uusimman rakennustaiteen ratsionalistinen suunta ilmeni selvästi ja taidokkaasti FROSTERUKSEN ja STRENGELLin suunnittelemassa Helsingin asemahuoneen luonnoksessa. Tuoreessa muistossa on kai vielä se sanomalehtikiista, jonka nuoret arkkitehdit palkintolautakunnan päätöksen johdosta aloittivat. Se koski kysymystä, missä määrin nykyajan suuren teknillisen kehityksen synnyttämä tyyli paremmin kuin keskiaikainen linna- ja kivikirkkotyyli soveltuisi rakennukseen, joka oli juuri tämän nykyaikaisen kehityksen palveluksessa.

*

Europassa yhä suurempaa huomiota herättävän rakennustaiteemme uusia virtauksia ovat kirjailija-arkkitehtimme käsitelleet erityisissä kirjoituksissa myöskin ulkomaisissa aikakauskirjoissa. Köyhällä taidekirjallisuudellamme on muutoin tuskin mitään arvokkaampaa teosta merkille pantavana kuin WENTZEL HAGELSTAMin Ljus'in kustannuksella julkaisema *Axel Gallénin* monografia. Tuo runsaasti kuvitettu teos ilmestyi myöskin suomalaisessa asussa, Helmi Setälän kääntämänä Otavan kustannuksella.

Kirjallisuutta.

Runoutta.

JOEL LEHTONEN, *Perm.* Syysyön unelma. Helsingissä 1904, Otava. 90 siv. 12:o. Hinta 1: 50.

Joel Lehtonen on uusi tulokas nuorien runoniekkojemme parveen. Enteistä päättäen on syytä toivoa, että hänestä voi tulla tähän parveen todellinen lisä muuhunkin, ei vaan päälukuun nähden. Tosin saanee ja täytynee pitää kokolailla liioiteltuina niitä innostuneita ylistyksiä, joita joulun edellä Joel Lehtosen „debyytin" johdosta jotkut kynämiehet näkyivät ilmoille tuovan. Niistä ylistyksistä päättäen ei Joel Lehtonen olisi enempää eikä vähempää kuin kirjallisuutemme tuleva messias. Mitään messias-lupauksia ei ainakaan tämän kirjoittaja ole Permissä havainnut.

Mutta se mielestäni täytyy havaita ja tunnustaa, ettei „Perm" ole suinkaan mikään aivan tavallinen ensikertalaisen yritys.

Mitä ulkonaiseen muotoon, kielen rikkauteen ja käyttöön ja yleensä taidekeinojen hallitsemiseen tulee, niin siinä suhteessa tosin ei „Permissä" mielestäni ole mitään merkittäviä ansioita. Joel Lehtosen kieli tuntuu verrattain köyhältä ja mehuttomalta, varsinkin jos sitä vertaa esim. Leino veljesten kieleen. Ja ne monet usein oudoilta ja tekaistuiltakin tuntuvat sanat ja muutamat väkinäiset Volter Kilpeä muistuttavat sanayhdistykset, joita Permissä tapaa, pikemmin tekevät kielen köyhyyden tuntuvammaksi kuin auttavat sitä poistamaan. Myöskin runomuodon käyttäminen näyttää tuottavan tekijälle vaikeutta. Ontuvia säkeitä tapaa usein; kenties siihen on syynä se kypsymätön mielivaltaisuus, jolla runoilija tuntuu säkeitään sinkahuttelevan. Vielä yleisempänäkin puutteena „Permissä" täytyy mielestäni huomauttaa, ettei siinä ilmene mitään erityistä kuvausvoiman rikkautta ja havainnollisuutta. Koko Permin taru on vain suurin ylimalkaisin piirtein esitetty ja sielläkin, missä yksityiskohtia hiukan seikkaperäisemmin ryhdytään kuvaamaan, on aniharvoin mitään suurempaa elävyyttä ja tarkkapiirteisyyttä saavutettu. — Tämä seikka kuitenkin epäilemättä suureksi osaksi johtuu myös siitä, että ne olot, joita tekijä on ryhtynyt kuvaamaan, ovat hänelle niin kaukana, että hänen on ollut vaikea niistä mitään elävää ja havainnollista kuvaa luoda. Ja kun hän arvatenkaan ei ole myöskään millään varsinaisilla tutkimuksilla koettanut mielikuvitukselleen tukikohtia hakea, on kuvan Perman maasta ja kansasta, sen elosta ja oloista täytynyt väkisinkin jäädä hänelle jotenkin värittömäksi, suurin piirtein vetäistyksi kynäpiirrokseksi.

Mutta kaikesta huolimatta tekee Permruno kokonaisuudessaan kuitenkin mukaansatempaavan vaikutuksen. Se johtuu epäilemättä etupäässä

siitä, että se on voimalla ja lennolla kuvailtu ja suoritettu. Vaikka kuvaus onkin yleensä väreistä ja havainnollisuudesta köyhää, henkii siitä kuitenkin vastaan voimakas inspiratsioni. Lukija saa sen käsityksen, että takana on tarmokas temperamentti, joka pyrkii tuntemaan omalla tavallaan ja tuntemiaan omalla tavalla ilmaisemaan. Pääasia runoudessa on sittenkin aina runoilijan oman tunteen vilpittömyys ja voima. Missä runoilija vain itse todella voimakkaasti jotain tuntee, siellä saa hän myös tavallisesti tunteensa toisiinkin tartutetuksi, huolimatta ilmaisukeinojen heikkoudesta ja taidetekniikin vaillinaisesta hallitsemisesta.

Se mikä Perm-runossa ennen kaikkea voimakkaasti vaikuttaa, on itse pääsankarin hahmo. Perm on Kullervomainen, tarmokkailla kynänvedoilla kuvailtu voimaluonne, jonka uhmaileva itseluottamus ja luja usko omaan sankarikutsumukseen tulevat vaikuttavasti kuvatuiksi. Mainitsen vain näytteenä sen kohdan, jossa Perm anoo „jylhän jumalan“ ääntä ja saa jumalalta selityksen siitä, mitä siltä vaaditaan, joka sankariksi tulla aikoo:

„Ei uroita tehden tehdä:
uroot syntyvät uroiksi.
Vain siinä valinta jylhä,
yli kaiken uskalsiko
uhrata uroshaluille.
Syki yhtenä sydännä!
Niinpä käy uros elossa,
kuten käy sokeakuuro
taistelussa tuiskivassa.
Ei kuule koston kohuja:
kuulee kutsunsa kohuja.
Heikon peikkoja ei hoksi:
heikkoutta peikot kaikki.
Näkee jylhän jumalan säilän
tietä eellä auki lyövän
siihen katseensa teroitti,
kuten sieluunsa sokea.

Isät, äidit, siskot suisti,
jos ovat tiellä tuiman käskyn,
jumalansa julman äänen.
Ei nuku naikkosen poville,
nukkuu polkunsa okaihin!
niillä selkä sitkistyvi.
Ystäväistä ei ylintä,
elo vankin vanhempansa,
tahto korkea kotinsa,
surma suuri vapahtajansa.
Valvoi, uinui, vaipui, nousi,
kaikki teki tahtomalla.
Kohti julman jumalan ääntä,
yli vuorten, halki merten!
Ylös, yhäti ylemmä, vaikka
surma syliksi tulisi!
Keuhkoissa kipenten kiehu,
ainut askel ei sivuhun!“

Voidakseen näin lennokkaasti ja voimakkaasti sankarikutsumusta kuvailla, täytyy kuvaajassa itsessään olla „ruutia“, olla kyky itse kohdastaan voimakkaasti tuntea. Ja juuri se seikka, että „Perm“ runo tätä tekijästään todistaa, antaa mielestäni aihetta hyviin toiveisiin.

K. S. L.

Kertomuksia ja kuvauksia.

ILMARI CALAMNIUS, *Nuoren miehen kädestä.* Kokoelma mielialoja. Helsingissä 1904, Otava. 250 siv. 8:o. Hinta 3: 25.

„Nuoren Suomen" kirjailijoiden joukossa on Ilmari Calamniuksella jo tunnettu ja tunnustettu nimi; lyyrillisenä runoilijana varsinkin kansanlaulun tyyliin hän on sekä tunteen lämmöllä että muodon siroudella voittanut paljon ystäviä ja mielihyvällä lie yleisö hänen suorasanaisiinkin sepitelmiinsä tutustunut. Proosa on kuitenkin tähän saakka ollut hänen tuotannossaan toisarvoisessa asemassa, kunnes hän viime jouluksi julkaisi suurehkon „kokoelman mielialoja", suorasanaisia novelleja ylläolevalla otsakirjoituksella. Se sisältää noin kolmisenkymmentä tarinaa, sekaisin totta ja leikkiä, ja niiden vaikutus lukijaan on jotenkin sama kuin runoilijan laulujenkin: ei tosin erikoisen omintakeinen ja voimakas, mutta kuitenkin sangen paljon keskinkertaisuuden yläpuolelle kohoava, ennen kaikkea sympaatinen kirjailijaluonne. Calamniuksen „lastut" eivät enemmän sisällykseltään kuin muodoltaankaan ole niin käänteentekeviä ja klassillisia, kuin aikoinaan Juhani Ahon, mutta että hänen piirrelmänsä ovat sekä hienosti tunnettuja että hyvästi kuvattuja, ei tahdottane kieltää. Mikä niissä erityisesti viehättää, on kaikkialla esiinpistävä syvä inhimillinen myötätuntoisuus, ja tämä tunnearvo se sittenkin, luullaksemme, lopullisesti painaa vaa'assa enemmän kuin ylenmäärin hiottu, mutta usein kylmä muodollinen mestaruus, joka nykyajan kertomataiteessa on pääpyrintönä ja jota myöskin arvostelijat tavallisesti ihailevat. Tällä emme suinkaan tahdo väittää, että muoto taiteessa olisi mikään sivuseikka, emmekä sitäkään, että se Calamniuksen kertomuksissa olisi siksi jäänyt. Päinvastoin tuntuu siltä, että aihe on useimmiten onnellisesti osannut määrätä sekä sommittelun laajuuden että sanontatavan valinnan, ilman että krjoittajan on tarvinnut niillä päiväkausia päätänsä vaivata. Ellemme erehdy, käy „mielialojen" paperille pano Calamniukselta verrattain helposti. Mutta tällaisessa helppoudessa piilee kuitenkin samalla vaara laskea julkisuuteen hyvän joukossa vähemmänkin hyvää. Ja tuntuu siltä, että Ilmari Calamniuskaan ei ole tätä vaaraa kokonaan välttänyt. Ainakin näiden rivien kirjoittajasta ovat kokoelman mietiskelevät kirjoitukset, sellaiset kuin „Toisena päivänä", runomittainen „Mullerrus", „Tällaisena yönä", „Sydämmeni tuskassa", „Sunnuntai-mietelmä" ja „Omantuntonsa orja", sangen paljon muita varsinaisesti kertovia heikompia ja ikäänkuin Calamniuksen oikealta alalta syrjässä.

Tänä hänen „oikeana alanaan" tahtoisimme pitää varsinaista kertomusta, sillä se Calamniukselta „luistaa kuin vettä valaen", etenkin jos aihe on hiukan koomillinen. Sydänmaalaisten hätä ja kauhistus, kun he

ensi kertaa näkevät kanotillakulkijan ja jota he luulevat itse sielun viholliseksi, sekä tämän johdosta syntynyt tuuma toimittaa kirkossa esirukouksia, on kuvattu hermoja kutkuttavalla huumorilla. Samoin myöskin helsinkiläinen täyshoitolaistäti Karoliina Kanalin sekä pastori Möhönen ja hänen Ressu-koiransa. Humoristinen sävy on niinikään jutelmilla „Rovastin raittiuslupaus“ ja „Mikä virkamies sitä työ outta?“ ja se se myöskin vaikuttaa, että aiheeltaan vähäpätöisen, pitkänlaisen „Polkupyörämatkankin“ huvikseen lukee. Kaikissa näissä on huumori hyväntahtoista, joskin pirteätä: satiirisen kärjen saa se kokoelman viimeisessä novellissa „Ystävämme Polykarpus“, jossa kuvataan sellaista nuorta yhteiskunnan ylimpiä sijoja tavoittelevaa pyrkijätyyppiä, jolle tunnettu nimi ja suuret suosijat ovat tiet tasoittaneet ja valmiiksi viitoittaneet. Sellaistahan on Juhani Ahokin kuvannut ensimäisissä lastuistaan — „Tulevaisuuden mies“, — mutta niitä on meillä kuitenkin siksi paljon ja siksi erilaisia, ettei liene viaksi luettava, vaikkapa toinenkin samaa aihetta käsittelee.

Vakavasisällyksiset kertoelmat kuvastavat runoilijan eri hetkinä erilaisia mielialoja ja niiden mukaan kertomarunouden eri puolia. Vieno, idyllimäinen tunnelma vallitsee kappaleessa „Olli ja Alli“, hieno, osaksi leikillinen on „Saattajan salaisuus“, realistisempaa taidetta on jo kuvaus Venäjän Karjalasta ja jotenkin synkästi väritettyä kertomuksessa „Sokea tyttö“, jossa todellisesti, mutta samalla säälien kuvaillaan sydänmaalaisen tyttöraukan kärsimyksiä.

Erityisesti on vielä mainittava Ilmari Calamniuksen luonnonkuvaukset. Hänhän on oikeastaan maaseudun lapsi, ja minkälaisen maaseudun! Perä-Pohjolan, jossa luonto on karua ja jylhää, mutta samalla suurta ja valtavata. Ehkäpä ei juuri kaunista sen mitta-asteikon mukaan, jolla täällä etelämpänä luontoa arvostellaan. Mutta runoilijasta itsestä se on kaunista, sillä siihen yhdistävät häntä lukemattomat siteet. „Ja mikä maisema ei näyttäisi kauniilta ja tekisi valtavaa vaikutusta, kun siihen yhtyy jollain tavalla ihmissielun omituinen tunne-elämä?“ — Missä Calamnius yrittää vain yksinomaan luontoa maalailla, kuvata maisemata vain sen itsensä vuoksi, siinä hän onnistuu heikommin ja tuntuu se silloin aina jonkinlaiselta Juhani Ahon jäljittelyltä, kuten esim. kuvauksissa „Aamutunnelma“, „Luistinjää“ ja „Kirottu Helsinki“, mutta missä luonnonkuvaukset ovat vain tapausten taustana, vilahtelevat vain kuin sivumennen, siinä luo hän usein parilla sanalla kuvan, joka on tarkka ja täyteläinen. Vai voiko paremmin esittää syksyisen sadepäivän tunnelmaa, kuin kertomuksessa „Riisuttu riemuni“ seuraavalla ainoalla lauseella: „Mutta ulkona pimeni ilma kuni yöksi, ja suhisten lankesi lokakuun sade tulvanaan pitkin pihaa ja peltoja?“

Kielellistä puolta käsittelee Ilmari Calamnius taiturin tavalla. Hänen sanavarastonsa on sangen rikas; epäilemättä on hän siihen ammentanut

paljon kansankielen runsaista lähteistä. Näkee, että kuvat ja ajatukset ovat voineet täysin määrätä kielellisen asun eikä päinvastoin.

Uskallamme ennustaa Ilmari Calamniuksen novelleille lukuisasti lukijoita ja toivomme ainakin omasta puolestamme, että saman „nuoren miehen kädestä" kiertyisi jatkoksi uusia samantapaisia lastuja. Sillä rattoisa ystävä on taloon aina tervetullut.

F. L.

Oppikirjoja.

ELIS LAGERBLAD, *Maantiedon oppikirja.* Viides painos. Suom. F. O. Rapola. Porvoossa 1904, Werner Söderström Osakeyhtiö. 326 siv. 8:o. Hinta 3: —.

Joku aika sitten on ilmestynyt lehtori Lagerbladin toimittaman maantieteen oppikirjan viides painos, F. O. Rapolan suomentamana. Tämä uusi painos näyttää olevan hieman (12 sivua) laajempi kuin edellinen ja ulkoasukin on entistään sievempi. Sisällykseenkin nähden on tehty muutoksia. Varsinkin on silmiinpistäviä muutoksia Suomen maantieteessä, joka on koetettu saada ajanmukaisemmalle kannalle. Jos kirjantekijä olisi muittenkin maitten kuvauksissa käyttänyt tieteen uusimpia tuloksia hyväkseen, niin olisi kirjan sisällys tullut paljoa asiallisemmaksi kuin mitä se itse asiassa on. Sitäpaitsi olisimme ehkä pitkäksi aikaa olleet turvatut uusien painosten yhä uudistuvalta tulvalta.

Tekijä eroittaa maapallomme mantereet kuuteen maanosaan. Hän näyttää käyttäneen tässä vanhaa viisijakoa ja ottaneen eteläiset napamaat lisäksi, joten maanosia on tullut kuusi. Jos kerran mainitaan eteläiset napamaat, niin miksi jätetään pohjoiset napamaat pois, sillä onhan nämä jossakin määrin tunnetummat kuin eteläiset? Maanosista puhuttaessa olisin suonut Europallekin nimen ja yleiskatsauksen enkä olisi niitä jättänyt pois, kuten kirjantekijä näyttää tehneen. Sitten olisin vienyt *Suomen, Venäjän, Skandinaavian maat* ja *Brittein saaret* edes johonkin Europan osaan. En uskalla epäillä, ettei lehtori Lagerblad sitä tietäisi; tämä seikka on mahdollisesti kiireessä unohtunut tai ovat sen ehkä jotkut muut seikat aiheuttaneet. Koska leveysasteet lasketaan ekvaattorista, niin olisi luonnollista, että maanosien, maitten ja valtakuntien asemia määrättäessä ensin käytettäisi pienempää ja sitten suurempaa astelukua eikä päinvastoin. Hauskaa olisi myös ollut nähdä leveysasteet *Aasian, Austraalian* ja erittäinkin *Suomen* asemaa määrättäessä. Mitä Suomen pinta-alaan tulee, niin on tekijä siinä käyttänyt lukua 373,604 km^2. Tämä luku on kyllä verrattain yleisesti käytetty. Laskun sitä varten on tehnyt Venäjän pää-

esikunnan kenraalimajuri J. Strelbitski jo vuonna 1882. Maanmittauksen ylihallituksen laskun mukaan on Suomen pinta-ala 371,783 km.² Mielestäni olisi ollut parempi käyttää tätä jälkimäistä lukua, koska se on varmempi senkintakia, että siihen on luettuna viimeisessä rajankäynnissä (1896—97) tullut lisäaluekin. (Vrt. Suomen kartasto, teksti.) Numeroita näyttää tekijä muuten käyttäneen epävarmasti. Milloin on esim. vuoren korkeus ilmaistu tarkalleen metreissä, vaikka luku ei olekkaan tarkka, milloin on se ilmaistuna lähimaille. Kun ei tahdota ilmaista täsmällistä korkeutta, niin on paikallaan tämä jälkimäinen menettelytapa. Syvyyksien määräykset ovat myöskin epätarkkoja. Ahvenanmeren esim. sanotaan olevan 300 metriä syvä. Jos siinä onkin niin syviä syvänteitä, niin ei kuitenkaan koko meri ole lähimainkaan niin syvä.

Seuraavassa luettelen muutamia kohtia tekstistä, sieltä ja täältä, joissa tahtoisin toisin olevan. — Sivulla 3 sanotaan Suomen rajoista puhuttaessa „sitä rajoittavat E:ssä ja L:ssä *Itämeri ja sen* suuret lahdet Suomen lahti ja Pohjan lahti". Pitää kaiketi olla Itämeren suuret lahdet j. n. e. Edelleen on samalla sivulla — „se (nim. raja) menee poikki Laatokan ja Karjalan kannaksen ja *vihdoin Siestarjokea* myöten Suomen lahteen". Tästä lauseesta käy selville, ettei muka Siestarjoki olisi Karjalan kannaksella. Virhe on nähtävästi johtunut huolimattomasta kielen käytännöstä. Sivulla 4 on „*maapinta* kohoaa" pro maankuori kohoaa (Vrt. Suomen kartasto, teksti). Sivulla 5 mainitaan Valamosta puhuttaessa, että siellä on *kreikkalainen* pro kreikkalais-katolinen luostari. Samalla sivulla sanotaan saaristosta puhuttaessa „uloinna kohoaa merestä alastomia *graniittikallioita ja sileitä paasia*". Jos graniitti sana olisi jätetty pois, niin saisimme oikeamman käsityksen, sillä sekä kalliot että paadet voivat olla graniittia, jota niiden välttämättä kuitenkaan ei tarvitse olla. Edelleen kertoo tekijä että „isommilla saarilla ja rannikoilla ovat vuoret *metsäin peittämät*". Ei tämäkään pidä paikkaansa, sillä se seikka riippuu vuoriperästä (Vrt. esim. Fennia 18,9 B. Frosterus 1901). Siellä esimerkiksi, missä porfyri-graniitti on vallitsevana vuoriperänä, ovat vuoret enimmäkseen alastomia. Sivulla 5 on käytetty nimitystä „*Koillinen ylätasanko*" ja sivulla 6 on samaa nimitetty *ylänkömaaksi*. Paikallaan olisi käyttää vain samaa nimitystä samalle käsitteelle. Sivulla 5 on kuvattu tunturien yliset osat autioiksi ja alastomiksi ja 16:nnella sivulla „*peittää tunturien ylempiä osia lehtimetsä*". Kummastakaan selityksestä ei saa oikeata käsitystä tuntureista. Sivulla 7 mainitaan vain yksi Salpausselkä, mutta onhan niitä kaksikin sennimistä. Niinikään on kirjan mukaan vain pohjoisempi Salpausselkä katkonainen Vesijärven seuduilla. Jos lehtori Lagerblad tarkastelisi vähän Suomen geologisten tutkimusten karttalehtiä, niin huomaisi hän molempien olevan katkonaisia. Sivulla 7 sanotaan: „Pohjanmaan tasangon voi katsoa alkavan Siipyyn niemen pohjoispuolelta." Tämä on

verrattain epämääräinen selitys. Hult vainaja sanoo sen alkavan Siipyyn niemestä.

Sivulla 9 kerrotaan: „*Turpeen muodostumisen yhteydessä oli myöskin järvi- ja suomalmin synty. Kasvien mädätessä syntyneet hapot saavat nimiltäin sen aikaan, että rauta erittyy ympäröivistä maakerroksista ja laskeutuu rautamulta-kokkareina järvien ja soiden pohjaan.*“ Näinköhän tämä on paikkansa pitävä, sillä malmia on sellaisissakin järvissä, joissa ei ole kasvullisuutta. Sivulla 14 on ilmanalan yhteydessä muun muassa sanottu: „*Etäämpänä päiväntasaajasta pysyy aurinko matalammalla ja lämpö on siitä syystä vähäisempi kuin lähempänä päiväntasaajaa.*“ Jos kerta maa saa lämpönsä auringosta, niin luonnollisesti pitäisi lämmön olla suurempi siellä, missä aurinko on lähempänä maata; siis etäämpänäkö päiväntasaajasta! Samalla sivulla käy kirjantekijä vielä ennustamaankin sanoessaan, ettei Etelä-Suomeen voisi koskaan tulla 40° pakkasta. Sivulla 15 mainitaan kasvikunnasta puhuessa „Maapallon sadoista tuhansista kasvilajeista ei ole meillä *paljo päälle tuhannen.*“ Tämä lause todistaa jotenkin laihaa käsitystä meidän kasvimaailmastamme. Onhan meillä paljon enemmänkin kasvilajia. Jos tekijä olisi käyttänyt sanaa „*putkilokasvi*“ niin asia olisi ollut sillä autettu. Sivulla 17 on *jänis* laskettu niiden arvokkaiden turkkieläinten joukkoon, *joita enimmän pyydetään.* Olisi hauskaa tietää, miten arvokas jäniksen turkki on ja pyydetäänkö sitä enimmän sen tähden? Variksen vahingollisuudesta muuten ollaan eri mieltä, vieläpä pitävät toiset sitä hyödyllisenä (Vrt. Brehm'in, Holmgren'in ja Reuter'in y. m. lausuntoja variksen hyödyllisyydestä). Sivulla 21 on sanottu *rukiin viljelyksen* ulottuvan Lapin etelärajaan saakka. Suomen kartaston 11 b karttalehdestä saa sen käsityksen, että rukiin viljelys ulottuisi rajaviivaan, joka kulkisi Tornion seuduilta Rovaniemen kautta Kuolajärven kirkolle. Tämä ei suinkaan ole Lapin eteläraja. Edelleen on samalla sivulla: „Perunan asemesta käytettiin muinoin nauriita, mutta nykyään niitä viljellään ylipäänsä *vain karjan ruoaksi.*“ Niitä nauriita, joita ihmiset ennen käyttivät perunan asemasta, ei nykyään käytetä karjan ruoaksi, vaan rehunaurista eli turnipsia, joka on tosin nauris sekin, mutta kuitenkin eri lajia.

Sivulla 43 määritellään Kemin kaupungin asema siten, että se olisi *Kemijoen suun edustalla.* Minun tietääkseni ei mainittu kaupunki ole saarella eikä liioin meressä, jossa sen pitäisi kirjan määrityksen mukaan olla. Sivulla 60 sanoo tekijä Skandinaavian niemimaan *joka puolella* olevan meriä ja merenlahtia — ja hieman myöhemmin hän kuitenkin sanoo sen koillisessa olevan *kiinni mannermaassa.* Suurta epävarmuutta osoittaa tämä asioitten käsittelyssä. Sivulla 62 on Skandinaavian lumiraja esitetty olevan 1,000—1,600 metrin korkeudella. Eihän tämä pidä paikkaansa, sillä esim. *Wagner* sanoo lumirajan

täällä esim. 70° pohj. leveyttä olevan vain 800 metrin korkeudella. Sivulla 67 on kirjantekijän mukaan Ruotsissa 4 yliopistoa ja kuitenkin luettelee hän niitä vain 3. Saksassa niinikään sanotaan olevan 21 yliopistoa, vaikka saksalaiset (esim. prof. A. Blino viimeisessä pain. Erkunde'a) mainitsevat niitä vain 20. Sivulla 78 on sanottu Englannissa olevan samat *viljelyskasvit* kuin meilläkin. Luultavasti on tarkoitettu viljakasveja. Samantapaiseen käsitykseen johtuu Venäjän viljakasveista puhuttaissa (sivu 49). 81:nnellä sivulla kertoo tekijä Brittein saarilla olevan rautateitä tiheämmässä kuin missään muussa maassa ja kumma kyllä väittää sama tekijä niin olevan asianlaidan Belgiassakin. Keski-Europan eläinkunnan sanoo kirjantekijä (sivu 95) olevan *melkein saman kuin meidänkin.* Joko tässä on erehdys taikka arvoisa tekijä ei käsitä, mitä eläinkunnalla ymmärretään, sillä suurenmoinen erohan on Keski-Europan ja meidän eläinkunnallamme. Olisi myös hauska tietää, missä Keski-Europan osassa „koiraa käytetään *paljo* vetojuhtana"? 98 sivulla on sanottu, ettei Islannissa *metsiäkään ole.* Jos kohta siellä ei ole sellaisia metsiä, kuin meillä, niin on siellä ainakin n. s. vaivaismetsiä. Sivulla 135 mainitaan Välimeren veden olevan *syvemmältä aina* 12 $^1/_2$° *lämmintä.* Wagner esimerkiksi tietää antaa tähänkin toisia tietoja. Hän nimittäin sanoo, että lämpömäärä syvemmällä (900—4,400 m. syvyydellä) Välimeren läntisessä osassa olisi + 12,7° ja itäisessä osassa + 13,5°. Kumpainenkaan luku ei näytä pitävän yhtä lehtori Lagerbladin antaman tiedon kanssa.

136:nnella sivulla puhutaan vähän Etelä-Europan eläinkunnasta ja muun muassa mainitaan: „Kotieläimet ovat samat kuin *muualla Europassa,* paitsi että *aasi* ja *puhveli* ovat yleisemmät." Koska nämä eläimet ovat yleisemmät Etelä-Europassa kuin muualla Europassa, niin pitäisi kai täällä Suomessakin niitä olla. En ainakaan minä ole nähnyt aasia tai puhvelia täällä kotieläimenä. Kahvin hedelmäksi on 179 sivulla sanottu *marja,* vaikka sillä on *marjamainen* hedelmä. Sivulla 183 sanotaan kirgiisit olevan yhtä kuin kasakat. Jos kirgiisi tekee kasakkapalvelusta, niin silloin vasta hän on kasakka. Merien syvyydestä puhuttaessa mainitaan Jeso ja Puerto Rico saarien läheisyydessä olevan syvimmät paikat (8,500 ja 8,300 metriä). Tavallisesta koulukartastostakin olisi kirjantekijä jo nähnyt että Tonga ja Kermandeç saarten välissä on paikkoja, joista toinen on 9,200 ja toinen 9,430 metriä syvä. Merien eläimistä puhuttaessa taas sanoo tekijä muun muassa, että korallieläimet, jotka rakentelevat laajoja riuttoja, olisivat mikroskooppisia eläimiä. Kaiketi myöntää lehtori Lagerbladkin, etteivät nämä juuri mikroskooppisia eläimiä ole. — Tällaisia huomautuksia, joita tässä olen tuonut esiin, olisi minulla vielä suuri joukko varastossani, melkeinpä saisin niistä pienen kirjan kokoon.

Ehkäpä jo nämä luetellutkin huomautukset tuovat esille kirjan arvon ja tarkkuuden.

Mitä suomennokseen tulee, niin on se koetettu saada vastaamaan alkukieltä niin paljon kuin mahdollista. Tuntuupa käännös usein liiankin sananmukaiselta ja kankealtakin. Kirjan ulkokannella on nimi „Lagerblad Maantiede", ja tekstissä tavataan nimitys „yleismaantiede". Olisin toivonut, että suomentaja johdonmukaisesti kirjan ensimäisellä lehdelläkin olisi käyttänyt nimeä „maantieteen oppikirja" eikä „*maantiedon oppikirja*". Tämä on kyllä muodollinen seikka, mutta onhan nimitys maantiede jo siksi vakaantunut, että sitä kyllä voisi käyttää. Itäindia on kirjoitettu yhdeksi sanaksi, mutta Länsi-intia liiteviivaa käyttämällä. Alpit ovat kirjoitetut joskus suurella, joskus pienellä kirjaimella. Sisäalppeja on sivulla 90 nimitetty *keskimäisiksi* alpeiksi. Jos tätä jälkimäistä nimitystä käyttäisimme, niin syntyisi sekaannusta *Keskialppien* kanssa. Omituisella tavalla on suomentaja merkinnyt väli-ilmansuuntia: Kaakko = Kk, koillinen = Kl, luode = Lu, lounas = Lo. Geologisissa kertomuksissa on mielestäni käytetty paljon johdonmukaisempaa merkitsemistapaa. Niissä näet on kutakin väli-ilmansuuntaa merkitty nimen kahdella ensimäisellä kirjaimella, joten niiden merkit olisivat Ko, Ka, Lo ja Lu. Sivulla 4 on *Korpon* pro Korppoon. Sivulla 3 on *Patsjoki*, mutta sivulla 12 *Paatsjoki*. Sivulla 17 on *uimalinnut* pro vesilinnut. Sivulla 17 on kirjoitettu „rapu" ja sivulla 23 „krapu." Sivulla 29 on „*Högfors*" (Uudellamaalla) käännettynä „*Korkeakoski*" pro Karkkila. Sivulla 179 on kahvipavuista puhuttaessa „*frökärnor*" käännetty „*kivet*" pro siemensisukset. Samalla sivulla on „*sopuli*" pro soopeli. Sivulla 207 on „*silkkipuita*" pro silkkiäispuita, Sivulla 282 on „*levi-lajit*" pro levälajit.

L. Helle.

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Valtiopäivät: työkysymys valtiopäivillä. — Prokuraattorin murha.

Kun valtiosäädyt tammik. 24 p. uudelleen kokoontuivat ja työtä oli ryhdyttävä jatkamaan, näyttäytyi, ettei ollut niinkään helppo päästä taipaleelle. Esiintyi nimittäin aatelis- ja porvarissäädyn edusmiesten puolelta herätetty kysymys, voivatko valtiosäädyt nykyisissä oloissa ryhtyä valtiopäivätyöhön, vai olisiko niiden kaikesta työstä kieltäydyttävä, kunnes

suotuisa vastaus säätyjen suureen anomukseen ennättäisi tulla. Viisi edusmiestä porvarissäädystä, jotka eivät katsoneet työtä voitavan jatkaa, oli kantansa osoittamiseksi jäänyt kokonaan valtiopäiviltä pois; samoin ovat jotkut aatelismiehet samasta syystä jättäneet polettinsa takaisin, johon aatelismiehillä muuten tietysti ilmankin tätä syytä oli laillinen oikeus.

Tämän n. s. lakkokysymyksen alku johtui oikeastaan jo keskusteluista ennen valtiopäiviä. Joitakuita puoltajia oli saanut semmoinen teoria, että laillinen valtiopäivätyö, nykyisissä oloissa, on mahdoton, koska diktatuuriasetukset ja karkoitukset ovat vaikuttaneet valtiopäivien kokoonpanoon, niin että se ei ole sama kuin laillisissa oloissa, — koska diktatuuri sisältää uhkauksen valtiosäätyjen puhe- ja toimivapautta vastaan, — ja koska ei ole takeita siitä, että säätyjen päätöksille annetaan niille tulevaa merkitystä.

Jos tämä teoria olisi yleisemmin tunnustettu oikeaksi, olisi tietysti seurauksena ollut, että valtiosäädyt eivät olisi ensinkään voineet aloittaa työtänsä, vaan ainoastaan kokoontua ilmoittaakseen, etteivät voineet laillisesti toimia. Tässä muodossa ei teoria kuitenkaan saavuttanut juuri mitään kannatusta, vaan se muodostettiin siksi, että valtiosäädyt eivät nykyisissä oloissa ole oikeutetut ryhtymään muuhun työhön kuin toimiin laillisen järjestyksen palauttamiseksi. Samassa tietysti oli osa teorian ylempänä mainituista perusteluista hylätty. Sillä jos kerran valtiopäiväin kokoonpano ei olisi ollut laillinen, eivät ne olisi olleet oikeutetut millään tavalla ryhtymään kansaa edustamaan. Ja jos uhka valtiosäätyjen puhe- ja toimintavaltaa vastaan olisi niin suuri, että se estäisi edusmiehiä vakaumuksensa mukaan toimimasta, niin ei tietysti eduskunnalla olisi saattanut olla oikeutta ryhtyä semmoiseen tehtävään kuin yrityksiin laillisen järjestyksen palauttamiseksi, tehtävään, joka saattoi suuremmassa määrässä kysyä rohkeata vakaumuksessa pysymistä kuin mikään muu asia.

Kun väliaikainen suostunta tuli käsiteltäväksi, oli joitakuita, jotka edellisen teorian mukaan eivät tahtoneet ryhtyä ensinkään asiata käsittelemään tai tahtoivat ilman muuta hylätä suostunnan. Mutta verrattomasti suurin osa kaikkien säätyjen jäseniä asettui päinvastaiselle kannalle, myös enimmät mainitun teorian kannattajat muodostellen teoriansa uudelleen niin, että valtiosäädyt saattoivat, paitsi laillisten olojen palauttamista, myöskin myöntää väliaikaisen suostunnan, olettamalla että säätyjen anomus laillisten olojen palauttamisesta, hyväksytään.

Täten oli puheenalainen teoria kehittynyt eri asteissaan, kunnes loman jälkeen teoria sai käytännöllisen kärjen sen suuren kannatuksen vuoksi, joka sillä näytti olevan. Aatelis- ja porvarissäädyn jäsenistä luultiin enemmistön olevan sillä kannalla, että säännölliseen ja viralliseen valtiopäivätyöhön, mikäli se ei koskenut laillisten olojen palauttamista, ei ensinkään saatettu ryhtyä. Mainitut säädyt, porvarissääty äänestyksen jäl-

keen, edelleen panivatkin pöydälle kaikki anomusehdoitukset, kunnes vastaus säätyjen anomukseen oli saapunut.[1]

Pappis- ja talonpoikaissääty, niiden sekä perustuslailliset että hallitusmieliset jäsenet, muutamia harvoja poikkeuksia viimeksimainitussa säädyssä lukuunottamatta, sekä melkoinen vähemmistö porvarissäädyssä olivat sillä kannalla, että työhön oli ryhdyttävä. Työn alkuunsaamista varten oli kuitenkin välttämätöntä, että kaikki säädyt siihen yhtyivät, sillä muuten ei voitu saada valiokuntatyötä käyntiin.

Yksimielisiä oltiin siitä, että työtä laillisen järjestyksen palauttamiseksi oli jatkettava. Sen sijaan että tähän kuuluvat asiat aikaisemmin oli kaikki keskitetty erityiseen valitusvaliokuntaan, voitiin siis verraten helposti yhtyä siitä, että muutkin valiokunnat, mikäli niiden käsiteltävänä oli tämänlaatuisia asioita, saattoivat niitä lopullisesti käsitellä. Edelleen oli asioita, jotka ovat ikäänkuin valtiosäätyjen sisäisiä, nk. Suomen pankin sekä Antellin ja Längmanin varojen hoito, jommoisten asiain käsittelyyn nähden ei ollut epäilyksiä. Mutta entä kaikki muut monilukuiset asiat!

Niistä, jotka eivät katsoneet säännölliseen työhön voitavan ryhtyä, saattoivat useimmat neuvottelujen aikana taipua siihen käsitykseen, että valiokunnat saattoivat ratkaisua odottaessa tehdä valmistelevaa työtä, kunhan vain ei lopullisia päätöksiä tehtäisi. Niiden perustuslaillisten edusmiesten puolelta, jotka katsoivat voitavan työhön ryhtyä, — ja niihin kuuluivat verrattomasti useimmat suomenmieliset ja joitakuita ruotsinmielisiä — myönnettiin taas, että lopullisen päätöksen laatu useassa asiassa saattoi riippua siitä, tulisiko laillinen järjestys palautettavaksi vai eikö. Missä määrin eri asiat olivat tätä laatua, olisi tosin ollut kussakin eri tapauksessa erikseen harkittava. Mutta kun tämmöinen harkinta saattoi tapahtua vain itse pääasian käsittelyn yhteydessä, sekä kun ei mitään työtä vielä ollut valmiina ja joku aika epäilemättä oli kuluva ennenkuin mietintöjä ennätettäisiin saada valmiiksi, katsoivat siis viimeksi mainitutkin voivansa toistaiseksi yhtyä siihen, että ainoastaan valmistelevaa työtä tehtäisiin. Täten oli siis löydetty tie, joka saattoi johtaa työn jatkamiseen. Aatelis- ja porvarissäätyjen enemmistöjen kannalla olevat valiokunnan jäsenet katsoivat voivansa yhtyä työntekoon sillä ehdolla, että valiokunnat valtiosäädyille ilmoittaisivat, että valiokunnat ovat päättäneet ryhtyä valmistelevasti käsittelemään niihin lykättyjä asioita, mutta että siihen nähden että valtiosäädyt vielä eivät olleet saaneet tietoa Keisarillisen Majesteetin päätöksestä valtiosäätyjen anomuksen johdosta, joka

[1] Aatelis- ja porvarissäädytkin ovat kuitenkin lähettäneet valiokuntiin hallituksen esitykset, toiset säädyt myöskin säätyesitys- ja anomusehdoitukset, joten aatelismiehet ja porvarit nyt valiokunnissa omistavat kaiken työnsä melkein yksinomaan nykyisen hallituksen esityksille sekä pappien ja talonpoikain säätyesityksille ja anomuksille.

koskee perustuslaillisen hallitustavan ja laillisen järjestyksen palauttamista, valiokunnat toistaiseksi eivät lopullisesti käsittelisi muita asioita kuin laillisen järjestyksen palauttamista ja erinäisiä valtiosäätyjen sisäisiä oloja koskevia; edelleen heidän puoleltaan esitettiin ehtona se vaatimus, että valiokunnat pyytäisivät tälle työjärjestykselle säätyjen hyväksymistä. Koska asiain silloisella kannalla ollen valiokuntatyöhön ryhtyminen oli pääasia, jopa valiokuntatyö ainoa, jolla oli käytännössä aktuaalista merkitystä, ja kun tällainen työn järjestäminen myöskin pysyi valtiopäiväjärjestyksen asettamissa rajoissa, niin ne perustuslailliset, jotka olivat työhön ryhtymisen puolella, katsoivat voivansa työjärjestyksen hyväksyä.

Paljon oli tarvittu keskusteluja, ennenkuin tästä menettelytavasta oli voitu perustuslaillisten eri ryhmien välillä yhtyä. Kun tulos oli saavutettu, ilmoitettiin se hallituspuolueen edustajille ja tarjottiin tilaisuutta keskusteluihin, jota ei kuitenkaan käytetty.

Valtiosäätyihin joutui kysymys ensinnä perustuslakivaliokunnan, sittemmin muutamien muiden valiokuntien asiata koskevien kirjelmäin johdosta. Ritaristo ja aateli hyväksyi valiokunnan työjärjestyksen suurella enemmistöllä (115 äänellä); ehdoton työstä kieltäytyminen sai osakseen vain 28 ääntä, joten siis nähtiin, että säädyn suuri enemmistö ei ollutkaan ehdottomalla „lakko"-kannalla, niinkuin oli ennakolta luultu. Porvarissäädyssä tapahtui hyväksyminen ilman lippuäänestystä, jos kyllä ei ilman vastalauseita sekä hallituspuoluelaisten että kielteisellä kannalla olevien puolelta. Mutta tiettävästi ei varsinaisella lakkokannalla siellä ollut muuta kuin alun toistakymmentä säädyn yli 70:stä jäsenestä, „lakkolaisiin" lukien silloin myöskin ne viisi, jotka olivat jääneet istunnoista pois. Pappis- sekä talonpoikaissäädyn puhemiehet selittivät — poiketen varamaamarsalkan ja porvarissäädyn puhemiehen kannasta — ehdoitetun työjärjestyksen olevan valtiopäiväjärjestystä vastaan ja kielsivät sen joutumisen äänestyksen alaiseksi. Keskustelun aikana tuotiin näissä säädyissä hallituspuolueen taholta esiin samanlaisia väitteitä; niitä on sitten uusittu hallitusmielisessä sanomalehdistössä, jossa perustuslaillisia edusmiehiä on syytetty „jarrutuksesta" y. m. s.

Syytös „jarrutuksesta" on kuitenkin, ainakin vielä ja erittäinkin mitä perustuslaillisiin suomenmielisiin tulee, kerrassaan epäoikeutettu, sillä valtiopäivätyö on käynnissä, ja juuri mainitun ryhmän ponnistukset saivat aikaan sen, että työ saatiin käyntiin, jota vastoin hallituspuolueen menettely olisi johtanut ehdottomaan seisaukseen. Perustuslaillisten suomenmielisten ansioksi on ymmärtääkseni myös luettava, että päätös työjärjestyksestä sai muodon, joka ei ole ristiriidassa perustuslain kanssa. Aivan epäilemättä ovat valtiosäädyt oikeutetut *toistaiseksi* tekemään ainoasti valmistelevaa työtä; jos sitä vastoin olisi päätetty, ettei voida lopulliseen työhön ryhtyä, *ennenkuin* valtiosäätyjen anomukseen on vastaus tullut, olisi

valtiosäätyjen kädet sidottu päätökseen, jossa pysyminen, jos vastaus kovin kauan viipyisi, saattaisi joutua ristiriitaan valtiopäiväjärjestyksen kanssa.

Joka tapauksessa on tärkeä valiokuntatyö jo ollut koko helmikuun ajan täydessä käynnissään; ainoastaan perin harvat valiokuntain jäsenet ovat työstä kieltäytyneet. Kun aatelittomain säätyjen miltei kaikki ja aatelissäädyn useat jäsenet kuuluvat valiokuntiin, niin tämä siis merkitsee sitä, että eduskunta on täydessä työssä. Ja tärkeät asiat ovat käsittelynalaisina. Puhumatta erityisestä valitusvaliokunnasta, on esim. perustuslakivaliokunta loppuunsuorittanut äänioikeusuudistuksen yleisen periaatteellisen käsittelyn sekä ensi lukemisessa porvarissäädyn ja melkoiseksi osaksi talonpoikaissäädynkin äänioikeusasian; valiokunnan enemmistökin tullee asettumaan tuntuvasti kansanvaltaisemmalle kannalle kuin hallituksen esitys. Talousvaliokunta on perinpohjaisesti käsitellyt tärkeätä raittiusasiaa ja on jo esim. ehtinyt hyväksyä kunnallisen kieltolain. Lakivaliokunta käsittelee notariaattilakia, laki- ja talousvaliokunta jakoasiaa sekä tientekorasitusta koskevia lakeja, yleinen anomusvaliokunta viime aikojen epäkohtia kouluoloissamme, tärkeitä kansansivistyskysymyksiä, ohjesääntöistä haureutta, valtio- ja pankkivaliokunta niille kuuluvia raha-asioita j. n. e., j. n. e. Puhe jarrutuksesta, työttömyydestä ja laiskuudesta on siis tätä nykyä ainakin valtiopäivistä yleensä käytettynä aivan perätöntä puhetta.

Kaikki esitykset, joita on kerrottu näille valtiopäiville annettavan, eivät tosin vielä ole käsittelyn alaisina; mutta siitäkään ei käyne *valtiopäiviä* syyttäminen, koska verrattomasti enin osa noista esityksistä vielä on kuin onkin hallituksen puolelta vielä valtiopäiville antamatta.

En saa tässä kirjeessäni olla käsittelemättä sitä päivän tapahtumaa, jonka johdosta raskas kysymys on viime aikoina mieliämme ahdistanut. Mitä todistaa niistä oloista, joihin kansamme on joutunut, miten on arvosteltava se kohtalokas tapaus, että maamme prokuraattori sai surmansa oman maan miehen kädestä?

Välittömän tunteen vastausta kysymykseen ei ole asiani tässä kuvata. Surun ja inhimillisen osanoton tunteet eivät kuulu julkisen keskustelun piiriin. Sellaisia tunteita ihminen osoittaa ihmiselle, mutta kun näitä tunteita asetetaan yhteyteen valtiollisten tarkoitusperien kanssa, niin se on omansa johtamaan asiallista arvostelua harhaan. Jos sellaista pitemmän aikaa jatketaan, esim. sanomalehtien palstoilla, niin on se merkkinä siitä, että tunteita keinotekoisesti kuohuttamalla tahdotaan puolueasiaa palvella. Jos mikään on epäinhimillistä ja arvotonta, niin on sitä tällainen tunteitten väärinkäyttö.

Mistä peruskohta on saatavana arvosteltaessa tapahtunutta valtiollista murhaa, sitä en saata paremmin osoittaa kuin lainaamalla tähän seuraavat Deákin sanat:

„Historia todistaa, että missä sisälliset eripuraisuudet ja siveellinen rappio syöksivät kerran mahtavatkin maat ja vallat perikatoon, siellä oli kaikkialla pahan alkulähteenä se, ettei lakeja noudatettu.“

En luule, että Suomi on jo kokonaan perikatoon syösty. Mutta lainaamani sanat esittävät vakaumuksen voimalla sen näkökohdan, joka on ennen kaikkia muita otettava esiin, kun on arvosteltava kysymyksessä olevaa tapahtumaa.

Mitä seurauksia siitä on, ettei ole lakeja noudatettu, että omassa keskuudessamme on pantu kysymykseen, onko lakeja noudatettava vai eikö, sitä on meidänkin yhteiskuntamme saanut yhä peloittavammassa määrin kokea. Laillisuus on kansan siveellinen perustus. Kun sitä horjutetaan, niin yksityisten mielet rupeavat irtautumaan siveellisen velvoituksen siteistä, sitä ei voi estää. Sillä silloin yhteiskunnalta puuttuu se arvovalta, se siveellinen valta, jota ilman järjellinen yhteiselämä on mahdoton.

Olen sanonut että laillisuuden höltymisestä on yhteiskunnalle turmiollisia seurauksia. Mutta kun tässäkin tapauksessa etsin turmiollisen seurauksen siitä alkulähteestä, jonka edellä mainitsin, niin kuulen jo myrskyisiä kysymyksiä: olotko siis ovat tehneet murhaajan, eikö murha ole murha, eikö rikos ole rikos, eikö rikosta tule paheksua? Eikö ole tarpeellista nostaa vireille kansalaisten piireissä kauhun ja siveellisen inhon tunteita sen Suomessa ennen kuulumattoman tapauksen johdosta, mikä nyt on nähty?

Tähän vastaan ensiksikin sillä yksinkertaisella huomautuksella, että yhteiskuntamme laki kyllä on arvosteltavaan tekoon nähden voimassa valtiovallan ylläpitämänä. Tämä laki tuomitsee murhan murhaksi; väkivallantekijä tulee suomalaisen tuomioistuimen tuomittavaksi. Missä lain käsi kohtaa rikkojaa, siinä ei ole tarpeen erityinen ponnistus syrjästä käsin oikeudentunnon voimassapitämiseksi. Sellainen ponnistus saattaisi vielä olla tarpeellinen, jos jollakin vaikuttavalla taholla olisi ilmennyt vastenmielisyyttä tunnustamaan sovellettavan lain rangaistusta oikeutetuksi. Mutta sitä ei ole tässä tapauksessa kuulunut. Niin muodoin ponnistus siveellisten tunteiden elvyttämiseksi on tässä tapauksessa aiheeton, se on ainakin voimien hukkaamista, voimien, joita tarvittaisiin käyttää niihin kohtiin, joissa lain valta todella on lamassa.

Siitä ajatuksesta että paheksumistulvan aiheuttaisi tarve saada aikaan vastakiihoitusta, en tahdo monta sanaa puhua. Mikään valtiollinen puolue meillä ei ole murhaan kiihoittanut. Se on kyllä myönnettävä, että hallitusmiestemme toiminta viime vuosina on joutunut ankaran, monesti epäilemättä mieskohtaisesti loukkaavankin arvostelun alaiseksi; ja että niin on tapahtunut, ei pitäisi olla aivan mahdotonta käsittää, kun ajattelee, että viime vuosien toimenpiteet ovat kohdanneet niin arkoja

ja kaikkien mieliä sytyttäviä asioita kuin kansallisuuttamme ja oikeusjärjestyksemme perustuksia ja että koko tuo arvostelu on luonnottomien paino-olojen vuoksi jäänyt n. s. maanalaisen kirjallisuuden ja kulkupuheiden varaan. Joka tapauksessa on se kiihoitus, jota meillä on harjoitettu, aivan lapsen leikkiä siihen verraten, jota julkisesti ja vapaasti ajetaan monessa muussa maassa, eikä tuo kiihoitus sittenkään siellä, missä oikeusjärjestys on voimassa, ole johtanut valtiollisiin murhiin. Suorastaan mieletöntä on koettaa tehdä uskottavaksi, että valtiollinen murha kuuluu perustuslaillisten puolueiden tarkoitusperiin, puolueiden, jotka juuri vaativat laillisuuden palauttamista laillisilla keinoilla. Erittäinkin tässä tapauksessa oli tapahtunut murha epäilemättä poliitiselta kannalta katsoen suurin onnettomuus mikä saattoi kohdata perustuslaillisia puolueita, kun juuri oli valtiosäätyjen puolelta pantu alkuun tutkimus prokuraattorin toiminnasta ja kun sitä paitsi vastapuolue siitä on saanut tilaisuuden koettaa johtaa murhan synnyttämää luonnollista paheksumista asiataymmärtämättömissä tai kiihtymisen vallassa olevissa ihmisissä perustuslaillisia puolueita ja myös valtiopäivien perustuslaillista enemmistöä vastaan.

Paras vastakeino todellista parjausta vastaan, on se, että hallitusmiestemme toimista annetaan yleisölle niin laajoja tietoja kuin mahdollista. Hallituspuolueen omalta taholta on valitettu, että valtiopäivämiehetkään eivät tiedä, mitä hallitus on tehnyt laillisuuden puolustamiseksi. Niinkuin äskettäin on eräässä hallituspuolueen kokouksessa huomautettu, on vaikeinakin aikoina hallituspuolueen lehdillä ollut suurempi sananvapaus kuin vastapuolueen sanomalehdillä ja samoin hallituspuolueella ollut mahdollisuus pitää julkisia kokouksia; on siis peräti valitettavaa, ettei näitä tilaisuuksia ole käytetty. Jos sen sijaan että pitkin maata kansalaisilta, joilla hallituksen toimista saattaa olla vielä paljoa vähemmän tietoja kuin valtiopäivämiehillä, hankitaan luottamuslauseita hallitukselle ja prokuraattorivainajalle, annettaisiin totuuden kanssa yhtäpitäviä tietoja siitä, mitä hallitus todella on tehnyt, niin rakennettaisiin pysyvämmälle perustukselle kuin tunnekuohulle. Mutta silloinpa ehkä ei niin helposti kävisikään puhuminen parjauksesta ja sillä torjuminen oikeutettuakin arvostelua.

Mutta sanotaan: sellaiset tapaukset, kuin tämä viimeinen murha, ovat onnettomissa oloissa tarttuvaa laatua. Ja onhan meillä näkynyt oireita siitä, että on olemassa aktiivinen vastustuspuolue.

Surullista on että tarvitsee viitatakkaan asioihin, jotka ovat suomalaiselle perityllе oikeuskäsitykselle kansallisesti vieraita. Mutta kun niihin on viitattu, niin täytyy myös huomauttaa, mikä on ainoa vaikuttava tapa vastustaa noita häviön oireita. Se on työ laillisuuden puolustamiseksi kaikissa kohdin, missä sitä rikotaan. Myöskin „aktiivisten“ nimellä salassa liikkuvain yksityisten seikkailijain tuumiin nähden, ol-

kootpa sitten enemmän tai vähemmän todenperäisiä, perustuslaillisten kanta on ja on aina oleva selvä. Tämän kannan tahdon senkin lausua Deákin sanoilla antaen niille tässä tapauksessa osittain merkityksen, jota niillä aivan suorastaan ei ollut historiallisessa tilaisuudessaan. Ne voidaan kuitenkin soveltaa siihenkin ajatusjuoksuun, jota tässä olen esittänyt.

„Kansojen kohtalo on Jumalan kädessä. Pyhimmätkin pyrinnöt raukeevat tyhjiin semmoisten odottamattomain tapausten kautta, joita ei voi ennakolta välttää. Mutta semmoisissakin tapauksissa kärsimme suuremmalla mielenrauhalla kohtalon iskua, jos uskollisesti täytämme kansalaisvelvollisuutemme laillisuuden puolustamisessa, kuin jos omatuntomme soimaa meitä siitä, että hyvässä aikomuksessa ehkä, mutta laskuissamme erehtyen, laillisuudesta poiketen ilman menestystä olemme uhranneet sen, minkä vartioiminen oli pyhä velvollisuus.“

Paras turvamme olkoon se tietoisuus, ettemme tahdo poiketa laillisuudesta mihinkään suuntaan, emme siihenkään, joka viittaa laillisuudesta poikkeavia taistelukeinoja. Niidenkin käyttäminen on vääriin, epävarmoihin laskuihin erehtymistä ja vankan pohjan jättämistä.

25. 2. 05. Spectator.

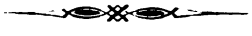

Ääniä lukijakunnasta.

Ajatuksia nykyisistä oloistamme.[1]

Sydän kurkussa olemme täällä maan sydämissä odotelleet, että vihdoin päivä valkenisi valtiollisella taivaallamme ja elämämme saataisiin palaamaan takaisin entiseen rauhalliseen uraansa. Olikin toivomme taivas jo kirkastumassa saatuamme käsiimme valtiopäiväin „suuren anomuksen“. No jo vihdoinkin, ajattelimme, kannetaan *koko* totuus valtaistuimen juurelle, jo vihdoinkin täytyy aseman selvitä hallitsijan ja kansan välillä. Olimme täällä täysin vakuutettuja siitä, että pahuuden vallat olivat meidän tietämättämme ja, ehkäpä vartiain nukahtaessa, rikkoneet sen sydämellisen ja avonaisen suhteen, jota kansamme oli jo kauan saanut onnek-

[1] Tämän kirjoituksen on julkaistavaksemme lähettänyt eräs arvoisa maaseutulainen, jolla, niinkuin kirjoituksesta näkyy, pääasiallisena valtiollisena lukemisenaan on ollut ja on Uusi Suometar. Mielellämme annammekin aikakauskirjassamme tilaa tämmöiselle päivän valtiollisten kiistojen ulkopuolella seisovan henkilön tosimaltilliselle selvitykselle. *Toim.*

seen ja ilokseen nauttia. Ja sentähden on elänyt ja elää yhä kansamme sisimmässä sydämessä milloin äänetön milloin äänekäs rukous: antakaa meille takaisin luottamus ja rakkaus, joka meiltä on riistetty. Tämän huokaavan toivotuksen ja rukouksen näimme nyt saavan muotonsa »suuressa anomuksessa» (kuten jo kerran ennen »suuressa adressissa»), ja tiesimme sen menevän mutkistelematta ja vääristelemättä perille. Tosin olisimme suoneet että anomus olisi enemmänkin syventynyt siihen hengensuuntaan, joka ilmeni vastalauseessa, mutta me täysin tyydyimme, koska pääasia, totuus, mikä sydämellämme oli, tuli kumminkin ilmituoduksi. Emmehän uskaltaneet luulla (vaikka hiljaisesti toivoimme), että näissä ristiriitaisissa oloissa olisi yhtäkkiä ilmestynyt sisimpäin tunteittemme inspireerattu tulkki, joka profeetallisella valtuudella olisi voinut muodollisessakin suhteessa vetää kaikki ympärilleen. Näin ollen me, kaikki yhteiskunnan hiljaiset, annoimme täyden siunauksemme suurelle anomukselle ja käsitimme aivan oikeaksi, että sekä valtiosäädyt että koko kansa asettui tyynelle toivovan odotuksen kannalle. Sitä ei voinut häiritä joittenkuitten sanomalehtikirjailijain tyytymättömyyden ilmaisut.

Yhtäkkiä pimeni taas kaikki silmissämme. Helsingistä, hyvästä pääkaupungistamme, kuului kummia. Ensinnä katumeteleitä, sitten kohta korkeimman lainvalvojan murha! Tuntui kuin pohja olisi pudonnut taas jalkaimme alta entistään syvemmäksi. Emme tienneet mitä ajatella. Kuinka kaikki tämä voi olla mahdollista? Ja mitä vielä lieneekään tulossa!

Katumetelit! Niihin sanomiin olimme täällä maalla jo vähän tottuneet. Ja nyt kun asiaa saamme ajatella, emme voi salata, että jotain tämäntapaista pahaa jo voimme aavistaa ja pelätä. Jotain meteliä oli jo kauan liikkunut ilmassa, varsinkin juuri Helsingin ilmassa. Se liikkui kuukausmääriä sanomalehdistössä. Voi kauheus sitä roskaa ja lokaa, jota pääkaupungin lehdet syytivät toistensa ja toisinajattelevain silmille! Olisi luullut, että sanomalehdistö jo on joutunut paholaisen valtaan, ja että ne henkilöt, jotka semmoista voivat kirjoittaa ja painattaa muitten luettavaksi, eivät kuuluisi ollenkaan samaan kansaan, jolla on sama yhteinen asia ja samat kärsimykset ja samat toiveet. Jo meitä lukijoita iljetti, ja jo me ajattelimme, että näinköhän on asiat jo loppuneet, ettei toimituksilla ole mitään muuta parempaa tarjottavana. Monasti täytyi huokauksella heittää lehti pois kädestään. Hyvät herrat kirjoittajat! Kehtaatteko nyt, kun vähän aikaa on kulunut, lukea uudestaan, mitä olette kirjoittaneet ja rahan edestä tarjonneet kansalaistenne luettavaksi?

Ja mikä kaikkein enimmän ihmetyttää ja surettaa on se, että vanha arvokas Suometar, jolla on mielestämme niin kauniit traditsionit, on alentunut sekin lokaviemäriksi. Niin katkeralta ja raskaalta kuin tämän suoraan sanominen tuntuukin, täytyy se vihdoin sanoa. Vaaditaanko todistuksia? Sopii johdattaa muistoon, mitä sen Eskot, Sipit, y. m. ovat

viime aikoina kirjoittaneet. Eikä itse vanha Matti ole jaksanut olla yllämainittuja veljiään ylevämmällä kannalla. Toisella tavalla ja toisessa hengessä heilutti Matti ruoskaansa ennen — ennenkuin nykyiset kovat ajat alkoivat. Nyt tuntuu monasti siltä, että arvoisa Mattimme ei ole aina enää asiansa oikeudesta ja ylevyydestä oikein vakuutettu, mutta hosuu kuitenkin vain housumisen vuoksi. — Ja myöskin pääkirjoitusten paikalta on usein huokunut henki, joka meistä, Suomettaren vanhasta lukijapolvesta ja ihailijoista, tuntuu lievimmin sanoen oudolta ja vieraalta. Ei se meihin enää pysty niinkuin ennen. Ei se meitä enää kohota ja innosta niinkuin ennen. Ei, tuntuu vain sytyttävän meissä jotain, jotain sanomatonta, josta tahtoisimme päästä. — Ja maaseutukirjoituksista ei kannata puhua. Ne ovat raaistumistaan raaistuneet.

Mikä tähän kaikkeen on syynä, emme saata käsittää. Vakuutetaan, että toimituksen suunnassa ei ole tapahtunut muutosta. Mutta kyllä sitten on suuri muutos tapahtunut toimittajissa. Kaipaammekin niiden joukosta muutamia nimiä, joiden jo olemassaolo herätti luottamustamme. Uudet eivät ole perineet vanhoja traditsioneja. Ei nykyinen henki ainakaan ole pitkiin aikoihin tyydyttänyt niitä, joiden miltei ainoana varsinaisena sanomalehtiruokana on ollut U. S. jo vuosikymmeniä. Sanotaan tietysti: sinä puhut yksityisenä, meillä on päinvastaisia todistuksia. Vastaan: en tahdokkaan tässä asiassa puhua muitten puolesta, koska ei ole valtuutta, mutta tiedän sentään, että missä ikinä tämä asia puheeksi otetaan, niin tulee aina esiin samoja ajatuksia ja huolia kuin tässä olen esittänyt. Ja niitä on sangen paljon ajattelevia lukijoita, jotka eivät hyväksy Suomettaressa nykyään ilmaantuvaa henkeä, mutta ovat entisinä hyvinä aikoina siihen niin kasvaneet kiinni, etteivät vähillä enää eriä. Näiden rivien kirjoittaja on vain yksi sellaisia, ja niihin kuuluvana pidän velvollisuutenani tunnustaa kerran totuuden, siinä hartaassa toivossa, että parannus tapahtuisi. Ja kun ajattelemattomain lukijain joukko on sangen suuri, niin nykyinen ruoka on heille myrkkyä ja kaksinkertaista myrkkyä on se niille, jotka eivät suurissa kysymyksissä voi seisoa Suomettaren kannalla.

Parannus siis — missä suhteessa? Lyhyesti sanoen: ensiksikin torjukaa jyrkästi tykönänne Eskojen, Sipien, nykyisten Mattien ynnä muitten ilkeät parjaukset, usutukset, härnäykset, viittaukset ja salaviittaukset! Ja toiseksi, enemmän kunnioitusta ja arvonantoa toisinajatteleville ja heidän vakaumukselleen! Sanomalehdellä, mahtavallakin täytyy olla sen verran nöyryyttä, että myöntää, ettei kaikki äly ja viisaus ole yhden päässä. Siis: vaikka en sanokkaan: toinen suunta, niin sanon: toinen henki! Jalompi, ylevämpi ja kristillisempi henki!

Se on juuri tämä sanomalehdistössä ilmaantuva turmeltunut henki, joka on paljon pahaa aikaansaanut, ja joka, sanottakoon se suoraan, sai

aikaan katumetelit Helsingissä ja muualla. Jos ei olisi ensin metelöity sanomalehdissä, ei olisi sitten metelöity kaduilla. Se on vakaumukseni.

Ja kun metelit olivat olleet, niin voi sitä kiirettä, mikä sanomalehdille tuli pesemään kätensä ja — syyttämään toisiaan ja jos jotain! Tarkoitus oli pestä „puolueitten“ käsiä, mutta puolueet tässä maassa eivät tarvitse tällaista pesua. Sitä tarvitsi sanomalehdistö, joka suureksi osaksi on kasvanut irti puolueista. Millä lehdillä oli kovempi kiire tässä kohden, sitä sopii niiden itse muistutella mieleensä.

Meteleihin ja täällä kuulumattomiin veritöihin syyllisiksi on väitetty n. s. maanalaista sanomakirjallisuutta, jossa muka on saarnattu silmitöntä vihaa kotimaista hallitusta ja sen puolustajia vastaan. Jokainen tietää, mitkä olot ovat aiheuttaneet tämänlaatuisen kirjallisuuden. Mutta jokainen pitäisi myös tietää, minkä tähden tässä kirjallisuudessa on ilmestynyt yhä katkeroituneempi henki. Sopii vain kiittää suomalaista rauhallisuutta ja hitautta, ettei siinä jo ole ruvettu saarnaamaan suoranaista „toiminnan propagandaa“. Niin paheksuttava ja surkuteltava kuin tämän kirjallisuuden henki ja jo olemassaolo on ollutkin, on siinä kai kuitenkin saatu sanotuksi monta kirveltävää totuuden sanaa. Muuhun käsitykseen ei voi tulla siitä puuhasta päättäen, mitä sen leviäminen on tuottanut.

Emme asiaa tunne, mutta mahdollista on, että mainitulla maanalaisella sanomalehdistöllä on syytä siihen, mitä nyt on tapahtunut. Mutta mitä on maanalainen kirjallisuus muuta kuin kaikua maanpäällisestä! Miten metsään huhuat, siten metsä vastaa. Jos julkisessa sanomalehdistössä pahalla torjutaan pahaa, vihalla vihaa, mitä voi odottaakkaan salaiselta!

Mutta toiseksi, helppoahan olisi mielestämme ollut niille, joilla oli puhe- ja johtovalta käsissään, tyynnyttää ja vaimentaa salaiset ja julkiset epäilykset ja niin taittaa kärki näistä syntyneiltä parjauksilta ja syytöksiltä kotimaisia hallitusmiehiä vastaan. Mutta sitä ei ole tehty. On vain sanottu, että kaikki on tehty, mitä on voitu, ja historia on vasta antava arvostelunsa. Me olemme vakuutetut j. n. e. Me olemme pelastaneet j. n. e. Tällaiseen on vaadittu tyytymään. Ja on siihen moni viimeiseen asti koettanut tyytyä ja elää hyvässä uskossa, vaikkei voi kieltää, että usko on monasti tullut kovin järkytetyksi ja suuri tuska syntynyt. Mutta olevat olot ovat hyvinkin räikeästi todistaneet, etteivät kaikki ole voineet tyytyä. Epäilyt ja syytökset ovat monasti olleet umpimähkäisiä, mutta puolustukset yhtä umpimähkäisiä. Mutta epäilyjen ja syytösten tueksi on myös löydetty tai oltu löytävinään tosiasioita. Miksi ei ikinä ole tuotu tosiasioita puolustukseksi? Eihän niitä tiettävästi olisi ollut vaikea löytää.

Sanotaan: se ei ole ollut sallittu. Tätä on vaikea uskoa. Mutta jos ei olisikaan ollut sallittu esittää asioita julkisalla kaikessa perinpohjaisuudessaan, niin olisi sitä ymmärretty usein puolestakin sanasta. Siihen on kyllä

totuttu. Ja toisekseen, miksi ei edes käytetty sitä keinoa tässä asiassa, jota kyllä käytettiin silloin kun oli kysymyksessä virkamiesten y. m. taivuttaminen? Satoihan pääkaupungista kyllä nimellisiä ja nimettömiä kirjoituksia ja painotuotteita. Miksi ei edes niissä koskaan tuotu esille tapausten oikeata kulkua? Aina vain samoja ylimalkaisia lauseparsia ja vakuutuksia. Aina vain samaa pelkoa ja peloitusta, jopa uhkaustakin. Kaikkien olisi muka täytynyt uskoa ummessa silmin siihen, mitä todeksi vakuutettiin ilman todistuksia. Tämä on liian vanhanaikainen vaatimus sellaisissa oloissa kuin meillä nyt on.

Kyllä siis on ollut syytä sekä sysissä että sepissä. Tämä pitää ottaa huomioon, kun olojamme arvostellaan.

Se moite, minkä edellä olemme lausuneet U. Suometarta (ja samalla muita sen henkisiä sanomalehtiä) vastaan, sattukoon tarpeellisessa suhteessa vastapuolueittenkin lehtiin — joita emme tosin paljoa tunne muuten kuin U. S:n esittämässä valossa, varsinkaan ruotsinkielisiä. Mutta kun ilman kiihkoa punnitsemme U. S. ja kumppanien suhdetta vastustajiin ja päinvastoin, niin täytyy meidän ottaa huomioomme se seikka, että viimemainitut ovat olleet altavastaajia ja kauan aikaa istuneet julkisesti epäiltyjen ja syytettyjen penkillä »vahingollisesta suunnastaan» y. m. Ja se meidän täytyy myöntää, ettei Suometar ole tätä asemaansa ymmärtänyt käyttää jalomielisesti vastustajiaan kohtaan, vaan on kovin ylimielisesti sitä käyttänyt nujertaakseen ne. Tämmöinen käytös on ollut härsytystä ja sytyttänyt katkeruutta ja vihaa. Ei ole syytä siis vetäytyä sellaisen hurskaan marttyyrin naamarin taakse esim. viimeisten mielenosoitusten suhteen, kuin on tapahtunut. Paras olisi ottaa puolet syytä omalle niskalleen. Kylvä tuulta, saat myrskyä niittää.

Maltillisuudesta on suurta ääntä pidetty ja sitä saarnattu, mutta kyllä se on ollut kaunista maltillisuutta, jota itse on noudatettu. Väkisin on täytynyt saada se käsitys, ettei ole tarkoitettukaan saada maltillisuutta toimeen *omiin* kansalaisiin nähden. Ainakin on tapa ollut väärä ja hedelmätön.

Siis vielä kerran, herrat sanomalehtien päätoimittajat: ruokotkaa palstanne! Kouluttakaa itsenne ja toiset esittämään vastakkaisiakin vakaumuksia arvokkaasti ja ylevästi. Ja ennen muuta erittäin nykyhetkellä: älkää päästäkö ketään rääpimään valtiosäätyjämme ja niiden jäseniä. Me, jotka olemme heidät valinneet, tiedämme heidän tekevän vastuunalaista tehtäväänsä parhaan tuntonsa mukaan. He ovat sulatuskauhassa ja heidän mukanaan kansamme käsitykset. Niiden on annettava sulaa kauniiksi kokonaisuudeksi, niinkuin tapahtui »suuressa anomuksessa». Sanomalehdet esittäköot säätyjen työt puolueettomasti, ilman värityksiä, lisäyksiä tai

poistoja. Ei niitä tarvitse meille esittää minkään määrätyn suunnan silmälaseilla katseltaviksi. — Tätä vaatii nyt isänmaamme yhteinen etu.

Palaamme tuohon kauheaan verityöhön. Kertoelmien mukaan lienee siihen sekaantunut personallisiakin vaikuttimia (kuten siihen ensimäiseenkin murhaan). Ja vaikea on uskoa, että aivan ilman näitä (vaikkapa kuviteltujakin) olisivat tuollaiset teot olleet meidän maassamme mahdollisia. Mutta oli miten oli, murha on aina rikos, taivaaseen huutava rikos. Eikä lainvalvojan murhan rikollisuutta voida sillä vähentää, että nykyiset laittomat olot ovat siihen syvimpänä syynä. Ne ovat kyllä kaiken pahan pohjana, mutta eivät laittomatkaan olot oikeuta niitä, jotka niistä kärsivät, laittomalla ja rikollisella tavalla niitä kumoamaan tai yrittämään kumota. Oikeus, laki, totuus ja — rakkaus ennen kaikkea niin suuressa kuin pienessäkin!

Mutta sittenkin, tuo murhaaja raukka ei kanna yksin verivelkaansa, mikäli hänen tekonsa on valtiollista laatua. *Kansa* ei ole syypää eivätkä puolueet ole syypäät, mikäli mistään varsinaisista puolueista voidaan nykyisissä oloissamme puhuakkaan. Ei, syypäitä ovat, tosin tietämättään ja tahtomattaan, väärät profeetat, jotka ovat anastaneet sananvallan ja kuohuttaneet intohimot liikkeelle ja antaneet niille yhä virikettä: maanalaiset ja maanpäälliset väärät profeetat, mutta etupäässä viimemainitut, sillä he ovat myrkyttäneet julkisen ilmapiirin, maanalaiset eivät sitä ole voineet tehdä. Missä he ovat, ei kukaan voi sanoa, sillä he muodostavat kokonaisuuden, väärän profeetallisuuden, joka hirmuvaltana meitä kahlehtii. Vähän tässä merkitsee yksityinen, se taikka tämä, sillä taikka tällä puolen puhuva väärän profeetallisuuden palvelija, joka sitäpaitsi tekee palvelustaan tietämättään. Mutta syytä on huutaa nykyisin kaikille julkisen sanan palvelijoille: tutkikaa itsenne ja koetelkaa, ja pudistakaa päältänne tuo hirmuvalta!

On surkeata, etteivät meidän johtavat miehemme johda sanomalehdistöä, vaan sanomalehdistö näkyy johtavan itse johtajiakin. Senvuoksi vääräin profeettain valta ja vaikutus on päässyt niin suureksi ja tuhoisaksi. Ja kun heidän työnsä hedelmät sitten saavat aikaan järistyttävää hämminkiä, niin on tuo hämminki ja pimeys niin suuri, että monet kunnon kansalaisetkin ja valistuneet rientävät hädissään tukemaan väärän profeetallisuuden valtaa. Siitä ovat ilmeisenä todistuksena nekin muka »vastalauseet», joita nimitetyt ja nimettömät ovat julkaisseet viimeisen rikostyön johdosta (niinkuin sen edellisenkin). Ei kukaan epäile niiden hyvää tarkoittavan, mutta mitä? Mikä *on* niiden tarkoitus? Ne kun ovat aiotut *vastalauseiksi,* niin eivät ne ole paljaita osanoton ja surun ilmauksia semmoisenaan asianomaisille tai sydämen paheksumista, että tällaisiin oloihin on jouduttu. Jos ne tällaisia olisivat ja tätä tarkoitettaisiin, niin yhtenä

miehenä kansa niihin yhtyisi. Mutta kun vaatimalla vaaditaan, että niissä pitää joku vissi mielipide ja ajatus, *vasta*-ajatus ilmaistaman, niin kaikki eivät voi niihin yhtyä. — Kun suomalaisuuden varsinaiselle isälle Yrjö Koskiselle piti viimeinen kunnioitus osoitettaman, niin kohta alussa kääntyi asia väärälle tolalle: kunnioituksen piti muodostua joksikin vastalauseeksi ja määrätyn mielipiteen ilmaisuksi joko myötä tai vastaan. Ei ihme, että jäi kuulumaan ikäviä soraääniä. Kuten silloin kävi, niin on käynyt nytkin. Kenen syy? Vääräin profeettain. He ovat kummankin vainajan jälkeen jääneille omaisille aikaansaaneet sekavaa lohdutusta ja asialle tehneet huonon palveluksen.

Ihan on sydän haljeta, kun sellaista kuin viimeinenkin verityö pitää isänmaassamme tapahtua. Koko kansa tuntee sen onnettomuudekseen, ajateltakoon muuten mitä tahansa prokuraattori Johnsson vainajan toimista tai toimettomuudesta. Ja minä melkein luulen, että ne, jotka näkymättöminä ja huomaamattomina ovat näinä päivinä seisoneet vainajan paarien vieressä, ovat vilpittömämmin ja haikeammin tunteneet surua ja osanottoa vainajan omaisiakin kohtaan, kuin useimmat niistä, jotka vastalauseillaan ovat esiintyneet. Mutta nämä maan hiljaiset ja maltilliset eivät etupäässä riennä panemaan vastalauseita. Sillä heidän tuntonsa pakoittaa heitä ensinnä saamaan selväksi, ketä ja mitä vastaan vastalause on pantava. Näin vakavassa asiassa on mieletöntä hosua tyhjään ilmaan, mutta rikollista on, jos vastalauseellaan lyö syytöntä tai vaikkapa vähemmin syyllistä. Ja myöskin voi meidän nykyisissä oloissamme panna kysymykseen, mikä on viisainta, kärsiäkkö hiljaisuudessa vai purkaa ulos mitä sydämessä liikkuu. On ilmassa niin hyvä halu selittää kaikki väärin.

Kun näitä yksinkertaisia asioita ei ajatella, niin on vaara, että mennään vääräin profeettain viittaamaa tietä ensimäisessä tunteitten kuohussa tekaisemaan »vastalauseita», jotka sisältävät vain puolen totuutta. Ja äskeisetkin useimmat vastalauseet ovat olleet tätä laatua. Niitten kärki on tähdätty eräitä jossain toisessa leirissä olevia kiihkoilijoita ja vihan virittäjiä vastaan, niinkuin sellaisia ei olisi omassakin leirissä. Ja sitä paitsi ei voi kyllin usein ja pontevasti tuoda esiin asiain syvintä syytä ja alkuaihetta, tuota laittomuuden tilaa, jossa olemme.

Sekään ei ole mitään muuta kuin uudelleen katkeruuden ja vihan kylvöä, kun moititaan ja merkitään niitä, jotka eivät ole toisten tavalla ja toisten sanoilla ilmaisseet mielialaansa. Miksi tahdotaan toisten kantaa aina selittää pahemmalta puolen? Pyrkikäämme ymmärtämään sitä. Onhan aivan oikein ja toivottavaa, että itse tuon murhaaja parankin teossa nähtäisiin joku lieventävä asianhaara. Ja siihen kansalaisvihaan ja villiytymiseen, mikä nyt on vallassa, tiedämme jokainen olevan syynä laittomat olomme. Eihän tosiaan kansamme olisi olemisen arvoinen, jos laillisten olojen vallitessa tämmöinen meteli kävisi ja tällaisia kauhistuksen töitä

tehtäisiin. Ja kun tosiasia on, että maassamme on kaksi suuntaa tai puoluetta, hallituspuolue ja vastustava puolue, myöntyväisyyden ja vastarinnan puolue, tai miksi heitä nimittäisi, niin eikö ole ymmärrettävissä, että eri suuntiin kuuluvat kansalaiset pakostakin eri tavalla ilmaisevat tunteensa sellaisista tapauksista kuin tuo viimeinen verityö? Muistelkaamme vain me suomenmieliset niitä aikoja, kun me olimme »altavastaajia». Olimmeko me, kun ruotsinmielisiä joku onnettomuus kohtasi, niin erinomaisen osanottavia *heidän* suruunsa? Ja kun ruotsinmielisten parhaat miehet karkoitettiin — jota on pidetty kuolemanrangaistustakin ankarampana — niin sopii kysyä, olisivatko kaikki suomenmieliset kovinkaan sydämellistä osanottoa ilmaisseet, jos olisi ollut tilaisuuskin. Ikävä kyllä sanoa, tapasi usein kuulla aivan välinpitämättömiä, jopa vahingoniloakin ilmaisevia lausuntoja. Ja kun nuo karkoitetut palattuaan otettiin »eräällä taholla» sydämellisesti vastaan ja annettiin isänmaallisten ilontunteitten hetkeksi päästä valloilleen — harvinaistapa onkin ilomme ollut näinä aikoina — niin eipäs siihen iloon taas »eräällä taholla» oltu ensinkään tyytyväisiä. Tällaista se on, hyvät veljet, meidän olomme. Ja kun se tällaista on, niin on sopimatonta vaatia muilta sitä, mihin ei itsekään ole kyennyt tai kykenisi. Kyllähän se olisi kaunista ja oikein tosikristillistä, että puolueasiat tykkönään unohdettaisiin ja käsi kädessä mentäisiin kantamaan toisen puolueen iloa ja surua. Mutta kun tällaista isoitteleva puolue ei itsekään jaksa seisoa tällä kristillisyyden ihanteellisella kannalla, niin ei hänellä ole oikeutta odottaa sitä toiseltakaan. Siis *kärsikäämme* edes aluksi toinen toistamme, koska olemme pannut asumaan saman kultaisen vaikka nyt tahratun kurkihirren alla.

Että me edes vakavuudella pyrkisimme lähenemään tätä kristillistä ja *tosi-ihmisellistä* kantaa niin puolella kuin toisellakin, siinä tarkoituksessa on nämä rivit kirjoitettu. Niissä on pyydetty saada lausutuksi joku suora totuuden sana, jolla olisi voimaa itää ja orastua muiden lausumain ja tapausten puhumain totuudensanain kanssa ja kasvaa ihanaksi — sovinnon, rauhan ja rakkauden laihoksi armaassa isäimme maassa.

Vähätpä siitä kuka on kirjoittaja ja millä puolueella on suru tai ilo kärsiä häntä keskuudessaan. Hän saa olla

11. 2. 1905. kuka hyvänsä.

Voimallinen tervehdysruno Valvojalle

Kansanrunoilija

JOH. TANHOLINilta. [1]

Oi ukko taivahan Jumala,
Taidon, tiedon istuttaja,
Kaunihimman kasvattaja,
Virittäjä viisauden
Ihmissielujen sisällen,
Sydämihin suomalaisten
Suokoon nyt suomasta hyvästä,
Avarasta armostansa
Sullen tuttuja tuhansin,
Lukuisan lukijakunnan,
Ylen paljon ystävyyttä,
Kannatusta kansalaisten,
Että sua piispatkin pitäisi,
Rakastaisi rofessorit,
Soisi suuretkin sinullen,
Aatelitkin aivan kaikki
Tunnustuksensa totisen,
Lämmittävän lausuntonsa,
Kun sen siedätkin todella.
Olet runsas, riittäväinen
Niistä kirkkauden kivistä,
Timantista tiettävistä,
Maamme puolesta puhua
Lahjoitella loistettasi. —
Suo meillen, suo muillen,
Suo Suomenkin saloillen
Köyhän kyntäjän kotihin
Oppiasi oivallista,
Valoa ja viisautta,
Taidon, tietehen muruja,
Innostuksen ilmitulta.
Sinä sielumme tavara.
Ylimmäinen ystävämme,
Kuuluin kanssakumppanimme,
Suomi suureksi rakenna,
Pohjankolkka kaunihiksi,
Valon, ilon viinamäeksi,
Eloksi Eedenin tarhan!
Sinulla on kykyä siihen,
Ylen paljon ymmärrystä,
Rakkautta ratki paljon
Suomi suureksi raketa
Maamme armas mainioksi.

Sinä Suomemme tavara,
Sinä lempilehtisemme,
Ensi edesseisojamme,
Vanhin valkeuden jakaja,
Tuikkava tulikipuna,
Armas meidän aamutähti,
Valvo nyt Valvoja etumme,
Puhu meidän puolestamme.
Iske sieluumme iloa,
Ilostuta ihmiskunta
Sanais suolasen väellä.
Varttuneilla voimillasi,
Kautta kalpasi terävän,
Viikatteesi voimallisen
Sinä hoputa häjyjä,

[1] Tämän ystävällisen tervehdyksen tekijä kirjoittaa toimitukselle: »Rakkaat herrat ja veljet! Suosiollisesti pyydän, painattakaa tämä meidän siunauksemme helmikuun numeroon!» Emme ole hennoneet olla pyyntöä täyttämättä, vaikka tekijän ystävälliset tunteet ovat johtaneet häntä aivan liikanaiseen ja ansaitsemattomaan ylistykseen. *Toim.*

Ruhjo rikki röyhkiöitä,
Sortajoita Suomi kurjan.
Maan polon poikasille,
Kun on kurjana vilussa,
Peikon pimeyden sylissä,
Paapelin pahan käsissä,
Alla sorron ahdistuksen,
Kataluuden kaikenmoisen,
Sinä siirrytä valoa,
Sirottele siunausta
Kuten kointähti kesällä,
Heinäkuulla herran päivä.
Sulata sydän surunen,
Huolellisen rinta haudo
Antimilla armos suuren,
Hengen herttaisen väellä.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Ruotsalaiselta kirjallisuusseuralta: Förhandlingar och uppsatser. 18. 1904. 3: —. — Ridderskapets och adelns protokoll vid Borgå landtdag 1809. 8: —.

Werner Söderström Osakeyhtiöltä: *Z. Topelius,* Lukemisia lapsille. Suom. 6 ja 7 vhk. à —: 75. — *Joh. Ludv. Runeberg,* Teokset. 19 vhk. —: 65. — *Hall Caine,* Tuhlaajapoika. Suom. Toinen pain. 1 vhk. —: 40. — Uusi Siperia. 2 ja 3 vhk. à —: 65. — *J. E. Rosberg,* Maa ja kansat. 11, 12 ja 13 vhk. à —: 55. — Keksintöjen kirja. 9 vhk. —: 65. — *Ossian Grotenfelt,* Joh. Ludv. Runebergin Hannasta ja jouluillasta selittävä johdatus. —: 25. — *Joh. Ludv. Runeberg,* Hanna. Suom. P. Cajander. —: 25. — *K. O. Lindeqvist,* Yleinen historia. 38 ja 39 vhk. à —: 55. — *J. A. Maunu,* Jeesus ja pakanalähetys. 3: 50.

K. J. Gummeruksella: *L. Schneller,* Jeesuksen seurassa. Suom. A. J. Pietilä. 1 ja 2 vhk. à —: 35.

Heliokselta: *Maria Nyström,* Johan Ludvig Runeberg. 1: 50. — *J. E. Rosberg,* Land och folk. 8 vhk. — *Alexander Boldt,* Uppfostrarkonstens grundspörsmål och Jesus af Nazaret. —: 40.

Yrjö Weilinilta: *Phillips Brooks,* Todellinen vapaus. Suom. Paavo Snellman. 1: 75.

Kansanvalistusseuralta: Arvosteleva luettelo. 2 vhk. 1: 50.

Reino Drockilalta: *August Bebel,* Nainen ja yhteiskunnallinen kysymys. Suom. 3: 50.

Boman & Karlssonilta: *Otto Sverdrup,* Uusia maita. Suom. 17 vhk. —: 55. — *Oskar Quensel,* Kohti päämäärää. Suom. J. S. 2: —.

Söderström & C:lta: Nya testamentet. 1 vhk. 1: —.

J. A. Lundelilta: Svenska landsmål och svenskt folklif. Vhkt 1—5, 1904.

Kääntäjältä: *Rudolf Hunziker,* König Fjalar von Johan Ludvig Runeberg, aus dem Schwedischen übertragen von — —.

Finsk tidskrift, 1 vhk.: L. Mechelin, I januari 1905. — Hj. Öhman, Erik Cainberg. En finsk elev af Sergel. — Georg Schauman, Teologisk censur.

Teoloogginen aikakauskirja, 1 ja 2 vhk.: Martti Ruuth, Pietismin luonteesta ja merkityksestä. — F. P. Oinonen, Vanhan testamentin synninkostamisoppi ja Hiob. — G. G. Rosenqvist, Dualismen mellan privat- och offentlig moral. — J. A. Cederberg, Kyrkliga förhållanden i Vasa trakten för 50 år sedan.

J. J. Nervander.

Johan Jacob Nervander runoilijana.

Puhe ylioppilaskunnan muistojuhlassa 23 p. helmikuuta 1905,

pitänyt

VALFRID VASENIUS.

Eräänä kauniina kesäiltana vuonna 1826 nähtiin maalla Turun läheisyydessä muutamia nuoria ylioppilaita istumassa lähteen ympärillä. Aika oli tulvillaan luonnonihailua ja runoutta; ei ihme siis, että joku joukosta ehdoitti laulukilpailua: jokaisen tuli sepittää laulu lähteelle. Palkintoa ei kuitenkaan asetettu parhaasta runosta, mutta sen sijaan määrättiin, että sen, jonka laulu oli huonoin, piti muiden iloksi hypätä yhdellä jalalla kolmeen kertaan lähteen ympäri päässään tuohilippi, jolla lähteestä oli juotu.

Tarina on tallentanut vain kahden nimet näistä nuorukaisista. Se, joka sai suorittaa hypyn lähteen ympäri, oli Johan Ludvig Runeberg, toinen oli Johan Jacob Nervander.

Ei täyttä vuotta myöhemmin kohtaamme taas nämä molemmat yhdessä, mutta nyt juhlallisemmassa tilaisuudessa.

Oli vietettävä maisterinvihkiäiset Turussa — ei kukaan saattanut aavistaa, että niitä siellä vietettiin viimeistä kertaa. Kysymys, kenestä oli

tuleva primus, oli siihen aikaan tärkeää tärkeämpi akatemiallisissa piireissä. Ja tämä kysymys piti kauan mieliä jännityksissä, sillä vasta viimeiseksi suoritetussa kandidaattitutkinnossa se ratkaistiin. Nervander, jonka tutkinto, silloiseen tapaan, käsitti yksitoista ainetta, oli saanut kolmekymmentä ääntä kolmestaneljättä, eikä kukaan epäillyt, ettei hän, jos vain olisi tahtonut, olisi voinut saada vielä noita kolmea viimeistäkin.

Vihkiäispäivä on tullut. Juhlakulkue on jo puoleksi ehtinyt saliin; primus, nuorekkaan kauniine, eloisine kasvonjuonteineen, vetää kaikkien katseet puoleensa. Mutta ulkona etehisessä on samaan aikaan hänen tutkintotoverinsa Runeberg, joka on myöhästynyt siksi että hänen on täytynyt lainata juhlapukunsa tovereilta: univormutakki yhdeltä, miekka toiselta, kengät kolmannelta. Yliopistolle tullessaan hän löytää etehisen nurkasta tynnyristä muutamia hylyksi jääneitä laakeriseppeleitä, sieppaa yhden niistä ja rientää muun joukon jäljestä saliin.

Niin esiintyy Nervander tähän aikaan Runebergin voittajana sekä laulussa että tiedossa. Mutta tästä huolimatta vallitsi molempien välillä lämmin ystävyys, jota häiritsi yhtä vähän ylimielisyys toiselta puolen kuin kateellisuus toiselta. Ja nytkin, kun runoiluun katsoen jälkimaailman tuomio on langennut toisin kuin oman ajan, on opettavaista verrata näitä molempia ystävyksiä toisiinsa. Ei toisen mittaamiseksi toisen mitalla, vaan siksi että he, samoinkuin koko Runebergiläisen piirin miehet, keskinäisessä suhteessaan muodostavat omituisen vastakohdan meidän ajallemme.

Kuuluivathan tähän piiriin paitsi Runebergiä ja Nervanderia miehet sellaiset kuin Snellman, Lönnrot, Cygnaeus ja Stenbäck. Olivathan kaikki nämä miehet kukin niin voimakkaan personallisesti kehittyneitä, että on kuin olisi kansanhenki heidät synnyttäessään tahtonut osoittaa samanlaista leikkivää monipuolisuutta, kuin millä Nervander poimiskeli ylimmät arvosanat tutkinnoistaan. Sentähden poikkesivatkin heidän mielipiteensä monessa kohdin kauas toisistaan; mutta kuitenkin he tunsivat kaikki kuuluvansa yhteen — jotavastoin meidän päivinämme ihmiset joko sokeasti tottelevat toisten komentosanoja tai, jos tuntevat olevansa itsenäisiä, ovat toisistaan niin erilaisia, että tuskin voivat ymmärtää toinen toistaan.

Mutta näille miehille oli olemassa jotakin yhteistä, joka oli kaikkien erilaisuuksien yläpuolella. Ja mikä tämä yhteinen side oli, sen näemme Nervanderin runoelmasta Runoilijan rakkaus (Skaldens kärlek),

jonka hän kirjoitti ollessaan vasta kuusitoistavuotias, ja jossa nuorekas muoto on omituisena vastakohtana syvälle sisällykselle.

Ymmärrätkö runoilijan rakkauden? kysyy hän kolmeen kertaan. Ja ylistettyään haaveilevin sanoin tätä rakkautta hän itse vastaa kysymykseensä: runoilijan rakkauden valoisa tie käy ylitse elon — se käy ylitse kuolon — se käy iäisyyteen.

Ja tätä samaa valoisaa tietä ylitse elon, ylitse kuolon, iäisyyteen saattaa sanoa kaikkien tämän ajan suurmiesten tahtoneen vaeltaa. Siinä oli yhtymiskohta, joka merkitsi enemmän kuin kaikki personalliset erilaisuudet.

Mutta tämä tunnussana voi myöskin antaa kaavan Runebergin ja Nervanderin luonteen erilaisuuden kuvaamiselle, kun vain muistamme että kaikki sellaiset kaavat ainoastaan vaillinaisesti kuvastavat sitä elämän runsautta, joka kahdessa runoilijahengessä asuu. Runebergille, saattaisi sanoa, kulki tie iäisyyteen etupäässä ylitse elon, Nervanderille se kulki ylitse kuolon.

Kuolon enkeli oli Runebergille (katso runoelmaa Elo ja kuolo) oikeastaan elon enkeli; ihmiset olivat vain, pelästyneinä hänen kaikkivallastaan, antaneet valoisalle enkelille nimen kuolema. Nervander taas kiinnittää jo varhain huomionsa etupäässä katoavaisuuteen. Runoelmassa Elämän kuvia (Lifvets bilder) hän vertaa elämää ruusuun, joka kuihtuu, aaltoon, joka raukeaa rantaan, pilveen, joka särkyy kyyneliin. Ja sitten hän lopettaa:

Niin pilvi, ruusu, aalto veen
kuvasti elon kulkuineen;
ja maahan uupunut katseeni vaipui,
ja tuulihin mieleni huokaus haipui:
kuink' ihmiselo oletkaan
katoovan kaiken varjo vaan! [1]

Mistä on meidän etsiminen syy tähän molempien runoilijaveljesten erilaisuuteen?

Kaiketikin viime kädessä erilaisesta luonteensävystä. Runeberg oli epäilemättä luonnostaan enemmän kuin Nervander taipuvainen näkemään elämää valoisana, ja hän saattoi senvuoksi helpommin voittaa ne synkät tunteet, jotka hänessäkin, varsinkin hänen nuoruudessaan, joskus

[1] Tässä olevat näytteet Nervanderin runoudesta on Valvojaa varten suomentanut O. Manninen.

purkautuivat esille. Ja tämä synnynnäinen erilaisuus oli todennäköisesti syynä siihenkin, että yksityiset elämänsuhteet heihin vaikuttivat erilaisesti, niin yhdenkaltaiset kuin nämä elämänsuhteet molemmilla pääpiirteissään olivatkin.

Kumpainenkin tuli köyhästä kodista, saattoi vain sukulaisten ja ystävien kannatuksella päättää koululukunsa ja sai sitten hankkia toimeentulonsa kotiopettajana ja tuntiopetuksella kouluissa. Kumpikin joutui varhain pitämään huolta muista, ja kummallakin oli vastoinkäymisiä yliopisto-uralla.

Jossakin määrin voinee tosin sanoa, että nämä vaikeudet olivat Nervanderilla suuremmat kuin Runebergillä; mutta tuntuu siltä kuin synkempisävyinen luonne myöskin osaltaan olisi saattanut hänet vielä syvemmin tuntemaan näitä vaikeuksia.

Mutta sillä erilaisuudella, jonka huomaamme Runebergin ja Nervanderin maailmankäsityksessä, näyttää olevan juurensa myöskin yleisemmissä syissä.

On tunnettu tarina, kuinka Nervander filosofian tutkinnossa ilmoitti lukeneensa erään Hegelin teoksista, johon ei hän enemmän kuin tutkijakaan ollut oikein perehtynyt ja jota kumpikaan ei täysin ymmärtänyt. Runeberg sitävastoin oli lukenut tavallisen Gerlachin kurssikirjan ja hän osasi sen juurta jaksain. Professori, joka oikeastaan oli historian mies, mutta uskoi olevansa suuri filosofi, oli ihastunut saadessaan Nervanderin kanssa keskustella Hegelistä ja kysäisi vain ikäänkuin sivumennen joskus Runebergiltä: mitä sanoo Gerlach tästä asiasta? Ja vastauksia, vaikka ne olivat oikeat, kohtasi aina yliolkainen nauru, joka tosin koski Gerlachin mielipiteitä, mutta sai samalla aikaan senkin, että Runebergille tutkinnossa tuli yhtä ääntä vähemmän kuin muutoin oli tapana antaa tästä kirjasta.

Tällä näköjään niin vähäpätöisellä tapahtumalla on kuitenkin syvä merkitys. Murros elämän korkeimpien kysymysten käsityksessä oli ovella. Gerlachin mielipiteet liittyvät läheisesti siihen katsantotapaan, joka tähän saakka oli vallinnut Suomen korkeakoulussa ja jota sekä Porthan että Franzén olivat kannattaneet. Ja tähän katsantotapaan liittyy Runeberg, ei sen vuoksi että hän olisi sen saanut Gerlachilta, vaan siksi että se oli sopusoinnussa sen olevaisuudenkuvan kanssa, johon hänen luonteensa ja elämänkokemuksensa johtivat. Sitävastoin huomaamme Gerlachissa aivan

ilmeisen polemiikin sitä ajatussuuntaa vastaan, jolle Hegel oli niin etevä edustaja.

Jos Nervander siis täten, vaikkapa vain leikillä, oli tutustunut Hegeliin, niin oli hänellä suurempi mahdollisuus kuin Runebergillä viehättyä tämän filosofian valtoihin, jolla jo tutkinnoissa seuraavaa vuoden 1832 promotsionia varten oli suuri sija ohjelmassa: silloinhan Snellman suoritti tutkintonsa.

Kerrotaan tosin Nervanderista, että hänellä myöhemmin käydessään ystäviensä luona oli tapana istua punoen silkkirihmaa kuparilangan ympärille kokeitansa varten ja sitä tehdessään kehua sitä tiedettä, jonka „saattoi kantaa taskussaan", samalla kuin hän nauroi filosofialle. Mutta Hegelin filosofialla ja Nervanderin omalla tieteellä, fysiikalla, oli kuitenkin vahva sukulaisuus menetelmässään. Molemmat pyrkivät ilmiöiden moninaisuudesta johtamaan mahdollisimman yleisiä käsitteitä ja käsityksiä ja niistä sitten selittämään moninaisuuden. Yksityiset ilmiöt ovat tälle käsitystavalle vain esimerkkejä yleisistä laeista, loogillisista tai luonnontieteellisistä, joita ennen kaikkia on määränä oppia tuntemaan, jotavastoin se mitä Runeberg etsii on yhteys ja moninaisuus irroittamattomasti toisiinsa yhtyneinä.

Että tämä ajan tieteellinen käsitystapa vaikuttaa Nervanderiin myöskin hänen runoudessaan, näyttää minusta kieltämättömältä. Esitin jo hänen runoelmansa Elämän kuvia. Verrattuaan ihmiseloa ruusuun, aaltoon, pilveen, tekee hän yleisen ikäänkuin yhteenvetävän johtopäätöksen: elämä on *kaiken* turhan ja katoavan kaltaista.

Ja kuinka läheisesti juuri tämä tunne kaiken katoavaisuudesta, yhtyy hänen tieteeseensä, näemme jo siitä että hän voimakkaasti viittaa tähän samaan tunteeseen myöskin eräässä tiedeseuralle pidetyssä esitelmässään. Ihminen etsii, sanoo hän, „iäisen levon ja omaan itseensä sulkeutuvan järkkymättömyyden kuvaa". Mutta mitä on tämä iäinen lepo, tämä itseensä sulkeutuva järkkymättömyys muuta kuin mitä filosofit nimittävät absoluuttiseksi, mikä ei ole riippuvainen mistään ulkopuolellaan olevasta?

Mutta tämän kuvia emme saa, jatkaa Nervander, etsiä elämästä eikä maan päältä, „sillä ihmispolvet ja maailmanvaltiaat kansat kulkevat ajatuksemme ohi niinkuin vaihtuvat varjokuvat. Kaikki, kaikki, mikä meitä täällä ympäröi, tempautuu ajan virtaan ja kiiruhtaa kohti lopullista hajoamistaan ja häviämistään". Ei edes tähtien maailmassa ole — niinkuin ensi silmäyksellä uskoisi — tätä järkkymättömyyttä.

Kun siis elämän moninaisuus Nervanderin silmissä täten katoaa jonakin epäolennaisena, silloin voimme myöskin ymmärtää, miksi hän runoudessaan usein mieluummin liikkuu yleisin käsityksin kuin yksilöllisin kuvin. Niin on esim. laita Jephthan kirjassa, jonka pääsisällys taas on kuvaus ihmiselon katoavaisuudesta. Mutta se on todistus Nervanderin epäämättömästä nerosta, että hän näille yleisille mietiskelyille ihmiselämästä on voinut antaa sellaisen suurenmoisuuden ja sellaisen runollisen lennon, mikä on esim. seuraavissa säkeissä auringolle:

Ah, tietäisitpä, kuin katsees alla
käy taisto, käy kato kaikkialla,
kuin hauta katsoas vain on maa,
min helmaan kaikk' elo hervahtaa,
niin kultakutris sa raastaa soisit
ja kiireelles tomun, tuhkan loisit,
ja seitsenkertainen ympärõis
sun yö, maan, taivahan loppu lõis.

Tästä käsityksestä seuraa sisäisellä johdonmukaisuudella myöskin se ajatus, jonka Nervander lausuu runon ja todellisuuden suhteesta toisiinsa. Fantasia, sanoo hän runoelmassa Unta ja todellisuutta (Dröm och verklighet), hallitsee iloisena ja kerkeänä unelmien maassa, keveät huomenpilvet valtaistuimenaan; todellisuuden valtakunta on siitä eroitettu jyrkästi piirretyin rajoin. — Jos siis haaveilet mielikuvituksen maissa, niin

muista vain yks ehto: älä
vaadi, että tosi antaa,
mitä haave luvannee.

Tässä taas puhuu eksaktisen tieteen mies, jota vastoin Runeberg selittää runouden valtakunnan olevan ainoastaan korkeamman muodon todellisuutta: sanoohan hän nimenomaan että kaikella, mitä runoellaan totta, myöskin on tai on oleva todellisuutensa.

On helppo ymmärtää, kuinka tälläinen käsitys saattoi Nervanderin vähitellen luopumaan runoudesta tieteen vuoksi: ei kukaan voi palvella kahta herraa, joiden valtakunnat ovat kokonaan toistensa ulkopuolella.

Mutta näine käsityksineen voi Nervanderin sanoa tavallaan olevan ähempänä meidän aikaamme kuin Runebergin. Sillä eikö meidän aikamme

ole vielä jyrkemmäksi kehittänyt tätä eksaktisesti tieteellistä katsantotapaa? Eikö sekin työskentele etupäässä abstraktisilla, yleisillä käsityksillä, sekä tieteessä että yhteiskuntaelämässä? Ja kun Nervander näki kuinka auringon alla „käy taisto, käy kato kaikkialla", niin eikö se kaiu samalta kuin meidän aikamme valttisana „taistelu olemassaolosta"? Ja eikö meidänkin päivinämme piirretä, juuri tässä käsityksen abstraktisuudessa, runouden ja todellisuuden rajaa niin jyrkäksi, että Runebergin kanta käsittää runous korkeammaksi todellisuuden muodoksi monelle on aivan mahdoton ymmärtää?

Mutta näiden yhtäläisyyksien ohella, joita Nervanderin runollisella katsantokannalla on aikamme käsityksen kanssa, se osoittaa myöskin erilaisuuksia, joita on opettavaista tarkastaa, erittäinkin koska tälläisessa tarkastelussa samalla hänen eri- ja yhtäläisyytensä Runebergin kanssa selvästi astuu näkyviin.

Ensinnäkin on huomattava, että eksaktisesti tieteellinen katsantotapa ei Nervanderissa ollut kuolettanut uskoa korkeampiin voimiin, korkeampiin kuin mitä „saattoi kantaa taskussaan". Kun Israelin vaimot Jephthan kirjassa ovat itkeneet ihmiselon turhuutta, niin nousee yksi heistä valittajoita lohduttamaan, ennustaen Juudan suvun Leijonasta, joka on perustava valtakunnan, missä „vanhurskaus ja rauha suutelevat toisiaan".

Ja joskin tietämisen maailma Nervanderille esiintyy runon vastakohtana, niin ei tämä maailma myöskään edusta tietämistä vain „siitä mitä voi kantaa taskussaan". Ei, tämä tietämisen maailma edustaa jotakin iäistä: valoa, totuutta ja vapautta. Niiden palvelukseen hän kutsuu, 1832 vuoden promotsionirunoilijana, laakeriseppeleen saaneet.

Mutta valon ja vapauden asia on hänelle sama kuin isänmaan asia. Jo 1827 vuoden promotsionin aikoihin hän kirjoitti erään englantilaisen naisen muistokirjaan:

Juhlan loistosta mua turhaan hait sa,
seppelpäin kun seisoin, — täällä sait sa
varjon nähdä vain. Mut kun
täysin purjein saavut kaukotieltä
kotirantaas korkeaan, oi sieltä,
neito kulta, löynnet mun!

Sillä, kuinka jos mun salvat saartaa,
kuinka kohtalo mun kahlein kaartaa,
vapain siivin kohoaa
henkeni ja vapaana sun kohtaa,
missä kirkkainnaan nää aatteet hohtaa:
Valo, Vapaus, Synnyinmaa!

Ja seuraavassa promotsionissa on hänen maistereille lausuma tervehdyksensä innokas ylistys Auralle, Turun korkeakoululle, siitä työstä valon palveluksessa, mikä siellä oli suoritettu.

Ne miehet, jotka Suomen laaksoiss' astui
vuossataa kaksi sitten ensiks esiin
totuuden, tiedon airuina, vain korven
näkivät aavan, perkaamattoman
vastusta, vaivaa synkkää; voimanaan
vain uskallus, jok' uuvu ei, ja hartaus
edessä iäisen ja korkean,
kaikk' altis uhraamahan paitsi toivon,
he tyynnä muitten verroille voi tulla.

Altis uhraamaan kaiken paitsi toivon! Eikö se ole tunnussana koko suuruudenaikamme runoudelle?

Taas neljä vuotta myöhemmin, jolloin Nervander vielä kerran on promotsionirunoilijana, on isänmaallinen ihanne saanut vieläkin selvemmän muodon. Kalevala on ilmestynyt. Suomen jumalat,

kauan piilleet kätkössään,
väleen leppyneinä esiin
käy, kun heitä etsitään.
Mitkä jalot hahmot, mikä
Laulun aarre astuukaan,
runsas, hohtavainen, yöstä
muinaisuuden uudestaan!

Ja tarkoittaen Lönnrotia, joka juuri silloin oli uudella tutkimusmatkalla, lausuu Nervander lujan luottamuksensa, että jokainen seppelöidyistä mielellään antaisi lehden omasta seppeleestään siihen, jonka jälkimaailma kerran palmikoi jalon otsalle.

Ja sitten vihdoin runo Imatra! Mikä syvä sisällys onkaan näillä kahdella lyhyellä säkeistöllä:

Yhtä kieltä ylpeää
soi jok' aalto ärjypää,
kun se kallioiden lomaa
kuohuin kulkee tietä omaa.

Herran, orjan outona,
kaiken vieraan hautana —
milloinka Imatran moinen
meill' on valtakunta toinen?

Siten on Nervanderilla luja juurensa isänmaallisessa sivistystyössä ja kansallisissa ihanteissa. Ja kun hän näkee henkensä elävän tässä ihannemaailmassa, jota vastoin vain varjo kuuluu todellisuudelle, silloin hän itse asiassa on kohdannut Runebergin tämän käsityksessä että ihanteiden maailma on vain todellisuuden korkeampi muoto.

Mutta samalla kuin hän palvelee näitä yleisiä ihanteita, osoittaa hän personallisuutena täysileimaista yksilöllisyyttä. Kun ihmispolvet ja maailmanvaltiaat kansat kulkevat hänen ajatuksensa ohi niinkuin vaihtuvat varjokuvat, niin on luonnollista että myöskin ne ihmiset, joita hän näkee ympärillään, helposti saattavat hänestä näyttää pieniltä ja vähäpätöisiltä. Ja siksi hän myöskin sysää luotaan heidän osanottonsa siihen mitä hän kantaa mielessään. Hyvin kuvaava on siinä kohden runo

Ylpeys.

Niin! pystypäin kuin ennenkin
käyn heidän keskellään,
on tyyni otsa, katsehin
ma tyynin kaikki nään.

Mua seuraavat he silmillään
— sit' enkö nähdä vois?
Heill' aina sielun sisimpään
lukea mieli ois.

Mut huokauksen konsanaan
ken sieltä kuuli, ken?
Ja silloin tuokoot lohtujaan,
kun niitä kerjännen.

Niin, vaikka murhe musertaa
mun joka hetki ois,
ja itkeä vaikk' ihanaa
ois kaikki kerran pois;

niin sulompaa, kun pystyin päin
sanoa saattanen:
min kantanenkin mielessäin,
mä miesnä kannan sen.

Tällaiseen muotoon ei Runeberg varmaankaan ikinä olisi pukenut tunteitaan, vaikkapa ne joskus menivätkin samaan suuntaan, kuten esim. runossa Turha toivotus. Ja kuitenkin: eikö tämä miehekäs ylpeys ole läheistä sukua sille, jota myöskin Runeberg huomaa Gregori Tigerstedtissä tai Munterissa, joka

taisi kaikki kantaa, voida,
yhtä vain ei — vaikeroida.

Lopuksi vielä eräs voimakkaasti personallinen piirre, se joka esiintyy runossa

Mekkan puhuva kivi.

Kansaa läsn' on Allah armoin,
hänen kunniaansa tarmoin
Muhammed jo julistaa,
puhuu vihityllä suulla:
Kaabass' ilmoituksen kuulla
Koreishin heimo saa.

Mut ei kenkään vielä tunne
määrää korkeata, kunne
kutsuu suuren vastaisuus.
Pilkkaa sheikit, pilkkaa joukko:
Abdallahin poika, houkko,
hänkö profeettamme uus?

Vaan vaikk' aina uhkan tylyn
kohtaa, häätään lailla hylyn,
Herraansa ei Profeetta
kiellä, pysyy usko pyhä,
julki julistaa hän yhä:
Allah — yks on Jumala!

Niin hän kerran alla vainon
astui, alla herjan painon,
alla mielen synkeän.
Ystävätkin seisoi vieroin,
syrjin kääntyi katsein kieroin,
maahan silmäs itse hän.

Silloin Allah kaikkivalta
kiven templin vierustalta
viittas eloon tallatun.
Vait on kansa, puhuu kivi,
Herran miestä tervehtivi,
lohdun lausuu: rauha sun!

Mutta ajat uudet kohtaa.
Kaaban huipusta jo hohtaa
Muhammedin uljas kuu;
riemuin kansa, ennen kankee,
hänen jalkoihinsa lankee,
kiven vain nyt vait on suu.

— Herra, vähäks olen luotu,
vähät voimat mulle suotu,
en sun soimaa neuvoas.
Suurempien kautta tuo'os
julki suuruutes, vaan suo'os
yksi mulle armossas:

Ensiks aavistaa mun anna
lähetettys, hälle panna
astuimeksi altis pää.
Sitten — kun soi tähtiin asti
suuren maine — kernahasti
kivi unhoitukseen jää.

Eikö tämä ole ikäänkuin toisinto Nervanderin tunnetusta surunsävyisestä lauseesta: „Suomella ei ole varaa yhdellä kertaa omistaa enemmän kuin yksi runoilija". Mutta eikö toiselta puolen tässä runoelmassa ylistetä sitä itsekkyyden voittamista, jota Runebergkin niin mielellään laulaa?

Täten Nervander kaikkialla osoittaa selvää runoilijayksilöllisyyttä; mutta samalla kertaa hän asettuu samaan riviin kuin Runeberg ja koko hänen piirinsä. Luottamuksessaan niihin iäisiin voimiin, jotka olemassaoloa ohjaavat, isänmaanrakkaudessaan, miehekkyydessään, mutta samalla nöyryydessään hän täten on valon valittu sotilas, sen ritari peloton ja nuhteeton.

Hyvin on siis Nervander ansainnut sen kunnioituksen, jonka Suomen ylioppilaat ovat tahtoneet omistaa hänen muistolleen. Mutta mieleemme kohoaa kysymys: onko tämä kunnioitus oleva sydämen kunnioitus, vai onko se oleva vain, niin sanoakseni, virallinen kunnianosoitus suurelle nimelle, joka loistaa viljelyksemme ajantiedossa?

Kysymys kohoaa mieleemme siksi että, kuten jo viitattiin, Nervander on kehitysjakson alussa, josta me nyt elämme paljoa edemmäksi ehtineellä asteella.

Eksaktisesti tieteellinen ja jyrkästi abstraheeraava käsitystapa ja sen yhteydessä syvä raja todellisuuden ja runouden välillä, ne ovat meidän päivinämme kehittymistään kehittyneet ja anastavat yhä enemmän mielet valtoihinsa. Mitä Nervander lausui leikillä, sen on moni nyt valmis väittämään täydellä todella, että se tiede on paras, jonka voi kantaa taskus-

saan. Ja epäilemättä on tällä käsitystavalla monta kannattajaa nuorisossakin, joka aina on halukas uskomaan, että äärimmäiset tulokset, mitkä aika johonkin suuntaan on saavuttanut, myöskin ovat korkeimmat.

Mutta se ihanteellisuus, joka eli Runebergin ja Nervanderin aikana, se ei ole kuollut, se versoo jälleen, joskin uusissa muodoissa. Ja niin syntyy meidän päiviemme henkisessä elämässä se taistelu, jonka tämän uuden ihanteellisuuden haltioitunut lipunkantajatar pohjolassa niin sattuvasti on kuvannut taisteluksi sen valtakunnan välillä, joka on ainoastaan tästä maailmasta, ja sen joka on jotakin muuta ja enempää.

Merkillistä kyllä saattaa tämän vastakohdan sanoa kangastaneen jo Nervanderin silmissä. Sittenkuin hän on antanut Israelin tytärten virittää innostuneen virtensä sille voitolle, jonka Juudan suvun Leijona kerran on voittava, lopettaa hän Jephthan kirjan näillä kuvaavilla sanoilla:

Koska nyt miehet kuulivat, kuinka Herran sana oli tullut vaimoille, ylistivät he Jumalaa ja ihmettelivät suuresti, mitä tämä oli merkitsevä, ja he kätkivät sanat visusti sydämeensä.

Mutta he selittivät ne oman mielensä jälkeen, ja kun nyt vuosi oli kulunut loppuun ja Israel kokoontui Ramathiin, puhuivat vanhimmat Samuelille ja sanoivat: voitele meille kuningas!

Niin on meidänkin aikamme tehnyt. Se on ylistänyt rakkauden Herraa siitä että suuret runoilijat ovat julistaneet hänen tahtoaan, mutta runoilijain tulevaisuudennäyt, ne on aika selittänyt oman mielensä jälkeen. Ja niin se on voidellut itsellensä kuninkaan tästä maailmasta, ja niin elää meidän aikamme nyt enimmäkseen siinä, mikä on silmien edessä, päivän kysymyksissä. Vai kuinka moni on tätä nykyä, jonka pyrkimyksenä on nostaa katse ylitse elon, ylitse kuolon, iäisyyteen?

Mutta minne tämä suunta nyt on johtanut meidät, sen tiedämme kaikki.

Paljon harrasta työtä on tehty, suunnattomia edistyksiä saavutettu, paljon kestävyyttä ja itsensäuhraavaisuutta on osoitettu taistelussa sen puolesta, mitä pidetään oikeana ja hyvänä. Mutta millaiset ovat ihmisten sydämet? Eikö veli seiso veljeä vastaan, poika isää, luokka luokkaa, kansa kansaa vastaan? Ja emmekö juuri näinä päivinä ole nuorisomme riveistä kuulleet epätoivon huutoa: missä on se mies, joka parantaa hajaannuksen lyömät haavat, joka tekee kansastamme jälleen yhden kansan?

Sanon teille, niin lohduttomalta kuin se kuulukoonkin: sitä miestä ei ole eikä voi olla. Ei kukaan kuolevainen voi luoda rakkautta ihmissydämeen, missä viha on ottanut asuntonsa.

Miksi ei? Kysy yhtä hyvin, miksi et voi opettaa sokeana syntynyttä ihailemaan Rafaelin maalausta.

Vihamielinen ei tosin ole sokeana syntynyt, mutta hän on sulkeutunut pimeään kammioon ja totuttautunut elämään siellä. Kuvaile hänelle päivän valkeutta vaikka kuinkakin innostunein sanoin — hän on kieltävä sen olemassaolon. Ja jos toisit hänet väkisin päivän valoon, niin hän olisi vaarassa tulla todella sokeaksi.

Mutta sen armaan auringon muisto, joka lapsuuden päivinä paistoi, se ei toki ikinä kuole kokonaan ihmisen sielusta. Jollei muulloin, niin saattaa se herätä silloin, kun kaksi vankia, kumpikin komerostaan, alkaa kiistää, kumpainenko elää mieluisammassa pimeydessä. Ja kun sitten vanki, puoliksi epäröiden, nostaa rahdun sitä verhoa, joka on eroittanut hänet valosta, niin silloin hän huomaa valon ihanuuden, silloin hän näkee pilkahduksen siitä valtakunnasta, joka ei ole tästä maailmasta. Ja silloin hän ymmärtää, kuten Nervander, että vain hänen olentonsa varjo kuuluu pimeydelle, mutta että hengen oikea koti on,

missä kirkkainnaan nää aatteet hohtaa:
Valo, Vapaus, Synnyinmaa!

Suomen ylioppilaat!

Jos voitte viettää Nervanderin muistoa tällä tavoin, silloin olette myös kohta, kuten hän, näkevät päivän rientojen katoavaisuuden, ja teidän katseenne on, samoinkuin hänen, avautuva näkemään suurta maailmanyhteyttä. Te olette näkevät, kuinka meidänkin syrjäinen kansamme on taottu kiinni tähän yhteyteen, yhteisvastuussa ihmiskunnan asiasta. Emme me yksin, vielä vähemmin kukaan yksityinen meistä kanna koko syytä siitä mitä me kärsimme. Mutta ken meistä voi sanoa olevansa osaton siihen vihan kylvöön, jonka hedelmiä nyt korjaamme?

Ja jos näette tämän, silloin voitte myöskin palata niiden tykö, joille rakkauden aurinko kautta koko elämän loisti kirkkaana kuin teidän oman lapsuutenne päivinä. Henkisten suurmiestemme tykö te silloin palaatte, tunteaksenne mitä Suomen kansa sisimmältä ytimeltään on — aivan kuin nämä suurmiehet palautuivat kansanrunouteemme siitä löytääksensä sen uuden Sammon syntysanat, jonka he Suomelle takoivat. Ja silloin te uudestaan otatte käsiinne näiden suurmiesten työn, ei siinä muodossa, jossa he vaikuttivat, vaan niissä uusissa, joita uusi aika vaatii.

Näiden miesten kera ja heidän silmillään te silloin voitte katsoa ylitse elon, ylitse kuolon, iäisyyteen. Mutta iäisyys ei ole silloin mitään yliaistillista, mitään käsittämätöntä, se asuu teidän sydämissänne, se on se korkeampi elämä, jota jokainen elää, niin pian kuin hänen sydämensä sykkää rakkaudelle eikä vihalle.

Ja silloin te myös voitte ympäriltänne suuresta avarasta maailmasta kuulla uuden ajan siipieniskut. Keskeltä ajan kaikkien vihlovien epäsointujen te kuulette ne äänet, jotka tieteessä, yhteiskuntariennoissa, runoudessa, voitonvarmoina ennustavat uutta Leijonaa Juudan sukukunnasta, sitä uutta ihmisrakkautta, uutta veljellisyyttä, joka on luova sen valtakunnan, missä „vanhurskaus ja rauha suutelevat toisiaan".

Ja iloisina te silloin, uuden valon tosi ritareina, pelottomina ja nuhteettomina, noudatatte Nervanderin kehoitusta seppelöidyille:

Siis lähtekää, ei kenkään ohi maata
saa suurta hetkeään; sill' alkanut
on aika mahtava. — Ei vaarat teiden
kukista enää valon sotijaa;
käy uudet parvet sijaan kaatuneiden;
kaikk' ylös! Teihin katsoo Synnyinmaa!
Niin, valon taistoriviin, nuori piiri!
Sijanne siell' on, sinne viittaa viiri.

Miksi H. C. Andersen tuli saturunoilijaksi.

Satavuotismuiston johdosta

kirjoittanut

EVA MOLTESEN.

Keskellä Fyenin saarta on Odensen kaupunki. Yltympäri laajenevat viljavat pellot ja hedelmäpuutarhat niin kauas kuin silmä ulottuu: tämä luonto ei hämmästytä suuruudellaan eikä häikäise kauneudellaan, vaan uhkuu rehevyyttä ja viljavuutta ja herättää siten katsojassa tyytyväisen hyvinvoinnin tunteen. Kaupungin läpi luikertelee hiljakseen pienoinen joki. Se oli ennen aikaan syvä, niin että se kantoi suuriakin laivoja satamaan ja niiden matkassa kultia ja hopeita, mutta ne päivät ovat olleet ja menneet; nyt töin tuskin pienet venheet mahtuvat liikkumaan sen kapeassa uomassa. Kun kuivi joki tyhjiin, niin kuivi tulojenkin tulva. Odense painui vähäpätöiseksi pikkukaupungiksi, kunnekka uusi aika toi uusia kulkuneuvoja ja samalla mahdollisuuden uuteen kukoistukseen. Nyt on kaupunki Tanskan suurimpia. Mahtavia kivitaloja ja leveitä katuja — siinä todistus nykyaikaisesta hyvinvoinnista, ja niiden rinnalla kapeat katusolat, vanhat, ahtaat talot ja ennen kaikkea keskiaikaiset kirkot ja luostarien jäännökset menneiden aikojen muistomerkkinä.

Sata vuotta sitten oli Odensella juuri tuo köyhyyden ja surkastumisen aika, ja juuri silloin näki se sen miehen syntyvän, joka myöhemmin on omituisen neronsa tuotteilla enemmän kuin yksikään toinen tanskalainen tehnyt isänmaansa nimen tunnetuksi ja rakkaaksi ympäri koko maailman.

1805 eli pienessä köyhässä kodissaan nuori pariskunta. Mies, vasta alulla kolmattakymmentä, oli suutari, mutta suutari sitä laatua, jonka ajatukset eivät pysy lestissä. Lapsena oli hän rakennellut tulevaisuuden unelmia, joissa näki itsensä lukeneena miehenä, vaan kova todellisuus kouristeli kaikki haaveet sirpaleiksi. Tuli vastoinkäyminen, tulivat huonot vuodet vanhempain jokseenkin varakkaaseen talonpoikaiskotiin, tuli pakko

omaisuuden myömiseen ja muuttoon pieneen köyhän kaupungin hökkeliin, kun vihdoin onnettomuudet olivat isävanhan järjenkin valon sammuttaneet koko hänen loppuiäkseen. Äiti oli vastoinkäymisissä pysynyt sinä rohkeana, taipumattomana, aina tyynenä ja hempeänä naisena, jommoisena hän tuli elämään poikansa pojan siunaamassa muistossa. Ei pusertanut onnettomuus kyyneliä hänen silmistään kenenkään nähden, mutta katse ja koko olento ilmaisivat hiljaista surua, ja joskus puhkesi huoli valitukseen: „Minun äitini äiti oli hieno aatelisneiti, joka asui jossakin suuressa Saksan kaupungissa. Mutta hän karkasi vanhempain luota ja seurasi kometiannäyttelijää, joka hänet nai, ja nyt tulee kaikki tämä suvulle.“ Jumala ties, mimmoisia kenkiä se suutari lie valmistellut; sen tietävät muutkin, että kun hänen vaimonsa makasi vuoteellaan pieni äskensyntynyt lapsi rinnallaan, niin mies istui sängyn laidalla ja luki ääneen Holbergin näytelmiä. Ja kun pieni tulokas huusi niinkuin maksettu, niin keskeytti isä lukunsa naurahtaen: „Tokko nukut, tai kuuntele tarkkaavaisesti!“

Ainoana lapsena kasvoi Hans Christian vanhempainsa kodissa isän ja äidin hemmoiteltuna silmäteränä, mummon suosikkina. Ei hänen maailmansa ollut laajan laaja. Yksi pienoinen huone ja vielä pienempi keittiö muodostivat kodin huoneuston, ja kun heräsi kaukomieli, niin voi kiivetä jyrkkiä tikapuita ylös ullakolle, siellä oli ikkunan ulkopuolella räystääseen pantu puulaatikko, jossa kasvoivat talon vihannesviljelykset — ruoholaukkaa ja persiljaa — tai voi pistäytyä ovesta ulos; siellä kasvoi yksi ainoa karviaismarjapehko, ja sen suojassa oli niin hauska kelletellä ja seurata kesän kulkua aina siitä saakka, kuin silmukat puhkesivat pieniin lehtiin ja siihen, kunnes nämä jälleen kellastuneina irtautuivat ja lensivät maahan. Eikä ollut suuren suuri se henkinenkään maailma, jossa lapsen ensimäiset ajatukset heräsivät ja liikkuivat. Kaksi oli siinä maailmassa haltiatarta, yhtä mahtavia molemmat: harras uskonnollisuus ja yhtä harras taikausko. Joskus syntyi soraääni; se oli silloin kuin isä, tuo hellämielinen, mutta koko seurapiirille ymmärtämätön haaveilija yksinäisiin mietteihinsä vaipuneena lausui mietelmän omasta maailmastaan, niinkuin kerrankin raamattua lukiessaan: „Kristus on ollut ihminen niinkuin me, mutta erinomainen ihminen“, tai toisella kertaa, kun hän nauroi koko naapurikunnan pelkoa ja tuomiopäivän ennustamista sen johdosta, että komeetti oli näkyvissä. Äiti silloin pudisti huolestuneena päätään; ei hän,

G. S. Anderson

jokapäiväinen, yksinkertainen työihminen ymmärtänyt aviopuolisoaan, joka vielä ikämiehenä voi kyyneltyä, kun joku koululainen toi kenkiään korjattavaksi ja samalla kertoi yhtä ja toista niistä kirjoista, joita kantoi kainalossaan, ja huokaillen vaikeroida: „Sitä tietä olisi minunkin pitänyt päästä kulkemaan". Lapsikin pelästyi, mutta ei kuitenkaan tietänyt mitään sen parempaa kuin istua isän polvella, kun tämä iltaisin laitteli hänelle mitä kummallisimpia leikkikaluja, tai joka sunnuntai kevään tullen astua isän kanssa, pitäen häntä kädestä, metsään, jossa luonto rakenteli vihannoivia pyökkiholviaan ja levitteli mitä hienoimpia vuokkopeittojaan jalkojen eteen.

Kaksi paikkaa oli kaupungissa, jotka houkuttelivat pojan jo aikaisin kiihtyneen mielikuvituksen puoleensa; toinen oli vankila, toinen n. s. hospitaali, hyväntekeväisyyslaitos, jossa asui heikkoja, mielisairaita sekä vanhoja ja köyhiä naisia. Vankilan portinvartijan perhe oli tuttu Hans Christianin vanhempain kanssa: siitä johtui joku kerta vieraissakäynti tässä synkässä paikassa. Kamalalta, mutta samalla niin viehättävästi mielikuvitusta hivelevältä tuntui, kun suuri ovi painui kiinni jäljestä, raskas avainkimppu rasahteli portinvartijan kädessä, ohimentävistä kopeista kuului joku yksinäinen laulunääni tai rukin surina. Entäs kun pöydässä oli pari vankia passarina — silloin kulki kylmät väreet pitkin selkäpiitä ja ruokahalu meni menojaan, ei olisi voinut niellä muruakaan, tuntui kuin olisi ollut keskellä ryövärien linnaa.

Tavallisin kyläpaikka oli kuitenkin hospitaali, jossa oli mummolla pientä tointa. Täälläkin oli joskus yhtä ja toista kammoksuttavaa, kun esim. sattui joku mielipuoli tulemaan vastaan ja ymmärtämättömästi puhuttelemaan, mutta ylipäätään oli täällä turvallista vanhojen karttaavien ja kehräävien muijien seurassa. Poika tuli kohta vanhuksien lemmikiksi. Ihmetellen he sanoivat, ettei moinen viisas lapsi voisi elää kauan, ja tämä hyvänsuopa kiitos yllytteli poikaa laskemaan sekä mielikuvituksensa että lörpötyksiensä ohjakset yhä höllemmälle.

Tuli sitten koulunkäynti. Ei se ottanut oikein luonnistuakseen, sillä koulukasvatus oli siihen aikaan ankara, ja Hans Christian oli kasvanut ja kehittynyt, minne oma mieli veti, ilman minkäänmoisen kurin siteitä miltei tykkönään erillään toisista lapsista. Toverit rupesivat kohta pilkkaamaan poikaa, jonka suurin huvi oli nukenvaatteiden ompeleminen värikkäistä tilkuista ja joka itki pienimmästäkin. Yksi ainoa pikku tytöistä

piti hänen puoltaan ja kuunteli hänen kummallisia tuumiaan, ja kuitenkin oli hän pikku käytännöllinen tyttö. Hän sanoi käyvänsä koulua kerran tullaksensa meijerinhoitajaksi suureen herrastaloon. „No", tuumaili poika, „siksi voit tulla minun hoviini, kun minä kerran tulen hienoksi". Tyttö nauroi. Mutta eräänä päivänä, kun Hans Christian näytti hänelle piirustuksen tästä tulevasta hovistaan ja samalla vakuutti, että hän oli vaihdettu, hyvin hienosukuinen lapsi ja että Jumalan enkelit kävivät puhelemassa hänen kanssaan, niin katsahti tyttö häneen omituisesti ja sanoi toisille lapsille: „Hän on hullu niinkuin isoisä". Poika jäykistyi; ei koskaan hän enää puhunut tämmöisistä pienelle toverilleen. Sillä isoisän hulluus oli hänen lapsuutensa kauhu. Kun hän näki ukon tulevan pitkin katua poikalauman pilkkaamana, niin pistäytyi hän kiireesti piiloon peittääksensä pelkonsa ja melkein tiedottoman häpeäntunteen siitä, että itse oli tuon raukan lihaa ja verta.

Nyt tapahtui pikkukaupungissa jotakin erinomaista, joka pani mielet liikkeelle. Tuli pääkaupungista teatteriseurue, joka esitti useampia näytäntöjä. Hans Christiankin pääsi joskus vanhempainsa kanssa näytäntöön, niin, olipa hänellä sekin onni, että joku kerta sai itse esiintyä pikkupalvelijana ja silloin kulissien välistä ja takaa nähdä, miten kaikki tuo oikein tapahtui. Kun katsojat ylipäänsä iloitsivat tästä harvinaisesta nautinnosta, joka nyt tarjottiin harmaan jokapäiväisyyden vaihekkeeksi, niin olipa yksi ja hän ehkä kaikista nuorin, joka ahmi joka sanan, joka jumaloi näyttelijöitä, joka oppi ulkoa suurimmat osat näkemistään kappaleista, joka kotiin tultuansa itsekseen harjoitteli laulut ja jäljitteli tanssit — jonka elämän teatteri oli lumonnut. Rauhaton kaipuu kalveli tästä lähtien hänen mieltään. Kuin janoon nääntyvä vesipisaraa, niin halasi hän sitä salaperäistä, jota esitettiin teatterissa. Ensimmäkseen pysyi se hänelle armottomasti suljettuna hänen varattomuutensa tähden; mutta hän koetti korvata vahinkoaan sillä, että teki itsensä hyväksi ystäväksi ohjelmainmyyjän kanssa toimittamalla hänelle pikku asioita, sai tältä ohjelmia, istui kotona lueskellen niitä ja antoi mielikuvituksensa nimien ympärille kutoa tapahtumia, joita sitten nuket saivat esitellä.

Vuodet vierivät. Pienestä Hans Christianista tuli pitkä, hinteloinen poika, jonka nutunhihat ja housunlahkeet aina olivat liian lyhyet. Kotioloissa tapahtui se suuri muutos, että isä kuoli. Viimeisinä vuosinaan oli hän tullut yhä surumielisemmäksi. Hänen verissä asuva seikkailu-

halunsa vietteli hänet vapaaehtoisena ottamaan osaa Napoleonin sotaan. Mutta ennen pitkää täytyi hänen palata kotiin, ilman että oli nähnyt tai saanut aikaan mitään erityisempää, sairaana sekä ruumiiltaan että sielultaan matkojen vaivoista ja pettyneistä toiveista.

Äiti meni, oltuaan jonkun ajan leskenä, uusiin naimisiin, ja kun kodin varattomuus nyttemmin pakoitti häntä pesijättärenä melkein koko päivän olemaan ulkona kaupungilla, niin jäi poika yhä yksinäisemmäksi. Ei tosin kylmennyt äidinsydän lastansa kohtaan, vaan sitä kirveli tuttavien aina uudistuvat ja enenevät viittaukset siihen, ettei Hans Christian taitanut ollakkaan muuta kuin puolihupsahtanut tyhjäntoimittaja. Yhä pistävämmiksi kävivät syytökset, vielä kateuden katkeruudellakin höystettyinä, kun muutamat paikkakunnan säätyhenkilöistä rupesivat tuota pientä katurunoilijaa suosimaan, ja yhä enemmän myrkytetyksi tuli äidin mieli alituisista ivallisista loukkauksista, kunnes hän viimein tuskan synnyttämällä lujuudella päätti, että poika oli, ripillä oltuaan, pantava räätälinoppiin.

Mutta toiset olivat pojan tuumat. Hänessä kypsyi järkähtämätön päätös mennä pääkaupunkiin onneansa hakemaan, ja kun nyt taas äiti kerran otti puheeksi tuumansa räätälinopista, niin rukoili poika koko sydämensä pohjasta häntä laskemaan hänet matkalle.

„Mitä sinusta siellä tulisi?“ kysyi äiti.

„Minä tahdon tulla kuuluisaksi“, vastasi poika ja kertoi hänelle, mitä hän oli lukenut etevistä miehistä, jotka olivat syntyneet köyhyydessä. „Ensin saa kestää mahdottoman paljon pahaa, ja sitten tulee kuuluisaksi.“

Vielä epäili äiti. Mutta kun eräs luotettava povarieukko, jolta kysyttiin neuvoa, oli ennustanut: „Pojasta tulee suuri mies, jonka kunniaksi kerran Odensen kaupunki valaistaan ilotulituksilla“, niin äiti antoi suostumuksensa ja siunauksensa. Vaatteet pantiin pieneen myttyyn, jonka poika sai kainaloonsa, erityisestä ystävällisyydestä hän sai lupauksen huokeammasta matkasta postivaunussa, ja vihdoin eräänä kauan odotettuna iltapäivänä hän heitti jäähyväiset huolestuneelle äidilleen ja itkevälle mummolle, jota hän ei enää nähnyt koskaan. Sydäntä kouristeli painostava yksinäisyyden tunne: maailma oli niin peljästyttävän suuri ja vieras. Päästyään Seelannin rantaan meni hän piiloon pienen hökkelin taakse, lankesi polvilleen ja rukoili Jumalalta apua ja johdatusta. Se huojenti, ja kuta

kauemmas matka kodista joutui, sitä enemmän kaikki uudet vaikutukset täyttivät neljäntoistavuotiaan mielen haihduttaen huolet.

Hans Christianin ensimäinen matka pääkaupunkiin tultua oli teatterihuoneelle. Tätä hän ihaili, kulki sen ympäri ja katseli joka taholta. Silloin ilmestyi yhtäkkiä hänen eteensä piletinmyöjä, joka tarjoili hänelle pilettiä. Poika luuli tätä tarjottavan ilmaiseksi ystävällisenä lahjana, kiitti iloisella hämmästyksellä ja ojensi kätensä, kun tuo luultu hyväntekijä vihastuneena antoi hänelle semmoisen pölläkän, että hän juoksujalassa kuin takaa ajettu eläin kiirehti pois eikä enää uskaltanut palata. Se oli sitä suuren maailman sydämetöntä säälimättömyyttä, ja se pani muitakin asianhaaroja miettimään. Melkeinpä olivat kotoa saadut rahat lopussa matkan jo ensimäisen vuorokauden kulungeista. Mutta ei vielä hätää. Vielä oli kotona tehty suunnitelma toimeen panematta — kuka voi tietää, jospa se onnistuisi hyvinkin. Taskussa oli erään Odensen tunnetuimpien porvarien suosituskirje, ja se oli osoitettu kuuluisalle teatterin tanssijattarelle. Ei tämä porvari, ammatiltaan kirjanpainaja, tosin kysymyksessä olevaa tanssijatarta tuntenut personallisesti, vaan hän oli hyväntahtoinen mies, joka mielellään toivoi voivansa auttaa eteenpäin nuorta kykyä. Sykkivin sydämin astuskeli poika portaita ylös — oikein, tuossa oli haettu nimi. Mutta ennenkuin hän uskalsi soittaa, lankesi hän polvilleen oven eteen vielä viime hetkessä rukoillaksensa apua. Silloin juuri sattui eräs palvelustyttö menemään ohitse torikori käsivarrellaan. Hän pisti pienen rahan pojan käteen ja kiirehti ylemmä viitaten ystävällisesti, että hän vain pitäisi, minkä oli saanut, vaikka tämä koetti selitellä, ettei hän ollut kerjäläinen. Ei hänen toki pitänyt olla kerjäläisen näköinenkään: mustat vaatteet oli yllä, tehdyt hänen ensimäistä ripillä käyntiään varten, samaan tilaisuuteen ostetut aivan uudet saappaat oli vedetty varsineen housunlahkeitten päälle, jotta ne näkyisivät kaikessa uutuudessaan ja päässä oli hattu, tosin niin suuri, että se upposi korvia myöten, mutta ei kuitenkaan huono. Yhtäkaikki, tytön herttaisuus vaikutti ikäänkuin hyvä enne ja — nyt hän soitti. Jonkun odotuksen jälkeen hänet laskettiin sisään ja hän jätti kirjeensä. Tanssijatar katseli häntä kummastuneena ja kuunteli ihmeissään pojan puheita. Kysymykseensä, mitä kappaleita hän esitti, sai hän vastaukseksi innostuneen sydämenpurkauksen „Cendrillon'ista", jonka poika oli nähnyt Odensessa, ja ilman kehoituksetta veti tuo pitkä, kömpelö, veteläliikkeinen olento saappaat jalastaan, hypähti

keskelle lattiaa, kohotti lakkinsa päänsä yli soitellen sitä ikäänkuin tamburiinia, tanssi ja lauloi — kaikki vain siinä hurskaassa uskossa, että tämmöinen esitys kai miellyttäisi eniten tanssijatarta. Mutta maailma on ymmärtämätön ja kova. Ei tietänyt tanssijatar, kuinka pian hän saisi asunnostaan tuon omituisen vieraan; hän luuli häntä — sen hän perästäpäin on Andersenille kertonut — raivohulluksi ihmiseksi.

Ikävissään, mutta ei suinkaan toivotonna meni nyt nuori matkamiehemme teatteritirehtöörin luo. Tälle hän esitti palavan halunsa päästä teatteriin näyttelijäksi. Herra katseli häntä, mutta sanoi hänen olevan liian laihan tähän ammattiin. „Voi", vastasi poika, „kun minä vain saisin vähän palkkaa, niin kyllä minä tulisin lihavammaksi." Mutta tirehtööri näytti hänelle ankarasti ovea sanoen, että hän otti teatteriin vain henkilöitä, jotka olivat sivistyneitä.

Vielä koetti Hans Christian onneaan vanhan laulunopettajan, Sibonin, luona, sillä hän muisti, että hänen ääntään oli aina kiitetty niin sointuvaksi ja helakaksi, ja tällä matkalla hymyili onnetar ensi kertaa hänelle. Sibonin luona sattui juuri olemaan päivällisseura ja siinä tunnettu säveltäjä Weyse. Tämä huomasi heti pojassa kytevän rikkaita lahjoja; hän päätti käyttää sen hetkellisen hyväntahtoisuuden, jonka omituisen pojan ilmestyminen hienoon päivällisseuraan herätti, tämän hyväksi ja pani heti toimeen rahankeräyksen. Siitä päivästä lähtien oli H. C. Andersen melkein vuoden ajan jokapäiväinen vieras Sibonin talossa. Hänen laulustaan ei tosin tullut sitä, mitä oli toivottu, sillä se suuri puutteellisuus ja köyhyys, jossa hän aina eli ja jota hän nyt koetteli ihmisiltä salata, vaikutti haitallisesti hänen terveyteensä; ääni sortui kelpaamattomaksi yskästä ja kylmettymisestä, jonka aiheuttivat huonot ja pitkin talvea märät jalkineet. Mutta ensimäiset hyväntekijät eivät enää jättäneet holhottiaan tykkönänsä näkyvistään. Weyse hankki uskollisesti muutamien muiden avustamana parina seuraavana vuotena pienen summan, tosin liian pienen kunnolliseksi ihmiseläkkeeksi, mutta kuitenkin niin suuren, että henki pysyi ruumiissa.

Nuorukainen ei laiskoitellut. Hän oli tosin liian kehittymätön voidaksensa erityisesti täydentää joka alalla hyvin puutteellisia tietojaan, ja ne pari tuntia viikossa, jotka hyväntahtoisesti hänelle hankittiin saksan ja latinan kielissä, eivät liioin häntä tässä kohden auttaneet. Sen sijaan hän istui ahkerasti ja kirjoitti, ja ennen pitkää hän lähetti kappaleen teat-

teriin pyytäen sitä siellä näyteltäväksi. Mutta kappale tuli pikimmiten takaisin ankaran vastauksen seuraamana, jossa pyydettiin, ettei teatterin johtokuntaa enää vaivattaisi tällaisilla epäkypsyneillä tuotteilla, jotka sekä muodon että sisällyksen puolesta olivat niin vaillinaisia, niin, joiden oikeinkirjoitus oli huonompi huonointa. Tämä ei juuri mieltä rohkaissut, jos kohta se ei Andersenin melkein tuhmanrohkeata luottamusta omaan kykyyn ja tulevaisuuden onneen lamauttanutkaan — ja niinpä näyttäytyikin, että juuri tämä epäonnistunut ensimäinen teatterikappale oli tie todelliseen menestykseen. Sillä oli yksi teatterijohtokunnan jäseniä, Collin, joka näki lupaavia oireita kaikkien vajavaisuuksien takaa. Hiljaisena, vaatimattomana, mutta toimekkaana miehenä hän ryhtyi heti tekoon. Hän huomasi heti, että kaikki nuorukaisen johtaminen taiteellisessa suhteessa olisi turhaa työtä, ellei vankempaa pohjaa laskettaisi alkutiedoilla, ja sen vuoksi hän pani seitsentoistavuotiaan koulupenkille.

Ei tuntunut hyvältä melkein aikamiehen istua tässä miltei pienimpien rinnalla — hän tuli toiselle luokalle — pakoitettuna paljastamaan pohjattoman tietämättömyytensä kaikessa. Kouluaika tuli rajattoman tuskan ja kärsimyksen ajaksi, varsinkin kun johtaja, jota pidettiin erinomaisen oppineena ja etevänä miehenä, ei laisinkaan ymmärtänyt oikeata tapaa, millä kohdella näin omituista oppilasta. Iva oli se valtikka, millä hän johti kouluvaltakuntaansa ylimalkaan, ja varsinkin antoi hän pilkkapuheiden sadella Andersenin onnettoman pään yli. Vaikka hän yksityisissä kirjeissään Collinille kiitti tämän holhotin sekä luonnonlahjoja että väsymätöntä ahkeruutta, ei hän voinut olla tätä haukkumatta „maailman suurimmaksi idiootiksi“ kaikkien pienten poikien kuullen. Tämän lisäksi tuli vielä, että jotkut ystävätkin hyväntahtoisesti, mutta epäviisaasti pitivät velvollisuutenaan joskus muistuttaa niin suurta huolenpitoa nauttivaa nuorukaista kiitollisuuteen ja kehoittaa viimeisiä voimiaan ponnistelevaa ahkeruuteen. Poika, joka jo luonteeltaan oli niin sairaaloisen arkanahkainen, tuli yhä aremmaksi: päätä pyörytti, pitkät sääret olivat sotkeutua toisiinsa — hänellä oli sama tunne kuin hukkuvalla, jonka pään yli huuhtoo hyökylaine toisensa perään vähällä viedä hengen. Vihdoin loppui kuitenkin tämäkin tuskan aika, ja 23-vuotisena hän sai painaa ylioppilaslakin päähänsä.

* *
*

Eikö tämä elämänjuoksu ole melkein niinkuin eriskummallisin satu? Eikä se satu tähän lopu, päinvastoin, tästähän se vasta oikein lähtee valoisata päämaaliansa kohti kulkemaan. Mutta minä en enää tahdo sitä yksityiskohdissaan seurata kahdesta syystä. Ensiksi eivät sen ulkonaiset tapahtumat enää ole niin kuulumattoman harvinaisia, päinvastoin ovat ne kai jotenkin tavallisia ilmiöitä taiteilijan elämänuralla: uusia teoksia, vuoroin onnistumista, vuoroin yleisön epäsuosiota, tiheitä ja pitkiä ulkomaanmatkoja, tuttavuuksia ajan etevimpien henkilöiden kanssa j. n. e. Toiseksi runoilijan oma jännittävä, melkein satumainen kertomistapa hänen elämäkerrassaan, „Elämäni satu", jota olen seurannut, tässä kohden väsähtää ja muuttuu jokseenkin pitkäveteiseksi, paikka paikoin vähäpätöiseksi tarinaksi, johon tosin on kudottu monta kaunista yksityiskohtaa. Sen sijaan koetan tämän ja muiden kertomusten mukaan seurata runoilijan omituista luonteen kehitystä voidakseni lopulta näyttää, miten hänen suurin ja ainoa pysyvä teoksensa, „sadut", ihanan kukan lailla on siitä versonut ikäänkuin luonnollisesta maaperästään.

H. C. Andersen ei omassa kirjoittamassaan elämäkerrassa — eikä myöskään muiden, ei edes parhaitten ystävien suullisten kertomusten mukaan — esiinny erityisesti miellyttävänä henkilönä mieheksi tultuaan. Tuo alituinen „minä, minä", joka tietysti on hyvin luonnollinen sana omassa elämäkerrassa, tuntuu joskus oikein vastenmieliseltä, kun ei se „minä" koskaan näy voivan irtautua ja kohota „minusta itsestä". Tuskin tämä ilmeinen itserakkaus on menestymisen tuloksena, sillä monta monituista vuotta sai runoilija työskennellä, tavallisesti hän sai kuulla teoksiaan ankarasti moitittavan ja pilkattavan, usein kuulla teatterissa vihellettävän kappaleilleen, monet katkerat karpalot hän sai niellä, ennenkuin hän vihdoin löysi sen alan, jolla ei yksikään toinen hänen aikalaisistaan voinut hänen kanssaan mestariudesta kilpailla. Ei, tuo itsetyytyväisyys oli varmaan paljoa enemmän hedelmänä siitä samasta tuhmanrohkeasta — vaiko nerokkaasta? — luottamuksesta omaan synnynnäiseen kykyyn, joka hänet täytti lapsena ja jota hän ei muiden viisaiden ihmisten tapaan ymmärtänyt edes äänettömyydellä peitellä, sillä hän pysyi samana lapsena harmaahapsiseksi saakka. Vielä miehisenä miehenä hän näyttäytyi, kuvaannollisesti puhuen, tuoksi vähän veteläksi olennoksi, joka riisui saappaat jalastaan, nosti hattunsa tamburiiniksi ja tanssi ja lauloi — s. o. usein hän paljasti naurettavatkin puolet luonteessaan muistamatta, että tanska-

laiset ovat taipuvaisia ivaan sekä ettei mikään ase niin syvälle pure kuin naurun terävä veitsi. Andersenin itserakkaus tuli sananparreksi. Kun hän ihastuneena juoksi kadun poikki ohimennen kertoakseen jollekin tuttavalle, että nyt oli se tai se hänen teoksistaan mainittu kiitoksella jossakin ulkomaalaisessa aikakauslehdessä, tai kun hän, heti tultuaan johonkin seuraan, veti taskustaan viimeksi kirjoittamansa sadun, ja ihastuksella luki sen ääneen edes kysymättä, halusivatko läsnäolijat kuulla — — niin nauroi koko kaupunki. Kuinka helppoa olikaan muutamalla viivalla rumentaa hänen jo luonnostaan rumat piirteensä ja pistää kuva pilalehteen, ja kuinka helppoa olikaan käyttää häntä naurettavana henkilönä semmoisissa teatterikappaleissa, jotka olivat naurua varten kirjoitetut ja jotka nauttivat hetken ihailua! Hän kärsi tästä pilkasta ja naurusta enemmän kuin kovempiluontoinen voi käsittääkkään. Häneen vaikutti kaikki moite, kaikki arvostelu yhtä syvästi, olipa se pieni tai suuri, olipa se ymmärtäväisen tai mitä ymmärtämättömimmän lausuma. Hän oli niitä ylen arkoja luonteita, jotka värisevät pienimmästä puuskasta, jotka tarvitsevat päivänpaistetta, aina vain päivänpaistetta viihtyäkseen. Mutta kun tuli päivänpaiste, kun joku kohteli häntä pienimmälläkään ystävällisyydellä tai lausui pienimmänkään kiittävän sanan — kuka oli herttaisempi, kuka valmiimpi avaamaan lämpimän sydämensä kuin runoilija — ja kuka nöyrempi. Koko sydämensä hartaudella hän silloin kääntyi Jumalaa kiittämään, ja yhä uudelleen ja uudelleen hän uudisti kysymyksensä: „Millä olen minä tämän armon, millä tämän onnen ansainnut?“

Toinen omituisuus, mikä hänen „Elämäni sadussa“ tulee esille, on seuraava. Mielihyvällä lukee hänen kauniita luonnonkuvauksiaan ja kertomuksiaan hänen loppumattomista matkoistaan, jotka hän suuntasi melkein kaikkiin Europan maihin, niin Pohjois-Afrikkaankin, ja kuitenkin, miksi tuntuu lopputulos näistä niin tyhjän vähäpätöiseltä? Hän tapaa aikansa etevimpiä miehiä ja naisia kaikenmoisilla eri aloilla, hän elää siellä, mihin vuosituhansien synnyttämät suurimmat taideaarteet ovat kootut; miksi ei kertomuksissa tästä kaikesta jää mieleen enempää kuin: „Hän, tämä maailman kuulu mies, laski käsivartensa minun kaulaani ja sanoi“: 'Minä tunnen Teidät, Andersen, ja minä rakastan Teidän satujanne' tai „minä seisoin „medicœalaisen Venuksen“ edessä, oli kuin marmorisilmällä olisi ollut näkyvoimaa, minä tunsin itseni kummallisen ihastuneeksi, enkä voinut lähteä pois“. Ei itsenäistä mietelmää, ei kypsynyttä arvos-

telua, ei uutta näkökantaa, ei edes omaa sydäntä tai järkeä tai mielipidettä mylleröivää vaikutusta! Ihmeissään seisoo lukija tämän edessä ja ihmeissään hän kysyy itseltään: „Mistä tulee se elämänviisaus, mistä se ihmistuntijan tarkkuus, mistä se sydänten ja munuaisten läpi tunkeva selvänäköisyys, joka ilmenee saduissa?“ Voiko tähän olla muuta vastausta kuin samainen: Hän oli lapsi elämänsä loppuun saakka. Voihan lapsikin hämmästyttää sattuvalla, suoraan totuuden ydinkohtaa koskevalla huomautuksella — lapsen äänihän oli, joka paljasti pokkuroivan, itsensäpettävän, imartelevan ihmisjoukon valheellisuuden huomauttamalla: „Mutta keisarillahan ei ole mitään muuta kuin paita päällä!“ Entäs jos tällä lapsella on vanhuksen kokemus ja jos häneen on Luoja painanut neron säihkyvän leiman! Ja molemmat oli satujen Andersenilla.

Vielä yksi seikka ansaitsee minusta huomauttamista tässä yhteydessä, yksi hänen elämänsä ulkonainen puoli, joka muuttui sisäiseksi vaikuttimeksi ja joka osaltaan varmaan suuresti valmisteli häntä voitonottajaksi runoutensa alalla. Mitäs, jos hän olisi syntynyt ja kasvanut varakkaassa, sivistyneessä kodissa, missä ei ohjausta, ei opetusta, sanalla sanoen ei mitään olisi puuttunut häneltä kaikesta siitä, jota hän nyt sai niin suurella vaivalla itselleen hankkia, tai jota hän ei koskaan saavuttanut! Niin, mitäs sitte? Sitä on niin valmis uskomaan, että voi laskea, miten silloin olisivat olot, elleivät ne olisi niinkuin ovat. Mutta varmaan on tuo lapsuus, niin täynnä taikauskoa ja hillitsemätöntä mielikuvituksen juoksua ja nuoruus, niin täynnä taistelua ja ponnistusta, elävällä muistollaan täyttänyt miehenkin mielen ja tarjonnut hänelle mitä erinomaisimpia aineksia juuri saturunouteen. Missä määrin rakkaus — tuo runovirran tavallisin vapauttaja, tulkoon se sitte avatuin sylin ja hymyilevin huulin tai täyttäköön se rinnan pettymisen huokauksilla ja silmän surun kyynelillä — missä määrin se on vaikuttanut runoilijan tuotteisiin, ei ole helppoa sanoa. Kerran vain ja melkein sivumennen piirtää hän kevein käsin „Elämänsä satuun“ muutaman sanan siitä, että hänkin nuoruudessaan rakasti, mutta se oli kaikki pettymystä. Muuten tuntuu koko tämä lavea elämänkertomus niin — uskaltaisinko sanoa — omituisen sukupuolettomalta. Onko tämä seuraus jostakin vastaavaisuudesta runoilijan luonteessa, ja onko sekin vuorostaan syynä siihen, että hän voi lapsille kirjoittaa kuin lapsi? Vai onko hän vanhanpojan yksinäisyydessään, jota hänen tiedetään tunteneen, vaipunut ajatuksiin, surumielisiin mietteisiin, kaipaaviin unelmiin?

Onko hän kuvitellut ympärillään liikkuvan rakastavaisen naisen, joka olisi kotia sulostuttanut, huolia huojentanut, omituisen luonteen särmiä hionut ja siinä ymmärtänyt, missä muut monasti ymmärtämättömyydessä kylmästi loukkasivat? Ja onko hän ollut kuulevinaan huoneissaan pienten lasten ääniä, näkevinään ympärillään kirkkaita lastensilmiä, jotka janoovin katsein ovat imeneet sadut kertojan huulilta — — ja siksikö hän taisi kertoa niinkuin taisi? Vastauksen hän vei mukanaan.

Kun tämmöiseen luonteeseen yhtyy nero, voiko siitä yhdistyksestä ajatella syntyväksi muunlaatuista runoilijaa kuin saturunoilijan? Unohtuneet, elleivät ehkä arvottomat, ovat Andersenin muut teokset paitsi juuri sadut. Ja toiselta puolen: kun tämänlaatuinen nero löytää alansa, kun hänellä on se rakkaus, mikä Andersenilla oli, että hän ajan makuvirtauksista tai hetkellisten kauneuden käsitteiden määräyksistä huolimatta seuraa vain omaa sisintä viettiään, käyttää vain itselleen luonnosta lankeavat välikeinot — voiko siitä tulla muuta kuin jotakin erinomaista? Siinä maailmassa, missä äiti voi nostaa lapsen polvelleen, itse hetkeksi muuttuen lapseksi, ja kertoa, niin että silmät kiiltää ja kasvot muuttuvat ilosta huoleen ja huolesta iloon aina kertomuksen mukaan; missä suuret ihmiset eivät tykkönään ole lapsellista mieltänsä menettäneet, vaan voivat nauttia alkuperäisen viisauden aina virvoittavaa raittiutta, siinä on H. C. Andersenin nimi aina elävä kirkkaudessa tuskin kenenkään saavuttamana, ei yhdenkään voittamana.

Alempi maanviljelysopetuksemme.

Kirjoittanut

A. A. IHAMUOTILA.

Ainoastaan alempi maanviljelysopetus meillä tarkoittaa suoranaisesti maanviljelijäin opetusta, tai paremmin sanoen: ainoastaan se kohdistuu itse maanviljelyksen harjoittajiin. Tämä väite pitää paikkansa niin kauan kuin, kuten vielä nykyään on laita, vain perin harvat n. s. sivistyneet ja korkeammasta maanviljelysopistosta päässeet antautuvat varsinaisen maanviljelyksen harjoittajiksi tai yleensä pyrkivät muualle kuin virkauralle. Sen vuoksi on alempi maanviljelysopetus itse Suomen maanviljelykselle perin tärkeä, ja sen onnellinen järjestäminen ansaitsee mitä suurinta huomiota. Tässä kirjoituksessa teen selkoa sen nykyisestä tilasta ja vaikutuksesta nykyisessä muodossaan.

Melkein maanviljelysopetuksemme ensimäisestä alusta asti eli siitä, jolloin ensimäiset „käytölliset maanviljelyskoulut" perustettiin [1], ovat ne pääasiallisesti pysyneet luonteeltaan samanlaisina, jollei ota huomioon että niitä aikaisemmin nimitettiin vouti- ja työnjohtajakouluiksi ja sensijaan myöhemmin tämän lisäksi myös kouluiksi itsenäisiä keski- ja pienviljelijöitä varten. Aikojen kuluessa on kyllä pidetty „tarpeellisena etsiä ja visun tarkastelun alaiseksi ottaa kaikki ne muistutukset, joita eri tahoilta on tehty maanviljelyskoulujärjestelmää vastaan". Tämän tarkastelun tuloksena on olemassa ainakin kaksi suurempaa mietintöä, joissa tehtyjä muistutuksia tutkitaan, jopa myönnetään oikeiksikin. Ensimäinen, valtion asettaman komitean mietintö on jo v:lta 1891, ja sen tehtävänä oli tehdä ehdoitus koko maanviljelysopetuksen, siis ylemmänkin järjestämiseksi. Jälkimäinen on myöhempi, v:lta 1902, maanviljelysseurain asettaman komitean tekemä, ja oli sen erityisenä tehtävänä juuri suunni-

[1] Mustialaan 1840, Koivikkoon 1853 sekä sittemmin Otavaan y. useihin muihin paikkoihin v. 1856 annetun käskykirjeen johdosta, joka koski seitsemän käytöllisen maanviljelyskoulun perustamista.

tella alempaa maanviljelysopetusta, „maanviljelysopetusta pikkuviljelijöitä varten". Aikaisemman mietinnön johdosta on toht. Gebhard tässä lehdessä julkaissut kirjoituksen „Maanviljelysopetus meillä ja muualla" (Valvoja 1894, siv. 378—413), mikä kirjoitus on erityisenä kirjanakin ilmestynyt v. 1894.

Ainoana tuloksena kaikista näistä tarkasteluista ja parannusvaatimuksista on toistaiseksi ollut armollinen julistus v:lta 1896, jossa alempiin maanviljelyskouluihin nähden määrätään, että ne enimmäkseen ovat sijoitettavat yksityisten henkilöiden omistamille maatiloille ja että oppilaiden edelleenkin tulee saada tilaisuutta *käytännöllisesti* harjaantua maanviljelystöihin. Tosin määrätään, että tietopuolisten alkeiden opetukselle on annettava enemmän sijaa kuin ennen ja että pääsyvaatimuksetkin ovat koroitettavat. Mitään muita asiallisia muutoksia ei tässä asetuksessa juuri ole ja vieläkin vähemmän on niitä toimeenpantu kaksivuotisissa maanviljelyskouluissa. Pääsyvaatimuksissakin usein ollaan pakoitettu helpotuksia myöntämään. Koulujen ohjelma ja muoto ovat edelleenkin samat kuin niiden ensimäisinäkin aikoina, määrärahat vain ovat vaihdelleet, etupäässä kasvaneet.

Kun puolentoista vuoden perästä tulee aika, jolloin kontrahdit yksityisten maanviljelyskoulujen omistajien kanssa päättyvät ja mahdollisuutena on, että hallitus sitoo kätensä ehkä taaskin kymmeneksi vuodeksi, tekemällä uudet kontrahdit nykyisten maanviljelyskoulujen omistajien kanssa, nykyään voimassa olevan asetuksen mukaan, on jo senkin vuoksi syytä vieläkin ottaa keskustelun alaiseksi, vastaavatko nykyiset maanviljelyskoulut tarkoitustaan vai eivät. Kysymys on herätettävä siinä toivossa, että huutavien epäkohtien tunnetuksi tekeminen vihdoinkin antaa asianomaisille rohkeutta ryhtyä suurempiinkin muutoksiin.

Kun sitäpaitsi nykyisillä valtiopäivillä on tehty anomus varojen myöntämisestä maamiestalvikursseja varten ja asianomainen valiokunta näkyy anomusta puoltavan ja ehdoittavan tarvittavaa määrää tähän tarkoitukseen, antaa sekin aihetta tarkastaa, miten nykyiseen alempaan maanviljelysopetukseemme jo tähän asti käytetyt varat ovat vastanneet tarkoitustaan ja eikö niitä myöskin voitaisi paremmin käyttää.

Meillä on nykyään 22 käytännöllistä maanviljelyskoulua, joista 20 kaksivuotista, ja useimmat, 16, ovat sijoitetut yksityisten maanomistajien tai yksityisille vuokratuille kruunun tiloille sekä 6 valtion laskuun hoide-

tuille tiloille. N. s. maamiestalvioppijaksoja on ainoastaan 3, joista sitäpaitsi Osaran talvikurssi lienee lakkautustilassa. Se määräraha, joka näiden ylläpitoon viimeksi ilmestyneen maanviljelyshallituksen kertomuksen mukaan on käytetty, tekee v:lta 1902 417,740 mk. 13 p., jonka summan olen saanut vähentämällä koko maanviljelysopetukseen käytetystä määrärahasta 693,272 mk. 27 p., Mustialan ja Kurkijoen ylempien maanviljelysopistojen apurahat. Maamiestalvioppijaksoja varten tulee yllämainitusta summasta ainoastaan noin 15,000 mk., otaksumalla, että on oikeutettu Harjun maamiestalvioppijakson osaksi laskemaan saman verran kuin Osaran ja Orismalan. Yli 400,000 mk. jäisi siis n. s. käytännöllisten maanviljelyskoulujen hyväksi. Kutakin sinä vuonna näistä kouluista päässyttä oppilasta kohti tekee se tuon komean summan vähän yli 2,000 mk. eli paljoa enemmän kuin v. 1891 komitean laskujen mukaan.[1] Kukin yksityinen maanviljelyskoulu saa vuodessa noin 14,200 mk., josta asetuksen mukaan on määrätty opettajien palkoiksi 5,000, kirjoitus- ja oppitarpeihin sekä palkintoihin 300, kirjastoa ja kokoelmia varten myöskin 300, jonka viimemainitun summan omavaltaisesta käyttämisestä olemme äskettäin julkisuudessa lukeneet.[2] Sitä määräystä että opettajien palkkoihin on käytettävä 5,000 mk., eivät yksityisten koulutilojen omistajat ole katsoneet välttämättömäksi noudattaa, vaan on heidän yksityisasianaan ollut palkata opettaja mistä tahansa ja heidän keskenään sopimastaan palkasta. Pääosa ylläolevasta summasta, 14,200, menee kuitenkin koulun pitäjälle valtioavun muodossa oppilaitten ruuanpidosta, joka on määrätty noin 300 mksi hengeltä ja tekee useimmissa nykyisissä kouluissa noin 7,000 mk.

Tämän suuruisia varoja nauttivat koulut toimivat useimmissa tapauksissa kahden opettajan avulla, joista usein toinen, jopa molemmatkin, ovat koulutilalla ainoastaan talvikauden, jolloin teoreettista opetusta asetuksen mukaan on annettava. Kuutena talvikuukautena, kunkin päivän aamu- ja iltapuhteella, sekä aamulla että illalla klo 6—8, ovat oppilaat koulussa. Valoisa aika talvikaudestakin käytetään kartanon töiden

[1] Komitean mukaan 1,300 kultakin varsinaisesta maanviljelyskoulusta päässeeltä. Viiden vuoden ajalta, viiden viimeisen maanviljelyshallituksen kertomuksen mukaan tekevät nämä kustannukset nyt keskimäärin oppilasta kohti yli 1,800 mk. Maamiestalvikurssin suorittaneilta vain alle 350 mk.

[2] Maanviljelyshallitukselle lähettämissään kertomuksissa ovat ainakin muutamat johtajat maininneet, että he eivät ole voineet mainittua summaa vastaavaan tarkoitukseen käyttää, vaan on se käytetty *muihin tarkoituksiin.*

teettämiseen ja sitäpaitsi koko kesä klo 5:stä aamulla klo 8:aan illalla, eli yleensä sen työpäivän pituuden mukaan, mikä paikkakunnalla on käytännössä. Siihen tapaan, että talviopetuskin annetaan yllämainittuina aikoina, aamu- ja iltapuhteilla, ei asetuksessa ole mitään tukea. Mutta se on kun onkin yhä tapana, kuten koulujen alkuajoista asti. Oppikurssi käsittää kyllä asetuksen 10 §:n mukaan „käytännöllistä maanviljelystyötä, johon on erityistä huomiota pantava", ja ylläolevan mukaan ainakin aikaan nähden siihen pantaneekin erityistä huomiota. Paitsi sitä että oppilaita käytetään kaikissa kartanon töissä ja työt teetetään, jopa joissakin tapauksissa kokonaan oppilailla, on ohjesäännön mukaan koulussa vielä annettava oppilaille harjoitusta puu- ja rautatöissä. He ovatkin vuorottain viikon pajassa ja n. s. verstaassa ja saavat siis kätevyyttä rauta- ja puutöissä. Niinikään vaihtelevat vuoroviikot navetassa ja tallissa. Nuorempien oppilaitten tehtävä on vielä vuorottain pitää oppilasasunnot siisteinä ja järjestyksessä.

Itse teoreettisen opetuksen laajuudesta voi sanoa, että se käsittää tärkeimmät puolet maanviljelijälle välttämättömistä ammattitiedoista ja aikaan nähden, joka sille suodaan, ei voi siltä enempää odottaakaan. Kuitenkin on opetuksessa taloudellinen puoli syrjäytetty ja ainoastaan teknillistä puolta opetetaan. Sitäpaitsi on opetus, kuten vasta saadaan nähdä, useissa kouluissa kokonaan eristettynä sen talon viljelyksestä, jolla koulu sijaitsee. Ainoastaan työnjohtoa koskevissa asioissa, kuten urakkaopissa, annetaan opetukselle jonkinlaista havainnollista pohjaa.

Koetettuani näin antaa kuvan nykyisistä alemmista maanviljelyskouluistamme teen lyhyesti selkoa niistä muistutuksista, joita näitä kouluja vastaan on tehty, etupäässä edellämainittujen mietintöjen ja kirjoitusten mukaan.

Jyrkin moite on ollut se, että mainitut alemmat maanviljelyskoulut eivät ollenkaan vastaa tarkoitusta, joka niille viime aikoina on asetettu, nim. sitä että niiden pitäisi valmistaa itsenäisiä maanomistajia ammattiinsa päteviksi — alussahan ne olivatkin vain työnjohtaja- ja voutikouluja. V. 1891 komitea sanoo: „eräs muistutus, joka sietää totista tarkastusta, on se, että varsinainen tilallinen väestö jotensakin vähässä määrin käyttää maanviljelyskouluja hyväkseen ja että ne sangen vähän ovat hyödyttäneet vähempiä maanviljelijöitä, jotka kuitenkin ovat maata viljelevän

väestön suurena enemmistönä. — — — — Niistäkin harvalukuisista, jotka tähän luokkaan kuuluivat, on enin osa suoritettuansa maanviljelyskoulun oppijakson, ollut menemättä kotiinsa siellä käyttämään hyväkseen koulussa saamiaan tietoja, vaan useimmat ovat hakeneet työnjohtajan tai pehtorin paikkaa isommissa kartanoissa". Puolitoista vuosikymmentä sitten on valtion asettama komitea tämän lausunnon antanut ja kuitenkin ollaan edelleen samalla kannalla! 1902 v:n komitean laskujen mukaan meni näet esim. v. 1899 koulusta päässeistä yli 64 % työnjohtajiksi. Tavallisesti yllämainittua epäkohtaa puolustetaan sillä, että muka ne, jotka aluksi antautuvat työnjohtajiksi ja pehtoreiksi, myöhemmin joutuvat omien tilojen hoitajiksi. Jossakin määrässä siinä on perää, mutta kun viimemainitun komitean laskujen mukaan vielä vuoteen 1901 saakka kaikista maanviljelyskoulun käyneistä yli 41 % edelleen on työnjohtajina ja nämä koulut jo ovat vaikuttaneet puolen vuosisataa, voinee erehdyksettä väittää, että yli $^2/_5$ vakinaisesti käyttää näitä kouluja tullakseen työnjohtajiksi ja siinä toimessa pysyäkseen. Viimemainitun komitean laskuista käy vielä selville, että sellaisia tilallisia, joilla on sata tai useampia hehtaareja peltoa, meillä on vain 2,4 %. (Torpparit, jotka myöskin ovat itsenäisen viljelyksen harjoittajia, ovat tässä kokonaan jätetyt lukuun ottamatta.) Kun työnjohtajaa ylipäänsä käyttävät ainoastaan sellaiset suurtilat — poikkeuksia lukuunottamatta —, joitten viljelys nousee sataan ja yli sadan hehtaaria, ja niitä on vain 24 tuhannesta, tulee siis näiden harvojen palvelukseen aina $^2/_5$ nykyisen aiemman maanviljelyskoulun valmistamasta oppilasmäärästä, joka valtiolle maksaa vuosittain yli 400,000 mk. ja jonka nykyisten väitteiden mukaan pitäisi olla pääasiassa itsenäisille tilallisille ja vieläpä pikkutilallisille tarkoitettu.

Vielä on muistutettu, että „kustannukset maanviljelyskouluopetuksesta ovat liian suuret koulusta päässeiden oppilaiden lukumäärään ja niiden saavuttamaan tietomäärään verraten". „Maalle ei siis maanviljelyskouluista ole ollut sitä hyötyä, jota kustannuksiin nähden olisi ollut niistä syytä odottaa." Taaskin tahdon huomauttaa, että on kulunut neljätoista vuotta siitä kun tämä on lausuttu ja kustannukset oppilasta kohti nyt tekevät vieläkin enemmän. Tietomääräkään on tuskin lisääntynyt enempää kuin yleinen sivistyskanta yleensä tällä ajalla. On myös valitettu, että opetus ei voi saavuttaa hyviä tuloksia niin kauan kuin oppilaita kaikkina päi-

vinä käytetään raskaisiin ruumiillisiin töihin ja sekin opetus, mikä annetaan, tarjotaan siihen sopimattomaan aikaan, työstä uupuneille oppilaille. Kukaan ei ole tohtinut tätä epäkohtaa kieltääkään, mutta muutosta ei sittenkään ole tapahtunut. Muutosta ei ehdoittanut mainittu neljätoista vuotta sitten toiminut komiteakaan, sillä se oli, kuten toht. Gebhard sattuvasti sanoo, ajan mukainen perusteluissaan, muttei ehdoituksissaan. Kaikin puolin tätä tapaa moitittuaan ehdoittaa se kuitenkin lopuksi kaikki ennalleen jätettäväksi, vaikka se on keksinyt paremmankin menettelytavan: sen että yksinomaan luettaisiin joka toinen päivä, joka toinen oltaisiin työssä. Sen sanat kuuluvat: „vaikka komitea toivoo että ehdotettua opetusjärjestystä noudattamalla niin tieteisopillinen kuin käytännöllinenkin opetus tulisi tehokkaammaksi, ei komitea kuitenkaan ole uskaltanut ehdottaa tätä järjestystä noudatettavaksi kaikissa, ei edes useammissakaan kouluissa, vaan ainoastaan koetteeksi Mustialan alhaisemmalla maanviljelysosastolla".

Mustialan alempaa osastoa ei enää ole ja tätä koetta ei liene muuallakaan „uskallettu" tehdä. Kysyä kuitenkin uskaltanee, eiköhän koko syy liene se, että työnteko vain joka toisena päivänä liiaksi olisi koskenut nykyisten maanviljelyskoulujen pitäjien etuihin ja siksi on ollut paras olla uskaltamatta. Summa summarum on: koulut toimivat kuten ennenkin, opetusta annetaan talvisin iltapuhteilla työstä väsyneille oppilaille, epäkohdat tunnustetaan, parannuksiin ei uskalleta ryhtyä. Ihmeellisintä on, ettei maanviljelysseurojenkaan asettama komitea uskalla niihin ryhtyä. Olisi odottanut, että se tutkittuaan vastaavia oloja ulkomailla olisi keksinyt jotakin tarkoitustaan vastaavampaa kuin nykyinen yksinomaan Ruotsin mallin mukainen opetusjärjestelmä. Esim. Tanskan, Norjan ja Ranskan opetusjärjestys olisi antanut aihetta uudistusehdoituksiin. Mutta komitean ehdotuksessa eivät ne anna aihetta mihinkään. Yhdyttyään ensin sekin aikaisemmin tehtyihin moitteisiin näitä kouluja vastaan, se niiden vaikutuksesta ympäristöön sanoo muun muassa: yleensä voi sanoa, että maanviljelyskoulutalolla ei ole eikä voi olla vaikutusta ympäristön maanviljelijöihin, varsinkaan ei pienempiin. Ja vielä: suuruutensa vuoksi maanviljelyskoulutalolla ei voi olla oppilaihin sitä vaikutusta, jota on ajateltu ja jota on ollut syytä toivoa. Kumpikin komitea tulee samaan tulokseen: nykyiset maanviljelyskoulut eivät enemmän yhdessä kuin toisessakaan suhteessa vastaa varsinaisinta tarkoitustaan. Mutta sittenkin jätetään ne koskematta ja ne ovat tähän

päivään asti saaneet olla koskematta.[1] Kaikki silitetään sillä, että lisäksi ehdoitetaan maamiestalvikurssien perustamista.

Niistä varmaan apu lähteekin!

Mutta kun kuitenkin näyttää siltä, että näiden talvikurssien rinnalle edelleen jäävät kaksivuotiset maanviljelyskoulumme entiselleen suurine valtioapuineen, koettaa allekirjoittanut seuraavassa osoittaa, ettei niitä enää niiden nykyisessä muodossa ole siedettävä.

Kun pikkutilan tai torpan poika pääsee 18—20 vuoden ikään ja alkaa miettiä asemaansa ja tulevaisuuttaan, nousee hänen eteensä monenmoisia kysymyksiä. Otaksumme ettei hän ole päässyt herrastumaan, häneen ei ole tarttunut kaupunkilaisuuden henki, vaan hän on nuoruutensa ajan ahertanut kotipellollaan ja on siihen koko sydämestään kiintynyt. Sellaisia meillä sittenkin jumalan kiitos useimmat pikkutilallisten lapset vielä ovat. Nuorukainen on yhä kasvavalla huolella ja tuskalla katsellut niitä monia epäkohtia, joita vastaan hänen vanhempansa voimattomina ovat saaneet taistella.

Talon koko pinta-ala (jos se esim. sijaitsee Lounais-Suomessa) on noin 25 à 50 ha; koko väki, niin lapset kuin vanhemmatkin elävät ainaisessa raadannassa ja he raatavat mielellään, sillä omakseenhan he raatavat. He tuntevat perinpohjin raadannan taidon. Kynnön, kylvön ja yleensä kaiken työn osaavat he niin, että heille kätevyydessä saa etsiä vertaa. Työt tehdään totisesti taidolla. Emäntä valmistaa parhainta kotivoita, viljat puhdistetaan kaikella vanhan kansan tarkkuudella, useasti käsin, ja tavara, mikä saadaan, on ensi luokan tavaraa. Karja hoidetaan huolella ja rakkaudella. Mutta mitä tuloksia tämä kaikki antaa? Ovathan ne esim. karjantuotteista jonkinmoiset, mutta eivät ne läheskään vastaa huolellista työtä. Torilla ostaa torimummo tai ylösostaja maalaiskuorman. Hallissa se myydään paremman ja huonomman joukossa, sinne se hukkuu ja hinta on saatu keskinkertaista alempi. Välikädet ovat ottaneet osansa; jos ovat huomanneet käyttää hyväkseen tavaran hyvyyttä, on hyöty ollut sitä suurempi.

---

[1] Tehdäkseni oikeutta jälkimäiselle komitealle on mainittava, että se itse katsoo kokonaan tehtävänsä ulkopuolella olevan vastata kysymykseen, ovatko nykyiset maanviljelyskoulumme vastanneet tarkoitustaan (sivu 73).

Sivulta kuulee pikkutalon väki, että siinä ja siinä suurtalossa karjalle ostetaan sellaisia ja sellaisia „kakkuja“. Lehmät kuuluvatkin lypsävän paremmin. Mutta mitä meikäläinen sellaisista ymmärtää! Ja maidostakin kuuluvat siellä suurtilalla saavan paremman hinnan. He kyllä huomaavat aukot karjansa hoidossa, mutta miten korjata ne? Heiltä puuttuu tietoja, puuttuu varoja. Kaikenlaisilla apulannoilla saadaan siellä naapurissa pellot kasvamaan, mutta ostaappa niitä! — voit ostaa siihen peltoon sopimatonta ja pelto ei annakkaan parempaa tulosta. Paljon on muutakin, jonka edessä pikkutalon hoitajat seisovat voimattomina ja talous pysyy pystyssä vain sen erinomaisen huolen ja tarkkuuden avulla, jota ainoastaan kotiväki omassa talossaan voi noudattaa. Kaikesta huolimatta jäävät he alakynteen, kun eivät osaa käyttää hyväkseen uusia keinoja.

Nuori mies tahtoo päästä näkemään ja oppimaan, maanviljelyskoulusta sitä tietysti saa. Lopulta myöntää isäkin sen tarpeelliseksi. Eihän varsinaiseen maanviljelyskouluun meno köyhemmällekään suuria vaikeuksia tuota, kahden vuoden ajaksi vie koulu kodilta nuoret, väkevät käsivarret, muutenhan opetus on vapaa — n. s. talvikursseista kyllä pääsisi kesäksi kotiin työhön, mutta siellä on maksettava ylöspito ja siihen ei ole varaa. — Pääsykään ei tee vaikeutta. Jollei ole käynyt kansakoulua, voi helposti hankkia todistuksen vastaavista tiedoista. Kun aina on sitä lukemista harrastanut.

Ainakin muutamien koulujen hakuilmoituksessa sanotaan, että suotavaa olisi, että hakupaperit jätettäisiin personallisesti.

Nuori mies valjastaa siis hevosen ja ajaa koulutaloon, suureen, komeaan. Hänen silmissään on se kuin linna ja sydän alkaa hänellä sykkiä. Peloittaa sellaiseen pyrkiä. Mutta sitä vartenhan hän on matkalla. Paikalla silmäillään miestä ja papereja: työtä näkyy tehneen, kourat sen todistavat. Se se lienee paras suositus ja pääsy kouluun on varma. Tyytyväisinä hykertelevät koulutalossa käsiään, kun taloon saapuu nuoria, koeteltuja miehiä.

Seuraamme vastatullutta suuressa talossa.

Vanhojen oppilaiden ja tulokkaiden kanssa on oppilaita puoliväliin kolmattakymmentä. Nuorta, rotevaa työvoimaa! Ja työtäkin on paljon, sillä tila on suuri. Alussa tuntuu kaikki käsittämättömältä, siinä suuressa joukossa hupenee pienen pieneksi ja avuttomaksi. Työn, vaikka sen osaakin tehdä, täytyy siis tapahtua ikäänkuin kädestä vetäen. Toisin oli kotona:

tiesi tehtävän työn suuruuden, osasi itsestään tehdä sen oikeassa järjestyksessä, tunsi hallitsevansa asemaa, johtavansa sitä. Nyt on hukkunut pieneksi rattaaksi suuressa koneistossa. Mutta tämähän vasta onkin alkua, kai sitä aikaa myöten käsittää tämänkin suurviljelyksen kulun. Aika menee, viikot ja kuukaudet vierivät.

Oppilasparvi jatkaa työtään pellolla, talvella lannanajossa ja metsässä. Ne työt hän kaikki osaa ennestään, taituruudella osaakin. Lanta on ajettu, käsittämättä on vain jäänyt montako kuormaa lukuisa oppilasmäärä on ajanut, montako kuormaa talon lehmät (joiden lukua ja laatua hän joutohetkinään on koettanut selville saada, sillä sitäkään ei ole selvitetty) ovat antaneet. Viisi viikkoa perätysten saa olla mukana opetustunneilla aamu- ja iltapuhteilla, mutta sitte tulee kolmen viikon keskeytys: viikko „kotitisurina", viikko navetassa, viikko tallissa. Ja kun näiden viikkojen poissaolon jälkeen opetustunneille palaa, ovat toverit ehtineet niin paljon edelle, ettei heitä mitenkään kiinni saa. Alkavat sitte kevättyöt. Lähetetään toiset ojalle, toiset hevosilla kevättoukoja rakentamaan. Se oppilaille on selitetty, paljonko miehelle ojaurakaksi annetaan — suuriko tuleva kaurapelto on pinta-alaltaan, se on selittämättä. Koulu päättyy, työssä ollaan nyt aamusta iltaan, aina seuraavaan syksyyn asti. Pehtori on mukana pitämässä silmällä — mutta miksi kukin työ tehdään niin tai niin, siitä tuskin hänkään on selvillä. Jos hän on taitava työntekijä, uskaltaa hän toisinaan itsekin tarttua lapion varteen tai aurankurkeen. Siitä saattaa joskus olla jotakin oppimista nuorukaisellemmekin. Herrasmiehille, joita kouluun on pari eksynyt ja jotka lyseon ensi luokilta on sinne lähetetty, vanhempien viimeisenä toivona kun on maanviljelyskoulu — siitä sen sijaan on suuri hyöty. Heillä on joka hetki oppimista. Hullummin on silloin, kun koulun pehtorina on henkilö, joka tavallisimmissakin maanviljelystöissä on epäkätevä, jolla on peukalo keskellä kämmentä. Tottumattomille saattaisi tietysti hänkin opettaa paljon, mutta häntä painostaa työhön harjaantuneiden läsnäolo, sillä heidän kanssaan hän ei pysty kilpailemaan, ja niin jää hänen vähäinenkin taitonsa kokonaan hedelmää tuottamattomaksi. Sellaista olen nähnyt. Johtajakin saattaa joskus olla oppilasjoukon mukana ja onnellista on, jos hän uskaltaa tarttua työhön, mutta perin usein ei meidän agronomeillamme liene sitä käytännöllistä taitoa.

Nuorukaisemme ei erikoisesti voi syyttää asemaansa toisiin nähden.

Tunnettuna taitavaksi ja huolelliseksi saa hän tehtäväkseen tosin vastuunalaisimmat, mutta samalla hauskimmat työt. Kevätkauden hän käyttää kylvökonetta — sellaista konetta ei voida jokaisen käteen uskoa. Jos kylvetään käsin, saa hän tehdä sen, sillä aikaa kun toiset hajoittelevat lantaa. Heidän kylvämisensä on tapahtunut keväällä: maantielle on kylvetty santaa. Vakavammin eivät he ole saaneet tätä työtä ottaa ja heiltä on jäänyt saavuttamatta kylväjän varmuus. He eivät saa nähdä kylvönsä tuleentuvan. Mutta eihän saata päästää taitamattomia pilaamaan peltojaan, vastaa koulun omistaja. Heinässä uskotaan nuorukaisellemme niittokone ja hän on tietysti taaskin saanut onnellisen tehtävän. Syksyllä tulee hänelle kyllä ikävänlainen työ: olla kaiket päivää puimakoneen syöttäjänä, mutta asemansa tärkeyden hän silloinkin tietää ja se häntä nostaa. Saattavat muutamat toveritkin päästä samaan asemaan kuin hän, ainakin muutamissa töissä. Kapinallisia sen sijaan ovat ne oppilaat, joille näitä töitä talon edun kannalta ei ole voitu uskoa. Heidän työnsä ovat olleet ikävämpiä eivätkä he ole saaneet oppia sitäkään, mitä heillä koulussa olisi voinut olla opittavaa.

Kesä kuluu. Alkavat taasen talvikauden oppitunnit. Nyt eivät enää järjestysviikot katkaise opetusta, kuten edellisenä vuonna. Nyt tuntee nuorukaisemmekin jossakin määrässä saavansa sitä, mitä varten hän on kouluun tullut ja hän tahtookin käyttää aikansa niin hyvin kuin mahdollista. Aamulla luetaan läksyt. Onhan aikaa ennen kl. 6 ja onhan hän kotonakin tottunut nousemaan neljältä. Vaikeampaa on sensijaan henkinen työ iltapuhteella, raskaan ruumiillisen työn jälkeen. Silloin tahtoo kaikista ponnistuksista huolimatta torkahtaa kesken luennon. Parastaan nuorukainen sentään koettaa. Joukon ammattitietoja hän saakin: maanviljelysoppia opetetaan, apulannoista puhutaan ja nuorukainen koettaa jo mielessään sovittaa niitä kaikkia kokemuksiinsa kotoa. Mutta vaikka hän odottamalla odottaakin, niin ei koskaan tule sitä aikaa, jolloin hän lopullisesti pääsisi tällaisen suuren maanviljelyksen perille.

Ei oteta koulutilaa esimerkiksi, ei selitetä suuriko sen maanviljelys on, ei talvella opetustunnilla enempää kuin kesälläkään selitetä, miten suuri oli pinta-alaltaan takasuo, jonka oppilas kynti, paljonko se antoi kauraa ja paljonko sen olisi tullut antaa. Ei selitetä paljonko saatiin tänä vuonna heiniä, paljonko sellaisella määrällä on elätetty ja paljonko sillä voidaan elättää. Ei ole esitetty, paljonko karja on antanut. — Koelypsyjä on kyllä saatu sivulta katsella, vuoroviikolla navettaa siivotessa,

mutta paljonko on saatu maitoa annettujen rehujen arvosta ja miten maito on rahaksi muutettu sekä miten se yleensä edullisimmin on siksi muutettava — se on jäänyt selittämättä. Meijerikin on talossa, mutta sitä katsomaan ei oppilaita viedä. Sanalla sanoen: oman talon taloutta ei ole opetukseen sovitettu — jos taloutta yleensä on ensinkään opetettu — ja oppilas on lopultakin kaikessa tässä käytännöllisessä työssä jäänyt muonarengiksi. Ainoa missä opetusta on sovellutettu elämään, on siinä, miten paljon tulee tehdä työtä ja miten paljon työtä saattaa mieheltä vaatia. On siis kasvatettu ulkotyön johtajia. Useimmat maanviljelyskoulun käyneet eivät koulutaloaan tunne. Miksi ovat he siis siellä olleet, miksi voimansa, työnsä sinne uhranneet? Kätevyyttään he eivät ole siellä suuresti lisänneet, tietoja he ovat saaneet päähänsä, mutta ei taitoa sovittaa niitä elämään.

Vaikutuksetta ei koulutalo sentään mitenkään ole oppilasta jättänyt. Hän on katsellut kartanon viljelystä, nähnyt suurviljelyksen monet edut, miten siellä runsaalla konevarastolla voidaan saada aikaan paljon, miten työt luistavat konemaisesti, kun kullakin on oma erityinen suorittajansa. Pikkuviljelyksen ahertaminen on jäänyt varjoon ja alkanut tuntua ihan liian rasittavalta. Nuorukaisemme on nähnyt, miten suurta työjoukkoa johdetaan ja miten sen lauman edessä työ sujuu. Hän on tosin myöskin nähnyt miten paljon tällä työtavalla menee hukkaan, miten paljon sotkeutuu joukon jalkoihin, mutta tuossa suurpiirteisessä, tuhlailevassa työtavassa on samalla viehätyksensä. Se säästäväisyys, jokaisen jyvän talteenottaminen, jota kotona noudatettiin, ihmetyttää jopa naurattaa.

Vuosi on taaskin kulunut. Ensimäisen vuoden päättäjäisissä on oppilaamme ojituksessa saanut ensimäisen palkinnon, toisena vuonna — toisen vuoden oppilaat suorittavat kilpailunsa kynnössä ja siinäkin hän saa ensi palkinnon sekä 30 mk. rahaa. (Hän olisi ne palkinnot saavuttanut ennen kouluun tuloaankin, sillä yhtä taitava hän jo silloin niissä töissä oli!) Useimmat toverit ovat vuoden lopulla johtajan avulla tiedustelleet itselleen työnjohtajain paikkoja ja heidän edessään väikkyy aika, jonka valoisin kohta on, ettei omin käsin tarvitse tarttua työhön. Koulu on heihin nähden täyttänyt tarkoituksensa: he ovat työmiehestä päässeet herroiksi! Nuorukaisellemme, pikkutilan pojallekin tarjotaan paikkaa, jopa yhtä parhaimmista, mutta eihän hän sitä varten ole kouluun tullut ja hän päättää palata kotiin, täynnä intoa ja halua toteuttaa, mitä on saanut nähdä ja oppia.

Mutta pian hän huomaa, ettei koti enään olekkaan sama kuin ennen. Se on ahdas ja pieni. Se mitä koulussa näki ja oppi ja mikä täällä piti panna käytäntöön, osottautuukin mahdottomaksi toteuttaa. Hän on esimerkiksi hankkinut itselleen koetuslypsykirjat ja paperit kirjanpitoa varten — saihan siellä koulussa aavistuksen kaksinkertaisesta kirjanpidosta. — Mutta kaikkialla katkaistaan häneltä siivet. Töitä ei voi järjestää niinkuin siellä, missä on monilukuinen joukko työväkeä. Tallimies, navettamies, puumies — kaikki ne supistuvat yhdeksi ja samaksi, jonka sitäpaitsi täytyy ehtiä muuallekin. Pimeässä, pienessä navetassa tuntuu koetuslypsy vaikealta, palvelustyttö sille nauraa, isä ja äiti pitävät tarpeettomana, eihän se muuta kuin vie aikaa. Lehmiä on vähän, mitäpä niistä rupeaa merkitsemään kirjoihin, muistaa ne muutenkin. Suuret koetuslypsykirjat ovat pieneen taloon sopimattomat. Mitä hyötyä tästä kaikesta oikeastaan on? Tietäähän se pienen talon emäntä kaikki, mitä joka lehmästä tulee tietää: paljonko se lypsää, kauanko se on ummessa, onko se hyvä vaiko huono. Monesta asiasta, joka siellä suurella talolla selitettiin ja opetettiin, ei täällä pienissä oloissa ole sitä hyötyä kuin siellä Nuorukaisemme on koulussa kasvatettu työnjohtajaksi, komentamaan suuria joukkoja. Kotona ei niitä ole. Työt täytyy järjestää ihan toisin. Niin, samalla tavalla kuin ennenkin kotona järjestettiin. Kunkin tekijän osalle tulee monenmoisten töiden suorittaminen. Aivan eri taitoa — eikä suinkaan pienempää — vaaditaan oikeastaan siltä, joka pienessä taloudessa mielii sovitella lukuisat maanviljelyksessä esiintulevat askareet harvojen suorittajien osalle.

Nuori mies on pilattu. Häneen on hänen tahtomattaankin tarttunut työnjohtajan henki, suurtilan komento on mennyt hänelle veriin. Hänestä näyttää selvältä, että pikkuviljelyksen on mahdoton kilpailla suurviljelyksen kanssa. Vuoden ajan kamppailtuaan pienissä oloissa, vanhempiensa kanssa, jotka eivät häntä ymmärrä, päättää hän pyrkiä työnjohtajaksi, kuten toverit jo viime syksynä tekivät. Usko kotiin on mennyt. Koko kouluelämä sitä kyllä pala palalta repi alas, mutta hän oli sittenkin päättänyt pysyä kodille ja pienelle viljelykselleen uskollisena. Nyt on hän voitettu. Koti saa jäädä oman onnensa nojaan.

En väitä, että tämä nuorukainen olisi mennyt hukkaan. Taitavana ja vakavana miehenä hän saa ehkä hyvänkin paikan eikä ole mahdotonta, että hän joskus pääsee suurtilan omistajaksi. Ainakin hän saattaa koko

elämänsä ajan pitää jonkun aatelisen herran tilaa hyvässä kunnossa. Mutta väitän, että siltä viljelykseltä, jota varten tämä nuorukainen aikoi elää, jonka avuksi hän aikoi tulla, on hän iäksi hukkaan mennyt. Suurviljelys on saanut hänen nuoren, vereksen voimansa. Pikkuviljelys on sen kadottanut.

Tällainen on nykyisten maanviljelyskoulujemme vaikutus. Sen kokemuksen on tämän kirjoittaja saanut, seuratessaan lukuisten toveriensa, maanviljelyskoululaisten töitä, eläessään heidän elämäänsä ja katsellessaan asioita heidän silmillään. Ja tältä kannalta — maanviljelyskoulun oppilaan kannalta — on kysymystä liian harvoin arvosteltu.

Sittemmin olen toisessakin asemassa joutunut näiden koulujen kanssa tekemisiin ja näkemäni ovat todistaneet oikeiksi kaikki mitä yllä olen kuvannut. Poikkeuksetta kaikki oppilaat, joita lukuisissa kouluissa olen tavannut, ovat tunnustaneet etteivät he koulutilaa tunne. Tiedustelin paljonko saadaan heiniä. Kysytty oli koulun etevimpiä; hän vastasi, että heiniä saadaan suunnattomasti, ihan varmaan 3,000 tai 4,000 häkkiä. Itse teossa niitä saatiin vain 1,500. Helposti ymmärtää, että kun heinämäärä on näinkin suuri ja kokoomistyö on tehtävä tulisella kiireellä, saattaa tällaisen käsityksen saada. Mutta eikö sopisi odottaa, että kesänkin aikana, jolloin oppilaita aamusta iltaan käytetään työhön, jotakin huomiota annettaisiin opetuspuolelle eikä kaikkia määrättäisi sen mukaan miten se talolle kannattaa. Mutta itse johtajat tunnustavat, että heidän ei kannata riistää oppilaita vakinaisesta työstä. Kun esim. toimitettiin perunanistutusta nurmiviillokseen — joka on äskettäin sopivaksi huomattu, mutta uusi tapa ja niin ollen itse käytännölliseen maanviljelystyöhön osaaottaneellekin tuntematon — niin ei johtajan sanojen mukaan kannattanut ottaa kaikkia oppilaita työstä tätä näkemään. Ja miten vähän kesän aikana, jolloin opetuspuoli ei ole käynnissä, oppilaita muistetaan ja kokemuksen antamista heille ajatellaan, todistaa vielä seuraava näkemäni. Karja oli syönyt apilasta liikaa ja muutamiin lehmiin nähden oli turvauduttava putkipistimeen. Uskon että koulussa oli opetettu miten tätä hätäkeinoa on käytettävä, mutta opetus tällaisessa asiassa ei koskaan voi antaa oppilaalle sitä varmuutta, että hän omin käsin uskaltaisi tätä keinoa käyttää ja luonnollisesti ei opetusta annettaessa ole ollut tilaisuutta koetta tehdä. Odottaisi siis että milloin sellainen sattuu, oppilaat kutsuttaisiin näkemään.

Ylläolevassa tapauksessa ei oppilaita kuitenkaan kutsuttu paikalle, vaikka he lisäksi olivat kotosalla.

Kuten jo etempänä mainitsin, on valtioavusta tarkoitettu 300 mk. vuodessa oppilasta kohti ylläpitoon. Maalaisoloissa ja kun tämän hoidon yleensä on vastattava paikkakunnan palvelusväen ylöspitoa, pitäisi sen olla täysin riittävä. Sitäpaitsi eräässä koulussa, missä oppilaitten ylöspito siivouksineen on ollut heidän omassa hallussaan, saaden talosta muonan ja he valitsemansa isännän avulla ovat hoitaneet taloutensa, eivät kustannukset kaikkineen yhtenäkään vuonna ole menneet 300 markkaan. Oppilaille on jäänyt sievoinen summa säästöä ja on oltu tyytyväisempiä kuin milloin hoito on annettu suoraan talosta.

Oppilaille annettavan ylöspidon vuoksi ei koulun pitäjillä siis ole oikeutta yksin kannattamista katsoa. Samalla odottaisi myös ylöspidon vastaavan kohtuullisia vaatimuksia. Yleensä en tosin ole kuullutkaan tätä puolta kovin ankarasti moitittavan, jos eivät ole maalaisväestön vaatimuksetkaan tässä suhteessa suuret. Olen kuitenkin omin silmin nähnyt sellaista oppilasasuntojen siivoa, että siihen ei saa olla koskematta.

Sänkyvaatteet putisivat silppua. Kaikki oli ränstynyttä ja vanhaa. Seinät täynnä kuivaavia vaatteita. Kun ei seinää ollut riittänyt, oli muurikin täynnä. Muuriin oli lyöty nauloja ja tilapäisesti kirves tai muu ase ripustimeksi. Räntäisellä säällä kertyy maanviljelysulkotöissä paljon kuivattavia vaatteita, mutta on niille hankittava toinen kuivaamispaikka ja tiedän, että muutamissa kouluissa ei sallitakkaan märkien vaatteiden olla pilaamassa ilmaa oppilasasunnoissa. Todistuksena siitä miten pitkälle siivottomuus saattaa mennä, olkoon seuraava. Tahdottiin kerran perinpohjin siivota oppilasasunnot, tehdä niissä oikein suursiivous. Pesijättäriä oli koko joukko. Vihdoin oli kaikki siivottu, paitsi itse pesuhuone. Mutta sinne kieltäytyivät pesijättäret menemästä: siellä oli niin kauhea siivo, että väittivät tukahtuvansa. — Sanottanee: onhan oppilaiden oma asia pitää siivoa. Totta on, että oppilaiden itsensä ohjesäännön mukaan on pitäminen huolta asuntojensa siivoomisesta, mutta valvoa, että he sen tekevät, se on opettajan tai johtajan tehtävä. Hänen täytyy silloin tällöin pistäytyä oppilaiden huoneissa. Tällainen oppilasjoukko se on kirjava joukko: on — ehkä suurin osa — sellaisia, jotka kärsivät epäsiisteydestä, mutta on niitäkin, joille mitä raain siivottomuus on jonkin-

laista urheilua ja alakynteen jäävät siisteyden harrastajat, elleivät saa tukea. [1]

Lienee jo yleisesti tunnustettu, kuten v. 1902 komitea sanoo, etteivät koulutilat kelpaa mallitiloiksi paikkakunnan viljelijöille eivätkä suuruutensa vuoksi oppilaillekaan. Mutta on muitakin seikkoja, jotka tekevät, etteivät ne saata esikuvina olla. Olen nähnyt erään maanviljelyskoulun juurikasviviljelykset — ja pitäisihän juurikasviviljelyksen tätä nykyä olla etualalla — niin kehnossa kunnossa, ettei koko likiseudulla vertaa. Vanhalla kosselilla niitä harattiin — jos sitä haraamiseksi saattaa sanoa. Oliko talossa haraa vai eikö, sitä ei tiedetty. — Ja olen nähnyt maanviljelyskoulutalon hevoset sellaisessa kunnossa, että yli $^2/_3$, eli lähemmä 20 hevosen kaula oli rikki ja verillä. Kun oppilaiden kaiken vuotta on täytynyt hevosia sellaisina ajaa, on heiltä lopulta kaikki säälintunne kadonnut, ja niitä kohdellaan sen mukaan. Tai päätetään kuten pehtori: kunhan ne jonkun aikaa ovat vetäneet, puutuvat kaulat ja kyntö käy hyvin.

Mutta vielä yhdestä syystä, jota ei liene huomattu ja joka ei ole itsestään huomattavissa, eivät nykyiset maanviljelyskoulutalomme viljelyksineen voi olla mallitaloina oppilaille eikä paikkakuntalaisille, tai ainakaan saada luottamusta sellaisina, olkoonpa ettei yllä esitettyjä epäkohtia olisikaan. Kernaasti tunnustettakoonkin, että niitä kaikkialla ei ole ja etteivät ne ainakaan yhteen taloon koottuina jokaista koulutaloa koske. Moni koulutalo saattaa olla täysin mallikuntoinen. Mutta vaikka se sitä olisikin, on olemassa syy, jonka tähden se ei sittenkään voi saada osakseen sitä luottamusta, että se voisi mallitalona vaikuttaa.

Yllä on käynyt selville että se valtioapu, jonka mainitut koulut saavat, tekee vuosittain 400,000 mk. Maamme pääelinkeinon ja etenkin itse sen käytännöllisten harjoittajien hyväksi annettuna ei suinkaan tällaista summaa voi sanoa liian suureksi, jos se oikeaan paikkaan pannaan ja niin käytetään, että se edullisesti vaikuttaa. Mutta tahtoisin väittää, ettei se täytä näitä kumpaakaan vaatimusta. Vuoden 1891 komitea sanoo tätä kysymystä pohtiessaan: „syynä ei voida pitää liian suuria rahamääräyksiä.“ Mutta mitä on sanottava seuraavasta suurtalon oikeudesta: „vapaa työvoima ja 14,200 mk. ylimääräisiä tuloja“, kuten viime aikoina

[1] Tässä yhdeydessä olisi oppilaselämästä paljon sanottavaa, mutta tilan puutteessa on se tällä kertaa jätettävä; niinikään m. m. se miten työkilpailussa ruumiiltaan heikot ovat vaarassa turmeltua, ja monet muut seikat.

useiden koulutilojen myynti-ilmoituksessa on ollut. Olkoon että tässä on liioiteltuakin ja että mainitusta 14,200 markasta maksetaan opettajien palkkoihin joku tuhat. — Kuitenkin on jo yksin vapaa työvoima, jonka koulutalon omistaja itse siksi ilmoittaa aikana, jolloin korkeita työpalkkoja huudetaan, suurtilalle arvosteltava 5 à 8 tuh. markaksi vuodessa. Edessäni on äskettäin myytävänä olleen maanviljelyskoulutalon arvostelu, joka on kohtuullinen ja pyyntihintaa alempi. Siinä arvostellaan vuotuinen puhdas tulo koulusta tosin vain 5,000 markaksi, mutta miksi hyväksi tällainenkaan lahjoitus valtion kassasta? Vähäpätöistä kuitenkin on, lahjoittaako valtio ehkä syyttä suotta summan tarkoituksettomasti tai onko valtion myöntämällä etuoikeudella se tai se kauppatavaran arvo ja koroittaako se jonkun tilan hintaa 100,000 markalla. Tärkeämpää on, että tämä valtioapu saattaa olla ja onkin suorastaan vahingollinen. Runsaan valtioavun takia, joka on kansan ja oppilaiden tiedossa, menettää koulutalon viljelys malliviljelyksen merkityksen: olkoonpa meidän maanviljelyskoulutaloillamme millaisia tuloksia tahansa näytettävänä ja hoidettakoonpa niitä kuinka kunnollisesti tahansa, on oppilaalla niinkuin naapurillakin aina se ajatus takanaan: hyvältähän se näyttää, mutta pannappa se käytäntöön omin neuvoin eikä valtion varoilla!

Luottamusta saa ja saattaa vaatia osakseen ainoastaan itsenäinen ja itsensä pystyssä pitävä talous.

Paha ruhtinas.

(Tarina.)

Kirjoittanut

H. C. ANDERSEN.

Suomentanut

HELMI SETÄLÄ.

Olipa kerran paha ja ylimielinen ruhtinas, joka halusi voittaa kaikki maat manteret ja herättää kauhua nimensä kautta. Hän riehui tuli ja miekka kädessä paikasta paikkaan. Hänen sotilaansa tallasivat viljan pelloilla, sytyttivät talonpojan talon tuleen, jotta punainen lieska nuoleskeli puiden lehviä ja hedelmät paistuivat mustilla, kärventyneillä oksilla. Moni äiti raukka piiloutui alastoman rintalapsensa kanssa sauhuavan seinän taakse sotamiesten häntä etsiessä, ja jos he sattuivat löytämään hänet lapsinensa, niin silloinpa vasta heidän pirullinen ilonsa alkoi. Pahat henget eivät olisi voineet pahemmin elämöidä. Mutta ruhtinaan mielessä kaikki oli niinkuin pitikin. Päivä päivältä hänen valtansa kasvoi, kaikkialla hänen nimeänsä pelättiin ja kaikki hänen toimensa menestyivät. Valloittamistaan kylistä hän toi mukanansa kultaa ja suuria aarteita. Hänen kuninkaankaupunkiinsa kasaantui rikkautta, jonka moista ei missään muualla ollut olemassa. Hän rakennutti komeita linnoja, kirkkoja ja holvikäytäviä, ja jokainen, joka näki nämät ihanuudet, sanoi: „Mikä mahtava ruhtinas!“ He eivät ajatelleet sitä kurjuutta, jota hän oli tuottanut toisiin maihin, he eivät kuulleet huokauksia eikä valituksia, jotka kajahtivat poltetuista kaupungeista.

Ruhtinas katseli kultiansa ja silmäili komeita rakennuksiansa, ja ajatteli samoin kuin muut ihmisetkin: „Mikä mahtava ruhtinas! Mutta vieläkin enemmän minä haluan! Paljoa enemmän! Ei kenenkään valta saa olla yhtä suuri kuin minun tai minun valtaani suurempi!“ Ja hän läksi sotaan naapureitansa vastaan ja voitti heidät kaikki. Voittamansa kuninkaat hän kahlehti kultavitjoilla vaunujensa eteen, ajaessaan pitkin katujaan. Ja hänen istuessaan aterioimassa oli heidän pakko maata hänen

ja hoviväen jaloissa ja pitää hyvänään ne leivänmurut, joita he heille heittivät.

Ruhtinas antoi pystyttää kuvapatsaansa toreille ja kuninkaallisiin linnoihin, niin, vaatipa hän vielä sitäkin, että se asetettaisiin kirkkoihin alttarin eteen. Mutta papit vastasivat: „Ruhtinas, sinä olet suuri, mutta Jumala on vieläkin suurempi, me emme uskalla sitä tehdä.“

„No hyvä“, sanoi paha ruhtinas, „sitten minä voitan Jumalankin!“ ja sydämensä ylpeydessä ja hulluudessa hän rakennutti konstikkaan laivan, jolla hän saattoi kiitää ilman halki. Se oli kirjava kuin riikinkukon pyrstö ja täynnänsä tuhansia silmiä. Mutta joka silmä oli pyssynpiippu. Ruhtinas istui keskellä laivaa, eikä hänen tarvinnut muuta kuin painaa vipusinta, niin tuhannet kuulat lennähtivät ilmaan ja pyssyt latautuivat taas itsestänsä. Sadottain voimakkaita kotkia valjastettiin laivan eteen ja siten hän lensi aurinkoa kohti. Maa oli syvällä hänen allansa. Ensiksi se näytti vuorineen ja metsineen kynnetyltä pellolta, jossa viheriä heinä pilkistää esiin käännetyn turpeen alta, sitten se muuttui laakeaksi kartaksi ja pian se peittyi kokonaan sumuun ja pilviin. Yhä korkeammalle ja korkeammalle kotkat kiitivät. Silloin Jumala lähetti yhden lukemattomista enkeleistänsä ja paha ruhtinas lennätytti tuhansia kuulia häntä vastaan. Mutta kuulat kimposivat aivan kuin rakeet enkelin loistavista siivistä. Yksi veripisara, yksi ainoa tipahti alas valkeasta siipisulasta ja tämä pisara sattui laivaan, missä ruhtinas istui. Se polttautui kiinni siihen, se oli raskas kuin tuhatsentnerin painoinen lyijylasti, ja se riisti laivan huimaavalla vauhdilla maata kohti. Kotkien vahvat siivet murtuivat, tuuli humisi ruhtinaan pään ympärillä ja pilvet yltympärillä, jotka olivat syntyneet poltetuista kaupungeista, muodostuivat uhkaaviksi olennoiksi, peninkulmanpituisiksi ravuiksi, jotka tavoittelivat häntä vahvoilla kynsillänsä, aivan kuin vierivät kallionmöhkäleet ja tultapurskuvat lohikäärmeet. Puolikuolleena hän makasi laivassaan, joka vihdoin jäi metsän tuuheitten oksien väliin riipuksiin.

„Minä tahdon voittaa Jumalan!“ sanoi hän, „minä olen sen vannonut, ja minun tahtoni täytyy tapahtua!“ Seitsemänä vuonna hän rakennutti konstikkaita laivoja, millä viillellä ilman halki, ja antoi takoa vasamansäteitä kovimmasta teräksestä. Niillä hän tahtoi särkeä taivaan linnoituksen. Kaikkien maittensa ääristä hän keräsi sotajoukkoja ja ne täyttivät useamman peninkulman alan seisoessaan mies miehen rinnalla.

He astuivat konstikkaihin laivoihin ja kuningas itse oli nousemaisillaan omaansa, kun Jumala lähetti hyttyisparven, yhden ainoan pienen hyttyisparven, joka surisi kuninkaan ympärillä ja pisteli häntä kasvoihin ja käsiin. Vihoissaan hän vetäisi miekkansa esille, mutta hän iski vain tyhjää ilmaa, sillä hyttysiä hänen oli mahdoton tavoittaa. Silloin hän käski tuoda kallisarvoisia vaippoja ja kääriä ne hänen ympärillensä, jottei ainoakaan hyttysen pistin pääsisi niiden läpi tunkeutumaan. Ja tehtiinkin niinkuin hän oli käskenyt. Mutta yksi ainoa hyttynen pujahti sisimmän vaipan sisään ja tunkeutui kuninkaan korvaan ja pisti häntä. Se poltti kuin tuli, myrkky tunkeutui hänen aivoihinsa, hän riuhtasi itsensä irti, riisti vaipat päältänsä, repi vaatteensa rikki ja hyppi alastomana raakojen, hurjien sotamiesten keskellä. He pilkkasivat hullua ruhtinasta, joka oli tahtonut rynnäköllä voittaa Jumalan, mutta jonka yksi ainoa pieni hyttynen olikin heti saanut voitetuksi.

Kirjallisuutta.

Kertomuksia ja kuvauksia.

FANNY DAVIDSON, *Hengetär*. Helsingissä 1904, Otava. 316 siv. 8:o. Hinta 3: 75.

Fanny Davidsonin laajahkon romaanin juonena ja pääsisällyksenä on rakkaustarina. Romaanin päähenkilöt ovat Aira Antamo ja Eino Vuorio, molemmat ylioppilaita. Muita henkilöitä ei romaanissa oikeastaan olekkaan. Alussa tosin näyttää siltä kuin kertomus tulisi juoksemaan hyvinkin leveäuomaisena ja monihaaraisena, sillä meille kerrotaan monista henkilöistä ja perheistä, jotka jollakin tavalla kuuluvat Airan tuttavapiiriin, vieläpä paljastetaan yhtä ja toista näitten perheitten sisällisestä elämästä ja menneisyydestäkin. Mutta kun sitten kertomus varsinaisesti vauhtiinsa pääsee, jäävät nämät alussa esiintyneet henkilöt kokonaan syrjään ja kuvaus rajoittuu yksinomaan Aira Antamon ja Eino Vuorion välisen rakkaussuhteen esittämiseen.

Voi tosin kaikistakin taiteellisista aiheista sanoa, että ne ovat vanhentumattomia. Kuinka usein jotakin elämän puolta ja probleemia taiteessa liekin käsitelty, yhä uudelleen se jaksaa mieliä liikuttaa ja sydämiä lämmittää, kun vain sen esitettäväkseen ottaa todellinen taiteellinen kyky. Kuitenkin voi rakkautta sanoa vielä aivan erityisessä merkityksessä vanhentumattomaksi taiteelliseksi aiheeksi. Voi varmuudella sanoa, ettei mitään elämän puolta ole kirjallisuudessa niin paljon käsitelty kuin rakkauden probleemia sen eri muunnoksissa, eikä kuitenkaan vieläkään mikään muu aihe oman luontonsa puolesta ole yhtä kykenevä mielenkiintoa herättämään ja mukaansa tempaamaan. Syytä tähän ei tarvitse kaukaa hakea. Tunteenomaiselle elämänkatselulle esiintyy juuri suku-

puolirakkaus kaikista rikassisältöisimpänä ja valtavimpana elämänilmiönä. Siitä johtuu sen aiheen valta-asema taiteessa.

Mutta huolimatta kaikista niistä edellytyksistä, mitä jokaisella rakkaustarinalla on herättää mielenkiintoa ja saada lukijaa lämpenemään, ei Aira Antamon ja Eino Vuorion rakkaustarina ole jaksanut ainakaan tämän kirjoittajaa erityisemmin liikuttaa, eikä hänen vilkkaampaa mielenkiintoaan herättää. Ja kun tutkistelen, mistä se johtuu, löydän siihen montakin syytä. Tärkein on kuitenkin luullakseni se, että Aira Antamon ja Eino Vuorion rakkaussuhde on kokonaisuudessaan sisällykseltään jotenkin köyhä ja verrattain mitätön ja samaa täytyy sanoa asianomaisista henkilöistäkin. Eivät jokaisen „backfischin" lemmenhuokailut eikä jokaisen keltanokan rakkauskirjeet ole semmoisinaan taiteellisesti käyttökelpoisia, olkootpa ne sitten kuinka todellisuudesta otettuja tahansa. Niinkuin jokaisen muunkin elämänilmiön, niin täytyy rakkaussuhteenkin, ollakseen taiteellisesti käyttökelpoinen, kohota jollakin tavalla banaalia ja keskinkertaista ylemmäksi, sen täytyy olla sielullisesti syvempi, sisällysrikkaampi ja inhimillisesti merkitsevämpi kuin tavallinen tusinarakkaussuhde. Mutta tätäpä juuri ei voi mielestäni Aira Antamon ja Eino Vuorion rakkaussuhteesta sanoa. Siinä lausutaan kyllä paljon korkealle töytääviä lauseparsia, siihen on sekoitettu teosofiaa, helppohintaista sosialismia ja ennen kaikkea hyvä annos hiukan äitelää kaunosieluisuutta, mutta kaikki nämät ainekset eivät voi sen suhteen onttoutta ja sielullista köyhyyttä peittää. Sen lisäksi vaikuttaa tuossa rakkaussuhteessa mielenkiintoa lamauttavasti vielä sekin seikka, että siinä ei juuri tapahdu mitään varsinaista kehitystä. Airan ja Einon rakkaus on jo alusta niin löyhän näköistä, että helposti voi arvata sen tulevan haihtumaan savuna ilmaan, niinkuin se sitten haihtuukin.

Samansuuntainen muistutus on tehtävä itse henkilöitten suhteen. Ne ovat sielullisesti liian vähäpätöisiä voidakseen syvempää mielenkiintoa herättää. Aira Antamo on tosin kuvattu henkilöksi, jolla on monipuolisia, varsinkin taiteellisia harrastuksia, mutta lukijasta hänen taiteelliset harrastuksensa tuntuvat väkisinkin pintapuolisilta mukamas-harrastuksilta, hermostuneelta hyppelehtimiseltä asiasta toiseen.

Mitä Eino Vuorioon tulee, jää hänen luonnekuvansa jonkunverran utuiseksi ja epäselväksi. Varmasti ei oikein tiedä lopultakaan, onko hän kala vai lintu. Niin esim. ei voi saada täysin selvää käsitystä siitä, miksi hän oikeastaan suhteensa Airaan katkaisi. Ilmestyikö joitakin erityisiä syitä, heräsikö joku vanha rakkaus, vai syntyikö uusi, vai eikö hänen suhteensa Airaan alkuaankaan ollut tarkoitettukaan muuksi kuin ohimeneväksi leikittelemiseksi? Kaikessa tapauksessa on yleisvaikutus hänestä se, ettei hänessä mitään syvempää sielullista sisällystä ole.

Nyt on tosin huomattava, ettei suinkaan se seikka, että romaanissa

kuvataan vähäarvoisia, pintapuolisia luonteita ja käsitellään jotenkin itsessään pieniäkin suhteita ja tapahtumia ole *semmoisenaan* romaanille moitteeksi luettava, jos vain tekijä itse on jaksanut pysyä kylliksi paljon ylempänä kuvattavaansa ja nähdä ja kuvata kaiken semmoisena kuin se todella on: pienen pienenä ja mitättömänä, typerän joutavana ja naurettavana. Mutta sitäpä juuri Fanny Davidson ei ole tehnyt. Hän on päinvastoin hyvinkin selvästi asettunut solidaariseksi henkilöittensä kanssa, jopa siihen määrään, että hyvin usein tuntuu kuin tekijä puhuisi Aira Antamon olan yli. Vieläpä voisi huomauttaa kohtia, joissa Aira Antamo saa väistyä syrjään ja tekijä itse jotenkin suoranaisesti lausuu mietteitään ja mielipiteitään tehden hyökkäyksiä milloin mitäkin elämän kieroa puolta vastaan.

Nämät hyökkäykset eivät ylimalkaan tunnu niin erityisen kypsiltä ja syvälle tunkevilta. Yhdessä kohdassa vaikuttaa kuitenkin tekijän katkeruus mielestäni valloittavasti ja tartuttavasti. Se on siinä, missä hän kuvailee Airan kouluvuosien kurjuutta ja ennen kaikkea hänen suhdettaan parempiosaisiin auttajiinsa, sitä katkeruutta, mikä luonnostaan ylpeässä sielussa syntyy nähdessään olevansa pakoitettu turvautumaan toisten apuun, toisten, jotka „joka päivällisestä, joka pitsinnypläyksestä vaativat orjamaista nöyryyden tuntoa ja iankaikkista kiitollisuutta“. Vahinko vain, ettei tekijä tätä kiitollista ja vaikuttavaa puolta henkilönsä kehityksessä ole laajemmin käsitellyt ja siihen enemmän syventynyt, sitä todella *kuvaillut* eikä vain itse kertonut. Mutta näinkin esitettynä se kuitenkin tekee vakavasti tunnetun ja todellisen vaikutuksen. — Toinen huomattava ansio, joka sopii paraiten samassa yhteydessä mainita, kun romaanin sisällyksestä on kysymys, on se, että tekijä osoittaa melkoista henkistä vastaanottokykyä ja valppautta. Kaikenlaiset asiat näyttävät herättävän hänen osanottoaan ja kiinnittävän hänen huomiotaan. Tosin ei tässä romaanissa vielä voi huomata, että tekijä mihinkään niistä monista kysymyksistä, joita sivumennen hiipaistaan, olisi syvemmin tunkeutunut. Mutta jo se seikka, että kaikenlaiset kysymykset ovat hänen harkintaansa herättäneet, on hyvänä merkkinä pidettävä.

Mitä romaanin teknilliseen puoleen tulee, on mielestäni hyvänä ansiona mainittava, että tekijän kertomistapa on vilkasta ja elävää siinäkin, missä itse kerrottava tuntuu lukijasta itsessään vähäarvoiselta ja epäintresantilta, ja edullisesti vaikuttaa kuitenkin se vauhti ja innostus, jolla tekijä sitä kertoo. Mutta pääheikkous teknillisessä suhteessa on juuri siinä, että tekijä aivan *liian paljon* kertoo ja liian vähän kuvaa. Koko neljättä sataa sivua käsittävässä romaanissa on hyvin niukasti varsinaista vuoropuhelua. Henkilöt eivät liiku, toimi ja puhu edessämme, tapahtumat eivät vyöry *tapahtuvina* silmiemme ohi, vaan kaikki tiedot välittää meille tekijä: hän kertoo, mitä henkilöt milloinkin tunsivat ja ajattelivat ja refereeraa

tapahtumat. Seurauksena luonnollisesti on, että henkilöt jäävät haamumaisiksi, epämääräisiksi ja tapahtumakuvista puuttuu elävyyttä ja havainnollisuutta. Henkilöhahmojen epämääräisyyteen vaikuttaa vielä sekin seikka, ettei tekijä anna niitten kasvaa esiin mistään ympäristöstä, vaan jättää ne jotenkin riippumaan ilmaan. Siten puuttuu henkilöiltä varmaa pohjaa jalkain alta ja luonnollista taustaa, jota vasten katsottuina ne kävisivät inhimillisesti täysin ymmärrettäviksi ja tuntuisivat vakuuttavan todellisilta. Olisi ollut syytä antaa sekä Airan että Einon kotioloista lukijalle tarkkapiirteisempi kuva. Nyt molemmat tuntuvat omituisilta irtolaisilta, erämaan matkustajilta, jotka sattumalta tapaavat toisensa elämän aavikolla. Tosin antaa tekijä joitakin viittauksia Airan lapsuuden vaiheista ja kotioloista, mutta nämät viittaukset ovat tärkeissä kohdin omituisen hämäriä ja puolinaisia, niin ettei lukija niistä juuri paljoa viisastu. Niin kertoo tekijä esim. Airan äidistä (s. 94) ja viittaa siihen kurjuuteen, mikä kodissa oli vallinnut, mutta niin peitetyin sanoin, ettei lukija voi sitä täysin ymmärtää. Hän sanoo äidin salanneen „sitä yhtäkin asiaa“ niin kauan kuin pystyi, mutta sitten — „sitten se surmasi kauneimman säikeen heidän lapsensieluissaan“. Kun Santeri joskus suurina tuskan hetkinä päästi surunsa ilmoille vihlovana, villinä ivana: „äiti ei tunne kelloa“, vapisi Elsa kiireestä kantapäähän, ja huusi jäykistyneenä, tempomalla: „mutta äiti tuntee kellon!“ „Silloin kumpikin aina purskahti itkuun. He tiesivät, mikä oli vienyt äidiltä kyvyn tuntea kelloa.“

Tässä jää lukija ymmälle, mikä se asia oli, jota äiti oli niin kauan salannut, ja mikä häneltä oli vienyt kyvyn tuntea kelloa, ja mitä koko „kellon tuntemisella“ tarkoitetaan. Jos tekijä kerran ei ole katsonut voivansa asiaa riittävän ymmärrettävästi ilmoittaa, niin olisi ollut paras olla siitä sitten kokonaan puhumatta. Nyt tuntuu vähän siltä, kuin hän tahtoisi olla lukijan kanssa piilosilla.

Vaikka Fanny Davidsonin romaani on varsinkin esikoisromaaniksi kylläkin laaja, on mielestäni kuitenkin vaikea vielä tämän perusteella mitään ratkaisevaa tekijän kirjailijakyvystä ja -edellytyksistä sanoa. Niin paljon luulisin kuitenkin voitavan sanoa, ettei ainakaan vielä tämä näyte mihinkään suurempiin toiveisiin oikeuta. Mutta kuten jo alumpana huomautettiin, osoittaa tekijä melkoista henkistä valppautta ja liikuntokykyä, ja semmoisesta ei voi koskaan ennakolta niin varmaan sanoa, mitä siitä voi kehittyä.

K. S. L.

Runoutta.

INGEBORG VON ALFTHAN, *Vindar*. Helsingissä 1904, Helios. 108 siv. 8:o.

SELMA KAJANUS, *Böljor*. Helsingissä 1904, Helioksen jaettavana. 93 siv. 8:o. Hinta 2: 75.

Tietysti se on vain sattuman oikku, että kaksi viime jouluksi runojaan julkaisevaa naista, neidit Ingeborg von Alfthan ja Selma Kajanus, on antanut runokokoelmilleen nimiksi „Tuulia" ja „Aaltoja", — mutta sittenkin se on sattuma, joka näyttää ajatukselta. Sillä nuo nimet kuvastavat paremmin kuin niiden antajat ehkä ovat ajatellectkaan runojen sekä etuja että myöskin niiden puutteita. Tuulet tuovat kyllä mukanaan kaikenlaisia ilmoja ja herättävät meissä joukon erilaisia tunteita, mutta niiden säännöttömyys, niiden niin sanoaksemme määräperäisen muodon puute, vaikuttaa meidän esteetiseen nautintoomme ehkäisevästi; — ja tällainen on tulos useasta Ingeborg von Alfthanin runosta; laineet taasen vaikuttavat helposti päinvastaisella tavalla: niiden laulu on paljasta poljentaa, paljasta säännöllistä muotoa, joka ensin kyllä herättää meissä esteetisen tilan, mutta sitten muuttuu pian yksitoikkoiseksi ja väsyttäväksi oman tyhjyytensä vuoksi; — ja sellainen on mielestämme Selma Kajanuksen runovihon kokonaisvaikutus.

Neiti v. Alfthanin runous on aivan yksilöllistä, personallista laatua; melkein poikkeuksetta hän laulaa oman sydämensä tunteita ja omia yksityisiä mielentilojaan. Ja vaikka hän vakuuttaakin viulunsa sävelten käyvän sekä duurissa että mollissa, on se sittenkin moll-äänilaji, joka on melkein yksinomaan vallitsevana. Tunnelmien perussävel on alakuloisen apea, joskus toivottoman synkkäkin; milloin se aluksi helkähtääkin keveämpänä, jopa hiukan leikillisenäkin — Ljusröda rosor, Mina Qvist, Göran-dräng — päättyy se sittenkin valittavaan mollisointuun. Vain yksi ainoa runo, raitis „Om hösten" tekee poikkeuksen. Synkkämielisyyden syy ei oikein lukijalle selviä: onko se kokemus elämän säälimättömyydestä ja petollisuudesta ylimalkaan, vaiko tulevaisuudessa vaaniva yksilöllinen kova kohtalo? Kaikissa tapauksissa on nti Alfthanin runous mieltäkiinnittävätä ja välitöntä; sen takana tuntee sykkivän sydämmen, joka on paljon etsinyt ja kärsinyt, ja joka laulaa meille omia tunteitaan. Tulevaisuuden varalta toivoisimme kuitenkin säveleihin enemmän sitä iloa, jota tekijätär väittää viulunsa myöskin voivan laulaa, sekä enemmän ulkonaisen runomuodon huolittelua, sillä muutamissa kokoelman lauluissa on runoratsu peloittavalla tavalla päässyt kompastelemaan.

Sekä sisällykseltään että muodoltaan edellämainituille melkein vastakkaisia ovat nti Selma Kajanuksen runot. Ne ovat melkein poikkeuksetta objektiivisia, ulkoapäin luontoon ja elämään sovitettuja runomuotoon pue-

tuita ajatuksia. Tunnelmilta puuttuu oman personallisen kokemuksen ja rikasvaiheisen elämän välittömyys ja lämpö, ja siksi ne myöskin kaikesta muodollisesta kauneudestaan huolimatta jättävät lukijan kylmäksi. Runot sellaiset kuin „Kesätunnelma“, „Odotus“, „Ystävyys“, „Aamuaurinko“, „Sovinto“, „Aamu“, „Kesäyönä“, „Vuohensilmä“, „Syysyö“, „Hämärä“, „Jääkukkia ikkunassa“ osoittanevat, miten vähän ne jo aiheiltaan ovat sitä, mitä meidän aikamme runoudelta odottaa ja mikä sen luonnetta ja vaatimuksia vastaa. Nykyaikaista lukijaa ei tyydytä enää ylimalkainen, abstraktisia, vaikkapa kauniitakin, aatteita selvittelevä lyriikka, vaan tulee runojen olla personallisia, puhjenneita yksilön omasta ja ominaisesta tunne-elämästä. Laulurunous, joka aikaisemmin vielä oli sekin objektiivista taidetta, on nyt muuttunut subjektiivisemmaksi kuin mikään muu kirjallisuudenlaji. Mutta, kuten sanottu, tämä subjektiivisuus Selma Kajanukselta melkein tykkänään puuttuu.

Muodollinen puoli, runomitan ja kielen käsittely, on nti Kajanuksen runoissa moitteetonta. Erityisesti ilmenee säkeiden sointuisuudessa tekijättären erikoisen taidealan, musiikin, vaikutus. Kielenkäytäntö, esim. tiheästi esiintyvä alkusointu, muistuttaa sitäpaitsi huomattavasti ruotsalaisen taidelaulumme vanhempia esikuvia, varsinkin Topeliusta.

F. L.

Oppikirjoja.

JAAKKO GUMMERUS ja V. T. ROSENQVIST, *Kirkkohistoria lyseoita varten.* Jyväskylässä 1902, K. J. Gummerus. siv. 224 8:o. Hinta 3: —

— —, *Kirkkohistoria tyttökouluja varten.* Jyväskylässä 1904, K. J. Gummerus. 162 siv. 8:o. Hinta 2: 40.

Kirkkohistorian niinkuin yleensä uskonnon opetuksen tarkoituksena pidettänee nykyään jotenkin yksimielisesti kristillisen harrastuksen herättämistä, ei keinotekoisesti lietsotun, hetkeksi vain mukaansa vievän pintapuolisen, vaan itse kristinuskon totuuden synnyttämän sisällisen, elämän matkalla kestävän ja yhä syventyvän sydämenharrastuksen. Semmoisen harrastuksen herättäminen jos muillakin uskontotunneilla on erittäin vaikeata kirkkohistorian opetuksessa, niinkuin sitä tavallisesti nykyisiä oppikirjoja ja erittäinkin C. A. Corneliuksen oppikirjaa seurattaessa on käsitetty, ulkonaisen „kirkon“ historia kun on melkeinpä kokonaan syrjään sysännyt sen, mikä kirkkohistoriassa on ydintä ja jonka käsitteleminen olisi omiaan uskonnollista harrastusta herättämään, nimittäin kristillisen seurakunnan, Herran kansan sisällisen elämän kehityksen. Epäkohta on

mielestämme korjattavissa ainoastaan sen kautta, että oppilaat viedään, viivyttelemättä heitä vaikeasti sulatettavissa, harrastusta tappavissa ulkoseikoissa, Herran kansan sankarien, suurten kristillisten personallisuuksien mieltä ylentävään, mukaansa tempaavaan seuraan.

Tämän tarkoitusperän saavuttamiseksi on välttämätöntä, että kirkkohistorian oppikirjassa kaikki poliitinen ja sosiaalinen ja erittäinkin kaikki dogmaatinen aines saa paljoa syrjäytetymmän aseman kuin tähän asti on ollut laita. Eikä kultuurihistoriakaan saa tulla verhoksi Herran kansan sisällisen elämän eteen. Tällä ei kuitenkaan ole tarkoitettu sitä, ettei kirkkohistorian oppikirjan olisi kajottava mainittuihin kehityksen puoliin; onhan niiden huomioonottaminen välttämätöntäkin, jotta Herran seurakunnan elämä ei esiintyisi eristettynä muusta elämästä vaan tuon kaiken muun ympäröimänä keskuksena ja ytimenä. Mutta kun perifeeristen ainesten määrä rajoitettaisiin, kävisi mahdolliseksi syventyminen kristillisen uskonnollisuuden tyypillisiin päämuotoihin niiden huomatuimmissa edustajissa. Lähdekirjojen käyttäminen olisi mainittuun tarkoitukseen erittäin suositettava. Silloin paremmin kuin muutoin saatettaisiin keskittää esitys suurten personallisuuksien ympärille. Myös kristillisen kultuurin esitys olisi tapahtuva henkilökuvauksien yhteydessä. Pyrkiessään harrastusta herättäen syventymään luomiskykyisimpiin aikakausiin tutustuttamalla niitä edustaviin personallisuuksiin ei oppikirja saata olla mikään puolittain tieteellinen kompendium, jossa tasasesti liikuskellaan viipyen suhteellisen yhtä kauan kaikissa paikoin. Harrastuksen aikaansaaminen vaatii päinvastaista, uskaltaisimmeko sanoa pölkkypäistäkin esityksen muotoa.

Vaikka tarkasteltavanamme olevissa oppikirjoissa ei ole alkulauseita, käy kirjojen sisällyksestä selväksi kirjoittajien periaatteet. Sitä paitse on rehtori Rosenqvist julkaissut kirjasen „Några ord om undervisningen i kyrkohistoria“, joka on käsitettävä ikäänkuin puheena olevain oppikirjojen alkulauseeksi. Siinä esitetyt ajatukset osoittavat, että tekijäin tarkoitus on pyrkiä, emme sano samoihin, mutta suureksi osaksi samanlaisiin päämääriin kuin mitä olemme kirkkohistorian oppikirjoihin nähden esittäneet. Sivulla 5 mainitussa kirjasessa sanotaan:

»Onko todellakin niin varmaa, ettei kirkkohistorian opetus voi saada uskonnon opetuksen luonnetta: Kristinuskon voittokulku kautta maailman, Jumalan hengen pyhittämien henkilöiden elämänhistoria, kristillisen rakkauden eri ilmaukset ihmisten keskuudessa, — eikö kaiken tämän esittämiseen sisältyisi uskonnollinen momentti, jolla on mieltäylentävä merkitys ja joka aivan hakematta kohoaisi esiin, jos opetus vain on oikeaa laatua? Aivan varmaan ja täysin yhtä suuressa määrin kuin opetettaessa useita kohtia esim. vanhassa testamentissa.» Ja sivuilla 5 ja 6: »Yleistä historiallista kehitystä ja erinäisesti kirkkohistoriallista ei voida tarkalleen eroittaa toisistaan; langat käyvät usein yhteen ja toinen lanka antaa joskus toiselle oman värityksensä. Mutta

se kehitys, jonka kirkkohistoria piirtää lehdilleen, on kaiketi syvin, mitä on olemassa, tahi se, jossa hengen elämän sisäisimmät ilmiöt tulevat nähtäviin. Jos ajateltaisiin jotakin meidän päiviemme kultuurikehitystä, johon uskonnollinen ja kirkollinen elämä ei ollenkaan vaikuttaisi, niin minkälainen olisikaan tämmöinen kehitys? Varmaa ainakin on, ettei semmoista ilmiötä ole olemassa, mikäli on kysymys kultuurista syvemmässä merkityksessä. Pikemmin muodostaa, kuten jo on viitattu, tämä henkinen kehitys, joka on yhteydessä kristinuskon ja kirkon kanssa, ikäänkuin kultuurikehityksen sielun. Tältä kannalta katsotulle ihmiskunnanhistorialle on sentähden koulussa omistettava tuntuvaa huomiota, jos tahdotaan kasvattaa sukupolvea, joka kykenee ymmärtämään niitä merkillisimpiä ilmiöitä, jotka astuvat eteemme tai vaativat huomiotamme osakseen matkallamme elämän läpi.»

Missä määrin ilmoitettavanamme olevat oppikirjat vastaavat edellä esitettyjä vaatimuksia, on kirkkohistorian opetuksen alalla meidän maassamme päivän kysymys. Tahtoisimme heti saada sanotuksi, että ne vastaavat niitä joka tapauksessa paljoa suuremmassa määrässä kuin tähän asti käytetyt kirkkohistorian oppikirjat; varsinkin jää Corneliuksen paljon käytetty oppikirja huimaavan kauaksi niiden jälkeen. Yhtä kaikki on selvää, että uudetkin oppikirjat vaikkapa kuinkakin hyvät jättävät kuitenkin toivomisen varaa vallankin sille, joka jossain suhteessa on periaatteellisesti toisella kannalla. Otettakoonkin kohta esille semmoinen periaatteellinen eroavaisuus. Eivät uudetkaan oppikirjat tarpeeksi keskitä esitystään aikakausien kristillisyyttä edustavain henkilöiden ympärille, eivätkä siis suorastaan poikkea entisten oppikirjojen järjestelmistä. Tekijöillä saattaa kyllä olla painavat syynsä siihen erittäinkin mitä laajempaan oppikirjaan tulee, jolta ehkä täytynee vaatia systemaattisempaa kirkkohistorian esitystä. Sitä enemmän olisi kuitenkin mielestämme ollut suotavaa, että tyttökouluja varten kirjoitettu pienempi oppikirja olisi laadittu kokonaan henkilökeskiseksi. Silloin sitä olisi mukava käyttää esimerkiksi reaalilyseoiden pohjaluokilla, kun taas samojen lyseoiden jatkoluokilla luettaisiin samojen tekijäin laajempi systemaattisempi esitys.

Mutta ottakaamme oppikirjat niin suunniteltuina kuin ne nyt ovat! Tärkeimmät muistutukset koskevat silloin oppikirjain laajuutta, toisin sanoin, mitä niihin olisi pitänyt ottaa ja mitä niistä jättää. Ilomielellä näkee, että näistä oppikirjoista on jätetty pois sangen paljon rihkamatavaraa mainitakseni vain monet oppilaille jonninjoutavat oppiriidat niinkuin monoteletistinen riita, y. m. ja lukuisat tarpeettomat vuosiluvut, esim. Socinolaisten historiassa tullaan toimeen yhdellä vuosiluvulla Corneliuksen neljän vuosiluvun asemesta. Tietysti on myös nimet, joiden omistajista ei kuitenkaan ole mitään sanomista, jätetty pois; kun sen sijaan Cornelius niitä niin mielellään oppilaille suureksi kiusaukseksi luettelee. Että oppikirjaan, joka ei tahdo paljaana luurankona lapsia peloitella, on esityksen syventämiseksi otettu asioita lisääkin siihen, mitä Corneliuksessa on, on aivan paikallaan. Erinomaisen ansiokkaana lisänä

tahtoisin mainita 19:nnen vuosisadan täydellisemmän esityksen nykyaikaan asti, sillä sen kautta tulevat oppilaat tilaisuuteen saamaan jonkunlaisen käsityksen nykyajan maailmankatsomuksista. Toinen ainakin yhtä ansiokas lisäys on esitys Suomen kirkon vaiheista, joita ulkomaiset oppikirjan tekijät niinkuin Cornelius eivät ole ottaneet semmoiseen huomioon, mihin ne ovat otettavat Suomen nuorison oppikirjassa. Eri oppikurssin suorittaminen Suomen kirkkohistoriassa eri oppikirjan mukaan ei näet tulle ajan niukkuuden takia kouluissamme kysymykseen. Emme malta olla vielä sanomatta, että useat hauskat ja valaisevat sitaatit (esim. ss. 40, 41, 60, 64) ja viittaukset virsiin (esim. s. 34) antavat oppikirjoille erityistä viehätystä, niinkuin monet lyhyet mutta sattuvat luonteen kuvauksetkin (esim. s. 42). Samalla kun olisimme suoneet tässä suhteessa vähän enemmänkin varsinkin viittauksia muihinkin lähdekirjoihin kuin virsiin, tuntuu siltä kuin paikotellen olisi tarpeettomastikin otettu asioita esitykseen, esim. ei mielestämme s. 178 Tindalin mainitseminen olisi ollut välttämätöntä, koska esitys hänestä ei kuulu varsinaiseen kirkkohistoriaan. Olisipa mielestämme tultu toimeen vähemmillä vuosiluvuillakin, esim. Kalvinin historiassa on varmaankin viisi vuosilukua liian paljon, kun Corneliuskin tulee kolmella toimeen. Tämmöisiä muistutuksia olisi useampiakin, mutta pelkäämme jatkaa niiden esitystä, koska tässä pian joudutaan alalle, jossa vallitsee sääntö: „de gustibus non est disputandum“.

Selvää on, ettei sisällystä vastaan asiallisessa suhteessa saata olla sanottavaa huomauttamista. Mainitsemista ansainnee kuitenkin, että puhe Paavalin „kolmesta suuresta lähetysmatkasta“ tuskin on aivan asianmukaista, koskapa n. s. kolmas lähetysmatka on oikeastaan katsottava majanmuutoksi Antiokiasta Efesokseen, hänen silloisen vaikutuspiirinsä keskukseen. Liian paljon annetaan mielestämme todennäköisyyttä otaksumalle, että Paavali kuoli vasta v. 67. Ei myöskään tunnu aivan asialliselta sanoa Barnabasta apostolein apumieheksi ja oppilaaksi, koskapa Paavali aikanaan oli hänen apumiehenään Antiokiassa ja alussa n. s. ensimäistä lähetysmatkaa Barnabas silminnähtävästi oli päähenkilö. Tuskinpa sekään on aivan paikallaan, että varmana asiana kerrotaan Ignatiuksen kirjoittaneen seitsemän kirjettä. Ja lopettaakseni tämmöisten huomautusten tekemisen mainitsen vain, ettei tunnu oikealta esitys Montanuksesta siinä kohdin, että sanotaan hänen pitäneen itseään Kristuksen lupaamana „parakleetina“, sillä tuskinpa oli hänen tarkoituksensa pitää itseään muuna kuin parakleetin orgaanina. Sen sijaan tahtoisimme erittäin saada lausua mielihyvämme sen johdosta, että teosten asiallisuus ulottuu myös eri suuntien jopa lahkojenkin tasapuoliseen ja myötätuntoiseen arvosteluun, aivan toisin kuin mitä jäykästi ortodoksiselta Corneliukselta on totuttu kuulemaan.

Esitystapa on selvää, sujuvaa ja helposti ymmärrettävää, viimeksi

mainitussa suhteessa loistavasti jättäen jälkeensä tosin ylimalkaan selvän, mutta muutamin paikoin aivan .lyijyn raskaasti tajuttavan Corneliuksen. Sen olisimme mielellämme vain nähneet, että sitaatit olisivat niin esitetyt, että lukija huomaisi, kenen lauseet ovat kysymyksessä. Niinikään olisi hauskaa nähdä jonkun vuosiluvun esiintyessä, mistä syystä se on esitykseen otettu. Ei kuitenkaan ole mahdollista esityksestä huomata, mistä syystä esim. kirkon perustamisajan ja marttyyrikirkon rajapyykiksi on pantu vuosi 120, varsinkin kun marttyyrikirkon historiassa kohta seuraavalla sivulla puhutaan Trajanuksen vainosta, joka luonnollisesti oli ennen tuota vuotta. Esitystavasta puhuessamme tahtoisimme lopuksi mainita, että pidämme erittäin suurena ansiona teokselle sen, että tuon tuostakin noustaan faktojen metsästä johtavien aatteiden laajanäköalaisille kukkuloille.

Mitä esityksen kielelliseen asuun tulee, ei siitäkään ole paljon muuta kuin hyvää sanottavana. Muutamia silmiinpistäviä epätasaisuuksia saattaisi mainita, niinkuin esim. että kirjoitetaan sekasin milloin „kiihotti“ milloin „kiihoitti“ j. n. e. Tautologian vaikutuksen tekee, kun sanotaan Frankfurt am Mainissa. Tarpeettomalta venyttelemiseltä tuntuu sanoa centurioni pro centurio. Pitkäveteisten sanojen välttämiseksi olisi kait parempi sanoa reformatoorinen kuin reformatoorillinen.

Siitäkin vähästä mitä olemme nyt olleet tilaisuudessa esittämään, käynee selväksi, että meillä on edessämme kirkkohistorian oppikirjat, jotka ovat verrattomasti edeltäjiänsä paremmat ja sentähden pian yleisesti käytäntöön pantuina tulevat varmaankin kauan aikaa antamaan arvokasta apuansa kirkkohistorian opettajille tehden tämän tärkeän aineen opetuksen heille paljoa helpommaksi ja oppilaille monin verroin hauskemmaksi kuin ennen. Ne epäkohdat, joita näissä oppikirjoissa käytäntö mahdollisesti tulee osoittamaan niinkuin ehkä liiallinen laajuus, korjautuvat helposti uusissa painoksissa.

M. P.

Tietoja eri aloilta.

Evankeliumi elämän perustuksena.

Kirjoittanut

LAURI INGMAN.

G. S. PETROV, *Das Evangelium als Grundlage des Lebens.* Aus dem Russischen ins Deutsche übertragen von Hofrath *A. von Mickwitz.* Hamburg, 1905.

Yleensä on oikeauskoinen papisto varsin vieras niille vapaamielisille pyrinnöille Venäjällä, joita nykyään koko maailmassa seurataan suurella mieltenkiinnolla. Kirkkoa ja sen papistoa pidetään hyvällä syyllä vallitsevien olojen ja systeemin lujimpana tukena. Mutta on toki kirkonkin miesten piiristä kuulunut joitakin soraääniä, jotka todistavat, etteivät he kaikki ole asettaneet tunnuslauseekseen: ollaan vanhoillaan! Niiden joukossa on huomatuimpia pappi Petrov. Kun hänen nimensä on ollut mainittuna jokapäiväisissä sanomalehdissämme — viimeksi niiden joukossa, joita on vangittu Pietarissa äsken tapahtuneiden levottomuuksien johdosta — huvittanee Valvojan lukijoita tutustua niihin uskonnollisiin periaatteisiin, joiden toteuttamiseksi Petrov tähän asti on tehnyt työtä.

Ensin kuitenkin muutamia biografisia tietoja.

Grigorij Spiridonovitsh Petrov, joka on syntynyt v. 1868 ja vihittiin papiksi 1891, on toiminut pappina Pietarissa Alexander Nevskin kirkossa sekä uskonnonopettajana useissa oppilaitoksissa. Sen ohessa hän on suurella menestyksellä vaikuttanut uskonnolliseen elämään Pietarissa pitämällä esitelmiä sekä ahkeralla kirjallisella toiminnalla. Pietarin suurimmatkin kokoussalit ovat näyttäytyneet ahtaiksi, kun P. pitää esitelmiään. Hän on puhunut sivistyneelle yleisölle perjantai-iltoina Mikaelin akatemian aulassa, rahvaalle sunnuntai-iltoina kaksi kertaa, ensin Mikaelin tykistökoulussa ja sitten Marmoripalatsin maneesissa. Hänen kirjallisesta tuotannostaan mainittakoon kirjat: „Evankeliumi elämän perustuksena", „Koulu ja elämä" ja „Meidän kirjailijamme", joissa hän kääntyy sivistyneen yleisön puoleen, sekä „Hyvän siemeniä", „Jumalan apumiehet" ja „Valkeuteen" jotka ovat kansankirjoja.

Kirja „Evankeliumi elämän perustuksena", josta lyhyessä ajassa on

ilmestynyt kolmattakymmentä painosta, sisältää niin sanoaksemme Petrovin ohjelman. Sen sisällys on pääpiirteissään seuraava.

Nykyistä europpalaista sivistystä sanotaan virallisesti kristilliseksi. Jeesuksen Kristuksen oppia sanotaan korkeimmaksi siveelliseksi totuudeksi, ihmiskunnan henkisen kehityksen peruslaiksi. Väitetään, että personallisen elämän, perhe-elämän ja yhteiskunnallisen elämän kehityksen pääperustus on evankeliumi. Sanalla sanoen: katsellessamme asiaa pintapuolisesti voimme otaksua, että meitä pääasiallisesti määräävät rakkauden ja totuuden käskyt, joita olemme selvästi käsittäneet ja elävästi omaksuneet.

Mutta todellisuus ei vähimmässäkään määrässä vastaa tätä otaksumista. Päinvastoin kohdellaan kaikkea, mikä vivahtaa uskontoon, nykyaikaisessa yhteiskunnassa mitä yleisimmin kylmästi, ilman osanottoa, jopa ylenkatseellisestikin. Se tapa, millä vastataan tärkeisiin siveysopin kysymyksiin, todistaa usein, että kristillisen maailmankatsomuksen alkeellisimpiakin totuuksia käsitetään epäselvästi tai väärin. Evankeliumin alkeellisia käskyjä vääristellään törkeästi ja kristillisen moraalin korkeampia vaatimuksia sanotaan unelmiksi, joita ei koskaan voi toteuttaa elämässä. Laajoissa piireissä väitetään, että Jeesuksen Kristuksen uskonto on elänyt aikansa. Evankeliumin moraali kelpasi Galilean sivistymättömille kalastajille, mutta nykyajan valistunut europpalainen tarvitsee toisia johtavia periaatteita. Ja näitä periaatteita antaa hänelle yksin tiede. *Tiede* on sytyttänyt sen soihdun, jonka loisto saattaa uskonnon valon himmenemään. Liiankin usein ovat taikauskon pilvet sumentaneet uskonnon valon; ei tarvitse muuta kuin muistaa Pärttylinyötä, Dragonaadeja, inkvisitsionin kidutuskoneita ja polttorovioita voidakseen siunata tiedettä, joka on vapahtanut ihmiskunnan sellaisista kauhuista.

Mitä on sanottava tähän? Ensinnäkin että ihmiset ahdasmielisyydessään ja taikauskossaan voivat väärentää ja alentaa korkeimmankin aatteen, mutta että tämä ei suinkaan vielä merkitse, että aate semmoisenaan on alhainen tai väärä. Vapauden aate ei varmaankaan ole syypää anarkistien järjettömiin rikoksiin; yhtä vähän voi syyttää kristinuskoa Loyolan ja Torqvemadan pimeistä teoista. Uskonnonsodat, toisuskoisten vainot ja inkvisitsionin polttoroviot eivät ole Vapahtajan uskonnon luonnollisia tuotteita, vaan ne ovat sen törkeätä rikoksellista väärentämistä, ne

ovat kova loukkaus ja häväistys maailman edestä ristiinnaulitun Jumalan Pojan anteeksiantavaa rakkautta kohtaan. Tylsä ajattelemattomuus ja synkkä pahuus voivat verhota Vapahtajan kirkkaat kasvot kiihkon ja taikauskon tummaan huntuun, mutta hänen jumalallinen kauneutensa ei sen kautta kadota mitään loisteestaan. Väärä huntu on varovasti poistettava, kasvot puhdistettavat niille laskeutuneesta pölystä, mutta ei millään muotoa vahingoitettava itse kuvaa, joka hyvyydellään, lempeydellään ja puhtaudellaan lumoo parhaitten ihmisten sydämet.

Jos puolueettomasti tarkastamme evankelisen uskonnon merkitystä historiassa, hämmästymme nähdessämme, kuinka paljon se on tehnyt ihmiskunnan hyväksi, kuinka hävittämättömiä jälkiä se on jättänyt koko meidän sivistykseemme, tapoihimme, lainsäädäntöömme, tieteeseemme ja taiteeseemme, kuinka paljon se on parantanut ihmiskunnan siveellisyyttä, kuinka se on ihmiskuntaa jalostuttanut, kuinka paljon sydämenlämpöä se on tuonut elämään. Ihmismiljoonat ovat ammentaneet siitä voimaa elämään hyvyyden ja totuuden palvelijoina; sille he ovat uhranneet parhaat tunteensa ja ajatuksensa, sen palveluksessa he löysivät korkeimman onnensa. Olisiko nyt todella sen voima kuihtunut, olisiko kuivunut se lähde, joka on sammuttanut satojen sukupolvien janon, ja pitäisikö tieteiden ensyklopedian astua evankeliumin paikalle? Voiko tiede astua uskonnon sijalle ihmiskunnan johtajana? Tämä on vakava kysymys.

Petrov vastaa kieltävästi tähän kysymykseen. Ne voimat, jotka pääasiallisesti ovat vieneet ihmiskuntaa eteenpäin, eivät ole olleet puhtaasti intellektuaalista laatua. Ja ne ihanteet, jotka nyt ovat ihmiskuanan toteutettavina, eivät ole toteutettavissa lisäämällä tietoja, kehittämällä ja parantamalla aivoja. Siihen tarvitaan siveellis-uskonnollista kehitystä, sydämen jalostamista.

Älkäämme halveksiko tiedettä? Tieteen työala on laaja, voipa sanoa, että se on ääretön. Sen tehtävät ovat suuria. Se on tehnyt ja on edelleenkin tekevä niin paljon ihmiskunnan hyväksi, että jo sen nimikin on oleva pyhä jokaiselle ajattelevalle ihmiselle; mutta intellekti ei sittenkään ole kultuurikehityksen liikkeellepaneva voima eikä sivistys *yksin* tapoja paranna. Tiede laajentaa ihmisen henkisen näköpiirin, se kehittää hänen älylliset voimansa, se suurentaa hänen valtaansa luonnon yli; mutta se ei — ilman uskonnon apua — kykene henkisesti synnyttämään häntä uudestaan, kohottamaan häntä siveellisessä suhteessa. Muistakaamme esim.

ranskalaisia Panama-miehiä: siinä oli senaattoreja, parlamentin jäseniä, vaikutusvaltaisimpien sanomalehtien toimittajia — kaikki miehiä, joilla oli hyvät tiedot, huomattavat kyvyt, ja sittenkin — joukko pettureita! Se on surullista, mutta se on luonnollista. Samat intohimot liikuttavat ihmissydäntä, oli se sitten edistystä harrastavan ajattelijan tai yksinkertaisen päiväpalkkalaisen sydän. Jos vertaamme toisiinsa empiirisen tieteen isän Bacon Verulamilaisen ja „Setä Tuomon" nimellä kuvatun neekeriorjan siveellisiä luonteita, niin huomaamme, että sivistys kyllä voi muuttaa pahuuden ilmenemismuotoja hienommiksi, mutta että sillä ei ole voimaa hävittämään pahaa, ei kykyä jalostuttamaan tapoja. Ei ole tieteen asia uudistamalla ihmisten sydämiä johtaa heitä toteuttamaan Jumalan valtakuntaa maan päällä.

Tiede on tehnyt suuria keksintöjä. Se on äärettömästi laajentanut valtaamme luonnon ja sen voimien yli. Mutta nuo ihmeelliset keksinnöt, aikamme kunnia, ne ovat vähäpätöisiä, kun käy tarkastamaan, mihin tarkoituksiin niitä käytetään. Suurimmaksi osaksi ne edistävät yksinomaan aineellista edistystä. Ne apostolit ja filosofit, jotka ovat saarnanneet kansain veljestymistä, ovat menestyksellä suorittaneet tehtävänsä ilman sähkölennätin- ja telefoonijohtoja, mutta nuo johdot, jotka tänään ympäröivät maapalloa niinkuin hämähäkinverkko, palvelevat enimmäkseen petollista pörssipeliä ja sanomalehtilorua siveellisten kääpiöiden valtiollisesta pelistä. Sanalla sanoen, tiede on välikappale, jota voi käyttää sekä siunaukseksi että kiroukseksi. Tiede on esim. keksinyt ruudin, ja rauhallinen kiinalainen käytti sitä vuosisatoja ilotulituksiin; mutta kultuurin huipulle saapunut europpalainen, joka niin ylenkatseellisesti kohtelee takapajulle jäänyttä kiinalaista, hän keksi lisäksi pyssyt, kanuunat, kranaatit, hän käyttää miljardeja niiden valmistukseen ja voi niiden keksintöjen avulla, joita ovat tehneet Schwarz, Chassepot, Berdan, Mauser, Martini, Armsrong, Hochkin, Maxime, Krupp ja monet muut — heitä on koko legioona — hävittää miljoonia veljiänsä. Jos vertaa sen määrän ruutia, dynamiittiä, pyroxiliiniä, mikä käytetään rauhallisten ihmisasuntojen hävittämiseksi, siihen mikä käytetään kultuuritarkoituksiin, — kyllä silloin saa surullisen kuvan ihmiskunnan siveellisestä kehityksestä. „Sydämestä tulevat pahat ajatukset"; tiede voi kyllä murskata kallioita ja litistää kokoon kovia metallimöhkäleitä, mutta julmaa, paatunutta ihmissydäntä se ei osaa pehmittää.

Koko ihmiskunnan korkein, yleinen ideaali on Jumalan valtakunta. Jumalan valtakunta toteutuu uudestisyntymisen kautta, s. o. sen kautta että ihmisen koko henkinen olemus siveellisesti uudistuu, että hänen tahtonsa kehittyy evankelisen rakkauden ja totuuden hengessä. Liikkeellepaneva voima tämän tuloksen aikaansaamiseksi on *uskonto*. Ei voi pitää tätä käsitystä tiedettä alentavana. Tieteellä on oma erikoinen toiminta-alansa, ja jokainen tieteen voitto sen omalla alalla on voitto ihmiskunnalle. Nämä kaksi alaa: se ala, jolla uskonto vaikuttaa, ja se, jolla tiede tekee työtä, eivät, asiaa oikein arvostellessa, ole missään ristiriidassa, vaan ne täydentävät toinen toistansa. Jos tieteen ja uskonnon edustajat riitaantuvat, niin se riippuu surullisesta väärinkäsityksestä: he eivät tunne oman kompetenssinsä rajoituksia, vaan pyrkivät vieraalle alalle. Tieteen tehtävä on määritellä niitä iankaikkisia, horjumattomia lakeja, joiden mukaan maailmankaikkeuden elämä kehittyy; se asettaa yhä uusia luonnonvoimia ihmisälyn alaisiksi; se määrittelee myöskin, minkä verran ihminen on ulkonaisesti, fyysillisesti riippuvainen häntä ympäröivästä maailmasta; lyhyesti sanoen: tieteen on määrä antaa mahdollisimman täydellinen vastaus kysymykseen: miten maailma elää? — Uskonnolla on toinen tehtävä; se vastaa kysymykseen: kuinka ihmisen tulee elää maailmassa; mihin suhteisiin hänen tulee asettua maailmaan ja häneen, joka on korkeampi maailmaa? Kirjanoppinut kysyy Jeesukselta: Opettaja, mitä minun pitää tekemän, että perisin iankaikkisen elämän? Samaan kysymykseen pyytää jokainen kristitty vastausta uskonnolta, vahvasti uskoen, että evankeliumin oppi ei ainoastaan anna hänelle tarpeellista vastausta, vaan vieläpä yhdistämällä hänet läheisesti, elävästi rukouksen kautta Jumalaan antaa hänelle ne siveelliset voimat, joita hän tarvitsee, jotta jokaiseen hänen työhönsä, jokaiseen tunteeseen ja sanaan sisältyisi iankaikkinen ajatus, joka oikeuttaa häntä elämään. Jos uskonnolla ja tieteellä on nämä tehtävät, jos niiden toiminta-aloilla on nämä rajat — voiko silloin enää olla puhetta siitä, että toinen olisi ristiriidassa toisen kanssa, että toisen tulisi astua toisen sijalle?

Mikäli Jumalan valtakunnan tulo riippuu ihmisistä, on sen edellytyksenä *ihmistahdon* kristillinen kehitys sen kautta, että sitä kasvatetaan evankelisessa rakkaudessa ja totuudessa. Velvollisuuden *käsittäminen* ei vielä anna voimaa täyttämään sitä. Ihmisen kaiken toiminnan lähde on

hänen tahtonsa. Jos *sydämen* tarpeet tyydytetään, jos se saa sellaisen tehtävän, joka välittömästi suuruutensa kautta valtaa tahdon, silloin kehittyy elämä, joka vastaa ihmiselämän tarkoitusta. Luulisi näin ollen, että mitä innokkaimmin harrastettaisiin tahdon siveellistä kasvatusta. Mutta miten lienee?

Ei voi kukaan kieltää, että vanhemmat yleensä paljoa enemmän harrastavat lastensa fyysillistä ja älyllistä kehittämistä kuin niiden siveellistä kasvatusta. Siitä kyllä pidetään tarkasti huolta, ettei ole vetoa tai kosteutta lastenkamarissa; määrätunneilla lapselle annetaan ruoka, määrätunnilla on se pantava levolle; tuskallisen tarkasti kuunnellaan pienintäkin ääntämistä tai yskimistä, mikä kuuluu lastenkamarista; kiihkeästi seurataan pienintäkin ruumiinlämmön nousua lapsessa. Kun lapset alkavat oppia, käytetään heidän hyväkseen kaikenlaisia palkinnonsaaneita opetusvälineitä, täydellisimpiä opetusmetodeja; kotiopettajat ja -opettajattaret sekä vanhemmat itse seuraavat heidän valmistuksiaan kutakin opetustuntia varten. Mutta minkä verran huolehditaan lasten siveellistä kasvattamista? Jos lapsi kasvaa kelvottomaksi heittiöksi, mikähän silloin murehduttaa vanhempia enemmän: lapsensielun aikainen siveellinen turmelusko vai ymmärryksen liian myöhästynyt kehitys? Jos lapsessa yhä selvemmin ilmenee voimakkaita himoja, valheellisuutta, teeskentelemistä, herättävätkö nämä siveellisen turmeluksen ensimäiset merkit sinnepäinkään sellaista levottomuutta, kuin jos lapsessa näkee tulirokon tai kurkkumädän oireita? Tehdäänkö edellisessä tapauksessa kaikki mitä voidaan, jotta löydettäisiin siveellisen tartunnan syyt, toimitetaanko sellaista tarkkaa siveellistä puhdistustyötä, kuin jos lapsia uhkaa tarttuva kulkutauti? — Samoin on asianlaita lapsen tultua nuorukaiseksi. Opiskelevan nuorison keskuudessa on jos jonkinlaisia yhdistyksiä fyysillisen kehityksen edistämiseksi sekä tieteellisen ja taiteellisen itsekasvatuksen helpottamiseksi, mutta onko missään eetillisiä yhdistyksiä, jotka ovat asettaneet päämääräkseen edistää siveellistä itsekasvatusta? Todellisuus antaa näihin kysymyksiin vastauksia, jotka ovat aivan tuskallisen masentavia. Ja on helppoa ymmärtää, miksi asianlaita on näin. On näet kieltämättä helpompi kehittää lapsen fyysillistä organismiä ja rikastuttaa sen ymmärrystä monipuolisilla tiedoilla, kun kehittää siinä eheä siveellinen luonne ja johtaa sen tahtoa etsimään iankaikkista totuutta ja sielun kauneutta — ja tämä olisi kuitenkin pääasia.

Kasvatuksemme pääpuute on siinä, että ihmiset luulevat, että ainoastaan tarvitsee *sanoa* lapsille, mikä on oikein, mikä väärin, niin ne kohta tekevät oikein. Ja kuitenkin on jokaisen, joka tahtoo tulla *ihmiseksi* sanan täydessä merkityksessä, taisteltava pitkällinen, kestävyyttä kysyvä taistelu itseänsä vastaan. Kasvatuksen tulisi tukea kasvavaa ihmislasta tässä taistelussa asettamalla sen eteen elämän korkein ihanne. Sen sijaan että selität lapselle: tämä on hyvää, tuo pahaa, — anna sen *tuntea* se; johda sitä oman tai muitten esimerkin kautta *rakastamaan* hyvettä ja *vihaamaan* pahetta, vahvista sen hyviä haluja ja heikonna huonoja; herätä henkiin sen vielä uinaileva *rakkaus hyvään* — silloin todella kasvatat lasta, silloin kehität sitä *ihmiseksi*. Lapset tarvitsevat paljon rakkautta ja hyvää esimerkkiä ja sangen vähän uskonnonoppeja. Mutta tavallisesti niille annetaan yllin kyllin jälkimäisiä ja varsin vähän sitä, mitä ne oikeastaan tarvitsisivat.

Mutta mistä on löydettävissä se elämänihanne, joka auttaa meitä voitolle taistelussa pahaa sydäntämme vastaan. Petrov on vakuutettu siitä, että se löytyy *evankeliumista*.

Evankeliumi tarjoo meille elämän korkeimman ihanteen. Se ihmisen siveellinen ihannekuva, joka on tullut lihaksi ja vereksi rakkauden jumalallisessa julistajassa, se omistaa mukaansa tempaavan henkisen kauneuden. Pidä aina tämä ihanne ja esikuva silmäisi edessä, niin sen luonteenomaiset piirteet painuvat syvälle sieluusi! On huomattu, että aviokumppanit, jotka ovat eläneet kauan yhdessä, tulevat toistensa kaltaisiksi ei ainoastaan luonteensa ja tottumuksensa puolesta, vaan vieläpä ulkonäöltäkin. Kuta useammin istut Marian asemassa Jeesuksen jalkain juurella, kuta useampia tunteja omistat syventyäksesi evankelistain kertomuksiin, sitä tutummaksi, läheisemmäksi ja rakkaammaksi tulee Kristuksen kuva sinulle, sitä enemmän hänen luonteenominaisuutensa ilmenevät sinussa. Luonteesi karkeus katoo, sen epämuodostukset tasaantuvat, kunnes luonteesi vähitellen kirkastuu Kristuksen täydelliseksi kuvaksi.

Sekä personallisen että yhteiskunnallisen elämämme päätehtävä on juuri se, että meissä tulisi ilmi Kristuksen kuva. Kun aikamme elämä vielä on kaukana siveellisestä täydellisyydestä, kun raaka väkivalta, häveliäisyyden ja omantunnon puute usein sumentavat sitä, niin se johtuu siitä, että meillä on niin vähän ihmisiä, joiden luonteessa ilmenee Kristuksen kuva, jotka ovat kasvattaneet tahtonsa tottelemaan hänen sano-

jansa. Muistakoot sentähden kaikki, joissa Jumalan synnyttämä kipinä ei vielä ole sammunut, jotka eivät vielä ole kokonaan hukkuneet lihan palvelukseen, että heille on uskottu korkea, pyhä tehtävä: heidän tulee antaa evankeliumin valon läpitunkea itseänsä, heidän tulee viedä Kristuksen totuus maailmaan, rakentaa elämänsä sille perustukselle, jonka Vapahtaja julisti. Olkoonpa että onkin pimeyttä elämässä — he ovat maailman valkeus.

Olisi hauskaa tehdä yhsityiskohtia myöten selkoa Petrovin mielipiteistä, mutta siihen ei tässä ole tilaisuutta. Hänen perusajatuksensa käynevät ilmi edelläolleesta lyhyestä referaatistakin. Voi ehkä sanoa, ettei kirja evankelisen kristityn kannalta arvosteltuna sisällä mitään varsinaisesti uutta; voi myöskin jyrkän puhdasoppisuuden kannalta nähdä siinä jotain harhaoppiakin. Mutta oli miten oli — venäläisen kirkon papin kirjoittamaksi se on merkkiteos, joka osoittaa, että tämänkin kirkon piirissä on miehiä, jotka tahtovat perustaa elämää, oikein todellista, elävää elämää evankeliumiin, jopa arvelevat juuri siinä löytäneensä horjumattoman perustuksen sekä yksityisen ihmisen että yhteiskuntaelämälle.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Tilastollisesta toimistosta: Köyhäinhoitotilasto Suomessa v. 1901.

Teollisuushallituksesta: Teollisuustilastoa v. 1903: Vuoritoimi ja koneteollisuus; rahapaja ja kontrollilaitos.

Otavalta: *W. Ruin*, Onnellisuus ja kasvatus. 1: —. — *Werner Söderhjelm*, Joh. Ludv. Runeberg. Suom. 3 vhk. 2: 25. — Yleinen kirjallisuuden historia. 41 vhk. —: 90. — *Frans Szinnyei*, Unkarilaisen kirjallisuuden historia. 1: 50. — *Th. Rein*, Johan Vilhelm Snellman tecknad af — —. Toinen painos. 7 vhk. 1: 75. — J. V. Snellmanin elämä. 21—23 vhk. à —: 50. — *Charles Gide*, Taloustieteen pääpiirteet. Suom. J. Forsman. 3 vhk. 1: 25. — *Georg Adler*, Yhteiskunnallinen kysymys. Suom. Kyösti Järvinen. 2: 25. — *Eino Leino*, Talviyö. 1: 75. — *Helmi Setälä*, Surun lapsi. 1: 75. — *Yrjö Weijola*, Sydämiä yössä. 1: 50. — *Maria Haggren*, Suhteita. 1: 75. — *Tyko Hagman*, Helleenien taistelu Persiaa vastaan. 1: 25. — Maalaiskuntain kansakoululaitoksen edistämisestä. 1: —.

Werner Söderström Osakeyhtiöltä: *Z. Yrjö-Koskinen*, Pohjan piltti. Kolmas painos. —: 60. Sid. 1: —. — *K. O. Lindeqvist*, Yleinen historia. 40 vhk. —: 55. — *J. E. Rosberg*, Maa ja kansat 14 vhk. —: 55. — *Hall Caine*, Tuhlaajapoika. Toinen painos. 2 vhk. —: 40. — *Paul La Cour* ja *Jac. Appel*, Maailman rakenne ja luonnonvoimat. II osa. Suom. Yrjö Tuomikoski. 1

vhk. —: 75. — Uusi Siperia. —: 65. — *Z. Topelius*, Lukemisia lapsille. Suom 8 ja 9 vhk. à —: 75.

K. J. Gummerukselta: *L. Schneller*, Jeesuksen seurassa. Suom. A. J. Pietilä. 2 vhk. —: 35.

Söderström & C:lta: *Helmi Setälä*, Sorgens barn. Ruotsintanut Holger Nohrström. 1: 75.

Heliokselta: Suomea samoilemassa. 10 ja 11 vhk. à —: 40.

G. L. Söderströmiltä: *Gustav Frenssen*, Kyläsaarnoja. Suom. Yrjö Lindstedt. 4 vhk. —: 60. — *Jeanne Oterdahl*, Tytöille. Suom. —: 40.

Ekonomiska samfundet'ilta: Föredrag och förhandlingar. IV, 2. 1: —.

Boman & Karlssonilta: *Otto Sverdrup*, Uusia maita. Suom. Hanna Pakkala. 18 ja 19 vhk. à —: 55. — Pitkiksi puhteiksi V. —: 60.

Yksityisiä lähetyksiä: Kansallisosakepankki 1904. — Valtuuskunnan kertomus Antellin kokoelmien kartuttamisesta ja hoidosta. — Käkisalmen rata. — Maan alemman hallinnollisen, oikeudellisen ja kirkollisen jaoituksen järjestely. Komitean mietintö. — *Kössi Lindström*, Runoja. 1: 25.

Finsk tidskrift, n:o 3: R. A. Wrede, De juridiska studierna. — K. V. Tegengren, En dödsdömd. — Oscar Rosenqvist, Den kooperativa rörelsen.

Teoloogginen aikakauskirja, 3 vhk.: G. G. Rosenqvist, Nykterhetsfrågan. — Martti Ruuth, Pietismin luonteesta ja merkityksestä.

Dansk Tidsskrift, helmik., maalisk.: Jacob Knudsen, Religiøst Frisind. — Jens Borup, Naar Dansk møder Britte.

Duodecim, vhkt 1, 2, 3: Taav. Laitinen, Kuolevaisuussuhteista Suomessa vuodesta 1881 vuoteen 1902. — Kalle Brax, Kertomus Takaharjun parantolan toiminnasta. — Referaatteja.

Teollisuuslehti, n:ot 1—4.
Urheilulehti, n:ot 1—2.
Neuphilologische Mitteilungen, n:ot 1, 2.
Kansakoulun Lehti, n:ot 2—5.
Suomen museo, n:o 1.
Maantieteellisen seuran aikakauskirja, n:o 1.
Lukutupa, n:ot 2, 3.
Terveydenhoitolehti, n:ot 2, 3.
Kanerva, n:ot 1—6.
Pyrkijä, n:ot 1—3.
Metsänystävä, n:ot 1—3.
Kyläkirjaston Kuvalehti, A-sarja n:o 2. B-sarja n:ot 1, 2.
Puutarha, n:ot 1, 2.
Suomen kirjakauppalehti, n:ot 1—3.
Postimees, n:ot 10—40.
Alempi kansanopetus, n:o 3.

Friedrich Schiller.

17 10/11 59—18 9/5 05.

Vapaus on se sana, joka Friedrich Schillerin satavuotisena kuolinpäivänä on ensiksi sanottava.

Toinen on: in tyrannos.

Se ei ole aivan sama asia. Moni ihminen on platonisesti hehkunut vapaudelle, harva ollut sen edestä altis tuskaan ja taisteloon. Samoin on moni voinut olla sisällisesti omassa sielussaan vapaa, vaatimatta silti vapaudenihannettaan toteutuneeksi ympäröivässä elämässä ja yhteiskunnassa. Schillerin vapauskäsitykseen kuului välttämättä jalo suuttumus kaikesta väärästä, huonosta ja halvasta, taistelu sortoa ja kahleita vastaan: in tyrannos!

Siinä suhteessa on Goethe kaksoisveljensä täydellinen vastakohta. Hän voi mainiosti olla vapaa keskellä hovin etikettiä, valtiovirkoja ja ahdasmielistä yhteiskuntaa. Häntä eivät liikuttaneet suuret maailmantapahtumat; Ranskan vallankumous oli hänelle täydellinen kauhistus. Kuitenkin tunsi hän epäilemättä itsensä sisällisesti vapaaksi, vapaammaksi ehkä kuin Schiller koskaan. Ikäänkuin leikillä antoi hän kaikenlaisten kahleiden sitoa itseään, hyvin tietäen, että hänen millä hetkellä tahansa olisi helppo ne murtaa. Eipä hän myöskään suinkaan ollut valmis panemaan alttiiksi omaa personallista hyvinvointiaan jonkin asian vuoksi, jota hän oikeana piti, taikka jonkun henkilön takia, jonka hän tiesi olevan oikeassa.

Heine on jossakin sattuvasti sanonut Goethesta, että jos tämä Olympon jumala olisi kerrankaan kohonnut omaan luonnolliseen suuruuteensa, olisi koko pieni Weimari mennyt raunioiksi. Mutta hän ei tehnyt sitä, sillä hänen oli hyvä olla Weimarissa.

Schiller taas seisoi kautta elämänsä luonnollisessa suuruudessaan. Hän voi sen tehdä, sillä vaikka hänen täten olikin vaikea mahtua oleviin oloihin, ei hänen kuitenkaan tarvinnut pelätä jäävänsä raunioille istumaan. Hän ei ollutkaan Olympon jumala, ainoastaan titaani.

Tietysti olisi tällaisessa kirjoituksessa etupäässä puhuttava Schilleristä runoilijana. Mutta tätä asiata varten ovat kirjallisuushistoriat olemassa eikä, sanoakseni sen yhtä hyvin aluksi kuin lopuksikin, näiden rivien kirjoittajalla ole hänestä kylliksi personallisia vaikutuksia voidakseen niiden pohjalla mitään kokonaiskuvaa rakentaa. Vielä vähemmän Schilleristä esteetikkona taikka historioitsijana, jotka kuuluvat aivan toisille asiantuntijoille. Jää siis jäljelle ainoastaan Schillerin personallisuus; siitä voi todellakin ilman sivistyssanakirjojen lauseparsia puhua.

Mitä on Schiller minulle? Wilhelm Tellin ja Markiisi Posan tekijä, Rosvojen runoilija, vapaudentaistelija, tulinen ja totinen, pelvoton ja moitteeton. Runoilijana hän on vielä paljon muuta, on tehnyt Laulun kellosta, Sukeltajan y. m. kauniita ballaadeja, samoin hyviä näytelmiä niinkuin Wallenstein ja huonoja niinkuin Orleansin neitsyt. Mutta niiden tähden yksin ei koko sivistynyt maailma tänä vuonna hänen kuolemansa satavuotista muistoa vietä, samoin kuin se 1859 vietti hänen syntymänsä. Lyyrikkoina seisovat Goethe ja Heine häntä päätä pitempinä, näytelmäkirjailijana Shakespeare ja Ibsen niinkuin kaksi kukkulaa mäennyppylän rinnalla. Kuitenkin on Schillerillä oma suuruutensa, jota ei yksikään yllämainituista voi häneltä kiistää.

Se on: in tyrannos!

Ballaadeista on kuitenkin erikseen mainittava Polykrateen sormus. Siinä seisoo Schiller todellakin lähellä Goethen viileätä kauneutta. Lieventääkseni ylläolevaa tuomiota Orleansin neitsyestä, tahdon myöskin erityisesti huomauttaa Talbotin ihanasta kuolinmonologista, joka todellakin kohoaa sen keskeltä kuin kosteikko erämaasta. Taiturillisen tekotapansa vuoksi on taas Maria Stuartin puutarhakohtaus muistettava.

Epäilemättä voisi näiden loistavien yksityiskohtien lukua paljonkin lisätä. Mutta kokonaisuudessaan on Schiller runoilijana minulle, samoin

kuin monelle muullekin nykyisen ajan lapselle, kuollut puustavi, kirjahyllyn koristus, jonka ohi kunnioituksella kuljetaan. Personallisuutena, tyyppinä, symbolina sitä vastoin on hän vieläkin omiaan sydämiä sykähyttämään.

Mille sykähyttämään? Vapaudelle.

Mistä riippuu esim. Wilhelm Tellin ja Markiisi Posan lumous? Ei suinkaan yksinomaan niiden puhtaasti runollisesta kauneudesta. Wilhelm Tell on henkilökuvauksena sangen yksitoikkoinen ja Don Carlos taas rakenteeltaan hyvinkin hajanainen. Niiden valtava vaikutus perustuu siihen vapauden paatokseen, joka hyrskyvänä laavavirtana jokaisesta vuorosanasta vyöryy ja tulee vyörymään halki vuosisatojen.

Wilhelm Tellissä vapaus voitollisena riemuitsee. Don Carloksessa se taas ammutaan kuin koira sillä hetkellä kuin Filipin sotilaat kohottavat kiväärinsä ja, sanaa sanomatta, vaientavat Markiisi Posan keskellä hänen haaveitaan ja pyhää innostustaan. Se on tyranniuden ikuinen argumentti vastaan yhtä ikuista vapaudenvaatimusta.

Tässä kohtauksessaan on Schiller todellakin suuri ja sen jälkeen jättämä vaikutus on tärisyttävä. Mitään yhtä nerokasta ja voimakasta ei Wilhelm Tell tarjoa. Lähinnä tahtoisin tätä vaikutusta verrata siihen, jolla Goethen Iphigenia päättyy: barbaarikuningas, jolle hetkisen on Hellaan aurinko Agamemnonin tyttären hahmossa paistanut, jää seisomaan yksin autiolle rannalleen eikä vastaa vieraittensa kiitoksiin muuta kuin: „Lebt wohl!“ — Hänelle on päivä ikuisesti laskenut.

Schillerin onnettomuus on, ettei hänestä voi puhua puhumatta Goethestä, samoin kuin ei Björnsonista Ibseniä mainitsematta. Goethestä ja Ibsenistä sen sijaan voi kyllä yksikseen puhua. Tämäkin asianlaita on omiaan todistamaan, kuka on osa, kuka kokonaisuus.

Goethelle niinkuin Ibsenille on pääasia ihminen itse, sellaisena, mitä hän on, ei mitä hän tekee. Yksilön oma sisällinen, joka päivä tapahtuva kasvaminen ja vapautuminen on se „ihmishengen vallankumous“, jota he tarkoittavat. Vapaus on heille harvinainen, suuri jalokivi, jota he sydämessään säilyttävät, näyttäen sen joskus taiteensa taikahunnun läpi muillekin kuolevaisille, hyvin tietäen, että lopullisesti toinen ihminen voi varsin vähän toista auttaa, enimmän omalla esimerkillään. Sellaisille kuin Schiller ja Björnson on vapaus taas arkku täynnä pieniä jalokiviä, joita he kylvävät kaikille ilmansuunnille saattaakseen jokaisen ihmisen

osalliseksi edes jostakin vapaudesta. He ovat niitä suuria kylvömiehiä, joita maa ja ihmiskunta tarvitsee suuria kevättoukoja tehdessään. Eipä syyttä olekaan Schiller enimmin juuri saksalaisen nuorison aaterunoilija.

Hän tahtoo herättää ja innostaa, tehdä propagandaa, vakuuttaa ja vaikuttaa. Hän tahtoo, niinkuin todellinen kansanpuhuja, vaikuttaa juuri nyt, siinä silmänräpäyksessä, jolloin hän puhuu, vedoten enemmän ihmissielun dityrambiseen hurmaukseen, sen suuriin sunnuntaihetkiin, kuin pitkiin, hiljaisiin arkipäiviin ja niiden mukana seuraavaan mielen asteettaiseen kasvamiseen. Siitä johtuukin hänen suuri vaikutuksensa juuri siinä silmänräpäyksessä, mutta myöskin tuon vaikutuksen pikainen heikkeneminen.

Goethe sen sijaan vaikuttaa hiljaisuudessa. Hän ei vaikuta suorastaan ihmisten tekoihin, eipä edes heidän aatteisiinsa, vaan itse ajatustapoihin ja niiden alla piileviin tunteisiin ja mielikuviin. Hän ei kenellekään tungettele aarteitaan; jokainen tulkoon ja ottakoon, mitä voi. „Der lässt einen jeden, wie er ist", kuten hän itse jumalasta sanoo. Siitä johtuu hänen tekemänsä ensi vaikutuksen mietous, mutta myöskin hänen runoutensa alituinen, kasvava vetovoima ja pysyväisyys.

Schiller on Saksan, Goethe ihmiskunnan kansallisrunoilija. Schiller on kansalainen yhteiskunnassa, Goethe yksilö maailman kaikkeudessa.

Kuitenkin tahtoi Schiller juuri nimenomaan ainoastaan „ruumiiltaan" olla jonkun määrätyn ajan, paikan ja ympäristön lapsi. Hengeltään hän sitä vastoin pyrki siihen ihmishengen yhteiseen, suureen Pantheoniin, jossa ei ole enää mitään aikaa eikä paikkaa, ei kansallisuuksia eikä yhteiskuntia.

Epäilemättä on hänelle siellä myöskin sija valmistettu.

Mutta eikö ole kuin kohtalon ivaa, että se on tapahtunut hänelle juuri kansalaisena, sinä, jota hän itse piti ikäänkuin katoavampana? Hän toteutti itse elämässään ja runoudessaan jalon, vapauttaan rakastavan ja sen puolustamiseksi taistovalmiin kansalaisen ihanteen niin korkeassa määrässä, että hänen nimensä on ihmiskunnan suureen vapaudenhistoriaan ikuisesti yhdistetty.

Ajat tulevat muuttumaan, kansakunnat katoamaan, syntyy kirjailijoita ja kuolee, vaihtavat muotojaan taide ja ympäröivä elämä. Mutta aina tulee olemaan maailmassa sortoa ja vääryyttä, aina kahleita ja kahleenkantajia, eikä silloin lakkaa kaikumasta Markiisi Posan puhe eikä viu-

humasta Wilhelm Tellin jousenjänne. Missä ikinä isänmaa huokaa alla sortajansa ja vapaa mies kaatuu edestä vakaumuksensa, siinä on liki lippua myöskin Friedrich Schiller ja siinä leimuaa lähellä aina hänen väkevä tunnuslauseensa: in tyrannos!

Tämä kuolemattomuus on niin kaunis, että enkelit taivaassa voisivat sitä kadehtia.

Eino Leino.

Elämän arvosta ja kaunistuksesta.

Kirjoittanut

WALD. RUIN.

Jotensakin vanhanaikuinen kysymys, on moni sanova. Ja myönnettävä onkin: sata vuotta sitten, romantiikin päivinä, pohdittiin kysymystä elämän arvosta yleisemmin kuin nyt ja sen pohdinta yhdistettiin mielellään kysymykseen taiteen tarkoituksesta kaunistaa elämää tai ihanasti korvata sen autiutta ja kyöhyyttä. Mutta sitä enemmän syytä on kosketella tuota vanhaa kysymystä tässä vihossa, joka osittain on omistettu FR. SCHILLERin vuosisataismuistolle, miehen, jonka ajatusmaailmassa varmaankaan mikään kysymys ei ollut enemmän keskustassa kuin juuri mainittu. Otamme sen käsiteltäväksemme lähemmin kajoamatta hänen antamaansa ratkaisuun, johon vain lopussa muutamalla sanalla palaamme. Sillä ei vain vanha, vaan myöskin ikuinen on kysymyksemme ja se uudistuu jokaisessa sukupolvessa, joka etsii jotakin vastausta siihen. Jokaista on varmaankin tämä kysymys kohdannut ainakin nuoruusvuosina; onko se sitten myöhemminkin viehättänyt, se on riippunut siitä, onko osannut säilyttää mielensä nuorekkaana ja herkkänä ihmettelemään elämän suuria arvoituksia vai päinvastoin masentunut sen voimallisesta todellisuudesta, taipunut koneellisuuteen tottumuksen painosta, tylsistynyt harmajan arkipäiväisyyden hivuttamana. Todistakoon tässä kukin omasta puolestaan! Personattomalla, ainoastaan suuriin nimiin vetoavalla selvit-

telyllä olisi aivan vähän merkitystä tämänlaatuisen kysymyksen valaisemiselle.

Muistan ylioppilaslyyryn keväisiä päiviä, jolloin maailma ensikerran aukeni itsenäisesti yrittelevälle, päiviä, jolloin elämä saattoi houkutella noilla kultaisilla ja autereisilla kangastuksillaan, joita nimitetään tulevaisuuden unelmiksi. Silloin kysymys elämän arvosta näyttäytyi suureksi, polttavaksi kysymykseksi: olisiko ja minkä verran olisi maailmassa sijaa oman minän onnellisuusvaatimuksille, osoittautuisiko elämä yleensä sen alttiin voimanpanoksen arvoiseksi, jonka kasvatus oli velvollisuudeksemme asettanut, kaiken sen juhlallisen vakavuuden arvoiseksi, jolla meidät edeltäkäsin oli varustettu ottamaan vastaan elämää? Oliko elämä elämisen arvoinen?

Älköön luultako, että valmiin vastauksen antoi se terveyden ja ilon luonnollinen ylenpalttisuus ynnä sitä seuraavat sangviininen ihantelutaito ja voitonvarmuus, jotka niin mielellään pidetään nuorisolle kuuluvina — varmaan ilman oikeutusta, koskapa nuorukaisen luonnollinen perustunnelma paljoa useammin on melankolia. Semmoinen elämänkatsomus kuin Runebergin, niin ehdottoman sopusointuinen, sisimmässään päivänpaisteisin, mikä pohjolalla on osoitettavana, saattoi sillä ikäkaudella sangen vähän tarttua tai edes saada oikeaa ymmärtämistä osakseen. Päinvastoin, alituisin vastalausein luettiin „vanhan puutarhurin kirjeitä“, joiden iäisen ilokatseinen rauhanidylli liljasymboleineen tuntui melkein ärsyttävän äitelältä sen ylhäisemmän viisauden rinnalla, joka näytti piilevän Ed. v. Hartmannin mietelmissä elämänhalun ja intohimojen petollisuudesta, olemassaolon tuskasta, „tiedottomuuden“ vapahtavista Nirvana-syvyyksistä. Ja jos kerran piti olla päivänpaisteinen aihe, niin täytyi samassa pilven saada olla mukana heittämässä synkkä varjonsa siihen, että se siten voimakkaasti liitettäisiin iäisen kaipuun, valontarpeen aatteeseen, vastakohtana toiselle perin arkipäiväiselle, että nimittäin kiitollisesti nautitaan valmiina saatua onnea. Ja tällöin oli Schopenhauer mies paikallaan ihanine vertauskuvineen, kuten seuraava:

„Onni on aina tulevaisuudessa, tai myöskin menneisyydessä, ja nykyisyys on verrattavissa pieneen synkkään pilveen, jonka tuuli ajaa päivänpaisteisen pinnan yli; sen edessä ja takana on kaikki kirkasta, se itse vain heittää aina varjon. Se on siis itse aina epätyydyttävä, tulevaisuus

taas epävarma, menneisyys mahdoton saada takaisin. Elämä osoittautuu jatkuvaksi petokseksi, niin hyvin suuressa kuin pienessä."

Vieläpä ojennettiin käsi ahnaasti tarttumaan indialaiseen runoilijapikariin, jonka pohja kimalteli niin pimeänä ja hurmaavana: „Ohitsesi rientää suru niinkuin riemu, kulje maailman ohitse — se on mitättömyyttä vain."

Tätä ehkä moititaan, valitetaan, ettei tuota runsasta lämpöä mielemmin omistettu „jalouden voitolle", ettei klassillisuus eikä edes isänmaallisuus tehnyt yhtä personallista vaikutusta, vaan että niiden oli tyytyminen siihen kunnioitukseen, jota katsottiin velvollisuudeksi niille osoittaa. Mutta tässähän oli rehellisesti käyty käsiksi elämänprobleemiin ja koetettu päästä herkin mielin kuulemaan kaikkeuden sydämensykintää ja samalla oli tämä ajatuksen korkea lento ja tunteen syvyys olemassaolon nauttimista paljoa enemmän kuin haluttiin edes itselleenkään tunnustaa. Niin, se todella oli elämistä, vaikkapa oltiinkin tuomitsevinaan elämää.

Luonnollista oli, että pian tultiin viisaammiksi, s. o. aljettiin mukautua — se oli miehen kohtalo. Ympärillä kuohuva elämä ei ottanut odottaakseen siksi, kunnes oli saatu lopullinen selvyys sen arvosta tai arvottomuudesta: se veti mukaansa; ja niin alkoi, kuta enemmän siihen käytännössä käytiin käsiksi, itse probleemi himmetä, tuo ihmeitä kätkevä filosofinen näkökanta hälvetä. Itse oppikin edisti terveeksitulemista, s. o. parantumista turhasta mietiskelystä. Ensimäinen askel tuon rasittavan kysymyksen häätämiseksi oli se, että vastakkaisille elämänarvosta lausutuille mielipiteille keksittiin sopivia nimiä, — tietysti niiksi pantiin pessimismi ja optimismi. Merkillistä, kuinka suuren helpoituksen jo pari onnellisesti keksittyä termiä tuottaa, sillähän on kysymys jo puolitiehen ratkaistu. Sitten tultiin yhä viisaammiksi, ymmärrettiin, että kaikenlaiset „-ismit" olivat juuri niitä, joita enimmän oli elämässä kartettava, ne kun olivat selviä yksipuolisuuksien ilmauksia: ei saanut olla pessimisti eikä optimisti, vaan kysymyksessä elämän arvosta niinkuin kaikessa muussakin oli totuus etsittävä äärimäisyyksien keskiväliltä. Tätäkin varten saatiin hetipaikalla kaunis sana: objektiivisuus, kriitillinen arvioiminen. Ja näin oltiin lopullisesti rauhoitettuja, probleemi lähipitäin kuitattu. Joko se siten oli ratkaistu?

Kuinka vähän se itse asiassa oli ratkaistu, huomataan muutamia vuosikymmeniä myöhemmin, kenties satunnaisen kysymyksen johdosta

nuorison tahi naisten seurassa, niitten, jotka eivät lakanneet ihmettelemästä ja kyselemästä, jotka uskollisemmin kautta vaiheiden olivat tuoneet mukanaan luomisen aamukastetta, eivät olleet antautuneet siihen jokapäiväisyyteen, jossa kysymykset niin helposti peittyvät apeaan harmauteen. Eiköpä tieteelläkin ole oma suuri arkipäiväisyytensä? Tiede tarjoaa meille vain metoodin, elämän itsensä täytyy antaa kysymykset, se toisin sanoen kätkee itseensä kaiken tutkimuksen alkeet. Mitä auttaa metoodin hienoinkin tarkkuus, silloin kuin silmä näkee himmeästi, kun elämän syleilyä tuskin tunnetaan?

Vai onko kenties nuoruusajan välkkyvien kysymysten kohtalona aikakausittain uusiintua ja näkymättömän kiertoradan kuljettuaan yhtäkkiä välähtää uudelleen esiin myöhemmällä iällä, siis aikana, jolloin voidaan otaksua vastauksenkin olevan valmiina runsaissa elämänkokemuksissa? Silloinhan voisimme esilläolevaan kysymykseemme nähden tehdä kokeen. Olisi varmaankin sangen valaisevaa kysymykselle elämän arvosta ja arvioimisesta, jos kyseltäisiin vanhoilta, joiden elämänhetket ovat loppuunkulumaisillaan, tahtoisivatko he saada elämänsä takaisin, elää kerran uudestaan. Voimakas myöntävä vastaus heidän suustaan tukisi varmaan monen valoisaa uskoa elämäntunteen voimaan ja kiihtyvään viehätykseen. Kieltävä vastaus — luultavasti ei hävittäisi sitä uskoa maailmasta.

Ja tässä muodossa onkin kysymyksemme useammin kuin kerran tehty — myöskin runon ja tarinan kuvissa. En lähemmin kajoa thüringeniläiseen Altweibermühle-tarinaan tuosta noitamyllystä, joka jauhoi kaikki vanhat ämmät loistavan nuoriksi ja kauneiksi ja joka vain siten säikytti useimmat antautumasta nuorennettaviksi, että se välipuheella tahtoi velvoittaa heidät uudistamaan kaikki elinaikanaan tekemänsä mielettömyydet. Mutta elävänä on muistossani eräs tilaisuus Parisissa, jolloin Chatelet-teatterissa olin kuulemassa aamupäiväkonserttia. Siellä kohtasi minua sama kysymys, mieltäkiinnittävästi kärjistettynä, kauniissa lauluesityksessä, jonka sävel kauan sitten on hälvennyt, mutta jonka sanat uskollisesti olen säilyttänyt. Sanat olivat RICHEPINin ja kertoivat kahdesta viuluniekasta, „Les deux ménétriers“, jotka ratsastivat kuoleman valtakunnan halki. Seuratkoon tässä suorasanainen käännös:

„Mustilla ratsuilla suitsitta ja satulatta ajaa kautta vainajain valtakunnan kaksi valkeaa soittoniekkaa. He kiitävät hornanneliä rautaisella kâyrällä kihnuttaen viulujensa jouhikieliä. Kovien kavioiden töminästä

ja viulun sävelten ilosta heräävät vainajat haudoistaan: nyt tanssitaan, hypellään viulujen vinkuessa! — —

Äkkiä pysähtyvät ratsut — mustat ratsut ilman suitsia, satulaa — ja vainajille puhuvat soittoniekat näin: Toinen sanoo äänellä, joka kumahtaa kuin vaskirumpu: Tahdotteko elää toiste? Tulkaa, Elämä on nimeni? Ja kaikki, kurjimmatkin, jotka eivät olleet mitään elämältä saaneet, kaikki vainajat vastasivat samalla innolla: Tahdomme! Mutta silloin sanoo heille toinen äänellä huokaavalla kuin soittimen kieli: jos tahdotte elää toiste, täytyy teidän vielä rakastaa. Rakastakaa, haaveilkaa, tulkaa, Rakkaus on nimeni. Mutta kaikki vainajat, mielettömimmätkin, vastasivat yhdellä suulla: Emme! Ja näivettynein sormin osoittaen repaleiksi raadeltuja sydämiään, he riensivät tuomittujen tuskaa parkuen takaisin hautoihinsa.

Ja valkeat soittoniekat, mustilla ratsuillaan suitsitta ja satulatta, — jättivät vainajat rauhassa uinailemaan."

Siinä kaikki. Ratkaisua semmoista tuskin olemme odottaneet. Elämä itsessään näyttää siis houkuttelevan vastustamattomasti. Kysymykseen, tahtovatko elää vielä uudestaan, vastaavat vainajat kaikki, kurjimmatkin, myöntävästi, mutta kun heidän eteensä asetetaan nimitetty kohtalo, jonka alle heidän on alistuminen, vastaavat he kaikki, houkimmatkin, kieltävästi. Ja tämä nimitetty kohtalo se ei kuitenkaan ole mitään vähempää, kuin mitä runoilijat ammoisista ajoista yksimielisesti ovat ylistelleet elämän korkeimmaksi arvokohdaksi, sen oivallisimmaksi pyhäksi juhlaviiniksi: se on rakkaus. Jos nyt rakkaus todellakin on se kauhistava sana, joka karkoittaa vainajat takaisin hautoihinsa, niin silloin on verrattain helppoa selittää kaikki muu maailmassa arvottomaksi, silloin on elämä samalla kertaa saanut tuomionsa ja kysymyksemme, onko elämä elämisen arvoinen, on saanut kieltävän vastauksen. Eikö tässä ole olemassa mitään neuvoa!

En epäile, että kirjallisuushistorian tuntijat tarjoutuvat selittämään kaiken tämän ranskalaiselta tai erittäinkin Richepin'in tunnepohjalta valahtaneeksi paradoksiaksi. Meidän on silloin niin paljoa helpompi toimia uskomme mukaan ja vedota esim. Goethen „Egmontissa" Clärchenin antamaan aivan vastakkaiseen todistukseen siitä, mikä voi antaa elämälle onnellisuuden loisteen. Täysin tuntien rakkauselämän molemmat äärimäisyydet, tuon

Himmelhoch jauchzend,
Zum Tode betrübt, [1]

hän ei kuitenkaan epäröi ilmilausuessaan hartaan tunnustuksensa:

Glücklich allein
Ist die Seele, die liebt. [2]

Tai muistelemme Richard Wagneria, joka suunnattoman musikaalis-draamallisen apparaatin avulla rakentaa Nibelungen-tetralogiansa kerros kerrokselta taiteessa vertaistaan vailla olevaksi pyramiidiksi voidakseen sen huipulta mahdollisimman laajalle sekä kyllin arvokkaasti julistaa Brünnhilden lyhyen lauseen „Götterdämmerungissa“:

Selig in Lust und Leid
Lässt — die Liebe nur sein! [3]

Ja kuitenkin piilee syvä totuus tuossa ranskalaisessa runossa: juuri se, mitä vailla elämä ei näytä voivan olla, tätä valtavaa intohimoa, juuri se, on omiansa vielä muistossakin herättämään kammoa levittämällä nähtäviin ne sielullisen työn, olin vähällä sanoa sielun kulutuksen pohjattomat kuilut, jotka sen vuorotteleva mielihyvä ja tuska avaa eteemme, tuon vuoroin vaihtuvan kuolontuskan ja riemun, jota emme luule toistamiseen voivamme kestää, jonka alaisina me pakostakin pelkäämme kokonaan menehtyvämme. Ken nämä syvyydet on mitannut ja sukeltautunut tunteiden kuohahteleviin hyökylaineisiin, hänelle on varmaankin niistä kohonneena oleva entistä syvemmin tajuttuna pitkän uinunnan runous, rauhaisten kumpujen uinunnan järvien vienossa viileydessä ja hiljaisten latvojen kuiskeessa, elämän vaimennut humina — Nirvana — tuo: uinua ei kuolla, koska näet vielä heikeä kaikukin elämän kartanoista korvaa hyväilee.

Olemmeko siis päässeet pitemmälle? Onko elämä elämisen arvoinen?

Niin, jos saisin anastaa itselleni runoilijan oikeuden, niin antaisin mieluimmin ratkaisuksi ristiriitaisen väitteen — ristiriidathan parhaiten kiihoittavat jatkuvaan miettimiseen — tarkoitan tässä sitä vastakkaisten

[1] Taivaaseen asti riemuiten, kuolemaan asti murheissaan.
[2] Onnellinen on yksin rakastava sielu.
[3] Autuaana ilossa ja murheessa suo vain rakkaus olla.

väitteiden ristiriitaa, että elämä vain rakkauden tähden on elämisen arvoinen ja ettei suinkaan ole vaikea elää, kunhan vain voi välttää tuon suuren intohimon. Pelkään vain, ettei sitä, mikä annettaisiin anteeksi runoilijalle — on totuttu heidän ärsyttelyynsä ratkaisemattomilla kysymyksillä — annettaisi anteeksi tieteen harjoittajalle, jonka kirouksena on, että hänen tulee tehdä selvää kaikesta. Jos hän vaikenee, niin ei sitä ainakaan sanota korkeammaksi viisaudeksi. Sillä yleensä hänen ei ole tapana vaieta, milloin hän vain voi sanoa jotakin.

Siksipä vielä sananen, — ja se *taiteen* ylistykseksi. Se itse asiassa on minusta niitä voimia, jotka osaavat saada mielemme sovinnollisesti ymmärtämään ne syvimmätkin kuilut, jonne elämän todellisuus voi sydämemme upottaa intohimon ja tuskan suurina hetkinä. Kuinka voikaan esim. murhenäytelmä, jota jo antiikissa pidettiin itsensähillitsemisen ja intohimon puhdistamisen kouluna, käsitellä sitäkin, mikä on kauheaa ja pelottavaa, tavalla, joka ei masentavasti kaada maahan, vaan päinvastoin antaa hengelle siivet lentoon, rikastuttaa elämää! Taiteen sovittavassa loisteessa taittuu myöskin hillittömästi pistävän tuskan kärki, samalla kuin ihmisen ymmärtämiskyky yhä vain teroittuu. Tulematta egoisteiksi, vaan päinvastoin täysin säilyttäen voimakkaan myötätunnon, huomaamme tällöin olemuksemme sisimmän pelastuneeksi objektiivisemmalle pohjalle suojaan maahanmasentavilta, kokonaan musertavilta iskuilta. Taiteellinen katsomus on eläytymistä esineeseen itseänsä kadottamatta, se on runsastuneemman elämän voittamista, samalla kuin esineelle annetaan täysintä elämää omassa sielunpeilissä, ja se on sitä että, samalla kuin pääsee mitä läheisimmin perehtymään kaiken elävän kohtaloon, niin hyvin sen iloon kuin tuskaan, yhtämittaisesti itse kasvaa ja onnellistuu tuntiessaan paisuvaa suuruutta, elämän syleiltyä rikkautta. Siihen että yksilö näin voisi päästä sovintoon omankin kohtalonsa kanssa ja vapautua personallisesta pessimismistä, vaaditaan vain yksi seikka, kenties vaikein kaikista: hänen tulee kohdistaa taiteellinen katsomus omaan itseensä, hänen tulee antaa omille elämänkohtaloillekin taiteen välkkyvä projektsioni. Tämä on oikea tapa vapautua kärsimyksestä ja kauhuista antamatta tuskan tuottaman opetuksen mennä hukkaan, vaan vieläpä tuskassa kohoten ja kasvaen. Mutta nyt puhummekin jo jaloimmasta ja kenties harvinaisimmasta elämäntaidosta. Ettei se meille ihmisille ole mahdoton, siitä olkoon todistajana itsensäobjektiveeraamisen elämäntaidon saa-

vuttamaton mestari, hän joka m. m. on lahjoittanut meille Clärchenin runollisen hahmon.

Näemme siis: se mikä on tarpeellisinta sitä varten, että saataisiin elämä loistavaksi ja arvokkaaksi, on siinä, että siihen kohdistetaan se mitä sanoin taiteelliseksi katsomukseksi ja että siis tämä viedään ulos konserttisaleista, museoista, kirjallisista piireistä, joissa se muuten on niin yksipuolisesti koteutunut. Lukemattomat meitä ympäröivän maailman ilmiöt, jotka muuten ovat apean mielialan lähteenä, saavat tätä tietä aivan toisen, epäilemättä syvemmän harrastuksen osakseen, niitä katsotaan ja arvostellaan inhimillisemmin ja itse asiassa oikeammin. Mutta tavallisissa ihmisissä on jotakin, joka suorastaan nousee vastustamaan taiteen vaatimusta saada läpitunkea elämä, — tämä on n. s. poroporvarillisuuden itsensäsäilyttämisvaisto, nuo rakkaat piintyneet tavat, jotka useinkin esiintyvät käytännöllisen kunnollisuuden, voimakkaan yhteiskunnallisen realismin imponeeraavassa ulkoasussa. Kaikella on oleva oma oikea paikkansa ja aikansa kellonlyömälleen. Nykyajan ihminen tahtoo nauttia taiteesta voimakkaissa annoksissa ja määrätyissä tilaisuuksissa, jolloin hän suo itselleen aikaa inhimillisesti sulaakseen taiteen sylissä, jotta hän sen jälkeen saisi hoidella arkipäivän askareita aivan kuin ennenkin, tuskin enää edes muistaen vierailleensa Arkadiassa. Kysyä sopii, eikö musiikki juuri siitä syystä ole kohonnut uuden ajan taiteeksi ennen muita, että se oman luontonsa nojalla tarjoo semmoista silloin tällöin uudistuvaa tihennettyä sielunkylpyyn verrattavaa nautintoa, mutta sallii sillävälin elämän rakkaan proosan elää, ollen voimattomana poroporvarillisuutta vastustamaan, mahdollisimman suvaitsevaisena totuttuja tapojamme kohtaan, vieläpä kovuutta ja sydämettömyyttä kohtaan, milloin nekin kuuluvat tapoihimme. Kuva ei vaikuta niin voimakkaasti, mutta varmaankin pysyväisemmin, se ikäänkuin itää silmäluomien sisäpuolella eikä elämässä niin helposti erkane meistä. Runous se kuitenkin esiintyy suurimmalla vaatimuksella saada määrätä koko meidän elämänkatsomuksemme, — ja sen onkin siksi vaikeinta pitää puoliaan noiden lukemattomien „realistien“ edessä, jotka kerran ovat jokapäiväisiin oloihin kiinnikasvettunneet eivätkä mielellään salli itseään järkytettävän totutuista asemistaan. On paljon mitä kunnollisimpia ihmisiä, jotka eivät ymmärrä, mitä hyötyä runoudesta yleensä voisi olla. He näkevät siinä ilmenevän jollakin tavoin horjahtaneen, mielikuvituksen villitsemän ja heikontaman järjen, samalla kuin he esi-

merkiksi musiikkiin nähden unohtavat asettaa järkevyyden vaatimuksen eivätkä silloin tämän kilpailijan puolelta huomaa rikkiviisautensa olevan vaarassa.

Kuitenkin täytyy taiteen korkeimmaksi inhimilliseksi tehtäväkseen käsittää elämän hedelmöittäminen ja sikäli hyljätä tuo helposti harhauttava tunnussana: *taide taiteen vuoksi*, joka todellakin harvoin väärinkäyttämättä mainitaan. Ei riitä, että me taiteen omissa temppeleissä, joissa me antaudumme neron johdettaviksi, ajoittain tulemme paremmiksi ja onnellisemmiksi ihmisiksi, heti langetaksemme takaisin ikävimpään arkipäiväisyyteen; päinvastoin, kaiken tuon jalon, tuon päivänpaisteisen, tuon lämpöisen katsannon, johon meidän taiteen ymmärryksemme kykenee kohoamaan, pitäisi tulla meihin meidän alituisesta ympäristöstämme ja kohdistua siihen, niin että koko olemuksemme saisi siitä värityksen. Niin tulisi meidän esim. etupäässä kanssaihmisiimme nähden harjoittaa samaa jalomielisen, ymmärtäväisen arvostelun taituruutta, jota katsomme kunnia-asiaksemme osoittaa, kun on kysymys runon henkilöistä. Eiköpä itse asiassa joka ainoa ihminen, jonka saatamme kohdata ulkona elämässä, ansaitse omaa runoansa? Useinhan ainoastaan taiteilijaa puuttuu tätä huomaamaan. Mikä estää meitä kaikkia tässä merkityksessä olemasta taiteilijoita?

On tehtävä loppu tuosta taide- ja arkielämän rinnakkaistaloudesta, joka sallii toisen loistaa valoisana ja täydellisenä vieläpä toisen kustannuksella: itse todellisuus, toimintamme näyttämö, on esiintyvä raikkaana niinkuin kimalteleva aamukaste, ihanteellisuutta siintävänä ja ihanteita vaativana, kaikkia aisteja kiehtovana ja jalotyöhön innostavana. Jos taide on voinut kohottaa meidät tähän näkökantaan avaamalla silmämme kaikelle, mikä antaa elämälle arvoa, silloin on se varmaan suorittanut kauneimman työnsä, joskin se samalla on viitannut itseänsä ulommas uskottomana tuolle surulliselle tunnuslauseelle: „taide taiteen vuoksi". Elämän arvo ei itse asiassa kaipaa parempaa todistajaa kuin — taiteen itsensä. Elämästähän virtaa se innostuksen väkevä suoni, joka suo meille taiteen. Ettei taiteilija ole muuta kuin todellisuuden, *luonnon* herkimmin ymmärtävä uskollisin tulkitsija, tuo oppi, joka on ytimenä niin Runebergin kuin Goethenkin estetiikissä, saa ennen kaikkea ilmaisunsa siinä terveessä realismissa, jonka oma aikamme on juurruttanut taidekäsitykseensä saaden paljon oppia umpeenkuluneen aikakauden naturalismistakin. Ro-

mantinen taiteen käsitys, jonka mukaan taide pikemmin on fantasian vapaan ihanaa leikkiä ja omiansa saattamaan kaiken todellisuuden häpeään, tämä käsitys, joka niin helposti johtaa toiselta puolen yksipuoliseen taiteenpalvelukseen, toiselta puolen velttoon arkuuteen elämän vaatimusten edessä, voidaan onnellista kyllä sanoa periaatteellisesti voitetuksi. Vakaumuksella me yhdymme Goethen sanoihin:

Greift nur hinein in's volle Menschenleben!
Ein jeder lebt's, nicht vielen ist's bekannt,
Und wo ihr's packt, da ist's interessant. [1]

* * *

Mutta mihinkä jää, kysymme, SCHILLER, hän, jonka kuvittelemme enemmän ihanteiden kuin todellisuuden runoilijaksi? Onkohan hänkin meidän ajallemme voitettu suuruus?

En todellakaan epäile, että siellä ja täällä täydellä todella niin sanotaan. Synnyttäähän oikeutettukin ajanpyrkimys heti noita yltiöpäitä, sietämättömiä ulkonaisine nerollisuuden elkeineen, jotka he taitavasti omistavat itselleen samalla kuin alituisesti ovat valmiit lyhytnäköisessä arvostelussaan mestaroimaan suurta, todellista neroa. Myönnän kyllä, että jollakin oikeudella voidaan puhua romantisesta dualismista taiteen ja elämän välillä Schillerin runoudessa, siis sävelestä, jonka pitäisi olla meille vieras. Vain harvoin saa kysymyksessä oleva dualismi niin hillityn ilmaisun kuin „Wallensteinin" ihanassa prologissa kärjistyen siinä säkeeseen:

Ernst ist das Leben, heiter ist die Kunst. [2]

Tosin se toiselta puolen saa vain poikkeustapauksessa niin jyrkän ilmaisun kuin eräässä poliittista suuttumusta säihkyvässä laulussa vuosisatainvaihteessa:

In des Herzens heilig stille Räume
Musst du fliehen aus des Lebens Drang:
Freiheit ist nur in dem Reich der Träume
Und das Schöne blüht nur im Gesang. [3]

---

[1] Tarttukaa vain täyteen ihmiselämään; jokainen sitä elää, kaikille se ei ole tuttu, — missä te saatte siitä kiinni, sielläpä se mieltä viehättää.

[2] Vakava on elämä, mutta hilpeä on taide.

[3] Sydämen hiljaiseen pyhäkköön täytyy sinun paeta elämän ahdingosta: vapautta on vain unelmain mailla ja kauneus kukkii vain laulussa.

Kuitenkin mielikuvitus läpeensä osoitetaan kaunistuksen lähteeksi, jota vastoin elämä alastomassa totuudessaan näyttäytyy kylläkin synkäksi:

Alles wiederholt sich nur im Leben,
Ewig jung ist nur die Phantasie.
Was sich nie und nirgends hat begeben,
Das allein veraltet nie. [1]

Ja itse antiikin ihanuutta tervehditään aito romantisella kaihomielisyydellä:

Schöne Welt, wo bist du? — Kehre wieder,
Holdes Blüthenalter der Natur!
Ach, nur in dem Feenland der Lieder
Lebt noch deine goldne Spur. [2]

Me luemme ja viehätymme, luemme uudelleen ja uudelleen tätä verrattoman ihanaa runoutta ja — tulemme itse romantikoiksi, emme tahdo muuta olla, mikäli Schiller on romantikko. Ei mikään taide meitä vaadi luopumaan ylevästä ihanteiden kaipuusta, joilla elämä itse on hedelmöitettävä, koroitettava, kaunistettava. Muuta ei Schiller tarkoita, kaikkein vähimmin toimetonta esteettistä hekkumoimista. Ja yhtä vähän kuin Runeberg kieltää, että luonnolla tulee olla ihanteellisuutensa, tai oikeammin sanoen, että se taiteilijansilmälle ilmaisee todellisen arvonsa, ihanteellisuutensa, yhtä vähän jää Schilleriltä huomaamatta, että ihanteella on oleva luonnon totuus ollakseen runollinen motiivi. Ainoastaan siten se myöskin soveltuu yhdistettäväksi inhimilliseen elämään; ihanteen tulee olla enemmän kuin mielikuvituksen rakenne tai pelkkä ajatuksen tuote, sen tulee lopultakin olla elämästä kajahtava ääni kelvatakseen elämälle. Ja Schillerin esteettisellä ihanteella on läpeensä tämmöinen suunta, se on kylliksi voimakas tullakseen siirretyksi itse *kasvatusopinkin* maaperään ja siten antaakseen toiveita runsaasta käytännön sadosta ihmiskunnan hyväksi. Tässä tieteessä on hänen katsottava tekevän käänteen kirjeillään „Ueber die ästhetische Erziehung des Menschengeschlechts“ (Ihmiskunnan esteettisestä kasvatuksesta), joissa astutaan tielle semmoiselle ja herätetään ky-

[1] Elämässä kaikki aina vain kertaantuu, ikuisesti nuori on vain mielikuvitus. Se mikä ei koskaan eikä missään ole tapahtunut, se yksin ei milloinkaan vanhene.

[2] Ihana maailma, missä olet? Palaja takaisin luonnon herttainen kultakausi! Ah, vain laulujen taikamailla pysyy vielä sinun kultainen jälkesi.

symys, joista Pestalozzin opinsuunta, aikansa suuri kasvatusopillinen merkillisyys, ei juuri paljoa tiedä. Jos siis kysymme, onko Schiller meille voitettu suuruus, eikö hän pikemmin ole mukana meidän aikamme yltyneessä työssä esteettisen kultuurin hyväksi, mukana tuossa elpyneessä pyrkimyksessä saada taide elämän arvoa korottavaksi ja ihmiskuntaa jalostavaksi alkaen nuorimmasta ikäpolvesta, niin kuuluu vastaus ehdottomasti: ensimäisten rivissä on hän mukana!

Enemmän kuin sata vuotta on kulunut siitä kuin esteettinen sivistys syvämietteisesti merkittiin mitä tähdellisimmäksi asiaksi, — ensin sen teki Schiller, muutama vuosi myöhemmin Herbart. Historiallisista syistä ei tuota suurta ohjelmaa aluksi toteutettu: vapaus ja valistus, kansallisuus ja kansanvaltaisuus, siinä arvoja, jotka ajaksi ihmisten mielissä himmensivät kaikki muut. Sen vuoksi esteettinen sivistys vielä sai aikaansa odottaa. Vähän myöhemmin oli sen ankarin vastustaja industrialismi ja ihanteensa unhoittanut todellisuuden ihailu elämässä ja tieteessä.

Kahdeskymmenes vuosisata alkaa suopeammilla enteillä. Suuriin piirteisiin tyytyvällä laumakultuurilla ja siitä aiheutuneilla abstraktisilla, kaavamaisilla muodoilla on ollut aikansa ja oikeutuksensa, — *yksilöllisyyden jalostaminen* esiintyy taas kerran tärkeimpänä asiana, ja vaatiessaan yksilölle onnellisuutta ja siveellisyyttä yhdistää tämä suunta vaatimukseensa myöskin kauneuden vaatimuksen, kauneuden, tuon ulkona maailmassa tuhansissa muodoissa kukoistavan täydellisyyden. Koulunmaailmassa uudistuu voimakkaasti esteettinen sivistysohjelma, — toivokaamme vain, että siinä nimenomaan pidetään kiinni Schillerin alkuunpanemasta korkeasta idealismista sekä myöskin otetaan oppia umpeenkuluneen vuosisadan runsaista taiteellisista kokemuksista! Toivokaamme, että koulu on osaava käyttää hyväkseen taidetta, ei luodakseen n. s. kaunosieluja, jotka hienostuneine hermoineen todelliseen elämään tuskin pystyvinä kopeasti kietoutuvat taiteen ylhäisiin laskoksiin, eikä vain semmoisia järkeviä normaali-ihmisiä, jotka elämässään tuon tuostakin tietävät suorittaa taiteelle veronsa, milloin se näyttää voivan palvella ulkonaista komeutta tai olla virkistykseksi — hyvä ylellisyystavara ja hiukan enemmänkin! Päämaali on saavutettu vasta silloin, kun kauneuden kaipuu on läpitunkenut koko personallisuuden ja osaa joka askeleella hakea tyydytyksensä itse elämästä ja todellisuudesta, sittenkuin taide on herättänyt kaipuun ja neuvonut kauneuden luonnollisille lähteille ympäröivässä

elämässä. Suunnattuna omaan elämänmuovailuun, tahtoon ja toimintaan, sulaa tämä kauneuden kaipuu yhteen siveellisen luonteen kehittämistä tarkoittavan työn kanssa, joka on ollut kasvatuksen ikivanhana silmämääränä, sillä eroituksella vain, ettei siveellinen ihanne tällöin enää näytä synkältä, kovalta, saavuttamattomalta, jommoisena se useimmiten ilmenee yksipuolisesti eetillisessä tai teologisessa valaistuksessa, vaan esiintyy kauneuden ympäröimänä, s. o. kaiken sen, mikä enimmin viehättää.

Toivon viimeisellä huomautuksellani jossakin määrin lepyttäneeni ystävääni siveysopin tutkijaa, joka muutoin kenties paheksuu sitä, että minulla kirjoittaessani elämän arvosta on ollut niin vähän tilaa puhuakseni siitä, mikä on hänen kaikki-kaikkensa: „hyvä", johon tietenkin liittyy „oikea". Vakaumukseni näet on, ettei alastomilla siveyskäskyillä, jotka, jolleivät vaikuta peloittavasti, parhaimmassa tapauksessa saavat aikaan ilottoman mallikelpoisuuden, päästä pitkälle, ainakaan ei kasvatusopissa. Mielihyvän tunteen tulee ehdottomasti olla mukana, ja Schillerin kanssa arvelen, että juuri taide, esteettinen sivistys on opettava ihmiset *rakastamaan hyvää,* s. o. kohdistamaan siihen personallinen alttiutensa ja vapaasti heräävä mielihalunsa, — erinomainen lisä tuohon pelkkään velvollisuuden „kunnioitukseen", josta Kant puhuu tunnustaen vain sen hyveen päteväksi motiiviksi. On hämmästyttävää, kuinka vähän tuo suuri siveysopin opettaja ymmärsi antaa arvoa mielihyvän, ilon ihanteelliselle merkitykselle ja tehtävälle ihmiselämässä, kuinka vähän hän oli taipuvainen perustamaan edistymisen tähän perusvoimaan. Sitä enemmän Schiller antaa sille tunnustuksensa, koska hän juuri tässä kohdassa, niinkuin jokainen filosofian historian tuntija tietää, olennaisesti menee filosofisen oppi-isänsä edelle. Mielihyvän puhtain runollinen apoteosi on Schillerin „Lied an die Freude" (Laulu ilolle) — eivät mitkään sanat enemmän ansainneet Beethovenin säveleitä. Ilo yhdistäen miljoonat pyhään veljesliittoon, jossa aavistus jumalallisuudesta herää — eivät mitkään sanat voi paremmin olla vakuutena runoilijan kuolemattomuudesta. Säkeet

Freude trinken alle Wesen
Aus den Brüsten der Natur.
Alle Guten, alle Bösen
Folgen ihrer Rosenspur [1]

[1] Iloa juovat kaikki olennot luonnon rinnoista. Kaikki hyvät — kaikki pahat noudattavat sen ruusulle tuoksuvaa jälkeä.

sisältävät myöskin kasvatusopillisen viittauksen. *Jos me tahdomme nuorisoon nähden jotakin aikaansaada, niin tulee meidän kasvatustyössämme astua ja noudattaa ilon jälkiä.* Taide takaa meille ilon, ilosta versoo täydellisyys, — siinä syy, miksi puhuessani elämän arvosta olen etupäässä ottanut huomioon taiteen. Ja jos minä jossakin määrin olen onnistunut saamaan lukijani puolelleni, niin olkoon tämä meidän keskinäinen ymmärtämyksemme kunnioituksen osoituksena sille suurelle runoilijalle, joka aatteineen osoittautuu eläväksi voimaksi meidän keskuudessamme.

Don Quijotte de la Mancha romaanin 300-vuotisen muistojuhlan johdosta.

Kirjoittanut

VOLTER KILPI.

Tänä kevännä vietetään Espanjassa suurta kansallisjuhlaa. On nimittäin tänä kevännä kulunut 300 vuotta siitä kun Don Miguel Cervantes de Saavedra 1605 julkaisi kuolemattoman Don Quijotte de la Mancha-romaaninsa ensimäisen osan, jota sitten syksyllä 1615 seurasi toinen. Tämän kirjallishistoriallisen merkkitapauksen johdosta lienee meillä syytä johtaa suomalaisenkin yleisön mieleen, mikä merkitys tällä kirjalla on, joka on tehnyt tekijänsä Espanjalle siksi, mitä Italialle on Dantensa, Englannille Shakespearensa, Saksalle Goethensä, nimittäin kansansa kukoistus- ja loistokauden ihanimmaksi ja ihailluimmaksi nimeksi.

Don Miguel Cervantes de Saavedra, joka syntyi 9 p:nä lokakuuta 1547 Alcalá de Henares'issa lähellä Madridia, eli seikkailuvaiheista elämää, ollen milloin espanjalaisessa sotapalveluksessa Italiassa, ottaen muiden muassa osaa Lepanton loistokkaaseen meritaisteluun 1571, jossa menetti vasemman kätensä, milloin orjuusvankeudessa Algierissä, milloin elelee hän taas toimekkaana, toisinaan valtion, toisinaan yksityisten palveluksessa olevana toimitsija- ja ylöskantomiehenä Sevillassa, milloin oleskelee hän kirjailijana Madridin hovin läheisyydessä, kunnes vihdoin 23 p. huhtik.

1616, siis samana päivänä kuin eräs toinenkin kirjallisuuden suurmies, Shakespeare, kuolee. Paitsi Don Quijotteaan on hän julkaissut koko joukon muitakin kaunokirjallisia teoksia, kuten kolmattakymmentä näytelmäkappaletta, erään paimen- ja erään mytologisen romaanin, kokoelman novelleja, sekä erään pitemmän satiirisen runoelman; hänen kirjallishistoriallinen merkityksensä ja hänen maailmankuuluisuutensa perustuu sentään yksinomaan hänen Don Quijotteensa.

Mitä nyt sisältää tämä Don Quijotte, jossa koko loistelias Espanjan kansa näkee kimaltavimman henkisen koristeensa, ja joka on painanut ikuisen kuuluisuuden diadeemin kirjoittajansa otsalle? Ulkonaisesti on se parodia siihen aikaan kukoistanutta ritariromaanikirjallisuutta vastaan, jonka haaveellisen eriskummainen, kaikkia terveen ihmisjärjen lakeja vastaan sotiva maailman- ja elämänkuva saatetaan hullunkurisimpaan valoon asettamalla se arkipäiväisimmän todellisuuden keskelle. Näemme kirjan päähenkilön, jonka mielikuvituksen liiallinen ritariromaanien ahmiminen täydellisesti on hypnotiseerannut, joka keskellä kuivinta, taruttominta todellisuutta on näkevinään kaikki fantastisimman ritariajan eriskummallisuudet ja ihmeet, jonka kuumeisessa mielikuvituksessa jokainen vaivainen kestikievarihökkeli maantien varrella kohta muuttuu upeaporttiseksi ritarilinnaksi, jokainen tylppänenäinen, ristiinkatsova majatalonpalvelustyttö kaihokatseiseksi apuatarvitsevaksi prinsessaneitoseksi, jonka silmissä ja mielessä jokainen maantien pölyssä vaeltava muulilla matkaaja kohta muuttuu seikkailuhaluiseksi kuuluhistoriaiseksi ritariksi, jota hän korkeasävyisillä, korkealentoisilla ritaripuheenparsilla puhuttelee, jonka kuumettunut mielikuvitus kohta muuttaa vastaantulevan pahaa-aavistamattoman lammaslauman ties miksi tarunomaiseksi Alifanfaronin peitsikkääksi, rautaritariseksi sotajoukoksi, jossa hän ripeästi toimittaa hirveän verilöylyn, näemme hänet rautahaarniskassaan, korkeakoipisella Rosinantellaan, pääsään kuhmuinen parturivati, Mambrinokypäri, jona hän sitä pitää, vaeltavan tätä jokapäiväisintä taruttominta maailmaamme, jonka todellisuus joka silmänräpäys uhkaa särkeä koko hänen haavemaailmansa, mutta jonka todellisuuden hän sentään joka hetki voi mielikuvitusprismallaan nähdä haaveitaan vastaavassa muodossa. On liikuttavaa nähdä, kuinka hän toivottomimmissakin tilaisuuksissa, jolloin näyttää välttämättömältä, että jyrkkä todellisuus murtautuisi hänen mielikuvitusmaailmaansa ja kukistaisi siellä kaikki säryksiin, on liikuttavaa nähdä, kuinka hän sellaisissa tapauksissa

äärimäisiin pingoitetulla järjen ponnistuksella etsii ja ihmeellisellä dialektisella terävyydellä aina löytääkin syyn, joka sovittaa näöltään ulkonaisen odottamattoman tapauksen mukautumaan hänen haavemaailmaansa, ja kuinka hän, miten runtelevasti loukkaava ulkonainen todellisuus häntä kosketteleekin, yhä heräämättä voi pysyä mielikuvitusunissaan. Tämän näemme, ja näemme samassa, miten kirja ikäänkuin murtautuu ulkopuolelle alkuperäisten tarkoitusrajojensa. Oltuaan alkuaan aiottu parodiaksi ritariromaaneja vastaan saa kirja päähenkilön sisällisyyskuvauksen kautta syvästi ihmisellisen merkityksen, emme enää näekkään edessämme ritariromaanien houkkioittamaa heikkomielistä vaeltajaa, vaan näemme edessämme ihmisen, joka toivottomimmilla järjen ponnistuksilla kamppailee sovittaakseen olevaa todellisuutta, joka rikottavana ja häiritsevänä tunkee hänen sisäisen maailmankuvansa piiriin, kamppailee sovittaakseen ja sulattaakseen sitä sisäisen näkemyksensä mukaiseksi. Näemme hänessä ikäänkuin kuvan ihmisestä, joka elää omaa sisäistä elämäänsä, joka sisässään on löytänyt lain maailman kaikkeudelle ja kokonaisuudelle, ja joka umpisilmin, katse ainoastaan tähän sisäiseen haavekuvaan liitettynä, vaeltaa todellisuutta ja maailmaa, joka yhtäpäätä tylyllä vieraalla kosketuksellaan uhkaa särkeä koko tämän hänen sisäisen mielikuvamaailmansa kokonaisuuden, ja jonka kaikki vieraat kosketukset hänen joka silmänräpäys väsähtymättömimmällä sielunkimmoisuudella pitää voida sulattaa tekijäksi sisäisyysnäkemyksessään, jottei kaikki kokonaisuus hänessä menisi pirstaleiksi. Näemme siis Don Quijotten, joka ensi hetkessä astuu eteemme kuin kaiken ilkkuvan ilveilyn kiitollisimpana maalitauluna, näemme hänen edessämme muuttuvan ikäänkuin sisällisyytensä, syvyytensä äärettömyyttä kovakouraiseen ja taipumattomaan todellisuuteen sovittamaan pyrkivän ihmisen perikuvaksi, näemme hänen kasvavan ikäänkuin kaiken sisällisimmän ja jaloimman ihmisyyden symboliseksi edustajaksi. En suinkaan tarkoita, että Cervantes kuvatessaan ritariaan olisi tarkoittanut juuri tätä, olisi tarkoittanut kuvata hänessä ihmisen ideaalisuuspyrkimysten tragikoomillisuutta, en suinkaan sitä tarkoita, päinvastoin uskon hyvinkin, että hän kuvasi Don Quijottensa lähimpänä päämääränään esittää häntä hullunkurisuuteen asti houkkioisena mielikuvainsa narrina, tarkoitan ainoastaan, että Cervantes ryhtyessään kuvaamaan tätä kukkuraisimmalla komiikalla koncipeeraamaansa luonnetta, on taiteellisen luovan voimansa pakosta luonut hänestä ihmisen, jonka hullunkurisimmallekin esiinty-

miselle aina annetaan syvästi ihmisellinen selitys, ja jonka kaiken olon ja sisimmän tunnon hän joka silmänräpäys saa meille eläväksi. Tarkoitan että Don Quijotte, joka heikomman taiteilijan kuvaamana olisi jäänyt marionettimaiseksi karikatyyrifantoomiksi, on Cervantes'in mielikuvituksen lihaan ja vereen loihtimana muuttunut todelliseksi, edessämme eläväksi ihmiseksi, jonka koko ihmisellisen olon aina hänen joka teossaan tunnemme, jonka kanssa olemme ja elämme, ja jonka kaikki tarkoitukset täydellisesti ymmärrämme. Don Quijotte, semmoisena kuin Cervantes on loihtinut hänet elämään, on ikäänkuin olioitunut itsenäisesti olevaksi henkilöksi, joka elää omaa itsenäistä elämäänsä, ja johonka olemme, ihan kuin ulkopuolella kirjailijaa ja hänen kuvaustaan, täydellisesti itsenäisessä objektiivisessa suhteessa, jonka kanssa voimme ihan ulkopuolella kirjailijan sympatiojen sympatiseerata, ja jonka olemuksessa voimme, aivan kuin todella elävän ihmisen olemuksessa löytää joka hetki uusia puolia ja uusia vivahduksia, joita puolia ja vivahduksia ei kirjailijan itsensäkään ole tarvinnut määrityksellisellä tarkkuudella kuvaukseensa sulkea, eikä edes tietoisasti itselleen selviksi ajatella, vaan jotka ikäänkuin sisäisen välttämättömyyden pakosta versovat esiin hänen syvällisellä taiteellisella elämäänpukevalla voimalla synnytetystä luomastaan. Ja niinpä näemmekin Don Quijotten, joka kaikesta päättäen oli alun pitäen tarkoitettu ainoastaan hullunkurisuudellaan huvittamaan lukijaa, kirjailijan syvän, personoivan taiteen voimasta muuttuvan syvästi ihmiselliseksi luomaksi, joka on lihaa ja verta ja sydäntä, jonka kaiken ihmisellisen olon me joka silmänräpäys pohjaa myöten tunnemme, jonka jokainen hämärtävä ajatus, jokainen toiseksi vaihtuva mielialavivahdus, koko elämäntunne kaikkine rajoituksineen ja syvyyksineen ja odottamattomine epätietoisuuksineen ja epäröisyyksineeen aina on täydellisesti läsnä meissä, ja jonka edessä me, aivan kuin todella elävän ihmisen edessä voimme herätä kaikenlaisiin itsenäisiin, omasta elämäntunnostamme heräävii sympatia- ja myötätuntoisuusmietelmiin ja tunnelmiin ihan riippumatta siitä, onko kirjailija ehkä tietoisasti aikonut juuri noita mielialoja ja tunnelmia koskettaa lukijassa hereille.

Kirjan toinenkin päähenkilö, Sancho Pansa, on todistus samanlaisesta kirjailijan mehevästä, personalliseen itsenäiseen elämään loihtivasta kuvausvoimasta. Sancho Pansakin nähtävästi on alkuaan suunniteltu ainoastaan äärimäisen koomilliseksi vastakohdaksi Don Quijottelle, mutta

tätäkin luonnetta kuvatessaan on kirjailijalle käynyt niinkuin Don Quijottea luodessaan, hänen mielikuvituksensa, ikäänkuin mikäkin tarujen Midas, joka, mihin hän vain koskikin, kosketti kaiken kullaksi, tämä hänen mehevä, elämää versova mielikuvituksensa on ryhtyessään kuvaamaan yksinkertaista, mutta omassa ahtaassa piirissään perin selvä- ja tervejärkistä Sancho Pansaa, ikäänkuin välttämättömyyden pakosta antanut hänen skemaattisesta karikatyyristä versoa eläväksi todelliseksi ihmiseksi, joka täydellisenä, itsestään selitettävänä personallisuutena elää ja toimii edessämme, ajattelee ajatuksensa ja yrittelee hänkin päästä järkensä mukaiseen selvyyteen asioista. Sancho Pansakaan ei kirjailijan esittämänä muodostu miksikään ulkopuoliseksi kujeilufantoomiksi, vaan kasvaa hän kirjailijan kuvauksessa eteemme todellisena ihmisenä, joka joka silmänräpäys elää todellista verekästä elämää edessämme, jonka olo kaikessa äärimpäänsä pingoitetussa koomillisuudessaankin lievittyy ihmiselliseen myötätuntoomme sulauvaksi huumorilliseksi näkemykseksi; emme katsellessamme Sancho Pansan oloa ja eloa ja tuumia koskaan tyrskähdä väkivaltaiseen vieraaseen nauruun, eikä näy hän meille yksinomaan kylmän ja säälimättömän pilanteon kiitollisena esineenä, vaan näkyy hän meille ihmisenä kuin me itsekin, jonka kaiken rajoituksen lämpimästi ja läheisesti ymmärrämme ja tunnemme, ja jonka koko olemassaolo täyttää mielemme leveällä myhähtelevällä hyvätahtoisuushymyllä. Sancho Pansakin pukeutuu kirjailijan mielikuvituksen näkemänä niin ihmiselliseen lihaan ja vereen ja astuu niin täydellisenä, todellisena ihmisenä elämään, että häntä ymmärrämme kuin itseämme, ja että hän hullunkurisimmassakin koomillisuudessaan on meitä lämpimästi ihmisellisenä lähellä.

Mutta eivät yksin kirjan päähenkilöt ole versotetut tällaiseen lihaa ja verta ja todellista elämää läikkyvään olemassaoloon, myöskin kirjan ohivilahtavimmatkin sivuhenkilötkin, ja niitä on siinä lukematon joukko, ovat kaikki nähdyt samalla lihaan ja vereen ja elämään pukevalla silmällä. Tulkoon nähtäviimme mikä majatalon isäntä tai muulinajaja, lampaitaan kaitseva paimen tai galeeripahantekijä tahansa, aina näkee runoilija hänet mehevänä, juurevana, elämää uhkuvana ihmisenä, jonka koko olo silmänräpäyksessä vilahtaa tuntoomme. Tuntuu kuin tulvisi runolijan kynästä elämää, tai kuin olisi hänen silmänsä semmoinen, ettei hän voi nähdä muuta kuin elämää, elämää, ja kuin versoisi se elämä sitten suoraan hänen kuvauksekseen, ilman vähintäkään järjen ja

mietiskelyn ohentavaa, abstraheeraavaa välitystä. Ja sitenpä tapahtuukin, että kirjassa ikäänkuin joka lauseessa ja sanassa tuntee tykkivää, vellovaa, värjyvää elämää, on kuin olisi siinä keskellä olevinta todellisuutta ja näkisi nuo kaikki ihmiset toimissaan ja rajoituksissaan todellisina ympärillään, ja voisi astua personallisiin suhteisiin niihin jokaiseen. Tällä mielikuvituksensa runsaudella ja täyteläisyydellä voi Cervantes täyttää jonkun raihnaisen maantienvarrella olevan majatalopahasen lukemattomilla ihmisillä, joiden kaikki suhteet, menneisyys ja tulevaisuuspyrinnöt, luonteen ominaisuudet ja rajoitukset, terävänäköisyys ja naiivisuus, heikkoudet ja hyvät puolet täydellisesti ovat selvillä meille, näemme sinne tulevan uusia, näemme sieltä lähtevän entisiä matkaajia, ja kaikki ovat he kohta, kun silmäämme tulevat, ominaisuuksiltaan meille selvät ikäänkuin itse omine silminemme näkisimme heidät, olkoot he sitte nuoria ylhäissukuisia rakastuneita neitosia tai tavallisimpia majatalonymfejä, olkoot toimissaan hääräävä oikeudenpalvelijoita tai yksinkertaisia matkaavia partureita tai kaukaiseen länteen vaeltavia korkeita valtionvirkamiehiä. Jokainen eteemme aukeneva situatsioni on niin vakavasti ja varmasti pohjautunut verekkäimpään todellisuuteen, että on kuin voisi siitä, aivan kuin todellisessa elämässä, seuraavassa silmänräpäyksessä kehittyä lukematon joukko uusia tapahtumasarjoja, jotka ainoastaan sentähden jäävät meiltä näkemättä ja kokematta, että nähtäviksemme tulleet henkilöt tapahtumain kulun vuoksi joutuvat pois näkyvistämme.

Tämä nyt juuri, tämä elämän ja todellisuuden versova uhkuisa runsaus ja rikkaus muodostaa Don Quijotte romaanin suuruuden ja merkityksen. Tämä ehtymättömänä valuva ja vuotava mielikuvituksen tuoreus ja elämään luova voima saa kirjan jokaisessa yksityisessä kohdassaan ikäänkuin kouraisuksi keskelle elävää elämää ja saa sen läikkyilemään täyteläistä tuoretta elämännestettä, joka ei hetkeksikään näivety ulkopuoliseen ohueen esitys-abstraktsioniin, vaan antaa elämän lämpimän värjyvän suonen elähyttävästi tykähdellä kaiken kuvauksen takana ja alla. Ja tästä lähtee myöskin se, ettei ikinä ajatuksellaan tyhjennä kirjan sisällisyysrunsautta, että sen edessä, ikäänkuin todellisen elämän edessä, voi herätä yhä uusiin ja yhä syvempikajasteisiin ajatus- ja mielikuvatunnelmiin, että voi sen edessä herätä mielessä hämärtämään kokonaisia maailman- ja elämänselitysaavistuksia, aavistuksia, joita ei kirjailijan välttämättä ole tarvinnut tietoisasti esitykseensä

sulkea, mutta jotka siitä sentään virkoavat ajattelevaan ja tuntevaan lukijaan, ikäänkuin tulleina mukana kaiken kirjaan suljetun elämän kanssa ja värjyen siitä muun elämäntunnon kanssa esiin. On keksitty paljon syvämielisiä aatetarkoituksia Cervantesin kirjassa, näkyypä hän muutamille ikäänkuin kauttaaltaan järkeilevänä mietiskelijänä, joka esityksensä jokaiseen yksityiskohtaan olisi sulkenut syvää symbolista taustamerkitystä. Täten sentään ei ole mielestäni suoranaisesti laita. Cervantesin suuruus on mielestäni siinä, että hän on ollut taiteilija, ja yksinomaan taiteilija, joka ei millään ohuella järkeilemisellä ole tullut luomiinsa, vaan joka yksinomaan raikkaalla, verekästä elämää pulppuavalla mielikuvituksella on ryhtynyt tehtäväänsä käsiksi, jonka silmä näkee ihmisen ihmisenä, ei minään marionettisena ajatusripustimena, ja jonka esityksessä, jos siinä syvämielisyyttä kajastelee, tämä syvämielisyys syntyy itse siinä löytyvästä elämän rikkaudesta. Saattaa siis olla, että ajatteleva ja tunteva lukija Don Quijottea lukiessaan herää kaikenlaisiin kauaskantoisiin elämän mietiskelyihin ja selityskokeisiin, niitä ei Cervantes suorastaan ole esitykseensä sulkenut, vaan heräävät ne lukijassa Cervantesin hedelmällisen, elämäksi valahtavan kuvausvoiman tenhosta.

Tällä, mitä tässä olen puhunut, luulen myöskin selittäneeni Cervantesin teoksen taiteellisen suuruuden ja sen tuoreuden, jolla se vielä tänäpäivänä tehoo jokaiseen lukijaan. Meitä ei kukaties itsessään huvittaisi ritariromaanien, jotka meille ovat enää ainoastaan kirjallishistoriallisia kuriosumeja, naurettavaksi tekeminen, ja Don Quijotten ja hänen aseenkantajansa, Sancho Pansan kohtalot, niin koomillisia kuin ovatkin, eivät enää ehkä herättäisi meissä, hemmoitellummassa ja arkatuntoisempaan elämänkoskettelun tottuneessa sukupolvessa samaa sekoittamatonta huvintunnetta, kuin Cervantesin kovakouraisemmissa aikalaisissa, nämä puolet siis, jotka juuri kukaties aiheuttivat kirjan ensimäisen valtaavan menestyksen, eivät enää voisi herättää meissä ainakaan sitä rajatonta tuoretta riemastusta, jolla itse asiassa sentään vielä tänä päivänä kirjaa luemme. Meidän riemastuksemme syy on kirjan syvästi ihmisellinen sisällys, se mielikuvituksen ehtymätön voima, joka sen joka kohdassa on täyttänyt pulppuavalla runsaalla elämällä ja joka tekee, että siitä yhtäpäätä, kuin todellisesta elämästä, voi värjyä yhä uusia tunteen ja ajatuksen aiheita mieleen.

Don Quijotten suuruuden salaisuus on siis sen elämänpitoisuus,

sen ikäänkuin kosminen sisällysrikkaus. Mutta tämä on kaiken todellisen taiteen salaisuus, ja olemme siis, lausumalla tämän Don Quijottesta, myöskin selittäneet, mikä se on, joka on kohottanut tämän Cervantesin romaanin ihmiskunnan ihanuus- ja iäisyys-Pantheoniin. Don Quijotte on yksi niitä kirjoja, joissa ihmiskunnan elämäntunne on löytänyt herkimmän kuvastuksensa, ja semmoisena on se aina oleva ihmiskunnalle yhtenä niitä kuvastimia, joissa se ehtymättömällä kyllästymättömyydellä on katseleva itseään ja tunteva itsensä kaikissa elämän lämpimimmissä herkimmissä vivahteluissa. Ja jos vietämmekin siis nyt kirjan 300-vuotista muistojuhlaa, ei tämä muistojuhla mitenkään merkitse, että kirja vähimmässäkään sisällisessä piirteessään olisi meille vanhentunut ja vieras, vaan merkitsee se ainoastaan, että se silmä ja mieli, joka 300 vuotta sitten oli nähnyt ja herkkänä vastaanottanut elämän- ja maailmankuvan itseensä, että se silmä ja mieli on niin välittömästi antanut tämän tuntonsa kuvan kummuta taiteekseen, että vielä tänä päivänä jokainen tunteva ihmismieli virkoo ja viheriöi samaan tuoreeseen näkemykseen kuin hänkin, ja tuntee saman elämän ja maailman lämpimine laineilevine vivahduksineen värjyvän itsessään kuin hänkin.

Ensimäinen näytös

tekeillä olevasta näytelmästä

Alkibiades.

Kirjoittanut

EINO LEINO.

Henkilöt: ALKIBIADES.
TIMANDRA, hänen lemmittynsä.
THRASYBULOS, hänen ystävänsä.

Paikka: Alkibiadeen maatalo Phrygiassa. Aika: v. 404 e. Kr.

Ensimäinen kohtaus.

ALKIBIADES. THRASYBULOS.

THRASYBULOS. Pyydän nyt kiittää sinua vierasvaraisuudestasi.

ALKIBIADES. Aiotko lähteä? Siitä en sinua kiitä.

THRASYBULOS. Aika rientää. Jo ennen iltaa tulee minun olla kaukana täältä.

ALKIBIADES. Ilta on lankeava jälleen, mutta kuka tietää, koska jälleen olen kohtaava ystäväni.

THRASYBULOS. Siksi tahdonkin sinulle nyt toimittaa asiani.

ALKIBIADES. Ystävyys yksin ei siis ole tuonut sinua Aasiaan?

THRASYBULOS. Ystävyyden takia ei matkusteta merten poikki.

ALKIBIADES. Ja kuitenkin on ystävä minulle mereltä ylennyt.

THRASYBULOS. Vihamies matkustaa vihollisensa ja velkamies velallisensa jälestä, mutta ystävä istuu kotona ja iloitsee ystävätä ajatellessaan. — Ilman painavia syitä en ole lepäävätä leijonaa lähestynyt.

ALKIBIADES. Toivottavasti et kuitenkaan metsämiehenä?

THRASYBULOS. Sotatoverina olen tullut.

ALKIBIADES. Toivon myös toverin kohdanneeni.

THRASYBULOS. Minä sanoin: sotatoverina.

ALKIBIADES. Rauha vallitsee maailmassa.

THRASYBULOS. Ei iäinen, toivon minä.

ALKIBIADES. Lakedaimonilaisten valtikka ulottuu kaikkialle. He ovat nyt maan herrat.

THRASYBULOS. Eivät niinkauan kuin elää Alkibiades.

ALKIBIADES. Olen väsynyt taisteloihin, olen onnellinen yksinäisyydessäni. Näen auringon nousevan, ajattelematta, ketä ihmisiä sen allà asuu, ja meren sinertävän, muistamatta, mitä maita ja saaria se huuhtelee. — Tiedäpäs, ystäväni: kun on ikänsä toiminut valtioasioissa niinkuin minä, on suurin autuus, silloin kuin hapset jo ohimoilla harmenevat, olla niitä enempää ajattelematta.

THRASYBULOS. Alkibiadesko noin puhuu? Siis olen minä turhaan tullut.

ALKIBIADES. En tiedä, miksi olet tullut, jos se ei ole tapahtunut ystävyyden takia. Mutta pyydän sinua syysi ilmoittamaan.

THRASYBULOS. Sen olen tekevä. Tahdon kuitenkin sitä ennen lukea vastauksen sinun silmistäsi.

ALKIBIADES. Vastaustani et niistä näe, ainoastaan ystävyyteni.

THRASYBULOS. Ah, Alkibiades, kuinka paljon suurempi olisikaan iloni, jos voisit olla myöskin minun ystävieni ystävä!

ALKIBIADES. Sen uskon. Mutta voisitko sinä olla myöskin minun vihamiesteni vihamies?

THRASYBULOS. Tunnen ainoastaan yhden vihollisen: Lakedaimon.

ALKIBIADES. Tunnen ainoastaan yhden ystävän: Thrasybulos. — Miksi tahdot minut useampiin uskomaan?

THRASYBULOS. Kuule siis: tärkeät asiat vaativat tällä hetkellä sinun läsnäoloasi Ateenassa.

ALKIBIADES. Ohoh, etpä vähää pyydä, kun pyydät minut kotini jättämään.

THRASYBULOS. Kotilietesi ääreen sinua pyydänkin juuri.

ALKIBIADES. Kotiliesi on kaikkialla, missä lempi leimuaa.

THRASYBULOS. Suurin kuitenkin on lempi synnyinmaahan.

ALKIBIADES. Naisen rakkaus on täällä majani rakentanut.

THRASYBULOS. Kansan rakkaus on siellä sinulle toisen, korkeamman kohottava.

ALKIBIADES. Huono perustus on kansan rakkaus. — Puhun kokemuksesta.

THRASYBULOS. Hetki on tullut! Jo kyllin kauan on Lakedaimonin kantapää polkenut Pallas Athenen kultaista kaupunkia.

ALKIBIADES. Kauan on se polkenut sitä, sen tiedän. Kyllin kauan? — siitä en ole kuullut mitään.

THRASYBULOS. Kuule se siis nyt: Ateena odottaa pelastajaansa.

ALKIBIADES. Ateena on hävitetty.

THRASYBULOS. Sitä suurempi kunnia voida se jälleen raunioista rakentaa.

ALKIBIADES. Ahaa, sekö oli sinun suunnitelmasi?

THRASYBULOS. Sen ponsi, niin. Lähemmin kerron sinulle sitten kuin olemme matkaan kiiruhtaneet.

Toinen kohtaus.

ALKIBIADES. THRASYBULOS. TIMANDRA.

TIMANDRA. Kuinka? Aikooko meidän ystävämme jo lähteä?

ALKIBIADES. Hän aikoo niin. Koeta pidättää häntä!

TIMANDRA. Mitä voin minä, ellei Alkibiades ole voinut sitä? — Kuitenkin yhdyn hänen pyyntöönsä.

THRASYBULOS. Kiitän ystävällisyydestäsi, neito. — Kuitenkin täytyy minun lähteä.

TIMANDRA. Sinä kuulet, että hän pysyy päätöksessään.

ALKIBIADES. Minä kuulen.

TIMANDRA. Koettamatta vielä kerran sitä järkähyttää?

ALKIBIADES. Meidän ystävämme aika on tärkki ja hän tietää itse parhaiten, kuinka paljon hän siitä on tilaisuudessa ystävyydelleen uhraamaan.

THRASYBULOS. Niinpä kyllä, rajansa kaikella, samoin kestiystävyydelläkin. — Salli minun nyt lausua sinulle hyvästini, Alkibiadeen armas!

TIMANDRA. Ethän kuitenkaan tahtone ilman jäähyväismaljaa erota?

THRASYBULOS. Kuten tahdot. Hetkisen voin vielä viipyä majassanne.

Kolmas kohtaus.

ALKIBIADES. THRASYBULOS.

ALKIBIADES. Sinä et menettele rehellisesti minua kohtaan, ystäväni.

THRASYBULOS. Kuinka?

ALKIBIADES. Sinä sanot osan, et kaikkea. Mitä pyydät minulta?

THRASYBULOS. Juuri sitähän ainoastaan tahdonkin sanoa sinulle.

ALKIBIADES. Kuulepas, Thrasybulos! En tahtoisi mielelläni epäillä sinua, sillä silloin en enää todellakaan tietäisi, kehen uskoa.

THRASYBULOS. Älä siis epäile minua! Olen ystäväsi.

ALKIBIADES. Monta ystävää on minulla ollut ja kaikki ovat he minut vaaran hetkellä pettäneet. Sinua yksin olen tähän asti pitänyt todellisena ystävänä.

THRASYBULOS. Nytkö et pidä minua enää? Millä olen ystävyytesi kadottanut?

ALKIBIADES. Et vielä millään. Kuitenkin miellyttäisi minua tietää, mitä olisit sinä vaaran hetkellä tekevä.

THRASYBULOS. Antaudu siis vaaroihin minun kanssani! Silloin olet näkevä sen.

ALKIBIADES. Tahtoisin tietää sen hiukan ennen.

THRASYBULOS. Ellet luota sanoihini, käy se todellakin sinulle vaikeaksi.

ALKIBIADES. Koetan luottaa sanoihisi. — On eräs seikka, joka kehoittaa minua siihen.

THRASYBULOS. Mikä?

ALKIBIADES. Niin kauan kuin olemme toisemme tunteneet, olet sinä aina toivonut minua paremmaksi kuin olen.

THRASYBULOS. Eivätkö muut ystäväsi ole sitä toivoneet?

ALKIBIADES. Eivät, sillä silloinhan minä en enää olisi voinut olla heidän ystävänsä. Sinä et ole peljännyt sitä.

THRASYBULOS. En, sillä minä olen toivonut myöskin itseäni paremmaksi kuin olen.

ALKIBIADES. Sinä olet parempi kuin — olet. Kuitenkin täytyy minun tehdä sinulle yksi kysymys.

THRASYBULOS. Tee se, ystäväni!

ALKIBIADES. Sano minulle suoraan: oletko Lakedaimonin lähettämä?

THRASYBULOS. Alkibiades!

ALKIBIADES. Suo anteeksi, ystäväni! Tahdoin ainoastaan nähdä kasvonpiirteesi sitä sanoessasi.

THRASYBULOS. Toivon, että olet jo kylläksi nähnyt.

ALKIBIADES. Olen, toistaiseksi. — Voit nyt kertoa minulle suunnitelmasi.

THRASYBULOS. Entäpä jos minäkin nyt epäilisin ystävää sinussa?

ALKIBIADES. Luulin tulleesi sotapäällikköä etsimään.

THRASYBULOS. No niin, olkoon menneeksi. — Sinä tiedät, että siitä asti kuin Lysander kaupunkimme valloitti ja asetti Akropoliille spartalaisen vartioväen, ei ateenalainen sydän ole voinut sykähtää muusta kuin tuskasta. Meidän laivamme ovat poltetut, meidän pitkät muurimme revityt, meidän talomme ja temppelimme häväistyt —

ALKIBIADES. Minä tiedän.

THRASYBULOS. Pahin kaikista on, että meillä on kotimainen tyrannius, joka tottelee vieraan valloittajan käskyjä. Kritias kymmenmiehistöineen riehuu kuin hullu. Ei koko Ateenan olemassaolon aikana ole surmattu siellä niin monta kansalaista kuin nyt muutamina kuukausina. Ihmisiä raastetaan kuolemaan kaduilta ja toreilta, jopa itse alttarien äärestä.

ALKIBIADES. Minä tiedän.

THRASYBULOS. Kaikki sortuu, lait ja asetukset, vapaus ja kansanvalta. Kaikki poljetaan lokaan, ystävyys ja lempi, perhe ja kotiliesi. Ateena on syöksymässä takaisin alkuperäiseen raakuuteensa.

ALKIBIADES. Sinun suunnitelmasi?

THRASYBULOS. Näin olemme me asian ajatelleet! Meitä on kouraллinen samoinajattelevia. Me valloitamme jonkun linnan Attikan maaseudulla, esimerkiksi Dekeleian. Joukkomme kasvaa karkureista ja maanpakolaisista, me teemme partioretkiä ja häiritsemme viljanvientiä kaupunkiin.

ALKIBIADES. He lähettävät sotajoukon teitä vastaan —

THRASYBULOS. — Me lyömme sen ja seisomme Ateenan muurien edustalla. Meillä on liittolaisia kaupungissa. Pimeä yö peittää meidät. Portit avataan, vartiat vaiennetaan, me hiivimme kaduille ja kujille. Kaikki nukkuvat. Huuto kajahtaa, väkipuukot välkähtävät, tyrannit surmataan, Akropolis valloitetaan, Ateena on meidän!

ALKIBIADES. Tuo ei ole ollenkaan typerästi ajateltu.

THRASYBULOS. Hyvä, että tuumani miellyttää sinua. Pidän sitä onnellisena enteenä vastauksellesi.

ALKIBIADES. Se on päinvastoin niinkin viisaasti ajateltu, etten ymmärrä, mitä minulla enää sen suhteen jäisi tekemistä.

THRASYBULOS. Mitäkö? Sinulle? — Juuri sinun myötävaikutustasi kaipaa asiamme ennen kaikkea. Sinä yksin voit kansan innostaa, sinä yksin nuoret nostattaa. Sinä yksin voit taata meille pysyväisen voiton. — Ellet sinä ole meidän mukanamme, kysytään heti: mitä mahtaa Alkibiades asiasta arvella? Jos teemme jotakin, kysytään: mitähän olisi Alkibiades tässä tapauksessa tehnyt? Jos onnistumme, kuuluu: Alkibiades olisi onnistunut vieläkin paremmin. Ellemme onnistu: tuo olisi ollut Alkibiadeelle leikkityö! Näin joka paikassa. Jos sinä jäät pois, on meidän turha yrittääkään. Mutta jos sinä olet meidän mukanamme, on asia todellakin valmis, kuten sanot.

ALKIBIADES. Ystäväni: minä en voi.

THRASYBULOS. Nyt eivät korvani minulle oikein mieltäsi kertoneet. Sano se toistamiseen, että kuulisin toisen vastauksen.

ALKIBIADES. Jos mieleni olisi toinen, saisit myöskin toisen vastauksen.

THRASYBULOS. Niinpä on sinun mieltäsi muutettava!

ALKIBIADES. En saanut kahta mieltä syntymässä. Minä en voi.

THRASYBULOS. Tee sanasi toiseksi, etten luulisi toiseksi sinua itseäsi!

ALKIBIADES. Alkibiades olen. Pitkä elämä on minut mieheksi muodostanut.

THRASYBULOS. Ystäväsi olen; miehen sanaa sinulta pyydänkin juuri.

ALKIBIADES. Sen sait jo, muuta et saa minulta.

THRASYBULOS. Jumalat sinut silloin muuksi muuttakoot!

ALKIBIADES. Minä en voi. Myöskin saattaisin sanoa sinulle: minä en tahdo. Miksi jättäisin rauhallisen tyyssijani ja syöksyisin vaaroihin isänmaan edestä, joka on osoittanut minulle pelkkää kiittämättömyyttä? Täällä olen minä onnellinen, täällä ei minulta puutu mitään. Katsohan ympärillesi, ystäväni: tässä on minun taloni, tässä puutarhani, tuolla nainen, joka rakastaa minua. Pharnabazus, Phrygian satraapi, joka on kestiystäväni, varustaa minut viinillä, vuoret metsänriistalla ja vapaa taivas vapaalla ja huolettomalla elämänilolla, josta voisin sinullekin jakaa. Aion elää täällä kuolinpäivääni saakka.

THRASYBULOS. Siis vajosi päivä, katosi Ateenan kunnia!

ALKIBIADES. Miksi niin, ystäväni? Hellaassa on kyllin urhoja, jotka sen jälleen korkealle kohottavat.

THRASYBULOS. Hellas on kuollut, Akropolis maahan jaoitettu ja kaarneet koikkuvat kultaisen Pallas Athenen olkapäillä. — Sinä et voi!

ALKIBIADES. En, ystäväni.

THRASYBULOS. Niin ole kirottu päivä, jona synnyin, kirottu jokainen hetki elämässäni, jona Ateenan kunniata ajattelin! — Miksi me elämme enää? Alkibiades „ei voi"! Miksi me syömme enää, miksi nukumme enää, miksi joka aamu silmämme aukaisemme kohti jumalien kimmeltävää sineä? Alkibiades „ei voi"! Noilla kahdella sanallasi, ystävä, olet sinä hävittänyt kaikki, mikä meille vielä oli jäänyt, mitä Sparta ei ole voinut meiltä ryöstää ja jota Persia on niin kauan turhaan tavoitellut: meidän sivistyksemme, meidän suuret muistomme, meidän jumaliemme pyhät paikat. Turha on enää temppeleitä rakentaa, turha kuvapatsaita pystyttää: Alkibiades „ei voi"! On turhaa elämä sen jälkeen kuin on kadonnut kaikki, mikä meidät vielä on barbaareista eroittanut.

ALKIBIADES. Näen sinun päätöstäni murehtivan. Tiedä, että se on minulle vielä suuremman surun hedelmä.

THRASYBULOS. Miksi et sinä voi?

ALKIBIADES. Sinä unohdat, että olen maanpakolainen.

THRASYBULOS. Tyrannit hallitsevat Ateenaa.

ALKIBIADES. Tyrannit eivät ole minua maanpakoon ajaneet.

THRASYBULOS. Typerä kansa sen teki.

ALKIBIADES. Niinpä kärsiköön typeryydestään!

THRASYBULOS. Se on jo kyllin kärsinyt.

ALKIBIADES. Ei vielä kyllin. Minä olen kärsinyt enemmän.

THRASYBULOS. Sinun tulee kaikissa tapauksissa muistaa, että Ateena on kotikaupunkisi.

ALKIBIADES. Onko Ateena muistanut, että minä olen Alkibiades!

THRASYBULOS. Sinun sijassasi en ajattelisi niin.

ALKIBIADES. Ehkä en minäkään — sinun sijassasi.

THRASYBULOS. Myöskin minä olen maanpakolainen.

ALKIBIADES. Alkibiades ei ole Thrasybulos.

THRASYBULOS. Luulin surun sinut suuremmaksi tekevän.

ALKIBIADES. Mistä tiedät, ehkäpä juuri suru onkin tehnyt minut niin suureksi, etten mahdu enää Ateenan muurien sisälle.

THRASYBULOS. Jos niin on, en minäkään enää mahdu tämän talon seinien sisälle.

ALKIBIADES. Ystäväni, pitääkö meidän näin erota?

THRASYBULOS. Pitää, — koska ystävä eroaa minusta.

Neljäs kohtaus.

ALKIBIADES. THRASYBULOS. TIMANDRA.

TIMANDRA. Mitä tapahtuu? Kuulin teidän riitelevän.

THRASYBULOS. Alkibiades kiistelee paremman itsensä kanssa.

ALKIBIADES. Mitä voin minä muuta, kun parempi itseni eroaa minusta.

TIMANDRA. Mutta miksi vihassa? Ettekö voi sovinnossa erota?

THRASYBULOS. Emme, ennen kuin Alkibiades on sopinut isänmaansa kanssa.

TIMANDRA. Eikö Alkibiades ole maanpakolainen?

THRASYBULOS. Myöskin maanpaossa voi isänmaataan rakkaudella ajatella.

TIMANDRA. Eikö hän tee sitä sitten?

ALKIBIADES. Onko isänmaa minua rakkaudella ajatellut?

THRASYBULOS. Enemmän kuin ketään on Ateena sinua jumaloinut.

ALKIBIADES. Ja vihannut enemmän kuin ketään. Kaunis jumaluus!

THRASYBULOS. Häilyväinen on Ateenan mieli niinkuin — Alkibiadeen.

ALKIBIADES. Kahdesti on Ateena ajanut minut maanpakoon.

THRASYBULOS. Kuinka monta kertaa olet sinä ajanut Ateenan sotajoukot pakoon?

ALKIBIADES. Minun nimeni on ollut häpeäpaaluihin ripustettu.

THRASYBULOS. Silloin kuin sinä kannoit nurjaa kilpeä isänmaatasi vastaan.

ALKIBIADES. Heidän pappinsa ovat minut kironneet.

THRASYBULOS. Ja heidän papittarensa ovat sinua siunanneet. — Luulin sinun tahtoneen niin.

ALKIBIADES. Yksi ainoa sen teki: Theano, Menonin tytär. Ylistetty olkoon hänen nimensä!

THRASYBULOS. Niinpä tiedä, että hän jälleen on siunaava sinua, jos palajat.

ALKIBIADES. Yksi ihminen ei riitä lauhduttamaan vihaani koko isänmaata kohtaan.

THRASYBULOS. Ja kuitenkin on Ateena yhden ihmisen takia tullut turmioon.

ALKIBIADES. Tarkoitatko, että tuo ihminen olen minä?

THRASYBULOS. Sinäpä sen sanoit, Kleiniaan poika!

ALKIBIADES. Saatpa vielä kerran vastata sanoistasi.

TIMANDRA. Te hurjat! Mikä näin on äkkiä mielenne kiihoittanut?

THRASYBULOS. Alkibiades selittäköön sinulle asian.

Viides kohtaus.

ALKIBIADES. TIMANDRA.

TIMANDRA. En ymmärrä tästä kaikesta niin sanaakaan. Jätän teidät hyvinä ystävinä, ja kun palajan, on viha ilmiliekissä. Mitä on tapahtunut?

ALKIBIADES. Hän tahtoo, että palajaisin takaisin Ateenaan.

TIMANDRA. Mutta ethän sinä voi palata Ateenaan? Tyrannit vainoavat sinua.

ALKIBIADES. Hän tahtoo, että kukistaisin tyrannit.

TIMANDRA. Etkö sitä itsekin tahdo?

ALKIBIADES. Hän tahtoo, että tekisin sen hänen avullaan.

TIMANDRA. Tahdotko mieluummin siis, että hän sen tekisi sinun avullasi?

ALKIBIADES. Juuri se onkin hänen tarkoituksensa. Hän tahtoo käyttää minua välikappaleena isänmaan pelastamiseksi.

TIMANDRA. Pääasia lienee, että isänmaa pelastetaan; sivuasia, kenen kautta se tapahtuu.

ALKIBIADES. Minä en ajattele niin.

TIMANDRA. Sinun olisi kuitenkin ajateltava niin.

ALKIBIADES. En! Siihen en minä ikinä suostu.

TIMANDRA. En ymmärrä valtioasioita. Mutta minusta tuntuu, että sinun olisi suostuttava.

ALKIBIADES. Nytpä sinäkin nouset minua vastaan.

TIMANDRA. Itse nouset nyt itseäsi vastaan, Alkibiades!

ALKIBIADES. Niin hän sanoo. Nyt et puhu minun puolestani.

TIMANDRA. En myöskään omasta puolestani. Ateenan puolesta puhun.

ALKIBIADES. Kuulen kyllä sanoistasi, että tahdot erota minusta.

TIMANDRA. Jumalat ovat todistajani, että en tahdo sitä.

ALKIBIADES. Teet väärin itseäsi kohtaan, kun näin ärsytät minua.

TIMANDRA. Teetkö oikein, kun minua uhkaat?

ALKIBIADES. Kuitenkin tahdot lähettää minut Ateenaan?

TIMANDRA. Tahdon tervehtää sinua maasi pelastajana.

ALKIBIADES. Hän ajattelee pelastaa isänmaan.

TIMANDRA. Siispä on sinun pelastettava hänen ajatuksensa.

ALKIBIADES. Menen mieluummin turmioon omien ajatusteni kanssa!

TIMANDRA. Jätän sinut. Tahdot nähtävästi olla yksin omien ajatustesi kanssa.

ALKIBIADES. Kyllä. —

Kuudes kohtaus.

ALKIBIADES.

(Yksin.)

Taikka oikeammin: tahdon nähdä, onko minulla enää omia ajatuksia.

Esirippu.

Kirjallisuutta.

Kertomuksia ja kuvauksia.

JOEL LEHTONEN, *Paholaisen viulu*. Porvoossa 1904, Werner Söderström Osakeyhtiö. 164 siv. 8:o. Hinta 2: 75.

Joel Lehtonen on molemmissa esikoisteoksissaan, „Perm"-runoelmassa ja suorasanaisessa kertomuksessa „Paholaisen viulu", osoittanut taipumusta käydä rohkeasti käsiksi voimakkaihin aiheisiin. Hän on niissä kuvannut henkilöitä, joita väkevät vaistot ajavat suuriin tekoihin tai suuriin tuntoihin. Niinpä on Perm sankari, joka „kaikki tekee tahtomalla", nousee orjapojasta kansansa johtajaksi, mutta rikkoo kutsumustansa vastaan ja hetken loistettuaan sammuu nopeasti kuin säihkyvä säkene yöhön. „Paholaisen viulun" Viuluniekka taas on omituisten tuntojen ohjaama sielu, joka kieltää sydämensä rakkauden ja kulkee ylpeä hymy huulilla, mutta suru sydämessä, itkettäen ja naurattaen ihmisiä kummallisella viulullansa.

Tästä voimakkaiden aiheiden valinnasta ei ole mitään pahaa sanottavaa, sillä ymmärtäähän kirjailijan omassa rinnassa paisuvien voimain halusta pukeutuvan kuviin, joissa kuohuu uhma matalaa jokapäiväisyyttä ja totuttuja tapoja vastaan. Varsinkin „Permissä" — joka, sivumennen sanottuna, on saanut muodollista vaikutusta Eino Leinon „Helkavirsistä" — on tämä temperamentti tullut paikoin kauniilla tavalla näkyviin. Vaativampi siihen sijaan näyttää olleen suorasanainen kertomus. Siinä ei näet riitä yksinomaan lyyrillinen paatokseksi kasvaminen, vaan tarvitaan varmaa kättä ja aistia, jolla yksityispiirteet muovaillaan kokonaisuudeksi eri kohtauksineen ja henkilökuvineen.

Mutta hra Lehtosen aiheenpitely on vielä kehittymätöntä. Itse tapahtumien ulkonaisessa asettelussa ja värityksessä hän näyttää ottaneen oppia Selma Lagerlöfin „Kyösti Berlingin tarusta". Onhan tapahtumapaikka Uorolan synkkä hovi, sen epämääräinen maaseutuympäristö, kaipaava Seelia-rouva, itse viuluniekkatyyppi, hänen elämänilonsa sekä surunsa ja se tarukehys, joka kansan mielikuvituksessa hänen olemustansa ympäröipi — onhan kaikki tämä läheistä sukua Lagerlöfin romantiikalle. Ja vaikkei näissä kuvissa ole sitä maapohjan tuoksua, ei sitä valon ja varjon taidokasta käyttelyä, joka ruotsalaisen kirjailijattaren teoksissa vaikuttaa hiukan vanhanaikaisesti, mutta tunnelmaa kohottavasti, eikä myöskään sitä perspektiivin laajuutta kuin hänellä, tuntuu nuoren kirjailijamme vahvimpana puolena kuitenkin olevan luonnonkuvaukset ja ympäristömaalaukset. Kuvaus Uorolan hovin puutarhasta, jossa Viuluniekka hääiltana rakastettuansa vartoo, Kolmajärven saaresta, jonka kalliolla häntä paholainen opettaa soittamaan, talviyöstä, jolloin hän tunkeutuu Uorolan tupaan, ja kuvaus kauppiaan puutarhasta, jossa Viuluniekan poika, Ali, Kirkas Sylvian syliinsä sulkee, ovat himmeinä värimaalauksina ja luonnontunnelmina kirjan parhaita sivuja.

Sitävastoin ei tekijän mielikuvitus näytä vielä jaksavan luoda eläviä henkilökuvia ja luonteita näihin puitteisiin. Hiljainen, kärsivä Seelia-rouva, heikko Ali, vanha majuri ja monet muut henkilöt ovat hyvin ylimalkaisesti suunnitellut, eikä niissä ole edes romantista luonteen sävyä. Luonteenkuvauksen heikkous tulee näkyviin varsinkin vuoropuheluissa. Niissä ei ole tavattu eri henkilöiden ominaista puhetapaa juuri ollenkaan. Niin on esim. ss. 23—30 äidin ja viisivuotiaan Alin keskustelu luonnotonta ja Santeri Lavikaisen pitkä tarina samoin, ollakseen lapselle kerrottu. Tuskinpa myöskään on osattu oikeaan Alin ja kauppiaan keskustelussa ss. 112—113. Ja jos herra Lehtosella olisi ollut vallassaan taito kuvata henkilöiden luonteet heille karakteristisissa sanoissa ja teoissa, ei hänen luultavasti olisi tarvinnut ryhtyä itse esittämään Viuluniekan elämänfilosofiaa pitkänä yhtäjaksoisena saarnana, niinkuin nyt on tapahtunut, varsinkin sivuilla 83—85, vaan hän olisi osannut sovittaa sen luontevammin kertomuksen sisään sitä kannattavaksi elämäntunnoksi.

Tekijän muissakin taidekeinoissa on hyvien alkeiden ohella vielä kehittymisen varaa. Niinpä hän liittäessään kertomuksen kokoon lyhyistä kohtauksista, jotka nekin puolestaan lohkeavat pienempiin osiin, ei ole saanut niitä luontumaan situatsionikuviksi ja tunnelmapalasiksi, joista kukin jättäisi oman muiston mieleemme, vaan ne sulavat toisiinsa epämääräisen yhdenvärisinä ja raskaanlaisesti laahaten. Joskus kuitenkin on osattu luoda kohtauksiin eri sävyä ja valaistusta. Niin esim. poikkeaminen hullun-Juortanan esittämiseen katkaisee kertomuksen yksitoikkoisen painostavuuden keveämmällä leikillisellä sävyllä, ja mainituissa ympäris-

tönkuvauksissa avautuu näköala luontoon tunnelmaa tukevana. Samaten soveltuvat suppeassa muodossa pilkahtelevat kansantarina-aiheet kirjan romantiseen sävyyn, eikä kansanrunoilijoilta saatujen näppärien mottojen käyttäminen myöskään ole moitittava keksintö. Kirjailijan toivoisi vain kehittyvän paremmalla taidolla taivuttelemaan juonta eri tunnelmissa ja liittämään kohtaukset toisiinsa niinkuin helmet samaan nauhaan.

Kirjan tyylikin tuntuu saman sanan toistamisineen sekä monine kysymys- ja huudahduslauseineen pateettisen yksitoikkoiselta ja ikäänkuin hakkaavalta. Se kumpuilee tekijänsä rehevää omaperäistä mielikuvitusta ja itä-suomalaista sanarikkautta, jopa niin sakeana ja raskaana, että melkein toivoisi sen paikoin olevan rauhallisemmin maalaavaa ja vähemmän värikästä. Ehkäpä tämä värien sakeus sekä Selma Lagerlöf'iltä ja Volter Kilveltä saadut vaikutukset sentään kuluvat tyylistä pois, mikäli kirjailija muutenkin miehistyy.

Samalla toivottavasti myöskin se suurisanainen Viuluniekan filosofia, joka todistaa tekijässä itsetunnon vastikään heränneen, talttuu lujemmaksi elämänkäsitykseksi, ja ne rohkeat sanat: ole uskollinen itsellesi — ole väkevä — älä rukoile, vaan ota — pää pystyyn j. n. e. sekä letkaukset kirkkoa vastaan, jotka nykyisessä yhteydessä tuntuvat poikamaisen suurentelevilta, saavat silloin syvemmän kaiun, niin että niiden uskoo todella pusertuneen esille miehekkään tunnon pakosta. Niissä on kyllä nytkin voimaa ja sydämentotuutta, mutta ne voisivat kypsemmän taiteen varassa saada suuremman kantavuuden, ja niiden voima tuntuisi silloin elämätä kokeneen miehen voimalta eikä vain nuoren korskealta huudolta.

Sillä juuri tässä voimakkaassa elämäntunnossa, joka on yhtyneenä rikkaaseen, omaperäiseen mielikuvitukseen, piilee luullakseni kaunis lupaus herra Lehtosen tulevasta kirjailijakehityksestä. Ja nämä edut saattavat unohtamaan monet hänen esikoisensa virheistä.

V. T.

FELIX HORNBORG, *Ikiliikkuja* ynnä muita pieniä paloja. Helsingissä 1904, Yrjö Weilin. 77 siv. 8:o. Hinta 1: 75.

Suomalainen humoristinen kirjallisuus on sangen köyhä. Jos silmäilee viime vuosien, vieläpä kuluneen vuosikymmenenkin kirjallista tuotantoa, voi helposti joutua siihen johtopäätökseen, että vakavalla suomalaisella luonteella ei olisikaan ollenkaan hilpeämpiäkin puolia, että vallaton leikinlasku olisi sille aivan vierasta. Tämä käsitys saa vielä vahviketta, jos ryhtyy seuraamaan meidän pilalehtiämme, niitä ilmiöitä, joiksi kirjoittajien hetkellinen hyvätuuli tai myöskin katkeruus kulloinkin on kiteyty-

nyt. Sillä sattuvan, naurattavan pilan etsiminen niistä on melkein yhtä lohdutonta kuin keitaalle pyrkiminen rannattomalla hiekka-aavikolla. Leikinlasku on enimmäkseen kömpelöä, kuin puukengillä tanssimista, vitsit laihoja ja valtiollinen satiiri tavallisesti raakaa. Mutta sittenkin olisi edellämainitun tapainen johtopäätös väärä. Sillä onhan meillä Aleksis Kivessä loistava esimerkki siitä, että suomalaisilla sentään on silmää elämän hauskoja ja hullunkurisiakin puolia näkemään. Ja on sitä Kiven jälkeenkin meillä silloin tällöin leikinlaskua yritetty ja siinä onnistuttukin, varsinkin näytelmän alalla. Johtakaamme vain muistoon kirjailijat Kiljander, Pakkala ja miksei myöskin — tosin ruotsinkielinen — v. Numers. Koomillisen kertomataiteen edustajia, Kiveä lukuunottamatta, ei meillä sen sijaan ole juuri ollenkaan, mutta onhan kuitenkin hyvin käsitettävää, että viime aikojen painostava mieliala ei ole sellaisille mikään suotuisa maaperä ollutkaan.

Viime jouluksi ilmestyi kirjakauppoihin vihkonen kyhäyksiä, joita ainakin kustantaja sanoo humoreskeiksi. Felix Hornborgin „Ikiliikkuja y. m. pieniä paloja“ on samalla esikoisteos ja ansaitsee siis kahdestakin syystä huomiota. Emme voi kuitenkaan olla kertomusten luonteeseen nähden kustantajan kanssa aivan yhtä mieltä, sillä muutamista emme ole tavanneet juuri minkäänlaista huumoria, toisissa taas on tosi ja leikki niin sotkettu sekaisin, että lukija ei tiedä, kummalta kannalta hänen on esitys otettava, ja loppuvaikutus siten jää sangen hajanaiseksi.

Kokoelman pisin kertomus on sen ensimäinen, nimeltä „Ikiliikkuja“. Se on mahdottoman mutkikas rakkausjuttu neljän eri henkilön välillä, oikein päätä pyörryttävä avioliittofarssi, jonka luettuaan näkee Alinan, Irenen, Polykarppuksen ja Akselin tanssivan parittain — ainakin 10:llä eri tavalla — hurjaa indianihyppyä ympärillään. Tekijä näyttää ottaneen tehtävänsä aivan laskuopilliselta kannalta: „Mitenkä monella eri tavalla voi neljä lukua yhdistää parittain, jotta summaksi saa aina saman luvun?“ Aihe sellaisenaan ei olisi hullumpi, mutta tekijä ei mielestämme ole muistanut omaa vaatimustaan, jonka hän lausui arvostellessaan Yrjö Weijolan „Nuoruutta ja hulluutta“, että mikään ei saa muistuttaa katsojalle esityksen hullunkurisuudesta, jos mieli tunnelman pysyä särkymätönnä. Seuraava pätkä „Kirjallista“ on paljoa onnistuneempi: lukijan mielenkiinto kasvaa tasaisesti, kunnes lopussa hänet yllättää koomillinen ratkaisu, — koomillinen siitä syystä, että se on aivan toinen kuin oli odottanut. Kolmas kertomus „Venematka“ sen sijaan on mielestämme aivan pilalehtiemme tusinatavaraa, jonka vaikutus on kokonaan perustettu mahdottomiin liioitteluihin. Mutta vale tai liioittelu ei itsessään ole koomillista, vasta sitten kuin tekijä itse, lukija tai joku kolmas *ainakin hetkeksi* näyttää liioittelua uskovan, vaikuttaa se koomillisesti. Niin ei ole mielestämme „Venematkan“ laita. Paljon onnistuneempi on samantapainen,

kokoelman viimeinen jutelma, „Uusi kortteeri", jossa vallattoman mielikuvituksen laukkaamista on tuntuvasti hillitty. Tarinassa „Hermostuminen" on vain loppu koomillinen. Jäljellä olevat viisi kertomusta eivät mielestämme oikein sovi komiikan rajojen sisälle. Ehkä jossain määrin sentään „Kärpänen", mutta missä suhteessa „Kadunlaskija" olisi koomillinen, ei ainakaan tämän kirjoittaja käsitä. Sekä huomio- että kertomakyvyn näytteenä se menee mukiin, mutta „Ensi lempi" ja „Mistä syystä?" voivat tuskin sellaisinakaan puolustaa paikkaansa. „Aino ja Antti" on aiheeltaan kiusallinen. Siitä olisi voinut tulla originelli psykologinen tutkielma Maupassant'in tapaan, mutta humoreskiksi se ei mielestämme kelpaa.

Emme tahtoisi kuitenkaan edelläsanotulla lausua mitään ennustusta tai tuomiota hra Hornborgin merkityksestä humoristisena kirjailijana, varsinkaan kun emme tunne hänen toista julkaisuaan, huvinäytelmää „Virkistysmatka", ja kun sitäpaitsi olemme tavanneet häneltä onnistuneempiakin „paloja" muualla. Ehkäpä on kokoelma hänelle itselleenkin ollut vain oman itsensä etsimistä, sarja luonnoksia, joissa hän on kykynsä eri puolia tunnustellut. Toivottavata olisi että, jos luonto häntä komiikan alalle vetää, hän myöskin ottaisi kutsumuksensa — sekä aiheisiin että tekotapaan nähden — vakavalta kannalta, sillä jos milloinkaan tarvitaan meillä nykyään tervettä pilaa ja virkistävää naurua.

Kirjailijan varsinaisen „ammatin" alalle on tekijällä mielestämme jo melkoiset edellytykset: sujuva kertomatapa ja vaihteleva, runsas sanavarasto. Ensimäisessä kertomuksessa olemme kuitenkin tavanneet joukon kielellisiä mauttomuuksia. Esim. Oli ilta, *myöhäinen* marraskuun ilta ja muuten *myöhäinen* — —; *hämärä* oli käärinyt puut *hämärään* vaippaansa; Alina oli kahden tulen välissä, *eikä missään näkynyt pelastavaa ruiskua,* joka olisi sammuttanut hänen sydämensä ristiriitaisen hehkun ja antanut hänelle rauhan; y. m. s. Kielellinen hirviö on myöskin lause, jossa sisäkkäin ja peräkkäin on ainakin 5 sivulausetta ja joka täyttää kokonaista 12 riviä.

F. L.

AINA, *Vid aftonlampan.* Skizzer och noveller. Tolfte delen. Helsingissä 1904 Söderström & C:o. 203 siv. 8:o. Hinta 3:—

Niihin kirjallisiin tuotteisiin, jotka säännöllisesti joka vuosi ilmestyvät kirjakauppojen joulupöydille, kuuluvat nimimerkki Ainan kertomuskokoelmat „Vid aftonlampan". Ilmoitettavanamme oleva osa on jo 12:s. Kirjallisen maun ja sen aiheuttamien kirjallisten suuntien muutokset eivät ole Ainan kertomuksiin sanottavasti vaikuttaneet, sillä niiden pe-

rustuksena eivät ole olleet ajan vaihtelevat hetkelliset kysymykset ja intressit, vaan on se tekijän uskonnollis-siveellinen maailmankatsomus, joka on määrännyt niiden luonteen. Tällä ei ole sanottu, että tekijä esiintyisi niissä asian kulkuun kuulumattomana siveyssaarnaajana tai panisi henkilöittensä suuhun mielipiteitä, jotka eivät tuntuisi heidän sisäistä ihmistään vastaavan. Suoranaisesta tendenssistä ei mielestämme voi Ainan kertomuksia syyttää. Mutta hän kuvailee mielellään ihmisiä, jotka eivät pintapuolisesti tahdo syrjäyttää elämän vakavimpiakaan kysymyksiä, vaan rehellisesti koettavat voittaa niissäkin oman vakaumuksen. Sellainen henkilö on viimeisen kokoelman pisimmän kertomuksen päähenkilö, tilanomistaja Alvar Hultenberg. Hän on nuori ja innokas ja hänellä on paljon hyviä harrastuksia, joiden avulla hän koettaa kohottaa alustalaisiaan sekä aineellisesti että henkisesti, mutta vasta elämänsä lopulla hän huomaa, että niin kauan kuin noilta harrastuksilta puuttuu syvimpänä sisällyksenä iäisyysaate, puuttuu uskonnollinen perustus, niin kauan niiltä tulee myöskin puuttumaan täydellisen, kauaksi kantavan menestymisen mahdollisuus. Että kirjailijattaren uskonnollisuus ei kuitenkaan ole ahdashenkistä laatua, se käy selville kokoelman ensimäisestä kertomuksesta „Joululomalla“, jossa hän suo sympatiansa paljoa suuremmassa määrässä vapaatapaiselle, hiukan poikamaiselle Helga-neidille kuin poroporvarillisen täydelliselle pastori Olkkoselle.

Ainan kertomistapa on puhtaasti realistista, s. o. hän pysytteleikse tarkasti todellisen elämän pohjalla. Arkielämän piiristä hän löytää kuvattavan arvoista ja kuvaus luisuu tyynesti kuin virta eteenpäin ilman suurempia pyörteitä ja kuohuja. Sillä hänen henkilöiltään puuttuu sellaisia suuria intohimoja, jotka elon virran kuohuille kohottaisivat ja huimaaviin syvänteihin syöksisivät. Kenties on tässä hänen runoutensa heikko puoli, yksitoikkoisuuden vaara, varsinkin jos useampia kokoelmia yhteen menoon lukee.

Mitään jännittäviä tai erikoista omintakeisuutta tavoittelevia eivät Ainan kertomukset ole, mutta se piiri, jonka „iltalampun ääressä“ niitä yhä edelleenkin luetaan, hakeekin niistä luullaksemme muuta kuin vain aikaa tappavaa hetken huvia tai taiteellista nautintoa. Ja olkoon jokaisen suotu valita ravintonsa oman yksityisen makunsa mukaan!

F. L.

Oppikirjoja.

HANNA ANDERSIN, *Helppotajuinen englannin kielen opas.* Helsingissä 1904, Otava. 108. siv. 8:o. Hinta 2: 75.

Lähinnä syynä siihen yhä tuntuvammaksi käypään epäkohtaan, että englannin kielen taito on meidän maassamme kovasti takapajulla toisiin suuriin sivistyskieliin verraten, on epäilemättä sen asema kouluopetuksessa. Useimmissa kouluissa sitä ei lueta ensinkään, ja niissäkin harvoissa, joissa sen oppimiseen on tilaisuutta, sitä pidetään vain ylimääräisenä ja vapaaehtoisena sivuaineena. Niiden suomalaisten, jotka sitä esim. opintoihinsa välttämättä tarvitsevat, täytyy useimmiten hankkia siihen alkeetkin toisten kielten välityksellä, sillä englannin kielen opettajiakaan ei ole kuin harvassa, varsinkaan suomenkielentaitoisia. Kukapa siis olisi oppikirjojakaan laatinut ja ketä varten. Näihin asti on ainoa oppikirja ollut neiti Hanna Andersinin suomentama K. Brekken „Englanninkielen oppikirja", joka ilmestyi jo v. 1891; sekin on suunnittelunsa puolesta katsottova jo vähän vanhettuneeksi, siinä kun näet on erikseen ääntämisoppi, lukukappaleet, kielioppi ja sanaluettelot, ikäänkuin ne muka olisivat, varsinkaan vasta-alkavalle, erikseen opittavia asioita. Viime aikoina yhä suuremmaksi kasvanut kansalaistemme Amerikkaan siirtyminen on tehnyt käytännöllisen ja helppotajuisen englannin kielen oppikirjan tarpeen yhä tuntuvammaksi. Sentähden onkin taitavaksi kielenopettajaksi ja oppikirjain tekijäksi tunnetun neiti Hanna Andersinin viime jouluksi „uusien lähteiden mukaan toimittama helppotajuinen englannin kielen opas itseopiskeleville ja varsinkin siirtolaisille" otettu vastaan suurella mielihyvällä. Sanottakoon se heti, että neiti Andersinin kirja on sekä luotettava että hauska opas, jonka johdolla tekisi mieli jatkaa matkaa pitemmältikin. Lähtien kotoa ja koulusta se vie opastettavansa Lontooseen ja aina Atlantin taakse ja esittää ellei juuri kaikkea mitä hän näkee niin ainakin tärkeimmät asiat, mitä hän matkan varrella tarvitsee ja jotka voivat tehdä sen hauskaksi. Erittäinkin varsinaiseen matkustamiseen kuuluvat seikat, niinkuin „tiketin" osto, rahan vaihdot Englannin ja Amerikan rahaksi, mitat ja painot, laiva- ja junamaksut, ostokset, ruoka ja hotellit y. m. ovat tarkalla asiantuntemuksella esitetyt; neuvotaanpa vielä miten taskuvaraskin saadaan kiinni. Kun opas vielä pitää huolta hyvästä säästä ja terveydestä, niin mikäpä on matkustaessa. Enimmät asiat esitetään keskustelun muodossa. Englantilaisen tekstin rinnalla on ääntämisosoitus ja suomalainen käännös. Välillä on yhtäjaksoisiakin kappaleita, valaisevia kuvauksia, hauskoja kaskuja, sananlaskuja ja muutamia runoja. Useisiin kappaleisiin liittyy hyvin onnistuneita kuvia. Lopuksi on näytteenä vanhanaikuisesta raamatunkielestä muudan psalmi

ja isämeidän-rukous. Kielioppia esitetään eri kappaleiden jälkeen vain sitä mukaa ja sen verran kuin sitä niiden ymmärtämiseksi tarvitaan.

Näin esitettynä tuntuu englannin kieli todellakin sangen helppotajuiselta. Mutta yksi vaikeus siinä on sittenkin, jota mielestämme tämäkään opas ei ole saanut esitetyksi niin helpoksi kuin toivoisi. Se on englannin kielen ääntäminen. Tekijä on ääntämistä merkitessään käyttänyt melkein yksinomaan tavallisia suomalaisia kirjaimia osoittamaan englannin kielen äänteitä ja antanut kirjan alussa kylläkin tarkkoja ohjeita niiden oikeasta ääntämisestä. *Jos* niitä ken osaa oikein tarkoin muistaa ja noudattaa, niin ehkä hän voi näidenkin avulla päästä liki oikeaa ääntämistä. Mutta luulisipa noiden ohjeiden helpommin pysyvän lukijan mielessä, jos hänellä joka sanassa olisi erikoinen, varsinainen foneettinen merkki muistuttamassa suomen kielestä poikkeavaa ääntämistä. Tuon uuden merkin oppiminen ei tietenkään olisi sen vaikeampi kuin itse ohjeenkaan. Oma erikoinen merkkinsä olisi tarpeen ainakin vokaaliäänteelle, joka esim. sanoissa *come* ja *us* on tietääksemme sama, vaikka se tässä kirjassa on osoitettu eri tavalla äännettäväksi: *kom* ja *ös*. Erilaiselta sitävastoin kuuluu vokaaliäänne esim. sanoissa *hear* ja *read,* vaikka se on samalla tavalla merkitty: *hiir* ja *riid*. Suomalaisessa käännöksessä, joka yleensä on kauttaaltaan hyvä, tuntuu alkupuolella joku paikka liian orjalliselta, mielestämme suotta. Esim. siv. 2 „*tässä* huoneessa“ kysytään „kuinka monta tyttöä *siellä* (there) on“; siv. 14 *this day week* on suomennnttu *tästä viikko,* pitäisi kai olla *viikon päästä*. Outo sana on *huonekertoja* merkitsemässä *huoneistoja* (apartments), vanhettunut on muoto *katteini*. Uusi muodostus on *tarjuri,* jota kyllä voi suositella käytäntöön otettavaksi *viinurin* sijaan. Rautateillä on *makuuvaunu,* ei *-vaunut*.

Näillä muistutuksilla emme ole tahtoneet muuta sanoa kuin että kirjassa, joka yleensä tuntuu täysin tarkoitustaan vastaavalta, ei soisi olevan mitään vikaa. Etupäässä tämä tosin on laadittu aikaihmisten käytännöllistä tarvetta varten, mutta tämänsisällyksinen ja näin järjestetty oppikirja näyttäisi meistä erittäin hyvin soveltuvan kouluopetuksenkin alkuasteilla käytettäväksi, sillä lasten ja nuorukaisten harrastusta herättää parhaiten juuri sellainen luettava, joka sisällyksensäkin puolesta on suorastaan sovellutettavissa ilmielävään elämään, josta se on otettukin.

P. W.

Väittelyä.

Alempi maanviljelysopetuksemme.

Muutamia selvityksiä ja kysymyksiä herra A. A. Ihamuotilan kirjoituksen johdosta.

Alemman maanviljelysopetuksen järjestäminen uudelle, oloja ja tarpeita paremmin vastaavalle kannalle on todellakin reformikysymys, joka ansaitsee mitä suurinta huomiota. Hra Ihamuotilalle on oltava kiitollisia siitä, että hän on saattanut tämän tärkeän asian Suomen valistuneimman yleisön, Valvojan lukijakunnan huomion esineeksi. Ja on erityisesti oltava kiitollisia siitä, että hän on valaissut asiaa maanviljelysoppilaan kannalta katsoen, tuoden esiin joukon varsin sattuvia ja teräviä havaintoja. Kirjoituksesta huomaa, että sen tekijällä on lämmin myötätunto sekä maanviljelyskouluissa käypää nuorisoa että yleensä pikkuviljelijöitä kohtaan. Mutta liekö juuri tuo oppilaan, pettyneen ja tyytymättömän oppilaan kanta houkutellut kirjoittajan osaksi valitettavaan yksipuolisuuteen ja liioitteluun, osaksi asian pintapuoliseen käsittelyyn. Kirjoituksen alussa sanotaan, että siinä tehdään selkoa maanviljelysopetuksen »nykyisestä tilasta[1] ja vaikutuksesta nykyisessä muodossaan». Kolmella sivulla (!) on sitten kuvattu tuo nykyinen tila ja sittenkuin vielä parilla sivulla on sivumennen kosketeltu niitä muistutuksia, joita tätä opetusjärjestelmää vastaan on tehty parin komitean mietinnön ja erään julkaisun puolelta, antamalla toiselle komitealle se »tunnustus» ettei se muka tutkittuaan vastaavia oloja ulkomailla ole niistä löytänyt mitään aihetta uudistusehdoituksiin (!), tulee kirjoittaja varsinaiseen aineeseensa — oppilaan havaintoihin ja kokemuksiin — joilla hän koettaa osoittaa, ettei kaksivuotisia maanviljelyskouluja »niiden nykyisessä muodossa ole siedettävä»[1] (siv. 187).

Kun hra Ihamuotilan kirjoitus, ansioistaan ja monista varsin oikeutetuista huomautuksistaan huolimatta, asettaa kokonaisen ryhmän sivistystyön suorittajia epäoikeutetusti nurjaan valoon ja antaa oloista väritetyn, yksipuolisen kuvan, ei allekirjoittaja, tuntien läheltä maanviljelyskoulujen toimintaa ja ollen lähellä myöskin kyseessä olevaa vuoden 1902 maanviljelysseurojen komiteaa, ole voinut olla kynään tarttumatta tehdäkseen muutamia oikaisuja ja kysymyksiä. Katson siihen olevan sitä enemmän syytä, kun eräästä viivanalaisesta huomautuksesta voi päättää, että hra Ihamuotila aikoo asiaan vielä laveammin palata. Kun allekirjoittajalla

[1] Harvennus allekirjoittaneen.

tällä kertaa on vain rajoitettu tila aikakauskirjassa käytettävänään ja yksityiskohtaisemmat, suorastaan ammattiasioita koskevat seikat lienevät soveliaimmin ammattilehdissä selviteltävät, on pakko tyytyä vain muutamiin lyhyisiin huomautuksiin:

1) Tämän kirjoittaja tuntee yhdessä lukemattomien kansalaisten kanssa joukon maanviljelyskoulutilain omistajia, johtajia ja opettajia, jotka ovat uhranneet elämäntyönsä, lämpimän harrastuksensa, jotkut vähät pääomansakin palvellakseen Suomen maanviljelystä maanviljelyskoulujen työn kautta. Näitten työ on puutteistaan huolimatta ei ainoastaan siedettävää, vaan muiden, ennen kaikkea valistuneiden kansalaisten tunnustusta ansaitsevaa. Tätä tunnustusta ei kiellä se valitettava tosiseikka, ettei tällläkään alalla puutu niitä, jotka ovat ehkä itsekkäisyydestä työhön antautuneet, ei myöskään se, että näistä viimemainituista jotkut laskuissaan ovat pettyneet ja sitten päästäkseen laitoksista irti ehkä kuvittelevat tilaa myödessään etuja ostajalle sellaisiksi kuin ennen itse. Normaalioloissa ei maanviljelyskoulun pito ole afääriä valtiolle eikä koulua pitävälle yksityiselle.

2) Kun hra I. kuvaa kouluun lähtevän pojan kotioloja ja edellytyksiä, niin hän — nähtävästi tuntematta oloja maassamme laveammalti — ihannoi ne sellaisiksi, että tulee ihmetelleeksi, miksi poika ollenkaan on maanviljelyskouluun lähtenyt. Ei kätevyys, ammattitaito, ahkeruus eikä maahenki ole kuitenkaan niin ihanteellisella kannalla, muuta kuin poikkeusoloissa. Mutta kun maanviljelyskoulutila agronomeineen, pehtoreineen, asumuksineen otetaan käsille, niin pistää vastakkainen poikkeuskokemukseen perustuva räikeä väritys siinä määrin esiin, että vain koulutilan nimen mainitseminen puuttuu. Tasapuolisuuttako?[1]

3) Komitea vuodelta 1902 on mietintönsä V luvussa (alkaen sivulla 72) laveasti selvitellyt kysymystä »missä määrin ovat tähänastiset alemmat maanviljelyskoulut täyttäneet pikkuviljelijäin tarpeita?»

4) Sama komitea tekee koko joukon perusteltuja ehdoituksia maanviljelysopetuksen hankkimiseksi pikkuviljelijöille ja perustuvat nämä osaksi ulkomaiden uusimpiin kokemuksiin osaksi kotimaan kokemuksiin. (Katso hra I:n kirjoitusta siv. 186.)

5) Maanviljelyskouluja koskeva asetus vuodelta 1896 on vielä voimassa. Olisiko kaikki entinen toiminta tällä alalla heti lakkautettava, vaikka ei mitään uutta ole vielä täysin valmiina, ehdoituksina ja anomuksina vain.

6) Mitä olisi sanottava hallituksesta, joka v. 1896 vahvistaa ohjelman, suosittaa sen noudatettavaksi ympäri lavean maan, jossa on eri kehitysasteet, hyvin erilaiset olot ja tarpeet, ja jo v. 1905 tai 1906 olisi

[1] Väritystä ei suuresti miedonna sivulla 195 oleva »silitys».

valmis repimään alas kaiken. Jos v. 1896 on erehdys tehty, niin ei sitä ole korjattava toisella erehdyksellä v. 1906. Uutta luotakoon, ilman että kaikki vanha samalla revitään. Kilpailkoon uusi voimiaan koetellen vanhan kanssa, näyttäköön kansa itse, mitä se suosii. Jos vanha on huono, niin itsestään se lahoo.

7) Seuraavat tosiseikat antakoot valaistusta siihen, millä kannalla uudistuspyrinnöt tällä hetkellä ovat. Eräs valtion tilalla oleva käytännöllinen maanviljelyskoulu on ehdoitettu muutettavaksi maamiestalvikouluksi. Toiselle tilalle on ehdoitettu perustettavaksi maamieskoulu rinnakkaisosastoksi vanhalle käytännölliselle koululle. Nämä odottavat ratkaisua senaatissa. Siellä odottaa myöskin ratkaisuaan ainakin 4 eri anomusta talvikoulujen perustamisesta eri osiin maata. Muutamien kansanopistojen yhteydessä on maamiesosastoja. Nykyisistä käytännöllisistä maamieskouluista on maanviljelyshallitus ehdoittanut syksyyn 1906 mennessä lakkautettavaksi tällä kertaa 3. (Kaikkien maanviljelyskoulujen kontrahtiaika ei nyt yhtaikaa ole päättymässä.)

8) Jotkut, todella hyvien maanviljelyskoulujen pitäjät ovat ilmoittaneet, että he milloin tahansa olisivat valmiit luopumaan kouluistaan, jolleivät olisi vajaata 10 vuotta sitten uhranneet kymmeniä tuhansia rakennuksiin y. m., jotka jäisivät hyödyttömiksi heidän tiloilleen, ennenkuin ovat ennättäneet niistä paljon etua nauttia.

Lopuksi pyytää tämän kirjoittaja lausua vakaumuksensa siitä, ettei alempi maanviljelysopetuksemme suinkaan ole tyydyttävällä kannalla — esim. herra I:n aivan oikein huomauttama taloudellisen opetuksen heikkous, monia muita mainitsematta, kaipaa parannusta — ja ettei maanviljelysopetus ennen kaikkea ole likimainkaan riittävä. Uudistuksia kaivataan, mutta siinä tarvitaan kaikki voimat, niin vanhat kuin uudetkin. Kehityksen tulee kuitenkin tapahtua terveesti ja tasaisesti, ilman repimisiä ja mullistuksia, ilman intohimoja ja mielten katkeroittamisia. Toivottavaa myöskin on, että hra Ihamuotila, näistä huomautuksista huolimatta, jotka allekirjoittaja on katsonut olevansa velvollinen julkaisemaan, käyttää edelleenkin kykyään ja työtään tämän tärkeän asian valaisemiseksi ja edistämiseksi — mutta sittenkuin siihen on paremmin syventynyt.

Helsinki, 30 p. huhtik. 1905.

U. Brander.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta: *Aleksis Kivi*, Seitsemän veljestä. 2: 25. — *Yrjö Koskinen*, Kansallisia ja yhteiskunnallisia kirjoituksia. Ensimmäinen osa 1851—1862. 2 vhk. 1: 75. — *J. J. Rousseau*, Émile eli kasvatuksesta. Suom. Jalmari Hahl. 8: —. Suomen kansan sävelmiä. Toinen jakso. Laulusävelmiä. 2 vhk. 3: —.

Teollisuushallituksesta: Teollisuustilastoa vuodelta 1902. Jälkim. osa.

Werner Söderström Osakeyhtiöltä: *Zach. Topelius*, Lukemisia lapsille. Suom. 11 vhk. —: 75. — — —, Pieniä kirjoitelmia. Suom. 1, 2 vhk. à —: 55. — *K O. Lindeqvist*, Yleinen historia. 41—48 vhkt. à —: 55. — Joh. Ludv. Runebergin teokset. 20 vhk. —: 65. — *J. E. Rosberg*. Maa ja kansat. 15 vhk. —: 55. — *H. C. Andersen*, Satuja ja seikkailuja. Suom. Maila Talvio. 1 ja 2 vhk. à —: 25. — Uusi Siperia. 5 vhk. —: 65. — *Hall Caine*, Tuhlaajapoika. Suom. 3 ja 4 vhk. à —: 40. — *Bernhardin de Saint-Pierre*, Paul ja Virginia. Suom. O. A. Joutsen. 1: —. *O. Relander*, Lasten puutarhahommat. —: 25. — *C. G. Rosenius*, Lepohetkiä Jumalansanan ääressä. Suom N. E. W. Jälkim. osa. 1: 25. — Pyhä muisto. 3 vskrt. —: 15. — Keksintöjen kirja. Toimittanut Wihtori Peltonen. 10 vhk. —: 65. — *Alice Gray*, Kotkakallio. Suom. T—l. —: 85. — *Juhani Aho*, Lastuja II. Toinen painos. 2: 75. — *Maila Talvio*, Kauppaneuvoksen kuoltua. 1: 75.

Otavalta: *Bering Liisberg*, Ranskan vallankumous 1789—1799. Suom. Kaarlo Blomstedt. 1 vhk. —: 50. — *Th. Rein*, J. V. Snellmanin elämä. 24 vhk. —: 50. — *Paul La Cour* ja *Jac. Appel*, Maailman rakenne ja luonnonvoimat. Suom. Yrjö Tuomikoski. 2 vhk. —: 75. — Valikoima H. C. Andersenin satuja. Suom. Helmi Setälä. 1:85.

Herättäjältä: *M. Rosendal*, Suomen herännäisyyden historia XIX:llä vuosisadalla. Toinen osa. 1 vhk. 3:75. — *F. W. Krummacher*, Elija Thisbiläinen. Suom. Otto Rosendal. 3 vhk. 1: 80.

K. J. Gummeruksella: *Henry Ussing*, Evankeliumin voittokulku kautta maailman. Suom. Jaakko Gummerus. 18 ja 19 vhk. —: 80. — *L. Schneller*, Jesuksen seurassa. Suom. A. J. Pietilä. 3 ja 4 vhk. à —: 35. — *Natanael Beskow*, Saarnoja. Suom. M. J. 1 vhk. —: 80.

Söderström & Co:lta: *M. Borodkin*, Kriget vid Finlands kuster 1854—1855. 1 vhk. 2: —. — *Hellmuth Mielke*, Ett själslidande. Kääntänyt Anna Manninen. 2: —. — *M. Thors* ja *Algot Jansson*, Svensk ordlista. Toinen painos. —: 50.

Heliokselta: *J. E. Rosberg*, Land och folk. 9 vhk.

G. W. Edlundilta: *Tor Carpelan*, Finsk biografisk handbok. 16 vhk. (suppl.) 4: —. *Eliel Vest*, Johan Vilhelm Snellman. II. 2: 25.

Boman & Karlsonilta: *Otto Sverdrup*, Uusia maita. Suom. 20, 21 vhk. à —: 55. — *Urho Haapanen*, Herra Koulumestari. —: 50. — *K. O. Tanner*, Rikkaus ja rakkaus. 1: —.

G. L. Söderströmiltä: *Gustav Frenssen*, Kylässaarnoja. Suom. Yrjö Lindstedt. 5 ja 6 vhk. 1: 20. — *E. Skovgaard-Petersen*, Usko ja ajallinen menestyminen. Suom. Heikki Ekman. 2 vhk. —: 85. — *E. A. Granberg*, Hedelmänkäyttäminen. Suom. 1: 25.

Väinämöiseltä: *Aatto M.*, Piirteitä rauhanliikkeestä. —: 50.

Antti Hautalalta: *N. R. af Ursin*, Työväen kysymyksiä. V. —: 75. — — —, Muistelmia matkoilta pohjoiseen ja etelään. 1: —.

Etelä-Pohjanmaan nuorisoseuralta: Vuosikirja 1904. 1: —.

Tekijältä: *M. Simo*, Kipunoita ja katkelmia. —: 75.

Kansakoulunlehti, n:ot 6, 7,: S. K., Millainen on sivistyksemme? — A. J:nen, Oppilastöitä koulun arkistoon. — A. Kohonen, Piirteitä nykyajan piirusrustuksesta. — O. L., Vuorokurssit ja rinnastusperiaate. I.

Yhteiskuntataloudellinen aikakauskirja, n:o 2, August Hjelt, Suomen siirtolaisliikkeestä. — Ernst Neovius, Piirteitä Suomen valtiovarainhallinnon historiasta, II. — Santeri Ingman, Juovutusjuoma-asia nykyisillä valtiopäivillä.

Virittäjä, n:ot 2, 3,: H. A. Riipinen, Barthold Vhaelin kieliopissaan antamat tiedot suomen murteista. — Heikki Ojansuu, Kaksi konsonanttia sanan alussa suomen kielessä. — Jalo Landgren, Suomalaisista lainasanoista pohjoisvenäläisissä murteissa. — Adolf V. Streng, Muutamia rohkeita ehdotuksia kysymyksessä muukalaisten sanain mukautumisesta suomen kieleen.

Dansk Tidskrift, huhtik.: Karl Mortensen, H. C. Andersen og hans Eventyr. y. m.

Nutid, n:ot 3—4.
Suomen urheilulehti, n:o 3.
Pellervo, n:ot 1—3.
Kanerva, n:ot 7—8.
Teollisuuslehti, n:ot 5—7.
Lukutupa, n:ot 4—6.
Kyläkirjaston Kuvalehti, A-sarja n:ot 3, 4. B-sarja n:o 3.
Puutarha, n:o 3.
Alempi kansanopetus, n:o 4.
Suomen kirjakauppalehti, n:ot 4—6.
Euterpe, n:ot 3—16.
Postimees, n:ot 41—85.

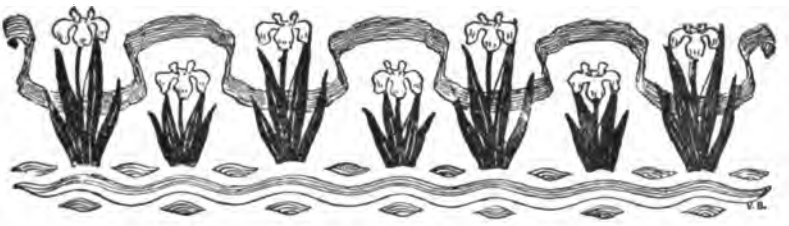

Shakespearen Hamlet.

Kirjoittanut

CHR. COLLIN [1].

Shakespearen Hamlet lienee maailmankirjallisuuden kiistanalaisin henkilö ja se, jota sekä taiteilijat että tiedemiehet ovat tulkinneet mitä erilaisimmilla tavoilla. Monien tutkijoiden ponnistusten ja sen valon avulla, jonka uudempi sielutiede on luonut Hamletin tapaisten luonteiden sieluntiloihin, on kuitenkin käynyt mahdolliseksi muodostaa itselleen jotenkin varma käsitys tästä merkillisestä taideluomasta. Luotettavimman ja samalla havainnollisimman kuvan saamme käymällä historiallista tietä ja tutkimalla, miltä Hamlet näytti, ennenkuin Shakespeare otti hänet *omaksi* lapsekseen, ja miten hän kehittyi ja muuntui Shakespearen tietoisuudessa.

Tarina Tanskan prinssi Hamletista eli Amleth'ista on kerrottu Saxon latinaisessa kronikassa vuoden 1200:n vaiheilta. Renessansin aikana, kun traagillisten sankarien kysyntä oli suuri, kuvaili tanskalaisen kuninkaanpojan elämää italian kielellä Bandello ja hänen mukaansa ranskaksi Belleforest. Belleforest'n „Traagillisia kertomuksia" (vuodelta 1570) käännettiin myöhemmin englannin kielelle. Mutta tätä käännöstä tunnemme vain yhden painoksen, joka on myöhempi kuin Shakespearen näytelmä

[1] Norjalainen tekijä, joka on tutkielmansa omistanut pohjoismaisten teatterien taiteilijoille, on suonut, että hänen kirjoituksensa saatettaisiin myöskin suomalaisten näyttelijöiden luettavaksi. Käännöksen on suorittanut Fredr. J. Lindström.

(1608), niin että emme uskalla lähteä siitä otaksumasta, että Shakespeare olisi sen lukenut, ennenkuin hän loi Hamletinsa. Mutta onhan hän kuitenkin voinut lukea ranskalaisen alkuteoksen.

„Hamletin, Tanskan prinssin, traagillinen tarina William Shakespeare'n kirjoittama", ilmestyi kahtena nelitaite-painoksena Lontoossa vuosina 1603 ja 1604 ja oli todennäköisesti esitetty ensimäistä kertaa v. 1602, vuotta ennen kuningatar Elisabetin kuolemaa. Mutta jotenkin varmana voi pitää, että Shakespeare ei ole ensimäinen englantilainen näytelmänkirjoittaja, joka saattoi tanskalaisen prinssin näyttämölle. Jo niin varhain kuin v. 1587 tai 1589 tapaamme kirjailija Nash'illa viittauksen murhenäytelmään Hamletista. Ja muuan toinen englantilainen kirjailija, Lodge, puhuu v. 1596 haamusta, joka huusi surkeasti teatterissa kuin osterinkaupustelija: „Hamlet, kostoa!" Eräs saksalainen Shakespeare-tutkija, professori Sarrazin, on omaksunut ja tehnyt uskottavaksi Malone'n arvelun, että tuo vanhempi näytelmä Hamletin kostosta olisi Thomas Kyd'in, „Espanjalaisen murhenäytelmän" tekijän, kirjoittama. Tässäkin siis, kuten niin usein, loi Shakespeare mestariteoksen runoilemalla uudestaan vanhemman näytelmän. Kun Shakespeare on suurin kaikista näytelmänkirjoittajista, riippuu se osaksi siitä, että hän verrattain itsettömästi ja alkuperäisyydestä välittämättä käytti hyväkseen kaikkea, mikä edeltäjien työssä oli hyvää. Hän kehitteli melkein aina jo ennen muokkailtua ainetta. Samalla tavalla oli vanha kreikkalainen draama saavuttanut niin tavattoman korkean kehityksen. Dramatikot kehittelivät niitä sankariluonteita, joista vanhat eepilliset runoilijat olivat kertoneet. Ja toinen näytelmäkirjoittaja otti aineen toiselta perinnöksi.

Shakespearen aikana oli tavallaan eduksi, että kirjallinen kultuuri oli siksi vähän kehittynyttä, ettei näytelmärunoutta luettu varsinaiseen kirjallisuuteen kuuluvaksi. Yksilöllinen omistusoikeus ei ollut varsinkaan tällä alalla saavuttanut nykyistä melkein liiallista kehitystä. Melkein kaikissa teoksissaan on Shakespeare toisten runouden uudestaanrunoilija. Ja uudestaanrunoileminen on todennäköisesti alkanut siten, että hän aivan yksinkertaisesti ei voinut nähdä tai lukea ihmisluonteista niiden itsestään kehittymättä ja muuttumatta hänen tietoisuudessaan. Hänen mielikuvituksessaan ne kävivät niin *eläviksi,* että niiden oli pakko noudattaa vaihtelun ja kasvamisen lakia, joka on ominaista kaikelle, mikä elää. Hänen sielunelämänsä omaksumina tulivat henkilöt kuten kasvit is-

tutetuiksi hedelmällisempään maaperään ja lämpöisempään ilmanalaan. Ne työnsivät uusia vesoja tai saivat uusia ominaisuuksia; ne muodostuivat välttämättä tämän merkillisen ihmisen elintarpeiden mukaisiksi. Oli kuin ne olisivat muuttuneet osiksi hänen elimistöään, kasvaneet kiinni siihen ja muodostuneet hänen elämänhalunsa elimiksi. Näiden kaikkien ihmisluonteiden avulla, jotka hän kasvatti ja joihin hän valoi uuden hengen omasta hengestään, voi tämä vaatimaton näyttelijä, „lordikamariherran palvelija" tai myöhemmin „kuninkaan palvelija", elää niin sanoakseni moni-personallista elämää. Kuten äiti elää laajentunutta elämää poikiensa ja tyttäriensä avulla, eli hän monikertaista elämää mielikuvituksensa lasten avulla. Mitä enemmän hän antoi niille nuoruutensa ja miehuutensa parhaita voimia, sitä enemmän ne muuttuivat *hänen* omikseen. Kiistämättömin omistusoikeus on se, joka perustuu siihen, että ihminen on antanut jotain elinvoimastaan jonkun aineen muodostamiseksi; on pantu osa itseä oman itsensä ulkopuolelle. Minkä työn ja minkä elämänhalun on nyt Shakespeare pannut Hamlet-luonteeseen ja niihin henkilöihin, jotka yhdessä hänen kanssaan muodostavat yhtenäisen olentoryhmän (jotain sentapaista, jota kasvitieteilijät sanovat „koloniaksi", yhdyskunnaksi), — tämä on suuri kysymys.

Verratessamme Saxon ja Belleforest'n esitystä Hamletista Shakespearen esitykseen, huomaamme heti, että Hamletilla vanhassa tanskalaisessa kertomuksessa kovasta kohtalostaan huolimatta oli kuitenkin jotenkin suuressa määrin onni mukanaan ja että hän onnistui kostajana, kun hän sen sijaan Shakespearella on kokonaan epäonnistunut kostaja. Saxon ja Belleforest'n kertomuksissa onnistui Hamletin loistavasti kostaa isänsä, polttamalla sisälle hovimiehet, kuninkaan neuvonantajat ja rikostoverit, ja pistämällä kuoliaaksi kurjan velisurmaaja-kuninkaan. Sitten Hamlet kruunataan onnellisesti kuninkaaksi ja lähtee Englantiin, jossa hänen onnistuu pelastua englantilaisen kuninkaan murhayritykseltä. Hän päinvastoin surmaa tämän ja palaa sitten takaisin Tanskaan mukanaan kokonaista kaksi puolisoa. Mutta tällainen menestys olikin liikaa. Toinen puoliso, muuan skottilainen prinsessa, kavaltaa hänet hänen sedälleen ja Hamlet saa nuorena surmansa.

Jo Belleforest ymmärtää Hamletin traagilliseksi henkilöksi, koska hän surullisesti kadottaa isänsä ja saa traagillisen lopun. Mutta englantilaisella näyttämöllä käy Hamlet vielä paljoa traagillisemmaksi. Voi

sanoa, että siinä juuri on Hamlet-luonteen kehistyshistoria. Näyttämöllistä esitystä varten tarina supistettiin siten, että Hamlet jo isänsä kostajana muodostui traagilliseksi henkilöksi. Hän sortui *samalla* kuin kosto tuli täytetyksi. Syylliset ja syyttömät vedettiin samaan pyörteeseen, — kaikkia kohtasi saman kohtalon sokea raivo.

On aivan todennäköistä, ettei se ole Shakespeare, vaan hänen englantilainen edeltäjänsä, joka ensimäisenä esitti Hamletin tositraagillisena kostajana ja siten loi uuden Hamlet-luonteen. Että kertomus supistettiin kauhurikkaaksi mahtavaan mieshukkaan päättyväksi murhenäytelmäksi, on tyyliltään Kyd'in „Espanjalaisen murhenäytelmän" mukaista, jossa sitäpaitsi myöskin tapaamme kostoajanoovan kummittelijan eli „hengen", ja näytelmän näytelmässä. Mieltymystä kauhuisten kohtalojen esityksiin kiihoitti suuresti tutustuminen Senecan kymmeneen latinalaiseen tragediaan, jotka viisi eri englantilaista yliopistomiestä käänsi englannin kielelle kuningatar Elisabetin hallituskauden alkupuoliskon kuluessa (1559—1581). Aikana, jolloin näitä kappaleita pidettiin suurina klassillisina esikuvina, oli englantilaisen näytelmänkirjoittajan melkein mahdotonta lukea Belleforest'n kertomusta Hamletin kostosta kuvittelematta sitä kokonaisuudessaan Senecan tyyliseksi näytelmäkappaleeksi. Jokaista traagillista kohtaloa katsottiin ehdottomasti Senecan silmillä. Ei mikään ole tarttuvampaa kuin esikuvallisen taiteilijan valikoiva ja järjestävä katsantokanta. Harva tai ei kukaan katselee maailmaa yksinomaan omin silmin.

Seneca hekkumoi hirveiden onnettomuuksien kuvaamisessa. Ja Englannin kansa itse oli vähän ennemmin, varsinkin „verisen Marian" aikana, kokenut kamalia taisteluita. Euripideenkin mukaiset runojäljittelyt elvyttivät samaa makua, jota lisäksi italialaiset ja ranskalaiset Senecan ja muiden klassikoiden tapaan kirjoitetut murhenäytelmät vahvistivat. Pidettiin ylevänä, antiikkisena taiteena antaa sankarin tai sankarittaren kokea hirveitä onnettomuuksia ja antaa syyllisten ja syyttömien sortua saman kohtalon myrskyssä. Hengenvaaran ja kaikenlaisten kauhujen alaisilla ihmisillä leikkiminen näyttämöllä oli näytelmänlaji, joka sopi sotaiselle yhteiskunnalle ja rauhattomalle ajalle, jolloin jokaisen uljaan miehen tuli varoa pahinta.

Kun Senecan hirmunäytelmät joksikin ajaksi pääsivät muotiin Italiassa, Ranskassa ja Englannissa, olivat siihen epäilemättä syynä todellisesta elämästä, varsinkin kansalaissodan kauhuista ja kamalista kulku-

taudeista, saadut vastaavat vaikutelmat. (Rutto oli siihen aikaan tavallinen vieras Lontoossa.) Halu nähdä Senecan silmillä oli muutakin kuin vain ulkonaista, opinnaista antiikkisten esikuvien jäljittelyä. Se riippui renessansin uudesta maallisen elämän ja sen etujen arvioimisesta. Ihmiselo oli saanut suuremman arvon sellaisenaan, ei vain toisen elämän valmistuksena. Siksi tuntui myöskin tämän elämän kova kohtalo traagillisemmalta. Keskiajan uskonnollisimpana aikana ajatus *tulevan* elämän turmiosta oli erityisesti kiihoittanut mielikuvitusta ja herättänyt suurimman mielenliikutuksen.

Renessansin ajalla runoilijat, koskapa he ovat muita herkkätuntoisempia, ehdottomasti pyrkivät mukautumaan sellaiseen maailmaan, jossa isottiin voimakasta onnea, mutta milloin tahansa voitiin tavata julmin onnettomuus. Pyrittiin ehdottomasti ikäänkuin karaistumaan kokemallla vastoinkäymisen kaikkein pahimpia muotoja mielikuvituksen maailmassa. Se oli suojelevaa rokotusta tai jonkinlaista tapaturmavakuutusta. Totuttauduttiin siihen ajatukseen, että onnellisimmissa asemissa olevia, kuningasta tai prinssiä, voi äkkiä kohdata hirmuinen onnettomuus. Juuri siksi että tavoiteltiin suurinta onnea, pyrki mielikuvitus myöskin tuntemaan suurinta onnettomuutta. Varjot kävivät vahvemmiksi, koska kaikkien elämänarvojen yli lankesi loistavampi valo. Sama seikka sattui nyt melkein kaikissa Europan maissa, mikä oli tapahtunut Ateenassa suurien, mutta veristen Persialaissodissa saatujen voittojen jälkeen. Elämä sai suuremman arvon. Kaikki värit kävivät voimakkaammiksi. Veripunainen kävi verisemmäksi, varjomusta mustemmaksi, samalla kuin aurinko valaisi maallisia oloja kultaisemmalla hohteella.

Tämä mielestäni selittää, että traagillinen taide kukoistaa juuri niinä aikoina, jolloin asetetaan elämälle suuria vaatimuksia. Silloin ovat pettymykset syvimmät; silloin on vastakohta onnen ja onnettomuuden välillä suurin. Silloin halutaan myöskin hartaimmin sellaista traagillista taidetta, joka rohkenee leikkiä hirveimmillä onnettomuuksilla ja imee niistä kaikista makeutta. Suurina nousuaikoina, kuten Englannissa kansalaissotien ja uskonsotien päätyttyä, ja varsinkin espanjalaisen Armadan kukistamisen jälkeen, osoittivat kaikki elämän onnettomuudet jyrkemmän vastavaikutuksen niihin suuriin toiveihin ja vaatimuksiin nähden, joita elämälle asetettiin. Tämän katsantokannan valossa voi helposti ymmärtää sellaisia luonteita ja kohtaloita kuin oli kuningatar Eli-

sabetin onneton suosikki Robert Devereux, Essexin jaarli, joka tahtomatta ja voimatta kärsiä mitään alentumista korkeasta onnenasemastaan päätti loistavan elämänsä maankavaltajana mestauslavalla v. 1601, vuotta ennen kuin Shakespearen Hamlet esitettiin näyttämöllä. Ja sama seikka selittää myöskin sellaiset Shakespearen sen aikuiset sankarit, kuin Hamletin, Troiluksen, Otellon, Learin ja Timon Atenalaisen. Tässä on meillä luullakseni avain ymmärtääksemme näitä luonteita ja itse Shakespearen sisäistä kehitystä tänä elämänsä jaksona.

Eräässä nuoruudenrunossaan, „Venus ja Adonis", on Shakespeare huomauttanut vastakohdasta ihmisen jumalallisen kauneuden ja ihanuuden — kauneuden, jonka rinnalla päivän aurinko ja yön kuu saavat hävetä — ja toisaalta ihmiselämän sellaisten kamalien onnettomuuksien välillä, kuin horkka, rutto ja „ytimiä-syövä" sukupuolitauti ja paiseet ja „suru ja kirottu epäilys", sairauksia, joista pienin voi hetken taistelussa voittaa inhimillisen kauneuden. („Venus ja Adonis", säkeet 730—748). Lisäksi tuli se, että kuolema, rakkaiden kuolema, tuntui juuri sellaisina aikoina, jolloin elämä oli saanut suuremman arvon, vielä traagillisemmalta kuin ennen.

Traagillinen taide, joko näytelmänä tai kertomuksena, pyrkii sellaisina aikoina elintarpeen voimalla esille. Se ehdottomasti kehittää jotakin elämänylentävää itse suurista onnettomuuksistakin. Ensiksikin voimakkaan *mielenliikkeen,* koottuna ja ilmaistuna intohimoisessa ja muotokelpoisessa puheessa, kuten englantilaisen renessansi-draaman kaikuvassa mahtikielessä. Kohtalon myrskyn kuvasta („the storms of fortune" kappaleessa „Troilus ja Cressida") johtaa taide tuntemuksen ihmisvoimien paisumisesta vaaran ja vastuksen jännityksen alaisina. Traagillinen taide viljelee puhtaana vaistomaisesti kaikkea, mikä rajun onnettomuuden kuvissa on kiihoittavaa ja karaisevaa. Eihän runoilija eikä katsoja itse koe fyysillisiä onnettomuuksia, paitsi sangen miedonnetussa mielikuvitusmuodossa. Mutta mielenliikutusten jännityksen, uljuuden ja taisteluinnon nousun, sankariuden täydellisen päänsäpystynä-kantamisen voi kokea jonkinlaisessa puhdasviljelyksessä.

Siten tragedia on jossakin määrin apuna lieventämässä todellisen elämän murhenäytelmien vaikutuksia. Onnea etsivän mielen, onnettomuuksille herkän sydämen, ja todellisen elämän kovien kolausten välille luo taide kuvamaailmansa, jossa traagilliset kohtalot koetaan paljoa lem-

peämmällä tavalla kuin tosielämässä, ja kuitenkin hurmaavalla tavalla. Traagillisen taiteen hämmästyttävän rikas kukoistus kuningatar Elisabetin ja Jaakko I:n Englannissa on todennäköisesti täten selitettävissä. Tässä on myöskin mielestäni Shakespearen oman suuren Hamletilla alkavan traagillisen ajanjakson pääselitys. Sarjalla suuria murhenäytelmiä, joissa runoilija on esittänyt katkerasti pettyneiden ja henkisesti myrkytettyjen ihmisten murhenäytelmän, on hän epäilemättä suojellut itseään samanlaiselta myrkytykseltä. Antaessaan luonteille sellaisille kuin Hamlet, Otello, Lear, Timon ja Coriolanus hengen omasta hengestään, on hän pääasiallisesti voittanut takaisin sen henkisen terveyden, jonka häneltä jossain määrin oli riistänyt isän kuolema v. 1601 ja ehkäpä myöskin suru siitä, että hän samana vuonna äkkiä menetti suosijansa, Essexin ja Southamptonin jaarlit. Kokiessaan „desillusionismin“ ja pessimismin sielunsairautta kuvien maailmassa on hän päässyt kokemasta samantapaista traagillista kohtaloa todellisuudessa.

Shakespearen Hamlet herättää aivan erikoista mielenkiintoa, ei yksin itsessään, vaan sivusmiehenä kokonaisessa traagillisten luonteiden sarjassa, jonka synnytti kriitillinen ajanjakso tuon suuren ihmiskuvaajan elämässä. Ymmärtääksemme tätä luonnetta pitäkäämme sitä jonkinlaisena sielullisena elimenä, jonka Shakespearen oma elämänhalu ja itsesäilytysvietti on luonut. Siksi on tärkeätä tarkastella, miten tämä luonne on syntynyt, — minkälaisena Shakespeare sen tapasi ja minkälaiseksi hän sen ehdottomasti uudestaan muodosti, itsensä ja aikansa käytettäväksi suojelevana tai auttavana elimenä elämäntaistelussa.

* *
*

Olemme nähneet, että joku vanhempi englantilainen näytelmänkirjoittaja, todennäköisesti Thomas Kyd, oli vanhasta tanskalaisesta taruhenkilöstä luonut traagillisen sankarin Senecan kostotragediojen tapaan. Mieltymys ylen-traagillisiin kohtaloihin oli vahvasti kehittynyt jo ennemmin kuin Shakespeare ensi kertaa esiintyi dramatikkona. Ajalta itseltä sai hän traagillisen tajun lahjaksi. Murhenäytelmä oli ajantarve. Tila ei salli syventyä kaikkiin yksityiskohtiin. Mutta koetan antaa käsityksen Hamlet-luonteen kehityshistorian pääkohdista.

Senecan murhenäytelmä Thyesteestä alkaa siten, että Tantaluksen varjo eli kummittelijahaamu, Umbra Tantali, jonka manalasta tuo muuan

raivotar eli kostotar, ilmestyy. Senecan „Agamemnon“ alkaa siten, että Thyesteen varjo nousee manalasta ja iloitsee siitä, että hänen poikansa Aigisthos nyt on kostava Agamemnonille.

Luultavasti alkoi myöskin vanhin englantilainen Hamlet-tragedia siten, että muutamien johdantorepliikkien jälkeen ilmestyi kummittelija, joka vaati poikaansa Hamletia kostamaan. Edellä esitetyssä Lodgen lausunnossa mainitaan, että haamulla, joka huusi niin surkeasti: „Hamlet, kostoa!“ — oli kypäränsilmikko. Henki eli haamu oli siis puettu ritarivarustuksiin kuten Shakespearen kappaleessa.

Tantalidein tarussa, sellaisena kuin se esitettiin kreikkalaisella ja sittemmin roomalaisella näyttämöllä, tapaamme kokonaista kaksi Hamletintapaista isänkostajaa, nimittäin Aigisthoksen, joka kostaa isänsä Thyesteen, ja Oresteen, joka kostaa isänsä Agamemnonin puolesta. Niinikään kaksi naista muistuttaa Hamletin äitiä, nimittäin Atreuksen puoliso ja varsinkin Klytaimnestra. Erittäin silmäänpistävä on Hamletin ja Oresteen, Agamemnonin ja Klytaimnestran pojan, yhtäläisyys. Orestes ei tosin esiinny ainoassakaan Senecan kymmenestä murhenäytelmästä. Mutta hänet tunnettiin hyvin kreikkalaisten murhenäytelmien käännöksistä ja jo v. 1567 oli John Pickering eräässä „välinäytelmässään“ tuonut hänet englantilaiselle näyttämölle.

Renessansin uusi traagillinen taide oli myöskin Italiassa ja heti sen jälkeen Ranskassa alkanut Senecaa jäljittelemällä. Sekä Gerald'in kappaleessa „Orbecche“ (1541) että Jodelle'n näytelmässä „Cleopatre“ (1552) tapaamme haamun ja muita klassillisia lainoja.

Englantilainen Hamlet alkoi siis antiikki-tyylisen murhenäytelmähenkilön tapaan kuten Orestes ja Senecan kostajat. Verinen kostonäytelmä, jossa toiminta oli rajua, ja jossa molemmat taistelevat puolet sortuivat, — sellaisen esityön Shakespeare nähtävästi tapasi valmiina. Useimmat henkilöt vieläpä kohtauksetkin olivat vanhasta tarinasta ja vanhemmasta näytelmästä tunnettuja. Shakespearen neron tehtäväksi oli melkein yksinomaan jäänyt uuden sielun antaminen henkilöille. Hän näyttää sanottavasti muuttamatta säilyttäneen entisen ulkonaisen toiminnan. Mutta omaksuessaan toimivat henkilöt tietoisuuteensa ja tehdessään ne itselleen eläviksi, muuttuivat ne ehdottomasti uusiksi ihmisiksi. Hamlet-prinssin kosto sai aivan uuden luonteen: siitä tuli taistelu ei vain hänen isänsä murhaajaa, vaan kokonaista „suunniltaan joutunutta“

maailmaa vastaan. Yhden- tai kahdenkertainen konnantyö kasvoi hänen mielessään kaiken inhimillisen petollisuuden käsittäväksi. Ja sangen yksinkertainen toimi kostaa murhattu isä surmaamalla hänen murhaajansa kasvaa ylenmääräiseksi tehtäväksi. On kuin koko maailman pahuus ahdistaisi häntä ja huutaisi: „Hamlet, kostoa!“ Ihmisluonto, jota hän ennen oli ihaillut, on loistonsa kadottanut. Koko maailma on rikkaruohoja rehoittava puhdistamaton puutarha. Kaikki valoisat värit ovat sammuneet. Kaikki se, josta hän oli elämäniloa ja toimintahalua ammentanut, vieläpä rakkaus Ofeliaankin, oli käynyt mauttomaksi ja typeräksi. Kauhistava hirmutyö, jonka olisi tullut herättää hänet miehekkääseen taisteluun oikeuden puolesta, herättää pikemmin halun nähdä kaikki mustana ja heittää kaikki sikseen.

Kydin, tai vanhemman englantilaisen dramatikon, Hamletin traagillisuus oli nähtävästi siinä, että nuori ja lahjakas prinssi sangen surullisella tavalla kadottaa isänsä ja joutuu itse kostaessaan tuhon omaksi. Mutta Shakespearen Hamletin traagillisuus on siinä, että *hänen mielensä käy sairaaksi.* Hän menettää halun taistella elämän pahuutta vastaan. Hänen elämänhalunsa on halvautunut, siksi myöskin hänen kostonhimonsa. Kaikki on makunsa menettänyt, yksin koston hekkumakin. Vihollinen on tunkeutunut hänen omaan itseensä. Hän käy kaksinkertaista taistelua: setäänsä ja itseänsä vastaan. Hän taistelee halua vastaan tehdä itsemurha ja paeta pois kaikesta. Hänen suurin taistelunsa on oikeastaan taistelu hänessä itsessään.

Kun Saxon Hamlet tekeytyy mielisairaaksi, on se vain sotajuoni. Shakespearenkin Hamletilla se on sotajuoni, mutta samalla muutakin. Hän ei ole juuri mielipuoli, mutta mieleltään sairas. Tämä, että toisten ihmisten pahuus ja varsinkin petollisuus voi myrkyttää jonkun mielen ja lamauttaa toimintatarmon murtamalla halun elämään, se on Shakespearen mielestä traagillisinta kaikista.

Että se todellakin on Shakespeare, eikä hänen englantilainen edeltäjänsä, joka on luonut Hamletista *tämän*-laatuisen traagillisen luonteen, selviää mielestäni vertailusta Shakespearen muihin samanaikuisiin mielikuvituksen lapsiin, varsinkin kuningas Leariin ja ihmisvihaajaan Timon Atenalaiseen. Nämä kaikki ovat selvästi samaa sukua kuin Shakespearen Hamlet. Yhteistä heille on tämä piirre, että kaikille eläville olennoille luonnollinen taisteluvietti, joka on suunnattu kaikkea elämälle vihamie-

listä vastaan, jossain määrin taipuu sisäänpäin ja kääntyy heitä itseään vastaan. Hamlet tuntee useamman kerran halua surmata itsensä, kuningas Lear käy mielisairaaksi ja taisteluun kykenemättömäksi, Timon Atenalainen surmaa todellakin lopuksi itsensä. Näiden kolmen eri luonteen avulla on Shakespeare kuvannut samaa sielullista sairautta kolmessa eri muodossa tai asteessa. Hamletin luonteen uskollisuus näyttäytyy siinä, että hän huolimatta inhostaan elämää kohtaan kuitenkin koettaa rohkaistua ja kantaa raskaan tehtävänsä. Hän yrittää useampaan kertaan täyttää kostonsa. Ja hienosti harkitulla psykologisella kokeella — esityttämällä näytelmän, jossa kuningas ja kuningatar saavat istua heidän itsensä tekemän rikoksen tapaista katselemassa — hän hankkii varmuuden siitä, että hänen isänsä haamu ei ollut vain paholaisen petosta. Tosin hän myöskin turvautuu tämän näytelmän esittämiseen voittaakseen aikaa ja voidakseen olla toimijan asemesta katselijana. Hän taistelee ylipäänsä setäänsä vastaan kuin sairas ja haavoittunut soturi, tempauksittain ja epävarmasti, iloisena saadessaan tekosyyn nojalla siirtää toimimisen tuonnemmaksi.

Muutamat arvostelijat kuten Coleridge ja A. W. Schlegel ovat luulleet Hamletin traagillisuuden olevan siinä, että hän pohjaltaan oli etupäässä mietiskelevä, kontemplatiivinen luonne. Ja Goethe näki Hamletin traagillisuuden siinä, että hennon ja heikkorakenteisen luonteen osaksi tuli liian suuri tehtävä, — työ, joka vaati sankarillista toimintatarmoa, siis tehtävän ja kyvyn välisessä ristiriidassa. Siinä voi olla jotain perää. Mutta se lienee tuskin pääasia. Pääasia on, että hän kävi tahdoltaan sairaaksi. Hänen elämänhalunsa lamautui, kuten Dowden ja muut tutkijat ovat osoittaneet. Tosin kyllä on Shakespearekin tehnyt hänestä jonkinlaisen filosofin, mietinnän miehen, ja antanut hänen opiskella Wittenbergissä. Runoilija on asettanut hänet Laerteen ja Fortinbrasin, jotka ovat selvempiä toiminnanmiehiä, vastakohdaksi. Mutta tämä mietiskelyyn taipumusta osoittava piirre on vain olemassa sen seikan perustelemiseksi ja osoittamiseksi, että juuri Hamletia saattoi sellainen sairaus kohdata. Vahvempi, karkeampi luonne ei olisi ollut niin myrkylle alttiina. Myöskin Fortinbras ja Laertes olivat surullisella tavalla kadottaneet isänsä, mutta se ei heidän toimintatarmoaan heikontanut, — päinvastoin. Tosin he eivät olleet kuten Hamlet saaneet äitiinsä nähden kokea kamalata ja käsittämätöntä tapausta. Hamlet, joka näyttää saapuneen kotia isänsä

hautajaisiin, saa heti sen jälkeen nähdä äitinsä — ennenkuin „valekyyneleitten suola veristä silmää punaamasta herkes“ — viettävän häitä tavattoman paljoa vähäpätöisemmän miehen kanssa. Varsinkin tämä käsittämätön uskottomuus myrkyttää Hamletin mielen, etenkin kun hän jo edeltäkäsin on syvästi suruissaan erinomaisen isänsä äkillisestä kuolemasta. Hamletin sairaus on jo silloin päässyt alkuun, kun me hänet kappaleen toisessa kohtauksessa ensi kerran tapaamme, — ennenkuin isän haamu on hänelle mitään sedän rikoksesta ilmoittanut.

Asettaessaan Hamletin rinnan Laerteen ja Fortinbrasin kanssa on runoilija meille selvästi osoittanut Hamletin herkäksi ja arkatunteiseksi luonteeksi, jonka mieli erityisesti on alttiina sellaiselle myrkytykselle kuin inhimillisen petollisuuden näkeminen synnyttää. Hänen traagillisuutensa on siinä, että juuri tätä henkisesti hienorakenteista luonnetta kohtaa aivan harvinaisen ankara isku. Kun tapahtumien säälimättömyys pakoittaa ennestään hyväänluottavan optimistin vakuuttautumaan sellaisen hirviön, kuin Hamletin sedän ja isäpuolen, Claudiuksen, olemassaolosta; kun nuoren idealistin, elämän hemmoitteleman prinssin äkkiä täytyy tottua siihen ajatukseen, että hänen äitinsä voi heittäytyä sellaisen „naurusuun konnan“ syliin ja pitää häntä parempana kuningasta, joka oli kerrassaan osoittaunut *mieheksi*, ja joka oli häntä niin hellästi rakastanut, — silloin nousee ihmissydän kamalaan kapinaan. Uusi, ennen aavistamaton kuva jostain epäinhimillisestä, joka hänen tietoisuuteensa syöpyy, vaikuttaa myrkyllisen aineen tavoin. Hän ei voi torjua luotaan näitä ahdistavia todellisuuden vaikutelmia. Hänen on *pakko* yöt päivät niitä mietiskellä. Ne täyttävät hänen mielikuvituksensa, hänen täytyy tehdä ne sielussaan eläviksi. Ne synnyttävät samanlaisen kuumeen hänen tietoisuudessaan, kuin myrkky tai vaaralliset pikkuolennot aiheuttavat meidän elimistömme tiedottomassa osassa.

Hamletin elämän sisin varustus, hänen elämänhalunsa on järkytetty. Häneltä häviää halu elämään, mieli elämän kaikkiin nautintoihin, kuten sairauden tartuttamalta katoaa ruokahalu.

Heikommassa hengessä kuin Hamletin vaikuttaa tällainen äkillinen pettymys vielä suuremman hävityksen. Ofelia on pitänyt Hamlet-prinssiä nuoren miehen ihanteena. Tämä on ollut hänen lemmekäs ihailijansa, hänen ensimäinen rakkautensa. Ja tämä mies muuttuu äkkiä. Hän epäi-

lee, että neito häntä uskottomasti vakoilee, hän puhuttelee häntä raa'asti ja käskee hänen mennä luostariin. Hän surmaa hänen isänsä!

Tämä uusi kamala kuva Hamletista hänen isänsä murhaajana ei sovi yhteen vanhan kuvan kanssa hänen sydämensä rakastetusta. Hänen tietoisuudessaan syntyy hirveä, ratkaisematon taistelu, sisäinen kapina, jonka hänen luontonsa voi vain lieventää siten, että riistää häneltä täyden ajatuskyvyn ja ikäänkuin vääntää pienemmäksi sisäisen valon, sammuttaakseen sen vähän myöhemmin kuolemassa. Vanha Learkin käy mielisairaaksi, kun hänet kamalana myrsky-yönä työntää autiolle kankaalle oma tytär, jolle hän luottavana on lahjoittanut puolet kuningaskuntaansa. Timon Atenalaisen myrkyttää ajatus parhaitten ystäviensä petollisuudesta ja hän surmaa itsensä. Toisenlaiset, vähemmin hienorakenteiset ja herkät, rajummin toimintakykyiset, kuten Otello ja Coriolanus, — eivät nekään voi olla haavoittamatta, jopa tuhoamattakin itseään. He tosin kykenevät kostamaan, he juuri ovatkin sangen voimakkaita kostajia; mutta he ryhtyvät (tai, kuten Coriolanus, ovat ryhtymäisillään) kostoon, joka voittaa heidät itsensä, koska he hävittävät sen, jota vailla ei elämällä ole heille mitään arvoa. Hekin ovat tahdoltaan sairaita, mutta näennäisesti vastakkaisella tavalla.

Shakespeare osoittaa meille sarjalla ihmeellisiä näytelmiä, että elävä mielikuva inhimillisestä petollisuudesta ja halpamaisuudesta voi myrkyttää, jopa surmatakin yhtähyvin kuin fyysillinen myrkky. Kaikiksi ajoiksi on Shakespeare selvittänyt vaaran, joka uhkaa hyväänluottavaa ja hemmoiteltua optimistia. Ja kaikiksi ajoiksi hän on ehdottomasti koettanut torjua tai heikentää tämän vaaran itseltään ja muilta kokemalla nämä onnettomuudet runouden kuvamaailmassa ja tavallaan potemalla nämä sairaudet lievennetyssä muodossa. Hän on nerokkaan vaistonsa avulla valmistanut nämä ihmistä kohtaavan suurimman pahan sisäiset kokemukset jonkinlaiseksi rokotusaineeksi. Juuri niille mielenkärsimyksille, joille hänen aikansa, renessansin, ihmiset olivat erityisen alttiita — kiihkoisan elämänhalun ja ihmisilon vaihtumiselle ihmisten halveksumiseksi ja pessimismiksi — on Shakespeare teossarjassaan luonut lääkkeen tai lievityksen.

Hamlet on hienosti kokoonpantu luonne; mutta ei suinkaan alusta alkaen kykenemätön toimimaan. Vielä sairaanakin hän pystyy miehen lailla kalpaa käyttämään ja lyömään ihmisen kuoliaaksi. Jopa hän on

liiankin nopsa sivaltamaan säilänsä ja lävistämään verhon takana vakoilevan vanhan Poloniuksen, jota Hamlet pitää itse kuninkaana. Mutta juuri tämä ajoittainen, melkein hysteerinen rajuus, jonka Hamlet usein tuo esille (myöskin laivalla ja Ofelian haudalla) osoittaa, että hänen tahtonsa on sairas. Epäilemättä oli Shakespeare usein nähnyt sellaisia heikkohermoisia ja sairasmielisiä ihmisiä sen ajan todellisessa elämässä. Todennäköisesti oli Essexin jaarli juuri sellainen luonne, ja kai myöskin monet muut ajan nuorista, hurjastelevista, rasittuneista aatelismiehistä.

Shakespeare ei suinkaan ole ajatellut Hamletia luonnostaan suuriin tekoihin kykenemättömäksi, kuten Goethe ja Coleridge ovat arvelleet. Hänhän antaa Hamletin kuollessa jonkun päinvastoin lausua, että tämä olisi täysin osoittanut olevansa kuningas, jos olisi joutunut koetuksen alaiseksi. Shakespeare on kuvitellut hänet aito kuninkaanaluksi, joka oli kaikissa suhteissa erinomaisen lahjakas, ritarillinen ja käytökseltään sivistynyt, älykäs ja kaunopuheinen, kenties Wittenbergistä palattuaan hiukan järkeilevä, mutta samalla kuitenkin parhaiden vertainen uljuudessa ja rohkeudessa. Tämän uljuutensa hän osoittaa jo ensi näytöksessä, kohdatessaan ensin isänsä kummituksen ja sittemmin Laerteen. Aitokuninkaallinen luonne, luotu miehiä hallitsemaan; mutta kuitenkin siksi kykenemätön taisteluun, että hänen on pakko soimata itseään araksi heittiöksi — tämä se on hänen kohtalonsa traagillisuus. Mutta tämä se myöskin herättää Shakespearen syvimmän sympatian. Runoilija oli vähää ennen ylistänyt tervettä ja toimintatarmoista sankaria, kuningas Henrik V:ttä. Hamletissa hän osoittaa, että kohtalon kovuus voi saada kuninkaallisimmankin luonteen näyttämään raukkamaiselta ja heikolta.

Tarkastakaamme hänen sairauttaan hiukan lähemmin. Hamlet, joka oli nuoren prinssin perikuva, käy huolimattomaksi, välinpitämättömäksi, elämään kyllästyneeksi. Hän käy julmaksi ja kyynilliseksi Ofelialle, julmaksi Poloniusta, raa'aksi setäänsä kohtaan, jota hän ei tahdo tämän rukouksissa ollessa surmata, koska hän ei tahdo lähettää häntä suoraan taivaaseen. Hän, tuo rakastettava, käy tylyksi ja katkeraksi. Hän kuvittelee puhdassydämisen, mutta hiukan heikon Ofelian paljoa pahemmaksi, kuin tämä on. Hän luulee koko maailmaa huonommaksi kuin se on. Siinäpä juuri on hänen sairautensa. Hänestä, joka oli mielessään nostanut ihmiset niin korkealle ja odottanut elämältä niin paljon, on tullut pessimisti, tai ehkä oikeammin *pejoristi*, toisin sanoen ihminen, jolle tuot-

taa katkeran-suloista lohdutusta seikkojen kuvitteleminen *huonommiksi* kuin ne ovat.

Hänen sairautensa on siinä, että hänen halunsa taistella inhimillistä petollisuutta ja halpamaisuutta vastaan kääntyy hedelmättömäksi katkeruudeksi ja satiiriksi. Sen sijaan että kostaisi kaatamalla vääryyden maahan, hän tahtoo mieluummin kuvitella kostavansa pitämällä maailmaa kokonaan kurjana. Maa „ruokoton on kasvitarha, mi siementyypi", ja jossa vain karkein rikkaruoho rehoittaa. Toisella hetkellä se on „vankila", tai „alaston vuorenniemi", ja taivaan kultatähtinen kupu on „joukko saastaisia, myrkyllisiä höyryjä". Ihminen, tämä ihana taideteos, „kaiken tomun ydin", ei häntä enää miellytä, ei mies enempi kuin nainenkaan. Erityisesti on hänellä halu vetää lokaan nainen. „Heikkous, vaimo nimes!" Hän kostaa äitinsä käsittämättömän uskottomuuden kuvittelemalla kaikkia naisia petollisiksi ja huikenteleviksi. Hänen kostonsa esiintyy tavallaan siinä, että hän yleistyttää yksityisen rikoksen. Hän ikäänkuin levittää sen yli kaiken, niin että kaikki käy likaiseksi.

Emmeköhän tunne tätä sairautta omalta ajaltamme? Yhdeksännentoista vuosisadan niin sanottu pessimismi on tuskin muuta, kuin sitä, mitä olen nimittänyt „pejorismiksi" eli huonontamishaluksi. En ajattele yksin n. s. „törkeätä realismia" kirjallisuudessa, eli sitä todellisuuden kuvailua, joka yksipuolisesti on etsinyt ja keinotekoisesti koonnut kiusallisia tapahtumia. Useimmat meistä lienevät joskus kokeneet ainakin hiukkasen samaa sairautta, hedelmätöntä moittimishalua. Jotkut hienoimmistakin luonteista voivat ainakin ajaksi joutua tämän taudin valtaan, — siinä on Shakespeare kieltämättä osannut oikeaan. Kun Hamlet jotenkin raa'asti ja tylysti käskee Ofeliaa menemään luostariin ja koko naissukua olemaan hankkimatta lisää lapsia maailmaan, koska ihmissuvun tulee hävitä, niin muistuttaa se Schopenhaueria ja Tolstoin „Kreutzersonaateja", suuren ja ylevämielisen mestarin heikointa hengentuotetta. Harvinaiset henget, kuten Byron ja Heine ja osaksi Henrik Ibsen ovat taistelleet Hamletin tavoin, kuten sairaat ja haavoitetut soturit oman aikansa kurjuutta ja vääryyttä vastaan. He ovat usein tehneet kostonsa tehottomaksi kuvaamalla oman synnyinmaansa olot vielä huonommiksi kuin ne ovat, ja siten heikontaneet kykyänsä vaikuttaa olojen parantamiseksi.

On merkillistä, miten vähän me olemme tähän saakka osanneet etsiä apua Shakespearen nerokkaasta tätä tautia käsittävästä selvänäköisyydestä. Näistä teoksista, joissa Shakespeare hellällä ja niin sanoakseni rakkaalla arvostelulla on paljastanut yhden oman aikansa ja kaikkien paljon vaativien aikojen vaarallisimmista sairauksista, on tahdottu tehdä se johtopäätös, että hän *itse*, Shakespeare, oli käynyt kyynilliseksi pessimistiksi tähän aikaan elämätänsä. Juuri näillä teoksilla, joissa hän ihmeellisellä taidolla on tehnyt havainnolliseksi ja selittänyt ja osoittanut *anteeksiannettavaksi* ajan sairautta, ja vieläpä viitannut sen parannuskeinoihinkin, on hän muka edistänyt omaa tautiansa. Koska hän on voinut antaa sellaiselle ihmisvihaajalle kuin Timonille niin voimakkaan elämän ja saada hänet niin hehkuvan kaunopuheiseksi, on hän kai itse ihmisvihaaja! Ja koska hän on voinut panna muutamien sairaiden sankariensa suuhun niin halveksivia sanoja naisesta, niin hän kai itsekin on naisten halveksija!

Mutta miksipä ei sitten myöskin murhaaja kuin Macbeth tai mielettömän mustasukkainen kuin Otello?

Naisvihaaja? — aikana, jolloin hän loi naiset sellaiset kuin Isabella ja Ofelia, Desdemona ja Cordelia, Virginia ja Volumnia! *Ihmisvihaaja?* — aikana, jolloin hän melkein vielä suuremmalla tarmolla kuin konsanaan ennen asettui toisten ihmisten asemaan ja sympatiansa avulla jakoi onnettomuudet onnettomimpien kanssa; aikana jolloin hän halusi nähdä muutamat väärin käsitetyt ja ylen tankarasti tuomitut lievennetyssä tai vieläpä ihannoidussa valossa: näennäisesti heikon ja horjuvan isänkostajan (Hamlet), itsemurhaajan (Timon), puolisonmurhaajan (Otello), kuninkaanmurhaajan (Macbeth), pari „isänmaanpetturia“ (Marcus Antonius ja Coriolanus) ja vanhan itsepäisen kuninkaan, joka tulee hulluksi (Lear), — ne kaikki hän koettaa nähdä niiden omalta näkökannalta; hän asettuu heidän asemaansa elämässä jakaakseen heidän surunsa ja antaakseen niille lieventävän ilmaisun, ihastuttavan kaunopuheisuuden muodossa.

Ei ainoassakaan näistä teoksista, ei edes „Timonissa“, näe Shakespeare ihmiselämää vain yksinomaan harmaana tai mustana. Kaikkialla on sekä valoa että varjoa. Jalot ja uskolliset luonteet esiintyvät kaikissa näissä teoksissa juuri valoisampina, koskapa ne asetetaan petollisten vastakohdiksi. Kaikkialla on sovitettu siveellinen mittapuu itse ihmisluonteihin ja dramatisen taistelunäytelmän sommitukseen. Kaikissa näissä

kappaleissa käydään taistelua uskollisten ja petollisten välillä; ja se mielenliikutus, jonka näytelmä meissä herättää, on petokseen kohdistuva kauhu ja harmi, mutta myöskin osaa-ottava hellyys vääryyttä kärsiviä uskollisia kohtaan. Joskus myöskin osanotto suurenmoisia luonteita kohtaan, joista yksityinen sairas intohimo tekee rikollisia (kuten Macbethin vallanhimo tai Otellon mustasukkaisuus).

Hamletin, Learin ja Timonin sairauden on kuvannut, mikäli voin huomata, henkisesti terve, eikä suinkaan sairas luonne. Kaikissa kolmessa teoksessa on tehty selvä ero terveen ja sairaan välillä. *Sitä, mikä on sairasta, ei ole esitetty luonnollisena tai normaalina.* Hamletin rinnalla on hänen täysin sielullisesti terve, uhrautuva ystävänsä Horatio — melkein kuin mittapuu, jolla Hamletin sairautta voi mitata. Learin rinnalla ovat Cordelia ja Kent ja muut sekä uskolliset että henkisesti terveet luonteet. Ja Timonin rinnalla on hänen uskollinen ja ylevämielinen palvelijansa Flavius. Jos ihmisvihaaja Timon olisi kirjoittanut näytelmän miehestä, jonka kaikki hänen ystävänsä pettivät, niin hän epäilemättä olisi kuvannut tämän palvelijatkin konniksi. Hän olisi kostanut *huonontamalla* todellisuuden ja kuvaamalla vain *kunnottomia* ihmisiä — jota Shakespeare ei ole koskaan tehnyt.

Kun Shakespeare on tahtonut osaaottavassa mielessään kokea Hamletin sairauden, on hän vaistomaisesti siihen lisännyt sairaudelta suojelevan aineen. Ensiksikin on puhdassydämisten ja ylevämielisten ihmisten näkeminen vastapainona pejoristiselle katkeruudelle. Tuntuupa siltä, kuin käyttäisi Hamlet itse ajatusta ystävästään Horatiosta sellaisena vastapainona. Lopulla ehkä myöskin kuvaa onnettomasta Ofeliasta, joka silminnähtävästi käy hänelle arvokkaammaksi, kun hän on hänet ainiaaksi kadottanut. Vielä selvempää on, että kuningas Leariin vaikuttaa jossain määrin parantavasti Cordelian ja uskollisten ystävien uhrautuva alttius. Hänkin sitäpaitsi heltyy nähdessään toisten ihmisten kärsimyksiä. Kun hän tulee rakkaan Cordeliansa kanssa vankina näyttämölle, ja kun hän lopuksi kantaa hänet ruumiina sisälle ja hänen sydämensä särkyy, tuntuu meistä siltä, että rakkaus ja ihmisihailu on hänen mielensä tehnyt terveeksi ja voittanut katkeruuden ja vihan. Ja myöskin köyhän kansan kärsimysten näkeminen oli osaltaan vaikuttanut hellyttävästi hänen mieleensä. Hän oli onnettomuudessaan oppinut asettumaan toisten sijalle ja huomaamaan toisten suruja.

Ei ole sentähden liikoja sanottu, että Shakespeare näiden tautien itse taiteelliseen kuvaukseen on ehdottomasti yhdistänyt käsityksensä niiden parantamisesta. Mutta ettei lemmekkäinkään ja uhrautuvaisinkaan ihminen *aina* voi sellaista sairasta parantaa, on hän osoittanut Flaviuksella ja Timonilla. Optimisti, sitäpä juuri Shakespeare ei tahdo olla. Hän vastustaa hemmoittelevaa optimismia, joka tekee ihmisistä liian vaativaisia ja arkatunteisia.

Voi tuskin epäillä runoilijan itse tunteneen, että suurten onnettomuuksien kokeminen mielikuvituksen avulla vaikuttaa *karkaisevasti*. Hän näyttää tahallaan valinneen muutamia hirveimpiä tapahtumia, joita saattaa ajatella. Niitä on nuoren Hamletin asema omaan äitiinsä ja setäänsä nähden; vanha Lear kuningas, joka tulee kantaen ainoan uskollisen tyttärensä ruumista, sittenkuin tämä oli vankilassa kuristettu, ja sittenkuin myöskin hänen uskollinen hovinarrinsa on hirtetty; tai kamalin kaikista, — Othello, joka liian myöhään huomaa surmanneensa puhtaimman ja viattomimman puolison, — tämä kaikki on runoiltu kuin suojelemaan henkiseltä hemmoittelulta ja karkaisemaan elämän ankarinta talvisäätä vastaan.

Jos näin on asianlaita, voimme joltisellakin varmuudella päättää, että yksi niitä arkoja ja hienohermoisia luonteita, jotka sellaista karkaisevaa kasvatusta ovat käyttäneet hyväkseen, on ollut William Shakespeare itse. Tunnemmehan soneteista hänen tavattoman herkän luonteensa.

On vähintäinkin todennäköistä, että Shakespeare itse on tuntenut tarvetta tällaiseeen moninkerroin suojelevaan „kohtalon myrskyjen" kokemiseen mielikuvituksen avulla. Hän kuului näet todennäköisesti niihin luonteihin, joista olisi *voinut* tulla Hamletintapainen, jos häntä olisi hemmoitellun prinsin lailla kasvatettu eikä päinvastoin lapsesta pitäen kaikenlaisissa vastuksissa karaistu. Hänestä olisi ehkä *voinut* tulla mieleltään yhtä sairas kuin Timon tai Lear, jos hän olisi elänyt hemmoiteltuna pohattana tai kuninkaana. Muutamista soneteista näemme, että hän elämänsä eräänä erityisesti alakuloisena aikana ei ollut kaukana elämäänkyllästymisestä ja itsemurhahalusta. Mutta altis rakkaus nuorempaan ja onnellisempaan ystävään oli hänellä sillä kertaa vastapainona ja lääkkeenä. Lisänä oli varmaankin myöskin mieltymys taiteeseensa.

Shakespeare *ei* ole todennäköisesti ollut Hamletin tavoin sairas, kun hän tämän näytelmän loi. Mutta hän on jotenkin varmaan useampia

kertoja elämässään tuntenut taipumusta johonkin samantapaiseen, ja hänellä on ollut luonteessaan jotain Hamletin sukuista. Siksi on hän luullakseni luonut Hamlet-luonteen personallisen elämäntarpeen vaikutuksesta, harkitsematta, mutta silti ei vähemmin voimakkaasti. Hän on tarvinnut tätä luonnetta, osaksi poistavana ja osaksi suojelevana elimenä. Ehkäpä hän on myöskin tuntenut, että monet hänen aikalaisistaan voivat käyttää sellaista luonnetta hyväkseen.

Mutta kaiken tämän ohella ei saa unohtaa, että tämä teos, kuten Shakespearen muutkin teokset, on suureksi osaksi ollut hänelle ihastuttavaa *leikkimistä* voimakkailla mielenliikutuksilla ja sillä vuoropuhelun kaunopuheisuudella, jonka käyttövoimana mielenliikutukset olivat. Leikkimistä ajatuskuvilla ja tunteilla ja keskustelu-leikkiä; taisteluleikkiä ihmiskuvilla. Tämäkin leikin voimakas ja elähyttävä aines, joka tavallaan on kaiken taiteen sieluna, vaikutti puolestaan sen, että sielullisten sairauksien kokeminen ennemmin oli vahvistavaa kuin heikontavaa laatua. Ei ainoassakaan teoksessaan ole Shakespeare rajattomammin leikkinyt ajatuksen kuvilla ja kielen sulosoinnulla kuin Hamletissa. Ei ainoassakaan liikehdi hän mestarillisemmin hienosti väritetyillä ihmiskuvilla, jotka useinkin vastakohdan avulla kirkastavat toisiaan; niin Laertes ja Fortinbras Hamletin, Ofelia kuningattaren, Horatio hovimiesten vastakohtina; vanha Polonius edustaen ukkomaista hovi- ja valtioviisautta Hamletin nuorekkaan, avomielisen rohkeuden vastakohtana.

Vuosisatoja kestäneen keskustelun kuluessa Hamletin arvoitukselliseesta luonteesta on usein unohdettu, että runoteos ensin ja ennenkaikkea on juhlivaa leikkimistä selkeillä kuvilla ja hienosti kokoonpannuilla mielenliikutuksilla sekä mielenliikutuksen synnyttämillä kaunopuheisilla sanoilla. Yksin se, että saa ihmiset niin ilmehikkäästi ja elävästi *keskustelemaan* kuin henkilöt „Hamletissa“, lienee muodostanut suuren osan taiteilijan omaa työpalkkaa.

Mutta ne esteetikot, jotka *yksinomaan* huomauttavat taiteen tätä puolta, unohtavat, että runoilija, joka samalla on suuri henki ja ihmisrakas luonne, tuntenee ehdotonta halua samalla dramaatisen taiteensa avulla leikkien *poistaa* osan ajan apeutta ja alakuloisuutta; varsinkin jos runoilija itse ei tuntenut olevansa sellaiselta taudilta turvassa. Taiteellinen leikkimishalu ei ole esteenä itsesäilytysvietille enempi kuin taiteilijan

muillekaan elintarpeille, sellaisille kuin esimerkiksi halulle auttaa sieluntuntemuksellaan ja osaa-ottavalla sympatiallaan ihmistovereitaan.

Mutta sellaista kappaletta näyttämöllä esitettäissä, varsinkin vieraalla kielellä, jossa käännös himmentää ja usein sammuttaakin vuoropuhelun kaunopuheisuuden, on välttämätöntä panna erityisen suurta painoa siihen, että tätä näytelmää sielullisesta sairaudesta ei vain esitetä vakavana taisteluna, vaan myöskin juhlivana ja vapauttavana leikkinä. Paljon riippuu lausuntatavan luontevasta notkeudesta ja keveydestä ja hienosti harjoitetusta plastiikasta. Saihan Hamlet prinssi itsekin sairaudelleen helpoitusta näytelmän näkemisestä ja kuulemisesta. Vieläpä sekin näytelmä, jonka hän esitytti siinä sangen vakavassa tarkoituksessa, että saisi isänsä murhaajan paljastetuksi, oli hänelle samalla ihastuttavata leikkiä. Hänen tarinansa vaikuttaa painostaen ja masentaen, ellei sitä esitetä tekotavallisessa suhteessa korkealle kehittyneellä taidolla, ja ellei osia hallita leikkivällä helppoudella.

* * *

Jotta en joutuisi epävarmalle pohjalle olen sivuuttanut sen mieltäkiinnittävän kysymyksen, onko Shakespeare — ja hänen dramaatinen edeltäjänsä — käyttänyt eläviä malleja. Ei ole epätodennäköistä, että samanaikuiset historialliset henkilöt, kuten Maria Stuart ja Bothwell sekä Marian poika Jaakko (I), ovat jossain määrin voineet väikkyä Kyd'in mielessä, kun hän — sen mukaan kuin näyttää — muodosteli Saxon kertomuksen Hamletista Senecan tyylin mukaiseksi murhenäytelmäksi; tai että Shakespeare on Hamletiinsa voinut lainata sellaisten miesten kuin Essexin jaarlin ja ehkäpä myöskin Southampton jaarlin piirteitä. Mutta hän on luonnollisesti voinut myöskin lainata piirteitä meille tuntemattomilta aikalaisiltaan ja itseltään. Toistaiseksi — kunnes ehkä löydetään samanaikuisia todisteita painamattomien paperien joukosta — saamme tyytyä ylimalkaan otaksumaan, että sekä Kyd että Shakespeare ovat enemmän tai vähemmän käyttäneet eläviä malleja. Varmat tietomme nykyaikuisista runoilijoista pakoittavat meitä sellaista otaksumaan. Ja englantilaisten Hamlet-runoilijoiden elävien mallien käyttämistä voidaan ainakin *valaista* vertailemalla Hamletin äitiä Maria Stuartiin, ja Hamletia itseä tämän poikaan Jaakkoon (I) ja ehkäpä myöskin Essexin jaarliin. Saksalainen tutkija Herman Conrad on luullut löytävänsä Hamletin „perikuvan“

Robert Devereux'istä, Essexin jaarlista, jonka isän, urhoollisen ja ylevämielisen soturin, arvellaan Leicesterin kreivin myrkyttäneen, saman kreivin, joka sittemmin salaa nai hänen leskensä. Yhdenmukaisuus on kieltämättä sangen mieltäkiinnittävä, varsinkin kun voi otaksua Shakespearen luoneen „Hamletinsa" vähän jälkeen Robert Essex'in surullisèn kuoleman v. 1601.

Tanskalaisen Hamlet-tarinan alkuperän suhteen voi viitata tri Axel Olrikin etevään teokseen, „Sakses oldhistorie" (1894.)

Mitkä asianhaarat määräävät viljan hinnat Suomessa?

Kirjoittanut

HILMA HÄGG.

J. H. VENNOLA, *Viljan ja leivän hintasuhteista Suomen kaupungeissa.* Silmälläpitäen hintatilaa 1890-luvun alkupuolella, kirjoittanut — — —. Helsingissä 1904, Otava. XII + 237 siv. 8:o. Hinta 5: 75.

Viime keväänä ilmestyi meillä ensimäinen kotimaista hintatilastoa koskeva tutkimus, nim. J. H. Vennolan teos „Viljan ja leivän hintasuhteista Suomen kaupungeissa". Tämä teos on saanut verrattain suurta huomiota ja tunnustusta[1] osaksensa, mutta yksityiskohtiin menevän kritiikin alaiseksi se ei julkisuudessa ole tullut. Katsoen kuitenkin siihen perustavaan merkitykseen, mikä alallaan ensimäisellä teoksella kirjallisuudessa voi olla, täytyy pitää suotavana, että teos tulee mitä monipuolisimmin tarkastelun alaiseksi. Allekirjoittaneesta tämä tarkastelu tuntuu sitäkin suotavammalta, kun tutkimuksissani, jotka ovat koskeneet hintatilastollisia kysymyksiä, olen tullut johtopäätöksiin, jotka eivät ole sopusoinnussa niitten johtopäätöksien kanssa, joita kysymyksessä olevan teoksen kirjoittaja on esittänyt.

[1] Vrt. Uusi Suometar 1904 n:o 164 ja 170; pöytäkirja Filos. tiedekunnan hist.-fil. osaston kokouksesta 30 p. toukok. 1904.

I.

Kysymyksessä oleva teos käsittelee rukiin, ruisjauhon ja ruisleivän hintoja 10—12:ssa Suomen kaupungissa v. 1889—94. Lähteinä ilmoittaa tekijä pääasiassa käyttäneensä valtion hankkimia suurkauppahintailmoituksia ja Suomen Maanviljelyslehden hankkimia vähittäiskauppahintoja (mainittu teos siv. 24).

Varsinaiseen aineeseensa kirjoittaja ryhtyy tekemällä selvää rukiiden hinnoista suurkaupassa. Esitettyjen numeroitten mukaan ovat rukiin sekundalajin hinnat suurkaupassa maanviljelysvuosina[1] 1889—90, 1890—91 ja 1893—94, jotka tekijä katsoo edustavan säännöllisiä tuotanto-oloja (siv. 35—36 ja 72), vuosineljänneksittäin laskettuina vaihdelleet 12,00 ja 23,50 mk:n välillä 100 kg:lta. Epäsäännöllisissä tuotanto-oloissa, joita edustavat v. 1891—92 ja 1892—93, vaihtelivat hinnat 19,00 ja 26,00 mk:n välillä mainitulta määrältä (siv. 67).

Ryhmittäessään kaupungit länsi- ja itä-Suomen kaupunkeihin, joista tekijä edelliseen laskee Turun, Porin, Vaasan, Hämeenlinnan ja Tampereen, jälkimäiseen Jyväskylän, Kuopion, Savonlinnan, Mikkelin ja Viipurin (siv. 71), tulee tekijä siihen johtopäätökseen, että rukiiden hinnat itä-Suomen kaupungeissa säännöllisten tuotanto-olojen vallitessa ovat keskimäärin noin 8—20 % kalliimmat kuin länsi-Suomen kaupungeissa (siv. 72). Koska länsi-Suomi yleensä edustaa parempia tuotantoalueita kuin itä-Suomi, päättää tekijä, että rukiiden paikkakunnalliset hintasuhteet säännöllisten tuotanto-olojen vallitessa muodostuvat pääasiassa paikkakunnallisen tuotannon perustuksella (siv. 73). — Epäsäännöllisten tuotantovuosien suhteen tulee tekijä aivan toisenlaisiin tuloksiin. Silloin häviää hintaero länsi- ja itä-Suomen välillä, tai muodostuu hinta länsi-Suomessa jonkun verran kalliimmaksi kuin itä-Suomessa (siv. 78). Tämän omituisen ilmiön selittää tekijä johtuvan siitä, että viljakauppamme katovuoden sattuessa itä-Suomessa täytti viljantarpeen suhteellisesti paremmin kuin säännöllisinä vuosina. Tämä ilmiö oli tosin, sanoo tekijä, satunnaista laatua ja riippui hätäaputoimenpiteistä (siv. 82—83).

Rukiiden vähittäiskauppahinnat ovat säännöllisinä vuosina vaihdelleet 1,85 ja 2,39 mk:n välillä 10 kg:lta, epäsäännöllisinä 1,79 ja 2,93 mk:n välillä (s. 93). Ne ovat seuranneet rukiiden suurkauppahintoja siinä, että

[1] Maanviljelysvuoden laskee tekijä syyskuusta syyskuuhun.

ne säännöllisinä vuosina ovat itä-Suomessa olleet 8—21 % kalliimmat kuin länsi-Suomessa (siv. 98). Epäsäännöllisissä oloissa on hintakoroitus itä-Suomessa ollut niin paljoa pienempi kuin länsi-Suomessa, että tämä hintaero on tasoittunut. Kuitenkin on hintakoroitus itä-Suomessa vähittäiskaupassa tuntuvampi kuin suurkaupassa (siv. 98—99).

Jauhojen suurkauppahinnat, jotka eri tuotantokausina ovat vaihdelleet 13,50 ja 24,25 mk:n ja 18,67 ja 31,67 mk:n välillä (siv. 116), osoittavat tekijän mielestä aivan erilaisia ilmiöitä kuin rukiiden hinnat. Jauhojen suurkauppahintain suhteen ryhmittää tekijä kaupungit sen mukaan, ovatko ne rautatien yhteydessä vai eivät. Jälkimäisissä ovat tekijän mukaan hinnat säännöllisissä oloissa 5—16 % kalliimmat kuin edellisissä (siv. 121—124). Epäsäännöllisissä oloissa tämäkin ero häviää tai on aivan vähäinen (siv. 125). Silloin käytettiin, päinvastoin kuin hyvinä vuosina viljan kuljetuksessa enemmän vesitietä kuin rautatietä. Koska itä-Suomi yleensä on vesirikkaampaa kuin länsi-Suomi, jakaantuivat kaupungit tällä ajalla itä-Suomen ja länsi-Suomen kaupunkeihin, joista länsi-Suomen kaupungeilla on korkeammat hinnat (siv. 127).

Jauhojen vähittäiskauppahinnat liikkuvat 1,41 ja 2,50 mk:n ja 2,00 ja 3,13 mk:n välillä (siv. 140). Nämä hinnat muodostuvat tekijän mukaan säännöllisissä oloissa paikkakunnallisen tuotannon, epäsäännöllisissä oloissa paikkakunnan liikeyhteyden perustuksella (siv. 148).

Erityisessä luvussa käsittelee tekijä jauhojen myöntihinnan suhdetta niitten valmistusarvoon, jolla hän tarkoittaa rukiiden hintaa ynnä valmistuskustannuksia. Tekijä tulee siihen tulokseen, että ulkomaisten jauhojen tuonti niin suuressa määrin halvensi jauhojen hintoja, että kotimainen myllyteollisuus kotimaisten viljanhintojen perustuksella ainoastaan poikkeustapauksissa muodostui kannattavaksi (siv. 178).

Leivän hinta ei tekijän mukaan meillä muodostu viljan tuotannon eikä liikeyhteyden perustuksella, vaan riippuu se paikkakunnallisista yksityiskohtaisista olosuhteista (siv. 201). Leivän valmistusarvon ja myöntihinnan suhde on vaihteleva; jälkimäinen voi olla 30—70 % edellistä korkeampi (siv. 230). Leipureille tuleva voitto-osuus voi siis olla hyvinkin suuri.

Tutkimuksessaan on tekijä antanut useita viittauksia siitä, mihin talouspoliitisiin toimenpiteisiin meillä vilja- ja leipäkaupan parantamiseksi voitaisiin ryhtyä. Viljakauppaa silmällä pitäen olisi uusia rautateitä

mahdollisesti rakennettava ja rautatietariffia muutettava (siv. 75—77). Maanviljelijäin luottolaitosten perustamista olisi edistettävä (siv. 108) ja osuusleipomoitten avulla vähennettävä leipurien suhteetonta voittoa (siv. 287).

Tämä on lyhykäisyydessä kirjan sisällys. Niinkuin huomaamme, sotivat useat tekijän väitteet vasten sitä, mitä meillä yleensä on pidetty oikeana. Että meillä viljan, sekä jauhamattoman että jauhetun, hinnat pääasiassa ovat riippuneet ulkomaan tuotannosta, että paikallinen liikeyhteys meillä pääasiassa määrää paikalliset hintaerot sekä että vesitiellä meillä viljan kuljetuksessa on suurempi merkitys kuin rautatiellä, ovat väitteitä, joita käytännön miehet ovat pitäneet aksiomeina. Kumpi tässä on erehtynyt, yleinen mielipidekö vai kysymyksessäolevan tutkimuksen kirjoittaja?

II.

Ennenkuin ryhdymme tekijän loppupäätöksiä tarkastamaan, on meidän luotava lyhyt katsaus hänen käyttämiensä lähteitten laatuun. Suurena vaikeutena on kuitenkin tässä suhteessa se, että tekijä eräissä kohdin varsin epäselvästi ja riittämättömästi on tehnyt selkoa siitä, mitä lähteitä hän on käyttänyt.

Tämä koskee etenkin suurkauppahintoja. Sivulla 24 tekijä aivan ylimalkaisesti ilmoittaa käyttäneensä „valtion hankkimia suurkauppahintoja“, mutta mistä hän nämä tiedot on saanut, sitä hän ei suoraan ilmoita. Tekijä mainitsee ainoastaan, että nämä tiedot ovat julkaistut „Suomen virallisessa ja muutamissa muissa sanomalehdissä“ (siv. 16). Tästä lukija tekee sen johtopäätöksen, että tekijä on käyttänyt Virallisessa lehdessä julkaistuja numeroita. Tämä johtopäätös on sitäkin luonnollisempi, kun tekijä erityisesti kiittää käyttämiään tietoja siitä, että ne, niinkuin Virallisen lehden tietojen on laita, ovat viikoittain julkaistut, ja valittaa vain sitä, ettei tätä julkaisemistapaa joka vuosi ole säännöllisesti noudatettu (siv. 20).

Mutta jos lukija käy vertailemaan tekijän numeroita Virallisen lehden hintailmoituksista laskettuihin keskimäärin, niin hän huomaa, että tiedot eivät pidä yhtä. Lukija joutuu tästä kokonaan ymmälle, mutta muistaa samalla, että tekijä mainitsee näitä tietoja julkaistun myös „muutamissa muissa lehdissä“! Tämän lisäksi on tekijä myöhemmin toisessa yhteydessä (siv. 64) eräässä muistutuksessa sivumennen maininnut, että myöskin Suomen Maanviljelyslehti on julkaissut samoja tietoja. Jos näistä,

Maanviljelyslehden julkaisemista tiedoista laskettuja keskimääriä vertaamme tekijän numeroihin, huomaamme, että tiedot ovat samat.

Esitämme seuraavassa Virallisen lehden, tekijän ja Maanviljelyslehden tiedot rukiiden ja ruisjauhojen (sekundalajin) keskimääräisistä hinnoista maanviljelysvuoden 1891—92 ensimäiseltä neljännekseltä (hinnat määrätyt mk:ssa 100 kg:lta).

	Rukiit:			Ruisjauhot:		
	Virallinen l.	Tekijä	Maanviljelys l.	Virallinen l.	Tekijä	Maanviljelys l.
Turku	21,91	21,50	21,50	24,00	23,90	23,90
Pori	22,41	22.10	23,10	23,95	23,77	23,77
Vaasa	20,26	20,35	20,35	24,02	23,83	23,83
Hämeenlinna	21,76	21,87	21,87	24,31	24,30	24,30
Tampere		20,25				
Jyväskylä	21,35	20,32	20,32	23,00	21,27	21,27
Kuopio	21,92	22,30	22,30	23,10	23,50	23,50
Savonlinna	21,44	21,35	21,35	23,88	23,70	23,70
Mikkeli	21,80	20,40	20,40	21,57	20,47	20,47
Viipuri	25,00	25,00	25,00	27,30	26,97	27,30

Esitetyt numerot osoittavat, että tekijän ja Maanviljelyslehden tiedot melkein poikkeuksetta ovat samat. Maanviljelyslehden ja Virallisen lehden tiedot taas eroavat toisistaan melkein kauttaaltaan. Sama on tulos ollut, kun muilta vuosilta olemme tehneet vastaavan vertailun.

Eroitukset Maanviljelyslehden ja Virallisen lehden tietojen välillä johtuvat pääasiassa siitä, että Maanviljelyslehdessä on julkaistu ainoastaan yksi Virallisen lehden tiedonanto kuukaudessa, kun Virallisessa lehdessä niitä on tavallisesti kerran viikossa. Maanviljelyslehden tiedoista on tämän kautta voinut jäädä pois milloin joku hinnan kohoaminen, milloin aleneminen, joten nämä tiedot ovat epätarkemmat kuin Virallisen lehden viikoittain julkaistut ilmoitukset. Tässä on kuitenkin vielä eräs toinenkin seikka vaikuttamassa. Milloin siitä Virallisen lehden tiedonannosta, jonka Maanviljelyslehti on julkaissut, on puuttunut hintailmoitus jostakin kaupungista, on Maan-

viljelyslehti „täydentänyt“ Virallisen lehden tietoja edellisten kuukausien noteerauksilla. Kun esim. Virallisesta lehdestä tammikuusta 1892 kesäkuuhun 1893 puuttuu tietoja rukiiden hinnoista Jyväskylässä, on Maanviljelyslehdessä koko tänä aikana uudistettu Virallisen lehden ilmoitus edellisen vuoden joulukuun 9 p:ltä. Tässäkin tapauksessa ovat Maanviljelyslehden ja tekijän numerot samat. Vielä toinen esimerkki! Kun syys-, loka- ja marraskuussa 1893 Virallisessa lehdessä ei ennen Maanviljelyslehden ilmestymistä marraskuussa ollut tietoja rukiiden hinnoista Jyväskylässä, ilmoitti Maanviljelyslehti koko tänä aikana noteerauksen 14 p:ltä kesäkuuta, jolloin rukiin hinta oli 24: —. Mutta nyt julkaistiinkin Maanviljelyslehden ilmestymisen jälkeen 29 p:nä marraskuuta Virallisessa lehdessä noteeraus, jonka mukaan hinta oli 18: —. Kuitenkin käyttää tekijä Maanviljelyslehden ilmoitusta, joka tässä tapauksessa on 33 % korkeampi todellista hintaa. Tällaisia esimerkkejä voisi luetella hyvinkin useita. Maanviljelyslehti on kyllä nimenomaan maininnut, miltä päiviltä tällaiset vanhemmat noteeraukset ovat, mutta tekijä on jättänyt nämä tiedonannot pois!

Että eri julkaisuissa on eroavaisuuksia, on tekijä kyllä huomannut. Mutta hän ei ole, kumma kyllä, ottanut selvää siitä, että toiset ovat alkuperäisiä, toiset otteita, koska hän sanoo, että eri julkaisuilla voi täydentää toisiaan (siv. 64 muist.). Miten on täydentäminen tapahtunut? Tahtooko tekijä sanoa täydentäneensä otteita alkuperäisillä, joka on tarpeetonta, koska alkuperäiset olisivat olleet käytettävinä, vai alkuperäisiäkö on täydennetty otteilla?

Mitä tämä toisarvoisten lähteitten käyttäminen on tekijän johtopäätöksiin vaikuttanut, emme voi käydä tarkastelemaan, tarkastelu kun vaatisi koko suurkauppaa koskevan osan uudestaan laskemista. On kuitenkin muistettava, että kysymyksen alaisessa tutkimuksessa jo verrattain pienistä hintaeroituksista tehdään laajojakin johtopäätöksiä.

Käyttämällä Maanviljelyslehden kuukausiotteita on tekijä kyllä säästänyt itseltään työtä, nämä tiedot kun täyttävät ainoastaan muutamia sivuja 6:ssa pienessä nidoksessa. Mutta sen sijaan hän on jättänyt huomioonottamatta sen edun, joka olisi viikoittain julkaistujen tietojen käyttämisestä ollut, ja jota etua hän itsekin kiittelee. Samalla on tekijä tehnyt mahdottomaksi ilman yksityiskohtaista kontrollia käyttää teosta perustuksena tuleville, etenkin spesiaalitutkimuksille.

Tulee sitten kysymykseen aineiston täydellisyys. Tekijä itsekin huomauttaa (siv. 19). että „valtion hankkimat tiedot“ (niinkuin tekijä käyttämiään numeroita nimittää) eivät suinkaan ole täydellisiä. Nimenomaan hän mainitsee, että ilmoituksia kokonaan puuttuu Helsingistä ja Tampereelta. Asianlaita on kyllä tämä, mitä Helsinkiin tulee, mutta Tampereelta on rukiiden hinnoista tietoja, jotka ovat aivan yhtä täydellisiä kuin monen muun kaupungin ja joita tekijäkin on käyttänyt. Viipurista esim. ei ole rukiiden hinnoista tietoja kuin 1 $^1/_2$ ensimäiseltä vuodelta; Kuopiosta, Jyväskylästä, Porista ainoastaan ajoittain.

Tekijällä on kuitenkin tiedot kaikista näistä kaupungeista (paitsi Helsingistä ja Tampereelta jauhojen hinnoista) kultakin vuosineljännekseltä erittäin. Mistä hän on saanut nämä tiedot?

Tekijä mainitsee käyttäneensä täydennyksenä muita hintatilastollisia tiedonantoja (sanomalehdissä saatavina olevia ja virallisen tilaston tiedonantoja), samoin kuin tietoja, joita hän on joko kokoelmista tai yksityisiltä saanut (siv. 24). Varemmin sanoo tekijä käyttäneensä kauppiaitten kirjaanpanoja (siv. 19).

Mutta missä suhteessa ovat täten kootut tiedot Maanviljelyslehden suurkauppahintoihin? Ovatko ne kootut samoja näkökohtia silmällä pitäen kuin nämä? Mitkä eri numerot tekijän julkaisemassa aineistossa ovat tällaisia „täydennettyjä“ numeroita ja mikä tekijän edellä mainitsemista täydennyslähteistä kussakin tapauksessa on tullut kysymykseen?

Kaikkien näiden kysymyksien suhteen jää lukija vastausta vaille. Näin ollen on lukijalle erityisesti tärkeätä saada takeita siitä, että tekijä itse on oikein käsittänyt ne perusteet, joitten mukaan hänen päälähteensä tiedot ovat kootut.

Mutta tässäkin suhteessa on tekijän selonteko sekä epätäydellinen että erehdyttävä. Aivan ylimalkaisesti sanoo tekijä, että tiedot ovat suurkauppahintoja, todistamatta, että varsinaista suurkauppaa viljalla kysymyksen alaisissa seuduissa harjoitetaan. Vielä sanoo tekijä, että hinnat ovat todella maksettuja („ne *lienee*[1] saatu suorastaan kauppanoteerauksesta ja *ovat*[1] siis todellisia“, siv. 21) ja luotettavien henkilöitten antamat.

Yhtä sangen tärkeätä seikkaa ei tekijä lainkaan ole lähteitten yhteydessä kosketellut, nim. kysymystä siitä, mitä viljaa, kotimaistako vai ulko-

[1] Kursiveeraus kirjoittajan.

maista, hintailmoitukset tarkoittavat. Kun eroitus kotimaisen ja ulkomaisen viljan hintojen välillä on tuntuva ja eri paikkakunnilla eri suuri, on epätietoisuus tässä suhteessa pitkin matkaa lukijalle haittana.

Vielä ikävämmäksi käy asia, jos niinkuin jauhojen hintailmoitusten suhteen on asian laita, tekijä itse on tässä suhteessa erehtynyt. Jauhojen suurkauppaa koskevan esityksen jälkeen, aivan toisessa yhteydessä, sanoo tekijä sivumennen: „On nimittäin huomattava, että maanviljelijäin vähittäiskaupassa tarjoomat jauhot olivat valmistetut kotimaisesta viljasta, jota vastoin suurkaupassa esiintyvät jauhot olivat suurimmaksi osaksi ulkomaista alkuperää. — — — Me voimme siis panna merkille, että käsiteltävänämme olevassa vähittäiskaupassa esiintyvät jauhot ovat suhteellisesti parempaa lajia kuin ne, mitkä ennen ovat olleet puheena suurkaupassa“ (siv. 139).

Että asian laita ei kuitenkaan ole tämä, huomaamme seuraavasta. Siinä Senaatin kirjelmässä maaliskuun 28 p:ltä 1889, joka tietojen kokoamisen johdosta lähetettiin maan kaikille kuvernööreille, sanotaan: „Keis. Senaatti on hiljattain Kauppa- ja Teollisuustoimituskunnan esityksestä päättänyt ryhtyä erinäisiin toimenpiteisiin *kotimaisen*[1] vilja- ja jauhokaupan edistämiseksi. Muun muassa pitäisi sanotussa tarkoituksessa — — antaa tietoja *kotimaisen*[1] vehnän, rukiin, ohran, kauran ja ruisjauhon hinnoista.“ Ohjesääntöjä, joita asianomaisille kokoojille tätä varten annettiin, kutsutaan säännöiksi „*suomalaisen*[1] vehnän (missä sitä viljellään) rukiin, ohran, kauran ja *kotimaisten*[1] ruisjauhojen hintatietojen antamiselle“. Virallisessa lehdessä käytetäänkin koko ajan hintailmoitusten rubriikkina „Ruisjauhot, Suomen“. Tekijän erehdys nähtävästi riippuu siitä, että hän on käyttänyt Maanviljelyslehteä, josta lisäys „Suomen“ on jätetty pois, sekä siitä, että hän ei nähtävästi ole tuntenut yllämainittuja tietojen kokoomista koskevia asiapapereita.

Kun tekijä on ollut siinä käsityksessä, että jauhojen hinnat tarkoittavat ulkomaista viljaa, on hän tietysti täydentäessään varsinaisista lähteistään puuttuvia tietoja, käyttänyt pääasiassa ulkomaisen viljan hintoja. Tämä on luonnollisesti ollut omiansa osaltaan tekemään paikkakunnallisia hintaeroja tekijän numeroissa toisiksi, kuin ne todella ovat.

Että esitetyt puutteet lähteitten käyttämisessä ja kritiikissä paljon vähentävät teoksen arvoa, on luonnollista. Itse alkutiedot ovat jo siinä

[1] Kursiveeraus kirjoittajan.

määrässä epävarmoja, että niistä ainoastaan mitä tarkimman vertailevan kritiikin ja paikkakunnallisen tutkimuksen avulla olisi voinut saada käyttökelpoisia aineksia. Mutta sen sijasta, että tekijä olisi näitä tietoja parantanut, on hän käyttämällä toisarvoisia lähteitä niitä huonontanut. Kun hän sitten, ottamatta tarkempaa selkoa tietojensa laadusta, ryhtyi niitä täydentämään ainakin osittain vääriä näkökohtia silmällä pitäen, on hän riittämättömän selonteon kautta tehnyt niiden kontrolleeraamisenkin mahdottomaksi.

III.

Käsiteltyämme tekijän käyttämäin lähteitten luotettavaisuutta on meidän nyt kohdistettava huomiomme siihen tapaan, millä tekijä näistä, tosin epäluotettavista numeroistaan on tehnyt johtopäätöksiä.

Olemme maininneet tekijän johtopäätöksiä tehdessään jakaneen käsittelemänsä ajan säännölliseen ja epäsäännölliseen tuotantokauteen. Meidän on siis ensin tutkittava, missä määrin tekijän ryhmitys on ollut oloja vastaava.

Niinkuin olemme maininneet, laskee tekijä maanviljelysvuodet 1889—90, 1890—91 ja 1893—94 säännölliseen tuotantokauteen; m: v. 1891—92 ja 1892—93 taas muodostavat epäsäännöllisen tuotantokauden. Että vv. 1889—90 ja 1890—91 kotimainen sato oli tavallista parempi, v:n 1892—93 sato huono, on varmaa. V:n 1891—92 ja 1893—94 suhteen taas voi olla toista mieltä kuin tekijä.

Tietoja yllämainittujen vuosien laadusta saamme Maanviljelyshallituksen kertomuksista v:lta 1892, 1893 ja 1894, hätäapukeskuskomitean kertomuksista v:lta 1891 ja 1892, joita tekijä on käyttänyt, ja kuvernöörien vuodentulokertomuksista; numerotietoja sadon suuruudesta saamme virallisesta tilastosta. Vaikka molemmat viimeksi mainitut lähteet eivät ole tarkkoja, voinee niitä kuitenkin yleispiirteitä tarkastellessa käyttää.

V:n 1891—92 sadosta sanotaan Maanviljelyshallituksen kertomuksessa niinkuin kirjan tekijäkin huomauttaa, että rukiiden tulo oli jokseenkin hyvä, toukoviljan ja heinäntulo kyllä huonompi. Kuvernöörien kertomukset sisältävät aivan samaa. V:sta 1893—94 sanotaan Maanviljelyshallituksen kertomuksessa, että sää oli kyllä viljan kasvulle suotuisa, mutta missä edellisen vuoden kadon vuoksi oli käytetty huonoa kotimaista tai ulkomaista siementä, siellä tuli täydellinen kato. Sitä paitsi oli kylvömäärä v. 1892

—93 tavallista pienempi,[1] joten satokin sen mukaan tuli niukempi. Toukoviljasta tuli tyydyttävä sato. Kuvernöörien kertomukset ovat yleensä vähemmän tyytyväisiä satoon kuin v. 1891—92.

Selvemmän kuvan satomäärästä, johon kysymyksessä olevan jaon tulee perustua, kuin nämä yleiset lauselmat, antavat virallisen tilaston numerotiedot. Niitten mukaan saatiin kysymyksessä olevina vuosina rukiita (tuhatmäärissä hl.):

1889	1890	1891	1892	1893
4,527	4,518	4,377	3,243	3,828

Rukiita ja vehniä saatiin henkilöä kohti (hl.):

1889	1890	1891	1892	1893
1,97	1,93	1,84	1,36	1,59

Ohria henkilöä kohti (hl.):

1889	1890	1891	1892	1893
0,91	0,98	0,75	0,61	0,73

Kauroja ja sekulia henkilöä kohti (hl.):

1889	1898	1891	1892	1893
2,13	2,41	1,84	1,94	2,04[2]

Rukiiden tulo, jolle tietysti tässä on pantava pääpaino, koska juuri *rukiiden* hinnoista on kysymys, on v. 1893 10 % huonompi kuin v. 1891, ohrien tulo on myöskin huonompi; kaurojen on vähän parempi, mutta ei kuitenkaan niin paljoa, että sillä sanottavasti olisi rukiita korvattu. Numerot siis osoittavat, että v:n 1893—94 sato yleensä oli huonompi kuin v:n 1891—92.

Tekijän ryhmitystä täytynee siis pitää vääränä. Huonommiksi tuotantovuosiksi on pikemmin laskettava kaksi viimeistä vuotta tai, jos tahdomme kolme vuotta ottaa tähän ryhmään, maanviljelysvuodet 1891—94.

Että tekijä vuotta 1891—92 on pitänyt huonompana satovuotena kuin vuotta 1893—94, on kai riippunut siitä, että v. 1891—92 viljan hinnat olivat tavallista korkeammat, että viljan puutetta muutamin seuduin suuresti valitettiin ja että tämän johdosta turvauduttiin hätäapukomiteojen toimenpiteisiin. Ensimäistä seikkaa, viljan hintojen kohoamista, emme kuitenkaan voi ottaa huomioon, kun on ratkaistavana kysymys tuo-

[1] Vrt. Vennolan teos, siv. 44.

[2] Vrt. kysymyksessä oleva teos siv. 28 ja 30.

tannosta. Sama koskee myöskin kahta viimeistä kohtaa. Viljan puute ja siitä johtuvat hätäaputoimenpiteet voivat riippua joko kotimaisesta tai ulkomaisesta kadosta. V. 1891 kohtasi Venäjää kato, joka, niinkuin seuraavassa tulemme näkemään, suuresti kohotti meidän viljanhintojamme. Miten tämä kato vaikutti viljan puutteeseen itä- ja pohjois-Suomessa, osoittavat muutamat otteet kuvernöörien vuosikertomuksista ja hätäapukomiteojen lausunnoista. Esim. Viipurin läänin kuvernöörin kertomuksessa kysymyksen alaiselta vuodelta sanotaan: „— — — — ei maasta tuleva sato ylipääten ole ollut siksi tärkeä, että niukempi sato olisi tarvinnut synnyttää pelkoa elintarpeiden puutteesta, joita keisarikunnan naapuriseudut aina ovat olleet tilaisuudessa tarjoomaan verrattain halvasta hinnasta. Nyt on tila kuitenkin toinen. Tosin puheessa olevien kuntien väestöltä ei puutu tulon hankkimistilaisuutta — —, vaan keisarikunnan osittain pettänyt vuodensato ei ole voinut olla melkoisesti kohottamatta Venäjän viljanhintoja — —, josta hinnan korotuksesta on ollut seurauksena, että Korpiselän ja Suojärven kuntien väestö — — — on joutunut ahdinkoon.“ [1] Hätäapukeskuskomitean kertomuksessa mainitaan, että useimmissa seuduissa hätä riippuu korkeista hinnoista yleensä eikä niin paljon kotimaisen sadon vähennyksestä.

Nämä lausunnot selittävät sen näennäisen vastakkaisuuden, joka on olemassa siinä, että kotimainen sato v. 1891 oli numeroitten mukaan parempi kuin v. 1893, mutta viljan puute kuitenkin suurempi. Oman maan sato ei ollut niin paljoa huonompi, että tämä seikka yksin olisi voinut vaikuttaa suurta viljan puutetta. Hätä johtui pääasiassa siitä, että venäläistä viljaa ei ollut saatavissa.

Kun, niinkuin edellisessä olemme todistaneet, tekijän vuosiryhmitys on väärä, menettävät myöskin useat hänen johtopäätöksensä merkityksensä. Jos nimittäin tahdomme edelleen pitää kiinni vuosien ryhmittämisestä säännölliseen ja epäsäännölliseen tuotantokauteen, on epäilemättä verrattavaksi otettava osaksi toisia vuosia kuin tekijällä, eikä siis ole sanottu, että niiden johdosta tullaan samoihin johtopäätöksiin.

Tämän yhteydessä täytyy mainita, että tekijä ei ole yllä esitettyä ryhmitystään johdonmukaisesti käyttänyt läpi koko teoksen. Mitä muita ryhmityksiä tekijä käyttää, tulemme seuraavassa näkemään, kun käymme tarkastelemaan tekijän eri johtopäätöksiä.

[1] Virallinen lehti 14 p. joulukuuta 1891.

IV.

Mitä ensin hinnan muodostumiseen säännöllisinä tuotantokausina tulee, antaa tekijä, niinkuin mainittiin, ratkaisevan merkityksen kotimaiselle tuotannolle. Niinpä hän väittää, että rukiiden paikkakunnalliset hintasuhteet suur- ja vähittäiskaupassa sekä jauhojen hinnat vähittäiskaupassa pääasiassa muodostuvat paikallisen tuotannon perustuksella (siv. 73, 98 ja 148).

Väitteensä tässä suhteessa perustaa tekijä numeroihinsa. Varsinaista, olosuhteisiin perustuvaa selitystä siitä, miksi asian laita meillä on tämä, ei tekijä anna. Jos olemme oikein ymmärtäneet ne viittaukset, jotka siellä täällä olemme tavanneet, on tekijän käsitys asiasta seuraava. Ulkomaista viljaa, etenkin jauhamatonta, tuodaan Suomeen niin vähän, yhteensä 10—20 % käytetystä viljamäärästä, ettei tuonti sanottavasti hintoihin vaikuta (vrt. siv. 127). Vaikka jauhetun viljan hinnat tekijän mukaan riippuvat ulkomaan tuotannosta ja muodostuvat liikeyhteyden perustuksella, ei tämä vaikuta jauhamattoman viljan hintoihin, koska näiden eri viljalajien käytäntö on suhteellisesti erilainen, jälkimäistä kun paljon käytetään siemeneksi (siv. 120 ja 134). Vähittäiskaupassa selittää tekijä ilmiön riippuvan käsittelemänsä kaupan laadusta, joka on torikauppaa. Niin rukiiden kuin jauhojen myyjinä esiintyvät pienet maanviljelijät. Tavaramäärän suuruus, joka heillä on tarjottavana yli oman tarpeen, riippuu tietysti yksinomaan viljan tuotannosta. Hintojen muodostuminen on taas riippuvainen tarjonnan suuruudesta (siv. 98 ja 148).

Tämä katsantotapa on epäilemättä väärä. Meillä on kysymyksessä olevina vuosina ulkomaisen viljan tuonti kyllä ollut vähäinen. Mutta hinnat meillä *eivät riipu siitä määrästä, mikä ulkomailta tuodaan*, vaan siitä määrästä, mikä on *mahdollista tuottaa*. Meidän maanviljelijämme eivät voi yksinomaan oman tuotannon mukaan määrätä hintoja, sillä jos he korottavat hintoja määrätyn verran ulkomaisia hintoja korkeammiksi, voi tänne melkein rajattomasti tulvata ulkomaista viljaa, joka heti alentaa hinnat. Ei ole luultavaa, että myöskään siemeneksi käytettävä määrä ratkaisevasti vaikuttaisi hintoihin. Meillä käytetään leipään niin paljon siemeneksi kelpaavia rukiita, että tästä määrästä tavallisissa oloissa voi täyttää siementarpeen, ja leipätarpeen taas täyttää ulkomaisella viljalla. Tämän vuoksi menettää merkityksensä tärkein eroitus jauhetun ja jauhamattoman

viljan käytännössä, joten ei myöskään voi ajatella, että niiden hinnat voisivat muodostua toisistaan riippumatta.

Rukiiden ja jauhojen vähittäiskauppaa koskeva päätelmä perustuu ilmeiseen erehdykseen. Hinta riippuu kyllä tarjonnan suuruudesta, mutta tarjonta ei tässä ole sama kuin pikkuviljelijäin tarjooma määrä. Jokaisessa kaupungissamme on kauppiailla tarjottavana ulkomaista viljaa, jonka hinnat riippuvat ulkomaan tuotannosta ja kuljetuskustannuksista. Nämä talonpoikain ja kauppiasten tarjoomat määrät muodostavat yhteensä tarjonnan. Mikäli hinnat riippuvat tarjonnasta, on ulkomaan viljalla ratkaiseva merkitys, se kun tavallisesti on halvempaa kuin meidän oma viljamme. Tämä ilmiö on ainoastaan yksi ilmaisu siitä taloudellisesta laista, että se tuottaja, joka produseeraa halvimmalla, määrää hinnan, mikäli tavaraa muuttumattomilla produktsionikustannuksilla voidaan tuottaa yli ostajain tarpeen.

Tässä esitettyä käsitystä tukevat tekijän numerotkin (kts. siv. 69, 30, 39). Kysymyksessä olevina vuosina vaihtelivat rukiiden keskimääräiset hinnat suurkaupassa seuraavalla tavalla (määr. mk:ssa 100 kg:lta).

1889—90	1890—91	1891—92	1892—93	1893—94
14,67	17,10	23,23	21,90	16,40

Kotimainen ruissato tuhatmäärissä hl. oli:

1889	1890	1891	1892	1893
4,527	4,518	4,377	3,243	3,828

Maailman ruissato milj:ssa desitonneissa oli:

1889	1890	1891	1892	1893
304	347	280	337	375

Se seikka, että parina vuotena kotimainen ja ulkomainen sato ovat muuttuneet samaan suuntaan, vaikeuttaa jossain määrin johtopäätöksen tekemistä siitä, kumpi syy pääasiassa on ollut vaikuttamassa. Jos kuitenkin otamme huomioon, missä suhteessa hinnat ovat kohonneet, täytyy meidän tulla siihen tulokseen, että ulkomaan sadolla on ollut ratkaiseva merkitys. Niinpä vuoden 1891—92 hinnan kohoaminen ei ole suhteellinen saman vuoden kotimaisen satomäärän alenemiseen. Hintahan oli silloin korkeampi kuin seuraavana katovuonna, mutta sato mitättömän vähän huonompi kuin varsinaisina hyvinä vuosina. Ulkomailla, etenkin Venäjällä, oli silloin täydellinen kato, ja tämä seikka selittää meidän hintojemme muodostumisen. V:n 1893—94 suhteen huomaamme aivan sa-

man ilmiön. Silloin on satomäärä aivan lähellä varsinaisen katovuoden 1892 satomäärää, mutta hinnat ovat huokeammat kuin vuonna 1890—91, joka edustaa mitä parhaimpia tuotantovuosia meidän oloissamme. Tämäkin vastakkaisuus saa selityksensä siitä, että ulkomaalla samana vuonna korjattiin tavallista parempi sato. V:n 1892—93 hinnanmuodostus taas on mitä selvin todistus siitä, että ulkomaan sato määrää yleisen hintakannan meillä. Silloinhan oli meillä varsinainen kato, mutta hinnat olivat kuitenkin laskeneet edellisen vuoden suhteen syystä, että ulkomailla oli saatu verrattain hyvä sato. V:nna 1890—91 on tosin hinta kohonnut kotimaisen sadon aletessa, vaikka ulkomaan sato on noussut, mutta tässä on huomattava, että Pietarissa ja useissa Saksan kaupungeissakin hinnat samana vuonna ovat nousseet.[1] Tästä voimme siis päättää, *että niin säännöllisinä kuin epäsäännöllisinäkin tuotantokausina ulkomaan sadolla ja hinnoilla on ratkaiseva merkitys rukiiden yleisen hintakannan muodostumisessa meillä.*

Tämä tärkeä vertailu on kerrassaan jäänyt tekijän huomion ulkopuolelle, ja siitä suureksi osaksi johtunee tekijän käsitys kotimaisen ja ulkomaisen sadon vaikutuksesta viljan hintoihin Suomessa.

Kun kerran rukiiden yleinen hintakanta on ulkomaista riippuva, on luonnollista, etteivät paikkakunnallisetkaan hintasuhteet voi muodostua pääasiassa kotimaisen tuotannon perustuksella. Tarkastelkaamme kuitenkin, miten tekijä numeroistaan on väitteensä johtanut.

Tekijä on johtanut väitteensä siitä huomiosta, että hänen laskujensa mukaan itä-Suomen kaupungeissa, joitten ympäristöillä yleensä ovat huonommat tuotantosuhteet kuin länsi-Suomen kaupunkien, hintojen keskimäärät ovat korkeammat kuin länsi-Suomen kaupungeissa. Jotta tekijän johtopäätös olisi oikeutettu, on siis välttämätöntä, että hänen kaupunkiryhmityksensä todella perustuu tuotantoon. Tämä ei kuitenkaan ole asian laita. Tekijä laskee nim. itä-Suomen kaupunkeihin myöskin Mikkelin ja Savonlinnan, huolimatta siitä, että Mikkelin läänin viljantuotanto henkilöä kohti useimpina kysymyksenalaisina vuosina on ollut korkeampi kuin länsi-Suomen läänien. Tekijä epäilee kyllä, että virallisen tilaston numerot, joitten mukaan hän eri läänien tuotantoa arvostelee, Mikkelin

[1] Vrt. Maanviljelyslehden tiedonantoja »elojen hinnoista Pietarissa» ja Vennolan kysymyksessä oleva teos, siv. 62.

läänin suhteen olisivat virheelliset (siv. 73) ja että Mikkelin läänin tuotanto todellisuudessa olisi pienempi kuin numerot osoittavat. Tähän epäilykseen erityisesti Mikkelin läänin suhteen ei tekijällä kuitenkaan näytä olevan syytä. Virallisen tilaston numerot osoittavat nim. säännöllisesti seitsemänä tekijän (siv. 31) esittämänä vuotena samaa korkeata tuotantomäärää mainitussa läänissä. Nämä numerot tuntuvat uskottaviltakin, kun tietää, että Mikkelin läänissä ei viime aikojhin saakka ole ollut sanottavaa meijeriliikettä ja että tässä läänissä vielä on harjoitettu kaskenviljelystä verrattain suuressa määrässä. Tekijä ei itsekään väitä, että Mikkelin läänin tuotantosuhteita edes yleisen arvostelun mukaan voisi pitää *huonompina* kuin länsi-Suomen läänien, vaan tyytyy ainoastaan siihen arveluun, että niitä ei voida pitää *edullisempina:* „Mitä yleisen arvostelun perustuksella Mikkelin läänin yleisistä tuotantosuhteista voi päättää, ei niitä voine lukea edullisemmiksi kuin tuotantosuhteita länsi-Suomessa" (siv. 73). Miten on tekijä tällä perustuksella voinut laskea Mikkelin läänin siihen tuotantoalueeseen, jossa viljantuotantosuhteet ovat huonommat?

Jos esitetyn nojalla laskemme Mikkelin ja Savonlinnan kaupungit „länsi-Suomen" kaupunkien joukkoon, tulee kaupunkiryhmien välinen suhde jossakin määrin muuttumaan. Silloin tulee v. 1889—90 eroitus kaupunkiryhmien keskimääräisten hintojen välillä olemaan 11 %, v. 1890—91 8 %, v. 1893—94 5 %. Hintaero länsi- ja itä-Suomen kaupunkien välillä ei siis vaihtelisi 8—20 % välillä, vaan 5—11 % välillä.

Tähän tulee lisäksi se, että tekijällä kumpaakin tuotantoaluetta edustamassa on perin harvoja kaupunkeja. Vaikka tekijän käsittelemässä viidessä länsi-Suomen ja viidessä itä-Suomen kaupungissa hintasuhteet olisivatkin olleet tekijän esittämät, ei suinkaan ole sanottu, että ne yleensä itä-Suomen ja länsi-Suomen kaupunkien välillä ovat samat. Jos tekijä esim. v. 1889—90 länsi-Suomen kaupunkeihin olisi lisännyt Pietarsaaren, jonka keskimääräinen hinta oli 15,17,[1] ja itä-Suomen kaupunkeihin Iisalmen, jonka hinta on 14,67,[1] sekä ottanut huomioon, mihin tuotantoalueeseen Mikkeli ja Savonlinna todella kuuluvat, olisi kaupunkiryhmien välinen hintaero laskenut 20 %:sta 7 ½ %:iin. Miten muina vuosina

[1] Edellämainittujen Virallisessa lehdessä julkaistujen ilmoitusten mukaan.

eroitus olisi muodostunut, emme voi sanoa, koska ei ole saatavissa riittävästi tietoja. Tämä osoittaa ainoastaan, kuinka paljon sattuma voi vaikuttaa tällaisiin harvoista numeroista laskettuihin keskimääriin.

Tässä kohden vaikuttaa tulokseen myöskin se tapa, millä tekijä ryhmittää vuotensa säännölliseen ja epäsäännölliseen tuotantokauteen. Jos pidämme kiinni tekijän ryhmityksestä, on johtopäätös kyllä oikea, mikäli sen esitetyistä numeroista voi tehdä. Sama on asianlaita, jos ainoastaan kahta ensimäistä vuotta pidämme säännöllisinä. Mutta jos, mikä myöskin on oikeampaa kuin tekijän ryhmitys, laskemme kolme ensimäistä säännölliseen tuotantokauteen, on kolmesta vuodesta yhtenä keskimääräinen hinta vastoin tekijän väitettä *itä-Suomessa halvempi kuin länsi-Suomessa* (vrt. numeroita siv. 72).

Tarkastelkaamme nyt, missä suhteessa hintaerot länsi- ja itä-Suomen välillä ovat eroituksiin tuotannossa. V. 1889 oli itä-Suomen läänien, Viipurin ja Kuopion, keskimääräinen tuotanto henkilöä kohti 27 % alhaisempi kuin länsi-Suomen läänien, joihin tässä laskemme myöskin Mikkelin läänin. V. 1890—91 oli sama eroitus 29 % ja v. 1893—94 38 %.[1] Jos vertaamme näitä prosenttilukuja kaupunkiryhmien hintaeroituksia osoittaviin prosenttilukuihin, jotka ovat v. 1889—90 + 11 %, v. 1890—91 + 8 % ja v. 1893—94 + 5 %, huomaamme, etteivät ne ole siinä suhteessa toisiinsa, että voisi sanoa tuotannon pääasiassa määränneen hinnat. Jos nimittäin paikalliset hintasuhteet muodostuisivat pääasiassa paikallisen tuotannon perustuksella eli eri seudut maassamme muodostaisivat viljakauppaan nähden suljetut markkinat, niinkuin tekijä tahtoo väittää, tulisi taloudellisten lakien mukaan[2] hintaero eri paikkakuntien välillä olemaan monta vertaa suurempi kuin eroitus tuotannossa. Kun meillä päinvastoin hintaeroitukset ovat paljoa pienemmät kuin eroitukset tuotannossa, voi päättää, että on olemassa muita syitä, jotka enemmän vaikuttavat hinnanmuodostumiseen kuin kotimainen tuotanto.

Jos nyt ryhdymme tarkastelemaan erityisten kaupunkien hintoja, huomaamme, että on olemassa monta poikkeusta tekijän säännöstä. Kaupunkien keskimääräiset hinnat esittää tekijä seuraavassa taulussa (siv. 67):

[1] Vrt. kysymyksessä oleva teos, siv. 29.

[2] Vrt. Gregory Kingin lakia: jos viljamäärä vähenee 10, 20, 30, 40, 50 %, nousevat hinnat 30, 80, 160, 280, 450 %.

	Turku	Pori	Vaasa	Hilinna	Tampere	J:kylä	Kuopio	S:linna	Mikkeli	Viipuri
1889—90	12,93	13,43	13,74	13,16	13,59	15,61	15,40	16,91	15,52	16,38
1890—91	16,73	16,57	16,39	16,82	16,56	16,98	16,44	17,87	16,03	20,63
1891—92	23,71	24,76	21,54	24,03	23,24	22,53	22,30	22,04	23,37	25,00
1892—93	22,75	20,42	22,31	22,04	22,29	22,83	20,36	21,14	21,70	23,13
1893—94	15,25	15,38	14,29	17,44	17,00	19,00	14,13	15,98	17,79	17,75

Enimmin näyttää näiden numeroiden mukaan vuosi 1889—90 puhuvan tekijän teorian puolesta. Silloin on tekijän ryhmityksen mukaan kaikilla länsi-Suomen kaupungeilla huomattavasti halvemmat hinnat kuin itä-Suomen kaupungeilla. Mutta itä-Suomessa on Savonlinnassa ja Mikkelissä korkeammat hinnat kuin Kuopiossa, vaikka Kuopion läänin tuotanto on pienempi kuin Mikkelin. Viipurissa ovat hinnat tekijän numeroiden mukaan korkeammat kuin Kuopiossa, jonka ympäristöllä kuitenkin on tuotanto pienempi. Sitäpaitsi ovat hinnat Mikkelissä ja Savonlinnassa paljoa korkeammat kuin Turussa, Porissa, Hämeenlinnassa, Tampereella ja Vaasassa, vaikka Mikkelin ja Savonlinnan tuotantoalue ei ole ainakaan huonompi kuin jälkimäisten kaupunkien. Vasten tekijän sääntöä muodostuvat hinnat myös, kuten sanottu, Pietarsaaressa (15,17) ja Iisalmessa (14,67). Seuraavana vuonna (1890—91) ei enää voi huomata hinnoissa tuotannon vaikutusta. Silloin ovat useimmissa kaupungeissa hinnat melkein samat. Alin hinta on Mikkelissä, melkein ylin sen naapurissa Savonlinnassa. Jyväskylässä, joka tuotantoon nähden on tekijän mukaan (siv. 73) melkein samassa asemassa kuin Viipuri, on 17 % alhaisemmat hinnat kuin tässä. Kolmantena säännöllisenä vuotena, jos sinä pidämme v. 1891—92, ei ole mitään sääntöä huomattavissa. Melkein sama koskee v. 1893—94, jonka tekijä laskee säännöllisiin.

Tämä vertailu osoittaa, kuinka huonosti tekijän väite numeroilla on perusteltu. Ainoastaan kolmen vuoden tilastosta, joista päällepäätteeksi voi sanoa kahden enemmän vastustavan kuin puolustavan tekijän mielipidettä, on tekijä tehnyt laajoja, koko viljakauppaamme koskevia johtopäätöksiä.

Mutta vaikka tekijän vertailu olisikin oikea ja tulos ilman poikkeuksia, on tapa, millä tekijä tekee johtopäätöksensä, väärä. Kun nume-

rot osoittavat, että tuotanto ja hinnat jossakin määrin seuraavat toisiaan, on hän heti asettanut ne syyn ja seurauksen suhteeseen, tutkimatta, olisiko muita syitä, jotka voisivat vaikuttaa saman ilmiön. Turun alhaiset hinnat v. 1889—90, joka on ainoa vuosi, josta tekijä numeroitten mukaan on voinut laatia sääntönsä hintaerôituksista, voi yhtä hyvin kuin tuotannosta selittää johtuvan edullisista liikesuhteista, Turkuun kun on halpa meritie verrattain läheisistä tuontipaikoista Pietarista ja Räävelistä ja pohjois-Saksan kaupungeista. Hämeenlinnan ja Tampereen halvat hinnat voi myöskin selittää johtuvan Turun ja Helsingin läheisyydestä, vaikkakin niillä on käytettävänään yksinomaan vesitietä kalliimpi rautatie. Kuopion alhaiset hinnat eivät voi riippua tuotannosta, vaan suurista viljaliikkeistä, joita Kuopiossa vanhastaan on ollut; Vaasalla on sekä edulliset tuotanto- että liikesuhteet.

Ainoa kaupunki, jossa, tekijän numeroitten mukaan, tuotannon vaikutus näyttää olevan ratkaisevampi kuin liike-etujen, on Viipuri. Mutta meidän tulee muistaa, että *Viipurin hintatiedot suureksi osaksi ovat toisista lähteistä kuin muut tiedot.* Tämän kirjoittaja, joka on koonnut hintatilastollisia tietoja vähän myöhemmältä ajalta, on saanut hintailmoituksia, *jotka asettavat Viipurin aivan toiseen asemaan kaupunkien joukossa.* Nämät tiedot, jotka ovat v:lta 1897—1901, koskevat tosin ruisjauhojen vähittäiskauppahintoja, mutta voinevat nekin valaista asiaa, koska tekijän mukaan jauhojenkin vähittäiskauppahinnat muodostuvat samojen lakien mukaan kuin rukiiden hinnat. Mainitut tiedot ovat saadut maaseutulehtien torihintailmoituksista ja tarkoittavat siis kotimaista viljaa. Niiden mukaan ovat jauhojen hinnat Viipurissa, Turussa, Tampereella ja Jyväskylässä seuraavat (määrätyt mk:ssa 10 kg:lta):

	Viipuri	Turku	Tampere	Jyväskylä
1897—98	1,75	1,55	2,20	1,80
1898—99	1,80	1,85	2,62	2,14
1899—00	1,90	2,00	2,83	2,38
1900—01	1,83	1,79	2,12	2,20 [1]

Näitten tietojen mukaan ovat Viipurin hinnat jokseenkin samalla tasalla kuin Turun, mutta halvemmat kuin Tampereen ja Jyväskylän.

[1] Tiedot ovat »Viipurin», »Uuden Auran», »Aamulehden» ja »Suomalaisen» torihintailmoituksista.

Esitetyt hintailmoitukset eivät kokoomistapansa puolesta tosin ole ehdottomasti luotettavat, mutta voitaneen ne kuitenkin asettaa tekijän tietojen rinnalle. Suurempaa luotettavaisuutta antaa niille se seikka, että ne ovat yhtäpitäviä hinnanmuodostumislakien kanssa. Sillä täytyyhän meidän otaksua, että Viipuri, joka on meidän suurimman viljantuontipaikkamme läheisyydessä, myöskin saa etua tästä läheisyydestä. Jos siis, niinkuin edellisestä voi päättää, tekijän tiedot Viipurin hinnoista ovat väärät, menettää merkityksensä se ainoa tapaus, jolla tekijä varmasti olisi voinut todistaa tuotannon ratkaisevan merkityksen liike-etujen edellä.

Tekijän esittämän, kolmen vuoden epäluotettavan tilaston perustuksella emme luonnollisesti voi ryhtyä yksityisten kaupunkien hintaeroista mitään varmoja johtopäätöksiä tekemään liikesuhteitten tai tuotannon merkityksestä. Olemme vain tahtoneet osoittaa, ettei myöskään tekijän johtopäätös numeroista saa riittävää tukea.

Tämän todistuksen jälkeen täytyy meidän antaa ratkaiseva merkitys sille seikalle, että, niinkuin edellisessä olemme osoittaneet, yleinen hintakanta maassamme on pääasiassa ulkomaan tuotannosta ja hinnoista riippuva. Selvää on myös, ettei ulkomaan vaikutus niin tasan voi jakaantua yli maan, että kotimainen viljan tuotanto pääasiassa määräisi hinnat. *Liikesuhteille täytyy siis kotimaisen tuotannon edellä antaa ratkaiseva merkitys rukiiden paikkakunnallistenkin hintasuhteitten muodostumisessa.*

Niinkuin muistamme koskee tekijän väite kotimaisen tuotannon määräävästä vaikutuksesta myös rukiiden ja jauhojen vähittäiskauppaa. Näitä ei meidän kuitenkaan erityisesti tarvinne ryhtyä tarkastelemaan, koska se, mikä on sanottu rukiiden suurkaupasta, pääasiassa koskee myöskin rukiiden ja jauhojen vähittäiskauppaa.

Tekijän esittämät väitteet rukiiden suur- ja vähittäiskaupasta ja jauhojen vähittäiskaupasta ovat sitäkin vähemmän luotettavat, kun tekijä jauhojen suurkaupan suhteen tulee aivan vastakkaisiin tuloksiin, s. o. pääasiassa samoihin, kuin me edellä olemme tulleet rukiiden hintojen suhteen.

Tekijän väite, että meillä jauhojen hintoihin suurkaupassa vaikuttaa pääasiassa ulkomaan tuotanto ja että paikalliset hintaerot määrää liikeyhteys, on tietysti meidän kannaltamme oikea. Eri mieltä kuin tekijä voi olla siitä, millä, rautatielläkö vai vesitiellä, on suurempi merkitys viljankuljetuksessa ja miten tämä merkitys eri tuotantokausina vaih-

telee. Tähän kysymykseen tulemme kuitenkin koskettelemaan vasta seuraavassa.

V.

Tärkeän sijan kysymyksessä olevassa teoksessa saa omituisen, kadon sattuessa tapahtuneen hintasuhteitten muutoksen konstateeraaminen ja selittäminen. Tekijä nim. on huomaavinaan, että niillä seuduilla, missä hinnat säännöllisissä oloissa ovat olleet halvimmat, hintakoroitus kadon sattuessa on ollut suurin, niin että hinnat joko ovat tasoittuneet tai suhde muuttunut kokonaan päinvastaiseksi.

Niinpä rukiiden hinnat, jotka säännöllissä oloissa olivat itä-Suomen kaupungeissa kalliimmat kuin länsi-Suomen kaupungeissa, epäsäännöllisissä oloissa olivat tekijän mukaan itä-Suomessa jonkun verran halvemmat kuin länsi-Suomessa. Eri kaupunkiryhmien keskimääräiset hinnat, joihin tekijä perustaa tämän väitteen, ovat seuraavat (siv. 72):

	L.-Suomen kaup.	I.-Suomen kaup.	Ero %
1889—90	13,37	16,11	+ 20,49
1890—91	16,61	17,88	+ 7,65
1891—92	23,46	23,19	— 1,15
1892—93	21,96	22,20	+ 1,09
1893—94	15,87	17,63	+ 11,09

Jos tekijän vuosiryhmitys on oikea, on aivan selvää, että mainittu hintasuhteitten vaihdos katovuosina on tapahtunut. Mutta jos, niinkuin on oikeampaa, pidämme kahta viimeistä vuotta katovuosina, eivät luvut enää osoita samaa. Jos taas tahtoisimme pitää kolmea viimeistä vuotta epäsäännöllisinä, ovat hinnaneroitukset epäsäännöllisinä vuosina niin epätasaiset, ettei niistä ilman tarkempaa tutkimusta voi tehdä sitä johtopäätöstä, että hintasuhteen muutos on riippunut tuotannon muutoksesta. Kun tarkastelemme hintoja vuosineljänneksittäin, huomaamme, että hinnan muutos on alkanut jo v:n 1890—91 viimeisenä neljänneksenä (vrt. siv. 67), siis aikana, jolloin ei vielä mitään kotimaista sadon vähennystä ollut tapahtunut. Entiselleen asettuvat ne jo v. 1893—94, jolloin vielä tuotantomäärä oli tavallista paljoa pienempi. Hintasuhteitten muutos on numeroitten mukaan kyllä tapahtunut, mutta se ei ajassa lankee yhteen epäsäännöllisen tuotantokauden kanssa, ei edes sen ryhmityksen mukaan, jonka tekijä on hyväksynyt,

eikä sitä siis myöskään ainakaan kokonaisuudessaan saa asettaa yhteyteen kotimaisen tuotannon muuttumisen kanssa.

Tästä huomaamme, ettei se tapakaan, millä tekijä ilmiön selittää, voi olla riittävä. Tekijä väittää nimittäin hinnanmuutoksen viime kädessä riippuneen hätäaputoimenpiteistä. Mutta v:n 1890—91 viimeisenä neljänneksenä ei vielä mihinkään hätäaputoimenpiteisiin oltu ryhdytty (ne alkoivat vasta seuraavan maanviljelysvuoden ensimäisenä neljänneksenä), eikä siis ainakaan ilmiön alku voinut niistä johtua.

Jos tarkastamme ulkomaan oloja, huomaamme, että v. 1891 ulkomaita kohtasi kato ruissadon suhteen (vrt. tekijän numeroita siv:lla 39—40). Seuraus oli se, että Suomen kauppiaat kiiruhtivat käyttämään hyväkseen korkeita hintoja ulkomailla. Kesällä v. 1891 vietiin Suomesta ulkomaille 3,5 milj. kg. rukiita, kun edellisenä vuotena vietiin ainoastaan 1,6 milj. kg. [1] Kun tämä viljamäärä vietiin länsi-Suomesta, on luonnollista, että spekulatsioni siellä yhtäkkiä kohotti hintoja. Tosin vienti lakkasi kesän lopussa, jolloin Venäjää kohdanneen kovan kadon vuoksi kiellettiin viljanvienti Suomestakin. Mutta kohonneet hinnat eivät enää yhtä nopeasti laskeneet.

Tuli sitten kato v. 1892. Silloin oli korjattu ruisvilja itä-Suomessa, jota kato yleensä kovemmin kohtasi, kokonaan ala-arvoista laadultaan. Jos tästäkin viljasta (hintailmoitukset tarkoittavat nim. kotimaista viljaa) suurkaupassa maksettiin ne hinnat, joita tekijän numerot osoittavat, voi tästä päättää, että hyvistä rukiista siellä olisi maksettu hyvinkin korkea hinta.

Tällä ei ole tahdottu kieltää, että hätäaputoimenpiteet, varsinkin valtion 12 p:nä marraskuuta 1891 myöntämä 50 % alennus viljan kuljetusmaksuissa rautatiellä, myöskin osaltaan alensivat hintoja itä-Suomessa. Että rautatierahtien laskeminen vaikutti viljanhintojen alenemista, ei olekkaan mitään muuta kuin yksi puoli edellä esitetystä säännöstä, että paikkakunnalliset hinnanerot pääasiassa riippuvat erilaisista liike-etuisuuksista, mitä viljan ulkomaalta tuontiin tulee.

Jauhojen suurkaupassa tapahtuu tekijän mukaan samantapainen ilmiö. Se eroitus (5—16 %), mikä säännöllisissä oloissa on rautatien yhteydessä ja ilman sitä olevien kaupunkien välillä, katoo tai muuttuu päinvastaiseksi. Kaupungit ryhmittyvät nyt itä- ja länsi-Suomen kaupunkeihin, mutta hinnanero ei niinkuin rukiiden kaupassa perustu erisuuruiseen

[1] Virallinen lehti 1891.

tuotantoon, vaan siihen seikkaan, että itä-Suomen kaupungit ovat vesitien varrella, jota tekijän mukaan kadon aikana enemmän kuin tavallisesti käytetään. Tarkastelkaamme tekijän numeroita, jotka osoittavat keskimääräisiä hintoja rautatien yhteydessä ja ilman rautatietä olevissa kaupungeissa (siv 121):

	Kaupungit rautatien yhteydessä	Kaupungit ilman rautatietä	Ero %
1889—90	15,66	16,73	+ 6,83
1890—91	17,42	18,37	+ 5,45
1891—92	24,59	25,03	+ 1,79
1892—93	21,93	23,31	+ 6,06
1893—94	16,00	18,63	+ 16,44

Niinkuin näemme, ovat hinnaneroitukset molempien kaupunkienryhmien välillä niin epätasaiset, ettei niiden perustuksella olisi mitään johtopäätöstä hintasuhteen vaihdoksesta voinut tehdä. Sentähden on tekijä luopunut tässä kohdin edellisestä vuosiryhmityksestään. Hän laskee nyt epäsäännölliseksi tuotantokaudeksi ainoastaan v:n 1891—92 (siv. 121—123). V:n 1892—93 on tekijä ennen kuvannut suurimmaksi katovuodeksi, mutta tukee nyt tämän vuoden numeroilla väitettä siitä, miten olot „säännöllisenä tuotantokautena" muodostuvat. Tämän uuden ryhmityksen mukaan on tekijän johtopäätös kylläkin oikea. Mutta jos ryhmitämme vuodet todella tuotannon mukaan, on tekijän johtopäätös kokonaan perusteeton. Jos pidämme kahta ensimäistä vuotta säännöllisinä tuotantovuosina, kolmea viimeistä epäsäännöllisinä, on mahdotonta tehdä tällaista johtopäätöstä. Jos taas pidämme kolmea ensimäistä vuotta säännöllisinä, kahta viimeistä epäsäännöllisinä, on, päinvastoin kuin tekijä väittää, katovuosina eroitus rautatien yhteydessä ja ilman sitä olevien kaupunkien välillä suurempi kuin hyvinä vuosina.

Väitteensä selittää tekijä sillä, että hyvinä vuosina käytettiin rautatietä kuljetukseen, koska se ollen käytettävänä koko vuoden on mukavampi kuljetusneuvo (siv. 124). Katovuosina taas „halvemman vesitien suhteellisesti suurempi käyttäminen kuin rautatien oli luonnollinen seuraus siitä suuremmasta viljamäärästä, mikä kadon vaikutuksesta oltiin pakoitettu tuottamaan ulkoapäin". Tämä ajatustapa on kokonaan luonnoton. Eihän voi ajatella, että hyvinä vuosina, jol-

loin viljasta saatiin huonommat hinnat, olisi käytetty rautatietä, jolla kuljetus voi tulla 100 % kalliimmaksi kuin vesitiellä, ja vasta kadon sattuessa otettu käytäntöön halvempi tie. Paljoa järjellisempää on otaksua, että hyvinä vuosina koetettiin saada tavara kuljetetuksi mahdollisimman halvalla, mutta kadon sattuessa, kun viljasta saatiin hyvät hinnat, turvauduttiin rautateihinkin.

Tästä huomaamme myöskin, minkä kuljetustien, rautatienkö vai vesitien, merkitys on suuremmaksi arvosteltava. Meille tuotiin kysymyksen alaisina vuosina ehdottomasti suurin osa viljaa meritietä (v. 1889 meritietä 37,581,459 kg, rautatietä 14,500,049 kg. [1]), jotenka meritien merkitys merikaupungeille oli suurempi kuin rautatien. Itä-Suomessa, missä on käytettävänä molemmat tiet, osoittaa kokemus, että ehdottomasti enemmän käytetään vesitietä. Joka syksy viedään järvien viimeisiin sopukkoihin laivalla viljaa. Rautatiellä ei viljaa kuljeteta ennenkuin mahdollisesti talvella, milloin varatut määrät ovat loppuneet.

VI.

Olemme edellisessä tarkastellessamme tekijän johtopäätöksiä tulleet rukiiden ja ruisjauhojen hinnanmuodostumisen suhteen — leivän hintoja emme nimittäin ole tarkastelleet — useissa tärkeissä kohdin toisiin tuloksiin kuin tekijä.

Se, että tekijä niin monen kysymyksen suhteen on voinut tulla meidän käsityksemme mukaan vääriin tuloksiin, lienee riippunut ensiksikin tekijän käyttämien ainesten epäluotettavaisuudesta, sekä siitä, että tekijä liian harvoista vuosista on tehnyt yleisiä johtopäätöksiä. Vaikuttavana syynä tekijän tuloksiin on myöskin se mielivaltaisuus, millä tekijä numeroitaan käyttää. Milloin joku kaupunki ei sovi hänen teorioihinsa, jättää hän sen pois; milloin hinnat eri tuotantokausina eivät sovi hintasuhteitten muutokseen, jonka tekijä kaikkialla katovuosina näkee, muuttaa hän ryhmityksensä toiseksi. Valaisevana esimerkkinä tästä on se tapa, millä tekijä konstateeraa hintasuhteitten vaihtumisen jauhojen suurkaupassa. Vertailusta (siv. 121) on tekijä jättänyt pois kaksi kaupunkia, Hämeenlinnan ja Viipurin, koska niitten hinnat eivät sovi muodostettavaan teoriaan. Epäsäännölliseksi tuotantokaudeksi laskee tekijä tässä koh-

[1] Virallinen tilasto.

din ainoastaan v:n 1891—92. Seuraavilla sivuilla tahtoo tekijä todistaa, että tulos on sama, vaikka äsken pois jätetyt kaupungitkin otetaan lukuun. Mutta keskimäärät, joissa mainitut kaupungit ovat mukana, eivät enää osoitakkaan samoja ilmiöitä. Silloin jättää tekijä pois vielä lisäksi v:n 1890—91, jonka hän teoksen alussa on todistanut normaalivuodeksi, mutta jonka numerot eivät nyt tuekaan tekijän johtopäätöksiä säännöllisistä tuotantokausista.

Enimmin on kuitenkin tekijän johtopäätöksiin luultavasti vaikuttanut hänen pintapuolinen käsityksensä hinnanmuodostumisprosessista. On kokonaan käsittämätöntä, kuinka tekijä on voinut omaksua esim. sellaisen käsityksen, että jauhojen hinnat torilla muodostuvat itsenäisesti tavallisissa myymälöissä myytyjen jauhojen hintain rinnalla. Samaa taloudellisten lakien tuntemattomuutta osoittaa käsitys, että ulkomailta faktillisesti tuotu viljamäärä määrää ulkomaiden viljan vaikutuksen meidän hintoihimme, eikä se määrä, mikä olisi samoilla kustannuksilla mahdollista tuottaa.

Kun näin useimmissa tärkeimmissä kysymyksissä olemme olleet eri mieltä kuin tekijä, emme voi pitää teoksen merkitystä hintakysymysten tieteelliselle selvittelylle emmekä viljakaupan käytännölliselle järjestämiselle erittäin suurena. Meidän tulee kuitenkin muistaa, että tekijällä on ollut edessään raivaamaton ala, jossa joka askeleella on saanut tuntea esitöiden puutetta. Jos teos on saanut taloustieteilijämme siihen vakaumukseen, että hintatilasto on ala, jolle kannattaa uhrata työtä, on jo paljon voitettu.

Yhteen käytännölliseen toimenpiteeseenkin tämän teoksen kuitenkin pitäisi antaa aihetta. Teos on itse todistus siitä, kuinka perin hajanaisia ja riittämättömiä meidän hintatilastolliset lähteemme ovat. Ainesten kokoomiselle tällä alalla tulisi tilastotieteilijäimme ja varsinkin valtion antaa entistä enemmän huomiota. Valtion olisi senvuoksi aivan uudestaan järjestettävä tämäkin puoli tilastoa. Kun tiedot sitä myöden, kun ne saapuvat perille, tulisivat asiantuntevain kontrollin alaisiksi, olisi niitä mahdollista vielä korjata ja kerääjät, ohjeita saatuaan, oppisivat paremmin toimittamaan tehtävänsä. Nyt, kun hintatilastolliset tiedot vasta vuosien kuluttua joutuvat ammattimiehen käsiteltäviksi, ei useimmiten enää ole mahdollista poistaa niissä esiintyviä puutteellisuuksia. Yksityisestä alkuunpanosta on meillä jo pitkän aikaa koottu tavallaan ansiokkaitakin

hintatilastollisia aineksia vähittäiskaupan alalta, päivälehdet kun ovat julkaisseet n. s. torihintailmoituksia. Näitä kootessa on kuitenkin pidetty silmällä ainoastaan paikkakunnallisia käytännöllisiä tarpeita. Laajempien tilastollisten tutkimusten pohjana niitä on vaikea käyttää jo siitäkin syystä, että eri sanomalehdillä ei ole ollut mitään yhteistä suunnitelmaa työssään. Mahdotonta ei kuitenkaan ole ajatella, että tämä kokoomistyö voitaisiin niin järjestää, että sillä olisi merkitystä tieteellisellekin tutkimukselle. Hankkimalla sanomalehtien käytettäväksi kokoomiskaavan, jossa niin hyvin tieteelliset näkökohdat kuin paikkakunnalliset olosuhteet tulisivat huomioonotetuiksi, voisivat esim. kansantaloudelliset yhdistyksemme verrattain vähällä vaivalla panna alulle varsin laajan hintatilastollisten ainesten kokoomisen.

Toimitus on edellä olevan kirjoituksen näyttänyt arvostellun teoksen tekijälle, jonka vastaus tilaa myöten julkaistaan Valvojassa.

Suomi-ystäviä Jenassa.

Kirjoittanut

ALKU SIIKANIEMI.

Valvojan lukijoille lienee tunnettua, että Jenan pienessä kaupungissa ihanan Thüringenin vuorilaaksossa myötätuntoisuus Suomea kohtaan on ollut suurempi kuin ehkä missään Saksanmaalla. Varsinkin yliopistopiireissä on viime aikoina valppaasti seurattu sekä valtiollista että kultuurielämäämme. Oloaikanani Jenassa suoritin sentähden mieluisan velvollisuuden käydessäni muutamia Suomi-ystäviä tervehtimässä.

I.

Jo ensi päivänä astuin Jenaa ympäröiväin kartionmuotoisten kukkulain juuritse halki Paradiisin puistikon pitkin Saale virran rantaa tavatakseni Suomen opettajapiireissä hyvin tunnettua pedagogiikan professoria

Wilh. Reiniä. Prof. Rein on kasvatusopillisena kirjailijana esiintynyt Herbartin systeemin kehittäjänä ja julkaissut monta etevää teosta, joista meillä tunnetuimpia ovat „System der Pädagogik“ sekä suurenmoisesti suunniteltu „Encyclopädie der Pädagogik“. Noustessani jyrkkää kallioon hakattua käytävää mäentörmälle, jossa professorin kaunis asunto sijaitsee kosken reunamalla, taustana korkea Kernberg viheriöivine peltopalstoineen ja synkkine havumetsineen, osui vastaani arvokkaan näköinen, harmaapartainen, lempeäsilmäinen oppinut herra, jonka heti arvasin kuuluisaksi professoriksi. Saatuansa kuulla olevani suomalainen hän ilostui ja oli heti valmis näyttämään minulle pedagogisen seminaarinsa, jonne itse oli menossa. Opetus ylioppilaiden „Übungsschulessa“ oli juuri päättymäisillään pääsiäisloman takia ja viimeiset järjestelyhommat olivat enää jäljellä.

Täten kuljettiin yhdessä jonkun matkaa, jolloin sain kertoa sekavista nykyoloistamme sekä itse kuulla yhtä toista, joka oloani oudossa kaupungissa huojentaisi. Seminaarissa näyteltiin luokkahuoneet, kirjasto ja lukuhuone sekä tehtiin selkoa laitoksen työtavasta. Erittäin vetivät huomioni puoleensa monet kauniit taiteilijain valmistamat kivipiirrokset, osaksi historiallisia tai maisemakuvia, osaksi muotokuvia tai eläinten ja kasvien kuvia, jotka kaikkialla seiniä koristivat.

Erotessamme ehdoitti kohtelias professori, että seuraavana iltapäivänä lähtisin hänen seurassaan kävelyretkelle läheiseen vuoristoon. Mikäs minulle mieluisampi tarjous! Määrätuntina kohtasimme toisemme Saalen rannalla Stützebrücken luona, josta vaellus alkoi auringon valaisemia kukkuloita kohti. Matkalla pysähdyttiin keskelle jyrkkää rinnettä ihanasti sijaitsevaan aistiviallislaitokseen, jonka johtaja, toht. Trüper ystävällisesti otti meidät vastaan. Hän kuljetti meitä ympäri näytellen suurenmoista laitostansa, jossa kaikki mahdolliset mukavuudet huojentavat kovaosaisten kohtaloa. Sellaisina tahdon erittäin mainita suuren voimistelusalin alttarinensa hartaushetkiä varten sekä avaran uimakammion, jonka pohja ja reunamat näyttivät olevan marmorista hakattuja. Puutarhassa työskentelevät henkisen työn lomassa heikkojärkiset oppilaat uutterain opettajain johdolla. Tämän merkillisen laitoksen kuuluu toht. Trüper omasta aloitteestaan aikaansaaneen. Aljettuaan opintonsa perin köyhänä poikana on hän jäntevällä asianharrastuksella ensin koonnut ymrilleen heikkokykyisiä oppilaita ja vähitellen kartuttanut laitostaan niin,

että hän nyt varakkaana miehenä omistaa tämän Saksan ehkä suurimman aistiviallislaitoksen.

Tohtori Trüper seurasi mukanamme kävelyretkelle. Kiipesimme ylös jyrkkää rinnettä pitkin kapeata polkua, jonka reunustoja tuuhea havumetsä varjostaa, kunnes saavuimme tienristeykseen. Siinä meidät yllättää ihana näköala. Allamme lepää ilta-auringon heijastuksessa rauhaisa, vienonneitseellinen kaupunki, huvila toistaan sirompi eri rakennustyyliä, puistikko joka talossa, kirkko keskellä kylää, ja tämän keväisen impyen ympäri kietoo Saale virta syleilevän käsivartensa ikäänkuin suojaten vuorien peikoilta, jotka jyrkiltä rinteiltä kaupunkia väijyvät. Siinä on väriä, siinä on eloisuutta, siinä on sopusointua tuossa ihanassa kevätidyllissä! Ei ihme, että Goethe ja Schiller, Saksan suurimmat runoilijat, tässä ympäristössä kantelonsa kieliä tenhoisasti virittivät; ei ihme, että vieläkin Jenan pikku yhteiskunta tarjoaa Saksan henkisille harrastuksille niin viihtyisän tyyssijan!

Toisella puolen laaksoa kohoaa kevään vehreydessä jyrkkiä kukkuloita joka taholla. Siinä on oikealla vieretysten kolme vihantaa kumpua, jossa ennen viiniköynnös rehenteli, tarjoten asukkaille oivan toimeentulolähteen; mutta nyt mäenrinteet, tarkoin jaettuina peltopalstoina, ikäänkuin häpeevät alastomuuttaan. Noin yhdeksän vuotta sitten kuuluu turilas ilmestyneen viinitarhoihin ja tehneen sellaista tuhoa, että koko Jenan ympäristössä oli pakko tannerta myöten niittää köynnökset pois, että saataisiin vahingollinen hyönteinen häviämään. Se onnistuikin, mutta ihanat viinitarhat ovat pitkiksi ajoiksi mennyttä kalua!

Ihanaa maisemaa katsellessamme, jonka yläpuolella mahtava Fuchsthurm kohottaa torninsa korkeuteen, jätteenä muinaisista ritarilinnoista, osui professorin katse kaupungin toisella puolen olevaan kukkularyhmään, jonka välillä on laajanpuolinen tasainen ylänkö. Siitä hän sai aihetta kertoa sotatapauksista v. 1806, jolloin voittorikas Napoleon oli saartanut saksalaiset sotajoukot tälle tasangolle, niin että heidän oli pakko kovan taistelun jälkeen peräytyä. Tämän surullisen muiston ohella hän heti huomautti toistakin saksalaiselle kansallishengelle mieluisampaa muistomerkkiä Bismarckhöhen yläpuolella, jossa iso torni on rakennettu niiden Jenan urhojen muistoksi, jotka kaatuivat saksalais-ranskalaisessa sodassa v. 1870!

Siitäpä sitten keskustelu siirtyi uusille aloille. Pian nämä kaksi

etevää pedagogia olivat joutuneet mieliaineesensa — kasvatusoppiin. Aluksi tuli puheeksi koulujen foneetinen alkuopetus. Prof. Rein oli nähnyt Strassburgissa merkillisen opetusmetodin, jonka kautta alkuopetus tapahtui kokonaan perustumalla suunliikkeiden vaarinottoon. Samanlaista sanoi toht. Trüper usein käyttävänsä astiviallisopetuksessa. — Myöhemmin olin itsekin tilaisuudessa näkemään moista alkuopetusta eräässä Jenan reaalikoulussa, jonka ensi asteella oppilaat ihmeteltävän hyvin oppivat äänteet eroittamaan opettajan puhe-elinten liikkeistä, vieläpä nopeasti lukemaan sanatkin hänen huuliltaan. Siten saavutettiin aikaisin varmuus koko lauseen yhtämittaisessa lukemisessa ja kirjoittamisessa äänneopillisesti oikein, ennenkuin edes kirjakielen kirjaimet oli opittu. Tämän omituisen metodin selittely veisi kuitenkin tässä yhteydessä liian pitkälle. — Väliin taas liikkui oppineiden keskustelu teoreetisissa kasvatusopin kysymyksissä, joista erittäinkin yhteiskasvatuksen periaate pian herätti vilkasta sananvaihtoa. Prof. Rein oli myöskin kiinnittänyt huomionsa yhteiskasvatusperiaatteeseen, joka Amerikasta lähteneenä on voittanut niin paljon jalansijaa pohjoismaissa, eritoten Suomessa. Hän tunsi tämän liikkeen alkuvaiheet meilläkin, muisti nimet Broberg ja Hagman, ja kyseli lisätietoja liikkeen myöhemmistä vaiheista. Itse hän on Saksassa ruvennut asiaa ajamaan ja kysymys on paraikaa Jenassa aktuaalinen, kun tahdotaan laajentaa täkäläistä 10-luokkaista tyttökoulua vielä kahdella luokalla. Prof. Reinin mielestä olisi nyt meneteltävä niinkuin Suomessa meidän maaseutukaupungeissamme: yhdistettävä poika- ja tyttökoulu valtion avustamaksi yhteiskouluksi. Tästä asiasta kuitenkin Jenassa on ollut aika melu. Pahin vastustaja on itse tyttökoulun johtajatar, joka ei millään muotoa tahdo luovuttaa kouluansa tämän uudisharrastuksen koekentäksi. Tuntuupa tässä pienessä yhteiskunnassa olleen paljon väittelyä kysymyksestä, koskapa prof. Rein ei enää itse tahtonut siihen käsiksi käydä, vaan koetti yllyttää kävelytoveriansa ryhtymään tästälähin asian johtoon. Tämäkin näytti täydelleen käsittävän yhteiskasvatuksen tärkeyden ja koetti filosofisilla todisteluilla kumota ne väitteet, joita yritystä vastaan on tehty — että esim. nainen menettää yhteiskoulussa naisellisuutensa; että yhteisopetus tuottaa siveellisiä vaaroja, että naisen heikompi ruumis riutuu rasituksesta j. n. e. — väitteet, jotka meillä aikoja sitten ovat menettäneet pontensa.

Näin kului kävelyretkemme rattoisasti tarinoiden. Vihdoin saa-

vuimme laakson pohjukkaan, jossa näkyi aitosaksalainen kylä jyrkkine punaisine taitekattoineen siroine parvekkeineen sekä monivärisine asuntoineen, joiden yläosaa säännöllisesti koristaa omituinen ristikkorakenne. Kapeat, kiemurtelevat kujanteet ja suippotorninen kirkko lisäävät tällaisen kylän erikoista viehätystä. Tästä alkoi paluumatkamme kukkulain välistä uomaa, jonka varsilla tuuheat lehmukset antoivat suojaa ja rinteillä olevat vihreät pellot tai muokatut puutarhat osoittivat kansan hyvinvointia. Matkalla väsymätön oppaani vielä vei meitä katsomaan äsken rakennettua kansakoulua, jonka pohjaosa oli valmistettu kumpujen alikerroksessa olevasta hietakivestä. Koulu oli komeasti rakennettu, opettajalla kokonaista neljä huonetta hallussaan, ja sen asema rinteiden välissä vallitsi koko kaupungin.

Illan hämy oli jo laskeutunut Jenan majojen ylitse, kun saavuimme takaisin lähtöpaikkaamme.

Vielä pari kertaa tapasin prof. Reinin hänen kodissaan, jossa hän jälleen osoittautui kohteliaaksi ja sydämelliseksi isännäksi. Keskustelumme täällä liikkui enimmäkseen matkasuunnitelmissa, sillä prof. Rein on laajalti matkustanut mies, tuntee Sveitsin ja Italian viidellä sormellaan ja on kerran Ruotsissakin käynyt. — Erään toisen kerran hän kutsui minut saapuville harjoituskouluunsa, jossa olin kuunnellut useita tunteja, katselemaan erästä omituista „Probestundea". Nuoret kansakouluasteella olevat oppilaat paraikaa harjoittelivat leirikohtausta Schillerin näytelmästä Wallenstein, esiintyäkseen runoilijan 100-vuotisjuhlassa, johon kaikki Saksan koulut innolla valmistautuvat. Hupaista oli nähdä sitä sotaista intoa, millä pienet miehenalut sotilaiksi puettuina suorittivat osansa. Pyssyt ja rummut, kilvet ja peitset, padat ja kattilat, sekä myyjättären leirikoju antoivat puhujalavalle sotilaallisen leirin näyn. Mielihyvällä professori hymyili nuorten innostukselle, sill'aikaa kun opettaja kulissien takaa teki huomautuksiansa sotilaiden esiintymisestä. Tässä piirissä näytti professori Rein olevan kuin omassa valtakunnassaan.

Lopuksi tahdon huomauttaa, että ensi elokuun 3—16 päivinä pidettävissä Jenan lomakursseissa prof. Rein aikoo luennoida aineesta: „Die prinzipiellen Grundlagen der Pädagogik und der Didaktik" (Kasvatus- ja opetusopin periaatteellisista perustuksista), jolloin Jenaan tulevilla suomalaisilla on tilaisuus tutustua tähän merkilliseen Saksan pedagogiin.

II.

Eräänä auringonpaisteisena maaliskuun sunnuntaina astuin pitkin kuivunutta jokiuomaa, lehtevien puiden siimeksessä kulkevata Ernst Haeckelstrassea, tavatakseni sitä etevää luonnontutkijaa, joka on antanut kadulle nimensä. Hän on nykyänsä Jenan kuuluisin mies. Prof. Ernst Haeckel asuu hänkin korkealla kalliolla sijaitsevassa sirossa huvilassa, jonka yläkertaan on noustava. Etehiseen astuessani kuului lähihuoneesta ankaranlainen kysymys, kuka siellä häiritsee. Jenan professoreilla oli parailaan pääsiäisloma, eikä ollut kumma, jos tahtovat kukin levonajasta nauttia. Pelkäsin jo etten onnistuisi ollenkaan puheille pääsemään, kun oven suuhun ilmestyy pitkävartaloinen, parrakas, vanhahko, mutta terävä-silmäinen herra, joka kysyy mikä minä olen miehiäni. Vastaan paraalla saksallani tahtovani professoria tavata, koska tiedän hänen erityisellä myötätunnolla seuraavan Suomen asioita. Eikä muuta tarvittu. Ankaruus oli haihtunut, sydämen sulut avautuivat ja herttaisella hymyllä hän käski minun riisua päällystakkini ja astua sisälle. Edessäni oli suuri työhuone, jonka ikkunasta saatoin nähdä lehtevän maiseman auringonsäteiten heijastuksessa. Seinät olivat yhtenä ainoana kirjahyllynä ja keskellä oli pitkä pöytä, joka täytti melkein koko lattian alan. Pöytä oli täynnänsä — ei eläinten kuvia tai zologisia preparaatteja, kuten olin odottanut, — vaan kasottain akvarellimaalauksia. Hymyillen professori selitti harjoittavansa tätä taidetta erityisenä „Liebhaberei"na vakavan työn lomassa. Ja juurikään oli hän sadoista akvarelleistaan sattumalta katsellut muutamia kuvia, jotka oli maalannut muistoksi osanotostaan seitsemännen kansainvälisen geologisen kongressin retkeilyyn Suomeen v. 1897. Siitä siirtyi puhe Suomeen. Hän oli kongressin juhlapäivällisissä sanonut vierustoverilleen, Helsingin pormestarille, kun tuli puheeksi valtiolliset suhteemme Venäjään, ettei sovi liioin luottaa kirjoitettuihin lakipykäliin, jotka väkivalta saattaa milloin hyvänsä tyhjäksi tehdä. Ainoastaan kaksi vuotta sen jälkeen Suomelle tuo ankara isku, joka riisti valtiolliset oikeutemme; ja nyt sama tuli pormestari kuuluu monien eroitettujen virkamiesten joukkoon! Me luonnontutkijat kyllä tämän ymmärrämme, sanoi professori; — näemmehän joka askeleella suuressa luonnossa, kuinka väkevämpi sortaa heikompaansa. En olisi sentään suonut Suomelle, kultuurin etuvartijalle Pohjolassa, moista kovaa kohtaloa. Mutta eikö teillä taivaanranta tätä ny-

kyä kajasta valoisampaa aikaa? kysyi lopuksi professori lohduttavalla äänenpainolla. — Siitä hän jälleen siirtyi kertomaan mieluisia muistojansa Suomessa käynnistänsä, kertoi laivamatkastansa Tampereelta pohjoiseen päin, Hämeenlinnassa olosta ja Suursaaren retkestä. Ja samalla hän otti esiin nuo maalaamansa akvarellit ja pani minut arvailemaan, miltä seudulta mikin oli! Niitä oli kaksi Suursaaren rannikolta, yksi Turun saaristosta ja eräs omituinen kalliomuodostuma Tampereen puolelta. Sangen luonnollisilta näyttivät, vaikken uskalla arvostella niiden taiteellista arvoa. Lisäksi sain nähdä muutamia muita mitä erilaisimmilta seuduilta, joista varsinkin Kaukasian vuorimaasta otetut näyttivät professoria suuresti huvittavan. Sillaikaa oli isäntäni istahtanut nojatuoliin, lausui vielä arveluitansa valtiollisista oloistamme sekä ilmoitti lopuksi terveisensä muutamille Suomen tuttaville, joista erittäin mainitsi prof. J. A. Palménin, toht. J. J. Sederholmin, ja „erään vilkaspuheisen assistentin", lehtori D. A. Wikströmin. Ymmärsin, että audienssi oli lopussa, heitin hyvästi ja kiitin kuniasta. Hän seurasi vielä mukanani alikerran ovelle asti, nyykäytti hymyillen päätänsä ja antoi muistoksi kuvakorttinsa, jonka laidassa on hänen materialistisen, n. s. monistisen elämänkatsomuksensa tunnuslause: „Das Wahre, das Gute und das Schöne sind die drei hochen Gottheiten unseres Monismus." (Totuus, hyvyys ja kauneus ovat monistisen maailmankäsityksemme korkeat jumaluudet.) — Myöhemmin näin kaikkialla Jenan kirjakaupoissa prof. Haeckelin teoksia, joista esim. „Die Welträthsel" (Maailman arvoitukset) nykyään myydään 1 Rmkan maksavassa, 150,000 kappaletta käsittävässä kansan painoksessa. Haeckelista puhuvat Jenalaiset erityisellä ylpeydellä ja yliopistokin kuuluu hänelle antaneen tohtorindiplomin kaikissa tiedekunnissa, paitsi — ymmärrettävästi — teologisessa.

III.

Jenan lämpimimpiä Suomi-ystäviä on sikäläisen yliopiston filosofian professori RUDOLF EUCKEN. Kukapa ei olisi kuullut puhuttavan tuosta sydämellisestä miehestä, joka oli ensimäisiä alotteenottajia, silloin kuin suurta europpalaista adressia v. 1900 maamme oikeuksien puoltamiseksi hommattiin tavattomalla innolla ulkomaan oppineiden piireissä.

Eräänä iltana lähdin etsimään prof. Euckenin asuntoa Neuer Forstweg'in varrella. Taaskin sain ihailla kaunista ympäristöä, ja portilla ihastuin

vielä jaloon pylväskäytävään, joka kreikkalaisen tyylin sopusointuun mielen rauhoittaa, ennenkuin astun filosofin kynnyksen yli.

Siinäpä tulee vastaani iäkäs oppinut, pitkä harmaa parta valuen alas rinnalle, silmät lempeästi minua tutkiskellen ja koko olentonsa kunnioitusta herättäen. Vai Suomesta terveisiä? kaikuu ystävällinen ääni, ja sanat suusta sinkoilevat vilkkaammin kuin muinen rusotuuheapartaisen Ontruksen. Ei nyt sattunut Teille paras aika, nuori ystäväni, sillä lopetan juuri esitelmääni „Über Kunst und Moral“ (Taiteesta ja moraalista), joka on huomenna Weimarissa pidettävä, mutta sisälle Teidän kuitenkin pitää hetkeksi astua. Ja sitten seuraa kysymyksiä niin tiheään, etten puoliin ehtinyt vastata.

Parin päivän kuluttua sain professorilta kohteliaan kutsun tulla viettämään iltaa hänen perheensä keskuudessa. Vierashuoneessa minut esitetään talon hienonnäköiselle, vielä nuorehkolle emännälle, professorin vanhimmalle pojalle, nuorelle lääketieteilijälle, joka maan tavan mukaan on hankkinut itselleen duellissa kunniakkaan poskiarven, sekä eräälle Breslaun ylioppilaalle, joka opiskelee filosofiaa professorin johdolla. Kättä ei paiskata taloon tullessa, kuten meillä — kumarretaan vain arvokkaasti. Ja sitten professori iloisesti rientää luokseni, tuorein Jenaer-Zeitung kädessä, jossa ensimäiseksi saan lukea merkillisen uutisen 1901 vuoden asevelvollisuuslakimme kumoamisesta ja tuomariemme eroittamattomuuden periaatteen uudestaan voimaan asettamisesta. Siitä heti seuraa vilkas keskustelu valtiollisista oloistamme, johon kaikki innolla ottavat osaa.

Mutta pian emäntä kutsuu illallispöytään. Suomalainen vieras käsketään kunniasijalle pöydän päähän, isännän ja emännän välille. Samalla minulle esitetään talon nuori ja kaunis tytär, reformipukuinen ja kaikin puolin „moderni“ neiti, sekä hänen nuorempi veljensä, veitikannäköinen koulupoika, jonka vapautta näyttää hetkeksi häiritsevän hänelle määrätty tehtävä — teekeittiön hoiteleminen! Professorin toiselle puolelle asettuu hänen oppilaansa, ja pian on keskustelu käynnissä aitosaksalaisella hilpeydellä. Puhutaan teatterista ja taiteesta, vieläpä Suomen musiikista, jonka Berlinissä esiintymisestä tähän piiriin on ulottunut ainoastaan kaukainen kaiku, sekä lopuksi tulevista Schiller-juhlista, joiden toimeenpano nykyään näkyy täyttävän kaikki saksalaiset isänmaalliset riemuntunteilla. Väliin professori syventyy filosofisiinkin mietelmiin, oppilaansa hartaasti kuunnellessa. Toiselta puolen Frau Geheimräthin — jollaista arvonimeä Sak-

san hienoisssa piireissä ei ole lupa muukalaisenkaan unohtaa — koettaa parastaan pitääkseen suomalaista vierasta hyvällä tuulella sekä spirituelliin keskusteluun että ruumiilliseen ravintoon nähden. Ja nuori neiti, joka kesällä aikoo matkustaa Tukholmaan, kyselee yhtä toista seuduistamme sekä suomen ja ruotsin kielen sukulaisuudesta, jotka hän on arvellut saman kielen eri murteiksi.

Illallisen jälkeen ottaa ystävällinen isäntäni kaukaisen vieraansa täydellisesti „in Anspruch". Istuudumme kahden mukavaan sohvaan professorin työhuoneeseen, jonne muukin perhe pian kokoontuu. Huone on katosta lattiaan kirjoja täynnä. Työpöydällä on myöskin kasoittain professorin kirjoja ja käsikirjoituksia, muun muassa korrehtuuri uuteen painokseen hänen suurta teostansa „Geistige Strömungen in der Gegenwart" (Nykyajan henkisistä virtauksista). Lähellä näkyy toinen filosofinen teos, Suomessa paraikaa suomennettavana oleva „Die Lebensanschauungen der grossen Denker". Keskustelumme siirtyy pian kultuurioloihimme, joita professori näkyy verraten hyvin tuntevan. Hän kyselee nykyisestä suomalaisuuden harrastuksesta, Yrjö Koskisen työstä sen hyväksi ja hänen myöhemmästä valtiollisesta toiminnastaan; hän kertoilee erityisellä lämmöllä ukko Rothsten vainajan monivuotisesta kirjeenvaihdosta hänen kanssaan sekä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran suurtyöstä suomalaisuuden vainiolla. „Sanat suussansa sulavat, puheet putoelevat" sellaisella innostuksella, että suomalainen sydämeni lämpiää kuunnellessa. — Sitten siirtyy puheemme valtiolliselle alalle. Hän kertoo aluksi suuren europpalaisen adressin synnystä Jenassa ja kaikkialla silloin ilmenneestä asianharrastuksesta. Siitä hän mainitsee lystikkäitäkin piirteitä. Nimiä keräiltäessä hän joutuu muun muassa etevän tiedemiehen, professori Abben luokse. (Tämä oli aikanaan Jenan rikkain mies, mutta mielipiteiltään sosialidemokraatti. Sen vuoksi hän kuollessaan testamenttasi suurimman osan omaisuuttaan Jenan kaupungille, perustamalla monia tieteellisiä ja filantropisia laitoksia sekä ennen kaikkea komean Volkshausin (kansantalo) lukusalineen, konserttihuoneineen, museoineen. Sillä hän voitti kotikaupunkinsa rakkauden ja sai sen kaikilta kerroksilta melkein kuninkaallisen hautauksen.) Abbe innostuu hänkin adressihommasta, mutta kysyy samalla, eikö hän voisi tehokkaammin Suomen asiata auttaa — rahoillansa. Vähän nyrpistyneenä hän kuulee vastauksen, että nimensä on hyvin tervetullut, mutta ettei Suomen kalliit oikeudet olekkaan kullalla ostettavissa! —

Siitä liukuu puhe nykyiseen politiikkiimme. Euckenkin toivoa, samoin kuin Haeckel, parempaa tulevaisuutta Venäjän sodan ja muun ahdingon painosta, vaikka hänellä kuitenkin on epäilystä, paranevatko asiamme täydellisesti Venäjän ristiriitaisten olojen vallitessa ja Suomen puolueiden eripuraisuuden takia. Jälkimäinen seikka Euckeniä suuresti surettaa, ja hän tahtoo siitä tarkempaa selvitystä, kuin minkä itse on voinut asioista muodostaa.

Keskustelumme joutuu myöskin koulun alalle. Euckenkin on kuullut puhuttavan yhteiskasvatuksen tavattomasta menestyksestä Suomessa. Hän ei kuitenkaan usko tämän aatteen pysyväiseen voimaan. Itse Amerikassakin on muka suuri vastavirtaus syntymässä, joka vaatii koulujen palautumista entisiin malleihin. Ja itsekin on Eucken sitä mieltä, ettei yhteiskasvatus kouluissa saa myöhempään kehitysasteeseen ulottua. Filosofisesti hän mielipiteensä perustelee sukupuolten erilaiseen luonnonlaatuun ja tarkoitusperään nähden. Hän kyllä tunnustaa naiselle yhtä täydellisen oikeuden kehittyä henkisesti kuin miehellekin. Muta tämän kehitysmäärän ei tarvitse olla „gleichartig“ (yhdenlainen), ainoastaan „gleichwerthig“ (yhdenarvoinen). Ja edellisessä suhteessa Euckenin mielestä nykyään mennään liian pitkälle.

Näistä ja monista muista kultuuriharrastuksistamme isäntäni minulle piti kauan aikaa hauskaa tarinaa, niin että muu perhe jäi aivan unohduksiin. Itsekin olisin mielelläni väliin keskustellut intelligentin rouvasväen ja vilkkaiden ylioppilaiden kanssa, mutta ukko oli nyt kerrassaan ottanut minut urakalleen. Enkä helposti unohda sitä sydämen lämpöä, sitä älykästä asiantuntemusta, jolla hän koettelemusten alaisen kansamme politiikkia ja kultuurielämää filosofin viisaudella arvosteli. Lopuksi hänkin mainitsi muutamia Suomen tuttaviaan, joille tahtoi terveisiä vietäviksi. Näistä jäivät mieleeni professori W. Ruin sekä dosentit Arvi Grotenfelt ja Hugo Pipping.

IV.

Jenassa ollessani kuulin sattumalta, että siellä nykyään asustaa mies, jonka nimi meidän kirjallisissa piireissämme on hyvin tunnettu: Runebergin teosten taitava saksantaja, toht. Wolrad Eigenbrodt. En voinut jättää tätäkään tilaisuutta käyttämättä tutustuakseni mieheen, joka

on niin syvällisesti kansallisiin oloihimme perehtynyt, että hän on voinut suuren Runebergin runoja saksaksi tulkita.

Edellisten merkkimiesten luota vein mukanani päivänpaisteisia muistoja ja rohkeata toivoa, mutta kohtaukseni toht. Eigenbrodtin kanssa oli surunvoittoista laatua. Heti sisälle tultuani hänen sievään asuntoonsa erään puistikon varrella, huomasin ettei elämänilo tässä talossa majaillut. Minua vastaan astui huojuvin askelin hentorakenteinen, hienopiirteinen, mutta kalpea ja riutuneen näköinen tiedemies. Kun hän kuuli olevani suomalainen ja tahtovani Vänrikki Stoolin kääntäjätä tavata, välähti silmissä ystävällinen ilme, kasvot kirkastuivat ja ääni sai omituisen hellän värähdyksen. Hän oli ymmärtänyt tarkoitukseni oikein, ja siitä hetkestä olin kuin ystävä talossa.

Isäntäväki vei minut omaan huoneeseensa ja nyt sain kuulla surullisen elämäntarinan. Hän oli aikanansa ollut innokas kirjallisuuden opettaja Karlsruhen korkeammassa tyttökoulussa. Siinä sivussa hän oli julkaissut useita tieteellisiä teoksia estetiikin ja kirjallisuuden alalta. Rouvansa oli Ruotsista, Kalmarin seudulta, kotoisin, ja siten oli hän myöskin perehtynyt Ruotsin kieleen ja kirjallisuuteen sekä samalla meidän Runebergiimme. Ei mikään ruotsalainen runoilija ollut häneen tehnyt niin syvää vaikutusta kuin Runeberg — ja siitä hänen päätöksensä kääntää Runeberg saksaksi. Mutta sepä olikin vaikeata työtä. Hänen täytyi perinpohjin tutkia Suomen historiaa ymmärtääkseen runokuninkaan esittämiä luonteita, kansan oloja ja tunnelmia. Paljon häneltä meni aikaa ja vaivaa kielenkin oppimiseen, mutta työn hedelmä palkitsi kaikki: Runebergin enimmät eepilliset teokset valmistuivat hänen kädestänsä vuosien vieriessä. Hänellä oli ilo nähdä saksalaistenkin ymmärtävän Vänrikki Stoolin sankarien ylevätä isänmaallisuutta, hänellä oli ilo Suomestakin vastaanottaa kiitollisuuden osoitteita. Silloin tuli surullinen käänne. Liika rasitus tässä ynnä muissa töissä oli käynyt hermoille ylen jännittäväksi, ja peritty heikko ruumiinrakennus ei jaksanut rasitusta kestää. Hänen täytyi erota virastansa hoitaakseen terveyttään. Aluksi tämä paranikin jossakin määrin. Hän saattoi jälleen kirjallista työtä tehdä, muutettuaan hiljaiseen Jenaan asumaan. Mutta hän oli varomaton työnteossa. Kun Runebergin 100-vuotisjuhlaan häneltäkin pyydettiin avustusta, ei hän ajatellut päivän vaivoja eikä yön lepoa, toivoipa vielä saavansa valmiiksi Runebergin eepillisten teosten uuden painoksen määräpäiväksi. Silloin

liikajännitys hänet jälleen mursi tautivuoteelle, ja nyt on jo toista vuotta kulunut, jolloin hän hyvin vähän on jaksanut työskennellä. Pahinta on, että lääkärit sanovat tämän hermojen liikajännityksen parantumattomaksi. Nuori 45-vuotias toiminnanhaluinen kirjailija on siten tuomittu loppuijäkseen melkein toimettomuuteen — sellainen oli loppusävel tuossa surullisessa elämäntarinassa.

Kun kertomus oli loppunut, vajosi isäntäni hetkeksi keinutuoliinsa — hermot olivat jo väsähtyneet. Mutta kohta taas tuo lempeä katse kirkastui ja hän alkoi kysellä yhtä ja toista Suomen nykyisistä oloista. Hänkin oli ollut Euckenin kanssa ensimäisiä, jotka Jenassa herättivät eloon suuren adressihomman. Kölner-Zeitungiin hän oli kirjoittanut Suomen kultuurista ja siten herättänyt oppineen maailman myötätuntoisuutta Suomea kohtaan. Hänkin uskalsi nyt toivoa Suomelle parempia päiviä viime tapahtumain jälkeen. — Kauan ei kuitenkaan isäntäni jaksanut minulle seuraa pitää. Hän vei minut rouvansa luo esiteltäväksi, kiitti käynnistäni ja meni huoneseensa heittäytyäkseen pitkäkseen. Rouvan kanssa, jonka katsannossa yhtyi syvä kärsimys ja tyyni alistuminen, sain nyt tilaisuuden pitkästä ajasta käyttää ruotsin kieltä, vaikka tosin kohtelias isäntäkin välistä oli kääntänyt puheemme ruotsiksi, jota kieltä hän puheessakin käytti suhteellisesti hyvin. Vieläpä talon 15-vuotias tytärkin oli opetettu äitinsä kieltä, ruotsia puhumaan.

Parin päivän päästä sain kutsun tulla tohtorin perheeseen iltapäiväkahville. Silloin oli isäntäni virkeämmällä mielellä. Hän istui kahvipöydässä toista tuntia, jutteli iloisesti Ruotsissa käynnistänsä ja kertoi monesti halunneensa Suomeenkin tulla — vaikkei tämä toivo enää koskaan toteutuisi! Tulivat myöskin puheeksi valtiolliset puolueriitamme sekä fenno- ja svekomaanien keskinäiset välit. Jenassa käyneet suomalaiset ylioppilaat eivät olleet ruotsia tahallansa käyttäneet edes rouvan kanssa, ja ruotsikkomme taas eivät sanoneet suomea osaavansa. Näitä seikkoja isäntäväkemme suuresti ihmetteli, kun maassamme kuitenkin kahta kieltä käytetään, ja asettuivat itse vapaamieliselle kannalle, antaen molemmille kielille oikean arvonsa. Tunnustivatpa lisäksi fennomaanisen liikkeen suuren oikeutuksen, jonka johdosta ruotsin kieli meillä luonnollisesti on menettänyt jonkun verran vaikutustaan. Mutta eihän tämä estä sovinnossa työtä tekemästä saman kultuurin hyväksi, vaikkapa kahdella kielellä, oli heidän järkevä johtopäätöksensä. — Vaikeampi oli heistä ym-

märtää valtiollista kahtiajakoamme. Eihän maan oikeuksien puolustamisessa pitäisi olla muuta kuin yksi ainoa tie: totuuden ja oikeuden suora lausuminen ja sen mukaan menetteleminen.

Kolmannen kerran kävin vielä toht. Eigenbrodtilla jäähyväisillä. Nyt oli jälleen hänen heikompi päivänsä, jolloin hänen enimmäkseen täytyy olla vuoteen omana. Ääneti minut rouva vei miehensä huoneeseen. Ensin vain väsyneesti puristi kättäni, mutta pian taas keskustelu Suomen oloista saattoi elinvoimat virkoamaan ja sairas karkasi pystyyn vuoteeltansa. Uudestaan puhuttiin Runebergin jalosta maailmankäsityksestä ja Runebergin 100-vuotisjuhlista, puhuttiin Ruotsalaisen Kirjallisuuden Seurasta ja sen kirjallisista palkinnoista, joista isäntäni oli pitänyt niin tarkkaa huolta, että muisti viimeisetkin runotuotteet Mörneen ja Gripenbergiin saakka. Olipa hän jonkun verran tutustunut suomalaiseenkin uudempaan kirjallisuuteen Brausewetterin teoksen avulla „Finnland und seine Dichtung" (Suomi ja sen runous). Kirjallista katsausta hän kiitti hyväksi ja ihaili varsinkin Juhani Ahoa, mutta ei ollut tyytyväinen novellinäytteiden saksalaiseen asuun. — Nyt on Brausewetterkin poissa — hän kuoli lokakuussa 1904 — huudahti sairas kirjailija, ja kohta on kai minunkin vuoroni, ellei vielä hirveämpi kohtalo tule osakseni — mielipuolisuus! Ja kuitenkin olisi niin paljon tehtäviä jäljellä. Tahtoisin kääntää vielä muutamia Runebergin pienempiä eepillisiä runoja, esim. Zigenaren. Ja Teiltä haluaisin nytkin kuulla niin paljon elinvoimaisesta suomalaisesta kirjallisuudesta, jonka kieltä valitettavasti en ole jaksanut oppia, mutta voimani eivät siihen riitä. — Ja taas sairas laski kätensä päälaelle, kuten monasti ennen, ja vaipui hetkeksi keinutuoliinsa. — Eikä minusta ole enää milloinkaan työntekijäksi, sanovat lääkärit, ja sen tunnen itsekin parhaiten.

Koko tämän aikaa oli herttainen rouvansa ollut saapuvilla, hiljaisella resignatsionilla kuunnellen sairaan miehensä valituksia, jotka hän tiesi todellisuuden mukaisiksi. Yhtäkkiä sairas pyysi vaimonsa menemään toiseen huoneeseen, sillä hän tahtoi näyttää minulle jotakin erinäistä. Ja hän kavahti pystyyn keinutuolistaan, avasi lähihuoneessa chiffonierinsa ja toi nähtäväkseni kaksi välilehtistä paksua vihkoa. Nämä teokset olen jo korjannut valmiiksi korrehtuuria varten; ne ovat parannettuja painoksia „Hirvenhiihtäjiä" ja „Fjalar kuningasta". Mutta niitä eivät kustantajat tahdo ottaa, kun menevät huonosti kaupaksi; — toinen on Vänrikki

Stoolin laita! Eikä olisi minustakaan enää niiden painoon suorittajaksi. Olen elänyt osan elämääni Suomen kansan iloissa ja suruissa, olen koettanut tehdä suuren Runebergin saksalaisille tunnetuksi, enkä jaksa tehtävääni loppuun suorittaa. Mutta tahdon nämä korjaukseni Teille näyttää jäähyväisiksi, sillä ne ovat — testamenttini Suomen kansalle!

En osannut enää mitään puhua liikutuksesta, vaikka olisin tahtonut isäntääni lohduttaa. Kehoitin vain häntä kerran vielä tulemaan Suomea katsomaan, jossa monet ystävälliset kädet häntä vastaan ojentuisivat. Hän kiitti, että olin muistanut käydä hänen luonansa, lähetti terveisiä suomalaisille tuttavilleen — etupäässä kanslianeuvos ja maisteri Estlanderille, tohtori Pippingille, professoreille Gustafsonille ja Söderhjelmille — sekä pisti hvvästellessä käteeni pyytämäni valokuvan ja pari vapisevalla kädellä kirjoitettua suosittelua Karlsruhen tuttavilleen, jonne tiesi matkani pian vievän. Vielä surumielinen lempeä päännyökkäys ovelta, sanaton kädenpuristus rouvaltansa — ja sydän täynnä kummallisia kaihon tunteita erosin talosta, jossa oli yhtyneenä niin paljon runollista innostusta, väsymätöntä työtä sekä jalomielistä rakkautta — pienen poloisen Suomen kansan hyväksi! Ja palkkana kaikesta oli murtunut terveys, särkynyt elämänonni! Voi kohtalon kovuutta!

Olen liiankin laajasti kuvaellut muutamien Jenan ystäväimme mielialaa Suomea kohtaan, osoitteeksi siitä merkillisestä myötätuntoisuudesta, joka suuressa Saksassakin vallitsee kansaamme kohtaan. Toivon kuitenkin, että kertojalle Jenassa osoitettu ystävällisyys johonkin määrin selittää sen monisanaisuuden, jolla hän on tahtonut kokemansa mielialat suomalaisen lukijan tietoon saattaa. Onhan jokainen kortinen meikäläisille osoitettua ystävyyttä tätä nykyä kansallemme kullan arvoista!

Taidetta.

Lyhyt katsaus viime talven musiikkielämään.

Monta unohtumatonta juhlahetkeä on kulunut soittokausi meille tarjonnut. Sekä koti- että ulkomaisia tähtiä on saatu ihailla ja — ooperassa istua. Ei todellakaan olisi joku vuosi takaperin voitu aavistaa, että meillä suuria Wagner-ooperoita noin vain yhtäkkiä aivan erinomaisella menestyksellä ja suurimmmaksi osaksi omilla voimilla tultaisiin esittämään. Kapellimestari A. JÄRNEFELTin rohkea yritys vuosi takaperin lankesi hyvään maahan ja on tänä vuonna kantanut kauniin hedelmän. Sekä Walküre että Lohengrin esitettiin tänä kevännä kuusi kertaa täysille huoneille ja ensi syksynä saadaan kuulla Puccinin kuuluisa oopera „Tosca". Että yleisömme aivan kuumeentapaisella innolla rientää näitä ooperoita kuulemaan, vaikkakin ne vierailla kielillä esitetään, todistaa sitä suuren taiteen janoa, joka vuosia kestäneen kehityksen kautta on musikaaliseen yleisöön tarttunut ja joka ei saa kyllin tyydytystä, ennenkuin meillä on säännöllisesti toimiva kotimainen oopera olemassa. Vaikea on kuitenkin mennä takaamaan, eikö tämä nykyinen ooperainnostus monellekin ole vain hetkellistä laatua, ja eikö monikin Wagner-innostuksessaan muille ooperoille sitten käännä selkäänsä. Toivokaamme, ettei niin käy. Parhaimpien kotimaisten taiteilijaimme esiintyminen ooperalavalla täällä kotimaassa on jo yksinään vetovoima, joka on joka kerralla uusi, kun näitä taiteilijoita saamme uusissa ja erilaisissa tehtävissä ihailla. Kun sen li-

säksi tarjoutuu tilaisuus silloin tällöin kuulla jotakin etevätä ulkomaalaista ooperataiteilijaa yrityksiemme auttajana, pysyy ooperahommien houkutusvoima sitä suurempana. Vähitellen on myös pyrittävä siihen, että niin monta ooperata kuin mahdollista, voidaan suomen kielellä esittää.

Kapellimestari A. JÄRNEFELTin esittämässä Wagnerin Walküre-ooperassa oli nautinto kuulla kolmea niin etevätä pääosien esittäjää kuin rouvat ELLEN GULBRANSON ja MAIKKI JÄRNEFELT sekä hra FRANZ COSTA. Rouva Gulbransonin Brünhilde on taideluoma, joka on saavuttanut maailmanmaineen. Erinomainen ääni ja mestarillinen esitystapa sekä lauluun että näyttelemiseen nähden teki heti ensi-iltana tästä kuulusta Bayreuth-laulajattaresta helsinkiläisten suosikin. Kuten kuuluu, saamme rouva Gulbransonin taiteesta nauttia ensi kevännäkin. Rouva Järnefeltin taiteilijaluonteelle tuntui Sieglinden osa soveltuvan paljoa paremmin kuin edellisenä kevännä Elisabethin osa Tannhäuserissä. Niinmuodoin oli rouva J:n esiintyminen tässä tehtävässä suuri edistysaskel ja merkittävä taiteellinen voitto, joka yhä varmisti vakaumustamme tämän laulajattaren suurista ominaisuuksista etevänä ooperataiteilijana. Saksalainen tenori Franz Costa loi Siegmundista taiteellisesti eheän ja sympaatisen henkilön. Hän tuntui olevan aivan ensi luokan taiteilijoita. Muissa tehtävissä esiintyivät herrat A. Ojanperä, O. Kruskopf ja tohtorinna Fanny Clopatt.

Kapellimestari R. Kajanuksella oli Lohengrinnäytännöissä onni saada avustajaksi rouva AINO ACKTÉ-RENVALL, jonka ylevää taidetta saatiin siten ensi kerran ihailla kotimaisella näyttämöllä. Suuren taiteilijattaremme sointuisa ääni ja laulullinen suoritus oli yhtä suuressa määrin tenhoovaa ja ihailtavaa, kuin hänen mestarillinen plastiikkinsa ja yksityiskohtia myöten omintakeinen, hieno ja hiottu näyttelemisensä. Hänen Elsansa oli neitseellisyydessään ja puhtaudessaan viehättävä luoma, alusta loppuun johdonmukaisesti kehitetty ja varsinkin dramaatisissa tunnepurkauksissa todellisuudellaan valtaava. Lohengrinina esiintyi tämän osan kokenut suorittaja, saksalainen tenori ADOLF WALLNÖFER musikaalisesti hienon taiteilijan tavoin. Muut tässä ooperassa esiintyvistä solisteista olivat herrat A. OJANPERÄ, E. RAUTAVAARA, A. WECKMAN ja neiti NAIMI FRIBERG. Näistä ansaitsee aivan erityisen tunnustuksen hra Rautavaaran ensikertainen ooperalavalla esiintyminen, joka sekä laulun että näyttelemisen puolesta oli harvinaisen lupaavaa laatua.

*

Muun musiikkielämämme huippukohtia ovat olleet *sinfoniakonsertit.* Kaikki Beethovenin 9 sinfoniaa on filharmoonisen seuran orkesteri (viimeisessä apuna sinfoniakööri) erittäin ansiokkaalla tavalla esittänyt, jotapaitsi näissä konserteissa on solisteina saatu kuulla seuraavia taiteilijoita: WILLY BURMESTER, AINO ACKTÉ, JOSEF SLIVINSKI, JOSEPH LHEVINNE, SELIM PALMGREN, BERTHA LILJESTRÖM, A. SILOTI, ELSA RÜEGGER, ALEXANDRA AHNGER, ABR. OJANPERÄ ja J. COKINIS.

Ulkomaalaisten taiteilijain konserteista huomattavimpia ovat olleet: *Brüssel-kvartetin*, *Pragilaisen kvartetin*, W. BURMESTERin, J. SLIVINSKIN ETTORE GANDOLFIN, J. COKINIKSEN ja ALFRED REISENAUERin konsertit. Burmeister on viulutaiteilijana yhä kehittynyt. Hänellä ei tekniikki ole enää pääasia, jolla hän maailmata tahtoo hämmästyttää, vaan välikappale. Aivan ihmeteltävästi hän on syventynyt vanhojen klassikerien henkeen. Tuntee ikäänkuin olevansa pyhässä paikassa, kun kuulee Burmesterin soittavan Bachia, Händeliä, Mozartia tai Beethovenia. Paljon on tarvittu itsensäkieltämystä, jokapäiväistä vakavata opiskelua ja pyhän taiteen uudestisynnyttävää voimaa, jotta virtuoosi sellainen, kuin Burmester oli, muuttuisi syväsisällykselliseksi taiteilijaksi, niinkuin hän nyt on. — Alfred Reisenauer ei vielä koskaan ole siinä määrin omaa, personallista leimaa saanut soittoonsa, kuin viime konsertissaan täällä. Hän oli kuin aivan toinen soittaja entisestä, ja teki sen vaikutuksen, kuin olisi hän vain omaksi huviksensa tai korkeintaan jonkun yksityisen seuran huviksi soitellut. Senvuoksi oli hän vapaa, oma itsensä. Mutta samalla hän oli entistä suurempi. Kolmatta tuntia kestävän ohjelman lopussa ei kuulija tuntenut vähintäkään väsymystä, ja kuitenkin oli kuultu — vain pianonsoittoa. Reisenauerin nerokkaisuus aivan välähteli niissä jo entuudestaan tunnetuissa ylimenoissa ja välisoitoissa, joilla hän ohjelman eri kappaleet toisiinsa liitti, ja koko ohjelman suorituksessa oli jotakin sähkön tavalla vaikuttavaa loistoa, varmaan jotakin samaa, jolla taiteilijan suuri opettaja Liszt aikoinaan kuulijansa hurmasi.

*

Kotimaisten taiteilijaimme konserteista ansaitsevat muutamat erityistä mainitsemista. ALMA FOHSTRÖM on loistoisalta laulu-uraltaan ottanut jäähyvästit. Maineensa kukkuloilta, vielä hyvissä ruumiin ja sielun voimissa, vielä raikkaan, heleän äänen ja satakielen liverrysten omistajana,

voi hän nyt silmäillä taakseen ja ilokseen huomata, että se taidepuu, jonka hän muutamien muiden valittujen kanssa aikoinaan istutti, on kasvanut ja hedelmää kantanut ja levittää nykyään ympärilleen joukon tuuheita oksia. Yhä useampia nuoria vesoja pistää esille, ylös korkeuksiin pyrkien. Harvinaisen suuret toiveet ovat kiinnitetyt esim. IRMA ACKTÉhen, jonka suuri, tumma ääni ja synnynnäiset draamalliset lahjat selvästi viittaavat ooppera-alalle. Muista laulualalla työskentelevistä ovat kauniita tuloksia osoittaneet, paitsi jo edellämainittua hra Rautavaaraa, rouva MALLY BURJAM ja neiti HANNA GRANFELT.

Kotimaisen sävellyksen alalla on JEAN SIBELIUS ulkomailla yhä enemmin jalansijaa valloittanut ja yhä yksimielisemmän tunnustuksen saanut. Hänen esiintymisensä viime talvena Berlinissä (D-dur-sinfonia) oli suurenmoinen taiteellinen voitto, josta jokaisen musiikinystävän tulee riemuita. Uuttera säveltäjämme ERKKI MELARTIN on luonut erittäin onnistuneen sinfonian (N:o 2), joka todistaa tämän nuoren säveltäjän voimakkaasta kehityksestä sävellystaiteen suurimmillakin aloilla. SELIM PALMGREN on säveltäjänä ottanut aimo askeleen eteenpäin näppärästi kirjoitetulla, pirteällä pianokonsertillaan, joka on huomattava ja arvokas lisä köyhänlaisessa pianokirjallisuudessamme. Arvokkaimpiin uutuuksiin kotimaisen sävellyksen alalla kuuluvat myöskin ILMARI KROHNin säveltämät Davidin Psalmit (lähemmin Valvoja, X vihko, 1904). Muista sävellyksistä on vielä mainittava Sibeliuksen musiikki Maeterlinckin näytelmään „Pellèas ja Melisande“, Melartinin musiikki „Prinsessa Ruususeen“ ja Palmgrenin musiikki Kyösti-Larsonin näytelmäkappaleeseen „Tuhkimo ja kuninkaantytär“.

*

Kun otamme vielä huomioon tavanmukaiset köörikonsertit, joita Y. L., Akademiska sångföreningen, M. M-seura ja näiden lisäksi Motettikööri, N. M. K. Y:n sekakööri ja Ylioppilassekakööri ovat antaneet, tulee viime talven osalle 75 huomiota ansaitsevaa konserttia ja 12 oopera-esitystä.

O. M—n.

Kansallisteatteri.

1.

Teatterin johto. — Kaarlo ja Emelie Bergbom. — Muistot ja toiveet. — Kaksi kysymystä.

Kuluneen vuoden merkkitapaus ei ole tällä kertaa ohjelmistosta etsittävä, ei myöskään teatterin henkilökunnasta. Ne ovat pääasiallisesti entisellään. Muutos on tapahtunut teatterin johdossa, joka osaltaan jo viime keväänä, tosin vasta pitkien rettelöiden ja sanomalehtipolemiikkien jälkeen, vaihtui. Mutta tällä kertaa on muutos perinjuurinen. Eronneet ovat Kansallisteatterin luojat Kaarlo ja Emelie Bergbom. Samoin ei Adolf Lindfors enää jää siihen varajohtajan asemaan, johon hän viime keväänä tuli, eikä Anton Franck ohjaajatoimeensa, joka hänellä samoin on viime keväästä saakka on ollut. Uudet luotsit tulevat Kansallisteatterin laivaa ohjaamaan, johtajana toht. Jalmari Hahl ja ohjaajana hra Eino Salmela.

Mitä ensiksikin tulee niihin, jotka pitkän päivätyön jälkeen nyt vetäytyvät yksityiselämän hyvin ansaittuun lepoon, ei arvostelijalla ole heidän suhteensa muuta tehtävää kuin yhtyä yleisön aikaisemmin lausumiin yksimielisiin kiitoksiin ja heille kaunista elämän iltaa toivottaa. Omasta puolestani on minulla erityinen syy toivoa, ettei siihen täytetyn velvollisuuden tunteeseen, jonka he parhaimpana palkkanaan mukanansa vievät, liittyisi mikään katkera muisto myöskään niiden kiittämättömyydestä, jotka arvostelijatoimensa takia ovat viime vuosina olleet pakoitetut tekemään milloin lievempiä, milloin ankarampia muistutuksia heidän luomaansa ja johtamaansa laitosta vastaan. Muistutukset eivät ole milloinkaan tarkoittaneet heidän tekemänsä työn halventamista, vielä vähemmän vähentämistä, vaan ainoastaan jatkamista. Ellei se ole tullut kyllin usein huomautetuksi niiden kritiikkien ja polemiikkien yhteydessä, joita ennen olen kansallisteatterista kirjoittanut ja joiden muodon on määrännyt lämmin innostus suomalaista näyttämötaidetta kohtaan eikä kylmä miettiminen, käytän tässä tilaisuutta vielä kerran sitä vakuuttaakseni.

Kuitenkin kaikitenkin on Bergbomien poistumista pidettävä kuuluvana siihen välttämättömään luonnonjärjestykseen, jota voidaan sanoa julmaksi ja ankaraksi, mutta jota ei voida millään korulauseilla lieventää. He ovat kunnialla täyttäneet sen, minkä he Suomen heräämisen ajassa omaksi tehtäväkseen määräsivät, ja siitä on Suomen kansa heille kiitollinen, samoin kuin heidän nimensä ovat ainaiseksi taiteemme aikakirjoihin piirretyt. Mutta jäädä menneiden loistoaikojen muistoa itkemään taikka vanhojen ihanteiden ylistysvirsiä virittämään ei kuulu niille, joiden katse on eteen- eikä taaksepäin. Ei voida vaatia, että he muistaisivat yhtä paljon kuin vanhat. Mutta voidaan vaatia, että he toivovat sitä enemmän. Toivomisen sijaa taas tarjoaa kansallisteatteri nykyään ehkä enemmän kuin milloinkaan. Ei ole itkettävä, kuten sanottu, sen entisyyttä. Sen nykyisyyttä on itkettävä.

Ei ole tarkoitus tässä käydä mihinkään yksityiskohtaisiin muistutuksiin, sitäkin vähemmän, koska ennen tehdyt ja useasti toistetut yhä edelleenkin pitävät paikkansa. On vain valitettava, ettei teatterin johtokunta ole ensi vuoden johtoa määrätessään sen kirjallisen aistin tueksi, jonka toht. Hahl varmaankin mukanaan tuo, löytänyt mitään sopivaa sijaa sille näyttämötaiteelliselle tottumukselle ja harjaantuneelle ohjaajasilmälle, joka on viime vuoden varajohtajalle Adolf Lindforsille ominaista. Vaikkakin on vielä liian varhaista mitään ennustaa siitä tavasta ja menestyksestä, millä uudet luudat tulevat lakaisemaan, tuntuu siltä kuin uusi ohjaajanimitys ei tässä suhteessa kyllin päteviä takeita tarjoaisi. — Hra Franck taas oli niin vähän aikaa hoitanut nykyistä tointaan, ettei siitä tässä sen enempää.

Paitsi niitä puhtaasti taiteellisia tehtäviä, uudistuksia ja huolia, joita uudelle johtajalle on teatterin ohjelmisto, näytelmäin harjoitus, korjaus, näyttämölle asettaminen y. m. tuottava ja joiden tulokset kyllä aikoinaan esiintyvät, on olemassa erityisesti kaksi kysymystä, jotka, vaikkakaan ne eivät kuulu suorastaan itse teatterin taiteelliseen työhön, kuitenkin voivat siihen suuresti vaikuttaa. Niihin pyydän tässä jo nyt lyhyesti toht. Hahlin huomiota kiinnittää.

Toinen on näyttelijäin palkkauskysymys. Jokainen oloja vähänkin tunteva tietää, että tässä on epäkohta olemassa. Näyttelijäin palkat ovat, huolimatta suurista valtioavuista, pysyneet mitättömän alhaisina, alempina kuin esim. täkäläisessä Ruotsalaisessa teatterissa, jonka valtiontuloja taas

ei voi verratakaan Kansallisteatterin nauttimiin. Huonopalkkaiselta näyttelijältä, jolle jokapäiväinen toimeentulo tuottaa jo kylläksi huolta, ei voida odottaa, ei ainakaan hyvällä syyllä vaatia muuta kuin huonoa työtä. Tästä siis olisi Kansallisteatterin uudistaminen alotettava. On vaadittava hyvää työtä, mutta työstä myös hyvä palkka maksettava. Teatterin ei kannata, sanotaan? Kannattaa kyllä, jos kerran myönnetään, etteivät kulissit ole tärkeämmät kuin elävät ihmiset.

Toinen kysymys, joka ei vieläkään ole poistunut päiväjärjestyksestä, on oppilaskoulu. Epäilemättä ei se nykyisessä muodossaan vastaa tarkoitustaan. Sen sijasta että siitä olisi muodostunut taidekoulu kaikkia niitä Suomen kansalaisia varten, jotka haluavat oppia äidinkieltään oikein ääntämään ja puhumaan, on siitä nyt tehty jonkinlainen yksityiskollegio, jossa on yhtä paljon opettajia kuin oppilaita. Tietysti ei voida vaatia, että teatteri omilla varoillaan rupeisi ylläpitämään laitosta muuta kuin omaa hyötyään varten, mutta siksi olisikin ollut muodostettava oikea teatteri-opisto ja sille erityinen valtioapu haettava. On mahdotonta määritellä niin vasta-alkajista, kenellä heistä on taipumuksia näyttelijäksi, kenellä ei. Sentähden pitäisikin laitokseen päästä oppilaiksi muidenkin kuin varsinaisiksi näyttelijöiksi aikovien, esim. suomen kieltä opiskelevien ylioppilaiden. Kurssi voisi olla silloinkin kaksivuotinen, ensimäinen vuosi käytettynä enemmän kaunoluvun, fonetiikin y. m. yleisten asiain opetukseen, toinen enemmän suoranaiseen näyttämötaiteelliseen työhön. Opisto pitäisi kerran tai pari vuodessa julkisia tutkintoja. Teatteri puolestaan ei sitoutuisi opiston oppilaiden suhteen muuhun kuin siihen, minkä sen oma etu vaatii, s. o. käyttämään heitä erityistä palkkiota vastaan mykkinä näyttelijöinä ja ottamaan heistä kurssin päätyttyä palvelukseensa sen tai ne, joista voi olla todella toivoa Suomen taiteelle.

Ennenkuin nämä kysymykset ovat saaneet oikean ja ajanvaatiman ratkaisunsa, tuntuu minusta kaikki uudistustyö suomalaisen näyttämötaiteen hyväksi tuuleen rakennetulta.

2.

Kevätkausi v. 1905.

Prinsessa Ruusunen. — Perhostaistelu. — Oidipus. — Viimeinen päivä. — Pelastus. — Kauppaneuvoksen kuoltua. — Lehtolapsi. — Ida Aalbergin ja Kaarlo Halmeen vierailut.

Oopera on tänä samoin kuin viime talvenakin viettänyt voittojaan Kansallisteatterin näyttämöllä, epäilemättä itse teatterin suureksi tappioksi. Pian se nähtävästi tuleekin tämän loisteliaan vieraansa rinnalla vaatimattomaksi puheosastoksi alenemaan.

Myöskin tämän kevätkauden ohjelmisto on ollut sangen köyhä. Kuvaavana on yhtä paljon teatterin omille voimille kuin yleisömme taiteelliselle maulle, että vanha Topeliuksen satunäytelmä „*Prinsessa Ruusunen*“ muodostui jo heti tammikuussa täydelliseksi suosion riemujuhlaksi. Tähän vaikutti tietysti osaltaan Erkki Melartinin uusi musiikki, joka lienee ollut erinomainen, mutta varmaankin siihen myös vaikutti se käsityskanta, mikä meillä kansallisteatterin suhteen vähitellen on vakautunut. Tiedetään, että satunäytelmät asetetaan siellä näyttämölle kaikella komeudella ja myöskin että sen monet voimat esiintyvät juuri tämäntapaisessa ohjelmistossa parhaiten edukseen. Eikä se sitäpaitsi vaivaa yleisön ajatuskykyä eikä vaadi niin aivan henkeäpidättävää kunnioitusta. Molemmat sangen mieluisia seikkoja taidetta harrastavalle keskiluokalle.

Esityksestä ei olekkaan muuta kuin hyvää sanottavaa. Nti Helenius oli viehkeä Ruusunen, Benj. Leino erinomainen satukuningas, nti Lähteenoja mainio vanha mummo j. n. e. Tuonen tummana haltiattarena oli nti Martin tilaisuudessa voimakasta, draamallista ääntään kaiuttamaan. Hra Veckman, prinssi Floridan, oli heikko, varsin heikko. Missä ovat kansallisteatterin ensimäiset rakastajat?

Suomennos kaipaisi jo nykyaikuistuttamista. Se tuntuu köyhältä ja kömpelöltä.

„Prinsessa Ruususella“ Kansallisteatteri sitten elikin pitkät ajat. Sudermannin „*Perhostaistelu*“ ei lyönyt leiville, huolimatta perhosistaan, joiden takia teatteri oli kauneimmat nuoret naisensa tuleen lähettänyt: ndet Lilli Högdahl (Else), Helmi Helenius (Laura), Helmi Tähtinen (Rosi), kaikki sangen suloiset nähdä. Hra Pihlajamäki teki hauskan tyypin eräästä yliopettajasta.

Näytelmä ei juuri parempaa kohtaloa ansainnut. Sudermann kokee siinä kilpailla nykyaikaisen ranskalaisen „perhos"-draaman kanssa, mutta ilman suurempaa menestystä. Teos on liian raskas huvinäytelmäksi, liian kepeä vakavaksi draamaksi. Se vaikuttaa laimeasti eikä jätä paljoa pysyvää katsojan mieleen.

Seurasi sitten „*Kuningas Oidipus*", vanhan kreikkalaisen draaman mestariteos ja yksi maailmankirjallisuuden kaikkein kauneimpia ennätyksiä. Ei tiedä, mitä tässä erinomaisessa näytelmässä enemmän ihailla: rakenteenko läpikuultavaa kirkkautta vaiko yksityisten kuorolaulujen kauneutta, Oidipuksenko omaa synkeän syvällistä tragiikkaa, vaiko Iokasten sydäntäsärkevää surua. Kaikki yhtyy yleväksi kokonaisuudeksi, jonka yllä kaikuu kohtalon kova laki ja ihmisolemuksen pohjimmainen tunne: tuska. Mikään ei tunnu vanhettuneelta. Mielestäni on teos ikäänkuin onnellisen eilispäivän lapsi, „lupaavan runoilijan" Sophokleen kirjoittama.

On synti oikeastaan kuitata tällainen näytelmä niin lyhyesti kuin esitykseni tarkoitus tällä kertaa pakoittaa. Voisi puhua paljon kreikkalaisen draaman olemuksesta yleensä, sen suhteesta renessansin ja nykyajan draamaan. Samoin siitä, mitä mahdollisuuksia voisi tämän draaman pohjalla olla uuteen draamalliseen renessansiin, joka samalla vastaisi meidän aikamme vaatimuksia. Mutta ehkä tulen joskus toiste tilaisuuteen tarkemmin esittämään mielipiteeni näistä asioista.

Olkoon tässä kyllin sanottu, että kreikkalainen draama mielestäni ei suinkaan ole „niin aivan kaukana esim. Ibsenin Kummittelijoista". Äärimäisyydet lähenevät toisiaan. Uusi ja vanha on pian ojentava kättä toisilleen. Askel on vain kokonaan astuttava.

Näyttämön on jälleen tultava estraadiksi, jolta *lausutaan*. Mutta se vaatii silloin myöskin tekotapaa, joka perustuu puhutun sanan kauniiseen ja monipuoliseen käyttämiseen. —

Oidipusta esitti Axel Ahlberg erittäin arvokkaasti ja syvällä paatoksella. Iokastena onnistui Katri Rautio sangen hyvin. Adolf Lindforsin Teiresias oli palanen mestariallista tekotapaa, mutta ei siitä huolimatta vaikuttanut täysin vakuuttavasti. Ndet Högdahl ja Helenius esiintyivät eräissä vuorolausunnoissa ja tekivät tehtävänsä vienolla sopusointuisuudella.

Vilhelm Kragin „*Viimeinen päivä*" oli jälleen yksi noita Kansallisteatterin erehdyksiä, joita se tekee lähtiessään joskus nykyaikaisen tun-

nelmadraaman aloja harhailemaan. Tahtoenko vai tahtomattaan, sattuu se aina vähemmän tärkeään. Myöskin esitys oli kalpeata ja väritöntä.

Samaa ei voida sanoa Potapenkon „*Pelastuksesta*", joka oli todellinen löytö teatterille. Nerokas venäläinen kirjailija kuvailee siinä erään rappeutuneen suvun, Sandalovien jälkeläisiä, ja tekee sen miltei Maksim Gorjkin tapaisella terävyydellä, mutta suuremmalla näyttämökyvyllä ja tottumuksella. Hän välkyttelee ihmissielun salamoita eteemme kuin paras Dostojevski, repliikit iskevät tulta, henkilöt esiintyvät kaamean sinertävässä liekissä. Eri äänilajeissa vaihdeltuna vyöryy mahtava motiivi, Sandalovien synkeä sukutarina, perinnäisten ominaisuuksien tragedia, kohti kolkkoa loppuansa: „erdwärts, abwärts!" Me saamme mielikuvan kokonaisesta yhteiskunnasta, maailmasta, jonka edustajia Sandalovit ovat ja jota sama pyörretuuli edellään ajelee.

Esityksestä oli huomattava ensiksikin Adolf Lindforsin Platon Platonovitsh, erinomaisella huumorilla piirretty luoma, Sandalovien perikuva täynnä rikasta ja monivivahduksellista sielunelämää, kaikki tulkittu samalla muodon mestaruudella. Marjana Sandalova taas oli Lilli Högdahlille paras ennätys, mitä hän pitkään on saavuttanut. Tämän lahjakkaan näyttelijättären paatos ei ole aina allekirjoittanutta tyydyttänyt. Mutta näyttää siltä kuin olisi hänellä suuret taipumukset juuri karakteristiseen, nykyaikaisten luonteiden tulkintaan. Muistakaamme vain Nenneleä („Niinkuin lehdet tuulessa"). — Olga Salo teki myöskin tunnustusta ansaitsevan luoman turmeltuneesta, keikailevasta Julia Platonovnasta.

Pari kotimaista ensi-iltaa on teatteri myöskin tavan mukaan tänä keväänä yleisölle tarjonnut. Edellinen niistä, Maila Talvion „*Kauppaneuvoksen kuoltua*" oli sangen heikko tekele, mauton tekotavaltaan ja mahdoton sommittelultaan eikä siitä myöskään sen enempää. Jälkimäinen Kasimir Leinon „*Lehtolapsi*" sisälsi monta hyvää kohtaa, mutta oli liian pitkäksi venytetty, eikä elänyt näyttämöllä. Muuten oli se taitavasti sommiteltu ja tarjosi eräitä tuoreita kansanelämän piirteitä, samoin kansanpsykologisia huomioita. Yksityiskohtainen, realistinen tekotapa ei kuitenkaan tuntunut olevan täysin sopusoinnussa itse juonessa piilevän paikoittaisen romantiikin kanssa.

Lehtolasta esitti Helmi Tähtinen viehkeästi ja luonnollisesti.

Siinä ne ovatkin kansallisteatterin tämänkeväiset uutuudet. Kuitenkin ovat vielä mainittavat Ida Aalbergin ja Kaarle Halmeen vierailunäy-

tännöt, edellinen Kirsti Fleminginä ja Regina von Emmeritzinä, jälkimäinen Daniel Hjortina ja Kullervona. Koska nämä osat, samoin kuin näiden etevien näyttelijäin taide on yleisölle jo ennaltaan tunnettua, en tahdo viikompaa niissä tällä kertaa viivähtää. Lausun vain toivomuksenani, että he tulisivat hyvin usein kansallisteatterin näyttämöllä vierailemaan ja, jos mahdollista, ei ainoastaan vierailemaan. Näyttämötaiteemme nykyisellä kannalla ollessa ei meillä ole varaa laiminlyödä hetkeäkään siitä taidenautinnosta, jonka he kaksi voivat meille tarjota.

Videant consules, toisin sanoen.

Eino Leino.

Kirjallisuutta.

Kertomuksia ja kuvauksia.

JOHANNES LINNANKOSKI, *Laulu tulipunaisesta kukasta.* Porvoossa 1905, Werner Söderström Osakeyhtiö. 301 siv. 8:o. Hinta 4: 50.

Puolitoista vuotta sitten Linnankoski julkaisi ensimäisen teoksensa, näytelmän „Ikuinen taistelu", joka herätti niin suurta huomiota kirjallisuutemme ystävissä, ja nyt tarjoaa hän yleisölle toisen kirjansa, jota, nimestä päättäen, luulisi lyyrilliseksi runoelmaksi, mutta joka tositeossa on suorasanainen kertomus eli romaani. Arvatakseni ovat lukijat erikoisella uteliaisuudella avanneet tämän teoksen, ensinnäkin nähdäkseen, vastaako jatko esikoisen aiheuttamia tavattomia toiveita, toiseksi sentähden, että tekijän on onnistunut pysyttäytyä salassa, oikealta nimeltään tuntemattomana. Tiettyä näet on, että tekijä itse ei ole astunut esiin vastaanottamaan niitä palkintoja, jotka ensiksi Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja sitten hallitus ovat hänelle myöntäneet mainitusta näytelmästä, vaan on ne enemmän tai vähemmin salaperäisten välittäjäin kautta perille toimitettu.[1] Ainoa keino päästä hänen olemustaan lähemmäs on siis hänen teoksiinsa tutustuminen — ja toisesta, niin kai lukijat ovat toivoneet, saattanee jo enemmän päättää kuin ensimäisestä.

Kumminkin on toivo turha, mitä tulee siihen arvoitukseen, mihin tekijä on katsonut hyväksi kätkeä itsensä; ainoastaan hänen kirjailijaku-

[1] Uuden kirjan nimilehden toisella puolella on nimenomaan ilmoitettu, että kirjeenvaihto tekijän kanssa tapahtuu kustantajan välityksellä.

vansa käy uuden kirjan lukijalle piirteiltäin varmemmaksi. Vaikka näet kertomuksen toiminta liikkuu kotimaan rajojen sisällä ja nykyajassa, on se kuitenkin laadultaan niin romantisen epämääräinen, ettei ole mahdollista varmaan sanoa, missä kohden Suomea tekijä on kasvanut ja kokemuksensa kerännyt; mutta hengeltään ja elämänkäsitykseltään näyttäytyy hän samaksi kuin „Ikuisessa taistelussa". „Laulussa tulipunaisesta kukasta" ilmaantuvat saman voimakkaan runoilija-fantasian ja ihanteellisen yleiskäsityksen ohella samat positiiviset elämänarvot kuin draamassa: sisäinen ääni, joka ajaa ihmistä parannustyöhön, miehen ja vaimon keskinäinen yhteistoimi ja yhteistaistelu alhaisia viettejä vastaan sekä luottamus jälkeisen polven paremmuuteen. Ja niinkuin näytelmä päättyi viittauksella lopulliseen sovintoon, niin saadaan romaanissakin traagillinen perussävel vaikenemaan ja ristiriidat sovintoon noiden elämänarvojen voimaanpääsön kautta.

Jos Linnankoski, saadakseen perusajatuksensa julkilausutuksi tälläkin kertaa niinkuin ensimäistä teostaan varten tahtoi valita jonkun maailmankirjallisuudessa usein käsitellyn aiheen, niin oli semmoinen tarjona Don Juan tarinassa. Pääperustukseltaan on nimittäin kertomuksen sankarin historia, hänen mielitekonsa, hänen elämännautintonsa ja kärsimyksensä samat kuin Don Juanin. Luetteleehan peili Olaville seuraavin sanoin, mitä tummat juovat hänen silmiensä alla tietää: „säihkyvät silmät! solakka vartalo ja hyväilevät suortuvat! — Kyyneleitä ja tyhjiä lupauksia! — Kauneudenjanoa! — Valeveljeyttä! — Vallotushimoa ja itsekkyyttä! — Sammuvia lapsuudenääniä! — Mielikuvituselämää ja itsensä pettämistä . . . !" Siinä Don Juan muutettuna suomalaiseen maaperään, pohjoiseen ilmanalaan ja tarina sen mukaan mukailtuna.

Välittömään vaikutukseen nähden on tosin hyvä, että tekijä on asettanut kertomuksensa toiminnan kotoisiin oloihin, mutta puhtaasti taiteelliselta kannalta olisi hänelle kenties kaukainen aihe ollut edullisempi. Silloin olisi hän näet mahdollisesti helpommin välttänyt sen ristiriitaisuuden ihanteelliseen katsantotapaan perustuvan esityksen ja läheisen todellisuuden välillä, joka nyt melkoisessa määrässä häiritsee lukijaa. Tällä en niinkään tarkoita tekijän, ehkä liiaksi Selma Lagerlöfiä muistuttavaa taipumusta olennoida luonnonilmiöt ja kaikenlaiset esineet ja antaa niiden puhua keskenään ja puhutella henkilöitä, vaan haaveellissatumaisen ja realistisen kuvaamisen vaihtelua. Varsinkin romaanin alkupuoli on paloiteltu kuvaelmiin, joista useat, miten runollisia ne itsessään ovatkin, tuntuvat enemmän niin sanoakseni itsenäisiltä idylleiltä kuin yhtäjaksoisen kertomuksen osilta. Tätä vaikutusta enentää se, että tekijä näissä kuvaelmissa mielellään käyttää sankaristakin yleisnimeä „nuorukainen" ja antaa koko sarjan naisolentoja esiintyä semmoisilla nimillä kuin Gaselli, Tumma tyttö, Pihlajanterttu, Annansilmä, Tuomenkukka, Elämän-

lanka j. n. e. nimillä, jotka kerrassaan vastustavat indiviidillisten ihmiskuvien syntymistä lukijan mielikuvituksessa. Toiselta puolen tapaa näiden kuvaelmien väliltä hyvin realistisia, niinkuin kohtaus isän ja pojan välillä, joka päättyy jälkimäisen lähtöön kotoa, jännittävä, seikkaperäistä asiantuntemusta osoittava kilpailu koskenlaskemisessa, kohtaus Olavin ja nuoren rouvan välillä rautatievaunussa, joka tuntuu olevan kotoisin jostakin uudenaikaisesta probleeminäytelmästä, ja varsinkin käynti pahamaineisessa laitakaupungin talossa, joka m. m. yksityisten ruotsalaisten lauseiden kautta on saanut aivan runottomasti naturalistisen leiman.

Tässä osassa romaania ilmaantuu suuremmassa määrässä kuin „Ikuisen taistelun“ tekijältä olisi odottanut meidän kirjailijoissamme valitettavasti kovin tavallinen tyyliaistin kehittymättömyys. -- Arvaan kyllä, miten tekijä koettaa puolustaa itseään tätä muistutusta vastaan. Olenhan nimittänyt kertomukseni „lauluksi“, hän huudahtanee, ja lintu laulaa kielellänsä, kurja kuki kulkullansa. — Aivan niin, mutta aiheella, esitettävällä aatteella on silläkin omat vaatimuksensa esitykseen nähden. Kun tekijä on ottanut kertomuksen muodossa esitelläkseen niin vakavan aiheen kuin tässä, aiheen, joka tullakseen selväksi ilmeisesti vaatii tasaista, loogillisen johdonmukaista kehittelyä, niin huomauttamani epävakaisuus tyylissä ehdottomasti heikontaa kokonaisuuden vaikutusta. Luettuani noin puolen kirjaa olin niin väsynyt esityksen tyylittömyyteen, että tunsin halua heittää sen kesken; ainoastaan joku velvollisuuden tunto sai minut jatkamaan ja ilokseni huomasin, että „laulu“ sittenkin on pääperustukseltaan hyvä ja kaunis.

Kertomuksen loppupuolella muuttuu esitys suuressa määrässä eduksensa. Toiminta kiinnitetään nimitettyihin paikkoihin, yhteyttä ja johdonmukaisuutta on enemmän ja psykologinen kehitys käy selväpiirteiseksi ja jännittäväksi — ja tämän johdosta lukija nyt vasta suo täyden myötätuntoisuutensa Olaville ja Kyllikille. Toisin sanoen romaani tulee nyt vaikuttavaksi — sillä tavoin kuin tekijä tietysti alusta alkaen on toivonut.

Kirjan loppuun luettua on lukijalle selvinnyt, että runoilija on tahtonut lausua vakavan sanansa siinä keskustelussa elämänilosta ja nautinnosta, „vapaasta rakkaudesta“ ja aviosta, jota meillä näinä vuosina muutamalla taholla on niin hartaasti ylläpidetty. Romaani on siis tarkoitusperäinen, mutta ei mitenkään moitittavalla tavalla. Vaikka Olavi luonteeltaan tuskin on tavallinen talonpoikainen mies saatikka tukkilainen — rautatievaunussa hän esim. puhuu niin, että häntä voisi luulla vähintäin lakitieteen tohtoriksi — niin ei hän kuitenkaan yleisolemukseltaan ja sielunelämältään ole tarkoitusperän tähden verettömäksi varjoksi muuttunut. Sitä paitsi antaa hänen äitinsä tuskallinen kokemus, oikealla hetkellä kerrottuna, riittävän vahvistuksen hänen parannusharrastukselleen.

Muutoin ovat elostelijan kärsimät seuraukset teoistaan niin todellisia, että ainoastaan ajattelemattomuus voi niitä kieltää taikka olla olevinaan niistä tietämättä.

Ryhtymättä seikkaperäisempään erittelyyn, tahdon lopuksi vain lausua, missä kohden minun mielestäni Linnankosken runoilijakuvan piirteet tämän kertomuksen kautta selvenevät. Epäilemättä voi nyt entistä varmemmin pitää ihanteellista, ylevän siveellistä maailmankatsantoa hänen runoutensa perustuksena, ja sen nojassa hän pyytää tehdä elämänkuvauksensa aatteellisesti syväsisällyksiseksi ja eduskuvalliseksi. Häneltä ei puutu kykyä lyyrillisluontoiseen ja idyllimäiseen niinkuin jo „Ikuisesta taistelustakin“ saattoi huomata, mutta kieltämättä näkyy tästä romaanistakin, että hänen lahjansa suoremmin viittaavat draamalliseen kuin eepilliseen runouteen. Kauniimmat ja vaikuttavimmat luvut (poikkeuksena mainitsen vain soman kreikkalaisluontoisen kuvaelman „Vedenneito ja Ahti“) kertomuksesta ovat näet laadultaan enemmän draamallisia kuin eepillisiä. Semmoiset kohtaukset kuin Olavin kosinta, vastanaineiden riita morsiuskamarissa, vieläpä äidin kertomus kuolinvuoteellaan y. m. sopisivat ilman mainittavia muutoksia uudenaikaiseen näytelmään. Vuoropuhelussa tulee miltei säännöllisesti tuntuviin draamallisen runoilijan luontainen kyky pukea painava sisällys suppeihin, tehokkaisiin, ja lennokkaisiin lauseihin. Näin ollen on syytä toivoa, että Linnankoski etenkin draamallisella alalla on tuottava semmoista, joka tyylilliseltäkin kannalta täysin vastaa hänen harvinaisia lahjojaan.

Lopuksi vielä yksi huomautus. „Ikuista taistelua“ arvostellessa mainitsin esityksen olevan niin huolitellun, että oli vaikea päästä selville runoilijan personallisesta sävystä. Vaikka ei muodollisesti, on „Laulu tulipunaisesta kukasta“ kumminkin siinä kohden edelläkävijäänsä etevämpi, että se on välittömämmin runoilijan sydämestä lähtenyt. Ja juuri se, että me siinä tunnemme hehkuvan tunteen kuvien ja sanojen takana, että runous pulppuaa esiin personallisuuden syvyyksistä, antaa meille varmuuden tosirunoilijan ilmaantumisesta kirjallisuudessamme.

E A—n.

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Valtiopäiväkatsaus: Senaatin lausunto »suuresta anomuksesta». — Kutsuntain lakkauttaminen. — Valtiosäätyjen toiminta laillisen järjestyksen palauttamiseksi. — Säätyjen sisäiset asiat. — Muut kysymykset. — Valtiopäivien työtapa.

Sen jälkeen kuin valtiosäädyt 31 p. jouluk. 1904 ilman äänestystä hyväksyivät „suuren anomuksen" laillisen järjestyksen palauttamisesta, on valtiosäätyjen samoinkuin koko maan huomio jännitettynä seurannut tämän anomuksen kohtaloa.

Toimitus- ja tarkastusvaliokunnat saivat anomuksen valmiiksi painetuksi 5 p. tammik. t. v.; väliin sattuneiden pyhien vuoksi se kuitenkin vasta 9 p. tammik. saatettiin antaa kenraalikuvernöörin kansliaan asianomaisesti allekirjoitettuna. Tammikuun 30 p:ksi se oli ehtinyt palata Pietarista Suomen senaatin lausuntoa varten. Kolmatta kuukautta valtiosäätyjen päätöksestä ja vähän enemmän kuin kuukauden ajan kuluttua anomuksen senaattiin palaamisesta antoi senaatti siitä 4 p. maalisk. lausuntonsa, joka noin viikkoa myöhemmin luettiin puhemiesneuvostossa, ja sitä tietä se alkoi tulla valtiopäivämiesten tiedoksi, vaikka se vasta huhtikuun alussa saatiin sanomalehtiin painattaa.

Senaatin lausunto puolsi varsin useissa kohdin valtiosäätyjen anomusta, mutta tärkeissä kohdin se myöskin siitä poikkesi. Tärkein näistä oli asevelvollisuuden järjestelyä koskeva kohta. Valtiosäädyt olivat tästä asiąsta lausuneet: „Armollinen määräys olisi annettava että 12 p. heinäkuuta 1901 annetun asevelvollisuusasetuksen käytäntöön sovelluttaminen lakkaa siten, että kutsunnat hetimiten peruutetaan ja että sen nojalla määrätyt pakkoseuraamukset raukeavat; minkä ohessa ja kun väliaikainen järjestely voidaan katsoa tarpeelliseksi, kunnes asevelvollisuuskysymys on perustuslainmukaisesti ratkaistu, tällaiseen järjestelyyn olisi laillisessa järjestyksessä ryhdyttävä." Senaatti puolestansa, esitettyänsä ensin asian lopulliseen järjestelyyn nähden muutamia perusteita, joita voinee pitää pääasiallisesti hyväksyttävinä, puolsi asian väliaikaista järjestämistä siihen suuntaan, „että *valtiosäätyjen valtiosäännönmukaisella myötävaikutuksella määrättäisiin* että 12 p:nä heinäkuuta (29 p:nä kesäkuuta) 1901 annettua asevelvollisuuslakia *toistaiseksi* ja siksi kuin puheenaoleva kysymys on saanut lopullisen ratkaisunsa, *niinkuin tähänkin asti, käytettäisiin vain sen verran* kuin Suomen kaartin tarkkaampujapataljonan täydentämiseksi tarvittaisiin, mutta Suomen yleisistä varoista sillä aikaa maksettaisiin apulisiä valtakunnan menojen suorittamiseksi

sotilaallisia tarkoituksia varten". Senaatin ehdoitus asevelvollisuusasian väliaikaiseksi järjestämiseksi ansaitsee tunnustuksen siitä, että siinä selvästi on lausuttu valtiosäätyjen myötävaikutuksen välttämättömyys asian väliaikaistakin järjestelyä varten, ja senaatin ehdoituksen mukaisen arm. esityksen antaminen olisi sisältänyt tämän seikan epäämättömän myöntämisen hallituksen puolelta. Mutta siitä huolimatta täytyy senaatin ehdoitusta pitää poliitisena erehdyksenä — puolinaisena toimena, joka ei voinut ketään tyydyttää. Se tahtoi ylös käsin esiintyä siinä nimessä, että entistä menettelytapaa, „niinkuin tähänkin asti", edelleenkin jatkettaisiin — hankkimalla sille vain valtiosäätyjen kannatus; alas päin taas saatettiin panna pääpaino siihen, että järjestely tulisi aivan periaatteellisesti eroamaan entisestä, koska se tapahtuisi valtiosäätyjen valtiosäännönmukaisella myötävaikutuksella. Siis: 1901 v:n asevelvollisuusasetus semmoisenaan säätyjen hyväksymänä provisoriumina; edelleenkin olisi koko laaja kutsuntakoneisto ja koko maan 21 vuotta täyttänyt nuoriso vuosittain pantava liikkeeseen noiden 190 miehen ottamista varten. Ja mitä varten? Tähän asti on tietysti tarkoituksena ollut saada tällä tavoin 1901 v:n asetus käytäntöön ja käytännön kautta tunnustetuksi, mutta tämä tarkoitushan katoaa samassa kuin asevelvollisuuslainsäädäntöön tunnustetaan valtiosäätyjen suostumusta tarvittavan; venäläiseltä puolelta ei siis tätä varten tarvittu tuommoisten näön vuoksi toimitettujen kutsuntojen ylläpitämistä. Näin ollen tuntuu siltä, kuin kutsuntain jatkamisella ei olisi voinut olla muu tarkoitus kuin jollakin tavoin hankkia „indemniteetti" edellisien vuosien menettelylle, sillä olisihan siinä tapauksessa näyttänyt kansan silmissä siltä kuin kaikki olisi käynyt „niinkuin tähänkin asti", mutta kaikkien tunnustuksella ja suostumuksella; kansa tulisi siis siihen käsitykseen, että ne ovat olleet oikeassa, jotka edellisinä vuosina ovat myötävaikuttaneet kutsuntain aikaansaamiseksi, koska kutsunnat nyt saavat kaikkien hyväksymisen! On aivan selvää, ettei tämmöinen järjestely olisi voinut saavuttaa eduskunnan suostumusta; toinen asia on että jos senaatin ehdoituksen mukainen arm. esitys olisi valtiosäädyille annettu, nämä tietenkin olisivat voineet *muodostaa* sen hyväksyttävään muotoon. Tämä järjestely ei myöskään, niinkuin näyttäytyi, saavuttanut hyväksymistä korkeimmassa paikassa; kaiketikin oli täysin selvinnyt, että kutsuntakoneiston toimessapitäminen korkeimman vallan kannalta muuttuneissa oloissa oli tarkoitusta vailla.

Muutamissa muissakin kohdissa senaatin lausunto poikkesi säätyjen anomuksesta. Sen johdosta, mitä säädyt olivat lausuneet virkamiesten syyttämistä koskevasta asetuksesta senaatti pyysi saada tehdä ehdoituksen uudeksi lainsäädännöksi asiassa, samoin myös virkamiesten kurinpitotoimin rankaisemisesta. Venäläisten nimittämistä Suomen valtionvirkaan koskevaan asetukseen nähden senaatti pyysi, „ettei mainittua asetusta nyt

puheena olevassa suhteessa enää käytettäisi, kunnes tähän kuuluvat asiat on saatu lainsäädännön avulla tarkoituksenmukaisesti järjestetyiksi". Sitä vastoin senaatti puolusti säätyjen anomusta sellaisenaan diktatuuriasetuksen, santarmiasetuksen ja virkamiesten eroittamista koskevien asetusten kumoamisesta. Venäjän kielen käyttämiseen nähden senaatti oli „huomannut olevain olojen vaativan, että senaatin talousosaston alamaiset esitykset laaditaan alkukirjoina venäjäksi; samoin pitäisi asianlaidan olla mitä tulee toiselta puolen talousosaston, ylihallitusten ja kuvernöörien sekä toiselta puolen venäläisten viranomaisten, kenraalikuvernöörin, kenraalikuvernöörinkanslian ja Suomen passiviraston keskinäiseen kirjevaihtoon kuin myös valtiosihteerinviraston koko kirjevaihtoon; muutoin katsoo senaatti asianmukaiseksi ja luonnolliseksi, että ensiksimainittujen Suomen viranomaisten, myös senaatinkin, kirjelmissä käytetään kotimaan kieliä".

Kun tarkastaa senaatin lausuntoa kokonaisuudessaan, niin tulee tunnustaa että se koko sävyltään oli toisenlainen, kuin se esitys, jonka senaatti teki v. 1901 asevelvollisuusmanifestin johdosta. Senaatti on nykyisessä lausunnossaan yleensä asettunut Suomen oikeuden kannalle ja koettanut sitä puoltaa. Keskivälin tavoittaminen säätyjen anomuksen ja viime aikojen asetusten välillä on kuitenkin heikontavasti vaikuttanut lausuntoon; erittäinkin on valitettava sitä erehdystä, jonka lausunto teki tärkeimmässä kohdassaan, asevelvollisuusasiassa.

Osa valtiosäätyjen suuresta anomuksesta esitettiin korkeimmassa paikassa 29 p. maaliskuuta. Erityisellä julistuskirjalla annettiin tiedoksi että hallitsija, „suostuen Suomen valtiosäätyjen alamaiseen esitykseen Suuriruhtinaanmaan sotilaslaitoksen järjestämisestä ja ottaen huomioon, että mainittua esitystä ei voida lopullisesti ratkaista, ennenkuin yleisvaltakunnallisen ja Suomen paikallisen lainsäädännön alojen toisistaan rajoittamista varten erityisesti asetettu komitea on suorittanut tehtävänsä", oli nähnyt hyväksi „toistaiseksi käytännöstä lakkauttaa kesäkuun 29 (heinäkuun 12) päivänä 1901 annetun Suomen asevelvollisuuslain niiden perusteiden mukaan kuin on osoitettu tänä päivänä valtiosäädyille annetussa esityksessä". Ne „perusteet", joihin viitattiin, olivat ne, „että vuosina 1905, 1906 ja 1907 on kunakin Suomen valtiovaroista sotilastarpeita varten Venäjän valtiovarainkamariin suoritettava rahamäärä, joka maan varoihin nähden on vahvistettu 10 miljonaksi markaksi". Näistä kymmenestä miljonasta oli 1,200,000 vuosittain laskettu sotilasrahaston tuloiksi, valtiorahastosta määrättiin sotilasrahastoon siirrettäväksi 7,000,000

mk. ja esitys säädyille annettiin varojen osoittamisesta Suomen pankin voittovaroista 1,800,000 mk. vuosittain.

Viimeksi mainituissa „perusteissa“ oli tietenkin kovin paljon arveluttavaa, erittäinkin siinä suhteessa, että esitys valtiosäädyille näytti rajoittuvan vain kysymykseen 1,800,000 markan myöntämisestä, vaikka epäilemättä kysymys Suomen valtiovarain käyttämisestä muuhun kuin oman maan tarpeeseen yleensä on asia, jota ei voida päättää ilman valtiosäätyjen suostumusta; esityksen johdosta oli tietysti valtiosäädyillä kuitenkin tilaisuus tehdä päätöksensä asiasta kokonaisuudessaan. Missään tapauksessa ei saata kuitenkaan vähäksi arvata asevelvollisuuskutsuntain peruuttamisen merkitystä. Kun julistuskirjassa nimenomaan on lausuttu suostumus „Suomen valtiosäätyjen alamaiseen esitykseen suuriruhtinaanmaan sotilaslaitoksen järjestämisestä“, niin sisältää kutsuntain peruutus kieltämättä sen myönnytyksen, että asevelvollisuusasia 1901 v:n asevelvollisuusasetuksen sijasta on lopullisesti laillisella tavalla järjestettävä. Ja kuinka tärkeä tämä asia on, ei tarvitse tässä selittää. Ovathan enimmät viime vuosien laittomista asetuksista ja toimenpiteistä liittyneet uuteen asevelvollisuusasetukseen ja sen toimeenpanoon. Sitä varten tehtiin virkamiehet mielivaltaisesti eroitettaviksi, sitä varten estettiin syytteen nostaminen virkamiestä vastaan, sitä varten pantiin toimeen diktatuuriasetus, sitä varten karkoitukset, viraltapanot j. n. e. Asevelvollisuuskutsunnat ja niissä vaadittu Suomen laista poikkeava sotilasvala rasittivat suuresti maamme nuorukaisten ja heidän vanhempiensa omiatuntoja. Sanalla sanoen: asevelvollisuusasia oli alkuna ja juurena suurimpaan osaan viime vuosien onnettomuuksista. Näin ollen on asevelvollisuuskutsuntain peruuttamista tervehdittävä ensimäisenä ja tärkeänä enteenä laillisen järjestyksen palaamisesta, ja yksin jo sen aikaansaamista on katsottava erittäin suuriarvoiseksi hedelmäksi valtiosäätyjen työstä.

Yhdessä kutsuntain lakkauttamisen kanssa kumottiin 14 p. elok. 1902 annettu väliaikainen asetus oikeuslaitoksen virkamiesten eroittamisesta. Muut „suuressa anomuksessa“ käsitellyt asiat jäivät seuraavaan esitykseen. Valitettavasti ei esityksen jatkoa kuulunut valtiopäivien kestäessä eikä myöhemminkään. Valitettavaa ennen kaikkea on, ettei n. s. diktatuuriasetusta peruutettu, johon seikkaan muodollisena syynä on sanottu olleen 20 p. maaliskuuta Viipurin läänin kuvernööriä Mjasojedovia vastaan tehty murhayritys. Vaikkakin karkoitettujen on sallittu palata eikä diktatuuriasetusta varsinaisesti ole käytetty, on se kuitenkin laillista järjestystä kohti tähdättynä uhkana jäljellä. Perin valitettavaa on myöskin, ettei muita „suuren anomuksen“ kohtia, jotka säädyt ovat merkinneet kiireellisiksi, ole ratkaistu: ei kumottu asetusta, joka estää syytteen nostamisen virkamiestä vastaan ilman esimiehen lupaa, ei kumottu santarmien toimintaa koskevaa asetusta, muista puhumatta. Tämä seikka

oli omiansa perin haitallisesti vaikuttamaan valtiopäivien työhön, josta kohta enemmän.

Valtiopäivät jatkoivat sillä välin työtänsä sen työjärjestyksen mukaan, jonka enemmistö oli hyväksynyt ja jonka mukaan valiokuntatyöt saatiin käyntiin helmikuun alusta.

Tämän mukaan, niinkuin muutenkin oli luonnollista, valtiosäätyjen työn ensimäisenä silmämääränä oli viime vuosien hallitussuunnan epäkohtien paljastaminen ja laillisen järjestyksen tai yleensä entisten onnellisempien olojen palauttaminen.

Muutamat valtiosäätyjen toimista liittyivät suorastaan „suureen anomukseen". Niin erikoisanomus *santarmien* toiminnan lakkauttamisesta Suomessa, joka anomus johtui muutamista valtiopäiväin aikana sattuneista tapahtumista. Samoin myös anomus 1901 v:n asevelvollisuusasetuksen täytäntöönpanemista tarkoittavien pakkokeinojen käyttämisen lakkauttamisesta, jonka valtiosäädyt hyväksyivät 23 p. maaliskuuta. Tämä anomus, jonka aiheuttajana oli pakkotoimenpiteiden jatkuminen valtiopäiväin aikana, ei tullut korkeimpaan paikkaan lähetetyksi, koska asevelvollisuusasian ratkaisu oli jo sitä ennen ehtinyt tehdä sen tarpeettomaksi; joka tapauksessa oli tämän asian käsittely sekä valiokunnassa että säädyissä omiansa vakuuttamaan asianomaisia siitä, että kutsuntain lakkauttaminen oli ainoa mahdollinen keino asevelvollisuusasian saattamiseksi oikealle tielle.

Tavallaan „suuren anomuksen" laajennuksina ja erikoiskohtaisena valaisuna ovat pidettävät ne anomukset, jotka valtiosäädyt päättivät tehdä Viipurin läänissä sekä koulutoimen alalla ilmestyneistä epäkohdista ja joita koskevat mietinnöt kumpainenkin 5 p. huhtikuuta jaettiin säädyille.

Räikeimmän kuvan viime vuosien hallitussuunnan aiheuttamista epäkohdista tarjoavat *Viipurin* läänin olot. Näitä epäkohtia koskevan valiokunnan mietinnön merkillinen jaoitus on seuraava: 1) kuvernöörin välittömästä käskystä tapahtuneet oikeusjärjestyksen loukkaukset, 2) oikeudeton sekaantuminen kunnallisiin ja kirkollisiin toimiin, 3) virkamiehistön muuttunut kokoonpano ja lisiä sen laadun kuvaamiseen, 4) nykyisen järjestelmän vaikutus a) lääninhallituksen työhön, b) lääninvirkamiesten toimintaan, c) järjestysvallan ja yleisön väleihin. Kun lukee tämän mietinnön, kun siitä m. m. näkee, miten kuvernööri „omavaltaisesti", niinkuin hän itse sanoo, vankeudesta vapauttaa tuomitun varkaan, miten hänen „huolenpitonsa" ulottuu kuntien pienimpienkin luottamusmiesten vaaleihin, siten että hän kieltäytyi näiksi hyväksymästä kunnan valitsemia henkilöitä, miten hän toimii koko läänin virkamiehistön muuttamiseksi sillä seurauksella, etteivät läänin hallinnollisista virkamiehistä, ainakin

sen alemmista jäsenistä „kaikki edes ehdottomasti voine vaatia, että heillä katsottaisiin olevan kansalaisluottamusta“ [1], miten lääninhallituksen päätöksissä ja välipäätöksissä on lain selviä säädöksiä joko tahallisesti tai tietämättömyydestä syrjäytetty sekä asioita suunnattoman huolimattomasti käsitelty, viivytelty tai käsittelemättä jätetty, miten hidastelua on yritetty peittää siten, että päätöksiä ja välipäätöksiä on päivätty antopäivää aikaisemmiksi, miten useiden nimismiesten kassoissa on ilmestynyt vaillinkeja, miten alemmat virkamiehet, semminkin poliisimiehet törkeästi kohtelevat yleisöä, miten poliisi on „suurimmassa määrässä raa'asti“ rääkännyt poliisiasemilla säilytettyjä henkilöitä — kun kaikkea tätä lukee, niin täytyy tosiaankin valiokunnan kanssa kysyä, „millainen on oleva lopputulos, jos nyt vallitseva järjestelmä saapi edelleenkin esteettömästi jatkua“. Valtiosäädyt yhtyivät yksimielisesti vaatimaan toimenpiteitä siihen suuntaan, että hallinnollisen virkavallan väärinkäytökset Viipurin läänissä tulisivat poistetuiksi ja erittäinkin että sinne virkamiehiksi määrättäisiin sellaisia kotimaisia miehiä, joilla on laissa säädetty pätevyys ja kyky virkavelvollisuuksiensa täyttämiseksi, väestön hyödyksi eikä sen vahingoksi. Pappis- ja talonpoikaissääty pani samalla erityistä painoa valiokunnan lausuntoon että virkavallan väärinkäytöksiä, pääasiallisesti samaa laatua kuin ne, jotka Viipurin läänissä ovat ilmenneet, on viime vuosina suuremmassa tai pienemmässä määrässä tapahtunut maamme muissakin lääneissä ja että tehokkaita toimenpiteitä näiden epäkohtien poistamiseksi on erittäin tarpeen, ja valtiosäädyt päättivätkin, että tämä lausunto oli anomuksessa huomattavalla tavalla ponnen arvoiseksi merkittävä.

Yleisen anomusvaliokunnan mietintö viime vuosien hallintosuunnan aiheuttamista epäkohdista *koulutoimen* alalla jakautui neljään lukuun. Näistä ensimäinen osoitti, mitä haittoja kouluille oli tuottanut venäjän kielen tuntimäärän kohtuuton lisääminen, joka oli pantu toimeen suurella kiireellä, niin että uusi lukusuunnitelma seurasi toistaan, ennenkuin edes lähimmän edeltäjän vaikutuksista oli mitään kokemusta saavutettu. Toinen luku käsittelee niitä toimenpiteitä, joilla oli yksityiskoulujen toimintavapautta rajoitettu ja jotka olivat kohonneet huippuunsa senaatin 1 p. marrask. 1904 antamassa määräyksessä, että kaikissa valtionapua nauttivissa yksityisissä yhteis- ja poikakouluissa, joissa reaalilyseoiden oppi-

[1] Mietinnössä mainitaan havaitun, että yksi poliisikomisariuksena palveleva oli oikeudessa tuomittu väärästä todistuksesta, yksi konstaapeli v. 1880 tuomittu väärennyksestä kunniansa menettämään ynnä yksi maapoliisiin kuuluva konstaapeli rangaistu jatkuvasta näpistelemisestä. Edelleen mainitaan m. m. »kuvaavana esimerkkinä Viipurin läänin nykyisen alemman hallintovirkamiehen siveellisestä kannasta», miten eräs v. t. nimismies oli eräältä paikkakunnan kunnallista luottamusmiestä pyytänyt hankkimaan kolmannen henkilön valtakirjaa, »*vaikka väärennettyä*».

kursseja suoritetaan, on viimeistään syyslukukauden alusta 1905 otettava *täydellisesti noudatettavaksi* valtion reaalilyseoille 26 p. heinäkuuta 1903 vahvistettu lukusuunnitelma — määräys, joka ehdottomasti meni voimassaolevia asetuksia ulommaksi ja jonka senaatti valtiopäiväin aikana on tavallaan peruuttanutkin. Kolmannessa luvussa käsiteltiin niitä muutoksia, joita 31 p. heinäkuuta 1902 annettu asetus oli tehnyt opettajavirkojen ja kouluylihallituksen jäsenten virkojen asettamistapaan; tässä osastossa annettu selvitys puheenalaisen asetuksen soveltuvaisuudesta ja soveltumattomuudesta perustuslakiin, valaisee „mutatis mutandis" virkojen asettamisen järjestystä muissakin virkakunnissa. Vihdoin kosketteli mietinnön neljäs luku sitä säännöllisen koulutyön häiriytymistä, joka oli aiheutunut viime aikojen poliitillisista tarkastuksista ja ilmiannoista, sekä oikeudenvastaisia toimenpiteitä opettajia vastaan. Mietinnössä oli suoraan ja peittelemättä esitetty ilmaantuneita epäkohtia, riippumatta siitä, kohtasivatko moitteet ei-kotimaisia vai kotimaisia miehiä, ja tämä seikka nähtävästi vaikutti sen, että hallitusmieliseltä taholta mietintöä vastaan kaikissa säädyissä esiintuotiin moitteita puolueellisuudesta ja objektiivisuuden puutteesta. Nämä moitteet, jotka eri säädyissä olivat jotenkin tarkoin yhtäpitäviä, koskivat kuitenkin varsin vähäpätöisiä asioita, ja enimmät niistä osoitettiin keskustelussa perusteettomiksi; niistä huolimatta hyväksyttiinkin mietinnön sekä ponnet että perustelut kaikissa säädyissä.

Myöskin valtiovaliokunnan mietintö sen kertomuksen johdosta, jonka Keisarillisen senaatin valtiovarain toimituskunta oli valtiosäädyille antanut *valtiovaraston* tilasta, muodostui olennaisesti viime vuosien hallitussuunnan tarkasteluksi. Siinä oli osoitettu, miten valtiomenot juuri tämän hallitussuunnan johdosta olivat tuntuvasti lisääntyneet. Mainittakoon näistä menoeristä muutamia. Venäjän kielen käytäntöön ottaminen asiain käsittelyssä senaatissa on lisännyt vuotuisia menoja noin 234,000:lla markalla. Talousosaston varapuheenjohtajalle ja jäsenille sekä prokuraattorille myönnetyt palkankoroitukset nousevat yhteensä 45,400 markkaan. Kenraalikuvernöörinapulaisen palkkaedut nousevat kaikkiaan 55,300 markkaan sen sijaan että tällä virkailijalla aikaisemmin, milloin semmoinen on ollut asetettuna, on ollut 30,000 markan palkka. Kenraalikuvernöörin kanslian menot, jotka v. 1898 tilinpäätöksen mukaan olivat 121,995: 68 penniä, oli 1904 v:n ennakkoarviossa laskettu 296,125 markkaan; kaikki kenraalikuvernöörilaitoksen menot tekivät 1899 v:n tilinpäätöksen mukaan 267,048 ja 1904 v:n ennakkoarvion mukaan 558,175 markkaa, joten ne siis olivat kasvaneet viidessä vuodessa enemmän kuin kahdenkertaisiksi. Valtiosihteerinvirasto, jonka menot 1898 v:n tilinpäätöksen mukaan tekivät 233,100 mk., oli 1904 arvattu 308,350 markaksi. Kuvernöörien palkat, jotka v. 1898 tekivät 130,000 mk., tekivät v. 1904 182,000 mk., lukuunottamatta eri kuvernööreille lisäksi annettua vapaata

asuntoa. Valtion apumaksut eri kaupunkien poliisilaitoksille tekivät v. 1898 Smk. 358,169:20 ja 1904 v:n ennakkoarvion mukaan Smk. 946,215:41, joka menomäärä vuoden kuluessa suoritettujen lisämäärärahojen johdosta kohosi 1,086,471 markkaan 37 penniin; viidessä vuodessa ne olivat kasvaneet 209 %. Samalla olivat kaupunkikuntain menot poliisilaitoksesta olennaisesti lisääntyneet. Edelleen on 1904 v:n ennakkoarvioon pantu vuosimääräraha „Valtakunnanrahastolle santarmihallituksen ylläpitoa varten" Smk. 659,737: 20 sekä lisäksi samaan tarkoitukseen kerta kaikkiaan Smkan 28,057: 60 suuruinen määräraha. Painoasiain ylihallituksen ja painoasiamiesten varalle, jotka v. 1898 maksoivat Smk. 91,034: 68, oli 1904 v:n menoarviossa otettu Smk. 157,598[1].

Riittäkööt jo nämä numerot. Kussakin erikoiskohdassa osoitti valiokunnan mietintö samalla tapahtuneita laittomuuksia, miten Suomen lakiin, ja maan kieliin perehtymättömiä virkamiehiä oli nimitetty virkoihin, miten postitoimen alalla oli tapahtunut arveluttavia laittomuuksia, miten Suomen sotaväen kasarmit, joiden arvo nousee Smrkkaa 11,291,032: 31, samoinkuin osa kasarmien sisustusta ja Suomen sotaväen kiväärit korvauksetta oli luovutettu venäläisille joukoille, miten valtionrautateiden johtoon oli asetettu henkilöitä, joita ei ole lain mukaan saatettu Suomen valtionvirkaan asettaa, miten Viipurin, Kuopion ja Vaasan lääninhallitusten tilit, joiden olisi pitänyt saapua viimeistään toukokuussa 1904, eivät vielä vuotta myöhemminkään olleet tulleet j. n. e., j. n. e., j. n. e. Kaikissa näissä oloissa vaati valiokunta parannusta ja valtiosäädyt hyväksyivät valiokunnan mietinnön.

Kysymyksiin laillisen järjestyksen palauttamisesta kuuluu läheisesti valtiosäätyjen anomus siitä, että valtiosäädyille annettaisiin arm. esitys *painovapauslaista* Suomen suuriruhtinaanmaalle ja että jo sitä ennenkin voimassa olevain painoasetusten sovelluttaminen, kunnes painovapauslaki on annettu, muutettaisiin niin, että paino-olot saatetaan, mikäli mahdollista, sellaista järjestystä vastaavaksi, jonka aikaansaamista painovapauslaki tarkoittaa. Niissä anomusehdoituksissa, jotka aiheuttivat mietinnön, samoinkuin itse mietinnössäkin, jonka kuitenkin mielellään olisi suonut olevan laajemman ja valaisevamman, oli esitetty, miten meillä nykyään vallitseva järjestelmä, jossa ennakkosensuuri ja lakkautus- sekä muu rankaisuvalta on yhdistettynä, on luonnottomin ja väärin mitä voi ajatella.

---

[1] Mainittakoon tässä kuvaava alimuistutus puheenalaisesta mietinnöstä: »Kirjeessä syyskuun 10 p:ltä 1904 pyysi painoylihallitus vuosirahansääntönsä lisäksi 5,000 markan määrärahaa voidakseen hankkia ylipainoasiamiehelle ja seitsemälleneljättä asiamiehelle tarpeelliset aineet, jotta kesäk. 21 p:nä 1904 annetun asetuksen mukaisesti *voitaisiin mustata ulkomaisissa painotuotteissa olevat loukkaavat kohdat.* Tähän pyyntöön senaatti myöntyi lokakuun 3 p:nä 1904 — — —. Samaan tarkoitukseen on mainittu ylihallitus vuodeksi 1905 pyytänyt *18,000* markan määrärahan.»

Edelleen voitaneen tässä yhteydessä vielä mainita porvarissäädyssä tehtyyn anomusehdoitukseen perustuva valtiosäätyjen anomus, että Keis. Majesteetti siinä tapauksessa, että *yhdysrata* Suomen ja Venäjän rautatieverkkojen välillä katsottaisiin olevan Pietariin rakennettava ja apumaksua sitä varten tulee kysymykseen, suvaitsisi valtiosäädyille antaa arm. esityksen asiasta.

Nämä ovat valtiosäätyjen tärkeimmät työt laillisen järjestyksen palauttamiseksi. Osa tämänsuuntaisia anomuksia ei puuttuvan ajan vuoksi ehtinyt tulla loppuun käsitellyksi valiokunnassa tai säädyissä. Loppuun käsittelemättä jäivät m. m. anomusehdoitukset kokoontumisvapaudesta, kotimaisten kielten käyttämisestä virastojen toimituskirjeissä vahingon korvauksen myöntämisestä henkilöille, joilta laittomasti oli riistetty virka, eläke tai vapaus, hallinnollista tietä karkoitettujen henkilöiden asettamisesta nauttimaan kansalaisoikeuksiansa sekä prokuraattorinviran järjestämisestä entiseen kuntoon. Suurena syynä siihen, ettei näitä asioita ehditty käsitellä, oli se, että kovin suuri joukko asioita keskitettiin yhteen ainoaan valiokuntaan, erityiseen valitusvaliokuntaan, jonka jäsenet vielä useinkin olivat jäseninä muissakin valiokunnissa, ja ettei tätä valiokuntaa ajoissa jaettu kahtia. Osaa käsittelemättä jääneitä asioita oli kuitenkin enemmän tai vähemmän kosketeltu „suuressa anomuksessa“.

Aikaisemmin puheenaolleen työjärjestyksen mukaan sujui myöskin elman estettä valtiosäätyjen sisäisien asioiden: Suomen pankkia, Antellin kokoelmia sekä Längmanin varojen jakoa koskevien asiain käsittely. Pankkivaliokunnan mietintö, joka säädyissä esitettiin 21 p. maalisk., joutui myöskin käsittelemään laillisen järjestyksen palauttamista koskevia kysymyksiä. Lopulla vuotta 1903 oli Keis. Majesteetti senaatille jättänyt huolenpidon siitä, että pankin setelien vastainen painattaminen jätettäisiin „keisarikunnan valtiopapereita valmistavan toimiston“ tehtäväksi. Tämän johdosta valtiosäädyt, vähän muuttaen valiokunnan ehdoitusta, päättivät Keis. Majesteetille ilmoittaa. „että Suomen pankin setelien valmistamisjärjestely, mikäli se ei koske setelien arvomäärän, sanasisällyksen, muodon ja ulkonäön määräämistä, josta erittäin on säädetty, on asia, mikä lain mukaan, on yksinomaan valtiosäätyjen päätettävä“. — Valiokunnan mietintö koski myöskin 9 p. kesäk. 1904 annettua asetusta, jossa säädettiin että Venäjän kultaraha oli Suomen markkalukua olevan kultarahan ohella oleva laillinen maksuväline Suomen suuriruhtinaanmaassa; niinikään oli siinä säädetty että Venäjän kultarahaa pakollisesti oli otettava vastaan rajaton määrä niinhyvin maksuissa kruununkassoihin kuin yksityisten henkilöiden välisissä suorituksissa sekä hopea- ja vaskirahaa rajoitettu määrä,

2 markan 66 $^2/_3$ pennin kurssin mukaan. Valiokunnan ehdoituksen mukaan päättivät valtiosäädyt „ilmoittamalla, ettei muutoksia Suomen voimassaolevaan rahalakiin ilman valtiosäätyjen tietoa ja suostumusta laillisesti voida tehdä“, anoisivat ettei puheenalaisia „määräyksiä, jotka koskevat Venäjän rahan kelpoisuutta Suomessa laillisena maksuvälineenä, pantaisi käytäntöön“. — Vielä sopinee tästä mietinnöstä mainita, että siinä kosketeltiin myöskin niitä rankaisutoimenpiteitä, jotka olivat kohdanneet pankkivaltuusmiehiä, nuhteiden ja yhdessä tapauksessa virkaeron muodossa, erään pankkivaltuusmiesten kirjelmän johdosta, joka koski asevelvollisuusasiaa; kun nim. senaatin sota-asiain toimituskunta oli kehoittanut Suomen pankkia lähettämään luettelon sellaisista pankkiin kuuluvista virkamiehistä, jotka 1901 v:n asevelvollisuusasetuksen mukaan olisivat vakinaisesta palveluksesta vapautettavat, vastasivat pankkivaltuusmiehet, etteivät he voineet, antamalla tuota luetteloa, myötävaikuttaa sanotun asetuksen määräysten käytäntöön saattamiseen. Valiokunta sanoi suuresti epäilevänsä, voitiinko määräystä virkamiehille annettavista nuhteista sovelluttaa Suomen säätyjen edustajiin, sekä lausui samalla, että pankkivaltuusmiehet olivat toimineet niinkuin heidän velvollisuutensa lain mukaan on vaatinut. Valtiosäädyt hyväksyivät pankkivaliokunnan lausunnon.

Tässä yhteydessä sopii mainita että vaalit pankkivaltuusmiestoimiin ja Antellin kokoelmain valtuuskuntaan tapahtuivat aivan valtiollisen puoluekannan mukaan. Seurauksena tästä oli m. m. kaksi muutosta, joita täytyy pitää valitettavina: toinen se, että pappissääty yhden äänen enemmistöllä päätti syrjäyttää 20 vuotta toimessa olleen, taitavan ja maltillisen pankkivaltuusmiehensä O. Donnerin, joka viimeksi kuluneena varainhoitokautena on ollut pankkivaltuusmiesten puheenjohtajanakin, sekä toinen se, että talonpoikaissääty, äsken mainitun syrjäytyksen kiihdyttämänä, jätti kykenevän asiantuntijan, prof. E. Aspelinin valitsematta Antellin valtuuskuntaan.

Laillisen järjestyksen palauttamista koskevien ja valtiosäätyjen sisäisten asioiden lisäksi oli valtiopäivien käsiteltävänä vielä koko joukko muita asioita, jotka osittain koskivat kansan elämän yleistä säännöllistä menoa, osittain taas tarkoittivat parannuksia lainsäädännön, taloudellisten olojen, kulkuneuvojen, sivistyksen y. m. aloilla. Toiset näistä oli nostettu arm. esitysten, toiset säätyesitysten, toiset anomusehdoitusten muodossa. Tunnettu on että kaksi säätyä, aatelis- ja porvarissääty, jätti tämmöisiä asioita koskevat anomusehdoitukset valiokuntaan lähettämättä, että näitä asioita koskevat mietinnöt valiokunnista tulivat säätyihin sangen

myöhään tai jäivät asialliset mietinnöt kokonaan säätyihin tulematta tai asiat valiokunnissakin käsittelemättä ja että vihdoin kaksi säätyä useimmissa tapauksissa ei ottanut asioita ensinkään käsitelläkseen. Näin ollen ei tähän kuuluvia asioita yleensä saatukaan loppuun käsitellyiksi. Ainoa armollinen esitys, joka semmoisenaan hyväksyttiin, oli se, joka koski tuulaakimaksun laskemisen perustusta. Leimasuostunta sekä suostunta pelikorteista, paloviinan ja mallasjuomien valmistamisesta, joka joulukuussa oli väliaikaisesti hyväksytty 1905 vuoden alkupuoliskoksi, myönnettiin tämän vuoden loppuun, samoinkuin asevelvollisuusrasitusta vastaavan 10 miljonan apumaksun suorittaminen Venäjän valtakunnan rahastoon myönnettiin vuodeksi 1905. Suostuntavarojen menopuoli hyväksyttiin samoin v:tta 1905 varten, joten siis kansakoululaitoksen määrärahat siksi vuodeksi, samoinkuin määrärahat Iisalmen—Kajaanin rautatien päättämistä ja Savonlinnan—Elisenvaaran rautatien valmistamista sekä muutamia muita rautateiden tarpeita varten vuodeksi 1905 saatiin järjestetyiksi.

Kaikki muut sisäiset kysymykset sitä vastoin raukesivat. Arm. esitys äänioikeuden laajentamisesta porvaris- ja talonpoikaissäädyn vaaleissa johti kyllä pappis- ja talonpoikaissäädyissä esitystä pitemmällekin menevän kansanvaltaisen uudistuksen hyväksymiseen, mutta aatelis- ja porvarissäädyt eivät ottaneet tätäkään asiaa ratkaistavakseen; kokonaan ei se kuitenkaan rauennut, vaan jätettiin valtiopäiväjärjestyksen 71 §:n mukaan ensintuleville valtiopäiville.

Syynä siihen, ettei näissä asioissa ratkaisua saatu aikaan oli, niinkuin tunnettu, ennen kaikkea valtiollinen asema maassamme, osaksi myös ajan puute. Olihan aivan välttämätöntä ja olojen vaatimaa, että suuren osan valtiosäätyjen työstä veivät kysymykset laillisen järjestyksen palauttamisesta; on itsestään selvä että tämä työ, mikä nyt meni vanhan entiselleen korjaamiseen, jäi pois uuden rakentamisen osalta. Edelleen oli suuri osa valtiopäivämiehiä, aatelis- ja porvarissäädyssä enemmistökin, sitä mieltä, ettei voitu mihinkään varsinaiseen lainsäätämistyöhön ryhtyä, ennenkuin laillinen järjestys oli palautettu. Kun lisäksi hallituskin puolestaan oli viivytellyt esitysten antamista, niin että useat tärkeät esitykset raha-asian järjestämisestä sekä sotilasrasitusta vastaavasta 10 miljonan apumaksusta Venäjän valtakunnan rahastoon tulivat vasta säännöllisen valtiopäiväajan lähestyessä loppuaan ja kun ei vielä vastausta ollut tullut muuta kuin kahteen kohtaan valtiosäätyjen suurta anomusta, pyysivät säädyt valtiopäiväin lykkäämistä syksyyn. Tähän anomukseen tuli kieltävä vastaus valtiopäiväin viimeisen edellisenä päivänä. Jo päivää ennemmin, huhtikuun 13 p:n illalla, oli ilmoitettu että valtiopäivät olivat lopetettavat 15 p. huhtik. klo 1 päivällä; vaikka päätös tästä oli korkeimmassa paikassa tehty jo 29 p. maaliskuuta, eivät valtiosäädyt siitä aikaisemmin olleet saaneet mitään tietoa. Seurauksena siitä oli kuumeen-

omainen kiire viimeisenä puolenatoista päivänä ja monien asiain olisi täytynyt jäädä ratkaisematta yksinään tästäkin syystä.

Se katsaus valtiopäivätyön tuloksiin, jonka olen yrittänyt antaa, ei ole tietenkään tyhjentävä, sillä monta asiaa on ollut vain koskettamalla mainittava, mutta se riittänee meille kuitenkin jossakin määrin arvioidaksemme 1904—5 v:n valtiopäivien debet- ja credit-puolta.

Nämä valtiopäivät ovat asettaneet ensimäiseksi silmämääräkseen laillisen järjestyksen palauttamisen. Se mitä tähän asti on tässä suhteessa lopullisesti saavutettu: kutsuntain lakkauttaminen, oikeuslaitoksen virkamiesten eroittamattomuus, karkoitettujen palaaminen, suomalaisen miehen nimittäminen ministerivaltiosihteeriksi, parin laittomuuksia tehneen kuvernöörin siirtäminen sekä se, ettei diktatuuriasetusta varsinaisesti ole käytetty, — tämä tietysti ei ole, vaikka kyllä sellaisenaan tärkeä, muuta kuin pieni osa, etenkin kun vanha järjestelmä yhä vielä monella taholla nostaa päätänsä. Mutta tämänkin johdosta voitaneen kuitenkin sanoa: laillisuus on palautumassa, ja kansanedustajain pontevalla kansanoikeuksien puoltamisella on tämän aikaansaamiseen nähden suuri merkityksensä.

Tämä puoli valtiosäätyjen työstä onkin saavuttanut koko maassamme täyden tunnustuksen. Epäilemättä myöskin annetaan tunnustus sille valmistavalle työlle, joka suoritettiin useissa valiokunnissa ja jonka arvo vielä enemmän tulee näkyviin, kun valtiopäiväasiakirjat valmistuvat painosta ja niissä myöskin valiokuntain keskeneräisiksi jääneet työt tulevat julkisuuteen. Nämä osittain säädyille esitetyt, osaksi vasta valtiopäiväasiakirjoihin tulevat mietinnöt todistavat, että valiokunnissa on tehty valmistelevaa työtä useilla lainsäädännön aloilla, m. m. selvitetty äänioikeuskysymystä, alkoholikysymystä, vastaisten rautatierakennusten suunnitelmaa, useita taloudellisen lainsäädännön kysymyksiä, valistus- ja siveellisyysasioita j. n. e., mikä työ on oleva suureksi eduksi vastaisille valtiopäiville.

Se moite, mikä muutamilta tahoilta on tullut valtiopäivien osalle, ei tietääkseni ole varsinaisesti koskenutkaan sitä, mitä valtiopäivät ovat tehneet, vaan sitä, että useat asiat ovat jääneet käsittelemättä. Enintä mielipahaa on herättänyt se, ettei äänioikeusasia tullut ratkaistuksi, lähinnä sitä uuden alkoholijuomalain keskenjääminen.

Absoluutisesti katsoen ei tosin missään tapauksessa voisi arvostella valtiopäiväin tulosta vähäiseksi. Tulee ottaa huomioon että meillä valtiopäivät kokoontuvat harvoin — tällä kertaa oli lähes viisi vuotta kulunut edellisistä valtiopäivistä —, ja ovat koossa ainoastaan neljä kuukautta; tulee edelleen muistaa, minkä suunnattoman työn edellisten laittomuuksien aika oli vierittänyt valtiosäätyjen hartioille, työn, joka olisi ollut vieläkin suurempi, jolleivät lukuisat kansalaiset omasta ehdostaan

olisi näitä asioita valmistelleet jo ennen valtiopäiviä. Kun tämän pitää mielessä, niin on jokaiselle selvää, etteivät valtiosäädyt missään tapauksessa olisi säännöllisenä koossaoloaikanaan voineet ehtiä käsitellä kaikkia niille annettuja tai anomus- ja säätyesityksinä esiintulleita asioita, ja näihin seikkoihin katsoen on saavutettu tulos semmoisenaankin jo suuri.

Mutta sanotaan: valtiopäivien käsiteltävinä oli asioita, joissa toistaiseksi lykkääminen on kansalle turmiollinen; semmoinen on ensi sijassa äänioikeusasia, jonka viivyttäminen jättää pahan epäkohdan poistamatta, synnyttää katkeruutta ja rikkoo yhteisyydentunnetta laajoissa piireissä. Ja nämät asiat olisi voitu saada ratkaistuiksi, jos valtiopäiväin *työjärjestys* olisi ollut toinen. Ja tämä työjärjestys, jos siinä ehkä vastakin aiotaan pysyä, sisältää uhkauksen vastaistenkin valtiopäivien työlle. Täten olemme joutuneet viime valtiopäivien kipeimpään kohtaan, ainoaan, jossa mielestäni oikeutettuja muistutuksia saatetaan tehdä.

On yleisesti tunnettua että valtiopäivien työmahdollisuudesta ja noudatettavasta työtavasta mielipiteet kävivät hyvin erilleen. Vaikka sekä perusteluihin että johtopäätöksiinkin nähden eri vivahduksia ja väliasteita oli olemassa, saatamme kuitenkin pääasiallisesti eroittaa kaksi vastakkaista kantaa, joista toista lyhyyden vuoksi voimme nimittää „käsittelemättömyyskannaksi“, toista „käsittelemiskannaksi“.

„Käsittelemättömyyskannan“ jyrkimmän perustelun mukaan oli kaikki valtiopäivätyö nykyisissä oloissa katsottava mahdottomaksi. Koska vaalit olivat tapahtuneet diktatuuriasetusten vallitessa ja nämä olivat vaikuttaneet valtiopäivien kokoonpanoon, niin ei tällä tavoin kokoonpantuja valtiopäiviä muka voinut pitää laillisena säätykokouksena, vaan ainoastaan jonkinlaisena kansalaisten yhdessäolona. Edelleen uhkasi diktatuuri valtiosäätyjen puhe- ja toimivaltaa; ei siis muka saattanut säätyjen lausuntoja pitää täysin vapaana kansan tahdon ilmauksena. Ja vihdoin viime vuosien tapahtumat olivat omiansa todistamaan, että valtiosäätyjen päätöksille ei toimeenpanovalta anna niille tulevaa merkitystä; jos siis säädyt näin ollen kuitenkin tekivät päätöksiä, niin ne muka tunnustivat vain oikeaksi sen käsityksen, joka ylhäällä käsin vallitsi valtiopäivien päätösten merkityksestä. Tämä ajatuskanta, jonka johdonmukaisena seurauksena olisi ollut kieltäyminen kaikesta valtiopäivätyöstä, ei tosin saavuttanut semmoisenaan sanottavaa kannatusta. Mutta tämän katsantotavan katkelmia, suuremmalla tai pienemmällä johdonmukaisuudella, ilmeni siinä kannassa, jolle aatelis- ja porvarissäätyjen enemmistö asettui. Ja tämä kanta oli se, etteivät valtiosäädyt saattaneet ryhtyä ainakaan lopullisesti käsittelemään muita asioita kuin niitä, jotka olivat välittömässä yhteydessä laillisen järjestyksen palauttamisen kanssa. Kannan motiveerauksena oli kaiketi osaksi diktatuuriasetusten uhka, osaksi ja pääasiallisesti se käsitys, että oli hyödytöntä, jopa vaarallistakin säätää lakeja laittomia oloja varten, hyödy-

töntä, koska noita lakeja ei kuitenkaan noudatettaisi, ja vaarallista, koska tämmöistä lainsäädäntöä, jota kenties käytettäisiin virkavallan lisäämiseksi, voitaisiin selittää mukautumiseksi nykyiseen asiaintilaan. Tältäkin kannalta myönnettiin kuitenkin poikkeuksia: suostunta-asioita katsottiin voitavan ainakin väliaikaisesti käsitellä — edellyttämällä että laillinen järjestys palautetaan. Esitys tuulaakimaksun perusteista hyväksyttiin muissa säädyissä paitsi porvarissäädyssä. Sitä paitsi oli kysymys siitä, minkä asioiden voitiin katsoa olevan välittömässä yhteydessä laillisuuden palauttamisen kanssa, jonkun verran tulkitsemiskysymys. Niin katsoivat enimmät tämän kannan miehet kysymyksen 10 miljonan apumaksun suorittamisesta Venäjän valtakunnan rahastoon juuri puheenaolevaa laatua olevaksi kysymykseksi. Mitä äänioikeusasiaan tulee, katsoivat useimmat heistä sen olevan vieraan laillisuuden palauttamiselle, mutta oli kuitenkin joitakuita, joiden käsityksen mukaan asia oli suorassa yhteydessä Suomen kansan laillisuustaistelun kanssa. Eri mieliä vallitsi tämän kannan kannattajissa myöskin siitä kysymyksestä, tulisiko valiokuntain lopultakaan antaa säädyille mitään lausuntoja valiokuntiin lähetetyistä asioista vai eikö; enemmistö kallistui lopullisesti, vaikka vastahakoisesti jälkimäisestä mielipiteestä edelliseen.

Tämän „käsittelemättömyyskannan“ vastakohtana oli se kanta, että valtiopäivät olivat laillisesti oikeutetut käsittelemään esiintulevia asioita ja niistä tekemään päätöksensä ja että niiden oli sen vuoksi syytä harkita kukin asia „in casu“. Diktatuuriasetus ei ollut sillä tavalla vaikuttanut valtiopäivien kokoonpanoon, että eduskuntaa ei voitaisi pitää Suomen kansan laillisena edustajana. Diktatuurin uhka ei ollut sitä laatua, että se olisi estänyt tai vapauttanut edusmiehiä toimimasta vakaumuksensa mukaan. Vallitseva konstitutsioniriita ei estänyt eduskuntaa tekemästä laillisia päätöksiä; laillisen oikeuden käyttäminen ei ollut mukaantumista laittomuuteen. Päättäminen siitä, mitä oli käsiteltävä ja hyväksyttävä, mitä ei, oli joka tapauksessa valtiosäätyjen eikä valiokuntien asia. — „Käsittelemiskannalla“ olevien henkilöiden ja ryhmien välillä oli kylläkin mitä asioihin tulee tuntuva periaatteellinen eroitus. Hallituspuolueen taholla tuntui olevan pyrkimyksenä antaa valtiopäiville yleensäkin sellainen leima kuin olot olisivat aivan säännölliset. Perustuslaillisten suomenmielisten puolelta taas, joiden enemmistö oli „käsittelemiskannalla“, lausuttiin, että kyllä on olemassa semmoisia lainsäädäntöasioita ja toimenpiteitä, jotka säännöllisissä oloissa olisivat täysin paikallaan, mutta joita laittomissa oloissa ei ole hyväksyttävä; tämmöisiä ovat esim. asetukset, jotka lisäävät virkamiesten valtaa, ja niinikään semmoinen toimenpide kuin valtiolainan ottaminen nykyisissä oloissa. [1]

[1] Tämä mielipide lainan ottamiseen nähden näkyi saavuttaneen joittenkin hallituspuoluelaistenkin hyväksymistä (ainakin valtioneuvos Danielson sitä kannatti).

Kompromissina edellä kerrotuista kannoista olivat ne kaksi työjärjestystä koskevaa päätöstä, jotka valtiopäivien enemmistö hyväksyi. Ensinnäkin se päätös että istunnot olivat keskeytettävät 24 p:ään tammikuuta, joksi ajaksi sangviinisimmat toivoivat vastauksen valtiosäätyjen suureen anomukseen ennättävän tulla. Toinen taas oli se tämän ajan kuluttua hyväksytty työjärjestys, että valiokunnat kyllä valmistelevasti ryhtyisivät käsittelemään niille lähetettyjä asioita, mutta että siihen nähden, että valtiosäädyt vielä eivät olleet saaneet tietoa Keisarillisen Majesteetin päätöksestä valtiosäätyjen anomuksen johdosta, joka koskee perustuslaillisen hallitustavan ja laillisen järjestyksen palauttamista, valiokunnat toistaiseksi eivät lopullisesti käsittelisi muita asioita kuin laillisen järjestyksen palauttamista ja erinäisiä valtiosäätyjen sisäisiä oloja koskevia.

Näitä kompromissipäätöksiä on hallituspuolueen taholla kovin ankarasti arvosteltu, sanottu perustuslainvastaisiksi sekä käytännössä perin turmiollisiksi. Mitä päätösten perustuslaillisuuteen tulee, niin siitä ei voine olla päteviä epäilyksiä. Epäilemättä valtiosäädyillä oli oikeus ajaksi keskeyttää istuntonsa, jos kohta tämä keskeyttäminen on tunnustettava erehdykseksi; epäilemättä niillä myös oli oikeus toistaiseksi tehdä ainoastaan valmistelevaa työtä. Vallitsevat omituiset olot velvoittivat tarkoin harkitsemaan, mitä näissä oloissa saatettaisiin hyväksyä ja mitä ei, ja tämmöinen harkinta ei taas ollut mahdollinen ilman asiallista tarkastusta kussakin eri tapauksessa. Valtiopäivien päätösten laatu saattoi olla useassa asiassa riippuvainen siitä, tulisiko laittomuus jatkumaan vai eikö; oli siis jonkunmoinen odottelu siltäkin kannalta puolustettavissa. Valitettavaksi on myönnettävä vain se, ettei tätä työjärjestystä tarpeeksi aikaisin ennen valtiopäiväin loppua saatu muutetuksi. Työjärjestyksen seurauksia taas ei suinkaan saata miltään kannalta katsoen pitää yksistään turmiollisina. On muistettava että vain sillä neuvoin saatiin työt käyntiin valiokunnissa, muussa tapauksessa oli ehdoton työn katkeaminen edessä. Seurauksena siitä todennäköisesti olisi ollut valtiopäivien lopettaminen ja valtiosäätyjen kotiin lähettäminen, jommoista hallituspuolueen taholla oli uhkailtu jo ennen valtiopäivien kokoontumista. Kuinka suuri onnettomuus olisi ollut koko maan yhteiselle asialle, jos valtiopäivät sisäisen erimielisyyden takia olisi hajoitettu, ennenkuin ensimäinenkään vastaus säätyjen anomukseen olisi saapunut, ei tarvitse edes sanoa. Tekemättä olisi siinä tapauksessa jäänyt myöskin se työ laillisen järjestyksen palauttamiseksi, samoinkuin kaikki muukin työ, mikä suoritettiin helmikuun alusta huhtikuun puoliväliin.

Toinen asia tietysti on, missä määrin „käsittelemättömyyskanta“, jonka kanssa kompromissi oli tehtävä, on hyväksyttävä. Minä puolestani en voi kieltää, että se antaa aihetta mielestäni painaviin muistutuksiin.

Valtiosääntöriitojen aikana voi epäilemättä sattua semmoisiakin

situatsioneja, jolloin eduskunta katsoo olevansa pakoitettu kieltäymään toimistansa. Tämmöinen situatsioni on olemassa, kun eduskunta katsoo olevansa sammoisen painon alaisena ja muutenkin siksi voimaton, että se pitää toimintansa hyödyttömänä. Mutta tämmöinen asema veisi täydelliseen kieltäymiseen kaikesta toiminnasta. Sentapainen eroitus asiain välillä, että eduskunta saattaa käsitellä laillisen järjestyksen palauttamista koskevia kysymyksiä, mutta ei muita, tuntuu sangen keinotekoiselta. Jos diktatuuriasetuksen uhka estää edusmiehiä vapaasti päätöksiä tekemästä, niin eikö se yhtä suuressa määrässä vaikuttaisi juuri mainittua laatua oleviin asioihin? Jos se seikka, ettei toimeenpanovalta välitä eduskunnan päätöksistä, estää eduskuntaa päätöksiä tekemästä, niin miksi se ei myöskin estäisi tekemästä päätöksiä laillisen järjestyksen palauttamista tai pysyttämistä koskevista asioista? [1] Saattaahan tietysti toimeenpanovalta näitäkin päätöksiä polkea. Vielä suuremmassa määrässä saattavat nämä kysymykset koskea niitä muita asioita, joita useimmat „käsittelemättömyyskannalla“ olevat katsoivat voivansa käsitellä: väliaikaista suostuntaa, 10 miljonan apumaksua valtakunnan rahastoon, Nevan rautatiesiltaa, tuulaakimaksun perusteita sekä valtiopäiväin sisäisiä asioita, semmoisiakin, joihin tarvitaan hallitsijan vahvistus.

Vaikka täydellinen kieltäyminen toiminnasta saattaakin muutamissa situatsioneissa olla ainoa mahdollinen, on minun ymmärtääkseni kuitenkin ponteva toimiminen — milloin sitä ei suorastaan väkivaltaisesti estetä — voimakkaampaa esiintymistä eduskunnan puolelta kuin toimesta luopuminen. Enkä mitenkään voi ymmärtää, miten eduskunta sillä myöntyisi laittomuuteen, että se voimakkaasti oikeuksistaan ja niiden käyttämisestä kiinni pitäen tekee päätöksiä, antamatta sen seikan häiritä itseään, ettei toimeenpanovalta kenties tule antamaan näille päätöksille täyttä arvoa. Pikemminhän se siten panee vastalauseensa toimeenpanovallan kantaa vastaan. Tätä menettelyähän on toteutettu esim. kunnallisessa elämässä. Vaikka hallintovalta on estänyt kuntien laillista toimivaltaa, ei ole kunnallisessa elämässä kuitenkaan lakattu toimimasta, vaan on tehty päätöksiä, valittu luottamusmiehiä mahtikäskyistä huolimatta j. n. e.

Onhan tosin ollut tapana sanoa kuvallisella tavalla: uuden rakentaminen on mahdoton ennenkuin vanha on korjattu, ei käy korjaaminen rakennusta jonka perustukset horjuvat, ennenkuin perustukset saadaan paikalleen. Mutta tähän voi vastatata samantapaisella kuvalla: on kyllä totta ettei saata tehdä korjauksia talossa, jonka perustukset horjuvat,

---

[1] Tavallaan niin pitkälle tuntuivatkin valtiopäivillämme menevän ne, jotka katsoivat, ettei valtiosäädyillä ollut laillisia edellytyksiä *hylätä* erästä entisen kenraalikuvernöörin aloitteesta syntynyttä esitystä muutaman valtiopäiväjärjestyksen pykälän muuttamiseksi.

mutta saattaa joka tapauksessa panna nurkkien alle uusia peruskiviä ja tukea rakennusta uusilla tuilla. Ja tämmöiseksi uudeksi peruskiveksi täytyy katsoa esim. valtiollisen äänioikeuden laajennusta, joka lisäisi koko kansan yhteisyydentunnetta. Tämmöisinä tukina saattaa yleensä pitää jokaistakin edistysasiaa, joka lisää kansan henkistä tai aineellista voimaa.

Edelleen on useasti lausuttu, että lakia on säädettävä laillisia oloja varten; lainsäädäntö laittomia oloja varten on mahdoton. Tässä syyssä on enemmän perää kuin aikaisemmin mainituissa väitteissä. Mutta tulee ottaa huomioon että eduskunnalla on tilaisuus hylätä kaikki semmoiset lainsäädäntötoimenpiteet, jotka ovat nykyisissä oloissa hyödyttömät tai vahingolliset. Että esim. äänioikeusasia kuuluisi niihin, ei voi hyvällä syyllä väittää. On tosin sanottu ettei äänioikeutta voi laajentaa, niinkauan kuin ei ole täydellistä sana- ja kokoontumisvapautta, niin kauan kuin vain hallitus on esteetön vaikuttamaan suuriin joukkoihin. Tämmöinen ajatuskanta sisältää liian suurta etuoikeutettujen kansanryhmäin itsekylläisyyttä, liian suurta epäluottamusta Suomen kansan syviin riveihin. Tuleehan muistaa, kuinka ahtaalla ja siis heikolla pohjalla valtiollinen edestusoikeus maassamme nykyisin on ja kuinka ilmiantajat ja oikeutemme heikot puoltajat eivät suinkaan ole vain alhaison riveistä etsittävät, vaan niitä kyllä on ylemmissäkin luokissa. Tulee muistaa että aikana, jolloin muut kansalaiset eivät voineet pitää julkisia kokouksia, työväki tuhatmäärin kokoontui; jos kukaan voi kokoontumisvapautta hankkia ja pitää yllä, niin sen voivat tehdä yleisen äänioikeuden avulla yhä voimakkaampaan itsetietoisuuteen heräävät syvät rivit.

Vihdoin ja ehkäpä tärkeimpänä syynä „käsittelemättömyyskantaan“ on ollut se, että on katsottu siten taktillisesti voitavan vaikuttaa hallitukseen ja pakoittaa sitä laillisen tilan palauttamiseen. Tätä puolta asiasta on tietystikin vaikea arvostella. Onhan useinkin tapahtunut että eduskunnat ovat käyttäneet veronmyöntämiskieltoa pakoituskeinona hallitukselle. Mutta jos tämä menettely — jonka tehokkuutta etenkin meidän veroitusoloissamme saattaa epäillä — saattaisikin tulla kysymykseen, niin tuntuu kerrassaan mahdottomalta, että esim. kieltäyminen antamasta kansalle äänioikeutta mitenkään pakoittavasti vaikuttaisi hallitukseen; päinvastoin tuntuu sangen luonnottomalta, että kansaa rangaistaan ja sen itsenäisyyttä heikontavaa epäkohtaa pysytetään hallituksen tähden.

Mielestäni on siis päävikana „käsittelemättömyyskannassa“ se, että se keinotekoisesti on asettanut uudistus- ja edistyskysymykset vastakkaisiksi niille kysymyksille, jotka koskevat laillisen järjestyksen palauttamista. Jos valtiopäivät olisivat saaneet kauemmin jatkua, niin luulen että mielipiteet olisivatkin alkaneet selvitä siihen suuntaan, että olisi tunnustettu, että nämä asiat eivät olleet toistensa vastakohtia, vaan että valtiopäivät saattoivat ajaa laillisen järjestyksen palauttamista *ynnä*

reformikysymyksiä. Ainakin viittasivat useat merkit siihen suuntaan, että monet „käsittelemättömyyskannalla“ olevat alkoivat tunnustaa äänioikeusasiaa esille otettavaksi. Mutta silloin valtiopäivät jo loppuivatkin.

Ennenkuin valtiosäädyt hajaantuivat lausuivat ne hallitsijalle osoittamassaan adressissa sen kannan, jolle olivat asettuneet, huomauttivat, että oli välttämätöntä kutsua uudet valtiopäivät kokoon ennen vuoden loppua, sekä lausuivat lopuksi:

»Kun Suomen kansan edustajat nyt jättävät tehtävänsä, vievät he mukanaan vakaumuksen, että ne esitykset, mitkä nämä valtiopäivät ovat tehneet maamme Korkealle Hallitsijalle, ovat olleet tarpeellisia ja etteivät ne tule jäämään hedelmättömiksi. Valtiosäätyjen tarkoitus on ollut esittää valtioelämässä syntyneet epäkohdat selvässä valossa, jotta syitä ja seurauksia voitaisiin varmasti arvostella. Peittelemättä ovat Valtiosäädyt tämän tehneet luottaen siihen, että Teidän Keisarillinen Majesteettinne on kuuleva heidän yksimielisiä lausuntojaan sekä ratkaisua odottavissa kysymyksissä ryhtyvä sellaisiin toitoimenpiteisiin, joista Suomelle on koituva järjestys, rauha ja onni.»

Suomen valtiopäivät 1904—5 ansaitsevat mitä suurimman tunnustuksen toimistansa laillisen järjestyksen palauttamiseksi ynnä myös monien tärkeiden asiain valmistelusta. Näihin viimeksi mainittuihin asioihin kuuluu myös äänioikeusasia, joka on viime valtiopäivillä joka tapauksessa astunut suuren askeleen eteenpäin. On mielessä pidettävä tosiasia, että kaksi säätyä, pappis- ja talonpoikaissääty, ovat hyväksyneet yleisen äänioikeuden. Kun itse valtiopäivien aikana vanhoillissuomenmielisetkin asettuivat yleisen äänioikeuden kannalle, jota he ennen eivät ole hyväksyneet, niin on varmana pidettävä, ettei yleinen äänioikeus tule kohtaamaan yleisempää vastustusta suomenmielisten, ei „suomettarelaisten“ eikä „perustuslaillisten“ puolelta. Minkä verran kannatusta tehokas äänioikeuden laajentaminen, kun asiasta tosi tulee, on saapa ruotsinmielisten puolelta, jäi epätietoiseksi, kun äänioikeusasia näillä valtiopäivillä erittäinkin aaatelis- ja porvarissäädyissä asiallisena kysymyksenä syrjäytettiin. Rohkenemme kuitenkin toivoa että ruotsinmielisten vapaamieliset ainekset ovat tässä tärkeässä kysymyksessä pääsevät voitolle vanhoillisista.

Se toivomus elää nyt kaikkien suomalaisten sydämessä, että valtiosäätyjen anomus laillisuuden palauttamisesta mitä pikimmin toteutetaan ja että valtiopäivät pian uudelleen kutsutaan kokoon; uudet valtiopäivät ovat yksinään asiain säännöllistä menoakin varten välttämättömät, mutta ne ovat välttämättömät myös sisällisten reformien jatkamiseksi. Mitä hartaimmasti toivoo jokainen, että näihin uusiin valtiopäiviin mennessä olot olisivat semmoiset, ettei kenenkään edusmiehen tarvitsisi epäillä, onko hänen mahdollista ryhtyä lainsäädäntötyöhön.

25. 5. 05. Spectator.

Väittelyä.

Alempi maanviljelysopetuksemme.

Vastaus hra U. Branderille.

Hra B. tahtoo käsittää kirjoitukseni niin, että minä jonkun tyytymättömän ja pettyneen oppilaan vuoksi asiasta puhun. Mahdollista että asianomainen on tyytymätön, mutta valitettavasti on usein myös niin, että hän päinvastoin siirryttyään suurviljelyksen viehättävälle alalle, tai, kuten kirjoituksessani sanon, tultuaan työmiehestä herraksi, saattaa olla hyvinkin tyytyväinen. Pettymystä tuottaa hänelle vain pieni kotitalo ja ahtaat olot, joista hän on *vieroitettu*. Mutta pettymystä ja tyytymättömyyttä *tulisi* tuntea jokaisen ajattelevan kansalaisen katsellessaan, kuinka nykyiset alemmat maanviljelyskoulummekin ovat muodostuneet yhdeksi niistä silloista, jotka siirtävät joukon väkeä terveen maalaisväestön piiristä, jossa heitä parhaiten tarvitaan, uusille aloille, pois ruumiillisesta työstä ja raadannasta, parhaimmassa tapauksessa suurtilojen pehtoreiksi, mutta usein tukkiasioitsijoiksi, talonhuijareiksi, kauppapalvelijoiksi, poliiseiksi, vanginvartioiksi j. n. e. He valitettavasti useinkaan eivät tunne pettymystä.

Alempana vastaan hra B:n väitteeseen, ettei maanviljelyskoulun pito ole afääriä koulua pitävälle yksityiselle. Samasta käy myös selville, missä määrässä on uskottavaa, että joku koulutilan omistaja olisi uhrannut »vähät pääomansakin palvellakseen Suomen maanviljelystä maanviljelyskoulujen työn kautta». Mitä opettajiin tulee, ansaitsee heidän työnsä todella kaikkien »valistuneiden kansalaisten» ja muidenkin tunnustuksen. Minäkin olen kirjoituksessani (siv. 184) selvästi sanonut, ettei teoreetiselta opetukselta enempää voi odottaa. Sen ainoan moitteen, jonka sitä vastaan tein, myöntää hra B:kin aivan oikein huomautetuksi. Opettajien työ on enemmän kuin tunnustusta ansaitseva, heidän asemansa miltei säälittävä: ahtaa työstä väsyneiden oppilaiden päähän tietoja, väliajoilla suorittaa kartanon konttorityöt ja lopuksi saada palkaksi mitä koulutalon pitäjä mielii antaa. Nurinkurista vain on, että tämä raskas työ ja lämmin harrastus uhrataan laitoksissa, jotka eivät laisinkaan ole sitä mitä niiden pitäisi olla. En ole puhunut sinnepäinkään, ettei kaikkien näiden *työtä* olisi siedettävä. »Eivät ihmiset ole niin huonoja kuin ne laitokset, joita he palvelevat», tekee mieleni tässä Tolstoin kanssa huudahtaa. Laitoksista, nykyisistä alemmista maanviljelyskouluistamme olen väittänyt ja väitän yhä, ettei niitä suurine valtioapuineen, muutoksitta ja uudistuksitta, nykyisessä muodossaan ole siedettävä. (Ks. siv. 187.)

Ja sitä minä väitän, ettei 1902 komitea niihin nähden tee ainoatakaan uudistusehdoitusta. Mutta hra B:llä nähtävästi ei ole selvillä sana »uudis-

tusehdoitus», s. o. ehdoitus muutoksiksi ja reformeiksi. Taikka ei hra B. tunne omaa mietintöänsä. Tälle mietinnölle annan suurenkin tunnustuksen, mutta totena pysyy, että se huolimatta perusteluistaan ja niistä tuomioista, joita se on nykyisistä kouluista langettanut, — niitä olen minäkin kirjoitukseeni lainannut — ei nykyisiin kouluihin nähden tee mitään uudistusehdoitusta. Komitea ehdoittaa vanhan rinnalle uutta lisää: yksivuotisia talvikursseja pikkuviljelijöille, mutta varomalla varoo ehdoittamasta mitään muutoksia entisiin kouluihin, vieläpä rientää silittämään, kun moite on tullut lausutuksi. (Kts. esim. siv. 75).

Mitä sitten tulee väitteeseen, ettei nykyisten maanviljelyskoulujemme pito ole yksityisille koulunpitäjille afääri, ei siihen yksin auktoriteettisana riitä. Minä väitän, että se on enemmän kuin afääri: suorastaan lahjoitus. Oikeastaan on tarpeetonta toistaa todistustani viime kirjoituksessani: valtio maksaa oppilaiden ylöspidon kaikkineen runsaammin kuin koulunpitäjien omien laskujen mukaan siihen menee, milloin ylöspito on oppilaiden omassa hallussa, ja sittenkin on ainakin eräs koulutalon pitäjä pitänyt edullisempana antaa ylöspidon suoraan talosta, vaikka edellisessäkin tapauksessa suurin osa tarvetavaroista on otettu koulutalosta muonan muodossa ja laskettu koulutalon pitäjän oman hinnoituksen mukaan; useimmissa tapauksissa opettajien palkkoihin ei ole maksettu siihen ajateltua osaa valtioavusta; ja vihdoin oppilaiden työ, jonka katsoen puhdetöiden häviämiseen ja siihen johtoasemaan, joka johtajalla arvosanojen peloituksella y. m. oppilaisiin on, täytyy olla samanarvoisen kuin vuosirengin tai muonamiehen työ. Tätä ei aikana, jolloin työväen palkkausvaatimukset ovat niinkin korkeat kuin ovat, voi kaikkineen, puineen y. m. ilman huoneen vuokraakin, laskea 500 à 600 mk. pienemmäksi. Täten saatu summa 24 oppilaasta nousee jo kaksinkertaiseksi siitä, mitä kirjoituksessani olen laskenut. Olisi siis paljon varaa antaa todelliselle opettamisellekin huomiota, tarvitsematta kertomuksissa kaunistellen kuvata, miten oppilaat metsätöissä ovat saaneet *oppia tukin kaatamista.* Jos viljelysten hoito ja työ olisi oppilaiden harjoittelukenttä, jota valtio tietysti määrätessään valtioavun on tarkoittanut ja jolloin opetus voisi tulla hedelmää tuottavaksi, ei tätä erää voisi laskea. Mutta niin nyt kerta kaikkiaan ei ole.

Missä määrin tässä työnteossa opetuspuolelle sijaa annetaan ja missä suhteessa oppilaiden työ on kartanon koko työvoimaan, valaiskoot seuraavat johtajien omista kertomuksista lainatut otteet: »vanhemman vuosijakson oppilaat ovat 3 (!) päivän aikana saaneet käytännöllistä harjoitusta maanmittauksessa ja punnitsemisessa.» »Omalle alueelle on aina toisinaan tehty retkiä.» »Oppilaat ovat suorittaneet melkein kaikki talon työt; niiden päivätöiden lukumäärä nousee 4,433. Palkolliset ovat tehneet 841 päivätyötä.» »Työväkeä on kartanossa

paitsi oppilaita ollut tallirenki ja 2 renkipoikaa. Nämä ovat yhdessä torpparien ja päivätyöläisten kanssa suorittaneet kaikkiaan 1,847 päivätyötä ja on päivätöiden koko lukumäärä 7,835», siis oppilaiden päivätöitä 5,988. »Paitsi oppilaiden päivätöitä ovat päiväpalkkalaiset ja torpparit tehneet yhteensä 661 $^3/_4$ mies- 173 $^1/_4$ nais- ja 3 lapsen päivätyötä.» »Paitsi oppilaiden 7,632 $^1/_2$ päivätyötä, ovat pääkartanon työväki sekä torpparit ja päiväläiset tehneet yhteensä 2,416 mies- 948 $^3/_4$ nais- ja 2,020 $^3/_4$ lapsen päivätyötä.» »Oppilaiden päivätöitä on ollut 7,804, torpparien ja mäkitupalaisten 519; maanviljelystöissä ei yleensä ole käytetty päiväpalkkalaisia.» Päivätöiden pituus tavallisesti on talvella 6, kesällä 12 à 14 tuntia. Onko äskeinen laskuni, sitä vähemmin viime kirjoituksessa oleva summittainen numero, liian korkea? Ellei taas kaikkiin kouluihin nähden pidäkään paikkaansa, että miltei kaikki koulutilan työt teetetään oppilailla, niin riippuu se siitä, että koulutalo monine ulko- ja sivutaloineen on siksi suuri, että noin 6 á 7,000 päivätyötä ei riitä. Samoin kuin kirjoituksessani useimmat esimerkit eivät ole samasta koulutalosta, ovat nämäkin eri kouluista ja nimenomaan on vältetty hra Branderin nähtävästi tarkoittamaa koulua, joka *tällä kertaa* jätetään arvostelun ulkopuolelle. Mutta samoin kuin nyt syntipukiksi tuomittavassa ei aikoinaan nähty epäkohtia näyttämättä, luullaan niiden nyt esiintyneen *vain* siellä.

Merkillisempää ajatusta tuskin voi lausua kuin että se, jolla on ahkeruutta, kätevyyttä ja maahenkeä, ei muka tarvitsisi maanviljelystietoja! Jos herra Brander olisi suvainnut lukea, mistä syystä, mitenkä syvästi tiedonpuutteensa tuntien oppilas kouluun lähti, niin hän ei suinkaan tätä ihmettelisi. Ja ellei tätä ahkeruutta ja maahenkeä ole, ei suinkaan meidän koulumme sen kautta astu parempaan valoon, sillä siellä ei ainakaan maahenkeä istuteta, kuten luulisin kirjoituksestanikin selville käyneen.

Sekä 3:s että 4:s kohta hra B:n kirjoituksessa ovat seurauksia siitä että hän luulee ja pelkää minun kieltävän 1902 vuoden komitean suuria ansioita, ymmärtäessään väärin sanan »uudistusehdoitus». En ole suinkaan kieltänyt ettei komitea olisi »(alkaen sivulta 72) laveasti selvitellyt kysymystä, missä määrin ovat tähänastiset alemmat maanviljelyskoulut täyttäneet pikkuviljelijäin tarpeita»? Vastaus kuuluu: »*Jonka vuoksi* (koska muuttavat työnjohtajiksi suurtiloille) *maanviljelyskoulut sellaisissa olosuhteissa eivät tyydytä pienten maanviljelijäin tarpeita.*» Ja vaikka se vielä sanoo: »Ne (pikkuviljelijät) muodostavat melkein koko maanviljelijäluokan», jättää se sittenkin sanomatta miksi näitä kouluja suurilla valtioavuilla ylläpidetään kasvattamassa suurtilojen pehtoreja. Pitäkööt suurtilat itse huolen pehtoreistaan!

1896 vuoden asetus ei ole mikään uusi erehdys, koska se sisältää niin vähäpätöisiä uudistuksia. Koulut ovat jo puolen vuosisataa vaikut-

taneet miltei samanlaisina. Onko mitään reformeja ajateltavissa vanhaa edes jossakin määrin hävittämättä? Itsestään se ei lahoa, jos se on suurten suosiossa.

Pienetkin uudistusehdoitukset ovat tietysti ilahuttavia. Mutta kuitenkin tuntuu kaikki pääasiassa jäävän entiselleen: uudet välikirjat laatii yhdessä parin maanviljelyskoulun pitäjän kanssa maanviljelyshallitus, josta nämä koulut poikkeustapauksia lukuunottamatta ovat mallikelpoiset ja joka niitä siivillään suojelee. Voimme olla turvalliset ettei koulunpitäjien etuja loukata.

Jotkut maanviljelyskoulujen pitäjät *olisivat* valmiit luopumaan kouluistaan, jos olisivat ennättäneet rakennuksista *paljon etua nauttia.* Jos joku todella on halukas koulusta luopumaan, niin se ei suinkaan ole sen vuoksi, että afääri ei olisi tarpeeksi hyvä, vaan mahdollisesti varakkaana miehenä pitää muuten mukavampana luopua siitä. Rakennusapurahaa valtio on antanut. Tarvitsisivathan sensijaan asuntoja lukuisat muonamiehet perheineen. Entä sitte puita! Ja miten paljon kuluttaisivat torpparit metsää! Kysymyksessä on siis opettajien asunnot, ellei niitä ennestään ole suurissa päärakennuksissa ollut, ja pari pientä oppisalia.

»Uudistuksia kaivataan» — Niin, uudistuksia! Siinä olemme hra B:n kanssa samaa mielipidettä. Niinikään siinä, että kehityksen täytyy tapahtua terveesti ja tasaisesti — mutta *voiko* se aina tapahtua ilman »repimistä ja mullistuksia» ja ilman »mielen katkeroittamista», kuten hra B. vaatii? Onko mitään uudistuksia saatu aikaan loukkaamatta jonkun yksityisen etuja ja hänen mieltään samalla ehkä katkeroittamatta? Rakennetaan esim. rautatie — kadottavat työansionsa monet monituiset yksityiset, jotka ovat eläneet rahdinvedosta ja kyydinpidosta. Mutta siinä ei auta katsoa yksityisen etua eikä hänen mielensä katkeroittamista — yhteisetu on kysymyksessä ja yksityinen saa väistyä. Tämä on tervettä, tasaista kehitystä — ei repimistä eikä intohimojen myrskyä.

Oppilaan etu — vasta toisessa sijassa koulunpitäjän ja opettajien — tässä kai on pääasia. Suotavaa olisi sentähden, että virkamiehet, jotka ovat ottaneet elintehtäväkseen maanviljelyskoulutyön kautta palvella Suomen maanviljelystä, ensi velvollisuudekseen näkisivät oppilaan etujen valvonnan. Mutta voidakseen sitä tehdä, täytyy heidän oppia tuntemaan hänen tarpeensa, hänet itsensä — sanalla sanoen: paremmin kuin tähän asti tehtäväänsä syventyä.

A. A. Ihamuotila.

Vastine Elis Lagerbladin Maantiedon oppikirjaa koskevaan arvosteluun.

Valvojan tämän vuoden helmikuun vihossa on allekirjoittaneen maantieteestä arvostelu, joka on sitä laatua, että se mieluummin olisi sivuutettava äänettömyydellä. Mutta koska luultavasti useimmat aikakauskirjan lukijat, jotka tuota arvostelua silmäilevät, eivät tunne seikkaperäisesti kysymyksessä olevaa oppikirjaa ja tuskin joutavat sitä itse tarkastamaan, voisivat he saada sen käsityksen, että se on koulukirja, jossa on joukoittain virheitä, mutta ansioita ei ollenkaan. Semmoista käsitystä vastaan puhuu tosin se asianhaara, että teos on otettu oppikirjaksi kaikkiin maamme alkeiskouluihin; mutta juuri tämä velvoittaa sen tekijätä muutamalla sanalla torjumaan herra Helteen pahansuovan arvostelun.

Sitten kuin hra H. on todistanut, että on koetettu saada Suomen maantiede ajanmukaisemmalle kannalle, lausuu hän kategorisesti, että »jos kirjantekijä olisi muittenkin maitten kuvauksissa käyttänyt tieteen uusimpia tuloksia hyväkseen, niin olisi kirjan sisällys tullut paljoa asiallisemmaksi kuin mitä se itse asiassa on». No niin, ainahan työssä voi parannuksia tehdä, enkä minä ollenkaan katso omaani täydelliseksi, mutta että se siten tulisi *asiallisemmaksi,* sitä tuskin voin uskoa. Eikä arvostelija ole koettanutkaan tälle halventavalle yleisarvostelullensa esittää muita syitä, kuin joitakuita vähäpätöisiä huomautuksia pienistä yksityisseikoista. Hänen tämän yhteydessä tekemänsä joutava viittaus uusien painoksien *vedenpaisumuksesta*, ei ansaitse, aivan perusteettomana, mitään huomiota.

Jo ensimäinen detaljihuomautus on kuvaava koko arvostelulle, sillä se on selvästi syntynyt ainoastaan halusta saada jotakin huomauttamista. Siinä väitetään, kummallista kyllä, että maantieteessäni olisi maapallo jaettu kuuteen maanosaan. Asianlaita kumminkin on niin, ettei koko kirjassani ole puhetta maanosien luvusta; tämä oletetaan tunnetuksi oppilaille, sillä alkeiskoulujen pääsyvaatimuksiin kuuluu valmistavan maantieteen tunteminen. Sitäpaitsi näyttää jo sisällysluettelo selvästi, ettei semmoista ajatusta ole koskaan johtunut mieleeni, sillä viisi ensimäistä lukua on numeroitu viiden maanosan mukaan, ja niihin liittyy kaksi lukua, toinen valtameristä ja toinen yleismaantieteestä. Pieni hienolla stiilillä painettu kappale nimeltä »Eteläiset Napamaat» ei tietenkään pyri olemaan kuvaus »maanosasta» samassa tarkoituksessa kuin toiset. Mutta, sanotaan, »jos kerran mainitaan eteläiset napamaat, niin miksi jätetään pohjoiset napamaat pois, sillä ovathan nämä jossakin määrin tunnetummat kuin ete-

läiset.?» Tämä on taas harhaan johtavaa, sillä »pohjoisiin napamaihin» on kai etusijassa luettava Huippuvuoret ja Grönlanti, ja niistä on esitetty enemmän kuin eteläisistä napamaista. — Hra Helle olisi tahtonut Europalle nimen ja yleiskatsauksen. Mitä nimen mainitsemiseen tulee, niin on se makuasia. Kirjani ensi painoksessa oli se alussa. Mutta asettaa heti alkuun yleiskatsaus tästä maanosasta, joka kuvataan jotensakin laajasti, se olisi suuri kasvatusopillinen virhe. Edelleen olisi hra H. vienyt Suomen, Venäjän, Skandinavian ja Britteinsaaret johonkin Europan eri osaan. Se on helpommin sanottu kuin tehty, ellei nimittäin ole yhdistettävä muita maita kuin niitä, joilla on yhteisiä tunnusmerkkejä. Esim.: Britteinsaaret ovat tyypillinen välitysmaa keski- ja pohjois-Europan välillä; miksei niille siis annettaisikaan sellaista paikkaa! Sitä paitsi jokainen opettaja tietää, että alhaisemmilla asteilla opetuksen niin paljon kuin mahdollista on vältettävä yleistäviä tunnusmerkkejä ja lähdettävä yksityisseikoista. H. huomauttaa, että kun leveysasteet lasketaan päiväntasaajasta, niin pienemmät numeroluvut olisi mainittava ennen suurempia. Esim. Venäjän aséma olisi ollut mainittava: »45° ja 70° pohj. lev. välillä» »eikä 70% ja 45° pohj. lev. välillä.» Tässäkin ovat kasvatusopilliset syyt olleet määräävinä. Leveysasteiden nimittämisellä koulumaantieteessä on arvoa ainoastaan sikäli kuin niiden avulla toisen maan asema voidaan verrata oman maan asemaan, ja koska Suomi sijaitsee siksi pohjoisessa, tulevat muut maat enimmäkseen olemaan etelämmässä. Luonnollisesti voivat lapset helpommin ymmärtää vertauksen: Suomi on 70° ja 60° välillä, Venäjä 70° ja 45° pohj. lev. välillä, kuin jos numeroiden järjestys käännettäisiin. Sitä paitsi pitäisi oppilaiden opettajien johdolla hakea kartoista nämät numerot eikä lukea niitä kirjasta ulkoa. Suomen pinta-alasta olisi hra H. tahtonut käytettävän maanmittausylihallituksen laskun mukaan lukua 371,783 km² eikä tuota hänen oman myönnytyksensä mukaan, tavallista lukua 373,600 km². Kun sitä paitsi »Suomen Kartaston» tekstissä, josta luku on otettu, selvästi sanotaan, että edellytyksiä maamme pinta-alan täydellisesti tarkkaan laskemiseen vielä puuttuu, ei koulukirjassa ole mitään syytä korvata epävarmaa lukua toisella samanlaisella, ja vielä vähemmän kun tavallista lukua 373,600 yhä vielä käytetään Suomen valtiokalenterissa.

Häikäilemättä heittää H. minua vastaan sellaisen syytöksen, etteivät numeroni olisi luotettavia, ja tämän ihan ylimalkaan. Sen verran säädyllisyyttä voitaneen arvostelijalta toki vaatia, että hän loukkaavaa syytöstä koettaisi tukea pätevillä syillä, mutta sen sijaan saamme kuulla löyhän selityksen, että vuoren korkeus muutamissa paikoissa ilmaistaan tarkalla luvulla, vaikka tieto siitä on epävarma. Yhden todisteen hän kumminkin tuo rohkealle väitteelleen. Kirjassa puhutaan sivumennen »40 km. leveästä ja 300 m. syvästä salmesta, jota sanotaan Ahvenanme-

reksi». Tiedonanto on täysin oikea; sentähden voi H. huomauttaa siitä ainoastaan: »Jos siinä onkin niin syviä syvänteitä, niin ei kuitenkaan koko meri ole lähimainkaan niin syvä.»

Tähän asti ovat kaikki huomautukset tulleet käsittelyn alaisiksi. Mutta koska seuraavat yhä enemmän häviävät vähäpätöisyyksiin, ei kannata tuhlata niihin monta sanaa. Sivuuttaen useat sanaratsastukset voidaan kumminkin vielä tarkastaa pari kolme hra H:n lausuntoa. Kuvatessani Suomen saaristoa lausun minä, puhuttuani paljoista kalliokareista ulkona meressä ja niiden sisäpuolella olevista pienemmistä saarista kalamajoineen, seuraavaa: »Isommilla saarilla ja rannikoilla ovat vuoret metsäin peittämät, laaksoissa on niittyjä ja lahtien perällä näkyy kyliä ja niiden ympärillä peltoja.» Jokainen lapsi ymmärtää, että tämä kuvaus koskee yleisiä saariston luonnepiirteitä, ja sen todenmukaisuutta tuskin kukaan kieltänee, joka allekirjoittaneen tavalla tuntee saaristomme. Mutta H. tekee tässä sen hämmästyttävän huomautuksen, ettei kuvaukseni pidä paikkaansa, »sillä se seikka (että nimittäin vuoret ovat metsäin peittämät) riippuu vuoriperästä. Siellä esimerkiksi, missä porfyrigraniitti on vallitsevana vuoriperänä, ovat vuoret enimmäkseen alastomia». Näyttää melkein siltä, kuin arvostelija olisi tehnyt huomautuksensa näyttääkseen tuntevansa geologiaa. Niin, hän käy niin tuimaksi, että itse geologiankin alalla tahtoo nutistaa geologisen komissionin johtajan tohtori J. J. Sederholmin. H. painattaa harvennetulla stiilillä, luultavasti näyttääkseen tietämättömyyttäni, seuraavan paikan maantieteestä: »Turpeen muodostumisen yhteydessä oli myöskin järvi- ja suomalmin synty. Kasvien mädätessä syntyneet hapot saavat nimittäin sen aikaan, että rauta erittyy ympäröivistä maakerroksista ja laskeutuu rautamulta-kokkareina järvien ja soiden pohjaan.» H. epäilee suuresti tämän esityksen todenperäisyyttä. Mutta nyt sattuu niin, että tämä kohta on sanasta sanaan lainattu toht. Sederholmin selonteosta maamme irtonaisista maakerroksista ja on luettavissa sivulla 22 Suomen kartaston tekstissä.

Mutta mitä on sanottava seuraavasta huomautuksesta, johon pari riviä kirjastani on merkitty harvennusstiilillä? Ne ovat: »Etäämpänä päiväntasaajasta pysyy aurinko matalammalla ja lämpö on siitä syystä vähäisempi kuin lähempänä päiväntasaajaa.» Tästä lausuu hra H.: »Jos kerran maa saa lämpönsä auringosta, niin luonnollisesti pitäisi lämmön olla suurempi siellä, missä aurinko on lähempänä maata.» Luuleeko hra H. todellakin niinkuin eräät koululapset, että aurinko on likempänä maata, kun se on lähellä taivaanrantaa?

Kerskaten lopettaa arvostelija sanoen omistavansa vielä varaston huomautuksia. Ne lienevät pelkkiä joutavuuksia, sillä kun silminnähtävästi hänen harrastuksensa on ollut kaiken kykynsä mukaan vahingoittaa

teostani, on hän luonnollisesti ensin esittänyt omasta mielestään pätevimmät huomautuksensa. Olemme nähneet millä tuloksella.

Lopuksi tehdään muutamia huomautuksia suomalaista käännöstä vastaan. Jos näillä on enemmän arvoa kuin toisilla muistutuksilla, niin lehtori Rapola varmasti ottaa ne huomioon kirjasta pian ilmestyvässä uudessa painoksessa, mutta jos ne ovat samanlaatuisia, voidaan ne arvottomina jättää silleen.

Elis Lagerblad.

Lehtori Elis Lagerbladin vastineen johdosta.

Lehtori Lagerblad koettaa vastineessaan kumota muutamia muistutuksiani niistä virheistä, joita Valvojan helmikuun numerossa hänen oppikirjaansa koskevassa arvostelussani olen maininnut. Paikallaan lienee muutamin sanoin vastata hänen väitteisiinsä. Mikäli mahdollista koetin arvostelussani pysytellä yksityisseikoissa, sillä, kuten tekijä itsekin myöntää, on opetuksen alhaisemmilla asteilla lähdettävä yksityisseikoista, joiden tietenkin tulee olla luotettavia ja samalla sopusoinnussa muitten samassa aineessa käytettyjen opetusvälineitten kanssa. Etupäässä tulisi oppikirjan sisällyksen pikkuasioineenkin olla yhtäpitävä kartaston kanssa, sillä tämä seikka jos mikään on kasvatusopillisessa suhteessa erittäin tärkeä. Nyt on kuitenkin asianlaita toisin, mitä tulee kysymyksen alaisen oppikirjan numeroihin verrattuina Diercke—Gaeblerin (meidän oppilaitoksissa käytettyyn) kartastoon. Oppilaissa herää näin ollen epäilys, kumpaanko todellakin luottavat, kirjaanko vai kartastoon. Sellaisissa numeroissa taas, kuten m. m. Suomen pinta-ala, pitäisi ehdottomasti käyttää tarkinta saatavissa olevaa lukua eikä puolustaa itseään sillä, että molemmat ovat epätarkkoja ja että käytetty luku löytyy valtiokalenteristakin. Leveysasteissa olevaa numerojärjestystään käy tekijä puolustamaan kasvatusopillisia näkökohtiaan silmälläpitäen seuraavasti: »Luonnollisesti voivat lapset helpommin ymmärtää vertauksen: Suomi on 70° ja 60° välillä, Venäjä 70° ja 45° pohj. lev. välillä, kuin jos numerot käännettäisiin.» Kaikeksi onnettomuudeksi on kuitenkin teoksesta jätetty Suomen leveysasteet pois, juuri ne luvut, joihin verraten on tahdottu helpoittaa muitten maiden asemien määräämistä. Vielä käyttää tekijä kasvatusoppia puolustimenaan sanoessaan että on suuri kasvatusopillinen virhe panna yleiskatsaus Europan alkuun. Kun kerran muitten maanosien alussa on yleiskatsaus, niin olisin toivonut saavani tarkempaa selitystä tässä suhteessa. Europan nimen poisjättämisen sanotaan olevan

makuasia. Miksi eivät muut nimet sitten ole olleet makuasioita? Olisi hauska tietää, mitä välitysmaita (?) Venäjä, Suomi ja Skandinavian maat ovat, kun ei ensiksimainittua uskalla viedä itä-Europpaan ja toisia pohjois-Europpaan. Samanlaisen välitysmaan kun Brittein saaret voinee hankkia muualtakin keski- ja pohjois-Europan välille, jollei ole muuta näkökantaa määräämässä kuin tekijän tässä suhteessa esittämä. En parhaimmallakaan tahdollani tahdo »nutistaa» geologisen komissionin johtajaa tohtori J. J. Sederholmia sillä, etten hänen kanssaan ole samaa mieltä järvimalmin syntyyn nähden. Muuten pyytäisin tekijää tarkalleen vertaamaan hänen kirjassaan olevaa esitystä tohtori Sederholmin esitykseen.

Mitä taas siihen kohtaan tulee, jossa on kysymys auringon asemasta ja siitä johtuvasta lämmöstä, niin olen huomannut, että oppilaat käsittävät sen samoin kuin olen sen arvostelussani esittänyt, ja myöntäähän tekijä sen osaksi itsekin. Valtamerien yhteydessä on mainittu viisi maanosaa. Eteläiset napamaat pidetään nykyään eri maanosana ja kun niillekin teoksessa suotiin erityinen paikka, niin luonnollisesti luulin tekijän tuntevan uusinta maantiedettä ja pitävän niitäkin eri maanosana. Pohjoisten napamaitten kohtalo on huonompi. Vastineessaan sanoo tekijä näihin luettavan etupäässä Grönlanti ja Huippuvuoret, mutta niin ei kuitenkaan kysymyksessä olevassa teoksessa tehdä, sillä Grönlanti on mainittuna Pohjois-Amerikan ja Huippuvuoret Norjan yhteydessä sanallakaan mainitsematta, että ne kuuluisivat Pohjoisiin napamaihin. Mitä saaristoa koskevan väitteeni kumoamiseen tulee, niin jokainen lapsi uskoo sen silloin, kun hän lukee sen kirjasta, mutta todellisuudessa lienee asian laita toisin.

Vielä tahdon lausua kummastukseni siitä tavasta, millä tekijä kirjansa virheettömyyttä puolustaa, kun hän tässä tarkoituksessa sanoo, että se on otettu käytäntöön kaikkiin maamme alkeiskouluihin. Se on hyvin ymmärrettävää, että silloin kun ei ole parempia saatavissa, täytyy tyytyä huonompaankin. Näyttää siltä kuin nykyään meidän maassa olisi tilaisuus virheellisillekin maantieteen oppikirjoille saada jalansijaa, kun näitä kirjoja on tarkastamassa komitea, jossa ei tietääkseni ole ainoatakaan ammattimiestä. — Lopuksi tahdon panna merkille, ettei tekijä ole koettanut käydä kumoamaan muita luettelemiani virheitä, joten saanen otaksua, että ne tunnustetaan oikeutetuiksi.

L. Helle.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Muinaismuistoyhdistykseltä: Suomen muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja XXIII.

Tilastollisesta toimistosta: Väestötilastoa: väkiluvunmuutokset Suomessa vuosina 1901 ja 1902.

Tampereen kaupungilta: Tampereen kaupungin historia II. 4: 50.

Suomenkielisten teknikkojen seuralta: Saksalais-suomalais-ruotsalainen sanasto. II vihko.

Kuopion kauppakoulusta: *K. A. Widenius*, Kertomus Kuopion kauppakoulun vaikutuksesta 1904—5.

Otavalta: *Erik Johansson*, Kristillinen uskonto-oppi. 2: 90. — *Lauri Ingman*, Raamatun historia. 1: 75. — *Hilja Haahti*, Kesätoverit. 2: 75. — *Kasimir Leino*, Lehtolapsi. Näytelmä. 2: 50. — *Charles Gide*, Taloustieteen pääpiirteet. Suom. J. Forsman. 4—6 vhk. à 1: 25. - *Maikki Friberg*, Maantieteellinen käsikirja. I. Europa. 4: 25 — *K. J. Ståhlberg*, Työriitain sovittaminen ja ratkaiseminen. —: 50. — Äänioikeusasia perustuslakivaliokunnassa valtiopäivillä 1904—05. —: 50. — *L. H. Sandelin*, Ruotsinkielen harjoituksia. —: 85. — *Paul La Cour* ja *Jac. Appel*, Maailman rakenne ja luonnonvoimat. Suom. Yrjö Tuomikoski. 3 ja 4 vhk. à —: 75. — *Bering Liisberg*, Ranskan vallankumous 1789—1799. Suom. Kaarlo Blomstedt. 2 ja 3 vhk. à —: 50. — Aleksis Kiven Seitsemän veljestä. Suomen nuorisolle sovitti Samuli S. 1: 50. — *Kasimir Leino*, Testamentti y. m. kertomuksia. 1: 25. — *Larin Kyösti*, Leipä ja laulu 2: 25. — *Euphrosyne*, Kristóforos legenda. Suom. J. Enlund. —: 40. *Oliver Goldsmith*, Wakefieldin kappalainen. Suom. Samuli S. 1: 85. — *Hall Caine*, Kristitty. Suom. Aino Malmberg. Toinen pain. I osa. 2: 75. — *Th. Rein*, J. V. Snellmanin elämä. 25—6 vhk. 1: —. — *Morten Pontoppidan*, Puheita nuorisolle. Suom. Eevi Takala.

Werner Söderström Osakeyhtiöltä: *Johannes Linnankoski*, Laulu tulipunaisesta kukasta. 4: 50. — *K. O. Lindeqvist*, Yleinen historia. 44 vhk. —: 55. — *J. E. Rosberg*. Maa ja kansat. 16 ja 17 vhk. —: 55. — *Hall Caine*, Tuhlaajapoika. Toinen pain. 5, 6, 7 vhk. à —: 40. — Kyläläisten kirjasia, n:ot 51—56 à —: 5. — *Leo Tolstoi*, Kuolema. Suom. Ilmari Calamnius. 1: 50. — *Zach. Topelius*, Lukemisia lapsille. Suom. 12, 13 vhk. à —: 75. — *H. C. Andersen*, Satuja ja seikkailuja. Suom. Maila Talvio. 3 vhk. —: 25. — *G. S. Petrov*, Evankeliumi elämän perustuksena. Suom. 1: 50. — *Selma Lagerlöf*, Näkymättömiä siteitä. Suom. Kaarin Francke. 2: 25. — *Ilmari Kovero*, Suomalainen kauppakirjeenvaihto. 2: 75. — *Arvid Borg*, Ohjeita metsänmyynnissä. 1: —. — *Z. Topelius*, Pieniä kirjoitelmia 3 vhk. —: 55. — *Esaias Tegnér*, Frithiofin satu. Suom. Valter Juva. 1: 50.

Ruotsalaiselta kirjallisuusseuralta: *P. Nordmann*, Bidrag till Helsingfors stads historia I. 3: 50.

K. J. Gummerukselta: *Natanael Beskow*, Saarnoja kirkkovuoden sunnuntai- ja juhlapäivinä. Suom. M. I. 2 vhk. —: 80. — *L. Schneller*, Jeesuksen seurassa. Suom. A. J. Pietilä. 5 ja 6 vhk. —: 70.

Heliokselta: *Maxim Gorjkij*, Fängelset. Käänt. Rafael Lindqvist. 1: 50. — *M. Borodkin*, Generalguvernör N. Bobrikoffs minne. 1: 50. — Suomea samoilemassa. 12 vhk.

Boman & Karissonilta: *Otto Sverdrup*, Uusia maita. Suom. Hanna Pakkala. 22 ja 23 vhk. à —: 55.

Tekijältä: *Emil Zilliacus*. Den moderna franska poesin och antiken. (Akat. väitösk.) — *A. H. Snellman*, Oulun kaupungin historia. 1 vhk. 1: 60. — Uusia voimistelukaavoja. 1: 25.

Dansk tidskrift, toukok.: J. Hennigsen, Den gule Fare. — A. Andersen, Jesus Kristus i Nutiden.

Suomen museo, n:o 2: J. Torvelainen, Pohjan- ja Hämeenkyrön väliset polut.

Teoloogginen aikakauskirja, n:o 4—5: Arthur Hjelt, Muutamia pääkysymyksiä nykyisen psalmitutkimuksen alalta. — A—e v. K., François Coillard. — Kaarlo Österbladh, Origineen systeemi verrattuna uusplatonismiin.

Historiallinen aikakauskirja, n:o 2: A. F. Puukko, Löydöistä muinaisen Niniven alueella. — A. M. Tallgren, Kaarlo XII:n kultti ja hänen elämäkertansa esittäjät.

Finsk Tidskrift, huhtik., toukok.: J. Öhquist, Schiller. — W. Ruin, Stor skaldekonst. — Joukahainen, Landtdagen 1905.

Kansakoulunlehti, n:ot 8, 9: M. F., Englannin kansakouluja katsomassa. — Kaarlo Levón, Kertaukset vuorokurssiaineissa. — —n —n, Kansakoulun oppilaat ja lukukinkerit.

Yhteiskunta-taloudellinen aikakauskirja, n:o 3: T. H. Becker, Piirteitä J. V. Snellmanin kansantaloudellisista kirjoituksista. — J. H. Vennola, Muutamia periaatteellisia näkökohtia äänioikeuskysymyksessämme.

Suomen urheilulehti, n:ot 4, 5.

Pellervo, n:ot 4—5.

Pyrkijä, n:o 5.

Kanerva, n:ot 5—6.

Teollisuuslehti, n:ot 8—9.

Lukutupa, n:ot 7—8.

Kyläkirjaston Kuvalehti, A-sarja n:o 5. B-sarja n:ot 4—5.

Puutarha, n:o 4—5.

Alempi kansanopetus, n:o 5.

Euterpe, n:ot 17—20.

Metsänystävä, n:o 4.

Omatunto, n:ot 1—2.

Postimees, n:ot 86—111.

Neuphilologische Mitteilungen, n:o 3.

Kansakoulu ja luonteenkasvatus elämää varten. [1]

Kirjoittanut

MIKAEL JOHNSSON.

Kysymys, mitä koulu opetuksen lisäksi voipi tehdä oppilaan *luonteen* kasvattamiseksi, on käsittääkseni koulukasvatuksen kaikkein tärkeimpiä. Rohkenen sen vuoksi olettaa, että tämä kysymys, on oleva omiaan herättämään mielenkiintoa ei vain opettajissa, vaan muissakin kasvattajissa, s. o. kaikissa vanhemmissa, jotka uskovat tärkeän osan lastensa kasvatusta koulun huoleksi. Pyrkiihän kasvatus kokonaisuudessaan luonteenkasvatukseen eli — käyttääkseni Herbartin jotenkin yleisesti hyväksyttyä määritystä — „lujan siveellisen luonteen muodostamiseen".

Luonteen, joka on kasvatuksen muodostettava, tulee olla tämän määrityksen mukaan toiselta puolen *siveellinen* ja toiselta *luja*. Pyydän tässä saada panna painoa erittäin sanoihin „*luja luonne*". Kysymys on: millä tavoin on luonne kasvatettava lujaksi? Ja vastaus on yhtä yksinkertainen kuin se on tärkeä: ainoastaan *teko* lujentaa luonteen. Meillä saattaa olla oikeita ajatuksia, kauniita tunteita, hyviä aikomuksiakin runsaasti, ja ne takaavat luonteen siveellisen suunnan, mutta

[1] Alkujaan esitelmä, pidetty 13:nnessa yleisessä kansakoulukokouksessa Tampereella 14 p. kesäk. 1905.

ne eivät vielä takaa luonteen lujuutta. Ratkaisevina hetkinä voivat toiset ajatukset ja toiset tunteet taikka nuo inhimillisen toiminnan suuret viholliset, saamattomuus ja mukavuus, puhaltaa nämä tieltänsä pois ja määrätä menettelymme toiseksi kuin itse olisimme tahtoneet. Semmoinen luonne on kuin laiva ilman ankkuria: se ei pysy paikallaan. Se ankkuri, jota tarvitsemme, on juuri *teko*. Joka ainoa teko on kuin ankkurinhammas, joka pureutuu sielunelämämme pohjaan ja lujittaa meidän sieluumme määrätyn mielentilan ja tahdon.

Ei kukaan ihmisen sielunelämän tuntija tätä psykologista tosiasiaa epäile. Sanoohan sananlasku, että „tottumus on toinen luonto". Mutta tottumus ei ole muuta kuin monesti uusitun teon kautta syntynyt mielentila. Ja onhan se jokapäiväinen kokemus, että jo ensimäinen ja toinen teko usein ratkaisee meidän vastaisen menettelymme puoleen tai toiseen.

Jos nyt tämä totuus mielessä käännämme silmän koulukasvatukseen ja kysymme, mitä siinä teemme luonteen lujittamiseksi *teon* kautta, niin täytynee meidän tunnustaa, että se on jotenkin vähäistä. Tosin totutamme lapsia tulemaan säännöllisesti kouluun ja käyttäytymään säädyllisesti opetustunneilla ja väliajoilla sekä lukemaan läksynsä kotona hyvin. Se on kaikki ohjaamista tekoon, totuttamista säännöllisyyteen, säädyllisyyteen ja ahkeruuteen, ja semmoisena ei tätä koulun vaikutusta suinkaan ole vähäksi arvattava luonteen kasvatukseen nähden. Päinvastoin on näiden tottumusten omistaminen, mikäli se onnistuu, yksi koulunkäynnin tärkeimpiä tuloksia. Mutta siinä lieneekin kaikki, mitä koulu itsetietoisesti tekee ohjatakseen oppilaidensa tekoja, johtaaksensa niitä määrättyyn suuntaan harjoituksen kautta. Ja minä uskallan luulla, että moni meistä opettajista ei ole edes tullut ajatelleeksi, että meidän opettajina mitään sen enempää siinä suhteessa olisikaan tehtävä. Me opetamme heitä *tietämään* sitä, mikä on totta ja oikein, hyvää ja hyödyllistä; niin vieläpä on viime aikoina vaadittu, että opettaisimme oppilaitamme omistamaan tätä ei vain päällä, vaan myöskin sydämellä, ei vain tietämään sitä, vaan myöskin *harrastamaan* sitä; että meille nyt vielä sen lisäksi tulisi velvollisuudeksi johtaa oppilaitamme näitä opetuksia ja harrastuksia elämässä toteuttamaan, taluttaa heidän ensimäisiä askeleitansa *tekemisen* tiellä, sitä emme kai ole edes vakavasti harkinneet tehtäväksemme.

Pitäkööt siitä huolta koti ja elämä, niin olemme kai enimmiten ajatelleet.

Niin olemme ajatelleet ja niin menetelleet. Opetamme uskonnontunnilla, kuinka laupias samarialainen holhoo ruhjottua ja ryöstettyä muukalaista, ja jos teemme asiamme hyvin, koetamme soveltaa siitä saatavan lähimäisenrakkauden velvollisuuden oppilaiden elämään, neuvomme heitä osoittamaan ympäristölleen samanlaista rakkautta. Mutta samaan aikaan saattaa naapuritalossa, jonka ohitse sekä opettaja että oppilaat joka päivä kulkevat, maata juuri tuommoinen apua tarvitseva lähimäinen. Opettaja ehkä hänestä yksityisenä ihmisenä tavalla tai toisella huolta pitää, mutta pitääkö hän asianansa johtaa myöskin oppilaitansa hänelle apua antamaan?

Historiassa opetamme, kuinka oman edun syrjäyttäminen yleisen hyvän edestä on kansalaisen ensimäinen hyve, että ylellisyys, velttous ja hekuma vievät kansan samoin kuin yksityisen turmioon ja että sitä vastoin tapojen yksinkertaisuus, säästäväisyys ja valpas toimeliaisuus rakentavat niin hyvin yksityisen kuin kansan onnen. Mutta mitä teemme *totuttaaksemme* oppilaitamme näitä periaatteita noudattamaan, uhraamaan oman etunsa tai edes oikkunsa yhteiseksi hyväksi, varomaan aistillisen nautinnon himoa omassa elämässään ja vastustamaan sitä ympäristössään, harjoittamaan säästäväisyyttä ja valpasta toimeliaisuutta? Emme juuri paljoa, vaikka ottaisimmekin lukuun eräät viime aikoina alkuun päässeet pyrinnöt, jotka johtavat lapset toimintaan, esim. „toivonliiton“ työn raittiuden edistämiseksi.

En tahdo luetella enempiä esimerkkejä. Jo näistä näemme, miten on asianlaita. Kasvatuksen asia, joka on yksi ja eheä, katkaistaan koulussa poikki juuri siinä kohdassa, missä hyvät opetukset ja niiden herättämät hyvät harrastukset olisivat valmiit puhkeamaan inhimillisen olemisen varsinaiseen hedelmäätekevään kukkaan, tekoon ja toimintaan. Se on kieltämätön tosiasia. Nyt on kysymys, tuleeko ja täytyykö olla niin, vai onko asianlaita muutettavissa ja onko muutos suotava. Voipiko asettaa opettajalle sitä lisätehtävää, että hän toteuttaisi kasvatusopin vaatimuksia enemmän kuin tähän asti myöskin siihen nähden, mitä kasvatusopissa sanotaan „ohjaukseksi toimintaan“?

Sen täytyy jäädä kodin asiaksi ja elämän opetettavaksi, arvellee

moni, niinkuin äsken jo mainitsin. Kodilla onkin epäilemättä oleva tässä kasvatuksellisessa ohjauksessa päätehtävä, ja sen vastuunalaisuutta siihen nähden pitäisi aina pitää silmien edessä, mutta minusta tuntuu, ettei myöskään koulu voisi kokonaan siitä tehtävästä vapautua. Sillä, parhaassakin tapauksessa, onko koulun ja kodin vuorovaikutus niin läheinen, että koti voi ottaa punoakseen edelleen juuri sitä lankaa, minkä koulu on jättänyt kädestään? Tietääkö se käyttää hyväksensä aina juuri sen opin ja harrastuksen, minkä koulu on ehkä virittänyt, mutta käyttämättä jättänyt? Ja jos sitä parhaassakin tapauksessa sopii epäillä, niin mitä on tässä suhteessa ajateltava niistä monista kodeista, joissa lapset ovat jotenkin täydellisesti vailla huolellista ohjausta? Sitä paitsi, jos koulu tämän tehtävän kokonaan hylkää, eikö silloin koulukasvatukseen jää ehdottomasti jotakin puolitekoista ja epävalmista? Se katkaistaan tahallaan ja periaatteellisesti arimmassa kohdassaan, siinä missä opetus olisi kypsymäisillään hedelmäksi, tieto ja harrastus luonteen lujuutta edistäväksi teoksi ja tottumukseksi Koulukasvatus olisi puolinaista eikä eheää.

Jos taas tunnustetaan periaatteellisesti oikeaksi, että koulussa olisi pyrittävä mahdollisuuden mukaan eheään kasvatukselliseen vaikutukseen, niin olisi edessämme kysymys, miten sitä olisi saatava aikaan pysyen nykyisten kouluolojemme asettamissa rajoissa.

Vastaus olisi mielestäni se, että n. s. *koulunelämää* olisi kehitettävä enemmän kuin ennen koulun antaman opetuksen rinnalla. Paljon tässä voisi tehdä yksityinen opettaja ilman estettä koulujärjestelmämme puolelta, kun vain voimia ja intoa riittäisi. Tahdon aluksi mainita vain sellaisen pienen asian kuin koulun *leikin*. Jos leikin oikea henki pääsee vallalle, niin tekee se paljon luonteen kasvattamiseen. Sillä leikkiin rupeava tunnustaa vapaasta tahdostaan leikin lait noudatettaviksi, ja hän saa *harjoittaa* niiden noudattamista; jos joskus oma etu tai loukattu itserakkaus houkuttelee niitä rikkomaan, niin ovat nämä pyyteet tukahdutettavat. Niin vähän arvoa kuin leikeille varsinkin käytännössä on tähän saakka koulussa annettu, on niillä siis kieltämättä suuri merkitys myöskin harjoituksena tärkeiden siveellisten periaatteiden alkeellisessa toteuttamisessa.

Samalla tavalla tarjoovat yhteiset *koulujuhlat* ja *kouluretket* sekä niiden valmistukset paljon tilaisuutta, jossa yksityinen saattaa

harjoitella käytännöllistä toimintaa ja voimiensa panemista yhteisen asian palvelukseen, kysymättä siitä itselleen etua. Myöskin puhutaan nykyään paljon kouluhuoneiden ja koulun ympäristön *kaunistamisesta.* Siinä tarjoutuu lapsille itsestään tilaisuutta toimintaan yhteiseksi hyväksi, ja verrattoman suurempiarvoiset ovat koulun kaunistukset, jos ne on saatu aikaan oppilaiden omalla työllä tai heidän huolenpidostaan.

Niihin laajoihin, hauskoihin ja hyödyllisiin toiminta-aloihin, jotka tässä avautuvat, en kuitenkaan tahdo enempää kajota. Tahtoisin pyrkiä vielä edemmä ja kaiken tämän lisäksi viitata vielä suoranaisempiin pyrintöihin luonteen kasvattamiseksi koulussa teon ja toiminnan kautta. Jos minä näissä ääriviivaisissa viittauksissa ehkä monenkin mielestä menen yli niiden rajojen, jotka tosiolot tämmöisille pyrinnöille nykyään asettavat, niin pyydän hyväntahtoisia lukijoita huomaamaan, että ne on aiottu vain esimerkeiksi suunnasta, jonka harkinta ja kokemus todennäköisesti voisivat vähitellen paljoa käytännöllisemmissä muodoissa toteuttaa. Se suunta, jota tarkoitan, on se, että oppilaita pitäisi koettaa johtaa aivan suoranaisesti elämässä toteuttamaan niitä periaatteita, jotka he ovat opetuksen ja oman harkinnan nojalla itselleen omistaneet.

Kun tulee koulun tai luokan tietoon, että joku naapuri on erityisesti hätääntyneessä tilassa, tulisi opettajan ottaa luokkansa kanssa harkittavaksi, mitä hänen hyväksensä voisivat tehdä, kukin puolestaan tai kaikki yhteisin voimin. Tietenkin avun suuruus olisi mahdollisuuksista riippuva ja muuten tässä kokonaan toisarvoinen seikka; pääasia olisi lasten tahdon ja työn liikkeelle saaminen oikeaan ja tärkeään suuntaan. Tulisi esittää lapsille, että nyt on tilaisuus tehdä jotakin lasten suuren ystävän edestä, joka sanoo tehdyksi hänelle itselleen sen, mikä tehdään yhdelle hänen pienimmistä veljistään. Samanlaisen tilaisuuden tehdä ja uhrata jotakin Mestarin hyväksi tarjoaa lähetysasia, jonka edistäminen myöskin on Vapahtajan suoranaisen käskyn ja määräyksen noudattamista. Tätä menettelytapaa tiedän silloin tällöin koulussa noudatetun. Tuskin voinee kukaan epäillä, että varovasti ja taitavasti tämmöiseen toimintaan johdettu uskonnollinen harrastus syventäisi ja vakaannuttaisi lasten uskon-

nollista elämää; tulisi vain huolellisesti karttaa kaikkea tilaisuutta tehdä se, mitä tekee, näkymisen ja kiitoksen vuoksi.

Kansalaismieltä ja yhteiskunnallista harrastusta voitaisiin epäilemättä myöskin edistää kehittämällä koulun elämää siihen johtavaan suuntaan. Kun on luettu kansakoulun ylemmillä asteilla esim. semmoinen kappale kuin „Latvakankaan lainakirjasto“ eräästä uudesta lukukirjasta, olisi mielestäni vallan paikallaan ottaa puheeksi, onko lasten ympäristössä mitään paikkaa, missä lainakirjasto olisi avun tarpeessa, ja voitaisiinko mitään tehdä sen avustamiseksi. Samoin, kun on opittu ja käsitetty juovutusjuomain vastustamisen tarpeellisuus, olisi otettava puheiksi, eikö oman itsensä ja lähimäistensä suojelemiseksi niiden hävityksiltä voitaisi mitään saada koulun omassa keskuudessa ja yhdistetyin voimin aikaan. Kun maata kohtaa kato ja jossakin sen osassa, vaikkapa kaukaisessakin, on nälänhätä, niin voitaisiin koettaa toimia hädän lieventämiseksi. Näin kasvaisivat lapset jo pienistä todelliseen kansalaishenkeen. He tottuisivat pitämään velvollisuutenansa tehdä jotakin siinä, missä tehtävää on, eikä vain ristissä käsin istumaan ja surkuttelemaan onnettomuutta sekä toivottomaan vain mielessään siunausta sille työlle, minkä mahdollisesti *muut* tekevät.

Se työ, mikä näin saattaisi tulla tehdyksi, saapi, niinkuin jo mainittiin, olla vaikka kuinkakin pientä, kun suurta ei saada aikaan. Jos ei muuta voitaisi keksiä, niin olisi jo näkyväinen osanoton ilmaisu onnettomuuteen tai onnentoivotus hyviin yrityksiin esim. kirjeen muodossa sekin jo *teko,* joka luullakseni ei olisi aivan ilman kasvatuksellista arvoa, yhtä vähän kuin siltä puuttuisi arvoa siihen työhön nähden, jota asian hyväksi tehdään. Lasten myötätuntoisuus ja osanotto epäilemättä olisi kärsiville lähimäisille ja epäitsekkäille raatajille rakas ja rohkaiseva, sillä tiedettäisiinhän, että nuo lapset kerran maailmassa vielä voivat tehdä muutakin harrastamansa asian hyväksi kuin kirjeitä kirjoittaa. Kuitenkin on tässä tarjona tarkoin vältettävä vaara: pyrkiminen kiitoksensaantiin ja tunnetuksi tulemiseen. Tämän työn tulisi sen vuoksi tapahtua koulussa niin vähän kuin mahdollista huomiota herättämällä.

Mutta sopinee kysyä, eikö olisi mahdollista kehittää koulun elämää siihenkin suuntaan, ettei lasten toiminnan tarvitsisi supistua

pelkiksi toivotuksiksi. Luulisin varmasti voitavan niin. Mitä esim. raittius- ja siveellisyystyöhön tulee, saattaisivat he hyvin toveriensa ja tuttaviensa kesken tehdä sekä yhteistä että mieskohtaista työtä asian hyväksi, esimerkillään ja puheellaan johtaa heitä juovutusjuomia karttamaan ja jättämään pois törkeät puheet ja epäpuhtaat tavat. Mitä taas semmoisiin yrityksiin tulee, kuin on lähetystyön, kotoisen valistustyön ja etäisempiä seutuja tarkoittavan avustustyön edistäminen, niin olisi erittäin suotavaa, että oppilailla olisi omat pienet käyttövarat niitä varten. Uhraamalla omaansa saattaisivat he siten tottua tositeossa yhteishyvää palvelemaan.

Tämä johtaa hakematta mieleen erään ulkomailla tavallisen ja meilläkin jo puheena olleen asian — koulun välittämän säästötalletuksen eli *koulusäästöpankin.* Mitä tästä lieneekin sanottu, minä puolestani en voi muuta uskoa kuin että tällä olisi suuri merkitys, ei niin paljoa säästövarojen kokoomiseen kuin säästäväisyyden kasvattamiseen ja varojen käyttämiseen nähden. Joku lienee sanonut tästä puhuen: sehän kasvattaisi lapset itaruuteen ja tavaran himoitsemiseen. Ei tarvinne tämmöisen väitteen kumoamiseksi muuta kuin viitata siihen, mitä tässä juuri on sanottu. Se, jolla ei mitään ole, hän ei myöskään voi mitään antaa, häntä ei siis voi kasvattaa anteliaisuuteen ja rahan oikeaan käyttämiseen lähimäisen hyväksi yhtä vähän kuin omien mielitekojen järkevään hillitsemiseen. Siis olisivat omat käyttövarat mitä parhain pohja, ei itaruuden eikä rahanhimon, vaan avaramielisen epäitsekkäisyyden ja lujamielisen itsensähillitsemisen kasvattamiselle. Se tekisi kansalaismielen kasvattamisen teon ja uhrauksen ja omien halujensa vastustamisen kautta vasta oikein hedelmälliseksi. Se edistäisi ihanteellista eikä aineellista mieltä.

Muuten luulen varmasti, että kasvatus säästäväisyyteen itsessäänkin ansaitsisi varsinkin meidän kansan keskuudessa enemmän huomiota. Jos meillä on oikeus historiasta opettaa, että säästävä, varoja kokoova kansa on voimallinen kansa, joka voi seisoa omilla jaloillaan, säilyttää itsenäisyytensä ja kehittää sivistystänsä runsaaseen kukoistukseen, niin miksi emme saisi *teolla* kasvattaa tätä kansalaishyvettä omassakin kansassamme. Meille se olisi vallan tarpeen, meille, joiden luonnossa on niin paljon huolettomuutta ja lyhytnäköisyyttä, mitä tulevaisuuden turvaamiseen tulee. Itse asiassa lienee

sen vuoksi säästämistaidon kasvattaminen pidettävä varsin tärkeänä tehtävänä, minkä koulu voisi itsellensä asettaa niin yksityisen kuin koko kansan luonteenlujuuden kasvattamisessa.

Mutta tämä johtaa meidät askeleen vieläkin edemmä. Mistä voivat lapset säästää, jos ei heillä mitään ole, ei itsellään eikä monesti edes heidän vanhemmillaan? Monessa paikkakunnassa tuntunee puhe lasten säästöistä miltei ivalta, kun heillä ei ole edes vaatetta yllään eikä ruokaa vatsassaan kouluun tullessansa. Kysymys ei ehkä ole aina käytännössä helposti ratkaistavissa, mutta epäilemättä on useimmissa paikoissa yritettävissä eräs keino sen ratkaisemiseen, josta voipi odottaa paljon hyvää, keino, joka ei ainoastaan tekisi säästämistä mahdolliseksi, vaan itse avaisi uusia tärkeitä aloja koulun vaikutukselle luonteen kehittämiseksi teon ja toiminnan kautta. Se on yksinkertaisesti oppilaiden ohjaaminen *ansaitsemiseen omalla työllään*. Lukukausiajat tosin eivät siihen sovellu, mutta sitä paremmin meidän koulumme tavallista pitemmät lupa-ajat.

Tämä asia on ollut usein puheena ulkopuolella kouluelämää ja on ehdoitettu monenlaisia ansiotöitä lapsille: marjojen ja sienien poimintaa, käpyjen poimimista, puutarhan ja hedelmäpuiden hoitoa, kukkakeppien y. m. helposti tehtyjen kotiteollisuustuotteiden valmistamista ja muuta sellaista. Tämä olisi suuri asia, jos se saataisiin aikaan. Sillä epäilemätöntä on, että kansanluonteessamme asuva huolettomuus huomeisesta päivästä ja yritteliäisyyden puute tarvitsisi lapsesta alkaen kasvatusta ajan oikeaan käyttämiseen. Ja varsinkin kaikkien vaikkapa pientenkin luonnonetujen käyttämiseen. Että harjoitus säästäväisyyteen ja säästöihin perustuvaan yleishyvän edistämiseen sen kautta saisi enemmän merkitystä, olisi kuitenkin päätulos lasten tottuttamisesta omiin pieniin ansiotöihin lupa-aikoina. Tämän toimen tiellä on kuitenkin vielä monin paikoin esteitä, joita ei koulu omin voimin saa poistetuksi: toiminta olisi järjestettävä niin, että menekki olisi taattu ja varma ja että oikeat työtavat opittaisiin. Kuinka paljon näistä tehtävistä olisi tuleva koulun osalle, ei ole helppo sanoa.

Nimenomaan tahdon tässä suhteessa mainita puuveistoteollisuuden. Siinä kohden on kansakoulu ottanut itselleen tehtävän, joka likeltä koskettelee kansan käytännöllistä elämää. Jos ei koulun veisto-opetuksen päätarkoitus olekkaan ammattitaidon kehittäminen, vaan

kätevyyden kasvattaminen, niin ei suinkaan olisi koulun tarkoituksen vastaista, vaan päinvastoin siihen kuuluvaa, että tämä taito osoittautuisi hedelmälliseksi kansanelämässä. Epäilemättä se onkin sitä joissakin määrin ollut. Mutta varmaa lienee toiselta puolen, että se käsityötaito, mikä on koulussa saatu, usein jää hedelmättömäksi sen vuoksi, ettei ole kaikilla työkaluja kotona, ettei ole opittu valmistamaan semmoista, millä olisi kauppa-arvoa, ja ettei tämmöiselläkään tavaralla ole ollut kysyntää kauppaolojemme kehittymättömyyden vuoksi. Koulun alkuunpano ja opetus on siinäkin jäänyt niin hyvin koulun kuin muun yhteiskunnan puolelta, ilman myöhempää riittävää ohjausta siihen perustavaa toimintaa varten.

Mutta eikö nyt sittenkin olla väärillä poluilla? huudahtanee itsekseen moni lukija. Olisi puhuttava kasvatusopin vaatimusten toteuttamisesta kansakoulussa ja nyt puhutaan siitä, miten oppilaille olisi hankittava tuloja ja työansiota, tavaran kysynnästä ja menekistä! Eikö tämä maistu liiaksi hyödyllisyyden palvelemiselta kasvatuksessa, valistus- ja hyödynaikakauden filantropistiselta kasvatusihanteelta? Minne jääpi, jos tähän suuntaan ruvetaan kulkemaan, ihanteellisuus koulusta, pyrkiminen siihen, mikä tyydyttää ihmisen korkeampaa olentoa eikä vain hänen muutenkin liian paljon aineellisuuteen kiintyvää mieltänsä?

Minulla oli jo äsken, säästäväisyydestä puhuessani, tilaisuus osoittaa, mikä yhteys tällä suunnalla on ihanteellisen elämänpyrinnön kanssa. Sanottakoon se asian tärkeyden vuoksi uudestaan. Kasvatusoppi vaatii meitä ohjaamaan kasvatettava'a ei ainoastaan tietoon ja harrastukseen, vaan aina harrastusten toteuttamiseen asti, tekoon asti, muuten jää kasvatus keskeneräiseksi. Voidaksemme toteuttaa elämän suuria siveellisiä vaatimuksia, lähimäisenrakkauden ja valppaan kansalaisvelvollisuuden vaatimuksia, tulee nuorisoa ohjata uhraamaan jotakin omastansa, työtänsä ja omaisuuttaan, näihin tarkoituksiin. Mutta omaisuuden hankkimiseksi on säästäminen mitä oivallisin keino, ja säästää voi vain se, jolla on joitakin tuloja; enimmillä lapsilla taas ei ole tuloja, elleivät he jotakin ansaitse. Kysymys on siis niiden ominaisuuksien kasvattamisesta, jotka johtavat oikein käyttämään, oikein säilyttämään ja oikein ansaitsemaan omai-

suutta; ja nämä ominaisuudet ovat ihmiselämän ihanteellisille pyrinnöille yhtä tärkeitä kuin sen aineelliselle toimeentulolle. Minun käsittääkseni tässä siis ei ole kysymys koulun ihanteiden alentamisesta, vaan niiden korottamisesta, jos muuten tosi-ihanteellisuus ei ole toimetonta mietiskelemistä eikä hurskaita toivomuksia, vaan selväpäistä, lämminsydämistä ja lujakouraista tarttumista niin henkisen kuin aineellisen viljelyksen aurankurkeen. Sitä paitsi olen koettanut osoittaa, että tämä työ ei suinkaan välttämättömästi syrjäyttäisi nykyistä koulunopetusta ja koulumenoa. Tuskin on ylempänä ehdoitettu mitään tointa, mitä ei nykyisen kansakoulun puitteiden rajoissa voitaisi suorittaa, kun vain olisi opettajassa intoa ja harrastusta siihen. Tietenkään ei yksi ja sama opettaja voisi tehdä kaikkea, mutta ei ole mitään yksityistä tehtävää ehdoitettu, mikä itsessään olisi nykyisessä koulussa mahdoton yrittää, mikäli ulkonaiset olot sille pohjaa antaisivat.

Asialla on vielä yksi puoli, joka vaatii aivan erityistä huomiota. Arvattavasti useampi kuin yksi meidän joukossamme on huomannut, että kansan syvät rivit ovat pitkin kansakoulun olemisaikaa harjoittaneet jonkunlaista kritiikkiä tätä koulua vastaan, enimmäkseen passiivista, mutta joskus enemmän tai vähemmän aktiivista. Kansamme luonnonomainen tiedonhalu ja henkisen näköalan laajentamisen tarve on kyllä vähitellen saattanut meidän monessa suhteessa hyvin järjestetyn ja tunnollisesti hoidetun kansakoulumme kansan suosioon, minkä kasvava kouluharrastus osoittaakin. Mutta kritiikkiä kuitenkin on liikkunut pohjalla. Ja mikä on ollut tämän arvostelun sisällys? Siinä on ollut miltei aina vain yksi pohjasävel: koulu tekee herroja, se vieroittaa pois työstä. Minä olen kuullut tätä kritiikkiä kyytimieheltä vieressäni rattailla, kun olen kulkenut koulusta kouluun; olen kuullut sitä työmiehiltä kaupungissa heidän keskustelukokouksissaan, ja olen ihmetellyt sitä intoa ja yksimielisyyttä, millä tähän mielipiteeseen on yhdytty. Sitä kritiikkiä harjoittaa tavallaan myöskin valistunut maanviljelijä ja kunnanmies, jonka näköpiiri käsittää laajemmat alat ja pitemmän ajan kansamme viljelyskehitystä. Hän valittaa „maahengen“ katoamista, miesikään varttuvan nuorison halua hyljätä maalaiselämä ja muuttaa kaupunkiin, maanviljelijän kovan raatajatyön karttamista ja halveksimista. Olen koettanut asettua tätä kritiikkiä vastaan. Olen koettanut selittää, että kansakoulu tekee herroja, niinkauan kuin sen

käyneitä on vähän ja näillä harvoilla on hyvä pääsy helpompaan ja tuottavampaan työhön. Olen koettanut osoittaa, että maissa, joissa kaikki käyvät kansakoulua, ei tehdä vähemmän, vaan päinvastoin enemmän työtä kuin meillä, myöskin ruumiillista työtä. Mutta minuun on kuitenkin jäänyt tunne siitä, että tässä kriitiikissä saattaa olla jotakin oikeutettua. Ja se olisi juuri sama vajavaisuus, jota olen tässä koettanut valaista kasvatusopin kannalta: liian vähäiset kosketukset kansan elämän ja työn kanssa, liian vähän semmoista, joka painaisi lasten mieleen jokapäiväisen elämän velvollisuudet sekä *työn* kunnian ja ihanteellisuuden, sen työn, jota lasten isät ja äidit tekevät ja joka meidät kaikki elättää — ruumiillisen työn. Vikaa saattaa olla jo meidän opetuksessa, jossa emme kylliksi puhu tästä työstä, emme aseta sitä sille kunniasijalle, mikä sen tulisi saada, emme herätä halua ja iloa siihen työhön. Pääsee vallalle se käsitys, että muun rinnalla, mitä maailmassa tehdään ja tapahtuu, josta historia kertoo ja runoilijat laulavat, on ruumiillinen työ jotakin halpaa ja vähäpätöistä, jotakin jota tapaa ihmiselämän alhoissa, mutta ei sen kukkulolla. Mutta vielä suurempi puute on luullakseni se, että koulu ei käytännössä kehoita eikä johda semmoiseen työhön, jolla olisi käytännöllistä merkitystä. Siten pääsee nelivuotisena kouluaikana vieraantuminen ruumiillisesta työstä käymään tottumiseksi. Ja, niinkuin jo äsken lausuttiin, tottumus on toinen luonto.

Eiköhän voisi toivoa, että semmoiset koulun pyrinnöt, jotka johtavat lapsia ajattelemaan ja yrittelemään aineellista työntekoa, voisivat vaikuttaa siinäkin suhteessa hyvää, että ne ylläpitäisivät lapsissa kunnioitusta tätä aineellista työtä kohtaan ja tekisivät heille helpommaksi taaskin kouluajan jälkeen tarttua siihen ilman mitään vastenmielisyyttä? Ja eiköhän voisi toivoa, että tästäkin muodostuisi yksi rengas sitä sarjaa, joka nykyaikana pyrkii vetämään kansakoulua likemmä kansaa, niin että se vähitellen, jättämällä oppineita ja virkamiehiä ja heidän kaltaisiaan ammattilaisia valmistavan oppikoulun jäljentämisen, ottaisi päämääräkseen kansan elämän, ja juuri sen jokapäiväisen elämän, kohottamisen ja jalostamisen? Silloin kansakoulu ei käsittelisi niin paljon kaukaisia ja kansalle vieraita asioita eikä vieroisi sen opettamista säästäväisyyteen ja työhön toimeentulonsa hyväksi.

suutta; ja nämä ominaisuudet ovat ihmiselämän ihanteellisille pyrinnöille yhtä tärkeitä kuin sen aineelliselle toimeentulolle. Minun käsittääkseni tässä siis ei ole kysymys koulun ihanteiden alentamisesta, vaan niiden korottamisesta, jos muuten tosi-ihanteellisuus ei ole toimetonta mietiskelemistä eikä hurskaita toivomuksia, vaan selväpäistä, lämminsydämistä ja lujakouraista tarttumista niin henkisen kuin aineellisen viljelyksen aurankurkeen. Sitä paitsi olen koettanut osoittaa, että tämä työ ei suinkaan välttämättömästi syrjäyttäisi nykyistä koulunopetusta ja koulumenoa. Tuskin on ylempänä ehdoitettu mitään tointa, mitä ei nykyisen kansakoulun puitteiden rajoissa voitaisi suorittaa, kun vain olisi opettajassa intoa ja harrastusta siihen. Tietenkään ei yksi ja sama opettaja voisi tehdä kaikkea, mutta ei ole mitään yksityistä tehtävää ehdoitettu, mikä itsessään olisi nykyisessä koulussa mahdoton yrittää, mikäli ulkonaiset olot sille pohjaa antaisivat.

Asialla on vielä yksi puoli, joka vaatii aivan erityistä huomiota. Arvattavasti useampi kuin yksi meidän joukossamme on huomannut, että kansan syvät rivit ovat pitkin kansakoulun olemisaikaa harjoittaneet jonkunlaista kritiikkiä tätä koulua vastaan, enimmäkseen passiivista, mutta joskus enemmän tai vähemmän aktiivista. Kansamme luonnonomainen tiedonhalu ja henkisen näköalan laajentamisen tarve on kyllä vähitellen saattanut meidän monessa suhteessa hyvin järjestetyn ja tunnollisesti hoidetun kansakoulumme kansan suosioon, minkä kasvava kouluharrastus osoittaakin. Mutta kritiikkiä kuitenkin on liikkunut pohjalla. Ja mikä on ollut tämän arvostelun sisällys? Siinä on ollut miltei aina vain yksi pohjasävel: koulu tekee herroja, se vieroittaa pois työstä. Minä olen kuullut tätä kritiikkiä kyytimieheltä vieressäni rattailla, kun olen kulkenut koulusta kouluun; olen kuullut sitä työmiehiltä kaupungissa heidän keskustelukokouksissaan, ja olen ihmetellyt sitä intoa ja yksimielisyyttä, millä tähän mielipiteeseen on yhdytty. Sitä kritiikkiä harjoittaa tavallaan myöskin valistunut maanviljelijä ja kunnanmies, jonka näköpiiri käsittää laajemmat alat ja pitemmän ajan kansamme viljelyskehitystä. Hän valittaa „maahengen“ katoamista, miesikään varttuvan nuorison halua hyljätä [illegible] aalaiselämä ja muuttaa kaupunkiin, maanviljelijän kovan raataj[illegible] [illegible]ttamista ja halveksimista. Olen koettanut asettua tätä kritiil[illegible] [illegible]an. Olen koettanut selittää, että kansakoulu tekee herroja.

käyneitä on vähän ja näillä harvoilla on hyvä pääsy helpompaan ja tuottavampaan työhön. Olen koettanut osoittaà, että maissa, joissa kaikki käyvät kansakoulua, ei tehdä vähemmän, vaan päinvastoin enemmän työtä kuin meillä, myöskin ruumiillista työtä. Mutta minuun on kuitenkin jäänyt tunne siitä, että tässä kriitiikissä saattaa olla jotakin oikeutettua. Ja se olisi juuri sama vajavaisuus, jota olen tässä koettanut valaista kasvatusopin kannalta: liian vähäiset kosketukset kansan elämän ja työn kanssa, liian vähän semmoista, joka painaisi lasten mieleen jokapäiväisen elämän velvollisuudet sekä *työn* kunnian ja ihanteellisuuden, sen työn, jota lasten isät ja äidit tekevät ja joka meidät kaikki elättää — ruumiillisen työn. Vikaa saattaa olla jo meidän opetuksessa, jossa emme kylliksi puhu tästä työstä, emme aseta sitä sille kunniasijalle, mikä sen tulisi saada, emme herätä halua ja iloa siihen työhön. Pääsee vallalle se käsitys, että muun rinnalla, mitä maailmassa tehdään ja tapahtuu, josta historia kertoo ja runoilijat laulavat, on ruumiillinen työ jotakin halpaa ja vähäpätöistä, jotakin jota tapaa ihmiselämän alhoissa, mutta ei sen kukkulolilla. Mutta vielä suurempi puute on luullakseni se, että koulu ei käytännössä kehoita eikä johda semmoiseen työhön, jolla olisi käytännöllistä merkitystä. Siten pääsee nelivuotisena kouluaikana vieraantuminen ruumiillisesta työstä käymään tottumiseksi. Ja, niinkuin jo äsken lausuttiin, tottumus on toinen luonto.

Eiköhän voisi toivoa, että semmoiset koulun pyrinnöt, jotka johtavat lapsia ajattelemaan ja yrittelemään aineellista työntekoa, voisivat vaikuttaa siinäkin suhteessa hyvää, että ne ylläpitäisivät lapsissa kunnioitusta tätä aineellista työtä kohtaan ja tekisivät heille helpommaksi taaskin kouluajan jälkeen tarttua siihen ilman mitään vastenmielisyyttä? Ja eiköhän voisi toivoa, että tästäkin muodostuisi yksi rengas sitä sarjaa, joka nykyaikana pyrkii vetämään kansakoulua likemmä kansaa, niin että se vähitellen, jättämällä oppineita ja virkamiehiä ja heidän kaltaisiaan ammattilaisia valmistavan oppikoulun jä[illegible]ä[illegible]'sen, ottaisi päämääräkseen kansan elämän, ja juuri sen joka-[illegible]lämän kohottamisen ja jalostamisen? Silloin kansakoulu [illegible] kaukaisia ja kansalle vieraita asioita eikä [illegible]äästäväisyyteen ja työhön toimeentulonsa

suutta; ja nämä ominaisuudet ovat ihmiselämän ihanteellisille pyrinnöille yhtä tärkeitä kuin sen aineelliselle toimeentulolle. Minun käsittääkseni tässä siis ei ole kysymys koulun ihanteiden alentamisesta, vaan niiden korottamisesta, jos muuten tosi-ihanteellisuus ei ole toimetonta mietiskelemistä eikä hurskaita toivomuksia, vaan selväpäistä, lämminsydämistä ja lujakouraista tarttumista niin henkisen kuin aineellisen viljelyksen aurankurkeen. Sitä paitsi olen koettanut osoittaa, että tämä työ ei suinkaan välttämättömästi syrjäyttäisi nykyistä koulunopetusta ja koulumenoa. Tuskin on ylempänä ehdoitettu mitään tointa, mitä ei nykyisen kansakoulun puitteiden rajoissa voitaisi suorittaa, kun vain olisi opettajassa intoa ja harrastusta siihen. Tietenkään ei yksi ja sama opettaja voisi tehdä kaikkea, mutta ei ole mitään yksityistä tehtävää ehdoitettu, mikä itsessään olisi nykyisessä koulussa mahdoton yrittää, mikäli ulkonaiset olot sille pohjaa antaisivat.

Asialla on vielä yksi puoli, joka vaatii aivan erityistä huomiota. Arvattavasti useampi kuin yksi meidän joukossamme on huomannut, että kansan syvät rivit ovat pitkin kansakoulun olemisaikaa harjoittaneet jonkunlaista kritiikkiä tätä koulua vastaan, enimmäkseen passiivista, mutta joskus enemmän tai vähemmän aktiivista. Kansamme luonnonomainen tiedonhalu ja henkisen näköalan laajentamisen tarve on kyllä vähitellen saattanut meidän monessa suhteessa hyvin järjestetyn ja tunnollisesti hoidetun kansakoulumme kansan suosioon, minkä kasvava kouluharrastus osoittaakin. Mutta kritiikkiä kuitenkin on liikkunut pohjalla. Ja mikä on ollut tämän arvostelun sisällys? Siinä on ollut miltei aina vain yksi pohjasävel: koulu tekee herroja, se vieroittaa pois työstä. Minä olen kuullut tätä kritiikkiä kyytimieheltä vieressäni rattailla, kun olen kulkenut koulusta kouluun; olen kuullut sitä työmiehiltä kaupungissa heidän keskustelukokouksissaan, ja olen ihmetellyt sitä intoa ja yksimielisyyttä, millä tähän mielipiteeseen on yhdytty. Sitä kritiikkiä harjoittaa tavallaan myöskin valistunut maanviljelijä ja kunnanmies, jonka näköpiiri käsittää laajemmat alat ja pitemmän ajan kansamme viljelyskehitystä. Hän valittaa „maahengen“ katoamista, miesikään varttuvan nuorison halua hyljätä maalaiselämä ja muuttaa kaupunkiin, maanviljelijän kovan raatajatyön karttamista ja halveksimista. Olen koettanut asettua tätä kritiikkiä vastaan. Olen koettanut selittää, että kansakoulu tekee herroja, niinkauan kuin sen

käyneitä on vähän ja näillä harvoilla on hyvä pääsy helpompaan ja tuottavampaan työhön. Olen koettanut osoittaa, että maissa, joissa kaikki käyvät kansakoulua, ei tehdä vähemmän, vaan päinvastoin enemmän työtä kuin meillä, myöskin ruumiillista työtä. Mutta minuun on kuitenkin jäänyt tunne siitä, että tässä kriitiikissä saattaa olla jotakin oikeutettua. Ja se olisi juuri sama vajavaisuus, jota olen tässä koettanut valaista kasvatusopin kannalta: liian vähäiset kosketukset kansan elämän ja työn kanssa, liian vähän semmoista, joka painaisi lasten mieleen jokapäiväisen elämän velvollisuudet sekä *työn* kunnian ja ihanteellisuuden, sen työn, jota lasten isät ja äidit tekevät ja joka meidät kaikki elättää — ruumiillisen työn. Vikaa saattaa olla jo meidän opetuksessa, jossa emme kylliksi puhu tästä työstä, emme aseta sitä sille kunniasijalle, mikä sen tulisi saada, emme herätä halua ja iloa siihen työhön. Pääsee vallalle se käsitys, että muun rinnalla, mitä maailmassa tehdään ja tapahtuu, josta historia kertoo ja runoilijat laulavat, on ruumiillinen työ jotakin halpaa ja vähäpätöistä, jotakin jota tapaa ihmiselämän alhoissa, mutta ei sen kukkulolla. Mutta vielä suurempi puute on luullakseni se, että koulu ei käytännössä kehoita eikä johda semmoiseen työhön, jolla olisi käytännöllistä merkitystä. Siten pääsee nelivuotisena kouluaikana vieraantuminen ruumiillisesta työstä käymään tottumiseksi. Ja, niinkuin jo äsken lausuttiin, tottumus on toinen luonto.

Eiköhän voisi toivoa, että semmoiset koulun pyrinnöt, jotka johtavat lapsia ajattelemaan ja yrittelemään aineellista työntekoa, voisivat vaikuttaa siinäkin suhteessa hyvää, että ne ylläpitäisivät lapsissa kunnioitusta tätä aineellista työtä kohtaan ja tekisivät heille helpommaksi taaskin kouluajan jälkeen tarttua siihen ilman mitään vastenmielisyyttä? Ja eiköhän voisi toivoa, että tästäkin muodostuisi yksi rengas sitä sarjaa, joka nykyaikana pyrkii vetämään kansakoulua likemmä kansaa, niin että se vähitellen, jättämällä oppineita ja virkamiehiä ja heidän kaltaisiaan ammattilaisia valmistavan oppikoulun jäljentämisen, ottaisi päämääräkseen kansan elämän, ja juuri sen jokapäiväisen elämän, kohottamisen ja jalostamisen? Silloin kansakoulu ei käsittelisi niin paljon kaukaisia ja kansalle vieraita asioita eikä vieroisi sen opettamista säästäväisyyteen ja työhön toimeentulonsa hyväksi.

Sanoin äsken, että monikin lienee taipuvainen leimaamaan tässä suosittamaani pyrintöä aikoja kuolleen filantropistisen hyödynopin kummittelemiseksi koulussa, yritykseksi uusia jo aikoja sitten voitettua kantaa. Onhan, sanottaneen, 19:nnen vuosisadan syvempi käsitystapa ja pedagoginen oppi jo ammoin karkoittanut tuon suunnan. En voi myöntää tätä arvostelua oikeaksi, sillä tässä on edessämme 18:nnen vuosisadan hyötyoppi, ei isäntänä koulussa niinkuin silloin, vaan 19:nnen vuosisadan ihanteellisemman kasvatuksen palvelijana. Ja tätä näkökantaa, joka korkeammaksi yhteydeksi sulattaa aikaisemmat vastakohdat, tahtoisin rohjeta sanoa yhdeksi 20:nnen vuosisadan kasvatusihanteeksi. Ei vain sen vuoksi, että se on aatteellisesti edistysaste molemmista, vaan sen vuoksi, että se astuu tämän vuosisadan kynnyksellä näkyviin suurten sivistyskansain todellisissa kansakouluoloissa. Näissä kouluoloissa on näet tosiasiallisesti huomattavissa pyrkimys tehdä kansakoulusta kansan tarpeita mitä likimmin palveleva koulu, koulu, joka liittymällä kansan elämään hakee itselleen parhaan mahdollisuuden vaikuttaa kohottavasti ja jalostavasti kansaan. Miten voisimme muuten käsittää sitä läpi sivistyneen maailman kulkevaa virtausta, joka pyrkii myöskin koulun kautta pelastamaan kansaa juoppouden vitsauksesta? Miten käsittää sitä, että opetus yksinkertaisen ruuan laitossa valloittaa itselleen paikan toisensa jälkeen Ruotsin, Norjan ja Englannin kouluissa ja että siihen yhdistetään opetusta muussakin kodinhoidossa, huoneiden järkiperäisessä siistimessa, vaatteiden pesemisessä ja silittämisessä y. m.? Onko tämä vain hyödyn tavoittelemista? Ei, vaan se on kotielämän jalostuttamista, siisteyden, kauneuden, terveyden ja hyvän aistin viljelemistä kansan elämässä, ja siltä kannalta katsottuna varsin ihanteellista työtä. Mikä mainio tilaisuus onkaan opettajalla koulussa, jossa tätä opetetaan, ohjata oppilaitansa työssä ja toimessa osoittamaan isälle ja äidille ja kodille palvelevaa rakkautta ja huolta!

Sain äskettäin käsiini Badenin suurherttuakunnan maalaiskoulujen jatkokursseissa käytettäväksi määrätyn lukukirjan. Siinä oli m. m. osasto kotitaloudesta, joka käsitti useampia kymmeniä lukukappaleita; toinen yhtä laaja osasto maanviljelyksestä, kolmas kotieläinten hoidosta, neljäs käsityöläisen ammattitaloudesta, kirjanpidosta y. m. — viides kunnalliselämästä — kaikki siis asioita, jotka mitä

läheisimmin liittyvät maalla elävän kansan oloihin ja tarpeihin. Se ei kuitenkaan ollut mikään ammattiopetuksen oppikirja, vaan yleisen kansakoulun jatkokursseissa käytettävä lukukirja. Eikä se ollut tekemättä sitä vaikutusta, että lukeminen oli aiottu kansanelämän jalostamiseen johtavaksi eikä aineellisuuden herruuden ylistämiseksi; se muistutti Pestalozzin kirjaa „Lienhard ja Gertrud", jossa kansan jokapäiväiset askareet ja toimet kuvataan ihanteellisuuteen ohjaavassa valossa.

Aivan sama henki puhaltaa Ranskan ja Englannin kansakouluja varten kirjoitetuissa lukukirjoissa. Yksi niistä, ranskalainen, kuvaa, kuinka kaksi kaupunkilaislasta joutui kesäksi sukulaisten luokse maalle ja kuinka he siellä saivat tutustua maatalouden erilaisiin askareihin. Maalaiselämän toimeliaisuus, terveellisyys, kodikkaisuus ja rauhallisuus esitettiin siinä idyllintapaisella viehättäväisyydellä, samalla kun kunnioitus tuota kansan pääelinkeinoa, kaikkia elättävää maanviljelystä kohtaan huokuu sen joka sivulta.

Tämmöiseen suuntaan on 20:nnen vuosisadan kansakoulu silminnähtävästi kallistumassa.

Näillä riveillä olen koettanut näyttää, että ohjaus *tekoon,* ohjaus työhön ja toimintaan koulun ulkopuolisessa elämässä, perheen, yhteiskunnan ja kansan elämässä, on koulukasvatuksestamme puuttuva puoli. Olen koettanut osoittaa tämän ohjauksen oikeutetuksi kasvatusopin kannalta, kansan toivomusten ja tarpeiden kannalta ja vihdoin nykyaikaisen kansakoulun yleisen kehityksen kannalta. Olen sanonut, että tätä esitystä ei ole käsitettävä miksikään ohjelmaksi, jonka mukaan tuo laiminlyönti olisi korjattava, vaan ainoastaan vaatimattomaksi yritykseksi muutamilla esimerkeillä kuvata, mihin suuntaan kouluelämällämme olisi tähän ohjaamiseen nähden kehitysmahdollisuuksia. Olisin iloinen, jos olisin voinut virittää lukijan mielessä näiden tärkeiden asiain harkintaa ja jos siitä valistuneesta harkinnasta aikaa myöten koituisi hyötyä rakkaalle kansakoulullemme. Tämä koulu on meidän kaikkien silmäterä, me tahdomme kukin antaa sille parasta mitä meillä on, tahtoisimme saada siitä hyvän kansan kasvattajan, kansan, joka ymmärtäisi aikansa ja tehtävänsä ja voisi muiden vertaisena yhtyä ihmiskunnan suureen sivistystyöhön.

Milloin yksilö saa luopua oikeudestaan?

Kirjoittanut

R. ERICH.

Nykyaikana tuskin kukaan enää väittänee, että käsitteillä sellaisilla kuin hyvä ja paha, oikea ja väärä, olisi kerta kaikkiaan määrätty, yleisestä kehityskannasta ja yksilöllisistä eroavaisuuksista kokonaan riippumaton, ja siis siinä merkityksessä aivan yleispätevä sisällyksensä. Mutta tämä tosiseikka ei suinkaan oikeuta meitä asettumaan äärimäisen subjektiivisen moraalin kannalle. Moraalikäsitteiden suhteellisuus ei alenna siveyslain arvoa. Päinvastoin puhumme täydellä syyllä yleisistä velvollisuuksista, puhumme hyvästä ja pahasta, oikeasta ja väärästä käsitteinä, joilla ainakin hyvin suureksi osaksi on määrätty sisällyksensä yleisessä inhimillisessä tietoisuudessa. Oltakoon sitä tahi tätä mieltä moraalikäsitteitten luonteesta ja synnystä, joka tapauksessa voimme vastaväitteitä kohtaamatta sanoa, että itsekunkin tulee noudattaa ja edistää sitä, mikä on hyvää ja oikeata, ja toiselta puolen taistella vääryyttä ja pahaa vastaan, esiintyköön se sitten hänessä itsessään tai hänen ympäristössään.

Itse asiassa on vääryyden ja oikeudenvastaisuuden valta maailmassa siksi yleinen, ettei yksikään ihminen pääse sen painoa tuntemasta. Se, jonka oikeudentunto on valveilla, huomaa ja tuntee tämän sekä joutuu niinmuodoin suuremmassa tai vähemmässä määrässä siitä kärsimään silloinkin, kun se ei suoranaisesti kohtaa häntä itseään. Verrattain rajoitettu on kuitenkin se ala, jolla yksityisihminen varsinaisesti joutuu taistelemaan vääryyttä vastaan sen yleisissä ulkonaisissa ilmestysmuodoissa. Useimmiten on asian laita sellainen, että yksilö, samoin kuin hänen voidakseen kanssaihmisiään hyödyttää ensi sijassa täytyy turvata oman olemassaolonsa ja toimintansa ehdot, myöskin lähinnä ja useimmiten joutuu torjumaan häntä itseänsä kohtaavaa oikeudenvastaisuutta. Miten on hänen „oikeudenpuolustuksensa“ tässä tapauksessa moraalin kannalta arvosteltava? Onko se siveellisesti ansiokasta; onko mielenlaatu, joka ei tahdo vääryyttä kärsiäkään, täydellisemmässä sopusoinnussa eetillisen ihanteemme kanssa kuin sellainen, joka vastuksetta siihen alistuu? Vai onko kenties

tämä kysymys moraalin kannalta katsoen kokonaan merkityksetön? Vihdoin voidaan sitäkin mahdollisuutta ajatella, että oman oikeuden puolustaminen ilmaisee ainoastaan paheksuttavaa itsekkäisyyttä.

Jos kerta oikeuden puoltaminen vääryyttä vastaan on yleisinhimillinen siveellinen tehtävä, eikö silloin — niin voidaan kysyä — tule myöntää, että yksilöllä on *yleinen* moraalinen velvollisuus suojella omaakin oikeuttaan? Eri tavoin on tätä kysymystä käsitelty. Jokapäiväinen käsitystapa monasti ei anna sille varsinaista eetillistä merkitystä. Toiselta puolen esiintyy usein se mielipide, että se, joka vastuksetta alistuu häntä kohtaavan vääryyden alle, menettelee siveellisesti oikeimmin. Sekä moraalifilosofiassa että vallitsevassa käsityksessä havaitaan vaikutuksia näistä eroavista katsantotavoista. Yrittämättä tässä suhteessa esittää varsinaisia yleispätevyyttä tavoittelevia väitteitä, koetamme seuraavassa tuoda esille muutamia näkökohtia kysymyksen valaisemiseksi.

Vääryydestä, oikeudenvastaisuudesta puhuttaessa tarkoitetaan kuten tunnettu joko subjektiivista tai objektiivista väärää. Ainoastaan objektiivisesti oikeudenvastainen on tila tahi suhde, joka vain tosiasiallisesti sotii oikeuden ja oikeusjärjestyksen vaatimuksia vastaan, ristiriidan riippumatta minkään henkilön oikeudenvastaisesta tahdosta. Jos sellaisessa tapauksessa se, jolle loukattu oikeus kuuluu, ei vaadi oikeudenmukaisen tilan palauttamista, ei häntä ylimalkaan kohtaa mikään siveellinen moite, ei ainakaan syytös tietoisen vääryyden edistämisestä ja oikeusaatteen arvon halventamisesta. — Aivan toisenlaisen merkityksen ja sisällykseen saapi kysymys silloin kun ulkonaisesti oikeudenvastainen tila perustuu subjektiiviseen vääryyteen, s. o. moraalisesti hylättävään ja oikeutta loukkaavaan tahtoon. — Juridiselta kannalta katsoen esiintyy subjektiivinen oikeudenvastaisuus milloin rikoksena eli tekona, jonka ulkonaisena seurauksena muun ohella on julkisen vallan reaktsioni rangaistuksen muodossa, milloin taas n. s. yksityisoikeudellisena vääryytenä. Väärin olisi kuitenkin luulla, että subjektiivinen oikeudenvastaisuus aina esiintyy lainvastaisuutena eli tekona, jota vastaan julkisen vallan apu on käytettävissä. Monta elämän alaa jättää säädetty laki koskettelematta; ainoastaan moraalinen arvostelu ja tuomio voipi silloin kohdata oikeudenvastaisuutta.

Vieläpä on monasti asian laita niinkin, että pahin sorto, suurimmat vääryydet ja kohtuuttomuudet eivät laisinkaan ole voitettavissa ja käsitettävissä säätönäisen lain ja vallitsevan oikeusjärjestyksen osoittamien

keinojen avulla. Ensiksikin on nimittäin mahdotonta, että paraskaan lainsäätäjä kykenisi ehkäisemään ja mitättömäksi tekemään kaikkea ihmiskunnassa esiintyvää vääryyttä, ja toiseksi saattaa joskus tapahtua niinkin, että säädetty laki on selvässä ristiriidassa moraalisen oikeuden ja vallitsevan oikeuskäsityksenkin kanssa. — Että ihminen näissäkin tapauksissa on, tai ainakin saattaa olla eetillisesti velvollinen vääryyttä vastustamaan, on kieltämätöntä. Ja koska jokainen sittenkin aina on „itseänsä lähinnä", niin joutuu luonnollisesti juuri se yksilö tahi se ihmisryhmä, joka välittömästi on väärinkäytösten alaisena, ensi sijassa käymään niitä vastaan taistelua oman tilansa parantamiseksi. Tällaisissa tapauksissa ei aina ole kysymys „oikeuden puolustamisesta" samassa merkityksessä, kuin milloin positiivisen lain kannalta on tapahtunut oikeudenloukkaus, joko rikos— tai yksityisoikeudellinen, jolloin vääryys kohdistuu konkretiseen, yksilölle lain mukaan kuuluvaan oikeuteen. Nyt puheena olevassa tapauksessa taas yksilö ei tavallisesti joudu suojelemaan mitään hänelle jo ennestään säätönäisen oikeusjärjestyksen mukaan kuuluvaa legaalista oikeutta (vaikka tosin niinkin saattaa tapahtua, esim. kun oikeusjärjestyksessä itsessään on ristiriitoja tahi milloin oikeudenhoito on huono ja kohtuuton), vaan pyrkii tavallisesti laajentamaan laillisten oikeuksiensa piiriä, poistamaan kohtuuttomia rajoituksia ja esteitä, jotka tavalla tai toisella loukkaavat oikeudentuntoa ja kahlehtivat vapaata inhimillistä kehitystä. Sekä tällaisissa tapauksissa että vähäpätöisemmissäkin seikoissa voipi yksilö monasti toimimalla, ainakin näennäisesti, oman itsensä hyväksi, samalla taistella korkeamman oikeuden, itse oikeusaatteen puolesta, vaikkakaan hänellä ei ole tukenaan mitään positiivista legaalista oikeussäädöstä. Niitä ristiriitoja, jotka epäilemättä voivat syntyä moraalisen oikeuden ja siihen perustuvien n. s. luontaisoikeuksien sekä positiivisen oikeusjärjestyksen välillä, ei kuitenkaan tässä yhteydessä voida lähemmin käsitellä. Edellä lausutun valaisemiseksi mainittakoon kuitenkin hyvin tavallinen tapaus. Maassa, missä laki rangaistuksella ja vainolla uhkaa niitä, jotka eivät valtion uskontoa tunnusta, ei eriävää vakaumustaan ja vapauttaan puolustava yksilö voi vedota mihinkään konkreetiseen lailliseen oikeuteen. Päinvastoin täytyy hänen ehkä rikkoa säätönäistä oikeusjärjestystä vastaan, mutta yhtäkaikki hän taistelee sekä oman oikeutensa että itse oikeusaatteen puolesta sortoa ja vääryyttä vastaan. Jos hän taas niihin alistuu, niin voidaan täydellä syyllä sanoa, että hän luopuu oikeudestaan.

Vaihtelevissa muodoissa ja ryhmityksissä esiintyy siis kysymys indiviidin oikeudenpuolustuksesta. Moraalifilosofisissa tutkimuksissa kaikkia sen eri puolia tuskin lienee perinpohjaisesti käsitelty. — Meidän aikoinamme ovat, kuten tunnettu, muutamat tämänsuuntaiset eetilliset ja yhteiskunnalliset kysymykset ja aatteet kirjallisuudessakin saavuttaneet entistä enemmän huomiota. — — Noin kolmekymmentä vuotta sitten julkaisi saksalainen oikeusfilosofi ja juristi RUDOLPH VON IHERING kuuluisaksi tulleen kirjasensa „Der Kampf ums Recht", [1] jossa hän erinomaisella selvyydellä ja kaunopuheisuudella puolustaa sitä käsitystä, että yksilön oma oikeuspersonallinen arvo toiselta puolen sekä yhteiskunnan paras, oikeusjärjestyksen ylläpitäminen, toiselta puolen, ehdottomasti velvoittavat jokaista puolustamaan laillista oikeuttansa, aivan riippumatta siitä, koituuko hänelle tästä aineellista etua vai ainoastaan vahinkoa ja vaivaa. Tätä yksilöin ja kansain „taistelua oikeudesta" käsittelee Ihering kuitenkin yksinomaan taisteluna *positiivisen oikeuden,* etupäässä yksityisoikeuden toteuttamiseksi, useimmiten oikeudenkäynnin kautta. Hän osoittaa, miten säätönäisen oikeuden olemuksena ja elinehtona on sen — mikäli mahdollista poikkeukseton — toteutuminen inhimillisessä yhdyskunnassa. Konkreetinen oikeuselämä ei yksipuolisesti vastaanota elinvoimaansa abstraktisesta oikeudesta (laista), vaan vaikuttaa vuorostaan elähdyttävästi siihen. Se, jota tahallinen oikeudenloukkaus on kohdannut, jonka vastustajassa siis esiintyy subjektiivista vääryyttä, on Iheringin käsityksen mukaan moraalin kannalta ehdottomasti velvollinen puolustamaan oikeuttaan, sekä sen kautta samalla oikeuden valtaa ja voimassaolevaa oikeusjärjestystä.

Kun Ihering käsittelee asiata yksinomaan säätönäistä oikeutta ja sitä vastaan tehtyjä loukkauksia silmälläpitäen, niin hän ei tule kosketelleeksi kysymystä oikeuden puolustamisesta ja oikeudesta luopumisesta koko laajuudessaan. Tästä saattaa osaksi riippua se seikka, että hänen ajatustapansa ja väitteensä, joita hän kieltämättä mitä ankarimmalla johdonmukaisuudella on koettanut kehittää, paikoittain johtavat liiallisuuksiin ja yksipuolisuuksiin. Erittäinkin tuntuu hän liiaksi taipuvaiselta identifieeraamaan juriidisen, tahtoisin sanoa muodollisen oikeuden ja moraalisen

[1] Ilmestynyt suomeksi nimellä: *Taistelu oikeudesta.* Suomennos alkuteoksen 14 painoksesta. Helsingissä 1902, Päivälehden kirjapaino. Kustantaja Eero Erkko, nyt Emil Wainio. V + 62 siv. 8:o. Hinta 1: —.

velvollisuuden. Se seikka, että hän näkyy tahtovan esittää väitteensä ja ohjeensa aivan poikkeuksettomina, on tietysti omiansa antamaan aineen koko käsittelylle ihanteellisen eheyden ja yksinkertaisuuden, mutta moraalifilosofiselta kannalta täytynee sitä vastaan muistuttaa, että olojen ja suhteiden vaihtelevaisuuteen nähden aivan yleispäteviä toiminnan ohjeita tuskin milloinkaan voidaan antaa. Läheisessä yhteydessä tämän kanssa voidaan vielä huomauttaa, että Ihering näkyy pitävän ulkonaista hyvitystä, oikeuden faktillista toteuttamista ainoana tyydyttävänä reaktsionikeinona vääryyttä vastaan. Tätä puolta tulemme seuraavassa lähemmin koskettelemaan.

Vielä enemmän tunnettu kuin Iheringin käsitys tuosta suuresta taistelusta oikeuden puolesta, johon kunkin ihmisen omalla rajoitetulla alallaan on otettava osaa, lienee Leo Tolstoin oppi pahuuden ja vääryyden vastustamisesta. Se johtaa toimintaohjeisiin, jotka ovat jotenkin jyrkässä ristiriidassa Iheringin periaatteiden kanssa. — Lähtökohtanaan kristillinen etiikki, joka kieltää pahaa pahalla vastustamasta, tulee Tolstoi esittäneeksi sen ajatussuunnan, että kaikkinainen ulkonainen vastavaikutus vääryyttä vastaan on siveellisesti hylättävää. Vääryyttä ei saa tehdä, mutta sitä tulee kärsiä.

Jokapäiväisen ajatus- ja arvostelutavan on, kuten ennen huomautettu, yleensä vaikea tajuta niitä syvällisiä, joskin jossakin määrin yksipuolisia totuuksia, joita tällaiset moraalifilosofiset suunnat sisältävät. Siltä jääpi monasti huomaamatta, että kysymyksellä, uhraako vai puoltaako yksilö oikeuttansa, ja millä tavoin se tapahtuu, usein on suuri siveellinenkin merkitys.

Oletettakoon, että yksityishenkilöä vastaan on tehty rikos. Onko loukattu silloin siveellisesti velvollinen vaatimaan julkisen vallan lainmukaista reaktsionia, rangaistusta, milloin sen vaatiminen oikeusjärjestyksen mukaan on hänen vallassaan tai riippuu hänen aloitteestaan? Ei liene kiellettävissä, että loukatulla monessa tapauksessa voipi olla hyvinkin tärkeä ja läheinen moraalinen velvollisuus osaltansa myötävaikuttaa siihen, että rikollista kohtaa ansaittu rangaistus. Poikkeuksettomaksi siveelliseksi vaatimukseksi sitä luonnollisesti ei kuitenkaan voida tunnustaa. Koskettelematta noita suuresti vaihtelevia teorioja rangaistuksen tarkoituksesta, huomautamme ainoastaan, että nykyaikainen käsitys ei enää katso rangaistusta oikeuden vaatimaksi absoluutiseksi ja poikkeuksetto-

maksi välttämättömyydeksi. Niinpä ei myöskään yksilöä moraalin ja omantunnon lain mukaan kaikissa tapauksissa voida pitää velvollisena niin toimimaan, että ulkonainen vastavaikutus kohtaa rikollista. Milloin loukkaus pääasiallisesti on kohdannut vain yksityishenkilön omaa oikeuspiiriä, kuten esim. n. s. kunnianloukkausasioissa, voipi sovinnollinen ratkaisu, joka kuitenkin samalla suopi syyttömästi kärsineelle riittävän moraalisen hyvityksen, olla paraiten paikallaan. Vieläpä saattaa joskus loukatun oma tai kolmannen henkilön oikeudenmukainen intressi täydelleen puolustaa sitäkin menettelytapaa, että luovutaan vaatimasta hyvinkin ansaittua rangaistusta. — Jos sitävastoin rikos tuntuvasti järkyttää itse oikeusjärjestystä ja vallitsevia siveellisiä periaatteita, voipi rangaistus, yksilönkin kannalta katsoen, esiintyä selvänä moraalisena vaatimuksena.

Melkoisia vaikeuksia tarjoovat moraaliselle arvostelulle sellaiset tapaukset, jolloin ankara, rangaistusta vaativa oikeus ja anteeksiantava, ylevä ihmisrakkaus näkyvät joutuvan ristiriitaan. Tunnetussa romaanissaan „Les misérables“ on Victor Hugo esittänyt seuraavan kohtauksen: Vankilasta äsken vapaaksi laskettu suuri pahantekijä, jolle ei kukaan suo turvapaikkaa, saapi vihdoin, myrsky-yössä harhailtuaan, yösijan ja ystävällisen kohtelun eräältä hyväntekeväisyydestään ja hurskaudestaan kuuluisalta papilta. Kiitokseksi siitä varastaa hän lähtiessään kaksi hopeista kynttiläjalkaa, mutta joutuu heti sen jälkeen poliisin käsiin ja tuodaan mainitun hyväntekijänsä eteen. Varas näkee tietysti edessään mitä ankarimman ragaistuksen, mutta ihmetyksekseen kuulee hän papin lempeästi lausuvan: „olipa hyvä, että palasit takaisin, koska unohdit ottaa mukaasi kultamaljan, jonka äsken kynttiläjalkain lisäksi annoin sinulle.“ Tämä teko vaikutti rikoksentekijään niin voimakkaasti, että hänestä sen johdosta tuli moraalisesti toinen ihminen. Varmaankin herättää sellainen menettely ehdottomasti ihailuamme, joskaan ei voida väittää, että se yleisenä toiminnanohjeena aina olisi paikallaan.

Verrattain harvoin moraalinen arvostelumme kuitenkin joutuu käsittelemään yksilön suhdetta häntä kohdanneeseen oikeudenvastaisuuteen silloin kun tämä esiintyy rikoksen muodossa. Useimmiten kohdistuu hänen oikeudenpuolustuksensa muunlaatuiseen vääryyteen, ilmaantukoonpa se sitten yksityisoikeudellisena lainvastaisuutena tai puhtaastaan moraalisena vääryytenä. Ja juuri tässä kohden käyvät eriävät käsitykset oman oikeutensa puoltamisen tai sen alttiiksi antamisen eetillisestä merkityksestä

eniten erilleen. — Että jokapäiväinen katsantotapa usein melkoisella välinpitämättömyydellä ja epäjohdonmukaisuudella arvostelee tähän kuuluvia tekoja ja vaikuttimia, on aikaisemmin mainittu. Useasti moititaan esim. sitä, joka kernaammin turvautuu oikeudenkäyntiin kuin luopuu materiaalisesti vähäarvoisesta oikeudesta, jota häneltä tietoisesti vääryydellä pidätetään. Arvellaan sellaisen menettelyn johtuvan ahneudesta, käräjöimishalusta tai muista ala-arvoisista motiiveista. Ja monastihan tapahtuu, että pelkät mukavuusnäkökohdat estävät yksityistä selvää ja hyvää oikeuttansa puoltamasta. Tällaisesta leväperäisestä katsantotavasta on muiden muassa juuri Ihering mainitussa teoksessaan langettanut ankaran tuomion.

Erilaisia arveluita on lausuttu raamatun ja kristillisen etiikin kannasta puheena olevaan kysymykseen nähden. Epäilemättä suopi se oikeuden aatteelle mitä tärkeimmän sijan, mutta millä keinoin se tahtoo tätä aatetta toteuttaa? Jotkut arvelevat, että oman oikeuden puolustaminen kristillisen siveysopin kannalta on vain luvatonta joskin salattua itsekkäisyyttä. Olisi luullaksemme turha kieltää, että kristillinen moraali itse asiassa antaa melkoista tukea sellaiselle katsantotavalle. Liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä ei hajanaisista lauseista ja käskyistä kuitenkaan ole lupa tehdä. Samoin kuin luulo, että kristinoppi tunnustaa ja „pyhittää" kaikki tosiasialliset vallat ja valtasuhteet, yksin epämoraalisimmat ja kohtuuttomimmatkin, kunhan niillä on oikeuden ulkonainen muoto ja nimi, on peräti erehdyttävä, niin on toiselta puolen väärin sanoa, että ulkonainen valta ja säätönäinen oikeusjärjestys sellaisenaan olisi ristiriidassa sen todellisen hengen kanssa. Yhtenä syynä siihen, miksei kristillinen siveysoppi aseta yksilön nimenomaiseksi velvollisuudeksi ulkonaisin keinoin taistella vääryyttä vastaan, saattaa ehkä olla tieto siitä, että ihminen muutenkin ylimalkaan on taipuvainen oikeuttansa valvomaan. Huomaamatta ei myöskään saata jäädä, että kristillisellä siveysopilla vääryyttä vastaan on omat, useasti kaikkein tehokkaimmat keinonsa: rakkaus, anteeksianto, kärsivällisyys. — Ammoisista ajoista asti ja erityisesti myöskin meidän päivinämme ovat, kuten edellä on viitattu, jotkut moraalifilosofit menneet niin pitkälle, että julistavat kaikki vääryyden vastustamista tarkoittavat ulkonaiset, ylivaltaan ja fyysilliseen voimaan perustuvat keinot siveellisesti hylättäviksi. Olisi tietysti täydellinen erehdys luulla, että mainitun katsantokannan edustajat, jotka useim-

miten ottavat kristillisen moraalin lähtökohdakseen, pitäisivät kaikkea taistelua vääryyttä vastaan turhana ja mahdottomana ja siis kehoittavat sen valtaan alistumaan. Päinvastoin tahdotaan juuri ulkonaisen vastustamattomuuden, anteeksiannon ja yleisen ihmisrakkauden kautta ikäänkuin taittaa kärki vääryydeltä, sortaa se omaan mitättömyyteensä ja järjettömyyteensä, sanalla sanoen: „voittaa paha hyvällä". Kävisi liian pitkäksi puhua niistä johtopäätöksistä, jotka tästä periaatteesta on tehty. Kristinopista on kotoisin tuo suuri ja ylevä ajatus, että siveellisten ja henkisten voimain merkitys sittenkin on suurempi kuin ulkonaisen vallan ja että sentähden oikeuskin välttämättömästi viime kädessä riippuu ennenmainittujen voimain voitosta. Tätä totuutta tuskia mikään moraalifilosofinen systeemi enää saattaa olla tunnustamatta. Edellä sanotusta johtuu myöskin, että tuo suuri „taistelu oikeudesta", jota maailmassa suoritetaan, ei ehdottomasti aina tarkoita eikä — voitollisestikaan käytynä — aina johda oikeuksien ulkonaiseen, faktilliseen toteutumiseen. Sillä moraalin kannalta katsoen saattaa oikeus päästä voitolle, vaikkakaan se ei tapahdu ulkonaisesti havaittavassa, materiaalisessa muodossa. Eetillisenä vaatimuksena on silloin kuitenkin pidettävä, että itse oikeusaate pääsee kuuluville, että oikeudenloukkaus aiheuttaa siveellisen reaktsionin, joka, jos mahdollista, pääsee vaikuttamaan syyllisen moraaliseen tietoisuuteen, vieläpä herättää hänessä pyrkimyksen sovittamaan tekemänsä vääryyden.

Todellisuudessa oikeus valitettavasti ei kuitenkaan aivan usein liene toteutettavissa tällä puhtaasti moraalisella ja ideaalisella tavalla. Kristillisen moraalin ja vielä suuremmassa määrässä esim. Tolstoin käsitys sisältää yksipuolisuutta. Moraalifilosofian täytyy teroittaa mieleen, että yksilöllä monessa tapauksessa on todellinen siveellinen velvollisuus puolustaa ja saattaa voimaan omakin oikeutensa, olla vääryyttä kärsimättä. Ja samalla on myönnettävä, että tämä tarkoitus monasti voipi olla saavutettavissa ainoastaan ulkonaisten keinojen avulla. Voimakas oikeudenvastainen tahto on toisinaan aivan välinpitämätön ja tunnoton eetillis-psyykillisille vaikutuksille. Häiritty oikeustila ja yhteiskuntajärjestys saattaa vaatia aineellista hyvitystä ja restitutsionia. — — Kuta yksinomaisemmin vääryys kohtaa yksityishenkilön omaa oikeuspiiriä, sitä laajempi siveellinen oikeutus hänellä on parhaan ymmärryksensä mukaan ratkaista, tahtooko hän kaikin laillisin keinoin oikeusloukkausta vastustaa, vai onko

hänen „luovuttava oikeudestansa“ siinä mielessä, että hän, ulkonaisesti sitä toteuttamatta, mikäli mahdollista koettaa moraalisesti saattaa kuuluville ja puoltaa oikeusaatteen arvoa ja voimaa. Totta on kyllä, että jokainen oikeuden loukkaus, ainakin teoreetiselta kannalta, ellei suorastaan, niin kuitenkin välillisesti, kohdistuu itse oikeusjärjestystäkin vastaan. Siksipä Ihering, kuten mainittu, asettaa oikeuden ulkonaisen voimaansaattamisen vääryyttä vastaan ehdottomaksi siveelliseksi velvollisuudeksi. Jyrkässä johdonmukaisuudessaan viepi hänen katsantokantansa kuitenkin liiallisuuteen ja ilmeiseen yksipuolisuuteen. Ehkäpä vasten tahtoaankin joutuu hän syrjäyttämään eetillisiä näkökohtia yksipuolisten legaliteettiperiaatteiden tieltä. Prinsiipille, joka kieltämättä sisältää terveellisen ja suuriarvoisen totuuden, annetaan liian suuri kantovoima.

Etenkin voidaan täydellä syyllä väittää, ettei nykyaikaisessa yhteiskunnassa läheskään kaikki oikeusloukkaukset tosiasiallisesti laisinkaan järkytä tahi pane vaaralle alttiiksi itse oikeusjärjestystä. Epämoraalisesta oikeuden halventamisesta ei siis mitenkään saa kaikissa tapauksissa moittia sitä, joka ei vaadi laillisen oikeutensa ulkonaista, faktillista toteuttamista. Päinvastoin saattaa hänen menettelynsä asianhaaroihin nähden olla eetillisesti paras ja arvokkain. Väärin olisi näet väittää, että säätönäisen oikeusjärjestyksen kaikinpuolinen toteuttaminen aina on yksilön korkein, vieläpä ehdoton, moraalinen velvollisuus. Tässä kohden pitää paikkansa lause, että positiivinen oikeus on olemassa ihmisiä varten, eikä päinvastoin.

Kieltämättä on toiselta puolen tapauksia ja olosuhteita, joissa yksilö taistellessaan kaikilla luvallisilla keinoilla oikeutensa puolesta täyttää ilmeisen moraalisen velvollisuutensa, vieläpä toteuttaa korkeata eetillistä ihannetta. Sattuupa toisinaan, että hän näennäisesti vähäpätöisissä seikoissa voimakkaasti puoltaa ja kannattaa oikeusaatteen arvoa ja yleispätevyyttä. Sattuva on Iheringin kuvaus Itävallassa matkustelevasta rikkaasta englantilaisesta, joka uupumattomalla sitkeydellä vastustaa ravintoloitsijan nylkemisyritystä, keskeyttää matkansa, kärsii rettelöitä ja kuluttaa monin verroin enemmän rahoja, kuin mitä kieltäytyy vastoin kohtuutta ja oikeutta suorittamasta. Moni nauraa hänelle, sanoo Ihering, käsittämättä, että hänen menettelyssään piilee sama horjumaton kunnioitus oikeutta ja lakia kohtaan, joka on Englannin kansan kunnia. — Paljoa suurenmoisempaa ja tärkeämpää taistelua on kuitenkin toisinaan käyty

maailmanhistorian näyttämöllä, lähinnä jonkun yksityishenkilön oikeudesta ja vapaudesta, mutta samalla välillisesti monin verroin laajempain ihmisryhmäin oikeuksista ja onnesta. Unohtumattoman merkityksen ovat saavuttaneet sellaiset tapaukset kuin esim. Calasin ja Dreyfusin suuret oikeustaistelut, joissa indiviidin oikeuksia on puolustettu julkisen vallan sortoa tahi mahtavain auktoriteettien, vieläpä itse oikeudenvalvojainkin väärinkäytöksiä ja mielivaltaa vastaan. Monasti vasta jälkimaailma huomaa ja tunnustaa, että taistelua samalla on käyty ihmisyyden ja ylevän oikeusaatteen puolesta. — Milloin legaalisen, säätönäisen lain tunnustaman oikeuden puoltaminen ja voimaansa saattaminen on kysymyksessä, esiintyy luonnollisesti sekä vääryyden kohtaaman indiviidin oikeustietoisuudelle ja päätökselle, että muitten moraaliselle arvostelulle yleensä vähemmin epäilyksiä ja vaikeuksia kuin milloin puolustettavana on puhtaasti eetillinen eli — jos sitä nimitystä tahdotaan käyttää — luontainen oikeus. Taistelun tulos on epävarmempi ja erehtymisen mahdollisuus suurempi; velvollisuuksien kollisioneja sekä ristiriitoja säätönäisen ja moraalisen oikeuden välillä saattaa syntyä, mutta toiselta puolen silloin useasti voimakkaimmin edistetään korkeamman oikeuskäsityksen ja siveellisten ihanteitten voitolle pääsemistä.

Kun yksilö joko ulkonaisilla keinoilla tahi puhtaasti eetillis-psyykillisellä oikeudenpuolustuksella vastustaa vääryyttä ja sortoa, ei häneltä moraalinkaan kannalta arvostellen kuitenkaan tule liikoja eikä mahdottomia vaatia. Samoin kuin se, joka on joutunut rosvojoukon käsiin, hyvällä syyllä ennemmin luopuu kukkarostaan — siis alistuu vääryyden alle — kuin antautuu epätoivoiseen taisteluun, niin saattaa yksilö muulloinkin joutua sellaiseen asemaan, ettei häntä voida vaatia ryhtymään oikeutensa puolesta taisteluun muodossa tai toisessa häntä kohtaavaa vääryyttä vastaan, taisteluun, johonka hänen voimansa eivät likimainkaan riittäisi. Pääasiahan on, että yksilön oikeudenpuolustus ei tapahdu siinä mielessä ja sellaisella tavalla kuin olisi kysymys vain itsekkäitten tarkoitusperäin saavuttamisesta, vaan että hän käsittää tämän tehtävän siveelliseksi velvollisuudeksi. Ja jos kohta useimmat ihmiset omaa oikeuttansa suojellessaan eivät tätä puolta suinkaan selvästi tajua, niin lienee kuitenkin sillä, joka omia oikeudenmukaisia intressejänsä puolustaa useasti ainakin siveellistä tyydytystä tuottava tietoisuus siitä, että hänen toimintansa samalla tarkoittaa puhtaan, itsekkäistä pyyteistä vapaan oikeuden

voimaan saattamista. Tätä huomioonottaen tulee moraalifilosofian ja erityisesti myöskin kasvatuksen opettaa yksilöä arvossa pitämään sekä omaa että muiden personallisuutta ja oikeutta. Saattamalla ihmisen oikeustajun etevämmäksi ja herkemmäksi voipi tällainen käsitystapa osaltansa myötävaikuttaa siihen, että sellaistakin oikeudenvastaisuutta ja sortoa, jonka alaisena on jokin kansanluokka tai kokonainen kansa, tahi jonka painoa ehkä koko ihmiskunta kokee, kohtaa yhä voimakkaammaksi kasvava, solidarisuuteen ja valistuneeseen oikeudentuntoon perustuva vastustus. — Vakuuttaahan, kaikesta huolimatta, moraalinen tietoisuutemme, että aatteelliset ja siveelliset voimat viime kädessä sittenkin kehitystä johtavat, päästäkseen vihdoin täydellisesti voitolle.

Muutamia viljan hintatutkimuksen kysymyksiä.

Neiti Hilma Hägg'in kirjoituksen »Mitkä asianhaarat määräävät viljan hinnat Suomessa?» johdosta

Kirjoittanut

J. H. VENNOLA.

Yllämainitulla otsakkeella varustetussa kirjoituksessa[1] on neiti HILMA HÄGG ottanut käsitelläkseen eräitä viljan hintoja koskevia, tämän kirjoittajan noin vuosi sitten ilmestyneessä teoksessa: „Viljan ja leivän hintasuhteista Suomen kaupungeissa“ esiintyviä kysymyksiä. Monista syistä, jotka tässä jääköot koskettelematta, on ollut erittäin suotavaa, että tämä kirjoitus on tullut julkisuuteen. Kirjoittaja huomauttaa viitaten pariin kysymyksessä olevasta teoksesta eri tahoilla annettuun — Yliopiston hist.-kielit. osastossa ja erääseen toisella taholla ilmestyneeseen — arvosteluun, että „teos on saanut verrattain suurta huomiota ja tunnustusta osaksensa“, mutta haluaa kirjoittaja siitä julkisuudessa yksityiskohtiin menevää kritiikkiä huomauttaen että „katsoen kuitenkin siihen perustavaan merkitykseen, mikä alallaan ensimäisellä teoksella kirjallisuudessa voi olla, täytyy pitää suotavana, että teos tulee mitä monipuolisimmin tarkastelun

[1] Valvojan viime vihossa.

alaiseksi". Tästä ei ole muuta sanottavaa kuin hyvää. Mistä syystä tekijän kuitenkin siitä tarkastelusta, jonka kirjoittaja käsittelemiinsä kysymyksiin nähden on esittänyt, täytyy olla eri mieltä, käynee seuraavasta selville.

I.

Aluksi ottaa kirjoittaja tehdäkseen selkoa niistä tuloksista, joihin tekijä on tullut. En katso tarpeelliseksi sitä yksityiskohdissa ryhtyä seuraamaan, mutta minun on kuitenkin siitä merkillepantava muutamia kohtia, joissa kirjoittaja on suoranaisesti väärin esittänyt sitä, mitä tekijä on lausunut.

Esittäessään epäsäännöllisinä tuotantovuosina tapahtuvaa hintatasoitusta rukiin hinnoissa itä- ja länsi-Suomen välillä, ilmoittaa kirjoittaja viitaten viljakauppamme muuttumiseen tekijän väittäneen, että ilmiö „riippui hätäaputoimenpiteistä". Asian on kirjoittaja väärin esittänyt. Tekijä sanoo siv. 83, että ilmiö oli „suureksi osaksi hätäaputoimenpiteistä johtuva" ja sivulla 130, jossa sama ilmiö jauhojen suurkaupassa on puheena, lausuu tekijä: „tämä, samoin kuin vastaava ilmiö rukiin kuletetussa määrässä, oli satunnaista laatua ja, paitsi kauppayritteliäisyydestä, osaksi katovuoden takia hätäaputoimenpiteistä johtuva". Tekijä sanoo siis että hätäaputoimenpiteet osaksi, tai suureksi osaksi ilmiöön vaikuttivat, mutta ei suinkaan katso ilmiön kategorisesti niistä riippuvan. Tämän väärän kategorisen esityksensä perustuksella kirjoittaja kuitenkin myöhemmin laajasanaisesti väittelee tekijää vastaan.

Esittäessään tekijän tulosta jauhojen suurkaupan paikkakunnallisesta hintamuodostumisesta, joka säännöllisissä oloissa muodostui niin, että hinta kaupungeissa, jotka eivät olleet rautatien yhteydessä, muodostui noin 5—16 % kalliimmaksi kuin rautatien yhteydessä olevissa ja huomautettuaan, että epäsäännöllisissä oloissa tämä ero häviää tai on aivan vähäinen, kertoo kirjoittaja että „silloin käytettiin, päinvastoin kuin hyvinä vuosina viljan kuljetuksessa enemmän vesitietä kuin rautatietä. Koska itä-Suomi yleensä on vesirikkaampaa kuin länsi-Suomi, jakaantuivat kaupungit tällä ajalla itä-Suomen ja länsi-Suomen kaupunkeihin, joista länsi-Suomen kaupungeilla on korkeammat hinnat" (siv. 127).

Tämäkin esitys näihin eri kysymyksiin nähden on kaittaaltaan väärä. Tekijä on sivulla 127, johon kirjoittaja viittaa, selit-

täesssään jauhojen suurkauppahinnoissa tapahtuneen korotuksen riippumattomuutta jauhojen rautatieyhteyden perustuksella tapahtuvasta paikkakunnallisesta hintamuodostumisesta ja korotuksen parallellisuutta rukiiden hinnoissa tapahtuneen korotuksen kanssa, siten että hintakorotus on tapahtunut samaan aikaan sekä ollut tuntuvin samoilla paikkakunnilla molemmissa, viitannut seuraaviin seikkoihin, joiden voi katsoa ilmiötä selittävän: 1) vuorovaikutukseen, mikä varsinaisella viljalla ja jauhoilla viljaaines-tarpeen tyydyttämisessä on; 2) merkitykseen, mikä paikkakunnallisella viljantuotannolla oli viljatarpeen, siis myöskin jauhotarpeen, tyydyttämisessä; 3) sovitteluihin, joilla kotimaisen viljantuotannon merkitystä voitiin varsinkin kadon sattuessa käytännössä suurentaa; 4) halvemman vesitien suhteellisesti suurempaan käyttämiseen kuin rautatien kadon sattuessa; 5) yksityiskohtaisiin ja paikkakunnallisiin syihin, joiden jälkiä on mahdoton seurata. Näitä näkökohtia silmälläpitäen lausuu tekijä sitten seuraavalla sivulla: „Tästä rautatieyhteyden suhteellisesti vähenevästä merkityksestä muihin vaikuttaviin seikkoihin nähden saa myös selityksensä se edellä huomautettu ilmiö että paikkakunnallinen hintaero rautatien yhteydessä ja ilman sitä olevien kaupunkien välillä epäsäännöllisten tuotanto-olojen vallitessa häviää tai on aivan vähäinen.“

Tästä käy selville: 1) Tekijä puhuu rautatien ja vesitien käyttämisestä ainoastaan yhtenä muiden muassa vaikuttavana syynä; kirjoittaja esittää että tekijä olisi ainoastaan tämän yhden seikan ottanut ratkaisevaksi. 2) Tekijä on huomauttanut, että sen suuremman viljamäärän takia, mikä oltiin pakoitettu tuottamaan ulkoapäin, vesitietä käytettiin kadon sattuessa *suhteellisesti* enemmän kuin rautatietä; kirjoittaja ilmoittaa tekijän esittäneen, että epäsäännöllisissä oloissa vesitietä käytetään enemmän ja säännöllisissä oloissa vähemmän kuin rautatietä. Kysymys on tässä suhteellisesta, ei absolutisesta ilmiöstä.[1] 3) Tekijä on huomauttanut, että varsinkin vesirikkaassa Itä-Suomessa „on suuremman tarpeen sattuessa vesitien huomattavampi merkitys rautatien rinnalla ymmärrettävissä“, mutta ei, kuten kirjoittaja tässä yhteydessä esittää, että jauhojen suurkauppahintoihin nähden, „koska itä-Suomi yleensä on vesirikkaampaa kuin länsi-Suomi, jakaantuivat kaupungit tällä ajalla itä- ja

[1] Ettei kirjoittaja ole tätä asiaa lainkaan käsittänyt, käy selville vielä siitä, että hän myöhemmin väittelee muka tekijätä vastaan, että kadon sattuessa olisi »käytäntöön otettu halvempi tie»!

länsi-Suomen kaupunkeihin". Tekijä ei ole sanallakaan puhunut kaupunkien jakautumisesta vesirikkauden perustuksella.

Vielä yksi esimerkki siitä, millä tarkkuudella ja omantunnonmukaisuudella kirjoittaja on tehtävänsä suorittanut.

Niistä taloudellisista toimenpiteistä, joihin tekijä on teoksessaan viitannut, kertoo kirjoittaja tekijän m. m. esittäneen, että meillä olisi „rautatietariffia muutettava". Tämän kysymyksen selvittämiseen pani tekijä paljon työtä tutustumalla sekä koti- että ulkomaisiin tariffeihin ja neuvottelemalla useain näitä asioita tuntevien henkilöiden kanssa, saadakseen selville, voiko todellakin sitä vaatimusta meikäläiseen tariffiin nähden tehdä, minkä kirjoittaja väittää tekijän lausuneen. Tulos oli, että tekijä ei voinut muuta kuin konstateerata tämän kysymyksen selvittämisen talouspoliitisen tärkeyden ja viitata niihin toivomuksiin, mitä meillä tässä suhteessa on tullut esille. Mutta itse rautatietariffistamme ja sen muuttamisesta lausuu tekijä nimenomaan: „Olisiko ja missä määrin nykyistä tariffia halvennettava ja millainen viljankuletustariffi meillä yleensä olisi tarkoituksenmukaisin. emme voi tässä ottaa ratkaistavaksemme" (siv. 76 ja seur.). Kirjoittaja ilmoittaa tekijän esittäneen aivan toisin kuin tekijä todella on esittänyt.

Muistutuksia esitystä vastaan käsitellyistä kysymyksistä voi vielä lisätä, mutta tilan puutteen takia rajoitumme tähän. Meidän täytyy panna merkille, että kirjoittaja jo tekijän tuloksia esittäessään tekee itsensä syypääksi väärään esitykseen siitä, mitä tekijä on lausunut. Seuraavassa tulemme vielä edellisen lisäksi pakoitetuksi useassa kohden huomauttamaan, että kirjoittaja ei ole selvittänyt itselleen niitä kysymyksiä, mitä hän on käsitellyt.

Se mitä kirjoittaja tässä kysymyksessäolevan kirjoituksensa osan lopussa puhuu siitä, „mitä meillä yleensä on pidetty oikeana", ja „joita käytännön miehet ovat pitäneet aksiomeina", „yleisestä mielipiteestä" j. n. e., on fraseologiaa, jota kirjoittaja ei itsekään ole tarkemmin perustellut ja jonka sentähden hyvällä syyllä voimme sivuuttaa.

II.

Tulemme tämän kirjoittajan esityksen jälkeen tutkimuksen tuloksista kysymykseen siinä viljan hintoja käsitellessä käytetyistä lähteistä.

Kirjoittaja esittää aluksi laajasanaisesti tekijää vastaan, että tekijä

ilmoittaa suurkauppahinnoista käyttäneensä valtion hankkimia suurkauppahintoja, mutta että lukija ei saisi selvää, mistä käytetyt tiedonannot ovat löydettävissä.

Tekijä on tutkimuksensa ensi luvussa tehnyt selkoa niistä erilaisista hintatilastollisista lähteistä, mitä meillä on olemassa, ja niistä yleisistä vaatimuksista, joiden kannalta tällaista hintatilastollista tutkimusaineistoa on arvosteltava, sekä osoittanut, mitkä lähderyhmät näitä yleisiä vaatimuksia vastaavimpina ovat tutkimuksen perustukseksi asetettavat. Yksityiskohtaisemmin on tekijä, kuten hän tässä esityksensä osassa (siv. 22) nimenomaan huomauttaa, käytetyistä lähteistä tehnyt selkoa näiden lähteiden yksityiskohtaisessa käsittelyssä s. o. niistä numerotietoja esitettäessä.

Kirjoittajan menettely asiaa esittäessään on seuraava:

Kun tekijä sivulla 16 esittää meillä löytyviä hintatilastollisia lähderyhmiä yleensä, mainiten m. m. myös valtion hankkimat suurkauppahinnat ja että niitä on eri tahoilla virallisessa (aineistoryhmän yleiseen arvosteluun nähden tärkein) ynnä muissa lehdissä julkaistu, sekä kun tekijä sivulla 20 käsittelee, millä tavoin eri lähderyhmien hintailmoitukset aikaan nähden ovat rajoitetut, kiittäen viikoittaista julkaisutapaa, niin uskottelee kirjoittaja, että lukija muka tästä joutuisi tekijän *numeroita* ryhtyessään tarkastamaan vertaamaan niitä toiseen lähteeseen kuin missä ne löytyvät. Kirjoittajalta tätä esittäessään jää huomaamatta, että tässä esityksen osassa (I luku) on kysymyksessä ainoastaan eri aineistoryhmien yleinen arvostelu, mutta ei minkään aineistoryhmän tai sen eri julkaisun *numerojen esittäminen* ja ettei yksikään lukija voi vielä tässä numeroita ryhtyä vertaamaan, koska tässä I luvussa ei kysymyksessä olevia numeroita lainkaan ole. Ennenkuin se voi tapahtua täytyy lukijan tulla siihen, jossa tekijä numerotauluja ryhtyy esittämään. Siinä taas on lukijalla selvä ilmoitus, mistä käytetyt ensitiedot ovat löydettävissä.

Mutta miten on kirjoittaja tämän esittänyt?

Tekijä on sivulla 64 *ryhtyessään esittämään tutkimuksensa ensimäistä hintataulua (Taulu I)* puheena olevien lähteiden perustuksella nimenomaan huomauttanut, että *„kysymyksessä olevat hinnat löytyvät julkaistuina Suomen maanviljelyslehdessä sekä Suomen virallisessa ynnä muutamissa muissa sanomalehdissä"*, viitaten samalla, että eri julkaisuissa on osaksi erilaisuutta olemassa, ja mainitsee tekijä *nimenomaan Maanviljelyslehden ensi sijassa,*

jotta lukija, joka numeroita tahtoo verrata, tietäisi ensimäisenä juuri tähän kääntyä. Jos kirjoittaja olisi tämän rehellisesti lukijalle tunnustanut, olisivat hänen puheensa tässä asiassa rauenneet. Mutta sen sijaan esittää hän tämän tekijän selvän ilmoituksen 1) vasta laajasanaisen esityksensä lopussa tästä asiasta ja 2) seuraavalla tavalla: „tekijä on myöhemmin *toisessa yhteydessä* (siv. 64) eräässä muistutuksessa *sivumennen* maininnut, että *myöskin* Suomen Maanviljelyslehti on julkaissut samoja tietoja". [1] Verratkoon lukija vielä yksityiskohtaisemmin kirjoittajan käyttämää esitys- ja sanamuotoa siihen liittyvine numerovertauksineen. Emme katso aiheettomasti merkitsevämme, että kirjoittajan yllämainittu esitys tekijän selonteosta ei ole asiallinen, vaan tehty suoranaisesti väärässä valossa.

Kirjoittaja ottaa sitten todistaakseen, että tekijä käyttäessään viljan suurkauppahinnoista Suomen maanviljelyslehden ilmoituksia eikä Suomen virallisessa lehdessä[2] löytyviä on menetellyt ilman tarkempaa selonottoa ja käyttänyt muka huonompia lähteitä.

Lyhyt katsaus ensinnäkin kirjoituksessa annettuun esitykseen molempien lähteiden keskinäisestä suhteesta lienee tässä paikallaan.

Tuloksena esittää kirjoittaja M:lehden ja V:lehden tietojen vertailusta, että „M:lehden ja V:lehden tiedot eroavat toisistaan melkein kauttaaltaan". Kirjoittaja kyllä viattomasti huomauttaa, että eroitukset johtuvat pääasiassa siitä, että toisessa lähteessä (M:lehti) on julkaistu ainoastaan yksi tiedonanto kuukaudessa, toisessa (V:lehti) tavallisesti kerran viikossa. Mutta kirjoittajalta jää huomaamatta, että juuri tästä syystä, koska molemmissa lähteissä on aivan eri määrä ensitietoja, tulos on, jolleivat tiedot ole kaavamaisia tai sattumaa synny, jo edeltäpäin itsestään selvä: Saadaan tietysti erilaisia keskimääriä. Mutta se ei suinkaan, kuten alempana näemme, määrää niiden käyttöarvoa eri tutkimustarkoituksiin.

Paitsi tätä esittää kirjoittaja vielä M:lehden tiedoista, että „milloin siitä V:lehden tiedonannosta, jonka M:lehti on julkaissut, on puuttunut hintailmoitus jostakin kaupungista, on M:lehti „täydentänyt" V:lehden tietoja edellisten kuukausien noteerauksilla". Kirjoittaja esittää sitten pari esimerkkiä Jyväskylästä huomauttaen, että M:lehti on kyllä julkais-

[1] Kursiveeraus minun.

[2] Seuraavassa lyhennetyt: M:lehti ja V:lehti.

tessaan maininnut, miltä päivältä noteeraus on, mutta tekijä on kuitenkin niitä käyttänyt.

M:lehti ei ole suinkaan julkaistessaan, kuten kirjoittaja moitittavasti esittää, *milloin V:lehden tiedonannosta on hintailmoitus puuttunut*, täydentänyt niitä edellisten kuukausien noteerauksilla. Sitä ei ole M:lehti tehnyt edes kaikissa tapauksissa niistä kaupungeista, joita tekijä käsittelee, saatikka sitten kaikista julkaisemistaan kaupungeista, vaan ainoastaan erikoisissa tapauksissa. M:lehden, joka oli ammattialallaan ja silloista aikaa lähellä, jolloin oli mahdollisuus oloja arvostella, toimenpiteen tässä kysymykseen tulevissa tapauksissa oikeuttaa se tosiasia, että vaikkei noteerausta säännöllisesti ole toistettu, voi hinta pitkiäkin aikoja pysyä samana. Se on sekä meillä että muualla tunnettu tosiasia ja käy näistäkin lähteistä lukuisista tapauksista selville. Vaasassa esim. juuri V:lehden ilmoituksen ja säännöllisten noteerausten mukaan hinta maanviljelysvuosina 1891—93 yhdenjaksoisesti kymmenen kuukauden aikana pysyy samana Smk. 22: 25 ja vaihtelee 14:n kuukauden aikana Smk. 22: 00—22: 25. M:lehden ilmoitus saman läänin toisesta kaupungista Jyväskylästä 14:n kuukauden aikana Smk. 23: —, jonka kirjoittaja erityisesti tuo esille — muutoin ajanpituuteen nähden ainoa tapaus laatuaan, mutta kirjoittaja ilmoittaa siinäkin virheellisesti ajan pitemmäksi kuin se todellisuudessa oli, sillä uusi noteeraus löytyy jo maaliskuun 15 p:ltä eikä vasta kesäkuulta —, on aivan oikeutettu. Hintanoteerauksen puute ei tässä tapauksessa, kuten selvästi voidaan todistaa, johdu laiminlyömisestä, vaan siitä, että kotimaisen viljan kauppa Jyväskylässä näinä katoajan kuukausina oli niin vähäinen, että jo korkealle kohonneessa hintatilassa ei muutoksia siinä määrässä tapahtunut, että uuden noteerauksen olisi katsottu tarvitsevan tulla kysymykseen. Muutoin ovat tällaiset tapaukset koko käytetyssä aineistossa ainoastaan häviäviä poikeustapauksia ja voidaan useimmat niistä monien vertailujen kautta todistaa keskimääräisen hintatilan ilmoittajina täysin luotettaviksi. [1]

[1] Väärinkäsityksen välttämiseksi tällaisten tapausten lukuisuuteen ja ajan pituuteen nähden mainittakoon, (jotakin satunnaista kuukautta lukuunottamatta), että paitsi kirjoittajan esittämiä tapauksia Jyväskylässä rukiiden hinnoissa (II laji) muissa kaupungeissa kaikkiaan ainoastaan 5 vuosineljänneksen keskimäärää, niistä 4 kolmelle vuodelle jakautuen Kuopiossa, tulee perustumaan M:lehden osoittamaan lähinnä edellisen vuosineljänneksen noteeraukseen. Näistä neljää voidaan pitää luotettavina, yhdestä ei voida varmuudella kiistellä.

Mitä muutoin tulee kirjoittajan toiseen esimerkkiin Jyväskylästä,

Mitä kirjoittaja on esittänyt keskimäärävertailussa molempien lähteiden välillä, on edellä huomautettu.

Kirjoittajan esityksestä M:lehden ja V:lehden keskinäisestä suhteesta täytyy merkitä, että se on toiselta puolen keskimäärävertailuun nähden kritiikitön, toiselta puolen M:lehden ilmoituksiin nähden virheellinen.

Muutama sana vielä niistä syistä, jotka kirjoittaja on esittänyt tekijän lähteiden käyttämisessä olleen määräävinä.

Kirjoittajan väitteeseen, että tekijä ei olisi „ottanut selvää siitä, että toiset ovat alkuperäisiä, toiset otteita", koska hän sanoo että „eri julkaisuilla voi täydentää toisiaan", ja sen perustuksella tehtyihin ponteviin kysymyksiin „alkuperäisistä" ja „otteista", on ainoastaan huomautettava, että kirjoittaja ei ole, kuten alempana näemme, ollut selvillä, mistä erosta julkaisujen välillä tässä on kysymys. Tämä väite, samoin kuin väitteet ja erehdyttävät selittelyt muka työn säästämisestä y. m. ovat, kuten alempana näemme, täydellisesti perusteettomia, punnitsemattomia syytöksiä, joita kirjoittaja moitittavalla tavalla on tehnyt.

Kysymys on: onko tekijä todellakin seuratessaan viljan suurkauppahinnoista M:lehden hintailmoituksia eikä V:lehdessä löytyviä menetellyt väärin ja käyttänyt näistä hinnoista, kuten kirjoittaja esittää, huonompia lähteitä?

Huomattava on, että samoja hintailmiöitä tarkastetaan myös vähittäiskauppahinnoista (rukiiden, jauhojen ja leivän) ja asetetaan verrannollisiksi suurkauppahintailmiöiden kanssa. Kaikki ilmoitukset vähittäiskauppahinnoista ovat kuukausi-ilmoituksia kunkin kuun alkupuolelta. On sentähden, jotta keskenään verrattava aineisto olisi niin homogenista kuin mahdollista, aivan välttämätöntä, että molemmat hintalajit, sekä suur- että vähittäiskauppahinnat, ovat niin paljon kuin mahdollista toisiaan vastaavia. Ensitietojen merkillepanot voivat olla tehdyt esim. vuorokauden,

---

niin on huomattava että tässä on kysymys ainoastaan noteerauksista kuun alkupuolella ja ettei ole mitenkään todistettu, että Smk 18: —, joka noteerattiin vuosineljänneksen viimeistä edellisenä päivänä, olisi ollut todellinen hinta edes kuun alussa saatikka sitten vuosineljänneksen keskimääräksi. Sellaisia hyppäyksiä hintasuhteissa kuin tässä tavataan alkuperäisten noteerauksien mukaan hinnan laskiessa muuallakin. En tahdo kuitenkaan kiistellä siitä, ettei mainittu hinta voisi olla jossain määrin liian korkea.

viikon, kuukauden, vuoden, vuosikymmenen j. n. e. alussa tai jonain muuna ajankohtana; erilaisia keskenään verrattavia numerosarjoja voidaan muodostaa sen mukaan. Tässä on keskimäärät laskettu noteerauksesta kuukausittain kunkin kuun alkupuolella. Se on keskenään verrattavien hintasarjojen homogenisuuden takia luonnollisesti täytynyt tehdä kaikista kauppalajeista. Kirjoittajan vaatiman tavan noudattaminen olisi sama kuin jos suur- ja vähittäiskaupan hintailmiöitä eri vuosijaksoina tarkastettaessa ja toisiinsa verrattaessa toisesta kauppalajista otettaisiin hintailmoitukset vuoden alkupuolelta joltakin kuukaudelta, toisesta kunkin kahdentoista kuukauden ilmoituksista.

Viikkoilmoitusten käyttäminen ei siis voinut tulla kysymykseen. Mutta kysymys on vielä, miksi tekijä on seurannut juuri M:lehden julkaisemia ilmoituksia. Tämä kysymys on yhteydessä kysymyksen kanssa, missä suhteessa M:lehden ja V:lehden julkaisemat hinta-ilmoitukset ovat toisiinsa.

Kun tekijä ryhtyi tutkimukseensa ja yllämainittu kysymys oli selvä, oli hänen ensi tehtävinään tarkastaa, missä määrin M:lehden kuukausittain julkaisemat tiedot olivat V:lehden vastaavien tiedonantojen kanssa yhtäpitoiset. Tätä tarkoitusta varten vertasi tekijä molempien julkaisemat tiedot yksityiskohtaisesti useimmilta kysymyksenalaisilta vuosilta ja eri kaupungeista keskenään. Tarkastuksen tuloksena oli, että molemmat lähteet ovat niin yhtäpitoiset, että niitä tähän nähden voi samanarvoisina käyttää. Nyt on tekijä kirjoittajan tekemien väitteiden johdosta verrannut rukiiden suurkauppahintailmoitukset (II laji) molemmista lähteistä neljältä vuodelta (1890—93) ja kaikista kaupungeista. Tuloksena on ollut, että ainoastaan 7:ssä yksityisessä hintatiedossa kaikista kymmenestä kaupungista koko tämän neljän vuoden aikana eri kuukausilta s. o. satamääriin nousevista hintailmoituksista M:lehti on — lukuunottamatta sen oikaisemia virheitä V:lehden hintailmoituksissa — ilmoittanut eriävän tiedon kuin V:lehti. Näissäkin tapauksissa on ero niin pieni, että se lopullisissa keskimäärissä vaikuttaa ainoastaan penneihin, lukuunottamattakaan sitä, että se suur- ja vähittäiskaupan keskinäisessä vertailussa ei tule edes kaikissa tapauksissa kysymykseen, kun suurkaupan hinta tässä ilmoitetaan ainoastaan 3-numeroisena lukuna. Kun otetaan huomioon, että hinta samallakin markkinapaikalla voi vaihdella ei ainoastaan penneissä, vaan useissa markoissa, niin ei voi näitä eroavaisuuksia itse asiaan nähden

edes virheiksi lukea. Uusi vertailu vahvistaa siis tekijän edellämainitun tuloksen molempien lähteiden yhtäpitoisuudesta. M:lehti ansaitsee täyden tunnustuksen tästä erinomaisen tunnollisesta työstä.

Mutta tähän tulee vielä lisäksi muita syitä, jotka tekevät, että M:lehden tiedot tätä tarkoitusta varten ovat asetettavat V:lehden tietojen edelle, nimittäin M:lehden asiantuntemus ja niitä julkaistessa harjoittama kritiikki.

Tarkoituksena oli M:lehdellä saada esitetyksi, millä kannalla hinnat sekä suur- että vähittäiskaupassa olivat kunkin kuun alkupuolella.[1] Se julkaisi hintailmoitukset molemmista kauppalajeista samalla kertaa toistensa kanssa. Jo molempien hintaryhmien keskinäistä suhdetta arvostellessa ja tietoja eri päiviltä yksityiskohtaisesti tarkastettaessa tulee esiin monia kysymyksiä, joissa myöhempi aineiston käyttäjä ei voi menetellä ilman mielivaltaa ja joissa sentähden täytyy antaa etusija M:lehdelle, joka, paitsi että se oli silloisia oloja lähellä, oli toisen aineistoryhmän, nimittäin vähittäiskauppahintojen, hankkija ja tunsi sen yksityiskohtaisesti. Lisäksi on huomattava että tietoja julkaistessaan M:lehti ei menetellyt kaavamaisesti, vaan koetti nimenomaan saada julkaisemansa hintatiedot kultakin kuulta tarkoitustaan vastaaviksi. Käsiteltyihin kaupunkeihin nähden muutamia esimerkkejä. Kun M:lehti olisi esim. lokakuussa v. 1891 voinut julkaista V:lehden mukaan tiedot jo 7 p:ltä, niin hylkää se ne ja julkaisee noteeraukset 14 p:ltä. Miksi näin? Syystä, että 14 p:ltä on noteeraus saatavana Tampereelta, josta 7 p:nä V:lehdessä ei ole mitään tietoja. Vielä tärkeämpää on, että Viipurista, josta ei myöskään V:lehdessä 7 p:nä ole mitään tietoja, saadaan juuri 14 p:nä noteeraus merkityksi; rukiiden hinnasta on se ollut erittäin tärkeä, kun se nyt saadaan useamman kuukauden jälkeen. Kun muista kaupungeista, yhtä lukuunottamatta, ovat tiedonannot samat ja ajassa ei ole suurempaa eroitusta, ovat tietysti lokak. 14 päivän tiedonannot tarkoituksenmukaisimmat. Kun V:lehdestä helmik. 4 p:nä v. 1891 puuttuu kokonaan tietoja esim. Hämeenlinnasta, ilmoittaa M:lehti sieltä noterauksen muutamia päiviä aikaisemmin eli tammikuun 28 p:ltä, joka on tietysti aivan oikein. Kun V:lehti ilmoittaa Porista kesäk. 8 p:nä v. 1892 rukiiden I lajin hinnaksi 27: 50 ja II lajin hinnaksi 22: 50, joka suhde voidaan todistaa eh-

[1] Päivät, joilta M:lehti on tiedot molemmista kauppalajeista ilmoittanut, ovat nimenomaan kuun alkupuoliskolta, josta säännöstä vähittäiskauppahinnoissa ei ole kertaakaan poikettu ja suurkauppahinnoissakin koko viiden vuoden aikana ainoastaan aniharvassa helposti selitettävässä tapauksessa.

dottomasti vääräksi; hylkää M:lehti tämän ilmoituksen ja ilmoittaa tässä sen sijaan saman kuun 1 p:n mukaan hinnat suht. 28—27, joka suhde on ehdottomasti oikeampi. Kun V:lehti helmik. 8 p:nä v. 1893 ilmoittaa kaikista viljalajeista Oulusta II lajin hinnan kalliimpana kuin I lajin, joka suhde on aivan luonnoton, oikaisee M:lehti tämän virheen. Kun Porista eri aikoina ilmoitetaan jauhojen hinnoista kaksi eri hintaa valitsee M:lehti yhden hinnan, kuten on laita muissakin kaupungeissa j. n. e.

Ylläesitetystä käy selville: 1) että viikkoilmoitusten käyttäminen V:lehdestä ei aineiston homogenisuuden takia voinut tulla kysymykseen; 2) että kuukausi-ilmoituksina molemmat kysymyksessäolevat julkaisut ovat niin yhtäpitoisia, että ne voi asettaa samanarvoisiksi; 3) että M:lehdessä tuli julkaistessa tietojen hyväksi käytetyksi asiantuntemusta ja kritiikkiä, joten, kun se tuli ammattitaholta ja tehtiin juuri aikana, jolloin vielä oli mahdollisuus oloja tarkoin arvostella, tekee, että M:lehden ilmoitukset ovat sitä tarkoitusta varten, mikä tässä on kysymyksessä, asetettavat V:lehden tietojen edelle.

Tekijää vastaan kirjoituksessa tehdyt väitteet huonompien lähteiden käyttämisestä viljan suurkauppahinnoista perustuvat siihen, että kun kirjoittaja on väitteitään esittänyt, niin on hän laiminlyönyt kriitillisesti arvostella tutkimuksen vaatimuksia ja eri tietojen sopivaisuutta tutkimustarkoitukseen.

Kirjoittaja käsittelee sitten lähteiden täydellisyyttä. Muistutuksella stilististä sanamuotoa vastaan Tampereen hinnoista ei ole asiallista merkitystä, kun tekijä, kuten kirjoittajakin tunnustaa, on tietoja käyttänyt. Mutta kirjoittaja viittaa siihen, että kaikista kaupungeista tiedonannot eivät ole täydellisiä ja että tekijä kyllä mainitsee käyttäneensä täydennyksenä muita hintatilastollisia tiedonantoja, samoinkuin tietoja, joita hän on joko kokoelmista tai yksityisiltä saanut, mutta ei ole kutakin eri tapausta yksityiskohtaisesti selittänyt sekä huomauttaa, että „näin ollen on lukijalle erityisesti tärkeätä saada takeita siitä, että tekijä itse on oikein käsittänyt ne perusteet, joiden mukaan hänen päälähteensä tiedot ovat kootut“. Kirjoittaja väittää, 1) että tekijä olisi käsittänyt jauhojen hintojen tässä tarkoittavan ulkomaista viljaa ja 2) että tekijä on käsityksensä perustuksella „täydentäessään varsinaisista lähteistään puuttuvia tietoja käyttänyt pääasiassa ulkomaisen viljan hintoja“ ja 3) että tekijä

tämän kautta on osaltaan tehnyt paikkakunnallisia hintaeroja numeroissa toisiksi kuin ne todella ovat.

Mainittakoon ensinnäkin, että kirjoittajan pateetiset kysymykset, ovatko täydentäessä käytetyt tiedot „kootut samoja näkökohtia silmällä pitäen j. n. e.", ovat sanakorua, koska on selvää, että tutkija tuskinpa koskaan on sellaisessa onnellisessa asemassa, että hänellä myös täydentäessään olisi otettavina samoja näkökohtia silmällä pitäen koottuja tietoja. Täydentämisen täytyy tietysti tapahtua vertailemisen avulla erilaisia saatavissa olevia tiedonantoja käyttämällä.

Tässä on huomattava että lukuunottamatta Viipuria, josta rukiista kahdelta ja jauhoista ainoastaan yhdeltä viimeiseltä maanviljelysvuodelta alkuperäisissä lähteissä tietoja kokonaan puuttuu ja täytyy kyselyjen ja vertailujen avulla määrätä (kirjoittajan esitys että tietoja löytyisi vain $1\,^1/_2$ ensi vuodelta, on väärä, sillä yksityisiä noteerauksia on olemassa paljoa myöhemmältä ajalta), kaikista muista kaupungeista[1] ja kaikilta maanviljelysvuosilta noteerauksia löytyy, joten hintakurvan yleinen kulku voidaan alkuperäisten tietojen avulla määrätä. Se seikka, että joltakin vuosineljännekseltä tietoja puuttuu tai ei ole kaikkialla ilmoitettu säännöllisesti joka ainoalta kuukaudelta, on asiaan nähden korjattavissa, koska tässä voidaan monin verroin helpommin kuin lukuisissa muissa tilastollisen aineiston täydennyksissä käyttää vertailevaa täydennysmetodia. Puuttuvaa vuosineljänneksen keskimääräistä hintaa arvostellessa on esim. rukiiden hintoihin nähden käytettävänä: 1) samat hintailmoitukset paikalliseen hintatilaan ja hintakurvan kulkuun nähden hintailmoitusta puuttuvan aikayksikön edellä ja jälkeen; 2) seuraavat hintailmoitukset joko kaikki tai useimmat niistä itse käytetyissä lähteissä: a) rukiiden vähittäiskaupan

[1] Jottei näissäkään suurenneltaisi, niin mainittakoon, että kun otetaan huomioon edellä mainitut M:lehden antamat viittaukset Jyväskylästä ja Kuopiosta (ne koskevat näissä, vaikka yhtä vuosineljännestä molemmissa kaupungeissa vähemmän, myöskin jauhoja), on rukiiden suurkauppahinnoissa koko näissä yhdeksän kaupungin 180 vuosineljänneksessä ainoastaan yksi, jauhojen suurkauppahinnoissa kahdeksan kaupungin (Tampere ei ole nimittäin näissä mukana) 160 vuosineljänneksessä kaikkiaan 6 vuosineljännestä, joilta tietoja kokonaan puuttuisi. Se seikka että joinakin vuosineljänneksinä ei joka ainoalta kuukaudelta ole noteerausta, ei tietysti vuosineljänneksen keskimääräisen hintatilan määräämistä asiallisesti muuta. Ettei tällaisilla poikkeustapauksilla ole asiaanvaikuttavaa merkitystä, on luonnollista.

hinta, b) jauhojen suurkaupan hinta, c) jauhojen vähittäiskaupan hinta, d) leivän hinta; 3) muista lähteistä ja yksityisiltä saadut tiedot. Lukija ottakoon arvosteflakseen jonkun numerosarjan kulkua, niin hän on huomaava, että aukko jollain ajan kohdalla hintakurvassa ei sen kulkua muuta ja että eri sarjoissa tiedot kontrolleeraavat toisiaan. Tutkijalla on tässä niin monia tukikohtia ja keskenään verrattavia hintakurvia, jotka ovat määrätyissä rajoissa suhteessa keskenään, ja aineisto joutuu tässä niin monenlaisen seulomisen alaiseksi, että asiaanvaikuttavan virheen mahdollisuus jo vuosineljänneksiin nähden on aivan mitätön. [1]

Kun sen lisäksi otetaan huomioon, että yleistä laatua olevien hintailmiöiden varsinainen käsittely tapahtuu vuosikeskimäärissä, joissa vielä yksityisten vuosineljännesten mahdollinen epätasaisuus tasoittuu, ja että näissä vuosikeskimäärissä on sellaisia, joiden laskemiseksi alkuperäisissä lähteissä ei ole lainkaan tietoja, rukiiden suurkauppahinnoissa koko 50:ssä vuosikeskimäärässä kaikkiaan kaksi ja jauhojen suurkauppahinnoissa 45:ssä vuosikeskimäärässä ainoastaan yksi ainoa (molemmissa tapauksissa ajan jakson viimeiset vuosikeskimäärät Viipurissa), niin on ymmärrettävissä, ettei täydennystapauksilla ole numeroiden perusteella merkillepantuihin yleisiin ilmiöihin asiaanvaikuttavaa merkitystä.

Tämä asian yleisestä luonteesta.

Mutta kirjoittajan väitteet! Onko tekijä todellakin väärin käsittänyt ne perusteet, joiden mukaan tiedot ovat kootut, ja sentähden täydentäessään puuttuvia tietoja käyttänyt ulkomaisen viljan hintoja ja siten muuttanut paikkakunnallisia hintaeroja toisiksi kuin ne todella ovat?

Kirjoittajan muistutukseen muka epätäydellisestä esityksestä tietojen keräämisen perusteista huomautettakoon ensinnäkin, että sellaisiin kysymyksiin ei voida kategorisesti vastata, missä raja on. Tällaisessa esi-

[1] Tällaisten täydennystapausten yksityiskohtaisempaa esittämistä, jota kirjoittaja näyttää vaativan, ei tekijä tässä ole pitänyt tarpeellisena, koska mukana olleiden tietojen, numerosarjojen ja diagrammien selitteleminen ainoastaan häiritsevästi olisi vaikuttanut esitykseen ja sarjojen lukemiseen, mutta asiallisesti sillä ei olisi ollut merkitystä, kun kysymyksessäolevat tapaukset ovat ainoastaan poikkeustapauksia, jotka monien tukikohtien takia voidaan suurella varmuudella määrätä, ja lukijalla, joka yksityisiä hintamääriä tahtoo tutkia, on perusaineisto aivan ensitietoja myöten helposti käytettävissä ja myöskin siinä löytyvät aukot arvosteltavissa. Emme tahdo kuitenkaan kiistellä siitä, ettei tässä toisellakin tavalla olisi voinut menetellä.

tyksessä täytyy tietysti edellyttää lukijassa arvostelukykyä. Sellainen asia, kuin että kerääminen tarkoitti kotimaisen viljakaupan edistämistä, on tietysti valtion toimenpiteenä aivan luonnollinen. Samoin tiedämme, että valtion kerääminen ei suinkaan tarkoittanut vähittäiskauppahintoja, vaan suurkauppahintoja, tietysti siinä merkityksessä kuin meillä niistä voi puhua; tekijä on tutkimuksessaan osoittanut, missä merkityksessä nämä ovat käsitettävät. Että nämä valtion hankkimat ilmoitukset „elojen hinnoista Suomen kaupungeissa", s. o. rukiiden, ohrien, kaurojen ja jauhojen hinnoista, tarkoittivat kotimaista viljaa, on tietysti myös sanomattakin selvä. Tällaisten itsestään selvien asioiden alleviivaamisella tekisi tekijä itsensä syypääksi kritiikittömään esitykseen.

Väitteensä tekijän väärästä käsityksestä ja väärästä menettelytavasta jauhojen suurkaupan hintatietoja täydentäessä perustaa kirjoittaja siihen, että tekijä viljan laadusta suur- ja vähittäiskaupasta puhuttaessa on lausunut suurkaupassa esiintyvien jauhojen olevan suurimmaksi osaksi ulkomaista alkuperää s. o. joko ulkomailta tuotua tai täällä ulkomaisesta viljasta jauhettua. Tähän käsitykseen on tekijä tullut — väittää kirjoittaja — siitä syystä, että tekijä ei ole tuntenut kysymyksessäolevien tietojen keräämisestä annettuja sääntöjä sekä on käyttänyt M:lehteä, jossa ilmoitetaan ainoastaan yleensä „ruisjauhot" eikä ole huomannut, että V:lehdessä ilmoitetaan „ruisjauhot, Suomen".

Tämä on täydellisesti kirjoittajan mielikuvituksen tuotetta.

Tekijä kyllä on tuntenut kysymyksessä olevat määräykset tietojen keräämisestä, samoinkuin V:lehden ilmoituksen. Syyt mainittuun lausuntoon ovat kokonaan toiset. Asiantuntijalle on kyllin tunnettua, missä määrin jauhokauppamme käy ulkomaisilla, missä määrin kotimaisilla jauhoilla. Huolimatta, että virallisessa määräyksessä oli tarkoitettu saada kotimaisen viljan hinnasta tietoja, tulivat ulkomaista alkuperää olevat jauhot monella tavalla suhteita hämmentämään, joten ei voida pitää kysymyksessäolevia hintailmoituksia kaikkialla aina ehdottomasti „Suomen" jauhoja käsittävinä.

Kirjoittaja luottaa sokeasti viralliseen määräykseen ja V:lehteen, lainkaan asettamatta kysymyksen alaiseksi, miten asia todellisuudessa muodostui.

Mutta koko tällä käsityksellä jauhojen laadusta ei ole tässä

merkitystä muutoin kuin että tekijä olisi todellakin sillä tavalla kuin kirjoittaja väittää jauhojen suurkauppahintatietoja täydentäessään menetellyt. Onko näin laita?

Tähän voimme vastata lyhyesti: tehdyt väitteet ovat täydellisesti perusteettomat. Kirjoittaja ei ole edes yrittänytkään väitteitään todistaa eikä voikkaan sitä tehdä. Sillä huomattava on, että 1) tekijä ei ole yhdessä ainoassakaan tapauksessa kirjoittajan esittämällä tavalla ulkomaisia hintoja käyttäen menetellyt eikä 2) siis tämä seikka ole yhdelläkään desimaalilla tehnyt „paikkakunnallisia hintaeroja tekijän numeroissa toisiksi, kuin ne todella ovat".

Täten myös kirjoittajan laaja esitys väärän täydentämistavan käyttämisestä jauhojen suurkauppahinnoissa kokonaan raukeaa.

Huomautettakoon vielä tässä kysymyksessä olevasta aineistosta, vaikkapa kirjoittaja sen käyttökelpoisuutta ei olekkaan asettanut kysymyksenalaiseksi, asian selvittämiseksi, että jokaisesta yksityisestä hintamäärästä ei voida luonnollisestikaan ehdottomasti kiistellä, niin on laita useimmissa tilastollisissa ja varsinkin hintoja käsittelevissä aineistoissa. Mutta mitä tulee numerosarjojen yleisiin ilmiöihin ja kehityssuuntiin, mitkä aineistossa tulevat esille ja ovat juuri tilastollisen *tutkimuksen* varsinaisena esineenä, niin täytyy aineistoa pitää luotettavana. Kirjoittaja ei ole käsittelyssään lainkaan pystynyt käyttämään sisällistä lähdekritiikkiä, jossa se yhtäpitoisuus keskinäisiin suhteisiin ja hintailmiöihin nähden, mikä lähteissä on olemassa hintailmoituksissa 1) eri kauppalajeissa, 2) eri tavaralajeissa, 3) eri kaupungeissa, 4) eri aikoina, 5) eri henkilöiden antamissa tiedoissa, on, koska vuosikausia kestävää yhdenmukaista väärentämistä on mahdoton näin moneen eri asiaan nähden edellyttää, kumoamattomana todistuksena, että lähteet ilmoittavat oloja todellisuuden pohjalla.

Lopputuloksena tarkastuksestamme täytyy sen perustuksella, mitä edellä on käynyt selville, merkitä että kirjoittajan väitteet tekijän lähteenkäyttämistä vastaan viljan suurkauppahinnoista perustuvat siihen, että kirjoittajan lähdekritiikki on ollut sekä metodillisesti että asiallisesti virheellinen.

III.

Seuraava kysymys, josta kirjoittaja tekijää vastaan väittelee, koskee tekijän vuosien ryhmittämistä säännölliseen ja epäsäännölliseen tuotantokauteen.

Tekijä on pitänyt maanviljelysvuosia 1889/90 ja 1890/91 sekä 1893/94 säännöllisiä ja maanviljelysvuosia 1891/92 ja 1892/93 epäsäännöllisiä tuotanto-oloja kuvastavina. Tästä lausuu kirjoittaja, „että vv. 1889—90 ja 1890—91 kotimainen sato oli tavallista parempi, v:n 1892—93 sato huono, on varmaa. V:n 1891—92 ja 1893—94 suhteen taas voi olla toista mieltä kuin tekijä". Tämän mukaan tahtoo kirjoittaja, päinvastoin kuin tekijä, lukea v. 1891/92 säännölliseen ja v. 1893/94 epäsäännölliseen tuotantokauteen.

Todistukseksi tälle väitteelleen vertaa kirjoittaja vv. 1891—92 ja 1893—94 keskenään, viitaten Maanviljelyshallituksen ja kuvernöörien lausuntoihin ja virallisen tilaston ilmoittamaan satomäärään henkeä kohti. Todistus numeroilla on seuraava: Rukiiden tulo „on v. 1893 10 % huonompi kuin v. 1891, ohrien tulo on myöskin huonompi; kaurojen on vähän parempi, mutta ei kuitenkaan niin paljoa, että sillä sanottavasti olisi rukiita korvattu. Numerot siis osoittavat, että v:n 1893—94 sato yleensä oli huonompi kuin v:n 1891—92". Ja tämän merkillisen todistuksen lopputulos on: „tekijän ryhmitystä täytynee siis pitää vääränä".

Että v. 1893:n sato oli jonkun verran huonompi kuin v. 1891, ei tekijä ole kieltänyt. Mutta se ei suinkaan, kuten alempana näemme, oikeuta maanviljelysvuotta 1893/94 lukemaan epäsäännölliseen tuotantokauteen kuuluvaksi. Kirjoittajan selittelyt, että tekijä olisi muka viljan hintojen korkeuden ja viljan puutetta koskevien valitusten perustuksella ryhmitellyt vuosia eri tuotantoluokkiin y. m., ovat ainoastaan asiantuntemattomuuden puutteesta johtuvia otaksumisia ja tässä koko laaja esitys ilman arvoa.

Käsittelystä käy selville, että kirjoittaja ei tunne niitä tuotantotekijöitä, jotka maanviljelysvuoden tuotanto- ja hintasuhteita arvostellessa ovat huomioonotettavat.

Huomattava on nimittäin, että maanviljelysvuoden viljatalous ja hintamuodostuminen ei riipu yksinomaan siitä sadosta, mikä edelliseltä maanviljelysvuodelta on käytettävänä, vaan myös siitä tuotannosta, mikä saman maan-

viljelysvuoden kuluessa valmistuu ja sen loppuvaihteessa korjataan. Näistä kirjoittaja ottaa huomioon ainoastaan edellisen, mutta unohtaa kokonaan jälkimäisen.

Niin esim. arvostellessaan maanviljelysvuotta 1891/92, johon vuodesta 1891 kuuluu syys-, loka- marras- ja joulukuu ja vuodesta 1892 tammi—elokuu eli kahdeksan kuukautta, arvostelee kirjoittaja sitä ainoastaan sen sadon mukaan, mikä korjattiin v. 1891, ja tahtoo sen, päinvastoin kuin tekijä, lukea säännöllisiin vuosiin kuuluvaksi yksinomaan sen perustuksella. Lukuunottamattakaan, että v. 1891 sato ei ollut täysin tasainen, jättää kirjoittaja kokonaan huomioonottamatta tuotantosuhteiden muodostumisen v. 1892 kahdeksan kuukauden kuluessa eli syyskuun alkuun samana vuonna. Juuri tämän puheenaolevan maanviljelysvuoden 1891/92 kevätkuukausina jo kato alkoi tuntua ja hintoihin vaikutti, ja saman vuoden kesäkuukausina se muodostui täydelliseksi kadoksi ja saman vuoden loppuvaihteessa korjattu sato oli juuri se katosato, josta tässä on puhe. Nämät seikat tekevät, että maanviljelysvuotta 1891/92 ei voida, kuten kirjoittaja tahtoisi, säännölliseen tuotantokauteen lukea. Ne on kirjoittaja jättänyt huomioonottamatta ja johtunut virheelliseen väitteeseensä.

Samallainen on kirjoittajan erehdys maanviljelysvuotta 1893/94 arvostellessa, jonka hän, päinvastoin kuin tekijä, tahtoo lukea epäsäännöllisiin. Lukuunottamatta että kirjoittaja v. 1893 satoon nähden jättää arvostelematta virallisen satotilaston luotettavaisuuden kadon jälkeisinä vuosina, jolloin satomäärä tavallisesti ilmoitetaan pienemmäksi kuin se todellisuudessa oli, mutta senkin mukaan oli esim. rukiisiinkin nähden aivan tyydyttävä, ei kirjoittaja maanviljelysvuoden 1893/94 tuotantosuhteita arvostellessa ota huomioon sen kuluessa valmistuvaa ja loppuvaihteessa korjattua satoa, jonka kokonaistulos oli vieläkin parempi kuin sato v. 1889, jonka kirjoittaja on tunnustanut tavallista paremmaksi.

Kirjoittajan esittämistä väitteistä on vielä pantava merkille, että kirjoittaja ei ole ollut selvillä siitä, mitä hän on tahtonut väittää. Hän tahtoi, edellisen mukaan, päinvastoin kuin tekijä, lukea v. 1891/92 säännölliseen tuotantokauteen kuuluvaksi. Mutta hän lausuu myös: „huonommiksi tuotantovuosiksi on pikemmin laskettava kaksi viimeistä vuotta tai, jos tahdomme kolme vuotta ottaa tähän ryhmään, maanviljelysvuodet 1891—94“. Maanviljelysvuoden 1891/92 suhteen väittää siis kirjoittaja kahdella tavalla: 1) se on, päinvastoin kuin tekijä on tehnyt, luettava

säännölliseen tuotantokauteen, 2) se on luettava samaan ryhmään kuin sitä seuraava maanviljelysvuosi, s. o. epäsäännölliseen, eli samalla tavalla kuin tekijä on tehnyt. Seuraavassa kirjoittaja sitten vaihettelee näita kahta eri ryhmitystä ja väittelee useassa kohdin laajasti sen perustuksella tekijää vastaan.

Lukuunottamattakaan virheellisyyksiä kirjoittajan todistelussa on merkittävä, että väitteet tekijän vuosiryhmitystä vastaan perustuvat siihen, että kirjoittaja ei ole tuntenut maanviljelysvuoden tuotanto- ja hintamuodostumisprosesseja.

IV.

Tekijä on tutkimuksessaan tullut siihen tulokseen, että säännöllisten tuotanto-olojen vallitessa rukiiden suurkaupassa (ja myös maanviljelijöiden harjoittamassa rukiiden ja jauhojen vähittäiskaupassa) kotimaisen viljan *paikkakunnallinen hintamuodostuminen* s. o. eron muodostuminen numeroiden osoittamassa paikkakunnallisessa hintatilassa tapahtuu paikkakunnallisen tuotannon perustuksella, siten että hinta huonommalla tuotantoalueella, itä-Suomessa, on korkeampi (noin 8—20 %) kuin paremmalla, länsi-Suomessa.

Tämä viljakauppamme ja sen välityksen kehittymättömyyden kannalta helposti ymmärrettävä ilmiö on kirjoittajalle antanut aihetta väitellä tekijää vastaan hyvin laajasti. Käsittelystä käy ilmi, että kirjoittaja ei ole ollut selvillä siitä kysymyksestä, mikä on käsittelyn alaisena.

Lyhyt katsaus kirjoittajan esitykseen siitä, mitä tutkimuksessa puheena olevasta kysymyksestä on esitetty, selvittänee erimielisyyksien syntymistä.

Pantakoon merkille että, lukuunottamatta vähittäiskauppahintoja, joista alempana, kirjoittajalla on tässä ollut esitettävänä tekijän mielipide *rukiiden suurkauppahintojen* paikkakunnallisesta hintamuodostumisesta. Miten on kirjoittaja tämän tehnyt?

Tietämättä sanallakaan mitään siitä selityksestä, minkä tekijä tutkimuksensa siv. 74—78 on ilmiölle antanut, viittaa kirjoittaja lausuntoihin, joita tekijä olisi muka tämän *rukiiden suurkaupan paikkakunnallisen hintaeron* selitykseksi antanut sivuilla 127, 120 ja 134. Tämän johdosta täytyy minun huomauttaa:

1) että siv. 127 on kysymys toisesta asiasta, nimittäin jauhojen ja rukiiden *hintakorotuksen parallellisuudesta,* mutta ei suinkaan rukiiden suurkaupassa *säännöllisissä tuotanto-oloissa ilmenevästä paikkakunnallisesta hintaerosta;*

2) että siv. 120 on kysymys näkökohdista, jotka *jauhojen suurkaupan* paikkakunnallisten hintasuhteiden muodostumiseen ja erikoisilmiöihin siinä vaikuttivat; tekijä *ei siinä selitä syytä rukiiden suurkaupan yllämainittuun hintaeroon;*

3) että siv. 134 on kysymys rukiiden ja jauhojen suurkauppahintojen *keskinäisestä suhteesta ajoittaisessa hintavaihtelussa* rautatien yhteydessä ja ilman sitä olevissa kaupungeissa, joka on toinen kysymys kuin *rukiiden suurkaupan paikkakunnallinen hintaero säännöllisissä tuotanto-oloissa.*

Miten kirjoittaja on ottanut selkoa ja esittänyt sitä, mitä näillä sivuilla on esitetty, mainittakoon, — koska kirjoittaja muka tällä perustuksella väittelee tekijää vastaan — että siv. 127 huomauttaa tekijä, selittäessään rautatieyhteyden suhteellisesti vähenevää merkitystä muihin vaikuttaviin seikkoihin nähden jauhojen suurkauppahintojen muodostumisessa epäsäännöllisinä tuotantovuosina, m. m. kotimaisen tuotannon merkityksestä viljatarpeessa ja sen sovittelemisesta kadon sattuessa, mutta ei väitä mitään sellaista kuin kirjoittaja esittää, nimittäin „ettei tuonti sanottavasti hintoihin vaikuta". Siv. 120 sanoo tekijä, ettei jauhojen hinta ole niin läheisessä yhteydessä viljan tuotannon kanssa kuin rukiiden, on ymmärrettävissä meidän maassamme, jossa suhdetta tulee hämmentämään suuri ulkomaisten jauhojen tuonti, ja siv 134 puhuessaan rukiiden ja jauhojen erilaisesta tarpeesta ja käytännöstä, että jälkimäisiä voidaan ulkomaisella tavaralla korvata paljoa suuremmassa määrässä kuin edellisiä, mutta tekijä ei tässä paikkakunnallisesta hintamuodostumisesta puhuessaan sano kategorisesti mitään siitä, mitä kirjoittaja esittää, että „jauhetun viljan hinnat riippuvat ulkomaan tuotannosta", eikä myöskään, ettei „tämä vaikuta jauhamattoman viljan hintoihin". Siihen, mitä kirjoittaja sitten tämän esityksensä perustuksella väittelee tekijää vastaan, tulemme alempana

Näin kirjoittajan esitys. Miten on tekijä ilmiön selittänyt?

Tekijä on juuri puheena olevaa *paikkakunnallista hintaeroa rukiiden suurkauppahinnoissa* näiden kahden eri tuotantoalueen, itä- ja länsi-Suomen, välillä selittänyt, kuten huomautettiin, teoksensa siv. 74—78 ja syyksi

tuonut esille m. m.: 1) että sisäinen viljakauppamme on yleistä ohjausta vailla; 2) että hintasuhteita ei seurata; 3) että yksityinen yritteliäisyys viljakaupan alalla rajoittuu etupäässä ulkomaisen viljan hankintaan; 4) että kotimaisen viljakaupan välitys eri tuotantoalueiden välillä on aivan kehittymätön; 5) että laajemmalle ulottuvaa yhteistoimintaa myös maanviljelijäin kesken viljakaupan järjestämiseksi puuttuu; 6) että viljavaraston säilytyspaikkoja ja tarkastusasemia puuttuu; 7) että rautatieverkkomme on epätarkoituksenmukaisesti muodostunut viljan kuljetukseen nähden; 8) että rautatietaloudessa ei ole mahdollisesti kyllin otettu huomioon viljakaupan etuja; 9) ulkomaisen viljan hankkimisen kannalta: itä-Suomessa viljakauppamme ulkomaiseen tuontiin nähden ei tavallisissa oloissa pystynyt tarpeeksi käyttämään hyväkseen niitä etuja, mitkä markkinapaikan läheisyys ja liikevälitys tarjosivat.

Tästä *viljakauppamme ja sen välityksen kehittymättömyydestä* — muistettakoon myös, että tässä on puhe kotimaisen viljan hinnoista — on tekijä katsonut johtuvan, ettei suurempaa hintatasoitusta näiden eri tuotantoalueiden, s. o. itä- ja länsi-Suomen, välillä tapahdu ja että siis kysymyksessä olevien alueiden erilaiset tuotantosuhteet tulevat paikkakunnallisessa hintamuodostumisessa näkyviin, niin että hinta huonommalla tuotantoalueella muodostuu korkeammaksi kuin paremmalla.

Mutta koko tästä esityksestä ei kirjoittaja tiedä mitään.

Meidän täytyy ylläolevan perustuksella panna merkille, että kirjoittaja ei ole hallinnut kysymystä. Hän esittää tekijän muka rukiiden suurkaupan paikkakunnalliselle hintaeroitukselle itä- ja länsi-Suomen välillä antamaa selitystä, mutta sekoittaa tätä tehdessään eri kysymykset keskenään, esittäen niitäkin väärin, ja ne syyt, joista puheena oleva hintamuodostuminen on selitettävä, jäävät häneltä kokonaan käsittämättä.

Mitkä ovat sitten ne väitteet, jotka kirjoittaja tekijää vastaan tekee? Kirjoittaja väittää:

»Mutta hinnat meillä eivät riipu siitä määrästä, mikä ulkomailta tuodaan, vaan siitä määrästä, mikä on mahdollista tuottaa. Meidän maanviljelijämme eivät voi yksinomaan oman tuotannon mukaan määrätä hintoja, sillä jos he korottavat hintoja määrätyn verran ulkomaisia hintoja korkeammiksi, voi tänne melkein rajattomasti tulvata ulkomaista viljaa, joka heti alentaa hinnat. Ei ole luultavaa, että myöskään siemeneksi käytettävä määrä ratkaisevasti vaikuttaisi hintoihin.» Kirjoittaja esittää myös ettei voi »ajatella että niiden (s. o. jauhetun ja jauhamattoman viljan) hinnat voisivat muodostua toisistaan riippumatta».

Edellisen lisäksi erityisesti vähittäiskauppaan nähden:

»Hinta riippuu kyllä tarjonnan suuruudesta, mutta tarjonta tässä ei ole sama kuin pikkuviljelijäin tarjooma määrä.» »Talonpoikain ja kauppiasten tarjoomat määrät muodostavat yhteensä tarjonnan. Mikäli hinnat riippuvat tarjonnasta, on ulkomaan viljalla ratkaiseva merkitys, se kun tavallisesti on halvempaa kuin meidän oma viljamme. Tämä ilmiö on ainoastaan yksi ilmaisu siitä taloudellisesta laista, että se tuottaja, joka produseeraa halvimmalla, määrää hinnan j. n. e.»

Meidän täytyy merkitä, että kirjoittaja on tässä hämmästyttävän mielivaltaisesti tehnyt väitteitä. Niiden johdosta ensinnäkin asian selvittämiseksi seuraavaa:

Tekijä on jauhojen suurkaupan paikkakunnallisesta hintamuodostumisesta, joka tapahtui rautatien yhteyden perustuksella, puhuttaessa huomauttanut, että kun paikkakunnallinen viljantuotanto useassakaan paikassa maatamme, kuten tunnettu, ei tyydytä leipäaineksen tarvetta, on suuri osa jauhotarpeista tuotava paikkakunnan ulkopuolelta, ja kun rautatie tässä tarjosi säännöllisen yhteyden markkinapaikkojen kanssa ja tilaisuuden kulloinkin esiintyvän tarpeen kyllin nopeaan ja säännölliseen täyttämiseen, oli luonnollista, että hinta paikkakunnilla, joille ei ollut rautatietä, muodostui kalliimmaksi kuin niillä paikkakunnilla, joissa rautien yhteydestä johtuvat edut hintoja halvensivat (s. 124) ja että muutamat ilmiöt hintavaihteluiden erilaisessa suhteessa eri paikkakunnilla ovat paikkakunnan ulkopuolelta tapahtuneen tuonnin kannalta ymmärrettävissä. Mutta tekijä ei ole missään väittänyt, että hinnat meillä, kuten kirjoittaja esittää, aivan kategorisesti ilman mitään eroitusta eri paikoissa, eri aikoina, eri kauppa- ja eri tavaralajeissa riippuvat yksinomaan ulkomailta tuodusta määrästä, yhtä vähän kuin tekijä on kieltänyt, että mahdollisuus tuoda viljaa ulkomailta on hintasuhteisiin vaikuttamassa. Tekijä ei myöskään ole missään väittänyt, että maanviljelijämme voisivat yksinomaan oman tuotannon mukaan määrätä hintoja, riippumatta siitä, että ulkomailta voidaan tuoda halvempihintaista ulkomaista viljaa. Ei tekijä ole myöskään väittänyt, että siemeneksi käytetty määrä ratkaisevasti vaikuttaisi hintoihin. Rukiiden ja jauhojen hintojen suhteesta toisiinsa on tekijä osoittanut, että ne muutamissa suhteissa, kuten paikkakunnallisessa hintamuodostumisessa osoittanut erilaisia ilmiöitä, mutta nimenomaan todistanut, että ne hintakorotuksen ajoittaiseen ja paikkakunnalliseen kohdistumiseen nähden ovat toistensa kanssa parallellisia, siis ei suinkaan väittänyt, että ne muodostuvat toisistaan riippumatta.

Mitä kirjoittajan erikoisväitteisiin vähittäiskaupasta tulee, niin täytyy sen väitteen johdosta, että talonpoikain ja kauppiasten tarjoomat

määrät muodostavat yhteensä tarjonnan, huomauttaa, että kirjoittajan esitys tarjonta-käsitteestä kaipaa oikaisua. Tarjonta on tietysti riippuvainen määrästä, mutta se ei ole suinkaan sama kuin määrä; sen muodostumisessa tulee kysymykseen monia muita momentteja. Yhteys maanviljelijäin ja kauppiasten harjoittaman viljakaupan hintojen välillä oli luonnollisesti, kuten tekijä nimenomaan on useassa kohti osoittanut, olemassa, vaikka niiden hintamuodostumisessa olikin eroavaisuuksia. Kun tekijä maanviljelijäin torikauppaa esittäessään puhuu tarjonnasta, niin tapahtuu se niiden tuotannosta ja kaupan laadusta riippuvien erilaisten momenttien kannalta, mitkä tässä kauppalajissa tarjontaan vaikuttivat ja erilaisuuksia hintailmiöissä muodostivat. Kirjoittajan väite että mikäli hinnat riippuvat tarjonnasta, on ulkomaan viljalla myös kysymyksessä olevassa torikaupassa ratkaiseva merkitys, saa alempana selityksensä.

Näiden väitteidensä todisteluksi on kirjoittaja tekijää vastaan vielä esittänyt vertailun hintojen ajoittaisesta muodostumisesta kategorisena todistuksena siitä että yleinen hintakanta meillä on ulkomaan tuotannosta ja hinnoista riippuva. Siihen on meidän ainoastaan huomautettava, että virheellisen vertailun ja tilastollisen aineiston riittämättömyyden takia, ei ainoastaan nyt, vaan vielä pitkiksi ajoiksi eteenpäinkin, tällaisen kysymyksen kategoriseen ratkaisuun — viimemainitusta syystä ei tekijä siihen ole ryhtynytkään — väite ei suinkaan ole vertailulla todistettu, kaikkein vähimmin ratkaistu ulkomaisen ja paikallisen vaikutuksen suhde eri paikkakunnilla, eri aikoina ja yksityisinä vuosina ja eri oloissa, mutta itse pääasiaan nähden ei anna aihetta muistutukseen, koska sitä yleisesti tunnettujen hintalakien kannalta on pidettävä aivan luonnollisena asiana.

Pääpyrintönä kirjoittajan esittämistä erilaisista väitteistä ja esityksestä käy selville, että hänen tarkoituksenaan on tekijää vastaan väittää, että yleinen hintakanta meillä on ulkomaista riippuva ja että tuotanto meillä ei voi määrätä hintoja. Minun täytyy merkitä että kirjoittaja *väittelee tässä tekijää vastaan toisesta asiasta, kuin mistä on kysymys.*

Pieni viittaus ilmiöihin hintojen muodostumisessa ulkomaisessa kaupassa lienee tässä käsitteiden selvittämiseksi paikallaan.

Vielä noin viisikymmentä vuotta takaperin olivat viljan, samoinkuin muiden maalaistuotteiden hinnat läheisessä vuorovaikutuksessa tuotannon kanssa. Paikallinen hintaero erilaisten tuotantoalueiden välillä oli sentähden aivan yleinen ilmiö. Vasta uudenaikainen liikevälitys ja tiedonantolaitos on tehnyt, että viljan hinta eri maissa pyrkii yhä enem-

män vississä suhteessa olemaan samanmukainen ja ajallisetkin eroitukset ovat tulleet pienemmiksi kuin ennen. Paikallisia eroavaisuuksia tulee yhä vielä esille, mutta ei enää samassa määrässä kuin varhaisempina aikoina. Hintamuodostuminen on tullut yhä enemmän kansainväliseksi. Määrääväksi hintakannan muodostumiselle tulevat maailman viljasato ja päämarkkinapaikkojen tarve. Mutta vaikka tämä tunnustetaan, niin „on myönnettävä" — lausuu tästä m. m. tunnettu hintatilaston tutkija prof. Conrad —, „että kullakin maalla vieläpä kullakin alueella on vieläkin vississä suhteessa huolimatta kehittyneestä kaupasta oma hintamuodostumisensa. Itse Saksassa tulee esiin huomattavia eroavaisuuksia". Ja vielä: „Paikkakunnallisella tuotannolla on yhä paikalliselle tarpeelle suuri merkitys ja visseissä tapauksissa häviää tarjonnan ja kysynnän suhde paikallisiin vaikutuksiin ja synnyttää paikallisia hintaeroja, joita toisissa paikoissa ei voi huomata." Riippuvaisuus ulkomaista ei merkitse sitä, että hinta tasapinnassa tai aina samassa suhteessa eri paikkakunnilla ja eri aikoina nousee ja laskee ulkomaiden mukaan.

Niiden lakien kannalta, mitkä kansainvälisessä viljakaupassa tulevat näkyviin, on epäilemättä pidettävä aivan luonnollisena, että ulkomaan tuotanto ja hinnat määräävät yleisen hintakannan meillä. Ulkomaiden vaikutus paikkakunnalliseen hintatilaan on myös tietysti sanomattakin selvä. Tekijä on nimenomaan osoittanut, että useat ilmiöt käsitellyissä hintasuhteissa ovat juuri tämän vaikutuksen kautta selitettävissä. Mutta yleisen hintakannan muodostuminen ulkomaiden mukaan ei suinkaan merkitse sitä, ettei *paikkakunnallisessa hintatilassa* eroja ja ryhmittymisiä muodostu erilaisten paikallisten olosuhteitten ja taloudellisten tekijäin perustuksella ja etteivät erilaiset *paikalliset* hintailmiöt saisi näiden erilaisten seikkain kannalta selitystänsä. Toinen on kysymys, ovatko ryhmittymiset ja erot sellaisia, että niiden ryhmittymisperusteena olevien taloudellisten tekijäin voisi katsoa *määräävän* hinnan.

Tekijä on tutkimuksessaan konstateerannut, että *paikkakunnallinen hintamuodostuminen* s. o. eron muodostuminen numeroiden osoittamassa paikkakunnallisessa hintatilassa tapahtui paikkakunnallisen tuotannon perustuksella siten, että hinta huonommalla tuotantoalueella muodostui *korkeammaksi* kuin paremmalla. Tämä tekijän merkillepano liittyy numeroiden osoittamaan hintaeroon paikkakunnallisessa hintatilassa kahden eri tuotantoalueen itä- ja länsi-Suomen välillä. Mutta se seikka, että on

konstateerattu hintaeroa näiden kahden eri tuotantoalueen välille ilmenevän ja *hintaeron* numeroiden osoittamassa *paikkakunnallisessa hintatilassa* siis erilaisen tuotannon perustuksella mainitulla tavalla muodostuvan ja erilaisia *paikallisia* hintasuhteita voitu erilaisen tuotannon kannalta selittää, ei suinkaan merkitse sitä, että tuotanto ja hintojen muodostuminen olisi niin läheisessä yhteydessä keskenään, että tuotanto *määräisi* hinnat. Lähempää yhteyttä kuin yllämainittu, nimittäin että hinta huonommalla tuotantoalueella on jonkun verran korkeampi, ei tekijä hintojen ja tuotannon välillä ole käytettävinä olevien numeroiden perustuksella katsonut voivansa mennä väittämään. Tästä syystä ei tekijä ole tutkimuksessaan minkäänlaisia vertailuja tai todisteluja lähemmästä yhteydestä tuotantomäärien ja hinnan välillä esittänytkään. Ilmiön, mikä tässä on kysymyksessä, nimittäin hintaeron kahden erilaisen tuotantoalueen, itä- ja länsi-Suomen, välillä, on tekijä katsonut viljakauppamme ja sen välityksen tosiasiallisesta kehittymättömyydestä olevan selitettävissä. [1]

Asia on siis toinen kuin mistä kirjoittaja väittelee. Tässä on kysymys paikkakunnallisen hintaeron ja erilaisten suhteiden muodostumisesta numeroiden osoittamassa *hintatilassa*, jossa erilaisten tuotantoolojen itä- ja länsi-Suomen välillä yllämainitulla tavalla näkyviin tuleminen saa viljakauppamme ja sen välityksen kehittymättömyydestä luonnollisen selityksensä, mutta tässä ei ole kysymys hintakannan määräämisestä tai sen ratkaisevan merkityksen kysymyksenalaiseksi asettamisesta, mikä ulkomailla kansainvälisestä viljakaupasta yleisesti tunnettuna tosiasiana on katsottava olevan hintojen muodostumiseen. Näistä kysymyksistä väitteiden tekemiseen ei tekijä käytettävänä olevan tilastollisen aineiston perustuksella ole katsonut voivansa ryhtyä.

Sen perustuksella, mitä yllä on käynyt selville, on meidän merkittävä, että kirjoittaja on sekoittanut eri kysymykset keskenään ja väitellyt tekijää vastaan aiheettomasti toisista kysymyksistä kuin mistä on puhe.

Tämän jälkeen, kuten on käynyt selville, tuntematta kysymyk-

[1] Mainittakoon myös tässä, että tekijä nimittää tutkimustaan »Viljan ja leivän *hintasuhteista* Suomen kaupungeissa» ja puhuu tekijä esityksessään *paikkakunnallisen hintaeron ja hintasuhteitten muodostumisesta numeroiden osoittamassa hintatilassa*, mutta ei missään hinnan määräämisestä tai hintakannan muodostumisesta, josta yleiset totuudet käyvät selville jo miltei jokaisesta kansantalouden oppikirjasta.

sen sisällystä, ryhtyy kirjoittaja yksityiskohtaisesti tarkastamaan, miten tekijä on väitteensä johtanut. Mitä kirjoittaja tässä esittää, käy selville seuraavasta:

Tekijän kaupunkiryhmitystä vastaan väittää kirjoittaja, että Mikkeli ja Savonlinna muka ovat, päinvastoin kuin tekijä on tehnyt, luettavat länsi-Suomen tuotantoalueeseen, koska viljamäärä henkilöä kohti Mikkelin läänissä useimpina kysymyksenalaisina vuosina on ollut korkeampi kuin länsi-Suomen läänien. Huomattava on kuitenkin, että viljamäärä henkilöä kohti voi huonommallakin tuotantoalueella muodostua suuremmaksi kuin paremmalla, jos esim. väestö edellisellä on suhteellisesti enemmän maanviljelykseen kiinnitetty kuin jälkimäisellä, jossa esim. lukuisa kaupunkilais- ja tehdastyöväestö voi keskimäärää alentaa. Mikkelin läänin suhteen ei, vaikka tilastollisia numeroita kysymyksen yksityiskohtaiseen selvittämiseen puuttuukin, voikkaan sen yleisen tuntemuksen perustuksella, mitä tästä läänistä on, yleistä viljamäärää henkilöä kohti pitää tuotantosuhteista todistavana eikä siis sen perustuksella voi Mikkeliä ja Savonlinnaa länsi-Suomen tuotanto-alueeseen lukea. Se satomäärä, minkä kylvö Mikkelin läänissä muihin lääneihin nähden antaa, todistaa aivan selvästi toista. Se oli kolmessa viljalajissa, rukiissa, ohrissa ja kauroissa, jotka olivat vuorovaikutuksessa keskenään, viisivuotiskaudella 1891—95 kylvetystä hl:sta seuraava: [1]

		Rukiita hl.	Ohria hl.	Kauroja hl.
Uudenmaan	lääni	6,90	5,40	5,20
Turun ja Porin	»	6,50	5,15	5,62
Hämeen	»	6,58	5,62	5,74
Viipurin	»	6,48	5,49	4,68
Mikkelin	»	6,15	4,78	4,65
Kuopion	»	6,93	4,38	4,19
Vaasan	»	6,48	5,72	5,59

Kuten numerot osoittavat, on tuotanto Mikkelin läänissä kylvetystä viljasta kaikissa viljalajeissa pienempi kuin yhdessäkään länsi-Suomen läänissä, vieläpä pienempi kuin Viipurin läänissäkin. Mikkeli ja Savonlinna täytyy ehdottomasti, kuten tekijä on tehnyt, lukea itä-Suomen tuotantoalueeseen. Kirjoittajan väite perustuu tuotantosuhteiden väärään arvosteluun.

Kirjoittajan muistutusta vastaan kaupunkien harvalukuisuudesta ja ettei ole sanottu, vaikka hintasuhteet käsiteltyjen kymmenen kaupungin välillä olisivatkin tekijän esittämät, että ne yleensä itä- ja länsi-Suomen

[1] Vrt. Suomenmaan virallinen tilasto, II. 7. siv. 37.

kaupunkien välillä ovat samat, on huomautettava, että tilaston puute rajoittaa tässä tutkimusta ja että vaikka kysymyksessäolevat kaupungit edustavatkin laajaa aluetta, niin ei tekijä ole missään väittänyt että hinnat kysymyksessäolevilla alueilla olisivat kaikkialla olleet samat. Mutta jo kysymyksessäolevat kymmenen kaupunkia todistavat kumoamattomasti, että huomattavaa hintaeroa itä- ja länsi-Suomen välillä oli olemassa.

Muistutukseen tekijän vuosiryhmitykseh vaikutuksesta tulokseen ei meidän tarvitse enempää kajota, koska kirjoittajan väite tässä suhteessa on todistettu virheelliseksi. Kirjoittajan myönnytys, että »jos pidämme kiinni tekijän ryhmityksestä, on johtopäätös kyllä oikea», ansaitsee, lukuunottamatta väärinkäsitystä, merkille panna.

Vertauksesta hinta- ja tuotanto-eroista itä- ja länsi-Suomen välillä ja niiden suhteesta Kingin lakiin on meidän ainoastaan huomautettava, että Kingin lain toteutumisen ehdot ovat kokonaan toiset kuin ne, mitkä ovat olemassa itä- ja länsi-Suomen välillä, ja että kirjoittaja ei tunne niitä muistutuksia, mitä sitä vastaan on tehty.

Kirjoittajan vertailu, että »on olemassa monta poikkeusta tekijän säännöstä» muka todisteena »kuinka huonosti tekijän väite numeroilla on perustettu», on, jos sitä yksityiskohtaisesti tarkastaa, täydellisesti numeroilla leikkimistä. Huomautettakoon siitä ainoastaan, että tässä ei ole kysymys itä-Suomen eri kaupunkien ja niiden eri tuotantosuhteiden vertailusta ja että vertaus Mikkelin ja Savonlinnan ja länsi-Suomen kaupunkien välillä perustuu tuotantosuhteiden väärään arvosteluun. Sellaiset kirjoittajan leikittelyt kuin »jos sinä (s. o. säännöllisenä vuotena) pidämme v. 1891—92 j. n. e.», »melkein sama koskee j. n. e.» ovat ilman arvoa.

Tässä on, kuten edellä on huomautettu, kysymys hintaerosta itä- ja länsi-Suomen, s. o. kahden eri tuotantoalueen, välillä säännöllisinä maanviljelysvuosina 1889/90, 1890/91 ja 1893/94 ja osoittavat numerot myös taulussa, jonka kirjoittaja tekijän teoksesta tässä on esittänyt, että yksityisissäkin kaupungeissa hinta itä-Suomessa, s. o. huonommalla tuotantoalueella, on kaikkina näinä vuosina joko kaikissa kaupungeissa (v. 1889/90) tai kaupunkien enemmistössä (1890/91 ja 1893/94) ollut korkeampi kuin yhdessäkään länsi-Suomen kaupungissa ja kohoaa hinta näiden eri tuotantoalueiden kaupunkiryhmien yhteisessä keskimäärässä huonommalla tuotantoalueella näinä vuosina, kuten on esitetty, noin 8—20 % korkeammaksi kuin paremmalla.

Kysymyksessäoleva hintaero on siis aivan matemaattisesti perusteltu.

Samassa yhteydessä esittää kirjoittaja, että tekijä on muka huomattuaan että tuotanto ja hinnat jossakin määrin seuraavat toisiaan, asettanut ne toistensa yhteyteen, »tutkimatta, olisiko muita syitä, jotka voisivat vaikuttaa saman ilmiön». Seuraa sitten se selitys, minkä kirjoittaja ilmiölle antaa: Turun alhaiset hinnat voi selittää johtuvan edullisista

liikesuhteista, Turkuun kun on halpa meritie Pietarista, Räävelistä, Pohjois-Saksan kaupungeista. Hämeenlinnan ja Tampereen hinnat voi selittää, vaikkei niillä ollutkaan meritietä, Turun ja Helsingin läheisyydestä j. n. e.

Tekijä on teoksen siv. 77 ja seur. juuri ulkomaisen viljan hankkimisen kannalta länsi-Suomeen ilmiötä käsitellyt ja huomauttanut:

»Voi ensi silmäyksellä tältäkin kannalta pitää luonnollisena, että hinnat Länsi-Suomen kaupungeissa, jotka olivat meren rannikolla ja kaikki muut paitsi Pori rautatien yhteydessä, olivat halvemmat. Tämä oli luonnollista ainakin siihen viljaan nähden, mikä siemeneksi tuotiin esim. Kanadasta. Muistettava on kuitenkin, että tässä on puhe eron suuruudesta tavallisina vuosina ja tavallisista rukiista ja että Suomen tärkein tuontimaa tässä suhteessa oli Venäjä, ja että siis Itä-Suomen kaupunkien, Viipurin, Mikkelin ja Savonlinnan, hintasuhteissa olisi pitänyt tulla näkyviin ne edut, mitkä tärkeimmän viljan markkinapaikan läheisyydestä johtuivat j. n. e.»

Selville käy, että kirjoittaja ei ole hallinnut ainettaan, niin että hän tietäisi että tekijä juuri tätä selitystapaa nimenomaan on käsitellyt ja osoittanut ettei sitä ilmiön selittämiseksi paikkansa pitämättömänä voida hyväksyä.

Kuvaavaa kirjoittajan menettelylle on vielä se, mitä hän tässä samassa yhteydessä esittää Viipurin hinnoista.

Todistaakseen tekijän tulosta vääräksi esittää hän Viipurin, Turun, Tampereen ja Jyväskylän rukiiden vähittäiskauppahinnat vv. 1897—1901. Jo tätä vastaan on muistutettava että tällainen vertaus sinänsä ei todista mitään, koska ne suhteet, jotka ilmiön vuosikymmenen alkupuolella vaikuttivat, voivat jo sen lopulla olla muuttuneet, kuten ne muuttuivat epäsäännöllisinä vuosina jo sinä aikana, mistä tässä on puhe, ja ilmiö voi jo tästä syystä olla toinen. Mutta paitsi tätä, ei kirjoittaja huomaa että hinnat Viipurissa vielä nytkin ovat kahtena vuotena korkeammat, samoin kuin koko vuosijakson keskimäärä muodostuu korkeammaksi kuin Turussa, ja Jyväskylässä ovat hinnat kaikkina vuosina säännöllisesti korkeammat kuin Turun, eli siis mainituissa kaupungeissa näinä vuosina sama ilmiö kuin tekijällä. Tähän kirjoittajan erinomaiseen todistukseen liittyy vielä erinomaisempi seuraava. Kirjoittaja lausuu numeroistaan: »Suurempaa luotettavaisuutta antaa niille se seikka, että ne ovat yhtäpitäviä hinnan muodostumislakien kanssa» ja sitten seuraa pateetinen selitys: »Sillä täytyyhän meidän *otaksua*,[1] että Viipuri, joka on meidän suurimman viljantuontipaikkamme läheisyydessä, myöskin saa etua tästä läheisyydestä.» Mitä kirjoittaja arvelee, jos tätä läheisyyttä ei tarkoituksenmukaisesti käytetä hyödykseen ja jos ne edut, mitkä hintasuhteissa pitäisi tulla näkyviin, menevät kauppiaiden taskuun. Minun täytyy panna merkille, että kirjoittaja ei tässäkään tunne sitä taloudellista lakia, jota hän tavottelee, s. o. niitä edellytyksiä, jotka ovat sen toteutumisen ehtona.

[1] Kursiveeraus minun.

Tämän saman kappaleen loppuosassa kirjoittaja toistelee ennen esittämiään väitteitä. Niihin on jo edellä vastattu.

V.

Esityksensä seuraavassa osassa on kirjoittaja ottanut käsitelläkseen paikkakunnallisen hintaeron tasoittumista epäsäännöllisissä tuotanto-oloissa.

Kuten numerot osoittavat, on hintaero itä- ja länsi-Suomen välillä, esim. rukiin suurkauppahinnoissa epäsäännöllisiä tuotanto-oloja edustavina maanviljelysvuosina 1891/92 ja 1892/93 tasoittunut, sen sijaan että hinta säännöllisissä oloissa oli itä-Suomessa noin 8—20 % korkeampi. Selityksen on tekijä ilmiölle hakenut muuttuneista suhteista viljakaupassamme, joka tähän aikaan täytti itä-Suomen viljatarpeen suhteellisesti paremmin kuin säännöllisissä oloissa.

Tätä tulosta vastaan esittää kirjoittaja seuraavia väitteitä: jos „pidämme kahta viimeistä vuotta katovuosina", eivät luvut osoita samaa. „Jos taas tahtoisimme pitää kolmea viimeistä vuotta epäsäännöllisinä", ovat hinnaneroitukset niin epätasaisia, ettei j. n. e. Mikä arvo tällaisilla väitteillä on vakavassa esityksessä, on selvä. Kirjoittajan muistutukset tekijän vuosiryhmitystä vastaan perustuvat, kuten edellä on osoitettu, puutteelliseen tuntemukseen maanviljelysvuoden tuotanto- ja hintamuodostumisprosessista. „Jos tekijän vuosiryhmitys on oikea, on aivan selvää, että mainittu hintasuhteiten vaihdos katovuosina on tapahtunut", tunnustaakin kirjoittaja, ja tähän tunnustukseen ei meillä ole mitään edellisen lisäksi sanottavaa.

Kirjoittajan väitteet samassa yhteydessä v. 1890—91 viimeisenä neljänneksenä esiintulevasta hintakorotuksesta on aivan aiheeton. Se voidaan tietysti aivan hyvin selittää ulkomailla tapahtuneesta kadosta.

Merkilliseksi täytyy sanoa kirjoittajan menettelyä käsitellessään syitä puheenaolevaan ilmiöön sekä siinä, mitä hän väittää tekijää vastaan, että siinä, mitä hän itse tuo esille.

Se, mitä kirjoittaja väittää tekijää vastaan hätäaputoimenpiteiden merkityksestä muka ilmiön syynä, perustuu, kuten edellä on osoitettu, väärään esitykseen tekijän lausunnosta ja kumoutuu sillä. Kirjoittaja esittää sitten ilmiön selittämiseksi, että kesällä v. 1891 vietiin Suomesta 1,9 milj. kg. enemmän ulkomaille kuin edellisenä vuotena, joka viennin lisääntyminen kohotti hintoja länsi-Suomessa ja vaikka

vienti sittemmin kyllä kiellettiin, niin kohonneet hinnat eivät enää yhtä nopeasti laskeneet. Tämä mitättömän pieni 1,9 milj. kg. viennin lisääntyminen v. 1891 olisi muka kohottanut hinnat! Joskin se v. 1891 hintoihin olisi jonkun verran vaikuttanut, joka sekin on aivan todistamatta, niin eihän sillä mitenkään voi selittää itse hintakorotusta. Kirjoittaja selittää sitten muka v. 1892 seuraavalla merkillisellä tavalla: „Tuli sitte kato v. 1892. Silloin oli korjattu ruisvilja itä-Suomessa, jota kato yleensä kovemmin kohtasi, kokonaan ala-arvoista laadultaan. Jos tästäkin viljasta (hintailmoitukset tarkoittavat nim. kotimaista viljaa) suurkaupassa maksettiin ne hinnat, joita tekijän numerot osoittavat, voi tästä päättää, että hyvistä rukiista siellä olisi maksettu hyvinkin korkea hinta.“ Kirjoittaja unohtaa että tämä on ainoastaan mietiskelyä kokonaan toisesta asiasta, mutta ei suinkaan selitys siitä suuresta hintakorotusilmiöstä, mistä tässä on kysymys.

Kirjoittajan esitys jauhojen suurkauppahintojen ryhmittymisestä tässä muka sen perustuksella, että itä-Suomen kaupungit ovat vesitien varrella, on, kuten on huomautettu, täydellisesti väärä. Tekijä ei ole tällaista esittänyt.

Mitä taas tulee kirjoittajan tässä yhteydessä tekemään ja myöhemmin loppukappaleessa uudistamaan huomautukseen erilaisesta vuosiryhmityksestä, niin mainittakoon siitä seuraavaa:

Kirjoittaja esittää, että tekijä olisi tässä kohdassa ainoastaan v. 1891/92 lukenut epäsäännöllisiin ja v. 1892/93 numeroilla todistanut säännöllisiä oloja. Tekijä on s. 121 huomauttanut, että v. 1891/92, jonka tuotantoprosessiin juuri kato keskittyi, hämmentävästi vaikutti myös jauhojen paikkakunnallisiin hintasuhteisiin, mutta on muistettava että »ajanjakson alku- ja loppuvuodet» edustavat säännöllisiä tuotantosuhteita. Tekijän olisi suuremmaksi selvyydeksi pitänyt sanoa »kaksi alkuvuotta ja yksi loppuvuosi»; säännöllisissä oloissa esiintyvän ilmiön tukeminen katovuoden numeroilla ei tässä tule kysymykseen, koska ilmiö on jo säännöllisillä vuosilla todistettu. Saman asian esitykseen palaa kirjoittaja vielä kirjoituksensa lopussa. Siv. 123 on tekijä sanonut »kun jätämme huomioonottamatta v. 1890/91 ja 1891/92». V. 1890 91 on tässä mainittu syystä että ilmiö ei tämän vuoden numeroissa tule esiin ja, kun on kysymys juuri säännöllisistä oloista, on selvää että tässä on kysymyksessä vaillinaisuus ja että tarkoitetaan poislukea myös v. 1892/93. Asiaaseuraava lukija sen kyllä ymmärtää. Emme tahdo suinkaan väittää ettei kirjoittaja olisi oikeutettu tästä vaillinaisuudesta

huomauttamaan, mutta meidän on merkittävä, ettei se muuta itse puheenaolevaa asiaa. Mainittakoon vielä asian selvittämiseksi, että se seikka, että epäsäännöllisinä vuosina puheenaoleva ilmiö tässä tapauksessa esiintyy aivan selvästi toisena vuotena, mutta toisena ainoastaan tendensiä tulee näkyviin, ei muuta ilmiön luonnetta.

Samalla täytyy meidän huomauttaa että kirjoittajan tässä yhteydessä esittämät ryhmittelyt „jos pidämme kahta ensimäistä vuotta säännöllisinä j. n. e.“ ja „jos taas pidämme kolmea ensimäistä vuotta säännöllisinä j. n. e.“ sekä tämän perustuksella tekijää vastaan tehdyt väitteet ovat ilman merkitystä, koska kirjoittaja, kuten edellä on osoitettu, on virheellisesti arvostellut maahviljelysvuoden tuotanto- ja hintamuodostumisprosesseja ja virheellisesti käyttänyt kahta eriävää vuosiryhmitystä.

Siitä esityksestä, minkä kirjoittaja antaa tekijän tälle epäsäännöllisissä oloissa tapahtuneelle jauhojen hintaeron tasoitukselle antamasta selityksestä, on huomautettava että se ei ole oikea ja että tekijää vastaan tehdyt väitteet eivät perustu asiaan.

Siteeraten erästä tekijän lausetta siv. 127 väittää kirjoittaja tekijää vastaan, että ei voi ajatella että hyvinä vuosina olisi käytetty rautatietä kuljetukseen ja vasta kadon sattuessa „otettu käytäntöön halvempi tie“ (s. o. vesitie). Tähän huomautettakoon ainoastaan lyhyesti että tekijä 1) ei puhu tässä vesitien käytäntöön ottamisesta, vaan käytännön suhteellisesta lisääntymisestä, 2) ei selitä puheenaolevaa ilmiötä yksinomaan tästä syystä, vaan tuo sen esille useiden muiden ilmiöön vaikuttavaksi katsottavien syiden mukana.

Kirjoittajan koko käsittelystä tässä täytyy merkitä että kirjoittaja ei ole selvittänyt itselleen sitä asiaa, mistä on kysymys.

Lopuksi tuo kirjoittaja kategorisen ratkaisun rautatien ja vesitien merkityksestä. Tähän huomautettakoon ainoastaan että niistä yleissummista, mitä meillä yleensä vesitietä ja rautatietä tuodaan, ei voida tietysti tehdä mitään luotettavaa johtopäätöstä rautatien tai vesitien merkityksestä käsittelynalaisille eri kuupungeille viljakaupassamme, koska vastaus eri kaupungeille voi muodostua aivan erilaiseksi.

Kirjoituksen loppukappale (kappale VI) on palausta ennen lausuttuun. Kirjoittaja käyttää tässä suuria sanoja. Siihen, mikä koskee itse puheenaolevaa asiaa, on vielä edelliseen viitaten huomautettava seuraavaa.

Kirjoittajan viittaukseen vuosien harvalukuisuudesta on huomautettava, että kirjoittaja on, kuten edellä on osoitettu, virheellisesti ulottanut tekijän johtopäätöksiä toisiin kysymyksiin, kuin mistä on puhe. Niitä kysymyksiä, joita tekijä on käsitellyt, voidaan tutkia paljon harvemmilta vuosilta vieläpä vuoden eri kuukausiltakin. Tässä ovat käsitellyt vuodet ainoat mahdolliset. Tekijä on osoittanut, miksi juuri käsitellyn ajanjakson tutkiminen on tärkeä, ja nimenomaan huomauttanut, että päätöksiä nykyhetkelle sovitettaessa on ero ajassa otettava huomioon. Kirjoittajan esitykseen muka tekijän mielivaltaisuudesta vuosiryhmityksessä on jo edellä viitattu. Mitä kaupunkeihin tulee, niin Hämeenlinnan ja Viipurin käsittely, jonka kirjoittaja erityisesti tuo esiin, ei todista muuta kuin tarkkaa menettelyä. Tekijä on osoittanut, miten suhde muodostuu sekä silloin, kun ne luetaan mukaan, että silloin, kun ne selitetään erikoisesti. Poikkeavien erikoistapausten esiintyminen eri paikkakunnilla ja eri aikayksikköinä on hintavaihteluissa kysymykseen tulevien monenlaisten vaikuttimien kannalta aivan luonnollinen. Tutkija ei saa niihin eksyä. Ne eivät tässä muuta numeroista esillekäyvää yleistä ilmiötä.

Kirjoittajan komeasanainen väite ja ihmettely tekijän käsityksestä jauhojen hintain muodostumisesta torilla muka „itsenäisesti tavallisissa myymälöissä myytyjen jauhojen hintain rinnalla“ johtuu siitä, että kirjoittaja ei ole ollut selvillä tässä kysymyksessäolevasta eroavaisuudesta, joka ei suinkaan merkitse riippumattomuutta. Tekijä on m. m. sivuilla 90 ja 138 selittänyt niiden eriävää suhdetta, s. o. kauppiaan liikekustannukset, voitto-osuudet j. n. e. eivät niissä tule kysymykseen, vaan ne ovat tuotantokustannukset, tarjonaolevan tavaran määrä ja kysynnän suuruus, maanviljelijäin taloudellinen asema, rahatarve ja harkintakyky. Kirjoittajalta jää huomaamatta, että lukuunottamattakaan torihinnoissa kysymykseentulevia monenlaisia yksityiskohtaisia vaikuttimia, on niissä erikoisilmiöiden muodostuminen jo hintateorian kannalta selvä.

Mitä tulee kirjoittajan tässä samassa yhteydessä pateetisesti uudistamaan väitteeseen tekijää vastaan ulkomaisen viljan vaikutuksesta, niin on jo edellisestä käynyt selville, että se perustuu kirjoittajan eri kysymysten sekoittamiseen.

Kirjoittajan mietteistä hintatietojen hankkimisesta sanomalehtikeräyksellä on huomautettava, että säännöllisen hintatilaston aikaansaami-

seksi on jo olemassa uudella tavalla järjestetty tarkoitustaan vastaavampi ehdoitus, joka ainoastaan odottaa käytäntöön panoa.

* * *

Kirjoituksen yleisestä laadusta vielä muutama sana.

Kirjoittaja on valinnut käsittelynsä esineeksi tekijän tutkimuksessa käsitellyistä hintaryhmistä ainoastaan toisen hintaryhmän, nimittäin viljan hinnat, ja niistä ylläosoitettuja kysymyksiä. Tarkoituksena on kirjoituksella olla toiselta puolen asian positiivista selvittämistä, toiselta puolen arvostelua tekijän esityksestä näissä kohdissa.

Vastaukseksi siihen, miten kirjoitus on vastannut tarkoitustaan, pantakoon — ylläesitettyyn yksityiskohtaisesti viitaten — ainoastaan lyhyenä jälkikatsauksena merkille ne päätehtävät, joiden suorittamiseen kirjoittaja esityksensä eri osissa on ryhtynyt. Esitys tekijän tuloksista (kappale I y. m.) on useaan kysymykseen nähden suoranaisesti väärä; todistelu (kappale II) tekijää vastaan lähteiden valikoimisesta ja täydentämisestä ilman tarkempaa selonottoa viljan suurkauppahinnoista (vähittäiskauppahintoja ei väite koske) perustuu kirjoittajan sekä metodillisesti että asiallisesti virheelliseen lähdekritiikkiin; todistelu (kappale III) tekijän esitystä vastaan eri vuosien tuotantosuhteista perustuu, paitsi yksityisempiä virheitä, siihen että kirjoittaja ei ole tuntenut maanviljelysvuoden tuotanto- ja hintamuodostumisprosesseja; todistelu (kappale IV ja V) tekijän esitystä vastaan paikkakunnallisen hintaeron muodostumisesta perustuu siihen, että kirjoittaja on sekoittanut eri kysymykset keskenään eikä ole selvittänyt itselleen niiden kysymysten sisällystä, jotka ovat käsittelynalaisina.

Paitsi näitä kysymyksiä, joiden todisteleminen tekijää vastaan on ollut kirjoituksen eri osien varsinaisena tehtävänä, täytyy asianmukaisesti merkitä, että kirjoituksessa on useassa kohdassa annettu tendensin suoraastaan moitittavalla tavalla voittaa asiallisuus; samoinkuin siinä on metodillisten ja asiallisten virheiden nojalla arvostelun muodossa esitetty monia perusteettomia väitteitä.

Niiden tehtävien suorittamiselle, johon kirjoituksessa on ryhdytty, täytynee syventymistä esiintyviin metodillisiin ja asiallisiin kysymyksiin pitää välttämättömänä. Sen perustuksella, mitä yllä esitetty tarkastelu osoittaa, ei meidän katsottane ilman syytä merkitsevämme, että tässä kirjoittaja on sen laiminlyönyt.

Tähti.

Kirjoittanut

MAURICE MAETERLINCK.

Teoksesta »Le Trésor des humbles» (Nöyrien aarre).

Suom. Valvojaa varten.

Saattaisi sanoa että aikakaudesta aikakauteen on kulkenut traagillinen runoilija „runouden soihtu kädessä valaisten kohtalon harhasokkeloita". Tällä tavoin he ovat merkinneet, kukin oman aikansa voimien mukaan, inhimillisten ajanvaiheiden sielun; ja he ovat luoneet siten jumalallista historiaa. Heissä yksin voi seurata „suuren muuttumattoman voiman" lukemattomia ilmausvaihteluja. Ja mieltäkiinnittävää on seurata niitä; sillä kansojen sielu kuvastuu kenties puhtaimpanaan siinä käsityksessä, minkä he ovat muodostaneet tästä voimasta. Se käsitys ei ole koskaan päässyt kokonaan kuolemaan, mutta on ajankohtia, jolloin se tuskin on eleillä, ja noilta ajankohdilta huomaa, että elämä ei ole erin voimakasta eikä erin syvää. Ainoastaan kerran sille suotiin jakamaton palvelu. Se oli silloin itse jumalillekin kammottava mysterio. On kylläkin omituista merkitä tosiasiaksi, että se aikakausi, jolloin näkymätön jumaluus ilmestyi kaikkein peloittavimpanaan ja kaikkein käsittämättömimpänään, oli ihmiskunnan ihanin aikakausi; ja että se oli kansoista onnellisin, joka kuvitteli itselleen kohtalon peloittavimpaan muotoon.

On kuin piilisi salainen voima tässä kohtalon käsityksessä, tai kuin tämä käsitys olisi merkki eräästä voimasta. Lieneekö niin että ihminen suurenee sikäli kuin hän tajuaaa sen tuntemattoman suuruutta, joka häntä vallitsee, vai tuo tuntematonko suurenee samassa suhteessa kuin ihminen? Meidän päivinämme, niin tahtoisi sanoa, on kohtalon käsite taas kohoamassa. Ei kenties ole hyödytöntä käydä etsimään sen juurta. Mutta mistä on se löydettävissä! Käydä etsimään kohtaloa eikö se ole käydä etsimään ihmiselon tuskia? Ei ole olemassa ilon kohtaloa; ei ole olemassa onnellista tähteä. Se, mitä siksi nimitetään on tähti, joka odottaa. On toiselta puolen tärkeää että lähdemme välistä etsimään

omia tuskiamme, oppiaksemme ne tuntemaan ja ihaillaksemme niitä, silloinkin vaikka kohtalomme suuri muodoton sumukko ei olisi äärintänsä tavannut.

Se on tehokkain tapa lähteä etsimään omaa itseänsä; sillä saattaa sanoa että me merkitsemme ainoastaan sen minkä merkitsevät meidän levottomuutemme ja huolimielisyytemme. Minkä me edistymme, sen nekin syventyvät, jalostuvat ja kaunistuvat, ja Marcus Aurelius on ihailtavin ihmisistä, siksi että hän paremmin kuin yksikään muu on ymmärtänyt, mitä sielumme on pannut siihen hillittyyn hymy-pahaseen, joka sillä täytyy olla sisimmässämme. On samoin koko ihmiskunnan mielimurteita. Ne kulkevat rataa, joka on samankaltainen kuin omiemmekin; mutta se on pitempi ja varmempi ja vienee kaiketi maihin, joita viimeisinä syntyneet yksin tuntevat. Sen lähtökohtana on ruumiillinenkin tuska; se on juuri saanut kulkeneeksi kautta jumalien pelon kauhujen ja se pysähtyy nyt uuden kuilun ympärille, jonka syvyyksiä parhaat joukostamme eivät vielä ole mitanneet.

Kukin aikakausi rakastaa eri tuskaa, sillä kukin aikakausi näkee silmissään eri kohtalon. On varmaa, ettei mielemme enää kiinny niinkuin ennen muinoin intohimojen katastroofeihin; ja menneisyyden traagillisimmissakin mestariteoksissa on murheentunne alempilaatuista kuin tämänaikuiset, meitä painavat. Ne eivät enää satu mieliimme muuta kuin välillisesti, sillä minkä mietiskelymme ja se uusi jalous, jonka elämisen tuska on tuottanut meissä itsessämme, lisää yksinkertaisiin viha- tai rakkaustapahtumiin, joita he jäljentävät eteemme.

Tuntuu hetkittäin, kuin olisimme uuden pessimismin partaalla, salaperäisen ja kenties hyvin puhtaan. Mitä peloittavimmat viisaat, Schopenhauer, Carlyle, Venäläiset, Skandinavit, ja oiva optimisti Emerson, hänkin (sillä ei mikään ole masentavampaa kuin tahallinen optimisti), ovat sivuuttaneet surumielisyytemme sitä selvittämättä. Tunnemme että kaikkien niiden selittelyjen alla, joita he ovat yrittäneet meille antaa, on syvempiä syitä, joita he eivät ole voineet paljastaa. Ihmisen tuska, joka heidän tulostaan saakka jo näytti kauniilta, voi vielä jalostua äärettömän paljon, kunnes joku nerolahjainen henki vihdoin lausuu ilmi viimeisen sanan tuota tuskaa, joka on kenties puhdistava meidät kokonaan . . .

Siihen saakka olemme outojen mahtien käsissä, ja me olemme aavistamaisillamme niiden tarkoitukset. Uuden ajan suurten murhe-

näytelmä-runoilijain, Shakespearen, Racinen ja heidän seuraajainsa, ajalla on uskona, että onnettomuudet johtuvat kaikki sydämemme moninaisista intohimoista. Katastroofi ei häily kahden maailman välillä: se lähtee täältä mennäkseen tuonne; ja tiedämme, mistä se on alkuisin. Ihminen on aina valtiaana. Kreikkalaisten aikana hän oli paljoa vähemmän valtias, ja sallimus vallitsi korkeuksissa. Mutta se oli luoksepääsytön eikä kukaan uskaltanut sitä udella. Meidän aikanamme asetetaan kysymys juuri sille, ja tässä kenties on se suuri merkki, joka on uuden näytelmän erikoisleimana. Ei enää pysähdytä onnettomuuden ilmauksiin, vaan onnettomuuteen itseensä, ja tahdotaan tietää sen olemus ja sen lait. Se mikä oli ensimäisten traagikkojen itsetiedoton kuvitelma ja mikä muodosti sen juhlallisen varjon, joka ympäröi heidän tietämättään ulkonaisen kuoleman karuja ja väkivaltaisia eleitä, on tullut uusimpien draamojen keskipisteeksi ja liedeksi, jonka kahtaalle-valaisevien loimujen ympärille miesten ja naisten sielut piiriytyvät. Ja on astuttu askel mysterion puolelle katsoaksemme kasvoista kasvoihin elämän kauhuja.

Olisi mieltäkiinnittävää tutkia, missä näkökulmassa viimeiset traagikkomme tuntuvat katselevan onnettomuuskohtaloa, joka on pohjana kaikille draamallisille runoelmille. He näkevät sen lähempää kuin kreikkalaiset ja tunkeutuvat syvemmälle sen sisemmän piirin runsaaseen pimeään. Se on kenties sama jumaluus kumpaisillakin. Mutta he tuntevat läheisemmästi sen tuntemattomuuden. Mistä se tulee, minne se menee ja miksi se astuu alas? Kreikkalaiset sitä tuskin kysyivät. Onko se kirjoitettu meihin vai syntyykö se yhtaikaa meidän kanssamme? Sekö suuntaa kulkunsa meitä vastaan vai kutsuvatko sitä äänet, joita elätämme olentomme pohjimmassa ja jotka ovat yksissä neuvoin sen kanssa? Täytyisi voida jonkun toisen maailman huipuilta tehdä huomioita ihmisestä, jota on kohtaava jokin suuri tuska; ja joka ihminen ei tietämättänsä olisi takomassa sitä tuskaa, mikä on oleva hänen elämänsä keskuspylväs.

Skotlantilaisilla talonpojilla on sana, joka saattaisi soveltua kaikkiin oleviin olentoihin. *Fey* sana heidän tarinoissaan merkitsee sellaisen ihmisen tilaa, jota jokin vastustamaton sisäinen kannus vie, huolimatta kaikista hänen ponnistuksistaan, huolimatta kaikista neuvoista ja avuksituloista, kohti välttämätöntä katastroofia. Siten oli Jaakko I, Katariina Douglas'in Jaakko, *Fey* lähtiessään, huolimatta kaikista maan, helvetin

ja taivaan peloittavista enteistä, joulujuhlaa viettämään kolkkoon Perthin linnaan, missä hänen murhaajansa, kavaltaja Robert Graeme, häntä odotti. Ken meistä, jos hän johtaa mieleensä olosuhteet elämänsä ratkaisevimman onnettomuuden kohdatessa, ei ole tuntenut itseään siten vallatuksi? On itsestään selvää että puhun tässä ainoastaan aktiivisista onnettomuuksista, niistä, joita olisi ollut mahdollista välttää; sillä on olemassa passiivisia onnettomuuksia, kuten rakastetun olennon kuolema, jotka meitä kohtaavat yksinkertaisesti ja joihin meidän mielenliikkeillämme ei voi olla mitään vaikutusta. Muistelkaa elämänne syväkohtaloista päivää. Kellä meistä ei ollut varoittavia enteitä; ja vaikkapa meistä nyt tuntuukin kuin kaiken kohtalon olisi voinut muuttaa askel, jota ei olisi astunut, ovi, jota ei olisi avannut, käsi, jota ei olisi kohottanut, niin kuka meistä ei olisi painiskellut turhaan, vailla voimaa ja vailla toivoa, kuilun täpärällä reunamalla, näkymätöntä voimaa vastaan ja voimattomalta tuntuvaa?

Tuulahdus siitä ovesta, jonka iltana muuanna avasin, oli sammuttava ainiaaksi onneni, niinkuin se olisi sammuttanut heikon lampun; ja nyt, kun sitä ajattelen, en saata sanoa, etten sitä edeltä tiennyt . . . Eikä kuitenkaan ollut mitään sen tärkeämpää, joka olisi johtanut jalkani yli kynnyksen. Saatoin kääntyä pois olkapäitäni kohauttaen, mikään ihmisjärjin selviävä syy ei voinut pakoittaa kättäni ovenkahvaan . . . Ei mikään ihmisjärjin selviävä syy, ei mikään muu kuin kohtalo.

*

Tämä näyttää vielä samalta kuin Oidipus-kohtalo, ja kuitenkin se jo on toista. Voisi sanoa että se on hänen kohtalonsa katsottuna ab intra, sisältäpäin. On salaperäisiä valtoja, jotka hallitsevat meissä itsessämme ja jotka näkyvät olevan sopusoinnussa vaiheidemme kanssa. Me kannamme kaikki vihollisia omassa sielussamme. Ne tietävät mitä he tekevät ja mitä he meillä teettävät; ja johtaessaan meitä siihen mikä tapahtuu, ne varoittavat meitä puolisanoin, liian vähän pysähdyttääkseen meidät tiellä, mutta kyllin saadakseen meidät itsesyytöksiin, sittenkuin on liian myöhäistä, ettemme tarkkaavammin kuunnelleet heidän epämääräisiä ja ilkkuvia neuvojaan. Minne he pyrkivät, nuo vallat, jotka haluavat meidän tuhoamme ikäänkuin he olisivat riippumattomia itselöitä eivätkä tuhoutuisi meidän kanssamme, vaikkapa ne elävätkin ainoastaan meissä? Mikä panee liikkeelle kaikkeudesta kaikki nuo kanssaviholliset, jotka elävät meidän verestämme?

Ihminen, jolle on lyönyt onneton hetki, on temmattu pyörteeseen, jota hän ei havaitse, ja vuosien takaa nuo vallat sommittelevat yhteen lukemattomia välisattumia, joiden täytyy johtaa tuohon välttämättömään tuokioon, määrättyyn pisteeseen, missä kyynelet häntä odottavat. Muistelkaa kaikkia ponnistuksianne ja aavistuksianne. Muistelkaa turhia avunsuonteja. Muistelkaa myöskin kaikkia sääliin heltyneitä hyviä asianhaaroja, jotka ovat yrittäneet teljetä teiltä tien ja jotka olette torjuneet luotanne tunkeilevina kerjäläisinä. He olivatkin arkoja siskopoloisia, jotka tahtoivat pelastaa teidät ja jotka poistuivat sanaa sanomatta; liian heikkoina ja liian pieninä taistellakseen tapahtuvaksi säättyä vastaan, Jumala tietää, kunne . . .

Onnettomuus on tuskin käynyt toteen, kun meillä jo on outo tunne, että olemme totelleet ikuista lakia; ja suurinten tuskiemme syleilyssä meidät palkitsee kuuliaisuudestamme jokin salaperäinen lohdutus. Emme omista itseämme milloinkaan läheisemmin kuin sinä päivänä, joka koittaa korjaamattoman katastroofin jälkeen. Tuntuu silloin kuin olisimme jälleen löytäneet itsemme ja kuin olisimme valloittaneet takaisin tuntemattoman ja välttämättömän osan olemustamme. Syntyy omituinen helpoitus. Päiviä sitten, ja miltei itse tietämättämme, sillä aikaa kuin saatoimme hymyillä kasvoja ja kukkasia nähdessämme, painiskelivat sielumme kapinalliset voimat kauhistavassa kamppailussa syvyyden partaalla, ja nyt, kun olemme sen pohjalla, kaikki hengittää vapaasti.

Ne kamppailevat siten, levähtämättä, meidän jokaisen sielussamme; ja me näemme joskus, mutta ottamatta sitä huomioon, sillä me avaamme silmämme ainoastaan vähäpätöisille asioille, varjon noista taisteluista, missä meidän tahtomme ei voi käydä välittäjäksi. Jos olen ystävieni seurassa, saattaa sattua että kesken puheen ja naureskelun jotain, mikä ei ole tästä tavallisesta maailmasta, yhtäkkiä kiidähtää yli jonkun kasvojen. Hiljaisuus, jolla ei ole aihetta, vallitsee samassa; ja kaikki katsovat, sitä tietämättään, tuokion aikaa sielun silmillä. Jonka jälkeen naurut ja sanat, jotka olivat karkonneet ikäänkuin pelästyneet sammakot suuressa lammissa, nousevat jälleen, sitä yltyneempinä, pintaan. Mutta näkymätön on, tässä kuten kaikkialla, kantanut veronsa. Jokin meissä on ymmärtänyt että joku taistelu oli taisteltu loppuun, että joku tähti nousi tai lankesi, että joku kohtalo juuri-ikään säätihe valmiiksi.

Se oli kenties valmiiksi säädetty; ja kuka tietää eikö taistelu ole

vain näennäistä! Jos avaan tänään sen huoneen oven, missä olen kohtaava ensimäiset hymyilyt murhetta, joka ei enää lopu, niin teen sitä tekoani paljoa kauemman ajan takaa kuin luulisi. Mitä hyödyttää viljellä minuutta, johonka meillä tuskin on mitään vaikutusvaltaa? Tähdestämme meidän tulee ottaa vaari. Se on hyvä tai paha; se on valju tai väkevä; ja meren kaikki voimat eivät siitä saisi mitään muutetuksi. Muutamat, jotka voivat luottaa siihen, leikkivät sillä ikäänkuin lasipallolla. He heittelevät sitä, panevat sen alttiiksi mihin hyvänsä; se palaa aina, uskollisena, heidän käsiinsä. He tietävät hyvin että se ei voi särkyä. Mutta on niin paljon muita, jotka eivät voi kohottaa yhtä katsetta omaansa kohti, ilman että se irtautuu taivaan kannelta ja putoo tomuksi heidän jalkoihinsa.

Mutta on vaarallista puhua tähdestä. On vaarallista jo sitä ajatellakin; sillä usein se on merkkinä siitä, että tähti on sammumaisillaan.

Näemme olevamme yön syvyyksissä ja odotamme mitä on tuleva. Ei ole enää kysymys tahdosta, olemme tuhat virstaa sen yläpuolella, ja vyöhykkeessä missä tahto itse on kohtalon kypsin hedelmä, Ei tule sitä valittaa; me tiedämme jo jonkun verran, ja me olemme saaneet ilmi muutamia onnensattuman tapoja. Me odotamme ikäänkuin linnunpyytäjä, joka ottaa vaaria muuttolittujen tavoista, ja kun huomaamme merkin ilmanrannalla saapuvasta tapahtumasta, niin tiedämme kyllä että se ei ole jäävä yksin, vaan että sen veljiä on parvittain laskeutuva samalle paikalle. Olemme havainneet epämääräisesti että erityiset ajatukset ja erityiset sielut näyttävät vetävän niitä puoleensa ja että on olentoja, jotka kääntävät pois niiden lennon, samoinkuin on toisia, jotka saavat ne saapumaan kaikilta neljältä tuulelta.

Tiedämme ennen kaikkea että eräät ajatukset ovat ylen vaarallisia, että uskoa silmänräpäys olevansa turvallisuudessa on kylliksi kutsumaan salaman alas, ja että onni on tyhjätila, johon kyynelet eivät vitkastele vierimästä. Jonkun ajan kuluttua me eroitamme myöskin niiden edut. Me huomaamme pian, että jos kuljemme muutamia askelia elämän tietä jonkun rinnalla veljistämme, niin sattuman tavat eivät enää ole samat; kun taas, toisen kumppanina, samanlaatuisia tapahtumia on säännöllisesti saapuva olemustamme vastaan. Teemme sen kokemuksen että on olentoja, jotka suojelevat tuntemattoman maassa, ja toisia, jotka siellä saattavat vaaraan; että on sellaisia, jotka tuutivat uneen, ja toisia, jotka herättävät

sen mitä on tulossa. Me aavistamme sitäpaitsi että asiat syntyvät heikkoina alussaan, ammentavat meistä voimansa ja että jokaisessa tapahtumassa on lyhyt tuokio, jolloin vaistomme ilmoittaa että me vielä olemme kohtalon valtiaita. Vihdoin muutamat uskaltavat vakuuttaa meille, että voi oppia olemaan onnellinen, että me, sikäli kuin tulemme paremmiksi kohtaamme ihmisiä, jotka hyvenevät, että olento, joka on hyvä, vastustamattomasti vetää puoleensa yhtä hyviä tapahtumia kuin hän itse, ja että kauniissa sielussa haikeinkin kohtalonsattuma muuttuu kauneudeksi . . .

Kenpä ei olekaan kokenut, että hyvyys antaa merkin hyvyydelle, ja että ne ovat aina samoja, joille uskoutuu, ja samoja, joita pettää? Jos sama tuska kolkuttaa kahdelle ovelle, jotka ovat vieretyksin, onko se vaikuttava samalla tavalla oikea- kuin väärämielisen huoneessa; ja jos olet puhdas, eivätkö silloin onnettomuutesikin ole puhtaita? Eikö se ole vastaisten vallitsemista että on voinut muuttaa menneisyyden muutamiksi hieman suruisiksi hymyiksi? Ja eikö tunnu siltä, että itse välttämättömyydessäkin voimme viivyttää tulemasta jotakin? Eikö ole uinumassa suuria kohtalonsattumia, jotka liian raju liikahdus herättää taivaanrannalta, ja tänään kohdannut onnettomuus olisiko se tullut tänään, jolleivät ajatukset juhliessaan olisi pitäneet liiaksi melua tänä aamuna? Siinäkö on kaikki, mitä viisautemme on saanut poimituksi tuosta pimeydestä? Kukapa uskaltaisi sanoa olevan näillä äärillä pätevämpiä totuuksia? Kuinka olleekaan, täytyy voida hymyillä, täytyy voida itkeä hiljaisuudessa hyvin nöyrällä hyvyydellä. Yläpuolelle kaiken tämän kohoaa vähitellen tämänaikaisen kohtalon puolihahmoittuneet kasvot. Pieni kaistale huntua, joka ne verhosi muinoin, on siirretty syrjään ja paljastuneessa osassa olemme tunteneet, ei ilman levottomuutta, toiselta puolen, niiden mahdin, jotka eivät vielä elä, ja toiselta puolen, kuolleiden mahdin. Pohjaltaan se on vain mysterion vetäytyminen jälleen loitommaksi. Me olemme tehneet suuremmaksi kohtalon jäisen käden; ja näemme kuinka vielä syntymättömien poikiemme kädet yhtyvät hämärässään esi-isiemme käsiin. Oli yksi toiminta, jonka uskoimme kaikkien vapauksiemme turvalinnaksi, rakkaus jäi viimeiseksi pakopaikaksi kaikille niille, jotka tunsivat liian kovasti elämän kahleiden painon. Tähän ainakaan, sanoimme itsellemme, tämän salaisen pyhäkön eristettyyn rauhaan, ei kenkään astu kerallamme. Tässä me voimme hengähtää hetkisen; tässä meidän sielumme vallitsee vihdoinkin ja se on valinnut vapaasti siinä mikä on itse

vapauden ydin. Mutta nyt, meille on sanottu että emme rakasta omaa itseämme varten. Meille on sanottu että itse rakkaudenkin pyhäköissä me tottelemme näkymättömän käskijäjoukon muuttumattomia määräyksiä. Meille on sanottu, että olemme tuhannen vuosisadan etäisyydellä omasta itsestämme, silloinkuin valitsemme rakastettumme, ja että sulhon ensimäinen suutelo on ainoastaan sinetti, jonka tuhannet kädet, jotka vaativat syntymistään, painavat sen äidin suulle, jota he halajavat. Ja toiselta puolen me tiedämme, että kuolleet eivät kuole. Me tiedämme nyt, että ne eivät enää ole kirkkojemme ympärillä, vaan kaikissa meidän asunnoissamme, kaikessa meidän elossamme ja olossamme. Ettei ole yhtä elettä, yhtä ajatusta, yhtä syntiä, yhtä kyyneltä, ei ole yhtä hiuketta saavutetusta tietoisuudesta, joka katoaisi maan syvyyksiin; ja että teoistamme tärkeimmän hetkellä meidän esi-isämme nousevat, ei haudoistaan, joista he eivät enää liiku, vaan oman itsemme pohjimmasta, missä he elävät ainaisesti.

Siten meitä vetää myötänsä menneisyys ja tulevaisuus. Ja nykyisyys, joka on meidän oma oloperustamme, vaipuu meren pohjaan kuten pikku saari, jota jäytää levähtämättä kaksi lepyttämätöntä valtamerta. Perinnöllisyys, tahto, kohtalo, kaikki sekoittuu pauhuisasti sielussamme; mutta kaikesta huolimatta ja kaiken yläpuolella on vallitsijana hiljainen tähti. Kiinnitämme väliaikaisia nimilippuja niihin jättiläismaljoihin, jotka sisältävät näkymättömän; ja sanat sanovat tuskin mitään siitä mikä täytyisi sanoa. Perinnöllisyys tai kohtalo itse on vain hukkunut säde tuosta tähdestä salaperäisen yön taivaalla. Ja kaikella on oikeus olla vielä paljon salaperäisempää. „Me nimitämme kohtaloksi kaiken mikä meitä rajoittaa“, on sanonut eräs tämän ajan suurista viisaista; ja senvuoksi meidän tulee osata olla kiitollisia kaikille niille, jotka tunnustelevat vavisten tietä rajoille päin. „Jos olemme raakoja ja barbarisia“, lisää hän, „niin sallimus ottaa raa'an ja barbarisen muodon. Kun me hienostumme, niin meitä kohtaavat iskut hienostuvat myöskin. Jos kohoamme henkiseen kultuuriin, niin antagonismi ottaa henkisen muodon.“ On kenties totta että meidän sielumme, sitä mukaa kuin se kohoaa korkeammalle, puhdistaa kohtalon; vaikkapa myös on totta että meitä uhkaavat samat tuskat, mitkä metsäläisiäkin. Mutta meillä on vielä toisia, joita he eivät aavista; ja henki kohoaa vain löytääkseen uusia. „Me nimitämme kohtaloksi kaiken mikä meitä rajoittaa.“ Koettakaamme ettei kohtalo olisi

liian ahdas. On kaunista kartuttaa tuskiansa, sillä se on laajentaa omaa tietoisuuttaan, joka on ainoa kohta missä tuntee elävänsä. Ja se on myöskin ainoa keino täyttää korkeinta velvollisuuttaan muita maailmoja kohtaan; koska todennäköisesti meille yksin lankee tehtäväksi kartuttaa Maan tietoisuutta.

„Ponsilauseita.“

1.

Ihminen, mi vimmastuu
on niinkuin villi-härkä:
sumussa silmä, auki suu,
ja selkä hiestä märkä.

Puskee ilmaa, puskee puuta,
puskee vaikka mitä;
ja jos yltäis sarvin kuuta
— puskis myöskin sitä!

2.

Politiikki — polemiikki?
Se on pirun keksintää,
siinä miehet tarttuu kiikkiin
niinkuin ketut kynsistään.

Siinä miehet mielevätkin,
viisahatkin villistyy,
veikot, vanhat ystävätkin
kiukkupäiksi pöllistyy.

Kaikki toinen toistaan haukkuu,
syyttää, solvaa, häpäisee;
aivot kiehuu, nyrkit paukkuu,
sana sanaa repäisee!

„Tuo on roisto!“ ja „tuo on konna!“
„Ja tuoss' on roiston veli!“
Vaan itse keikun ma viatonna
keskellä kehnon pelin . . .

3.

Näin kaikuu huuto maassa nyt
Utsjoelta — Hankoon saakka,
kun kaiken rauhan riistänyt
on kantamamme taakka.

Ei veljyt tunne veljeään,
ei sisar sisartansa,
ja veljesvainoon hirveään
jo särkyy Suomen kansa.

4.

Me vastalause pankaamme
siis politiikkaa vastaan,
mikäli vihan vereen se
nuolensa nurjat kastaa!

Mut eläköhön vapaus,
mi vetoo ihmisyyteen,
ja omantunnon luottamus
totuuden iäisyyteen!

Yks vain on peruslakimme
Suomessa pyhä meille:
ett' itsekkyyden tähden me
ei mentäis arvon teille.

Vaan että kilpenämme ain
Rehellisyys vain oisi,
jost ajan pommit kimmahtain
takaisin lentää voisi.

Voi häntä, joka hännystäin
käy virkamahdin maita!
Ja joka sisältänsä päin
on kansallensa saita!

Hän saakoon arvon minkä vaan
Ja vaikka kuorman kultaa:
ei konsaan saa hän kansaltaan
haudalleen muiston multaa!

5.

Niinp' on meidän mellakoissai
ollut monta mokomaa,
joiden sydänsopukoissa
poljettu on isänmaa.

Mutta aina muistakaamme
— mit' ei muistettavan näy —
ettei kaikki pettureita,
joita vastaan taisto käy.

Eihän kaikki, Luojan kiitos,
kenpä tutkii sydämet?
Keinot voivat olla heikot,
vaikk' on vahvat aikehet.

Yksi toivo, yksi tahto,
yksi yhteis-ihanne!
Vaikka myrsky kuinka vahtoo,
aallot käyvät — samanne.

Kajaanissa $^{3}/_{8}$ 1905.

Ilmari Calamnius.

Kirjallisuutta.

Eino Leinon runoudesta.

EINO LEINO, *Simo Hurtta.* Runoja Isonvihan ajoilta. Ensimmäinen sarja. Helsingissä 1904, Otava. 73 siv. 12:o. Hinta 1: 50.
— —, *Tatvi-yö.* Helsingissä 1905, Otava. 96 siv. 12:o. Hinta 1: 75.

Se kehityskausi, jolla nuo kaksi ylempänä mainittua runokokoelmaa osoittavat Eino Leinon olevan, todistaa hänen nyt olevan teknillisesti taiteensa kukkulalla. Ne ovat kumpikin muodollisessa suhteessa mestariteoksia. Kieli on ihmeellisen runsasta ja täyteläistä, säkeet rakentuvat valtaavan täysikaikuisina, tehoovat, mehevät loppusoinnut hyväilevät ja hivelevät mieltä ja korvaa, jokainen sana versoo niin alkuperäisellä teholla tuntoon, ja ajatus pukeutuu niin suppeaan ja lyhyeen, mutta samalla niin täyteläiseen, täyssointuiseen muotoon, että jokainen yksityinen kohta näissä runokokoelmissa valmistaa lukijalle eheintä taiteellista nautintoa. Ihmeellisellä notkeudella tottelee runojen muoto jokaista mielialan vivahdusta, siinä kalskahtaa miehekkäin uhma ja uhka, se väreilee syväkajasteisimpaa ajatusaavistelua, saattaa hetkeksi kirkastua syväsisältöisimmäksi ja täysimuotoisimmaksi mietelmäksi, jossa kuin kypsyneessä tähkässä piilee täyteläisintä, painoisinta elämänviisautta ja -kokemusta, samassa saattaa se vaihtaa värettä ja väilyä epämääräisinten utuisimpien mielialojen aavistuksellisessa häämyilyssä. Aina löytää runoilija jokaiselle mielialalle vastaavimman sanan ja vastaavimman säkeen, kuvat ja ajatukset sukeltavat hänen esityksessään esiin sanomattoman runsaina ja rikkaina ja täyteläisinä, ja saavat aina niin eheän ja hyväilevän täydellisen muodon, että on

niitä tuntiessa kuin seisoisi katsomassa jonkun suvisen suloisen lahden laineilua, joka lakkaamatta solahtelee uusiin ja uusiin, toistensa takaa esillesukeltaviin, aina pehmeisiin ja aina lämpimästi loiskahteleviin aaltokuhahteluihin. Lyhyesti: näissä kokoelmissa on yksityiskohtaisesti katsoen kaikki suoritettu täydellisellä tekotavan taituruudella, runoilija hallitsee täydellisesti kanneltaan, hän saa sen kielet soimaan missä väreissä hän tahtoo, ja on tämä hänen kantelensa soinnultaan ihmeellisen rikas ja puhdas ja hyväilevä.

Mistä nyt johtuu sentään, etteivät nämä runokokoelmat sittenkään herätä mielessä sitä rajatonta riemastusta, jota niiden luulisi herättävän, kun katselee niiden näitä kaikkia erinomaisia ansioita? Jo lukiessani „Helka-virsiä", jota pidän Eino Leinon tähänastisen runouden eheimpänä tuotteena, ihmettelin tätä samaa. Siinäkin oli muoto täydellinen, ikinä ei ollut suloinen kielemme kaikunut sointuvampana ja täyteläisempänä kuin siinä, jokainen sana ja jokainen säe, jokainen kuva ja jokainen ajatus olivat itsessään luodut alkuperäisimmästi muodostavalla voimalla, jokainen runo muodosti ihanan täysrakenteisen kokonaisuuden, kaikki siis oli yksityiskohdissaan täysvalmista taidetta, mutta sittenkään ei kirja kokonaisuudessaan täyttänyt mieltä sillä syvällä riemastuksella kuin olisi odottanut. Kirja ei vallannut mieltä, ei kaikkine täydellisyyksineen ja erinomaisuuksineen hykähdyttänyt kuin uudella hedelmöittävällä maailman- ja elämännäkemyksellä meitä, jäi sen suhteen ainoastaan etäisempään, ihailevaan, kaikkia sen ansioita kiitollisesti ja tunnustuksella arvioivaan suhteeseen. Jo silloin koetin itselleni selvittää syitä tähän mielestäni outoon asianhaaraan. Nyt, luettuani nämä kaksi viimeistä Eino Leinon runokokoelmaa, olen yhä selkeentynyt tässä tunteessani, ja luulen nyt jo voivani selittää syytkin tähän verrattain kylmään suhteeseen, johon lukija jää Eino Leinon muodollisesti mestarilliseen runouteen nähden. Tuntuu nimittäin minusta kuin puuttuisi Eino Leinon runoudelta, sillä asteella kuin se nyt on, syvempi ihmisellinen keskitys. Hänen runoutensa ei ole irtautunut voimakkaan sisällisen käynnin hedelmänä hänen personallisuudestaan. Siinä saattaa kimallella ja säteillä kaikenlaista syvää ja voimakasta ja kaunista, saattaa hän saada sanansa kimaltamaan syvämielisintä elämänviisautta, uhmakkainta miehuuden ryhtiä, aavistelevinta kauneudensointia, mutta kaikki tämä syvällisyys, miehekkyys ja kauneus on vain kuin jonkinlaista kangastelua, sateenkaaren välkkyilyä ilmassa, jota kyllä hyväillyin silmin katselee, ja jota ihmettelee ilmaan piirtyväksi, mutta jonka todelliseen olemassaoloon ei oikein usko, ja josta ei saa mitään syvää, ehdottomasti vakuuttavaa vaikutusta sieluunsa; tuo kaikki ulkonainen uhmakkuus uhkaa joka silmänräpäys haihtua teennäiseksi mahtipontisuudeksi, kaikki tuo syvällinen elämänviisaus uhkaa raueta sanojen lumohelinäksi, ja kaiken tuon kangastelevan kauneusväreilyn

pelkää lähemmin katsoen särkyvän kuin ihanasti väreilevä vesikupla. On kuin ei olisi tuon kaiken kauniin alla mitään kokonaista, sentraalista, josta se saisi sisällisen vakuuttavan voimansa, sen takana ei tunnu mikään patounut keskittynyt personallisuus, jonka ylenkukkuraisen sielunsisällisyytensä pakosta olisi täytynyt etsiä ja löytää vapahduksensa näiden kauneuksien ilmoille luomisessa. Puuttuu tältä runoudelta ikäänkuin syvän ja voimakkaan sisällisyyden auktoriteetti, ei antaudu uskolla ja vakuutuksella sen vaikutettavaksi, eikä se aukaise tämän uskon voimalla sisällisintä ihmistä.

On nimittäin minulla semmoinen käsitys, kuin pitäisi jokaisen syvimmästi ja valtaavimmasti vaikuttavan taideluoman olla ikäänkuin luojansa kypsyneimmän elämäntunnon muodoksi toteutus, jotakin semmoista, jossa hänen sisällisen elämänsä tiheys ja runsaus koko sisällyspitoisuudessaan ja voimassaan velloo ja värjyy ja siitä kaikessa läsnäolevana välittömästi tarttuu hedelmöittämään lukijan tai katsojan sielunelämää. Saadakseni selvemmäksi, mitä tällä tarkoitan, pyydän käyttää konkreettista esimerkkiä, ja käytän semmoisena suurimpia mitä kirjallisuuden alalla on esitettävissä. Tarkoitan että jokaisen suurimman luoman pitää sillä tapaa olla luojansa sisällisen kypsyyden ja ikäänkuin kokonaisen sisällisen kehityskauden paljastus kuin oli esim. nuorella, kaikkea sensitiivisen nuoruuden käyntiä ja kärsimystä potevalla Goethellä hänen kärsimys- ja rakkausvärjyisä Wertherinsä, kuin oli kypsyneellä, mutta kaikella verekkäällä eroottisella miehuuden voimalla elämän kaikkeutta syleilyynsä sulattamaan pyrkivällä Goethellä hänen kaikki elämän syvyyssävyt allaan kätkevä Faustinsa, kuin oli selkeentynyneimpään tyyntyneimpään miehuuteen kypsyneellä Goethellä hänen kaikkea rauhaista, asettunutta elämän- ja ihmisenymmärtämistä heijasteleva Wilhelm Meisterinsä. Tarkoitan siis, että taiteellisen luoman, jotta sillä olisi suurin ja syvin ja ihmisellisesti valtaavin vaikutus, tulee olla kuin luojansa kokonaisen sisällisen kehityskauden eruptiivinen paljastus, jossa koko hänen elämäntuntonsa pohjaansa myöten, ja kaikessaan samaa kypsäksi käynyttä sisällisyyttä esillekamppailevana, puhkee esiin. Vasta tällainen luoma, jossa sen luojan koko pakahduttavan rikas muotoihin ja sanoihin pakkauva sisällisyys on saanut muodon ja toteutuksen, voi vallata lukijan tai katsojan sisimmän sielun, ja täyttää hänet hedelmöityvällä sielunkäynnillä ja sisällisen rikastuminen rajattomalla riemulla.

Nyt ei mielestäni Eino Leinon runous, jos sitä täten taiteellisen liikutuksen ja vaikutuksen korkeimpain vaatimusten valossa katselee, ole tällaista kypsähtäneen sielun itsensä toteutusta. On kuin ei olisi hän tullut luomiinsa patouneen, kukkuralleen kohonneen sisällisen elämän esilletulvimispakosta, joka välttämättä ajaisi häntä keventämään sisällisyytensä tiheyttä suuriin, elämäpitoisiin, ja elämäpitoisuudellaan järkyttäviin

luomiin, vaan kuin olisi hän tullut luomiinsa enemmän kirjailua ammattinaan harjoittavana taiteilijana, jolla nyt kerran on sanonnan mahti vallassaan, ja joka sitten sitä mahtiaan taiturina käyttelee, huolimatta siitä, onko hänellä ihan tosinta ja syvintä ja omaksikypsyneintä sanottavaa sanottavanaan. Hän ei runuodessaan vaikuta niinpaljon väkeviä sisällisiä herätyksiä eläneenä, ja niitä herätyksiä toisissa sytyttävänä ihmisenä, kuin taiteensa muodollista puolta mestarillisesti hallitsevana taiturina, hän on enemmän suuri taiteilija, kuin syvä ihminen. Se on juuri tämä, joka aiheuttaa sen etäisemmän, ainoastaan muodollisen ihailun, jonka mielestäni Eino Leinon runous herättää. Siinä ei löydä personallista uskoa ja vakaumusta; se kimaltaa vain, mutta ei pala ja sytytä, siinä on taitoa, mutta ei sisällystä, se hyväilee, mutta ei sisällisesti riemastuta, sitä ihaiee, mutta siihen ei usko. Tuntuu kuin olisi runoilija itsekin selvillä tästä runoutensa laadusta, ainakin on hänellä silloin ollut sormensa runouslaatunsa valtimolla, kun hän on laulanut laulunsa „Tuulikannel“, jonka alkuvärssy kuuluu:

»Muut sydämen saivat, ma kantelen
muut murehti, nautti, ma en, ma en,
en kurja ma elää, en kuolla voi,
kun sykä ei syömeni, soi, vaan soi!»

Mistä nyt olisi etsittävä syy siihen, että Eino Leinon runous ei muodollisen mestaruutensa ohella sisällä syvää ja suurta elämänpitoisuutta? Olisiko syy siihen etsittävä hänen, varsinkin lyyrilliseksi runoilijaksi suunnattomasta tuotteliaisuudestaan, joka aikaisimmasta nuoruudesta ehtymättömänä kummuten hänestä, ei olisi sallinut kertyä hänessä sitä pidätetyn suletun personallisuuden patounutta voimaa, josta yksin täydellinen, sisällyspitoinen elämänkäsitys voi kypsyä ilmi? On nimittäin ihmisen sisällinen elämä erinomaisen arkatuntoinen pyhättö, kaikki syvä ja suuri ja sisällyksellinen siinä muodostuu pyhitetyssä eristetyssä hiljaisuudessa, ja vaatii oman rauhoitetun kypsyntäaikansa. Saattaa siis olla, että liian äkkiä ja liian keveästi tuotantoon antauminen voi laskea haihduksiin ne ainekset, jotka pyhemmässä rauhassa itseen suljettuina voisivat keräytyä ja kypsyä syväksi hengenkäynniksi, josta sitten voisi herätä esiin suuri täyssisältöinen hengenluoma. Saattaa olla, että ihminen voi liian kevyellä ja alttiilla tuotantoon antaumisella tuhlata itsensä, ennenkuin hän on kypsynyt syvimpään itseyteensä, että hän voi ikäänkuin tuhlata itsestään oman itseytensä ainekset. Onhan ainakin niin, että missä ikinä syvää ja suurta muodostuu, muodostuu se hiljaisuudessa ja maailman silmiltä salassa, ja vasta kun syntymisen hetki on tullut, kirpoo se esiin kaikessa pyhässä koskemattomassa ihanuudessaan. Ehkä nyt on se, että Eino Leino on liian aikaisin joutunut yleisön eteen, jolloin hän ei vielä

ollut valmis, elämän summattomuutta kaikilla herkän taiteellisen mielensä aisteilla itseensä imenyt, ja syvässä rauhassa omaksi personallisuudekseen sulattanut mies, ehkä on se jollakin tapaa ikäänkuin häirinnyt hänen sisällistä personallisuudeksi muodostumisprosessiaan, ja ehkä on tätä liian aikaista esiintymistä seurannut yhtämittainen forseerattu tuotteliaisuus, joka on pakoittanut hänet kohta, kun hänen rikas ja vastaaaottokykyinen mielensä on saanut jonkun vaikutuksen, kohta antamaan sen soida runoksi, antamatta sen rikastuttavana ja tiheyttävänä syvänä laskeutua elämäntuntonsa pohjalle, ja siellä kypsyä hänen personallisuuteensa, ehkä on juuri tämä aiheuttanut sen, että niin rikas kuin nähtävästi Eino Leinon mieli on, ja niin herkkä ja taiteellisesti vastaanottokykyinen kuin koko hänen luonteenlaatunsa kaikesta päättäen onkin, hän ei sentään ole kehittynyt ja keskittynyt siksi syvästi ja voimakkaasti ihmiselliseksi personallisuudeksi, kuin hänellä nähtävästi olisi ollut mahdollisuus tulla. Koskettelen tällä, mitä tässä puhun, ihmisellisen muodostumisprosessin salaisia ja hämäriä kohtia, enkä sentähden tohdi mitään varmaa väittää, esitän tämän vain ikäänkuin yhtenä selitysmahdollisuutena sille, miksikä Eino Leinon runous, jolla mielestäni olisi niin suuret edellytykset kohota suurimpaan taiteelliseen vaikutukseen, miksikä se sentään syvemmin ihmisellisesti jää minusta kuin tehottomaksi, ja värjyvintä hedelmöityvintä sisällisyyttä koskemattomaksi.

Koetettuani tässä lausua muutamia yleisiä mietelmiä Eino Leinon runouden nykyisen kehityskannan johdosta, voin verrattain lyhyesti esittää sanottavani nyt puheena olevasta kahdesta teoksesta. „Simo Hurtta“ on kokoelma kuvaelmia Isonvihan ajoilta, joita yhdistää toisiinsa kertomus Simo Hurtan, Simo Affleck'in, kruunun arentimiehen sorrollaan ja korskalla tylyydellään herättämästä talonpoikaiskapinasta Pohjoiskarjalassa Isonvihan aikoina. Mikään varsinainen kertovainen runoelma ei kirja kuitenkaan ole, on enemmän kokoelma samanaikuisia tapahtumia kuvaavia ballaadeja. Simo Hurtta, joka heti kirjan ensi runossa erinomaisella vauhdilla ryöpsähtää eteemme kaikessa karskissa uhmakkaassa menossaan, ei kuvauksen edeten enää kertaakaan astu sillä välittömyydellä eteemme kuin tässä ensi runossa, ei ainakaan hänen kuvansa edempänä kirjassa saa mitään syventävää ja täydentävää piirrettä, joka vetäisi hänet ihmisellisesti lähemmälle meitä. Tämä juuri että kirjan pää- ja nimihenkilö enemmän pysyy ikäänkuin ulkoisessa mahtipontisessa teatteriposé'ssa, upeillen aina samassa karskissa uhma-attityydissä, milloinkaan syvemmin ihmisellisesti aukenematta nähtäväksemme ja ymmärrettäväksemme, aiheuttaa ettei kirjalla ole oikeata koossapitävää runkoa, vaan että se särkyy yksityisiksi, jos kohta ansiokkaiksikin runoelmiksi. Runoilija ei ole luonut häntä ihmiseksi, joka eläisi elämänsä edessämme, jonka koko olo tulvisi tunnettavaksemme, ja jonka elämän nousut ja laskut välittömästi vavah-

duttaisivat tuntoamme, hän on nähnyt hänet ainoastaan jonkinlaisen bengaalisen ramppivalaistuksen häikäisevässä valokehässä, jossa jokainen liike ja teko saavat omituisen suurekkaan ilmeen ja ryhdin, mutta jossa ihmisellinen, verekäs olemistäyteläisyys hälvenee kokonaan varjoihin. Kirjan toisetkin henkilöt ovat kuvatut samalla tapaa erittäin tehoisin ulkoisin piirroksin, ja asetetut kaikki erinomaisen vaikuttavaan valaistukseen, mutta niiltäkin puuttuu syvempi, elämää sykkivämpi, ja elämäksi liittyvämpi sisältöisyys. Onkin sentähden kirjaa lukiessa, kuin olisivat kaikki sen henkilöt luodut jonkinmoisella kuvaelmamielikuvituksella, joka ne kohta asettaa kiitollisimpiin ja vaikuttavimpiin asentoihin ja ryhmiin, ja antaa meidän nähdä ne silmänräpäyksen kestävässä valaistuksessa juuri tässä silmäänpistävässä ryhmityksessä, mutta kuin puuttuisi kuvaukselta syvempi draamallisuus, joka kokoaisi kaikki nuo loistokkaat yksityiskohdat kokonaiseksi valtaavaksi elämän- ja tapaustenvirraksi, jonka yhtenäisestä juoksusta kaikki nuo yksityiskohdat sisällisen pakon vuoksi ja sisällisistä syistä kumpuaisivat esiin. Juuri tästä syystä nyt, ettei kirjassa henkilöt ole nähty ja esitetty sisällisesti kehittyvinä kokonaisuuksina, särkyykin kirja yksityisiksi runoiksi, joilla ei ole muuta sisempää yhteyttä keskenään kuin että ne kuvaavat samanaikuisia tapahtumia. Saattaisi kuitenkin olla, että tämä yhteinen tapahtumain sarja, jos edessämme olisi kokonainen kirja, pyöreytyisi eheäksi ja kokonaiseksi ajankuvaukseksi, mutta nyt, kun kirjasta, kuten alkulehdellä sanotaan, on käsiteltävänämme vasta runojen ensimäinen sarja, ei tämä eepillisempi ajankuvauskaan pääse tehoonsa. Ja niinpä siis tämä kokoelma, semmoisena kuin se nyt on edessämme, ei sisällisistä syistä, eikä ulkonaisesti muodostu miksikään kokonaisuudeksi, vaan on oikeammin katsottava sikermäksi runoja, jotka kukin yksityisenä teelmänä saattavat olla hyvinkin ansiokkaita. Mainitsin jo alkurunosta „Häät Hovilassa“, jossa meille erinomaisella vauhdilla esitetään Simo Hurtta itse. Tämä runo on karskilla uhmakkuudella kirjoitettu ballaadi, joka on asetettava parhaimpien rinnalle „Helkavirsissä“. Samoin on esim. „Vornan virsi“ itsenäinen ja eheästi rakennettu kertoelma, joka on piirretty Gallénmaisella tyylitysvoimalla ja ryhdikkyydellä.

Ylipäätään on tuskin tarpeen käydä yksityiskohdittain mainitsemaan erikoisia runoja kokoelmassa. Riittää kun sanoo, että kirja yksityiskohdiltaan on kauttaaltaan tasapinnassa Eino Leinon aikaisemman runouden kanssa. Kieli kajahtelee yhtä täyteläisenä ja tuoreena ja voimakkaana kuin koskaan ennen Eino Leinolla, kuvat soluvat notkeina ja alkuperäisinä ja ihmeellisen tyylikkäinä esiin, runot kokonaisuudessaan rakentuvat suppeiksi täysvoimaisiksi kokonaisuuksiksi. On esimerkiksi ihmeellinen nautinto lukea ääneen itselleen noita värssyjä, joissa kieli hyväilee ja hivelee mieltä ja korvaa, tuo kaikki runsaus ja versous ja veh-

mas pehmeys ikäänkuin ihan aistittavasti häilyy ja notkuu tuntoon. Kaikki on niin runsasta, soljuvaa; karahtakoon runohepo korskasti pystyynkin ja heilahuttakoon uhkaavasti tuuheata harjaansa, aina huppelehtivat sanat täyteläisinä ja hyväilevinä kuvaukseksi. Luonnonkuva toistaan kauniimpi liukuu mielikuvitukseen, ajatus toistaan kangastavampi häilyy mieleen, yhtäpäätä sujuu runo yhtä keveänä ja notkeana telojaan. Kaikki, mitä Eino Leinon runoudessa aina on kiitetty, ja mitä siinä aina on kiitettävä, on siis tässäkin kokoelmassa kaikella tehollaan läsnä. Sen suurin puutteellisuus on taas siinä, ettei siitä voi sanoa juuri mitään enempää. Eino Leinon runous on nimittäin kehittynyt siksi korkealle asteelle, ettei se enää herätä oikeata riemastusta, ellei se sekä sisällisesti että ulkonaisesti ole valmiinta, täyspainoisinta taidetta, hän on kohonnut taiteessaan niin korkealle, että vaatii jokaisen hänen teoksensa olemaan suuren sisällistä sielua järkyttävän ja hedelmöittävän teon. Semmoinen ei „Simo Hurtta“ ole, ja vaikka se joka yksityisessä säkeessään onkin teos, jommoista ei yksikään toinen suomalainen pystyisi rakentamaan, niin ei sitä kuitenkaan, Eino Leinon luomana, tervehdi ehdottomalla ihastuksella.

Toisesta puhuttavanamme olevasta runokokoelmasta, tänä kevännä ilmestyneestä „Talvi-yöstä“, tahtoisin sanoa melkein samaa kuin „Simo Hurtasta“. Siltäkin puuttuu eheää yhtenäistä kokonaisuutta, ja senkin ansiot ovat erinomaisesti käsitellyissä yksityiskohdissa. Tietysti en lyyrillisestä runokokoelmasta puhuessani tarkoita mitään ulkonaista kokonaisuutta, vaan tarkoitan kokonaisuudella tässä yhteydessä sävyn yhtenäisyyttä ja eheyttä. Kuvittelisin ihaninta lyyrillistä runokokoelmaa semmoiseksi, jossa runoilija on antanut koko sisällisen elämänsä kaikissa laineilevissa väreissään tulvehtia runoikseen, jossa ikäänkuin kokonaisen ihmisen sisällisyys on saanut muodon, ja jossa siis tämä sisällisen elämän kokonaisuus muodostaa sen yhtenäisyyden, joka pitää kirjan koossa, ja antaa sille eheän ja täyden henkisen teon valtaavan tehon. Nyt puuttuu mielestäni Eino Leinon tältä runokokoelmalta tämä sisällisyyden yhtenäisyys ja eheys. Siinä ei jokainen runo ikäänkuin syvennä ja täydennä toisensa vaikutusta, ne eivät ole saman, ilmaumaan pyrkivän, kukkuraansa asti täyden mielenkäynnin esille puhkeamista, joka sitten eri sävyissään esille tuotuna sinfoonisesti valtaavana järkyttäisi koko lukijan sisällisen elämän. Kuvittelen, että jos olisi tässä runokokoelmassa jokainen runo esimerkiksi sen sävyn kokonaisesti ja kaikessa pontevassa syvällisyydessään ilmikypsyttämistä, kuin nyt häilyy siinä esimerkiksi runojen „Talviyö“, „Iku-Turso“ ja „Niin olekin maani matka —“ pohjana, niin voisi tämä runokokoelma vaikutukseltaan olla syvimpiä ja herättävimpiä, mitä Suomen runoudessa ikinä on luotu. Tarkoitan että tällä tapaa joku elämällisen tuntemustavan kokonaisuus pohjaansa myöten ja

kaikessa sisällisyytensä värähtelevässä runsaudessa esitettynä välttämättä valtaisi, ja ikäänkuin täyttäisi rajattomalla rikastumisen ja hedelmöitymisen riemulla jokaisen sille aukenevan ihmisen. Ja kuvittelen, että juuri se sävy, joka yllämainitsemissani runoissa hakee ilmaisuaan, olisi voinut, jos se olisi saanut tulvehtia esiin kaikessa, kokonaisuudellaan vaikuttavassa ja valtaavassa rikkaudessa ja runsaudessa, olisi voinut olla runokokoelmalle sinä sisäisenä kokonaisuutena, joka olisi antanut sille suuren sielullisen teon ihanuuden ja merkityksen. Nyt ei se sävy, joka niillä on pohjana ja joka täydellisesti tulvehtiakseen esiin olisi tarvinnut saada kasvaa kuin kosmisena, kokonaisia tunnemaailmoja värjyvänä runsautena tuntoomme, nyt ei se sävy pääse ilmenemään meille kuin irtonaisina yksinäisinä tunnesirpaleina, joiden vaikutus niidenkin häviää ja häiriytyy kaikkeen muuhun helkkeeseen ja helinään kirjassa. Tuntuu, kun huomaa tämän, kuin puuttuisi kirjailijalta syvällinen konseptsioni-voima, joka antaisi hänelle mahdin yhdellä näkemyksellä upottautua tunne-elämän kokonaisuuteen ja antaa tämän tunne-elämän kokonaisuuden sitten kaikissa toinen toisiaan edellyttävissä ja toinen toisiaan vahvistavissa väreissä ja vivahduksissa velloa ja kummuta taiteensa muodoiksi.

Kirjalta siis mielestäni puuttuu syvempi sisällinen kokonaisuus. Mutta jos jättää tämän kokonaisuusvaatimuksen syrjään, on tästäkin kirjasta melkein pelkästään hyvää sanottavana. Tämäkin kirja, ellei se valtaavana sielullisena tekona järkytäkkään ja riemastutakkaan mieltä, on yksityisissä kohdissaan hyväilevintä helkkyvintä runoutta. Tässäkin kokoelmassa voisi melkein jokaisen säkeen esittää esimerkkinä erinomaisesta sanonnan suloudesta ja täyteläisyydestä. Ei kuitenkaan ole tässä kokoelmassa mielestäni siinä määrässä yksityisiä eheitä ja täysmuotoisia runoja kuin esim. „Kangastuksissa“. On kuin eivät olisi nämä runot täydellisellä välittömyydellä sukeltaneet muotoonsa, niissä on yksityisiä loistokkaita kohtia, mutta runojen kokonaistunnelma ei aina ole ihan ehyt. Viittaan vain semmoiseen runoon kuin esimerkiksi „Karavaanikuoro“, jonka kaksi ensimäistä värssyä ihmeen valitulla sanan- ja muodonkäytöllä loihtii eteemme eheimmän ja täysinäisimmän kuvan, mutta täten hereille helähytetty akkordi jää kehittämättä ja viemättä täyteen nousuunsa ja loppuunsa runon keski- ja loppuosassa, runoilija ikäänkuin luiskahtaa herättämästään sävellajista, ja antaa, ikäänkuin väsähtyen kesken, runonsa luisua ihan toiseen pintapuolisempaan ja semmoiseen, jota alkuvärssyt eivät ollenkaan ole valmistaneet, jatkoon ja loppuun. Jotain samanlaista muodostamisvoiman keskenherpoumista ilmaisevat useat muutkin kokoelman runot. Tuntuu kuin loisi runoilija ikäänkuin joku suuri musiikkitaituri, jonka käsien alta yhtäpäätä helähtelee mitä soivimpia sävelaiheita, mutta joka ei anna itselleen aikaa jättäytyä

kehittämään kaikkea näissä herättämissään sävelissä piilevää sisällisyystäydellisyyttä esiin, hän ikäänkuin laimenee kesken keksimiinsä aiheisiin, ja jättää ne vain kuin hetken improvisatsioneina ilmaan helkkyilemään, syventämättä niitä aiheen ytimeeen vajottauneella luomis- ja esillekehittämistyöllä kaikkeen sisälliseen voimaansa ja täydellisyyteensä. Näissä runoissa on yksityiskohtaista taituruutta, mutta ei syvimmän ja ankarimman taiteen sisälliseen kokonaisuuteen ja eheyteen pyrkimystä.

Olen tässä nyt pitkälti ja ankarasti, monen mielestä ehkä liiankin ankarasti arvostellut Eino Leinon runoutta semmoisena kuin se näissä kahdessa puhuttavinamme olevassa runokokoelmassa eteemme astuu. Olen arvostellut ankarasti, sillä arvelen, että Eino Leino on niin suurilahjainen runoilija ettei hänestä voi hänen arvonsa ja ansioittensa mukaisella tavalla puhua, ellei häntä arvostele suurimpain vaatimusten mittapuulla. Ja tällä mitalla arvosteltuna on hänen runoudestaan mielestäni puhuttava niin ankarasti kuin tässä olen tehnyt. Suomalaisen kirjallisuuden vuoksi soisin, että ensikerralla, kun tässä aikakauskirjassa Eino Leinon runoudesta puhutaan, siitä saisi puhua valtaavan ja ehdottoman riemastuksen sanoilla. Ja siksipä soisin, että ensi kerran, kun Eino Leino uuden luoman luo, hän saisi tilaisuuden ja rauhan kokoutua siihen kaikella sisällisen elämän voimalla, ja että hän siinä luomassa voisi luoda ilmi syvän ja kokonaisen mielen syvimmän ja kypsyneimmän käynnin. Ei ole yhdellekään suomalaiselle suotu sitä sanonnan täyteläistä mahtia ja sitä muodon nuorekasta notkeutta kuin Eino Leinolle; suokoon siis elämä Eino Leinolle ja suomalaiselle kirjallisuudelle sen suurimman lahjansa, että se uurtaisi syvimmät vakonsa tämän runoilijan sieluun, ja sallisi hänestä tulla sen, miksi hänellä on niin monet ja suuret edellytykset: suomalaisen kantelen ihanimmaksi helähdyttäjäksi.

V—r K—i.

Kertomuksia ja kuvauksia.

HILJA HAAHTI, *Kesätoverit.* Meren säveliä. Helsingissä 1905, Otava. 244 siv. 8:o. Hinta 2: 75.

Neiti Hilja Haahden kirjallinen käännyttämisinto, joka jo „Israelin tyttärissä“ oli saavuttanut huomattavia tuloksia, on tässä hänen viimeisessä teoksessaan päässyt aivan valloilleen. Edellisellä oli kuitenkin kirjallisiakin ansioita, jotka panivat jotain toivomaan, vaikka kyllä siinäkin henkilöt jokseenkin nuotin mukaan kääntyivät — jollen väärin muista — useimmat väärästä uskostaan oikeaan. Mutta tässä tuo käännyttäminen on suoritettu niin kankeasti, tarkoitusperä on niin kouraantuntuva ja

henkilöt toimivat niin ilman mitään psykologista syvennystä ja taiteellista motiverausta, että joutuu epäilykseen, onko kirja oikeastaan luettavakaan kaunokirjallisuuteen. Se on ehkä mielemmin lämmöllä ja innostuksella kirjoitettu sekä valaisevilla esimerkeillä varustettu kehoitus nuorisolle antautumaan merimieslähetyksen palvelukseen. Tällainen tarkoitus tuntuu näillä „meren sävelillä“ ehdottomasti olevan ja ne voivat ehkä siinä suhteessa tehdä tehtävänsäkin. Mutta niin ollen jäisivät ne minun arvosteluni ulkopuolelle. Tahdon kuitenkin ylläolevan tueksi huomauttaa muutamista seikoista.

Kertomuksen henkilöistä, jotka enimmäkseen ovat sangen pintapuolisesti skitseerattuja, on paronitar Mailis von Stern uskonnollisessa suhteessa heti alusta asetettu siksi keskustaksi, josta hapatuksen sitten pitää levitä ympäristöön. Pojista vanhin onkin jo luonteeltaan niitä „tyynen lammen“ miehiä, joka on lähinnä äitinsä vaikutuksen alaisena, ja hapuilemisen perästä hän löytää oikean uransa: hän rupeaa merimiespapiksi. Nuorin poika, perheen surunlapsi, ei tahdo alussa oikein ottaa kuuleviin korviinsa äitinsä opetuksia, mutta lopussa tekijä on saanut hänet jo niin pehmitetyksi, että lukijassa ehdottomasti herää se vakaumus, että hänkin olisi seurannut vanhemman veljensä esimerkkiä, jolleivät aallot ennen olisi ennättäneet niellä häntä. Paroni itse ei vielä kertomuksen alussa „osaa rukoilla“ (siv. 9), mutta ennenkuin loppuun ehditään, on hänen parempi puolensa saanut hänelle senkin asian selvitetyksi. Sirkku näyttää ensin muutamia itsenäisyyden oireita, mutta sitten hänkin talttuu, ja Liinu, nuoremman paronin mielitietty, on alusta alkaen paronittaren holhokkeja. Pienenä kalastajatyttönä leikkii hän ensin kesäisin nuorten paronien kanssa ja viimein, kun tapaamme hänet, hän esiintyy laulajattarena merimieslähetyksen rukoushuoneessa Hampurissa. Paitsi sitä, että tuo kovasydäminen paroni on saatettu siihen tilaan, että hän epäilemättä uhraa osan suurta omaisuuttaan merimieslähetyksen hyväksi, ulottuu paronittaren vaikutus koko Valkaman kalastajaköyhälistöönkin, ja aika ei nähtävästi saata olla kaukana, ennenkuin hän ja paroni yhdistetyin voimin ovat käännyttäneet kaikki alustalaisensa. Onhan sitä siinäkin yhden kertomuksen osalle.

Ja sittenkin, aihehan itsessään ei olisi hylättävä, jos vain sitä olisi yritetty hiukankaan syvemmin psykologisesti perustaa ja taiteellisesti suorittaa. Mutta, niinkuin sanoin, henkilöt ovat enimmäkseen skitseerattuja kuvia ilman verta ja lihaa, niillä on elämän ihomaalia poskillaan, mutta niiltä puuttuu luonnollinen elinvoima ja todellinen terveys. Totuutta heissä ei ole. Kaikki nuo paronit ja kalastajat ovat vain korukuvia, joita tekijä on tarvinnut tehdäkseen aatteensa, tarkoitusperänsä muka elävämmäksi ja maukkaammaksi. Kirjallinen puoli tässä teoksessa tekee kokonaan ulkonaisesti teatterimaisen vaikutuksen.

Ja tyyli, jos siitä oikeastaan voi puhuakaan; jotakin niin heikkoa, kehittymättömän alkuperäistä, tekisipä mieli sanoa konventtimaista, kuin varsinkin kirjan alkupuoli on, en ole moneen aikaan taas lukenut. Siinä on jotain kovin kankeata, epätodellista, joka ei onnistu ilmituomaan sitä, mitä tarkoitetaan. Vertailut ovat usein sangen vähän omaperäisiä, henkilöjen luonnekuvaus usein liioiteltua, joten se siis harvoin oikeaan osuu. Tekijältä on merkillisesti puuttunut kyky tehdä kerrottavaansa havainnolliseksi. Esimerkkinä mainittakoon esitys alussa oloista Valkamassa ja myöhemmin merimiesten elämästä ja oloista suurissa satamakaupungeissa — johon kertomus joksenkin aiheettomasti eksyy, — josta tuskin saa mitään selvää, totuuden voimalla vaikuttavaa, havainnollista kuvaa. Nähtävästi se tekijälle itselleenkin on ollut jotain kirjasta opittua, jota hän tässä kertoo, eikä mielikuvitus ole jaksanut täyttää sitä, mitä silmä ei ole nähnyt eikä tunne kokenut.

Nämä neiti Haahden „Kesätoverit“ ovat siis mielestäni täydellinen taka-askel „Israelin tyttäristä“. Surullista on, jos tekijän rajoitettu ajatus- ja tunne-elämä todellakin on ehkäisevä häntä pääsemästä vapaammille vesille ja luomasta kirjallisesti kypsyneempää ja arvokkaampaa kuin tämä viimeinen tuote.

A. H. B.

Taidekirjallisuutta.

WENTZEL HAGELSTAM, *Axel Gallén.* Tutkielma. Suomentanut Helmi Setälä. Helsingissä 1904, Otava. 73 siv. 4:o. Hinta 3: 25.

Kaikista suomalaisista taiteilijoista suomalaisin sekä samalla myöskin taiteilijaluonteeltaan voimakkain ja omintakeisin, vieläpä taiteelliseen tuotantoonsa nähden monipuolisinkin on kieltämättä Axel Gallén. Mitä Sibelius on säveltäjänsä, sitä on Gallén maalarina: etupäässä ja ennen kaikkea erikoisen aitosuomalaisen maailmankäsityksen ja tunne-elämän nerokas tulkitsija. Mutta kumpikin he ovat liian suuria taiteilijoita tyytyäkseen esilletuomaan vain kansallisuutemme ulkonaisia tunnusmerkkejä, ja siksipä onkin kumpaisenkin taiteilijatie ollut rikas sekä voitoista että myöskin taisteluista. Kevyttä leikkiä ei taide liene heille ollut. Sillä toiset ovat edellytykset ja menestymismahdollisuudet uuden uran aukojalla, toiset tunnetun tasaisen polun polkijalla. Uusi työ kysyy uusia työaseita ja näiden sommittelu vaivaa ja kärsivällisyyttä; mutta sen lisäksi on vielä, jotta työ voisi tuoda tyydytystä, sulatettava arvostelun jää, voitettava kaiken uuden herättämä epäilys yleisössä. Ja se on sitkeähenkinen kuin satapäinen lohikäärme tuo epäilys; vain Herkules saa

sen voitetuksi. Tällaisen Herkulestyön on kuitenkin Axel Gallén tehnyt. Hänen taiteensa ystävien alkuaan pieni piiri on yhä laajentunut, suomalainen yleisö alkaa ymmärtää, että se mitä se hänen kuvissaan on pitänyt rumana, onkin niiden omituista kauneutta, juuri sitä, mikä meidän esteettisiä tunteitamme syvimmältä sykäyttää.

Jossakin määrin lienevät suureen yleisöön kasvattavasti vaikuttaneet myöskin ne kirjoitelmat sanomalehdissä ja aikakauskirjoissa, joissa Gallénin taiteen sekä puhtaasti teknillisiä että aatteellisia puolia on selvitetty. Koko hänen tuotantoaan koskettelevaa yhtenäistä esitystä ei meillä kuitenkaan ole ollut. Mutta nyt on sekin puute tullut korjatuksi: hra Wentzel Hagelstam on viime jouluksi julkaissut Gallénin taiteesta tutkimuksen, joka joskin suppeassa muodossa antaa siitä kuitenkin oivan kuvan.

Gallénin taiteen keskuksena pitää hra Hagelstam hänen Kalevalamaalauksiaan. Eikä suinkaan syyttä. Sillä niissä hän on antanut kansalleen parhaansa, ne juuri ovat hänestä tehneet meidän kansallisimman maalarimme. Ei niin suuresti niiden aiheet, sillä nehän ovat olleet yhtä paljon muillekin tarjona, vaan se henki, jonka hän on noihin aiheihin puhaltanut. Se on se sama henki, joka kerran aikojen hämäryydessä Kalevalan runot loi. Siinä juuri ilmenee Gallénin suuruus, että hän, nykyajan hienostuneen kultuurin kasvatti, on saanut tavoitetuksi tuon kaukaisen satuajan salaperäisen sävyn. Tuntee seisoessaan hänen Kalevalataulujensa edessä, että noin ja juuri noin Kalevala on kuvitettava, tuollaisia lienevät juuri sen sankarit olleetkin: ihmisiä, mutta sittenkin enemmän kuin ihmisiä, tuollaisia toisin paikon jylhiä toisin hymyileviä muinaisen Suomen koskemattomat erämaat.

Voimaa ja omintakeisuutta uhkuvat Gallénin kaikki teokset. Nämä ominaisuudet ilmenevät runsain määrin hänen viimeisissäkin suurluomissaan, Juseliuksen hautakammion maalauksissa, mikäli voi päättää hra Hagelstamin niistä ottamista valokuvista. Varsinkin se kuva, joka esittää kulkua Tuonelan tumman virran yli, on sommittelultaan ja ajatukseltaan asetettava ranskalaisen kuvanveistäjän Bartholomé'n kuuluisan samanaiheisen „Aux morts“ monumentin rinnalle. Ikävä vain, että hra Hagelstamin esitys näistä suurelle yleisölle vielä aivan tuntemattomista teoksista on aivan vaillinainen, koska ne hänen mausoleossa käydessään eivät olleet vielä valmiita.

Mutta, kuten Hagelstamin esitys osoittaa, ei Gallén ole vain nerokas maalari, vaan monipuolinen taiteilija, joka kykenee uutta ja huomattavaa luomaan monella muullakin taidealalla. Kaiverroskia, puupiirroksia, puuveistoksia, luonnoksia kudos- ja ompelutöihin hän on siroitellut lukuisasti ympärilleen ja nuoren suomalaisen taideteollisuuden ja tyylin kehitykselle hän on antanut useamman kuin yhden suuntaamääräävän sysäyksen.

Gallén on ikäänsä nähden parhaissa luomisvoimissaan ja inhimillisesti arvostellen voi häneltä odottaa vielä paljon. Ei ole siis vielä tyhjentävän esityksen ja lopullisen arvostelun aika, eikä sellainen ole Wentzel Hagelstamin tutkielman tarkoituskaan. Mutta yleistajuisena oppaana on sitä mielihyvällä tervehdittävä.

Erityisen tunnustuksen ansaitsee kustannusosakeyhtiö Otava, joka verrattain huokealla hinnalla tarjoaa teoksen sangen muhkeassa ulkoasussa. Suomennostyön, joka taidekysymysten alalla on vielä suureksi osaksi kielemme uutisviljelystä, on sujuvasti suorittanut rva Helmi Setälä.

F. L.

Yhteiskunnallista kirjallisuutta.

P. Munch, *Yhteiskuntaoppi.* Suom. Ilmari Blomstedt. Helsingissä, 1904, Otava. 78 siv. 8:o. Hinta 1: 50.

Ilmoitettavanamme olevan kirjan nimestä saattaisi ehkä luulla, että se on jonkinlainen esitys inhimillisten yhteiskuntien synnystä ja kehittymisestä. Niin ei kuitenkaan ole laita. Se sisältää näet vain lyhyen selonteon niistä ulkonaisista puitteista, joissa nykyajan yhteiskuntain elämä liikkuu, toisin sanoen sen tarkoituksena on antaa nykyajan valtiollisista ja yhteiskunnallisista laitoksista ja säädöksistä sellaisia alkeistietoja, jotka ovat jokaiselle kansalaiselle välttämättömästi tarpeen. Ensin selvitetään miten nykyajan valtioissa hallitus ja edustuslaitos on järjestetty, ja mitä puolueita nykyajan valtioelämä on synnyttänyt; tämän yhteydessä esitetään m. m. myöskin mitä mielipiteitä eri puolueilla on yleisen äänioikeuden vaatimuksesta. Sitten puhutaan virkamiehistä ja kunnallishallituksesta, verotuksesta ja raha-asioista, kirkosta ja opetuslaitoksista, vaivaishoidosta ja kulkulaitoksista. Ulkopolitiikin yhteydessä annetaan tietoja rauhanliikkeestä. Vielä tehdään selvää oikeudenhoidosta, avioliiton eri muodoista ja järjestyksestä sekä perintöoikeudesta. Kirjan loppupuolella on katsaus taloudelliseen elämään, jossa puhutaan omistusoikeudesta ja omaisuuden ja tulojen jakaantumisesta ja tämän yhteydessä myöskin sosialismista, työväenliikkeestä ja ammattiyhdistyksistä. Myöskin naisliikkeelle ja väestösuhteille omistetaan hiukan huomiota.

Niinkuin edellisestä näkyy, on tekijä saanut pieneen kirjaseensa mahtumaan hyvin paljon asioita. Mutta tästä on tietysti ollut seurauksena, että hänen on täytynyt esittää useimmat asiat aivan ylimalkaisesti. Muutamista seikoista, esim. yleisestä äänioikeudesta, parlamentarismista, eri hallintojärjestelmistä, rauhanliikkeestä y. m. hän kuitenkin antaa yksityiskohtaisempia ja historiallisiakin tietoja. Tekijän esitys on muuten yleensä pitkin matkaa selvää, asiallista ja valaisevaa.

Suomennos on muutamia kankeuksia ja epäselvyyksiä lukuunottamatta hyvin suoritettu. Siv. 32 sanotaan: Viime aikoina on yliopisto koettanut päästä lähempään yhteyteen kansan kanssa, n. k. *kansanyliopiston* kautta. Tässä olisi sanan kansanyliopisto rinnalla sopinut käyttää suomalaiselle lukijalle tutumpaa lomakurssit sana joka heti olisi selvittänyt hänelle, mistä on kysymys.

Esipuheessa suomentaja mainitsee, että tanskalainen alkuteos on aiottu käytettäväksi vaihtoehtoisesti eräiden historian osien asemasta sitä tutkintoa varten, jolla Tanskan n. s. realikoulujen oppijakso päättyy oppilasten ollessa noin 16-vuoden ikäisiä. Suotavaa olisi, että meidänkin kouluissamme „yhteiskuntaoppi" semmoisenaan saisi enemmän sijaa kuin mitä se nyt historian opetuksessa voi saada. Munchin Yhteiskuntaoppia sopisi mielestäni varsin hyvin käyttää oppikirjana esim. realilyseoittemme pohjakoulun ylimmällä luokalla. Tämä toivomus ei kuitenkaan tietysti voi toteutua niin kauan kuin venäjän kielellä on ylenpalttisen runsas tuntimääränsä ja muita aineita sortava asemansa. — Erityisesti tahtoisin suositella tätä kirjaa kansanopistoille ja niille yksityisille henkilöille, jotka haluavat saada alkeistietoja yhteiskunnallisista oloista.

J. F.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Otavalta: *Leonid Andrejev*, Punaista naurua. Suom. Eino Landgren. 1: 50. *Alho* ja *Junttila*, Laskuoppi. 1: 15. — *T. Järveläinen*, Perusmallisarja. Toinen lis. painos. 1: 50. — *La Cour* ja *Appel*, Maailmanrakenne ja luonnonvoimat. Suom. Yrjö Tuomikoski. 5 vhk. —: 75. — *Charles Gide*, Taloustieteen pääpiirteet. Suom. J. Forsman. 7 vhk. 1: 25. — *Bering Liisberg*, Ranskan vallankumous 1789—1799. Suom. Kaarlo Blomstedt. 4 vhk. —: 50. —

Werner Söderström Osakeyhtiöltä: *K. O. Lindeqvist*, Suomen historia. 2, 3 vhk. à —: 25. — *Z. Topelius*, Pieniä kirjoitelmia. Suom. 4 vhk. —: 55. — Uusi Siperia. 6 vhk. —: 65. — Keksintöjen kirja. 11 vhk. —: 65. — *K. O. Lindeqvist*, Yleinen historia 45 vhk. —: 55. — *Hall Caine*, Tuhlaajapoika. 8—10 vhk. á —: 40. — Kyläläisten kirjasia n:ot 57—60 á —: 5.

Heliokselta: *Nils Wasastjerna*, Suomalaista rakennustaidetta II. 6: —.

Boman & Karlssonilta: *Otto Sverdrup*, Uusia maita. Suom. 24 vhk. —: 55.

Pyrkijältä: Pyrkijän kirjasia n:t 1—3. á —: 20.

„Kirjanduse sõbrad" seuralta: Noor Eesti.

Tekijöiltä: *I. A. Rosenqvist*, Fysiikan oppikirja. I Mekaaniset ilmiöt. 3: —. — „Kansa odottaa" (taulu).

Albert Edelfelt.

Kaukana kotimaan rannalta toi musta risti vieraan maan lehdessä näiden rivien kirjoittajalle sanan Albert Edelfeltin kuolemasta.

Kerrassaan mahdottomalta tuntui tämä sanoma sille, joka hänet — mielestään aivan vähän aikaa sitten — oli nähnyt täynnä työiloa ja työvauhtia käyttämässä sivellintään yliopiston juhlasalissa, sille, joka vielä äskettäin oli kuullut hänen suunnittelevan uusia taiteellisia tehtäviä. Ja kerrassaan käsittämättömältä tuntui nurkuvalle ihmismielelle, miksi tämän piti tapahtua. Miksi meiltä, jotka olemme niin äärettömän köyhiä, köyhiä kyvystä, köyhiä rakkaudesta, miksi juuri meiltä temmataan taitonsa ja toimintansa kukoistuksessa se, jolla on kykyä ja rakkautta enemmän kuin muilla!

Kun Albert Edelfelt vuosi sitten täytti viisikymmentä vuotta sisälsi aikakauskirjamme seikkaperäisen esityksen ja arvostelun hänen taiteilijatyöstänsä ja -merkityksestänsä. Niin tavattoman runsas kuin tämän työn sato yhden miehen tuottamaksi olikin, ei kukaan silloin voinut aavistaa muuta kuin että oli arvosteltavana vain osa taiteilijan elämäntyöstä. Toisin on nyt käynyt. Se, mikä silloin oli saavutettu, se on varsinaisesti jäänyt Edelfeltin lopulliseksi taiteilijaennätykseksi, eikä Valvojan siis ole tarpeellista uudelleen antaa mitään yleiskatsausta tähän monipuoliseen taiteilijatoimeen.

Mutta kun Albert Edelfelt nyt kokonaan on muistojen oma, emme saata olla julkilausumatta, että me yhtä katkerasti kuin kaipaamme häntä taiteilijana myöskin kaipaamme häntä ihmisenä, personallisuutena.

Albert Edelfelt oli aivan harvinainen henkilö siinä suhteessa, että hän osasi olla jotakin enempää kuin muut ihmiset kauempanakin seisovalle, sillekin, joka ei kuulunut taiteilijoiden, ei hänen läheisten ystäviensä piiriin, vaan jonka tie aivan sattumalta kohtasi hänen tietänsä.

Elävästi palautuu tällä hetkellä mieleeni Edelfelt eräässä pienessä juhlatilaisuudessa. Muutamat Ida Aalbergin taiteen ystävät olivat kutsuneet näyttelijättären päivällisille; osanottajien joukossa oli taiteilijoita, taiteen ystäviä, mutta myös aivan „taiteettomiakin“ ihmisiä, kaikki miltei yksinomaan suomenkielisiä ja -mielisiä. Edelfelt yhtyi mielihyvällä tähän seuraan. Panipa hän tässä tilaisuudessa näytteille vasta kankaalle kiinnittämänsä vielä viimeistelyä vailla olevan Ida Aalbergin muotokuvankin. Ja kun tilaisuuteen valittu juhlapuhuja oli puheensa pitänyt, nousi Albert Edelfelt kenenkään pyytämättä, kehoittamatta puhumaan. Ja kuinka hän puhui! Äänen hieno ja ilmeikäs sävy — perin harvinainen meikäläisillä puhujilla — todisti samalla kertaa sekä ajan korkeimman kultuurin tasalla olevaa maailmanmiestä että henkilöä, joka sydämessään tunsi mitä hän lausui. Ja kun hän sanoin kuvasi Ida Aalbergin näyttelijätemperamenttia ja taiteilijaominaisuuksia — samaa mitä hän esilläolevassa taulussa oli kuvannut värein — ja kun hän puheessaan, viitaten paria päivää varhaisempaan Siikajoen tappelun muistopäivään ja niihin merkillisiin tapahtumiin, jotka samana päivänä (1902) olivat sattuneet maamme pääkaupungissa, kohosi ylevään isänmaalliseen tunnelmaan, tunsi jokainen läsnäolija mielensä tenhoutuvan. Mutta kenties vielä enemmän Edelfelt voitti kaikki sydämet seurustelullaan. Jokaiselle, joka seurassa oli mukana, oli Edelfeltillä jotakin annettavaa omasta sähköittävästä personallisuudestaan.

Eräälle tämän tilaisuuden osanottajista hän sanoi kilistäessään lasiansa hänen vesilasiinsa: „minä en ole raittiusmies niinkuin te, mutta minä saatan sanoa teille, etten minä koskaan ole tarvinnut alkoholia kiihoittaakseni työhaluani.“

Niin — työhalu, työinto, työilo oli epäilemättä Albert Edelfeltin luontaisimpia piirteitä. Hän tunsi suunnatonta iloa luodessaan, ja se saattoi hänet miltei leikiten luomaan toisen teoksen toisensa jälkeen — tämäkin ominaisuus, joka suomalaisille luonteille on harvinainen.

Mutta Edelfelt ei ollutkaan vain suomalainen, hän oli myös europpalainen; hän ei myöskään ollut vain europpalainen, hän oli myös suomalainen. Hän yhdisti personassaan paraimmat ominaisuudet, jotka kahdesta kansanaineksesta muodostunut sivistynyt luokkamme on voinut kehittää, ja nämät ominaisuudet olivat puhjenneet hänessä kukkaansa korkeimman länsieuroppalaisen sivistyksen vaikutuksen alaisina. Sellaisena, — suomalaisena, jonka katse oli tähdätty avaralle ihmisyyttä kohti, mutta jonka sydän samalla mitä lämpimimmin löi suomalaiselle isänmaalle, mieli täynnä työiloa, sydän täynnä lämpöä — sellaisena väikkyy sielumme silmien edessä Albert Edelfeltin valoisa, selväpiirteinen taiteilijahenki kehoittaen ja muistuttaen seuraamaan sitä ylevätä esikuvaa, jonka hän meille antoi ja josta kiitämme hänen muistoaan.

E. N. S.

Heinäkuun viides päivä.

Uusi suomennos.

Albert Edelfeltin muistolle
omistettu.

„Nyt päilyy päivä heinäkuun,
miel'alahan niin lumottuun
tää huomenhetki saa mun.
Lie mieles, alla lehvikon
tuoll' astelemme tuokion
sulossa suviaamun;
tää päivä juhlapäivä on.“

Soturi vanha lausui näin,
sivulle verkon siirrältäin,
mua kädest' otti, johti;
ja kautta kylän hiljalleen
vei nurmen kukkapolku veen
sinervän rantaa kohti,
sen hempeen kastehelmiseen.

Oi ihanuutta ilman, maan!
Vait oli vanhus, katsoi vaan,
sanatta kauan pysyi;
mua vihdoin, kyynel silmässään,
taas kädest' otti kädellään,
hymyili, hiljaa kysyi:
„Maan eestä voiko kuolla tään?"

Jäin vaiti. Katse vastasi
vain sisimmästä sieluni.
Se riitti. Ihailuunsa
taas vaivahti hän vaieten
ja kunnahalta katsehen
loi kauas; silloin suunsa
sai sanat, puhe puhkes sen:

„Mies nuori, ranta rannan taa
täss' etehesi aukee maa,
isäisi sulle suoma:
kuin jalot täällä Virtain veet
on Saimaan sadat saarenteet,
on Vuoksen vuolas uoma,
Imatran pauhu-paatereet.

Ja astu Pohjan äärihin:
laelta tuiman tunturin
maa yhtä armas hohtaa;
ja astu rantaa aukeaa

sa Pohjanlahden huuhtomaa:
yks Suomi silmääs kohtaa
ja rintas lempeen liikuttaa.

Vaan aavistatko, minne vie
tää miete, mistä kyynel lie,
mi kohoo alta luomen;
ja miksi mieltä herättää
niin ihanaa, niin itkevää
minussa tämä huomen?
On viides heinäkuuta tää.

Päiv' alkaa, päivä loppuun käy;
monesta jälkeä ei näy,
mi meilt' on mennyt suotta.
Tää jätti mulle muistelon,
tää viides heinäkuun, siit' on
seitsemäntoista vuotta;
se Dunckerin vei kuolohon.

Tääll' oli kansa tämän maan,
viel' on se: suureks surussaan
se kasvoi, kaikki kesti;
se kantaa kuormat kohtalon,
vait uhraa, uhmaa, kuolohon
käy raudan-rauhaisesti;
se kansa Suomen kansa on.

Levossa lempeässä näät
sen nyt, ei raasta vainon säät;
on kalleimpas se siltä.
Ma kilvoituksessaan sen näin,
näin hallan, tuskan, turman säin,
näin samaks silloin; miltä
mun tuntuikaan jo mielessäin?

Ma näin sen verta vuotavan,
näin voittavan, näin voipuvan,
en pettäjätä: mailla
käy karttamilla auringon
viel' urho hyinen taistohon,
ei vanku, vaikka vailla
kotoa, toivoa jo on.

Mik' uljuus, uupumattomuus,
mi miehen tunnon tulisuus,
mi vakuus vaiheissansa
sill' olikaan, jot' ihannoi,
sanoa sankariksi voi
nää miehet, tämä kansa
ja kuoltuakin jumaloi?

Mut kysy, jos sa jolloinkaan
riveistä noista sotilaan
tavannet, urhon harmaan,
oliko miestä kuitenkin,
jok' oli urhoist' urhoisin,
saat vastauksen varmaan:
'Niin, herra, tunsin Dunckerin.'

Kodista köyhäst' oli hän,
laps sydänmaan vain synkeän,
ei suvultansa suuri,
mut tuli kunniaksi maan,
nous arvoon arvaamattomaan,
ol' lujin Suomen muuri
ja ikimuistoin muistetaan.

Ja kirkkaan mainekilven tään,
sen ansaitsi hän lemmellään;
hän synnyinmaalle antoi
sydämen iäks syttyneen,

kuin morsiolle, emolleen
kaikk' uhriks sille kantoi, —
toi suuri lempi suuruuteen.

Hän kaatui; mutta kuolemaa
oi suloista, kun kuolla saa
noin loistehessa maineen!
Ei vaivu unhon järveen hän,
vaan lailla luodon vehreän
hän kohoo alta laineen;
ei kuolemassa kuole hän.

Nyt kukkasissa loista, maa,
kesäisten vetten keinuttaa
suo lehtirantaa, saarta,
sa kultiin kukkulasi luo,
ja välkkyyn virtojesi vuo,
kuvastaa taivaan kaarta
heleän Saimaa-silmäs suo!

Ett' ylpeästi muisto saa
nyt, päivänään, sua osoittaa
ja virkkaa: 'Katso maata,
mi ihanalla hymyllään
sai sankar'rinnan syttymään;
ket' ei se lempeen saata?
Hän kuoli eestä kullan tään'."

Suom. O. Manninen.

Nykyaikaisista taidepyrinnöistä.

Kirjoittanut

VOLTER KILPI.

On aikomukseni ryhtyä kuvaamaan, mikä minusta on ominaisinta ja yhteisintä aikakautemme henkiselle tuotannolle. Tuntuu nimittäin minusta, kuin hämärtäisi kaiken sen takana ja alla, joka muodostaa nykyhetken kirjavan tuotannon taiteellisella ja henkisellä alalla, jotakin yhteistä, jokin yhteinen syvä sävy, joka salaperäisenä syvyyskatseena tuijottaa sen alta meihin, ja jonka läsnäolon siinä aina vaistoisasti tuntee, vaikka sen sisällystä tuskin voi sanoiksi määritellä. Kun on lukenut jonkun nykyaikaisen kirjan, kun on kuullut jonkun nykyaikaisen sävelteoksen, kun on nähnyt jonkun nykyaikaisen tunteen mukaisesti komponeeratun rakennuksen, kun on katsellut jotakin nykyaikaiseen sävyyn suunniteltua taideteollisuusesinettä, aina on kohta tunteessaan selvillä tämän näkemänsä tai kuulemansa erikoisesta nykyaikaisesta sävystä, joka outona muoto- ja tunneväristyksenä sointuu sieluun, on kohta tunteessaan selvillä, että tämä on modernia, enkä modernisuudella suinkaan tarkoita tässä tapauksessa mitään tilapäistä ulkonaista muodinmukaisuutta, vaan jotakin syvää ja todellista, jotakin ihmeellistä sävyä siinä, joka värisyttää sieluamme ihan toisella, salaisinta sisäisintä kauneustunnettamme ja kauneuskaipaustamme vastaavammalla tavalla kuin mikään muu aikaisempi taide. On kuin olisi aikanamme sielusta sieluun jännitetty sama sointukieli, joka on herkimmässä vireessä, ja jota taiteilijaimme käsien vain heikostikin tarvitsee koskettaa, jotta hymisisi sielusta sieluun ihmeellinen salaperäisesti värähtänyt kauneuden kajaelu, joka silmänräpäykseksi saa sieluissa hämärtämään kummallisessa ihanuudessa heläjävät heljäpilariset, heljäviivaiset sointu- ja valkeustemppelit. Tuntuu siltä, kuin eläisimme jo, tai olisimme ainakin kynnyksellä uuden alkavan tyylikauden, mielet värähtelevät vastaanottokykyisenä odotuksena ja taiteilijamme hapuilevat kosketella tämän uuden vaistoisan odotuksen herkkiä hentoja kieliä. Totta kyllä, että vielä on ainoastaan hapuilua kaikki, kaikki siintää vain

hämäränä mahdollisuutena edessämme, mutta jo sentään olemme aavistavinamme oman sielumme ja oman sisäisen liikutuksemme mukaisen kauneusmaailman ääriviivat edessämme, näemme sen edessämme, tai emme näe, vaan aavistamme, kuin aamuisen häämyilevän meren, jonka ylle ei päivä vielä ole valkeentunut, mutta jonka rajattoman piirin sentään edessämme uinuvana, kosteana, raikkaana tunnemme, ja jonka utuisesta hämärästä sylistä jo sieltä täältä kukahtaa silmiimme harmaa hopeanvalju aallonloiske, joka antaa aavistuksen lukemattomista samanlaisista hopeanharmaista kukahtelevista aallonloiskeista ympärillään ja takanaan. Elämme kuin ajassa, jonka elämän ja maailman tunne on viritetty samaan sävyyn ja jonka henki pyrkii selkeentämään muotojen haamuun tätä vielä ainoastaan hämärtävää ja kuin kaihtivissa unissa aavistettua liikutus- ja kauneussointuansa.

Miten suurta tällä ajastamme väitän, selkenee, kun huomautan, että europpalainen ihmiskunta monituhatvuotisena kehityskautenaan vasta kahdesti on kypsynyt täydellisesti omalla kauneus- ja elämänsävyllään tyylittämään kaikki henkisen liikutuksensa ilmestysmuodot. Ensi kertaa tapahtui se, kun helleenien ihana kansa puki muotoihin elysiumpaalteiset kauneusunensa. Semmoisena kuin tämä historian runoilema ja etäisyyden selvä- ja suurpiirteiseksi kirkastama kreikkalainen maailma meille jälkeeneläville nyt esiintyy, on se kaikissa ilmestymismuodoissaan saman kauneusaallon toteutumista. Sama plastillinen, leponsa löytänyt kauneusaalto kirkastuu eteemme yhtä hyvin jokaisen kreikkalaisen kauneusheroisessa elämässä, kuin jokaisen kreikkalaisen runoilijan tyynen syvässä lauselmassa, se seijastaa ilmi yhtä hyvin jokaisen kreikkalaisen temppelin ylevän tyynessä, kirkkaasti ilmaan piirtyvässä profiilissa, kuin jokaisessa kreikkalaisen käden muovaamassa täydellisyyspaalteisessa olemislevossa kylpevässä kuvapatsaassa tai jokaisen kreikkalaisen ajattelijan elämän syvyyksiä mittailevassa tyynenkirkkaassa lauseessa. Vähäpätöisimmänkin kreikkalaisen maljakon sointuvan tyynesti kaareuva muoto kantaa saman hengen leimaa ja on saman kreikkalaisen hengen muodostama ja ikuiseen kauneuskaartumiseen sävellyttämä, kuin se mikä on asettanut ikuiseen ylevyys- ja tyyneyslepoonsa Parthenonin Feidias-kuvat ja muovaillut muotoonsa jonialaisen pilarin jalon solakan ylenemyksen.

Toinen aika, joka myöskin on omalla hengellään läpitunkenut kaikki ne elämänmuodot, joiden kanssa se on joutunut kosketukseen ja jonka

kauneus- ja elämäntunne myöskin eheänä ja kirkkaana puhuu kaikesta, mitä se on elänyt, ja mitä se on jälkeensä jättänyt, on renessansin aika Italiassa. Senkin ajan pohjana on kuin yhteinen, jokaisessa sielussa samana vellova kauneussävy, joka tuhansissa eri vivahteluissa, mutta aina samaa kullanhohtoista rusoa välkähtelevänä, puhkee, kummahtaa esiin kaikessa, mitä sinä aikana ihmissielu elää, tuntee tai luo. Koko senaikuinen elämä on samaa hohtoa ja välkettä, samaa ylpeätä, kaikesta muusta kuin kauneudesta väliäpitämätöntä muodoissa ja loistossa upeilemista, samaa radikaalia, silmät uhka- ja juhlaloisteessa välkähtelevää itsensä tehoisaksi tekemistä, kuin se mikä tekee koko senaikuisen taiteen ikäänkuin kaiken juhlaköynnöksissä riemuitsevan, kulta- ja muotohohdossa läikehtivän elämänilon ruusu- ja riemupaalteiseksi apoteosiksi. Sama kultapäärmeinen loisteliaisuus, joka välähtää silmiimme jonkun Lorenzo il Magnificon koko ruhtinaallispatrisisessa elämänkulussa, jonkun Gismondo Malatestan kyynillisessä, kaikkia muita tunteita uhmailevassa kauneus- ja taidehekumoimisessa, jonkun Ferraran hovin loistokkaassa, kaikella taiteen ja juhlanvälkkeellä urbaniseeratussa elämässä, sama loistokas, juhlien hohdossa ja muotojen kulta- ja ihanuuspaalteessa välkehtivä elämänkäsitys läikehtii silmäimme edessä vielä tänäpäivänä jonkun Rafaelin muotojen kultaista ihanuutta ja sulaneinta suloa rusottavissa tauluissa, jonkun Tizianin, värien ja juhlien purppuraloisteessa läikkyvien ja kylpevien maalausten hohtelevassa ruso- ja muotounessa, jonkun venetsialaisen, canale grande'n varrella välkkyilevän dogepalatsin upeuttaan liikahtelevissa muodoissa, puhuupa se yhtä välkehtivää kieltään jonkun Pietro Aretinon kullalla päärmätystä kyynillisestä rivoudestakin.

Kun siis olen väittänyt, että taaskin seisomme kynnyksellä semmoisen ajan, joka tavoittelee omalla sielunsävyllään soinnuttaa elämänmuodot ympärillään, joka pyrkii kaikessa, mihin se koskettaa, saada soimaan oman sielunsa sävelen, niin selkenee nyt, miten suurta tällä ajastamme väitän. Väitän, että seisomme uuden alkavan tyylikauden kynnyksellä, jolloin ihmiskunta taas on kypsynyt tuntoon omasta sisimmästä kauneussisällyksestään, jolla se pyrkii elämän todellisuutta, elämän muodotonta sekavuutta soinnuttamaan, ja sielunsa tunnettavaksi kirkastamaan. — Mikä nyt olisi tämän uuden tyylikauden, jota ennustan, sisäisin muodostavin elinsävy, millä säteellä pyrkii se valaisemaan ja itselleen kauneudeksi selvittämään olemisen hämäryyttä? Sanoakseni lyhyimmästi sen, pyytäisin

sanoa sitä kauneusihannetta, joka meidän päivinämme etsii itselleen muotoa, germanisen hengen kauneusihanteeksi. Pyydän sentään kohta, ettei tätä nimitystä ymmärrettäisi liika kirjaimellisesti. En suinkaan tarkoita, että se taiteellinen liike, joka nykyään on vallannut taiteellisesti luovat mielet, olisi rajoittunut yksinomaan germanisiin kansoihin, päinvastoin on tarkoittamallani taidesuunnalla esim. latinalaisten kansojen keskuudessa ainakin yhtä huomattavat edustajansa, kuin germanistenkin kansarotujen piirissä. Tarkoitan tällä nimityksellä ainoastaan kuvata sitä sisintä, mielestäni muodostavinta pohjasävyä, joka ilmenee nykyisissä taidepyrkimyksissä. Minusta on nimittäin kuin muodostaisi germanisen luonteen sisimmän sävyn joku lyyrillinen, musikaalinen sointuihin taipumus, joku pyrkimys sävellyttää sielulla elämä ja elämänmuodot. Missä vain germaninen henki on ryhtynyt todellisuutta sulattamaan kauneudeksi, siellä on se aina niin sanoakseni musikaalisuttanut sen, koskettanut sen jollakin tapaa syvästi ja sisällisesti sielua värähdyttäväksi. Viittaan vain Eddan ja Nibelungenliedin jylhänrunolliseen, lyyrillisesti järkyttävään vaikutukseen, ja keskiaikaisen taidehengen suurimpaan luomaan, romaniseen ja gootiseen kirkkoarkitektoniikkaan, jonka muodostumis- ja kukoistusseutu on Reinin läheinen Saksa, ja niihin aikoihin vielä vahvasti germaninen pohjois-Ranska, ja jonka esteetinen vaikutus lähimmin on kuin tunne aineen kristalliseerautumisesta sielun ylevimmän syvimmän hartauden kivi- ja iäisyyshaahmoksi. Sama syväkatsantoinen, runosilmäinen germaninen henki katsoo meitä aikaisimmasta germanilaisen maalaustaiteen suurteoksesta, Hubert ja Jan van Eyckin suuresta alttaritaulusta Gentissä, jonka kokonaissommittelusta jo soi omituinen musikaalinen rytmi sieluun, jota sitten detaljien sielukas syväsävyisyys ihmeellisesti säestelee, huomautan vain sieltä täältä taulun pohjalta ihmeellisen raikkaasti ja virkeästi esiin pilkistävistä lämpimällä huolella ja rakkaudella muodostelluista kukkasten silmistä, jotka pisartelevat taulun hymnisestä kokonaistunnelmasta kuin omituisena värähtävänä ja lievittävänä liikutuksen ja lempeyden sateena katsojan sydämelle. Tämä yhteinen germanilainen runouttamissävy ilmestyy tietysti erinomaisen selkeästi semmoisessa aitogermanisessa hengessä kuin Albrecht Dürer, jonka koko tuotannon pohjana on kaiken karun ja juron todellisuuteentartunnan ohellakin mitä syvimmin sielua järkyttävä lyriikka. Tämä germanilainen tuntemistapa puhuu yhtä voimakkaasti myöhemmän-

kin ajan germanilaisissa luovissa hengissä, huomautan vain Shakespearen koko runoudesta, joka kaiken renessansin juhlivan hohdon ja kukkaköynnöksisyyden takaakin joka sanassaan on sielun sisäisinten liikutusten ja syvinten järkytysten lyhyintä ja syvämahtisinta sanoiksi haahmoittamista, puhumattakaan kaikkien aikojen germanisimmasta taiteilijasta Rembrandtista, joka näkee kaiken todellisuuden valon ja varjon värjyvänä, joka silmänräpäys vivahdusta ja sielua vaihtavana unena, jonka hän herkähtyneimmällä sisällisyydellä antaa muodostua taulujensa ja radeerauksiensa hallusineeraavaksi, joka vetäisyssä, joka väriyhtymässä sielulla kostutetuksi, sielua hykähdyttäväksi väri- ja liikutusvärähtelyksi.

Tämä nyt, tämä runouttava, musikaalisesti lyyrillisesti sieluttava sävy, joka minusta on kaiken germanilaisen henkisen tuotannon pohjasävynä, ja ikäänkuin sen tuntemistavan ominaisimpana luonteenlaatuna, muodostaa minusta nyt myöskin pohjaisimman piirteen kaikessa nykyaikaisessa taideluonnissakin. Jos tahtoisimme lyhyesti määritellä kreikkalaisen kauneusihanteen pyrkimykseksi tasoittaa ja asettaa kaikki itseensä tyyntyneeseen, olonsa täydellisyydessä päilyilevään plastillisuuteen, jos tahtoisimme nähdä Italian renessansin omimman kauneussisällyksen pyrkimyksessä hohtouttaa koko elämä maalauksellisten muotojen uhkuilevaksi ruso- ja upeusuneksi, niin tahtoisin määritellä sitä, joka minun silmiini puuntaa nykyaikaisen taiteen erikoisena tunnussävynä, pyrkimykseksi herkyttää oleva todellisuus musikaaliseksi sielunsoinniksi, saada se värjymään liikutetun sielun sisäisten sointujen kajaeluna. Olen tuntevinani tämän sävyn, tämän germanisesti sieluttavan ja soinnuttavan sävyn kaikessa, mitä aikanamme herkähtyneimmällä hengellä luodaan. Ja olen näkevinäni, kuinka sen sävyn ilmestyminen jossakin erikoisessa taideteoksessa, tai sen puuttuminen siinä välittömästi ja selittämättömästi kohta määrää sielullisen suhteemme asianomaiseen taideteokseen, joko täyttää meidät sen edessä sanomattomalla sisällisellä riemun väristyksellä, tunnemme siinä sielua sielustamme, tunnetta tunteestamme, tai, jos se sävy siinä puuttuu, kuinka se välittömästi jättää meidät kylmäksi ja kuolleeksi, huolimatta sen mahdollisista muodollisista ansioistakin.

Tämän taidesuunnan, jota näin olen tahtonut määritellä aikamme taidesuunnaksi, alun tahtoisin johtaa jo niin kaukaa kuin 17:nnen sataluvun loppupuolelta, saksalaisen „Sturm und Drang"-kauden ajoilta. Jo senaikakautisessa hengenkäynnissä näen kuin olisi ihmiskunta potenut jonkin-

laista sisäisyyden ylenkylläisyyttä ja kamppaillut sitä vapahtavasti ilmituodakseen. Viittaan vain siihen, millä vapahtumisen riemulla silloinen aika, joka kyynelöivällä liikutuksella oli lukenut Richardsonin lukematonniteiset romaanit, joka oli kylpenyt Rousseaun Uuden Heloisen rajattomassa tunnelmamuodottomuudessa, joka oli potenut Youngin „Yöajatukset", ja sulanut Ossianin sumumaailmoihin, joka pyhällä väristyksellä oli elänyt sieluunsa Klopstockin korkeasävyiset oodit, joka löysi plastillisen tyydytyksensä Greuze'n tunnelmoivissa maalauksissa, millä vapahtumisen tunteella tämä sisällisyyttään sairastava aika otti vastaan ja ikäänkuin omisti sisimpäin liikutustensa ja toivojensa hartauskirjaksi Goethen Wertherin, joka joka rivissään on ikäänkuin synnytetty ja haamuiltu syvältä kärsivän ihmisen sielusta ja joka omituisena sisäisen kärsimyksen värähtelynä välittömästi tarttuu lukijaan ja liittyy hänen tunteeksen. Tämä „Sturm und Drang"-kauden sisällisyyskäynti kypsyy sitten toisaalta Goethen olympiseen seijastavaan sieluselkeyteen ja ylevän hillitsemisen kirkastamaan olemistyyneyteen, toisaalta sointuu se romantiikin kaikkeen ihmeelliseen ja kummalliseen, niin sanoakseni sielun onomatopoetiikkaan jossa ihmeellisimmät salaperäisinvivahduksiset sielun sävyt aavistetaan ja hapuillaan sanoiksi, tapahtukoon se sitten Novaliksen mystillisen verhotussa syväväläyksisessä luontosymboliikissa ja runouden sinikukkaan suggesteerautuvassa runoudella värjätyssä ajattelussa, tapahtukoon Jean Paulin tunteellisuuden ylenkylläisyyttä kyynelöivissä kirjoissa, tai Hölderlinin kauneus- ja kärsimysvärjyisessä Diotima-haamuilussa, tapahtukoon Tieckin kummallisessa, musikaalisiin säveliin sielua tuudittavassa sointu- ja satumaailmassa, tai Hoffmanin fantastisessa aavemaailmassa, jossa rinnan samassa lauseessa kuulee sielustuneen kauneuden heleintä kellonsoittoa ja piirtelevimmän kammon jäykistävintä kirkahdusta. Tämä romantinen runous, joka pyrkii ikäänkuin soinnuttamaan maailman näkemyksen sielun liikutus-sävyksi, valtaa sitten, saatuaan syvimmän ja valtaavimman sisällyksensä Byronin pateetisuuskuumeessa, ja hedelmöitettynä Shelleyn sfäriharmonisella runoudella ja Keatsin hyasinttihuumeisella kauneushumalalla, koko europpalaisen runouden ja kehittyy vihdoin Heinrich Heinen lyriikaksi, jossa maailman näky ja tunto kuin haihtuu silmänräpäyksessä sielua hiveleväin tunteitten illusioniseksi liikutus- ja leikkiväreilyksi ja jossa kaikki ihmissielun herkimmät ja hennoimmat ja silmänräpäyksessä vivahdusta vaihtavimmat tunne- ja liikutusaavistukset aukovat ja sulke-

vat ulpuisia silmiään, kehittyy Musset'in hienon sähköisästi piirteleviksi kauneus- ja kärsimyssäveliksi. Hugon grandiöösiksi, kaikissa mielen väreissä kimaltelevaksi retoriikaksi, kehittyy Leopardin syväjärkyttäväksi maailman tuskasieluttamiseksi, Almqvistin tukahuttavasti kauneustuoksuisaksi maailmankatsomukseksi ja metsäruusuhaaveiluksi. Se on tämä runous, joka pyrkii ikäänkuin sulattamaan sielun sisäisen aallonnan ja liikutuksen mukaiseksi kaiken ympäröivän todellisuuden, joka ikäänkuin sielulla musikaalistuttaa ja täyttää sointuvalla kauneusväreilyllä kaiken olevan, se on tämä runous, joka vähitellen tartuttaa kaikki taiteelliseen luomiseen herkähtyneet henget ajassamme ja antaa koko taiteellemme sävyn. Ei edes naturalismi, joka näennäisesti on reaktsionia juuri romantiikkia, ja erikoisesti juuri sen tätä, maailmaa ja olemista sielun väreilyksi haihduttavaa puolta vastaan, muodosta mitään murrosta tässä kehityskulussa. Määrittelihän naturalismin kuuluisin edustaja, Emile Zola, itse, naturalismin pyrinnön olevan kuvata todellisuutta nähtynä kuvaajan temperamentin kautta ja värillä. Ja itse asiassa ei naturalismi mitenkään muuttanutkaan romantiikin pyrintöperiä, se ainoastaa veti uusia aineksia luovan taiteen piiriin, joita taitelijan sitte täytyi personallisuutensa tunnevoimalla sulattaa sielunsa soinniksi. Naturalismi heitti ainoastaan uusia aineksia romantiikin kirkkaasti roihuavalle roviolle, jotka ainekset ainoastaan runsaudellaan saattoivat hetkeksi näennäisesti tukahuttaa tämän iloista loimuamista, mutta samalla valmistivat mahdollisuuden tämän saman liekin entistä kirkkaammalle ja voimakkaammalle esiinleimahtamiselle vastaisuudessa. Niinpä näemmekin naturalismin loppuaikoinaan välittömästi vaihtuvan ja muuttuvan impressionistiseksi romantiikiksi, jättämättä itsestään muuta jälkeä, kuin runsaan summattoman ainespaljouden, jonka se on vetänyt taiteen sulatettavaksi ja sielulla sävytettäväksi.

Paitsi naturalismin entistä välittömämmin taiteellisen sielun eteen avaama todellisuus, vetää samaan aikaan sattunut historiallisten tieteiden kukoistus uusia runsaita ainespiiriä taiteella läpitungettaviksi ja taidevaikutuksiksi sulatettaviksi. Se saa lähimpään näköpiiriimme ja välittömästi tunnettavaksemme kaikkien aikojen ja kaikkien kansojen omimman elinsävyn ja tuntemistavan ja sallii meidän näkemys- ja nautintopiiriimme sulattaa kaiken ja ikäänkuin imeä aroman kaikesta, mitä ammoiset ajat ja kansat ikinä ovat eläneet ja uneksineet kaunista ja herkyttävää ja omimmasti syvää. Välittömämmin kuin ennen voimme nyt elää kaikki kreik-

kalaismaailman kauneusväristykset, voimme yhtä hyvin rikastuttaa sieluamme renessansin kukkarunsaassa muotojen kultaisassa kylvyssä, kuin jaapanilaisen taiteen ihmeellisesti seoittuneella primitiivisyydellä ja äärimmäisellä raffinemangilla. Kaukaisimman Tyynen Valtameren saaressa asuvan malaijilaisheimon troopillisen auringon paahduttama kuivantulinen taideaisti, yhtähyvin kuin ammoisimman egyptiläisen muinaisuuden, kuin harmaiden aikojen kaameasti kivettämä taide ovat nyt virvoitetut etäisyysunestaan ja voivat nyt oudolla, ihmeellisiä tuntemuspiiriä tangeeraavalla sisällyksellään välittömästi hedelmöittää aikamme taidehenkeä ja aukaista sen eteen kokonaisia uusia, outoudellaan väristyttäviä tunne- ja mielikuvamaailmoja.

Samoin kuin entistä herkempi ja välittömämpi historiallinen näkemys, aukaisee myöskin kukoistava luonnontieteellinen tutkimus aikanamme aivan uusia näkyaloja tutkivan ja tuntevan ihmismielen eteen. Sähkö heittää räikeää eriskummallista valaistustaan luonnon ja elämän ylitse ja väläyttää kuin äkillisissä silmänräpäyksellisissä leimauksissa eteemme ihmeellisiä ennenaavistamattomia syvänteitä elämän hämäryydessä ympärillämme, sähköttää mielikuvituksemme kummallisilla tuntemuksilla ja opettaa meille salaperäisten kaameain väriväläystensä hermoja jäykistävän lumon. Koko hätäinen, joka hetki uusia näkemyksiä paljastava edistyminen ja uudistuminen kaikilla tieteen aloilla tartuttaa koko sielunelämämme jonkinmoisella kuumeisella kiirehtivällä omistamishalulla ja voimalla; joka silmänräpäys, mille taholle vain aikamme tutkimus silmänsä luokin, aukenee uusia vivahduksia, uusia, huimaaviin etäisyyksiin viittaavia perspektiiviä eteemme ja ripeällä valmiudella sulattaa nykyaikainen henki nämä tutkimuksen tulokset kohta tuntemuksikseen ja omistaa ne kuin sähköisästi suggereerattuna sielunelämänsä väristyksiksi. Suoranaisestikin saattavat nämä uudet tieteen havainnot vaikuttaa taiteelliseen tuotantoomme. Viittaan vain, kuinka silmänräpäysvalokuvaus kiinnittää huomioomme luonnon salamanväläyksisimmät vivahtelut ja kärjistää taiteilijaimme silmät näkemään luonnonkuvat niin tarkoissa ja ratkaisevissa piirteissä kuin ei ikinä ennen, ja kuinka värien fysiologia opettaa meille ihan uuden tiedon värien salaperäisestä elämästä ja elementaarisesta vaikutusvoimasta ihmisen aisteihin ja siten valmistaa taiteilijoillemme entistä herkemmän ja tottelevamman keinon kiinnittää kankaalle näkemystensä suggereeraavimmat vivahtelut.

Tämä kaikki ainesten muodoton suunnaton paljous tarjoutuu nyt

yhtaikaa aikamme omistettavaksi ja henkeensä sulatettavaksi, ja proteuksisella vastaanottokyvyllä heittäytyykin aikamme tätä titanitehtäväänsä täyttämään. Ja on kuin tuo kaikki suunnaton runsaus, joka joka taholta tulvii ja tunkee sielumme omistettavaksi ja näkemyksekseen jalostettavaksi, pakoittaisi sielumme ihan uudenlaiseen, äkilliseen, salamantapaisissa väläyksissä omistavaan vastaanottokykyyn; emme enää voi hallita kaikkea sitä kirjavaa, tuhatvivahteista, salaperäisinä syvänteinä eteemme kuiluutuvaa elämän näkyä, joka joka silmänräpäys vihjoittaa eteemme, vaihtuakseen seuraavassa silmänräpäyksessä ihan uudeksi, yhtä syvyyksiin huimaavaksi, ja yhtä lukemattomissa vivahduskimalluksissa väreileväksi näkemykseksi, emme voi hallita sitä enää ellemme osaa sielussamme joka silmänräpäys myöskin vivahtaa jokaisen uuden näkemyksen mukaan, ellemme osaa silmänräpäyksessä omistaa edessämme väreilevän näkemyksen kaikkea ominta, aavistuksellisinta ja salaperäisimmissä kimalteluissa vivahtelevaa syvyys- ja ominaisuushuimausta sieluumme, ja samalla olla seuraavana silmänräpäyksenä valmiit antamaan sielumme yhtä silmänräpäyksellisesti hykähtää yhtä täydellisesti uuden yhtäläisiä syvyyksiä ja yhtäläisiä kaukaisia vivahduskimalteisia perspektiiviä itsessään kätkevän näkemyksen mukaan. Ja niinpä näemmekin romantiikin, tai niinkuin minä sitä tahtoisin nimittää, germanisella tuntemissävyllä hedelmöitetyn nykyaikaisen taidehengen, joka jo Musset'in ja Heinen päivinä näytti löytäneen sielustuneimmat henkevimmät soinnut kaikille sielun herkimmille liikutuksille, nyt vuosisadan loppupuolella kasvavan aivan uuteen voimaan, ja nyt, ammentaen aivan uusista ennenaavistamattomista lähteistä ja halliten aivan uusia, ennenaavistamattomia elämänaloja ja tunnepiirejä, muodostuvan todelliseksi uudeksi tyyliprinsiipiksi, joka nyt valtaa ja käsittelytavallaan sävyttää kaikki alat, joilla ihmishenki taiteellisesti luovasti työskentelee. Näemme romantiikin, tai niinkuin se nyt ensi aikoina nimekseen omisti, impressionismin, nyt muodostavan todellisen uuden tyylisävyn, joka pyrkii saamaan vähäpätöisimmän taideteollisuusesineen soimaan samassa sävellajissa, kuin mitä sointuu meihin mahtavimman rakennuksen muotohaahmosta, ja joka mudostaa niin hyvin jokaisen syväkajauksisimman runoteoksen kuin jokaisen herkimmän mielen ja herkimmän käden muodostaman taulun saman hengen liikutusväreilyksi, ja joka saa taas taiteen olemaan kuin ajan ihmisten sieluissa herkimmästi ja sisällisimmästi värähtävän kauneustunnon ilmestystä.

Ja ihmeellinen on se uusi tyyli, joka täten on muodostunut. Levoton, äkillinen, värähtelevä, ihmeellisissä salamallisissa väläyksissä elämää näkevä, ihmeellisiä salaperäisiä sointuja elämästä herättävä. Omituinen sähköinen se on, kuin nopealla, tunkevalla Röntgen-säteisellä silmäyksellä elämän syvyyksiin äkillisesti näkevä, se heittää kuin ohuen piirtelevän katseen, joka terävänä sähkösäteena tunkee kirkaisevimpiin syvyyksiin elämäntunnossa ja siellä paljastaa pohjaisimman tuntohermon hetkeksi värjymään edessämme sähköisesti pistetetyssä valossa, ja samassa silmänräpäyksessä saattaa se heittää uuden salamantapaisen valovivahduksen tämän näkemyksen ylle, joka silmänrypäyksessä paljastaa tuon äskeisen näkemyksen ihan uudeksi. Se on ihmeellistä, silmänräpäyksellisillä näkemyksillä vaikuttavaa taidetta, jossa jokainen sana, jokainen piirros, jokainen soinnuksi vivahtava viivojen yhdyntä ovat kummallisella herkällä sisäisimpään sisäisyyteen upottauneella hallusinatsionilla aavistetut kuin suoraan olemisen sielusta, ja jossa siten kuin olemisen sisin, herkimmästi sävyä vaihtava vibreeraus on jäädytetty muodoksi. Se on synnytetty suoraan tuntevan ihmissielun keskeltä, ja antaa se sisältä, tunteestaan luoden luomainsa värjyä ihmissielun sulaneimman värähtelyn mukaiseksi, se noudattaa kaikkien ihmismielessä herääväin herkimpäin mielikuva- ja tunnelmayhtymien salavivahduksisinta aaltoilua ja tangeeraa tällä välittömällä sisällisyydellään sieluna sielua. Se sammaltaa, se haparoi siellä, missä ihmissielukin sammaltaa ja haparoi elämän hämäryyden edessä, se voi, sisältä herätessään sanoihinsa, väreihinsä, viivasointuihinsa, saada niihin suljetuksi ja niistä jokaiseen sieluun tarttumaan kaiken sen kammohyydytyksen, mikä ikinä ihmissielua saattaa hyydyttää kammoisan eriskummallisen elämän edessä, se voi niissä saada soimaan kaiken sen sointujen ihanuuden ja heleyden, joka milloinkaan voi ihmissielussa väristä, se löytää suorimman, välittömästi tunteeksi tarttuvan muodon syvimmälle, uurtavimmalle sielun potemukselle, ja voi antaa luomiinsa kummahtaa kaiken sen suloushaikeuden, joka toisina hetkinä ihmissielua imee ja hykertää. Sen runous saattaa yhdellä ainoalla, sisältä, liikutetusta sielusta synnytetyllä adjektiivilla väläyttää mieleen kuin kokonaisten maailmojen omimman olemissävyn, ja löytää sanat, joiden ympärille kuin salaperäisenä lumona voi kristalliseerautua kokonainen maailma tunne- ja mielikuvaliikutuksia, sen maalaus saattaa yhdellä ainoalla omituisen herkällä sisällisyydellä löydetyllä, ja omituisia aavistuk-

sia katsojan sielussa herättävällä vetäisyllä saada taulunsa kangastamaan kuin kummallisena, sielun kaiken herkkyyden kajasteluna, se saattaa yhden yksinkertaisen maljakon muotorytmiikkaan sulkea kokonaisen sikermän sointuja ja kauneussävyjä. Ei ole sitä exootista kukkasta, jonka kaikkea tukahduttavaa tunnelmavaikutusta tämä taide ei voisi ikäänkuin irroittaa sanojensa tai väriensä hektiseksi hykäykseksi, ei ole sitä lyijyisimmän yösydämen hetkeä, jonka kaameusväristystä ei tämä taide voisi tunnettavaksi haahmoittaa, yhteen ainoaan sanaan, jonka sisäinen transparentinen merkitys kantaa kauas sen taakse, voi se mahduttaa koko aavan rajattoman valtameren suuruuslumon, parilla, ihmeellisesti sieluun värähtyvällä ja sieluun tarttuvalla värivetäisyllä voi se värjyttää tuntoomme koko taivaan huuhtovan sinen. Ja kaiken, mitä ihmissielu ja ihmiskunta on ikinä elänyt ja tuntenut, on se omistanut sielunsa sävyksi ja voi antaa sen soida taiteessaan, se osaa väreillä yhtä hyvin kelttiläismaailman hektisenfantastisissa tarupiireissä, kuin egyptiläisen taiteen kivettyneessä mumiamuinaisuudessa, se osaa yhtä herkästi liukua japanilaiseen chrysanthemum capriccioiseen tunnemaailmaan, kuin Eddan hämäräuhmaiseen sumumaailmaan, voi löytää yhtä täydellisen ja oman ilmaisun aikaisimman keskiajan arkaaisesti ankaralle tuntemistavalle, kuin siroimman rococon sipsuttelevimmalle menuettigalantisuudelle.

Jos nyt tahtoisimme yksityiskohtaisesti käydä tarkastamaan tätä taidetta, jonka perussävyä tässä olen koettanut kuvata, niin voisimme, vaikka tällä kertaa olen pakoitettu rajoittamaan esitystäni melkein pelkästään nimien luettelemiseen, esim. maalauksen alalla nähdä tämän uuden suunnan ilmeekkään edustajan esim. Arnold Böcklinissä. Hänen maalauksiinsa, jotka liikkuvat ihmeellissävyisissä luonto- ja tarufantasioissa, on hyytynyt, ja niissä on jäätynyt muotoon niin sanomattoman syvää ja suoraan katsojan tunteeksi tarttuvaa runollista tunneväristystä, niiden joka piirros, jokainen vähäpätöisin detalji, jokainen kylmähyydytyksinen merenneidon merikylmä katse niissä, jokainen meren valtaavan laakean laineen raukea kuoleminen rannan santaan, jokainen sypressin tyylittävä ylenemys- tai kumartumusviiva, jokainen elysiumheleinen kauneusväläys niissä ovat kuin sielun sisintä runousliikutusta, ja tarttuvat semmoisena suoraan katsojan sieluun. Myöskin Max Klingerin ja Hans Thoma'n koko syvästi germaaninen tuotanto on samanlaista ihmissielun lyyrilliseksi ja syvävärähteleväksi koskettamista. Samoin kuin nämä saksalaiset taiteilijat,

etsivät englantilaiset praerafaeliitatkin syvintä vaikutustaan ihmissielun runollisessa väristyttämisessä, jonka he samassa määrässä, vaikka toisilla, osaksi vähemmän syvällisillä keinoilla saavuttavatkin. Katsokaamme vain jonkun Rossettin maalauksia, jonka naiset tummine pitkine hiuksineen, syvine imevine silmineen, korkeine, kuin kauneuden hivuttamine kauloineen istuvat ikäänkuin tunteensa hysterisinä ylenkukkuraisina jäätymyksinä, joiden rintoja, joiden joka jäsentä, koko oloa, suun hiutuvaa piirrettä, käsien aukenevaa herpoutta sanomattoman ihanuuden ja suloutumisen haikeus raukaisee ja lamaa ja joita katsellessa omaa rintaa, omaa kaulaa, omaa koko olentoa omituinen sulousrunsauden imevä haikeus alkaa kuvettaa ja hivuttaa, katsokaamme jonkun Burne-Jones'in uneksuvia, kauneushäämyileviä haamuja, joista kuin huuruna nousee sieluun koko keltiläismaailman kaikki hiutuva sumujen kostuttama suru- ja syvämielisyysuneksunta ja joista kauaksi aikaa jää sieluun väräjämään kummallisten surumielisten silmien syvä värjyvä katsanto. Yhtä täydellisesti kuin nämä saksalaiset ja englantilaiset maalarirunoilijat, yhtä täydellisesti luovat ranskalaiset impressionistitkin ihan uusaikaisen tunteen mukaisesti, ja saavat maalauksensa kuin sisältä sielusta valahtaneiksi ihmismielen väri- ja näkemystunnelmiksi. Jos kuvaamani saksalaiset ja englantilaiset taiteilijat osaavat kuin värjyttää taulunsa ihmissielun syväsävyisimmäksi runoiluksi, niin noudattavat nämä ranskalaiset taiteilijat taas herkimmällä sisällisyydellä ihmismielen väritunnesensatsioneja ja antavat maalaustensa kuin valua sisällisesti tarkimpain ja kuin sisältä nähtyjen väri- ja muotomielialojen ilmestyksiksi. Olkoon että tunteilemme jonkun Manet'in alkuperäisesti valtaavaa värirunoutta, joka ikäänkuin heittää kankaalle, ja antaa siltä alkuperäisimmässä tehossaan kummuta silmään ihmismielen elementaarisimmasti vastaanottamat värisuggestionit, olkoon edessämme joku belgialainen Vincent van Gogh, jonka silmillä nähtynä luonto ja maailma velloo ja kumpuu kuin värien pätsinä, jonka hän kuin vulkaanisena laavavirtana antaa valua ja levitä kankaalleen ja siltä huuruta katsojaan, olkoon edessämme joku Degas, joka armottomimmalla, kuin silmänräpäysvalokuvan tarkkuudella näkevällä silmällään huomaa kuvattavansa kaikki ratkaisevimmat piirteet, jotka hän sitte japanilaisen taiteen hedelmöittämällä varmuudella osaa kiinnittää kankaalleen, olkoon nähtävänämme jonkun Gauguin'in malaijilaisilla näkemyksillä troopillistettu tulitaide tai häämyilkäämme jonkun englantilaisen Whistlerin hienon ja

hillityn taiteen edessä, joka kuin harsoo ja verhoo ihmeellisen himmeän hillittyihin väriskaaloihin kummallisen herkkää värirunoutta, olkoon nähtävinämme jonkun Eugene Carrière'n sulaneimmassa mystillisimmässä sielun sulossa häämyilevä verhottu taide, tai jonkun Puvis de Chavannes'in arkaisesti stiliseeraava, viivojen ja muotojen rytmillä ja värien tyylitetyllä raikkaalla soinnulla vaikuttava taide, olkoon jonkun Maurice Denis'in kevään kelmeissä valjuissa hopeajuovissa värjyvä ja ylenevien viivatuntujen mystillisellä hartaudella sielua rytmistävä freskotaide, aina kumpuaa tämä taide esiin kuin ihmismielen sisimmästä väritunnosta, ja noudattaa herkimmästi tämän ihmismielen alkuperäisimmästi saamia väri- ja muotovaikutteita.

Samoin kuin maalaus on aikamme hedelmällisin kuvanveistotaidekin tämän uuden, sisällisyysherkkyyttään luomaan pyrkivän ajan taidehengen ilmausta. Viittaan vain Max Klingerin värillisistä aineksista kokoonkyhättyihin, ihmeellisellä sielustavalla ja sieluun kajaavalla rytmillä luotuihin veistoskuviin, viittaan aikamme suurimpaan, ja koko aikamme kuvanveistotaiteeseen syvimmin vaikuttavaan veistotaiteilijaan Rodin'iin, joka hermostuneella, kuin sisällisen sieluhallusinatsionin mukaan muotoon puhjenneella taiteellaan saa marmorinsa ja pronssinsa milloin väännähtämään kuin väkivaltaisimman voiman uhmana, milloin värähtämään kuin sielun herkintä kuultavinta hentoutta, viittaan kaikkein myöhimmistä vain taiteilijaan, kuin Aristide Maillol, joka egyptiläisistä puu- ja kiviveistoksista saamillaan vaikutuksilla arkaiseeraa kummallissävyistä taidettaan, ja nuoreen belgialaiseen G. Minne'en, jonka muodot ovat omituista ankaraa, gootisten katedraalien skulptuurin herkeällä hengellä täytettyä muotomusiikkia.

Kun runouden alalla ajattelemme, mitä tämä uusi taidehenki on luonut järkyttävintä ja syvintä, nousee ensiksi eteemme vanhan Dowrevanhuksen, Henrik Ibsenin kunnianarvoisa haamu. Hänen resonneerauskappaleissaan välähtää joka lauseessa melkein kuin sisällisiä sielun syvyyskuiluja, joiden kaameissa syvänteissä, kuin missäkin Böcklinin taulussa, kummallisen kelmeissä värikimalteissa välähtelevän vaanivan lohikäärmeen rinnalla uinuu romantiikin syväsilmäisin, taivaansinisin sinikukkanen, ja jonka joka sana on kuin soiva lyönti heläjävään sielumarmoriin. Toisetkin nuoremmat skadinaviset kirjailijat ovat tämän uuden, sielua soivan kauneustunnon herkimpiä ilmaisijoita. Huomautan vain

tanskalaisen Johannes V. Jensenin rikkinäisellä, potevalla mielensävyllä täytetystä elektrisiteetisellä räikeydellä opereeraavasta runoudesta, huomautan Knut Hamsunin luonnon humalalla ja rakkauden valmu- ja punavärillä huumaavasta sanataiteesta, huomautan Sigbjörn Obstfelderin salaperäisissä mystillisissä sielun väreissä häämyilevästä sielun sulous- ja kärsimyslyriikasta, huomautan ruotsalaisista runoilijoista vain Frödingin ihmeellisissä kirkkaissa huilusävelissä kajaavasta lyriikasta, Oskar Levertinin adjektiiveilla maalailevasta värirunoudesta, Selma Lagerlöfin taruiksi ja legendoiksi helähtelevästä kauneus- ja syvyyskuulteisesta kertomustavasta, August Strindbergin reveltyneestä, kaikissa nykyaikaisen ihmisen sisällisissä sielukuiluisissa taisteluissa kamppailevasta ja somnambulisella varmuudella sanoiksi haamuillusta runoudesta. Tämän uuden tyylisuunnan tunnetuin edustaja on sentään belgialais-ranskalainen Maeterlinck, jonka keltiläisissä tarupiireissä liikkuva, hämärän magneetisilla sielun sävyillä vaikuttava runous on kuin sielun hämärimpien aavistuksellisimpien kammon, liikutuksen ja hykähtelyn hypnotiseeraavaa sanoiksi hapuilemista ja aavistamista. Mainitsen vielä Verlainen absinttikaasuisesta, humaltuneena sieluhuuruna vaikuttavasta ja kummallisia herkkiä sieluntiloja häämyilevästä runoudesta, jossa kuin väreilee oudoimpia kuultavinkajasteisia kauneusaavistuksia ja tunneväristyksiä, huomautan runouden Whistleristä, belgialaisesta Rodenbachista, jonka teokset ovat kummallisissa hämäränharsotuissa väriyhtymissä häämyilevää hillittyä, hiljaa aaltoavaa tunneliikutusta, huomautan italialaisesta Gabriele d'Annunziosta, jonka kaikissa kauneusväristyksissä kylpevän runouden jokainen tuntee. Vielä on mainittava englantilainen Robert Browning, jonka raskasläikkeisessä runoudessa värähtelee ihmeellisintä kauneusrunsaudella hukuttavaa tunneylenkylläisyyttä, on huomautettava Rossettin soneteista, jotka ovat yhtä hysterisen kauneusmystiikin ilmauksia kuin hänen taulunsakin ja koko tunteella hukuttava vaikutus on rakennettu adjektiivien musiikki- ja värivaikutuksille, on huomautettava Oscar Wilde'n huumaavalla hivuttavalla kauneusmorfinilla myrkyttävästä ja turmelevasta runousajattelusta, jossa kaikki nykyaikaisen ihmisen hiotuimmat, kuin eeterisimmässä ohitsehaihtuvimmassa sateenkaarikimaltelussa väreilevät kauneus- ja tunneaavistelut heleilevät ja hohtelevat kuin sykkävinä ja sammuvina, alituisesti väriä ja muotoa vaihtavina kauneustähtinä. Vielä pyydän huomauttaa, jollei yhtenä suurimmista, niin aina-

kin yhtenä tyypillisimmistä aikamme kirjailijoista, saksalaisesta Peter Altenbergistä, joka skitseissään kuin huolimattomimmalla nonshalansilla heittelee sanojaan, niinkuin näyttää, kuinka sattuu vain, ja antaa lauseidensa rakentua ilman, niinkuin ensi silmäyksellä näyttää, mitään loogillista ajatusta allaan, antaa niiden katketa, kaikista kieliopin ja tavallisen järjen säännöistä välittämättä, kesken, ja toisinaan toistua, niinkuin näyttää, ihan ilman ulkonaista tarvetta, kuin vain capriccioisesta oikusta, refrengintapaisesti ihan loputtomiin, mutta jonka joka sana sentään kaikesta tästä ulkonaisesta näennäisestä huolimattomuudesta huolimatta on impressionistisimmalla taituruudella laskettu vaikutusvalöörillään koskemaan hereille varmoja ajatus- ja mielikuvayhtymiä lukijan sielussa ja jonka joka lause kaikesta ulkonaisesta epävalmiudestaan huolimatta on laskettu tangeeraamaan ja hereille virvoittamaan vissejä ihmeelliskajasteisia tunne- ja mielentilayhtymiä lukijassa, ja jonka koko runous tämän impressionistisen tekotavan avulla voi ihmeellisimmällä notkeudella ja herkkyydellä seurata kaikkia nykyaikaisen ihmissielun salavivahduksisimpia ja silmänräpäyksessä sävyä ja muotoa vaihtavimpia mieliala- ja tunnesensatsioneja. — Puhuessani nykyaikaisista kirjailijoista pitää minun tietysti myöskin mainita Friedrich Nietzsche, jonka suunnaton vaikutus aikamme tunne- ja ajatuselämään ei suinkaan lähde mielestäni hänen oppinsa filosofisesta ajatussisällyksestä, hänen yliihmisopistaan elämänselitysteoriana esimerkiksi, vaan hänen tyylinsä monivivahteisesta sielukkuudesta, jonka lukemattomissa, kuin kristallinteräviksi ja läpihohtaviksi hiotuissa särmissä aikamme kompliseerattu tuntemistapa kaikissa hienoimmissa silmänräpäyksellisimmissä vivahteluissaan välkkyy ja välähtelee.

En enää tahdo pidentää odottamattoman pitkäksi venynyttä esitystäni seikkaperäisemmällä kuvauksella siitä, mitenkä tämä uusi tyyli ilmestyy aikamme arkitektoniikissa, ja siihen lähimmästi liittyvässä taideteollisuudessa. Huomautan vain, että näissäkin taiteen haaroissa entistä herkemmin koetetaan sulattaa muodot nykyaikaista tunnetta vastaavaan sävyyn, siitä riittää meitä vakuuttamaan jo pintapuolisinkin silmäys ympäristöömme. Näemme arkitektoniikin entistä herkemmin noudattavan uuden rakennusaineen, raudan vaatimuksia, näemme sen muodoissaan pyrkivän sulaumaan organiseksi, sisäisestä tuntosävystä puhjenneeksi kokonaisuudeksi, jossa koristelumuodot eivät ole mitään ulkopuolisesti ja satunnaisesti sille ripustettuja dekoratsioneja, vaan sen sisällisestä sävystä

puhkeevia organisia muodostumia, jotka ikäänkuin säestävät ja antavat soida selvemmäksi kokonaismuodon kristalliseerauslakeja ja jotka yksin tästä kokonaismuodosta saavat selityksensä ja olemassaolo-oikeutensa. Taideteollisuuden alalla taas näemme englantilaisen John Ruskinin ennustaman, William Morrisin alkaman ja sittemmin varsinkin belgialaisten, kuten Henrik van der Velden jatkaman ja uudella sisällyksellä täyttämän liikkeen, joka pyrkii siihen, että kaikessa lähimmässä ympäristössämme, niin hyvin kirjojemme ulkoasussa kuin asuntojemme sisustuksessa ja vähäpätöisimmän koristeluesineemme linja- ja muotomusiikissa saisimme tuntea omimman sisimmän kauneussävymme kirkkainta ja jalostetuinta sointia. — En tahdo myöskään kuin viittaamalla huomauttaa, että uudessa säveltaiteessammekin kuulemme tätä uutta salaperäisen syvällisesti kärsimys- ja ihastusväläyksellistä sointua, joka niin syvästi ja erikoisesti värähdyttää nykyaikaista ihmistä ja joka aina lumoo hänet niin oudon riuduttavalla sulolla, missä hän vain tuntee värähdyksenkin siitä läsnä.

Kuten tästä yleiskatsauksesta, jossa jokaisen lauseen oikeastaan pitäisi muodostaa rubriikki kokonaisille ainetta käsitteleville luvuille, selkenee, en liene väittänyt väärin, kun alussa esitelmääni sanoin, että elämme ajassa, joka muodostaa itselleen uutta, oman kauneus- ja elämäntuntonsa mukaista tyyliä. Kuulemme kaikessa, mitä aikanamme luodaan, uusien äänien virittymistä, uusien äänien, joilla on suloinen syvä kajavuus ja joita viritetyiksi kuulemaan koko aikamme ihanimmalla riemastuneimmalla väristyksellä on hykähtynyt. Ja voimmekin siis, katsoen siihen, miten voimakkaasti tämä uusi pyrkimys on tartuttanut kaikki taiteellisesti luovat henget aikanamme ja millä rajattomalla sisällisyyden riemulla kaikki taiteelle vastaanottokykyiset mielet ajassamme ovat vastaanottaneet tämän uuden taiteen, kuin sisäisimpien, salassauinuvimpien, kauneusaavistustensa ilmoille ja muotoihin vapahtajana, katsoen siihen kaikkeen, voimme otaksua, että tämä taide, ellei se vielä olisikaan pyrintöperiään saavuttanut, ne vielä kerran on saavuttava, sitä kun on kannattamassa ja sille sisällistä eteenpäinpyrkimysvoimaa antamassa kokonaisen aikakauden herätetty kauneustunto ja kauneuteen toivo, ja että siis todella, ellemme jo vielä eläisikään aikana, joka on luonut oman sisimmän elämäntuntonsa ja elämänhartautensa mukaisen tyylin, ainakin elämme ajassa, joka on luomassa tämmöistä tyyliä itselleen, ja joka lähimmässä tulevaisuudessa ainakin on saavuttava tämän pyrintöperänsä.

Jo ihanaa, ihaninta on, jos siten todella on laita, sillä ihmissielun sisin ja syvin ja ihanin pyrkimys on aina oman sielunsa soinnulla kirkastaa maailma. Maailma ja elämä on hämärä sekava salaperäisyyden ja kammon kaaos ihmisen sielun ympärillä, vasta kun ihmissielu oman valonsa säteillä seijastaa siihen, ja saa sen kuin oman itsensä, omain liikutustensa heijastukseksi, vasta silloin syntyy siihen sointua ja selkeyttä. Elämällä, kaamealla hämärällä, salaperäisellä elämällä ei ole muuta selitystä kuin ihmissielusta sen yli lähtenyt soinnunvalaistus; kauneus, kauneus yksin ja sointu kirkastaa ja tyynnyttää pimeän elämän ympärillämme, jonka rajatonta muodottomuutta ei ihmistieto jaksa sulkea rajoihinsa, ja jonka pimeyttä ei uskon heikko hypähtelevä säde jaksa valaista. Ihanalla väristyksellä siis uskokaammekin, että taaskin olisi koittamassa ihmiskunnalle tämmöinen uusi kauneuden aika, jolloin se taaskin oman sielunsa säteillä jaksaisi valaista elämän näyn ympärillään, ihmissielun ihanuus tähdittäisi hämärää pimeätä olemista lempeillä kimaltavilla valoillaan.

Telepatiasta.

Kirjoittanut

A. F. Puukko.

Sana telepatia johtuu kreikkalaisista sanoista τῆλε (kaukana) ja πάθος (aistinhavainto) ja merkitsee siis sanasta sanaan kaukaa havaitsemista, havainnon kautta tiedon saamista asioista, jotka tapahtuvat etäällä.

Nimitystä telepatia käytetään usein hyvin erilaisista sielullisista ilmiöistä. Sen käsitteeseen laajimmassa merkityksessä näkee monasti luettavan esim. jonkunlaisen ennustustaidon (saks. zweites Gesicht, ruots. framsynthet), kauko- eli selvänäköisyyden (clairvoyance), kaukokuuloisuuden (clairaudience) ja vieläpä ajatustensiirronkin (suggestion mentale, tankeöfverföring). Paraiten saattanee telepatian kumminkin määritellä siten, että sen käsitteeseen kuuluvat kaikki ne sieluelämän ilmaukset,

joiden selittämiseksi sielussa oletetaan kyky voida muullakin tavalla kuin meille tunnettujen aistien välityksellä saada tieto asioista, jotka tapahtuvat kaukaisessa ajassa tai paikassa tai jotenkin muuten ovat meille salassa. Täten siis telepatialla ymmärretään salaista sielunkykyä eli voimaa, joka on vieras jokapäiväiselle kokemukselle, mutta joka joskus muutamissa henkilöissä — niin väitetään — tekisi mahdolliseksi sangen merkillisiä havaintoja. Tällaisina mainitaan useita toteenkäyneitä unia, näkyjä ja aavistuksia ja vieläpä — kummitusten näkemisiä ja kuulemisia.

Mikä arvo on tällaisilla asioilla nykyajan tietoisuudessa? Moni „moderni" ihminen pitää niitä niin joutavina ja arvottomina, ettei niillä maksa sen enempää aivojaan vaivata: nehän muka kaikki tyyni ovat joko pelkkää mielikuvitusta tai jäännöstä ikivanhasta taikauskosta, jonka uhriksi kritiikittömät ihmiset vieläkin joutuvat. „Nykyajan ihminen", joka on tottunut eksaktisen tieteen ajatussuuntaan, kääntää niille itsetietoisen ylpeydellä selkänsä. Kuuluu niin sanoaksemme hyvään tapaan olla tuollaisiin juttuihin uskomatta. Korkeintaan saattaa niitä kuriositeetin vuoksi silloin tällöin mainita ja leikillisenä puheenaiheena voivat ne säilyttää paikkansa. Sen enempää merkitystä ei niillä varmaan monen sivistyneen mielestä ole.

Mutta toiset eivät ole yhtä välinpitämättömiä ja kriitillisiä. Emme nyt puhu kaikkein herkkäuskoisimmista, jotka sokeasti pitävät tosina mitä ihmeellisimpiä, mahdottomia kummitusjuttuja. Onhan esim. spiritismillä ja teosofialla useita kannattajia — muusta mainitsematta. Ei siis ihme, että sieluelämänkin mystiikki on monella taholla joutunut vilkkaan huomion esineeksi ja että tälläkin mystiikillä on tavallaan omat suosijansa ja kannattajansa.

Vihdoin on nykyaikana sellaisiakin ihmisiä, jotka ovat elävästi uskovat, että luonnossa on kaikki syysuhteen eli kausaalilain alaista, eivätkä he suinkaan ole taipuvaisia olettamaan n. s. „yliluonnollisia" ilmiöitä ja ihmeitä sanan tavallisessa merkityksessä. Mutta silti he ovat valmiit tunnustamaan, että on vielä paljon ilmiöitä, joita emme ollenkaan tunne tai joista meillä on ainakin hyvin puutteellinen ja hämärä käsitys. Heille ei myöskään ole outoa, että sieluelämänkin alalla on useita sangen merkillisiä tosiasioita (näkyjä, aavistuksia, ilmestyksiä), joiden ymmärtäminen ja selittäminen on tieteen vaikeimpia tehtäviä.

Yleensä voi sanoa, että tieteellinen käsitys sieluelämän n. s. „mys-

tillisiin" ilmiöihin nähden on viimeisten vuosikymmenien kuluessa jossakin määrin muuttunut. On huomattu, että jyrkkä apriorinen kieltäminen juuri tieteen kannalta on epäoikeutettua ja että itsepintaisimmat epäilijät ovat usein kärsineet masentavan tappion. Ajatelkaamme vain hypnotismia. Ei kauan sitten kohtelivat sitä etevätkin tiedemiehet ivalla ja ylenkatseella, he kun näet luulivat hypnootisia ilmiöitä joko kokonaan olemattomiksi tai ainakin suuresti liioitelluiksi ja enemmän tai vähemmän valheellisiksi. Nyt sitävastoin ovat kaikki valmiit tunnustamaan, että nämä ilmiöt ovat sangen yleisiä ja saavat luonnollisen selityksensä hypnootisesta suggestionista. Nyt on hypnotismi psykologian tärkeimpiä osia, ja kuten tunnettu on sillä lääketieteessäkin tunnustettu sijansa.

Yhä enemmän on se käsitys voittanut alaa, että sieluelämänkin mystiikki ansaitsee vakavata tieteellistä tutkimusta huolimatta siitä, että mystilliset selitysperusteet ovat tietysti hylättävät. Tämän periaatteen elähyttäminä ovat tiedemiehet useissa maissa ruvenneet n. s. telepaatisia ilmiöitä systemaatisesti tutkimaan. Käännekohdan tässä suhteessa muodostaa v. 1882 perustettu englantilainen „Seura psyykillistä tutkimusta varten" (Society for Psychical Research), joka on pannut perustuksen näiden asiain tieteelliseen, metodiseen tutkimiseen ja jonka julkaisut ovat herättäneet suurta huomiota Englannin ulkopuolellakin. Lienee senvuoksi paikallaan esittää muutamia tärkeimpiä tietoja tämän merkillisen seuran kokoonpanosta ja ohjelmasta.

„Sanomalehti- ja salonkitarujen mukaan on aivojen pehmennys ja idiootinen herkkäuskoisuus se sympatian side, joka yhdistää tämän seuran jäsenet toisiinsa, ja yleinen sairaalloinen ihmeiden haluaminen on sen voimakkaimpana kiihoittimena." Mutta tarvitsee vain vilkaista tuon seuran jäsenluetteloon tullakseen kohta vakuutetuksi tämän pilkallisen arvostelun perättömyydestä. Seuran nykyisten ja entisten kunniajäsenten joukossa tapaamme niinkin kuuluisat nimet kuin William Crooks, W. E. Gladstone, John Ruskin, loordi Tennyson ja A. R. Wallace, ja sen kirjeenvaihtojäseninä on useita nykyisen lääketieteen ja psykologian etevimpiä edustajia. Luettelemme niistä nimet Beaunis, Blenheim, Pierre Janet, Henri Taine, Th. Ribot, Charles Richet, Max Dessoir, Lombroso ja Wetterstrand. Lyhyesti sanoen ei meillä ainakaan edeltäkäsin ole mitään syytä epäillä puheenalaisen seuran tieteellistä pätevyyttä. Ja rohkeneepa eräs seuran jäsen, professori William James, antaa siitä seuraa-

van ylistävän lausunnon: „Jos minua kehoitettaisiin mainitsemaan tieteellinen aikakauskirja, jossa mitä suurimmassa määrin voi huomata älykkäisyyttä ja lakkaamatonta erehdysten epäilemistä, niin olisin pakoitettu mainitsemaan ne toimitukset, jotka „Seura psyykillistä tutkimusta varten“ on julkaissut.“ (Tarkoitetaan seuran aikakauskirjaa „Proceedings of the Society for Psychical Research“.)

Seuran jäsenluku nousi v:n 1902 alussa noin 1,500:aan. Niistä tuli kumminkin lähes kolmas osa amerikkalaisen haaraosaston („The American Branch“) osalle.

„Seuran psyykillista tutkimusta varten“ alkuperäiseen ohjelmaan kuului pääasiassa seuraavat kaksi tehtävää: 1) hypnootisten subjektien, clairvoyanttien ja yleensä n. s. mediaalisella kyvyllä varustettujen henkilöjen tutkiminen ja niillä kokeileminen ja, 2) sellaisten oikeaksi todistettujen kertomusten kerääminen ja julkaiseminen, jotka koskevat näkyjä, huoneissa kummittelemista, aaveita, toteenkäyneitä unia y. m. samansuuntaisia ilmiöitä. Heti alussa asetettiin seuraavat kuusi komiteaa: 1) kokeellista ajatustensiirtoa, 2) hypnotismia, 3) n. s. odismia, 4) spiritistisiä ilmiöitä, 5), kummituspaikkoja (spökhus), ja 6) oikeaksi todistettujen telepaatisten kertomusten kokoamista varten. — Näistä eri komiteoista on viimemainittu vetänyt enimmin yleisön huomiota puoleensa. Sen toimesta v. 1886 ja 1887 ilmestynyt suurehko teos nimeltä Phantasms of the Living (elävien henkilöjen ilmestyksiä), sisältäen kahdessa nidoksessa yhteensä 1417 sivua. Toimitustyön ovat suorittaneet herrat E. Gurney, F. V. H. Meyers ja F. Podmore. Tämä alallaan käänteentekevä julkaisu sisältää parhaat niistä tapauksista, mitä seura on saanut kerätyksi ja tutkituksi. Luvultaan on niitä kokonaista 702, ja ovat ne teoksen julkaisijain mielestä todistuksena telepatiasta. Tämän he määrittelevät tajun kyvyksi voida vaikuttaa toisen tajuun ja saada sillä vastavaikutuksia muitakin teitä kuin aistien kautta. Mitä he telepatialla ymmärtävät käynee kumminkin paraiten selville seuraavasta konkreetisesta tapauksesta. „Herra W. Warburton on nukahtanut uneen istuessaan ja odottaessaan veljeään Acton Warburtonia, joka sillä kertaa oli tanssihuveissa vallan toisessa osassa Lontoota. Äkkiä herättää hänet kammottavan vilkas uni: hän on näkevinään veljensä, kun tämä juuri on tullut tanssisalista, kompastuvan ja menevän suinpäin alas portaita. Puolta tuntia myöhemmin on odotettu kotona ja todistaa näyn täydellisesti oi-

keaksi. Telepaatisen hypoteesin mukaan on nyt tämä uninäyn ja todellisuuden yhteenkäyminen selitettävä siten, että Acton sillä hetkellä, jolloin tapaturma tapahtui, ajatteli kotona olevaa veljeään ja että siten tämän tajuun siirtyi se situatsionin kuva, joka Actonilla itsellään oli."

Tässä yhteydessä sopinee huomauttaa, että puheenalaisen seuran perustajilla ei suinkaan alussa ollut määrättyä kantaa näiden ilmiöiden suhteen, eikä usko telepatiaan mitenkään kuulunut heidän ohjelmaansa. Oli nimittäin nimenomaan säädetty, että seuran jäsenyys ei sisältänyt minkään määrätyn selityksen hyväksymistä tutkittaviin ilmiöihin nähden eikä myöskään mitään uskoa „muiden voimain olemassaoloon fyysillisessä maailmassa kuin niiden, mitkä fyysilliset tieteet ovat hyväksyneet".

Mutta kuten sanottu ovat ainakin Phantasms of the Living teoksen julkaisijat — ja monet muut seuran jäsenet näyttävät olevan heidän kanssaan yhtä mieltä — tulleet tutkimuksissaan siihen tulokseen, että useat heille tunnetut tapaukset ovat selitettävissä ainoastaan telepatian avulla.

Nousee nyt kysymys, ovatko heidän johtopäätöksensä tieteellisesti täysin sitovia ja onko heidän tutkimusmenettelynsä kaikin puolin oikea ja moitteeton.

Voidaksemme jossakin määrin vastata näihin vaikeihin kysymyksiin, ovat etenkin seuraavat seikat otettavat huomioon. Seura näyttää täysin käsittäneen, että jos missään tutkimuksessa niin on juuri puheenalaisessa oikea metodi ehdottomasti tarpeen. Kertomusten oikeaksi todistamisessa on ryhdytty useihin varokeinoihin ja muutenkin on koetettu monella tavoin välttää niitä virheitä ja erehdyksiä, jotka tällaisessa tutkimuksessa kovin helposti pyrkivät syntymään. Seuran puolelta on vallan oikein huomautettu, että näiden ilmiöiden oikea kertominen ja havaitseminen m. m. vaatii ennakkoluulottomuutta ja tottumusta psykologiseen vaarinottoon ja että varsinkin muistin tuottamat hairahdukset ovat sangen yleiset ja vaaralliset. Sitä enemmän täytyy ihmetellä, että Phantasms of the Living teoksen julkaisijat ovat usein viimeksimainitun seikan unohtaneet ja siten antaneet aihetta useihin hyvin painaviin muistutuksiin. Useat niistä tapauksista, joita he pitävät todistuksina telepatiasta, ovat näet kirjoitetut muistiin koko joukon itse tapauksen havaitsemisen jälkeen. „Muutamat tapaukset ovat 30—40 vuotta vanhoja; onpa joukossa sellaisiakin, joiden ikä ei ole ollenkaan tutkittu ja jotka näyttävät sisäl-

tävän ilmeisiä erehdyksiä.“ Kun vielä tiedämme, että mainitun teoksen julkaisijat ovat todistuskappaleiksi hyväksyneet useita toisen kädestä lähteneitä tiedonantoja (s. o. jotka eivät ole havainnontekijän itsensä tutkijoille ilmoittamia), joka jo sekin tavallisesti on arveluttava seikka, niin ei sovi ihmetellä, että eräät kriitilliset tutkijat ovat näiden ynnä muiden virheiden nojalla useissa kohdin epäilleet koko teoksen tieteellistä arvoa ja pätevyyttä. Niinpä esim. ruotsalainen dosentti J. Bager-Sjögren on tullut siihen tulokseen, että koko tuossa suuressa kokoelmassa on tuskin ainoatakaan unitapausta — muita ei hän ole ottanut arvostellakseen —, joka kaikilta kriitillis-tieteellisiltä näkökannoilta katsoen kelpaisi todistukseksi telepatiasta.

Vielä jyrkemmin on Jenan yliopiston professori W. Preyer arvostellut koko englantilaisen seuran kantaa puheenalaisessa kysymyksessä. Hän ensin lausuu ilonsa siitä, että maassa, jota on totuttu pitämään terveen järjen tyyssijana, Newtonin ja Darwinin kotimaassa, useat lahjakkaat henkilöt ovat ruvenneet tutkimaan, missä määrin on perää noissa yhä uudistuvissa telepaatisissa kertomuksissa. Mutta suunnitelman toteuttamiseen ei hän ole ollenkaan tyytyväinen. Seuran tieteellisyyttä vastaan on hänellä sangen paljon — eikä nähtävästi syyttä — muistuttamista. Tutkimus on ensiksikin mikäli mahdollista koetettu toimittaa yksityistietä. Mutta kokeella, jonka tekijää ei tunneta ja tiedonannoilla, joiden esittäjä on salassa, ei voi olla tieteellistä pätevyyttä. Kokeissa ei myöskään ole oltu tarpeeksi varovaisia eikä ole tutkittu kaikkea tieteellisellä tarkkuudella, mitä olisi voinut tutkia. Senvuoksi ovat tuloksetkin hyvin epäiltäviä. Kokeista ovat useat täydellisesti epäonnistuneet ja onnistuneihin kokeisiin, jotka koskevat esim. korttien arvaamista, esineiden, kirjoitettujen lukujen ja nimien tuntemista silmät ummessa, lienee luonnollinen selitys haettava sattumasta, erittäin heikoista kuuloaistimuksista, kokeiluhenkilöiden välillä mahdollisesti sovituista merkeistä, vieläpä suoranaisesta havainnostakin silmien avulla. Useiden telepaatisiksi oletettujen ilmiöiden ymmärtämiseksi riittää myös monen hypnotiseeratun tavattoman herkkä ja kiihtynyt vastaanottamiskyky heikoimpiinkin aistinhavaintoihin nähden (n. s. hyperestesia), hypnotiseeratun riippuvaisuus hänelle sympaatisesta henkilöstä, hänen tahdottomuutensa, myöntyväisyytensä ja n. s. hallittavaisuutensa. Joskus ei tahallinen petoskaan ole poissuljettu. Ennenkuin voi sanoa, että kahden henkilön A:n ja B:n välillä on tapahtunut sielul-

linen kaukovaikutus, on välttämätöntä, että toisen tarkkaavaisuus on kiintynyt toiseen. Ilman tätä ehtoa olevat tapaukset ovat tilapäisinä eroitettavat. Usein sattuu esim. aviopuolisoiden, kihlattujen ja hyvien ystävien välillä, että he kirjoittavat toisilleen yhtaikaa. Mutta se ei ole telepatiaa. Siitä että kaksi asiaa tapahtuu samalla aikaa, ei suinkaa voi päättää niiden olevan syysuhteessa keskenään. Ei kukaan voi pitää esim. sitä muuna kuin sattumana, että Newtonin jälkeen suurin brittiläinen luonnontutkija Charles Darwin ja Washingtonin jälkeen suurin amerikkalainen valtiomies Abraham Lincoln molemmat syntyivät helmik. 12 p:nä 1809.

Preyerin mielestä ovat telepatiaan uskojat jonkunlaisessa itsepetoksessa eikä heidän vakuutuksiinsa pidä ollenkaan uskoa. Psyykikkojen peruskysymykseen, onko välitöntä ajatustensiirtoa, on vastattava kieltävästi.

Puhuessamme englantilaisen „Seuran psyykillistä tutkimusta varten" toiminnasta, mainittakoon lopuksi että sen ystävät ovat pitäneet erittäin tärkeänä seuran n. s. humaniseeraavaa merkitystä. „Se on antanut historialle yhteyttä. Se on esittänyt järjellisen syyn muinaisajan taikauskoisimpiin hairahduksiin. Se on tehnyt sillan kuilun ylitse ja täyttänyt hirveän aukon, jonka tiede määrätyllä ahdasmielisellä tavalla käsitettynä on matkaansaattanut ihmismaailmassa."

* *
*

Englantilaisten esimerkkiä noudattaen ovat myöskin Ranskassa useat tiedemiehet systemaatisesti tutkineet kaukovaikutusta ja muita telepaatisia ilmiöitä. Pariisin v. 1885 perustettu Société de Psychologie physiologique — (Seura fysiologista psykologiaa varten) on parhaasta päästä tutkinut hypnotismia, ja professori M. J. Ohorovicz on tehnyt laajaperäisiä kokeita ajatustensiirrosta (suggestion mentale). Viimemainittu kysymys oli v. 1889 ensi kerran julkisen tieteellisen keskustelun aiheena Pariisin kansainvälisessä kongressissa fysiologista psykologiaa varten, jossa useat tutkijat tekemiensä kokeiden nojalla puolustivat ilmiön mahdollisuutta. Mainittakoon myöskin, että tunnettu italialainen oppinut Lombroso on kokeillut samalla alalla ja väittää tehneensä sen merkillisen havainnon, että ajatustensiirto tapahtuu parhaiten jos aistinorganien välitys on kokonaan estetty! Kokeellista telepatiaa koskevista tutkimuksista ovat kum-

minkin lähinnä englantilaisten julkaisuja huomatuimmat ne havainnot, jotka tällä alalla on tehnyt Pariisin yliopiston fysiologian professori Charles Richet. Hänen kokeilunsa on parhaasta päästä tarkoittanut matkan päästä hypnotiseeraamista ja hypnotiseerattujen henkilöjen tutkimista piirrettyjen kuvioiden, tautidiagnosien, korttien ja nimien tietämisessä. Kokeensa Richet ilmoittaa tehneensä kaikella huolella ja tarkkuudella, käyttäen eksaktisten tieteiden metodia, ja niiden selitykseksi on hänen mielestään vain kaksi hypoteesia mahdollista: pelkkä sattuma tai inhimillisen havaintokyvyn vielä tuntematon, määräämätön ominaisuus. — Mutta luokaamme pikainen katsaus noiden kokeiden päälajeihin sellaisina kuin ne ovat esitetyt hänen teoksessaan „Kokeellisia tutkimuksia ajatustensiirron ja n. s. telepatian alalta“ (saksalaisen laitoksen mukaan).

Kaukaanukuttamiskokeiden esineenä oli Richet'illä muudan Léonieniminen nainen, joka asui erään tutkijamme ystävän luona noin puolen kilometrin päässä hänen kotoaan. Edeltäpäin kenellekään kokeestaan ilmoittamatta R. koetti aina jonakin hetkenä kotoaan käsin nukuttaa tuota hänen ystävänsä luona olevaa naista ja tutkia sitten jäljestäpäin, oliko koe onnistunut. Yhdeksästä tällaisesta kokeesta pitää tutkija kolmea onnistuneina; ja vaikka hän myöntää niiden muutamissa kohdin antavan epäilykseen aihetta, arvelee hän kumminkin, että ne kokonaisuutena muodostavat sangen painavan todistuksen telepatian puolesta. Voidaksemme lähemmin tutustua R:n metodiin esitämme tässä yhden kokeen täydellisesti hänen oman kertomuksensa mukaan. Se kuuluu:

»Saavuttuani kotiin eräänä tiistai-iltana heitin arpaa määrätäkseni millä hetkellä koe oli alkava. Arpa määräsi k:lo 9 aamulla. — Hypnotiseerasin siis Léonieta k:lo $9_{,11}$:sta k:lo $9_{,26}$:een. Sitten jäin kotiin, jotten aiheuttaisi hänen heräämistään, enkä sillä kertaa tarkastanut kokeeni menestystä. Vasta k:lo $5_{,10}$ illalla menin Léonien luo. Hän oli somnambulismissa. Kysyin mitä hän oli huomannut ja pyysin hänen kertomaan havaintonsa antamatta hänelle vähintäkään viittausta kokeestani. Silloin selitti hän aamulla herättyään äkkiä saneensa kovan päänsäryn, mutta arvellen sen pian menevän ohitse oli hän pukeutunut ja mennyt pois huoneestaan noin kymmenen minuuttia päänkivistyksen aljettua. Muutamia minuutteja myöhemmin oli pakotus vielä enemmän lisääntynyt. Hän oli palannut huoneeseensa ja heittäytynyt vuoteelle täydellisesti puettuna, sillä häneltä puuttui voimia riisuutumiseen. Kolmenkymmenen päivän kuluessa ei hänelle Pariisissa koskaan ollut sattunut sellaista.»

»Minusta näytti tärkeältä» — jatkaa R. — »saada tarkoin tietää, milloin

L. oli mennyt pois huoneestaan. Ainoastaan suurin vaivoin voin sen määrätä; sillä ei kukaan, ei L. eikä muut talonväestä voineet ajatella, miksi minulle oli niin tärkeätä saada tarkka tieto tästä ajasta. Panin senvuoksi jonkunlaisen kuulustelun toimeen, ilman että kukaan voi sanoistani huomata aikaa, jona kotona hypnotiseerasin. L. sanoi menneensä pois huoneestaan noin k:lo $9_{,10}$, rouva Ferrari ilmoitti hänen menneen k:lo $9_{,5}$, palvelustyttö k:lo $9_{,30}$, ja herra Ferrari k:lo $9_{,30}$. Näiden neljän hyvin erilaisen ilmoituksen keskiväli on siis k:lo $9_{,20}$. Jos otaksun päänsäryn alkaneen 5—10 minuuttia, ehkäpä 8:kin minuuttia aikaisemmin, niin huomaa vaikutuksen alun olevan $9_{,12}$, tieto joka täydellisesti käy yhteen ajan kanssa, jona k:lo $9_{,11}$ koetin hypnotiseerata.»

Useita muitakin henkilöjä on R. käyttänyt samanlaisten kokeiden esineenä, mutta ne ovat melkein aina jääneet onnistumatta. Hän päättää senvuoksi, että henkilöt, joita voi kaukaa nukuttaa, ovat sangen harvinaisia.

On syytä puhua sananen piirustuskokeistakin, koska juuri niitä useat telepatian kannattajat pitävät hyvin todistusvoimaisina. Sama on Richet'inkin mielipide. Hänen tekemissään lukuisissa piirustuskokeissa meneteltiin pääasiassa seuraavaan tapaan. Jokin kuvio pistettiin läpinäkymättömään kuoreen — varovaisuuden vuoksi pantiin joskus kaksi kuorta päälletysten, — ja hypnotiseeratulta henkilöltä tiedusteltiin sitten kuvion muotoa. Joskus hypnotiseerattu itse piirsi kuvion, jonka luuli näkevänsä, toisinaan taasen piirusti joku läsnäolija hänen selitystensä mukaan. Sitten avattiin kirjekuori ja verrattiin alkuperäistä ja koehenkilön „näkemää" kuviota toisiinsa. Toisessa koesarjassa ei originaalikuvio ollut edes kokeentekijälle itsellenkään tunnettu, vaan oli aina jonkun toisen valmistama. — Millaiset ovat nyt näiden kokeiden tulokset? Suurin osa ei niistä ollenkaan onnistunut. Ainoastaan muutamissa harvoissa muistuttaa oletettu jäljennös jossain määrin alkuperäista piirrosta. Mutta R. itse tekee näistä tapauksista hyvin suuren numeron. Ne ovat muka senvuoksi tärkeät, että ne osoittavat jotakin vallan toista kuin tavallista ajatusten siirtoa (suggestion mentale, thought transference): tässä on muka todella kysymys salaperäisestä sielunkyvystä (saks. Hellsehen, zweites Gesicht, ransk. lucidité). Sillä kun kokeentekijä ei itse tiedä, mitä on suljetussa kuoressa, on hänen mahdoton mitenkään auttaa hypnotiseerattua, joten ei ajatustensiirto voi tulla kysymykseen. Niin Richet.

Kuten tunnettu on hypnotiseerattujen oletettua tavallista korkeampaa

tietokykyä m. m. koetettu käyttää lääkärinneuvojen antamiseen sairaille. Hypnotiseeratulle annetaan esim. sairaan henkilön hiuksia ja pyydetään sitten ilmoittamaan, mikä potilasta vaivaa. Tällaisia tautidiagnoseja koskevia kokeita on Richet julkaissut edellämainitussa kirjassaan kaikkiaan 53. Niistä on 20 täydellisesti epäonnistunut. Toisissa taasen on vastaus ollut kovin ylimalkainen ja epämääräinen, joten niillekään ei mielestämme voi myöntää juuri mitään merkitystä. Mutta koska kokeentekijä itse pitää muutamia niistä hyvin tärkeinä ja todistusvoimaisina, esitämme tässä tapauksen, joka hänen mielestään on onnistunein kaikista. Sen pääsisällys on jokseenkin seuraava. Kerran R. nukutti Héléna-nimisen naisen ja kysyi sitten häneltä: „Mitä minä ajattelen?" Hélénan epäröidessä vastauksen antamisessa lisäsi R.: „Minulla on kipeä lapsi." „Silloin edellinen vastasi: „Sanon sen teille." — „No hyvä, mikä häntä vaivaa?" — „Sillä on kova päänsärky." Sitten noin 10 minuutin kuluttua H. lisäsi: „Sillä on tuhkarokko." — R. sanoo todella niin olleen asianlaidan, ja hän oli varma siitä, ettei H. voinut tietää sitä edeltäpäin, sillä rokko oli ilmestynyt hänen pieneen poikaansa vasta edellisenä päivänä ja sen tiesi ainoastaan hän ja kolme tai neljä muuta henkilöä, joista H. ei tuntenut ketään. R. jatkaa: „Kun kysyin häneltä, miksi hän sanoi taudin juuri tuhkarokoksi, vastasi hän: „Koska näin sen kasvot punaisiksi ja sitten hävisi puna kohta jälleen." Myöskin se seikka on kokeentekijän mielestä huomiota ansaitseva, että „Héléna ei viivytellyt, vaan sanoi sanan „tuhkarokko" vienolla äänellä, kuten hypnotiseeratut aina puhuvat kun vastaus on tarkka. Ne puhuvat silloin nopeaan ja puoliääneen ikäänkuin outo voima heille sanelisi vastauksen." — Korteilla samoin kuin nimilläkin tehdyistä kokeista ei ole paljon puhumista. Ne ovat näet melkein säännöllisesti jääneet onnistumatta. Esim. korttikokeista, joita R. on tehnyt kaksi eri sarjaa, ei edellisessä sarjassa — ja siihen kuuluu 312 koetta — ole ainoatakaan onnistunutta tapausta. Myöhemmässä sarjassa hän sen sijaan luulee tälläkin alalla huomanneensa telepatisia ominaisuuksia subjekteissaan.

Richet on siis kokeidensa johdosta tullut siihen vakaumukseen, että hypnotiseerattujen muutamissa psyykillisissä tiloissa esiintyy tietokyky, jonka luonnetta emme ollenkaan tunne. Se on hänen mielestään kerrassaan salaperäistä, kaikesta muusta eroavaa. Ei ole kysymys aistien vastaanottamiskyvyn teroittumisesta ja kasvamisesta (hyperestesiasta), vaan

jostakin vallan muusta. Tämä tietokyky johtunee ehkä jonkun aineellisen ilmiön aistimisesta (perseptsionista). Materialla on voimia, joista meillä ei ole aavistusta, siitä yksinkertaisesta syystä että aistimme eivät anna niistä mitään tietoa. Miksi eivät hypnotiseeratut saattaisi tuntea eräitä meille outoja aineen omaisuuksia? Näemmehän luonnossa ilmiöitä, jotka näyttävät meistä melkein selittämättömiltä. Jänis juoksee niityn poikki ja koira löytää tuntia myöhemmin askel askeleelta sen jäljet! Muutamat bakterit reageeraavat happomääriä, jotka ovat pienemmät kuin miljonas osa milligrammaa! Täytyy rohjeta tunnustaa tietämättömyytemme. Meitä ympäröivästä luonnosta tunnemme vain sen, minkä aistimemme tajuavat, ja on mahdollista että muutamissa fysiologisissa tiloissa kehittyy uusia aisteja."

Vihdoin Richet mainitsee, että telepatiaa huomaamme yleensä sangen harvoin, se ilmenee säännöttömästi ja sen esiintymisehdot ovat tuntemattomat. Muissa tieteissä, esim. fysiikassa ja kemiassa voi kontrolleerata kokeen onnistumisen ehtoja. Toisin tässä. Tässä ei voi kokeita milloin tahtoo uudistaa. R. tunnustaa: „Kerron kokeeni, mutta en voi ollenkaan sanoa, miksi toisessa tapauksessa onnistun, toisessa en."

Onko esim. läpinäkymättömään kuoreen suljettujen kuvioiden tietämisessä kysymys kappalten läpinäkemisestä? „Sitä en luule", sanoo R. „Pikemmin luulen ettei tämä kappalten läpinäkeminen ole vähimmässäkään määrin verkkokalvosta johtuvan näkemisen kaltaista. Verkkokalvolla ja näköhermolla ei ole sen kanssa mitään tekemistä. Se on sisästä näkemistä, vallan samanlaista kuin ajatustensiirrossa."

„Miten on tämä sisäinen näkeminen selitettävä? Miten kaukaanukuttamisen vaikutus? Miten tämä tautien tietäminen ymmärrettävä? Miten käsitettävä tuo tavaton tarkkanäköisyys, joka koskee etäisiä, tuntemattomia asioita?" „Jos voisin siihen antaa selityksen", sanoo Richet „olisi minulle pystytettävä alttareja. Mutta valitettavasti ei minulla ole haluttua selitystä ja voin ainoastaan yhdellä sanalla julkisesti tunnustaa syvän tietämättömyyteni."

Ensi silmäyksellä luulisi Richet'in kokeita hyvinkin todistusvoimaisiksi ja hänen selitystapaansa jotakuinkin hyväksyttäväksi. Mutta ken on tarkemmin perehtynyt hänen teokseensa, jota edellä olemme käyttäneet lähteenämme, hänessä epäilemättä herää ajatus, että tässä on suotta rakennettu kovin suuria teorioja vallan vähäiselle, mitättömälle perustalle.

On hyvin todennäköistä, että useat tapaukset, joita R. pitää telepaatisina, ovat kokonaan toisin ymmärrettävät. Muistamme esim. että hänen kaukovaikutusyrityksensä toisiin henkilöihin yleensä jäivät ilman menestystä. Ja niihin aniharvoihin tapauksiin, joissa koe näyttää onnistuneen, lienee oikea selitys haettava kokeentekijän nukuttamisyritysten ja koehenkilössä samalla aikaa tavattavien ruumiillisten ja sielullisten tietojen satunnaisesta yhteensopivaisuudesta. Esim. edellä esittämässämme kaukaanukuttamistapauksessa ei koehenkilön silloinen päänkivistys liene ollenkaan asetettava yhteyteen Richet'in kokeilujen kanssa, vaan voi se paljoa luonnollisemmin johtua vallan muista syistä. Toiseksi ei liene mahdotonta, että henkilö, joka alinomaa on hypnootisten kokeilujen esineenä — ja siitähän hermosto ajan pitkään kärsii — joskus ilman mitään suggèstionia nukuttajan puolelta voi itse saada kohtauksia, jotka muistuttavat hypnootista tilaa. Sangen usein on se ajatusmahdollisuus olemassa, että koehenkilössä määrätyllä hetkellä havaittava ruumiillinen ja sielullinen tila onkin vain esim. autosuggestionin tai muiden helposti ymmärrettävien syiden aiheuttama tarvitsematta välttämättömästi olla kilometrien päässä kokeilevan hypnotiseeraajan vaikutusta.

Piirustuskokeet eivät myöskään — olettamalla että muutamat niistä todella olisivat onnistuneet — osoita mitään kerrassaan salaperäistä, joka jyrkästi eroaisi kaikista meille tunnetuista ilmiöistä. Richet'in vastaväitteistä huolimatta voivat ne ainakin joskus saada selityksensä sensorisesta hyperestesiasta, joka tosin kauan on ollut tuntematon ilmiö, mutta joka sittenkään ei ole vailla analogioja luonnossa. Ajatelkaamme esim. miten pöllöissä heikoimmatkin valonkiihoitukset aikaansaavat tavattoman tarkkoja näköaistimuksia. Hypnotiseerattujen näköaistin hyperestesiasta taas on muutamia hämmästyttäviä faktoja. Ranskalainen lääkäri Bergson mainitsee, että muuan sellainen henkilö voi paljaalla silmällä eroittaa ja piirtää mikroskoopisen preparaatin soluja, joiden läpimitta oli 0,06 mm. Näin ollen ei ole mahdoton ajatella, että hypnotiseerattu saattaisi joskus nähdä kirjekuorenkin lävitse, jonka sisään tavallisen ihmisen silmä ei voi tunkea. Kuten jo osaksi ennen on huomautettu, ovat Richet'in tautidiagnoseja koskevat kokeet sangen epäluotettavat. Ja missä tahansa hypnotiseerattuja käytetään antamassa lääkärinneuvoja, siellä näyttää tällaisten kokeiden onnistuminen tavallisesti johtuvan vain siitä, että yleisö herkkäuskoisuudessaan selittää suotuisasti kaikki näiden luultujen tietäjien teke-

mät diagnosit. Henkilön diagnosikyky voi usein sekin olla hyperestesian seurausta. Esim. hajuaistin teroittumisesta on useita huomattavia esimerkkejä. Englantilainen fysiologi Carpenter mainitsee erään hypnotiseeratun varmaan voineen sanoa kenellä läsnäolevista 60 henkilöstä oli määrätty hansikas; mutta kun hänen nenänsä suljettiin, ei koe enää onnistunut. Muistakaamme myös metsäkoirien tavattoman tarkkaa vainua ja miten villit yksistään hajuaistinsa avulla voivat varmasti seurata vihollistensa jälkiä. — Myöskin kosketusaistin hyperestesiasta on luotettavia tietoja. On huomattu muutamien voivan havaita ja eroittaa heikkoja, kylmiä tai lämpimiä ilmavirtoja aina 60—80 metrin päästä. Tällaista tarkkuutta tavataan usein etenkin niissä, joilta puuttuu joku muu aisti tai useampia aisteja. Tunnetusta Laura Bridgmanista (joka oli kuuromykkä ja sokea) kerrotaan, että hän voi pelkistä lattian heilahduksista, jolla hän seisoi, tajuta sävelten rytmin ja vahvuuden.

Kuten sanottu ovat useat onnistuneet kokeet luettavat vain hyperestesian ja hypnotiseeratun lisääntyneen kombinatsionikyvyn ansioksi. Ja missä ajatustensiirto näyttää tulleen kysymykseen — kuten eräissä piirustuskokeissa — ei silloinkaan tarvitse välttämättömästi olettaa tietoa, joka ei olisi minkään aistinhavainnon välittämä. Tiedämme, että jokainen mielle aina viittaa motoriseen elementtiin, ja ajatuksen sisäiseen lausumiseen liittyy määrätyn liikkeen suorittaminen. Samaten voimakkaat mielteet muuttuvat heikoiksi, kokonaan tarkoituksettomiksi ja tajuttomiksi liikkeiksi, jotka hyperesteetinen koeobjekti saattaa tajuta ja muuttaa kombinatsioneiksi. Näin ollen se, mikä ensi silmäyksellä näyttää yliaistilliselta ajatustensiirrolta, onkin oikeastaan aistillista ajatusten välitystä, vaikkemme puuttuvan havaintokyvyn vuoksi sitä huomaa.

Ranskassa on myöskin tunnettu astronomi ja fantastinen kirjailija Camille Flammarion ruvennut viime aikoina telepaatisia ilmiöitä innokkaasti tutkimaan. Sen sijaan että Richet'n tutkimukset käsittelivät paraasta päästä kokeellista telepatiaa, Flammarion on kohdistanut harrastuksensa melkein yksinomaan n. s. spontaanisen (s. o. itsestään, ilman kokeen välitystä esiintyvän) telepatian selvittämiseen. Teoksessaan „L'inconnu et les problèmes psychiques“, joka v. 1900 on Tukholmassa ilmestynyt ruotsiksikin nimellä „Det okända och lifvets psykiska gåtor“ (Tuntematon ja elämän sielulliset arvoitukset) Flammarion la-

veasti puhuu m. m. kuolevien henkilöjen telepaatisista ilmestyksistä, hengen psyykillisestä vaikutuksesta toiseen, telepaatisista unista ja ennustuksista. Tukimuksensa tarkoituksesta hän lausuu seuraavaa: „Tahdon koettaa käyttää vaarinottavia tieteellisiä metodeja näyttääkseni toteen ja analyseeratakseni ilmiöitä, jotka tähän asti ovat olleet karkoitettuja satujen, ihmeiden ja kaiken yliluonnollisen alueelle, ja todistaa että ne johtuvat vielä tuntemattomista voimista, jotka kuuluvat luonnolliseen ja näkymättömään maailmaan, joka on erilainen kuin se, minkä me aistimillamme tajuamme. — Lieneeköhän tämä yritys järjellistä? Onko se loogillista? Voiko se viedä mihinkään tuloksiin? Sitä en tiedä. Mutta se on hauskaa. Ja jos sen kautta voisimme saada vihiä ihmissielun laadusta ja päästä sielun jatkuvan olevaisuuden tieteelliseen todistamiseen, tekisi se ihmiskunnalle suuremman edistyksen mahdolliseksi kuin minkä kaikkien muiden tieteiden asteettainen kehitys on aikaansaanut.“

Tieteellistä merkitystä Flammarionin tutkimuksilla tuskin on, enkä sen vuoksi rupea niistä tässä tekemään selkoa.

Aineksia spontaanisen telepatian tutkimista varten on myös Pohjoismaissa ja nimenomaan meillä Suomessakin kerätty. Sopinee tässä muistuttaa, että v. 1895 julkaisivat sanomalehdissä muutamat Skandinavian yliopistojen fysiologis-psykologisen tutkimuksen edustajat, niiden joukossa yliopistomme silloinen dosentti, nyttemmin professori Arvi Grotenfelt, yleisölle kehoituksen, pyytäen jollekin kehoituksen seitsemästä allekirjoittajasta kertomaan toteenkäyneitä unia, näkyjä, aavistuksia y. m. telepatisia ilmiöitä, joista niin usein kuulee puhuttavan. Yritystä on yleisön puolelta auliisti kannatettu ja ainakin muutamille kehoituksen allekirjoittajista kuuluu kertyneen melkoinen ainesvarasto. Näistä on kumminkin tietääksemme vain kaksi, nimittäin dosentit A. Lehmann ja J. Bager-Sjögren julkisuudessa lausuneet aineesta mielipiteensä. Jälkimäinen on kirjassaan „Sanndrömmarna och deras vetenskapliga förklaring“ („Toteenkäyneet unet ja niiden tieteellinen selitys“), Tukholmassa 1896, kriitillisesti käsitellyt toteenkäyneitä unia ja tullut siihen huomattavaan tulokseen, että ne unitapaukset, jotka ovat joutuneet hänen tietoonsa, eivät ollenkaan oikeuta olettamaan unitelepatiaa, vaan ovat meille tunnettujen fysiologis-psykologisten lakien mukaan ymmärrettävissä. Tosin hän nimenomaan mainitsee, että tämä on vain hänen personallinen käsityksensä asiasta ja etteivät ainakaan kaikki tuon kehoituksen allekirjoittajat liene hänen kanssaan

yhtä mieltä. Telepatiasta yleensä hän ei sen sijaan lausu lopullista arveluaan, vaan tyytyy toistaiseksi huomauttamaan, että telepatian mahdollisuutta ei suorastaan sovi kieltää, se kun on useallakin tavoin ajateltavissa, vaan että on aina tehtävä selvä ero sen välillä, mikä yleensä on ajatusmahdollista ja mikä todella on tieteellisesti todistettu. — Samaa kriitillistä kantaa edustaa myös edellä mainitsemamme A. Lehmann. Teoksensa „Overtro og Troldom" (Taikausko ja noituus) neljännessä osassa nimeltä „Drømmenes Betydning for Overtroen" (Unien merkitys taikauskoon nähden) on hän luonut lyhyen katsauksen toteenkäyneisiin uniin, hallusinatsioneihin ja muihin profetallista laatua oleviin ilmiöihin. Hänen johtopäätöksensä ovat pääasiassa samat kuin Bager-Sjögrenin.

Ratkaisevaa merkitystä tämän perin vaikealuontoisen kysymyksen selvittämisessä ei tosin edellä kuvatultakaan yritykseltä ole voinut toivoa. Mutta kumminkin on ikävä, että yritys — kuten näyttää — on edellämainittuihin julkaisuihin rauennut. Olisi näet erittäin hauska tietää, mitä muut tutkijat saamistaan tiedoista arvelevat. Syy, miksi tällaista arvostelua ei kumminkaan useammissa kuin edellämainituissa tapauksissa ole annettu, lienee kumminkin parhaasta päästä haettava siitä seikasta, että tutkijat ovat varmaankin huomanneet suuren osan ainesvarastostaan vallan ala-arvoiseksi tieteellisessä suhteessa: tietojen antajat ovat näet — mikäli tiedämme — useimmissa tapauksissa laiminlyöneet hankkia vakaumusta siitä, että tiedonannot todella ovat kaikin puolin oikeita ja luotettavia. Ja ilman tällaista vakuutta on kokonaan turha ruveta tekemään mitään johtopäätöksiä. Sillä pitää ensin konstateerata tosiasiat ja vasta sitten koettaa niitä selittää. Muuten voi joutua siihen naurettavaan asemaan, että koettaa selittää sellaista, mitä ei ole olemassakaan.

Täydennykseksi edelliseen voi mainita, että Upsalan yliopiston dosentti Sydney Alrutz v. 1898 liitti kirjasen „Själslifvets mystik" [1] (Sieluelämän mystiikki) loppuun samanlaisen kehoituksen yleisölle, mutta tämä pyyntö ei kuulu johtaneen juuri mihinkään tuloksiin. Syy ei liene niin paljon yleisön välinpitämättömyyden tai telepatisten ilmiöiden vähyyden kuin sen seikan, että vain ani harvat ovat saaneet tuosta kehoituksesta tietoa.

Olisi epäilemättä sangen tärkeä seikka telepatian puolustukseksi, jos psyykillistä kaukovaikutusta onnistuttaisiin aikaansaamaan kokeellista

[1] Kuuluu Alrutz'in toimittamaan huomattavaan kirjoitussarjaan »I vår tids lifsfrågor» (Aikamme elinkysymyksiä).

tietä. Mutta kuten edellä näimme Richet'in tutkimuksista, jättävät huolellisestikin tehdyt kokeet tässä suhteessa vielä paljon varaa epäilykselle. Useasti ne joko eivät todista mitään, tai ovat niiden tulokset sitä laatua, että voimme ne jossain määrin ymmärtää meille ennestään tunnettujen sielutieteellisten ja luonnonlakien mukaan. Esim. ajatustensiirron mahdollisuus lyhyillä välimatkoilla ei tuota suoranaista ajatusvaikeutta sillekään, joka tahtoo pysyä empiirisen psykologian pohjalla. Sillä useat luotettavat kokeet tältä alalta osoittavat, että aistien havaitsemiskyky ulottuu muutamissa tapauksissa paljoa pitemmälle kuin tavallisesti luullaan.

Tahdon tässä myöskin huomauttaa sitä merkitystä, mikä hypnotismilla yleensä näyttää olevan sieluelämän mystillisten ilmiöiden tutkimisessa. Onhan tunnettu, että hypnotismi on se osa nykyistä sielutiedettä, joka mitä suurimmassa määrin on vetänyt suuren yleisönkin huomiota puoleensa ja joka epäilemättä onkin kauniimpia lehtiä psykologisen tutkimuksen historiassa. Kumminkin on valitettava, että hypnootisten kokeiden tekeminen on usein johtunut vähemmän puhtaasti tieteellisestä harrastuksesta kuin taipumuksesta okkultismiin (s. o. kaikenlaisten oletettujen salaperäisten ilmiöiden tutkimiseen). Hypnotismi on muka okkultismin n. s. etupiha, josta ovi aukenee kaikkiin korkeampiin salaisuuksiin, ja suggestionin [1] avulla toivoo mystillinen psykologia pääsevänsä psykillisen kaukovaikutuksen ja henkien näkemisen perille. Mutta tällainen ajatussuunta ei ole mitenkään oikeutettu, vaan osoittaa pikemmin sairaalloisuutta, jonka leveneminen ei suinkaan ole toivottava. Sen hypnotismia koskeva sielutieteellinen selitys ei myöskään pidä paikkaansa, vaan on omansa asettamaan eräät sieluelämän ilmiöt vallan väärään suhteeseen toisiinsa. Puheenalaisen kannan edustajat pitävät näet hypnootista tilaa ja varsinkin suggestionia erittäin tärkeänä sielutieteellisenä tosiasiana, joka mutta on omansa luomaan odottamatonta valoa koko sieluelämään ja siten saattamaan normaalisen tajunnan tunnetut tosiasiat vallan uuteen valaistukseen. Koko psykologia tahdotaan näin ollen rakentaa uudelleen suggestionin pohjalle, valvomistila selittää hypnootisesta tilasta eikä päin-

[1] Suggestioni on laaja ja vaikeasti määriteltävä käsite, jonka ymmärtäminen edellyttää etenkin idea-assosiatsionia ja tarkkaavaisuutta koskevien lakien tuntemista. Useimmiten sillä tarkoitetaan määrättyjen mielteiden herättämistä toiseen henkilöön sanojen tai toimintojen avulla. Se on tärkeimpiä syitä n. s. hypnootisen tilan syntymiseen.

vastoin. Esim. selvänäköisyys (clairvoyance) käsitetään kuuluvan vallan toiseen, tavallisesta eriävään tajuntaan j. n. e.

Että tässä kumminkin on alettu väärästä päästä on ilmeistä. Joka tieteen pitää lähteä tunnetusta ja pyrkiä tuntemattoman selittämiseen. Niin psykologiankin. Pitämällä normaalista tajuntaa alkukohtana tulee mikäli mahdollista koettaa sen avulla ymmärtää hypnootisen tilan omituiset, tavallisesta poikkeavat ilmiöt. Suggestioni ja sitä seuraavat tilat ovat johdettavat meille muuten tunnetuista sielullisista tosiasioista ja niiden avulla selitettävät. — Ja mitä vihdoin tulee hypnotismin asemaan psykologiassa, ei sen merkitys ole siinä, että se kokonaan muuttaisi käsityksemme sielutieteellisistä laeista, vaan on tämä merkitys enemmän käytännöllistä laatua. Käytännöllisessä parannustaidossa on hypnotismin varsinainen paikka ja se onkin etupäässä lääkärien haltuun uskottava.

Miltä kannalta asiaa katsookin, ovat yleensä ne todistukset, joita on koetettu esiintuoda telepatian — niin hyvin spontaanisen kuin kokeellisen — puolesta, monessa suhteessa heikot ja epävarmat. Varovaisimmat telepatian kannattajat senvuoksi väittävätkin, että tässä on vain kysymys ilmiöistä, joita nykyinen tiede ei ollenkaan tunne ja että saatamme ainoastaan todentaa (konstateerata) näiden ilmiöiden olemassaolon, kykenemättä mitenkään määräämään niiden esiintymisehtoja. Sitä tosin pidetään todennäköisenä, että ne useimmiten näyttäytyvät n. s. sielun hämärähetkinä, kuten tähdet ilmestyvät taivaalle auringon mentyä mailleen. Niinpä useimmat kuolevien ja hengenvaaraan joutuneiden ilmestykset ja tiedonannot omaisilleen ja ystävilleen väitetään tavallisesti tapahtuneen jonkunlaisessa unitilassa. Ja että hypnootista tilaa arvellaan erittäin suotuisaksi telepaatisten voimain ilmaantumiseen, siitä on jo edellä ollut puhetta. Näitä ilmiöitä ei myöskään — niin edelleen väitetään — suinkaan tavata kaikissa henkilöissä, vaan ainoastaan aniharvoissa, sillä esiintyäkseen ne vaativat vallan erityisiä henkilöitä ja erityisiä ehtoja. Tämän kanssa on sopusoinnussa, että merkillisten unien ja näkyjen näkeminen on joskus huomattu olevan ominaista erityisille henkilöille, vieläpä kokonaisille perheille ja suvuille. Lyhyesti sanoen: jos kohta nämä ilmiöt ovat hyvin hajanaisia, siellä täällä tavattavia ja niiden oikeaksi todistaminen usein käy kovin vaikeaksi, ei silti käy kieltäminen, että niillä on jonkun verran yhtäläisyyttäkin keskenään. On n. s. „metodia niiden hulluudessa“.

Täytyy myöntää että telepaatinen hypoteesi, edelliseen lievään ja

varovaiseen muotoon puettuna, sisältää ajatuksia, joissa saattaa piillä koko joukko totuutta. Sieluelämän alalla esiintyy joskus ilmiöitä, jotka todella näyttävät sangen merkillisiltä ja uskomattomilta. Mutta siitä ei ole tässä kysymys. Problemin ydin on siinä, onko näitä harvinaisia poikkeustapauksia varten oletettava kokonaan uusi selitysperuste, esim. joku meille tuntematon uusi eli n. s. kuudes aisti tai onko tässä mahdollisesti kysymys — niinkuin myöskin on arveltu — tiedosta, joka ei ole minkään aistinhavainnon välittämä. Kaikkea tätä sopii hyvällä syyllä epäillä. Tulee muistaa Newtonin sääntöä, että „selitysperusteiden lukua ei pidä ilman painavia syitä lisätä". Mutta tällaisista painavista syistä ei tässä näytä olevan kysymys. Ja ennenkuin turvautuu tuollaisiin tavattomiin selityskeinoihin, pitää ensin tarkasti punnita, eikö käsiteltäviä ilmiöitä mahdollisesti voi asettaa johonkin yhteyteen meille ennestään tunnettujen sielullisten ja luonnonilmiöiden kanssa. Jos tämä jossain määrin onnistuu, olemme varmaan oikealla polulla.

Älköön edellälausuttua kumminkaan niin käsitettäkö, ettei tieteissä yleensä pitäisi pyrkiä uusien selitysmahdollisuuksien hakemiseen, vaan että kaikki olisi vanhoihin kaavoihin valettava. Kaukana siitä. Onhan esim. luonnontieteiden historia tässä suhteessa loistavana esimerkkinä. Ja niille, jotka luulevat jo kaiken keksityksi ja jotka siis telepatiankin suhteen asettuvat jyrkästi kieltävälle kannalle, sopii muistuttaa sähköopin suurta kehitystä, magneetisia ja hypnootisia ilmiöitä. Mitä tiedettiin niistä noin sata vuotta sitten? Sangen vähän tai ei mitään. Jyrkkä kieltäminen telepatian suhteen pitäisi sitä vähemmän tulla kysymykseen, kun se eräissä muodoissaan ei sisällä loogillista ajatusmahdottomuutta, vaan on useallakin tavoin ajateltavissa. On esim. sanottu „että onhan silmä organi, joka on erittäin herkkä eräänlaisille eeteriaalloille, valonsäteille. Voi hyvin ajatella, että esim. joku aivojen osa olisi määrätyissä olosuhteissa ja eräillä ehdoilla hyvin herkkä eeteriaalloille, joiden pituus ja nopeus on toinen kuin edellisten." Helppo on myös ajatella maa- ja ilmasähköä johtajana. Viime mainittu olettamus ansaitsee mielestämme suurta huomiota, sillä onhan psyykilliselle kaukovaikutukselle vallan viime aikoina keksitty sangen merkillinen fyysillinen analogia: Marconin langaton telegrafi. Meidän päivinämme, jolloin ilman johtolankaa voi sähköittää pian Atlantin valtameren yli, ei sellaisenkaan ilmiön kuin telepatian mahdollisuus tunnu käsittämättömältä. Tarvitsee vain kuvitella mielessään aivoja

jonkunlaisiksi sähköaparaateiksi, ja kohta voi aavistaa miten esim. hengenvaaraan joutunut ihminen voi silmänräpäyksessä lähettää tilastaan tiedon peninkulmien päässä olevalle ystävälleen.

Mutta meidän tulee myös muistaa, että nämä kaikki ovat ainakin toistaiseksi tyhjiä arveluita ja todistamattomia hypoteesejä. Maailmassa on paljonkin asioita ja ilmiöitä, jotka mielessään saattaa kuvitella mahdollisiksi ja jotka eivät sisällä sanottavaa ajatusvaikeutta, mutta jotka siitä huolimatta jäävät ainaiseksi todistamatta eivätkä koskaan pääse tieteellisesti tunnettujen ilmiöiden joukkoon. Toivokaamme ettei telepatian kohtalo olisi sama. Se kokemus, mikä tällä tutkimusalalla on tähän asti saavutettu, viittaa näet siihen, että esim. hypnosissa, somnambulismissa ja niille sukua olevissa tiloissa havaitut ilmiöt ovat vain normaalisten, meille jo kauan tunnettujen ilmiöiden n. s. pidennysviivalla, eivätkä senvuoksi harvinaisuudestaan huolimatta mitenkään pakoita turvautumaan kokonaan toiseen, transcendenttiseen selitysperusteeseen. Jos tahdomme muuttaa nämä ilmiöt eristetystä asemastaan normaalisten sielunelämän ilmiöiden organiseen yhteyteen, tulee meidän ennen kaikkea varoa liian aikaisia filosofisia teorioja ja metafyysillisiä spekulatsioneja. Richet on oikein lausunut, että tälle tieteelle on suuri vahinko, että spiritistit, teosofit, magnetisöörit ja mystikot ovat rakennelleet niin paljon hulluja tuumia niin epävarmalle ja vähäiselle perustalle. Pysyen positiivisella pohjalla on meidän tyytyminen moitteettomiin kokeisiin ja koetettava tehdä tarkkoja, virheettömiä havaintoja. Teoriat seuraavat sitten itsestään. Sattuvasti on huomautettu, että jos tämä järkevä periaate jo ennen olisi päässyt tällä alalla käytäntöön, olisimme vailla monta tunne- ja fantasiarikasta kirjaa, mutta olisimme samalla itse asian ydintä paljoa lähempänä. Me voimme ainakin aavistaa näiden näennäisesti vallan erillään ja kaikkia analogioja vailla olevien tosiasiain yhteyttä normaalisten sielunelämän ilmiöiden kanssa. Koettamalla aina parantaa metodia ja keksimällä virheitä, jotka tätä tutkimusta haittaavat, sopii toivoa, että näidenkin ilmöiden suhteen on vähitellen salaperäisyyden verho häviävä, ja me tulemme huomaamaan, etteivät niiden lait ole hämärämpiä ja käsittämättömämpiä kuin ne, jotka koskevat esim. kaikua ja sähköä.

Ja lopuksi pitää meidän myös painaa mieleemme nykyisen eksaktisen tutkimuksen perustajan Bacon Verulamilaisen lausunto, että luonnon hienous on usein aistimiemme ja järkemme hienoutta suurempi.

Putois.

Kirjoittanut

ANATOLE FRANCE.

Suom. Valvojaa varten.

— Lapsuudenkotimme puutarha, sanoi herra Bergeret, tuo puutarha, jota oli parikymmentä askelta laidasta laitaan, oli meille ääretön maailma täynnä riemuja ja hirmuja.

— Lucien, muistuuko vielä Putois mieleesi? kysyi Zoé hymyillen erikoiseen tapaansa, huulet suljettuina ja nenä kuuristuneena yli neulomuksen.

— Muistuuko hän mieleeni! . . . Kaikista olennoista, jotka ovat kulkeneet silmieni editse lasna ollessani, on juuri Putois parhaiten säilynyt muistossani. Kaikki hänen kasvojensa ja luonteensa piirteet ovat ilmi-elävinä edessäni. Hänellä oli suippo pää . . .

— Matala otsa, lisäsi neiti Zoé.

Ja veli ja sisar luettelivat vuorotellen, yksitoikkoisella äänellä ja kujehtivalla juhlallisuudella, jonkunmoisen tuntomerkki-ilmoituksen eri kohtineen:

— Matala otsa.

— Mulkosilmät.

— Vilhuva katse.

— Pieniä ryppyjä ohimolla.

— Terävät, kiiltävän punakat poskipäät.

— Korvalehdet poimuttomat.

— Kasvonpiirteissä ei mitään ilmettä.

— Ainoastaan kädet, jotka olivat alati liikkeessä, ilmaisivat hänen ajatuksiaan.

— Laiha, hieman koukkuselkäinen, hintelö vartaloltaan.

— Mutta silti hän oli tavattoman väkevä.

— Hän taivutti helposti viidenfrangin rahan etusormen ja peukalon välissä . . .

— Joka hänellä oli julma.

—Hänen äänensä oli laahaava . . .

— Ja puhe mesimakeaa.

Kesken kaiken herra Bergeret huudahti vilkkaasti:

— Zoé, mehän unohdimme: „kellahtava tukka, harva hiuskasvu“. Aloittakaamme uudestaan.

Pauline, joka ihmetellen oli kuunnellut tätä omituista luetteloa, kysyi isältään ja tädiltään, kuinka he olivat voineet oppia ulkoa tuon pitkän hokemaisen ja miksi he lukivat sitä noin ikäänkuin mitä messua.

Herra Bergeret vastasi vakavasti:

— Pauline, se mitä äsken kuulit on pyhitetty, voisinpa sanoa liturginen teksti Bergeret sukua varten. On paikallaan, että se siirtyy sinun huostaasi, jotta se ei hukkuisi tätisi ja minun kerallani. Sinun isoisäsi, tyttöseni, sinun isoisäsi Éloi Bergeret, joka ei mielistynyt mihin hyvänsä, piti tätä „hokemaista“ suuressa arvossa, varsinkin katsoen sen syntyyn. Hän nimitti sitä „Putois'in anatomiaksi.“. Ja hän sanoi monesti pitävänsä Putois'in anatomiasta, eräissä suhteissa, enemmän kuin Laskiais-ukon. „Jos kohta Xenomaneen tekemä kuvaus“, sanoi hän, „onkin oppineempi ja rikkaampi harvinaisista ja valikoiduista määräsanoista, niin menee Putois'in kuva paljon sen edelle ajatusten selvyydessä ja tyylin läpikuultavuudessa“ . . . Hän ajatteli täten, siitä syystä että tohtori Ledouble Tours'ista ei vielä ollut selittänyt Rabelais'in neljännen kirjan kolmattakymmenettä, yhdettä- ja kahdettaneljättä lukua.

— En ymmärrä rahtuakaan, sanoi Pauline.

— Syy on siinä, ettet tunne Putois'ta, tyttöseni. Tiedätkös, että Putois oli kaikkein tutuin olento meidän lapsuudenajallamme, Zoé tätisi ja minun. Isoisäsi kotona puhuttiin alinomaa Putois'ista. Jokaikinen kohdastaan uskoi nähneensä hänet.

— Kuka tuo Putois sitten oli? kysyi Pauline.

Vastauksen asemesta herra Bergeret purskahti nauruun, ja myöskin neiti Bergeret nauraa hihitti yhteenpuristetuin huulin.

Pauline silmäili toisesta toiseen. Hänestä oli outoa nähdä tätinsä nauravan näin sydämen pohjasta, ja vielä oudompaa, että hän nauroi samalle asialle kuin velikin. Se oli todellakin kummallista, sillä veljellä ja sisarella oli muutoin hyvin erilainen käsitystapa.

— Isä rakas, sano kuka tuo Putois oli. Koska minun se muka kuitenkin pitää tietää, niin sano se sitten.

— Putois, tyttöseni, oli puutarhuri. Hän oli kunnioitettavan maanviljelijä-perheen poika Artois'ista ja asettui Saint-Omer'iin taimitarhuriksi. Mutta tarvitsijat eivät olleet häneen tyytyväisiä, ja liike ei luonnistunut. Hän lopetti sen kokonaan ja rupesi päivätyöläiseksi. Niiden jotka häntä käyttivät, ei aina kestänyt kehua kauppojaan.

Tässä neiti Bergeret keskeytti yhä nauraen:

— Muistatko, Lucien: kun isän pöydältä mustetolppo, kynät, kirjelakka tai sakset olivat kateissa, niin hän sanoi: „Luulenpa että Putois on taas pujahtanut täällä."

— Niin, virkkoi herra Bergeret, Putois ei juuri ollut hyvässä maineessa.

— Siinäkö kaikki? kysyi Pauline.

— Ei, tyttöseni, ei vielä aivan. Putois oli siitä merkillinen, että hän oli meille tuttu, kotoinen, ja kuitenkin . . .

— . . . hän oli olematon, sanoi Zoé.

Herra Bergeret katsahti sisareensa nuhtelevasti:

— Kuinka sinä puhut, Zoé! Ja miksi rikkoa lumous tuolla tavoin? Vai oli Putois olematon? Uskallatko väittää niin, Zoé? Ja pysyä puheessasi? Oletko kyllin ajatellut olemassaolon ehtoja ja olemisen muotoja voidaksesi vakuuttaa, että Putois oli olematon, ettei häntä koskaan ole ollut? Ei, Putois oli olemassa, siskoseni. Mutta myönnettäköön, että se olemassaolo oli aivan erikoista laatua.

— Minä ymmärrän yhä vähemmän ja vähemmän, sanoi Pauline lannistuneella mielellä.

— Saat hetikohta havaita oikean asianlaidan, tyttöseni. Tiedä siis, että Putois syntyi täysikasvuisena tähän maailmaan. Minä olin vielä lapsi, tätisi jo pikkuneideksi venähtämässä. Asuntonamme oli pienoinen talo eräässä Saint-Omer'in esikaupungissa. Siellä vanhempamme viettivät rauhaista ja syrjäänvetäytynyttä elämää, kunnes heidät löysi muuan vanha Audomarin asuja, leskirouva Cornouiller, joka eli Monplaisir nimisellä sukutilallaan parin peninkulman päässä kaupungista ja joka osui olemaan äitini isän täti. Hän käytti sukulaisoikeuttaan vaatiakseen että vanhempamme joka sunnuntai tulisivat syömään päivällistä Monplaisiriin, missä heidän oli herttaisen ikävä olla. Hän sanoi kuuluvan hyvään tapaan kokoontua perhepäivällisille sunnuntaisin ja että ainoastaan halpasäätyiset ihmiset eivät noudattaneet tätä vanhaa tapaa. Isä oli aivan itkeä ikä-

västä Monplaisir-vierailuilla. Oli sydäntä vihlovaa nähdä hänen epätoivoaan. Mutta rouva Cornouiller ei sitä nähnyt. Hän ei nähnyt mitään. Äiti oli urheampi. Hän kärsi yhtä paljon kuin isänikin, ehkäpä vielä enemmän, mutta hän hymyili.

— Naiset ovat syntyneet kärsimään, sanoi Zoé.

Zoé, kaikki, mitä elää tässä maailmassa, on määrätty kärsimään. Turhaan vanhempamme kieltäytyivät näistä kovanonnen kutsuista. Rouva Cornouiller'n ajoneuvot saapuivat heitä noutamaan joka sunnuntai sydänpäivän jälkeen. Heidän oli täytymys lähteä Monplaisiriin; se oli velvoitus, jonka kiertäminen oli ehdottomasti kielletty. Se oli vahvistettu järjestys, jonka ainoastaan ilmikapina saattoi rikkoa. Viimein isä teki kapinan ja vannoi pyhästi ei enää ikinä ottavansa kuuleviin korviin rouva Cornouiller'in kutsuja. Äidin huoleksi hän jätti keksiä sopivaisia verukkeita ja kaikenkaltaisia syitä näiden kieltojen verhoksi, mutta tähän toimeen äiti ei lainkaan soveltunut. Hän ei osannut teeskennellä.

— Sano ennemmin, Lucien, ettei hän tahtonut. Hän olisi osannut valehdella kuin muutkin.

— Totta kyllä, että jos hänellä oli hyvät syyt tukena, niin hän veti ne ennemmin esille kuin sepitti huonoja. Muistatko, sisko, kuinka hän kerran tuli sanoneeksi päivällispöydässä: „Luojan kiitos, että Zoé on saanut hinkuyskän; nyt emme voi pitkään aikaan lähteä Monplaisiriin.“

— Niin, se on totta! sanoi Zoé.

— Mutta sinä paranit taas, Zoé. Ja rouva Cornouiller tuli eräänä päivänä sanomaan äidillemme: „Ystäväiseni, odotan teitä varmasti sunnuntaiksi päivälliselle Montplaisiriin miehenne kanssa.“ Äitimme, jolle hänen miehensä nimenomaan oli antanut toimeksi keksiä pätevän kiellon aiheen, sepitti tässä äärimmässä ahdingossa esteen, jota ei ollut olemassa. „Olen hyvin pahoillani, rakas täti. Mutta meidän on mahdoton tulla. Odotan puutarhuria sunnuntaiksi.“

Tämän kuullessaan rouva Cornouiller vilkaisi salin lasiovesta villiytyneesen puutarha-pahaseen, missä syreenit ja kuusamet osoittivat olevansa ventovieraita tarhurinveitselle eikä, kaikesta päättäen, ikinä tulevansakaan sen tuttavuuteen.

„Vai odotatte puutarhuria? Mitä varten?“

„Työhön puutarhaamme.“

Ja kun äitini tahtomattansa tuli katsahtaneeksi tuohon nelikulmik-

koon hoidotonta nurmea ja puolimetsistyneitä kukkia, jota hän juuri ikään oli sanonut puutarhaksi, käsitti hän kauhistuen, kuinka epätodennäköinen hänen esteensä oli.

„Tuo mies", sanoi rouva Cornouiller, „voi yhtä hyvin tulla työhön teidän . . . puutarhaanne maanantaina tai tiistaina. Muutoinkin se on parempi. Ei pidä tehdä työtä sunnuntaina."

„Hän ei pääse viikolla muilta töiltä."

Olen usein huomannut, että kaikkein mielettömimmät ja hassunaikaisimmat syyt kohtaavat vähimmin vastaväitteitä: ne ällistyttävät vastustajan kokonaan. Rouva Cornouiller jätti kärttämisen paljoa vähemmälle, kuin olisi odottanut henkilöltä, jolla oli niin vähän taipumusta antamaan myöten. Nousten lähtöön nojatuolistaan hän kysyi:

„Mikä hän on nimeltään, ystäväiseni, tuo teidän puutarhurinne?"

„Putois", vastasi äitini arvelematta.

Putois oli mainittu nimeltä. Siitä hetkestä hän oli olemassa. Rouva Cornouiller lähti pois, puhua mutisten mennessään:

„Putois! Sen nimi tuntuu minusta tutulta. Putois? Putois! Hänet tunnen aivan varmaan. Mutta en saa oikein mieleeni . . . Missä hän asuu?"

„Hän käy päivätöissä. Kun häntä tarvitaan, lähetetään sana sinne, missä hän milloinkin on työssä."

„Kuten arvasinkin: laiskuri ja maankiertäjä . . . hulttio. Älä luota liioin häneen, ystäväiseni."

Siten Putois myöskin oli saanut oman luonteensa.

II.

Herrat Goubin ja Jean Marteau olivat tulleet parhaiksi keskelle keskustelua, ja herra Bergeret opasti heidät mukaan:

— Puhuimme juuri hänestä, jonka äitini eräänä päivänä antoi syntyä puutarhuriksi Saint-Omer'iin ja jolle hän samalla pani nimen. Siitä pitäin hän on ollut toiminnassa.

— Rakas ystävä, sanoisitteko sen vielä toistamiseen? virkkoi herra Goubin hieroen lornettilasiaan.

— Mielelläni, vastasi herra Bergeret. Ei ollut mitään puutarhuria. Puutarhuri oli olematon. Äitini sanoi: „Minä odotan puutarhuria." Ja puutarhuri tuli. Ja ryhtyi toimimaan.

— Rakas ystävä, kysyi herra Goubin taas, kuinka hän saattoi toimia, kun häntä ei ollut olemassa?

— Hänellä oli jonkunmoinen olemassaolo, vastasi herra Bergeret.

— Te tarkoitatte siis kuviteltua olemassaoloa, huomautti herra Goubin halveksivasti.

— Eikö sitten kuviteltu olemassaolo muka olekaan mitään? huudahti talon isäntä! Eivätkö taruperäiset henkilöt kykene vaikuttamaan ihmiseen? Ajatelkaa mytologiaa, herra Goubin, ja te näette, että ne ovat kuviteltuja, eivätkä suinkaan todellisia olentoja, joilla on syvin ja kestävin vaikutus mieliin. Aina ja kaikkialla ovat olennot, joilla ei ole enemmän todellisuutta kuin Putois'illa, herättäneet kansoissa vihaa ja rakkautta, kammoa ja toivoa, kehoittaneet rikoksiin, vastaanottaneet uhreja, säätäneet tapoja ja lakeja. Herra Goubin, ajatelkaa vain ikuista mytologiaa! Putois on myytillinen henkilö, tosin vähimmin tunnettuja, sen myönnän ja halvinta laatua. Kömpelö satyyri, joka muinoin istui pohjoisranskalaisten talonpoikiemme pöydässä, havaittiin kyllin arvokkaaksi esiytymään eräässä Jordaéns'in taulussa ja La Fontainen sadussa. Sycoraxin karvainen poika pääsi Shakespearen ylhäiseen maailmaan. Putois ei ollut yhtä hyväonninen, taiteilijat ja runoilijat jäävät aina ylenkatsomaan häntä. Häneltä puuttuu suuruutta ja merkillisyyttä, tyyliä ja karakteria. Hän syntyi liian järkiperäisissä mielissä, ihmisten keskuudessa, jotka osasivat lukea ja kirjoittaa ja joilla ei ollut tuota lumoavaa mielikuvitusta, joka kylvää satuja ympärilleen. Luulen jo, hyvät herrat, puheeni riittävän osoittamaan teille Putois'in todellista luonnetta.

— Minä käsitän sen, sanoi herra Goubin.

Ja herra Bergeret jatkoi kuvaustaan:

— Putois oli olemassa. Sen voin vakuuttaa. Hän oli olemassa. Ajatelkaa asiaa, hyvät herrat, niin te tulette vakuutetuiksi siitä, että oleminen ei laisinkaan sisällä substansia, vaan merkitsee ainoastaan attribuutin ja subjektin yhdyssidettä, ilmaisee vain suhdetta.

— Epäilemättä, sanoi Jean Marteau, mutta olla olemassa ilman attribuutteja, se ei ole juuri paljon tyhjää parempi. Joku, en muista enää kuka, on joskus sanonut: „Minä olen se, joka on.“ Antakaa huono muistini anteeksi. Ei voi pitää kaikkea mielessään. Mutta tuo tuntematon, joka puhui noin, menetteli siinä ylen ajattelemattomasti. Antaessaan tällä varomattomalla puheella ymmärtää, että hän oli vailla ominai-

suuksia, vailla kaikkia suhteita, hän julisti, ettei häntä ollut olemassa, ja tuhosi ajattelemattomuudessaan oman itsensä. Lyön vetoa, ettei hänestä ole sen koommin kuultu puhuttavan.

— Olette menettänyt, vastasi herra Bergeret. Hän korjasi tämän liian itsekkään sanansa pahat seuraukset omistamalla itselleen kukkuramitalla määräsanoja, ja hänestä on puhuttu paljon, useimmiten tolkuttomia.

— En ymmärrä, sanoi herra Goubin.

— Se ei ole tarpeellistakaan, vastasi Jean Marteau.

Ja hän pyysi herra Bergeret'in puhumaan Putois'ista.

Olette hyvin rakastettava, kun sitä pyydätte, sanoi isäntä.

— No niin. Putois syntyi yhdeksännentoista vuosisadan jälkipuoliskolla Saint-Omer'issa. Hänelle olisi ollut edullisempaa syntyä muutamia vuosisatoja aikaisemmin Ardennien korvessa tai Brocélianden metsässä. Silloin hänestä olisi tullut häijy henki-olento, ihmeteltävä oveluudeltaan.

— Kuppi teetä, herra Goubin, suvaitsetteko? kysyi Pauline.

— Putois oli siis häijy henkiolento? tiedusti Jean Marteau.

— Niin, hän oli häijy, vastasi herra Bergeret; hän oli häijy tavallaan, mutta hän ei kuitenkaan ollut ehdottomasti. Hänen laitansa oli niinkuin pirujen, joita sanotaan hyvin pahoiksi, mutta joista tapaa paljon hyviä puolia, kun heihin paremmin tutustuu. Ja olisin taipuvainen uskomaan, että Putois'ille on tehty vääryyttä.

Rouva Cornouiller, joka tuntien vastenmielisyyttä häntä kohtaan heti paikalla oli epäillyt häntä hulttioksi, juopoksi ja varkaaksi, alkoi harkita, että koska äitini, joka ei ollut rikas, käytti häntä, niin hän ei mahtanut olla isopalkkainen. Ja niin hän kysyi itseltään, eikö hänelle olisi edullisempaa pitää Putois'ta työssä kuin Monplaisirin omaa puutarhuria, jolla oli parempi maine, mutta myöskin suuremmat vaatimukset. Alkoi juuri marjakuusien leikkaamisaika. Hän ajatteli, että jos rouva Éloi Bergeret, joka oli köyhä, ei antanut paljoa Putois'lle, niin hänen, rikkaan tarvitsisi antaa vielä vähemmän, sillä onhan tapana että rikkaat saavat helpommalla kuin köyhät. Ja hän näki jo hengessä marjakuusensa leikattuina pensasaidoiksi, palloiksi ja pyramiideiksi tuottamatta hänelle suuriakaan kustannuksia.

„Pidän kyllä silmät auki", sanoi hän itselleen, „ettei Putois saa ve-

telehtää eikä näpistää mitään. En jätä mitään onnenkaupalle, ja kaikki on sulaa voittoa. Nuo maankiertäjät ovat välistä taitavampia työsäään kuin muut kunnolliset työmiehet."

Hän päätti siis tehdä kokeen ja sanoi äidilleni:

„Ystäväiseni, lähetä Putois minun luokseni. Annan hänelle työtä Monplaisirissa."

Äitini lupasi sen hänelle. Ja hän olisi tehnyt sen mielellään. Mutta se ei todellakaan ollut mahdollista. Rouva Cornouiller odotti Putois'ta Monplaisiriin, ja odottaa hän saikin. Mutta hänellä oli johdonmukaisuutta ajatuksissaan ja lujuutta aikomuksissaan. Tavatessaan taas äitini hän valitti, ettei Putois'ista ollut kuulunut mitään.

„Ystäväiseni, et varmaankaan ole sanonut hänelle, että odotan häntä?"

„Olen kyllä, mutta hän on oikullinen, eriskummainen . . ."

„Oh, minä tunnen nuo ihmiset. Osaan tuon Putois'inne ulkoapäin. Mutta ei ole niin tolkutonta työmiestä, joka kieltäytyisi tulemasta Monplaisiriin työhön. Minun taloni on tunnettu, toivoakseni. Putois saa mukautua minun määräyksiini, ja viivyttelyittä, ystäväiseni. Sanohan minulle vain missä hän asuu; menen itse häntä tavoittamaan."

Äitini vastasi, ettei hän tiennyt, missä Putois majaili, ettei hänellä ollut mitään vasituista olinpaikkaa, ei kotia eikä kontua.

„En ole häntä sen koommin nähnyt, tätiseni. Luulen että hän tahallaan piilotteleikse . . ."

Olisiko hän voinut puhua todempaa?

Mutta rouva Cornouiller kuunteli häntä epäluulo mielessä; hän epäili äitimme salaavan häneltä Putois'taan, pitävän häntä piilossa tiedusteluilta, pelosta että menettäisi hänet tai saattaisi hänet vaateliaammaksi. Hän piti äitiäni todellakin liian itsekkäänä. Monet koko maailman omaksumat ja historian vahvistamat tuomiot ovat aivan yhtä hyvin perusteltuja kuin tämäkin.

— Se on toden totta se, sanoi Pauline.

— Mikä on totta? kysyi Zoé puolinukuksissa.

— Että historian tuomiot usein ovat vääriä. Muistan, isä rakas, kuinka eräänä päivänä sanoit: „Madame Roland oli hyvin yksinkertainen vedotessaan puolueettomaan jälkimaailmaan, oivaltamatta että jos hänen omat aikalaisensa olivat ilkeitä apinoita, niin heidän jälkeläisensä myöskin tulivat olemaan ilkeitä apinoita."

— Pauline, kysyi neiti Zoé ankarasti, mitä yhteyttä on Putois'in historialla sen kanssa, mitä sinä juttelet?

— Hyvin suuri yhteys, täti hyvä.

— Sitä en saata huomata.

Herra Bergeret, joka ei suinkaan vihannut poikkeuksia aineesta, vastasi tyttärelleen:

Jos kaikki vääryydet tulisivat lopullisesti hyvitetyiksi tässä maailmassa, niin ei olisi tarvinnut kuvitella toista noita hyvityksiä varten. Kuinka voit vaatia, että jälkimaailma arvostelisi oikeuden mukaan kaikkia kuolleita? Millä keinoin kuulustella heitä siitä pimeästä, jonne he ovat paenneet? Kun alkaisi voida tehdä heille oikeutta, unohtaa jo heidät. Voiko yleensä kukaan noudattaa oikeutta? Ja mitä on oikeus? Rouva Cornouiller ainakin tuli lopulta käsittämään, että äitini ei häntä pettänyt ja että Putois pysyi saavuttamattomissa.

Hän ei kuitenkaan hellittänyt tiedustelemasta. Hän kyseli kaikilta sukulaisiltaan, ystäviltään, naapureiltaan, palvelijoiltaan, tavaranhankkijoiltaan, tunsivatko he Putois'ta. Ainoastaan pari kolme vastasi, etteivät he olleet koskaan kuulleet hänestä puhuttavan. Enimmät muistelivat varmasti nähneensä hänet.

„Tuon nimen olen kuullut", sanoi kyökkipiika, „mutta en vain yhtäään muista hänen muotoaan."

„Putois! — tietystikin minä tunnen hänet", sanoi radanvartia, raapien korvallistaan. „Mutta en osaa sanoa, kuka hän on."

Tarkimman tiedon antoi herra Blaise, veronkanto-virkailija. Hän ilmoitti käyttäneensä Putois'ta halonhakkuussa talollaan 19:nnestä 23:nteen päivään lokakuuta samana vuonna, jolloin pyrstötähti näkyi.

Eräänä aamuna rouva Cornouiller tulla tomahti huohottaen isäni työhuoneeseen.

„Olen nähnyt Putois'in!"

„Oh, niinkö?"

„Olen nähnyt hänet."

„Luuletteko niin?"

„Aivan varmaan. Hän oli purkamassa herra Tenchant'in muuria. Sitten hän poikkesi Abbedissain kadulle, hän kävi kiiruusti. Haihduin jäljiltä."

„Oliko se varmasti hän?"

„Ei epäilemistäkään. Viisissäkymmenin iältään, laiha, koukkuselkäinen, maankulkurin näköinen, likainen työmekko yllä.“

„Tuo kuvaus saattaa tosiaankin soveltua häneen“, sanoi isäni.

„Näettekös nyt? Muutoin huusin häntä nimeltä. Huusin: Putois! ja hän kääntyi katsomaan.“

„Se on juuri se tapa“, sanoi isäni „jota etsivät poliisit käyttävät päästäkseen varmuuteen oikeasta henkilöstä pahantekijöitä tavottaessaan.“

„Sanoinhan jo, että se oli hän! . . . Löytyipäs kun löytyikin tuo teidän Putois'inne; minä olinkin etsimässä. Niin, se on hyvin epäilyttävän näköinen mies. Olette olleet hyvin varomattomia, te ja vaimonne, kun olette pitäneet häntä työssä. Minä osaan lukea kasvoista, ja vaikka näinkin hänet vain selkäpuolelta, niin voisin vannoa, että hän on varas ja ehkäpä murhamies. Hänen korvalehtensä ovat poimuttomat, ja se on pettämätön merkki.“

„Ah — te huomasitte että hänen korvalehtensä olivat poimuttomat?“

„Minä en päästä mitään silmieni sivuitse. Rakas herra Bergeret, jollette tahdo tulla murhatuksi vaimonne ja lastenne keralla, niin älkää päästäkö enää Putois'ta taloonne. Ja vielä viime neuvo: vaihtakaa toiset lukot joka oveen.“

Muutamia päiviä myöhemmin sattui rouva Cornouiller'ille se vaurio, että varastettiin kolme meloonia hänen kyökkipuutarhastaan. Kun ei voitu päästä varkaan jäljille, epäili hän Putois'ta. Santarmeja kutsuttiin Monplaisiriin, ja se minkä he saivat selville vahvisti rouva Cornouiller'in epäluuloja. Kokonaiset parvet maankiertäjiä veroittivat tähän aikaan paikkakunnan puutarhoja. Mutta tällä kertaa varkaus näytti yhden ainoan henkilön työltä ja erikoisella oveluudella tehdyltä. Ei merkkiäkään, mistä hän olisi murtautunut puutarhaan, ei kengän jälkeä kosteassa mullassa. Varas ei voinut olla kukaan muu kuin Putois. Se oli korpraalin arvelu, — hän tiesi pitkät jutut Putois'ista ja terhentelihe saavansa talteen sen veitikan.

Saint-Omer'in Sanomat omistivat kirjoituksen rouva Cornouiller'in kolmelle meloonille ja julkaisivat kaupungista saatujen tietojen mukaan Putois'in muotokuvan. „Hänellä on“, sanottiin lehdessä, »matala otsa, mulkosilmät, vilhuva katse, pieniä ryppyjä ohimolla, terävät, kiiltävän punaiset poskipäät. Korvalehdet ovat aivan poimuttomat. Laiha, hieman

koukkuselkäinen, hintelön näköinen vartaloltaan, mutta todellisuudessa tavattoman väkevä: hän taivuttaa helposti viidenfrangin rahan etusormen ja peukalon välissä."

„On hyviä syitä", vakuutti lehti, „panna hänen ansioluetteloonsa pitkä sarja varkauksia, kaikki hämmästyttävällä oveluudella tehtyjä."

Koko kaupunki puhui Putois'ista. Eräänä päivänä saatiin kuulla, että hänet oli saatu kiinni ja kiskottu vankilaan. Mutta pian päästiin selville että häneksi luultu mies olikin Rigobert niminen almanakankaupustelija. Koska ei voitu keksiä mitään kannetta häntä vastaan, pääsi hän vapaaksi istuttuaan neljätoista kuukautta tutkintovankeudessa. Ja Putois pysyi löytymättömissä. Rouva Cornouiller joutui uuden, edellistä julkeamman varkauden uhriksi. Hänen ruokasäiliöstään varastettiin kolme pientä hopealusikkaa.

Hän tunsi Putois'in käsialan, panetti suojaketjun makuukammionsa ovelle eikä enää nukkunut öisin.

III.

Kun Pauline kello kymmenen tienoissa illalla oli vetäytynyt omaan huoneeseensa, sanoi neiti Bergeret veljelleen:

— Älä vain unohda kertoa, kuinka Putois vietteli rouva Cornouiller'in kyökkipiian.

— Se oli kyllä mielessäni, sisko hyvä, vastasi herra Bergeret. Olisihan paras kohta koko kertomuksesta hukattu, jos se jäisi pois. Mutta kaikki järjestyksessään.

Oikeus haki Putois'ta innokkaasti käsiinsä, mutta teki työtä turhaan. Kun huomattiin, ettei hän ollut löydettävissä, tuli jokaiselle kunniaasiaksi löytää hänet; ja eräille ovelapäille se onnistuikin. Ja kun oli paljon ovelapäitä Saint-Omer'issa ja sen ympäristössä, niin nähtiin Putois yht'aikaa kaduilla, viljavainioilla ja metsässä. Siten liitettiin hänen luonteeseensa vielä eräs ominaisuus: tuo kaikkialla-olevaisuuden kyky, joka on niin monella sadun sankarilla. Olento, jolla on mahti vilahduksessa jättää taakseen pitkät taipaleet ja joka äkisti ilmestyy siinä missä häntä kaikkein vähimmän odotetaan, saattaa säikähdyttää rohkeammankin pahanpäiväiseksi. Putois'ista tuli koko Saint-Omer'in kauhu. Rouva Cornouiller, joka varmasti uskoi että Putois oli varastanut häneltä kolme

meloonia ja kolme teelusikkaa, eli vavistuksessa Monplaisiriin sulkeutuneena. Ei rautaveräjät, ei lukot eikä säpit saaneet häntä rauhoittumaan. Putois oli hänelle kammottavan epäaineellinen olento, joka kulki lukittujen ovien lävitse.

Eräs kotoinen tapahtuma sai hänen kauhunsa kaksinkertaiseksi. Hänen kyökkipiikansa oli joutunut revonritaan, ja tuli aika, jolloin hän ei enää voinut salata harha-askeltaan. Mutta hän kieltäytyi itsepäisesti ilmaisemasta viettelijäänsä.

— Kyökkipiian nimi oli Gudule, sanoi neiti Zoé.

— Niin, hänen nimensä oli Gudule, ja hänelle olisi luullut riittävän suojaksi lemmen vaaroja vastaan pitkän kaksijakoisen parran, joka kasvoi hänen leuallaan. Äkisti putkahtanut parta varjeli sen kuninkaantyttären neitsyyden, jota Pragin kaupunki palvelee pyhimyksenään. Parta, joka ei enää ollut nuorta pahaista, ei riittänyt suojaamaan Gudulen siveyttä. Rouva Cornouiller patisti Gudulea sanomaan sen miehen nimen, joka ensin tehtyään hänelle tekoset jätti hänet oman onnensa nojaan. Gudule hyrskyi yhtenä kyyneltulvana, mutta oli vaiti. Eivät auttaneet ei rukoukset eikä uhkaukset. Rouva Cornouiller pani toimeen pitkän ja seikkaperäisen tutkimuksen. Hän tiedusteli ovelasti mies- ja naisnaapureiltaan, tavaranhankkijoiltaan, puutarhurilta, radanvartialta ja santarmeilta; ei mikään johtanut häntä rikollisen jäljille. Hän koetti uudelleen saada Gudulen tunnustamaan kaikki.

„Oman etusi tähden, Gudule, sano minulle kuka hän on.“

Gudule pysyi mykkänä.

Yht'äkkiä välähti silloin rouva Cornouiller'n mieleen:

„Se on Putois!“

Kyökkipiika itki eikä vastannut.

„Se on Putois! Kuinka en sitä ennemmin arvannut? Se on Putois! Poloinen! Poloinen! Poloinen!“

Ja rouva Cornouiller jäi siihen uskoon, että Putois oli toimittanut hänen kyökkipiialleen pienokaisen. Koko Saint-Omer ylituomarista lyhdynsytyttäjään asti tunsi Gudulen ja hänen torivasunsa. Kun kuultiin uutinen, että Putois oli viekoitellut Gudulen, oli kaupunki täynnä hämmästystä, ihmettelyä ja iloisuutta. Putois'ista tuli kuuluisa naistenkyttä, yhdentoista tuhannen neitseen ylkä. Köykäisillä syillä pantiin hänen päähänsä vielä viiden kuuden muun lapsen isyys, jotka tulivat maailmaan sinä vuonna

ja yhtä hyvin olisivat voineet olla tulematta, katsoen siihen huviin, mikä heitä odotti, ja siihen iloon, minkä he tuottivat äideilleen. Eritoten mainittiin herra Maréchalin, „Kalastajasovun“ kapakan isännän, palvelijatar, muuan leivänkuljettajatar ja pikku kyssäselkä olento Pont-Biquet'in puolelta, jotka olivat suostuneet Putois'in puheisiin ja sittemmin kartuttaneet kansaa kukin pienokaisellaan. „Tuo iljetys!“ siunustelivat kummitädit.

Ja Putois, näkymätön satyyri, uhkasi korjaamattomilla vaurioilla kaikkea nuorta hamekansaa kaupungissa, jonka neitoset, niin väittivät vanhat ihmiset, ikimuistoisista ajoista asti, aina olivat olleet siveitä ja hiljaisia.

Mutta vaikka Putois siten oli levittäytynyt kaikkialle kaupunkiin ja sen ympäristöön, kiinnitti häntä kuitenkin meidän kotiimme tuhannet näkymättömät siteet. Hän liikkui porttimme ohitse ja hän kuuluu toisinaan kiivenneen puutarhamuurimme ylitse. Ei koskaan nähty suoraan hänen kasvojaan. Mutta alinomaa me huomasimme hänen varjonsa, hänen äänensä, hänen askeltensa jäljet. Useammat kerrat olimme eroittavinamme hänen selkänsä hämärästä jossakin tien käänteessä. Minuun ja sisareeni nähden hän muutti hieman luonnettaan. Hän pysyi häijynä ja pahanilkisenä, mutta hän muuttui samalla lapselliseksi ja hyvin yksinkertaiseksi. Hän tuli vähemmän todelliseksi ja, uskallan väittää, runollisemmaksi. Hän astui lastentarujen viattomaan piiriin. Hän vivahti Pöpöön, Vitsojais-äijään ja Nukku-Mattiin. Hän ei ollut se haltia, joka suoltaa öisin hevostallissa varsoilta häntäjouhet hämmennyksiin. Ei niin sydänmaalainen eikä niin mieltäkiehtova, mutta yhtä pikkusukkelana kujehtijana hän piirteli musteviiksiä sisareni nukeille. Vuoteissamme kuuntelimme häntä ennen unen tuloa: hän itki katoilla kissojen kanssa, haukkui kilpaa koirien kera, voihkaeli savutorvissa ja matki kaduilla juopuneiden yökulkijain loilotuksia.

Se mikä teki Putois'in meille eläväksi ja tutuksi, mikä meille oli jännittävää hänessä, oli että hänen muistonsa yhtyi kaikkiin ympärillämme oleviin esineihin. Zoén nuket, omat kouluvihkoni, joitten sivut hän niin monet kerrat oli tuhrinut ja tahrinut, puutarhan muuri, jonka takaa me olimme nähneet hänen punaisten silmiensä kiiluvan iltapimeästä, sininen porsliini-uurna, jonka hän eräänä talviyönä oli halaissut — ellei se ehkä ollut pakkasen työtä —, puut, kadut, penkit, kaikki ne muistuttivat meitä Putois'ista, meidän Putois'istamme, lasten Putois'ista, paikkakunnan myytil-

lisestä olennosta. Sulossa ja runollisuudessa hän ei vetänyt vertoja kömpelöimmällekään satyyrille, typerimmällekään faunille Sisilian tai Tessalian lehdoissa. Mutta puolijumala hän oli kuitenkin kaikitenkin.

Isällemme hänellä oli aivan toinen luonne: hän oli tunnuskuvallinen ja filosofinen. Isämme tunsi suurta surkua ihmisiä kohtaan. Hän ei pitänyt heitä erittäin järkivoittoisina; mutta heidän erehdyksensä, milloin ne eivät olleet julmia, huvittivat häntä ja saivat hänet myhäilemään. Usko Putois'iin kiinnitti häntä lyhykäisenä yhteenvetona kaikista inhimillisistä uskoista. Ollen luonteeltaan ivallinen ja kujeilevainen hän puhui Putois'ista ikäänkuin todellisesta olennosta. Hän jutteli hänestä toisinaan sellaisella vakavuudella ja esitti kaikki seikat niin tarkalla asiallisuudella, että äitini aivan hämmästyi ja sanoi hänelle sydämensä vilpittömyydessä:

„Luulisi sinun puhuvan ihan tosissasi, ystäväiseni . . . Ja kuitenkin sinä tiedät hyvin . . ."

Hän vastasi vakavasti:

„Koko Saint-Omer uskoo Putois'in olemassaoloon. Olisinko kunnon kansalainen, jos sen kieltäisin? Saa ajatella kahdesti ympäri päänsä, ennenkuin menee kumoamaan yleistä uskonkappaletta."

Ainoastaan läpeensä rehellinen mieli tuntee moisia arveluja. Pohjaltaan isäni oli Gassendin kannattaja. Hän sovitti siis yksityisen mielipiteensä yleiseen, hän uskoi kuten muutkin Audomarilaiset Putois'in olemassaoloon, mutta hän ei myöntänyt hänen suoranaista kajoamistaan meloonivarkauteen ja kyökkipiikojen viettelyyn. Sanalla sanoen, hyvänä Audomarin kansalaisena hän tunnusti uskovansa, että on olemassa Putois, mutta hän ei turvannut Putois'iin selittääksensä kaupungissa sattuneita tapahtumia. Niin että hän tässä kohden, kuten kaikissa muissakin, osoitti sekä miehen että mielen oivuutta.

Mitä äitiimme tulee, niin hän hieman syytti itseään Putois'in synnystä, eikä ilman aihetta. Sillä olihan näet Putois syntynyt äitini valheesta, kuten Caliban runoilijan valheesta. Tosin eivät virheet olleet verrattavissa toisiinsa, ja äitini oli viattomampi kuin Shakespeare. Mutta kuitenkin hän oli hämillään ja kauhuissaan nähdessänsä tuon pikkuruisen valheensa kasvavan yli kaikkien mittojen ja viattoman petoksensa saavuttavan niin suurensuuntaisen menestyksen, joka ei pysähtynyt enää, vaan valloitti kokonaisen kaupungin ja uhkasi valloittaa koko maailman.

Ja eräänä päivänä hän kalpeni, luullen saavansa nähdä oman valheensa astuvan elävin silmin eteensä.

Kävi näet niin, että palvelustyttö, joka oli vasta otettu ja muukalainen paikkakunnalla, astui sisään ja ilmoitti että eräs mies tahtoi puhutella rouvaa.

„Mikä mies hän on?“

„Työmiehen puvussa. Näyttää maalaiselta.“

„Onko hän sanonut nimensä?

„On, rouva.“

„No, minkäniminen hän sitten on?

„Putois.“

„Kuinka sanoit nimen olevan? . . .“

„Putois, niin Putois, rouva.“

„Onko hän täällä? . . .“

„On, rouva. Hän odottaa kyökissä.“

„Oletko nähnyt hänet?“

„Olen rouva.“

„Mitä hänellä on asiaa?“

„Sitä hän ei sanonut. Han tahtoi puhutella itse rouvaa.“

„Mene kysymään mitä hän tahtoo.“

Kun palvelija palasi kyökkiin, ei Putois'ta enää ollut siellä. Tämä muukalaisen palvelustytön ja Putois'in kohtaus jäi ainiaksi selitystä vaille. Mutta luuloni on, että siitä päivästä lähtien äitini alkoi uskoa että Putois hyvinkin saattoi olla olemassa ja että hän kenties ei ollut valehdellutkaan.

Luonnoksia Vänrikki Stoolin Tarinain uutta suomennosta varten

tehnyt

EINO LEINO.

Kuningas.

Kuningas Kustaa Aadolf
hän nousi salissaan,
vait'olon pitkän päätti
ja loihe lausumaan.
Ei suuri ollut summa
hänellä kuulijain:
Toll marski, kreivi Piper,
Karl Lagerbring, ne vain.

Ja valtias nyt virkkoi
ja lausui juuri näin:
„Käy Suomen-armeijamme
taa eikä eteenpäin.
Ei toivoamme Klingspor
myös ole täyttänyt,
ja Viapori on mennyt,
se turva poissa nyt.

Me ilmestystä kauan
varroimme vakaasti,
mut esiin tullut vielä
ei arkki-enkeli.
Sill'aikaa sodan liekki
lähemmä leimuaa;
se meistä kuninkaana
on arveluttavaa.

Nyt päätöksemme tehty
on kuninkaallinen,
ja totisesti täyttää
myös tahdomme me sen;
siks tänne tuotu tänään
on puku voittoisa,
min Ruotsin jalopeura
pyhitti Narvalla.

Kahdennentoista Kaarlen
täss' ovat kintahat,
ne meille, kuninkaana
ja miesnä, sopivat.
Myös miekka urhon suuren;
on meille luotu se.
Näin kurjan ihmiskunnan
me hämmästytämme.

Te, Lagerbring, tää kinnas
käteemme auttakaa,
ja tehdä toisen suhteen
myös Piper saman saa.
Mut, marski, teille maine
ja ikä arvon suo
vyöllemme voiton miekka
sitoa tuttu tuo.“

Kuningas Kustaa Aadolf,
vakaa kuin jumala,
kahdennentoista Kaarlen
nyt nähtiin puvussa.

Ei saanut ylpeydeltään
hän sanaa, vaikeni,
ja salin päästä päähän
vain kerran saapasti.

Kun tehty oli kierros,
uus näky nähtihin,
hän miekan sekä kintaat
ojensi takaisin,
ja katsannolla, josta
ol' leikki kaukana,
suvaitsi armossansa
näin jälleen lausua:

„Nyt, Lagerbring, tään Suomi
sanoman saakohon:
pukeunut Kaarlen pukuun
kuningas Kustaa on.
Mut Toll ja Piper, jotka
mun kanssain elitte,
tään suuren päivän, työni
siis todistakaa se.“

Kääntyikö sota Suomen
suurtyöstä kuninkaan,
ei aikakirjat kerro;
tää yksin kerrotaan:
hyvinkin hämmästynyt
lie kunta kuulijain,
Toll vanhus, kreivi Piper,
Karl Lagerbring, ne vain.

Sotamarski.

Rantsilassa riemu raikui,
juhli Suomen leiri suuri,
Siikajoen voiton sanan
saanut oli Cronstedt juuri;
eri seurueissa juotiin
maljat maalle rakkahalle,
onnen ensi koittehelle,
kohonneelle kunnialle.

Nähtiin siellä vieretysten
vanhat, vakaat sotaherrat
Christjernin ja Lode, kuolon
kumppaneita monet kerrat.
Rinnan heidän kanssaan uljas
Aminoff pään harmaan kantoi;
näiden ympärillä nuoret
kunnioittain tilaa antoi.

Viini kielet kirvoitteli,
vapahasti juttu juoksi;
eipä kainostella tarvis
ollut tämän seuran vuoksi:
arvosteltiin päälliköitä,
kaikki saivat sanan karskin,
nimet suuret ilmass' soivat,
muiden eellä nimi marskin.

Aflecht, taiston-tuttu, jolta
päivät päätti Revonlahti,
nauroi: „Malja Klingsporille!
Veljet, uus on hällä tahti;
nytpä hauska nähdä, kuinka
pystypäänä käy hän kohti,
kautta maan kun juostuansa
pysähtää nyt viimein tohti.“

Adjutantti Reiher tuohon
jatkoi, koska loppui kasku:
„Pysähtynyt Klingspor? Tuopa
vasta lemmon leikinlasku!
Adlercreutz ja Hertzen meiltä
paon päätti lailla miehen;
marski, hitto vie, kuin aina
lähdöss' oli tipotiehen."

Saip'on Furumark nyt sanan:
„Kuninkaan on vika tässä.
Miksi hänen armostansa
leikkiin pääs tää pata-ässä?"
Ladau lausui: „Et sa kelpaa
seisomahan marskin puolla,
sull' on sydän, hällä vatsa,
hän voi syödä, sinä kuolla."

Ehrnroth virkkoi: „Muistakaamme,
mistä mies on tullut meille:
makasiineissa ei kasva
mieli maineen laakereille.
Käynyt muonakaartin kautta
Klingsporin on sankar-rata;
kummako, jos kallis hälle
kamppaelu ei, vaan pata!"

Tigerstedt, tuo Suomen poika,
joka Aflechtin sai arvan,
puhui, purren hammastansa,
alta synkän kulmakarvan:
„Tosi, että on hän outo,
laps ei meidän laaksojemme,
tapojamme ei hän taida
eikä kieltä äitiemme;

Mutta nähnyt on hän maamme,
nähnyt sadat saaret, luodot,
niinkuin mekin, kukkuloilta
tuhanten sen järvein muodot.
Sydämettä, jumalatta
lie se mies, mi palavasti
tuost' ei syty puoltamahan
tätä maata kuoloon asti."

Lodeen silmän loi Christjernin:
„Kuule, haastaa nuori kansa!
Klingspor, kuten aina, heillä
taas on hammastarhassansa.
Kiittäkäämme onneamme,
vaikka kuolon toisi huomen;
toista on se, kuin on osa
marski paran maassa Suomen."

Vanha Lode, jäykkä herra,
oli mykkä ollut, suuttui,
nousi ukko suoraselkä,
kovin muodoltansa muuttui,
lasin täyden joi hän pohjaan,
voimalla sen pöytään laukas,
hatun pisti kainaloonsa,
ankarana suunsa aukas:

„Pois ma joukostanne lähden,
olkoon muille riemu moinen.
Klingsporist' on aina soima,
koska toisen tapaa toinen.
Sotamarski, sotamarski,
haastamist' ei enää muuta;
häpeä, kun urhot kehtaa
mokomasta soittaa suuta!"

Kirjallisuutta.

Kertomuksia ja kuvauksia.

HELMI SETÄLÄ, *Surun lapsi.* Helsingissä 1905, Otava. 115 siv. 8:o. Hinta 1: 75.

Kirja käsittelee arkaluontoista aihetta. Aiheen arkaluontoisuudesta osaksi johtunee, että ne arvostelut, joita kirjasta on esiintynyt ja jotka yleensä ovat olleet tunnustavia, ovat olleet sangen ylimalkaisia ja tuskin viitanneetkaan aiheen pääkohtaan. Osaksi, sanoin, sillä osaksi luulen arvostelujen ylimalkaisuuden riippuneen siitäkin, ettei aihetta ole käsitelty sillä havainnollisella elävyydellä ja personallisella vakuuttamisvoimalla, joka lukijassa ja arvostelijassa voi herättää täyttä osanottoa kirjan henkilöihin ja heidän kohtaloihinsa.

Aihe on lyhyesti sanoen seuraava. Miehuuden ikään päässyt taiteilija pelastaa talvipakkasesta pienen kerjäläistytön ja ottaa hänet kasvatettavakseen. Kasvatusisän ja tyttären suhde kehittyy vuosien vieriessä lemmensuhteeksi, joka johtaa avioliittoon. Mutta onnea ei siitä lähde. Sillä vaikkakin todellinen rakkaudentunne liittää heidät toisiinsa, niin kuitenkin salainen kohtalo estää heidän mielensä sopusuhtaisuuteen sulautumasta. Mikä tämä kohtalo on, sitä he eivät toisilleen pääse selvittämään; niin paljon toistensa ymmärtämistä ei heidän välilleen kehity. Vasta vaimon kuoleman jälkeen selviää miehelle vaimonsa kirjoittamista itsetunnustuksista, mikä oli heidän onnensa särkenyt.

Se salainen kohtalo, mikä rikkoo kuvattujen henkilöiden onnen, on siinä, että nuori vaimo tuntee aviollisen rakkauden omalle olemukselleen kokonaan oudoksi, sellaiseksi että se „repii rikki hänen koko sisällisen ihmisensä". Hän on ollut onnellinen miehensä rakkaudesta, sanoen itse-

tunnustuksissaan: „sinun hyväilysi ja suudelmasi oli minulle autuutta.“ Mutta hänellä ei ole ollut aavistusta siitä, että intohimo vaatii vielä „enempää“, ja kun hän avioliitossa saa siitä kokemusta, niin koko hänen henkinen tasapainonsa katoaa ja hän sortuu. Hän saa lapsia, jotka kuolevat, ja pian hän itsekin on kuoleman oma.

Tätä arkaluontoista aihetta kirja pyrkii käsittelemään niin hienotunteisesti kuin suinkin. Lausetavat se koettaa asettaa niin, etteivät ne selvyydestään huolimatta tuntuisi mitenkään loukkaavilta. Vieno, surunvoittoinen tunnelma, tunnelma, jonka pääasiallisena sisällyksenä on ihmiselämää painostava keskinäisen ymmärtämisen puute ja joka aiheeltaan muistuttaa Blicher-Clausenin „Farbror Frans“ teosta, käy läpi esityksen ja antaa sille läpeensä marmorikylmän leiman. Tässä katsannossa esitystä ei kohtuudella voi mistään moittia. Mutta kuitenkaan esitys ei minuun vaikuta taideteoksen voimalla, sillä mielestäni se ei riittävässä määrin osoita psykologista todenmukaisuutta ja eheyttä, se ei vaikuta eletyn kokemuksen voimalla.

Sitä ei tietysti saa kieltää, että individuaalisesti organiseerattu nainen saattaa tehdä sen kokemuksen, johon tekijä antaa „surunlapsen“ onnen murtua. Mutta tämä tekijän kuvaama surunlapsi ei luonteessaan osoita niitä ominaisuuksia, niitä tunnevivahduksia, jotka tekisivät hänen kokemuksensa todennäköiseksi. Onpa päinvastoin hänessä aivan positiivisestikin kuvattu luonteenpuolia, jotka eivät ole sopusoinnussa sanotun kokemuksen kanssa. Niinpä intohimoisuus ja mustasukkaisuus, jonka kerrotaan hänessä jo lapsuudesta asti ilmenneen. Toisenlaiseksi olisi surunlapsi ollut kuvattava, jos tekijä tahtoo rakentaa ristiriidan vain siihen, että kosketus aviollisen rakkauden kanssa teki hänet onnettomaksi.

Ja siitä kirja, kaikesta huolimatta, pitää kiinni. Siinä ei mitenkään esitetä konfliktia muuhun perustuvaksi, esim. siihen että lapsellisen luottamuksen tunne kasvatusisää kohtaan ehkäisisi lemmentunteiden nousua rakastajaa kohtaan. Päin vastoin kuvaus sisältää sen, että voimakas lemmentunne sysää syrjään lapsellisen kiintymyksen tunteen. Mutta onnettomuus on tuossa yhdessä asianhaarassa, jonka motiivit jäävät lukijalta aivan salaan.

Surunlapsen itsetunnustusten täytyisi mielestäni esiintyä aivan erikoisesti väritettyinä, jotta niihin voisi katsoa sisältyvän sitä minkä tekijä on niihin tahtonut saada. Ei vaikuta vakuuttavasti, kun „surunlapsi“ harkiten tuota peloittavaa „suurta salaisuutta“ toivoo itselleen äitiä viihdyttäjäksi ja lopuksi kirjoittaa mietekirjaansa nuo kuivan järkevät sanat tarkoittaen ne kuolemansa jälkeen miehensä luettaviksi: „Sinä kyllä tahtoisit minua auttaa, jos uskoisin sinulle huoleni, mutta etkö ymmärrä, että on asioita, joita nainen voi vain toiselle naiselle uskoa.“

Mitä mieshenkilöön tulee, ei tekijä ole mielestäni häntäkään kaut-

taaltaan kuvannut niin, että kuvaus perustelisi sitä ymmärtämättömyyden väliä, joka aviokumppalien välillä vallitsee. Puhutaan kyllä hänen sokeasta intohimostaan, mutta ei sittenkään näytä olevan sopusoinnussa hänen inhimillisesti rikkaan taiteilijahenkensä kanssa, ettei hän ollenkaan ymmärrä, millä tavoin hänen „riistämisensä" vaimoon vaikuttaa. Lämmintunteinen taiteilija, joksi mies on kuvattu, tuskin voi olla niin kokonaan kyvytön ymmärtämään aviokumppalinsa mielentiloja ja osoittaa sellaista välinpitämättömyyttä toisen personallisista tunteista kuin kirjan kuvauksen mukaan on asian laita. Paremmin voisi kuvauksen ymmärtää, jos aviomiestä ei olisi kuvattu taiteilijaksi ja ihmiseksi, joka erittäinkin pyrkii personallisen elämän ymmärtämiseen, vaan asianharrastajaksi, joka jollakin erityisellä elämänalalla, sanokaamme kauppiaana ajaa ulkonaisemmalla työllä saavutettavia päämääriä.

Arvosteluni kirjasta muodostuu siis vastoin useita muita arvosteluja sellaiseksi, ettei se vaikuta sillä psykologisella totuudella, joka voi taiteellisesti vakuuttaa. Tekijä ei ole päähenkilöitään kuvannut sellaisiksi, joiksi valittu aihe olisi ne vaatinut. Tämä taiteellisesti epätyydyttävä tulos näyttää osaksi johtuneen siitä, että tekijä on aiheelleen antanut suuremman ja itsenäisemmän merkityksen kuin mikä sillä itse asiassa on. Se on taiteellisesti ja psykologisesti oikeutettu ainoastaan siinä määrin kuin erikoinen henkilökuvaus sitä vastaa. Jos siitä tehdään jotakin muuta, jonkunlainen yleinen arvostelma avioliittosuhteesta, niin se ei enää esiinny taiteellisena aiheena, vaan väitteenä, jota ei tule arvostella taiteelliselta, vaan eetilliseltä kannalta.

En kiellä kirjalta ansioita. Sen suunnitteluun ja tyyliin on nähtävästi pantu paljon huolta, jotta lukijassa heräisi ja säilyisi läpi kirjan se tunnelma, joka on tarkoitettu sen pääsäveleeksi. Mutta psykologinen heikkous on vaikuttanut esitystapaankin haitallisesti sillä tavoin, ettei se itsetunnustusten muoto, joka kirjalla on, esiinny sillä eletyn kokemuksen voimalla, jonka tälle esitysmuodolle pitäisi kuulua. Ylempänä esitin jo esimerkin siitä, miten yleinen kuiva harkinta pääsee häiritsevästi pistäytymään esiin siinä, missä odottaisi omituisesti väritetyn mielialan ilmaisua. Ne muodolliset ansiot, joita kirjalla on ja jotka ansaitsevat tunnustusta, eivät voi saada olemattomaksi sitä, että kirja tuntuu enemmän tehdyltä kuin taiteellisen innostuksen luomalta.

Olen kirjoittanut arvosteluni pitäen erityisesti silmällä sitä, mihin mielestäni kirjan taiteellinen kokonaisvaikutus sisältyy. Sanon lopuksi, että arvosteluni ei kiellä kirjan osoittavan tyyliin ja myöskin psykologisiin yksityishavaintoihin nähden tunnustettavia ansioita sekä huomattavasti kehittynyttä kirjailijakykyä.

Z. C.

Tieteellistä kirjallisuutta.

ARVID HULTIN, *Finlands svenska vitterhet under stormaktstiden 1640—1720.* En litteraturhistorisk inledning till valda vitterhetsarbeten. Helsingissä 1904, Ruotsalainen kirjallisuusseura. 288 siv. 8:o Hinta 6: —.

Yllämainittu tutkimus muodostaa kirjallisuushistoriallisen johdannon siihen valikoimaan Suomen ruotsinkielistä kaunokirjallisuutta yliopiston perustamisesta aina Ison-vihan loppuun, jota Suomen ruotsalainen kirjallisuusseura julkaisee erityisenä nidoksena. Tähän tehtävään on toht. Hultin ollut aivan omiansa, koska hän jo ennen useita kertoja on liikkunut samalla alalla ja osaksi laajemmissakin teoksissa esittänyt 1600- ja 1700-luvun kirjallisuus- ja kultuurihistoriaa. Tutkimukset Torsten Rudeenista ja Jakob Fresestä ilmestyivät muutama vuosi sitten erityisinä teoksina ja ainakin Daniel Achreliuksesta on saman seuran „Förhandlingar och uppsatser" sarjassa toht. Hultinin kirjoittama elämäkerta. Tämä teos on siis tavallaan yhteenveto näistä edellisistä tutkimuksista eikä voi sisältää mainittavasti uutta sille, joka jo on tutustunut niihin. Kuitenkin tietysti on ollut varsin tarpeellista koota yhdeksi kokonaisuudeksi sen ajan hajanaiset ja helposti unhoittuvat kirjalliset tuotteet, ja huvittavaa on lukijalle saada näin laajassa yleiskatsauksessa tutustua yhtäjaksoiseen esitykseen kirjallisen sivistyksemme heikosta alkuyrityksestä. Tässä kuitenkin aineenmukaisesti on otettu huomioon ainoastaan maamme ruotsinkielinen kirjallisuus eikä kuva sentähden voi tulla täydelliseksi, ennenkuin myöskin ajan vielä heikommat suomenkieliset yritykset runouden alalla ovat saaneet samanlaisen, asianmukaisen reliefinsä.

Jo ennen yliopiston perustamista on huomattavissa kirjallisen sivistyksen alkeita maassamme; Jöns Budde, Sigfrid Aronus Forsius ja Johannes Messenius ovat kaikki sangen huomattavia nimiä sivistyshistoriassamme ja luultavaa on, että ruotsinkielinen kouludramatiikki jo siihen aikaan oli päässyt alkuun tälläkin puolella Pohjanlahtea. Mutta vasta vuosi 1640 tietenkin on varsinaisena lähtökohtana niin hyvin kirjalliselle kuin muulle kehitykselle maassamme. Huomattavimpia nimiä yliopiston ensi ajoilta kirjallisella alalla on Jakob Chronander, jonka näytelmät monessa suhteessa ovat kuvaavat ajan hengelle ja käsitykselle. Opettavaisuus ja hyöty olivat niiden päämotiivina ja nehän sekä kirjoitettiin että näyteltiinkin ylioppilasten opiksi ja harjoitukseksi. Seikkaperäisesti tekee toht. Hultin selkoa Chronanderista ja hänen „komedioistaan" ja siirtyy sitten Kolmodiniin ja Carsteniukseen, joiden näytelmät samaten saavat tarpeellisen selvittelyn ja arvostelun. Puhuessa Petrus Carsteniuksen isästä Henrikistä olisi voinut mainita, että hän v. 1656 Tukholmassa julkaisi runon „Cantio cygnea Christi, Christi svanesång" ja v. 1667

saman suomeksi Turussa (kts. Bergholm, Sukukirja, s. 297). Seuraava luku käsittelee tilapäärunoutta ja hengellisiä ja maallisia lauluja. Johan Paulinus, Olof Wexionius, Daniel Achrelius ja Torsten Rudeen saavat sitten kukin oman lukunsa, edustaen Paulinus, tekijän lajittelun mukaan, renessansilyriikkaa, Wexionius elegiaa ja komparunoutta, Achrelius opetus- ja pilkkarunoutta ja Rudeen rakkausrunoutta ja kaunopuheisuutta. Seitsemäs luku käsittelee taas „hengellistä ja kansanomaista laulurunoutta" sekä „akateemista kirjallisuutta", ja viimeinen on omistettu Iso-vihan ajanjaksolle, jolloin ennen muita tietysti Jakob Fresen nimi astuu etualalle. Gabriel Tuderuksesta puhuessa (s. 239) mainitaan, että Tuderus on ensimäinen, joka on muistiinkirjoittanut suomalaisen kansanrunon, „ohdon virren", jonka hän sitten antoi piispa Bångille, joka sen julkaisi v. 1675 teoksessaan „Priscorum Sveo-Gothorum Ecclesia" (laaja selvitys tästä asiasta on jo aikaisemmin julkaistu Setälän kirjoituksessa „Pari suomalaista poimintoa Upsalan yliopiston kirjastossa", Yliopiston juhlakirja 1891).

Mitä tähän aineen jakoon tulee, tuntuu se sangen mielivaltaiselta ja epäonnistuneelta. En ole siinä voinut huomata minkäänlaista periaatetta, joka olisi selittänyt sen oikeutusta. Nyt on osaksi ajan osaksi aineen laadun mukaan esitys jaettu lukuihin, jotka milloin suurilta osiltaan peittävät toisiaan, milloin eivät mainittavassa määrässä jaksa kannattaa otsakkeen laajuutta. Niinpä tilapäärunous itse asiassa ulottuu melkein yli koko aikakauden, jonka läpikäytävänä piirteenä, milloin enemmän milloin vähemmän huomattavana, myös on kirjallisuuden didaktinen luonne. Samaten koko tämän ajanjakson kuluessa kirjallisuus Suomessa oli „akatemiallinen", koska sen viljelijät paraasta päästä olivat yliopistoon kuuluvia, eikä sentähden luulisi sopivaksi panna yhden luvun otsakkeeksi „akatemiallinen kirjallisuus". Tekijä itse näkyy tunnustavan tämän käsityksen ajan kirjallisuudesta oikeaksi päättäen seuraavista sanoista (s. 237): „I måhända högre grad än under senare tider gällde det under 1600-talet, att det litterära lifvet var helt och hållet koncentreradt i akademistaden. Från det öfriga Finland ha häfderna bevarat endast några enstaka och spridda lifsyttringar på den svenska vitterhetens område."

Niinkuin muutamat yllämainitut lukujen otsakkeet jo osoittavat, on tekijä taipuvainen antamaan yksityisille kirjailijoille ja heidän tuotteilleen liian suuren merkityksen. Samaten arvostelussa tekijä ei yleensä tarpeeksi ole ottanut huomioon sen suhteellisuutta, vaan joutunut sen kautta liian edullisesti arvostelemaan ajan tuotteita. Osaksi nähtävästi rakkaus aineeseen on houkutellut tekijää lausuntoihin, jotka ovat omiansa antamaan ajan kirjallisuudesta erehdyttävän kuvan, sen vuoksi että sen sivistyshistoriallista arvoa — joka on sen varsinainen viehätys — ei kyllin ole esitetty, vaan enemmän sen puhtaasti kirjallista puolta.

Mielellään olisi nähnyt, että tekijä muutamissa kohdin olisi hiukan seikkaperäisemmin esittänyt asioita eikä tyytynyt vain yhteensovittamaan entisiä tutkimuksiaan. Niin mainitsee tekijä Andreas Lindin häärunon „tiettävästi ensimäiseksi paimenrunoksi, joka on maassamme kirjoitettu“ (s. 249), mutta siinä on kaikki, muuta lukija ei saa tietää. Sama on asian laita hänen mainitessaan Gabriel Walleniuksen sonetin („tiettävästi ensimäinen ruotsinkielisessä kirjallisuudessamme“, s. 256). Tuollaisista asioista olisi sietänyt puhua laajemmin. Ei myöskään olisi ollut varsin ulkopuolella ainetta, että edes parilla sanalla olisi selitetty tuota „depositsionia“ eli uuden ylioppilaan vastaanottoa yliopistoon (kts. s. 175).

Myöskään kieli ei ole niin huolellista, kuin olisi toivonut. Useassa paikassa on epätäsmällisyyksiä ja huolimattomuuksia. Mainitsen muutamia. Siv. 109 sanotaan: „Det är en sång, som talas ur hjärtat, och *ehuru* det är en sorgesaga, — — — är dock detta kvinnoöde framställt så trohjärtat — — —, att man ofrivilligt måste gripas af den samma“; tuon sivulauseen sisällys kai ei voi olla esteenä mainitulle seuraukselle? S. 174 sanoo tekijä. „Det *egendomliga* är, att den svenska poesin här gjorde sitt inträde under en dekadensperiod för de klassiska studierna — — —“. Tämä kai mielemmin oli luonnollista kuin „omituista“ ja, selitettyään syyt latinan kielen arvon alentumiseen, jatkaa tekijä itse: „Under sådan förhållanden mötte det mindre svårighet för den nya svenska vitterheten att vinna insteg vid akademin vid sidan af den officiella latindiktningen.“ Samantapaisten virheitten lukuun saamme kai lukea myös sen, että tekijä sanoo Ruotsia Paulinuksen „omaksi“ maaksi (s. 134), vaikka nimenomaan itsekin juuri edellisillä sivuilla on laajasti tehnyt selkoa siitä, kuinka Paulinus erittäin tunsi Suomen isänmaaksensa ja lauloi sen kunniaa.

Vaikka minun siis täytyy pitää toht. Hultinin tekemää kirjallishistoriallista aineenjakoa epäonnistuneena, jota paitsi esitys ei aina anna täysin oikeaa kuvaa ajan kirjallisten tuotteiden suhteellisesta arvosta, sisältää tämä teos kuitenkin siksi paljon mieltäkiinnittäviä yksityisseikkoja ja on ensimäinen laajempi kuvaus mahtavuuden ajan ruotsinkielisestä kirjallisuudesta maassamme, että se epäilemättä täyttää aukon kirjallishistoriallisen tutkimuksen alalla.

A. H. B.

ARTHUR SCHOPENHAUER, *Tankar och Fragment.* Inledning, urval och öfversättning af G. A. Jäderholm. Helsingissä (pain. Tukholmassa 1904), Söderström & C:o. 231 siv. 8:o. Hinta 4: 50.

Jatkona aikaisemmin aloittamaansa sarjaan „Moderna tänkare" (Nykyaikaisia ajattelijoita) on kustannusosakeyhtiö Söderström & C:o julkaissut kokoelman poimintoja suuren saksalaisen pessimisti-filosofin Arthur Schopenhauerin, teoksista. Valinnan ja käännöstyön on toimittanut G. A. Jäderholm, sekä varustanut sen myöskin selittävällä johdannolla. Niille, jotka eivät Schopenhaueria ennestään tunne, voi tällainen valikoima olla kylläkin hauska: sen avulla he pääsevät esimakuun tuosta merkillisestä ajattelijasta ja hänen synkästä maailmankatsomuksestaan; samoin niille, joilla ei ole tilaisuutta syventyä perusteellisemmin hänen sangen laajaan tuotantoonsa. Valikoiman eri luvut sisältävät Schopenhauerin mietteitä useista elämän tärkeistä kysymyksistä, kuten kärsimyksestä, olemisen turhuudesta, taiteesta, siveellisyydestä, itsemurhasta, rakkaudesta, naisista, arvostelusta, lukemisesta y. m. Missä määrin valinta edustaa juuri hänen filosofiansa tyypillisintä puolta, en voi sanoa, kun en Schopenhaueria perinpohjin tunne. Mutta kaikissa tapauksissa kannattaa kirjaan tutustua, sillä huolimatta siitä, että Schopenhauer kuoli jo v. 1860, ovat hänen ajatuksensa monessa suhteessa paremmin meidän aikamme kuin hänen oman aikansa omia. Sitä osoittaa puolestaan sekin, että hänen pääteoksensa „Die Welt als Wille und Vorstellung" pysyi noin kolmekymmentä vuotta ilmestymisensä jälkeen melkein tuntemattomana.

Suuri epäkohta kokoelmassa on mielestämme se, että lukuisia vieraskielisiä sitaatteja ei ole käännetty. Sillä tuskinpa voinee meidän nykyaikaiselta sivistyneeltäkään lukijakunnaltamme edellyttää latinan ja kreikan kielen taitoa, vaikkapa ranskaa ja englantia jossain määrin ymmärrettäisiinkin. Kokoelman toimittajaa on ehkä tässä suhteessa peloittanut Schopenhauerin jyrkkä ja vähemmin hienolla tavalla lausuma tuomio tällaisten sitaattien kääntämisestä (vrt. siv. 229). Olipa miten tahansa, ainakaan ei tällainen oppineisuus liene eduksi teoksen leviämiselle, enempi kuin sen hintakaan, jota on epäilemättä pidettävä liian korkeana.

F. L.

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Onko laillisuus palautumassa? — Yhteistoiminta eri puolueiden välillä ja sen mahdollisuus.

Monikirjava on se kuva, mikä näyttäytyy katsojalle, jos hän luopi silmänsä valtiopäivien päättymisestä kuluneihiin kuukausiin. Jos kohta se vastaus, joka saatiin valtiosäätyjen suureen anomukseen osittain oli suopea, eivät viime aikojen merkit yleensä suinkaan ole viitanneet laillisten olojen nopeaan palautumiseen. Diktatuuriasetuksen nojalla ovat kuvernöörit edelleenkin kieltäyneet hyväksymästä laillisesti valittuja kunnallisia luottamusmiehiä toimiinsa, sensuuria on tuon tuostakin kovennettu, vieläpä määrätty rankaisuja sensuurin hyväksymistäkin julkaisuista, santarmit jatkavat tarkastustoimintaansa, kansalaisten keskustelukokouksia on asevoimalla hajoitettu j. n. e. Kuinka vähän perustuslainkin määräykset vieläkin merkitsevät, osoittaa esim. se, että valtiopäiväpäätöksen julkaiseminen asetuskokoelmassa, joka on säädetty valtiopäiväjärjestyksessä, on ehkäisty. Turmelus, jota näyttäytyy virkakuntoisuuden huonontumisessa, törkeissä lahjomisyrityksissä y. m., on yhä levíämässä. Ja kaikkea tätä säestävät katumellakat, laukaukset, pommiräjähdykset ja aselöydöt, joiden alkuperä enimmäkseen on syvään hämärään kätkeyneenä. Kun yhdessä tapauksessa katumellakan alkuperä annettujen todisteiden mukaan jokseenkin selvästi näkyi johtuvan poliisiviranomaisista, ei syytteenalaisia poliisivirkamiehiä saatu oikeuden eteen, vaan heidät toimitettiin hiljaisuudessa pois maasta, joten tosin kyllä asianomaisten syyllisyys tuli varmennetuksi, mutta selvittämättä jäi, kenen käskyjä he olivat työssään noudattaneet. Niin selvittämättömiksi kuin äskenmainitut tapahtumat ovat jääneetkin, ei niiden johdosta epäarmo ja epäluottamus ole jäänyt näyttäytymättä. Puhumatta siitä epäarmon osoituksesta, jonka Suomen sotaväen viimeisen jäännöksen hävittäminen sisälsi, on olemassa sotatilaan julistamisen uhka, jota vahvistaa viimeaikoina suuressa määrin tapahtunut venäläisen sotaväen tuonti Suomeen.

Kaikki ajanmerkit osoittavat siis, että Suomen kansalla vielä on edessään pitkä taistelu oikeutensa puolesta, taistelu, jonka loppu ei ole kenenkään nähtävissä. Ja tämä tulevaisuuden näköala on monella taholla yht'aikaa herättänyt sen ajatuksen, että olisi jotakin tehtävä sen eripuraisuuden lopettamiseksi, joka raatelee Suomen kansaa, jotakin tehtävä, jotta Suomen kansa taaskin tuntisi itsensä yhdeksi kansallisen ja valtiollisen olemuksensa puolesta taistelevaksi kansaksi.

Mikä on syynä siihen, että puoluetaisteluun on liittynyt katkeruus, jommoinen meillä kiivaimpinakin kielitaistelun päivinä on ollut tuntematon, sitä kysymystä on usein sanomalehdistössä koetettu selittää. Monesti on tuotu esiin se ajatus, että katkeruuden alkuna ja juurena ovat vain „kansalaiskatkismuksessa" sekä muissa sensuurittomissa julkaisuissa ja suupuheissa esiintyneet väärät syytökset ja „parjaukset". Tämmöinen katsantotapa on kuitenkin aivan liiaksi ilmiöiden pinnalla pysyvä.

On aivan itsestään selvää, että kun kansalle tulee esiin kysymys „ollako vaiko ei", että tämä koskee kansan syvimpiin sydänjuuriin asti ja että erimielisyydet tämmöisessä kysymyksessä — olkoonpa että koskevatkin vain keinoja — ovat erittäin syvälle vaikuttavia.

Kun onnettomuudet alkoivat meitä tiheään kohdata, asettui suuri osa Suomen kansaa sille kannalle, että meidän tuli uhrauksienkin ja vieläpä vaarojenkin uhalla laillisilla keinoilla taistella oikeuskäsityksemme puolesta, että oli kieltäydyttävä myötävaikuttamasta laittomuuteen, vieläpä, mikäli se passiivisuuden kannalla pysyen oli mahdollista, siihen alistumastakin. Toinen osa kansaa taas oli sitä ajatusta, että vastustaminen ylivoimaa vastaan oli turha, että oli paras alistua, vieläpä myötävaikuttaa laittomuuteenkin, jotta vältettäisiin suurempia yksityisiä ja yleisiä onnettumuuksia — oli saatava rauha mukaantumisenkin hinnalla. Kumpi puoli oli oikeassa, kumpi väärässä, ei tule tässä kysymykseen, siitä olen jo ennen useampaan kertaan lausunut oman ajatukseni; niinikään älköön kiellettäkö, että kumpikin puoli tahtoi ja tarkoitti isänmaan parasta. Mutta se, mikä sai aikaan sen suunnattoman katkeruuden, joka syntyi, oli se, että se puolue, joka tahtoi alistumista ja rauhaa, alkoi ylivoimaisen vastustajan avulla pakoittaa laittomuuksiin myöntymään sitäkin valtavaa osaa kansasta, joka edelleenkin pysyi ja pysyy vastustuksen kannalla.

On ymmärrettävä että tämmöinen asema taistelun vielä kestäessä oli omiaan vaikuttamaan mitä syvintä mielten katkeruutta sisäänpäin, samalla kuin se ulospäin vaikutti heikkoutta ja hajaannusta.

Tuntuu siltä kuin jo yleisesti aljettaisiin huomata ja tuntea että tämmöinen asema on ajanpitkään kestämätön, tuntuu siltä kuin vihdoinkin ruvettaisiin etsimään jonkinlaista yhteistä pohjaa, jolle rikki raadeltu kansamme voisi asettua.

Lähes kolme vuotta on kulunut siitä kuin kerran Valvojan Helsingin kirjeessä (1903, siv. 72) huomautin sitä kantaa, jolle Unkarin suurin valtiomies Deák asettui isänmaallensa vaikeina aikoina sekä esitin harkittavaksi eikö semmoisella pohjalla yhtyminen olisi mahdollinen. Tämä kanta sisälsi kaksi yksinkertaista periaatetta. Toinen oli: lakia on ehdottomasti noudatettava, ja ainoastaan laillinen lakia säätävä valta voi lakkauttaa lain velvoittavan voiman; laillisuudesta poikkeaminen on varsinaisena alkusyynä kaikkeen sisälliseen eripuraisuuteen ja siveelliseen rappioon, joka

syöksee kansan perikatoon. Toinen oli: lakia laillisella tavalla säädettäessä tai muutettaessa voidaan tehdä tarpeellisia myönnytyksiä ja uhrauksiakin, mikäli ne eivät hävitä kansan perustuslaillista ja kansallista elämää.

Rohkenen esittää tämän ohjelman uudelleen harkittavaksi, kun kysymys yhteisvaikutuksesta eri puolueiden ja ryhmien välillä todella näkyy astuvan päiväjärjestykseen. Eivätkö ne ryhmät ja henkilöt, jotka arvelevat myönnytyksiä välttämättömäksi, voisi asettua sille kannalle, että he lausuisivat: „me olemme sitä mieltä, että myönnytykset ovat välttämättömät, mutta meidän täytyy ehdottomasti pitää kiinni siitä, että me yksityisinä kansalaisina emme ole oikeutetut myöntymään tai myötävaikuttamaan semmoisessa, joka on vastoin laillisessa järjestyksessä syntynyttä lakia; myönnytysten tekeminen näissä asioissa on yksin Suomen kansan laillisten edustajain, valtiosäätyjen asia; kun nämä ovat päästäneet meidät voimassaolevan lain sitovasta voimasta, olemme valmiit myöntymään.“ Semmoisen myöntyväisyyspuolueen kanssa, joka tälle kannalle asettuisi, olisivat epäilemättä vastustusryhmät, nekin, jotka eivät halua suuria myönnytyksiä tehdä, valmiit yhteisvaikutukseen, ja semmoisesta täysin lojaalisesta myöntyväisyyspuolueesta meillä voisi olla välittäjänä suurta hyötyäkin.

Kaikki personakysymykset ovat suuren periaatteellisen kysymyksen rinnalla toisarvoiset. Niinikään on syy jättää sikseen toisen tai toisen puolueen syytteleminen niistä onnettomuuksista, jotka ovat tapahtuneet; pääasia vain olisi että tapahtumista otettaisiin se oppi, jota ne runsain määrin tarjoavat. Kaikista suurin kansallinen onnettomuus, joka meitä on kohdannut, on joka tapauksessa kansallinen eripuraisuutemme ja hajaantumisemme; jokaisen isänmaallinen velvollisuus on tehdä työtä onnettomuuden voittamiseksi.

Ainoa keino, jolla hajaantunut kansamme voidaan saada yhtymään on se, että kaikki tunnustavat että meidän ainoa turvamme, jolla aseettomina saatamme aseellista voimaa vastustaa, on jyrkkä pysyminen laillisuuden tiellä. Jos jokainen tuomari, jokainen virkamies, jokainen yksityinen kansalainen asettuu sille kannalle, että lain pohjalla on pysyttävä eikä siitä väistyttävä, ei oikealle eikä vasemmalle, on yhteistoiminnan aikaansaaminen nyt keskenään kiistelevien ryhmien välillä toivottavasti mahdollinen. Mutta mitään muuta tietä sen aikaansaamiseen ei ole olemassa.

27. 9. 05. Spectator.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Tilastollisesta päätoimistosta: Työtilastoa. Apukassat vuosina 1899—1902.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta: *Rudolf Eucken*, Suurten ajattelijain elämänkatsomukset. Suom. Kaarlo Forsman. 10: —, sid. 12: —. — *Theodor Schwartze*, Sähkötekniikka. Suom. 6: —. — *E. N. Setälä* ja *M. Nyholm*, Suomen kielen muistomerkkejä. II. Kristoffer kuninkaan maanlaki herra Martin suomeksi kääntämä. 7: —. — Suomi. Neljäs jakso. 3 osa. 5: —. — *Heikki Ojansuu*, Karjalan äänneoppi. —: 75. — *Yrjö-Koskinen*, Kansallisia ja yhteiskunnallisia kirjoituksia. 3 vhk. 1: 75.

Werner Söderström Osakeyhtiöltä: *K. O. Lindeqvist*, Suomen historia. 4 ja 5 vhk. à —: 25. — *Z. Topelius*, Lukemisia lapsille. Suom. 14 ja 15 vhk. à —: 75. — *Ernest Vänttinen*, Kemian alkeet oppikoulujen tarpeeksi. Toinen pain. 1: —. — *H. C. Andersen*, Satuja ja seikkailuja. Suom. Maila Talvio. 4 vhk. —: 25. — *J. E. Rosberg*, Maa ja kansat. 18 vhk. —: 55. — *Z. Topelius*, Pieniä kirjoitelmia. Suom. 5 vhk. —: 55. — *O. Relander*, Puutarhakirja kansakouluja varten. 1: 10. — *Axel Rosendahl*, Ranskankielen oppikirja. 3: —. — *A. Jäntti*, Rukouskirja kansa- ja kiertokouluja varten. 1: 25. — *W. Kranck*, Koulussa ja koulun ulkopuolella. Venäjänkielen oppikirja. I osa. 1: 75.

Otavalta: *Bering Liisberg*, Ranskan vallankumous 1789—1799. Suom. Kaarlo Blomstedt. 5—8 vhk. à —: 50. — *Maksim Gorjkij*, Vankila. Suom. Iisakki Lattu. —: 50. — *Arvid Järnefelt*, Lukemisen ja kirjoittamisen alkuopetus. 1: 25. — *Mikael Johnsson*, Kansakoulu ja luonteenkasvatus elämää varten. —: 40. — *Björnstjerne Björnson*, Kalatyttö. Suom. P. Cajander. Toinen pain. 1: 50. — *Helmi Setälä*, Kansan hyväksi. Toinen pain. 1: 25. — *Hall Caine*, Kristitty. Suom. Aino Malmberg. Jälkim. osa. Toinen pain. 2: 75. — *Georg Horace Lorimer*, Kirjeitä pojalleni. Suom. Tyko Hagman. 2: 75.

K. J. Gummerukselta: *Natanael Beskow*, Saarnoja. Suom. M. I. 3—5 vhk. à —: 80. — *L. Schneller*, Jeesuksen seurassa. Suom. 7—9 vhk. à —: 35 — *Andrew Carnegie*, James Watt. Suom.

Heliokselta: *J. E. Rosberg*, Land och folk. 10 vhk. 1: 40. — Suomea samoilemassa. 13—15 vhk. — *Max. Oker-Blom*, För föräldrar och uppfostrare. 1: 50. — *Ernst von Wendt*, Postfrågan. —: 50.

Boman & Karlssonilta: *Otto Sverdrup*, Uusia maita. Suom. 25, 26 vhk. à —: 55. — *Aatami Kahra*, Kauppias taskussa. —: 75. — *Urho Haapanen*, Mestarin rakkausseikkailut. —: 75. — *Birger Widt*, Marsalkka Jamagatan sormus. Suom. W. J. Toinen pain. 1: 50.

Reino Droekilalta: *Enrico Ferri*, Sosialismi ja uuden ajan tiede. Suom. Yrjö Sirola. 1: 50. — *N. R. af Ursin*, Kaksi puhetta äänioikeudesta. —: 25.

Historialliselta seuralta: Historiallinen arkisto XIX. 2: 50.

Suomalaiselta Teologiselta Kirjallisuusseuralta: *Antti J. Pietilä*, Kristillinen pelastusvarmuus. 2: 25.

Duodecim, n:ot 5—6: J. J. Karvonen, Dactylis syphilitica-tapauksia. — A. J. Hällström, Poimintoja opintomatkalta ulkomailla v. 1904. — Axel R. Spoof, Kesäparantoloista keuhkotautisia varten.

Yhteiskuntataloudellinen aikakauskirja, n:o 4: T. W. Becker, Piirteitä J. V. Snellmanin kansantaloudellisista kirjoituksista. — L. Ilmari Palmén, Suomen valtion opetusmenot kolmen vuosikymmenen aikana. — Hugo Gröndahl, Pienemmän sahaamattoman puutavaran maastaviennistä.

Finsk tidskrift, syysk.: J. J. Tikkanen, Albert Edelfelt †. — R. F. v. Willebrand, Unionskonflikten och opionen i Finland. — Axel Lille, Den svensk-norska unionens upplösning. — Robert Tigerstedt, Ivan Petrovitsh Pavlov.

Dansk Tidsskrift, kesäk.—syysk.: J. Paludan, Søren Kirkegaards Forlovelseshistorie. — K. Berlin, Engelsk Parlamentarisme. — F. Ohrt, Ahti og Kyllikki (käännös Kalevalan 11:nnestä runosta). — O. Zahle, H. C. Andersens Religion.

Teoloogginen aikakauskirja, n:o 6.: G. G. Rosenqvist, Filosofins ställning till nutiden religiösa rörelse enligt Eucken. — Arthur Hjelt, Muutamia pääkysymyksiä nykyisen psalmitutkimuksen alalta.

Historiallinen aikakauskirja, n:ot 3, 4: Gunnar Lindström, Suomessa vallinneet kansantaloudelliset mielipiteet ensi vuosina erottua Ruotsista. — Edv. Rein, Ratsionalistinen tarunselitys vanhalla ajalla. — K. R. Brotherus, Kurt Breysigin historianfilosofia. — Alma Söderhjelm, Ensimäinen pohjoismainen historiallinen kongressi.

Virittäjä, n:ot 4—5: Joos. J. Mikkola, Balladi Vesmanviikistä. — Väinö Salminen, Tietoja vuosina 1901—1904 kerätystä suomalaisesta kansanrunoudesta.

Kansakoulun lehti, n:ot 13—18.
Suomen urheilulehti, n:ot 6—8.
Maantieteellisen yhdistyksen aikakauskirja, n:ot 2—3.
Teollisuuslehti, n:ot 11—17.
Kyläkirjaston kuvalehti, A-sarja, kesäk.—syysk. B-sarja, kesäk.—syysk.
Lukutupa, n:ot 9—16.
Euterpe, n:ot 21—30.
Kanerva, n:ot 7—9.
Metsänystävä, n:ot 5—8.
Puutarha, n:ot 6—9.
Pellervo, n:ot 6—9.
Pyrkijä, n:ot 6—9.
Alempi kansanopetus, n:o 7—9.
Suomen kirjakauppalehti, n:ot 11—16.
Kaleva, (Amerikan) n:ot 40—60.
Postimees, n:ot 111—288.
Terveydenhoitolehti, n:ot 6—8.
Kodin ystävä, n:ot 7, 8.
Neuphilologische Mitteilungen, no:t 4, 5.
Omatunto, n:ot 3, 4.

Tieteen yhteiskieli.

Kirjoittanut

VILH. THOMSEN.[1]

Vielä viime vuosisadan alkupuoliskolla kaikui pohjoismaiden ja samoin Suomenkin yliopistossa juhlallisissa tilaisuuksissa ja väittelyissä *latinan* kieli, tuo kieli, joka 2000 vuoden kuluessa oli pysynyt maailmankielenä.

Kun pyrimme ymmärtämään, miten latinan kieli on voinut tähän yksinäiseen asemaansa päästä ja siinä pysyä, ovat varmaankin kaikki nykyaikaan yhtä mieltä siitä, ettei mitään erityistä oikeutusta siihen ole haettavissa itse kielen sisäisistä ominaisuuksista eikä sen muinaisaikuisen kirjallisuuden merkityksestä, jonka kannattajana se oli. Kummassakaan suhteessa ei latina kestä vähintäkään vertailua toisen niinsanotun klassillisen muinaisuuden kielen, kreikan kanssa. Yksistään suurenmoisten historiallisten olosuhteiden omituinen yhteenliittyminen on — tavalla, jolle töin tuskin arabiankaan kielen asema muhammedilaismaailmassa vetää vertoja — kohottanut latinan kielen vähäpätöisestä alusta hallitsija-asemaan.

Tahdon siis ainoastaan suurissa pääpiirteissä johtaa mieleen, kuinka latina, jota ensi alussa puhuttiin vain alueella, mikä oli jokseenkin yhtä

[1] Suomennos tanskalaisesta alkukirjoituksesta on tekijän tarkastama.

suuri kuin neljäs osa Uudenmaan lääniä, Rooman maailman vallan mukana vähitellen pääsi vallitsevaksi kieleksi Rooman valtakunnassa ja kansankieleksi koko sen suuressa länsiosassa, missä se vähin erin tunki syrjään erityiset alkuperäiset kansankielet ja tuli niissä muodoissa, joihin se täten kehittyi, kaikkien romanisten kielten kantakieleksi; tahi kuinka latinalainen kirjakieli — joka alkujaan oli lähtöisin Rooman kaupungin ylempien säätyjen puhekielestä — pääasiallisesti pysyi muuttumatonna läpi vanhanajan, muuttaen sävyään vain aikakausien vaihtelevan maun tai mauttomuuden mukaan, ja ottaen vastaan ainoastaan hyvin vähän vaikutuksia niistä yhä lisääntyvistä eroavaisuuksista, joita vähitellen yhä enemmän ja enemmän esiintyi kansankielessä. Suurinta vapaamielisyyttä tämän muotoja ja sanavarastoa kohtaan osoitti vanhin kristillinen kirjallisuus, jossa samalla näiden kansanomaisten ainesten rinnalla tapaamme monenlaisia uutismuodostuksia niinkuin *humiliare, justificare* j. n. e. tahi suoranaisia lainoja kreikan kielestä niinkuin *ecclesia, angelus, petra* kivi y. m. Kääntyihän kristinoppi ensi sijassa juuri köyhien ja sorrettujen puoleen, ja monissa paikoin lausuvat vanhanajan kirkon kirjailijat teoksissaan suoraan julki, että he yhdessä tai toisessa suhteessa, etenkin raamatun sanoja kääntäessään, tahallaan jäljittelevät kansankieltä, koska heidän pyrkimyksensä on pikemmin tehdä esityksensä ymmärrettäväksi oppimattomille kuin tyydyttää perinnäisen pakanallisen kirjakielen vaatimuksia. Niinpä kirjoitettiin esim. *ossum* luu latinan *os* muodon asemasta (ital. *osso*), *volatilia* linnut, *cortina* esirippu (kartiini), *manducare* syödä, *dare ad manducare* antaa syödä, *ambulare-vado, fugire, venire habet* on tuleva (ranskaksi *viendra*) j. n. e. Tällä kielellä julistettiin siis kristinoppia Rooman valtakunnan länsiosissa, ja sittenkun siitä on tullut valtionuskonto, liittyy valtion ja kirkon kieli vähitellen yhteen, samalla kuin molemmat yhä enemmän yhtäläistyvät.

Kun sen jälkeen vanhanajan lopussa Länsi-Rooman valtakunta hajoaa, sittenkun joukko raakalaisia, etupäässä germanilaisia, heimoja on vyörynyt yli maan ja laskenut suuria osia siitä valtansa alle, joutuu se kokonaisuudessaan raakalaisuuden valtaan, ja vanha perinnäinen kultuuri muserretaan niin perinpohjin, ettei siitä jää kuin muutamia pirstaleita. Ja kuitenkin on omituista nähdä, kuinka nuo uudet herrat kunnioittaen kumartavat tälle kultuurille, kuinka he vähitellen, joidenkuiden tai useampien sukupolvien perästä, sulautuvat näiden maiden latiniseerautuneihin

tahi nyt oikeammin romaniseerautuneihin alkuasukkaihin kielen ja uskonnon puolesta. Tämä ilmenee siinäkin, että latina pysyy yhä kirjakielenä, kirkon ja valtion kielenä, mutta ensimäisillä vuosisadoilla vanhanajan loputtua tosin semmoisessa muodossa, joka — harvoja poikkeuksia lukuunottamatta — varmaankin olisi kauhunaiheena klassilliselle filologille, mutta joka on kielentutkijalle erittäin mieltäkiinnittävä sen tavan vuoksi, miten se barbarismeissaan kuvastaa ajan puhekieltä.

Varsinkin Alppien pohjoispuolella alenee sivistys vähitellen niin syvälle, että uusi herätys tulee aivan välttämättömäksi, ja sen tuopi mukanaan Kaarle Suuri, joka, kuten tiedetään, suuressa määrin paransi opetusta ja perusti kouluja, saaden tukea etupäässä todella oppineelta ja lahjakkaalta englantilaiselta Alkuinilta.

Kansankielet ovat tähän aikaan vielä liian vähän kehittyneet, jotta olisi voitu ajatella niitä käyttää kaikinpuolisiin kirjallisiin tarpeihin. Rooman valtakunnasta perittyihin muistoihin tunnetaan alati lujaa kiintymystä, ja niihin aina vedotaan; vain niistä on oppi otettavissa. Siitä on seurauksena, että myöhemmin voipi ainoastaan latinan kielestä tulla kielellinen keskus, sitä suuremmalla syyllä kun se kerran on vakaantunut kirkon ja siis hengellisen säädyn kieleksi, jota vastoin kreikka kautta keskiajan pysyy pääasiassa suljettuna kirjana. Ja kun kaikki, mikä tieteellistä sivistystä on olemassa, koko keskiaikana on koottuna hengellisen säädyn käsiin, tulee latinasta luonnollisesti samalla tieteen kieli, ja semmoisena se vähitellen siirtyy luostarikouluista yliopistoihin, ja siitä muodostuu toiselta puolen, vaikkei aikaa myöten ihan ainoa, virallinen kieli, hallinnon ja valtioiden kieli, etenkin kaikessa kansainvälisessä yhdysliikkeessä.

Romanisista maista, erittäinkin Ranskasta, lähtee latinan kieli katolisen kirkon mukana voittoretkelleen kautta Europan: brittien saarille, missä se jo aikaisin oli saanut jalansijan, Saksaan ja Pohjoismaihin, Böhmiin, Puolaan ja Unkariin. Tässä sopii huomauttaa, että kaikista eiromanisista maista oli ehkä Unkari se, missä latina sai suurimman sijansa, alkaen Pyhän Tapanin ajoista (noin v. 1000) ja jatkuen, huolimatta monista, osaksi unkarin, osaksi saksan kielen hyväksi tehdyistä syrjäyttämisyrityksistä, varsinaisesti aina vuoteen 1848. Se ei ole siellä niinkuin muualla vain kirkon ja tieteen kieli, vaan samalla sisäisen hallinnon, lainsäädännön ja oikeudenkäytön virallinen kieli, eikä sitä yksistään kirjoiteta, vaan sitä puhutaan komitaattikokouksissa ja valtiopäivillä, vieläpä

yksityiselämässäkin se on hyvin yleisenä seurustelukielenä aateliston keskuudessa.

Koko tämä keskiajan latina semmoisena kuin se esiintyy 9:nnestä vuosisadasta alkaen, on hyvin kummallinen ja — ainakin Europassa — ainoanlaatuinen ilmiö. Latinahan oli jo aikoja sitten kuollut kieli; se oli aikoja sitten lakannut olemasta kieli, jota äiti puhuu lapselleen, ja jota lapsi perästä jokeltaa. Ja kuitenkin se on ihan kuin elävä kieli. Se oli kaikkialla opittava kuin vieras kieli konsanaan; mutta sen oppiminen pantiin alulle jotenkin aikaisessa nuoruudessa, eikä ylipäänsä muuta kieltä opittukaan; oppikirjat olivat kurjat, mutta opetus oli suurimmaksi osaksi käytännöllistä, ja keskiajan kasvatusoppiin tavallisesti kuului, että oppilaat saivat vitsaa, jos he puhuivat muuta kieltä paitsi latinaa. Siten siinä saavutettiin — tai ainakin voitiin saavuttaa — täydellinen taito, ja todellisuudessa osataan käyttää latinaa kevyenä ja joustavana ajatuksen ilmaisuna, puhuttiinpa sitten korkeimmista asioista tahi kaikkein jokapäiväisimmistä. Mutta luonnollisena seurauksena on, että se voidaan saavuttaa vain hylkäämällä täydellisesti kaikki klassillisuuden vaatimukset.

Se eroaakin sangen suuresti Ciceron kielestä. Mutta sitä ei kovin tarkkaan tunnettukaan; yleisenä kirjallisena esikuvana oli pääasiallisesti latinalainen raamatunkäännös, Vulgata. Mutta luonnollisesti on poikkeushenkilöitä, joiden lukeneisuus ulottuu jonkun verran kauemmaksi ja jotka hakevat itsellensä toisia esikuvia. Esimerkkejä tästä tapaamme niiden, ei niinkään harvojen joukossa, jotka esiintyvät latinankielisinä runoilijoina, usein koko onnistuneesti, tahi historiankirjoittajina, esim. tanskalainen historiankirjoittaja Saxo.

Kieliopillisessa katsannossa ei tavallisesti tehdä kovin suuria muodollisia virheitä, vaikkapa suvaitaankin paljon vapauksia; varsinkin koskee tämä viimeksimainittu suuressa määrin lauseopin sääntöjä, joita melkoisesti yksinkertaistutetaan, esim. mikäli ne koskevat konjunktiivin käyttöä tahi erilaisten että-lauseiden ilmaisemista, kun esim. hyvin yleisesti sanotaan *scio quod* y. m. sen sijaan että käytettäisiin akkusatiivia infinitiivin kanssa.

Mutta eritotenkin käsitellään sanavarastoa hyvin vapaasti, noudattamalla tiedottomasti runsaassa määrin tuota Horatiuksen sääntöä: Licuit semperque licebit signatum præsente nota producere verbum (on ollut

sallittu ja yhä vastaisuudessakin sallitaan sepittää nykyajan leimalla merkitty sana).

Ellei ole perittyä nimitystä yhdelle tai toiselle esineelle, vallankin jos se on käytännöllistä laatua, niin ei vähintäkään epäröidä käyttää uudenaikaista sanaa enemmän tai vähemmän latinalaiseksi muutetussa muodossa. Etenkin menetellään siten keskiajan aikaisemmalla puoliskolla, ja varsinkin turvaudutaan silloin romanisiin, etupäässä ranskalaisiin sanoihin, jotka sitten, myöhemmin lähdettyään kai enimmäkseen Pariisin yliopistosta, kulkevat kauemmaksi ja yleisesti hyväksytään. Niin sanotaan esim. vuoritettua kaapua hyvin yleisesti *cappa forrata*'ksi (harvemmin *forata*'ksi tai *foderata*'ksi), eikä suinkaan, niinkuin saattaisimme luulla, yksistään tanskalaisissa lähteissä, vaan esim. Ranskan jopa Unkarinkin asiakirjoissa. Tämä osoittaa, ettei nimitys ole muodostunut tanskan kielen [foret Kappe], vaan vastaavan ranskalaisen nimen *cape fourrée* mukaan. Kun siihen sijaan esim. arkkipiispa Absalonin testamentissa niiden esineiden joukossa, joita säädös koskee, nimitysten *cappa forrata de pellibus marturum* (näädännahalla vuoritettu, näätä ranskaksi *martre*), *cappa forrata de pellibus griseis* (oravannahalla), *juppa* (pitkä päällysviitta, ranskaksi *iupe*) *de griseo forrata*, j. m. s. rinnalla myöskin mainitaan *equus blaccatus*, s. o. voikko hevonen (tanskaksi *blakket*), silloin tämä sana esiintyy, mikäli voin tietää, ainoastaan Tanskassa ja on varmaankin vaikeassa käänteessä tekaistu suorastaan tanskan mukaan, liittämällä siihen vain latinalaisen päätteen — jota ei edes sitäkään ole käytetty nimityksissä *pallium magnum de lækatt* (tansk. *lækat* = kärppä), sam. paikassa, tahi esim. *equs rubei coloris et blesiith* (nyk. tansk. *blisset* = laukkipää) eräässä testamentissa noin 1400 tienoilta j. n. e.

Toisin on laita skolastisessa filosofiassa ja koko siinä asussa tieteellistä kieltä, joka on saanut siitä vaikutusta tai joka jatkaa sitä. Siinä käytetään suuressa määrin latinalaista kieliainesta luomaan joukoittain uusia sanoja, luonnollisesti etupäässä abstraktisille käsitteille, sanoja, joita kuullessaan klassillinen muinaisaika olisi varmaankin ristinyt silmänsä — jos sopii käyttää semmoista lausetapaa —, mutta jotka erinomaisesti soveltuvat ilmaisemaan niitä ajatuksia, joiden merkiksi ne ovat määrätyt, — semmoisia kuin *transcendentalis, potentialis, potentialiter, potentialitas, quidditas, ubiquitas, entitas* ja lukemattomat muut, joista monet ovat vähitellen saaneet kansalaisoikeuden nykyisten kieltemme tieteellisessä sanavarastossa.

Lyhyesti sanoen, latina oli koko tämän aikakauden kuluessa muodostunut kieleksi, jota vanha roomalainen, jos hän olisi noussut haudastaan, töin-tuskin olisi ymmärtänyt — melkein jonkunlaiseksi volapükiksi, jos niin tahtoo sanoa; mutta siitä oli vapaasti kehittämällä saatu erinomainen väline ajatuksen kaikinpuoliselle ilmaisulle. Lisäksi tuli, että sitä ymmärrettiin kaikkialla ja että sitä ymmärsivät kaikki, joitten toivottiin sitä ymmärtävän ja lopuksi se oli puolueeton kieli, jonka suhteen kaikki kansakunnat olivat sikäli yhdenvertaisia, että heidän täytyi kaikkien oppia sitä niinkuin vierasta kieltä ainakin, vaikka se luonnollisesti olikin vaikeampaa esim. pohjoismaalaiselle kuin italialaiselle. Eikä se ollut yksistään kirjakielenä, vaan se oli yleisenä puhekielenä, etenkin kun eri kansojen oppineet kokoontuivat yhteen, kuten esim. Pariisin yliopistossa, jossa tuhannet opiskelevat kaikilta ilmansuunnilta kohtasivat toisensa.

Yksi vaikeus oli tässä tietenkin olemassa, nim. ääntämisessä. Latinan kielen ääntämisestä keskiajalla tiedämme hyvin vähän; mutta varmasti voimme olettaa, että jokainen kansa siihen aikaan niinkuin nykyisinkin on ääntänyt latinaa enemmän tai vähemmän oman kielensä mukaisesti. Useimpien kansakuntien ääntämisessä ei kuitenkaan eroavaisuus meidänkään päivinämme ole kovin suuri, ja keskiaikana se kaiketi lienee ollut vieläkin vähäisempi. Että esim. italialaiset äänsivät ja yhä vielä ääntävät *c*:n *i* (*v*):n, *e*:n, *ae*:n (*oe*:n) edellä *tš*:ksi, saksalaiset *ts*:ksi, ranskalaiset, niinkuin voidaan olettaa, noin 13:nteen vuosisataan asti samoin *ts*:ksi ja sen jälkeen *s*:ksi, kehitys, jota pohjoismainenkin ääntäminen — ainakin Tanskassa — näyttää jossakin määrin noudattaneen, se on seikka, johon eri kansallisuudet helposti tottuvat, vaikkakin sekaantuminen *s*:ään ehdottomasti näyttää kaikista erehdyttävimmältä.

Erityisesti poikkeava muiden kansojen ääntämisestä on ja oli ranskalaisten ja englantilaisten, kummankin omalla tavallansa. Ranskalaiset äänsivät latinaa kautta koko keskiajan täydelleen ranskan mukaisesti, ja vasta 16:nnella vuosisadalla, kun ääntäminen vähitellen oli liiaksi turmeltunut (*qu* äännettiin *k*:ksi, *en* ja *em* niinkuin ranskan *an* j. n. e.), alkoivat ranskalaiset humanistit vaatia parantamaan sitä, mikä heille eräissä suhteissa onnistuikin. Mutta yhä vieläkin panee ranskalainen esim. koron aina ehdottomasti viimeiselle tavulle, ja kun *u* äännetään *y*:ksi, kuuluu esim. sana *dominus dominýs* (jossa *y* on pitkä). Latinaisista sanoista, jotka

esiintyvät loppusointuina muinaisranskalaisissa runoissa, voidaan nähdä, että tämä ääntämistapa joka tapauksessa oli vallassa 12:nnella vuosisadalla ja luultavasti jonkun aikaa ennemminkin. Perinnäinen keskiaikainen ääntämistapa Ranskassa oli latinan *qu*:n ääntäminen *k*:ksi (alkujaan *o*:n edellä, mutta vähitellen kaikissa asemissa). Tässä suhteessa esitti kuuluisa Petrus Ramus († 1572) ensimäisenä, kohta sen jälkeen kun hän oli tullut Collège de France'en professoriksi, virkatoveriensa kannattamana vaatimuksen, että *u* olisi äännettävä tässäkin yhteydessä. Sorbonnen jumaluusopillinen tiedekunta leimasi tämän harhaoppisuudeksi. Riitakysymys herätti tavatonta huomiota ja siitä väiteltiin ei ainoastaan tieteellisillä todisteilla, vaan vähemmän tieteellisillä haukkumasanoilla, riitajutuilla jopa, niinkuin näyttää, käsikähmälläkin (iskusanoina tässä tilaisuudessa olivat etenkin *quisquis* — „*kiskis*" ja *quamquam*, johon viimeksi mainittuun sanaan mainitaan perustuvan ranskan *cancan*, oik. „skandaali, häväistys"). „Kiskis"ien täytyi kuitenkin viimeiseltä taipua uuteen ääntämistapaan.

Vielä oudommalta tuntuu ainakin nykyaikana latinan perinnäinen ääntäminen Englannissa, varsinkin mitä vokaaleihin tulee, niinkuin *ämĕivai amavi*'n asemasta y. m., — ääntämistapa, jota meidän päivinämme voimakkaasti pyritään korvaamaan järkevämmällä. Vaikka tämän perinnäisen ääntämistavan kehitys on olennaisessa yhteydessä niiden suurten muutosten kanssa, joiden alaiseksi itse englannin kielen ääntehistö on joutunut viimeisten 3—5 vuosisadan kuluessa, on kuitenkin kyllin todisteita siitä, kuinka vaikeata latinan kielen englantilainen ääntäminen on jo vuosisatoja sitten ollut muukalaisen ymmärtää. Mainitsen siitä vain erään jutun, jonka etevä filologi Joseph Justus Scaliger († 1609) kertoo eräässä kirjeessään. Hän puhuu siinä, kuinka hän eräänä päivänä sai vieraaksensa englantilaisen oppineen, joka alkoi pitää hänelle pitkää puhetta, jota hän ei, kuten hän sanoo, ymmärtänyt enemmän kuin jos se olisi ollut turkin kieltä. Scaliger pyysi silloin erästä läsnäolevaa, joka oli tuonut englantilaisen hänen luokseen, ilmoittamaan tälle, ettei hän valitettavasti ymmärtänyt englannin kieltä, ja pyytämään hänen puhumaan latinaa, mutta sai sen vastauksen, että latinaa hän juuri olikin puhunut. Tunnettua myöskin on, kuinka kuningas Jaakko I, joka tahtoi käydä vahvasta latinalaisesta, kopeili hyvästä skotlantilaisesta ääntämisestään verrattuna turmeltuneeseen englantilaiseen; Skotlannissa on näet latinaa aina äännetty enemmän mannermaan tavan kanssa yhtäpitävästi.

Mutta keskiaika — jonka ohitse nämä viimeiset huomautukset jo ovat meidät tuoneet — kuluu loppuun, ja uusi aika alkaa renessansin, tuon suuren murroskauden mukana, joka tahtoo hajoittaa keskiajan hämärän ja levittää uutta valoa herättämällä taas klassillisen vanhanajan ja sen hengen eloon. Aikomukseni ei ole tässä kajota renessansin merkitykseen kokonaisuudessaan. Tässä yhteydessä huomautetakoon vain, kuinka se kielellisessäkin suhteessa osoittaa eroa keskiajasta, pyrkiessään kääntymään taaksepäin ja hakemaan itsellensä esikuvia latinan klassilliselta kaudelta. Varsinaiset humanistit ja kaikki heidän seuraajansa aina nykyajan klassillisiin filologeihin asti kirjoittavat — enemmän tai vähemmän — oivallista latinaa, ja klassillisen kielen ankara jäljittely riittääkin erinomaisesti, niinkauan kuin liikutaan klassillisen muinaisajan hengen ja aiheiden alalla. Mutta jos sitävastoin siirrytään muille aloille, jotka ovat siitä loitommalla, ei kielimuoto voi välttää kompromissia eli sovittelua keskiajan ja klassillisen ajan kielen välillä, tapahtuipa se sitten suuremmassa tai pienemmässä määrässä. Mutta klassillisuuden vaatimukset kasvavat yhä kasvamistaan, ja seurauksena näistä vaatimuksista, ne kun ovat yksipuolisia ja mahdottomia täyttää, on jyrkkä vastakohta sille, mitä niiden ensimäiset asettajat lienevät mielessänsä kuvitelleet, nimittäin se, että ne sisästä käsin kaivavat pois perustuksen koko latinan kielen asemalta tieteen tuhatvuotisena yhteiskielenä.

Muut tekijät vaikuttavat lisäksi niinkuin tunnettua ulkoa päin yhä enemmän ja enemmän latinan kielen syrjäyttämiseen. Uskonpuhdistuksen mukana lakkaa latinan kieli olemasta kirkonkielenä protestantisissa maissa, ja äidinkieli asetetaan sen sijaan. Sen sijaan, että aikaisempina aikoina kansankieliä oli käytetty vain semmoisessa, mikä oli aiottu oppimattomille tahi kaikkien ymmärrettäväksi, osittain kyllä kokonaisissa suurissa kirjallisuuksissa, ne alkavat nyt enemmän kehittyä ja rikastua, niin että ne pystyvät täydelleen ilmaisemaan kaikkea, mitä vain tarvitaan. Ja päinvastoin, kuta enemmän tieteet edistyvät jättiläisaskelin, sitä vaikeammaksi käypi päivä päivältä ilmaista kaikkia uusia ajatuksia, kaikkia uusia käsitteitä jäykällä latinalla, vallankin jos sen pitää olla jotenkuten klassillista, ja sitä vaikeammaksi vihdoin käypi kaiken asiallisen työn ohessa ehtiä kääntää huomiota muodolliseen puoleen ja asettautua kielen herraksi, niinkuin voitiin tehdä menneinä aikoina. Ja aivan mielettömäksi muuttui viimein se aiemmin

mainittu yksinomainen osa, joka latinalla, jäännöksenä keskiajalta, vielä kauan oli yliopistoissa oppineen säädyn erikoiskielenä.

Siirryttäessä 18:nnesta vuosisadasta 19:nteen kukistuu latinan kielen herruus tieteen ja oppineen kastin kielenä; kaikkialla hengähdetään vapaammin ikäänkuin taakan alta päästyä, ja tiede rehottaa uhkeampana kuin koskaan ennen, äidinkielen sanojen kannattamana, ja levittää valoansa yhä avarampiin piireihin kansojen keskuudessa. Todella on täysi syy iloita siitä ja olla kiitollinen siitä suunnattomasta edistyksestä kaikilla aloilla, joka on ollut tämän seurauksena.

Ja kuitenkin —, nyt 20:nnen vuosisadan kynnyksellä ei kai ole aivan pois tieltä katsahtaa vähän „voitto- ja tappiotiliin“ ja sitten ruveta hiukan ajattelemaan tulevaisuutta.

Tieteessä on kaksi puolta. Toinen puoli on kansallinen, joka on vasta vähitellen opittu huomaamaan. Puhumatta suunnattomasta edusta, mikä tutkijalle on siitä, että hän saapi käyttää äidinkieltään tehdessään selkoa tuloksistaan, ovat luultavasti kaikki yksimielisiä siitä, että kansalla on ensi sijassa oikeus tutustua siihen, mitä sen pojat toimittavat tieteen palveluksessa, ja itse ottaa siitä oppia. Eikä siinä kyllin, sillä onhan monia aineita, ei yksinomaan kansantajuisia, vaan puhtaasti tieteellisiäkin, jotka laatunsa ja luontonsa johdosta herättävät mielenkiintoa yksityisessä kansassa taikkapa ainakin suuremmissa tai pienemmissä piireissä sen keskuudessa. Mainitakseni esimerkin vain oman tieteeni alalta, on tietysti Suomessa se, mikä koskee suomen kieltä sanan laajimmassa merkityksessä omiaan vaatimaan mielenkiintoa — ja samoin on laita minkä tahansa muun kielen sen omalla alueella. Ja tässä suhteessa voitaneen kai lisäksi väittää, että niiden ulkomaalaisten, joilla saattaa otaksua olevan halua semmoisiin aineisiin, samalla myöskin voidaan otaksua ymmärtävän asianomaisella kielellä kirjoitettua teosta samasta kielestä. Mutta samoin on laita, ainakin itse kansakuntaan nähden, monilla muilla aloilla, jotka koskevat kirjallisuutta tai historiaa, oikeus- tai lääketiedettä, melkeinpä kaikilla erikoisaloilla suuremmassa tai pienemmässä määrässä.

Mutta tieteellä on toinenkin, kansainvälinen puoli, joka viepi viestin yksityisestä maasta koko maailmaan, suureen yleismaailmalliseen tieteeseen, johon se nojautuu ja jolle se edelleen rakentaa.

Menneinä vuosisatoina, kun latina oli tieteen kielenä, ajateltiin vain

yleensä tätä puolta, tai oikeammin, näitä kahta puolta ei eroitettu toisistaan. Mutta jos Tyge Brahe olisi kirjoittanut uudesta tähdestänsä vain tanskaksi, tai jos Niels Steno tai Bartholinit tai H. C. Örsted olisivat julkaisseet käänteentekevät keksintönsä vain äidinkielellään, niin olisi epäilemättä käynyt samoinkuin jokainen meistä, tarkatessaan tieteensä historiaa etenkin 19:nnellä vuosisadalla, saapi yhä uudestaan ja uudestaan suruksensa havaita: ajatukset ja keksinnöt, jotka olisivat olleet omiansa vaikuttamaan syvästi tai kerrassaan mullistavasti kokonaiseen tieteeseen, ovat senvuoksi, että se kieli, jolla ne ovat esitetyt, on alaltaan pieni, karisseet maahan ja jääneet huomaamatta, esiintyäkseen kenties vasta pitkien aikojen perästä uutuutena jonkun suuren kansan keskuudesta ja luodakseen sen tieteeseen loistoa, joka ei oikeastaan ole sen maan oma.

Tähän ei meillä pikku kansoilla ajan pitkään ole varaa, ja huonoa isänmaallisuutta on jättää se huomioonottamatta.

Yhtä varmasti kuin kaikki voimme iloita nähdessämme tieteen runsaan kukoistuksen äidinkielellämme, yhtä varmaa on se, että varsinkin meille pienille kansoille on, suhteessamme yleismaailmalliseen tieteeseen, ollut korvaamaton tappio, että perinnäinen ja puolueeton yhteiskieli, jommoisena latina oli toista tuhatta vuotta, on hävinnyt.

Mutta emme yksistään me, vaan tiede kokonaisuudessaan kärsii siitä. 19:nnellä vuosisadalla voimakkaasti valveutuneen kansallistunnon perusteella vaatii nyt jokainen kansa, pienet yhtä hyvin kuin suuretkin, itsellensä oikeuden kirjoittaa mitä tahansa omalla kielellään, siinä toivossa jopa sillä vaatimuksellakin, että sitä luettaisiin sen omien rajojen ulkopuolella.

Niiden kolmen suuren maan, Ranskan, Englannin (siihen luettuna koko englantilainen kielialue) ja Saksan rinnalla, jotka viime vuosisatoina ovat kulkeneet hengen maailman olennaisimpien edistysten etupäässä, ovat jo vanhastaan seisoneet Italia ja muut romaniset maat, Hollanti ja Pohjoismaat, mutta nyt on tullut vielä mahtava Venäjä lisäksi. Se on valmistellut kauan heräämistään, ja tiedettä ovat siellä 18:nnella ja vielä kauan 19:nnelläkin vuosisadalla kannattaneet suureksi osaksi maahan muuttaneet tahi maahan tuotetut ulkomaalaiset. Ei ole siis ihmettelemistä, että aikaisempina aikoina esim. enin osa Pietarin keisarillisen tiedeakatemian julkaisuja kirjoitettiin saksaksi tahi ranskaksi,

ja se herättää vielä vähemmin kummastusta, kun jokainen jotenkuten sivistynyt venäläinen täydellisesti osasi ainakin yhtä näistä kielistä. Nyt ovat olot suuresti muuttuneet; kaikki on nyt sielläkin aivan jyrkästi kansallista. Tieteellisessäkin kirjallisuudessa on venäjän kieli tullut melkein yksinvallitsevaksi, ja on suurenmoista nähdä, miten Venäjällä työskennellään kaikilla tieteen aloilla. Eikä siihen ole mitään sanomista. Onhan venäjän kieli sen lisäksi kaikkiin muihin kieliin verraten laajimmalle maa-alalle levinnyt ja europpalaisista kielistä lähinnä englantia se, jota puhuu ja ymmärtää suurin joukko ihmisiä.

Mutta lisäksi tulevat muutkin slaavilaiset kansat, joilla on jokaisella oma kielensä ja yhä kasvava kirjallisuutensa: puolan, čekin, serbokroatian y. m. kielet, ja sitten rakenteeltaan aivan toisenlainen kieli, suomalais-ugrilaiseen kielikuntaan kuuluva unkarin kieli, joka varsinkin viime vuosisadan keskivaiheilta alkaen on alueiltaan kokonaan tunkenut syrjään latinan ja saksan ja jota suurella innolla ja ponnella viljellään kirjallisuudessa, mikä tieteellisessäkin suhteessa on tuottanut monta huomattavaa teosta. Ja vielä on useampia kieliä Europassa, jotka ovat kohonneet sivistyskielen arvoon — esim. suomen kieli — puhumattakaan kaukaisesta japanin kielestä, joka kehittyy valtavasti, ja ennenkuin huomaammekaan, liittyy ehkä Kiinakin mukaan nykyajan suureen kultuuriliikkeeseen.

Päätä melkein huimaa kaikkea tätä ajatellessa. Mutta ei yhden hyvä ole kaikkein hyvä. Jo nykyisin on asianlaita niin, että jos täydelleen ja omintakeisesti tahtoisi seurata kaikkea, mitä ilmestyy jonkun tieteen alalla, niin tulisi osata vähintäänkin pariakymmentä kieltä, sensijaan että pari vuosisataa takaperin tarvittiin vain yksi. Huippuunsa kehitettynä se merkitsee, että siltä, jolle kielten tutkiminen ei samalla ole varsinainen päämäärä, kuluisi suuri osa ikää pelkästään edellytysten hankkimiseen, jotta hän sitten loppuiällään voisi ryhtyä perusteellisesti tutkimaan varsinaista tiedettänsä ja sitä koskevaa kirjallisuutta.

Selvää on, että me tässä olemme joutuneet mahdottomuuden rajalle, ja että me, katsoen siihen tiehen, mitä kehitys on viimeisen vuosisadan kuluessa kulkenut, ja siihen laajuuteen, minkä se on saavuttanut, olemme tulleet sille asteelle, että on luovuttava tätä yrittämästäkin. Ei kukaan enää voi ajatella itsenäisesti seurata kaikkea, mitä hänen tieteensä kir-

jallisuudessa uutta synnyttää, eikä yksistään sen tavattomaan laajuuteen katsoen, minkä se on vähitellen saavuttanut, vaan senkin takia, että kaiken, mikä ei ilmesty jollakulla pääkielellä, välttämättömästi jo siitä syystä täytyy jäädä monelle suljetuksi kirjaksi. Jos olot pysyvät tällään, uhkaa meitä se vaara — ja kehitys on jo siihen suuntaan käymässä — että yhtä tai paria kansakuntaa pidetään, ja he itse pitävät itseään etuoikeutettuina tieteen vartioina, ja että kaikki muu hyvin yksinkertaisesti sysätään syrjään, ottamatta sitä laisinkaan laskuihin.

Tämä on todellinen onnettomuus, josta meidän on koetettava selviytyä. Jos kansallinen puoli on ollut 19:nnen vuosisadan tunnussanana, niin on 20:nnen vuosisadan tehtävänä oleva koettaa keksiä joku modus vivendi, jonka avulla, säilyttämällä äidinkielten oikeudet koskemattomina, voidaan välttää ne surulliset epäkohdat, jotka ovat seurauksena suunnattomasta kieltenhajaantumisesta. Tuntien tämän on pohjoisissa maissa viime vuosina jo tullut yhä enemmän ja enemmän tavaksi, että teokset, joita halutaan tehdä tunnetuiksi laajemmissa piireissä, julkaistaan jollakulla suuremmalla kielellä, englannin, ranskan tai saksan, riippuen siitä, mitä niistä tekijä pitää luonnollisimpana tahi itsellensä helpoimpana ilmaistessaan mitä hänellä on sydämellään, tai että niihin ainakin liittyy lyhyt selonteko jollakulla näistä kielistä. Kenties ei voida koskaan tai ei ainakaan moneen aikaan päästä sen pitemmälle, ja jos edes tämä saataisiin säännöllisesti järjestetyksi ja yleisesti hyväksytyksi, olisi sillä jo paljon voitettu.

Ihanteena, jota kohti olisi pyrittävä ja jota viime vuosina on aljettu kaikkialla yhä kiihkeämmin kaivata, olisi saada määrätyksi jokin varma normi, joku yksityinen kieli, joka tunnustettaisiin yleismaailmalliseksi tai kansainväliseksi apukieleksi ja joka siis ottaisi täyttääkseen yhden puolen entisaikojen latinan kielen tehtävästä, puolen, jota nyt jo kaipauksella muistellaan. Sitä voitaisiin silloin käyttää ei ainoastaan yleismaailmallisena tieteellisenä kirjakielenä, vaan myöskin tunnustettuna kielellisenä välittäjänä kaikessa meidän aikamme vilkkaassa kansainvälisessä yhdyselämässä, kongresseissa ynnä muualla, eikä se, mikäli mahdollista, saisi olla yksistään tieteellinen kastikieli, vaan yleinen kansainvälinen apukieli kaikenlaisissa käytännöllisissä elämänoloissa. Niin ollen kuuluisi yleiseen sivistykseen osata sitä, jota vastoin aina asian-

haarojen mukaan voitaisiin tinkiä pois yksi tai useampiakin niistä monista muista kielistä, joita meidän nykyisin täytyy oppia.

Missä määrin tämä ihanne on ylipäänsä koskaan siinä laajuudessaan saavutettavissa ja, jos se joskus saavutettaisiinkin, sitten ajan pitkään säilytettävissä, näyttää monesta syystä epäiltävältä. Ei edes varman kansainvälisen tieteellisen kirjakielen tulevaisuudentoiveet näytä tällä hetkellä kovin valoisilta. Kysymys pysyy kuitenkin monin paikoin yhä päiväjärjestyksessä ja sitä pohtivat vakavasti etevät tiedemiehet. Näyttää siis olevan syytä ainakin hiukan katsella niitä mahdollisuuksia, jotka ylipäänsä saattaisivat tulla kysymykseen tätä vaikeaa kysymystä vastaisuudessa ehkä ratkaistaessa.

Ensimäinen mahdollisuus olisi valita joku kuollut kieli, ja kun kreikan kieltä — tekee mieleni sanoa valitettavasti — kerran ei voida ottaa lukuun, saattaa luonnollisesti puhua vain latinan kielen eloon herättämisestä.

Jos se valittaisiin, niin täytyisi kerrassaan luopua puhtaan kielen vaatimuksista. Se tulisi olemaan jotenkin samansuuntaista kuin keskiajan latina, jossa ei epäröidä käyttää uudenaikaisia eikä luoda uusia sanoja, pääasiassa kai kreikkalaisista sana-aineksista, lukuisille uusille käsitteille (esim. *apophonia* äänteenvaihtelu, „ablaut", *electricitas, automobile* j. n. e., j. n. e.) eikä epäillä ryhtyä muutamiin yksinkertaistuttamisiin varsinkin lauseopillisessa suhteessa. Latinan kielen käyttäminen — niin saattaisi luulla — luontuisi hyvin ei ainoastaan klassillisille filologeille, joille luonnollisesti olisi oikeus asettaa melkoisesti suurempia vaatimuksia kielen puhtauteen katsoen, vaan myöskin esim. luonnontutkijoille, lääkeopin tutkijoille ynnä muille, jotka kaikesta huolimatta toimivat kokonaan latinalaisilla ammattisanoilla ja varmaankin tulevaisuudessa yhä tekevät samoin. Näemmehän näiden tieteenhaarojen edustajain vielä lakkaamatta käyttävän latinan kieltä varsinkin lajikertomuksissa y. m. ja tekevän sen enemmän tai vähemmän tavalla, joka ei jätä enää mitään toivomisen varaa klassillisuuden kahleista vapautumiseen nähden, mutta joka siitä huolimatta täyttää hyvin tarkoituksensa ja on täysin ymmärrettävää nykyaikaiselle erikoistutkijalle, vaikkapa Cicero tuskin voisi sanoa samaa omasta suhteestaan tuohon kieleen taikka edes tunnustaisi sitä omaksi äidinkielekseen. Lisäksi sillä olisi vielä se suuri etu, että toiselta puolen latina on puolueeton kieli, riippumaton kansallisista sympatioista ja

antipatioista, ääntämisvaikeuksista y. m. semmoisesta, toiselta puolen sillä taas on pohjana suurenmoinen menneisyys, joka vielä kauan aikaa tekee sen tuntemisen välttämättömäksi jokaiselle tiedemiehelle, joka omintakeisesti haluaa syventyä erikoisaineensa historiaan.

Kuitenkin näyttävät ne toiveet, että latina tahi kieli, jota vielä voisi sanoa latinaksi, jälleen voisi tulla tieteen yhteiskieleksi, olevan sangen vähäiset. Toiselta puolen ovat varmaan monet muut uudenajan vaatimukset jo nyt vieroittaneet meidät liian kauaksi latinasta ja koko entisajan harjaantumisesta tämän kielen käyttöön, jotta me nyt enää voisimme palata siihen takaisin; toiselta puolen on latinan kieli itsessään niin monimutkaista ja vaikeata, että se ajan pitkään töin-tuskin voisi tyydyttää niitä taipuisan ja helposti käsiteltävän kielen vaatimuksia, joita nykyaikana lienee oikeus asettaa — ainakaan ei muussa tapauksessa, ellei sen sanavarastoa sekä koko kieliopillista rakennetta käsiteltäisi niin vapaasti, ettei se enää olisi oikeastaan latinaa, vaan kuuluisi seuraavaan alternatiiviin.

Toinen mahdollisuus olisi käyttää keinotekoisesti muodostettua kieltä. Semmoisia on kaikkina aikoina ollut olemassa, tavallisesti siinä tarkoituksessa, etteivät niitä asiaankuulumattomat voisi ymmärtää semmoisia kuin ovat eri lajit salakieliä, joita saksalaiset nimittävät „Rotwelsch“ tai ranskalaiset *argot* nimellä, tai yksinkertaisimmassa muodossaan semmoiset kuin „rengonkieli“, „tiaisenkieli“, „kontinkieli“ y. m. Mutta on olemassa muodoltaan kehittyneempiäkin tämänlaatuisia kieliä ja niillä aivan toiset tarkoitukset. Jos joku ei pitäisi kyllin arvokkaana, että näistä ensinkään puhutaankaan, niin tahdon heti huomauttaa, että eräät ihmiskunnan suurimmista hengistä eivät ole halveksineet tämän tehtävän käsittelemistä ja että sitä meidänkin päivinämme harkitsevat myötätuntoisesti vakavat ja suuressa arvossa pidetyt tiedemiehet.

Jo 17:nnellä ja 18:nnella vuosisadalla tehtiin vähitellen eri tahoilta ehdoituksia filosofiselle pohjalle rakennettavaksi yleiskieleksi, jossa jokaisella käsiteryhmällä olisi oma merkkinsä ja jossa yksityiset käsitteet eli sanat osoitettaisiin liittämällä semmoisia merkkejä eri tavalla yhteen. Niiden joukossa, jotka työskentelivät tähän suuntaan, oli Leibniz, vaikkei tiedetäkkään varmaan, miten hän olisi yksityiskohdissa kuvitellut systeemiänsä toteutettavan. Sellainen yleiskieli muistuttaisi jonkun verran numeroita eli niitä matemaatisia merkkejä, joita kaikki osaavat lukea,

vaikka jokainen kansa ääntää ne omalla tavallaan, elikkä jotakin kiinalaisen kirjoituksen tapaista, jossa joka sanalla on eri merkki. Käytännössä on kuitenkin jokainen tämänsuuntainen kieli, jos sitä kieleksi voipi nimittää, jo aikoja sitten osoittautunut mahdottomaksi. Se ei oikeastaan olekkaan kieltä, vaan ainoastaan aina epätäydellinen kokoelma kirjoitusmerkkejä, jotka perustuvat mielivaltaisiin käsitteenmääräyksiin ja tuottavat sietämätöntä muistinrasitusta.

Jos tahdotaan keinotekoinen kieli, jota yleensä voisi käytäntöön sovelluttaa, on ainoa mahdollinen keino jäljitellä todellisia, eläviä kieliä ja niiden malliin luoda kieli, jonka sanat olisivat kaikille kansakunnille helpot oppia ja helpot ääntää, ja jonka kieliopillinen rakenne olisi niin yksinkertainen ja selvä kuin mahdollista ja täysin säännöllinen.

Semmoisia kieliä on 25 viimeisen vuoden kuluessa vähitellen syntynyt tahi ehdoitettu kokonainen pitkä sarja, varmaankin jo noin 30—40 paikoille, joista kuitenkin useimmat ovat suorastaan kuolleena syntyneitä.

Vanhin ja tunnetuin niistä on *volapük* (s. o. maailmankieli, sanoista *vol,* engl. sanasta world, *a* genetiivinmerkki, *pük* puhua, kieli, engl. sanasta speak), jonka tekijä on muutamia vuosia sitten kuollut katolinen pappi, J. M. Schleyer Konstanzissa. Se herätti ilmestyessään suunnatonta huomiota ja sai tuhansittain, kukaties miljoonittainkin innostuneita kannattajia ylt'ympäri maailmaa, mutta nyt se on melkein kokonaan ollut ja mennyt ja unohduksiin joutunut. Todellisuudessa se oli hyvin näppärästi laadittu: sanasto oli muodostettu pääasiassa englannin ja saksan kielien, osaksi muidenkin kielten mukaan, kieliopillinen rakenne „agglutineeraavien“ kielten kuten turkin tai unkarin malliin. Mutta sen ohella siinä oli suuria puutteita; niin oli ääntehistö kauhean ruma — jos on lupa sovittaa siihen sellainen mittapuu — ja järjestetty ihmeen yksipuolisten periaatteiden mukaan; tavallisimpia vokaaleja olivat esim. *ö* ja *ü*, vaikka yksin jo Europassa nämä äänteet puuttuvat englannin, useimpien romanisten ja miltei kaikkien slaavilaisten kansojen kielistä ja vaikka nämä vain harvoin voivat koskaan oppia niitä ääntämään; sitävastoin Schleyer vältti *r*:ää ja käytti sen sijaan *l*:ää (esim. *blöd* veli, engl. brother), siitä syystä ettei *r*-äännettä ole — kiinan kielessä. Jos tähän lisätään, että koko tuo „agglutineeraava“ rakenne, kuinka näppäräksi ja selväksi sitä sanottaneenkin, kuitenkin on liian

monimutkainen, tai ettei keksijä ole sittenkään voinut vapautua prepositsionien käyttämisestä osaksi akkusatiivin, osaksi datiivin kanssa, on ymmärrettävää, ettei tämä kieli ole voinut pitää puoliansa, vaan sen on täytynyt väistyä uudempien ja käytännöllisempien systeemien tieltä.

Tunnetuin ja toistaiseksi ehdottomasti paras niistä on *esperanto,* jonka v. 1887 esitti muudan venäläinen lääkäri, toht. Zamenhof. Sen sanavarasto ja ääntehistö perustuu pääasiassa romaniselle pohjalle, käyttäen runsaasti hyväkseen kaikkia kansainvälisiä sivistyssanoja, ja sen kieliopillinen rakenne on tavattoman yksinkertainen ja sopusointuinen. Venäjällä se on hyvin levinnyt, ja monissa muissakin maissa se on jo saanut yhä kasvavan joukon innokkaita kannattajia, kuten Ruotsissa eikä vähimmin esim. Ranskassa, missä m. m. on perustettu seura, „Société pour la propagation de l'Esperanto" (Seura esperanton levittämistä varten), johon kuuluu lukuisasti jäseniä ja jolla on paikallisia alaosastoja ylt'ympäri suurissa kaupungeissa. Osaksi Ranskassa, osaksi muissa maissa ilmestyy vähintään 4—5 aikakauskirjaa esperanto kielellä, kenties useampiakin. Voipiko se pitää ryhtinsä, kun se vähitellen saavuttaa riittävästi varmuutta ja kehitystä, vai käypikö sille niinkuin volapükille, sen on tulevaisuus näyttävä.

Käyköönpä sen kuinka tahansa, huomiota ansaitseva tosiasia on, että tällä hetkellä on hyvin voimakas liike käymässä siihen suuntaan, että yksi tai toinen keinotekoinen kieli otettaisiin käytäntöön ja tunnustettaisiin kansainväliseksi apukieleksi. Tätä liikettä kannattaa varsinkin v. 1900 asetettu toimikunta kansainvälisen apukielen käytäntöön ottamista varten („Délégation pour l'adoption d'une langue auxiliaire internationale"), jonka asemapaikkana on Pariisi ja johon on liittynyt monta arvossa pidettyä tiedemiestä ylt'ympäri maailmaa ja suuri joukko tieteellisiä tahi käytännöllisiä laitoksia. Semmoisen kielen valinta on aiottu jättää „akatemiain kansainväliselle yhdistykselle", jonka viimeksi pitämässä kokouksessa Lontoossa 1904 kysymys kuitenkaan ei vielä ollut säännönmukaisen käsittelyn alaisena, vaan joutui ainoastaan valmistelevasti kosketelluksi, saavuttamatta, niinkuin näyttää, erityistä myötätuntoisuutta.

Jos väitetään, ettei keinotekoinen kieli kuitenkaan voi koskaan korvata elävää, että siitä, kuten on sanottu, voi tulla vain „homunculus", mutta ei mitään „organismia", siihen (samalla reserveerautuen epäselvää „organismi" nimitystä vastaan) on vastattava: ei, elävää kieltä siinä

merkityksessä kuin todellinen kansankieli siitä ei tietenkään voi koskaan tulla; mutta se ei ole tarkoituksenakaan. Tarkoituksena on, niinkuin moneen kertaan on huomautettu, vain saada puolueeton kansainvälinen apukieli, jonka suhteen kaikki kansakunnat olisivat samanarvoisia, mutta joka ei olisi minkään kansallisen kielen tiellä. Tahdon vain muistuttaa toiselta puolen semmoisista ilmiöistä kuin n. s. „lingua franca" Välimeren itärannikolla tahi „Pidgin-English" Kiinassa, toiselta puolen taas, kuinka esim. latina juuri sinä aikana, jolloin se paraiten vastasi tehtäväänsä olla yleismaailmallisena kielenä, oli jo kerrassaan erillään elävästä latinan kielestä. Se ei ollut ainoastaan kuollut kieli, vaan se aika-ajoin vielä kuohahteleva elämä, jota emme kaikesta huolimatta voi siltä kieltää, oli osaksi juuri keinotekoisesti siihen puhallettu, tavalla, joka periaatteellisesti on samansukuinen kuin „volapük" kielissä esiintyvä. Rinnakkaisilmiöitä tälle voitaisiin mainita muissakin kohdin maailmankehityksessä, esim. kun vertaamme nykyisiä kirjakieliämme puhuttuihin, eläviin kieliin, niin eikö edellisissäkin ole paljon semmoista, mikä oikeastaan ei periaatteellisesti, vaan ainoastaan astemäärässä eroittaa ne keinotekoisista kielistä?

Ajatukseni ei kuitenkaan suinkaan ole tässä yhteydessä, puhuttaessa vain tieteen yhteiskielestä, yhteisestä tieteellisestä apukielestä, ruveta keinotekoisen kielen asianajajaksi, jo siitäkin syystä, ettei yhdelläkään niistä kielistä, joita tähän saakka on ehdoiteltu, vielä likipitäenkään ole semmoista vaikutusvaltaa eikä semmoista varmuutta ja kehitystä, jotta se mielestäni tällä hetkellä voisi tulla kysymykseen tai jotta sillä olisi mitään toiveita päästä valtaan. Mutta toiselta puolen myönnän, etten katso itse problemia periaatteellisesti mahdottomaksi ratkaista, vaan että on hyvin mahdollista, että ainoa keino kerran tulevaisuudessa pelastua nykyisestä pakkotilasta lopultakin on haettavissa tältä suunnalta.

Sellaisina kuin olosuhteet tällä hetkellä esiintyvät, ei varmaankaan toistaiseksi voine olla puhetta muusta kuin kolmannesta mahdollisuudesta, jota jo nykyisin suuressa määrin käytetään hyväksi, nim. turvautua eläviin pääkieliin, kun tahdotaan asettua yleismaailmallisen tieteen yhteyteen. Tietenkin on aina oleva välttämätöntä jokaiselle sivistyneelle vähintäänkin ymmärtää kolmea nykyistä maailmankieltä, englantia, ranskaa ja saksaa. Mutta olisi pyrittävä siihen, että yksi ainoa kieli määrättäisiin ja tunnustettaisiin kansainväliseksi yhteiskieleksi, eikä se voisi varmaan-

kaan olla kuin yksi näistä kolmesta — mutta mikä? Tässä suhteessa ilmaantuu suunnattomia ja erilaatuisia vaikeuksia. Toiselta puolen pyrkivät valintaan vaikuttamaan kansalliset sympatiat ja antipatiat, toiselta puolen taas se seikka, että yksi näistä kolmesta kielestä voipi tuntua helpommalta yhdestä ja toinen toisesta kansasta. Ja suostuisiko kaksi mainituista kansakunnista luovuttamaan paikan kolmannelle, jonka kieli asetettaisiin etusijaan, ja joka siis eo ipso saavuttaisi suunnattoman edun ennen muita?

Omituisen ajatuksen on jonkun aikaa sitten esittänyt Paul Passy, erittäinkin huomioonottaen viimeksimainittua asian puolta. Hän näet arvelee, ettei lainkaan ole valittava yhtä pääkielistä, vaan päinvastoin kieli, jota puhuu niin vähäinen määrä yksilöitä, ettei sen valinta voisi herättää muissa kateutta, varsinkin suosittelee hän semmoiseksi — norjan kieltä. Tunnustan että minusta on käsittämätöntä, kuinka joku toden teolla saattaa ajatella, että moinen pieni kieli koskaan voitaisiin yleisesti hyväksyä kansainvälisesti käytettäväksi, toisin sanoen siis ottaa kaiken kieliopetuksen pääaineeksi yli koko Europan jopa kautta koko maailman. Ja mitä tarkoitetaan erityisesti norjan kielellä? Landsmaaliako (Norjan kansankieltä)? vai tanskalais-norjaa? ja mitä niistä näiden kielimuotojen eri asteista, joita Norjassa käytetään? Jos Passy tarkoittaa tanskalais-norjaa, joka on pääasiassa sama kuin tanskan kieli, niin lienee meillä tanskalaisillakin siinä sananvaltaa, ja minusta tuntuu todellakin — niin houkuttelevalta kuin ehdoitus ensi silmäyksellä näyttääkin —, että meidän norjalaisten ja tanskalaisten, juuri senvuoksi että meidän kielemme ei kykenisi hankkimaan itsellensä maailmankielen lujaa vaikutusvaltaa ja vastustusvoimaa, mitä pontevimmin tulisi kiittää siitä kunniasta, että saisimme nähdä koko suuren maailman rääkkäävän ja latteaksi tallaavan äidinkielemme ja samalla turmelevan sen meiltä itseltämme.

Ei, jos kerran astutaan noiden kolmen pääkielen piirin ulkopuolelle, niin olisi kaiketi italian (tai kenties espanjan) kielellä enimmän ulkonaisia ja sisällisiä edellytyksiä voidakseen tulla huomioonotetuksi. Mutta toiselta puolen se olisi mahdollista vain siinä tapauksessa, jos oletetaan niin perinpohjainen mullistus kaikissa tähänastisissa käsityksissä ja olosuhteissa, että sitä töin-tuskin saattaa toden teolla ottaa puheeksikaan. Siten joudumme yhä uudestaan ja uudestaan takaisin noihin kolmeen pääkieleen; ja jos niistä on yksi valittava yhteisesti, kansainvälisesti

käytettäväksi, niin luulen voitavan täydellisesti yhtyä siihen, mitä m. m. eräs etevä saksalainen tiedemies muutamia vuosia sitten lausui, nim. että englanti on se kieli, jolla suuressa määrin saattaa sanoa tulevaisuuden olevan edessä, ja nykyisistä pääkielistä se, jolla on täydellisimmät edellytykset kaikinpuoliseen käytäntöön kansainvälisessä yhdysliikkeessä, myöskin yleismaailmallisena tieteen yhteiskielenä. Se on jo ennakolta ei ainoastaan enimmin levinnyt kaikista Europan kielistä, vaan sen lisäksi sillä on se ansio, että sen rakenne on verraten yksinkertainen, sen sanavarasto jo ennakolta hyvin kansainvälinen ja sen koko kehitys rikas. Jos tämän suuren kysymyksen pohtiminen, joka paraikaa on kaikkialla käymässä, johtaisi sensuuntaiseen yksimielisyyteen ainakin niiden kansallisuuksien kesken, jotka eivät kuulu noiden kolmen pääkielen piiriin, olisi siten jo äärettömän paljon voitettu.

Mutta kuinka asian lopulta käyneekin, ei koskaan saa kadottaa näkyvistä sitä, että kysymys koskee vain yhteisen apukeinon hankkimista eri kansoille, jotta he voisivat keskenänsä ymmärrettävästi ilmaista ajatuksensa toisilleen. Ehdottomana vaatimuksena tässä suhteessa tulee olla, ettei äidinkielen oikeutta saada täydellisesti ja vapaasti elää omaa elämäänsä loukata; sillä se on kallein omaisuus, mikä kansalla on.

Thomas Mann.

Saksalainen kertoja.

Kirjoittanut

ELIEL ASPELIN.

Saksassa, missä kirjallinen tuotteliaisuus on niin äärettömän runsas, ei helpostikaan tapahdu, että toinen tai toinen runouslaji huomattavasti laiminlyötäisiin toisten rinnalla. Siellä sepitetään lyyrillisiä lauluja, sommitellaan näytelmiä ja kirjoitetaan romaaneja loppumattomasti. Mutta silti sattuu aikoja, jolloin toinen tai toinen runouslaji tuotteiden arvoon nähden on voitolla toisiin verrattuna. Siten näyttää esim. nykyään laita olevan kertomakirjallisuuteen katsoen. Nuorimpien joukossa näet ei ole esiintynyt draamallista runoilijaa, joka vetäisi vertoja jo 1890-luvun alussa kuuluisaksi tulleelle Gerhart Hauptmannille eikä myöskään laulurunoilijain joukossa ole ketään, jonka suuruutta ehdottomasti ja yleisesti tunnustettaisiin. Detlev von Liliencron on jo täyttänyt 60 vuotta ja miten raikkaasti ja elämäniloisesti hän onkin kanneltaan helkyttänyt, ei hänen lauluistaan ole kuultu sitä välitöntä tunnetta, sitä syvän sielunelämän pohjakaikua ja ylevien aatteiden julistusta, joka on pidettävä suuren lyriikan tunnusmerkkinä, ja toiselta puolen on hänen vastakohtansa Richard Dehmelin aaterunous liian uhmailevaa, vaativaista ja hämärää samalla kertaa kootakseen ympärilleen muuta kuin harvalukuisen ihailijakunnan. Sitä vastoin tapaa suorasanaisten kertojain joukossa useita, joiden teokset ovat saaneet osakseen suurta, jopa tavatontakin huomiota ja — mikä on pääasia — näyttävät sitä ansaitsevankin.

Tähän kirjailijaryhmään luettavista lienee ainoastaan yksi, Gustav Frenssen [1], suomalaisessa yleisössä tunnettu, sen jälkeen nimittäin kun hänen kuuluisa romaaninsa „Jörn Uhl“ on meidän kielelle käännetty. Häneen nähden on kumminkin merkillepantava, että arvostelijat eivät suinkaan yhtä yksimielisesti ylistä hänen kykyään ja tätä hänen romaaniansa

[1] Hänestä on Gustav Schmidt viime vuoden Valvojassa julkaissut laajan tutkielman.

kuin yleisö. N. s. „modernin“ suunnan edustajat eivät ota ollenkaan käsittääkseen, miksi kirjaa semmoisella ihastuksella luetaan kaikkialla missä saksan kieltä tunnetaan, ja toiset taas selittävät sen johtuvan siitä, että yleisö on kokonaan väsynyt „modernisuuteen“. Näistä vastakkai-

Thomas Mann.

sista arvosteluista näkee, ettei „Jörn Uhl“ ole mikään uusimman suunnan ilmiö; mutta kun niin on laita, pitäisi menestyksen selityksen olla helposti keksittävissä. Syynä siihen ei voi olla mikään muu kuin se tosiasia, että on olemassa ihmiskuvausta ja runoutta, jonka vaikuttavaisuus ei riipu siitä, että tekijä noudattaa toista tai toista „suuntaa“, vaan niin sanoakseni tervettä runoilijavaistoansa. Kun runoilija vilpittömästi rakastaa mitä hän

kuvaa, niin hänen rakkautensa tarttuu muihinkin. Siinä kai lähin selitys Frenssenin hämmästyttävään menestykseen.

Toinen kertoja ja yksi niitä, joita kriitiikkikin täysin tunnustaa, on nykyään 30-vuotias THOMAS MANN, josta aikomukseni on tässä laajemmin puhua. Samoin kuin Frenssen on hänkin pohjoissaksalainen. Hän on näet kotoisin Lyybekistä, missä hänen isänsä Heinrich Mann oli kauppias ja senaattori. Äiti oli Rio Janeirosta, saksalaisen isän, mutta kreolilaisen äidin tytär. Äidin eksootisuus näyttää jättäneen syvät jäljet hänen poikaansa, sillä useassa kertomuksessa hän kuvaa semmoista kotia, mihin mies on tuonut vaimon kaukaisesta maasta ja vieraista oloista, vaimon joka vereltään ja luonteeltaan on aivan toisenlainen kuin hänen ympäristönsä. Vanhempien toivon mukaan piti pojankin ruveta liikemieheksi, ja kun hän isän kuoltua äidin kanssa noin 19-vuotiaana oli muuttanut Müncheniin, alkoi hän työskennellä erään palovakuutusyhtiön toimistossa. Tässä toimistossa hän salaa kirjoitti ensimäisen novellinsa, joka painettiin muutamaan aikakauskirjaan. Sen jälkeen hän heitti käytännöllisen uran sikseen, rupesi kuuntelemaan kirjallisia, historiallisia ja taidehistoriallisia luentoja, matkusteli vuoden Italiassa ja asettui sitten kirjailijana pysyväisesti Müncheniin, missä m. m. jonkun aikaa on ollut mainion pilalehden „Simplicissimuksen“ toimittajana.

Tähän saakka on Mann julkaissut kolme kirjaa, kaksi novellikokoelmaa ja niiden välillä yhden suuren romaanin. Kaikki nämä julkaisut ansaitsevat huomiota, sillä niistä näkee kuinka runoilija askel askeleelta on edistynyt taiteessaan. Aiheisiin nähden hän pääasiallisesti nojaa muistelmiinsa ja havaintoihinsa syntymäkaupungistaan, joihin vain silloin tällöin liittyy myöhempiä vaikutuksia Münchenistä.

Ensimäinen novellikokoelma, „*Der kleine Herr Friedemann*“ (Pikku herra Friedemann), ilmaisee luontaisen kertojakyvyn ohella, joka kuitenkaan ei vielä ole taiteellisesti kehittynyt, selvää taipumusta uudenaikaisten psykologisten probleemien käsittelyyn. Se on näkyvä lyhyestä viittauksesta muutamien kertomusten sisällykseen.

Pikku herra Friedemann on konsulin poika varakasta lyybekkiläistä patriisisukua. (Merkillistä on, ettei Mann näissä pienemmissä kertomuksissa enemmän kuin romaanissaankaan mainitse syntymäkaupunkinsa nimeä, vaikka hän kyllä puhuu Maariankirkosta y. m. rakennuksista ja paikoista niin selvästi, että siellä käynyt kohta tuntee paikkakunnan.) Pienenä

lapsena on Friedemann pudotettu lattiaan ja siitä tullut kyttyräselkäiseksi ja muutoin terveydeltään heikoksi. Poikaiässä hän jo oppi luopumaan semmoisista huvituksista, joihin ainoastaan terveet pystyvät, ja sen ohella rakkaudestakin, sillä eiväthän tytöt välitä hänestä vaivaisesta. Täyskasvuisena hänkin kumminkin rakastaa elämää, jopa tuntee hiljaista onneakin soittaessaan viulua sekä nauttiessaan teatterista ja kirjallisuudesta. Tämän ohella hän huolellisesti hoitaa ulkonäköään ja on siinä kohden hieman turhamielinenkin. Niin hän on jo täyttänyt 30 ikävuotensa, kun kaupunkiin muuttaa muudan suurkaupungin rouva. Tämän naisen kauneus ja vapaa olento tekee lopun hänen onnestaan. Pikku Friedemann näet rakastuu häneen silmittömästi. Puutarhassa joen rannalla hän lankee polvilleen rouvan eteen ja huokaa ilmi rakkautensa, mutta toinen työntää hänet luotaan — kumoon, ja maasta nousematta onneton mataa rantaan, painaa päänsä veteen ja kuolee. — Siinä jokapäiväisen elämän tragedia, joka on yhtä selväpiirteisesti nähty kuin teeskentelemättömästi kerrottu.

„Der Tod“ (Kuolema) on kertomus sairaasta kreivistä, joka on saanut päähänsä, että hän on kuoleva samana päivänä, jona hän täyttää 40 vuotta, ja niin tapahtuukin. Selitys sisältyy seuraavaan mietelmään: „Mitä on itsemurha? Vapaaehtoinen kuolema. Luopuminen elämästä ja antautuminen kuolemaan tapahtuu poikkeuksetta heikkoudesta, ja tämä heikkous tulee ruumiin tahi sielun sairaudesta taikka molemmista yhdessä. Ei näet kuolla, ennenkuin siihen suostutaan.“ — Jos niin on laita, niin ihminen voi toiselta puolen vastustaakkin kuolemaa, ja sen on Mann tahtonut havainnolliseksi tehdä kertomuksessa „Der Wille zum Glück“ (Tahto onneen). Muudan taiteilija ja rikkaan vapaaherran tytär ovat keskenään tehneet lemmenliiton, mutta tytön vanhemmat eivät suostu heidän naimiseensa, syystä että nuorella miehellä on vaarallinen sydäntauti. Silloin tämä lähtee matkoille ja viettää 5 vuotta eri maissa, eivätkä lääkärit ymmärrä, kuinka hän pysyy hengissä. Hän elää sentähden, että hän *tahtoo* elää saavuttaakseen onnensa. Ja vihdoin hänen rakastettunsa isä kutsuukin hänet takaisin, sillä selvästi on nähty, ettei tytär voi unohtaa armastaan. Häät vietetään, mutta onnensa löytänyt taiteilija kuolee seuraavana päivänä.

Vielä mainittakoon kertomus „*Bajazzo*“, jonka aihe nähtävästi myöskin on Lyybekistä saatu. Siinä kuvaillaan varakkaan kauppiaan pojan kohtaloa, jolla on erilaisia taiteellisia taipumuksia, jotka kuitenkin jäävät

kehittämättä „seurustelukykyä“ edemmäksi. Isän kuoltuakaan hän ei ryhdy tositehtävään, vaan tahtoo vapaana yhteiskunnan vaatimuksista elää koroillaan. Hän luulee siten varmimmin saavuttavansa elämänonnen, mutta vähitellen hän huomaa tyhjyyden ympärillään ja sisässään, ja menettäen itsetuntonsa hän havaitsee olevansa auttamattomssti onneton, sillä toimettomuus on vienyt häneltä työkyvynkin. Isä oli kerran tyytymättömänä pojan taidehommiin antanut hänelle ivanimen pajatso (ilvehtijä) — siitä novellin nimi.

Tämä viimeinen tosielämästä otettu aihe on varsin hyvin saattanut johtaa kirjailijan kirjoittamaan suuren romaaninsa, sillä niinkuin „Bajazzossa“ on kuvattu yhden toimeliaasta perheestä lähteneen henkilön häviö, esitellään siinä koko perhekunnan perikato, ja kirjan nimi onkin sentähden *„Buddenbrooks — erään perheen häviö“*.

Kertomus alkaa vuodesta 1835 ja ulottuu lähelle nykyaikaa, mutta antaa tietoja edellisistäkin ajoista, sillä Buddenbrookin mahtavassa kauppiastalossa on tapana merkitä perhettä kohdanneet tärkeät tapahtumat kronikantapaiseen kirjaan, joka on nuoremmissa polvissa ylläpitävä entisyyden muistot ja traditsionit. Me näemme siten neljä polvikuntaa tätä samaa perhettä astuvan toinen toisensa sijalle, näemme lasten kasvavan, menevän naimisiin ja vuorostaan kasvattavan lapsia. Nämä ihmiset kuvataan etehemme niin että me eroitamme toisen toisesta huomaten heissä perhe- ja eri aikakausien synnyttämät ominaisuudet yhdessä kunkin indiviidillisten luonnepiirteiden kanssa. Ja kaiken tämän ohella me huomaamme, miten yhtä hyvin itse veressä kuin perhetraditsioneissa, joita kaikin voimin pyydetään voimassa pitää, on suvun heikkenemisen syy. Samoin kuin erinäisissä perheen jäsenissä veren huononeminen tulee näkyviin ruumiillisessa heikkoudessa, samoin traditsioneista riippuminen johtaa kykenemättömyyteen henkisesti uudistua. Perheen viimeisen päämiehen tosityöhön kelvoton veli Christian on eritoten laajasti kuvattu koko suvun ruumiillisen ja henkisen alentumisen eduskuvana; mutta itse päämieskin, ulkonaisesti hienostunut ja loistava konsuli ja senaattori Thomas Buddenbrook jaksaa vain äärettömällä hermojensa ponnistuksella ylläpitää asemaansa, ja nuorena jätettyään lukupuuhat kesken hän, kun vanhempana kerran filosofinen teos sattuu hänen käteensä, kyllä hetkeksi viehättyy, mutta ei enää kykene omakseen omistamaan syvällisempää elämänkäsitystä. Hän kuolee sitten äkkiä erään hammasoperatsionin johdosta,

ja hänen poikansa Hanno, perheen viimeinen miehinen edustaja, heittää, hento ja heikko kun on ruumiiltaan ja sielultaan, henkensä ennenkuin oli miehenikään päässyt.

Romaanin perusaihe, koko suvun eli perheen häviön kuvaus, ei ole uusi nykyajan kirjallisuudessa — m. m. Herman Bang on sitä käsitellyt — mutta tunnustettava on, että Mann on erittäin taidokkaasti ja itsenäisesti suorittanut tehtävänsä, ja vaikea on sanoa osoittautuuko hän etevämpänä luonteiden vai elämäntapojen kuvaajana. Mainitakseni pari esimerkkiä edellisten lisäksi, on Thomas Buddenbrookin sisar Tony huomattavimpia. Hän on pintapuolinen ja lapsekas, mutta rakastettavakin turhamaisuudessaan. Hänessä jos kessään elää suvun perinnäinen arvontunto virkeänä, ja perheen hyväksi hän menee kaksi kertaa naimisiin, myöhemmin lain avulla erotakseen kummastakin miehestään. Viehättävä on nuoren Tonyn kesärakkaus erääseen medisinariin, jonka tieteellisistä opinnoista johtuvat, neitoa hämmästyttävät lauselmat eivät koskaan katoo hänen muistostaan, vaan aikaa myöten muuttuvat hänen omikseen. Omituinen luonne on myös Amsterdamista noudettu senaattorin rouva, joka vain elää musiikissaan ja pysyy kokonaan vieraana perheen traditsioneille. Tietysti on erehdyksenä pidettävä että kauppahuoneen päällikkö noudattaen hienostunutta aistiaan valitsee itselleen vaimon, joka elää hänen talossaan kuin kaukomailta tuotu lintu häkissä voimatta kotiutua uuteen ympäristöönsä. Onko kumma, että poikakin vaipuen fantasiaelämäänsä kasvaa vieraana isälle ja tämän tehtävälle?

Elämäntapojen kuvauksena on romaanilla suorastaan kultuurihistoriallinen arvo. Me opimme näet tyystin tuntemaan lyybekkiläisen suurkauppiaan ympäristön: mukavat asunnot noissa vanhoissa taloissa päädyt kapeata katua vasten, ja edelleen, miten niissä elettiin arki- ja juhlapäivinä, miten enemmän tai vähemmän tärkeät perhetapahtumat vietettiin perinnäisen tavan mukaan ja kuinka niissä kulloinkin talonrouvan mieliteon mukaan pietistiset seuranpidot vaihtelevat soitannollisten illanvietto jen kanssa.

Tämä romaani käsittää kahteen osaan jaettuna yhteensä 1105 sivua. Ne jotka kiittävät sitä helpoksi lukea, tuskin puhuvat totta. Se viehättää kyllä lukijaa tuoreella hengellään, mutta kieltämättä on esitys paikoittain väsyttävän laaja. Vaikka tekijä panee niin suurta painoa henkilöiden kuvaamiseen, hän ei kuitenkaan noudata Stendahlin metodia, siten että

pitäisi pääasiana esittää heidän ajatuksiaan eli niin sanoakseni aivoelämää, vaan hän on vanhaan tapaan eepillinen siinä, että hän kertoo sen, mitä on nähtävää ja kuultavaa — ja juuri tässä hän ehkä menee liiallisuuteen. M. m. hän usein siteeraa henkilöitten alasaksalaisia lauseita, sillä lyybekkiläisillä on tapana lausua sattuvimmat sanansa alasaksaksi aivan niinkuin Saara Wacklinin kuvaamat oululaiset pistävät suomeksi kun tahtovat lausua jotakin tepsivää. — Lyyrillisiä kohtia on romaanissa vähän, niinikään ovat draamalliset kohtaukset aivan harvinaisia. Tekijä osoittautuu siis ennen kaikkea puhtaaksi kertojaksi. Erikoisena piirteenä mainittakoon hänen taipumuksensa sanoin kuvailemaan musiikkikappaleita, mikä esiintyy tässä romaanissa varsinkin kun kerrotaan viimeisen Buddenbrook paran haaveiluista äitinsä pianolla.

Lopuksi huomautettakoon, että Thomas Mann on tähän kirjaan kätkenyt kalliimman varastonsa kotikaupungista saatuja muistoja. Olen kuullut sanottavan, että Lyybekissä tunnetaan useimmat romaanin henkilöt todellisuudesta otetuiksi. Thomas Buddenbrookin kuolema hammastaudin johdosta on sekin todellisuuden mukaan kuvattu. Tekijän oma isä kuoli näennäisesti niin vähäpätöisestä syystä.

Buddenbrooks romaanin jälkeen Mann on julkaissut toisen novellikokoelman nimeltä „*Tristan*", joka todistaa suuren kertomuksenkin muodostaneen vain yhden asteen hänen kehityksessään. Sillä vasta näissä myöhemmissä novelleissa hän minusta esiintyy kypsyneenä taiteilijana ja ihmistuntijana. Ensi kokoelman kertomukset olivat rakennukseltaan elämäkerrallisia, mikä muoto on lähinnä ja helpoin vasta-alkajalle. Nyt Mann luo pääasiassa paljonmerkitseviä kohtauksia osaten niiden ohella lyhyesti, kuvaavin piirtein antaa tarpeelliset viittaukset henkilöiden entisyyteen, jotta näemme heidät elävinä edessämme. Niinikään hän laatii ympäristökuvaelmansa kevyemmin, vaikkei silti vähemmin havainnollisesti kuin romaanissaan.

Laatuaan mestarillinen on esim. kertomus „Der Weg zum Friedhof" (Tie hautausmaalle [1]). Renttuherra Lobgott Piepsam, jolle ei kukaan enää usko työtä, vaeltaa hautausmaata kohti, missä hänen vaimonsa ja tyttölapsensa, toisin sanoen hänen ainoat omaisensa lepäävät. Samaa tietä tulla karahuttaa ajaen hänen ohitsensa muuan turisti, nuorukainen, niin

[1] Käännettynä tähän Valvojan vihkoon.

reipas ja iloinen näöltään „että häntä sopi sanoa Elämäksi“. Piepsamista on Elämän ilmaantuminen tällä tiellä hävytöntä, ja hän uhkaa ilmoittaa hänet poliisille. Mutta Elämä ajaa vain, ja turhaan yrittää raivostunut kulkija häntä pysähdyttää. Kun Piepsam huomaa voimattomuutensa, niin hän alkaa haukkua ja sadatella kuin hullu, ja vihdoin hän kaatuu tunnotonna ihmisjoukon keskelle, joka on kerääntynyt katsomaan, mitä ihmeitä on tapahtunut. Kohtaus päättyy siihen että sairaalan palvelijat tulevat ja vievät Piepsamin muassaan. — Jutelma on tietysti symbolinen, mutta kerrottu niin mainiolla luontevuudella, että ajattelematon lukija voi viehättyessään olla huomaamatta syvempää tarkoitusta.

Kokoelman pääkertomus on „Tristan“ nimeltä. Päähenkilö on hento sielukas naisolento, joka on joutunut ruumiillisesti ja henkisesti yhtä paksun pohatan, Klöterjahnin, vaimoksi. Mies tuo vaimonsa sanatorioon, koska tämä synnytettyään pojan, joka hyvinvointiin nähden on isänsä kaltainen, on saanut „pienen vamman henkitorveensa“ ja sentähden on virkistyksen tarpeessa. Siinä piirissä, mihin rouva tutustuu sanatoriossa, on myöskin muuan kirjailija Spinell, joka alkaa ihailla kalpeaa naista — noin vain fantasiassaan. Me saamme tietää, että rouva oli syntynyt ja nuoruutensa elänyt herttaisessa kodissa Bremenissä, soittaen duettoja isänsä kanssa, kunnes Klöterjahan vei hänet sieltä. Kuultuaan kertomuksen tästä ja miten neiti oli ystävättäriensä kanssa hyvin viihtynyt isänsä vanhassa puutarhassa sanoi Spinell hänellä silloin olleen kultakruunun päässä. Lääkäri oli kieltänyt hänen soittamasta; mutta eräänä päivänä, kun sanatorion vieraat olivat huviretkellä, hän kuitenkin Spinellin pyynnöstä alkoi soittaa. Hän soitti kuin soittikin ihmeen sielukkaasti ensiksi Chopinin nokturneja ja sitten Wagnerin Tristania, ja kaikkein syvällisimmin hän soitti juuri tämän sävelteoksen traagilliset rakkaussävelet ja kaihomotiivin. Tämän jälkeen sai rouva verensyöksyn. Lihava mies ja lihava poika kutsutaan sairaan luokse — mutta siitä ei apua, sillä kalpea rouva kuolee. — Aiheeltaan on kertomus niinkuin näkyy traagillinen, mutta huumorilla ja ironialla kertomalla on tekijä saanut rouvan kohtalon haamoittamaan joltakin jalolta marmorikuvalta, joka makaa jokapäiväisten esineiden taikka sanoisinko kaikenlaisten kyökkikasvien peittämänä. Soitonkuvaus on tässäkin novellissa aivan erikoisen hieno ja seikkaperäinen niinkuin Buddenbrooks romaanissa.

Kokoelman muista novelleista mainittakoon „Der Kleiderschrank“

(vaatekaappi), joka muistuttaa E. T. A. Hoffmannia taikka E. A. Poe'a, „Gladius Dei", missä yltiöpää, katolinen nuorukainen astuu taidekauppiaan myymälään saarnaamaan jumalatonta taidetta vastaan, ja „Tonio Kröger". Tärkein on viimemainittu, sillä kirjailijaksi ruvenneessa lyybekkiläisessä patriisinpojassa tekijä epäilemättä kuvaa itseänsä. Pääajatus on, että sankari, jonka isä oli porvarillista syntyperää ja äiti etelämailta tullut, luonnostaan ollen runoilija ja taiteilija kuitenkin ikävöi porvarillisia oloja. Hänessä ovat äidin ja isän veri sekaantuneet ja perinnäiset taipumukset samoin.

Mainitsin ylempänä, että Thomas Mann on käsitellyt pääasiassa lyybekkiläisiä ja sen ohella myöskin müncheniläisiä aiheita. Tänä kesänä on hän kumminkin astunut entisen aihepiirinsä ulkopuolelle eräässä draamallisessa teoksessa „Die neue Rundschau" aikakauskirjan heinä- ja elokuun numeroissa. Siinä hän näet on luonut kuvauksen firenzeläisistä oloista Lorenzo Medici'n kuolinpäivänä 8 p. huhtikuuta 1492, ja sitä tehdessään on hän nähtävästi vähemmin pitänyt teatteria silmällä kuin kuvauksen todellisuutta; koko sivuja pitkät repliikit olisivat mahdottomia näyttämöllä lausuttaviksi.

Villa Medicea'an Careggissa lähellä Firenzeä, missä Lorenzo sairastaa kuolintautiaan, kokoontuu paitsi hänen omaisiaan hänen ystävänsä ja suosikkinsa, humanisteja ja taiteilijoita, ja eri ryhmissä puhutaan päivän tapahtumista, joista tärkein on San Marcon priorin Giralamon (Savonarolan) maailmallista iloa ja turhuutta tuomitsevat saarnat kaupungin tuomiokirkossa. Jopa on hän uskaltanut kääntää sanansa ruoskan suuren Lorenzon ystävätärtäkin kohtaan ja tämän astuessa kirkkoon vasten silmiä nimittää häntä Babylonin portoksi. Ja kansa parveutuu saarnaajan ympäri, koko Firenze on joutumaisillaan hänen valtaansa! Kolmannessa näytöksessä seisoo yltiöpää munkki Lorenzon edessä silmä vasten silmää ja he vaihtavat sanoja, joissa heidän sovittamattomat maailmankatsomuksensa törmäävät vastatusten. Toisella puolen taiteen ja kirjallisuuden ihailija, iloisten taiteilijain ja vapaamielisten tutkijain suosija edustaen elämäniloa ja sammumatonta kauneuden janoa, toisella puolen kuihtunut lihankurittaja, kärsimyksen ja itsensä kieltämyksen saarnaaja. He taistelevat ihanasta kaupungista — kummanko oppia se on kuuleva. Kuolinhetkellään Lorenzo raivoaa säälimätöntä munkkia vastaan, jolle hänen täytyy jättää voitto. Silloin Lorenzon ystävätär ennustaa munkille, että hä-

nen sytyttämänsä tuli on polttava hänet itsensä, johon toinen vastaa: minä rakastan tulta.

Tämä draamallinen kuvaus, minkä laadintaan tekijä epäilemättä on viehättynyt huomattuaan vastaavaisuutta nyky- ja renasansiaikain henkisten rientojen välillä, on siinä ilmenevän voimallisen fantasian sekä sen syvyyden kautta, millä kaukaisen aikakauden henki ja ihmiset ovat käsitetyt omansa herättämään entistä suurempia toiveita kirjailijan tulevaisuuteen nähden. Tyystin näkee siitä niinkuin hänen muista teoksistaan, että Thomas Mann on niitä runoilijoita, jotka eivät alenna kykyänsä pyytämään suuren yleisön hetkellistä hyväksymishuutoa, vaan harrastavat taidetta, joka sekä sisällyksen että muodon puolesta on parasta mitä voivat antaa.

Taide ja koulu.

Mietteitä nuorisomme esteetisen kasvatuksen päämäärästä.

Kirjoitti

WALD. RUIN.

Kun nyt omille kansalaisilleni käyn esittämään samoja ajatuksia esteetisestä nuorisonkasvatuksesta, joita minulla viime kesänä oli ilo kehitellä suurelle määrälle kaikista Skandinavian maista saapuneita kasvattajia, niin teen sen — mielelläni sen tunnustan — lisääntyneellä luottamuksella itse asian tärkeyteen, sen ajanmukaisuuteen, sen edistysmahdollisuuteen. Tähän uskoni voimistumiseen onkin päteviä syitä olemassa; ensiksikin se, että olen jo kuullut vastakaiun niiden riveistä, joista toteuttaminen lopulta riippuu, huomannut ilahduttavaa alttiutta siirtymään kauneista sanoista tositoimeen. Mikä voikaan itse asiassa elähdyttävämmin, lujittavammin vaikuttaa abstraktiseen aikomukseen, kuin se, että saa nähdä lihaksia jännitettävän, voimia pantavan liikkeeseen viemään asiaa eteenpäin todellisuudessa? Tosin on esteetisen sivistyksen iskusanoja korvissamme kaikunut jo kauemmankin aikaa; on ulkomailta tietoisuuteemme tullut yhtä ja toista taiteellisesta uudistusliikkeestä kouluarkiteh-

tuurissa ja leikkikaluteollisuudessa, tositaiteellisesta tuotannosta koulua ja lastenkamaria varten; olemme kuulleet erityisistä aikakauskirjoista, jotka ajavat esteetisen sivistyksen asiaa, kokouksista, jotka pohtivat n. ş. taidekasvatusta j. n. e. Mutta meillähän on täällä ollut niin paljon muuta ajateltavaa. Niin, meillä on sitä tietysti yhä vieläkin, ja kuitenkin on meillä, mikäli hellimme nuorisomme ja kansamme tulevaisuutta, kenties juuri nyt vähimmin varoja jättää käyttämättä esteetisiä sivistämisteitä. Itse nykyinen asema niitä vaatii, koskapa jokainen päivä muistuttaa meitä siitä, kuinka helppoa ihmisluonnolle on auttavasta ulkonaisesta säädyllisyydestä, vanhan tavan vakaannuttamasta siivosta käytöksestä vajota raakuuteen ja villistymiseen, kunhan vain tervetullut merkki annetaan, kunhan vain vanhaa järjestystä jollakin taholla järkytetään. Ei, itse sisäisimmän mielen pohjaan tunkeva, perustuksia myöten hienostava sivistysaines on tässä tarpeen: *maku* on tuleva toiseksi omaksitunnoksi ja lakkaamatta pidettävä suunnattuna raakuutta vastaan sen kaikissa muodoissa.

Niissäkin maissa, joissa säädyllisyys jo on tunkeutunut syvemmälle kuin meillä, niin ettei kuka hyvänsä ohikulkiessaan riistä ruusua julkisesta puistosta, nauhaa hautuumaalta, tai raiskaa porraskäytävän veistokuvaa, myöskin niissä asetetaan kysymys esteetisestä sivistyksestä yhteyteen kansansivistykseen kanssa sen koko laajuudessa päivän polttavimpiin kuuluvana. Parhaimmaksi tämmöisen ajansuunnan ilmaukseksi on katsottava se kansainvälinen kongressi, joka noin kuukautta jälkeen kesän suuren pohjoismaisen koulukokouksen oli koolla Liègessä Belgiassa ja jolla oli käsiteltävänään erittäin kaunis ja ylevä ohjelma: „l'art public", siis taide julkisuudessa, taide kansallisena asiana. Siellä oli luonnollisesti paljon puhetta kaupunkien monumentaalisesta taiteesta, historiallisten tyylien säilyttämisestä, luonnonmaiseman rauhoittamisesta väkivaltaisen kultuurin mauttomuuksilta; mutta etumaisimmalla alalla oli kuitenkin *esteetinen sivistys koulujen välityksellä* ja kongressityön edessä väikkyi seuraavanlaatuisia ohjelmasuunnitelmia:

Kansantavat jalostettavat, esteetistä tietä uudistettavat.

Yksilöllisyydet pelastettavat siitä yhdentasaisuudesta, jonka kaavamainen opetustapa aiheuttaa.

Taide valettava koulun elämään ja toimintaan.

Kuitenkin, mieluisaksi tehtäväksi jääköön toistaiseksi — minulle,

jollei kenties joku muu siihen ryhdy — lähemmin tutustuttaa yleisöämme tämän huomattavan kongressin tuloksiin, jonka tässä olen tahtonut vain tuoda esille hyvänä lisätukena kasvavalle uskolleni esteetisten sivistyskeinojen tulevaisuuteen. Ryhdyn nyt periaatteellisesti pohtimaan esteetisen nuorisonsivistyksen merkitystä, vaikkakin hyvin tiedän juuri koulunmaailmassa olevan niin lukuisasti niitä, jotka kammovat keskustelua periaatteista kaikkein hedelmättömimpänä asiana ja sen sijaan alituisesti haluavat käytännöllisiä ohjeita, teknillisiä yksityisseikkoja. Mutta juuri siksi, että käytännölliset suunnittelut esteetisen sivistyksen alalla ovat olleet niin lukuisia ja tiet niin haaraantuneet, on ennen muuta tärkeätä pitää päämäärä, johon kaiken on pyrittävä, selvänä, jotta tarpeeton hajaannus, tarpeeton voimainkulutus vältettäisiin, — niin, että itse innostus pysyisi yllä, joka kuitenkin aina, sanottakoon mitä tahansa, kumpuaa esiin aatteista ja sangen vähän saa virikettä teknillisistä yksityisseikoista. Lopuksi on olemassa koko joukko pedagogeja, joille kysymys esiintyy jokseenkin uutena tai — mikä on pahempi — jotka pitävät runsasta uudenmuotista pakinaa taiteesta kasvatuksessa uutena ilmauksena ajan turhamaisuudesta ja pintapuolisuudesta, sen mieltymyksestä loistaviin tyhjänpäiväisyyksiin ytimen, kasvatuksessa tärkeämmän ja tärkeimmän tehtävän kustannuksella. Semmoisesta he kai sallivat käydä uskonnon ja tieteellisen valistuksen, ehkäpä vielä käsityön... mutta taide, joka niin paljossa muistuttaa leikistä, ylellisyydestä, sen heidän pedagogisesti terävä — vai sanoisinko ennemmin synkistynyt — katseensa näkee liian keveäksi tavaraksi; taidetta he ehkä pelkäävät, tai paremmassa tapauksessa lukevat sen viattomaan ajanviettoon. Semmoisille täytyy käydä selväksi, kuinka syvällä vakavuudella ajattelemme taiteen tehtävää kasvatuksessa, mutta kuinka taiteen vakavuus tosin on sitä laatua, joka täysin on sopusoinnussa elämän ilon kanssa ja siten on omiansa lähentämään meitä nuorisoon, kun me muutoin, sillä tiellä, jota äsken tahdoin nimittää pedagogisen synkistyksen tieksi, jäämme vieraiksi nuorisonmielelle, samalla kuin teemme itsemme vieraiksi elämän säteilevälle kirkastamiselle taiteen avulla.

Syvimmälle tähän aineeseemme silmäsi yli sata vuotta sitten runoilija Friedrich Schiller, ja voidaan hänen kirjeensä „Ihmissuvun esteetisestä kasvatuksesta“ nyt, kun liike kerran oikein on päässyt vauhtiinsa, asettaa sen etunenään. Tosin jo antiikkia, varsinkin kreikkalaista, kuten

kaikki tiedämme, voimakkaasti elähdytti esteetisen kasvatuksen ajatus. Mutta sen asema taiteeseen oli kuitenkin toisenlainen kuin nykyaikaisen ihmiskunnan: eroitus voidaan ilmaista Schillerin oman antiteesin avulla *naiivi — sentimentaali.* Ei osattu silloin samassa määrin kuin nyt *kaivata* taidetta parannuskeinoiksi sielulliselle yksipuolisuudelle ja kieroudelle, pelastuskeinoksi sietämättömästä, proosallisesta arkipäiväisyydestä. Ei osattu niin ylistää taidetta, koska itse elämä, ilmankin taiteen välitystä, näytti voivan tarjota runsasta esteetistä ilonaihetta ja vieläpä kullekin yksityiselle suoranaisesti voitiin asettaa vaatimus esteetisen sopusoinnun toteuttamisesta omassa esiintymisessään. Kauneus asui ajattelijankin maailmassa, vieläpä niin, että suurin kreikkalainen ajattelijanero, Plato, oli valmis — karkoittamaan taiteilijat pedagogiselta työmaaltaan: hän ei heitä tarvinnut, hänen maailmankatsomuksensa, puhdas totuus hänen silmäinsä edessä, oli täynnä kauneutta, jumalallisuutta, jota korkeampaa ei mitään ollut; se oli myöskin istutettava oppilaisiin mahdollisimman vähän käyttämällä inhimillisen taiteen samentavaa, väärentävää kuvastinta.

Erittäin tärkeä tähdellepantava on meille, uudenaikaisille, tämä naiivi kauneuden käsittäminen todelliseen olevaisuuteen kuuluvaksi piirteeksi, jonka taide vain valtaa itselleen heijastaakseen sen takaisin tai semmoiseksi, jonka läpitunkema elämän itsensä tulee olla. Tämä voi suorastaan lyhimmin ilmaista sen päämäärän, johon meidän esteetisen sivistyksen kiertotietä on pyrittävä. Mutta vain liian halukkaita ollaan uudemmalla ajalla ja vielä meidän päivinämme tempaisemaan taide irti elämästä ja asettamaan se itsekylläisessä ihanuudessaan todellisuuden yläpuolelle, niin että se ikäänkuin imee kaiken maailman kauneuden ja loisteen itseensä voidaksensa sitten näissä mielikuvituksen korkeammissa avaruuksissa tarjota meille lohdutusta tai korvata elämän auttamatonta arkipäiväisyyttä. Tämä on tuo sentimentaali eli romantinen käsityskanta, siihen huippukohtaansa koroitettuna, jolla ollen luetaan voitoksi kun osataan paeta elämästä taiteeseen, — ja hyvin ymmärrettävää on, että se on ollut omiansa vähentämään luottamusta esilläolevaan pedagogiseen pyrkimykseemme. Sillä, sanotaan, eikö seuraukseksi tästä taiteen asettamisesta yhä tärkeämmäksi koulusivistykseen tekijäksi tule se, että me saamme yhä vain useampia velttoja taideintoilioita, jotka aina ovat valmiita kopeilevasti verhoutumaan ylhäisen esteetisiin pukineihinsa, halveksien kenties arkipäiväisyyttä ja syviä rivejä, itse kelpaamatta tuskin

mihinkään käytännölliseen toimeen, niin, kentiespä joka askeleella kaksin verroin kärsien elämän tylyydestä ja autiudesta saatuansa ensin varhain ja niin runsain määrin maistaa taiteen herkkuja? Varsinkin pelätään esteetisen sivistystyön ulottamista rahvaankouluihin siksi, että oppilaat hienostunutta taidetta nautittuaan, kaikkeen tuohon esteetiseen ympäristöön ja järjestykseen totuttuaan tulevat tuntemaan haluttomuutta, pettymystä elämän alastoman totuuden ja niiden tosityön vaatimusten edessä, jotka siinä heitä odottavat.

Mutta koko tämä väite perustuu siihen olettamukseen, että taiteen ja luonnon eli todellisuuden välillä on periaatteellinen juopa. Tätä olettamusta ei vastusta ainoastaan se realismi, jolla 19:nnen vuosisadan taidelämässä on ollut niin merkitsevä osa, vaan myös klassillinen taidesuunta semmoisena kuin se on esiintynyt sekä muinaisuudessa että lukemattomina renessansikausina; sitä vastustaa se taidekäsitys, jonka suurimmat uuden ajan runoilijat, semmoiset kuin Goethe, Runeberg, jokseenkin yksiäänisesti ovat lausuneet ja jättäneet meille perinnöksi. Olen ensimäinen myöntämään, että koulu varsin vähän tarvitsee sellaista romantiikkia, joka ihantelee taiteen mielikuvitustuotteita todellisuuden kustannuksella ja siten tavallaan kääntää harrastuksen syrjään elämän todellisista ilmiöistä huomaamatta että taiteen kaunein tehtävä päinvastoin on avata silmämme kaikelle ihanuudelle ympärillämme, ja täten voittaa meidät elämälle, lisäämällä sen arvoa meidän silmissämme.

Pitäkäämme kiinni vanhasta periaatteesta, että koulun silmämääränä ennen kaikkea tulee olla *totuus,* mutta samalla myöntäkäämme, että meidän ihmisten on tarpeen lähestyä totuutta useita eri teitä, vieläpä että me lähestymme sitä lähimmäksi siellä, missä me totuuden omistamiseksi käytämme avuksemme sielunkykyjemme kokonaisuutta. Kuka tahtoo silloin kieltää, että myöskin suuri taide tahtoo olla totuuden tulkkina, vieläpä sillä on tärkeä etevämmyytensä teorian eli puhtaasti käsitteellisen tajuamisen rinnalla siinä, että se harvinaisen monipuolisella ja sopusointuisella tavalla saa vireille voimamme esineen olemusta käsittämään. Kaikkihan nousemme vaatimaan elävää totuutta, — mitäpä muuta me sillä tarkoitamme kuin ettei totuus saa heijastua himmeänä ja värittömänä, vaan että se on käsitettävä tarmokkaalla sieluntoiminnalla, joka on lämpimän harrastuksemme, tunteemme, mielikuvituksemme säteilemistä. Olemme kaukana totuudesta silloin, kun läksy heikkotoimisen ulkoluvun

avulla nipin-napin on saatu muistiin painumaan, mutta meillä on se tuskin hallussamme käsitteellisellä käään asteella, kun ajatus on asettanut käytettäväksemme muutamia kuivia olemuksen haahmoviivoja, noita kriterioita, ehkäpä lainmukaisuuksia, joita pidetään riittävinä määritelmässä. Runoilijan omituisella tavalla lausuu sen Rückert seuraavissa „Viisaan bramanin“ suuhun asetetuissa säkeissä:

Nicht wahr ist was du denkst, nur was du fühlst ist wahr.
Durch's Denken machst du dir nur das Gefühlte klar. [1]

Sama ajatus lausutaan helppotajuisemmin ja tavalla, joka vähemmin herättänee vastustusta, siten että tulee rakastaa sitä, jonka olemuksen tahtoo täysin oppia tuntemaan. No niin, perinnäisestä kouluopetuksesta täytyy sen pahempi sanoa, että se vuosisatojen, ettemme sanoisi vuosituhansien kuluessa on tehnyt nuorisolle sanomattoman vaikeaksi rakastaa totuutta, johon heti lisään, että taiteella siinä suhteessa on paremmat mahdollisuudet, epäämättömästi suurempi kyky lämmittää ja vetää puoleensa, sytyttää halua, saattaa esine ei vain oppilaan älyllisen käsityskyvyn saataville vaan myöskin hänen sydämeensä. Koulu on pikemminkin melkein järjestelmällisesti viljellyt sellaisia keinoja, jotka ovat nuorisossa ylläpitäneet kylmyyttä opetusesineitä kohtaan. Tämä käy kylliksi selville niistä lakkaamattomista rettelöimisistä nuorison kanssa sen vastahakoisuuden kukistamiseksi, jotka täyttävät koulunaikakirjat ja ovat tehneet koulumestarin toimen marttyyritehtäväksi läpi arvaamattomien aikojen.

Tässä tärkeässä kohdassa täytyy minun hetkiseksi, joka ei saa lukijoitani väsyttää, palata pikaiseen historiikkiini, jonka tarkoituksena vain on näyttää, kuinka syrjäytettynä esteetinen sivistysnäkökohta todella on ollut. — Antiikin aikojen jälkeen ja läpi koko keskiajan *kristillinen hurskausihanne* pääsi yksipuolisesti vallitsemaan semmoisella ylenpalttisuudella, että vaadittiin kieltäymistä, luonnosta ja aistillisuudesta poiskääntymistä, niistä olemassaolon puolista siis, joihin taide kohdistaa toimensa, joista se saa esityskeinonsa, samalla niistä puolista, joiden koskettamana nuoriso kehittyy sopusuhtaisesti, iloa säteillen ja joista sen on kaikkein vaikeinta irtautua. Taide keksi kaikesta huolimatta keinoja elpymiseen — tunnemmehan mielenkiintoa herättävän, uskonnon innostaman keski-

[1] Totta ei ole se mitä ajattelet, vain se mitä tunnet on totta. Ajattelemalla selvität itsellesi vain sen, mitä tunnet.

ajan taiteen — koulu jäi kitumaan täynnä luonnottomuutta, semminkin kun luostarimaisen kankeuden ja alistuvaisuuden henkeen liittyi kirjanomainen, auktoriteettien vartioima opintie, liittyi todellinen kirjaimenpalvelus mitä rälkeimpänä vastakohtana ei vain kaikelle esteetiselle elämänharrastukselle vaan samalla myös nuorelle mielelle, joka kuihtuu tai kapinoitsee, milloin sen täytyy luopua itsetoiminnasta, kaikesta siitä opista, joka kumpuaa luonnon omista raikkaista lähdesuonista.

Niinpä siis suuri renessansi uuteen aikaan siirtyessä esiintyi todellisena vapautuksena. Mutta tällä humanismilla, joka puhkesi kukoistukseen kaikissa maissa, oli ennen pitkää muuta tehtävää kuin palauttaa muistiin vanhain esteetinen elämänihanne: sehän näki hengen jäykistyneeksi ennakkoluuloihin, tutkimuksen orjankahleisiin kytketyksi, ajatuksen kuolleeksi. Tällaisissa oloissa oli tietenkin *valistus* ajan polttavin vaatimus, ja me tiedämme, kuinka hedelmällisiksi humanismin herätykset itsenäiselle tutkimukselle tulivat. Ennen pitkää huomaamme uudenaikaisen empiirisen tieteen perustuksen lasketuksi; siitä tuli uuden ajan luonteenomainen suurtyö. Ihmisen luonnonherruus kangastaa nyt luvaten aavistamattomia kultuuriantimia, tunnussana „tieto on valtaa" lentää hurmaavana halki maailman, tietäminen saa loisteen, maineen, joka viekoittelee tekemään ihmisarvon etupäässä riippuvaksi valistuksesta. Joskin 18:nnen vuosisadan, varsinaisen valistusaikakauden liioittelut tässä suhteessa jonkun verran ovat avanneet silmämme oivaltamaan sellaisen elämänarvojen arvioimisen yksipuolisuutta, niin olemme kuitenkin vielä tänäpäivänä piintyneitä siihen enemmän kuin ehkä aavistammekaan, — kuinka usea onkaan valmis leimaamaan tietojen saavuttamisen koulun melkeinpä kaikeksi kaikessa ja lähipitäin yhdenarvoisiksi asettamaan sivistyksen ja tiedon!

Huomautan vain, että esteetinen sivistystie kaikessa tässä on jätetty jotakuinkin kauas syrjään; ja vieläpä kun uudempi parannuksia vaativa pedagogiikka sitten humanismin päivien yhä äänekkäämmin ylistää havaintoa sivistyksen luonnolliseksi perustaksi, ei se oikeastaan tapahdu siksi, että tahdottaisiin tässä ottaa avuksi taiteen ihanteelliset kohottimet, vaan aivan ensi kädessä käsitteen muodostusta silmällä pitäen, älyllisen elämän auttamiseksi tarpeelliseen voimakkuuteen ja itsenäisyyteen. Näin on ilmeisesti laita vielä Pestalozzinkin, jolle varsinaiset esteetiset näkökohdat jäävät jotakuinkin vieraiksi. Tie on viitoitettu havainnoista kä-

sitteisiin, ja kaikki uudistustyö liikkuu vielä teorian tasalla, ei päästä irti intellektualismin ylivallasta, joka siten on ollut koulun varsinaisena painajaisena — voimme sanoa Rooman ajoista saakka. Myönnettäköön, että nuorison kannalta katsoen se jo on paljoa siedettävämpi muoto, joka sallii astimien olla mukana ja runsaasti ottaa käytäntöön sen omat voimanviritykset. Ja kuitenkaan pelkkä tieto ei henkeä tyydytä, ei edes se tieto, joka on itsetoimivasti hankittu — terve nuorison mieli voi tässä taaskin sopia ojennukseksi — ja sangen epäilevästi täytyy meidän kohdella muuten niin hienosti ajattelevan Rousseaun vakuutusta, että hänen Emilinsä pääsee ihmeteltävän kauas, vieläpä omin neuvoin keksii lähipitäin koko tieteen, vain hyödyn, oman joka askeleella ymmärretyn edun opastamana. Missähän on semmoinen lapsi, jossa pelkkä tiedonhalu voi johtaa niin pitkälle, ja kaikkein vähimmin tahtoisimmekaan nähdä semmoista lasta, jonka kehityksessä hyödyn arviolaskulla olisi johtava asema. Arvelen ettei meidän juuri tarvitse pelätä semmoista näkevämme, sillä juuri nuorisollehan on ominaista, että se sangen vähän innostuu hyödyn arviolaskuista, että se melkein kevytmielisesti kohtelee aineellisen hyödyn näkökantaa.

Ei, ihanteellisemman loisteen tahtoo nuoriso nähdä valetuksi esineiden yli, jotta se voisi niille ihastuksella antautua, ja silloin se antautuu mielellään epäitsekkäästi esineiden itsensä takia. Mutta loistetta täytyy olla, viehätystä, houkutusta, ei kelpaa tuo synkkä, kuiva, teoreetisesti peloittava ulkomuoto, joka niin usein on ominaista koulun opetusesineille. Tässäpä onkin tärkeä näkökanta, jolta lähtien viemme *esteetisen* sivistysperiaatteemme taisteluun tuhatvuotista koulujen intellektualismia vastaan. Sillä sen loisteen, joka on esineiden oma, niiden erikoisen viehätyksen osaa taide varmimmin tuoda esille, tosi taide, joka ei haavekuvilla eikä ulkokiillolla tartuta esineitä ja siten tee väkivaltaa totuudelle; joka ei myöskään ensi sijassa tavoittele sitä että taiteilijan huomiotapyytävä subjektiviteetti saa katseet kiintymään itseensä kuin oikullisesti räiskyvä tulitus; ei, suuri, objektiivinen taide, jolla ei ole korkeampaa kunnianhimoa kuin antaa esineiden itsensä astua selvinä näkyviin niiden omassa syvimmässä olemuksessa, niin että niiden erikoisen ominainen arvo tehoo tylsempäänkin mieleen. Sillä tiellä, jolla aivan toinen puoli kuin älyllinen oppilaan henkisestä rakenteesta tulee näkyviin, toivomme me parhaiten voivamme edistää tiedonkin harrastusta. Kun kerran taideaisti on herätetty, kun maailma näyttäytyy esteettisesti kirkastettuna, niin

että esineiden näkemiseen voi liittyä se ihanteellisen lämmön, epäitsekkään osanoton lisävaikutus, joka juuri on ominainen taiteelliselle elämänkatsomukselle, silloin on myöskin halu, alttius esineiden teoreettiseen käsittelyyn ja tutkimiseen näyttäytyvä suuremmaksi. Monessa nuoressa, niin toivomme, ovat siten toteutuvat Schillerin tunnetut sanat hänen runossaan taiteilijoille, nimittäin että me kauneuden huomenportin kautta pääsemme tiedon maahan.

Kuitenkaan ei valistuksen yksipuolinen sivistysihanne enää ollut tieteen viimeisenä sanana silloin kun Schiller esittää kauniin suunnitelmansa, joka tarkoittaa esteetisen katsantotavan läheistä yhdistämistä elämäämme, tahtoo ajatuksen ylevyyteen liittää sulouden ja siten tehostaa kouluissa niin kauan syrjäytettyä tunteen oikeutta. Tänä aikana avautuu sivistykselle uusi vakava ja valtaava päämaali, joka kyllä sekin kaipaa esteetisen elämänkatsomuksen niin sanoakseni inhimillisesti hienostavaa vaikutusta, taiteen tarjoaman viehätyksen lievennystä, jottei se ankaruudellaan ja ylenpalttisuudellaan uhkaisi koulua uudenmuotoisella luonnottomuudella. Tarkoitan, lyhyesti sanoen, *luonteenkehittämisen* ihannetta, joka tosin nykyään esiintyy luonnollisimpana asiana pedagogisessa kirjallisuudessa, — tuskin on todella olemassa mitään muuta määritelmää, jonka ympärille pedagogit olisivat taipuvaisempia yhtymään, kun on lyhyesti viitoitettava heidän korkeimman harrastuksensa päämaali, kuin määritelmä: siveellisen luonteen kehittäminen. Mutta varsinaiseen arvoonsa kohoaa kuitenkin tämä ihanne siitä suuren vallankumouksen ajanjaksosta alkaen, jolloin ihmiskunnan elämä liukuu uuteen vaiheeseen.

Suuri, mainetöistä rikas aika alkaa. Kaiken vanhan järjestyksen raunioilla avautuu kansoille laaja sosiaalinen uudestaanluomistyö, joka vaatii mitä alttiiksiantautuvimpia voimia. Vapaus on tunnussanana, tahdonvoima asetetaan kunniasijalle, sen siveellinen terästys tulee pääasiaksi. Pohjaltaan ylimysmielinen vanhempi valistus ei riitä, pelkän tietämisen sädekehä himmenee sittenkuin hienon älyn kaikki laskelmat ja rajapyykit ovat kärsineet ankaroita kolahduksia ja osoittautuneet paikkaansa pitämättömiksi, — toimettomalle nautinnolle jää yhä vähemmän tilaa. Merkki kansojen heräämiseen ja uudestisyntymiseen syvimpiä pohjakerroksia myöten on annettu, syvät rivit, siihen saakka unhoittuneina ja sorrettuina raataneet, kutsutaan osallisiksi suurista ihmiskohtaloista, osallisiksi samalla kertaa sivistyksen siunauksista. Itse sivistysihanteen täy-

tyy silloin toisenlaiseksi muuttua, se täytyy virkistyäksensä istuttaa jokapäiväisen miehen uskolliseen työnihanteeseen: työ ynnä sen edellyttämä tahdonterästys on se voima, joka on viepä ihmiskuntaa eteenpäin. Näinpä siis toiminnantarmoinen, moraalinen elämänkatsomus murtautuu esiin voittaen mieliä puolellensa laajalti ulkopuolelta filosofipiiriäkin. Se saa ankarimman muodostuksensa aikansa kenties valtavimmalta henkiseltä merkkimieheltä, Immanuel Kantilta. Pedagogiikassa saa se eritoten ilmaisunsa Pestalozzissa, joka tunnustaen siveelliselle voimalle ensi sijan yhtyy Kantin ajatustapaan ja tahtoo ottaa työn käytäntöön katsoen sitä nuorison sivistyksen, sen terveyden ja tulevaisuudenonnen luonnollisimmaksi voimakeinoksi; niinpä myöskin Fröbelissä, joka niin hellästi tutkii pienten lasten sivistys- ja työilon ehtoja. Ja 19:nnen vuosisadan suurin pedagoginen ajattelija, Herbart, uskaltaa lopuksi asettaa koko pedagogiikan kärkikohtaan, kun hän koulunkin opetukselle (joka vielä Pestalozzilla säilytti vallitsevan intellektuaalisen suuntansa) asettaa vaatimuksen, että sen läpeensä tulee olla *kasvattavaa;* sen tulee olla sitä siinä erityisessä merkityksessä, että sen tulee käyttää mielikuvia vain jonkunlaisina sieluntangentteina, mutta sen varsinaisena tarkoituksena on syvästi vaikuttaa tahtoon, koskapa ihmisen arvo on riippuvainen luonteesta. Taemmaksi Herbartia, taemmaksi Pestalozzia ja Kantia palaamme alttiisti täs kohden itse Kristukseen, jonka puhdas oppi myöskään ei anna kunniaa tiedolle eikä teolle, vaan „hyvälle tahdolle“.

Ja kuitenkin uskalsin äsken, korkean ja jyrkän etiikin pedagogista soveltamista silmälläpitäen, puhua uhkaavan luonnottomuuden suuresta vaarasta, uudesta pakosta, joka varsin helposti voipi lopulta viedä opin hedelmättömyyteen. Sitä vastaan juuri Schiller, muutoin altis Kantin oppilas, koetti taistella esteetisillä sivistyskeinoillaan. Myöskin Herbart on siksi laajakatseinen, ettei hän anna eetillisen peruspyrkimyksensä estää itseään erityisessä kirjasessa osoittamasta „maailman esteetistä esittämistä kasvatuksen päätehtäväksi“, — juuri näiden yritysten ohitse vuosisata, joka halukkaasti on omistanut luoteenkehittämisaatteen, varsin välinpitämättömänä on liukunut. Ja kuitenkin on kaikki tämä ajateltu juuri luonteenkehittämisen asiaa silmällä pitäen. Myöskin siveellisiin tehtäviin nähden on ennen kaikkea tärkeätä herättää lämpöä nuorisossa ja saada se puolelleen, ottaa käytäntöön sen altis tunne; heidän haluttomuutensa, heidän puuttuva myötätuntonsa voi muutoin tehdä kaiken tyhjäksi. Siveel-

liset aatteet ovat itse asiassa juhlallisia abstraktsioneja, ja vain filosofille voi ehkä niiden kaavamainen, opillinen esittäminen olla riittävä herättämään hänessä lämpöä. Olkoonpa että Kantista ei mikään ole niin valtavasti vaikuttavaa kuin velvollisuuden käsky, puhtaan siveyslain majesteetti, — mutta kun hän vertaa tätä tunnettaan ihanan tähtitaivaan herättämään hartauteen, niin hän itse osoittaa kaipaavansa esteetistä verhoa tunteenilmaukselle. Kuitenkin hän on valmis nuorison varalta periaatteellisesti kieltämään semmoiset aistilliset verhoamiset, jotka, sitä hän pelkää, voisivat tuoda muassaan siveellisyydelle vieraita, alhaisempia motiiveja, ottaa palvelukseensa luonnolliset viettymykset eli onnellisuuskaipuun ja siten vain vähentäisivät ankaran velvollisuuden täyttämisen ansiota. Hän vaatii ja edellyttää, että velvollisuus itse on kykenevä houkuttelemaan ja varoittamaan, siveyslaki, kaikessa alastomuudessaan teroitettuna, vaatimaan itselleen kunnioitusta huolimatta aistillisen luonnon viettymyksistä ja mielijohteista.

Katsantokanta semmoinen, niin kunniakas kuin se voikin olla perustajalleen, on kuitenkin varsin vähän pedagoginen; se on näkökanta, joka lastenkasvatuksessa veisi meidät pettymyksestä toiseen. Pelkkä kunnioitus siveyslakia kohtaan on aivan liian kylmä mielenliikutus voidakseen nuoruusvuosina pitää puoliansa aistillisuuden päälletunkevia vaikuttimia vastaan: jalostetun aistillisuuden omalta taholta on alempia mielenliikutuksia vastustettava, koskapa niitä, Spinozan viisaiden sanojen mukaan, ei perin juurin voida hävittää. Ei missään ole helpompi olla kuiva kuin siveellisyysopetuksessa — eikä missään kuitenkaan anteeksiantamattomampi; mutta itse siveellisyysopetuksen sopivaisuuden voi asettaa kysymyksenalaiseksi. En tosin tiedä, onko sellaista opetustuntia milloinkaan Kantin ohjeita ankarasti noudattaen annettu, mutta joka tapauksessa tiedän, että sekä Kantin filosofia että myöhempi positiivinen oppi on antanut aloitteen erityiselle oppikirjalajille, filosofian tai sosiologian värittämille siveyskatekismuksille, joita vuosisadan kuluessa — varsinkin Ranskassa, joka on ollut niiden luvattu maa — on ylistetty suurena edistysaskeleena tunnettua teologista laatua olevista katekismuksista. Ameriikkakin lienee tuottanut yhtä ja toista samaa lajia, — Sveitsissä sain nähdä onnistuneemman muodon, nimittäin opetukselle tueksi sopivasti valikoituja ja yhteensovitettuja runoja ja mietelmiä aatteellisista aineista. En uskalla suinkaan väittää, että moi-

silla katekismuksilla, jotka luettelevat velvollisuuksia itseä, lähimäistä ja yhteiskuntaa kohtaan j. n. e., että niillä tosisiveellisyyden hyväksi olisi saatu aikaa sanottavasti enempää kuin vanhoilla katekismuksilla, tai sanottavasti enempää kuin sillä hyväätarkoittavalla lastenkirjallisuudella, joka aikoinaan oli kukoistuksessa moraalisine, värittömään ja kuivaan toimintaan löyhästi liittyvine ajatelmineen, tyypillisine henkilökuvineen, noine kiltteine lapsineen ja pahoine lapsineen, jotka säännöllisesti ansion mukaan niittivät palkkansa, jotta paheen ja hyveen seuraukset esiintyisivät kouraantuntuvina. Kuinka iloisia olemmekaan päästyämme ainakin tuosta surkeudesta, kuinka kiitollisia suurille, tositaiteellisille sadunkertojillemme ja koulun sekä lastenkamarin maailman piirustajille, — elävästi vakuutettuina siitä, että oikea taideteos verrattoman tehokkaammin edistää tosiaatteellisuutta kuin tuo tyrkyttävä kuiva oppi, esiintyköönpä se sitten kaunokirjallisilla eleillä ja vaatimuksilla tai ilman niitä; mitä siveyskatekismuksiin tulee, osoittavat ne esteetisen muodonkin kannalta katsoen melkein välttämätöntä puutteellisuutta, vaikkapa nimilehdillä usein komeilee loistava kirjailijanimi. Iloinen, altis siveellisyys on tuskin herätettävissä määräyksillä, velvollisuuksia teroittamalla, varoituksilla, tätä me koulukasvattajat emme näy helposti voivan myöntää itsellemme, vaikka pitkien, sangen vähän suosiollisten kokemusten nuorisoon nähden olisi jo kauan sitten pitänyt avata meidän silmämme tälle seikalle.

Ei, epäämättömästi hedelmällisempi maaperä vapaasti versovalle, innostavalle siveellisyydelle on esteetinen mieliala, jonka taide eri muodoissaan herättää eloon ja joka siten yhä enemmän suuntautuu elämää kohti ja saa pysyvää virikettä sen omista olemismuodoista. Miksi? Siksi että tämä mieliala sisältää sitä, mitä Kant niin halveksi ja koulun käytäntö niin usein halveksii, se sisältää mielihalua, kohoavaa lämmintä myötätuntoa havainnon esinettä kohtaan. Siinä mielialassa aivan varmasti itsekkyyden taikakehä murtuu, antaudutaan rehellisesti ja tinkimättä. Se esine, johon taiteen käsi on koskenut, vaatii meiltä rakkauttamme, tai, jos kenties myös moitettamme, kuitenkin mielenkiintoamme, usein anteeksiantoamme, kaikissa tapauksissa inhimillistä ymmärtämystämme. Ja mitäpä muuta vaatii meiltä moraliteetti, kuin että sydämen täytyy osata laajeta omaa harrastuspiiriä ulommas hellimään sitä, mikä on vierasta, ainapa alttiuteen palvella toista ja tehdä uhrauksia? Melkein kaikki etiikkihän johtuu lopuksi siihen ajatukseen, jolle uudempi tiede käyttää ni-

mitystä altruismi vastakohdaksi egoismille. On kenties olemassa luonteita, niin omaan minäänsä piintyneitä, että he vain kaikessa koettavat etsiä omaa itseänsä, omaa etuansa eivätkä yli sen innostu mistään, tuskinpa näkevät mitään muuta; ne ovat tyystin epäesteetisiä luonteita, mutta samalla myöskin eetillisesti mahdottomia. Esteetinen mieli, jota kaikilla keinoin tahdomme selvittää, tuntee päinvastoin iloa juuri vieraan olennon vapaasta erikoisolemuksesta, pitää sitä arvossa sen itsensä vuoksi; se tähystelee alituiseen ulospäin, tavoitellen maailmassa tuhansiin muotoihin taitettua täydellisyyttä ja saa siitä elävän ilonsa. Että se itse täten laajenee ja kasvaa, siitä ei tarvitse erityisesti huomauttaa. Jollei tämä piirre — nimitän sitä rakkaudeksi, ainakin on se välttämätön alkuaste yli maailman säteilevään toimivaan rakkauteen — jollei tämä piirre ole mitä läheisimmässä sukulaisuudessa moraliteetiin, silloin tunnustan, ettei minulla ole mitään käsitystä moraliteetista. Toistan siis: esteetinen mieliala ja sieluntila on varmaan myöskin eetillisesti hedelmällinen; se saa aikaan sen, mihin tavallinen kehoitteleva ja nuhteleva siveydenopetus harvoin pystyy, sen, mikä on tärkeintä: sytyttää halun kaikkeen hyvään.

Tässä odotan kuitenkin vakavaa vastaväitettä. Jos taiteella olisi, niin sanotaan — vapaana kaikista niin sanotuista moraalisista tarkoitusperistä, sillä niistähän ei tässä ollenkaan ole kysymys — niin runsas siveellinen voima, että ihmisrakkaus ja mielihalu hyvään siitä luonnollisesti kumpuaisi esille, niin pitäisi maailman vähitellen olla täynnä noita korkeita ominaisuuksia ja varsinkin taiteilijain säteillä niitä. Onhan taide muodossa tai toisessa tullut elintarpeeksi useimmille sivistyneille; miksi siis heidän arkielämänsä niin usein tarjoaa aution näön pikkumaisuutta ja itsekkäisyyttä, kaikenlaista tympäisevää aineenpalvelusta? Eikö siis tässä jalous, joka kenties asuu taiteessa, näyttäydy lopultakin voimattomaksi elämää virvoittamaan?

Tähän vastaan: juuri kasvatuksen avulla me kehitämme ihmistä elämää varten, ja juuri siitä, että otamme taiteen sivistysvälikappaleeksi varhaisella ikäkaudella, jolloin tottumukset eivät vielä ole jäykistyneet, jolloin vaikutteet vielä ovat välittömästi valtaavia, elämänkatsomusta määrääviä, juuri siitä, että koetamme sulattaa taidevaikutteet muihin samanaikuisiin, koulunelämässä tehoisiin, koko olevaisuutta valaiseviin sivistysvälikeinoihin, juuri siitä meidän on etupäässä odotettava apua noille

täysikasvuisten elämässä muutoin niin usein huomatuille räikeille ristiriitaisuuksille, tässä tapauksessa tuolle valitettavalle taide- ja arkielämän kaksoistaloudelle.

On valitettavasti niin, että maailmannainen, joka lukuseurassaan pitää kunnianaan osoittaa todellista taituruutta tosi-inhimillisessä ja ylevämielisessä arvostelemisessa runouden henkilöitä kohtaan, ollen valmis ymmärtäväisesti täysin yhtymään runoilijaan, kuitenkin ehkä inholla ja äärettömällä kovuudella kohtelee samanlaisia olentoja, kun ne kohtaavat häntä elämässä. Hän on niin varma vainuamaan panettelun ja juonien rumuutta, niin pian kuin taide ottaa sen paljastaakseen, mutta hän tuskin tunteekaan johdonmukaisuuden puutetta tehdessään kenties seuraavassa silmänräpäyksessä itsensä syypääksi samaan virheeseen. Semmoisissa tapauksissa näyttää aivan siltä, kuin ei taiteen kohdistumisesta omaan elämään ollenkaan voisi olla kysymystä, aivan kuin ne molemmat eivät kuuluisikaan samaan tasapintaan.

Vieläpä luulen, että meidän monessa suhteessa kieroonkasvettunut sivistyksemme jo mukavuussyistä tahtoo pysyttää asiat entisellään, niin kauan kuin sitä ei ole raikastuttanut se nuoruudenvirta, joka on murtautuva esiin tulevaisuuden koulusta, jossa taidetta käsitellään täydellä todella, niin että siitä on tullut tärkeä maailmankuvastin, joka ei vain ota vastaan säteitä elävästä ympäristöstä, vaan on myöskin aiottu heijastamaan niitä takaisin ja antamaan elämälle ylevän kirkastuksen, johtamaan, innostamaan. Tarkoitan, että useimmat ihmiset katsovat ennen kaikkea mukavaksi pitää kiinni vanhoista tottumuksistaan, jota vastoin taide, suuremmilla totuuden, oikeuden, ihanteellisuuden vaatimuksillaan heitä siinä häiritsee. Ja niinpä he silloin tekevät taiteestakin tottumuksen, menettelevät siihen nähden jokseenkin samoin kuin moni sunnuntaijumalanpalveluksillaan, niin että he hetkeksi sen helmassa muuttuvat paremmiksi ja täydellisemmiksi ihmisiksi sitten taas päästääkseen pikkumaisen arki-ihmisensä täyteen juoksuun. Mutta se nuoruudenvirta, josta puhun ja josta tulevaisuuden koulu minusta näyttää antavan toiveita, se ei ole kärsivä sellaista puolinaisuutta, sille on jalo taiteellinen katsantokanta käynyt paljoa enemmän luonnoksi ja se on antava leiman koko olevaisuudelle. Yhä laajemmalle on saatava leviämään se inhimillinen lämpö ja jalous, johon me kaikki taideymmärryksessämme osoittaudumme kykeneviksi, mutta jonka me niin mielellämme suljemme tokeilla erilleen elävästä

ympäristöstämme, niin että se kaikesta huolimatta synkistyy. Tämä lämmin ja jalostunut käsitys on saatava paisumaan kauas yli varsinaisen taidekatsomuksen äyräiden, runsaasti elämää hedelmöittäväksi, valaisevaksi ja onnellisuutta tuottavaksi.

Siinäpä päämäärä koulujemme esteetiselle sivistykselle, jota korkeampaa en kykene osoittamaan. Päämääränä ei siis ole kehittää kaikkia lapsia taiteilijoiksi, eikä se myöskään tarkoita synnyttää yhä useampia hemmoteltuja esteetisiä ylimielisyyden sietämättömillä elkeillä kopeilevia herkkusuita. Mutta päämääränä ei myöskään voi yksinomaan olla taideymmärryksen viljeleminen nuorisossa tai kyvyn kehittäminen nauttimaan taiteesta niin pitkälle, että nuoret yhä edelleenkin osaisivat pitää taidetta arvossa sivistyneeseen elämään kuuluvana, sopivana ajanvietteenä, ylellisyystavarana tai virkistyksenä, elämän erämaanvaelluksen varrella silloin tällöin tervetulleena keitaana. Ei, meille näyttäytyy tätä kaukaisempi päämaali: juuri siihen, että elämä tavallisesti tuntuu erämaanvaellukselta, me tahdomme käydä käsiksi. Taide, joka saa aiheensa, innostuksensa luonnosta ja ihmiselämästä, on opettava nuoria itsenäisestikin, ilman sen välitystä, katselemaan maailmaan yhtä tuoreesti ja kirkkaasti, lämpöisellä ja hehkuvalla mielellä, katsomaan elämän ytimeen, sydämeen, läpi katoavaisuuden verhojen ja peitteiden, niin että taulu heidän ympärillään tulee suureksi ja valoisaksi; se on samalla kertaa opettava heitä keskellä elämän todellisuutta kokemaan noita elämän ihanteellisia herätyksiä, jotka niin hyvin tunnemme taidekatsomuksesta, mutta jotka kuitenkin useimmiten jäävät voimattomiksi, tuskin ymmärretyiksi sielumme liikkeiksi, ne kun niin helposti säikkyvät elämän arkipäiväisyyttä, jota emme ole oppineet katselemaan esteetiseltä näkökannalta. Tätä tarkoittaa puheeni elämän hedelmöittämisestä taiteen avulla, ja siinä mielestäni suurin palvelus, minkä taide voi tehdä ihmiskunnalle. Se on myöskin erityisesti oleva koulujen esteetisen sivistystyön silmämääränä.

Kaiken sen jälkeen, mitä juuri on sanottu elämänristiriitaisuuksista ja surkeasta kaksinaistaloudesta ja kuinka tärkeätä aatteellisen katsantokannan voimakas kohdistaminen oleviin oloihin on, voidaan helposti arvata, mikä keinoihin ja menettelyyn nähden minusta on tärkeintä. Se nimittäin, ettei turmella näitä lupaavia aikomuksia ja ettei tyystin haihduta päämäärästä eroittamalla ja eristämällä koulussakin esteetiset sivistyskeinot sekä toisistaan että koulun muista suurista sivistysvoi-

mista. Siinä on juuri koulun hyväpuoli, että ne kaikki ovat niin saapuvilla; tässä tulee uskonnon ja tieteen, järjestetyn yhteiselämän ja työn voida esteetiselle mielialalle antaa tarvittavaa objektiivista pontta, niin ettei se aiheuta vain ohimenevää liikutusta, ja tuskin ymmärrettynä haihdu olemattomiin, kun siltä puuttuu mielteiden annettava tuki sekä sovellutus elämän ilmiöihin; taiteen tässä tulee saada pätevyytensä suuressa yhteydessä kaikkiin muihin elämänarvoihin. Syrjäisiin komeroihin kätkeytyy aina luonnottomuutta ja sangen yksipuolista taideharrastusta todistaa se, että yhteys reaalisten elämänvaltojen kanssa katkeaa; senlaatuinen harrastus se tavallisesti yleissivistyksen kannalta katsoen kuluu hukkaan tai kehittää noita kaikenlaisia eriskummallisuuksia, epäterveitä kasvannaisia, vieläpä epämuodostumia, jommoisia kyllä tunnemme sekä taidetuotannosta että itse taiteilijaelämän aikakirjoista — niinpä tähän kuuluvana myöskin tuon paljon huudetun taiteen „bohême"n. Tämän ei hetkeksikään tarvitse meitä säikyttää, sillä koululla on, niin kuin sanottiin, käytettävänään mitä tehokkaimmaksi vastapainoksi maailman kokonaisuutta valaisevat keinonsa sekä pään että sydämen kehittämiseksi. Mutta luonnollista on että edelliseen nähden keskitysperiaate on tietoisesti toteutettava, eri ainoiden mitä voimakkaimmin autettava toisiansa, sallittava säteilyä alalta toiselle. Muussa tapauksessa kaikki lamautuu ja esteetinen sivistys muuttuu helpostikin eristyneeksi, elämälle hedelmättömäksi ja kenties epäterveelliseksi alueeksi nuorison sielussa.

Se vaara kyllä on tarjona, että koulu taas kerran on valmis tekemään itsensä syypääksi siihen, mikä menetelmällisessä suhteessa on ollut sen perisynti: keksitään sivistystarve ja kiiruhdetaan auliisti sitä täyttämään toimittamalla — uusi otsake opetusohjelmaan, perustamalla oppiaine, jotta sitten saataisiin sitä paremmalla omallatunnolla laskeutua lepoon mitä siihen sivistyshuoleen tulee, kun ehkä uudelle aineelle edustajaksi on onnistuttu saamaan mitä taitavin ammattimies. Mutta hän ei yksin ole jaksava eikä kenties ole halukaskaan pitämään huolta kaikista oman aineensa kosketuksista muihin aineisiin. Tällainen huolenpito on kuitenkin välttämätön, jos mieli esteetisen harrastuksen liittyä osaksi läpikuultavaan objektiiviseen elämänkuvaan. Ja niin pysähtyy kaikki, pedagogisesti katsoen, pelkkään — otsakkeeseen opetusohjelmassa, samaten kuin tavallisesti on pysähdytty hedelmättömään otsakkeeseen esim. muista aineista erillläänolevaan havainto-opetukseen nähden koulun alemmilla luokilla, tai kun logiikkaa eli ajattelemisen oppia on itsenäisenä oppi-

aineena opetettu korkeammilla luokilla, samoin vielä työnopetuksessa oppikouluissa, jonka senkin elimelliseksi liittämiseksi kokonaisuuteen aivan liian vähän on saatu aikaan. Samoinkuin havainto, samoinkuin työ tai ajatus, on esteetinen aihe paljoa enemmän omiansa koulussa muodostamaan periaatteen kuin opetusaineen, todella syvälle koskevan periaatteen, jonka vaikutus saattaa olla huomattavissa joka askeleella koululaitoksessa ja koulunelämässä ja jolle ei myöskään minkään opetushaaran tulisi olla vieras.

Minun on nyt mahdotonta mennä pitemmälle, yksityiskohtaisesti ottaa tarkastettavaksi, mikä kaikki koulussa lankeaa esteetisen näkökulman sisäpuolelle. En voi viivähtää vanhoissa opetusaineissa, laulussa, piirustuksessa, kirjallisuuden lukemisessa ja mahdollisuuksissa sekä valikoimisella että käsittelyllä saada opetukseen enemmän itse todellisuutta, välttää turhaa koulumaisuutta, korjata satoa elämää varten. Vielä vähemmin olen tilaisuudessa käsittelemään esim. historian ja luonnontieteiden opetusta osoittaakseni, kuinka esteetinen periaate ei niihinkään tuo mukanaan mitään tieteellisyyttä häiritsevää ainesta, vaan pikemmin koko joukon terveellisiä ohjeita hyvään ja luonnolliseen menetelmään. Sitävastoin en voi nimenomaan olla lausumatta ilmi iloani aatteemme vereksimmästä voitosta, tarkoitan kuvaamataiteen siirtymistä kouluihin samoin kuin sen yhä huomattavampia jälkiä itse koulurakennusten ja -paikkojen ulkonäössä. Itse tämän siirtymisen ovat tehneet mahdolliseksi muun muassa jäljentämistaidon hämmästyttävät edistysaskeleet, uudenaikainen tekniikka, jonka on onnistunut saada väritkin mukaan ja jolla kaikesta huolimatta kiitettävänä ominaisuutenaan on huokeahintaisuus. Mutta tiedämmehän sitä paitsi monen taiteilijan jo suoraan ojentaneen kätensä koulusaleja koristamaan. Jokaisesta semmoisesta taideteoksesta, joka koulussa saa paikkansa ja siellä joutuu sopusointuiseen ympäristöön, tulee äänetön, olosuhteiden mukaan voimakas jaloja sivistystarkoitusperiä palveleva opettajan liittolainen. Kuva ei vaikuta niin voimakkaasti eikä kenties siinä silmänräpäyksessä niin tenhoavasti kuin sävel, mutta se vaikuttaa pysyväisemmin, tyynesti ja kirkkaasti. Sävel häipyessään niin helposti saattaa tunnelman unhoittumaan, kuva ikäänkuin itää silmäluomen takana, kasvaa sisällepäin, ei päästä meitä niin helposti käsistään. Olemme kuulleet tuon jokseenkin töykeän lausetavan, että henki on taiteessa ikäänkuin lioitettava kauneudenkaipuun ylläpitämiseksi ja elämän pakoittamiseksi ojentautumaan sen mukaan. Jos niin saa sa-

noa, niin siihenpä soveltuu ennen kaikkea kuvaamataide, joka antaa leiman ympäristöömme ja tuotteissaan elää meidän kanssamme joka päivä, joka hetki. Se tyrkyttää niin vähän kuin mahdollista, halveksii äkkinäisiä voimakohtauksia, mutta sen aatteelliset vaikutukset yltyvät ja kasvavat huomaamatta, taukoamatta, pisara pisaralta. Niin juuri terve kasvaminen tapahtuu: huomaamatta, taukoamatta.

Kuinka kauan onkaan ihmiskunta odottanut sitä uutta kehityskautta pedagogiikassa, jonka luonteenomaisena tunnusmerkkinä on esteettisten sivistyskeinojen valtaan pääsy. 19:s vuosisata on vienyt kouluaatteen aavistamattomiin voittoihin, levittänyt valistusta syvemmälle kuin koskaan, se on kokonaan vajonnut laumakultuurin suuriin kaavamaisiin muotoihin, jolloin on pysytty kylminä taiteen yksilölliselle viehätykselle. Vielä Herbert Spencer — mainitsen hänet, koska hänen kirjallaan kasvatuksesta viimeksi kuluneella vuosisadan puoliskolla on ollut suurin kirjakauppamenestys ja se sen vuoksi saa käydä huomattavasta ajanmerkistä — Herbert Spencer mainitsee luokitellessaan inhimilliset toiminnat ja harrastukset viiteen luokkaan, niiden välttämättömän tärkeyden ja merkityksen mukaan, taiteen harrastukset viimeisessä sijassa. Hän ei tahdo kieltää sen viehätystä ja aatteellista arvoa, mutta antaa sille kuitenkin arvon vain suotavana lisänä sivistysjärjestelmän koristuksena, sitten kuin kaikki muu tärkeämpi on jo ennätetty suorittaa. Ja kauemmas kuin siihen, mikä on kaikkein tärkeintä, kauemmas fyysillistä itsensäsäilyttämistä, kauemmas työtä aineellisen toimeentulon eteen ei, niin hän arvelee, ainakaan suuri enemmistö ennätä. Mutta täten lähipitäin tuomitaan ennakolta tämän enemmistön elämä ilottomuuteen, tai ainakin jokseenkin turruttavaan tapaan. Eikä sitä sanottavasti kauemmas saatakkaan pelkkä laumakultuuri. Se voi kohottaa ihmiskunnan määrättyyn kohtaan, sekä industrialismiin että natsionalismiin, mutta se ei voi lopullisesti tyydyttää yksilön ihmisarvon ja ihmisonnen vaatimuksia. Ja niin on käynytkin. Kultuuri ja todellinen onnellisuus — suurin piirtein katsottuina — eivät 19:nnen vuosisadan aikana lähimainkaan ole vastanneet toisiansa.

Nyt on individualistinen kausi tulossa, sillä on jo kauan ollut kirjalliset edeltäjänsä, ja se on huomattavissa itse sosialistisessa ohjelmassakin, jossa taajain rivien ääni tahtoo päästä kuuluviin. Tätäkin ohjelmaa elähdyttää tyytymättömyys suuriin hyvää tarkoittaviin virkavaltaisen lainsäädännön kaavoihin ja sen syvimpänä tarkoitusperänä on — vähä-

osaisimmankin personallinen onnellisuus. Tässä on taiteen oltava mukana niine aatteellisine iloineen, jotka meille jo ovat tuttuja ja joiden ansioksi m. m. voidaan lukea se, etteivät ne ollenkaan ole kalliita riemuja. Ne vaativat kumminkin, että mielen on oltava harjoitettu, eikä tästedes käy päinsä edes kansakoulusivistyksessäkään lykätä luotaan esteetistä sivistystä sillä puolustuksella, että aika siinä on niukka ja että on paljon tärkeämpää huolehdittavana.

Ihmisonni, kuinka omituiseen suhteeseen ovatkaan pedagogit asettuneet sen aatteeseen, tottuneina kohdistamaan kaiken — niin juhlallisesti — ihmisarvoon. Varsinkin lapsen onni on arveltu voitavan uhrata, jos metodi sitä on vaatinut ja jos siten on luultu varmimmin raivattavan tietä lapsen niin sanotulle tulevaisuuden onnelle. Lapsuusiän omaa, välitöntä vaatimusta saada osakseen onnellisuutta, täyttyä elämänarvon tunnosta ja elää omaa erikoista elämäänsä, on niin tuiki vähän oivallettu; onhan pikemmin tätä ikäkautta katsottu suorastaan epätäydellisyyksien ajaksi, kauttakulkutilaksi, joka on mitä pikemmin voitettava valmistaakseen tilaa kypsyneen iän ihanuudelle; on silloin usein unohdettu, etteivät lähimainkaan kaikki lapset saavuta tuon iän ihanuutta ja ettei niin pitäisi menetellä, että lapsen kuollessa meidän täytyisi valittaa muutakin kuin sen kuolemaa, valittaa myöskin sen elämää, jolta oli riistetty kaikki ilot. — Nyt siis tahdotaan lapsille antaa se, minkä me täysikasvuiset olemme oppineet tuntemaan ylevien ilojen runsaaksi lähteeksi ja jota ilman inhimillinen olemassaolo näyttäisi varsin osattomalta: nyt tahdotaan heille lahjoittaa taide ja sen onnelliseksi tekevä elämänhavainto. Ei mikään voi toivorikkaammin todistaa aikain edistymistä, ajatustavan muuttumista. Nyt ei pidetä huolta vain suurista avonaisista päivänpuoleisista akkunoista niissä rakennuksissa, joissa lapsia valmistetaan elämän varalle, nyt tahdotaan alttiisti pitää huolta koulusalien sisäisestä päivänpaisteesta.

Päivänsäde tanssii ja hymyilee — se ei estä sitä olemasta jumalallisen voiman vertauskuvana. Meillä on pedagogiikassa yllin kyllin ollut jykevää, painostavaa vakavuutta, — tervehtikäämme sentähden uutta ajanmerkkiä, sitä mikä on kohottavan kevyttä, lämmittävän iloista. Me tunnemme sen jo, se on taiteen ennemerkki, mutta se on samalla nuoruuden. Niin — uskon että se on itse jumaluudenkin!

Constantin Meunier.

Lyhyt luonteenkuvaus.

Kirjoitti

HJALMAR ÖHMAN.

Kaikista niistä etevistä taiteilijainnimistä, jotka olemme saaneet tänä vuonna merkitä kuolleiden joukkoon, on yksi, belgialaisen Constantin Meunier'in, josta aikamme saattaa olla erityisesti ylpeä voidessaan jättää sen perinnöksi tuleville sukupolville. Meunier'in taide ei ole mitään tyhjää muototaidetta, se ei hyväile aistia eikä houkuttele tunteita lyyrilliseen leikkiin. Se on syvää ja voimakasta ja valtaa koko olemuksemme tosi inhimillisellä myötätunnollaan, joka on kaiken suuren taiteen tunnusmerkki. Aatteellisesti se seisoo samalla pohjalla kuin nykyaikainen sosiaalinen liike. Se on kaivosten onkaloista kohoava tuskanhuuto, salamana leimahtava vastalause ruumiillisentyöntekijäin orjuutta vastaan. Mikäli jälkimaailma on pitävä alkavaa työväen vapauttamista meidän aikamme suurena historiallisena tapahtumana, sikäli Meunier'in taidekin on tietymättömässä tulevaisuudessa muodollisen arvonsa lisäksi saavuttava korkeata aatteellista merkitystä.

Mutta Meunier'in taide ei olisi niin suurta taidetta kuin se on, ellei se kärsimyksen ja kieltäytymisen paatos, jota se tahtoo ilmaista, värisisi joka viivassa, jokaisessa pronssin uurroksessa. Meunier'in muoto on yksinkertaista ja täynnä vakavuutta. Hän halveksii kaikkia muita keinoja paitsi niitä, jotka ankarimmassa merkityksessä kuuluvat hänen taidelajiinsa. Tämä ilmaisukeinojen rehellisyys, itsensärajoittaminen ja syventyminen omaan erikoiseen aatemaailmaansa aikaansai, etteivät hänen aikalaisensa häntä kaualleen ymmärtäneet tahi sitten väärinkäsittivät.

Meunier'in taidetta on sanottu yksipuoliseksi. Se on yksipuolista samalla tavoin kuin Phidiaan jumalankuvat, Raphaelin madonnat, Michelangelon titanit, Rembrandtin juutalaiset ja Rubensin pyylevät naiset. Oikeastaan on vain yksi aihe, jota Meunier esittää: työmies. Tätä aihetta hän vaihtelee vain jonkun verran, se on kaivostyömies, telakkatyömies

C. MEUNIER

PUUNHAKKAAJA

KUULUU ANTELL'IN KOKOELMIIN.

lasinpuhaltaja tai joku muu noita nykyajan orjia, jotka kansoittavat teollisuuspajamme. Hän on luonut nykyajan työväen elämästä itselleen oman oppinsa, omat jumaltarunsa. Samoinkuin Dante Divina Commediassaan ruumiillistuttaa keskiaikaisen papiston kirkollisen uskonmaailman ja Shakespeare romantisissa draamoissaan antaa germanisten kansojen noita- ja peikkouskolle taiteellisen muodon, samoin on Meunier tunkeutunut alas nykyaikaisen elämän infernoon (helvettiin) ja loihtii meille sieltä kuvia, jotka ovat täynnä tragillista suuruutta.

Eräs Meunier'in tyypillinen aihe, „Le pays noir", kuvaa semmoista manalan maisemaa. Kivihiilen nokea ja tuhkaa ja siellä täällä lätäkkö, jonka vesi välähtelee mustana myrkyllisenä, raitiotien kiskoja ja vaunuja, joita näkymättömät voimat vetävät kalisevista ketjuista, tehtaita ja savupiippuja, jotka tupruttavat mustaa ja tukehduttavaa savua ja kaiken tämän yläpuolella musta ja punainen taivas, ilmakehä täynnä tulta ja savua. Ellei tiedettäisi sen olevan Meunier'in kotiseudun, Belgian kivihiilikaivosalueen, niin luulisi edessänsä olevan jonkun fantasiamaan, joka on yhtä kaukana ihanasta, viheriöivästä maastamme kuin Danten helvetti. Tämän pienen maalauksen nähdessään tulee kysyneeksi itseltään, onko tämä van Eyck veljesten, Memlingin ja Rubensin isänmaa, tuo satumaa, vihannoivine kukkuloineen, siintävine lehtoineen, lempeine lahdelmineen ja kukoistavine kaupunkeineen, onnellisine huvikävelijöineen, onko se tuo paratiisimainen Flandern, jonka Memling on niin mestarillisesti maalannut.

Itse asiassa on Meunier suuruudentaipumuksineen yksinäinen jälkivesa vanhojen flamilaisten mestarien ajoilta. Sama kansanhenki, joka noille aurinkoisille seuduille, missä lihavat karjat muinoin kävivät laitumella, pystytti korkeat savupiiput, sama henki se on Rubensin jälkeen synnyttänyt Meunier'in.

Suurempaa vastakohtaa kuin näiden kahden miehen välillä ilmenevä on vaikea kuvitellakkin. Rubens on grand seigneur, renessansiritari loistavien valtiollisten lähetystöjen ajalta, ajalta, jolloin kevytmielisyys ja irstaisuus vielä riemuitsi nuoruudenvoimastaan, tunnustettuna, ihailtuna ja kunnioitettuna; Meunier taas on köyhä taiteilija, joka saapi taistella ahdasmielistä ja lyhytnäköistä mielipidettä vastaan ja elää sen yhteiskunnallisen kurjuuden painon alla, jota hän on niin mukaansa tempaavasti kuvaillut, hän on erakko, kiihkoilija ja sosialisti. Edessämme on Aleksanteri ja Diogenes, Herodes ja Johannes kastaja.

Samoinkuin elämässä, ilmenee vastakohtaisuus heidän taiteessaankin. Rubens on aistihurmauksen, leikkivän huvin ja hypähtelevän juhlailon apostoli, hänelläkin on oma kauneusmaailmansa, maailma rakkaudenjumalineen, fauneineen ja nymfeineen, ja oma ihmistyyppinsä, joka kuohuu aistillista huumaa. Asettakaa sen rinnalle Meunier'in tyyppi, tuo väsynyt, veltto, lopen kidutettu työmies, joka välistä ammottaa työn rasittamana, milloin on jäykistynyt lohduttomaan tylsyydentilaan.

Brysselin museossa on Meunier'iltä muuan pronssiryhmä, joka esittää työläisnaista kuolleen miehensä ruumiin ääressä. Hän on kumartuneena kömpelössä asemassa, kädet riippuen veltosti pitkin kupeita. Hän muistuttaa „maan Niobea, jonka on pronssiin jäykistänyt" tapaturman synnyttämä äkillinen kauhu. Tätä kuvaa katsellessa ymmärtää, että sen tekijä on saanut tuntea sitä elämän ruoskaa, joka kasvattaa ihmisen suureksi. Ehdottomasti tulee ajatelleeksi Rodinia ja Sindingiä, jotka molemmat omalla alallaan ovat kieltämättä yhtä suuria taiteilijoita. Mutta millainen lajin ero sitten!

— En voi jättää tässä lyhyessä piirrelmässä mainitsematta vielä erästä Meunierin teosta. Se on hänen kuuluisin pronssiveistoksensa, „vanha kaivoshevonen". Verrattakoon siihen Rubensilla esim. sitä jaloa ratsua, jolla Perseus karahuttaa pelastamaan Andromedaansa. Virma eläin kuorskuu tulta, kupeet kiiltävät, harja häilyy ja se kyömistelee kaarevaa kaulaansa, niin että rakkaudenjumalat töin tuskin jaksavat sitä pidellä. Meunier'in kurjalla työjuhdalla on kupeet kuopilla ja kylkiluut kongottavat näkyvissä; näkyy piiskan jäljet ja huonon ruokinnan merkit. Se seisoo väärillä säärillään, jotka ovat polvien kohdalta koukussa ja täynnä paisuneita patteja. Se torkkuu, sillä se kuuluu sen olemukseen. Mataloissa kaivosonkaloissa, missä sen selkä on hankautunut holvinsärmiä vastaan, on näet alituinen yö. Kupeet ovat arat ja lanteet veltot, laiha niska on länkien lyöttämä, pää nuokkuu kallellaan, korvat, leuat ja silmäluomet ovat samaten riipuksissa ja poskiluille tihkuu silmästä kyynel. Se ilmaisee tämän hevoskaakin avutonta surua, kärsimystä ja resignatsionia. Paremmin kuin kaikki esitelmät ja puheet tulkitsee tämä pieni pronssiteos luomakunnan traagillisuutta kaikessa laajuudessaan.

Tuossa synkässä kaivostyömiesten elämässä on, semmoisena kuin sitä Meunier esittää, jotakin mikä viepi ajatuksen muistelemaan muinaisten kristittyjen elämää katakombeissa. Heidän maanalaisissa asunnoissaan

ennustivat marttyyrit profetallisessa uskonhuumauksessaan aikaa, jolloin Kristuksen vainottua oppia on saarnattava yli koko maanpiirin. Meistä tuntuu ikäänkuin tahtoisivat Meunier'in työmiehet kiihtyneessä kärsimyksessään tai avuttomassa epätoivossaan huutaa kuilujensa ja komeroittensa syvyydestä, että kerran on koittava aika, jolloin plutokratian ja kansaa sortavan herruuden rauniot törröttävät kohti taivasta, niinkuin nykyisin törröttävät suitsevat savupiiput ja autiot muurit Meunier'in mustassa maassa.

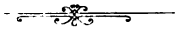

Tie hautausmaalle.

Kirjoittanut

THOMAS MANN.

Suomennos Valvojaa varten.

Tie hautausmaalle kulki yhä viertotien sivua, yhä pitkin sen vartta, kunnes se saavutti päämääränsä, nimittäin hautausmaan. Sen toisella puolella oli alussa ihmisasuntoja, esikaupungin uutisrakennuksia, joista toiset vielä olivat työn alla; ja sitten tuli vainioita. Viertotie, jonka reunuksena oli puita, kuhmuraisia, vakavaan ikään ehtineitä pyökkejä, oli puoliksi kivitettyä, puoliksi ei. Mutta tie hautausmaalle oli kevyesti soralla peitetty, mikä antoi sille mieluisan jalkapolun luonteen. Kapea, kuiva oja, täynnä ruohoa ja niittykukkia, kulki molempien välitse.

Oli kevät, milteipä jo kesä. Maailma hymyili. Luojan sinitaivas oli kirjavanaan pieniä pyöreitä pilven pampuloita, täyteen täplitelty lumivalkeilla nokkareilla, jotka tekivät leikillisen vaikutuksen. Linnut visertelivät pyökkien lehvillä ja yli vainioiden liehahteli lempeä tuuli.

Viertotietä pitkin kihnuttivat ajorattaat tullen lähikylästä kaupunkiin päin, toinen pyörä kivitetyllä, toinen kivittämättömällä puolella tietä. Ajomies oli heittänyt jalkansa roikkumaan kahden puolen aisapuuta ja vihelsi niin epäpuhtaasti kuin ikinä saattaa. Mutta taimpana rattailla istui pieni keltainen koira, selin ajomieheen ja katseli terävän kuononsa yli sanomattoman totisella ja keskittyneellä ilmeellä jo tultua tietä. Se

oli verraton koira, se, kullanveroinen, syvää hilpeyttä herättävä; mutta kaikeksi ikäväksi se ei kuulu asiaan, jonka vuoksi meidän täytyy siitä erota. — Joukko sotamiehiä kulki ohi. He tulivat lähellä olevasta kasarmista, marssivat hikeä huokuen ja lauloivat. Toiset rattaat kihnuttivat kaupungista tullen lähikylään päin, mutta niillä ei istunut koiraa, jonka vuoksi nämä ajoneuvot ovat aivan vailla mielenkiintoa. Kaksi käsityöläissälliä tuli tietä myöten, toinen kyttyräselkäinen, toinen kokojaan jättiläinen. He astuivat avojaloin, koska he näet kantoivat saappaansa selässään, huusivat nukkuvalle ajomiehelle hyvätuulisen sanan korvaan ja menivät menojaan. Kohtuullinen kulkuliike, joka sujui ilman selkkauksia ja välikohtauksia.

Hautausmaan tietä kulki vain yksi ainoa mies; hän astui hitaasti, pää kumarassa, mustaan keppiin nojaten. Tämän miehen nimi oli Piepsam, Lobgott Piepsam eikä mikään muu. Mainitsemme vartavasten hänen nimensä, koska hän seuraavassa käyttäytyi mitä eriskummaisimmin.

Hän oli puettu mustiin, sillä hän oli matkalla rakkaittensa hautoja katsomaan. Hänellä oli korkea, liekkoseinäinen silinterihattu, vanhuuttaan kiiltävä kävelytakki, housut, jotka olivat sekä liian ahtaat että myös liian lyhyet, ja mustat, ylt'yleensä kuluneet kiiltohansikkaat. Hänen kaulansa, pitkä, hoikka kaula, josta suuri kurkkusolmu pullotti, kohosi jo hetuloituvasta poimukauluksesta, olipa se jo reunoilta vähän siipisato tuo poimukaulus. Mutta kun mies nosti päätään kuten hän joskus teki, nähdäkseen, kaukanako hän vielä oli hautausmaasta, niin tuli näkyviin jotain, harvinainen naama, todellakin naama, jota ei niin pian unohtanut mielestään.

Se oli sileäksi ajeltu ja kalpea. Mutta kuopalle painuneitten poskien välistä kohosi pahkamaisesti paksuneva nenä, joka hohti pohjattoman, luonnottoman punertavana ja josta paisuili ylenpalttinen paljous pieniä kasvannaisia, sairaalloisia kasvannaisia, mitkä antoivat sille säännöttömän, satumaisen näön. Tässä nenässä, jonka syvä hehku jyrkästi pisti silmään kasvojen miedosta kalpeudesta, oli jotain epätodellista, villinkoreaa, se oli ikäänkuin tilapäisesti pantu, kuin laskiaisnenä, kuin melankolinen sukkeluus. Mutta ei siitä mitään . . . Suunsa, leveän, riippuvapielisen suun, mies piti tiukasti suljettuna, ja ylös silmätessään hän veti mustat, valkoisten karvojen päistäröimät kulmansa korkealle hatun-

lierin alle, että oikein saattoi nähdä, miten tulehtuneet ja surkean renkaan ympäröimät hänen silmänsä olivat.

Lobgott Piepsamin hahmo ei ollut ilahduttava, se soveltui huonosti tähän armaaseen aamupäivään, ja rakkaittensa haudoilla kävijällekin se oli liian murheellinen. Mutta jos näki hänen sisäiseen olentoonsa, niin täytyi myöntää, että siihen oli olemassa riittävät syyt. Hän oli hieman alakuloinen, ikäänkuin?... on vaikea saada se niin iloisille ihmisille kuin teille tajuttavaksi... hieman onneton, eikö totta? hiukan pahoin kohdeltu. Ah, puhuakseni puhtaan toden, ei ainoastaan hieman, vaan suuressa määrin, hänen oli liioittelematta huonosti laita.

Ensiksikin hän joi. No niin, siitä tulee vielä puhe. Toisekseen hän oli leski, yksinäinen ja koko maailman hylkäämä; ei ollut maan päällä sielua, joka häntä rakasti. Hänen vaimonsa, omaa sukua Lebzelt, oli temmattu häneltä lahjoittaessaan hänelle noin puoli vuotta sitten lapsen; se oli kolmas lapsi ja oli kuollut syntyessään. Molemmat muutkin lapset olivat kuolleet; toinen kurkkumätään, toinen ei erittäin mihinkään, ehkäpä yleiseen riittämättömyyteen. Eikä siinä kyllin, kohta sen jälkeen hän oli menettänyt ansiopaikkansa, hänet oli häpeällisesti potkittu pois virasta ja leivästä, ja tämä oli yhteydessä sen intohimon kanssa, joka oli väkevämpi kuin Piepsam.

Hän oli ennen vanhaan jossakin määrin kyennyt tekemään sille tenää, vaikkakin hän aika ajoin oli ollut yli määräin sen orjana. Mutta kun surma oli riistänyt häneltä vaimon ja lapset, kun hän ilman tukea ja turvaa, kaiken hoivauksen kadottaneena, seisoi ypö-yksin maailmassa, niin pääsi pahe hänestä voitolle ja oli askel askeleelta kukistanut hänen sielullisen vastarintansa. Hän oli palvellut erään vakuutusyhtiön toimessa, jonkinmoisena ylempänä kopistina yhdeksänkymmenen markan palkalla kuussa. Mutta vastuuttomassa tilassa ollessaan hän oli tehnyt törkeitä virheitä, ja uudistettujen varoitusten jälkeen hänet oli vihdoin parantumattomasti epäluotettavana eroitettu toimestaan.

On selvää että tästä ei ollut seurauksena Piepsamin siveellinen kohoaminen, vaan että hän nyt pikemmin oli jäänyt kokonaan vaipumaan rappioonsa. Teidän tulee näet tietää, että onnettomuus tappaa ihmisen arvon — on aina hyvä tietää jotain näistä asioista. Eriskummainen ja kammottava on sen jutun laita Ei auta lainkaan, että ihminen vakuuttaa itselleen viattomuuttaan: useimmissa tapauksissa hän rupee halveksi-

maan itseänsä onnettomuutensa takia. Mutta itsensä-halveksiminen ja pahe ovat mitä kauhistuttavimmassa vuorovaikutuksessa keskenään, ne antavat virikettä toinen toiselleen, tukevat toinen toistaan, niin että hirmuksi käy. Siten oli Piepsaminkin laita. Hän joi, siksi ettei hän kunnioittanut itseään, ja hän kunnioitti itseään yhä vähemmän, siksi että kaikkien hyvien aikeiden häpeääntulo jäyti hänen itseluottamustaan. Kotona hänen vaatekaapissaan tapasi olla pullo, joka sisälsi myrkynkeltaista nestettä, turmiollista nestettä, varovaisuuden vuoksi emme mainitse sen nimeä. Tämän kaapin edessä oli Gottlob Piepsam kirjaimellisesti ollut polvillaan ja purrut kielensä verille; ja kuitenkin hän oli lopulta langennut... Emme kerro teille mielellämme tällaisia asioita; mutta ne ovat ainakin opettavaisia. — Nyt hän astui hautausmaalle vievää tietä ja töksäytteli mustaa keppiään eteensä tiehen. Lempeä tuuli leikki myöskin hänen nenänsä ympärillä, mutta hän ei sitä tuntenut. Kulmakarvat korkealle vedettyinä hän tuijotti ontelosti ja synkästi maailmaan, viheliäinen ja mennyt mies. — Yht'äkkiä hän kuuli takaansa ritinää ja teroitti korvansa: hiljainen ritinä läheni etäisyydestä suurella nopeudella. Hän kääntyi ja pysähtyi katsomaan... Se oli polkupyörä, jonka ilmarenkaat ritisivät tien ohuella somerikolla, ja joka tuli täyttä lentoa, mutta sitten hiljensi vauhtiaan, kun Piepsam seisoi keskellä tietä.

Nuori mies istui satulassa, nuorukainen, huoleton matkailija. Oh, Herra nähköön, hänellä ei ollut ensinkään vaatimusta tulla luetuksi tämän maailman suurten ja ylhäisten joukkoon! Hän istui laadultaan keskinkertaisen koneen selässä, samantekevä mistä tehtaasta se oli, noin parisataa maksava pyörä, onnenkaupalla ostettu. Ja sitä hän hoputti kappaleen matkaa maalle päin, reippaasti pois kaupungista, ulos Luojan vapaaseen luontoon, niin että polkimet välähtelivät, hurraa! Hänellä oli kirjava paita ja harmaa lyhyt takki sen päällä, urheilusäärykset ja reippain pikku lakki minkä koskaan näkee — nokkela päähänpisto lakikseen, ruskeahkoista tilkuista tehty, nappi päälaella. Sen alta taas pisti esiin pörröinen paksu tupsu valkoista tukkaa, joka törrötti otsalta pystyssä. Hänen silmänsä olivat salamansiniset. Hän saapui paikalle kuin elämä ja heläytti kelloa; mutta Piepsam ei väistynyt hiuskarvan vertaa tieltä. Hän seisoi ja katseli elämää liikkumattomin kasvoin.

Se vilkasi häneen vihaisesti ja ajoi hitaasti hänen ohitsensa, jonka jälkeen Piepsamkin alkoi astua edelleen. Mutta kun se oli päässyt hä-

nen edelleen, sanoi hän harvaverkkaan ja pannen raskaan painon sanoilleen:

„Numero yhdeksäntuhatta seitsemänsataa seitsemän.“ Sitten hän nipisti huulensa yhteen ja tuijotti kiinteästi eteensä maahan, tuntien samalla elämän katselevan häntä ällistyneenä.

Se oli kääntynyt katsomaan taakseen, tarttunut toisella kädellään satulaan takapuolelta ja ajoi hyvin hitaasti.

„Mitä?“ kysäisi se . . .

„Numero yhdeksäntuhatta seitsemänsataa seitsemän“, toisti Piepsam. „Ei mitään. Kyllä minä teille näytän.“

„Näytätte minulle?“ kysyi elämä ja kääntyi vielä enemmän taaksepäin ja polki vielä hitaammin, niin että sillä oli täysi työ käännellessä ohjaustankoa sinne tänne tasapainossa pysyäkseen . . .

„Se on tietty“, vastasi Piepsam noin viiden, kuuden askeleen päässä hänestä.

„Minkä tähden?“ kysyi elämä ja hyppäsi maahan. Jäi seisomaan ja näytti hyvin odottavalta.

„Kyllä te sen itsekin hyvin tiedätte.“

„Mistä minä sen tietäisin?“

„Teidän täytyy se tietää.“

„Mutta minä *en* sitä tiedä“, sanoi elämä, „eikä minua vähääkään huvita sitä tietää!“ Samassa se varustautui taas nousemaan pyöränsä selkään. Se ei ollut koskaan mennyt nurin niskoin.

„Kyllä minä näytän teille, kun ette pysy tuolla viertotiellä, vaan tulette tälle tielle, joka viepi hautausmaahan“, sanoi Piepsam.

„Mutta, hyvä herra“, sanoi elämä hymyillen kärsimättömästi ja suutuksissaan, pyörähti ympäri ja jäi seisomaan . . . „Näettehän te tässä polkupyörän jälkiä pitkin tietä . . . Kaikkihan tästä ajavat . . .“

„Se on minulle *ihan* yhdentekevää“, tiuskasi Piepsam, „kyllä minä näytän teille.“

„No, tehkää sitten niinkuin teitä huvittaa!“ ärähti elämä ja nousi pyöränsä selkään. Nousi todella, eikä nolostunut, vaikk'ei nouseminen ensin onnistunutkaan; potkasi yhden ainoan kerran jalallaan maasta, istui vakavasti satulassaan ja ponnisti konettaan, saadakseen taas niin hyvän vauhdin, kuin hänen temperamenttinsa vaati.

„Jos te nyt ajatte vielä etemmäksi tätä tietä, tätä hautausmaahan

vievää tietä, niin minä näytän teille ihan varmaan", sanoi Piepsam kimeämmällä ja vapisevalla äänellä. Mutta elämä ei siitä vähääkään välittänyt; polki vain yhä kiinteämmin edelleen.

Jos olisitte nähneet Lobgott Piepsamin kasvot sillä hetkellä, niin olisitte hirveästi pelästyneet. Hän nipisti huulensa niin lujasti yhteen, että hänen poskensa ja hohtava nenänsäkin siirtyivät kokonaan sijoiltaan ja luonnottoman korkealle kohonneiden kulmakarvojen alta tuijottivat hänen silmänsä mielettömällä ilmeellä pakenevaan polkupyörään. Yht'äkkiä hän puhaltautui eteenpäin. Hän ryntäsi juoksujalassa sen lyhyen matkan, joka oli hänen ja koneen väliä, ja tarttui satulataskuun; hän tarrasi siihen lujasti molemmin käsin, riippui siinä puustavillisesti kiinni ja, yhä nipistäen huuliansa epäihmisellisen tiukasti yhteen, äänetönnä ja silmät villisti palaen, rutisti tarmonsa takaa tuota rimpuilevaa ja vaappuvaa polkupyörää. Jos joku olisi hänet nähnyt, olisi hän joutunut kahdelle päälle siitä, oliko Piepsamin ilkeä aikomus estää nuorukainen ajamasta edelleen, vai yllyttikö hänet tähän tekoon toivo päästä hinattavaksi, hypähtää taakse tarakaksi ja lähteä mukaan, myöskin vähän ajelemaan ulos Luojan vapaaseen luontoon, niin että polkimet välähtelivät, hurraa! . . . Polkupyörä ei voinut kauan vastustaa niin armotonta kuormaa; se seisahtui, kallistui ja kaatui.

Mutta silloin elämä sydämystyi. Se oli pudonnut seisomaan toisen jalkansa varaan, irroitti oikean kätensä ja antoi herra Piepsamille semmoisen jysäyksen rintaan, että hän hoiperteli useita askeleita taapäin. Sitten se sanoi uhkaavaksi paisuvalla äänellä:

„Te olette päissänne, mies! Jos te, mokomakin tienvartia, vielä kerran yritätte pidättää minua, niin lyön teidät murskaksi, tietäkää se! Minä lyön teiltä kintut poikki! Pankaa se mieleenne!" Ja sitten se käänsi herra Piepsamille selkänsä, painoi suuttuneena lakin lujemmin päähänsä ja kapsahti satulaan. Ei hän ollut koskaan mennyt nurin niskoin. Ja nouseminen luonnistui hänelle yhtä hyvin kuin äskenkin. Hän potkaisi taaskin vain yhden kerran maasta, istui vakavasti satulassa ja sai koneen heti valtoihinsa. Piepsam näki hänen selkänsä loittonevan yhä nopeammin ja nopeammin.

Hän jäi seisomaan paikoilleen, huohotti ja tuijotti elämän perään . . . Se ei kaatunutkaan, sille ei tapahtunut mitään onnettomuutta, ei ilmarengas poksahtanut rikki, ei yhtään kiveä ollut sen tiellä; lepattaen se

karautti matkoihinsa. Silloin alkoi Piepsam huutaa ja haukkua — sitä olisi saattanut sanoa mylvinnäksi, se ei ollut enää ihmisen ääntä.

„Te ette aja etemmäksi!“ huusi hän. „Ette pääse! Ajelkaa siellä muualla älkääkä hautausmaan tietä, kuuletteko mitä sanon?! . . . Kyllä te astutte alas, astutte tuossa tuokiossa! Oh! oh! minä näytän teille! minä vedän teidät oikeuteen! Ah, Herra Jumala, jos sinä kaatuisit, jos sinä todella kaatutsit kumoon, niin minä polkisin sinut, sinä kelvoton konna, polkisin saappaani kannalla sinun kasvosi, sinä kirottu nulikka...“

Ei koskaan oltu mokomaa nähty! Haukkumisia syytävä mies matkalla hautausmaalle, mies, joka mylvii pää turvoksissa, mies, joka sadatellessaan tanssii ja leiskuu, huitoo käsin ja jaloin ympärilleen eikä ymmärrä lakata! Polkupyörää ei ollut enää näkyvissäkään, mutta Piepsam pauhasi yhä samalla paikalla.

„Ottakaa kiinni! Ottakaa kiinni! Se ajaa hautausmaan tietä! Temmatkaa alas se kirottu tollo! Ah . . . ah . . . jos minä saisin sinut kynsiini, niin minä nylkisin sinut, sinä tyhmä koira, sinä mieletön tuulihattu, hölmö-Heikki, pöllöpää narri . . . Te astutte alas! Te astutte heti alas! Eikö sitä pirua kukaan paiskaa maantien tuhkaan?! . . . Huviajelulla, muka? Matkalla hautausmaalle, mitä?! Konna! Röyhkeä roisto! Kirottu apina! Salamansiniset silmät, eikö totta? Ja mitä muuta sitten? Piru repiköön sinut palasiksi, sinä pöllöpää, pöllöpää, pöllöpää narri!! . . .“

Piepsam siirtyi nyt puhetapoihin, joita ei sovi kertoa, hän puuskui vihaa ja syyti karkealla äänellä suustaan mitä inhottavimpia haukkumasanoja, samalla kun hänen ruumiinsa raivo yhä yltyi. Pari lasta kori kädessä ja rottakoira mukanaan tuli viertotieltä päin; he kapusivat ojan yli, asettuivat huutavan miehen ympärille ja katselivat uteliaasti hänen vääristyneitä kasvojansa. Muutamat miehet, jotka olivat työssä uutisrakennusten takana tai olivat juuri aloittaneet päivällislomansa, huomasivat sen myöskin, ja miehet sekä savenkantaja-naiset tulivat tietä myöten tämän ryhmän luokse. Mutta Piepsam raivosi raivoamistaan, hän yhä vain ärtyi. Hän heristi sokeasti ja mielettömänä nyrkkejänsä kohti taivasta ja joka suunnalle, sätkytteli jalkojansa, vierittelihen ympäri maassa, koukisti polvensa ja kimmahti taas äärettömällä ponnistuksella pystyyn, alkaakseen huutaa täyttä kurkkua. Hän ei tauonnut hetkeksikään haukkumasta, töin-tuskin oli hänellä aikaa hengittää, ja ihan oli ihmeteltä-

vää, mistä hänelle kaikki nuo sanat suuhun tulivat. Hänen kasvonsa olivat kauheasti pöhöttyneet, hänen silinterihattunsa oli valahtanut niskaan, ja hänen kiinni vyötetty paidaneduksensa pisti liivien alta esiin. Sillä välin hän oli ehtinyt ylimalkaisuuksiin ja lateli juttuja, joilla ei ollut vähintäkään tekemistä asian kanssa. Ne olivat vihjauksia hänen rikolliseen elämäänsä ja uskonnollisia salaviittauksia, sopimattomassa sävyssä esitettyjä ja irstaasti haukkumasanoilla höystettyjä.

„Tulkaapas tänne, tulkaa vain kaikki tänne!“ mylvi hän. „Te, te sekä muutkin, te, joilla on pieni lakki päässä ja salamansiniset silmät! Teille minä huudan totuuden korvaan, niin että te iankaikkisesti saatte vapista, te hiiden hempukat! . . . Mitä te irvistelette? Mitä kohottelette olkapäitänne? . . . Minä juon . . . tietysti minä juon! Minä juopottelenkin, jos sen tietää tahdotte! Mitä siitä?! Eihän vielä ole kaikkien päivien ilta! Päivä on tuleva, te matelevat toukat, jolloin Jumala punnitsee meidät jokaisen . . . Ah . . . ah . . . ihmisen poika on tuleva pilvissä, te viattomat konnat, ja hänen oikeutensa ei ole tästä maailmasta! Hän on heittävä teidät pohjattomaan pimeyteen, te iloiset pennut, missä on itku ja . . .“

Hänen ympärillään oli nyt melkoinen lauma ihmisiä. Muutamat nauroivat, ja muutamat katselivat häntä kulmakarvat rypyssä. Oli saapunut uutisrakennuksilta vielä enemmän miehiä ja savenkantaja-naisia. Muuan ajomies oli laskeutunut rattailtaan, jotka seisoivat maantiellä, ja harpannut ojan yli piiska kädessä paikalle hänkin. Eräs mies pudisteli Piepsamia käsivarresta, mutta se ei ollenkaan auttanut. Joukko ohitse marssivia sotamiehiä kurotti naureskellen kaulojansa nähdäkseen hänet. Rottakoira ei voinut enää pysyä hiljaa, se jäpisti etujalkansa maahan ja häntä käppyrässä ulvoi hänelle ihan vasten naamaa.

Äkkiä parkasi Lobgott Piepsam vielä kerran kaikista voimistaan: „Sinä astut alas, sinä astut heti alas, sinä pöllöpää narri!“ huitasi kädellään suuren kaaren ilmaan ja retkahti hervottomana maahan. Hän makasi siinä, äkkiä mykistyneenä, kuin mikähän musta röykkiö uteliaiden keskellä. Hänen liekkoseinäinen silinterihattunsa lennähti päästä, pompahti kerran maasta ylös ja jäi sitten sekin paikoilleen.

Pari muuraria kumartui katsomaan liikkumatonta Piepsamia ja he keskustelivat työmiesten rehtiin ja järkevään tapaan kaatuneesta. Sitten ojentautui toinen heistä lähtemään ja katosi kiirein askelin. Paikalle jää-

neet tekivät vielä muutamia yrityksiä virvotellakseen taintunutta. Muuan pirskoitti hänen päälleen vettä pytystä, toinen kaatoi pullostaan viinaa kourakuperoonsa ja hieroi sillä hänen ohimoitaan. Mutta ponnistukset eivät tuottaneet toivottua tulosta.

Niin kului hetkinen. Sitten alkoi kuulua pyörän ratinaa, ja vaunut lähestyivät viertotieltä päin. Ne olivat sairasvaunut, ja paikalle saavuttuaan ne pysähtyivät: kaksi soreata pikku hevosta edessä ja suunnattoman suuri punainen risti maalattuna kumpaankin seinään. Kaksi mukavaan univormuun puettua miestä astui maahan ajurinistuimelta, ja sillä aikaa kun toinen meni vaunujen takapuolelle avaamaan oven ja vetämään esiin työnnettävän vuoteen, juoksi toinen tietä myöten hautausmaalle, tempasi portinpuoliskot auki ja retuutti toisen, väkijoukosta tulleen miehen avulla herra Piepsamin vaunujen luo. Hänet ojennettiin vuoteelle ja työnnettiin vaunuihin niinkuin leipä uuniin, sitten napsahti ovi taas kiinni ja molemmat univormupukuiset kiipesivät jälleen ajurinistuimelleen. Kaikki kävi hyvin täsmällisesti, pari tottunutta nykäystä ja klipsut, klapsut, niinkuin apinateatterissa.

Ja niin vietiin Lobgott Piepsam matkoihinsa.

Taidetta.

Kansallisteatteri.

Tämänsyksyiset uutuudet.

Hämärän lapsia. — Ihanteellinen puoliso. — Mustasukkainen.

Kansallisteatterin ensimäinen uutuus tänä syksynä oli italialaisen ROBERTO BRACCON 3-näytöksinen kappale „*Hämärän lapsia*" (*Sperduti nel buio*). Se on pikemmin vienonsurullinen romantinen novellinaihe kuin todellista sielunelämää kuvaava, selvien luonteiden pohjalle rakentuva draama. Aihe on hiukan sentimentaali, eikä lainkaan originellisti käsitelty — samaisella Braccolla sanotaan olevan draamallisesti paljon tehoisempia tuotteita — mutta tavallaan se on ehyt ja sopiva Kansallisteatterimme kantayleisölle ja näyttelijävoimille. Ei liikoja syvyyksiä eikä vaikeasti tulkittavia sielullisia hienouksia, vaan tasaista yksinkertaisen elämän kuvausta. Viimeisessä näytöksessä lisäksi pisarainen runollisuutta, joka virittää mielen myötätuntoiseksi juuri ennen loppua ja jättää kauniin muiston. Osaksi siitä, osaksi koko esityksen eheydestä luulen aiheutuneen sen suosion, minkä tämä itsessään vähäpätöinen kappale meillä saavutti.

Näyttämöllepano oli huolellista ja esitys nuhteetonta. Niissä tunsi iloksensa uuden johtajan, toht. Jalmari Hahlin, ohjaavan käden mel-

kein kaikkialla. Päähenkilöt, nti Helenius (Paolina) ja hra Suonio (Nunzio), suorittivat tehtävänsä niinkuin näytelmän sävy vaati, eikä se mitään yli voimien menevää vaatinutkaan. Nti Heleniuksessa oli kyllin nuoren siveän kerjäläistytön naiivisuutta ja sääliä herättävää onnenorpoutta, mutta kipinä italiaista vilkkautta ei olisi ollut haitaksi (esim. ensim. näytöksessä, kun hän nälkäisenä hyökkää leivoksien kimppuun). Hra Suonion esitys oli myös tunnollista työtä — ei väärää paatosta eikä suuria liikkeitä — yksiväristä kyllä niinkuin koko kappale. Hra Benjamin Leino oli koko hyvä Vallenzan herttuana; liikkui vaivoin, puhui särkyneesti ja kuoli kunniakkaan kamppailun jälkeen. Heikompi paljon oli hra Salon luoma kuva herttuasta, (jota hän joutui esittämään, kun hra Leino ensi-illan jälkeen sairastui). Hän ei ollut haudan partaalla seisova 50-vuotias esim. ääneltään eikä taudinkohtauksissaan, eikä hänellä ollut täyttä tehtäväänsä antautumista. Nti Tompurilla, joka näytteli herttuan rakastajatarta, Livia Blanchardtia, oli paljon asentoja, liikkeitä ja kasvonilmeitä, mutta ne olivat pikemmin kuvapatsaan kuin elävän ihmisen. Ei ääni eikä katse pystynyt selittämään tätä sfinksimäistä arvoitusta. Muista esiintyjistä mainittakoon nti Martin, joka oli erinomainen Costanzana, viettelijänä, rva Olga Leino luonteva Lola Bernardina ja ja hra Kallio ravintolanisäntänä. Mutta hra Snellmanin Guidolfi oli syyttä pakotta haikean sentimentaali.

Sisällykseltään rikkaampi kuin „Hämärän lapsia" oli toinen syksyn uutuus, englantilaisen Oscar Wilden 4-näytöksinen *„Ihanteellinen puoliso" (An ideal husband,* joka muuten saattaisi tarkoittaa *Ihannepuolisoakin*, niinkuin melkein luulisi). Sen tapahtumat liikkuvat yhteiskunnan huipuilla, Lontoon hienoissa salongeissa, ja aiheena tuntuu olevan rikoksen sovittaminen rakkaudella. Sanon tuntuu —

Sillä Wilden tarkoituksista ei saata olla koskaan aivan varma. Hän on siksi suuri leikinlaskija. Muutaman häikäisevän paradoksin vuoksi hän voipi luoda kokonaisen kappaleen täynnä vanhettuneita teatterieffektejä, välittämättä vähääkään juonen selvästä ja johdonmukaisesta kehittelystä. Niin tässäkin kappaleessa, joka on hänen eheimpiä komediojansa. Mieleen jäi vain irtonaisia kohtauksia, hajanaisia repliikkejä, satunnaisia sielunvälähdyksiä, mutta ei lainkaan kuvaa siitä sisäisestä elämänarvojen murtumisesta ja taistelusta, jonka olisi luullut näytelmän puitteisiin sisältyvän. Osaksi oli syy näyttelijöissäkin.

Ensimäinen näytös, joka sisältää valmistuksen ristiriitoihin, menisi semmoisenaan mukiin. Mutta kun näyttelijäimme olisi esitettävä sir Robertin vieraskutsut, joissa lordit, kreivittäret ja vikomtit liikkuvat, eivät he pysty saamaan niihin hienoa sulavuutta ja distansikohteliatsuutta, vaan luovat niistä tavalliset porvarilliset pidot kotoiseen malliin. Esitys oli siinä kohden höllää, etten sanoisi velttoa; puuttui puristus. Toinen näytös, jossa ei ole varsinaisesti toimintaa eikä teatteritemppuja, ainoastaan henkevää keskustelua, sydämen tunnustuksia ja näköaloja aukovia totuuksia, onnistui näyttelijöiltämme paremmin. Siitä muodostui kappaleen keskus, missä Wilden ajatukset parhaiten tulkitaan. Kolmannesta näytöksestä alkaen, jossa intriigi kehittyy huippuunsa, lankee kappale alaspäin. Tekijä rakentaa haettuja kohtauksia: mrs Cheveley kuuntelee oven takana keskustelua, törmää esiin, varastaa kirjeen, synnyttää selkkauksia, niin että ontto koomillisuus ja teennäinen jännitys tekee kaikki odotukset tyhjiksi. Eikä johtolangasta enää saada kiinni neljännessäkään näytöksessä, jossa sovinnonteko on rakenneltu liian monimutkaiseksi. Näyttelijätkin tuntuivat olevan ymmällä, miten onttouden peittäisivät.

Eipä siltä, että he olisivat tehneet kaiken voitavansa. Suurin edesvastuu lankee sir Robertin esittäjän, hra Salon niskoille. Häneltä puuttui kokonaan se ylhäinen käytöstavan hienous ja ryhti, mikä ministerin sihteerille sopisi. Eikä hänellä ollut käsitystäkään sir Robertin sielunelämästä: ei entisyyttä, joka painaisi, ei nykyisyyttä, joka velvoittaisi, eikä tulevaisuutta, joka kammottaisi. Sieluntaistelut hän tulkitsi haikeasävyisellä, kylmällä paatoksella, tuskat otsanpusertamisilla, huokailuilla j. n. e. Se oli tosiaan kaikki Saloa. Paremmin suoriutui tehtävästään rva Rautio lady Chilterninä, vaikkei hänkään pohjannut toimintaa traagillisiin uumeniin. Hänen aviollinen kiintymyksensä osoittautui olevan ehyttä ja hyvää, ei kovin syvää. Mrs Cheveleystä, selkärangattomasta seikkailijattaresta ja kiemailevasta maailmannaisesta, loi rva Salo mukiinmenevän kuvan. Siinä oli monta hyvin harkittua vivahdusta äänessä ja liikkeissä aina notkeihin sormenpäihin asti, mutta ei yhtään välähdystä, joka olisi valaissut olemuksen pohjiaan myöten. Kappaleen päähenkilöksi kohosi tällä tavoin hra Veckman lordi Goringina. Hän oli kuin luotu siihen osaan: skeptillinen maailmanmies, syrjästäkatsoja, filosofi ja hyvä-sydäminen rakastaja. Flegmaatisuuden hän oli kohottanut luonteensa pääominaisuudeksi, ja hän kosii rakastettuaan yhtä välinpitämättömästi

kuin sytyttää paperossin epämiellyttävän vieraan lähdettyä. Hänen isänsä osaa näytteli hra Lindfors, tehden siitä mainion koomillisen tyypin: ärähtelevän, puuskapäisen, tyhmänsekaisen, mutta käytännöllisen ukon. Nti Helmi Tähtinen lordi Goringin lemmittynä oli pirteä naiivi tyttöluonne, jommoisiin meillä on totuttu.

Kolmanneksi ensi-illaksi oli valmistettu kevyt farssi, ranskalaisen ALEXANDRE BISSONin 3-näytöksinen *„Mustasukkainen“ (Jalouse).* Se on ilveilyä alusta loppuun. Ranskalaiseen tapaan perustuu sen leikillisyys kokonaan juoneen, vilkkaisiin sattumuksiin ja kielen kerkeyteen. Kappaleen nimihenkilöstä on saatu yhtä ainoata luonteenpiirrettä, mustasukkaisuutta, vahventamalla tyyppi, joka on juuri liiallisuudessaan naurettava. — Luonnollisesti huvitti katsojia tuo ilveily, jonka satiirinen kärki ei oikeastaan kehenkään satu. Kaikkien kasvoilla kuvastui hilpeys, ja eteisessä ja lämpiössä kävi väliajoilla puheensorina tavallista vilkkaammaksi. Sen oli vaikuttanut kappaleen ranskalainen pirteys, sattuvien repliikkien kihelmöintä ja esityksen vilkas vauhti ja henkilökuvien eloisuus.

Kunnialla suoritti mustasukkaisen osan rva Olga Leino. Hänen herkkäilmeisillä pikku kasvoillaan vuorotteli onnistuneesti rakkaus ja suuttumus ja koko hänen olemuksessaan nopeasti vaihtelevat tunteet. Hra Veckman hänen miehenään teki tyynellä luontevuudella mitä tehtävä oli; kenties hänessä sentään oli vähän liiaksi lordi Goringin flegmaatisuutta jäljellä estämässä ranskalaista vilkkautta. Mutta päähuomio kääntyi kuitenkin hra Lindforsiin. Hän näytteli mukaantempaavalla koomillisuudella erään aviomiehen (Brunois'in) osaa, joka vähän arveluttavalla kiintymyksellä oli kerran kuunnellut kauniin espanjattaren suusta kertomusta „Santta Barbaaran taistelusta“. Hra Lindfors näytti itsekin nauttivan liioittelustaan, johon hänellä oli hyvä tilaisuus teeskennellyssä riitakohtauksessa. Hän tunsi hallitsevansa yleisöä ja tuhlaamalla tuhlasi sille meheviä taidekeinojansa: kuvaavia eleitä, silmänluonteja ja äänenpaisutuksia. Varjoon joutui hänen rinnallaan rva Suonio hänen vaimonansa. Hra Durchman loi nuoresta rakastajasta kenties ensimäisen omintakeisen tyyppinsä, eikä se ollut hulluimpia. Hän puhui nopeasti — muuten yhtä suurella innostuksella lehmäkaupoistaan kuin lemmitystään — viuhtoi käsillään ja pyöritteli silmiään; — silmät sentään olisivat voineet olla levollisemmat. Hra Kilven (Pironeau'n) esiintymisestä

jäi mieleen vain naamioitus ja samaten hra Raution, jonka nähdessään todella tuli kysäisseeksi: „mistäs museosta tuo on?“

Pieni huomautus lopuksi. — Toivoisi näyttelijäin muillakin kerroilla voivan esiintyä samalla virkeydellä kuin ensi-iltana. Siinä suhteessa olen huomannut joskus melkoista laimentumista.

V. T

Kirjallisuutta.

Kertomuksia ja kuvauksia.

D. Mamin-Sibirjack, *Från Ural.* Berättelser, öfversatta från originalspråket af Rafael Lindqvist. Helsingissä 1904, Söderström & C:o. 205 siv, 8:o. Hinta 3: 25.

Kuten kaikki nuorempi venäläinen kirjallisuus näyttää tekevän, liikkuvat nekin kaksi kertomusta, jotka muodostavat ylläolevan nidoksen, syvyyksillä. Alkuperäisen vaistoelämän hämärälle pohjalle on Mamin-Sibirjak mennyt, ja hän tuo valoon paljon sen suistamatonta viettivoimaa: julmuutta, joka ilmauksissaan ei katso syytä eikä edes päämaalia, ja lemmen intohimoa, joka on yhtä kukistumattoman alkuvoimaista kuin itse eläinten kiima.

Hänen erikoisalansa on, kuten tunnettu, Siperia ja sinne karkoitettujen rangaistusvankien elämä, ja tämä mieltymys erikoiseen maantieteelliseen alueeseen ja sen ihmisiin antaa näillekin kuvauksille jossakin määrin kansatieteellisen vivahduksen. Mutta kumpaisessakin novellissa kuvautuva alkuperäinen ihmiselämä vaikuttaa joka tapauksessa niin voimakkaasti ja niin puoleensa vetävästi, että se ehdottomasti jää vallitsevaksi.

„Muuttolintuja“ on ensimäinen kertomus nimeltään. Se on tarina kolmesta karanneesta vangista; seuraamme heidän elämäänsä Isjettjoen saarella, missä he ovat saaneet piilopaikan, ja näemme heihän suhteensa läheisen Tjebenkovon kylän talonpoikiin. Tästä kylästä on Ivan Kurjalainen kotoisin. Hän on kerran äkillisessä riidassa surmannut veljensä, ilman erikoista syytä, sattuihan niin käymään, siksi että samantekevinten, vähäpätöisinten jokapäiväisyyksien vastustamaton logiikka niin tahtoi. Yhtä vähän itseään selvittelevä on muutoin ollut se tunne, joka on pakoittanut hänet, askel askelelta, sairaana ja hyljättynä, vaeltamaan tuhatvirtaisten taivalten takaa kotiseudulleen, missä hän ei edes uskalla ilmaista itseään. Hän on tahdottomana totellut vaiston vaatimusta — kuten muuttolinnut — ja on nyt jälleen Tjebenkovossa. Mutta hän

on ulompana kotikylänsä elämästä kuin Siperiassa ollessaan, jolloin hän ainakin mielikuvituksessaan oli mukana. Hän loikoo selällään, kuulee virran kohinan, näkee pilvien kiitävän yli taivaslaen ja hänet valtaa tunne kaiken mielettömyydestä tai ainakin käsittämättömyydestä — mikä, kuten tiedämme, ei ole varsin tavaton kuva olemassaolosta venäläisten novellikirjailijain haaveilusairailla sankareilla. Sitten hän tapaa kälynsä Fjeklistan, jonka kanssa hänellä veljen eläessä oli ollut suhde. Fjeklista tuntee hänet. Vähitellen he kulkeutuvat yhä lähemmäksi toisiaan, ja näyttää siltä kuin elämä taas muuttuisi toiseksi Ivanille. Erinomaisen hienosti kuvataan, kuinka jo sammuneet talonpoikaisvaistot Ivanissa taas leimahtavat eloon, kun hän apumiehenä yhtyy heinän- ja elonkorjuuseen. Mutta silloin syttyy tulipalo Tjebenkovossa ja toinen puoli kylää menee poroksi. Vanha juopporetku, joka jostakin syystä kantaa Ivanille kaunaa, syyttää häntä murhapolttajaksi. Talonpoikien voimaton epätoivo, tulipaloon tuijotellessa, purkautuu silloin mielettömäksi, raivoisaksi kostonhimoksi. Ivan Kurjalainen otetaan kiinni. Hänet heitetään palavaan taloon. Hänet heitetään sinne toistamiseen; ja palaneen lihan kirpeää käryä tuntuu savun seasta. — Novellin perussävel on tuo kristitty fatalismi, jonka niin hyvin tunnemme venäläisistä kertojista; syvä, epätoivoinen, mutta ei koskaan kieltämiseen kangistunut pessimistinen katse.

Hieman vähemmän joustavuutta, ylen villinkirjavasta asiasisällyksestään huolimatta, on toisella kertomuksella „Muinaisesta Uralista". Se on erittäin muodoton, vailla kaikkea taiteellista koossapitoa ja tuo vahvasti etualalle kultuurihistoriallisen piirteen. Mutta sen kulku edistyy, mielenkiinnon yhä kasvaessa kunnes se purkaikse siihen eläimelliseen petomaisuuteen, joka jonkunmoisen huumorin sävyn kaihteessa kaiken aikaa on taustana:

Fedja on kadottanut rakastettunsa ja, lukuunottamatta että suru on häntä laihduttanut hieman, on hän kantanut vahinkonsa miten kuten miehuullisesti. Mutta sitten hän saa äkkiarvaamatta tietää, että syy olikin toisen, joka oli asettautunut väliin. Hänen jo mieltei alistunut epätoivonsa kääntyy silloin kapinaksi sitä kohtaloa vastaan, jonka leluna hänen elonsa ja onnensa oli ollut; kapinantunne tulee kiihkeäksi vihaksi sitä naista vastaan, joka edustaa tuota kohtaloa; hän houkuttelee hänet puutarhaan, sitoo hänet sinne kiinni ja ruoskii hänet kuoliaaksi. Kun hänet löydetään, paistavat luut valkeina muodottomasta kasasta veristä lihaa.

Mamin-Sibirjak näyttää voimassa sekä kyvyssä antaa leveyttä kuvaukselleen jäävän jäljelle monesta virkaveljestään. Mutta hän on joka tapauksessa näissä molemmissa kertomuksissaan mieltäjärisyttävästi kuvannut elämän alkuvoimien purkauksia. Hekumallisuus tai julmuus on kannustimena, satunnaisuuksien yhtä pikkumainen kuin ylivaltias logiikka äärimmäisenä vaikuttavana voimana. Se on ehkä varsin helppohin-

taista elämänviisautta, mutta niinpä hänen kertomuksensa eivät vaikutakkaan filosofiselta paradigmikokoelmalta, kuten tämänkaltaisissa tapauksissa niin usein länsimaisilla kertojilla. Ja saamme, sen käsityksen, että hän on osannut houkutella talonpoikaisvaistojen, talonpoikaisveren ääneltä muutamia sen salaisimpia säveleitä.

— Nämä molemmat kertomukset on Rafael Lindqvist ruotsintanut suurella taidolla. On mahdollista — yhtä ja toista kielipuvussa (pari kielivirhettä) on siihen viittaamassa — että ne esiintyvät vain lastuina hänen runsaan tuotantonsa lomassa. Sitä ilmeisemmin ne osoittavat, miten pitkälle tämä kääntäjä jo on ehtinyt taiteensa tiellä. Ne todistavat kumpikin ihmeteltävää kykyä sulautua situatsioniin, syventyä tekstin henkeen, omaksua kirjailijan sävyn. Kääntäjän rohkeassa ja voimakkaassa kielessä on jotakin tavattoman tuoretta värin ja tuoksun alkuperäisyyttä.

Rafael Lindqvistillä on tosiaankin eräitä aivan erikoisia edellytyksiä sille tielle, jonka hän on tehnyt omakseen. Kaikille näille rajun räikeille väreille hänellä on vastineita varattuna omalla paletillaan. Ollen yhtä peloton kuin kekseliäs hän ei kavahda käyttää kaikkein eriskummaisintakaan keinonaan. Ja häikäilemättömän itsenäisenä hän ei kysy kenenkään mieliä. Olkoonpa, että hän, varsinkin aikaisemmin, on mennyt sekä mauttomuuteen että liiallisuuteen — pohjaltaan se merkitsee hyvin vähän. Niin tavattoman hersyvä kuin Rafael Lindqvistin kielellinen taituruus on joka tapauksessa tuskin yhdenkään muun meidän ruotsalaisessa kirjallisuudessamme tätä nykyä; eikä monella taiteilijaluonnetta niin ylimielisen omaperäistä kuin hänen. Alamme lukemalla häntä käännettyjen kirjailijain takia (tai kirjallisten kuriositeettien harrastajina), lopetamme lukemalla häntä hänen itsensä takia. Jos muodon taituruus, rohkeus ja itsenäisyys merkitsevät jotakin, niin on Rafael Lindqvist käännöksineen ehdottomasti eturivissä ruotsin kielen käyttäjänä, eikä kukaan, joka tahtoo tuntea kotimaista ruotsinkielistä kirjallisuuttamme, voi jättää tutustumatta hänen aina miellyttäviin ja usein nerokkaihin jälleenrunoiluihinsa venäläisestä kirjallisuudesta.

O. H—n.

Runoutta.

Ur Rysslands sång I. Dikter, öfvers. af Rafael Lindqvist. Helsingissä 1904, Helios. 453 siv. 8:o. Hinta 8: 25.

Rikkaaseen ja rehevään venäläiseen lyriikkaan lupaa tämä teos tutustuttaa lukijaa. Ja iloisilla toiveilla käypikin hän käsiksi tuohon paksuun volyymiin, josta ruotsinkielinen arvostelu on jo ehtinyt monet kiittävät lausunnot antaa.

Siinä tarjoutuu ensinnä eteemme noin 100-sivuinen osasto Venäjän kansanrunoutta: bylinoita (Venäjän chanson de geste'jä), legendoja, leikki-, tanssi-, lempi-, morsius-, suru-, sotilas- y. m. lauluja. Enin osa niistä on aiheeltaan historiallisia tai ainakin kvasi-historiallisia, ja niissä vallitsee sotainen, ylpeä sävy — kerrassaan vastakkainen meidän suomalaisen kansanrunoutemme tyynelle rauhallisuudelle. Mutta leikki-, tanssi- ja lempilauluissa puhkee esiin naivimpi tunne ja vähävenäläisissä lauluissa ilmenee reipas, luonteva ryhti. Mielestäni ovat laulut „Sparfvelill", „Uppå gården lyser...", „Lätt är att lefva", „Ej ringlar sig lockar unga", „Hej, jag är kosack..." tämän osaston parhaat ja herättävät aavistuksen siitä venäläisestä maaperästä, josta nämä kukat ovat kasvaneet.

Toisen osaston muodostavat ruotsinnokset Venäjän taiderunoudesta, alkaen 18:nelta vuosisadalta Lomonosovista ja Djershavinista ja päättyen nykyisiin „dekadentteihin" Jemeljanov- Kohanskij'iin ja Balmontiin. Yleensä näyttää kehitys Venäjän runoudessa kulkeneen samaa rataa kuin muissakin Europan maissa: 18:nnen vuosisadan kylmää, personatonta mietiskelyä ja yleiskäsitteiden runoilua seuraa 19:nnen vuosisadan alussa värikkäämpi mielikuvitus, tuoden mukanaan kansallisen romantiikan ja isänmaallisen ihannoivan paatoksen, joka vähitellen seestyy obektiivisemmin näkeväksi realismiksi ja valmistelee nykyaikaa, missä soivat kirjavat yksilölliset säveleet, kuvastaen ylpeitä, särkyneitä, väsyneitä ja taistelevia sieluja. Erikoisesti venäläistä siinä tuntuu olevan vain epätoivoinen pessimistisyys ja katkera iva — ympäröivien olojen synnyttämää kumpikin. Se alkaa jo Pushkinin ajoilta, kaikuu Lermontovin aito Byronilaisista mielenpurkauksista, Njekrasovin yhteiskunnallis-satiirisista taistelulauluista ja jatkuu meidän päivinämme esim. Gorkijn kuuluisassa „laulussa kotkasta", Tannin „laulussa teräksestä" ja Skitaljetsin kirouksissa. Se on venäläisessä runoudessa personallisemmin ja voimakkaammin tunnettua kuin sitten Byronin ja Heinen päivien tietääkseni minkään muun Europan maan kirjallisuudessa. Tämä „valistus, jota sanotaan lauluksi", tuntuu lähtevän koko Venäjän sydämestä. Siksi ansaitsevatkin esim. Njekrasovin purevat satiirit „Ett tidsenligt öde", „Vaggvisa" — ivallinen mukaelma Lermontovin „Kosack-vaggvisasta" — ja „Går jag på gatan" mielestäni enemmän huomiota kuin jonkun Baratynskin tai K. A. Tolstoin taiteellisesti ehyemmät, mutta hengeltään laimeammat laulut, joissa sitäpaitsi usein tuntee vieraiden esikuvien vaikutusta. Näkee kääntäjänkin panneen satiireihin erityistä huolta, niin että ne jäävät paraiten muistoon jälkimäisestä osasta.

Kokonaisuudessaankin tuntuu ruotsinnos taidokkaalta, ja lienee myös sikäli vastaava, mikäli yleensä ruotsin kieli saattaa taipua tulkitsemaan venäläisen lyriikan melodiaa. Herra Lindqvistin tyylissä on lisäksi koko vahva personallinen väritys, mutta se on pikemmin eduksi kuin haitaksi

käännökselle. Ja vaikkemme tämän valikoiman perustuksella vielä osaa päättää, minkä verran Venäjän lyriikassa on sitä elämän rikkautta ja yli kansallisten muotojen kasvavaa yleisinhimillisyyttä, mikä sen suoranaisessa kirjallisuudessa liittyy nimiin Tolstoi, Dostojevski, Turgenjev, Gorkij, niin saamme olla kääntäjälle kiitollisia siitä, että hän tällä kirjallaan avaa meille erään näköalan sen maan hengenvainioille, josta Tjuttshev laulaa:

»För dig har tanken blott en aning,
du mätes ej med alnens mått,
du har din egen dunkla daning —
på dig, o Ryssland, *tror* man blott.»

V. T.

Oppikirjoja.

ERIK JOHANSSON, *Kristillinen uskonto-oppi kouluja varten.* Helsingissä 1905, Otava. 134 siv. 8:o. Hinta 2: 90.

Vähän päälle kymmenen vuotta sitten ilmestyi yliopettaja Ervast vainajan toimittama kristillisen uskonto-opin oppikirja oppikoulujamme varten. Se oli aiottu astumaan ruotsalaisen teologin, U. L. Ullmanin, laatiman oppikirjan sijaan, mikä useissa painoksissa uusittuna ja sekä tekijänsä että suomentajiensa paikkailemana oli yleisesti ollut oppikouluissamme uskonto-opetuksen oppikirjana. Nyt on taas, kuten ylläoleva otsikko osoittaa, ilmestynyt uusi oppikirja tohtori Erik Johanssonin toimittamana oppikoulujemme käytettäväksi puheenaolevassa oppiaineessa. Käytännön perustuksellahan luonnollisesti vasta saattaa yksityiskohtaisemman ja pätevämmän arvostelun langettaa, kun on kysymys tämänlaatuisesta oppikirjasta. Suotakoon ilmoittajan kuitenkin jo ennen tällaisen kokemuksen antamaa pohjaa esittää muutamia mietteitä, mihin uuden oppikirjan paljas lukeminen on antanut aihetta, eritoten edellämainittuja sen edeltäjiä silmällä pitäen.

Oppikirjansa alkulauseessa Ervast sanoo, että hänen julkaisemansa uskonto-oppi „sisällyksensä puolesta hyvin vähän poikkeaa muista senkaltaisista oppikirjoista". „Ainoastaan menetystapa" — hän jatkaa — „on omituinen." Mitä edelliseen kohtaan tulee, on toki siinäkin suhteessa Ervastin uskonto-opilla esim. verrattuna Ullmanin oppikirjaan huomattava omituisuutensa. Ervastin oppikirjaa lukiessa huomaa helposti, että lähdeluettelossa mainitut J. T. Beckin ja R. Kübelin dogmaatiset teokset eivät ole vain mainitut vaan myös käytetyt. Beckin eli „raamatun teologian" nimellä käyvän jumaluusopillisen suunnan vaikutuksesta on nim. tuntuvia jälkiä tuon tuostakin havaittavissa. Niinpä siis Ervastin laatima

uskonto-opin esitys on huomattava yritys käyttää kouluoppikirjassa erään uudemman nykyaikaisen teologisen suunnan työn tuloksia dogmaatisen aineksen ja esityksen elähdyttämiseksi. Mutta pääasiallisena omituisuutena kyseessä olevassa oppikirjassa oli sittenkin siinä noudatettu menettelytapa. Kaikki opinkappaleet oli esitettävä raamatusta johdettuina ja johdettavina, kuten tekijä alkulauseessaan huomauttaa. Samaa osoittaa jo raamatunlauseitten paikka kunkin opinkappaleen edellä sekä tavallaan niitten huomattava runsaus. Ilmestyypä se myös opinkappalten kokoonpanossa. Epäilemättä on ollut aivan tärkeä ja merkille pantava edistysaskel saada tämä raamatullinen „metodi" käytäntöön. Se oli omiaan syrjäyttämään tuon yleisesti vallinneen skolastis-abstraktisen metodin muodostella dogmaatisia käsitteitä, niitä formalistisesti jaoitella ja kehitellä kokonaiseksi järjestelmäksi, — metodi, mikä suvaitsi raamatunlauseita vain kaupanpäällisinä koristeina.

Mutta onpa tällä „raamatullisellakin metodilla" vaaransa eksyä hedelmättömään formalismiin. Jos nim. tuo raamatullisuutta tarkoittava menettelytapa rajoittuu siihen, että tyydytään konstateeraamaan asianomaisen opinkappaleen johtuvan jostakin tai joistakin raamatunlauseista, niin on dogmatiikan opetus silloinkin muuttumassa varsin muodolliseksi ja hedelmättömäksi. Yhtä tärkeää kuin tuo raamatullisuuden konstateeraaminen on, yhtä tärkeää on saada oppilas kontaktiin raamatullisen aatepiirin kanssa. Epäilemättä silloin vetoaminen kirkkohistorian välitykseen, oppilaalle tunnettuihin kirkkohistoriallisiin henkilöihin ja suuntiin samalla kuin myös vetoaminen oppilasten omaan kokemuspiiriin on astuva mitä tärkeimpänä momenttina raamattuun vetoamisen rinnalle.

Tuskin erehtyy, jos sanoo Ervastin uskonto-opin kallistuvan viimeksi puheena olleeseen metodilliseen yksipuolisuuteen ja on omiaan opettajaa siihen opastamaan, vaikkeikaan se siihen suinkaan ehdottomasti sido. Ilmoitettavana oleva uusi oppikirja taas näyttää kauttaaltaan tarjoavan opetukselle tilaisuutta ja aiheita johdattamaan oppilaita elävään kosketukseen dogmaatisten kysymysten ja opinkappalten kanssa niin hyvin kirkkohistorian välityksellä kuin vetoamalla oppilaille tunnetun käytännöllisen elämän kokemuspiiriin. Epäilemättä opettajat, jotka tähän suuntaan pyrkivät uskonto-opin opetusta järjestämään, erityisellä ilolla tervehtivät tohtori Johanssonin laatimaa oppikirjaa. Mahdollisesti ehkä odotettaisiin oppikirjalta enemmänkin johdetta mainittuun suuntaan. Kuitenkin lienee oppikirjan laatija oikeassa, jos hän tyytyy laatimaan esityksensä niin, että se avaa opettajalle luonnollisen tilaisuuden ja antaa aiheita tai liitekohtia mainitunlaiseen aineen valaistukseen sitomalla opettajan käsiä niin varovasti kuin mahdollista.

Mitä dogmaatisen aineiston hallitsemiseen ja yhtenäiseksi järjestelmäksi muovailemiseen tulee, on uusi oppikirja siinä suhteessa varmaan-

kin vastamainittuja edeltäjiänsä tuntuvasti etevämpi. Monasti paikkaillussa Ullmanin oppikirjassa ovat eri „kerrostumiset“ hyvinkin räikeästi silmiinpistäviä. Ervastin uskonto-opissa on „raamatunteologiasta“ ammennetun aineksen sulattaminen perinnäisiin dogmaatisiin kaavoihin moninpaikoin keskentekoista ja yhdistys liitoksissaan haprasta. Uudessa uskonto-opin oppikirjassa on aineen käsittely ja esitys tyyntä ja varmaa, ehjää ja selväpiirteistä. Ja samalla kuin raamatun sanan vanha ja kuitenkin puustavikankeudesta vapaa pohja kauttaaltaan on tuntuvissa, ei aineen käsittely ole ollut runsaasti hyötymättä uudemmankaan teologisen tutkimuksen työstä, mitä sekä aineen muodolliseen että sisällykselliseen käsittelyyn tulee. Samalla kuin uskonto-opin kokonaisuus selvästi ja yksinkertaisesti ryhmittyy jumalanvaltakunta-käsitteen ympäri yhtenäiseksi ja ehjäksi järjestelmäksi, samalla ovat yksityiset uskonkappaleet yleensä tunnustusta ansaitsevalla lyhyydellä laaditut kärjistyen lyhyiksi helposti muistissa säilytettäviksi ponsilauseiksi. Uuden oppikirjan osaaminen on tämän kautta oleva oppilaille verrattomasti helpompaa kuin Ervastin laatimien pitkäveteisten, täsmällisyyttä puuttuvien opinkappalten.

Erityistä tunnustusta ansaitsee kristillisen siveysopin esitys uudessa oppikirjassa. Ensinnäkin on se verrattain lavea tila ja runsassisällyksinen käsittely, mikä siveysopille on tullut osaksi, kiitoksella mainittava ja ajan vaatimuksia vastaavaa. Se osoittaa, että käydään siveysopin-opetukselle antamaan enemmän merkitystä kuin tähän asti. Toiseksi on aivan oikein johdantokysymyksiin (joihin katsaus siveysopin historiaankin kuuluu) erityistä huomiota kiinnitetty. Juuri siveysopin alkukysymykset ne varsinkin nykyajan kasvavalle polvelle ovat tärkeät selville saada.

Lopuksi olkoon suotuna tehdä muutamia muistutuksia, joihin oppikirjan lukeminen on siellä täällä antanut aihetta. Mitä siihen järjestykseen tulee, missä eri kysymykset ovat uudessa oppikirjassa esiintuodut ja käsitellyt, tekisi muutamassa kohdin mieli ehdoittaa toista järjestystä. Niin esim. mitä kolminaisuusoppi sopivimmin lienee esitettävissä vasta kristologian jälkeen; onhan kuitenkin niin, että tavallaan kolminaisuusoppiin huippeutuu esitys Jumalan luomis- ja pelastustyöstä, ja sentähden myös saa oikean taustansa vasta uskonto-opin lopulla. Samoin eikö oppia Kristuksen personasta esitettäissä olisi tarkoituksenmukaisempaa ottaa lähtökohdaksi hänen inhimillisyytensä, siten lähteä siitä mikä on konkreetisempaa ja ikäänkuin lähempänä?

Ja vielä yksi huomatus! Olisi kai ollut syytä ottaa omantunnonkäsite puheeksi siveysopin johdannossa. Joskin se jo esitetään uskonto-opin johdannossa ilmoituksesta puhuttaissa, niin olisipa laajempi esitys omantunnon laadusta, tehtävästä, sisällyksestä ja kehityksestä siveysopin peruskysymyksistä puhuttaissa ollut paikallaan.

Suomen kouluissa varmaankin uusi oppikirja otetaan kiitollisuudella

ja ilolla vastaan, sillä ilmoitettavana oleva uskonto-oppi täyttää oivallisella tavalla kipeän tarpeen, joka kauan on ollut tyydyttämättä. Se liittyy arvokkaasti niitten uusien uskonto-opetuksessa käytettäviksi aiottujen oppikirjojen sarjaan, joita nyt aivan viime aikoina olemme ilolla saaneet tervehtiä.

M. R.

LAURI INGMAN, *Raamatun historia oppikouluja varten.* Helsingissä 1905, Otava. 203 siv. 8:o. Hinta 1: 75.

Siis uusi raamatunhistorian oppikirja oppikoulujen käytettäväksi ennestään yleisessä käytännössä olevien yliopettaja Ervast vainajan ja seminaarinjohtaja Sundvallin toimittamien lisäksi. Kirjava moninaisuus oppikirjain alalla ei ole mikään toivottava ilmiö; päinvastoin. Niinpä on asetettava uudelle oppikirjalle se vaatimus, että se todella sisältää merkittävämpää uutta edeltäjiinsä verraten ja siten täyttää ennestään tunnetun tyydyttämättömän tarpeen. Mitä tämän uuden raamatunhistorian olennaisiin etuisuuksiin tulee, niin tuskin tehdään vääryyttä sille, jos ensiksi kiinnitän huomiota sen kokoon. Luullakseni Sundvallin oppikirja on oppikouluissamme yleensä havaittu liian niukaksi, kun taas Erwastin raamatunhistoria on niin laaja, että käy vaikeaksi saada se kolmessa vuodessa kunnollisesti läpikäydyksi, saatikka kerratuksi. Onpa niin ollen varsin huomattava seikka, että ilmoitettavana oleva uusi oppikirja, samalla kun se on tuntuvasti sisällysrikkaampi kuin Sundvallin raamatunhistoria, on jokseenkin viidettäosaa lyhempi kuin Ervastin, — tietysti lukuunottamatta viimemainitussa kirjassa olevan „Apostolien tekojen“ esityksen vaatimaa tilaa, mitä esitystä Ingmanin oppikirjassa ei ensinkään ole.

Mitä ainesten valintaan tulee, on uudessa oppikirjassa, kuten odottaa sopii, yleensä käyty entisten oppikirjain jälkiä. Siellä täällä on erottu entiseltä ladulta joko syrjäyttämällä ennen käytettyä kertoma-ainesta, tai ottamalla uutta esiin. Pois on jätetty seuraavat vanhatestamentilliset kertomukset, mitkä ovat Ervastin oppikirjassa: Setin jälkeläisistä, enkelin tulosta Sodomaan ja sodomalaisten rivoudesta ja Jakobin painista sekä Ruthista, Jobista, Esteristä ja Joonaasta ynnä kuvaus Juutalaisten uskonnollisista oloista Babelin vankeuden jälkeen. Mitä uustestamentillisiin kertomuksiin tulee, on uudessa oppikirjassa sivuutettu Ervastin raamatunhistoriassa olevat seuraavat kertomukset: „Matkustus Gergeseenein maalle“, „Apostolien ensimäinen lähettäminen“, „Viikunapuun kiroaminen sekä temppelin puhdistuksen uudistaminen“, Jeesuksen ja paimenten välinen keskustelu kysymyksestä, kenen poika on Kristus, ynnä Jesuksen ylimäispapillinen rukous. Kun pitää silmällä raamatunhistorian tehtävää antaa

havainnollinen ja ehjä kokonaiskuvaus *pelastus*historiallisten tapausten ja totuuksien kehityksen kulusta sekä muistaa, ettei raamatunhistorian oppikirjan tarkoituksena ole syrjäyttää itse raamatun lukemista, vaan siihen johtaa ja auttaa, niin ei mainittuja poissulkemisia suinkaan voi pitää liian taajoina, vaan yleensä varsin kohtuullisina. Mielelläni olisin kuitenkin nähnyt, ettei tuota syväsisällyksistä kertomusta Jobin kärsimyksistä olisi poistettu, joskin on myöntäminen, että sen syrjäyttämistä raamatunhistoriasta voi hyvinkin perustella. Mitä taas uuden kertomusaineksen valintaan tulee, ansaitsee siinä suhteessa mainita varsinkin Israelin kansan myöhemmän historian esitykseen otetut otteet Amos, Jesaja ja Jeremia profeettojen kirjoista, mitkä erittäin hyvin ansaitsevat paikkansa niin hyvin yleisiä historiallisia olosuhteita kuin profeettoja ja heidän toimintaansa erittäin elävästi valaisevina todistuskappaleina. Uustestamentillisen historian esitykseen on syystä kyllä liitetty kertomus Bartimeuksesta ja vertaus „erilaisista pojista“ (Matt. 21: 28—31.)

Edellä sanotusta käy ilmi, ettei tekstin supistus uudessa oppikirjassa riipu niin paljon kokonaisten kertomusten syrjäyttämisestä kuin pääasiassa keskitetymmästä kertomistavasta ja yksityiskohtaisten episodien sivuuttamisesta. Tekijä on tässä arkatuntoisessa, taitoa kysyvässä tehtävässä mielestäni onnistunut varsin kiitettävästi. Hänen on luonnistunut yleensä hyvin kertoa verrattain lyhyesti ilman että kertomistapa olisi käynyt kuivaksi, ylimalkaisen värittömäksi tapausten luettelemiseksi, kuten esim. Sundvallin oppikirjassa on laita. Luonnollisesti juuri noihin yksityispiirteihin nähden voi olla monesti eri mieltä, sivuuttaako vai esittää ja miten esittää. Niinpä esim. eikö olisi ollut syytä paratiisista puhuttaessa mainita, että ihmiset asetettiin sinne „viljelemään ja varjelemaan“. Se on sentään varsin huomioonotettava laajakantoinen piirre raamatullisessa kuvauksessa. Entä — mainitakseni toisen esimerkin vähän toista laatua — olisi kai ollut syytä ottaa kertomukseen Jaakobin petoksesta tuo Iisakin melkein puheenparreksi käynyt lauselma: Ääni on Jaakopin ääni j. n. e. Nimiä, jotka eivät ole aivan tarpeellisia, on hyvä kyllä koetettu karsia pois. Mutta mielestäni olisi nimi sellainen kun *Melkisedek* ynnä siihen liittyvä episodi sietänyt tulla esitetyksi, katsoen tämän nimen esiintymiseen U. T:ssa. Myöskin vuosilukuja on uudessa oppikirjassa runsaasti karsittu ja hyvällä syyllä semminkin kun raamatunhistoriallisten vuosilukujen määräileminen on niin peräti epävakaista. Ne vuosiluvut ja aikamääräykset, mitkä esiintyvät esim. Israelin kansan historiaa esitettäissä ovat kyllin riittävät antamaan oppilaille tarpeellista tukea tapausten ajallista asemaa ja aikakausien kulkua käsittämään ja muistissaan selvänä säilyttämään.

Mitä esityksen stilistiseen ja kielelliseen laatuun tulee ovat uuden oppikirjan ansiot tässä suhteessa varsin huomattavat. Esitys on selvää,

asiallista ja yksinkertaista. Erittäin on mainittava ettei tekijä ole yrittänyt esityksessään tavoittelemaan tuollaista qvasi-uskollisuutta alkukielistä tekstiä kohtaan, mikä itse asiassa on luonnotonta suomenkielisen lausetavan orjuuttamista ja mistä, kuten esim. Ervastin oppikirja osoittaa, on seurauksena, että ajatuksesta on vaikea saada varttuneemman, saatikka lapsen mitään selvää yksin kielellisten epämuodostusten tähden. Jokunen kieliopillinen tai tyylillinen virhe kohtaa toki siellä täällä. Niin esim. kerrotaan (s. 28) „löysi kukin rahansa *säkissänsä*", pitäisi olla: „— — *säkistänsä.*" Sivulla 19 kuuluvat Rebekan sanat: „Kuule nyt poikani mitä minä *sinua* käsken!" on tietysti oleva „— — — sinulle käsken!" Sivulla 37 käytetään Aronista attribuuttia *puhelias;* tarkoitettanee: *sujuvapuheinen.* Kertomuksen vilkkaus ja välittömyys on tullut kärsimään lauseissa sellaisissa kuin esim. sivulla 56: „Surusanoman toi sotakentältä eräs mies, *joka* oli repinyt vaatteensa ja sirotellut multaa päänsä päälle." Relativilause sellaisissa kohdissa käy raskaaksi ja tympäisevän objektiiviseksi, varsinkin kun on niin tulisen vilkas kuvaus kysymyksessä kuin puheena olevassa paikassa.

Ensiksi silmään pistävänä „uutuutena" Ingmanin raamatunhistoriassa esiintyy kirjan avaajalle se, että se on kuvitettu. Se on varmaan ilolla tervehdittävä vanha uutuus, varsinkin kun kuvat tyydyttävät kohtalaisia odotuksia taiteellisessa suhteessa. Toivottavaa toki olisi, että kuvat täydellisemmin ja uskollisemmin kuvastaisivat aikahistoriallisia oloja maantieteellisessä, luonontieteellisessä ja etnografisessa suhteessa. Ehkäpä se toivomus jossain uudessa painoksessa saadaan toteutetuksi.

Kirjan ulkoasu on hyvä ja siisti. Hinta, varsinkin kun kuvitus otetaan lukuun, on kiitettävän huokea.

M. R.

Uskonnollista kirjallisuutta.

A. J. Pietilä, *Kristillinen pelastusvarmuus.* Helsingissä 1905, Suomalainen teologinen kirjallisuusseura. 159 siv. 8:o. Hinta 2: 25.

Se kysymys, pelastusvarmuus, jota edessämme oleva teos käsittelee, on kaikkina aikoina aktuaalinen, eikä suinkaan vähimmin meidän aikanamme ja meidän oloissamme. Keskustelu ja väittely tästä on, voimme sanoa, joka päivä käynnissä varsinkin niillä seuduin, missä on hengellisen elämän liikuntoa ja missä eri suunnat toisiinsa koskettelevat. On siis oltava kiitollisia tekijälle siitä, että hän on ottanut asiata tieteellisesti valaistaakseen suomenkielisillekin, sitä enemmän, kun hän siinä on mielestämme osittain hyvinkin onnistunut, katsoen aineen vaikeuteen ja arkaluontoisuuteen.

Teos jakaantuu kahteen osaan, historialliseen ja systemaattiseen. Edellinen on mielestämme kirjan onnistunein. Sen selvää ja täsmällistä esitystä lukee mielihyvällä ja siitä saa kokonaiskuvan käsitteen historiallisesta asemasta. Tämä osa niinkuin koko teoskin on suurella vauhdilla ja harvinaisella innostuksella kirjoitettu. Sanoisinpa: *liian* suurella vauhdilla. Sillä tämän vauhdin syyksi kai on pantava, että teoksen systemaattista osaa vastaan voidaan tehdä oikeutettuja muistutuksia.

Sellainen muistutus on ensinnäkin, että tekijä ei ollenkaan malta pysähtyä tarkemmin määrittelemään, mitä hän „pelastusvarmuudella" oikeastaan tarkoittaa, vaikka jo nimitys on suomalaiselle lukijalle outo. Käsitettä kyllä kuvaillaan monelta puolen, mutta tieteelliseksi aiotussa teoksessa odottaisi löytävänsä täsmällisempää selvitystä, varsinkin kun tekijä tahtoo pelastusvarmuuden-käsitteen osoittaa sellaiseksi „suureeksi", että se on kristillisyyden varsinainen tunnusmerkki: „ilman pelastusvarmuutta ei ole mitään todellista kristillisyyttä", ja „missä pelastusvarmuus alkaa, siinä vasta alkaa kristillisyys". Nyt kun pääsee kirjan lopluun, jää asia sittenkin hämäräksi, ja sitä enemmän joutuu hämmästymään, kun tekijä „seurauspäätelmissään" velvoittaa esim. papin „ensimäiseksi ja viimeiseksi palvelemaan juuri pelastusvarmaa kristillisyyttä", ja ja kun hän koulukasvatuksenkin ainoaksi oikeaksi päämääräksi asettaa „pelastusvarmuuden".

Juuri se seikka, ettei tekijä ole käsitettään määritellyt, hairauttaa hänet loogillisiin ristiriitaisuuksiin. Niinpä hän siv. 72 sanoo, ettei uudenaikainen humanismin uskonto ole kristillisyyttä, „tuo uskonto, jonka pääoppi on: Jumala on kaikkien ihmisten hyvä isä, ja kaikki ihmiset ovat hänen rakkaita lapsiaan". Mutta kuitenkin hän sivulla 137—8 lausuu itse: „pelastusvarmuus on vakaumus siitä, että Jumala on minulle hyvä isä". Samanlainen ristiriitaisuus on mainitulla siv. 72 olevassa määritelmässä: „kristillisyyteen pääsemiseksi vaaditaan ihmiseltä vain yhtä asiaa: asettumista persoonalliseen elämänyhteyteen elävän Jumalan kanssa ja pelastusvarmuuden kokemista tässä yhteydessä. Se on kristillisyyden ydin." Mutta nuo moititut „humanistat", joita vastaan tekijä tässä kohden polemiseeraa, juuri tämän tunnustavat ja pyrkivät tällaiseen elämänyhteyteen Jumalan kanssa ja varmaan tuntevatkin rauhaa ja pelastusvarmuutta. Missä siis eroitus? Humanistit eivät kiellä pelastusvarmuutta yleensä, mutta Jumal-ihmisen välittämää pelastusta he eivät luule tarvittavan. Niinikään tekijä myöntää, että pelastusvarmuus on kehityksen ja ahdistuksen alainen, että siinä on asteita, jopa siinä on äärettömän laaja asteikko, että se voi kadota tietoisuudesta, että se on yhtähyvin lapsen kuin aikuisenkin saavutettavissa. Tämän kaiken kanssa ei nyt tahdo taas saada sopimaan yhteen tätä tekijän kategorista vaatimusta (s. 141): „Kristillisyys on aina esitettävä elämänyhteydeksi Jumalan kanssa, elä-

mänyhteydeksi, jossa ihminen on valittömästi varma pelastuksestaan." Samoin hylkää tekijä katolilaisten epäraamatullisen opin sivulla 66, mutta siv. 136—7 katolilaiset saavat hyvää tukea opilleen.

Myöskin kaipaa teoksesta syvempää ja oikeampaa psykologista käsittelyä muutamissa niissä kohdin (esim. siv. 78—79, 87 s., 126), joissa tekijä koettaa esitystään tehdä havainnolliseksi. Samoin olisi ollut suotavaa, että tekijä olisi tehnyt „tien pelastusvarmuuteen" vähän pitemmäksi — esityksessään nimittäin. Nyt se on liian ylimalkaisesti viitoitettu. Siinä olisi silloin „esikartano"-asiakin voinut saada tarkempaa valaistusta kuin siv. 73.

Olen vielä pannut merkkiin muutamia syrjäkohtia. Sivulla 65 esim. tekijä sovelluttaa Room. 7 luvun kuvaukset apostoli Paavalin „pelastusvarmaan", s. o. vasituiskristilliseen normaalitilaan. Mutta asia on, kuten tunnettu, väitösten alainen. Samoin siv. 103 ei ole huomioonotettu samanlaista kriisiskohtaa apostoli Pietarin elämässä. Samalla sivulla sanotaan palvelustyttöjen „pilkanneen" Pietaria kiirastorstai-yönä mutta tällaiseen käsitykseen ei johda evankeliumin kertomus. Vielä samalla sivulla esitetyt kohdat Lutherin elämästä eivät suinkaan koskene hänen pelastusvarmuuttaan. Muuten ajattelen, että jos tekijä olisi käsitellyt uskoa (siv. 102 j. m.) enemmän elämäksi kuin vain omistavaksi organiksi, niin olisi pelasvarmuus-käsite voittanut enemmän selvyyttä.

Kielellistä asua vastaan ei tietysti tällaisessa alkuperäisessä teoksessa voi olla paljon muistutuksen sijaa. Kuitenkin tapaa joitakuita kankeuksia ja suomalaista korvaa häiritseviä kohtia. Kun lähteet ovat vieraskielisiä, ei olekkaan aina helppo sulautua ajattelemaan supi suomalaisesti. Epäsuomalaisina, vaikkakin jo runsaasti käytettyinä pidän sellaisia lausetapoja kuin: näin peitetään itseltään, (s. 72), tiedettiin aina vaeltavansa (s. 85), petetään itsensä (s. 97), kaikkine sen tuomine onnineen (s. 91). Suomeksi ajatteleva ei luullakseni eksy näin kirjoittamaan.

Kirjan loppuun on muistutuksina liitetty käytetyt apulähteet. Mutta tarpeetonta ja turhaa venytystä on mielestäni, että suuri osa sitaateista on tänne alkukielellä painettu, vaikka tekstissä jo on sanallinen käännös.

Tämä teos on vasta henkiin heränneen Suomal. teologisen kirjallisuusseuran kustantama esikoinen. Toivomme nyt, että seuran välityksellä saadaan paljon juuri *alkuperäistä* teologista kirjallisuutta suomeksi. Poistukoon jo vihdoin suomalaisista teologeista tuo saamattomuus, joka on ihan sananparreksi muuttumassa.

V. Salminen.

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Valvojan leviäminen. — Vapaa sana. — Suurlakko.

Valvojan leviämistilasto kuvastaa sekin omalta osaltaan sitä mielenkiintoa korkeampiin sivistyksellisiin rientoihin, mikä milläkin paikkakunnalla vallitsee. Esitän siis totuttuun tapaani vuoden tilastotaulun.

Paikkakunta	Tilaajamäärä v. 1904.	Tilaajamäärä v. 1905.
Ahlainen	—	1
Alajärvi	1	1
Alavus	2	2
Anianpelto	1	1
Antrea	1	—
Asikkala	1	—
Atlas	1	—
Aura	1	1
Elimäki	—	1
Elisenvaara	—	1
Enso	1	—
Eräjärvi	1	—
Eura	1	—
Espoo	—	1
Evo	1	1
Forssa	8	7
Förby	1	1
Galitsina	—	1
Haapavesi	—	1
Halikko	1	1
Halila	4	—
Hamina	20	24
Hammaslahti	1	—
Hankasalmi	1	—
Harju	—	2
Hartola	1	—
Hauho	—	1
Heinjoki	—	1
Heinola	9	8
Helsinki	292	268
Helylä	—	1
Hiitola	1	2
Hikiä	1	1
Himanka	1	1
Hirvensalmi	1	1
Hollola	1	2
Humppila	—	2
Hyvinkää	—	1
Hämeenkyrö	2	3
Hämeenlinna	31	31
Högfors	1	1
Iisalmi	16	14
Ikaalinen	4	5
Ilmajoki	4	4
Ilomantsi	1	1
Imatra	1	1
Inari	—	1
Inha	1	1
Inkeroinen	1	1
Isojoki	—	1
Jaakkima	2	4
Joensuu	31	29
Johannes	1	1
Jokioinen	—	1
Joroinen	—	1
Joutsa	1	1
Juankoski	1	—
Juva	4	—
Jyväskylä	16	15
Jämsä	2	3
Jäppilä	—	1
Järvelä	1	2
Järvenpää	1	1
Jääski	1	—
Kajaani	7	5
Kalajoki	2	1
Kangasala	2	4
Kannus	2	1
Kantala	1	—
Karhula	4	9
Karjalohja	—	1
Karkku	1	1
Karttula	5	3

Kauhajoki	1	2
Kauhava	1	2
Kaukola	1	1
Kaurila	—	1
Kausala	2	1
Kauvatsa	2	2
Kavantsaari	1	—
Kemi	9	8
Kemie (Tohmajärvi)	—	1
Kerava	1	1
Keuruu	—	2
Kiteen pit.	3	2
Kivennapa	2	4
Koiviston pit.	1	1
Kokkola	5	4
Koria	3	3
Korkeakoski	2	—
Kortesjärvi	1	—
Koski as.	2	—
Koski H. l.	1	2
Koski T. l.	1	—
Kotka	18	19
Kouvola	3	3
Kulju	—	1
Kulovesi	—	1
Kumlinge	1	—
Kuokkala	1	2
Kuolemajärvi	1	1
Kuopio	74	63
Kurkijoki	5	5
Kuurila	1	1
Kuusamo	—	1
Kymi	2	—
Kyrö	1	—
Käkisalmi	3	9
Köyliö	1	1
Lahti	22	11
Laihia	1	1
Lammin pit.	—	1
Lapinlahti	1	1
Lappajärvi	2	2
Lappeenranta	25	23
Lappila	1	—
Lapua	4	2
Lauritsala	2	—
Lauttakylä	3	1
Lavansaari	—	1
Lemi	3	2
Lempäälä	1	3
Leppäkoski	1	1
Leppävirta	2	5
Liikkala	1	1
Liminka	2	—
Lohja	1	2
Lohtaja	1	1
Loimaa	1	1
Lokalahti	1	1
Loppi	2	—
Lovisa	1	1
Luhanko	—	1
Luopioinen	1	—
Luumäki	—	1
Makslahti	1	—
Malmi	2	2
Matkaselkä	1	1
Mellilä	1	1
Merikarvia	2	1
Metsämaa	1	1
Miehikkälä	2	6
Mikkeli	37	32
Mulo	1	—
Muola	2	2
Murole	1	1
Mustiala	3	2
Myrskylä	1	—
Mänttä	1	1
Mäntyharju	4	3
Möhkö	1	1
Naantali	1	1
Nakkila	1	1
Nerkoo	1	1
Nickby	—	1
Niittylahti	1	2
Nilsiä	1	1
Nivala	1	1
Noitermaa	1	2
Nokia	1	—
Normarkku	1	1
Nummela	3	2
Nurmes K. l.	5	4
Nurmijärvi	2	—
Nurmo	1	1
Oitti	1	1
Ojajärvi	1	1
Orihvesi as.	1	1
Orimattila	3	2
Oripää	1	1
Ostola	1	1
Otalampi	1	1
Otava	1	1

Oulu	58	54	Räisälä	2	—
Paattinen	1	—	Röykkä	—	1
Padasjoki	5	2	Saarijärvi	2	2
Paimio	2	1	Sakkola	2	2
Parainen	1	1	Salo	2	4
Parikkala	1	1	Sammatti	1	1
Peipohja	1	—	Savitaipale	1	2
Peltosalmi	2	1	Savonlinna	23	21
Perkjärvi	1	—	Seinäjoki	1	—
Perniö	3	—	Seiskari	—	1
Peräseinäjoki	1	—	Selänpää	—	1
Pielavesi	1	—	Sippola	—	1
Pieksämäki	2	1	Siuro	—	1
Pielisjärvi	1	1	Soanlahti	—	1
Pietarin rautatieasema	1	1	Sodankylä	1	—
Piikkiö	1	1	Soijinlahti	—	1
Pirkkala	1	—	Soini	1	1
Pitkälahti	2	1	Somero	—	1
Pitkäniemi	1	1	Sortanlahti	—	1
Pitkäranta	6	1	Sortavala	20	28
Polvijärvi	—	2	Sotkamo	1	1
Pori	12	23	Souru	7	3
Porvoo	11	11	Strömfors	1	—
Postivannu N:o 11	3	2	Sulkava	3	3
Pudasjärvi	—	1	Suodenniemi	—	1
Punkaharju	2	1	Suomenniemi	2	4
Punkalaidun	6	6	Suomussalmi	1	—
Puumala	1	1	Suonnejoki	3	4
Pyhäjärvi Vp. l.	1	2	Suursaari	2	4
Pyhtää	—	1	Sysmä	13	10
Pälkjärvi	—	1	Säiniö	1	2
Pälkäne	—	1	Säkkijärvi	—	2
Pöytyä	—	1	Sääksmäki	1	1
Raahe	15	11	Taavetti	2	2
Raivola	—	1	Taipale	—	2
Rajamäki	2	—	Taipalsaari	—	2
Rantasalmi	2	1	Taivalkoski	1	—
Rauma	17	31	Tali	1	1
Rautalampi	1	1	Tammisaari	2	2
Rautavaara	1	—	Tammisuo	1	1
Rautjärvi	1	—	Tampere	95	101
Rautu	7	1	Terijoki	1	3
Reposaari	2	1	Tervola	5	4
Riihimäki	1	—	Toholampi	1	—
Riitiala	1	—	Toijala	1	1
Ristiina	2	1	Toivakka	2	2
Rovaniemi	8	8	Tornio	8	8
Ruokolahti	—	1	Turenki	3	4
Ruovesi	1	3	Turku	58	63
Ryttylä	3	1	Tuulos	1	1

Tyrvää	4	1	Viiala	1	—
Ulvila	1	1	Viipuri	87	100
Urjala	1	1	Viitasaari	2	1
Utti	1	1	Villähti	1	1
Uukuniemi	—	1	Vilppula	—	1
Uuras	2	2	Vimpeli	1	1
Uusikaarlepyy	3	3	Virkby	2	—
Uusikaupunki	5	4	Virolahti	13	14
Uusikirkko Vp. l.	16	13	Vuojoki	1	—
Uusikylä	5	3	Vuoksenniska	—	1
Vaasa	45	32	Ykspila	1	2
Valkeakoski	1	1	Ylistaro	1	1
Valkjärvi	2	2	Yli-Tornio	1	1
Vampula	—	1	Ylivieska	1	1
Varkaus	1	3	Öfvermark	—	1
Vesanka	1	1	Venäjälle ja ulkomaille	37	31
Vesanto	2	1			
Vihti	—	1	Yhteensä	1,527	1,484

Ilmaiseksi jaellaan 46: ulkomaille 15, aikakauskirjoille vaihtokappaleita 11, avustajille ja toimittajille 20.

Valvojaa leviää siis v. 1905 **1,530** kpl. (v. 1904 1,571 kpl).

Valvojan tilaajamäärä on siis viime vuodesta vähentynyt 43:lla. Tilaajapaikoista on menetetty 54 ja voitettu 56 uutta tilauspaikkaa ja samalla on tilaajamäärä viimevuotisesta vähentynyt 53:ssa, mutta lisääntynyt 43:ssa. Huomattavin on vähentyminen tänäkin vuonna Helsingissä: 24 kpl., 292:sta 268:aan (edellisen vuoden vähentyminen oli 22 kpl.); tuntuva on vähentyminen myöskin Vaasassa (13 kpl.), Kuopiossa (11 kpl.), Lahdessa (11 kpl.), Raudussa (6 kpl.) ja Mikkelissä (5 kpl.). Erikoista mainitsemista ansaitsee lisääntyminen Raumalla (14 kpl.), Viipurissa (13 kpl.), Porissa (11 kpl.), Sortavalassa (8 kpl.), Tampereella (6 kpl.) ja Karhulassa (5 kpl.). — Viidennenkolmatta ikävuotensa kynnyksellä on siis Valvoja vielä kaukana aikoinaan ajatellusta ihannemäärästä, 2,000 tilaajasta.

Niinkuin arv. lukijamme näkevät, on tämä Valvojan vihko melkoisesti myöhästynyt, mutta „myöhästymisellä“ ei ole tässä sitä erikoista merkitystä, jonka viime vuosien luonnottomat olot ovat tälle sanalle antaneet.

Ei, vaan päinvastoin meidän tulee ikuisiksi ajoiksi merkitä, että tämä on ensimäinen Valvojan vihko, joka ilmestyy ilman ennakkosensuurin kahletta.

Ne, jotka kuluneen kuuden vuoden aikana ovat olleet mukana näiden Valvojan Helsingin-kirjeiden aikaansaamisessa, joko niitä kirjoittamassa

tai tarkastamassa, tuntevat hekin osaltaan ääretöntä helpoituksen tunnetta. Aikana, jolloin monestikaan muun sanomalehdistön ei sallittu sanoa juuri mitään vallitsevaa järjestelmää vastaan, on tämä aikakauskirja koettanut tuoda esiin mielissä vallitsevaa tyytymättömyyttä. Useinkin täytyi miettimistään miettiä, miten mikin asia olisi saatava sanotuksi niin, että se menisi sensuurin lävitse, mutta samalla olisi kuitenkin täysin ymmärrettävä lukijoille. Enimmiten tämä onnistui, mutta toisinaan ei kuitenkaan voitu painoestettä välttää — kerranhan esim. Valvojan oli pakko poispantujen kappaleiden sijaan panna aapiskirjan tekstiä ja saada merkityksi, että aapiskirja ei vielä ollut kielletty kirja Suomen kansalle. Jos kuitenkin niinkin useasti saimme sanottavamme sanotuksi, niin siihen varmaankaan ei yksinään ollut syynä sensuurin suurempi vapaamielisyys aikakauslehtiä kuin sanomalehtiä kohtaan, vaan — niinkuin tuonoin eräs lukijamme minulle huomautti — myös se seikka, ettei sensorin sivistyskanta ollut niin korkea tai huomaavaisuus kyllin terävä, että hän aina olisi ymmärtänyt mitä hyväksyi.

Nyt on sana maassamme vapaa — toivokaamme ainaisiksi ajoiksi! Näiltä Valvojan Helsingin-kirjeiltä katoaa samassa yksi merkitys, mikä niillä oli ankarimman sensuurikomennon vallitessa, ne kun silloin olivat milteipä ainoana paikkana, missä suomen kielellä sensuurillisessa julkaisussa ilmaantui hallituksen kantaa arvostelevia lausuntoja.

Näiden Helsingin-kirjeiden ei siltä kuitenkaan tarvitse loppua, vaan luulemme päinvastoin että yhä edelleen meilläkin saattaa olla syytä lausua mietteitämme ja arvostelujamme isänmaan yhteisistä asioista. Mutta nyt ei kynää ole rajoittamassa ulkonainen pakko, vaan ainoasti se itsensä hillitseminen, joka jokaisessa kunniallisessa kirjoittajassa johtuu toisen ja oman arvon kunnioituksesta.

Tämän vihon myöhästyminen johtuu, niinkuin jokainen ymmärtää, siitä yleisestä kaikkien töiden seisauksesta koko maassamme, joka alkoi juuri kun tämä vihko oli valmistumassa.

Lakko on meidän aikojemme keksimä keino käydä sotaa oikeuksien ja etujen saavuttamiseksi — sotaa, joka tapahtuu tai jonka ainakin pitäisi tapahtua ilman verenvuodatusta ja periaatteellisesti passiivisin keinoin, ilman aseellista voimaa.

Koko n. s. passiivinen vastarinta ei oikeastaan ole mitään muuta kuin lakkoa. Kun maassamme tahdottiin saattaa voimaan ilman eduskunnan suostumusta syntynyttä asevelvollisuuslakia, niin niillä, jotka tahtoivat saada tämän kumotuksi, ei ollut muuta keinoa kuin asettua lakkokannalle sen suhteen; nuorukaisia jäi pois kutsunnoista, virkamiehiä oli,

jotka eivät myötävaikuttaneet asetuksen toimeenpanoon j. n. e. Tämä lakko epäonnistui suureksi osaksi; kansassamme oli mahtava puolue, joka ei sitä kannattanut, ja lakon onnistumisen ensimäisenä ehtona on yksimielisyys. Se teki kuitenkin sekin osaltaan tehtävänsä: se oli osoituksena kansan tyytymättömyydestä ja alistumattomuudesta. Se on kieltämättä osaltaan vaikuttanut siihen, että 1901:n vuoden asevelvollisuuslaki, jota ei koskaan ole voitu toteuttaa kuin pienessä määrässä, on lopullisesti kuollut, jota vastoin, jos siihen olisi alistuttu, ei olisi suotuisissakaan oloissa ollut toivoa sen kumoamisesta.

Mutta kerrassaan suurenmoinen on semmoinen passiivisen vastarinnan ilmaus, joka esiintyy yleislakon muodossa. Kokonainen kansa luopuu tavallisista jokapäiväisistä töistään, seisauttaa kokonaan elämän tavallisen kulun vaatiakseen vapauttaan ja oikeuttaan, päättäen olla taistelusta luopumatta, ennenkuin se on voitettu! Sanottakoon että meidän suurlakkomme on pienenä osana niistä maailmanhistoriallisista tapahtumista, jotka viimepäivinä ovat Venäjästä tehneet konstitutsionaalisen, parlamentaarisen valtion. Mutta meidän täytyy joka tapauksessa sanoa, että Suomen kansa näinä päivinä itse voimakkaasti tarttui kohtalojensa ohjaksiin: tämä liike ei ollut vain myötätuntoisuuden osoitusta Venäjän vapaudenharrastukselle, vaan samalla myös selvä ilmaus siitä, että Suomen kansa itse tahtoi kansana elää ja panna vastalauseensa laittomia oloja vastaan. Ja tämä mielipiteenilmaus pantiin täällä toimeen vielä johdonmukaisemmin ja järjestyneemmin kuin Venäjällä, jos kohtakin sen menestymisen ehtona oli, että lakko samaan aikaan vallitsi Venäjällä.

Me olemme jokainen näinä päivinä epäilemättä paljon oppineet, olemme nähneet kokonaan uusia, meille ennen tuntemattomia ominaisuuksia kansassamme. Me olemme olleet siinä ajatuksessa, että me suomalaiset olemme tuntuvasti nahjusmaisuuteen taipuvaa väkeä: sen sijaan olemme nähneet että kansamme, sen alimmat kerrokset etupäässä ovat kykenevät nopeaan ja päättäväiseen toimintaan — nämähän kerrokset ne juuri aloittivat lakon, johon „yläluokallamme“ yksinään ei olisi ollut kyllin päättäväisyyttä eikä voimaa. Me olemme kenties luulleet, ettemme me itse omin ohjimme kykene järjestäytymään: me olemme nähneet että meidän työväestömme kykenee organiseerautumaan ja myös pitämään yllä järjestystä mitä erinomaisimmalla tavalla. Ja samalla jokainen, joka kenties sitä ei ennen ollut ajatellut, tuli selvästi näkemään ja tuntemaan, kuinka monen „palvelevan veljen“ apua, kuinka paljon keskinäistä palvelusta ja yhteistyötä me todella kaikki tarvitsemme, jotta elämämme kulkisi säännöllistä kulkuaan. Vaikka lakko ei koskenut välttämättömimpiä tarpeitamme: ruokaa ja vettä, niin sittenkin jokainen tuli näkemään, miten 20:nnen vuosisadan elämä kaupunkipaikassa on kerrassaan mahdoton ilman lukemattomien eri voimien yhtymistä yhteistoimeen.

Meidän tulee lausua vilpitön tunnustuksemme Suomen työväestölle siitä, että sen tekemä lakko oli yksinomaan poliitinen, ensinkään sekoittamatta asiaan taloudellisia vaatimuksia, niinikään myös siitä, että se oikeana ajanhetkenä, heti kun julistuskirja, joka täytti koko Suomen kansan yhteiset vaatimukset, oli julkaistu, lopetti lakon.

On monelta taholta sanottu, ettei työväestö saavuttanut mitään erikoisvaatimuksiaan, kaikki mitä saavutettiin joutui ainoastaan yläluokan hyväksi. Tämä puhe ei kuitenkaan ole totta. Jo sen johdosta että laillisuus jälleen tunnustettiin palautettavaksi — ja paljon perinpohjaisemmin kuin viimeksi koossa olleet valtiosäädyt olivat anoneet —, ja samalla kokoontumis- ja yhdistymisvapaus tunnustettiin, sen johdosta on työväellä niin äärettömän paljoa runsaampi tilaisuus kuin ennen joka taholla työskennellä aatteittensa puolesta ja vaatimuksiensa hyväksi. Mutta ei siinä kyllin: tämän lakon aikana, jos ei ennen, on jokaiselle kansalaiselle tässä maassa, jokaiselle „yläluokkalaisellekin“ käynyt selväksi, että yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden vaatimusta ei ole syytä eikä oikeutta vastustaa, ja tämä periaate on selvästi tunnustettu julistuskirjassakin. Mutta julistuskirja lupaa vielä enemmän: se avaa uran uudenaikaisen eduskuntalaitoksen saamiseen, jommoisen saavuttamista vielä joku viikko sitten pidettiin miltei vain rohkeana unelmana — eduskuntalaitoksen, jolle hallitus on vastuunalainen. Hallituksen vastuunalaisuus yleisen äänioikeuden ohella on oleva kansan syvien rivien voimakkain turva.

Se mitä työväki tällä valtiollisella lakolla ei ole saavuttanut, on semmoista, joka ei edes ole ollut saavutettavissa ilman täydellistä vallankumousta. Kansalliskokouksen kokoonkutsuminen säätämään maalle uusia perustuslakeja olisi ollut mahdollinen ainoastaan joko kokonaan syrjäyttämällä hallitsijanvallan ja väliaikaisen hallituksen valitsemisella, jommoista todella esitettiinkin, tai tunnustamalla hallitsijan itsevaltiuden. Edellinen vaihtopuoli oli mahdoton, jälkimäinen taas jyrkässä ristiriidassa koko sen kannan kanssa, jolle Suomen kansa on asettunut oikeustaistelussaan näiden viimeksikuluneiden vuosien aikana ja joka sai selvimmän ilmauksensa suuressa adressissa 1899.

Haihtukoon nyt tämmöisenä suurena historiallisena hetkenä kansalaisten mielistä katkeruus ja epäluottamus. Poistukoon mielistä kaikkien liiallisuuksien, tapahtuneiden yli oikeiden rajojen siirtymisten muisto. Mutta jääköön mieliimme hälvenemättömäksi ainoastaan sen suuren valtavan yksimielisyyden muisto, jolla koko kansa nousi vaatimaan vapautta ja oikeutta. Olkoon meille kaikille selvänä, että astuminen kehityksen — ei kumouksen — tietä saavutetun vapauden toteuttamiseksi ja vahvistamiseksi on nyt Suomen kansalle mahdollinen. Että tämän tien käyminen on todella oleva kansallemme mahdollinen, siihen mielestäni kaikkien mustien enteiden uhallakin antaa toivoa se tosiasia, että suuri va-

paustaistelu täällä suoritettiin niin erinomaisessa järjestyksessä, ihmishenkiä ja yksityisomaisuutta loukkaamatta. Mutta kaikki tämä runsas kehityksen työ ei ole menestyvä muulla ehdolla, kuin että ryhdytään yhteistyöhön yhteisvoimin.

Yleislakon lopun jälkeisenä päivänä.
7. X. 05.

Spectator.

Oikaisu: siv. 567 23:nnella rivillä on: „jonka Memling on niin mestarillisesti maalannut"; pitää olla: „joka siintää Memlingin pyhimyskuvien taustoissa."

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Ruotsalaiselta kirjallisuusseuralta: *Knut Tallqvist*, Bref och dagboksanteckningar af Georg August Wallin jämte en lefnadsteckning af — —. 5: —. — *Herman Vendell*, Ordbok öfver de östsvenska dialekterna. Toinen vihko. 5: —.

Tilastollisesta päätoimistosta: *Aug. Hjelt* ja *O. A. Broms*, Kunnallinen tuloverotus ja taloussuhteet Suomessa. II Maalaiskunnat. 3: —. — *G. R. Snellman*, Tutkimus Suomen leipurinammatista.

Werner Söderström-Osakeyhtiöltä: *Herm. Niemi*, Kirjoitustaidon opetus kansakoulussa. 4: 50. — *Hanna Favorin*, Maantieteen opetus. 3: 25. — *Zach. Topelius*, Pieniä kirjoitelmia. Suom. 6—8 vhk. à —: 55. — *K. O. Lindeqvist*, Suomen historia. 6—9 vhk. à —: 25. — *Joh. Laitinen* ja *J. B. Airaksinen*, Asioimiskirjoituksen opas. —: 85. *J. E. Rosberg*, Maa ja kansat. Suom. 19—21 vhk. à —: 55. — *Juhani Aho*, Lastuja. Valikoima kouluja varten. 1: —. — *H. C. Andersen*, Satuja ja seikkailuja. Suom Maila Talvio. 5—8 vhk. à —: 25. — *W. Rudin*, Puheita nuorisolle. III osa. Suom. Sigrid Waaramäki. 2: —. — *J. C. Heuch*, Sairaiden sielunhoito. Suom. S. A. Heikel. 1: 75. — Sosialidemokratian vuosisata. 1—3 vhk. à —: 25. — Tohtori Martti Lutherin saarnoja, valinnut ja järjestänyt M. Kreutzer. Suom. Niilo S. Wainio. Uusi laitos. 1 vhk. —: 50. — *Sven Hedin*, Seikkailuja Tibetissä. Suom. 1, 2 vhk. à —: 50. — *Alice Gray*, Uskollinen lipunkantaja. Suom. T—i. —: 85. — *Alexandra Gripenberg*, Naisasian kehitys eri maissa. I. Suom. Tilma Forsström. 4: 50. — Keksintöjen kirja. 12 vhk. —: 65. — *Väinö Wallin*, Suomen talousmaantieto. 2: 75.

Otavalta: *Th Rein*, J. V. Snellmanin elämä. Toinen pain. 25, 26 vhk. 1: —. — *Morten Pontoppidan*, Puheita nuorisolle. Eevi Takala. —: 85.

K. J. Gummerukselta: *Natanael Beskow*, Saarnoja. Suom. M. I. 5 ja 6 vhk. à —: 80. — *L. Schneller*, Jeesuksen seurassa. Suom. A. J. Pietilä. 9 ja 10 vhk. à —: 35. — *Andrew Garnegie*, James Watt. Suom. (Kyläkirjasto N:o 2.)

Kansanvalistusseuralta: *O. A. Kallio*, Yleisen kirjallisuuden historian pääpiirteet. 3: —. — *Hugo Schulman*, Tapahtumat Suomessa Krimin sodan aikana vv. 1854—1855. Suom. Akseli Koponen. 3: 50. — Arvosteleva luettelo suomenkielisestä kirjallisuudesta. 1904 ja 1905 vuosien lisävihko. 1: 50.

Heliokseita: *J. E. Rosberg*, Land och folk. 11 vhk. — *O. M. Reuter*, Suomea samoilemassa. Suom. 16 vhk. — *N. Karéeff*, Polonica. Käänt. G. A. Gripenberg. 1: 50. — Världskulturen. IV,2. 1 ja 2 vhk. à —: 90.

G. W. Edlundilta: *N. Ödegaard*, Maanviljelys-oppi. Suom. A. Saurio. Toinen pain. 7: —. — *K. F. Ignatius*, Mietteitä muutamista päivän kysymyksistä. 1: —. — *Zacharias Topelius*, Samlade skrifter I,17, 18. 1: 50. — *Eliel Vest*, Finlands samhällsförfattning och några af dess väktare. —: 75.

Boman & Karlssonilta: *Otto Sverdrup*, Uusia maita. Suom. 27, 28 vhk. à —: 55. — *Urho Haapanen*, Kaksi mestaria. —: 75. — *Suru*, Hakalan rahat. —: 75. — *Korhos-Heikki*, Rukkaset. —: 75.

Clouberg & Co:lta: *J. W. Ruuth*, Wiipurin kaupungin historia. 5 vhk. Suom. 1: 50.

Söderström & Co:lta: *Anders Ramsay*, Från barnaår till silfverhår. V. 8: —. — Nya testamentet. 5, 6 vhk.

Tekijältä: *Benet R. Barrios*, Finlandeses aplech de quadrets finesos de J. L. Runeberg y J. Aho.

Kääntäjältä: *Johannes Linnankoski*, Igawene wõitlus. Vironkielelle käänsi H. Leoke.

Akateemisesta kirjakaupasta: *Carolus S. Hidén*, Scripta latina. 1: —.

Teoloogi nen aikakauskirja, 7 vhk.: Jaakko Gummerus, Raamatun arvo ja käytäntö keskiajan kirkossa. — G. G. Rosenqvist, Filosofins ställning till nutidens religiösa rörelse enligt Eucken.

Virittäjä, n:o 6: Heino A. Högman, Kustaa Renvallin Kieliopissaan antamat tiedot suomen murteista. — Heikki Ojansuu, Suomalais-venäläisiä sanavertailuja.

Neuphilologische Mitteilungen, no: 6.
Kansakoulun lehti, n:ot 19, 20.
Pyrkijä, n:o 10.
Pellervo, n:o 10.
Euterpe, n:ot 31—36.
Teollisuuslehti, n:ot 18, 19.
Lukutupa, n:ot 17, 18.
Maantieteellisen yhdistyksen aikakauskirja, n:ot 4—5.
Kyläkirjaston kuvalehti, A-sarja, n:o 10. — B-sarja, n:o 10.
Suomen museo, n:o 3.
Alempi kansanopetus, n:o 10.
Vaatturi, n:o 9.
Suomen kirjakauppalehti, n:ot 60, 61.
Postimees, n:ot 289—317.

VALVOJA

JUHLAJULKAISU

1880—1905

HELSINGISSÄ,
SUOMAL. KIRJALL. SEURAN KIRJAPAINON OSAKEYHTIÖ,
1905.

KATSAUS SUOMENKIELISEN AIKAKAUSKIRJALLISUUDEN VAIHEISIIN.

ENSIMÄINEN YRITYS.

Asuvaiset Ahuisimmat,
Suomen Suuresa Salosa!
Mieltykähät Mieluisesti
Oppimahan Omillanne
Suomen Selvillä Sanoilla,
Lukemahan, Lausumahan,
— — — — — — — —
Sanomita Samovita
Suomexi Sanottavita,
Kirjan Kautta, Kuuluvita,
Kuuluvita, Kaikuvita,
Meiän Maamme Manterilla,
Satamilla, Saarikoilla,
Moisioisa Muhkehisa,
Majoisa Myös Matalisa.

Nämä olivat tervehdyssanat, joilla ensimäisen suomenkielisen sanomalehden julkaisija, silloinen Mynämäen kirkkoherra ANTTI JUHANA LIZELIUS — syntyisin talonpojan poika Tyrväästä — kääntyi lukijainsa puoleen, kun hän syyskuussa v. 1775 ensikerran laski ilmoille „*Suomalaiset Tieto-Sanomat*". „Paljo ja monenkaltaisia tietoja, koetuxia, ojennuxia ja parantamisen muotoja Huonen-Hallituxen

menossa on tosin kyllä muilla Kielillä julistettu; Mutta Suomen Kielellä ei ole paljo muuta annettu tietä, kuin se rahtu, mitä Ajantiedoisa eli Almanakoisa kerta kunakin vuotena kirjoitetaan; jonka tähden myös niille Suomalaisille, jotka ei muita kieliä ymmärrä, senkaltaisista julistuxista sanken vähä hyödytys on."

Tietoa suomalaisille suomalaisten omalla kielellä! Se oli siis, niinkuin oli luonnollista, johtavana ajatuksena, kun „sanomita samovita" ensi kerran tarjottiin suomalaisten luettavaksi, lausuttavaksi. Se ala, jolta tietoja ensi sijassa katsottiin tarpeelliseksi, oli „huonen-hallituxen" s. o. taloudellinen ala. „Täsä tulee siis, Jumalan suomasta, meijän Rakkaille Maanmiehillemme sula Suomalaisille, Suomen Kielellä, heijän ikävöitsemisensä perästä annettavaxi valkeuteen, monikahtoja hyväxi löyttyjä koetuxia, tietoja ja neuvoja Huonen-Hallituxen levittämisestä, niinkuin: peltoin ja niittuin viljakkammasta kasvannosta, käsitöitten parantamisesta, ja muitten elatuxen keinoin menestyväisemmästä toimittamisesta." Tämän ohella luvataan kuitenkin „myös totisia sanomia muitten ja omain Maan-paikkain erinomaisista entisistä lja nykyisistä tapauxista, menoista ja muutteista". Vihdoin tuli tämän ohjelman lisäksi vielä kolmas puoli: „Siinä sivusa ahkeroitan aina Suomen Kielen selkeydestä, sen omasta luonnollisesta puhen parresta, painavaisten sanain valitzemisesta ja eroittamisesta, niin myös niitten muista kielistä vuorottuin mahdollisesta vieroittamisesta."

Tiedot taloudellisista, etenkin maanviljelysasioista, näiden lisäksi hiukan päivän tapahtumia, tämän ohella suomen kielen kehittäminen selvyyteen ja puhtauteen — siinä oli tämän pienen lehden ohjelma, joka ilmestyi kahdesti kuussa puoliarkin suuruisena ja jonka hinta oli „Neljä Talaria 16 äyriä Kupari-rahaa" (= noin 3 mk. 44 p. nyk. rahaa). Oli ilmeistä, että herätteen tämän suomenkielisen sanomalehden perustamiseen oli lähinnä antanut Porthanin perustama, viittä vuotta aikaisemmin alulle pantu maan ensimäinen ruotsinkielinen lehti „Tidningar utgifne af et Sällskap i Åbo". Emme voi olla huomaamatta näiden kahden lehden yleisessä ohjelmassakin sukulaisuutta. Siinä runossa, jossa ruotsinkielisen lehden toimitus sen ensimäisessä numerossa, 15 p. tammikuuta 1771, kääntyi kansan puoleen, lausuttiin muun muassa nuorisolle:

Suomalaiset Tieto-Sanomat

Syys-Kuusa, Wuonna 1775.

Arwaiset Ahuisimmat,
Suomen Suuresa Salosa!
Mieltykähät Mieluisesti
Oppimahan Omillanne
Suomen Selwilla Sanoilla,
Lukemahan, Lausumahan,
Toimehenkin Tuottamahan
Toimituria Tyloja,
Tietojakin Toimenpita,
Sanomita Samowita
Suomeri Sanottawita,
Kirjan Kautta Kuulnwita,
Kuuluwita, Kaikuwita,
Meijän Maamme Manterillä,
Satamilla, Saarikoilla,
Moisiorisa Muhkehisa,
Majoisa Myös Matalisa.

* * *

Paljo ja monenkaltaisia tietoja, koeturia, ojennuria ja parantamisen muotoja

Nog kan den Finska bygd Dig ymnigt ämnen gifva,
Än at med skarpsynt vett rätt bli naturens tolk,
Än Dina Fäders dygd at med behag beskrifva,
Til eftersyn och ljus för Landets barn och folk.
Vårt Land ännu ej käns, des tekning vanstäld finnes,
I Språket saknas ryckt, i våra häfver ljus;
— — — — — — — — — — — —
Vår späda Hushålls konst af mogna råd bör ledas,
Af säkra rön bli stödd, från fördoms tvång bli fri,
Åt våra näringsfång bör större vidd beredas,
Och landets raska barn med ömhet skötte bli.[1]

Tässäkin siis otetaan ohjelmaksi isänmaan historian ja maantiedon ohessa taloudellisen elämän edistäminen ja kotimaan kielen viljelys. Kuitenkin oli erilaisuus molempien lehtien välillä sangen suuri: ruotsalainen lehti koko esitystavallaan ja aineiden-valinnallaan kääntyi sivistyneen luokan puoleen, jota vastoin „Suomenkieliset Tieto-Sanomat“ puhuivat silloiselle vähän kehittyneelle suomalaiselle talonpojalle.

„Tieto-Sanomien“ pääsisällyksenä olivat kirjoitukset taloudellisella alalla, nk. „Suomen Maan Huonen-Hallituxen alusta“, „Suomen Maan Huonen-Hallituxen parantamisesta ja awaroitzemisesta“, „Pauista“, „Punajuurten, Kaalein ja muitten istutuxista“, opetukset kylvöstä, karjanruokinnasta, puutarhanhoidosta j. n. e. Tähän alaan kuuluvat myös kirjoitukset tauti- ja terveysopin alalta, erinäiset hyödylliset neuvot, vähän kunnallistietoa, annetaanpa vielä lukijalle maantiedonkin pääpiirteet lehden useimmissa numeroissa kulkevassa kirjoituksessa „Tiedustus Maan-piirin paikkakunnista“, joka julkaistiin seuraavalla perustelulla: „että näisä Lehdeisä monesti tulee mainittavaxi yxi ja toinen Maakunta, Waltakunta ja paikkakunta yhdesä ja toisesa Maan-piirin osasa; niin näkyy se haluisille Suomalaisille otollisexi ja hyödyttäväisexi, täsä kirjoituxesa välittäin niistä tiedustella“.

[1] Kyllä Suomen maa voi sinulle antaa runsaasti aiheita: milloin teräväkatseisin älyin oikein olla luonnon tulkkina, milloin miellyttävästi kuvata isiesi hyvettä, maan lasten ja kansan esikuvaksi ja valoksi. Maatamme vielä ei tunneta, sen kuva on olemassa vain väärennettynä, kieleltä puuttuu ruokkoa, vaiheiltamme valoa, heikko taloustaitomme kaipaa kypsyneiden neuvojen johtoa, varmojen kokeiden tukea, vapautumista ennakkoluulojen pakosta, elinkeinoillemme on valmistettava suurempi laajuus ja maan reippaita lapsia hellästi hoidettava.

Yksi huomattava piirre mainittakoon tässä. Vaikka nämä tieto-sanomat oli suunniteltu aivan yksikertaisimman rahvaan tarpeen mukaan, esiintyy niiden puhtaasti taloudellisissakin kirjoituksissa pyrkimys antaa ilmiöille jonkinlainen historiallinen tausta, koettaa selittää niitä ihan ensimäisestä juuresta alkain. Niinpä kirjoituksessa „Suomen Maan Huonen-Hallituxen alusta“ koetetaan antaa kuvaus vanhimmasta suomalaisesta viljelyksestä, josta näytteenä esitettäköön tässä seuraava palanen, mikä tavataan „Tieto-Sanomain“ 1:sessä varsinaisessa numerossa:

„Suomen Alku-Huonenhallitus on ollut järjä ja yxikertainen, ei parempi kuin Lappalaistenkin entisinä vuosisatoina kuuluu ollexi; vaikka sitä nyt on myös ruvettu jotenkin parantelemaan; Sillä mejän esivanhempamme tänne tultuansa, niinkuin luullan, *Asiasta*, löysit täällä ainoasti metzän korvet ja senkaltaiset maat, jotka ei ollut ikänä ollet sulilla: Sentähden täytyi hejän ensisti olla kulkeilla, asua hako-majoisa, elättä itziänsä syötävillä ruohoilla, ruohoin juurilla ja marjoilla, niin myös metzän otuxilla, Lintuin ja metzän eläinten lihalla, ja niitten nahoilla verhoitta heitänsä. Jos he osannuit jonkun kalaisen veden paikoille, niin he myös kalamisella toimitit itzellensä särvvintä; vaikka mitämax kehnosti vesoista ja puunjuurista palmikoituilla nielu-verkoilla.

Sittekuin kukin perhekunta lisäntyi ja he näjit ylön työläxi kuljetta saamattomia vanhoja ja pieniä lapsia yhdestä paikasta toiseen, niin he, osattuansa jonkun mielestänsä suotuisan paikan, valitzit sen pysännöllisexi asuinpaikaxensa. Ja ettei raju-ilmat ja kylmyys olisi heitä ylöllensä rasittanut ja hejän toimitettuja ruokaaineitansa turmellut, rupeisit he jonkunkaltaisia puuhuoneita rakentelemaan; joista he yhden osan sammaloilla tihitit, niin myös kivipesillä ja kiukailla varustit, lämmittäxensä niitä talven kylmyttä ja tylyyttä vastaan.

Näihin asuin-paikkoihinsa kuljetit ja kokoisit he saamansa tallelle ja usiasti sinne taluisit; josta tallesta ja talumisesta näkyy *taloi* nimensä saanen, niinkuin *koto,* kootusta kalusta.“

Tämän verran oli asiasta tässä numerossa, luvattiin „jatko tästä toisella erällä“, joka lupaus pidettiinkin ja koetettiin edelleenkin eri tavoin valaista suomalaisten esihistoriaa. Tämä taipumus esihistoriallisten seikkojen kuvaamiseen esiintyy yksin semmoisessa kirjoituksessa, jossa puhutaan „karjan enäntämisestä Vasikkain ahkeralla kasvattamisella“; siinäkin koetetaan näyttää, miten „Esisuomalaiset“ vasikoitaan hoitivat.

Päivänuutisille oli pienessä lehdessä varattuna varsin vähän tilaa.

Annettiin kuitenkin tietoja kotimaassa tapahtuneista nimityksistä, onnettomuuksista y. m., samoin myös ulkomaan sodista, maanjäristyksistä j. n. e., vaikkapa uutiset useinkin olivat hyvin ylimalkaisia. Esimerkkinä näiden kirjoituslaadusta esitettäköön tässä yksi uutinen Amerikan vapaussodasta „Tieto-Sanomien" 9:nnessä numerossa:

„Ehkä Englantisa kyllä puhutan rauhan aivoituxista Amerikalaisten kanssa, möyhii kuitenkin Englantin Valta alinomaa, ja toimittaa tuimasti sodan-tarpeita."

Mitä kielen kehittämiseen tulee, on „Tieto-Sanomien" toiminnalle todellakin annettava täysi tunnustus. Siinä koetettiin vakaannuttaa suomen kielen oikeinkirjoitusta, koetettiin kirjoittaa todella suomalaiseen ajatustapaan sekä runsastuttaa sanavarastoa lainoilla niistä murteista, jotka niihin aikoihin asti olivat vähemmässä määrässä vaikuttaneet kirjakieleen; tarkoitus oli samalla perata lainasanoja ja asettaa niiden sijaan omaperäisiä. Sanoja, joita saatettiin arvella oudommiksi, selitettiin toisinaan; niin esim. *ränstynyt* sanasta selitettiin, että se „on niin paljo, kuin mätänymisestä hävinnyt", *lahko* sanasta mainittiin että se „on se sama, kuin Ruotzinkielestä vuorottu sana *Ruoto*".

Tämä pieni vaatimaton yritys julkaista sanomalehteä suomen kielellä oli kuitenkin nähtävästi liian varhainen. „Suomenkieliset Tieto-Sanomat" pysähtyivät kannatuksen puutteen tähden ensimäiseen vuosikertaansa ja tähän pysähtyi suomenkielinen sanomalehtikirjallisuus lähes puolen vuosisadan ajaksi!

AIKA vv. 1820—1843.

Vasta v. 1820 alkoi uudelleen ilmestyä suomenkielinen sanomalehti, *„Turun Viikko-Sanomat"*, ja siitä alkain on suomalainen aikakautinen kirjallisuus jäänyt pysyvästi olemaan, lukuunottamatta kahden vuoden väliaikaa (1842—43).

„Turun Viikko-Sanomat" alkavat aivan samalla ohjelmalla kuin „Tieto-Sanomat". Tervehdyskirjoituksessaan lehti kääntyen „rehellisten suomalaisten" puoleen lausuu:

„Kahta on kauan toivottuna, ja kolmatta usein kaivattu. Ensimmäinen on, että Suomen Nuori Väki oppisi kirjaa tarkasti ja selvästi lukemaan: toinen, että suomalaiset kirjat tulisivat kielen murteista ja

muista virheistä puhistetuiksi: Kolmas, että Suomen kansa tottusi ottamaan kirjoista niitä tarpeellisia tietoja, joita se vielä on vajeella."

Tässäkin siis ohjelmana tarpeellisten tietojen antaminen kansalle, joka oli totutettava lukemalla tietojaan kartuttamaan, ja suomen kielen kehittäminen. Sisällys tavallaan suuresti muistuttaa „Tieto-Sanomia", mutta on kuitenkin huomattava, että se melkoisesti asettuu korkeammalle asteelle. Maataloudelliset ja suorastaan yleishyödylliset kirjoitukset supistuvat paljoa vähempään, sen sijaan annetaan esityksiä luonnonopin alalta, kuvauksia eri maista ja kansoista, kertomuksia oman maan, mutta myös yleisestä historiasta, kirjoituksia yhteiskunnallisista asioista, tehdäänpä vielä selkoa Suomen perustuslakien tärkeimmistä kohdista. Ja vielä näissä viikkosanomissa esiintyy yksi aine, joka sittemmin sai niin huomattavan sijan aikakautisessa kirjallisuudessamme: suomalainen runous, erittäin kansanrunous. Tässähän lehdessä ilmestyi tuo kirjoitus „Väinämöisestä", joka Lönnrotissa herätti suomalaisten kansanrunojen yhdistämisen ajatuksen.

Suomenkielisen esitystapansa puolesta, olivat „Turun Viikko-Sanomat" suorastaan käänteentekevät. Niiden perustaja Reinhold v. Becker tahtoo hänkin, samoinkuin Lizelius, mutta perinpohjaisempain kielentutkimusten nojalla rikastuttaa suomen köyhää kirjakieltä etenkin itämurteista saatavilla aineksilla — itämurteiden mukaan hän lehtensä ensi vuosikerrasta kokonaan jätti pois suomalaisesta kirjoituksesta *d* merkin, jonka hän kuitenkin toisessa vuosikerrassa palautti. Pääasia kuitenkin oli, että hän ajatteli ja kirjoitti suomalaiseen tapaan. „Minä olen myös", sanoo hän, „pyytänyt sanoa joka asian Suomalaisten omilla puheen-parsilla, niin paljon kuin olen taitanut, ettei kirjotukseni — niin kuin usein tapahtuu Herrojen Suomea kirjottaissa — tuntusi Ruotista käätylle."

„Turun Viikko-Sanomat", jotka ensi vuonna ilmestyivät viikoittain puoliarkkisina (nelisivuisina, toisinaan lehteen liittyi $^1/_4$-arkkinen „lisäyslehti") ja maksoivat 1 ruplan 95 kop. paperirahaa [1] elikkä 1

[1] Sitten oli hinta 2 rpl. 40 kop. paperirahaa tai „5 Loutua Velkakontuorin Seteliä" (eli riksi ja 32 killinkiä), mikä vielä alennettiin 2:een ruplaan. Paperirupla teki 1 m. $14\,^2/_7$ p. nykyistä rahaa, joten siis hinta alkujaan oli 2 mk. 23 p., sittemmin 2 mk. 75 p. ja vihdoin noin 2 m. 30 p.

riksin ja 3 kill. 5 äyr. „Ruotin Pankkota“, saivat aivan huomattavan leviämisen, noin 2,000 tilaajaa yleisöstä, johon miltei yksinomaan kuului talonpoikia. Jonkinmoista väsymystä voi kuitenkin piankin huomata toimituksessa, ja kun v. Becker, jota C. N. KECKMAN oli taitavasti avustanut, jätti lehden, vaipui se pian jokseenkin mitättömäksi ja kuoli 1831, sentähden, niinkuin toimitus lausui, „että ostaita on peräti vähän ollut“ [1].

Koska kenties lukijoita saattaa huvittaa nähdä, miten „Turun Viikko-Sanomain“ oma aika lehteä arvosteli, painatan tähän kuvauksen viikkosanomain historiasta, jonka „Mehiläisessä“ v. 1837 (elokuun vihossa) julkaisi R. Tiilonen kirjoituksessa „Lyhyt kertomus Suomenkielisistä sanomalehistä“:

„Vasta vuoen 1820 tienoilla heräsi uusi elämä Suomessa omaa kieltä harjottamaan ja puhistamaan. Sinä vuonna Turun Opiston Apulainen Yleisessä kansoin Tarussa (Alm. Verldshist.), Reinhold v. Becker alko antoa *Turun Viikkosanomia*. Koko kansakunta kohtasi tätä ilmettä suurella riemulla ja mielisuosiolla. Mutta Herra v. B. nouatti näissä Sanomissa enimmiten Ylimoan kieltä, jota siihen aikaan tuskin kirjoissa oli tavattu, ja jossa siis suuri osa kansaa oli äkkinäinen. „Tuostapa kapinat kauhiat karttui“. Nyt sekä suusanalla että kirjallisesti ja julkisesti vihanuolia ammuttiin Toimittajaan, millon sieltä millon teältä. Mut tämä jalo mies astui meärätyn tiensä vapisemata, poikkeamata; ja ne vanhat jäykistyneet kirjakielen kahleet, jotka pitivät Ylimoan puheenpartta orjuuessa, taittuivat. Sitä ennen oli tosin jo muutama kirjanen yläkielellä painettuna, e. m. Gottlundin toimella; voan hyö eivät vaikuttaneet niin väkevästi kun nämät Sanomat, jotka yhtäkkiä levisivät moahan. — Puolen arkin lehti tuli viikossa. Ensimmäistä lehteä seurasi Suomenkielinen moankartta Euroopan yli puulle piirretty. Kahen vuoen peästä heitti Herra Opiston Apulainen Sanomien toimituksen toisille. Tästä ajasta hyö huononivat huononemistaan, siksikun niien v. 1831 täytyi tauota ottajien puutteessa. — —“

[1] R. A. RENVALL luettelossaan „Finlands periodiska litteratur“, Helsingissä 1871, mainitsee että toimittajina v. Beckerin (1820—21) jälkeen oli C. E. HÄLLFORS ja C. N. KECKMAN (1822—27?) ja ENGELB. BOIJER (1829—31). Täysin oikeat nämä tiedot eivät kuitenkaan ole, ainakaan viimeiseen toimittajaan nähden, joka Viikkosanomien viimeisessä numerossa kiittää niitä suomalaisia, „jotka ovat 6 ajaastaikana tahtonet lukea minun yrityksiäni isänimaan kielellä“. Tämän mukaan oli siis pastori Boijer toimittajana 1826—31. Becker itse 1821 vuoden lopulla ainoastaan mainitsee saaneensa apumiehekseen Keckmanin, jonka vuoksi hän muutti päätöksensä luopua lehteä toimittamasta.

Sillä välin, v. 1829, oli kuitenkin jo toinen suomalainen sanomalehti alkanut ilmestyä Oulussa koulumiesten S. V. APPELGRENin ja PIETARI TICKLÉNin toimittamana. Tämä lehti, *Oulun Viikko-Sanomia,* ilmoitti tarkoituksenaan olevan julkaista

„1:ksi Tämän Läänin Huoneen hallituksen Seuran Julistuksia, Neuvoja, Sanomia ja lyhempiä Selityksiä. 2:si Uusia eli uudistetuita Hengellisiä Virsiä, siivollisia ja soveliaita Lauluja eli Runoja myös maallisista asioista, Neuvoja ja Juttuja hyväin tapain ja taijon edesauttamiseksi. 3:si Ulosvetoja Sota Sanomista Suomen Yhteisistä Aviisista, merkillisten Suomen Miesten Elämäkertoja ja Läänin hallitukseen, Kaupantekoon ja kaikkinaiseen maanmiehen toimeen kuuluvia Sanomia ja Julistuksia.“

Sisällys muodostui enimmäkseen verraten kevyeksi, runot, laulut, pilajutut pääsivät etualalle. Kieleen nähden, joka lehdessä yleensä oli hyvää, lupasivat toimittajat, kehoittaessaan yleisöä lähettämään avustuksia, „niitä pränttäyttää samoilla bokstaveilla ja samasa puheenparresa kuin ne meille lähetetään kirjotettuna, paitti virheitä, jotka erehyksenä ovat piettävät, ja joita me toivomme, kielen luonteen jälkeen, saavamma parannella“. „Itte tahtosimma me“, jatkavat toimittajat, „seurata sitä puheenpartta, joka täällä Oulun puolesa on tavallinen siistimpäin suusa sekä Säädyn- että yhteisen kansan seasa“. Tuntuu siis kyllin, että elettiin keskellä „murteiden taistelua“. — Lehden avustajiin on muiden muassa kuulunut myös ELIAS LÖNNROT, joka siihen lähetti runoja.

Pieni oli tämäkin lehti, puoli arkkia viikossa, samoinkuin sen turkulainenkin kaima; hinta oli aluksi 2, sittemmin 3 paperiruplaa. Taloudelliset vaikeudet olivat nähtävästi suuret, sillä lehti pysähtyi taipaleellaan kaksi kertaa. „Kuusi vuotta, kokonaista, eikä vielä enempätä, ennättänyt eleskellä lapsi-parka, pakkaisesa suunnitettu suojan alla korkioitten kinoksiien, synnytetty synkiäsä, polosesa Pohjan maasa, kylmän perän pohjukoilla . . .; sillä, tuonen tuumattua, tuonne kohta katkiavat ikäpäivät pahaiselta pakkas-perän itikalta“, sanoi toimitus itse puolirunoksi, puoliproosaksi 1834 v:n lopulla. Vuoden levättyänsä lehti kuitenkin v. 1836 taas tuli ilmoille „tuolta Tuonelan talosta, mainiosta Manalasta“ ja ilmestyi kahden vuoden kuluessa, kunnes se 1837:n lopussa ilman selityksiä lakkasi. V. 1840 „Oulun Viikko-Sanomia“ taaskin heräsi „ummesta unesta, kohta kaksi vuoti-

sesta" ja eli jälleen kaksi vuotta koulunopettaja NYMANin toimittamana. Tämän jälkeen lehti perältäkin nukahti, herätäkseen vasta kymmentä vuotta myöhemmin aivan uutena yrityksenä, toimittajana Elias Lönnrot [1].

Ennenkuin Oulun viikkosanomat uinahtivat pitkään uneensa, oli lehti kuitenkin saanut toverin Suomen kaakkoiselta kulmalta. Viipurissa näihin asti ilmestynyt saksankielinen lehti „Wiburgs Wochenblatt" lakkasi v. 1832 ilmestymästä ja sijaan tuli seuraavan vuoden alusta „*Sanan Saattaja Viipurista*". „Jokaisen kansan kieli on kungin paras tavara ja kalliin perindö jälkeen tulevaisille", lausui lehden kustantaja ensimäisessä ilmoituksessaan, joka seurasi kuolevaa saksalaista lehteä. „Sen kautta sytytetään Suomessakin järjen valistus lämbymäksi loisteeksi, jossa hyödytys ja hyvä elämä meillä menestyvät; sen kautta on tie täydellisyyteen onnessa ja hengen valossa." „Sitä kohden kilvoitellen" oli Viipurissa yhdistynyt „Sanoma-Seura" toimittamaan uutta suomenkielistä lehteä; sen varsinaisena toimittajana oli, ainakin lähinnä seuraavina aikoina, pastori toht. G. W. WIRENIUS ja ahkerana avustajana JAAKKO JUTEINI.

Tilausilmoituksessa mainittiin lehdessä saavan sijansa „ei ainoastansa otolliset järjen hedelmät ja hengelliset harjoitukset, vaan myös tiedot luonnon moninaisista vaikutuksista, olkot kappaleet valmistetut joko tavallisella kielellä, taikka runon solmituilla sanoilla." Teologiaa ja politiikkia lehti kuitenkin näkyy pelänneen: „ainoastansa tutkinnot Uskon Opin perustuksissa ja epä-tietoiset asiat Valdakundain välillä ovat siitä ehdolla eroitetut." Esittäytymisrunossaan lehti, „muinen muukalainen Saksan kielinen sanoma", kun se nyt ilmestyi „maalle maatiaisempana, tuttavampana tuville", lupasi selittää suomalaisille, „mitä oppinut osaapi tiedustella tiedon teillä", sekä myös

„Saiko Saksa saatetuksi
Jauhoja, kesä-kelillä,
Suoloja, suvi-ajalla,
Kuinka paljo kumpiakin?
Mitä matto maksaneepi?"

[1] Uusi sarja „Oulun Viikko-Sanomia" eli sitten keskeymättä v. 1852—1879; viimeisenä toimittajana oli runoilija Kaarlo Kramsu.

Tarkemmin ohjelma sitten määriteltiin lehden toisessa numerossa, jossa sanottiin lehden sisällyksenä tulevan olemaan seuraavat aineet:

„Ensimältä ne, jotka ruumiin ja sielun välttämättömäksi ylöspitämiseksi, tarpeiksi ja virvoitukseksi nähtäisi hyödylliseksi ja soveliaaksi. Toiseksi ne, jotka tarkoittavat ainoastansa tietoa ja valistusta, ehkä ei ne-välttämättömiksi tarpeiksi kuuluisi, niinkuin esimerkiksi . . . tieto, kuinka kaukana kuu on maasta j. n. e. p. Kolmanneksi ne, joilla ei ole muuta tarkoitusta, kuin puhdas ratto ja huvitus, niinkuin runot ja muut tarinoitsemiset lystin vuoksi.“

Sanansaattajan sisällyksen voi sanoa tavoittaneen keskiväliä Turun ja Oulun viikkosanomain välillä: se tahtoi yhdistää hyödyllistä hupaiseen ja tarjota runojen ja tarinain ohessa opettavia kirjoituksia. Mainitsemista ansaitsee, että lehti hyvin harrasti suomalaisten esihistoriaa, niinkuin osoittavat semmoiset kirjoitukset kuin „Suomalaisten entisistä asuntopaikoista“, „Suomalaiset kansat nykyisessä Venäjän maassa“, „Alanen kansa“ (= alanit), „Permalaiset eli Bjarmalaiset“ y. m.

Tämäkään lehti, joka oli kooltaan yhtä suuri kuin puheenaolleet Turun ja Oulun lehdet ja maksoi 2 ruplaa 50 kop. vuodessa, ei ollut pitkäikäinen. Jo v. 1836 lakkasi lehti ajaksi ilmestymästä, nähtävästi toimittajan puutteen vuoksi. „Mielelläni olisin minä“, sanoo lehti, „vielä tästäkin puoleen saattanut sanomia Viipurista, sillä minä rakastan isän maatani ja äidin kielen kirjallisuutta, mutta ääneni on langennut. Holhojani, joka pani sanat suuhuni, menee pois, ja jättää minut orvoksi, eikä kukaan huoli minusta. Minun täytyy vaipua kuoleman uneen.“ Kolmen vuoden perästä lehti kuitenkin virkosi uudelleen eloon, toimittajana C. H. I. Ignatius. V. 1841 lopussa „Sanansaattaja“ kuitenkin auttamattomasti kuoli, „esiintulleesta syystä“, niinkuin kustantaja J. Cedervaller & Poika lyhyesti ainoastaan ruotsiksi ja venäjäksi lehden lukijoille ilmoitti; sijaiseksi jäi, samaa ilmoitusta myöten, vain Wiborgs Annonce Blad, joka jo vv. 1837—39 oli korvannut „Sanansaattajaa“. Viimeinen kirjoitus, jonka „Sanansaattaja Viipurista“ julkaisi oli Pentti Lyytisen runo „Suomen kielen ylenkatseesta“ — syystä kylläkin!

Olemme näinkin paljon puhuneet näistä ensimäisistä yrityksistä suomenkielisen aikakautisen kirjallisuuden alalla, syystä että ne oli-

vat ensimäisiä ja että ne sisällykseltään olivat aikakauskirjan ja sanomalehden keskivälillä. Mitään selvää rajaa näiden eri lajien välillä ei siihen aikaan vielä ollut olemassa. Päivän tapahtumat ja päivän kysymykset jäivät senaikuisessa sanomalehdistössä vielä jokseenkin syrjään; päivän politiikilla ei ollut sanomalehdistössä mitään sijaa. Ensimäiseksi suomenkieliseksi aikakauskirjaksi sanan varsinaisessa merkityksessä on kuitenkin katsottava vasta ELIAS LÖNNROTIN *„Mehiläinen“*, jonka ensimäinen numero ilmestyi tammikuussa v. 1836, joten siis ensimäisen suomenkielisen aikauskirjan ilmestymisestä tämän vuoden loppuun mennessä on kulunut seitsemänkymmentä vuotta.

Lönnrotin „Mehiläinen“ ilmestyi kerran kuussa arkin kokoisena vihkona. Se ei antanut sivuillaan sijaa päivänuutisille, vaan sisälsi yksinomaan sivistyttävää lukemista Suomen kansalle. Ei tämäkään lehti saattanut vielä tietysti asettaa sisällystään opillisesti sivistynyttä lukijakuntaa varten, mutta joka tapauksessa oli tasapinta tässä kohotettu melkoisesti korkeammalle kuin ensimäisissä suomalaisissa sanomalehtiyrityksissä. Se oli ennenmainittuihin verraten, kuten Julius Krohn sanoo „Suomalaisen kirjallisuuden vaiheissa“, „niinkuin kansanopistot ovat tavallisten kansakouluin suhteen“. Huomattavinna osana „Mehiläisen“ sisällyksestä olivat näytteet suomalaisesta kansanrunoudesta. „Mehiläinenhän“ alkoi ilmestyä vuotta jälkeen Kalevalan julkaisemisen. Suomalainen kansanrunous oli jo ehtinyt herättää huomiota ulkomailla, mutta suuri osa kotimaan suomalaista yleisöä ei siitä tiennyt mitään. Oli siis varsin luonnollista, että Lönnrot, jonka pääharrastuksena juuri suomalainen kansanrunous oli, tahtoi tätä harrastustaan levittää omaan kansaansa. Niinpä ei ollut sitä „Mehiläisen“ vihkoa, jossa ei olisi ollut osa, puolet tai kaikki, omistettuna kansanrunoille, joko vanhoille nimettömien tekijäin tekemille, tai uusille, talonpoikaisrunoilijain sepittämille, sekä kansan saduille ja tarinoille, sananlaskuille ja arvoituksille. Samalla käsiteltiin jonkun verran muitakin asioita, jotka etenkin „Mehiläisen“ myöhemmissä vuosikerroissa alkoivat saada yhä enemmän sijaa. Siinä kirjoitettiin suomalaisten pakanuususkosta, suomen kielestä julkaistiin kieliopillisia kirjoituksia, tutkittiin suomalaisten alkukotia ja heidän nykyisiä olosijojaan, „Suomi“ nimen syntyä, suomalaista runomittaoppia — siis en-

MEHILÄINEN.

W. 1836. Tammikuulta.

Wiipurin Linna.

Jiwana iso isäntä,
Meiän kuulu kullan solki,
Sukiwi sota oritta,
Sorajouhta suorittawi.
5 Sanowi sanalla tuolla,
Lausu tuolla lausehella:
"Et sä itkisi emoni,
Walittaisi waimo raukka;
Jos ma jonne'ki mennisin,
10 Ruotsin rohkian tiloille,
Suurille sotakeoille,
Miehen tappotanterille?"
Emo esteä lähesi,
Warotteli waimo raukka:
15 "Ellös menkö niille maille",
Ruotsin rohkian tiloille;
Paljo onki mennehiä,
Ei paljo palannehia."
Jiwana iso isäntä,
20 Meiän kuulu kullan solki,
Toki mietti mennäksensä,
Lähteäksensä lupasi.
Jala kenki kiukahalla,
Toisen lautsan partahalla,
25 Pihalla käwystelèksen,
Weräjillä wyötteleksen.

Toisintoja: v. 1,2. Jiwana meiän isäntä, M. kuulusa kuningas. * Pètri kuulusa kuningas, Suomen niemen suuri herra. v. 3. S. oritta suarta. v. 7—11. Itkètkö sinä emoni, Walittelet w. r. Jos ma jouwun jonne kunne, Tahi wiiwyn wiikommanki, Wuosikausia kahenki, Ruotsin maatsa rohkiassa, Suurilla sotatiloilla.

nen kaikkea „humaniora“, historiallis-kielitieteellisiä aineita. Olipa kuitenkin myös muutamia luonnonopillisia kirjoitelmia. Puhtaan hyödyn alaa edustavat muutamat terveys- ja tautiopilliset kirjoitelmat sekä kirjoitus „Laskuopista“. Kaunokirjallisuus oli paitsi kansanrunouden kautta edustettuna myös muutamilla käännöksillä: enimmäkseen on niiden joukossa itämaisia tarinoita, mutta onpa kerran käännös Herderistä sekä eräs tunnelmapalanen venäjästä (kirj. A. Marlinskij); välistä näkyy jokin alkuperäinenkin yritys olevan mukana.

Paitsi näitä varsinaisia aikakauskirjavihkoja antoi „Mehiläinen“ lukijoilleen vielä kuukausiarkittain muutamia yhtenäisiä teoksia. Niinpä saivat tilaajat 1836 ja 1837 vuoden vuosikertojen mukana Lönnrotin suomentaman ensimäisen osan saksalaisen K. Fr. Beckerin yleistä historiaa, jonka suomalainen nimi oli „Muistelmia ihmisten elosta kaikkina aikoina“. Vv. 1839—40 vuosikertojen lukijoille taas annettiin J. F. Kainosen eli Kajaanin (Cajanin) „Suomen historia“, ansiokas teos ja ensimäinen laatuaan suomeksi, sekä Lönnrotin ja Vesilahden kirkkoherran Gustaf Ticklénin toimittama „Venäjän historia“. Lehden hinta ilman postimaksuja oli 3 ruplaa paperirahaa.

Lönnrotin „Mehiläistä“ ilmestyi kaikkiaan neljä vuosikertaa, 1836—37 Oulussa sekä 1839—40 Helsingissä, joten se siis oli välillä kaksi vuotta poissa ihmisten ilmoilta. Kun se uudestaan lennähti esille, neuvoi sitä Lönnrot:

„Heitä poies herjat laulut,
Lorut joutavat lopeta,
Tuo ennen toet sanomat,
Hanki taampaiset tarinat,
Elämästä entisestä,
Suuren Suomenmaan kylissä,
Lausu vielä lasten kuulla
Nykyisestäki olosta,
Mitä tuntenet toeksi,
Ja muuten muisteltavaksi,
Josta oppia olisi,
Kartutusta kasvaville!“

Tämä siis viittaa ohjelman muutokseen: vähemmän lauluja, enemmän opettavia kirjoituksia. Osittain se kyllä on toteutettukin,

vaikka kyllä sittenkin vielä runous saa suuren sijan. Mutta ei auttanut ohjelmankaan muutos. Keskellä vuotta 1840, kesäkuun vihkoon, päättyi yhtäkkiä „Mehiläisen“ lento. Viimeisessä kirjoituksessa käsiteltiin suomen kielen silloista asemaa ja julkaistiin Pietari Makkosen „Suruvirsi Suomen kielen tilasta“; tämän jälkeen seurasi ainehisto, pieni neuvo „Humalikoista“ sekä lyhyt ilmoitus, jossa m. m. sanottiin:

„Usiammista syistä, ja erinomattain sen tähden, ettei ole saanut tarpeeksi lukijoita eli muita ostajia, tulee Mehiläinen tällä kuun-osalla lopettamaan työnsä ja toimensa. Sen, joka paheksii tätä kesken lopettamista, soisimma itsensä rupeevan jotain sanomalehteä toimittamaan, ja ilman omaa työtä, huolta ja vaivaansa vielä päälliseksi saavan omista varoistansa maksaa 300 ruplaa vuodelta, jota ottajain kautta ei saada palkituksi. Niin se on tänä vuonna Mehiläisen kanssa ollut.»

Siinä se siis oli „Mehiläisen“ kohtalo, sama kuin muidenkin. Tulee tässä mainita, että samana vuonna kuin „Mehiläinen“ oli tullut ilmoille ensimäinen hengellinenkin aikakauskirja suomeksi, „Hengellisiä Sanomia“, joka ilmestyi Helsingissä kerran viikossa 8-sivuisena ja 8-taitteisena (hinta 2 rupl. 30 kop.) J. F. ja J. I. Berghin toimittamana. Tämä aikakauskirja sisälsi suureksi osaksi käännöksiä samojen miesten toimittamasta ruotsinkielisestä, joka samoihin aikoihin ilmestyi nimellä „Tidningar i andeliga ämnen“; suomalaista asua mainitaan J. I. Berghin hoitaneen. Se lakkasi ilmestymästä jo ennen kuin „Mehiläinen“, 1838 vuoden lopussa.

Mehiläisen kuoltua ilmestyi vielä samana ja seuraavana vuonna kaksi sanomalehteä, „Oulun Viikko-Sanomia“ ja „Sanan Saattaja Viipurista“. Mutta kun molemmat samana vuonna, 1841, vaipuivat kuolemaan, ei suomenkielellä kahtena vuonna, 1842—3, ollut mitään aikakautista äänenkannattajaa. Kaikki näytti vaipuvan haudan hiljaisuuteen. Mutta tämä oli kuitenkin vain hiljaisuutta uusien tuulahdusten edellä.

AIKA vv. 1844—1858.

Suomenkielisen sanomalehdistön herätti uudelleen eloon Johan Vilhelm Snellman. Samalla kuin hän ruotsia puhuvalle yleisölle jylisytti herätyshuutonsa „*Saima*“ lehdessä, samalla hän myös ryhtyi

toimittamaan suomenkielistä lehteä „*Maamiehen Ystävä*". Tätä lehteä, joka ilmestyi puoliarkkisena kerran viikossa ja jonka hinta vuodelta oli hopearupla, ei Snellman tosin toimittanut muuta kuin 15 numeroa, jonka jälkeen hänen monien muiden töiden vuoksi oli pakko antaa se muihin käsiin. Mutta joka tapauksessa oli alkuunpano Snellmanin, ja hänen toimittamansa lehden numerot, jotka hän yksin miltei alusta loppuun täytti, ovat tietysti kaikista mieltäkiinnittävimmät, ne kun ovat meille näytteinä Snellmanin toiminnasta rahvaankirjailijana ja suomen kielen käyttäjänä.

„Maamiehen Ystävä" esittäytyy vuoropuhelun muotoisessa alkukirjoituksessa reuhkalakkiselle talonpojalle kantaen konttia, jonka sanoo sisältävän viisautta, ja selittäen useilla esimerkeillä tarjoamansa viisauden arvoa. Se „viisaus", jota tarjottiin, esitettiin aivan yksinkertaisimman talonpojan tajuttavassa muodossa, usein, niinkuin jo ensi kirjoituksessakin, käyttäen vuoropuhelun asua esitettävän asian yksinkertaistuttamiseksi. Toimittaja ei suinkaan halveksinut puhdasta hyötyä tähtääviä kirjoituksia. Hän esitti talonpojille, mimmoinen „Uusilaatunen navetan rakennus" oli, hän näytti „Mitä sitä rankista karjalle hyvää on", hän kertoili „Erinäisten riistain kasvannosta ja elatusaineesta", hän puhui „Hätä aineesta Elävien elatukseksi" väittäen että „Jo pitää ruveta eläville havuja syöttämään", kysyipä vielä „Osaattakko pojat lukuja laskea" ja opasti, miten tämä toimi kävi laatuun — nämä kaikki sitaatteja eri kirjoitelmain otsakirjoituksista. Mutta tämän ohella suunnattiin katse kouraantuntuvaa hyötyä ylemmällekin. Jo ensimäisessä numerossa oli kirjoitus „Mitkä Suomalaiset ovat", jossa puhuttiin suomensukuisista kansoista ja Castrénista ja joka päättyi siihen toivoon, että „vielä kerran Suomen kieli pääsisi vallalle, vaikka kyllä vielä kauvan sen asian kansa mahtanee viipyä". Ja kirjoittaja jatkaa:

„Sillä se ei ole niin helposti tehty, kun sen outo luulisi. Ensinnäkin täytyy Suomen kieli tulla niin kirjoissa harjoitetuksi, että sillä saattaa oppia kaikki, mitä nyt Ruottin kielellä opetettaan. Mutta ei nyt vielä herrasmiehet paljon huoli Suomea lukea. Niin on se maamiehen asia olla halullisempi lukemaan kuin hän tähän asti on ollut, että nousisi ylös usiampata Maamiehen ystävätä hänelle lukemista tarjoamaan. Siitten vasta

saatetaan oikeen selittää, „mitkä Suomalaiset ovat", kuin Suomen kieli ei enä ole oppimattomain mutta myöskin oppineitten, kieli, ja kuin ej kukaan enä Suomessa sano muukalaisten kieltä äitinkieleksi."

Lehdessä käsiteltiin edelleen semmoisia kysymyksiä kuin: „Eiköhän Suomenmaassa ihmisiä ollut ennenkuin Suomalaiset tänne tulit?" — „Mikä tieto vanhojlla Suomalaisilla oli Jumalasta", „Suomen Kirjallisuuden Seurasta", „Kalevalasta", „Kertomus Kristin opin levittämisestä Suomenmaassa", „Paavista ja Paavin uskosta" y. m. Sitä vastoin oli päivänuutisia perin vähän. Tämäkin lehti oli siis aluksi pikemmin kylläkin aikakauskirjan kuin nykyaikaisen sanomalehden luontoinen, jos kohta se tähtäsi tuntuvasti alempiin kansankerroksiin kuin Lönnrotin „Mehiläinen". Samaan suuntaan lehti jatkoi niiden 12 vuoden kuluessa, jotka se oli olemassa, vaikkakin kyllä uutiset ja kuulutukset saivat enemmän jalansijaa kuin alussa. Snellmanin seuraajat eivät kuitenkaan voineet saavuttaa samaa tyylin kansanomaista ytimekkyyttä, joka oli lehden ensimäiselle toimittajalle ominainen.

Jo seuraavana vuonna sen jälkeen kuin „Maamiehen Ystävä" oli alkanut ilmestyä, astui julkisuuteen se suomenkielinen lehti, jota voimme pitää valtiollis-yhteiskunnallisen suomenkielisen sanomalehdistön alkuna. *„Kanava, Sanansaattaja Viipurista"*, jonka ensimäinen numero ilmestyi 4 p. tammikuuta 1845, oli kooltaan edeltäjiensä kaltainen, puoli nelitaitteista arkkia viikossa, ja sen hinta oli aluksi 1 rupla 35 kop., mikä sitten alennettiin ruplaksi. Nimensä jälkiosalla, joka alkujaan, niinkuin lehden ensimäisestä näyttönumerosta näkyy, oli aiottu sen yksinomaiseksi nimeksi, lehti viittasi lähimpään viipurilaiseen edeltäjäänsä, joka kolme vuotta sitten oli sammunut. „Kanava" nimellään se taas viittasi tulevaisuuden ohjelmaan: nimen aiheutti lähinnä juuri samoihin aikoihin alulle pantu suuri yritys taloudellisella alalla, Saimaan kanava, mutta samalla toimittaja toivoi: „Olkoon tämä nyt siis se kanava joka paremmin yhdistää Suomalaiset toisihinsa, ja se kanava jota vaan hyödylliset ja huvittavaiset luvut juoksevat Suomalaisille". Kun lehti seuraavana vuonna aikoi ilmestyä hiukan suurennetussa koossa, niin se antoi 1845 vuoden lopussa uuden „näyttölehden", ja puhui siinä muun muassa Suomen „Sanomakirjallisuudesta". Huomautettuaan, miten

„Turun Viikko-Sanomat“ olivat aikanaan olleet suuresti suosittu lehti, „Kanava“ jatkoi:

»Jos samaa perustetta ja yhdellä uuraudella olisi seurattu, niin suomalainen sanomakirjallisuus olisi jo jollain jalalla. Vaan pian valloitti taaski yleinen, maamme ruotsalaistaki kirjallisuutta kohdannut jähmeys tämän vielä heikomman Suomalaisen, joka seuraa edellisen jälkiä; ja molemmat elelivät puoli kuollutta eloonsa ollen vähä arvoisina kansalle, joka puolestansa heille myös näytti kylmyyttä. Sanomakirjallisuus oli jo miltei kadottanut tarkotuksensa, ja horjui asioissa, joilla harvoin oli mitään yleistä, kansallista huvittavaisuutta.

Siihen tarvittiin voimakas henki, joka sen jälleen voi herättää tästä puolivalveuksesta ja torkunnastansa. Onnellinen sattuma toi tämän elävöittävän hengen, ja ilolla näemme kansallisen innon maassamme vielä ei kuolleeksi ja että kansallisen sanoma-kirjallisuuden vajous oli synnä sen äänettömyyteen.“

Tässä siis selvä viittaus Snellmanin herätystyön vaikutukseen, jota lehden koko sisällyskin todistaa. Lehti käsitteli — „Saiman“ esimerkkiä seuraten suomenkielisistä lehdistä ensimäisenä — innokkaissa kirjoituksissa isänmaan yleisiä asioita, etenkin suomalaisen kansallisuuden asiaa, mutta myöskin useita yhteiskunnallisia edistyskysymyksiä. Vaikkakin lehti sisälsi myöskin ja suhteellisessa suuremmassa määrässä kaunokirjallisuutta ja tieteellisiä kirjoituksia, on se kuitenkin valtiollis-yhteiskunnallisen luonteensa puolesta, samoinkuin myös siihen katsoen, että siinä oli uutisia ja ilmoituksia (jälkimäisistä oli suuri osa ruotsinkielisiä), katsottava sanomalehdeksi eikä aikakauskirjaksi, eikä sen laajempi esittäminen siis varsinaisesti kuulu tämän kirjoituksen piiriin [1].

Mainittakoon tässä ainoasti, että semmoinen toiminta kuin „Kanavan“ ei mitenkään ollut viranomaisten, etenkään Viipurin kuvernöörin, kuuluisan paroni Kasimir v. Kothenin mieleen. V:sta 1829 olivat sanomalehdet sensuurinalaisina; siihen aikaan kuin sensuuri perustettiin oli suomenkielisillä lehdillä vielä kuitenkin niin perin vähän sanomista, ettei sen vaikutus liene tuntunut erisyisen raskaalta. Mutta aivan toiseksi muuttui asia, kun lehdet alkoivat sisältää valtiollis-yhteiskunnallisia kirjoituksia. Tapahtuipa kerran, että Kanava oli

[1] »Kanavasta» on julkaissut pienen erikoistutkimuksen ALPO S[ILANDER] Virittäjässä 1899, s. 114 ja seur., johon tässä saan asianharrastajaa ohjata

(18 p. helmik. 1846) sisältänyt erään uutisen kuvernöörin toimista tilusten yhdistämiseksi, mikä lisäsi tilattomien lukua, ja että Snellman otti uutisen „Saimaan“ terästäen sitä melkoisesti omilla huomautuksillaan. Tästä suoraan v. Kothenia vastaan tähdätystä kirjoituksesta lähinnä johtui vaino „Saimaa“ vastaan, mikä sai aikaan „Saiman“ lakkauttamisen v. 1846,[1] ja nähtävästi „Kanavan“ alku-uutinen oli aiheena myös siihen, että sensorit sanomalehtien suhteen asetuksella 11 p. toukok. 1846 asetettiin kuvernöörien ylivalvonnan alaisiksi. Mikä „Kanavan“ kirjoitus lopulta lieneekään ollut lähinnä syynä, joka tapauksessa sai „Kanavakin“ seurata „Saiman“ tietä ennenaikaiseen kuolemaan. V. 1847 49:nnessa numerossaan lehti aivan lyhyesti ilmoittaa:

„Ilmaantuneista syistä ei tulevana vuonna 1848 tule näitä Sanomia toimitettavaksi.“

Mitään selityksiä ei annettu eikä saatu antaa. Kun lehti sitten 51:nnessä numerossaan otti lukijoiltaan jäähyväiset, niin se kuitenkin teki sen reippain mielin, nojautuen siihen, ettei sitä oltu kylmyydellä kohdeltu kansalaisten puolelta; m. m. se lausui:

»Äitinkielemme . . . ei enää ole halveksittu, ja kansan yhteiset edut eivät ole unoutetut. Maassamme ei puutu kaikkia yhteisiä harjoituksia, ja ajan henki on siivellänsä vivauttanut meidän maammeki kylmiin seutuihin. Suomen kansa on havannut tuntemaan itsellänsä olevan samat oikeudet ja toivot kuin muillaki onnellisimmilla kansoilla. Se on ruvennut tuntemaan tarvitsevansa puhua asioistansa julkisesti, puhua omalla suullansa ja kielellänsä, ja me näemme nuoren kirjallisuutensa päivä päivältä kasvavan.»

„Kanavalla“ oli toimessansa ankara riitaveli, Carl Axel Gottlundin toimittama „*Suomalainen*“, joka pikemmin kuin „Kanava“ on sanottava nimenomaan aikakauskirjaksi. Tämäkin lehti oli viikkolehti, puolen neljännestaitteisen arkin kokoinen, ruplan hintainen; latomus oli antikvaa. „Tievon ja valaistuksen levittämisen“ se ilmoitti päämääräkseen sekä puhui jonkun verran moittienkin siitä, että monet lehdet ovat päätarkoituksekseen ottaneet toisia päämääriä, lukijain huvittamisen ja hyödyttämisen. Uutisia lehdessä ei ollut juuri ensinkään paitsi muutamia kirjallisuutta koskevia; ilmoituksia oli joku ainoa silloin-tällöin.

„Suomalainen“ koki tosiaankin käsitellä korkeampaankin sivis-

[1] Ks. tästä Th. Rein, J. V. Snellman, toinen painos I, siv. 522 ja seur.

tykseen kuuluvia asioita; niinpä siinä oli seuraavan-nimisiä kirjoituksia: „Muutama sana Taiteihen eli Ihanneitten[1] asettamisessa Suomenmaassa, ja Suomalaisista Taiturista eli Ihantajoista", „Taiteista tahi Ihanneista, heijän arvosta ja tarkoituksesta", „Opisto", jossa ankarasti moitittiin J. J. Nordströmin eroa yliopistosta, edelleen useita kirjoituksia, jotka koskivat suomen kielen asemaa, nk. „Kieli-sota Suomenmaassa", „Suomen-kielen Hyväiliöistä", „Voitto uusi, Suomenkielen", missä käsiteltiin 4 p. maaliskuuta 1846 ilmestynyttä asetusta, joka vastaisilta papeilta vaati suomen kielen taitoa. Tämän lisäksi runoja ja muita pieniä kaunokirjallisia kappaleita. Välistä oli kirjailmoituksiakin. Mutta suuri osa sisällystä oli sittenkin vähäarvoista. Laajassa kautta useiden numerojen kulkevassa kirjoituksessa „On niitä miehiä Hämeessä, muutamia muuallakin" Gottlund kertoo käynnistään Lammilla sekä miten muutamat Hämeen talonpojat aikoivat lyöttää hänelle, Gottlundille (myös v. Beckerille ja Lönnrotille), kultamitalin, mutta miten hän sen vaatimattomuudessaan esti. Ja ehkä suurin osa lehden sisällystä oli omistettu polemiikille. Gottlundin kielimuodon murteellisuutta, kankeutta ja raskautta oli moitittu — hän käytti näet edelleen savolaismurteeseen perustuvaa, suureksi osaksi kuitenkin teennäistä suomeansa, vaikkakin hän oli hiukan ruvennut lähentelemään yleistä kirjakieltä —, ja näitä moitteita ei Gottlund mitenkään voinut sietää. Hän hyökkäsi etenkin Kanavan kimppuun, joka m. m. oli rohjennut moittia Gottlundin suomentamien almanakan lopussa olevien kirjoitusten kieltä, hän eri ottein ahdisti Suomalaisen Kirjallisuuden Seuraa, milloin ankarilla moitteilla, milloin

[1] Alimuistutuksessa selvitettiin, että *Taiteet* tahi *Ihanneet* ovat = de sköna konsterna, *Taituri*, *Ihantaja* = konstnär.

ilkeillä salaviittauksilla. Seuran toimituksissa oli Gottlundin mielestä „rupoa ja roskoa". „Ja tämäik Kalevala, josta niin hullusti pöyhisteletten — erinnäiset laulut hänessä (jotka ovat talonpoikiin tekemät) ovat kyllä kauniit, mutta heijän yhteen-sovittamista eli oikeammin sanottu heijän yhteen-hämmentämistä, varsin erinnäisistä ja vastaluontoisista aineista, (jota kiitetään teijän työksi) — mitäs sanotten muka tästä pehmeröstä?" kysyi Gottlund. [1]

Kenties huvittaa lukijoitamme ja varmaankin kaikkia nykyajan sanomalehtimiehiä nähdä, mitä tämä taistelupukari sanoo julkisen sanan palvelijan toimesta. Huomautettuansa „Sanomien-Toimittajoihen pitävän aikaansakkin tuntemaan, josta heijän täytyy ottaa tarkoin vaarin", hän jatkaa:

„Heijän pitää varhain olla valveella, kuin kukko orrella, ja yhtenään haukkua kuin koirat yöllä, vaaran saapuvilla. Heijän pitää tuntea Isäntiänsä, ja olla heille uskolliset; heijän pitää myös tuntea ystäviänsä ja tuttujansa (Lukioitansa) ja heitäkin palvelemaan, kuitenkin ilman liehakoitsematak: heijän pitää kunnioittamaan hyviä ja moittimaan pahoja, olkoon suurista tahi pienistä, mutta kumpaistakin taijolla ja siivolla. Sanalla sanottu Sanan-Toimittajalla pitää olla variksen silmä, jäneksen korva, kärpän kieli, koiran vaino, ja miehen syän: hänen syämmessänsä pitää löytyä vaimon rakkautta ja miehen rohkeutta. Mutta liijoitenkin hänen pitää kaikissa harjoittamaan rehellisyyttä ja totuutta. Kuitenkin on hänellä lupa välistenkin vähä valehtella, jos ei muuten niin hätävaraksi; mutta peittääköön myös silloin jälkiänsä leveellä hännällänsä. Vaan ei sillä kyllä! Hänen pitää myös hyvin tuntea aikansa sivillisyyttä, kirjallisuutta ja muuta luonnollisuutta, saattamaan lukioitansa eteenpäin, — ei taaksepäin. Hänen pitää kuin paimen kulkea karjansa eillä, ja toisella jalallansa seista ennen aikansakkin. Paljon kyllä vaaitaan, paljon tarvitaan! Ja kaikesta tästä hänen työstä ja vaivastansa, kaikesta hänen huolesta ja kustannoksista, häntä usseen pilkataan ja nauretaan, soimataan ja häväistetään, monesti syyttömästi, muutamasta kielen tahi painon virhestä, jotka kesken kiireen ovat jäänneet häneltä, tahi toiselta, keksimätäk; tahi panetellaan häntä kirjuttaneen toisella tavalla kuin on ennen kirjutettu, eli tavattomasti toisella puheen-murrella. Ja koska totuus monesti on kipiä kärsiä, paha kuulla, niin ellei hänellä ennen ollut vihamiehiä, niin karttuu heitä nyt kyllä, vielä — liijaksikin. Onkos tuo

[1] Suomalainen 1846, nro 16.

siitten kumma jos vanhemmat ja vakavammat miehet, jotka pitäävät kunniansa arvonsa suurempana, eivät uskaltaiksen täänmöiseen kinaan?" [1]

„Suomalainen" ei ollut pitkäikäinen. Se päättyi 23:nteen numeroonsa (20 p. kesäk. 1846) ilman mitään selitystä itse lehdessä. Vasta vuoden lopussa tuli nimilehti ja sisällysluettelo, jossa mainittiin, että „Suomalaisen ulos-antaminen tuli ylältäpäin estetyksi ja epuutetuksi". Lähinnä syynä siihen oli lehden 18:nnessa numerossa ollut kirjoitus „Uskon kauppias". Siinä kerrotaan eräs tapaus, miten „muuan muukalainen uskon-kauppias (sanotaan olleen Turkkilainen tahi koiran-kuontolainen tuli meijän miestä kiusaamaan näillä lausehilla:

Ah, Kultainen! mischäsch schinun on Jumalasch?

Siinä missä sinunki; yksihän meill' on kummallakin.

Ah', meill' on monta Jumaloa. Meill' on schuuret Jumalat, a meill' on pienet Jumalat. Meill' on Jumalat kirkoschscha, a meill' on Jumalat huonehescha, a pyhä risti rinnasschamme; a meill' on kullaschta Jumalat, a on hopeaschta Jumalat, a muuschta kalliischta kivischtä.

Niinpä se on, meijänki Jumala, joka paikassa, vieläpä mielessämmekin, syvimmässä syämmessämme.

A meijän Jumalat on paremmat: paljon on paremmat. Etkösch, kultainen, rupeschischit meijän uschkoon?

Minkäläinen se on siitten uskonne?

A mie uschkon mitä papitkin uschkoo.

No mitäs siitten papit uskoovat?

Hyö uschkoo mitä koko kirkkokin uschkoo.

No mitäs siitten kirkkonne uskoo?

A älä kyschy kultainen! kuka niitä kaikkia muischtaa. Vaan josch rupiet meijän uschkoon, niin et tarvihtek lukea eikä ymmärteä, a pääschet ripillen ilman lukematak.

Eipä tuosta siitten ouk paljon apuakaan.

A schaat naija mischä hyvänä. A mie annan vielä viinuschkaakin paritschaksi; schaat rahojakin, a pääschet talollischeksi.

No työ naitten siitten kuin siatkin. Mutta jopama nyt ymmärrän tuon asian. Se on niinkuin markkinoillen lähteisin hyvällä oriillani, ja toinen tulisi tammaansa mullen tarjoamaan, ja lupaisi paljon vielä väliäkin; niin sillä jo arvaankin, jotta hänellä mahtaa olla laiska luuska, tahi vanha kani. Niin empähän lähek kauppaan; pi'äk sinä omasi, minäkin pian omani."

Tämän keskustelun painatti uudelleen „Kanava" „kehuin ja kiit-

[1] Suomalainen 1846, n:ro 2.

täin", niinkuin Gottlund sanoo, „tätä ansaihtevan tulla enemmin kuultuiksi; vaikka, tällä tyhmällä käytättämiselläis soatatit meijät onnettomuuteen"[1]. Viranomaiset nähtävästi eivät uskoneet „uskonkauppiasta" „turkkilaiseksi" tai „koirankuontolaiseksi", vaan „Suomalainen" sai — Pyhän Synodin tekemän kanteen johdosta — surmallaan sovittaa reippaan esiintymisensä uskonkäännytystä vastaan.

Gottlund ei kuitenkaan lannistu. Seuraavan vuoden alusta hän ryhtyy julkaisemaan uutta samankokoista, -suuntaista ja -hintaista viikkolehteä, jonka nimi oli „*Suomi*" ja jonka toimittaja sanoo olevan „sovitettu valaistuneemman kansan seävylle, Herroista niinkuin Talonpojistakin". Tarkoitus ilmoitetaan olevan sama kuin „Suomalaisessakin", „sytytteä moamiehissämme rakkautta kirjallisiin harjoituksiin", — „kaikesta voimastamme, mihin voan sormemme sopii, puolustaa ja ees-auttaa omoo kieltämme, hänen laillisiin oikeuksihin; koroittaaksemme muka häntä meijän moassa peä-kieleksemme; eli myö tahotaan, valvoittaissamme tätä orpo-lastamme puuttua siihen mitä tarkoittaa kielen ja kansan yhteistä parasta". „Suomi" oli vähemmän sotainen kuin „Suomalainen", jos kohta ei siitäkään puuttunut katkeria pistoksia muita lehtiä, Suomen merkkimiehiä ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuraa vastaan[2]. Tämä lehti sai myös suuremmassa määrässä apua ulkopuolelta kuin „Suomalainen", joka oli ollut miltei yksinään Gottlundin kynän varassa. Koko luonteeltaan oli „Suomikin" aikakauskirja eikä sanomalehti. Se sisälsi kirjoitelmia eri aloilta: historiallisia kirjoituksia, laajoja „Tutkintoja Suomen kielestä", (Thomas Frimanin kirjoittamia), „Jumalan moninaisista nimistä", matkakertomuksia j. n. e. Kaikista huomattavin sija oli kuitenkin

---

[1] Suomi, 1847, siv. 19.

[2] Esimerkkinä mainittakoon eräs Gottlundin alimuistutus kertomukseen „Herra Holmbergin Siberiaan matkustamisesta". Hän sanoo (Suomi 1847, s. 53): „Kukapa ei lie nauranut lukeissaan, sen seihtemän kertaa, Saimassa, Kanavassa ja Aamulaisessa, Suomessa nykyisin löytyvän ainoasti kolmet merkillistä eli tievollista miestä, kaikkiaan, *Castren*, *Runeberg*, ja *Lönnrot*, johon vielä *Snellman* oisi neljänneksi pantavana. Toella sanottu, mitäs olisimme Suomen pojat, ellei meillä löytyisi nämät muikarit? Emmehämme tietäisikkään ollehemme ensinkäänä elenehemme; eihämme oisik muuta kuin ruakoja rapuja, savikossa sammakkoita." — Lönnrotin työtä Kalevalan „yhyttämisessä ja yhistämisessä" Gottlund edelleenkin moittii ankarasti ks. esim. Suomi 1847, siv. 94 ja seur.

kaunokirjallisuudella: siinä oli julkaistuna lukuisasti runokäännöksiä, etenkin Bellmanista, mutta olipa usein alkuperäisiäkin sepityksiä, edelleen suorasanaista kaunokirjallisuutta, sekä käännettyä ja mukailtua että alkuperäistä, vieläpä näytelmänkin yrityksiä (m. m. J. F. Granlundin mukaelma „Sisaren sukkeluus“ oli lehdessä kokonaisuudessaan julkaistuna). Päivänuutisia lehti sitävastoin periaatteellisesti ei julkaissut, vaan jätti ne muiden lehtien, Kanavan, Suomettaren ja Maamiehen Ystävän tehtäväksi, koska nuo uutiset „eivät kuitenkaan paljon autak tievollisuuen harjoittamiseksi“; piloillaan toimittaja samassa numerossa — uutisten halua vastustaakseen — ottaa kertoakseen „Koko Kummia Sanomia“, miten kuussa on äskettäin ollut „hirmuinen vesi-paisumus“, miten „kuutilaiset“ (= kuun asukkaat) ovat hädissään kirjeellisesti kääntyneet maan asukasten puoleen, vieläpä aikovat köydellä laskeutua alas, „ensin paksun pilven peähän, ja pilvestä toas . . siitten tänne meijän moahan“, miten Otavaan on syntynyt kahdeksas tähti „paljaasta guanoasta“ — samalla saa tässä Maamiehen Ystävä, joka guanosta on kirjoittanut, piikkinsä, samoinkuin kuujuttujen yhteydessä muutkin lehdet. Ainoa, mikä muistuttaa jokapäiväisiä lehtiä, ovat ilmoitukset, jotka toisinaan — nähtävästi sensuurin ollessa toimitusta avustamassa — anastivat paljonkin tilaa; lehden loppuaikoina oli poikkeuksena kuitenkin joku harva uutinenkin.

Gottlundin lehden vaikeudet olivat monet ja suuret. Jo ensi vuonna, 1847, ilmestyi vain 46 numeroa (52:n sijasta), mutta 1848 tuli vain 28 ja vuonna 1849 kaikkiaan 7 numeroa, joista ensimäinen 21 p. huhtikuuta, viimeinen 8 p. syyskuuta, minkä jälkeen lehti ilman selityksiä lakkasi. Vaikeudet olivat osittain kirjapainollisia, toisinaan oli taas toimittajan sairaus syynä, mutta suurimmat vastukset olivat nuo kaksi aikakautisen kirjallisuuden painajaista: sensuuri, jota v. 1847 oli edelleen kiristetty uusilla asetuksilla, ja tilaajain vähyys.

Sensuuri tuimeni tuimenemistaan. Gottlund itse viittaa siihen että sensuuri vielä kesäkuuhun 1847 oli siedettävää, mutta sen jälkeen kävi julkisen sanan käyttö yhä vaikeammaksi. Etenkin vallankumousvuosi 1848, „das tolle Jahr“, näyttää yrittäneen miltei lopettaa sanomalehden, joka ei tahtonut kirjoittaa vain „loruja ja lopsutoksia“. Kun „Suomi“ maaliskuun 18:nnen päivän jälkeen kahteen

kuukauteen ei ensinkään ilmestynyt, oli sillä jälleen näyttäytyesään kerrottavana lukijoilleen seuraavaa (Suomi 1848, n:ro 8), jota emme malta olla tähän painattamatta, se kun valaisee suomalaisten tunteita vallankumousaikana ja samalla sisältää ironiseen muotoon puetun lausunnon sensuuria vastaan, niin paljon kuin siihen aikaan voi sanoa:

„Oletten jo, kultaiset, kuulleet kuin on muissaki maissa kummia tapahtuneet. Mitä ei siinä ilmossa ikänä, ei kuunna kullossa päivänä, ollut ennen nähty — ei tuhanteenka vuoteen — sepä nyt peätyy päivälläki, kuukauessa kaikk' on kuitti. Ennen toki kuninkaat hallihtivat valtakunnansak, valtaisivat koko kansan, ja alammaisiansak vainoisivat; voan nyt (voipa poloinen päiviäni!) nyt vainoo ja vallitsee kansat kuninkoitansak. Ja onko tuo siitten sillä tehty, eli tapahtuuko se yhessä vai toisessa valtakunnassa; ei, veikkoiset — pian koko tässä kiusain ja vaivan alaisessa moailmassa. Olettenko millonkaan hullumpata kuullet? Ennen (toki Jumalan kiitos!) piettiin vahvoissa kahleissa lihaiset kielet, luiset lujassa lukossa; voan nyt — voi herraa yhtä taivaallista — nyt soavat pahatki ihmiset liikuttoo kieltänsäk, ja käytteä käsiänsäk. niin vallan vapaisesti kuin jalkojansakki.

Sanalla sanottu, oletten kuulleet mitenkä, muissa maissa, kaikki on käynyt nurin niskoin; niin jotta kussa ennen vapaallinen puhuminen, ajatteleminen, kirjottaminen, ja kirjoin painaaminen kahottiin kaikkiin voarallisina ja vahinkollisina vihamiehinä kansakunnissamme, sill' eivät hyö, neätsek, seästäneet suurta sukua enämpätäkä kuin pientäkään, eikä totuuella ollut usseempata kieltä kuin valehella — niin siellä heitä jo nyt arvataan ihmiskunnan henkellisimmänä ja kaikkiin kalliimpana omaisuutena, mieltänsäk ja luontoansak harjoittaaksensak; kussa heitä ennen piettiin kovimmassa kurissa ja orjuuvessa, niin jott'ei laskettu niin sanoakaan kansassa leviämään, ellei siihen jo toisella puolla ollut lupa annettu hallitukselta, niin siinä ovat kansat (eikä kansat ainoostaan, mutta peäkaupuntiloihen liika väki) itelleen omistanut, ja hallitukset heillen suoneet, näitä ihmis-rukan luonnollisia oikeuksia; . . . . . .
Ainoasti myö, suloisessa Suomen moassa, poloisessa pohjan moassa, elämme vielä vanhalla tavallamme, rauhassa Jumalan kiitos, ja hiljaisella. Eikä ouk eneän herin kaikista Euroopan vanhoista valtakunnista muita kuin Turkki ja Venäjä jotka aina vielä pysytteleiksen vanhoilla kannoillaan, uskollisesti ja urhollisesti vetäin aikojansak kanssa vasta-kynttä.

— — — — — — — — — — — — — — —

Mielisimme sentähen, kuin ajat voan vähäisenkään kallistuisivat meillen suotuisammaksi, tahikka keäntyisivät senkään tapaiseksi kuin oli Suomella viimeisenä vuonna aina 19 Numeroon, toimittoo näitä lehtiä tihjemmältään, eli kirjutamme usseempia numeroita täynnä loruja ja lopsu-

toksia (niinkuin ovat tehneet nuo muutki viikko-sanomat) sillä toivolla ja luottamuksella jotta silloin kulkoovat solkenaan, ilman kennen muistuttamatak, koska arvataan moneltakin muita kaikkia parempana. Sillä välillä istumme, näinä tuulisina myrskyisinä ilmoina, niin kuin muinonen purjehtia, suojassa, niemen nenässä, outtaissamme aina parempia päiviä, selkeempiä säitä".

Samaa asiata koskettelee Gottlund vielä saman vuoden 25:nnessä numerossa. „Kuin kuulemme mitenkä Kuninkaat ovat kaottaneet valtakuntiansak, tahi valtakunnat Kuninkoitansak, niin onko tuo siitten kumma jos myöki olemme kaottaneet (niin kuin työki) toisen puolen tämän vuotisista Numeroista". Hän mainitsee, miten on „näinäki päivinä, monessa moassa, syytetty avisiloihen syyksi, jotta alammaiset ovat niskoitelleet hallituksiansak ja valtioitansak vastaan". Gottlund kuitenkin väittää sanomalehdistä, että jos ei „kielletäkkään heijän monesti harjoittaneen viheliäisyyttä, kuitenki on muistettava heijän olleen ihmiskunnan parhaimmat valaistajat ja henkellisyyensäk herättäjät". „Voan tähä voaitaan", sanoo kirjoittaja, „ei ainoastaan rehellisyyttä ja kunniallisuutta heijän toimittajoissa, mutta myöski, jotta heitä, yläältä päin, autetaan hyvissä tarkoituksissaan sillä ilman tätä neäntyyvät ja vaipuuvat mitättömiksi". „Miten laihaksi", huudahtaa Gottlund Suomen silloisista lehdistä puhuen, „eivätkö olek jo muuttuneet? Heijän on täytynyt, niinkuin myökin, täytteä lehtiänsäk, joutavilla mitättömillä loruilla; sillä se vähäinen henki, joka heissä jo oli virkistymässä on heistä tänä vuonna perätin pois-kaonnut, ja hävinnyt."

Omituista kyllä että Gottlund sai sanoa näinkin paljon. Yleensä ei tyytymättömyys sensuuria vastaan saanut tulla ilmi, ei edes viittaustakaan pyyhkimisestä saanut näkyä. Yhden kerran vain näemme eräässä „Suomen" numerossa (1848, n:o 12), jonka kahdeksasta palstasta oli kuudetta omistettu ilmoituksille, seuraavan täysin ymmärrettävän tiedonannon:

„Tämäki Numero on, niin kuin moni muuki, tullut viivytetyksi siitä syystä — jotta meijän on jo täytynyt kolmasti perin pohjin sitä uuestaan valmistoo".

Yhtä turmiollinen kuin sensuuri oli myöskin tilaajien vähyys. Omaa ilmoitustaan myöten oli „Suomella" v. 1847 „128 hakiata postin kautta, ja 40 tässä Helsinkissä, eli yhteiseen 168", jonka

johdosta toimitus kääntyi „ainoasti hänen painamisessaan kolmatta sataa Ruplaa Hop. vahinkoon“. V. 1848 oli ainoastaan „85 postissa hakiata“. Gottlund käsitti kyllä, että hänen „ouvompi Savon puheenmurteensa“ oli „jo ammon poisi karkottanut kaikkia yksitoikkoisia tolvanoita.“. Mutta pääsyy oli toisaalla. „Suurin syy“, niin hän lausui, „on epäilemätäk, jotta enin osa moamiehistämme ovat vielä niin valaistamattomassa tilassa, jott' eivät vielä tunnekkaan tätä henkellistä tarvista kirjallisista huvituksista ja mielen-viljelyksistä, sitä vähemmin heistä mieltyyvät“.

Kaikesta tästä näkyy, että Gottlundilla oli sitä terävyyttä ja pelottomuutta, jota vapaan sanan käyttäjällä pitää olla; sääli todellakin että hänen riitaisuutensa ja omahyväisyytensä sekä onneton kieliasunsa vähensivät sitä merkitystä, joka hänellä muuten olisi suomalaisen aikakautisen kirjallisuuden historiassa.

V. 1847, jolloin „Maamiehen Ystävän“, „Kanavan“ ja Gottlundin „Suomalaisen“ lisäksi ilmestyi vielä „*Suometar*“, oli siis suomenkielisten lehtien lukumäärä kohonnut neljäksi ja samassa suomalainen sanomalehti pysyvästi asetettu maan pääkaupunkiin. „Suometar“, jonka „kirjoittajat“ olivat „Oppivaiset A. E. Ahlqvist, D. E. D. Europæus, P. Tikkanen ja Kandidati A. Varelius“, ilmestyi sekin viikkolehtenä, hintana 1 rupla 50 kop., ja sen sanottiin olevan tarkoitettuna „enimmästi niiden mielen mukaan, jotka kuuluvat sivistyneempiin säätyihin“. Nimensä se sai Suomettaresta, jonka Lönnrot Kanelettaressa oli sovittanut erääseen, oikeastaan virosta käännettyyn runoon „Suomettaren kosijat“ ja joka nimi oli saanut suomalaisen kansanhengen eduskuvan merkityksen.[1]

Suometarkin oli alkuaikoina sisällykseltään enemmän aikakauslehden kuin sanomalehden kaltainen. Se puhui aluksi etupäässä vain tieteistä ja taiteista, tarjosi kaunokirjallisia kokeita, julkaisipa kerran kuussa vielä kaunokirjallisen lisälehdenkin. Se sisälsi kuitenkin jo alusta lähtien samalla päivänuutisia, ja vähitellen sen sisällys, etenkin vallankumousvuonna, muuttui yhä enemmän aktuaaliseksi: se koetti seurata ulkomaiden vapausliikkeitä, mikäli se sensuurin vuoksi oli mahdollista, puhuipa myös suomalaisen kansallisuuden kohottamisesta

[1] Vrt. Kaarle Krohn, Finn.-ugr. Forschungen III 15—6.

ja useista yhteiskunnallisista aineista. Se siis muuttui vähitellen varsinaiseksi sanomalehdeksi, ja niin ollen sen vaiheiden esittäminen ei kuulu tämän katsauksemme kehyksiin.

Vallankumousvuoden edelle ja jälkeen keskittyvän taantumuksen vaikutuksiin olemme jo viitanneet. Suomenkielisistä aikakautisista julkaisuista lakkautettiin, niinkuin jo mainitsin „Suomalainen“ 1846 ja „Kanava“ 1847, samoinkuin myös „Suomi“ kuoli 1849 osaksi sensuurin vastusten johdosta. V. 1850 tuli tuo kuuluisa kielto (esitetty senaatissa 8 p. huhtik. 1850), joka kielsi suomeksi julkaisemasta muita kuin semmoisia kirjoituksia, jotka tarkoittivat uskonnollista mielenylennystä tai taloudellista hyötyä. On usein väitetty 1850 vuoden sensuurikieltoa merkityksettömäksi. Kieltämättä tuntui sen vaikutus kuitenkin heti. Suomettaren ensi numerossa, joka kiellon jälkeen ilmestyi (n:ro 17 v. 1850) oli aluksi kaksi kappaletta piplian historiasta, jotka annettiin: „näytteeksi kunnioitettavillen tilaajoillen Pipliän Historiasta“ — —, sitten satuja (Joki ja Lähde j. n. e.) ja vihdoin „Maan-antien ja Maatöiden Näytös Pietarissa v. 1850“ ja muutamia uutisia. Seuraavatkin numerot sisälsivät vain uskonnollisia ja maataloudellisia kirjoituksia — vielä toinenkin kerta annettiin näytteitä piplian historiasta —, ja vihdoin lehti pysähtyi kokonaan 26:nteen numeroonsa kesäkuun lopussa. Täten ilmestyi siis 1850 vuoden lopulla vain yksi ainoa suomenkielinen sanomalehti, vanha „Maamiehen Ystävä“; tämän lisäksi ilmestyi kuudesti vuodessa ilmestyvä aikakauslehti „Lukemisia Maamiehille“, ja vastaperustettu „Kristillisiä Sanomia“, neljännes arkkia viikossa — siinä kaikki.

Työtä tehtiin kuitenkin pimeinäkin aikoina. „Suometar“ alkoi v. 1851 ilmestyä jälleen, vaikkapa kyllä tilaajia olikin vain *95*, Turussa perustettiin tuo sitten kauan elossa pysynyt „Sanomia Turusta“ myöskin v. 1851, ja ELIAS LÖNNROT herätti v. 1852 uudelleen eloon „Oulun Viikko-Sanomia“. Aluksi noudattaen sensuurikieltoa rajoituttiin tosiaankin uskonnollisiin ja maataloudellisiin kirjoituksiin. Niinpä oli Lönnrotin lehti miltei puhtaastaan maataloudellinen; itse hän lausuu lehtensä sisällyksestä liikuttavalla huumorilla (1852, n:rossa 52):

„Kaukana olkoon meistä näitten sanomain suhteen syyttää ulkonaisia esteitä, joitten tähden niitä muka ei olisi taidettu paremmin kirjoittaa. Semmoisia esteitä Oulun Viikko-Sanomilla tänä vuonna ei ole

ollut, eikä peljätä vastakaan tulevan niin kauvan, kuin niitä toimitetaan luvallisella tarkoituksella yhteisen, semminkin talonpoikaisen kansan tietoin, taitoin ja tapain paranemiseksi, ja mikäpä pakko olisi muihin aineisiin sekautua, koska siinä on ainetta yltäkyllin jos sadaksikin vuodeksi, johon ikään nämät sanomat tuskin tulevat, eivätkä tuskinkaan."

Vähitellen kuitenkin 1850 v:n sensuurikielto huomaamatta muuttui kuolleeksi kirjaimeksi; se oli jo todellisuudessa kauan sitten kuollut, kun se v. 1860 nimenomaisesti peruutettiin. Oli kuitenkin ilmeistä, ettei tämmöinen aika ollut sovelias sivistyneempää yleisöä varten aiotuille suomenkielisille aikakauskirjoille.

Kokonaisena kahdeksanatoista vuotena Lönnrotin „Mehiläisen" kuoleman jälkeen ei tehty muuta yritystä varsinaisen sivistyneempää yleisöä varten aiotun aikakauskirjan aikaansaamiseksi kuin jo esitetyt Gottlundin „Suomalainen" ja „Suomi" v. 1846—49, kun nimittäin emme ota lukuun niitä lehtiä, jotka ovat katsottavat sanomalehdiksi. Tosin kyllä koetettiin aikakauskirjojakin alkuun panna, mutta ne olivat miltei yksinomaan hengellistä tai maatoloudellista sisällystä.

Edellisiin kuuluvat „Kristillisiä sanomia" (Turussa, viikkolehti, perust. K. J. Nordlund 1850), „Kristillinen Huvittaja" (Hämeenlinnassa 1851—55, kuukauslehti, perust. A. Lilius), „Rauhan Sanansaattaja" (Turussa 1855—56, kuukauslehti, loppui 9:nteen numeroonsa 1856, perust. K. E. F. Wesander), „Evankeliumillinen Sanansaattaja" (Hämeenlinnassa 1855—57, kuukauslehti, perust. A. J. R. Pettersson) sekä „Sunnuntai- ja Pyhä-lehti" (Viipurissa 1856, ilmestyi vain 7 numeroa, toim. H. K. Corander). Siis kokonaista viisi yritystä, joista kuitenkin ainoastaan „Kristillisiä Sanomia" tuli pitkäikäiseksi, se kun parin vuoden väliä lukematta on elänyt meidän päiviimme saakka; lehti on siis ehtinyt kuudennelle kymmenelle ja on aikakauskirjoistamme vanhin.

Maataloudenkin alalla tehtiin yrityksiä. P. Hannikainen alkoi toimittaa Viipurin „Maanviljelijäin seuran" „Lukemisia Maamiehille", joita ilmestyi 2 vuosikertaa (1849—51), kuusi 2-arkkista vihkoa kuussa) Samantapaisen yrityksen teki Turun Talousseura, se kun julkaisi „Suomen Huoneenhallitus-Seuran Sanomia" (1851—3, kahdesti kuussa), toimittajana G. E. Eurén. Jälkimäinen ilmoitti loppuvansa lukijain puutteeseen; sama kai oli edellisen lakkaamisen syynä.

Uskonnon ja maatalouden lisäksi koeteltiin vielä tarjota viattomasti huvittavaa lukemista. Kansalle semmoista yritti antaa Suomen kansan satujen ja tarinain kertoja Eero Salmelainen, jonka toimella v. 1855—56 ilmestyi pieni kuukauslehti „Lukemisia kansalle". Mutta samalla myöskin ensi kerta muistettiin lapsia ja nuorisoa. Sama Salmelainen toimitti v. 1856 „Lukemista Nuorisolle", joka ilmestyi Porvoossa, arkki kahdesti kuussa, mutta loppui saman vuoden syyskuussa. Sen sijaan otti Salmelainen toimittaakseen „Lasten Suometarta", joka oli alkanut v. 1856 ilmestyä „Suomettaren" lisälehtenä ja seuraavana vuonna ilmestyi eri lehtenä. Myös P. Hannikainen julkaisi Viipurista lehteä „Aamurusko, sanaisia lapsille", kolmena vuonna 1857—59.

Vasta v. 1859 tapahtui käänne suomenkielisen aikakauskirjallisuuden historiassa, sillä silloin alkoi ilmestyä ensimäinen suomenkielinen korkeampaa kansalaissivistystä varten aiottu yleinen aikakauskirja, uusi „*Mehiläinen*" jonka suoranaisia jatkajia ovat „Kirjallinen Kuukauslehti" ja „Valvoja".

Tilanpuute pakoitttaa kuitenkin siirtämään seuraavien aikojen kuvauksen ensi vuoden Valvojaan.

E. N. Setälä.

KIRKKOMME SIVEELLISET IHANTEET.

Suurelle, epäilemättä suurimmallekin osalle kansaamme on *kirkon* auktoriteetti kaikkia muita painavampi kysymyksissä, jotka koskevat siveellisesti hyvää ja pahaa, oikeata ja väärää. Kirkon vallassa on yhä vielä pääasiallisesti suuren joukon siveellinen kasvatus ja kirkko muodostaa sille käsityksen siitä, mitenkä elämä oikeastaan on elettävä. Näin ollen on luonnollisesti erittäin tähdellinen kysymys, onko kirkon oma käsitys oikeasta ja väärästä kaikin puolin oikea ja onko sen antama siveellinen kasvatus mahdollisimman paras.

Ei kukaan puolueeton voi kieltää, että kristillinen kirkko on ansiokkaasti toiminut ihmiskunnan siveellisen kasvatuksen hyväksi. Ja yhä vieläkin on lukemattomille, jokapäiväisen leivän hankinnassa raataville ihmisille kirkon julistus miltei ainoana lohdutuksena ja ainoana, joka tarjoo heille edes aavistuksen ihanteellisemmasta elämänkäsityksestä, kuin mikä muutoin olisi heille tarjona. Mutta siitä huolimatta on aihetta asettaa kysymyksenalaiseksi, ovatko kirkon esittämät eetilliset ihanteet nykyään täysin yhtäpitäviä sen korkeimman siveellisen tietoisuuden kanssa, mihinkä ihmiskunta on kohonnut ja ovatko ne kaikin puolin todellisen elämän nykyisten vaatimusten mukaisia.

Sanotaan tosin: kristillisen kirkon siveelliset ihanteet ovat kaikiksi ajoiksi pätevät eikä niiden senvuoksi tarvitse mukautua eri aikojen vaatimuksiin. Mutta tämä on korkeintain vain puoleksi totta.

Itse käsitys siitä, mitä ylipäänsä on siveellisesti arvokasta, kehittyy kultuurin edistyessä. Kaikki siveelliset käskyt kehoittavat siihen, että inhimillisen toiminnan tulee ne toteuttaa tässä maallisessa olemassaolossa, ja niiden täytyy siis sisällykseltään riippua tämän olemassaolon laadusta. Kun niinmuodoin ne olot, joissa ihmiset elävät, olennaisemmin muuttuvat, on siveyssääntöjenkin muutos tarpeellinen. Itse asiassa ei kirkon eetillinen käsitystapa olekkaan voinut olla tätä kehityksen lakia noudattamatta.

Kristinuskon ylevä perustaja asetti ihmisten seurattavaksi siveellisen ihanteen, joka — joskin siinä luonnollisesti on merkkejä niistä historiallisista oloista, joiden vallitessa se esiintyi — kuitenkin esiteltiin niin yleisin ja suurin piirtein, että se näyttää pääasiallisesti kaikiksi ajoiksi jäävän päteväksi. Nämät käskyt: rakasta Jumalaa ylitse kaiken ja lähimäistäsi niinkuin itseäsi; mitä et tahdo että muut sinulle tekisivät, sitä älä sinäkään tee heille — sisältävät yleispäteviä periaatteita ihmisrakkaudesta ja oikeudesta, jotka ovat kaiken korkeamman moraalin kulmakiviä. Se „Jumalan valtakunta“, jonka tuloa hän opetti meitä rukoilemaan, mitä se oikeastaan on muuta, kuin se täydellinen ihmisrakkauden ja oikeuden valtakunta, jonka toteuttaminen maan päällä edelleenkin on oleva inhimillisen pyrkimyksen korkeimpana päämääränä?

Mutta aina siitä saakka kuin kirkko otti huostaansa kristinopin eetillisen ihanteen, on sen käsitys tästä ollut ajanvaihteiden vaikutuksen alaisena. Vanhin kirkko käsitti „jumalanvaltakunnan“ tulon Messiaan yliluonnolliseksi palaamiseksi maan päälle, siis äkilliseksi maailman käännetapaukseksi, joka oli tekevä lopun nykyisestä maallisesta tilasta ja aloittava tuhatvuotisen valtakunnan Messiaan valtiuden alaisena. Luonnollisesti tämä usko vaikutti eetilliseen käsitystapaan siihen suuntaan, että katsottiin verrattain vähäarvoiseksi, millaisiksi ihmisten ulkonaiset elämänolot muodostuivat lyhyenä aikana ennen valtakunnan tuloa; tähdellistä oli vain että yksityinen ihminen käytti aikaansa valmistuakseen tämän valtakunnan arvoiseksi jäseneksi. Muinaiskristinuskon kannattajat elivät senvuoksi innostuneen odotuksen tilassa kääntyen pois „maailmasta“, s. o. todellisesta elämästä, sen ilmiöistä ja vaatimuksista.

Vuosisata toisensa perästä kului kuitenkin käännetapauksen tu-

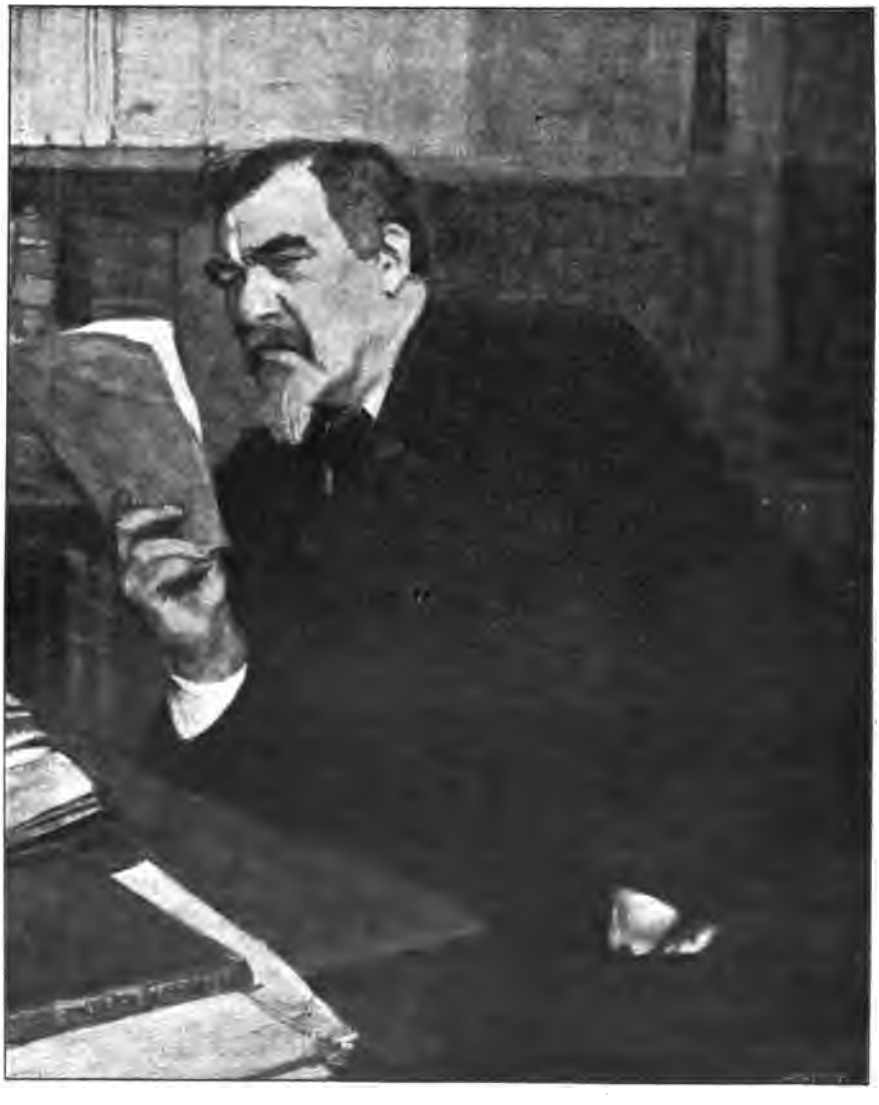

Th. Rein.

lematta. Mielet asettuivat vähitellen. Katolisen kirkon oli pakko tehdä muutamia myönnytyksiä todellisuudelle. Se tunnusti tosin, että pyrkimys tulevan, taivaallisen maailman saavuttamiseksi, ynnä nykyisen hylkääminen oli ihmiselle korkeinta, minkä tähden maailmaa pakeneva munkkielämä tuli varsinaiseksi ihanteelliseksi ihmiselämäksi. Ja periaatteellisesti selitettiin maallinen elämä laitoksineen, avioliitto, omaisuus, valtioelämä epäpyhäksi. Mutta samalla kertaa kirkko tunnusti, että suurimman osan ihmisiä täytyi jäädä maallisen elämän piiriin. Joskaan nämät eivät voineet saavuttaa samaa korkeata täydellisyyden määrää kuin munkki ja nunna, oli heille kuitenkin mahdollista tulla Jumalalle otollisiksi asettumalla kirkon hoidon ja johdon alaisiksi. Kirkko katsoi itseään maan päällä toteutuneeksi jumalanvaltakunnaksi, ja yksilö tuli siitä osalliseksi tarkasti noudattamalla kirkon määräämiä tapoja, kuten tunnustamalla rippisälle syntinsä, paastoomalla, polvistumalla, rukousnauhaa lukemalla, ahkeraan kuuntelemalla messua y. m.

Uskonpuhdistus aikaansai tässä muutoksen, se hylkäsi munkkilaitoksen ja kielsi täydellä syyllä ansiokkaiksi katsottujen ulkonaisten tapojen arvon. Mutta tässä se meni itse vastakkaiseen liiallisuuteen, kieltämällä „teoilta“, yleensä siveelliseltä toiminnalta sen merkityksen, että ne oikeastaan ovat ratkaisevia, kun on kysymyksessä ihmisen arvo tahi arvottomuus. *Uskon* yksistään tulee olla vanhurskauttava, ainoastaan sen kautta ihminen saavuttaa Jumalan armon ja syntein anteeksiannon. Hyvät teot ovat uskon luonnollisia seurauksia ja niiden olemassaolo on todistava, että usko on todellinen, mutta uskosta se riippuu, kelpaako ihminen Jumalalle vai eikö. Vedotaan Paavalin sanoihin: kaikki kuin ei uskosta ole, on synti. Ja kuitenkin Kristus itse, kuvaillessaan sitä tuomiota, joka kerran on kohtaava ihmisiä (Matt. 25, 35—45), esittää ainoastaan teot, ei uskoa, tuomion perusteeksi. Protestanttisuus on varmasti oikeassa, kun se panee erityisen painon teon sisälliseen, subjektiiviseen puoleen, sillä siveellisyys ei perustu ulkonaiseen toimintaan semmoisenaan, vaan teon, ollakseen siveellinen, tulee olla vilpitön ilmaus tekijän omastatunnosta, hänen omasta vakaumuksestaan siitä, mikä on oikea. Totta on myös, että kirkon käsityksen mukaan „usko“ ei ainoastaan ole muutamain dogmien totena pitäminen, vaan luja ja elävä

luottamus. Mutta itse asiassa kirkko kuitenkin tunnustaa ainoastaan sen uskon todeksi, joka sisältää muutamien tärkeimpinä pidettyjen dogmien hyväksymisen: dogmin kolminaisuudesta, Kristuksen jumalallisesta luonnosta y. m. Nykyaikaiselle käsitystavalle on kuitenkin vaikeata myöntää, että jokainen siveellinen harrastus, joka ei johdu uskosta, käsitettynä tässä ahtaassa merkityksessä, olisi pelkkää „syntiä". Niinikään voitaneen nykyään tuskin tunnustaa oikeaksi sitä käsitystä, jota kirkko aikoinaan julisti, että muka kaikki ne hyvät avut, jotka olivat muinaisajan sankareille ja viisaille ominaiset, olivat pelkkiä „loistavia paheita". Toiselta puolen on hyvin tunnettua, että usko useinkin, ilmaantumatta lämpimänä rakkautena kanssaihmisiin, päinvastoin on synnyttänyt uskovaisissa suurta rakkauden puutetta niitä kohtaan, jotka eivät kaikessa hyväksy oikeauskoisia dogmeja. Poikkeamista näistä on katsottu rikolliseksi itsestään-ylvästelyksi, pahan tahdon todistukseksi. Hyväksyihän itse luterilaisen kirkkomme hurskas oppi-isä Filip· Melanchton, jonka usko epäilemättä oli totinen, Mikael Servet'in roviolla polttamisen syystä· että tämä oli rohjennut epäillä kolminaisuusdogmia. Ja tällöin vaaditaan uskoa semmoiseen, mihin käy yhä mahdottomammaksi uskoa, kuta enemmän valistus ja tiede edistyvät. Vieläpä vaaditaan — ihmisen kadotuksen uhalla — uskoa sellaisiinkin käsityksiin, joista voidaan kysyä, vastaavatko ne kehittyneempää siveellistä tietoisuutta, esim. että Aadamin synnin kautta koko ihmissuku on joutunut turmeluksen omaksi, että toinen ottaa kärsiäkseen sen rangaistuksen, mikä toisen oikeastaan olisi pitänyt kärsiä, ja siten vapauttaa jälkimäisen, y. m.

Pietismi esiintyi luterilaisessa kirkossa vastavaikutuksena jäykkää dogmaatista oikeaoppisuutta vastaan, antaen uutta voimaa heikenneelle uskonnolliselle tunne-elämälle. Tunnustamalla tämän vastavaikutuksen oikeutetut puolet täytyy valittaa, että pietismikin osaltaan on kääntänyt ihmiset pois toiminnan maailmasta, se kun sai heidät ei tosin syventymään dogmaatisiin saivarteluihin, vaan sen sijaan yksipuolisesti tarkkaamaan omaa tunne-elämäänsä ja sen alituista vaihtelua synninsurun ja armon ilon välillä.

Luullaksemme ei yleensä tehdä kirkolle vääryyttä, jos väitetään, että se eetillisessä suhteessa on vaikuttanut yksipuolisesti, se kun

kasvateissaan on kehittänyt muutamia hyveitä toisten kustannuksella. Se on edistänyt *negatiivisia* hyveitä, niitä jotka sisältävät itsensäkieltämistä, paljoa suuremmassa määrässä kuin *positiivisia,* jotka sisältävät itsensätehoittamista. Kirkko on teroittanut mieliin kieltäytymistä, nöyryyttä, kärsivällisyyttä, kuuliaisuutta suuremmassa määrin kuin rohkeutta, toimeliaisuutta, oman personallisuuden voimakasta kehittämistä. Onhan ihminen kieltämättä velvollinen monessa tapauksessa kieltäytymään ja tukahuttamaan hänessä syntyviä viettymyksiä. Mutta tämä ei mitenkään ole riittävää, kieltäytymiselle omistettu elämä voi vielä olla sangen sisällyksetöntä. Positiivinen toiminta arvokkaiden päämäärien saavuttamiseksi sekä halu ja kyky pontevasti edistää hyvää ja kumota pahaa on tuleva lisäksi, jotta elämä saisi korkeamman arvon. Jos vielä meidän päivinämme annamme jotain tunnustusta keskiajan munkeille, niin emme sitä anna siitä, että he kiduttivat itseään, vaan siitä, että he kidutuksen ohella välistä itse harrastivat sekä levittivät muihin harrastusta hyödyllisiin tahi kauniisiin toimiin, kuten kirjallisuuteen, puutarhanhoitoon, maalaustaiteeseen j. n. e. Ja me tunnemme suurempaa kunnioitusta sitä nykyajan kristillisyyttä kohtaan, joka osoittautuu toiminnassa köyhyyden ja kurjuuden lieventämiseksi opettamalla ihmisiä työtä tekemään ja tarjoomalla heille siihen tilaisuutta, kuin sitä kohtaan, joka ainoastaan tahtoo opettaa heitä alttiisti kärsimään köyhyyttä.

Kristinuskoinen kirkko on opettanut ihmisiä hädän ja ahdingon aikoina olemaan epätoivoon joutumatta, odottamaan apua Jumalalta. Kukapa ei tunnustaisi, että tämä on kaunista ja kiitettävää. Mutta kirkko on valitettavasti usein antanut kehoitukselleen sen muodon, ettei ihmisen edes tule omin voimin koettaa päästä ahdingosta, vaan mieluummin kädet ristissä odottaa, että Jumala jollain ihmeellisellä tavalla auttaa hänet pulasta. Kärsivällisyys ja odotus voivat tosin välistä olla paikallaan, mutta niiden ei tule saada ehkäistä sitä yritteliäisyyttä, jonka avulla ihminen itse voi asemaansa parantaa. Korkeampi siveellisyyden aste ilmenee siinä, että tarmolla koettaa kääntää kohtalonsa parempaan suuntaan, kuin että toimetonna vain odottaa kaitselmuksen apua. Ei myöskään ole ansiokasta, vaan vika, olla ylen suvaitsevainen huonoa ja pahaa, vääryyttä ja sortoa kohtaan, jotka vallitsevat maan päällä ja katkeroittavat ihmisten olemassa-

oloa. Velvollisuutemme on, mikäli voimamme riittää, „miehuullisesti seisoa pahaa vastaan". Oppi, ettei pidä seisoa pahaa vastaan, joutuu ehdottomasti, jos se käsitetään sanan mukaan, ristiriitaan turmeltumattoman oikeustunnon kanssa. Me teemme itsemme pahaan osallisiksi, jos annamme sen tapahtua, milloin vastarinnallamme olisimme voineet sitä estää. Tunnettu saksalainen kirjailija Frenssen, itse pappi, on oikeassa sanoessaan: „Sydämemme Jumalaan kohdistuvana, kätemme koiria vastaan, se on kristillisyyttä". Sitä alistuvaisuutta, jota kirkko saarnaa kristityn ensimäiseksi velvollisuudeksi, voidaan vain liian usein vääriinkäyttää peittämään pelkuruutta, myöntyväisyyttä pahuutta kohtaan, matelevaisuutta vallan edessä, samalla kuin se toisaalta ehkäisee sitä oman personallisuuden kunnioittamista, mikä vaikuttaa, että ihminen *pitää itseään liian hyvänä* tehdäkseen epärehellisiä tekoja. Mutta kirkko on taipuvainen pitämään itsensäkunnioitusta paheksuttavana ylpeytenä. Se ei ole voinut kokonaan vapautua siitä vanhasta katsantotavasta, mikä pitää Jumalan jonkunmoisena ihanneltuna itämaan itsevaltiaana, joka on nopea vihaan jokaista kohtaan, ken ei hänen edessään vajoo tomuun. Ja tämänlaatuista kunnioitusta on kirkko — tämä koskee myöskin luterilaista kirkkoa, joka alusta saakka asettui maallisten valtiaiden suojeluksen alaiseksi — ylen taipuvainen osoittamaan maallistakin esivaltaa kohtaan. Kuitenkin on Kristus itse tässä kohden antanut meille aivan toisenlaatuisen esikuvan, hän, jonka esiintyminen keisarin edustajan, mahtavan Pontius Pilatuksen edessä, ei ollut nöyrää myöntyväisyyttä, vaan jaloa itsetuntoa.

Kirkollisesti hurskas ihminen lohduttaa itseään yksityisissä ja yleisissä onnettomuuksissa ajatuksella, että Jumala on ne asettanut koettelemisen tähden tahi rangaistukseksi tehdyistä synneistä. Mutta nousee kysymys, mitenkä Jumala tähtoo koetuksia oikeastaan kannettavan. Hän ei ulkoapäin puutu, ihmeiden kautta, tapausten kulkuun, vaan mitä hän tahtoo, on juuri se kausaalijärjestys, joka on sekä luonnossa että historiassa — kausaalijärjestys, jonka mukaista muun muassa on, että yksilöt ja kansat, jotka itse eivät mitään tee torjuakseen luotaan onnettomuuksia, saavat rangaistukseksi pelkuruudestaan ja tarmokkuuden puutteestaan yhä edelleen kantaa onnettomuuksia. On itsestään selvää, että tarmokkaisuuden tulee olla järjen,

ei sokean intohimon johdettavana. Kohtaloonsa alistuminenkin, resignatsioni, *voi* olla paikallaan, mutta sen oikea paikka on vasta sen edessä, mikä todellakaan ei enää ole vältettävissä.

Kristityt kansat ovat omaksuneet useita siveellisiä käsitteitä pakanoilta, esim. kreikkalaisilta ja roomalaisilta käsitteet isänmaanrakkaudesta, velvollisuuksista isänmaata kohtaan, kansalaishyveistä, germaanisilta kansoilta taipumuksen yksilölliseen vapauteen sekä kunniankäsitteen, joka perustuu oman ja muiden personallisuuden kunnioitukseen. Teologinenkin siveysoppi on, kuten tunnettu, vanhempain ja uudempain aikain filosofiasta omistanut joukon „hyveitä", jotka alkuaan ovat olleet kirkon käsitystavalle vieraita, mutta joille, mikäli on osattu, on koetettu tehdä sijaa „kristillisten" hyveiden rinnalla. Tämä on ollut välttämätöntä, jottei kirkon siveysoppi tulisi ihan ilmeisesti liian yksipuoliseksi ja elämän vaatimuksia vastaamattomaksi. Mutta kansantajuisessa opetuksessaan suurelle yleisölle on kirkko edelleenkin liian piintyneesti pitänyt kiinni negatiivisesta ja askeetisesta ihanteestaan. Yhä vielä saarnataan, ettei kansan pidä pyrkiä itse muodostamaan kohtaloitaan, vaan heittää ne Jumalan käteen. Neuvotaan olemaan surematta huomispäivää, vaan antamaan kullakin päivällä olla omat huolensa; mikä neuvo joskus voi olla paikallaan, mutta varmaankin tulee sopimattomaksi, kun se, kuten välistä tapahtuu, joutuu ristiriitaan sen velvollisuuden kanssa, jonka nykyajan ihmisen omatunto asettaa hänelle, nimittäin kykynsä mukaan turvata oma ja omaistensa vastainen taloudellinen toimeentulo. Ja yhä vieläkin kirkko, meilläkin, kykynsä mukaan vastustaa uudistuksia, joiden tarkoituksena on taata omalletunnolle, yksityisen vakaumukselle, täysi vapaus, yhä vieläkin se tahtoo pakoittaa ihmisiä toimiin, jotka heidän puoleltaan epäilemättä ovat jonkunlaista teeskentelyä.

Kirkko selittää, että ajan henki on sitä kohtaan vihamielinen, senvuoksi että ajan henki on luopunut korkeista, ikuisista ihanteista. Mutta tähän saattaa vastata, että kirkkoa voidaan moittia, ei liiallisesta ihanteellisuudesta, vaan päinvastoin ihanteellisuuden puutteesta. „Ihanteellisuus" ei ole paljaiden utukuvien tavoittelemista. Ja *eetillinen* ihanteellisuus on pyrkimystä maan päällä, elämässä, toteuttamaan korkeimpia tehtäviä, jotka ihmisille ovat asetetut. „Ihanteellinen" on se käsitys, joka näissä tehtävissä näkee käskyjä, jotka eivät ole ul-

koapäin annetun lain määräämät, vaan ihmisen oman, järjen valistaman tunnon antamat. Ainoastaan se laki on ihmiselle korkeimmassa merkityksessä siveellisesti *velvoittava,* joka on hänen oma sisäinen lakinsa, on hänen todellisesta olemuksestaan syntynyt laki. Tosin tulee jokaisen uskonnon, siis myöskin kristinuskon, katsoa siveyssäännöt Jumalan antamiksi. Mutta tämän ei tarvitsisi estää, että ne samalla tunnustetaan olevan ihmisen järjen ja omantunnon hänen noudatettavakseen säätämät. Sillä siveyslaki ei ole ihmisille jollakin ihmeellisellä tavalla annettu, vaan se on ihmiskunnan kehityksessä vähitellen kypsyvä tulos ihmisen tuntevan ja tahtovan luonnon sekä ulkonaisen maailmanjärjestyksen vuorovaikutuksesta. Tämän vuorovaikutuksen johdosta ihmisissä muodostuu sellainen käsitys, että toiset toimintatavat ovat ansiokkaita ja kiitettäviä, jota vastoin toiset katsotaan pahoiksi ja moitittaviksi. Voidaan siis myöntää, että siveyslaki on lähtenyt Jumalasta, nimittäin välillisesti, sikäli kuin hän on tahtonut, että toiselta puolen maailma, toiselta ihmisen sielunelämä, olisivat sellaisia, että ihmisessä syntyvät ne eetilliset arvioimiset, jotka yhdessä muodostavat sen, mikä nimitetään „omaksitunnoksi". Kirkon käsitys tahi ainakin sen saarna on sitä vastoin usein virheellinen, kun se yksipuolisesti panee painon siihen, että siveyslaki on maailman ulkopuolella olevan Jumalan käsky ihmisille, huomioon ottamatta että mainittu laki lähinnä on ihmisen oman siveellisen lainsäädännön (autonomian) toimi. Seurauksena tästä on, että kirkon julistama siveellisyys ei ole korkeinta laatua — ei „autonominen", vaan sellainen, joka etsii ojennusnuoransa toimivan henkilön ulkopuolelta. Silloin toiminnan varsinaiseksi vaikuttimeksi helposti tulee rangaistuksen pelko tahi palkinnon toivo, joita ei sovi katsoa puhtaasti siveellisiksi motiiveiksi. Tähän katsoen voidaan sanoa, ettei kirkon siveysoppi ole kyllin „ihanteellinen".

Th. Rein.

ONKO IHMISELLÄ LUONTAISIA OIKEUKSIA?

Armon vuonna 1905, 7 p. toukokuuta, luettiin Helsingin Sanomissa seuraavat sanat:

„Ihmisellä ei ole mitään luonnollisia oikeuksia. Kaikki mitä hänellä tässä suhteessa on olemassa, on hankittua. Puhtaassa luonnon tilassa ei ole mitään muuta oikeutta kuin nyrkkioikeus, joka on samaa kuin oikeudettomuus."

Näitten sanojen alla oli tiedemiehen nimimerkki. Ja tuohon väitteeseen luontaisten oikeuksien olemattomuudestal oen sittemmin sekä lukenut että kuullut toistenkin tiedemiesten yhtyvän. Puhe luontaisista oikeuksista, on paljasta pötyä vain, väitetään.

Mutta hedelmästä puun tuntee.

Ylläinainittu teoria sovellettiin äänioikeuskysymykseen seuraavasti:

Muutamia vuosikymmeniä sitten työmiehillä ei ollut äänioikeutta syystä ettei „heidän hankkimishalunsa sen suhteen silloin ollut heränny". Nyt taas on nouseva sivistys herättänyt hankkimishalua, ja „tämä hankkimishalu on oikeutettua, koska se perustuu tietoisuuteen omasta merkityksestä yhteiskunnassa ja omasta kyvystä arvostella

mitä yhteiskunnan etu vaatii. Ei sentähden ole mitään epäilystä siitä, että työmiehet ovat hankkivat itselleen tuon uuden oikeuden".

Mutta jos tämä olisi oikeata, mitä vastataan, jos joku samalla tapaa väittäisi:

Muutamia vuosikymmeniä sitten „valtakunnanetujen" puolustajilla ei ollut ratkaisuvaltaa Suomen oloihin syystä ettei heidän hankkimishalunsa sen suhteen silloin ollut herännyt. Nyt taas on nouseva kansallistunto herättänyt hankkimishalun, ja se on oikeutettua, koska se perustuu tietoisuuteen omasta merkityksestä valtakunnassa ja omasta kyvystä arvostella, mitä valtakunnan etu vaatii. Ei sentähden ole mitään epäilystä siitä, että valtakunnanetujen puolustajat ovat hankkivat itselleen tuon uuden oikeuden.

Jo tästä selvennee tuon teorian mahdottomuus — ainakin meillä. Mutta teoria on luullakseni väärä myöskin historiallisessa katsannossa. Ennen aikaan ei äskensyntyneillä lapsilla ollut ehdotonta oikeutta jäädä eloon, jollei isä heistä huolinut. Mutta tokkohan kapalovauvojen hankkimishalu sekä tietoisuus omasta merkityksestä ja arvostelukyvystä on hankkinut heille tuon uuden oikeuden?

Ja lopuksi: tokkohan tuo „puhdas luonnontila" nyrkkioikeuksineen on koskaan ihmiskunnan historiassa ollut olemassa muuten kuin teoreetikkojen mielikuvituksessa?

Ainakin uusimman suunnan tiedemiehet, esim. Krapotkin, jyrkästi kieltävät sen. Jo eläinten yhteiselämästä voidaan mainita tosiasioita, jotka viittaavat aivan toiseen suuntaan. „Jos laiska varpunen koettaa tunkeutua toisen toverinsa rakentamaan pesään, taikka vain varastaa siitä muutaman oljenkorren, niin koko parvi ryhtyy rankaisemaan laiskaa toveria." Ja selvää on, sanoo Krapotkin, että yhteistoiminta jo eläinten kesken olisi mahdotonta, jollei yksilöitten oikeuksia jossakin määrin tunnustettaisi.

Sitä enemmän tämä tietysti pitää paikkansa ihmisiin katsoen. Mutta yhteistoiminnasta koko kehitys riippuu, siis tulee meidän ottaa lähtökohdaksi, että luontaisia oikeuksia on kuin onkin olemassa jo yhteiskuntaelämän alkuperäisimmillä kehitysasteilla. Ja tästä lähtökohdasta on helppo johtaa oppi siitä, mitä luontaisia oikeuksia nykyään on tunnustettava.

Yhteiskunta, alkuperäinen yhtä hyvin kuin kehittynytkin, perus-

tuu siihen tunteeseen, että sen jäsenet tarvitsevat toinen toisensa apua. Aluksi tätä keskinäistä apua tarvitaan pääasiallisesti yhteisten vaarojen torjumiseen. Mutta kun tuo yhteinen vaara on torjuttu, ovat sen kestäessä ihmiset tottuneet keskinäiseen apuun, ja tuo tottumus tarvitsee, yleisen sielutieteellisen lain mukaan, tyydyttämistä rauhallisempinakin aikoina. Syntyy yhä voimakkaampi halu hyödyttää yhteiskuntaa, ja tämä hyödyttämishalu esiintyy, taas kehityksen yleisen lain mukaan, yhä erilaisemmissa muodoissa eri yksilöissä.

Mutta samaten kuin elimistö on sitä voimakkaampi, mitä useampia erilaatuisia elimiä siihen kuuluu, samoin on yhteiskunta sitä voimakkaampi, mitä monipuolisemmin siihen kuuluvat yksilöt kehittyvät. Mutta mitä erilaisemmiksi yksilöt tulevat, mitä enemmän he antautuvat erikoistehtäviin, sitä enemmän he tarvitsevat toinen toisensa apua. Ja keskinäisen avuntarpeen tunteen rinnalla kasvaa yhä myöskin keskinäinen hyödyttämishalu.

Tästä johtuu tunne siitä, että jokaisen yksilön elämä ja oikeudet ovat kaikille muille kalliita. Sillä on muistettava, että kaikki kehitys alkaa jossakin yksilössä, joka paremmin kuin muut pystyy suorittamaan jonkun uuden erikoistehtävän, ja tästä yksilön kehityksestä voi koko yhteiskunnalle johtua hyötyä.

Mutta koska ei kukaan ennakolta tiedä, mitä kehitysmahdollisuuksia kussakin yksilössä saattaa piillä, niin jokaisella yksilöllä on luontainen oikeus *ensiksi* semmoiseen elämään, että nuo mahdollisuudet saattavat mitä täydellisimmin toteutua. Yksilöllä on siis kehittymisiässään oikeutta ruumiillisen kehityksen kaikkiin ehtoihin, oikeutta tulla osalliseksi yhteiskunnan kokoamasta sivistysvarastosta, oikeutta kasvatukseen, joka todellakin kehittää hänen henkeänsä yleishyödylliseen suuntaan eikä vain täytä hänen päätään kuolleilla tiedoilla.

Toiseksi kehittyneellä kansalaisella on oikeutta tarjota yhteiskunnalle, vastalahjaksi saamastansa kasvatuksesta, kaikki ne ajatukset ja koko se toiminta, joilla hän luulee hyödyttävänsä yhteiskuntaa. Ja tämän hän on oikeutettu tekemään joko yksin taikka yhteydessä muitten kanssa. Toisin sanoen: hänellä tulee olla ajatusvapaus, lausumisvapaus, yhdistymisvapaus ja edustusoikeus. Voisin lisätä että suhteellinen edustusoikeuskin on luontainen oikeus, sillä se ei ole muuta kuin yhdistymisoikeus sovellettuna edustusoikeuteen.

Tämän katsantotavan nojalla on helppo huomata, missä tuon luontaisten oikeuksien olemattomuuden teorian vika on.

Tämä teoria on „reaalipolitiikkia", se on: teoria on muodostunut yhteiskunnallisten ilmiöiden johdosta, joiden olemassaoloa kyllä ei voi kieltää, mutta joiden ydintä reaalipolitiikin puolustajat eivät näe.

Totta on että puoluetaisteluissa useimmiten huomataan hankkimishalua sekä tietoisuutta omasta merkityksestä ja arvostelukyvystä. Mutta melkein aina huomataan samassa, että toinen puolue ei katso toisen puolueen hankkimishalua oikeutetuksi ja että molemmat puolueet samoin pitävät vastustajainsa tietoisuutta omasta merkityksestä ja arvostelukyvystä epäoikeutettuna. Jollei siis muita voimia olisi vaikuttamassa puoluetaistelun ratkaisuun, niin yhteiskuntaelämässä ei lopullisesti olisikaan muuta kuin nyrkkioikeutta, se on oikeudettomuutta. Sillä kokemus osoittaa että samassa määrin kuin puolueen johtavana voimana on vain hankkimishalu j. n. e., samassa määrin puolue häikäilemättä käyttää mitä keinoja hyvänsä. Ja joka puolue on aina valmis vastapuolueessa huomaamaan ja moittimaan juuri sitä, mitä se itse häikäilemättä tekee.

Mutta jos niin on, niin täytyy kysyä: mitä hyötyä on oikeastaan nousevasta sivistyksestä? Sekö että yhä useammat kansalaiset muuttuvat ihmisistä pedoiksi?

Kaikeksi onneksi on aina yhteiskunnassa niitä, jotka näkevät vähän syvemmälle, näkevät että jokaisessa valtavassa yhteiskunnallisessa liikkeessä on muutakin kuin hankkimishalua, on hyödyttämishalua. Ja jos liikkeeseen, joka alkuaan on puhtaasti ihmisystävällinen, vähitellen sekaantuu hankkimishalua ja vihaakin, niin syynä siihen on, että liikkeen vastustajissa vallitsee juuri tuo „reaalipoliittinen" kanta, joka kieltää luontaisia oikeuksia, kieltää liikkeen hyvää tarkoitusta ja siten suututtaa niitä, jotka alussa ovat tarkoittaneet vain yhteiskunnan hyvää.

Kuka ei nyt tietäisi että niin on käynyt suomalaisuuden taistelussa? Kuka ei muistaisi tuota väitettä, ettei suomen kielellä Suomessa muka ollut luontaisia oikeuksia? Mutta kuka ei nyt tunnustaisi, ettei tuon pyrinnön ytimenä ollut hankkimishalu, vaan hyödyttämishalu, halu koroittaa ja laajentaa kansallista sivistystä?

Mutta nyt syntyy uusi valtava liike: alkoholia vastaan. Ja

silloin sama juttu uudistuu. Moni ei vielä pysty näkemään, että kieltolaki ei olisi muuta kuin suojeluslaki, että sillä suojeltaisiin tuhansia kehitysmahdollisuuksia, joista yhteiskunnalle voisi olla hyötyä, mutta jotka nyt menevät hukkaan, ei ainoastaan yhteiskunnan nykyisiltä jäseniltä, vaan vielä syntymättömiltäkin.

Eikö samaten sosialismin ytimenä ole, että jokaisella kansalailaisella olisi tarjona todellisesti inhimillisen elämän välttämättömät ehdot: terve asunto, kylläksi ilmaa ja päivänvaloa, riittävää aineellista ja henkistä ravintoa? Eikö, jos tämä olisi saavutettu, yhteiskunnalle koituisi hyötyä, jo kulkutautien ja rikoksien vähenemisen kautta?

Mutta ettei tätä yleisesti tunnusteta, että vielä tieteenkin korkeimpana tuloksena julistetaan tuo ihanteeton reaalipolitiikki, se osoittaa kammottavasti, kuinka matala sivistyksemme itse asiassa on.

Ja samassa se osoittaa kuinka vähän kansallinen meidän sivistyksemme on. Sillä kansallisluonteemme, koko historiamme, nykyinen valtiollinen asemamme ja kansallisrunoutemme — kaikki viittaavat katsantotapaan, jossa ihmisystävälliset tunteet, keskinäinen apu ja luontaisten oikeuksien tunnustaminen ovat määräävä tekijöitä.

Kipeimpiä tarpeitamme olisi siis että me, jättäen tuon vanhentuneen, epätieteellisen ja epäkansallisen katsantotavan, muodostaisimme tositieteellisen ja tosikansallisen yhteiskuntaopin ja sitä noudattaisimme.

Tässä tehtävässä on toimimisen sijaa yhtä hyvin käytännöllisen yhteiskuntaelämän kuin tieteen ja taiteen harrastajille. Sydän, järki ja käsi — kaikki mukaan!

Ja täyttämällä tämän kansallisen tehtävämme me hyödytämme ihmiskuntaakin. Eikä silloin ole olemassa mitään ristiriitaa kansallisuus- ja ihmisyyspyrintöjen välillä.

Valfrid Vasenius

KANSALLISUUS JA IHMISYYS.

Siihen aikaan kuin Valvoja perustettiin, hyrskyivät maassamme kansallisuustaistelun laineet korkeimmillaan, eikä kansallisuuspyrintö kummallakaan taistelevalla puolella ollut vapaa natsionalismista. Valvojan tehtävänä näissä oloissa oli — niin ainakin nykyinen toimitus käsittää asian — yhdistää suomalaiseen kansallisuuspyrintöömme ihmisyyspyrintö, eli, niinkuin yksi Valvojan ensimäisiä johtomiehiä on sanonut, „humaniseerata fennomaniaa".

Koska monesti on näyttänyt siltä, kuin kansallisuusaate ja ihmisyysaate tosielämässä olisivat vaikeasti yhdistettävissä, on Valvojan toimitus, lehden ehdittyä toisen vuosisadan neljänneksen kynnykselle, kääntynyt lehden kotimaisten ja ulkomaisten ystävien puoleen saadakseen tietää heidän mielipidettään kansallisuuden ja ihmisyyden, patriotismin ja internatsionalismin keskinäisestä suhteesta. Kysymys, johon annetut vastaukset alempana julkaistaan, oli näin kuuluva:

„Koska nykyajan kansallistunto usein suosii täydellisen kansallisen itsekkäisyyden moraalia ja johtaa toisten kansallisuuksien sortamiseen, niin kysytään, onko kansallisuusaate siitä huolimatta katsottava jaloksi aatteeksi, vai olisiko se kokonaan hylättävä, tai olisiko mahdollista yhdistää sitä ihmisyysaatteeseen?"

ONKO KANSALLISUUSAATE RISTIRIIDASSA IHMISYYSAATTEEN KANSSA?

Kansallisuusaate, joka elähyttää kaikkia nykyajan sivistyskansoja, on uusimman historian luoma. Rooman yleisvaltakunnan häviön jälkeen eli kuitenkin vielä kauan roomalainen yleisyysaate, joka ei ainoastaan ilmaantunut Rooman keisariarvon pysyväisyydessä, vaan myös menestyksellä koetti taas päästä toteutumaan katolisessa kirkossa ja sen kautta. Tämän päämääränä oli, niinkuin tunnettu, koko ihmiskunnan yhdistäminen yhteen ainoaan uskokuntaan, jota johtaisi yksi kaikkia maallisia valtoja ylempi ylipaimen, yksi kirkkojärjestys, yksi kirkkolaki sekä yksi kaikille kansoille yhteinen sivistys- ja kirjallisuuskieli.

Katolisuuden mahtavassa pappisvaltarakennuksessa oli siten kansainvälisyys- eli ihmisyysaate löytänyt ilmaisumuodon, jonka nojassa se enemmän kuin puolitoista vuosituhatta eli, kunnes uskonpuhdistus rikkoi vanhat aitaukset ja antoi tilaa uusille aatevirtauksille. Uskonpuhdistuksesta tuli vastavirtaus yleisyysaatteelle. Yleiskirkon sijaan asetti se eri kansankirkot, latinan kielen sijaan kansankielet — eikä ainoastaan kirkonmenoihin ja valtioelämään, vaan myös aikaa myöten tieteelliseen kirjallisuuteen. Eri kansallisuudet herässivät siten vähitellen ja sitä myöten, kuin aineelliset varat sen myönsivät, henkiseen itsetoimintaan. Viimeksi tapahtui

herätys pienissä kansallisuuksissa, joiden väenvähyys jo itsessään esti omaperäisen sivistyksen kannattamista. Yksinkertainen luonnonvälttämättömyys se sentähden pakoitti niitä aluksi liittymään toisiin ja, vahvistamalla näitten jälkimäisten sivistystyötä, valmistautumaan omaansa. Siten liittyivät tanskalaiset ja norjalaiset, ruotsalaiset ja suomalaiset yhteen, kunnes yhteistyö ei enää ollut välttämätön kansain asukaslukumäärän pienuuden tähden, ja pienempi kansa tunsi omaavansa kylliksi voimaa kulkeakseen omaa tietänsä.

Kansallisuusaate on siten askel askelelta vallannut kaikki maailman sivistyskansat ja tullut johtavaksi periaatteeksi kaikissa niiden keskinäisissä väleissä. Mikä on ollut syynä sen menestykseen ja mikä on sen etevämmyys kansainvälisyyteen verraten? Minun mielestäni se, että se edistää ihmiskunnan henkistä ja aineellista vaurastumista paremmin kuin tuo konkreetista sisällystä usein kaipaava ihmisyysaate. Kansallisuusaate tekee mahdolliseksi sivistyksen tunkeutumisen kansojen syviin riveihin, tasoittaa eroavaisuudet kansan eri yhteiskuntaluokkien välillä ja saattaa taiteen ja tieteen aarteet kaikille avoimiksi. Inhimillinen ajatustyö tosin ei nyt ilmaannu yhden ainoan, kaikille oppineille yhteisen kielen avulla; mutta se rikastuu ja kehittyy sen sijaan enemmän, vapauduttuansa vieraan kielen kahleista, kirjallisten tuotteiden moninaisuuden ja elähyttävien herätysten kautta, jotka syntyvät ajatustenvaihdosta eri sivistysvirtauksien edustajien välillä. Kansallisuusaate ylläpitää ja vahvistaa siten kansan yksilöllisyyttä sekä estää sitä joutumasta yleisen ihmisyysaatteen tasoituspyrintöjen kulutettavaksi ja hävitettäväksi. Kansan yksilöllisyys taas, ollen yleisen inhimillisen sivistyskehityksen välikappaleena, on mitä tärkein. Se tuo tälle kehitykselle alituisesti uusia vaikutteita sekä estää sitä menemästä yksipuoliseen suuntaan ja, vaihtelevan ravinnon puutteessa, veltostumasta.

Ylläoleva tarpeeksi selittänee, miksi minä empimättä pidän kansallisuusaatetta jalona aatteena. Jokainen aate, joka

on palvellut ajatuksenvapautta ja edistänyt ihmiskunnan henkistä kehittymistä, on jalo aate.

Kuitenkaan ei voi kieltää, että kansallisuusaate käytäntöön sovellettuna on mennyt ja yhä edelleen menee vahingollisiin liiallisuuksiin. Kansallisuusaate on nimittäin itse asiassa itsekäs, ja sitä seuraavat sentähden usein samat virheet, jotka tekevät niin vastenmieliseksi yksityisen ihmisen itsekkäisyyden, kun sitä ei johda herännyt oikeudentunto. Nämä virheet ovat: häikäilemätön oman edun ajaminen ja toisen oikeuden halveksiminen, omanvoitonpyynti sekä heikompien väkivaltainen kohteleminen ja sortaminen. Saksalaisten menettely puolalaisia vastaan Posenissa ja tanskalaisia vastaan Slesvigissä on m. m. valaisevana esimerkkinä tästä. Mutta eivät ainoastaan suuret kansallisuudet ole ne, jotka, tuntien fyysillisen voimansa, tekevät väkivaltaa pienille. Nämä viimemainitut eivät niinkään harvoin itse osoita samaa toisten oikeuden halveksimista, kun on kysymyksessä heitä vähäväkisempiä ja heikompia kansoja. Niin magyarit slaavilaisia kansoja vastaan Unkarissa, puolalaiset ruteneja vastaan Galiziassa, ruotsalaiset ja norjalaiset Skandinavian niemimaalla asuvia suomalaisia vastaan y. m. Omassakaan sisällisessä historiassamme ei puutu esimerkkejä kansallisesta ja kielellisestä suvaitsemattomuudesta. Sanalla sanoen, kansallisuusaatetta näkyy kaikkialla käytännössä seuraavan häikäilemätön itsekkäisyys, joka itsensäsuojelemisen verhon alta tähtää tikarin toisia vastaan.

Niin yleiseksi kun tämä kansallisuusaatteen varjopuoli näyttäytyykin, olen minä kuitenkin vakuutettu, että se ei ole siinä minään olennaisena ominaisuutena, vaan ainoastaan satunnaisena kasvannaisena. Jokainen aate, joka taistelemalla saavuttaa voiton, on, niinkauan kuin taistelu kestää, enemmän tai vähemmän häikäilemätön. Kun voitto on saavutettu, lakkaa taistelun syy olemasta ja voittoisa aate sulautuu, kuonasta puhdistuneena, eroittamattomaksi osaksi ihmiskunnan yleiseen oikeustajuntaan, joka täten saa rikkaamman sisällyksen. Koska kansallisuusaatteen päämääränä on jokai-

sen kansallisuuden oikeus vapaana jäsenenä ihmiskunnan suuressa perheessä saada toisten sitä ehkäisemättä kehittyä ja suorittaa osansa yhteisessä sivistystyössä, niin tämähän ei ole ihmisyysaatteelle mitään vierasta. Päinvastoin kansallisuusaate on renkaana tahi, jos niin tahdotaan, johdonmukaisena ajanjaksona ihmisyysaatteen kehitysprosessissa. Tuleeko tämä kehitys tulevaisuudessa pukeutumaan toisiin elämänmuotoihin, palautuuko se taas ajaksi yleisyysaatteeseen vai löytääkö mahdollisesti uusia johtavia periaatteita vielä selvittämättömistä yhteiskuntakysymyksistä, sitä tietysti ei voida varmuudella ennustaa. Varmaa on, että ihmisyysaate on edistynyt ja saanut rikkaamman sisällyksen niistä voitoista, joita eri ajanjaksoina johtavat aatteet ovat saavuttaneet. Muistettakoon vain orjuuden vastustamisen, uskonvapauden, elinkeinovapauden y. m. aatteita, jotta tämä oikeaksi tunnustettaisiin. Kansallisuus- eli kansallisen vapauden aate on sentähden todellisesti yhtä vähän kuin mikään näistä muistakaan vastakohtana ihmisyysaatteelle. Se sisältyy tähän.

K. F. Ignatius.

KOSMOPOLITISMIN aate ei ole saanut eikä voi saada montakaan kannattajaa. Oikeudellisessa suhteessa on kosmopolitismi eli maailmankansalaisuus mahdottomuus, sillä jokaisen yksilön täytyy olla jonkun määrätyn valtion kansalainen. On sanottu, että kosmopolitismi, ottamatta huomioon niitä oikeudellisia siteitä, jotka kiinnittävät yksilön hänen kotimaahansa, voi olla oikeutettu tietäen patriotismin kehittymistä tunteeksi, jolla on korkeampi ja laajempi sisällys: rakkaudentunteeksi koko ihmiskuntaa kohtaan. Mutta ihmiselämän todelliset ilmiöt eivät anna tukea tällaiselle käsitykselle. Toiselta puolen on otettava huomioon, että kotimaahan kuulumisen tunne on ihmisten suuressa enemmistössä niin voimakas, että se pysyy elossa, vaikkakin yksilö pitkät ajat oles-

kelisi vierailla mailla. Toiselta puolen isänmaanrakkaus ei suinkaan estä lämmintuntoisesti harrastamasta pyrkimyksiä ja aatteita, jotka ovat koko sivistyneelle maailmalle yhteisiä.

Vaikka kullakin kansalla on oma toimintapiirinsä ja omat erityiset tehtävänsä, niin eri kansakunnat kuitenkin ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa sekä aatteelliseen että aineelliseen työhön nähden. Ei mikään maa voi ajan pitkään eristäytyä muista maista; missä sellaista eristystä on ollut, ei siitä ole mitään hyvää johtunut. Ahdas on se patriotismi, joka vastenmielisyyden ja vihan silmällä katselee kaikkea, mikä kotimaan rajojen ulkopuolella liikkuu.

Vasta 19:nnellä vuosisadalla tuli se aika, jolloin *kansallisuusprinsiippi* pääsi määräämään valtioiden muodostusta. Tämä periaate on toteutunut osaksi siten, että kansakunnat, jotka ovat olleet vieraan vallan alaisina, ovat vapautuneet ja perustaneet itsenäisiä valtioita (Kreikka, Belgia, Serbia, Rumania), osaksi siten, että kansakunnat, jotka ovat olleet jaettuina useampaan valtioon, ovat yhtyneet valtiolliseksi kokonaisuudeksi (Italia ja Saksa).

On kuitenkin olemassa alueita, missä useammat eri kansanheimot asuvat yhdessä sillä tavoin, ettei ole mahdollista jakaa aluetta eri valtioihin kansallisuusprinsiipin mukaan, ainakaan ei jako olisi täydellisesti toteutettavissa. Huomattavimpina esimerkkeinä ovat tässä suhteessa Itävalta, Venäjä ja Unkari. Tällaisten valtioiden ei sovi ohjata politiikkiansa kansallisen yhtyyden aatteen mukaan. Jos lukuisampi kansallisuus tahtoo sortaa heikompia ja pakolla riistää niiltä kan-

sallisen olemassaolon, niin nämät eivät voi tyytyä moiseen valtioelämään. Monikielisyyden tuottamat hankaluudet ovat pieniä, verraten niihin vaikeuksiin, joita valtionjohto saa kokea, jos alituinen tyytymättömyys vallitsee. Jos valtio lakiensa kautta tunnustaa eri kansallisuuksien oikeuden elää sivistyksellisessä suhteessa omaa elämätään ja tukee tätä järjestystä noudattamalla desentralisatsionin aatetta, asettamalla hallinnon johdon suuressa määrin keskustasta irralliseksi, niin täten edistetään myöskin keskinäistä suvaitsevaisuutta ja sovintoa.

Kansallistunteen ja patriotismin heikontuminen, johon kosmopolitismin kaava neuvoo, ei ole se keino, jonka avulla on vältettävä eripuraisuuksia ja vihollisuuksia eri kansojen ja kansallisuusryhmien välillä sekä yleinen rauha turvattava. Ainoa todellinen parannuskeino on se, että toisten oikeuden kunnioittaminen pääsee vallitsemaan eri kansojen välisiä suhteita. Kansainoikeuden periaatteissa ja säännöissä voipi huomata jatkuvan kehityksen tähän humaaniseen, ihmiselliseen suuntaan, joskin vallanhimo ja kansallinen suvaitsemattomuus useinkin panevat saavutetut tulokset vaaralle alttiiksi.

Tässä kosketellut kysymykset eivät ole merkityksettömiä oman maamme olosuhteisiin nähden. Monet vaikeudet olivat voitettavat ja pitkälliset puoluetaistelut loppuun taisteltavat, ennenkuin suomen kieli valtio- ja yhteiskuntaelämässä saavutti sen aseman, joka sille oikeutta myöten tulee. Nyt, sittenkuin tämä tulos on saavutettu, voidaan toivoa, että kahden eri kansanaineksen olemassaolo Suomessa ei enää ole aiheuttava mitään kieli- ja kansallisuustaisteluja. Tähän toivoon on sitä enemmän syytä, koska Suomen kansa itse asiassa huolimatta kielieroituksesta, tuntee itsensä valtiollisessa katsannossa yhdeksi eheäksi kansaksi. Tällä eheydellä on erikoinen merkityksensä katsoen Suomen suhteeseen Venäjään. Olemme olleet alttiina arveluttaville vaaroille, kun keisarikunnan taantumismielinen virkavalta, jota vielä kansallinen suvaitsemattomuus on kiihoittanut, pani

käytäntöön sellaisen politiikin, joka ei meidän valtiosäännöstämme eikä meidän kansallisuusperiaatteen mukaisista oikeuksistamme välittänyt. Että marraskuun 4 päivän manifesti, joka on poistanut nämä vaarat, saatiin hankituksi, se saa selityksensä osaksi siitä, että äskenmainittu politiikki on Venäjällä menettänyt valtansa, osaksi siitä että Suomen kansan suuri enemmistö, katsomatta eroitukseen suomea- ja ruotsiapuhuvain välillä, kaikinyhteisesti on puolustanut maan oikeutta.

Oikeustiede ei ole tähän asti tarpeellisen täydellisesti selvittänyt valtioiden keskinäisten suhteiden oikeudellista luonnetta, niiden valtioiden, jotka kuuluvat unioniin saman hallitsijan alaisina, ja niiden, jotka muodostavat valtioliiton, liitonomaisen (federatiivisen) valtakunnan. Doktriini, tieteisoppi, nimittää tällaisia yhdistymiä *valtio-oikeudellisiksi* eroitukseksi liitoista (allianseista) tai muista sellaisista yhteenliittymisistä, jotka ovat vain *kansainoikeudellista* laatua. Edellisiä, valtio-oikeudellisia yhdistymiä, kansainoikeusoppi käsittelee ainoastaan osoittaakseen, että kansainvälisessä suhteessa oikeussubjektin muodostaa unioni tai federatsioni, valtioliitto sellaisenaan, mutta ei kukin niistä valtioista, jotka siihen kuuluvat; kansainoikeudellinen valtiosuvereenisuus, ylivaltius on yhdistyneiden eli liittoutuneiden yhdessä, eikä kunkin erikseen. Leimattuaan totuudeksi tämän väitteen, joka kyllä epäilemättä on pätevä, kansainoikeudellinen doktriini ei sen enempää käsittele valtiounioneja ja valtioliittoja. Niiden keskinäiset oikeussuhteet luetaan kokonaan valtio-oikeuteen kuuluviksi.

Mutta tämä ei ole oikein. Jokainen kahden tahi useamman valtion yhdistyminen, millä ehdoilla ja missä laajuudessa niiden *yhteisyys* lieneekin perustettu, nojautuu siihen edellytykseen, että kullekin valtiolle on tuleva valtiollinen autonomia, s. o. itsenäinen määräämisoikeus kaikissa niissä asioissa, joita ei nimenomaan ole julistettu yhteisiksi ja jotka yhdistymisen luonnon mukaan ovat yhteisen johtovallan ratkaistavia. Minkä perusteiden mukaan ovat sitten sellaiset

kysymykset selvitettävät, jotka koskevat yhdistettyjen valtioiden keskinäisiä etuja? Vastauksen täytyy kuulua niin, että tällaiset kysymykset ovat selvitettävät *kansainoikeudellisten* perusteiden mukaan. Toisen valtion tulee unionissa pitää arvossa toisen valtion vapaata harkinta- ja ratkaisuoikeutta; sen tulee pitää arvossa sen valtiosääntöä, sen hallituselimien laillista toimivaltaa, sen alueellista loukkaamattomuutta. Mutta tämä toistensa oikeuden keskinäinen arvossapitäminen on aivan samaa luontoa kuin se arvossapitäminen, johon jokainen suvereeni, ylivaltias valtio kansainoikeuden periaatteiden mukaan on velvoitettu kutakin toista suvereeniä valtiota kohtaan.

Väitteeni on siis tämä: kansainoikeudellisessa tieteisopissa ja niissä oikeussäännöissä, jotka ovat noudatettavia eri valtioiden väleissä, on puute, kun ei ole selvitetty näiden oikeussääntöjen sovellutusta niiden valtioiden keskinäisiin suhteisiin, jotka ovat pysyväisesti yhdistettyjä. Käytäntö on jossakin määrin korjannut tätä puutetta siten, että niitä asioita, jotka tässä ovat kysymyksessä, tavallisesti on käsitelty kansainoikeudellisten periaatteiden mukaan. Todistavina esimerkkeinä voisi esittää useampia sopimuksia Venäjän ja Suomen välillä. Mutta vallan toinen varmuus ja selvyys saataisiin näihin kysymyksiin, jos tämä asia otettaisiin kansainoikeuteen kuuluvaksi osaksi. Tämänsuuntainen kehitys olisi sopusoinnussa nykyajan pyrkimyksen kanssa, jonka määränä on ehkäistä valtiomahdin väärinkäytöksiä sekä ulko- että sisäpolitiikissa sekä oikeudenmuodostuksessa saavuttaa yhä vankempaa tukea jalon ihmisyyden periaatteiden toteuttamiselle.

Kun kansainoikeus vapautuu niistä ahtaista kehyksistä jotka suvereeniteettikäsite on sille määrännyt, niin se enemmän on vastaava nimeänsä ja on saava tunnustetuksi, ettei mikään kansa saa sortaa toista kansaa. Myöskin ne kansallisuudet tai ne kansansirpaleet, jotka historian sallimus on estänyt saavuttamasta valtiollista olemassaoloa taikka jotka saavat tyytyä kuulumaan pienenä osana johonkin suuremman

kansakunnan muodostamaan valtioon, ovat kuitenkin kaikitenkin eläviä kansayksilöitä, joilla on oma luonteenlaatunsa ja rakkaus kieleensä sekä oikeudentuntonsa ja itsesäilytyksen-tarpeensa. Kansainoikeuden tulee sivistyneen maailman yhteisenä lakina turvata myöskin näitä sellaista vainoa vastaan, jota esim. Preussin valtiossa on kohdannut puolalaisia ja tanskalaisia.

Turhaksi käy työ yleisen rauhan turvaamiseksi, jos tämä työ kansainoikeuden vanhan kaavan mukaan tarkoittaa ainoastaan suvereenien valtioiden välisiä suhteita. Luotettava rauhanystävä on ainoastaan sellainen valtio, joka sisäiseen elämäänsä nähden asettaa oikeusihanteen kunniasijalle. Mutta se valtio, jonka sisäpolitiikki noudattaa väkivallan ja sorron ohjeita, on aina vaarallinen vähemmän mahtaville naapureille.

Marraskuulla 1905.

VÄÄRIN ON ASETTAA kansallisuus ja ihmisyys vastakohdiksi toisilleen. Eri aikoina toinen tai toinen näistä aatteista on hallinnut sivistyselämää; mutta vasta toisiinsa liittyneinä ne täysin voimin edistävät henkistä kehitystä. Ihmisyys on kuin valo, joka historian särmiössä jakaantuu kansallisuuksien eri väreihin. Elon lämpimyyttä olisi maailma vailla, jos kaikki esineet vain ilmaantuisivat valkoisina, yksivärisinä jakaumattoman valovirran heijastuksessa. Mutta rikkaampana, runsaampimuotoisena esiintyy olevaisuus, kun taivaan sini ja kasvikunnan viheriäisyys, rusopilvien kultaloiste ja vesien hopeahohde yhtyvät tenhoavaksi maailmankuvaksi. Näin eri kansallisuudetkin antavat ihmisyydelle suuremman vaihtelevaisuuden, monipuolisemman sisällyksen. Mutta huomaa: koko tämä värikäs loiste johtuu jakaumattoman auringonvalon kirkkaudesta; niin kansallisuudetkin täyttävät tehtä-

vänsä vain siinä määrässä, kuin itsessään kuvastavat ihmisyyden aatetta. Jos auringonvalo häviäisi, jos yleisihmisyys katoaisi, niin vallitsisi pimeys sekä aineellisessa että henkisessä maailmassa. — Rikkaammaksi, täydellisemmäksi tulee kumpikin aate, kansallisuus ja ihmisyys, kun on toisen aatteen itseensä sulattanut. Sopusoinnussa niiden siis pitäisi vaeltaa aikakausien läpi, vieden ihmiskuntaa lähemmäksi täydellisyyttä. Mutta käytännössä, tämän matoisen maailman ristiriitaisissa oloissa, ne useinkin eroavat toisistaan, vieläpä nousevat taisteluun toisiansa vastaan. Satunnaiset olot, järjettömät intohimot ja väärin ymmärretyn onnellisuuden tavoittelu saattavat kansoja ja yksilöitä toisen tai toisen aatteen nimessä ajamaan luultuja etujansa. Yksipuolinen kansallisuuden into, natsionalismi, kiihoittaa heikompien kansallisuuksien sortamiseen, mutta rikkoo samalla kansallisuusaatetta vastaan ja edistää kosmopolitismia. Yksipuolisesti käsitetty yleisihmisyyden harrastus, kosmopolitismi, vie samaan tulokseen, kun tahtoo hävittää kansallisuudet, mutta vähentää samalla todellisen ihmisyysaatteen voimaa ja merkitystä. Miten ristiriita on vältettävissä? Ainoastaan tosi-humaanisuuden pohjalla, joka muutenkin poistaa enimmät epäkohdat, — sen periaatteen nojalla, joka tunnustaa jokaiselle ihmiselle ja jokaiselle kansalle oikeuden toimia ja kehittyä oman luontonsa mukaan, eli, toisin sanoen, noudattamalla vanhaa suomalaista sananlaskua: „Arvaa oma tilasi, anna arvo toisellekin.“

B. F. Godenhjelm.

KANSA JA KANSALAINEN.

Lienee 35 vuotta kulunut siitä Vilhelmin päivästä. Olimme kokoontuneet entisen tapamme mukaan pihalle J. V. Snellmanin portaiden eteen laululla kunnioittamaan kansamme herättäjää.

Laulu oli kaikunut ja vaiennut. Snellman oli, kuten aina ennenkin, tullut portaille ja me odottelimme hänen tavallista puhettansa, joka aina jätti jotakin ikimuistettavaa mieleen,

Tällä kertaa hän varoitti meitä omaksumasta päivälehtien *veltostuttavaa oppia*, että *yksilö on olemassa ihmiskuntaa varten* ja lausui terästetyllä äänellä:

Yksilö on olemassa kansaa varten ja kansa ihmiskuntaa varten!

Nuo sanat painuivat — en tiedä miksi — pysyväisesti mieleeni. Oli minullakin innostuneen nuorukaisen voimia, jotka olin yhtä valmis kuin velvollinen uhraamaan kansalleni ja kansalliseen työhön.

Kuinka yksin, heikkona ja velttona hoipertelisinkaan, jos tahtoisin uhrata voimani ihmiskunnan palvelukseen!

Kansa, oli hän sanonut, on olemassa ihmiskuntaa varten. Mikä on kansa muuta kuin kaikkien kansalaisten yhdistynyt, aina uudistuva ja kestävä voima. Siis olemme mekin kukin aikanansa ihmiskunnan palveluksessa, mutta — ainoastaan kansan kautta.

Kansan lippua, kansan valitseman eduskunnan kanta-

maa lippua, tulee meidän, kaikkien kansalaisten työssämme ja toimissamme seurata, tukea ja puolustaa elämämme halki.

Puhdas on kansani lippu. Sitä ei saa eduskuntakaan tahrata.

Kansallinen eduskunta, joka ei voisi ratkaista oman ja toisen kansallisuuden välisiä selkkauksia toisen oikeutta polkematta eikä siis noudattaa kristillistä oikeudentuntoa lähimäiseen nähden, ei kelpaa puhtaan lipun kantajaksi.

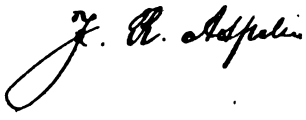

KYSYTAÄN: ONKO KANSALLISUUSAATE, PATRIOTISMI, liiallisuuksistaan huolimatta jalo aate vai onko se kokonaan hylättävä, tai onko mahdollista yhdistää sitä ihmisyysaatteeseen, internatsionalismiin. Vastaan: kansallisuusaate on totisesti jalo aate, josta ei saa luopua. Se voi ja sen tulee vaikuttaa yhdessä ihmisyyden aatteen kanssa. Molemmat sisältävät mahtavia käytinvoimia ihmiskunnan kehitystä varten ja niillä on edellytyksensä ihmisen omassa luonnossa.

Ihmisluonnossa asuu kolme mahtavaa viettiä. Ensimäinen on rakkaus omaan itseensä, itsesäilytysvietti, kaikille eläville olennoille yhteinen. Toinen on rakkaus yhteiskuntaan, sosiaalinen vietti, yhteinen kaikille niille olennoille, jotka luonnostaan taipuvat elämään yhteiskunnissa ja joiden oma menestys sen vuoksi on eroittamattomasti yhdistetty yhteiskunnan menestykseen. Kolmas on rakkaus jälkipolveen, suvun ylläpitämisen ja kehittämisen vietti, joka sekin peruspiirteiltään on yhteinen kaikille eläville olennoille. Yleisesti katsoen nämä luonnonvietit enemmän tai vähemmän tietoisesti tai tiedottomasti ovat ihmisten tekojen perustuksena ja olennaisina määrääjinä.

Yksityiskohdittain katsoen nämä vietit useinkin näyttä-

sille niin edulliset elämänehdot kuin mahdollista. Mutta niiden vaikutukset olisivat sangen supistetut ja tulos olisi katkonaista ynnä luonteeltaan tilapäistä, jos niitä ei täydentäisi kolmas ihmisluonnon johtava vietti, rakkaus jälkeläisiin, tuleviin sukupolviin, suvun ylläpitämisen ja kehittämisen vietti. Tämä ihmeellinen ihmisluonnon liikevoima, sekin yhtä välitön ja mahtava kuin molemmat toiset, taittaa lyhytnäköiseltä itsekkyydeltä kärjen ja antaa yksilön ja kansojen teoille arvon, joka on kallis ihmiskunnan kokonaisuudelle ja sen jatkuvalle kehitykselle parempaan päin. Se ei vain tarkoita aikaansaada parempia elämänehtoja minulle itselleni, sille yhteiskunnalle, johon kuulun, ei tämän hetken ihmisille, vaan tuleville sukupolville kehityksen yhä edelleen jatkuvasti kohotessa. Sen viehättämänä ihminen ei elä ainoastaan tätä elämää varten, vaan tulevaa parempaa oloa varten. Se on ihmisen iäisyystoivon perustus ja lahjoittaa hänelle haudantakaisen elämän. Se ennen muita aateloipi yksityisten yksilöjen ja kansojen pyrkimyksen työksi koko ihmiskuntaa varten.

Näinpä individualismi, patriotismi ja internatsionalismi ovat aatteita, jotka ovat kasvaneet ihmisen omasta sisäisimmästä luonnosta ja siinä asuvista vieteistä. Mitään hyvää ei ole toisen tai toisen vietin tukahuttamisesta tai syrjäyttämisestä, vaan ainoastaan asettamalla ne yhdessä vaikuttamaan ja määräämällä tässä yhteisvaikutuksessa kullekin oikeat mittasuhteet ihmiskunta voi kehittyä yhä korkeampiin ja jalompiin, ihmisarvoa vastaavampiin elämänmuotoihin ja elämänehtoihin. Sentähden se laki, joka maailmaa hallitsee, on oikeiden mittasuhteiden laki.

J. V. Runeberg.

ZUM PROBLEM DER NATIONALITÄT.

Wer sich heute ernst und unbefangen mit dem Problem der Nationalität beschäftigt, der wird unvermeidlich unter entgegengesetzte Eindrücke geraten, der wird sich einerseits der Bereicherung des Lebens und der Erweckung von Kraft freuen, die von der Idee der Nationalität ausgingen, der wird andererseits die Fülle von Leidenschaft, Hass, Ungerechtigkeit schmerzlich empfinden, welche jene Idee mit sich gebracht hat. Zugleich muss er anerkennen, dass im äusserem Anblick der Verhältnisse das Unerfreuliche immer stärker geworden ist und das Erfreuliche immer weiter zurückdrängt. Was ist der Grund jenes Zwiespalts und jenes Sinkens? Kein anderer, als dass bei dem Gedanken der Nation zuerst die geistige Art, die seelische Eigentümlichkeit der einzelnen Völker voranstand, dass diese aber mehr und mehr vor den Fragen der äusseren Ausdehnung und der äusseren Macht zurückgetreten ist. Solange der geistige Gehalt die Gedanken beherrschte, lag in der Idee der Nationalität eine bildende und eine erhöhende Kraft, es galt ein im Wesen des eignen Volkes angelegtes Ideal zu erreichen. Auch konnte, so verstanden, das Nationalitätsprincip nicht zu einer Entzweiung der Menschheit führen, denn jene Entfaltung geistigen Lebens wies immer auf das Ganze der Menschheit hin und trieb dazu, eine Ergänzung der eignen Art bei anderen Völkern zu suchen. Wenn aber mit Verblassen solches geistigen Charak-

ters die blosse Existenz und das Verlangen nach äusserer Macht in den Vordergrund tritt, wenn die Durchsetzung der nationalen Art als das höchste Ziel gilt, ohne dass dieser Art ein geistiger Inhalt gegeben wird, so ist ein gegenseitiger Kampf der Völker, so ist ein Krieg aller gegen alle nicht zu vermeiden. Ist es demnach eine Veräusserlichung des Lebens, welche die Nationalitätsidee aus einem hohen Gute zu einer schweren Gefahr gemacht hat, so wird nur eine Rückkehr zur Innerlichkeit der Idee der Nationalität wieder ein volles Recht verleihen können; es gilt vor allem die geistige Art unseres Volkes herauszuarbeiten und kräftig zu entwickeln; dann dürfen wir das Bewusstsein haben, indem wir das Eigne verteidigen, zugleich für das Ganze der Menschheit zu wirken, dann wird das Gesamtleben der Menschheit durch die Ausbildung nationaler Individualitäten an Reichtum und Bewegung gewinnen, dann wird es ein farbigeres und ein gesättigteres Bild darbieten, als von einer abstrakten Vernunft aus. Wie bei so vielen Fragen, so liegt auch hier alles daran, ob wir dem Leben einen geistigen Inhalt zu geben vermögen, oder ob wir den Interessen und Leidenschaften des blossen Menschen unterworfen bleiben. So sichert nichts besser die Aufrechterhaltung der finnischen Nationalität, als der rühmliche Eifer, mit dem so viele Kräfte, Theoretiker und Praktiker, Gelehrte und Künstler, Männer und Frauen, dort für die kräftige Herausbildung eines geistigen Nationalcharakters arbeiten.

LISÄ KANSALLISUUSKYSYMYKSEEN.

Ken tätä nykyä vakavasti ja ennakkoluulottomasti käsittelee kansallisuuskysymystä, tuntee välttämättä mielessään vastakkaisia vaikutteita. Toiselta puolen hän iloitsee siitä elämän rikastumisesta ja voiman heräämisestä, joka lähti kansallisuuden aatteesta, toiselta puolen häntä tuskastuttaa se intohimon, vihan, vääryyden paljous, jonka sama aate on tuonut mukanaan. Myöskin täytyy hänen tunnustaa, että ulkopuolisesti katsoen mieltä masentavat tosiasiat ovat päässeet yhä valtavammiksi sekä työntäneet yhä enemmän syrjään ilahuttavat tosiasiat.

Mikä on syynä mainittuun ristiriitaan ja alentumiseen? Ei mikään muu kuin se, että kansakunta-aatteeseen nähden aluksi henkinen puoli, yksityisten kansojen sielullinen omituisuus oli etualalla, mutta että tämä on yhä enemmän syrjäytynyt antaen sijaa ulkonaisen laajuuden ja ulkonaisen vallan näkökannoille. Niin kauan kuin henkinen arvosisällys hallitsi ajatussuuntaa, liittyi kansallisuuden aatteeseen sivistävä ja kohottava voima, tehtävänä oli saavuttaa oman kansan olemukseen perustuva ihanne. Eikä kansallisuuden periaate, näin ymmärrettynä, voinut johtaa ihmiskunnan hajaannukseen, sillä tuo henkisen elämän kehittäminen kohdistui aina ihmiskunnan kokonaisuuteen ja ajoi etsimään oman luonteenlaadun täydennystä muista kansoista. Mutta kun tämän henkisen luonteen kuihtuessa paljas olemassaolo ja ulkonaisen vallan halu pääsi etualaan, kun kansallisen laadun perillesaanti katsotaan korkeimmaksi päämääräksi antamatta tälle laadulle henkistä sisällystä, niin silloin ei voida välttää kansojen keskinäistä taistelua, kaikkien sotaa kaikkia vastaan. Kun täten elämän ulkonaistuminen on riistänyt kansallisuusaatteelta sen korkean arvon ja tehnyt siitä suuren vaaran, niin ainoastaan palautuminen sisällisyyden kannalle voi jälleen antaa kansallisuuden aatteelle täyden oikeutuksen; ennen kaikkea on tehtävänämme pyrkiä saamaan esiin kansamme henkinen luonteenlaatu ja kehittämään sitä voimakkaasti; silloin saatamme elää siinä tietoisuudessa, että puolustaessamme omaamme samalla vaikutamme ihmiskunnan hyväksi, silloin ihmiskunnan kokonaiselämä on kansallisen yksilöllisyyden toteuttamisesta saava suurempaa rikkautta ja eloisuutta, silloin se on osoittava värikkäämmän ja verevämmän kuvan kuin minkä abstraktinen järki voi luoda. Kuten niin moneen kysymykseen nähden niin kaikki tässäkin riippuu siitä, voimmeko elämälle antaa henkisen sisällyksen vai jäämmekö paljaastaan luonollisen ihmisen etujen ja intohimojen hallittaviksi. Sitenpä ei mikään paremmin turvaa suomalaisen kansallisuuden pystyssä pysymistä kuin se kiitettävä into, millä siellä niin monet voimat, teorian ja käytännön miehet, oppineet ja taiteilijat, miehet ja naiset tekevät työtä henkisen kansallisluonteen kehittämiseksi.

Jena.

Rud. Eucken.

ARV. TOIMITUS on asettanut meille kysymyksen, ja pyytänyt meitä *lyhyesti* vastaamaan.

Kysymys sisältää kolme kohtaa, asetamme ne erilleen.

1. Kysymykseen, onko kansallisuusaate siitä huolimatta, että kansallistunto usein suosii täydellisen kansallisen itsekkäisyyden moraalia ja johtaa toisten kansallisuuksien sortamiseen, katsottava jaloksi aatteeksi, vastaamme lyhyesti:

Ei. Ei suinkaan.

Me voisimme tietenkin, niinkuin tavallisesti tehdään, ruveta asiaa kiertelemään ja vääntelemään, ja voisimme varmaan sitä näin puolelta ja toiselta tarkastelemalla ja selvittelemällä, jommoinen selvitteleminen tavan mukaan viepi pois yksinkertaisesta totuudesta, löytää kysymykselle myönteisenkin vastauksen, jos välttämättömästi *tahtoisimme* siihen myönteisesti vastata. Mutta me emme erityisesti tahdo. Päinvastoin tahdomme suoraan tunnustaa yksinkertaisen totuuden: Ei mikään prinsiippi, jonka vaikuttimena ja voimana on itsekkäisyys ja joka johtaa toisten ihmisten sortamiseen, ole jalo. Ei, vaikkapa se kantaa niin kaunista, niin ylistettyä, jopa jumaloitua nimeä kuin kansallisuusaate. Suokaa anteeksi, mutta tämä jumaloitu kansallisuusaate on tehnyt ihmisten elämän helvetiksi maan päällä.

2. Olisiko se kokonaan hylättävä?

Olisi, olisi ehdottomasti. Jos maan ihmiset eivät tahdo tätä tunnustaa ja kansallisuusaatetta hylätä, niin helvetintilaa on jatkuva. Joukkomurhien, kaikenlaisen väkivallan ja ihmisyyttömyyden valta on silloin edelleen pysyvä. Hylätkäämme siis kansallisuuden aate ja omistakaamme sen sijaan ihmisyysaate. Jos niin tehdään, on kaikki muuttuva.

3. Tai olisiko mahdollista yhdistää sitä (kansallisuusaatetta) ihmisyysaatteeseen?

Ei, se ei ole mahdollista. Kansallisuusaate on itsekkyysaate, ihmisyysaate on sen vastakohta, se on alttiusaate. Toinen käskee ottamaan, toinen antamaan. Niitä ei voi yhdistää.

Paperilla tosin, mutta ei elämässä.

Lucina Hagman

DET ER DEN ENKELTES PLIGT at hævde sin Personlighed og arbeide paa sin Udvikling med det høiest mulige Maal for øie. Men han kan ikke, uden at skade sig selv og undertrykke hos sig ædlere Følelser, under dette Arbeide egoistisk krænke andres Ret. Det samme gjælder Forholdet mellem Folkene. Nationalfølelsen er en ædel Følelse og ved Siden af Religionen en af de sterkeste drivende Krafter i Menneskelivet. Den hæver ogsaa Arbeideren, Fiskeren og Husmanden op over det daglige Madstræv, og Bevidstheden om at være Medlemmer af et Folk med Fortid og Fremtidshaab giver dem Følelsen af Ansvar ligeoverfor Samfundet og er en kraftig Spore til samfundsgavnligt Arbeide. Vistnok stiller Nationalfølelsen sig paa et primitivt Kulturtrin ofte i sterk Modsætning til alt fremmed og har ført til Chauvinisme, blodige Krige og voldsomme Forsøg paa at undertrykke, eller udrydde

andre Nationaliteter. Men den fremadskridende Kultur har udvidet vor Synskreds og lært os, at alle Folk er kaldte til at deltage i det almene Kulturarbeide og yde sit Bidrag dertil, hvert Folk efter sin Eiendommelighed. Menneskehedens Udvikling befordres netop ved den Spore, Nationalfølelsen giver de enkelte Folk til at hævde sin Plads i det fælles Kulturarbeide, og ved den Differentiering, Kulturarbeidet faar hos de forskjellige Folk efter deres nationale Eiendommeligheder. Et kulturdygtigt Folks Undergang eller Denationalisering burde derfor i den store Folkefamilie føles som et Tab for Menneskeheden.

Naar det herskende Folk vil denationalisere de smaa Folk i samme Stat, særlig ved at paatvinge dem sit Sprog i Skole, Kirke og Retssal, og forsvarer dette med, at det er til et lidet Folks sande Lykke at gaa op i en større Nation, hindres ikke alene det lille Folks moralske og intellektuelle Udvikling, og Staten skader sig selv ved, at den faar misfornøiede og mindre udviklede Borgere; men det vidner ogsaa om Mangel paa sand Kultur hos det større Folk og fremalstrer den brutale Chauvinisme.

Yksilön velvollisuutena on toteuttaa personallisuuttaan ja tehdä työtä itsensä kehittämiseksi asettaen silmämääränsä niin korkealle kuin mahdollista. Mutta hän ei voi, vahingoittamatta itseänsä ja sortamatta jalompia tunteitaan, tässä kehittämistyössään loukata muiden oikeutta. Tämä totuus pitää paikkansa kansojenkin väleihin nähden. Kansallistunne on jalo tunne ja uskonnon rinnalla voimakkaimpia käytinvoimia ihmiselämässä. Se kohottaa myöskin työmiehen, kalastajan ja torpparin harrastamaan korkeampia asioita kuin jokapäiväistä raadantaa leivän hankkimiseksi, ja heidän tietoisuutensa siitä, että he jäseninä kuuluvat kansaan, jolla on entisyytensä ja tulevaisuudentoivonsa, herättää heissä vastuunalaisuudentunteen yhteiskuntaa kohtaan ja on voimakkaana kannustimena yleishyödylliseen työhön. Tosin kansallistunne kehittymättömällä kultuuriasteella usein asettuu jyrkästi kaikkea vierasta vastaan ja on johtanut shovinismiin (yltiö-omamaisuuteen), verisiin sotiin ja väkivaltaisiin yrityksiin kukistaa taikka sukupuuttoon hävittää toisia kansallisuuksia. Mutta eristyvä kultuuri on laajentanut näköpiiriämme ja opettanut meitä ymmärtämään, että kaikki kansat

ovat kutsutut ottamaan osaa yleiseen kultuurityöhön ja antamaan lisänsä siihen, kukin oman luonteensa mukaan. Ihmiskunnan kehitystä edistää juuri se kannustus, jolla kansallistunne innostaa yksityisiä kansoja puolustamaan paikkaansa yhteisessä kultuurityössä, ja se erimuotoisuus, jonka kultuurityö saavuttaa eri kansoissa niiden kansallisten omituisuuksien mukaan. Kultuurikykyisen kansan häviön eli kansallisuuden riistännän pitäisi sentähden suuressa kansainperheessä tuntua tappiolta ihmiskunnalle.

Kun hallitseva kansa tahtoo riistää kansallisuuden saman valtion alaisilta pieniltä kansoilta, erittäinkin tyrkyttämällä niille kielensä koulussa, kirkossa ja oikeussalissa käytettäväksi, ja kun se puolustaa menettelyään väittämällä, että sulautuminen suurempaan kansakuntaan on pienelle kansalle onneksi, niin siten ei ainoastaan pienen kansan siveellinen ja älyllinen kehitys ehkäisty, jonka johdosta valtio vahingoittaa itseänsä saaden tyytymättömiä ja vähemmän kehittyneitä kansalaisia, vaan se todistaa myöskin terveen kultuurin puutetta suuremmassa kansassa ja loihtii esiin raakamaisen shovinismin.

Tromsø. J. Qvigstad.

WÄIKSED RAHWAD on nagu maailma mere laewad, mida wägewad lained igal silmapilgul püüawad ära neelda. Ainult see laew pääseb õnnelikult ja terwelt sadamasse, see laew nimelt, kellele ühest meelest tüür, haridusest mastid ja õigusest purjud walmistatud ja mis püha kirja kompassi järele purjutab.

Pienet kansat ovat ikäänkuin aluksia maailman merellä, joita mahtavat aallot joka hetkellä yrittävät niellä. Ainoastaan se alus pääsee eheänä perille, se alus, jolle on valmistettu sovusta peräisin, sivistyksestä mastot ja laista purjeet ja joka purjehtii pyhän raamatun kompassin mukaan.

Kronstadt.

A. J. Eisen

SUURET KANSAT harjoittavat meidän aikanamme häikäilemätöntä yhteensulattamispolitiikkia pieniä kansoja kohtaan — in majorem gloriam patriae. Tämä ei kuitenkaan oikeuta meitä hylkäämään kansallisuusaatetta. Voisimmehan samalla oikeudella hylätä kaiken muunkin individuaalisen maailmassa.

Kansallisuusaate ei ole ihmisyysaatteen vihollinen. Ne voivat varsin hyvin vieretysten viihtyä. Meidän täytyy uskoa, että vielä on tuleva se aika, jolloin kansat, suuret ja pienet, voivat elää toistensa rinnalla, koettamatta tukahuttaa toistensa individuaalisuutta. Meidän täytyy uskoa, että ihmisen oikeudentunto ja terve järki tulee rakentamaan sellaisen tilan. Laajenemistaan laajeneva on se käsitys, ettei kansallinen sorto luo mitään kultuuriarvoja, että se tuottaa vain kärsimystä ja voimanhukkaa sekä sorretulle että sortajalle. Kenties luopuu jo meidän jälkeemme elävä sukupolvi tuosta kansallisuuksia sortavasta politiikista. Sitä seuraava polvi on ehkä jo täydellisesti siitä vapautunut. Näillä sukupolvilla on arvatenkin niin täysi työ suurten sosiaalisten kysymysten ratkaisemisessa, etteivät tahdo eivätkä ennätä niin hyödyttömiä asioita ajatella.

Tulevaisuuden valtiomuoto on kenties autonomisista kansallisuuksista kokoonpantu liittovalta. Noiden liittovaltojen „valtakunnankielenä“ on ehkä yhteinen maailmankieli, jota jokainen sivistynyt jo lapsuudesta oppii äidinkielensä ohessa. Tämä asiaintila edistäisi mahtavasti ihmisyysaatetta, tekemättä väkivaltaa kansallisuusaatteelle. Latina oli aikoi-

naan sellaisena kansojen henkisenä yhdyssiteenä. Ranska oli myöhemmin siksi tulemaisillaan. Onko englannin kieli pääsevä tuohon valta-asemaan? Kenties. Tulipa siihen mikä kieli hyvänsä, elävä kieli se olla pitää, ei mikään keinotekoinen „esperanto“ tai „volapük“. Ja luonnonvoimalla se porras portaalta valtaistuimelleen nousee, ei minkään sopimuksen nojalla.

O. A. Forsström.

OLEN ÄSKETTÄIN KÄYNYT UNKARISSA ja saanut siellä nähdä moninaisia sen voimakkaan patriootisen virtauksen ilmauksia, joka nykyään on vallannut Unkarin kansan. Valtiosääntöriita on liittänyt kaikki vastustuspuolueet yhteiseen taisteluun hallitusta vastaan kansallisen kansanvapauden saavuttamista varten. Mutta patriootinen tunnelma on tullut häirityksi, on kuulunut soraääniä, joilla kenties ei ole aivan suurta merkitystä, mutta jotka kuitenkin ovat huutavia. Sosialistiset työmiehet, taikka muudan ryhmä heitä, ovat panneet toimeen mielenosoituksia tuota patriootista liittoutumista vastaan ja ovat julkisesti kadulla tallanneet Unkarin lipun lokaan. Onhan samanlaisia ilmiöitä sattunut muissakin maissa. Eikö näissä ilmiöissä pääse näkyviin kaksi yhdistämätöntä virtausta, patriotismin ja internatsionalismin? Ne ovat todella yhdistämättömiä siinä muodossa, jossa ne tässä esiintyvät vastatusten.

Mutta epäilemättä on olemassa sellainen patriotismi, joka

ei ole eri kansakuntien toisiansa lähestymisen ja niiden veljistymisen vihollisena ja esteenä, ja on olemassa internatsionalismi, joka ei tahdo päästä tarkoitustensa perille repimällä ja polkemalla kansallisia ihanteita. Se rakkaus ja se työ, joka kohdistuu oman perheen hyväksi sen jäsenten kehittämiseen ottamalla huomioon kunkin erityistä luonteenlaatua, ei työnnä syrjään patriootista tunnetta ja kansallista työtä, vaan päinvastoin se on kansan siveellisen ja taloudellisen menestyksen pääedellytyksiä. Yhtä vähän isänmaanrakkaus ja harras työ oman kansan hyväksi näyttää olevan esteenä internatsionalismin tarkoitusperän toteutumiselle, vaan päinvastoin useimmissa tapauksissa tarjoavan luonnollisimman ja onnellisimman muodon sille työlle, joka tarkoittaa koko ihmiskunnan parasta. Mutta patriotismilla on monta kasvannaista, usein se turmeltuu ja muuttuu shovinismiksi pukeutuen poliitisiin patenttimuotoihin, jotka siitä tekevät irvikuvan, antavat sijaa pahoille ja hurjille intohimoille, saavat aikaan sortoa ja vihaa. Samalla tavoin on aatteensa puolesta jalo internatsionalismi, jonka ilmauksia ovat rauhanpyrinnöt, kansainvälinen kultuurityö y. m., osittain muuttunut liikkeeksi, joka — ja tähän nykyaikaiset yhteiskunnat ovat suuressakin määrin syypäät — olennaisesti noutaa liikkeellepanevat voimansa luokkataistelun ja katkeran vihan sameista lähteistä.

Oikein ymmärrettynä patriotismi ja internatsionalismi eivät suinkaan ole yhdistämättömiä. Rohkenen uskoa, että paras isänmaanystävä on samalla myöskin jaloin ihminen.

Genèvessä 26 p. lokakuuta 1905.

SUOMALAISTEN TERVEHDYS POHJOISMAIDEN VELJESKANSOILLE.

Viime kesän suuressa pohjoismaisessa koulukokouksessa, joka sattui yksin ajoin unioniriidan polttavimman vaiheen kanssa ja joka siitä huolimatta oli sovinnolliseen yhteistyöhön liittänyt yli seitsemäntuhatta osanottajaa kaikista Skandinavian maista, oli suomalaisten lausuttavana kaikkein viimeinen sana. Se kajahti taivasalla Kööpenhaminan Tivolissa ja saakoon tässä sijansa sen lausunnon asemesta, jota Toimitus on pyytänyt kansallisuus- ja ihmisyyskysymyksestä, semminkin koska sen tilaisuuden dramaatinen tai sanoisinko historiallinen luonne, jossa elävä sana puhkesi esiin, kenties on omansa kiinnittämään siihen suurempaa mielenkiintoa, kuin mitä saattaa odottaa tavalliselle pienelle kirjoituspöydän ääressä syntyneelle kyhäelmälle.

Tanskalaiset, ruotsalaiset ja norjalaiset ystävät! Suomalaiset tervehtivät Teitä!

Kun nyt olemme kokoontuneet jäähyväisiä sanomaan, niin meistä tuntuu siltä kuin tällä hetkellä tapahtuisi kädenlyönti kansojen kesken ja me haluamme tähän käden lyöntiimme saada sellaisen voiman, tunteenilmaisuumme valaa sellaisen lämmön, antaa sanoillemme lennon, joka arvokkaasti voisi vastata kaikkea sitä, mitä pohjoismaissa on tunnettu ja unelmoitu sovinnosta, ystävyydestä ja veljistymisestä. Tosin me emme tässä, vaikkapa meitä tuhansia onkin, ole muuta kuin pieni osa pohjolan asujia, mutta me olemme kasvattajia ja sellaisina me elämme kansan keskuudessa, missä me, hajaantuneina laajalle eri seutuihin, vaikutamme sen nuorisoon. Käyttäen voimamme

nuorison hyväksi suljemme me sukenevan yhteiskunnan itsensä, suljemme kansojen sarastavan tulevaisuuden rakkauteemme, toiveisiimme, iloiten siitä, että meillä kasvattajina on käytännöllisessä työohjelmassamme sijaa myöskin aatteille.

Mikäpä aate onkaan pyhempi, mikä asia kalliimpi kuin kansainveljistymisen, jonka tulevaisuudenhahmo on meille näinä päivinä kangastanut niin korkeana, niin mieltä lumoavana? Me opettajat rohkenemme uskoa, että voimme jotakin tehdä, jotakin olennaistakin tehdä tämän aatteen hyväksi, ja me tunnemme uskomme vahvistuvan, huomatessamme, kuinka helppoa on, valtiollisesti tukalinakin aikoina, kokoontua ja yhtyä juuri nuorisonsivistyksen lipun ympärille.

Toisiakin teitä kuin meidän kulkemiamme on pyritty lähestymään kansojen veljistymisen päämäärää; pelkkä valtiotaito on tässä ollut tilaisuudessa osoittamaan, mihin se pystyy. On etsitty n. s. yhteisiä etuja ja niiden nimessä perustettu kaikenlaisia valtioliittoja, sekä pyhiä että epäpyhiä. On käynyt ilmi, että ne valtiolliset verkonsilmukat, joita näin muodoin on ilmassa heiluteltu, eivät ole voineet saada solmuihinsa yksilöjä, ja missä näitä ei ole saatu mukaan, siinä koko yhdistyminen on teeskentelyä, se on vain näennäisesti olemassa ja pieninkin olosuhteiden muutos saattaa sen vaaraan.

Tämän me opettajat hyvin tiedämme. Vilpitön ystävyys on vain siinä, missä itsestään syntynyt virta vierii sydämestä sydämeen. Mitään kestävää liittoa ei synny meidän päittemme toimesta ja vielä vähemmän ylhäältä päittemme päältä.

Mutta politiikissa on myöskin koetettu asettua aatteellisemmalle pohjalle lähtien siitä arvelusta, etteivät yksilölliset eroavaisuudet voi olla kansoille niin tärkeitä; ne muka voidaan ihmiskunnan, yleisen kultuurin nimessä helpostikin heittää menemään kosmopoliitisen, kentiespä suurkansallisen ihanteen toteuttamiseksi. — Sitä tietä on saatu aikaan vielä vähemmän; yritettäessä tehdä kansoja onnellisiksi vastoin niiden omaa tahtoa on niitä vain ehkäisty vapaasti liikkumasta, on niitetty katkeruutta.

Me opettajat luulemme tässäkin kohdassa voivamme neuvoa parempaa. Emme hetkeäkään epäile, että kansoihinkin nähden pysyy pätevänä se totuus, josta lauloimme innostuneina juhlakantaatissa kokouksemme avajaisissa:

Hver Stjerne, som paa Himlen staar,
har der sin egen Bane,
hver Blomst i Livets Urtegaard
har saa sin egen vane.

Me tiedämme luottaessamme sydämenvirtaan, että kansojen lähenemisen laita on sama kuin yksityisten henkilöiden ystävyyden. Eihän siinä ole kysymys itsensä kadottamisesta, vaan päinvastoin rikkaammaksi kehittymisestä, toinen kun ymmärtää ja rakastaa toista ja kuitenkin täydellisesti pysyy omana itsenään. Ainoastaan yksilöllisesti kehitetty, voimakkaasti leimattu personallisuus on ystävyyden kuten kansojenkin liitossa todellinen elämänlisä; se, mikä on kalpeata ja väkinäistä, ei ole kenenkään eduksi eikä iloksi.

Kuulukoot siis valtiolliset suurteot muitten ohjelmaan! Kun me opettajat, uskollisina omalle ohjelmallemme, hiljaisuudessa teemme työtä tuottaaksemme ihmiskunnalle sitä rikkautta ja onnea, joka lähtee yksilöllisyyksien vapaasta kukoistuksesta, niin meitä perinnä elähyttää aate, joka on kaikista pyhin: kansojen veljistyminen ainoalla luonnollisella, kestävällä pohjalla. Tosin voimamme usein näyttävät vaatimattomilta, niinkuin koko työmmekin tarkoittaa pientä väkeä mutta julistaahan runoilija, joka on pohjoismaiden syvimpiä, että kaikki mikä maailmassa on suurta syntyy „pienistä voimista, joita tulinen mieli innostaa.“ Tulinen mieli on sekin voima, ihmeitätekevä, jota me kaikkein enimmin tarvitsemme, ja tämän voiman me tunnemme rinnoissamme elpyvän ja paisuvan sellaisina kokouspäivinä, kuin nämät ovat olleet, kun me näemme, kuinka monet jo kokoontuvat lippujemme ympäri, ja kun me ystävyyden kättä lyöden yhä

[1] Jokaisella tähdellä, joka taivaalla loistaa, on siellä oma ratansa; jokaisella kukkasella elämän yrttitarhassa on silläkin oma tapansa.

selvemmin silmillämme eroitamme ne ylevät tulevaisuuden ääripiirteet, jotka yhteenliittynyt, sopusointuinen ihmiskunta tarjoo. Tosiaankin, sellaisessa kannattaa olla mukana! Te, jalon skandinavilaisen heimon pojat ja tyttäret, niiden kansojen edustajat, jotka ovat sulkeneet meidät suomalaiset ystävyydenliittoonsa, me kiitämme Teitä. Sillä kilpakentällä tahdomme me olla mukana. Suomalaiset tervehtivät Teitä!

NATSIONALISMI on tyhjä pullo, joka saa arvonsa siitä, millä sen täyttää. Natsionalismin aate innostutti jaloa, innokasta ajattelijaa ja opettajaa vanhempaa Fichteä, mutta sama aate johti myös rautakanslerin politiikkia; kansallisen itsenäisyyden nimessä Kossuth kohotti kapinanlippua Unkarissa, ja kansallisen riippumattomuuden nimessä Kroatian baani Jellachich ojensi kätensä reaktsionille; vapautta rakastavat puolalaiset, jotka ovat vuodattaneet niin paljon verta vapautensa edestä, sortavat korkeamman kansallisen kultuurin nimessä Galizian talonpoikia. Meillä, Venäjällä, kansalliset harrastukset ovat muuttuneet ahtaaksi kansalliseksi itsekkyydeksi ja tylyksi pyrkimykseksi toteuttamaan vanhentuneita, edistykselle vahingollisia yhteiskunta- ja valtioelämän muotoja. Ei siis ole kumma, jollei kansallisuusaatteella ole yleistä kannatusta venäläisessä sivistyneessä luokassa. Mutta

tämä ei suinkaan estä kaikkia Venäjän etevimpiä miehiä, kohtuullisista vapaamielisistä alkaen aina jyrkimpiin vallankumouksellisiin sosialisteihin saakka, tuntemasta sympatiaa niiden kansojen kansallisia pyrkimyksiä kohtaan, jotka kituvat Venäjän hallituksen sorron alla. Kieliriita jätti meidät kylmiksi, me emme käsittäneet sitä, luultavasti sen vuoksi, ettemme itse ole kokeneet mitään senkaltaista, mutta sen sijaan olemme aina puolustaneet suomalaisten, puolalaisten, armenialaisten ja vähävenäläisten oikeuksia, koska olemme ymmärtäneet, että heidän kansallisharrastuksensa on ollut pyrkimys vapauteen, valoon, oikeuteen.

Meidän aikanamme, jolloin kaikki arvioidaan uudelleen, on kansallisuusaatekin jälleen arvioitava. Minä uskon, ettei se aika ole kaukana, jolloin jokainen kansa, joka on sen verran kehittynyt, että on päässyt itsetietoisuuteen, saa puhua omaa kieltään, saa tunnustaa sitä uskoa, minkä se itse tahtoo, saa hallita itseään omien lakiensa mukaan, yleensä — saa elää ja järjestää olonsa, niinkuin se itse tahtoo ja parhaaksi näkee. Ja kansallisuustaistelu häipyy menneisyyteen, ja itse sana „natsionalismi“ vaihtuu tuohon merkitsevämpään ja syvempään sanaan „patriotismi“, siinä merkityksessä, minkä tälle sanalle antoi venäläinen humanisti filosofi Vladimir Solovjev, joka määritellessään „patriotismia“, sanoo että se on: „rakkaudesta isänmaahan johtuva pyrkimys saavuttamaan niitä korkeampia hyveitä, jotka eivät eroita, vaan päinvastoin yhdistävät ihmiset ja kansat toisiinsa“.

KANSALLISTUNTO on oikeutettu, sillä se perustuu ihmiskunnan vaatimuksiin. Sen tukahuttamisyritykset ovat sen vuoksi väkivaltaa ihmissielussa asuvia oikeutettuja taipumuksia vastaan. Kansallisuudet ovat myöskin tarpeellisia erilaisten kultuurimuotojen luojina, ja niiden häviäminen siis tuottaisi tappiota sivistykselle. — Ihmisyys eli internatsionalismi pyrkii liittämään kansoja lähemmäksi toisiaan; mutta tuo lähenteleminen ei suinkaan edellytä kansallisuuksien hävittämistä, vaan sen tulee ilmaantua aineellisissa ja henkisissä harrastuksissa. Ihmisyyden ei siis tarvitse eikä se saakaan tukahuttaa kansallisuutta, vaan niiden tulee keskinäisessä vuorovaikutuksessa kehittää kultuurityötä. Sen vuoksi ne eivät mielestäni ole keskenään ristiriidassa, vaan päinvastoin auttavat ja täydentävät toisiaan.

K. O. Lindeqvist.

ON KYLLÄ TOSIASIA, että kansallisuuden aate useimmissa maissa, missä se on päässyt mahtavasti vaikuttamaan viime vuosisadan kehitykseen, on mukanansa tuonut liiallisuuksiakin. Meidän tarvitsee vain ajatella puolalaisten sortoa uudessa Saksassa, magyarein koulu- ja kultuuripolitiikkia muita kansallisuuksia vastaan Unkarissa ja sitä kohtelua, joka Venäjän hallituksen puolelta viime aikoina on valtakunnan rajamaiden osaksi tullut, sen jälkeen kuin venäläinen kansallistunto oli horroksistaan herännyt. Mutta väärin on kuitenkin lukea tämmöiset väärinkäytökset itse kansallisuuden aatteen viaksi. Yhtä vähän kuin voidaansyyllä väittää noiden julmain lahkolaisvainoin ja inhottavain opinriitain, joihin kristillinen kirkko päästyänsä yksinvaltiaaksi ryhtyi, tai uskonpuhdistuksen tuottamien hävittävien sotien johtuvan itse kristinuskon tai uskonpuhdistuksen luonteesta, yhtä vähän oikeutettua on lukea eri yksityisten kansallisuuksien harjoittamaa väkivaltaa itse kansallisuudenaatteen syyksi. Se näyttää pikemmin olevan ihmisluonteen heikkouksiin perustuva asianlaita, kun historiasta näemme, ettei mikään suuri aate ole voinut toteutua ilman johtamatta itsekin liiallisuuteen, ilman tuottamatta tuskaa ja sortoa. On ikäänkuin ihmishenki ainoastaan tämmöisen tulikasteen kautta voisi aatteiden tosi kullan itsellensä omistaa kuonasta puhdistettuna. Aate, joka ei tätä tulikoetusta kestä, on ala-arvoinen; kansa, joka ei ole valmis uhrauksiin ja taisteluun itsenäisyytensä edestä, ei ansaitse omintakeista kansallista olemusta.

Kansallisuudenaate on oikeutettu ja jalo, mikäli se saa samaan kansaan kuuluvat henkilöt, rikkaat ja köyhät, tutut ja

oudot, tuntemaan itsensä yhdeksi suureksi kokonaisuudeksi, jolla on yhteiset riemut ja surut, taistelut ja kärsimykset. Se on sinänsä yksi vastaus Kristuksen kysymykseen: „kuka on sinun lähimäisesi?“ Se on synnyttänyt monta ylevää tekoa, saanut monta uhraamaan omaisuutensa ja henkensäkin kansalaistensa puolesta. Mutta tuo aate muuttuu itse asiassa irvikuvaksensa, kun se esiintyy toisten kansallisuuksien sortona, kun se itsellensä muka jotain etusijaa, etuoikeutta toisten rinnalla vaatii. Tällä teolla ei ole mitään oikeutta käyttää kansallisuuden aatetta nimenään, vaikka se siitä tahtoo käydä, samalla tavalla kuin inkvisitsioni ja uskonvaino ennen käyttivät kristinuskon nimeä. Mutta tämä vertaus antaa meille myöskin sen varman toivon, että se päivä on vielä koittava — ja onkin ehkä jo tulossa — jolloin toisen kansallisuuden sorto tunnustetaan yhtä vääräksi ja häpeälliseksi, kuin uskonnon vaino muinen oli. Ja silloin ei ihmisyyttä ja kansallisuutta voida enää asettaa vastakkain, vaan ne ovat ainoastaan eri puolia samasta ilmiöstä: lähimäisen rakkaudesta.

Meillä Suomessa olisi erinomainen tilaisuus tässä asiassa käydä muiden kansakuntain etunenässä. Sallimus on Suomenniemelle sijoittanut kaksi kansallisuutta, joiden kohtalot välttämättömyydellä toisiinsa juuttuvat. Sorto toisen puolelta on jo siitä syystä mahdoton, että se kohta antaisi tilaisuuden kolmannelle tulemaan ulkoapäin molempia nielemään. Mutta se kohtalon yhteisyys, joka täten on maamme molemmille kansallisuuksille säätty, ei saisi jäädä vain ulkonaiseksi siteeksi, vaan sen tulisi muuttua vapaaksi liitoksi: Suomen kansan tulisi näyttää, miten kaksi eri kansallisuutta voipi ystävinä, ilman kansallisuudenkiistoja ja yhteisin voimin pyrkiä ihmisyyden korkeata päämäärää kohti. Jos Suomen kansa tämän tehtävän suorittaisi, niin se ei olisi elänyt turhaan maailman historialle.

29. x. 1905.

K. Grotenfelt.

KANSALLISUUSAATE JA IHMISYYSAATE.

Kun Korkein jakoi kansat ja hajoitti ihmisten lapset, niin hän määräsi kansojen rajat Israelin lasten lukua huomioon ottaen. Mooses, Deut. 32: 8.

Hän on yhdestä tehnyt koko ihmissuvun asumaan kaiken maan pinnalla ja säätänyt heille määrätyt ajat ja määrätyt asuinrajat. Paavali, Apt. 17: 26.

Tässä on ilmilausuttuna se katsantokanta, joka kristinuskon peruskirjassa ja siis myös kristityllä on kansallisuudesta ja ihmisyydestä. Sama ja yhteinen on ihmiskunnan alkujuuri, ja sen vuoksi ihmiskunta muodostaa suuren kansaperheen. Tämän suuren perheen jäsenille on annettu kullekin määrätyt alat ja määrätyt ajat. Mutta kaikki on määrätty „Israelin kansaa huomioon ottaen". Siis se aate, mikä oli Israelissa toteutuva ja on perusteeltaan toteutunut, oli oleva koko maailmankehityksen keskus, koko maailmanhistorian liikuntovoima. Ja se aate on pelastusaate, tai, mikä käy yhteen, Jumalanvaltakunta-aate. Tämän aatteen — todellisen „ihmisyysaatteen" — palvelukseen täytyy jokaisen kansakunnan joko tahtoen tai tahtomatta ottaa osaa.

Mutta kullakin on oma määrätty aikansa, s. o. historiallinen kehitysoikeutensa ja oma määrätty paikkansa, s. o. oikeutettu isänmaansa. Korkein on asettanut rajat, ja niiden yli ei saa vihamielin mennä eikä toinen saa niiden yli vihamielin tulla. Tämä eroittaa kansallisuudet ja oikeuttaa kansallistunnon. Mutta sama yhteinen alku ja sama yhteinen

päämaali: Jumalanvaltakunta-aatteen toteuttaminen, yhdistää kansat ja laajentaa kansallistunnon ihmisyystunnoksi.

Ihmisyysaate on korkeampi kuin kansallisuusaate, mutta vain laajuutensa puolesta. Kansallisuusaate on sisällisesti korkeampi, aivan niinkuin veljellinen rakkaus on korkeampi yleistä rakkautta. Kansa ei voi hedelmällisesti palvella ihmisyysaatetta, ellei se ole uskollinen omalle kansallisuusaatteelleen. Mutta kaikki sellainen politiikki on väärää, joka asettaa toisen kansallisuuden edut toisen tielle, tai joka asettaa yleiset muka valtakunnalliset edut kansallisuusetujen edelle. Suuret, monia kansallisuuksia käsittävät maailmanvallat palvelevat vain kielteisesti ihmisyysaatetta, kuten Messiaan aikainen Israel pelastusaatetta. Sen vuoksi Jumalan ilmoitettu sana puhuu vain tuomiten maailmavaltioista. Kaikilla kansallisuuksilla on oikeutettu tilansa ja tehtävänsä maan pinnalla, sillä koko maa on Herran ja hän on historian ja historiain haltia.

Tästä johtuu myös Suomen kansan tärkein tehtävä nykyoloissa. Se on: oman kansallisuutensa vartioiminen ja vaaliminen.

V. Salminen.

VAIN SITEN voi luomisilmiöiden täydellisyys ja eheys käydä mahdolliseksi, että kaikki kehittyy tarkkapiirteisintä yksilöllisyyttä kohti.

Niin on varsinkin ihmisten laita. Joukkoihminen kehittyy vähitellen ilmiöitä itsenäisesti arvostelevaksi, omatakeisesti ajattelevaksi olennoksi. Joukot ryhmittyvät puolueiksi, järjestöiksi, yhdistyksiksi kasvattaakseen yksilöitä, tahi edistääkseen niitä tarkoitusperiä, joiden vuoksi ryhmät eroavat toisista. Uskontunnustusten piirit yhä väljenevät, mutta niiden lukumäärät sittenkin lisääntyvät personallisuuksien kehittyessä. Yksilöt alkavat osoittaa jo taipumuksia muodostaa kukin oman, personallisen totuuskäsitteensä omien havaintojensa ja itsenäisten ajatustensa pohjalla.

Kehitys näyttää siis viittaavan yksilöllisyyteen ja lajien haarautumiseen, siihen, että kaukaisessa, hyvin kaukaisessa tulevaisuudessa jokainen yksityinen ihminen tulee esiintymään erikoisena, muista poikkeavana ilmiönä. Jokaisen elämäntehtävänä tulee olemaan etsiä ja viljellä sielussaan löytyviä luonnonlahjoja, kohottaakseen ihmisneron loistoa, todistaakseen sen jumalallista alkuperää ja edistääkseen luomistyön täydellisentymistä.

Vanhempain tärkeimpänä tehtävänä tulee silloin olemaan kasvatus. Kullan etsintä muuttuu ilmiöiden etsimiseksi ihmisluonteissa ja -lahjoissa.

Lahkot ja puolueet häviävät, sillä ihmiset lakkaavat tyrkyttämästä totuuksia, mutta sen sijaan kaikki niitä etsivät. Ja senvuoksi he menevät mieluummin peninkulman, kuullakseen jonkun uuden ajatuksen, kuin kilometrin saadakseen sanoa jonkun vanhan, kuluneen väitelmän.

Kansallistunto tulee olemaan välttämättömänä pohjana tämänsuuntaisen kehityksen edistämiselle. Aivan samoin kuin erilaiset ilmanalat ja maanlaadut edistävät kasvikunnan monipuolisuutta, samoin ne vaikuttavat myöskin ihmisrotujen erilaisuuteen. Maassa ja ilmanalassa, missä joku erikoiskasvi on syntynyt, siellä voi se ainoastaan täydellisesti menestyä. Samoin ihminen, — kunhan vain leipätaistelu loppuu ja kukin kansallisuus pääsee rakentamaan puhtaasti ihanteelliselle pohjalle. Kansallistunne kasvaa silloin huippuunsa, ei ylpeyden eikä vallanhimon kiihoittamana vaan luontaisen, vaiston pakoittamana. Kansat eivät enää kilpaile vallasta ja eduista, vaan kukin virittää oman äänensä ihmiskunnan suu-

ressa konsertissa, innostuneena oman erikoistehtävänsä tärkeydestä ja yhteissoinnun viehättävästä ihanuudesta. Kansallistunne muuttuu luovaksi voimaksi, sillä jokaisen kansallisuuden ajatustapa tulee kaikessa perustumaan kansallishistorialliselle pohjalle, saaden samalla yleisvärityksensä yleismaailmallisista aatteista. Köyhyys ja puute häviävät, ihmisten elämäntehtävänä tulee pääasiassa olemaan tiede ja taide. Silloin myöskin poroporvarillisen ajan vihan kiihoittimet häviävät, humaaninen suhde ihmisten kesken tulee luonnolliseksi.

Santeri Alkio

ON JO KULUNUT useampia vuosia siitä kuin Berlinin yliopistossa kuuntelin silloisen dosentin Simmelin luentoja yhteiskuntaopissa. Hän alkoi luentonsa lähtemällä muutamista alkeellisista perusominaisuuksista ihmisessä, joista hän sanoi yhteiskunnan muodostumisen johtuvan. Tässä suhteessa tärkein perusominaisuus on: liittyä yhteen muutamien kanssa toisia vastaan. Se näyttäytyy ihmisten elämässä suuressa ja pienessä, jokapäiväisessä elämässä ja yleisessä. Siitä johtuvat yhteiskunnan monet ilmiöt. Monilla esimerkeillä valaisi hän sitten väitettään johtaen tästä alkuväitteestään vähitellen koko yhteiskuntaoppinsa.

Jo silloin kuunnellessani näitä luentoja johtuivat minun mieleeni Topeliuksen sanat runosta „Ynglingens drömmar“:

Gif mig en värld att kämpa för, och sedan
gif mig en annan värld att kämpa mot.

Monesti olen sitten aikojen kuluessa tullut ajatelleeksi näitä sanoja. — Sanotaan usein, että kansallisuusaate on elänyt aikansa, että yleisihmisyys on asetettava yläpuolelle sitä. — Myönnettäköön että yleisihmisyys, yleinen veljeys on asetettava korkeammaksi ihanteeksi, mutta miten on siihen päästävä, miten se toteutettava.

Nuo molemmat perusominaisuudet, joista yhteiskunnan sanottiin johtuvan, ovat ihmisissä selvästi huomattavissa. Toiselta puolen haluavat he liittyä yhteen, tukea, kannattaa toisiaan, toimia yhdessä. Mutta yhtä kieltämättä huomataan heissä halu yhteisesti vastustaa toisia. Se on ohjaavana voimana monissa ihmiselämän ilmiöissä.

Ajatelkaamme ensin ihmisiä, joita kansallisuusaate elähyttää. Se liittää yhteen saman kansan jäsenet, ne jotka asuvat yhdessä samalla paikkakunnalla, samojen ilmastollisten, maantieteellisten vaikutusten alaisina, useimmiten puhuen samaa kieltä. Vastustettavana heillä on jokin toinen kansa, joka elää kaukana toisessa maassa. Tämän toisen kansan kanssa käydään sotaa milloin aseilla milloin sanoilla, milloin mitenkin. Usein on sota teoreetista laatua. Ulkonaisesti eletään rauhassa, mutta sotaa käydään kotoisissa puheissa. Vastustushalunsa purkavat ihmiset usein kaikenlaisiin liioitteluihin, liiallisiin vääriin kuvitteluihin. Esimerkit jääköot tällä kertaa sikseen. Kyllähän sittenkin eri ryhmät samassa yhteiskunnassa asettuvat vastatusten, mutta vastustusta lieventää yhteen kansaan kuulumisen tunne ja vastustushalu purkautuu yhteisiin vastustettaviin.

Meidän aikanamme on olemassa oireita toisenlaiseen ryhmittymiseen. Erityiset kerrokset pyrkivät liittymään yhteen toisia kerroksia vastaan kansallisuuksista huolimatta. Ehkä tätä voinee pitää alkuna yleiselle ihmisyydelle. Mutta

ihmiset eivät ole vielä kehittyneet sitä toteuttamaan. Yhtyminen toisiin vastaaviin kerroksiin jää varmaankin monessa tapauksessa teoriaksi. Mutta vastustus ei jää. Yhteiskuntakerros nousee toista yhteiskuntakerrosta vastaan saman kansallisuuden sisäpuolella. Syntyy taistelu, joka on kammoksuttava. Syntyy viha ja vaino läheisten kesken, ihmisten, jotka muuten ovat jokapäiväisessä tekemisessä keskenään. Tuhat kertaa vaikeampi, tuhoisampi on tämä taistelu, kuin vastustus toista kansaa, toisessa maassa olevia ihmisiä vastaan.

Luulenpa, että tämmöisissäkin oloissa, joissa kansan kerrokset pyrkivät taistelemaan keskenään, kansallisuustunnolla yhä vieläkin on suuri ja kaunis tehtävä, se lieventää taistelua jonkin verran, se sovittaa ja yhdistää.

Katson sen vuoksi onnellisemmaksi, jos vastustus kohdistuu kaukaiseen kuin jos se kohdistuu läheiseen. Edellisessä tapauksessa se kohdistuu johonkin, jonka kanssa asianomaisella ei ole todellisuudessa ja käytännössä mitään tekemistä. Silloin vastustus muuttuu teoreetiseksi ja sen merkitys vähenee, jos yhteiskunta sen sijaan on käytännöllinen. Jälkimäisessä tapauksessa taasen viha on todellinen: se kohdistuu sisäänpäin, saman yhteiskunnan jäseniin, joiden kanssa on oltava alituisessa vuorovaikutuksessa.

Vielä onnellisempaa olisi, jos kansan jäsenet voisivat liittyä yhteen vastustamaan yhdessä niitä vaikeuksia, joita elämä asettaa kansan eteen: luonnon kovuutta, myrskyjen voimaa, talven tylyyttä, hallojen tuhoa ja kansallisia vikoja ja heikkouksia omissa mielissään.

Olen vakuutettu, että kansallisuusaattella vielä on suuri tehtävä keskinäisen taistelun lieventäjänä, inhimillisen yhdystunteen kehittäjänä. Luulen että sen välityksellä paraiten voimme lähestyä yleisveljeyden ihannetta.

O. Relander

KANSALLISUUSAATE, oikein käsitettynä, ei suinkaan vie toisten kansallisuuksien sortamiseen, vaan vaatii päinvastoin ehdottomasti keskinäistä kansainvälistä suvaitsevaisuutta. On tosin ymmärrettävää ja selitettävissä, — inhimillisen heikkouden ja lyhytnäköisyyden johdosta, — että innokkaat kansallisuuden harrastajat monesti eksyvät kansalliseen itsekkyyteen eli yrityksiin anastaa omalle kansalleen etuja ja valtaa muita kansoja sortamalla, mutta kaikki sellaiset kansallisen innon ilmaukset loukkaavat törkeästi kansallisuusaatteen todellista olemusta sekä väärentävät sen irvikuvaksi ja oman itsensä vastakohdaksi. Kansallisuusaatetta voidaan järjellisesti ja johdonmukaisesti ajatella ainoastaan yleiseksi oikeusperiaatteeksi, jonka pitää järjestää kaikkien eri kansain suhdetta toisiinsa. Sen aatteellisena ytimenä on se vakaumus, että oma kansallisuus yleensä on ihmiselle suuriarvoinen henkinen omaisuus eli että kansallisen hengen, kielen ja yhteiselämän viljeleminen on omansa kohottamaan ja jalostamaan ihmistä. Siitä seuraa että muidenkin ihmisten kansallisuutta pitää kunnioittaa. Siis ei ole mitään todellista ristiriitaa kansallisuusaatteen ja ihmisyysaatteen välillä. Sellainen itsekäs kansalliskiihkoisuus eli „natsionalismi“, joka innokkaasti pyrkii edistämään ja levittämään omaa kansallisuuttaan, mutta ei kunnioita kansallisuusaatetta minään yleispätevänä oikeusohjeena eikä sentähden välitä muiden kansain luonnollisesta oikeudesta kansallisuutensa vapaaseen kehittämiseen, on seuraus vain ihmisten „kovasydämisyydestä“, heidän aatteittensa epäselvyydestä ja heidän ylevämpienkin, isänmaallisten tunteittensa epäpuhtaudesta.

Arvi Grotenfelt.

SE SEIKKA, onko joku aate toteutettuna johtanut myöskin epäkohtiin, jopa sellaisiin, jotka itsessään sisältävät tuon alkuperäisen atteen täydellisen kieltämisen, negatsionin, ei mielestäni ole oikea peruste itse aatteen arvostelemisessa, eikä riittävä syy sen hylkäämiseen. Se olisi melkein samaa kuin jonkun teon siveellisen arvon tuomitsemista yksinomaan teon seurausten mukaan, joko hyväksi tai huonoksi sen mukaan onko se onnistunut vaiko ei; voisimme sanoa, että se aatteiden maailmaan sovelluttaisi opportunistisen katsantotavan.

Kun siis kansallisuusaate meidän aikoinamme monin paikoin on johtanut toisten kansallisuuksien oikeuden häikäilemättömään sortamiseen, muuttuen näin omaksi vastakohdakseen, irvikuvaksi, joka on saanut natsionalismin nimen, ei tämä suinkaan riitä sen hylkäämiseksi. Se olisi samaa kuin hylätä esim. valtiollinen vapaus siksi, että se Ranskan vallankumouksen aikana johti hirmuvaltaan, tai sivistys vain sentähden, että silläkin on varjopuolensa. Ja tunnettuahan onkin, että näin on tahdottu „heittää pihalle lapsi kylpyveden mukana".

Oikea kanta asiassa on kaiketi se, että kansallisuusaate arvostellaan itsessään, katsomatta siihen, miten sitä on toteutettu tai mahdollisesti voidaan toteuttaa. Jos silloin kysymme: onko siveellisesti väärin tai yleisen kehityksen kannalta haitallista, että joku kansa vapaasti kehittää kaikkia kansayksilönsä voimia, niin että sen oma henki, sen kansallishenki,

tunkee läpi sen kaikki elämänmuodot — näinhän voitaneen kansallisuusaate määritellä —, niin vastauksen täytynee tulla kieltävä. Päinvastoinhan inhimillinen edistys sen kautta vain voittaa, että kukin kansanyksilö on niin paljon kuin mahdollista oma itsensä, sillä sitenhän niiden keskinäinen vuorovaikutus yhteisessä sivistystyössä vain käypi tehokkaammaksi. Jos kansallisuusaate yksilöllisen toiminnan vaikuttimena poistettaisiin, niin monen jalo ja uhrautuva toiminta samalla menettäisi voimakkaimman tehottimensa; sillä ihmisyys sinänsä on jotakin niin laajaa, käsittämätöntä ja abstraktista, että se tuskin semmoisenaan saattaa tarjota riittävän voimakkaan kiihoittimen epäitsekkääseen työhön; ja nekin, jotka sitä luulevat, varmaankin usein tietämättään eivät ajattele koko ihmiskuntaa, vaan sen sivistynyttä osaa, „germanilais-romanilaista kansainryhmää“ t. m. s. Mutta useimmat näkevät toimivina ihmisyyden ainoastaan oman kansansa kuvastimessa, ja tekevät työtä sen eteen palvellessaan jälkimäistä.

Eri kysymys — ja sangen mieltäkiinnittävä — on se, mitä voidaan tehdä, jotta kansallisuusaate ei yltyisi vastakohdaksensa, kansallisuuskiihkoksi, tai voidaanko siihen yleensä mitään tehdä. Onko ajateltavissa, että joku kansa, ollen tuomarina omassa asiassaan, ja lisäksi tuomarina, jonka päätöksestä ei käy vetoaminen mihinkään korkeampaan oikeusasteeseen, kuitenkin tuomitsee oikein? Viimeiset vuosikymmenet antavat paljon aihetta sitä epäillä. Varmaa on, että sellaisen tuomarin pitää olla sangen valistunut ja sangen oikeudentuntoinen, ja välttämättömänä edellytyksenä siihen on siis kansan valistaminen ja sen oikeudentunnon kehittäminen. Ehkä tällä tavalla voidaan saattaa kansallisuustaisteluun, sen jyrkkyyttä lieventämään, uusi voima, jonka vaikutus tähän asti siinä on ollut perin vähäpätöinen, nimittäin kohtuudentunne, joka kykenee oman oikeuden puolustamisen ohessa katsomaan vastustajankin oikeutta.

Mutta emmekö voisi ajatella vielä pitemmälle ja kuvitella syntyväksi tuollaista korkeampaa oikeusastetta, joka tarvittaessa astuu väliin siveellisellä mahdillaan puolustamaan

heikomman loukattua tai uhattua oikeutta? Jo vuosisatoja Europan suurvallat ovat olleet erinomaisen herkät valvomaan etujaan, milloin ne vain ovat olleet vaarassa. Eikö ole ajateltavissa niin voimakkaan yleisen mielipiteen syntyminen *kansojen* keskuudessa, että sen lausuma paheksumistuomio riittää painamaan häpeämerkin sortajan otsaan ja että sen pakoittavasta vaatimuksesta väkivallan ase putoo maahan hänen herpoutuneesta kädestään? Oireita siihen on jo näkynyt; meidän on tässä tarvis viitata vain siihen osanottoon, sekä sanoissa että toiminnassa, mikä Europan sivistyksen parahiston puolelta viime vuosina on tullut pienen Suomen kansan osaksi sen raskaassa taistelussa venäläistä natsionalismia vastaan.

Tämä olisi toisenlainen, ja tehokkaampi, „maailmantuomio“ kuin se, joksi Schiller nimittää maailman historiaa; se ei vain menneisyyden kalmistossa kylmästi lausuisi tuomioitaan: sinä kuolit omasta syystäsi, tahi: sinä riuduit ja surkastuit väkivallan uhrina; se julistaisi keskellä elävää elämää sorretulle: asiasi on oikea, sinun tulee saada elää, ja sortajalle: lakkaa ihmisyyden nimessä.

Tällä tavalla olisi myöskin käytännössä sopusointu näiden kahden näennäisesti vastakkaisen aatteen välillä aikaansaatu: kansallisuusaate vaikuttaisi ihmisyyden palveluksessa, ihmisyyden aate toimisi kansallisuusaatteen liioittelujen oikaisijana.

V. Malin

KANSALLISTUNTO ON TOISTA KUIN „NATSIONALISMI“.

„Kansojen veljeytyminen“ on suuri ja voittava ajatus ja päämäärä, joka on oleva yläpuolella muiden, myöskin kansallistunnon. Mutta se on vielä kaukainen päämäärä enkä

usko sen koskaan siinä muodossa toteutuvan kuin monet haaveksivat, nimittäin että tapahtuisi kaikkien kansojen täydellinen yhteensulautuminen koko maapallon käsittävässä sosialistisessa ihannevaltiossa. Miten poistettaisiin eri rodut ja kielet, miten luonnon ja ilmaston suoranaiset vaikutukset ihmisten oloihin?

Tuskin sellainen yhteensulautuminen olisi ihmiskunnalle onnellinenkaan. Eri kansallisuuksien eri ominaisuudet tuovat epäilemättä arvokkaita lisiä kokonaisuuteen. Mutta niinkauan kuin eri kansallisuuksia erityisine ominaisuuksineen on olemassa, on myöskin kansallistuntoa olemassa ja se on silloin oikeutettua.

Mutta kansallistunto siinä shovinistisessa muodossa, jota merkitään sanalla „natsionalismi", on väärää ja eksynyttä kansallistuntoa. Taikka se ei ole puhdasta kansallistuntoa, siinä on muita kiihoittimia mukana ja ne joutuvat siinä määräävíksi. Se on kansallista itsekkyyttä ja itsekylläisyyttä ja usein kyllä on sen virittimenä hallitusten ja hallitusmiesten itsekästä politiikkia, omanvoitonpyyntiä ja valtiollista keinottelua. Kansoista puhtaana pulppuava kansallistunto ei ole „natsionalismia", siihen ei sisälly mitään toisen kansallisuuden sortoa eikä oman kohottamista toisen kustannuksella. Natsionalismi, johon liittyy valtiollisia tarkoitusperiä, on hyljeksittävää ja vastustettavaa, kansallistunto etnografisena ja sivistyksellisenä käsitteenä on oikeutettua.

Mutta jossakin määrinhän on kansallistunto sellaisenaankin omiaan vaikuttamaan intohimoihin, joista, jos niitä syrjävaikuttimilla kiihoitetaan, helposti voi paisua natsionalismia.

Senvuoksi on pantava paljon huomiota siihen, että tuota kansoissa luonnollista ja oikeutettua tunnetta puhtaana säilytetään ja että se etenkin pidetään erillään valtiollisista tarkoitusperistä. Etupäässä byrokratismi käyttää näitä intohimoja itsekkäisiin tarkoituksiinsa, niin toisilleen vieraita käsitteitä kuin kansallistunto ja virkavaltaisuus oikeastaan ovatkin. Tätä *väärinkäytöstä* vastaan on taistelu kohdistettava samalla kuin itse byrokratismia vastaan, ja kansallistuntoa on koetettava viljellä vain etnografisena ja sivistyksellisenä käsitteenä.

Siten on kansallistunto mahdollinen myöskin „kansojen veljeytymisen“ suuren päämaalin rinnalla. Mutta myönnettävä on, että näiden käsitteiden sovittamisessa toisiinsa ilmenee käytännössä suuria vaikeusia. Ja kun ne joutuvat ristiriitaan, silloin täytyy kansallistunnon syrjäytyä ja alistua ihmisyyden suuren päämaalin tieltä, jonka lähimpänä ja välttämättömänä pyrkimyksenä tulee olla: maailmanrauha ja ihmisten täydellinen yhdenarvoisuus ja oikeuksien yhtäläisyys toistensa rinnalla.

Santeri Ingman.

KANSALLISUUDENVAPAUDEN AATE on puolustettava sekä niitä vastaan, jotka oman kaasallisuutensa nimessä haluavat vieraita kansallisuuksia sortaa, että myöskin niitä vastaan, jotka yleisen ihmisyyden nimessä toivovat voitavan pyyhkiä kaikki kansalliset eroavaisuudet pois muka ihmiskunnan onnellistuttamiseksi.

Uskonnonvapauden aate kuuluu jo niihin, joiden tunnustamiseen sivistynyt yhteiskunta katkerien kokemusten jälkeen, sotien ja veritodistusten opettamana on kehittynyt. On tuleva aika, jolloin kansallisuudenvapauden aate samoin tunnustetaan inhimillisen sivistyksen nimessä huolimatta sekä shovinisteista että kosmopoliiteista.

Sivistys vaatii toiselta puolen elämänmuotojen moninaisuutta ja rikkautta, toiselta puolen voimakasta innostusta jokaisen arvokkaan elämänmuodon kehittämiseksi. Kansallinen elämänmuoto sisältää todellista kultuuriarvoa ja se voi yhdistää ja innostaa erityisen läheiseen yhteistoimintaan niitä, jotka samat historialliset elinehdot ja muistot ovat liittäneet yhdeksi kansallisuudeksi.

Kosmopoliitti tahtoo laajentaa ihmissydäntä, niin että se välittömästi sykkisi koko ihmiskunnalle. Mutta sillä tavoin laajennettuna sydän saa heikommat lyönnit, jotka eivät jaksa saada aikaan lujatahtoista toimintaa määrättyjä tarkoitusperiä varten.

Mutta yhtä vähän kuin kosmopoliitti ymmärtää shovinistikaan sivistyselämän lakia.

Sivistyselämä ei pyri tasoittelemaan inhimillistä kehitystä sileäksi, vaan se lähentää eri elämänmuotoja sillä tavoin toisiinsa, että se syventämällä käsityskykyä totuttaa ymmärtämään ja arvossapitämään vieraita kultuurimuotoja.

Sivistymättömästä on kaikki vieras sietämätöntä. Vieras tapa, vieras kieli, vieras uskonnollinen meno herättää hänessä ulkonaista uteliaisuutta, mutta samalla kummastusta, epäilystä, halveksumista ja vihaa.

Sivistynyt tunnustaa muutakin kuin omat tottumuksensa. Syvenevä sivistys on herättävä kansoissa arvonantoa toistensa omituisille elämänmuodoille.

Ihmisyyden aate toteutuu kansallisuuksien omituisia elämänmuotoja hyväkseen käyttämällä. Yhtä vähän kuin uskonnonvapauden aate sulattaa historialliset uskonnot yleiseen ja yhteiseen järkiuskontoon, jolta havainnollisen elämän tuoreus

puuttuisi, yhtä vähän tosi-ihmisyyden aate on vaativa häviämään sitä elämänrikkautta, jota kansallisuudet edustavat.

Mutta syvenevä ihmisyydenkäsitys on opettava kansallisuuksia suvaitsemaan toisiansa, samaten kuin se eri uskontojen tunnustajia kehoittaa suvaitsevaisuuteen.

Zach. Castrén

VALVOJA TÄYTTÄÄ 25 VUOTTA. Tätä merkkipäivää on täysi syy viettää juhlallisella tavalla. Se on suomalaiselle yleisöllekin merkkipäivä.

Että semmoinen aikakauskirja kuin Valvoja on voinut pysyä näin kauan, se todistaa suomalaisen yleisön valpasta itsetietoisuutta.

Mieleeni juohtuvat ne sanat, joilla Valvojan päätoimittaja kerran lopetti erään luentosarjansa yliopistollisissa lomakursseissa:

„Ainoastaan semmoinen kansa, jonka jokaisen jäsenen täyttää tietoisuus siitä, että *hänen* kansallansa on erityinen tehtävänsä ihmiskunnassa ja että se *siksi* ei tahdo sulautua muihin kansoihin, ainoastaan semmoinen kansa nykyisessä ankarassa olemisen taistelussa on elämisen arvoinen ja kykenee elämään kansana kansojen joukossa.“

Näistä sanoista voi saada vastauksen siihen kansallisuutta ja ihmisyyttä koskevaan yleiseen kysymykseen, josta Valvojan toimitus on pyytänyt avustajiensa mielipidettä: silloin kansallistunto on täysin oikeutettu, kun sen voimakkaimpana vaikuttimena on tietoisuus siitä, että omalla kansalla on eri-

tyinen tehtävänsä ihmiskunnassa, muiden kansojen rinnalla. Missä tämmöinen kansallistunto vallitsee, — sen kansan ei tarvitse koettaa sulattaa itseensä muita kansoja eikä itse sulautua muihin kansoihin.

Siis ei riitä, että jollakin kansalla on omituisesti kehittynyt individualiteettinsa ja mieltäkiinnittävä menneisyytensä, — olkoonpa se sitten veristen taistelutantereiden „ärorika minnen", olkoon kansanhengen ihanimpia tuotteita tai mitä laatua tahansa. Kansan olemassaolo käy yleisemmältä kannalta katsoen verrattain yhdentekeväksi, jollei se näe ja voi muillekin todistaa erityistä tehtäväänsä nykyajassa ja tulevaisuudessa.

Niin supisuomalainen kuin Valvoja aina on tahtonut olla ja ollutkin, niin ei se silti ole tahtonut sulkeutua ulkomaailman vaikutuksilta. Sen kansallistunto ei ole ollut romantiikin kansallistuntoa, joka aina vain vajoo kansan hämärään menneisyyteen ja tahtoo säilyttää kaikki kansalliset ominaisuudet siksi vain, että ne ovat ominaisuuksia. Terveellisen realismin kansallistuntoa, joka pääasiallisesti siitä syystä tahtoo pitää kiinni kansallisista ominaisuuksista, koska kansan sen kautta arvellaan parhaiten voivan ottaa osaa yleiseen edistykseen, ollen kansallisuus luonnollisen ja onnellisen kehityksen ehtona, — sitä on Valvojan edustama kansallistunto ollut.

Ja tätä laatua tuntuu ylipäänsä olleen se kansallinen harrastuskin, joka yleisön puolelta on pitänyt Valvojaa yllä näiden 25 vuoden kuluessa: tarjoutuvalle kansalliselle pohjalle rakentaa suomalainen sivistys Suomen kansan ja suomalaisen yhteiskunnan turvaksi, — se on ollut tämän harrastuksen päämääränä, jota päivän suuremmat ja pienemmät riitakysymykset eivät ole koskaan voineet täydellisesti peittää.

Senpä tähden nämä kansallisriennot ansaitsevatkin yleistä tunnustusta ja myötätuntoisuutta kaikkialla, missä „Suomen asia" on pyhä asia.

Uskallan sanoa, että täällä Norjassa vallitsee mitä vilpittömintä myötätuntoisuutta Suomen pyhää asiaa kohtaan.

Mutta annettaneen meille anteeksi, ettei täällä meillä niin tarkoin tunneta niitä eri voimia ja pyrintöjä, jotka Suomessa vaikuttavat asian palveluksessa.

Koska nyt luulen tuntevani näitä oloja jonkun verran paremmin kuin mikä täällä on tavallista, niin rohkenen tässä tilaisuudessa — kaikessa vaatimattomuudessa — esiintyä tuon vilpittömän norjalaisen myötätuntoisuuden tulkkina, lausuen sydämellisimmät onnentoivotukset Valvojalle merkkipäivän johdosta sekä samalla tuoden esille syvimmän tunnustuksen niitä kansallisia pyrintöjä kohtaan, joiden yhtenä ilmauksena on Valvojan toiminta.

Ja Valvojan — samoinkuin kaikkien muiden sitä samaa suurta päämääräa kohti suunnattujen pyrkimysten — tulevaisuuteen nähden tämä yksi toivotus: suotakoon, että yhä täydellisemmässä määrässä toteutuisivat nämä sanat:

„Yhteisvoimin yhteistyöhön!"

Kristiania, 16 p. lokak. 1905.

Konrad Nielsen f.

KANSALLISUUSAATE, huolimatta siitä sotaisesta ja hävittävästä suunnasta, minkä se viime aikoina monella taholla on saanut, sittenkin on ytimessään jalo ja elossa pidettävä aate; se käynee ilman muuta ymmärrettäväksi, niin pian kuin sen oikea ydin ajatukselle selväksi tehdään. Se ei ole ainoastaan jalo aate, vaan se on välttämätönkin ainakin niin kauan, kuin ihmisluonto peruspiirteiltään ja voimiltaan samana pysynee kuin se nyt on. — Vaikka nim. koko ihmiskunnan menestys ja onni onkin kaiken toiminnan lopulliseksi ja korkeimmaksi päämääräksi tunnustettava, niin on jakautuminen kansallisuuksiin ja oman kansan onnen edistämisen asettaminen yk-

silön toiminnan lähimmäksi päämääräksi välttämätön etupäässä voimaimme pienuuden tähden. Meidän voimamme ovat niin rajoitetut ja ihmiskunnan onni niin suuri ja kaukainen päämäärä, että jos me sitä ryhtyisimme suorastaan edistämään, niin ei meidän toimintamme kantaisi perille asti, vaan useimmissa tapauksissa olisivat tekomme tyhjää ilman huitomista. Sen vuoksi on sitä pidettävä luonnon viisaana järjestyksenä, että tämä suuri ihmiskunta on jakautunut pienempiin ryhmiin, — kansallisuuksiin, — ja että jokainen yksilö kohdistaa toimintansa lähinnä oman kansansa hyväksi, jonka tarpeet hän voi tuntea ja johon hän on yhdistetty veriheimolaisuuden, henkisen sukulaisuuden, yhteisten elinehtojen, historiallisten vaiheiden, perittyjen tapojen, lakien ja tavallisesti yhteisen kielenkin siteillä.

Tähän nojautuu viime kädessä kansallisuusaatteen oikeutus, ja näin käsitettynä ei kansallisuusaate voi mitenkään olla ristiriidassa ihmisyysaatteen kanssa, koska se ei muuta ole kuin tarkoituksenmukaisin keino koko ihmiskunnan hyvän edistämisessä eikä siis itse lopullinen tarkoitus.

Teoriassa kansallisuus- ja yleisihmisyysaatteen keskinäinen suhde on siis kylläkin selvä. Mutta mikä on sitten syynä siihen, ettei se käytännössä sitä suinkaan ole? — Syynä siihen on se, ettei ihmisten toimintaa käytännössä johda niinkään heidän järkisyihin perustuva käsityksensä siitä, mikä on oikeaa ja väärää, vaan sitä johtavat etupäässä vietit, tunteet ja intohimot. Nyt on tosiasia, että yleensä itsekkäät tunteet ihmisissä ovat paljoa voimakkaammat kuin n. s. altruistiset ja että näitten viimemainittujen ulottuvaisuusala kovin hi-

taasti laajenee. Huolimatta siitä, että meille kohta kaksi vuosituhatta on lakkaamatta saarnattu, että kaikki ihmiset ovat meidän „lähimäisiämme“ ja veljiämme ja että meidän on heitä kaikkia veljinä rakastettava ja heidän hyväänsä harrastettava, ei se oppi ole vieläkään mennyt meillä lihaan ja vereen, s. o. se on useimmiten jäänyt kylmäksi tiedoksi eikä ole muuttunut sydäntä lämmittäväksi ja vaistomaisesti toimintaa ohjaavaksi tunteeksi.

Ne ristiriidat, joihin kansallisuus- ja ihmisyysaate käytännöllisessä elämässä usein joutuvat, eivät johdu siis siitä, että nämät aatteet oikein käsitettyinä olisivat käsitteellisesti yhteensovittamattomat eikä siitäkään, ettei tietoa niitten oikeasta suhteesta olisi tarpeeksi mieliin teroitettu. Ristiriidat johtuvat siitä, että *tunne* ihmisten yhteenkuuluvaisuudesta ja veljeydestä on kovin jäänyt jäljelle tiedosta ja on niin heikko, että se useimmiten jää alakynteen taistelussa kansallisuus- ja rotuitsekkäisyys-tunteita vastaan.

Mitä sitten tämän asian auttamiseksi olisi tehtävä? Luonnollisestikin olisi tunnetta kaikkien ihmisten yhteenkuuluvaisuudesta kehitettävä ja lujitettava.

Se taas tapahtuu tehokkaimmin siten, että erityisesti pannaan painoa ja koetetaan johtaa ihmisten mieltä ja toimintahalua yleisinhimillisiin, kansainvälisiin tehtäviin, sillä niitten hyväksi työskenneltäessä muodostuu itsessään eri kansoja yhdistäviä henkisiä siteitä, jotka lujittavat ihmisten yhteenkuuluvaisuuden tunnetta enemmän kuin vuosisatain saarnat veljeydestä. Mitkä taas nämät yleisinhimilliset tehtävät ovat, sen me kaikki hyvin tiedämme. Ne ovat ennen kaikkea työ yleisten yhteiskunnallisten uudistusten, tieteen, taiteen ja varsinkin uskonnon alalla.

Etenkin on pienten kansojen asia näihin tehtäviin voimiaan suunnata. Heidän on tavallaan otettava se erikoistehtäväkseen, mikä oikeastaan on kaikkien kansojen yhteinen tehtävä. Sen ei pitäisi olemankaan heille vaikeaa, sillä ovathan he siinä onnellisessa asemassa, että saavat tavallaan tehdä „hädästä hyveen“. Kansallisitsekkäät pyyteet, suuruusunel-

mat ja laajentumistuumat ovat niille mahdottomuus. Sen vuoksi ainoat suuret, innostavat sekä kunnianhimoa että jaloa toimintahalua tyydyttävät tehtävät pienten kansain jäsenille ovat haettavissa yleisinhimillisten tehtävien alalta. Suurissa kansoissa houkuttelevat nuorta mieltä voimakkaasti monenmoiset tehtävät, joilla tarkoitusperänä on vain oman kansan etu, usein vielä vastoin toisten kansain etua, ennenkaikkea sotilas- ja valtiomiesura, jotka kummatkin väkisinkin nostattavat niillä työskentelevien mielen sotakannalle toisia kansoja vastaan. Pienten kansojen jäsenillä sitävastoin, jotka haluavat elämälleen ylevää sisällystä ja toimintahalulleen jaloa tyydytystä, ei ole sitä juuri muualla löydettävissä kuin yleisinhimillisten tehtävien alalla. Vähentää kärsimystä maan päältä, valaista tieteen soihdulla hapuilevan ihmislapsen sumuista polkua, taiteellisen ilmaisun keinoilla syventää ja rikastuttaa tunnetta ihmiskohtalojen merkityksestä ja jakaa uskonnollisen elämänkäsityksen lohdutusta hätääntyneille omilletunnoille — siinä pääasiassa ne tehtävät, joitten täyttäminen pienten kansain jäsenille voi tehdä elämän elämisen arvoiseksi.

K. S. Laurila.

KANSAMME TEHTÄVIÄ.

„Koska nykyjään monessa suhteessa elämme murrosajassa, pyydetään vastausta kysymykseen, mikä nykyoloissa olisi kansamme elämälle ja tulevaisuudelle kaikista tehtävistä tärkein.“

Tämän kysymyksen lähetti Valvojan toimitus kiertokirjeessään viime syyskuussa ja uudistettuna lokakuussa lehden ystäville ja avustajille. Ja samalla pyydettiin, että se, joka ei tahtoisi puhua koko kansan tärkeimmästä tehtävästä, ilmoittaisi jonkun tärkeänä pitämänsä tehtävän Suomen kirjallisuuden, taiteen tai tieteen alalla.

Tätä kehoitusta ovat noudattaneet useat koti- ja ulkomaiset miehet ja naiset. Lausuimme kiertokirjettä lähettäessämme monessa suhteessa elävämme murrosajassa. Ei kulunut monta viikkoa, jälkimäisen kirjeen lähettämisestä ei monta päivää, kun jo täydellinen murros kansamme elämässä tapahtuikin. Lausunnoista ovat toiset annetut ennen, toiset jälkeen „lakkoviikon“ tapahtumien, mikä seikka tietysti on vaikuttanut niiden sisällykseen, mutta nuo tapahtumat eivät tietysti missään tapauksessa ole vähentäneet, vaan ainoastaan lisänneet sitä mielenkiintoa, jota lausunnot herättävät.

MAA ON LAILLA RAKENNETTAVA.

Lain kunnioitus on ikimuistoisista ajoista ollut lujana perustana Suomen yhteiskuntajärjestyksen kehittymiselle. Sen vuoksi on se hirvittävä laittomuuden, väki- ja mielivallan aika, joka seitsemänä viime kuluneena vuotena on vainonnut maatamme, niin syvästi kuohuttanut koko kansan oikeustajuntaa. Taistelu lain järkähtämättömän pyhyyden säilyttämiseksi oli se elinkysymys, joka ympärilleen kokosi kansamme suuren enemmistön kaikista yhteiskuntaluokista.

Ainoastaan siten on selitettävissä se mahtava kautta kansan sielun esiin hyökynyt liike, joka tämän kuun alussa silmänräpäyksellisesti ja väkevänä kuin luonnonvoima levisi yli koko maamme vaatien takaisin vapauttamme, vaatien päästä nauttimaan sitä lakia ja oikeutta, joka vanhuudesta on ollut luovuttamaton omaisuutemme.

Tuhannet kansalaisistamme ovat kuluneina seitsemänä vuotena olleet valmiit uhraamaan asemansa, tulevaisuutensa, sadat ovat sen tehneet. Nyt tuli tilinteon hetki ja sen toteutti manifesti 4 p:ltä marraskuuta, joka täydelleen tunnusti vanhan lakimme pyhyyden.

Mutta kaikkea sitä, mikä viimeisenä aikana on kääntynyt kieroon, kaikkea sitä likaa ja kurjuutta, joka on levinnyt yli maamme, ei voida yhdessä tuokiossa tehdä hyväksi jälleen. Lain majesteetti on jälleen rakennettava — ja sen täytyy tapahtua lain omassa hengessä.

Hetken tehtävä on vaikea. Vieraat ja kykenemättömät ainekset maan virkamiehistössä ovat korvattavat kunnollisilla kansalaisten luottamusta nauttivilla miehillä. Paljoa huolestuttavampi on se käsitysten hämmennys ja villistyminen, joka väkivaltahallituksen esikuvan mukaan julistaa ainoastaan oman tahtonsa ylimmäksi laiksi ylenkatsoen yhteiskuntajärjestystä, voimassaolevaa lakia ja laitoksia. Moiset yhteiskuntaa hajoittavat virtaukset vaativat pitkältäkin aikaa ennenkuin ne tulevat tietoisiksi itserajoituksen välttämättömyydestä.

Siihen uuteen työhön, joka nyt on edessä jälleen saattaaksemme voimaan, mitä vanhassa yhteiskuntajärjestyksessämme oli parasta, ja tosikansanvaltaiseen henkeen luodaksemme laajentunutta vapautta ja uusia mahdollisuuksia kansamme kaikinpuoliselle kehittymiselle, täytyy kaikkien yhteiskuntaluokkien ottaa osaa veljellisessä sovussa. Unohtakaamme, että osa, joskin hyvässä tarkoituksessa, on erehtynyt oikeista keinoista. Näiden tulisi kuitenkin katsoa luonnolliseksi asiaksi, että niiden kansamme ryhmien, jotka kuluneena aikana ovat kantaneet päivän kuorman ja helteen, nyt kaikkien perustuslaillisten käsitteiden mukaisesti täytyy ottaa huostaansa maan asiain johto samoin kuin edesvastuu siitä. Kaikkien yhteisenä pyrkimyksenä tulee olla kiinnipitäminen totuudesta ja laista niitä oikeudella ja kohtuudella käyttäen.

Ainoastaan siten on vastaisuutemme tuleva onnelliseksi ja valoisaksi.

Marraskuulla 1905.

O. Donner

Vastaus „Valvojalle“ kysymykseen: „mikä olisi nykyoloissa kansamme elämiselle ja tulevaisuudelle kaikista tärkein tehtävä?“

MINÄ OLEN joka kevät, kun talven vallasta on päästy voitolle ja uuden elämän oras mailla vihertää, nähnyt omituisen näön, joka uudistuu joka vuosi, mutta joka mi-

nut kuitenkin aina uutuudellaan yllättää.

Minä näen karjan: lehmät, vasikat, mullikat, lampaat, ahtaasta, pimeästä karsinastaan nurinniskoin, kuperkeikoin, toistensa ylitse ja alitse, syöksevän ulos pihamaalle. Minä odotan, että ne vapauden saatuaan rientäisivät kukin taholleen, missä makea kevätnurmi kaikkia kutsuu.

Mutta mitä tapahtuu?

Tuskin ovat ne päässeet ulos tanhualle, kun syntyy kaikkien temmellys kaikkien kanssa, kaikkien sota kaikkia vastaan. Härät härkien, mullikat mullikkain, pässit pässien kimppuun!

Mistä syystä ne *nyt* ovat puskusilla? nyt juuri, kun vihreät niityt ja vapaat, lihavat laitumet kaikkia kutsuu?

He eroavat vasta sitten kun isäntä käy sarviin käsiksi ja heittää erilleen.

*

Minä olen tänä vapautemme keväänä, kun sorron vallasta on vihdoinkin päästy voitolle ja uuden elämän toivo on toteutunut, nähnyt omituisen näön, joka ei ole mikään uusi ilmiö kansain historiassa, mutta joka minua nyt kuitenkin hiukan kummastuttaa.

Minä olen nähnyt puolueiden ja ryhmäin syöksevän sikin sokin, mitä vimmatuimmassa vauhdissa, mitä hurjimmassa epäjärjestyksessä ulos julkisen elämän avatulle tanhualle. Minä odotin, että me vihdoinkin, vapautemme saatuamme, rientäisimme kukin vainiollemme, niihin töihin, jotka meitä siellä odottivat.

Mutta mitä näin minä tapahtuvan?

Näin syttyvän kaikkien sodan kaikkia vastaan. Näin kiukkua, kuulin vain kirkunata, kuulin ryskettä ja raakoja sanoja, kasvoissa kateutta, silmissä veristä vihaa.

Mistä syystä *nyt* juuri niin? Nyt juuri, kun vapauden vihreät vainiot ja uudistusten odottava kylvö tarjosivat työalaa kaikille?

Enkä ole nähnyt heidän vieläkään eroavan, sillä ei ole isäntää, joka kävisi kiukkuisten sarviin kiinni ja ajaisi heidät erilleen. Vihreä pihanurmi on mustalle mullalle tallattn.

*

Mikä olisi nykyoloissa kansamme elämälle ja tulevaisuudelle kaikista tehtävistä tärkein?

Että kansa itse, päästyään isännäksi omaan taloonsa, tarttuisi puoluepukareita sarviin ja voimakkaalla kädellään ajaisi heidät erillensä työalallensa kunkin, yhden niittyyn, toisen suohon, kolmannen korpea raivaamaan.

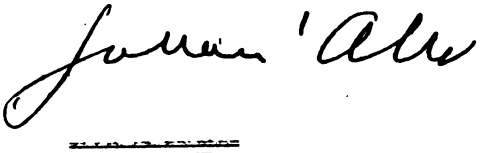

KANSAMME TÄRKEIN TEHTÄVÄ nykyoloissa on käsittääkseni sisällisen eheyden syventäminen ja vahvistaminen. Ei kaavamaisuuden tavoitteleminen oloihin ja mielipiteisiin, kaavamaisuuden, joka kahlehtii ja kuolettaa eri pyrinnöt, vaan kansan eläväin voimain ponnistuksista, kilpailuista syntyvän eheyden.

Lähtökohtana sen aikaansaamiseksi on arvoonsa palautettu laillisuus, jonka lujalta pohjalta älköön sorto, pakko, houkutukset saattako meitä väistymään.

Sille pohjalle nojaten on, vähemmän sanoin, enemmän tositoimin, pyrittävä siihen, ettei mikään yksityinen puolue-

ryhmä, ei mikään erityinen kansanluokka tahdo muista välittämättä yksin ottaa kansan kohtaloita urakalle, kaikkea valtaa, kaikkea vastuunalaisuutta omille hartioillensa. Erittäinkin on etuoikeutettuna olleen varakasten ja sivistyneitten vähemmistön vihdoinkin käsitettävä, että se yksin ei kykene turvaamaan kansamme tulevaisuutta ja kaikinpuolista kehitystä. Laajat kansankerroksetkin ovat syrjäytetystä holhuunalaisudestaan saatettavat tasa-arvoisuuteen, täysivaltaisuuteen. Siitä kansanvaltaisten uudistusten välttämättömyys.

Ei kansamme tulevaisuutta myöskään pysyväisesti turvata yksistään hetkellisiin, ulkonaisiin seikkoihin, vaikkapa näennäisesti kuinkakin loistaviin luottaen, vaan ennen kaikkea kotoisen henkisen, aineellisen ja kansallisen maaperän viljelemiseen, kansan sisäisten voimain kehittämiseen. Ja tärkeintä ja kiireellisintä on taaskin laajimpain, enimmin laiminlyötyjen kansankerrosten kohottaminen, työväestön ja maalaisväestön taloudellisten ja sivistysolojen parantaminen. Siitä yhteiskunnallisten uudistusten välttämättömyys, uudistusten, joita ei jätetä mielitteleväin lupausten varaan, ei hetken huumauksen, kiihtyneiden tunteiden, ulkonaisen pakon vaikutusten varaan, vaan joihin ryhdytään ajoissa järjestelmällisellä, perinpohjaisella, suureksi osaksi hiljaisuudessa suoritettavalla uudistustyöllä, sydämen lämpö, järjen harkinta, tahdon tarmo yhdessä mukana.

Ainoastaan siten kehittyvän, lujittuvan sisällisen eheyden turvin voi Suomen kansa suotuisat ajankohdat oikein hyväksensä käyttää, kovatkin kohtalot sortumatta kestää. Ja siksipä

nykyisyyden tärkein tehtävä onkin kansamme sisällisen eheyden syventäminen ja vahvistaminen.

Helsingissä, 6 p. marrask. 1905.

MIKÄ on tärkein tehtävämme? Viikko takaperin olisi vastaus ollut osittain toisenlainen. Mutta viime päivien valtaavat tapahtumat ovat vaikuttaneet muutoksen kansamme tehtäviinkin.

Meidän on pää pystyssä, mutta ylvästelemättä astuttava toteuttamaan kansanvaltaisuuden aatetta kaikilla aloilla. Työväki, joka niin mahtavalla ja yleensä arvokkaalla tavalla on käynyt etunenässä karistamassa päältämme viime vuosien kuulumattoman sorron, on mikäli mahdollista tyydytettävä. Kun kaikki kansalaiset pääsevät nauttimaan täysiä oikeuksiansa, liittyvät eri kansanluokat sitä lujemmin Suomen lipun ympärille. Siihen lippuun on kirjoitettava — suomen kielellä ylinnä —: „laillista tietä edistystä kohti". Kaikille, jotka sen tunnussanan omistavat, on suotava tilaisuutta osaltansa rakentaa tulevaisuuden Suomea. Yhteisvoimin yhteistyöhön! Ainoastansa kukistuneen sortojärjestelmän kannattajat ja kätyrit väistykööt tieltä.

SUURI HUONE. Sen keskellä iso kahvipöytä ja pöydän ympärillä joukko syntymäpäivävieraita. Oli noussut kysymys nykyhetken tärkeimmästä tehtävästä. Siitä melu. Siitä kiihko.

Syvänä kajahti agronomi Rehevän bassoääni:

„Vielä te kysytte. Tietysti on tärkeintä maamme taloudellisen aseman lujittaminen. Se ei ole ainoastaan tärkein, vaan suorastaan ainoa tehtävä nykyhetkenä. Siitä riippuu kaikki muu. Kun osuustoiminta ja Peller — — —“

Kauemmin rouva Grön ei jaksanut vaieta:

„Vai taloudellinen asema! Milloinka kansa herää näkemään, että vasta silloin, kun se on vaarallisimman vihollisensa voittanut, on mikään edistys mahdollinen. Vasta silloin kuin kaikki voimat käytetään viinan ja alkoholimyrkyn hävittämiseen, ja — — —.“

Mutta jo tuskastui tuiki tuntuvasti neiti Tarmola:

„Herra Jumala sitä ihmisten likinäköisyyttä! Niinkuin voisi ajatellakkaan mitään onnea maan päällä niin kauan kuin toinen puoli ihmiskuntaa kituu orjuudessa! Ennenkuin naiset pääsevät miesten sortovallasta, ei — — —.“

Kova jymähdys, joka pani kahvikupit tärisemään, keskeytti hänet. Vanha Antti setä oli iskenyt 70-vuotiaan nyrkkinsä pöytään, ja tuuheitten harmaitten kulmakarvojen alta säkenöivät vielä silmät tulta niinkuin 50 vuotta sitten:

„Vai naisasia! Ja raittiusasia! Ja kaiken maailman roska! Sen minä sanon, että kansan tärkein tehtävä tällä hetkellä on sama kuin ennenkin: sveesien vallan murtaminen, viikingien ajaminen meren taa ja kansan suuren enemmistön — — —.“

Melu kävi nyt vallan sietämättömäksi, mutta ylinnä kuu-

lui kumminkin päivän sankarittaren neiti Leudon kimakka soprano:

„Rauhoittukaa! Rauhoittukaa! Ei ole muuta kuin yksi tärkeä ja se on maltti! Opettakaamme malttia! Elkäämme ketään tuomitko — ei ketään — — —.“

Mahdotonta oli enää saada selkoa mitä sanottiin. Kaikki puhuivat yht'aikaa, ja väliin vain erotin jonkun sanan — äänioikeus — uskonnollinen pohja — — länsimainen sivistys — — —. Tunsin että minulle ainakin oli tärkein tehtävä nykyhetkenä poistua niin nopeasti kuin suinkin, jos mielin viimeisiä hermovoimiani säästää.

Tulin kotiin, oman pöytäni ääreen, yhä miettien samaa kysymystä.

Kaikkiko meiltä aina muuttui sekasorroksi pinnalla vain? Eikö koskaan voinut löytää yhteistä juurta, josta kaiken hyvän tuli versoa?

Syvemmälle, syvemmälle piti tunkea hakemaan esiin se maaperä, jossa kaikki hyvät siemenet itävät. — Mutta mikä on se yhteinen pohja, joka on kaiken edistyksen, kaiken henkisen kasvun, kaiken inhimillisyyden ehtona? Mikä on se ainoa, joka antaa eloa ja jonka puutteessa kaikki mikä syntyy on kuolleena syntynyttä? Mikä on se suuri ja kirkas, jonka edestä eläminen on onnea, ja jonka edestä kuoleminen on kunniaa?

Katselin sankarikuvaa edessäni. Koetin sen kalpeista, hienoista piirteistä lukea vastauksen.

„Sano, kansani sankari, minkätähden annoit henkesi? Minne vie viitoittamasi tie? Mikä on se päämäärä, se ainoa, jonka edestä nyt on kaikki annettava, työ, tarmo, rakkaus — vaikkapa henkikin?“

Oli kuin valkoinen otsa olisi kirkastunut. Oli kuin hienopiirteinen suu olisi riemuiten huutanut:

„Vapaus!“

Aino Malmberg.

USEIN KYPSYNYTKIN mies ryhtyy sulkeutumaan omaan itseensä, jos näet elämän surut ja pettymykset ovat voimakkaasti vaikuttaneet häneen. Siitä hän saapi kaksinaisen voiton, sillä toiselta puolen hän välttää pahatahtoisten vainoamista, toiselta hän saa tilaisuutta ruveta arvoisempaan työhön itseänsä varten, joka työ tulee sittenkin yleisön hyväksi. Aikansa kullakin, työhön yleiseksi hyväksi saapi yksinäisyydessään kypsynyt, sittemmin täysikasvuinen ihminen sitä suuremmalla voimalla käydä.

Sama on mietteliään kansan laita. Kyllästyneenä kokemuksiinsa, tämäkin väistyy ajaksi syrjään ja kieltää täten ylivaltaa enentämästä sortoa, se salautuu sielunsa sisimpään pyhäkköön suojatakseen ihanteitansa ja peittääkseen samalla tuskansa hiljaisen mutta tarmokkaan työn alle. Kansanvalistus- ja sivistystyönä se tulee kansallisuudenaatteen ja yhteydentunteen ilmaukseksi, lopuksi siihen perustuu se siveellinen vastustusvoima, joka on toivehikkaan tulevaisuuden takauksena. Tätä esikuvallista työtä saanee koko ihmiskunta käyttää hyödykseen. Aikansa on kerran oleva semmoisella kansalla.

Böömin Leitmeritzissä lokak. 1905.

J. Sieber.

TULEVAISUUDEN SUURI TEHTÄVÄ on kansamme *sivistyttäminen*. En tarkoita ainoastaan kirjallista sivistystä, vaan sellaista kulttuuria, joka terveellisenä hapatuksena tunkee läpi koko kansan ruumiinrakennuksen, puhdistaen aivot, selvittäen käsitteet, lujentaen selkärangat, varmistuttaen oikeudentunnon ja sykähdyttäen sydämet, niin että ne vaistomaisesti kohoavat kaikkia pimeyden töitä vastaan.

Viime vuosien tapaukset opettavat meille, mitä tietä tämä voi tapahtua. Politiikissa vaaditaan avonaisuutta ja rehellisyyttä, horjumatonta kiinnipitämistä oikeuden periaatteesta, tuli mikä tuli, kaiken vakaumuksen uhraamisen ja hetken vaikutuksen urkkimisen järkähtämätöntä halveksimista. Vapaan sanan valta on käytettävä teroittamaan mieliin, mitä inhimillinen ja kansallinen kunnia itsekultakin vaatii — tuo kunnia, jota niin kipeästi on loukattu, että monasti on saattanut kysyä, onko siinä surullisessa väitteessä todellakin perää, että kunniankäsite sellaisenaan on suomalaisille tuiki vieras? Eri kansaluokkien läheneminen toisiinsa on käytettävä keskinäiseen tutustumiseen ja vuoropalveluksiin: sen ihanteellisuuden puuskan, minkä alhaisemmat luokat meille antavat korkealle tähtäävien rientojensa kautta, sen voimme me palkita opetuksella ja neuvonannoilla m. m. näitten rientojen soveltamisesta todellisuuteen. Kirjallisuus ja taide ovat hartaasti, vapaasti kehitettävät, jotta niidenkin kautta kansan itseluottamus ja omatunto kasvaa.

Tulkoon kohta se aika, jolloin syyllä voimme taas sovittaa itseemme kaikki ne kauniit sanat, joita meitä ylistävät runot ja puheet ovat täynnä, se aika, jolloin kaikki ymmär-

rämme ja myönnämme, että kaikki olemme suomenmielisiä, jos kohtakin erikielisiä.

Nouskoon kohta keskuudessamme se mies, jota niin kauan olemme kaivanneet, se suuri henki ja ajattelija, valtiomies tahi runoilija, jonka mahtava sana saa pienet näkökohdat haihtumaan, pienet sydämet laajenemaan, pienet riidat ja itsekkäät pyrinnöt vaikenemaan ja kaikkien mielet kokoontumaan ylevään, uutteraan yhteistyöhön yhteisen suomalaisen isänmaan edestä.

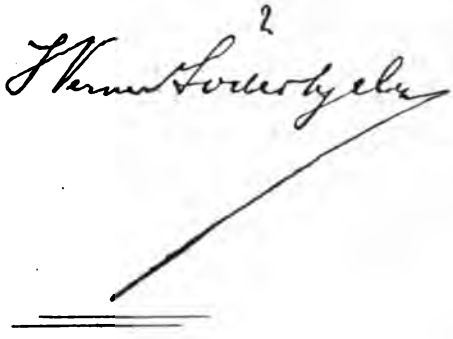

MÄÄRÄTÄ Suomen tulevaisuuden tehtävät saattaa yksistään se valistunut kansalainen, joka on kokonaan eläytynyt niihin oloihin, mitkä maan historia ja luonto ovat muodostaneet. Kuitenkin rohkenen lausua tässä suhteessa ajatukseni minäkin, koska jo melkein kymmenen vuotta olen asunut suomalaisten keskuudessa, nähnyt heidän ilojaan ja surujaan, odotuksiaan ja toiveitaan. Etenkin on minulle käynyt rakkaaksi nuori sukupolvi, jonka kanssa olen ollut tekemisissä ja jolle usein olen lausunut huolieni minussa herättämiä ajatuksia.

Arvelen, että maan lähin tehtävä on sen kaikkien voimien ponnistaminen kansansivistyksen kaikinpuoliseksi kehittämiseksi, eikä yksistään alkeistietojen kansalle omistuttamiseksi, mitkä tiedot tavallisesti voidaan *ajaa* yksinkertaisiinkin päihin. Alkeistiedot yksinään elämään sovellettuina eivät tuota vapautta. Nämä tiedot kuuluvat siihen ahtaaseen piiriin, minkä muodostavat traditsionit, ideat, käsitykset, tunteet, jotka kulkevat perintönä, ajatukset, joiden vaikutus on kaikkivoipa, sillä tuo piiri hallitsee meitä tiedottomasti johtamatta syvintä personallisuuttamme. Traditsioni kehittää tosin kyllä esim. laillisuuden tunnetta, ja se on hyvin elävä Suomen kansassa; mutta kelle se ei ollut mennyt vereen, hänessä se helposti saattoi antaa sijaa toiselle, väkevämmälle, vaikkei yhtä jalolle tunteelle. Tarkoitan natsionalismitunnetta. Tämä tunne, kun se ei asettunut taisteluun caesarismta vastaan, olisi helposti voinut syöstä maan onnettomuuteen, turmioon, pitkälliseen orjuuteen.

Suomella on suuri, valoisa tulevaisuus, sillä se ei lakkaa uskomasta itseensä; mutta sen nuorisolta puuttuu sitä syvää ihanteellisuutta, mikä tekisi sen kykenemättömäksi kompromisseihin, olivatpa ne mitä laatua tahansa. Ei ole riittävästi innostusta palvelemaan yhteiskunnallisia ihanteita, ei itsensäuhraamisen tarvetta, vaikka sillä on Runebergin ja Juhani Ahon luomat runolliset esikuvat. Suomalaisilla on kylläkin suuri kyky ymmärtää historian orgaanillista kehitystä, mutta he ryhtyvät liian vähän omasta aloitteestaan vaikuttamaan tähän kehitykseen, luottaen huolettomasti tapausten kulkuun. —

On välttämätöntä kehittää suurempaa harrastusta uusien aatteellisten synteesien luomiseen, filosofiaan, tyydytyksen hakemiseen ajatusten alalta. Suomalaisessa on, totta kyllä, velvollisuudentunto suuri. Epäilemättä se on paras elämänohje; mutta paljas velvollisuuden täyttämisen harrastus ei ole mikään kiihoitin pyrkimykseen eteenpäin. Siitä syntyy vain vanhoillisuus, ja kulku eteenpäin on hidas. Voimat kuihtuvat. Tarvitaan faktoreja, jotka vaikuttavat näköpiirin laajenemiseen. Tarvitaan teoreetisia harrastuksia, tarvitaan edellytyksiä, joissa järki toimii elävämmin, joissa ei ajatus

aina kohdistu yksien ja samojen kotimaisten ja kansallisten harrastusten kehittämiseksi.

Kansassa on liian vähän rakkautta lähimäiseen ja koko ihmiskuntaan. Ja tämä tunne on kehitettävä mahtavaksi.

Kaikki katoo: kunnia, rikkaus, arvo, — rakkaus yksin on ikuinen.

Jor. Mandelstedt

OMAA MAATA TORPPAREILLE.

Kun minulla kerran ennen oli onni saada esiintyä Valvojan palstoilla, koetin tuoda yleisön tietoon ne epäkohdat, jotka maamme lukuisan torppariväestön edistystä kahlehtivat. Siinä tarkoituksessa kerroin tositapahtumia torpparien elämästä.

Tällä kertaa pyytäisin kertoa erään torppariperheen kokemuksista pienitilallisena.

Noin 7 vuotta sitten matkusteli eräs tohtori Helsingistä keski-Hämeessä, jossa muiden muassa tapasi erään torpanpojan, joka kertoi, miten torpparin nykyisissä oloissa on vaikea, jopa mahdotonkin viljellä maitaan voimaperäisesti, koska hän tavallisesti ponnistustensa palkaksi saa lisää veroa, voipa isäntä oikkujensa mukaan ajaa torpparinsa poiskin, ilman mitään korvausta maksamatta. Siitä syystä ei hän ollut ensinkään halukas rupeamaan torppariksi, vaan pyysi tohtorilta, joka näytti olevan kokenut mies, neuvoa, olisiko hänen ehkä parempi mennä Ameriikkaan, vaiko ruveta keinottelijaksi kotimaassa? Tohtori ei neuvonut kumpaankaan, vaan sanoi Karjalassa saavan huokealla ostaa hyvää viljelysmaata,

kehoitti käymään katsomassa. Vuosikauden mietittyään kävikin hän ja osti 3,500 markan hinnalla $^1/_8$ manttaalin tilan Sortavalan pohjoispuolelta, johon seuraavana vuonna muutti perheineen asumaan. Tila oli sekä rakennusten että viljelysmaitten puolesta pahasti rappiolla. Uudet asukkaat ovat rakentaneet uudesta melkein kaikki tarpeelliset rakennukset, m. m. kivinavetan. Ensi vuonna voitiin elättää 4 lehmää ja hevonen, mutta nyt, on 10 lehmää ja kaksi hevosta. Agronomi vjime kesänä talossa käydessään arveli, että kun kaikki tilalla löytyvä suo saadaan heinänkasvuun, voidaan elättää 40—50 lehmää. Hehtaarin ala metsäistä korpea on joka kesä raivattu viljelysmaaksi, ja torpanpoika on erittäin tyytyväinen voidessaan omalla konnulla panna täytäntöön niitä uudemman ajan viljelystapoja, joita hän torpassa eläessään ihaili, mutta joita siellä oli mahdoton toteuttaa.

Olen kertonut tämän tosiasian osoittaakseni mitä kehitysmahdollisuuksia piilee meidän torppariväestössämme ja soissamme, jos ne vain sopivalla tavalla johdetaan toistensa luo, ja olisi mielestäni aikamme tärkeimpiä tehtäviä mitä pikemmin saada nykyisiä tyytymättömiä torppareita omaa maata omistaviksi, tyytyväisiksi, solidaarisiksi kansalaisiksi.

Kitee.

W. I. Alhainen.

KANSAMME TÄRKEIN TEHTÄVÄ nykyoloissa ei minun mielestäni ole yleisen äänestysoikeuden toteuttaminen eikä edes „laillisten olojen palauttaminen“, vaan menettelememinen Henry Georgen ja Leo Tolstoin neuvojen mukaan: luopuminen yksityisen maanomistuksen periaatteesta. Se on helposti toteutettavissa veroitusjärjestelmämme uudestiluomisella siihen suuntaan, että nykyinen ihmistyön tuloksiin kohdistuva, ihmistyötä lamauttava veroitus lakkautetaan ja sen sijaan veroitetaan ainoastaan se maapohjan arvo, joka on riip-

pumaton viljelyksestä ja parannuksista, — se arvo, joka ilman maanomistajan ansiota nousee luonnonetujen ja etenkin enenevän asutuksen mukana. Kun maa näin veroitetaan, niin ei kenenkään kannata pitää viljelemätöntä maata hallussaan, jommoisena nyt enin osa Suomea makaa, vaan viljelemättömät alat rupeavat heti siirtymään maata janoavan työväestön haltuun, joka totta puhuen onkin oleva maaperän oikea isäntä. Suomen viljelys pääsee silloin kahleistaan, syntyy uusi kansanvapauden ja kansanrunouden aika.

Tämä nykyoloissa tärkein tehtävämme on luonnollisesti lähimmin säätyedustuslaitoksemme käsissä, joka ei ole missään suhteessa esteellinen eikä myöskään vaillinaisesti kokoonpantu, kun kysymys on säätyetuoikeuksien uhraamisesta. „Hakekaa ensin Jumalan valtakuntaa, niin — yleinen äänestysoikeus, lailliset olot - kaikki nämä teille annetaan."

Arvid Järnefelt

ASEVELVOLLISUUS — TYÖVELVOLLISUUS.

Asevelvollisuus ja kultuuriyhteiskunta! Kuinka yhteensopimattomilta tuntuvatkaan nämä kaksi käsitettä, ja kuitenkin väitetään, että ne ainakin toistaiseksi kuuluvat yhteen.

Kultuurityö ei ole mahdollinen ilman aseellista rauhaa — niin sanotaan — ja siinä on asevelvollisuuden historiallinen oikeutus. Myönnetään kyllä, että ihannetilan tulee olla semmoinen, ettei se kaipaa tuekseen aseita eikä mitään ihmisneron pirullisimpia keksinnöitä. Aseiden riisuminen on niitä kysymyksiä, jotka kuuluvat nykyaikaisen yhteiskunnan tärkeimpiin. Ei ole luotettava mihinkään oikullisiin ilmestyksiin, joista hyvin tiedetään, että niillä on takanaan muut syyt kuin puhtaat rauhanaatteen herättämät pyrkimykset, vaan asiaan on käytävä käsiksi sen itsensä vuoksi. Taimitarhan kasvina se kultuuri pysyy, joka on turvattava militarismin murha-aseilla.

Asevelvollisuus on meillä kuluneina sekasorron vuosina ollut se kysymys, joka kenties laajimmissa piireissä on vaatinut mieskohtaista kannanmääräämistä ja tuottanut tuskaa lukemattomille omilletunnoille. Tällä hetkellä sen peittävät varjoonsa toiset suuremmat kysymykset, mutta epäilemättä sekin kuuluu niihin, jotka „nykyoloissa“ vaativat ratkaisunsa, ja toivottava olisi, että se vaatisi ratkaisunsa oman itsensä vuoksi, eikä vain lojaalisuuden kylmän ja väljän teorian vaatimana seurauspäätelmänä.

Ei niin suurta pahaa, ettei siitä olisi hyvääkin. Ja niin on ollut asevelvollisuudenkin laita. Se hyvä, mitä siinä on ollut, ansaitsee säilyttämistä. Se on ollut virikkeenä ruumiilselle ja siten välillisesti ja vähemmässä määrässä suoranaisesti henkisellekin reippaudelle. Ei voida kieltää, että yleisellä asevelvollisuudella on ollut sivistävä merkitys kansamme miespuoliselle nuorisolle. Se on palvellut isänmaankäsitteen

kirkastumista; se on ollut voimakas ase yhteydentunteen herättämiseksi. Mutta nämä ovat olleet syrjätuotteita, joihin asevelvollisuuden oikeutusta yleisenä velvollisuutena ei ole perustettu; mutta kenties tämä puoli asiasta olisi siksi arvokas, että se oikeuttaisi yhteiskunnan säilyttämään samantapaisen yksilöiden vapautta rajoittavan yleisen velvollisuuden.

Sisäisen elämämme rakennustyö on tulevaisuuden Suomen lujin turva niin sisään- kuin *ulos*päinkin. *Työ*velvollisuus on kauniimpi kuin *ase*velvollisuus. Muuttakaamme asevelvollisuus työvelvollisuudeksi. Eikä vain kuvannollisesti, vaan tosityössä. — En usko voivani esittää yhtä evidenttiä perustelua yleiselle velvollisuudelle ruumiilliseen työhön kuin on esitetty asevelvollisuudelle kansan rauhallisen elämän turvaajana; mutta siitä olen varma, että semmoisella velvoituksella tulisi joka tapauksessa olemaan suuri yhteiskunnallinen merkitys. Se olisi voimakas muistutus nuorisolle työn sosiaalisesta arvosta. Yleisenä velvollisuutena se kasvattaisi yhteisyyden tunnetta niin hyvin kaikissa kansanluokissa kuin varsinkin syvien rivien nuorison keskuudessa, joissa avarampien näköalojen avautuminen käy hitaammin. Henkisen ja yleensä eiruumiillisen työn vainioille kulkevalle nuorisolle olisi se terveellisenä muistuttajana ruumiillisen työn itsenäisestä ja suuresta arvosta. Ja vielä lisäksi olisi semmoisella alkavan miehuuden nuorekkaalla ikäkaudella yhdessä suoritettavalla työllä eri yhteiskuntakerroksia toisiinsa lähentävä ja syvempää keskinäistä ymmärtämystä luova vaikutus, puhumattakaan siitä, että se monipuolisia tarkoitusperiä silmällä pitäen järjestettynä olisi valtava ase valamaan reippautta mieliin, karkaisemaan ruumista ja terästämään tahtoa.

Ja työalat. En luule, että niistä meidän maassamme puutetta olisi, nimittäin semmoisista, joilla suoritetulla työllä samalla olisi mitä laajin, koko yhteiskunnan hyvinvointia vaurastuttava kantavuus. Soiluvat vielä hetteinä suuret suomme, joiden kuivaus takaisi edullisen elämänmahdollisuuden kenties moninverroin lukuisammalle väestölle kuin nykyinen. Rautateitten rakentaminen on sekin työnhaara, jolla on suuri

yleiskansallinen merkitys ja joka voi tarjota monenmoisia työmuotoja, jotka eivät vaadi syvempää ammattitottumusta. Avarain kruununmetsäimme hoito voinee myöskin tarjota jonkun sopivan työalan. Kenties varsinainen maanviljelyskin, maamme pääelinkeino, muussakin muodossa, kuin yllämainittuna soiden viljelyskelpoisiksi saattamisena, avaisi käytäntöön otettavia aloja. Enkä voi pitää aivan mahdottomana sitäkään, että jotkut tehdasteollisuudenkin haarat voisivat kysymyksessä olevaa tarkoitusta varten tarjota sopivia työpajoja. Tässä ei kuitenkaan ole aikomukseni eikä sijaakaan lähemmin kajota käytännöllisen järjestelyn eri puoliin eikä siihen olisi minulla lähimainkaan tarvittavaa pätevyyttä. Olen kyllä ensimäinen myöntämään, että juuri käytännöllinen järjestely aluksi vaatisi sangen syvälle käypiä ja mullistavia valmistustöitä niin lainsäädännön kuin käytännönkin alalla, mutta niiden vaikeus ei ole tässä pääasia, vaan se on pääasia, onko tässä viitatulla laitoksella niin suuri periaatteellinen merkitys, että se voitaisiin tehdä yleiseksi velvollisuudeksi.

Kenties ylläesittämäni ajatus on vain utopia. Olkoonpa kuinka onkin, se ainakaan, mikä sen ajatuksen on herättänyt — aseiden riisuminen — ei saisi olla utopia, vaan asia, jonka toteuttamisessa Suomella yhteiskuntana uskon olevan velvollisuuden täytettävänä, sillä ihmisten *„pitää miekkansa vantaiksi tekemän ja keihäänsä viikatteiksi, sillä ei yhdenkään kansan pidä toista kansaa vastaan miekkaa nostaman eikä silleen tottuman sotimaan.“*

Lauri Hendell

ORJUUS, sorto ja vapaudettomat laitokset ovat etuluulojen työtä. Me tarvitsemme *vapauttavia aatteita.* Me tarvitsemme mahdollisimman paljon etuluulottomia, herättäviä henkiä. Me tarvitsemme niin paljon kuin suinkin totuutta etsiviä ihmisiä. Jota enempi jollakin kansalla on vapauttavia

aatteita, sitä huomattavampi sija sillä on muiden joukossa. Ajattelijat ja tutkijat ovat kansan soihtu. Meillä on tutkijoita liian, liian vähän. Minä en tarkoita tutkijalla sitä, joka jonkin ulkonaisen tarkoitusperän takia suorittaa tutkimustehtävän, jonka jokainen nykyajan ammattikeinoilla varustettu voi suorittaa, vaan sitä, joka etsii ja tutkii vain siksi, että hänen sielunsa niin tahtoo, jolla on ääretön ilo, kun hän keksii jotakin uutta, jolla on alituinen etsimisen jano. Meidän tutkijoidemme ja ajattelijoidemme surkea vähälukuisuus tulee meidän kultuurimme nuoruudesta, mutta myöskin siitä että olemme liian vähän kosketuksissa Europan henkielämän suurimpien ilmiöiden kanssa. En tässä tahdo puuttua yksityiskohtiin pohtimalla käytännöllisiä keinoja, esim. uuden yliopiston perustamista, jollainen jo terveellisen kilpailun kannalta saattaisi olla tarpeellinen, mutta suomen kielen tehtävästä tässä kohden en voi vaieta. En ole luullakseni kansallisyltiö, mutta tiedän kielentutkijana, miten likeisesti ajatteleminen on sidottu kieleen. Suomen kieli on tämän kansan omituisin hengen tuote. Kun suomen kieltä kehitämme, kehitämme Suomen kansan henkeä. Europpalainen kultuuri saa meillä omituisen muotonsa ja sisällyksensä sukeutuessaan suomen kieleen. Lyhyesti sanoen: Suomen suomalaista kansaa kehitämme kehittämällä suomen kielen terävimmän ja hienoimmankin ihmisajatuksen ilmaisijaksi, ja tutkijoiden ja ajattelijoiden kautta kartuttamalla sitä hengen tuotetta, jota suomen kieleksi sanotaan, niin että siitä tulee *vapauttavien aatteiden tulkki.* Silloin tunnustetaan meidän tasa-arvoisuutemme kultuurikansojen rinnalla.

Joos. Julkkola

YHDENVERTAISUUTTA.

Motto: Le langage est le fait social par excellence. (Kieli jos mikään on sosiaalinen ilmiö.)

Tänä päivänä, jona Valvoja viettää 25-vuotisjuhlaansa, jolloin sille saapuu suosionsanomia kaikkialta, ei ainoastaan Suomesta, vaan Ruotsista, Norjasta ja Unkarista, yksinpä Itävallasta, Englannista ja Ranskasta, on minullakin sydämellä lähettää tervehdykseni suurimman suomalaisen aikakauskirjan vankalle nuorisolle. Sillä sehän se edustaa ei yksin Suomessa, vaan muuallakin maailmassa suomen kieltä ja suomen mieltä, jotka ovat minulle kalliit kumpainenkin. Ja koska tämmöisinä vuosipäivinä, kuten syntymäpäivinäkin, on tapana sepittää onnentoivotuslauseita, niin soisinpa olevani hyvä hengetär tai runoniekka voidakseni ilmaista tehoisan toivomuksen Valvojan menestykseksi. Kovaksi onneksi ei minusta oikein ole profeetaksi, sillä minuun soveltuvat Eeron sanat, kun hän lausuu: „Sanotaanpa vielä niinkin: joka keväällä jälkeen käen kukkumisen tekee kaiken tämän, se mies ymmärtää korpin puheen, josta hän saa tiedon, mitä hänelle sitä ennen on tapahtunut.“ Mutta sittenkin kenties huvittaa muistella vereksiä tapahtumia ja selitellä niitä, kuten viisas Aapo hänelle huomauttaa.

Se seikka ansaitsee näet todellakin merkillepanemista, ettei suomalainen aikakauslehti Valvoja ole muuta kuin $1\frac{1}{2}$ kertaa laajemmalle levinnyt kuin vastaava ruotsalainen aikakausjulkaisu, Finsk Tidskrift, vaikka suomen kieltä puhuu $\frac{8}{9}$ ja ruotsin kieltä ainoastaan $\frac{1}{9}$ Suomen koko asukasluvusta. Siinä on ilmeinen epäsuhde; normaalisissa oloissa pitäisi lukijain suuren enemmistön olla kiintynyt heidän kielellään kirjoitettuun ja heidän hengessään toimitettuun suomalaiseen aikakauslehteen; ruotsalaista kannattamassa pitäisi olla vain vähemmistön. Sitä suuremmalla syyllä, kun suomen kielen alue pyrkii laajenemaan ruotsin kielen kustannuksella ja kun suomalaiset vähitellen tunkevat syrjään skandinaaveja eikä suinkaan päinvastoin:

onhan tunnettua nykyisin että kielellisen rajan siirtyminen tapahtuu edellisten eduksi. Mutta siitä huolimatta eivät nämä kielet ole päässeet samaan arvoon, eikä niiden vaikutusvalta ole missään suhteessa suomalaisten ja ruotsalaisten maantieteelliseen leviämiseen Suomessa. Valvojan lukijain suhteellisesti pieni lukumäärä on selvänä merkkinä siitä, mutta se ei ole ainoa. Ajateltakoon vain, millainen vaikutusvalta on toisella kotimaisella kielellä suomalaisissa kaupungeissa, ja miten vähäinen sen merkitys taas on ruotsalaisissa seuduissa. Muisteltakoon tuota kieleltään, useinpa alkuperältäänkin ruotsalaista elegansia, joka lainapuvun lailla verhoaa supisuomalaisiakin paikkakuntia. Tarkastettakoon vielä, miten suuri joukko suomalaisia muuttuu ruotsalaisiksi, tapahtuipa se sitten hetkittäin ympäröivien olosuhteiden vaikutuksesta tai kerrassaan pysyväisesti. Todella sivistynyt mies kieltää oman kielensä niin helposti, että se ansaitsee merkille panemista. Hänestä pääsevät hänen lapsensa korkeammalle yhteiskunnan portaalle, jos heidät pannaan ruotsalaiseen lyseoon, kuin jos he kävisivät suomalaisessa lyseossa, jos he ovat ruotsinkielisiä ylioppilaita kuin jos olisivat suomenkielisiä. Jos semmoinen mies matkustaa ulkomaille, niin hän katsoo edullisemmaksi lukea itsensä ruotsalaisiin, jotka ovat jotenkin hyvässä maineessa, vaikka yleensä jotenkin vähän tunnetut, mutta sittenkin tunnetut, mieluummin kuin kuulua suomalaisiin, jotka ovat jääneet huomaamatta ja tuntematta. Jos hänellä on asiaa ulkomaalaiselle, niin hän antautuu puheisiin ruotsalaisena kieleltään ja tavoiltaan, luullen siten kunniata niittävänsä. Samoin ulkomaalainenkin yleensä viepi Suomen maasta semmoisen muiston, että ruotsalaiset ovat siellä valta-asemassa ja suomalaiset piilevät tavallaan puoleksi varjossa. Sattuupa niinkin (naurettavaa kyllä), ettei ulkomaalainen pääse käyttämään niitä muutamia soperrettuja suomen sanoja, jotka hän on voinut painaa mieleensä aikoessaan pistäytyä maassa, jonka asukkaista hän tietää $^{8}/_{9}$ puhuvan suomea; niin käy yleensä suomalaisissa laivoissa, joskus rannikkoseutujen rautateilläkin. Sen sijaan hän saa siellä tilaisuuden puhua

saksaa tai englantia jonkun ruotsalaisen kanssa, joka virkkaa hänelle tyynesti, ettei hän ole oppinut sanaakaan suomea, vaikka on asunut Tampereella yli 20 vuotta. Ja tämä väite on erittäin kuvaava, olkoonpa sitten tosi tai valhe tuossa karkeassa muodossaan.

Kaikki nämä ovat tunnettuja seikkoja, ja niiden historiallinen syy on jokaiselle selvä: kaikkihan muistavat ruotsin kielen aseman, kun se aikoinaan oli sivistyskielenä Suomessa, eikä sen siitä johtuva arvo ole vieläkään jäljettömiin hävinnyt. Mutta vähemmin ajatellaan, mikä merkitys nykyjään on näillä puhtaasti yhteiskunnallisilla ilmiöillä. Ruotsin kieltä puhuvat tai pyrkivät puhumaan määrättyyn ryhmään kuuluvat henkilöt. Tilastotiedot ovat kuvaavia: noin 1890 puhui ruotsia, joka oli äidinkielenä vain $^1/_9$:llä koko Suomen kansaa, lähes $^1/_7$ alkeiskoulujen lapsista, $^1/_3$ lyseoiden oppilaista ja melkeinpä $^1/_2$ ylioppilaista (ks. Notices sur la Finlande, Helsingfors 1900 ja Kertomus Suomen Keisarillisen Aleksanterin-Yliopiston toiminnasta. Helsingissä, 1905.) Professoreista ja dosenteista ei luonnollisesti ollut puoltakaan suomenkielisiä. Kukapa ei nyt, näitä numerosarjoja tarkastaessaan, huomaisi, että siirrytään yhteiskuntaluokasta yhteiskuntaluokkaan, rahvaasta aina professorien ja ylioppilaiden ryhmään asti? Kuka ei ennen kaikkea huomaisi, että kansakoulua käyvien ja lyseota käyvien ruotsinkielisten lasten lukumäärien ääretmän suurta eroitusta vastaa ilmeinen eroavaisuus yhteiskunnallisessa asemassa? Suomea puhuvat pikkuporvarit tietävät sen hyvin, kun he haluten kohottaa poikansa yläpuolelle omaa yhteiskunta-asemaansa, hankkivat heille ruotsinkielisen kasvatuksen; mutta heissä ilmenee sama heikkous kuin „herroissakin“. Ja juuri siitä, että aikakauslehdet saavat yleisönsä viimeksimainittujen joukosta, johtuu ettei Valvoja pääse leviämään tuntuvasti laajemmalle kuin Finsk Tidskrift.

Tosin ei ruotsin kieli enää likimainkaan ole ainoana valtakielenä yhdessäkään Suomen yhteiskuntapiirissä. Mutta sen vaikutus olisi niissä sittenkin koko lailla liian suuri, vaikka se olisikin paljoa pienempi kuin mitä ylempänä mainitut nu-

merot osoittavat; sillä joskin kansakunta voipi vaaratta olla kielensä puolesta eri kansallisuuksista kokoonpantu kuten Suomi tai Sveitsi, niin ei ole kansaa, joka ei kovasti kärsisi siihen kuuluvien eri luokkien liian syvästä eroavaisuudesta. Sen hyvinvoinnille ja sen normaaliselle edistymiselle on välttämätöntä, että tunteet ja ajatukset pääsevät siinä vapaasti kiertelemään, s. o. että sen kieli on ennen kaikkea sama. Tiedetäänhän, millaiset vaikeudet kohtaavat niitä kansakuntia, joihin vieras kieli, vieraiden aatteiden kannattajana, tunkeutuu yhteiskunnallisten eroavaisuuksien tukemana. Todempi kuin itse todellisuus on Sienkiewiczin kertomus Janko soittajasta, tuosta miehestä, joka kuolee kurjuudessa viuluniekankyvystään huolimatta, samalla kuin linnan asukkaat ylistävät ranskan kielellä Italiaa onnelliseksi maaksi, koska siellä on kyllin kykyjä suojeltavaksi. Se on liian usein tosi niissäkin maissa, missä kieli vain hyvin vähän vaihtelee eri paikkakuntien mukaan; se on sitä todempi mitä enemmän yhteiskunnalliset eroavaisuudet kehittyvät ja ilmenevät kansan kielessä ja mielessä.

Saattaa näyttää tarpeettomalta sen jälkeen, mitä yllä on sanottu, vielä selittää, miten epäkansanvaltaista vieraan kielen käyttäminen on n. s. ylemmissä kansanluokissa ja sivistyneitten piirissä. Se sopii niin hyvin yhteen ylimyksellisten pyrkimysten tai paremmin sanoen luokkahengen kanssa, vieläpä vahvistaa niitä. Se vastustaa todellakin ihmeen hyvin kaikkea sopua ja tekee kuuroiksi juuri ne, joiden velvollisuutena on ei ainoastaan kuulla vaan kuunnella alinomaa. Viime kuluneiden vuosien historia riittää osoittamaan, että niin on todella asianlaita, sillä siitä on helppo huomata, kuinka kiinteästi kielen yhteyden kehitys on liittynyt kansanvaltaisten ja sosialististen aatteiden edistykseen. Tosiaankin vapaamielisyyden kehitys kaikissa sen muodoissa maltillisimmasta aina äärimäisimpään asti itä-Europassa ja etenkin Suomessa on aivan kieltämätön. Osoittaapa yliopistonrehtorin E. Hjeltin julkaisema „Kertomus Suomen yliopiston toiminnasta“ vuodesta 1890 lähtien tarkalleen niin suurta suomenkielisten ylioppi-

laiden lisääntymistä, ettei heidän ruotsinkielisten toveriensa lukumäärä vuonna 1904 ollutkaan enää puolta ylioppilasjoukosta, vaan suunnilleen kolmas osa siitä. Professoreista taas käyttivät samaan aikaan puolet suomea opetuskielenään.

Täytyy rientää lopettamaan. Ainoastaan se, joka tuntee tulevaisuuden, voisi jatkaa pitemmälle ja osoittaa, miten Valvojan olisi laajentuminen, voittamalla vähitellen puolelleen kaikki ne, jotka suomalaisesta kansasta lähteneinä pysyvät uskollisina itselleen ja omille kansalaisilleen. Hän yksin saattaisi sanoa, onko tulevaisuudessa pääsevä valtaan se suomalaisten ystävieni mielipide, että ruotsi ei ole Suomen oma kieli, vaikkakin se on läheisempi tosin ja rakkaampi kuin mikään muu. Sitä minä toivotan.

Pariisissa lokakuussa 1905.

Rob. Gauthiot.

MIKÄ OLISI VÄLTTÄMÄTÖNTÄ.

Jättäen muiden pätevämpien vastattavaksi sen, mikä kirjallisuutemme alalla olisi nykyhetkenä *tärkeintä,* pyydän lausua ajatukseni siitä, mikä mielestäni olisi *välttämätöntä,* jotta tuo tärkein ja paljon muutakin voisi toteutua.

Tosiasioita, joita ei enää käyne umpisilmin sivuuttaminen, ovat:

Tämän maan suomalainen kirjallisuus, kieli ja kansallishenki kärsivät sellaista velvollisuudentunnon, työn ja rakkauden puutetta, että se on häpeäksi mille kansallisuudelle tahansa.

Tässä maassa on ollut aika, jolloin sen alkavaa suomenkielistä viljelystyötä on rakastettu ja sen eteen raadettu, mutta sen sukupolven viimeisetkin edustajat vaipuvat jo hautaan.

Tässä maassa on tuhansia ihmisiä, jotka eivät sisimmältä

olemukseltaan enää kuulu mihinkään nykyiseen puolueeseen, koska heidän mielestään kaikki on hukkumaisillaan hedelmättömään poliitiseen suunsoittoon ja omien heikkouksiemme penkomiseen, josta voi olla hyötyä korkeintaan eräänlaisen karkeamman sanavaraston — ja tekisi mieli sanoa: samanlaisen ajatusvaraston — kehittymiselle.

Nämä ihmiset (ja epäilemättä itse asiassa koko kansa) kaipaavat uutta, suurta, vapauttavaa työtä, joka saisi heidät unohtamaan nykyisen sekasorron, innostumaan ja rakastamaan — ja taas tuntemaan itsensä terveen, elonvoimaisen, eteenpäin rynnistävän kansan jäseniksi.

On odotettu miestä, joka kykenisi lausumaan *koko kansalle* suuren, vapauttavan ja yhteenliittävän sanan; mutta sellaista miestä ei ole ilmestynyt eikä voine kehityksemme nykyisellä kannalla ollen vielä ilmestyäkkään.

Jotain voisimme kuitenkin nytkin tehdä, osina ellemme kokonaisuutena — lähteä ainoalle vapautuksen tielle: *työn* taipaleelle.

Tämän maan suomalaisella kansanaineksella on kielensä ja kirjallisuutensa kehitys tätä nykyä sillä asteella, että tarmokas, sitkeä, järjestetty työ sen eteen olisi koko kansallisuuden yhteisten ponnistusten arvoinen — sitä paitsi ala, jolla kaikkien suomen kieltä puhuvain pitäisi voida yhtyä.

Olisi välttämättä yhdyttävä — kahden ja puolen miljoonan valveutunut kansallisuus on voima, joka voipi vuoria siirtää. Olisi liityttävä suureksi, valtavaksi, koko maata käsittäväksi liitoksi kielemme ja kirjallisuutemme viljelemistä ja kehittämistä varten.

Ei oppineiden seuraksi, vaan liitoksi, joka juurtaisi itsensä kaikkiin kansankerroksiin, josta ei vuosimaksun suuruus ketään estäisi, jolla olisi jäseniä kymmenin tuhansin, jok'ainoassa Suomen suomalaisessa kylässä.

Siitä liitosta olisi politiikki pannaan julistettava — valtiolliset mielipiteet olisivat kunkin yksityisasia.

Sillä liitolla olisi erikoinen kielellinen osastonsa, joka tekisi tieteellistä työtä yleispäin ja harjoittaisi virittäjän, val-

vojan ja karsijan tointa alaspäin, iskien jok'ainoaan väärään muotoon ja onnistumattomaan sanaan, mikä kielenkäytössä esiintyy.

Tällä osastolla, samoinkuin koko liitolla, olisi vähintäin 70 äänenkannattajaa — jok'ainoa suomenkielinen sanomalehti; se puhuisi yhtaikaa sadoilletuhansille, jokaiselle joka tässä maassa suomenkielistä sanomalehteä lukee.

Tämä liitto koettaisi luoda kirjallisuutemme vastaiselle kehitykselle jonkunlaisen suunnitelman, mikäli semmoinen olisi suotavaa ja mahdollista.

Se pitäisi huolta siitä, että maailmankirjallisuuden merkkiteokset vihdoinkin saatettaisiin kielellemme, ettei meidän enää tarvitsisi niitä lukea ruotsin, saksan y. m. kielillä ja siten kannattaa muiden maiden kirjallisuutta omaksi vaurioksemme — että niihin voisivat tutustua nekin, jotka eivät muita kieliä taida.

Se koettaisi panna sulun Ruotsin ja Saksan kepeälle tusinakirjallisuudelle, jota leviää maahamme vuosittain tuhansien markkojen arvosta.

Se koettaisi koota voimat: irroittaa jok'ainoan kirjallisen kyvyn muista toimista työhön kielemme ja kirjallisuutemme hyväksi, innostaa ja ohjata nuoria, tukea aineellisesti vanhempia, jotka ovat jo osoittaneet johonkin pystyvänsä.

Se antaisi kirjailijoille matkarahoja, etupäässä oman maansa ja kansansa tutkimista varten, niiden murrosaikojen ja yhteiskuntapsykologisten ilmiöiden kuvaamista varten, joita on ollut ja paraillaan jatkuu, joista meillä on vain aavistus, mutta ei täyttä selvyyttä.

Se koettaisi kohottaa kirjallista kritiikkiä ja tehdä jotain sanomalehtikirjailijaimmekin kehittämiseksi — ellei juuri „koulua" perustamalla, niin ainakin selvittämällä, mitä tietoja ja taitoja tällä alalla tarvitaan ja miten niitä on hankittava.

Se raivaisi suomalaiselle kirjallisuudelle ennenaavistamattoman menekin, sillä jokainen sen jäsen pitäisi kunniaasianaan lukea ja ostaa omakielistä kirjallisuutta sekä hankkia sille lukijoita liittoon kuulumattomienkin keskuudessa —

mikä seikka yksistään jo parantaisi melkoisesti kirjailijainkin asemaa, koska heidän palkkionsa riippuu menekin suuruudesta.

Liiton asiamiehinä toimisivat maamme tuhannet opettajat ja muut valistuneet edistyshenkilöt.

Liitto tarvitsisi paljon varoja, mutta niitä se saisikin: 1) jäsenmaksujen muodossa, 2) säännöllisinä, melkoisina avustuksina kustantajilta, mikä olisi mahdollista kirjallisuuden suuremman menekin perusteella, 3) lahjoituksina asiaa harrastavilta henkilöiltä, 4) valtion avustuksena, sittenkun liitto olisi ennättänyt näyttää merkityksensä.

Vielä yksi kohta: jokainen liiton jäsen lupaisi kunniasanallaan käyttää suomen kieltä aina ja kaikkialla, milloin vain sillä läpäisee tai milloin virkavelvollisuus ei toisin vaadi — juurruttaakseen sitä käsitystä, ettei ole sopimatonta tai epähienoa esiintyä *Suomenmaassa suomen kielellä aina ja joka paikassa*, missä tätä kieltä vain ymmärretään, ja pestäkseen sen kansallisen häpeätahran, että *monilla suomalaissyntyisillä ja suomalaisen koulun käyneillä on nykyään ruotsi perhekielenä* ja heidän kodeissaan kasvaa lapsia, joiden „äidinkielenä“ on joko tuo samainen kieli tai *joilla ei ole mitään äidinkieltä ensinkään eikä juuria missään kansallisuudessa.*

Ylläolevat ovat vain hajanaisia mietelmiä, mutta epäilemättä ajatuksia, joita sadat ovat viime aikoina laajemmissa tai suppeammissa puitteissa ajatelleet. Annettakoon näille ajatuksille ilmenemismuoto, mikä tahansa, mutta vihdoinkin muoto, johon voimme käsin tarttua ja sydämin yhtyä.

Meillä on ennestään Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kotikielen Seura ja Kaunokirjailijaliitto, mutta me tarvitsemme uutta viiniä uusiin leileihin. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura voisi jatkaa sellaisenaan toimintaansa, Kotikielen Seura voisi muodostaa uuden liiton kielellisen osaston ja Kaunokirjailijaliitto säilyä kirjailijain toveriliittona.

Yksi asia on selvä: kaikki ehdoitukset, kaikki yritykset ovat keinotekoisia ja raukeavat tuloksettomiksi, ellei *kansan henki kokonaisuudessaan herää*, ellei se tunne hetkensä lyö-

neen. Mutta jos se tuntee ja herää, silloin voimme iskeä suomenkielisen kultuurimme hyväksi sarkoja-aukovan iskun, joka on säilyvä kunniakkaana sukupolvesta sukupolveen.

26. X. 1905.

Johannes Linnankoski

SUOMEN KIELEN PYHÄSTÄ ASIASTA.

„Kun rakkaus kieleen katoaa,
myös rakkaus kansaan jäähtyy!"
Arvidssonin sanoja Åbo Morgonblad'issa 1821.

Meidän Suomalaisten sisällisessä elämässä on olemassa eräs suuri ja syvä kärsimys, joka, huolimatta siitä kuinka me yleisinhimillisissä pyrinnöissä tunnemme iloa toinen-toistemme asetoveruudesta, yksityisesti aina meidän sydämiämme kirvelee ja tekee mielemme alakuloiseksi, usein katkeraksikin. Se kärsimys on tunto siitä, kuinka sitä kieltä, jota me rakastamme ja rakennamme ja joka meille on pyhä kieli, kaikkialla meidän ympärillämme syrjäytetään ja poljetaan. Että meidän kansallista kieltämme — kaiken sen runoissa lauletun herätystyön jälkeen, mitä suomalaisen sivistyksen kehittämiseksi on tehty jo satakunta vuotta — todenteolla yhä laiminlyödään, vieläpä halveksitaankin, siitä ei tarvitse todis-

teeksi tuoda erityisiä esimerkkejä. Joka päivähän olemme kaikki tilaisuudessa kuulemaan, kuinka kevytmielisesti naisemme ja herramme, sekä kotielämässään että julkiseti, sallivat etusijan ruotsin kielelle, joka pintapuolisista ihmisistä on muka „hienompaa“ kuin suomen kieli, ja kaikkihan häpeäksemme tiedämme, että ruotsi vielä tänäpäivänä kilisevänä kulkusena soipi tuhansissa virkamiestemme kodeissa yli koko Suomenniemen, alkaen aina Lapinmaan Utsjoelta Uudenmaan Hankoniemen nokkaan saakka, ja että epäkansalliset äidit sitä jo kehdosta pitäen lapsilleen tyrkyttävät, estämällä estäen perillisensä kansankielen muka turmiollisesta tartunnasta. Ruotsin kieli se myös on, joka valtavimpana kaikuu yliopistomme kuulimoista ja oppineitten professoriemme suista, ja satoja nuoria valkolakin kantajia vielä tänäpäivänä innostuttaa — vaikkapa keskellä karjalaista korpea — kajahuttaa ilmoille tuo meidän oloissamme mieletön laulu: „Hör oss Svea, moder för oss alla! . .“ Kun siis tämän ruotsin kielen suosimisen kaikissa sen eri muodoissa ja vivahduksissa kaikilla aistimilla joka päivä näkee ja kuulee, tietää ja tuntee, niin täytyy käsi sydämellä huudahtaa: Onko Suomi todella siinä määrin ruotsalaisuuteen ryvetetty maa, ettei meidän, sen poikien ja tytärten, onnistu sitä tuosta ryvettymästä puhdistaa?

Vastaus kuuluu: kansallissyntimme juuret ovat arvaamattoman syvällä, mutta jos me, nuoret suomen kielen rakastajat, emme herännyttä kansallistuntoamme minkään seuratavan, minkään imelän kohteliaisuuden tai minkään mukavuuden tähden petä, vaan aina henkevin mielin ja henkevin kielin pää pystyssä liikumme ja toimimme epäkansallisten kansalaistemme keskessä, niin aivan varmasti me yhä enemmän kylvämme herätyksen siemeniä niiden sydämiin, joilla on järkeä meidän oikeutettua vaatimustamme tajuamaan ja joiden silmät ensi kerran aukenevat tätä yksinkertaista totuutta näkemään (tuhmille antakaamme anteeksi heidän parantumattomuutensa). Tahtoisinpa sovittaa tämän suomalaisuuden pyhän asian ennen käyttämättömään vertaukseen: Suoma-

lainen sivistynyt ihminen, joka sydämessään ymmärtää kansalliskielen ja -mielen syvän tarpeen, kulkekoon täällä kuin kristitty pakanain keskessä alati valmiina kärsimään pilkkaa ja luottaen lujasti sisälliseen ääneensä, joka käskee häntä useinkin tekemään toisin, kuin yleinen tapa vaatii.

Vakaumukseni on, ettei suurin onnettomuus, mikä isänmaatamme vielä voi kohdata, ole mikään poliitinen asema, vaan se sokaistus, jos isänmaamme viimeaikaisten koettelemustenkaan jälkeen ei ole oppinut omaa kansallista olemustaan syvemmin tuntemaan eikä rakastamaan, vaan on yhä salliva kielen, joka ei ole omamme, loukkaavassa määrin koreilla kodeissamme, kouluissamme ja kaikkialla n. s. länsieuroppalaisessa elämässämme. Sillä heti kun olemme valtiollisesta puoluetaistelusta päässeet, niin se on tämä asia, joka taas on elämämme kahtia särkevä, ja sitä kipeämmäksi käyvät haavat, kuta kauemmin ne jäävät parantamatta.

Rakkautta, rakkautta, suurta sydänten lämpenemystä omaa kaunista suomen kieltämme kohtaan siis tarvitaan! — silloin vasta on pikkumaisuus kariseva pois tämän kansan hartioilta.

Kajaani, 20 p. lokak. 1905.

Ilmari Calamnius

OLISI VAIKEATA lyhyen lausunnon muodossa ilmaista, mikä on pidettävä kirjallisuutemme, tieteemme ja taiteemme tärkeimpänä tehtävänä. Mutta minun sallittaneen — sivuuttamalla se suuri kysymys, jonka Valvojan toimitus on esittänyt — ilmilausua mielipiteeni yhdestä niistä ulkonaisista vaikuttimista, jotka pyrkivät muodostamaan sivistyksemme luonnetta. Valitsen tämän yhden vaikuttimen, en sentähden että se olisi muita tärkeämpi, vaan sentähden että se riippuu asianhaaroista, joiden suhteen meidän on mahdollista saada muutosta aikaan.

Mielestäni olisi sekä tieteellemme että taiteellemme ja kirjallisuudellemme hyödyksi, jos ne germanilaiset, tarkemmin sanoen saksalaiset, ihanteet, jotka melkein yksivaltaisesti ovat vallinneet sivistyksessämme, jossakin määrin antaisivat sijaa romanilaisille ihanteille, s. o., jos kirjailijamme ja tiedemiehemme enemmän kuin tähän asti kävisivät koulua romanilaisilla kultuurialoilla, ja sen kautta omistaisivat itselleen ne ominaisuudet, joihin perustuu esimerkiksi ranskalaisen sivistyksen etevämmyys.

Tulevalta henkiseltä tuotannoltamme vaatisin siis esityksen suurempaa selvyyttä; muodon kiinteyttä; rakenteen sopusuhtaisuutta; ajatuksen suoraa selkeyttä ja sen ilmaisun aistikasta vilpittömyyttä; suurempaa keveyttä ja hilpeyttä, joskaan ei pintapuolisuutta, vakavienkin kysymysten käsittelemisessä; ja lopuksi jonkin verran vapauttavaa, humaanista ironiaa yleisessä katsantotavassa.

Yrjö Hirn

SUOMALAISESTA KIRJALLISUUDESTA.

Suomalainen kaunokirjallisuus on jättänyt taaksensa lapsuusaikansa hapuilevat yritykset. Nuoruuden innolla se on tarttunut tehtäviinsä ja isänmaallisuuden aatteen kohottamana ja jalostamana se on ollut sen innostuksen ilmituojana, joka Snellmanista ja Runebergista on saanut etevimmät edustajansa, kaunopuheisimmat tulkitsijansa. Oksaset, Suoniot y. m. heidän aikuisensa kirjailijat olivat oman aikansa tunteiden ja

aatteiden välittömiä ja innostuneita laulajia. He täyttivät todellisen, ajanhengen sisällisen vaatimuksen, kansan tarpeen. Jo samalla kuin he suomen runokielen muokkaamattomalla vainiolla tekivät uutteraa, pyhän innostuksen elähyttämää, vaikeata työtä, he olivat noita voimakkaan, toivorikkaan isänmaallisuuden tunteen luomia lauluja, jotka kuvaavat ensimäisen kansallisen heräämisen keväisia aikoja.

Mutta ajan ja olojen muuttuessa ei kirjallisuuskaan ole voinut pysyä aina samanlaisena. Jo kauan on kehityksen lakina ollut tunnustettuna kirjallisuuden läheinen suhde yhteiskuntaan, kuinka kirjallisuus on ja sen tulee olla yhteiskunnassa, kansassa liikkuvien aatteiden ja ihanteiden ilmaisijana. Aatteet vaihtuvat, uusia ihanteita asetetaan entisten sijaan ja todellinen, elävä kirjallisuus seuraa näitä kehityksen aaltoja. Edellisen ajan tuotteista häipyy näköpiiristä pois kaikki se, mikä on ollut satunnaista ja hetkellistä, ja vain sen ajan olennaisesti saavuttama tulos sulautuu välittömästi kansan tietoisuuteen.

Tämän onkin kirjallisuutemme oivaltanut. Ja sen ohessa, samalla kun se on seurannut olojen ja aatteiden vaihtelua, on se myös aina hakenut voimaa ja eloa suomalaisen kansan omasta, erikoisesta luonteesta ja niistä kirjallisista lähteistä, joissa tämä välittömimmin ja voimakkaimmin on kuvastunut: Kalevala ja Kivi.

Juuri tämän hengen edelleen kehittäminen ja muodostaminen on vieläkin sen tehtävä. Suomalaisen kansallisuuden

erikoisluonne, suomalaisen heimon ammoisista ajoista perimä ja kehittämä erikoinen henkinen maailma ja katsantokanta on aina oleva se pohja, jolle kirjallinen kehityksemme on luonnonmukaisesti, lujasti perustuva, se maaperä, johon sen juuret syvimmin voivat imeytyä kiinni ja josta ne saavat voimakkaimman ravintonsa. Mutta se ei saa sulkeutua itseensä, ei rajoittaa näköpiiriänsä, vaan herkästi seurata sivistysmaitten henkisiä rientoja, eikä arkailla ryhtymästä yhteiseen työhön. Sen tulee antaa voimakas, omaperäinen lisänsä tälle työlle ja heijastaa sen ajatus- ja tunneproblemit omalla, suomalaisella värityksellään: sen tulee sulattaa ne suomalaisiksi ja luoda suomalaisesta yleistä.

Tämä on nyt kirjallisuutemme tärkein päämäärä, kun sen on astuttava askel nuoruuden ihanteellisista, tulevaisuutta ruusunväreillä kuvaavista kokeiluista ulos miehuuden vaativaan, ankaraan ja samalla vapauttavaan tulevaisuuteen.

Mutta suomalaisesta kirjallisuudesta puhuttaessa on erittäin huomautettava eräästä vaatimuksesta, joka tietystikin on yhteinen kaikille kirjallisuuksille ja jonka täydellisempi tai puutteellisempi täyttäminen aina suuresti on ollut omiansa määräämään kaunokirjallisen tuotteen arvon. Selvät päämäärät, hedelmälliset aatteet eivät yksin riitä. Jollei läpeensä taiteellinen käsitys ja taiteellisuuden jalostama muoto luo kaikelle tälle sisällykselle todellista kauneutta, joka välittömästi täydellisyydellään vaikuttaa, niin ei kaunokirjallisuus täytä tehtäväänsä eikä voi tulla eläväksi voimaksi. Suuri nero luo itse muotonsa, mutta vaistomaisesti hänkin seuloo ja arvostelee. Kirjailijan, niin hyvin kuin muillakin aloilla työskentelevän, tulee hallita aineensa, eikä päinvastoin, kuten niin usein tapahtuu. Kompositsionissa on vaadittava selvyyttä ja yhtenäisyyttä, muodossa täsmällisyyttä. Tunteen tulee saada eheä ja taiteellisuuden ohjaama ilmaisu. Kirjallisen tuotteen tulee, samalla kuin se on kirjailijan sisällisen tarpeen oikeuttama ja kypsyneen sielunelämän luoma, olla läpikäynyt ankara taiteellisuuden puhdistava kiirastuli. Vasta

silloin kirjailija on luonut *kauno*kirjallisuutta ja vasta silloin voi kaunokirjallisuus täyttää tehtävänsä.

Tämä taiteellisen muodon laiminlyöminen ja aineen vaillinainen taiteellinen sulattaminen on huomattava puute, joka ehdottomasti vaatii korjausta, jotta kirjallisuutemme voi päästä täyteen kukoistukseensa. Miksi esim. draamallinen kirjallisuutemme on niin vähäinen ja mitätön? Eikö juuri tuo keskittämiskyvyn puute, tuo taipumus muodottomaan laajuuteen, joka hajoittaaa toiminnan ja hukuttaa sivuseikkoihin kaiken mielenkiinnon, suureksi osaksi ole syynä tähän valitettavaan seikkaan?

Toinen silmiinpistävä seikka on se mielikuvituksen erinomainen heikkous ja köyhyys, joka suuresti on ollut esteenä kirjallisuutemme menestykselle. Mikä tähän on syynä ollut, sitä ei ole tässä tilaisuus pohtia, mutta merkitsen vain sen tosiasian. Voimakas runollinen mielikuvitushan on kirjailijan olennaisimpia ominaisuuksia ja sen puuttuminen luo kirjallisuudelle ehdottomasti elottoman, karun luonteen ja riistää siltä sen vaikuttavimpia viehätyksiä.

Tätä juuri luulen kirjallisuutemme tällä haavaa kipeimmin kaipaavan. Alkuperäisiä aatteita, taiteellisesti luovaa mielikuvitusta, jolle suomalainen henki antaa puhtaan, kauneuden leimaaman muodon, tätä on se murrosaika, jossa nyt elämme, vielä kypsyttävä. Uusi aika, joka oivaltaa kaunokirjallisuuden merkityksen ja jolloin kirjailija oivaltaa tehtävänsä arvon, vatii sitä.

Tähän suuntaan toivon suomalaisen kirjallisuuden kehityksen kulkevan.

A. H. Bergholm.

TIETEELLINEN KIRJALLISUUS JA KANSALLINEN KIELI.

Muutamia mietteitä niiden keskinäisestä suhteesta.

Muutamat tieteet ovat kokonaan yleismaailmallista, toiset enemmän kansallista laatua. Edelliseen ryhmään kuuluvat esim. matematiikki, luonnontieteet ja lääketiede. Niitä käsittelevä tieteellinen kirjallisuus julkaistaan sopivimmin ulkomaiden suurilla sivistyskielillä, joita varsinainen tieteellinen yleisö tuntee ja käyttää. Näistä en aiokkaan tässä kirjoitelmassa puhua, vaan tarkoitukseni on puhua niistä tieteistä, joilla on varsinaisesti kansallinen merkitys. Ja niihin nähden väitän, että todellinen kansallinen elintarve vaatii omakielistä kirjallisuutta näiden tieteiden alalla.

Kansallisiksi tieteiksi nimitän niitä tieteitä, jotka käsittelevät *kansallishengen ilmauksia* tahi muuten sellaisia elämänmuotoja, joilla on ilmeisesti suuri kansallinen merkitys. Kansallishengen välittömin ilmaus on *kansan kieli.* Se on elävä elimistö, joka on alituisessa kehittymisen tilassa. Se tarvitsee puhdistusta, ohjausta, sanalla sanoen hellää hoitoa. Omakielinen tutkimus ja kirjallisuus tällä alalla on sentähden elintarve kaikille niille kansalaisille, jotka tuntematta ulkomaisia kieliä kuitenkin harrastavat äidinkielen hoitoa. Läheistä sukua tälle on *kansanrunouden* tutkimus. Kansanrunous tuopi esiin kansan ikivanhat tavat ja ihanteet; se on sentähden kansan kalliimpia aarteita. Jokaisella kansalaisella on oikeus

saada tietää, kuinka tätä aarretta hoidetaan, mitä tiede siitä lausuu. Sen vuoksi on tämä tiede oleva omakielinen.

Toinen tähän alaan kuuluva päähaara on *kansallinen historia*. Kansanhenki ilmenee kansan aikaisemmissa vaiheissa, sen elinkeinoissa, sivistyksessä, kirjallisuudessa j. n. e. Nykyisyyden kehitys tarvitsee pohjakseen ja johdokseen menneisyyden tuntemista, menneisyyden perustukselle on tulevaisuus rakennettava. Sentähden kunnioittaa kansa erityisesti kansallisen historiansa luojia, koska he samalla arvaamattomassa määrässä viittaavat tulevaisen kehityksen suunnan. Tämän tutkimuksen tulosten täytyy olla jokaisen kansalaisen käytettävissä.

Erittäin tärkeä kansallisen tieteen haara on *oikeustiede*. Jos kohta oikeusmuodot esim. meillä ovat suureksi osaksi perintöä muualta, on epäilemättä kansallishenki niihin monessa suhteessa lyönyt leimansa. Oikeusjärjestyksen syvimpänä perustuksena on kansan *oikeustajunta*, joka taas puolestaan tarvitsee puhdistusta, kehitystä ja johtoa. Omakielinen lakitieteellinen kirjallisuus on sentähden kansallinen elintarve.

Kansallishengen suoranaisiin ilmauksiin ei voi lukea *kansankirkkoa*. Kirkko on vielä enemmän kuin yhteiskuntajärjestys tullut ulkoapäin. Mutta uskonto ja kirkko ovat elämänmuotoja, jotka mitä suurimmassa määrässä vaikuttavat kansanhengen muodostamiseen ja siveelliseen kasvatukseen. Jokaisella kansalaisella on sentähden oikeus saada perinpohjaisia tietoja laitoksesta, jolla kansan käsitykseen nähden on näin syvälle käypä vaikutus. Nyt on *jumaluustiede* kirkon tiede, se on niin sanoaksemme kirkon tieteellinen itsetajunta. Omakielinen jumaluusopillinen kirjallisuus on sentähden välttämätön.

Viimeiseksi tahtoisin vielä mainita *filosofian*. Tosin tämä on olennaisesti yleismaailmallista laatua, mutta sillä on siitä huolimatta myöskin kansallinen merkitys. Eihän voine kieltää, että Kantin tai Hegelin filosofiassa on saksalainen perussävel, samoin kuin Rousseau on filosofina aitoranska-

lainen ja Bentham aitoenglantilainen. Filosofian tulee auttaa kansallishenkeä täyteen itsetajuntaan ja täydelliseen ilmaisuun. Tämä tehtävä velvoittaa sitä esiintymään omakielisessä asussa.

Näillä riveillä olen tahtonut perustella omakielisen tieteellisen kirjallisuuden välttämättömyyttä. Tietysti käytännölliset näkökohdat saattavat aiheuttaa poikkeuksia.

Erik Jakanssan

TÄRKEIN TEHTÄVÄ Suomen tieteen alalla on kansallisten tieteenhaarojen viljeleminen: Suomen kansan luonteen ja historiallisten vaiheitten, kehityksen ja henkisten tuotteitten, sekä suomen kielen rakennuksen ja historian tutkiminen.

Budapestissä.

Szinnyei József

OLEN saanut „Valvojan“ kiertokirjeen, josta kiitos. Mielelläni lausun mielipiteeni erään siinä vastattavaksi ehdoitetun kysymyksen johdosta.

M. m. kysytään, mikä nykyjään olisi katsottava tärkeim-

mäksi tehtäväksi Suomen tieteen alalla. Vastaan: toisen yliopiston perustaminen. Tarpeetonta olisi tietysti tässä lähteä selittelemään, mikä merkitys Suomen yliopistolla on ollut tieteen, varsinkin n. s. kansallisten tieteiden (esim. kielemme, kansanrunoutemme, muinaisuutemme ja historiamme tutkimisen) alalla. Jokainen tietää, että yliopistomme on osannut kasvattaa miehiä, joista on ollut kunniaa sekä tieteelle että isänmaalle. Tietääpä jokainen vielä senkin, että yliopistomme aina on ollut ja yhä vieläkin on koko henkisen elämämme ja kansallisen sivistyksemme keskus. Aivan luonnollista on, että toisen yliopiston perustaminen olisi omiansa elähdyttämään ja edistämään tieteitämme, virkistämään ja vahvistamaan koko henkistä elämäämme ja kansallisuuttamme. Uusi yliopisto antaisi uusia voimia vanhallekin tieteenahjollemme jo sen kautta, että se, ottamalla osan opinhaluisista omaan huostaansa, päästäisi vanhan „alma mater"imme oppi-isät vähemmille virkatehtäville.

Kysytään, riittävätkö aineelliset voimamme uuden yliopiston aikaansaamiseen (että henkisistä voimista, opettajista, ei tulisi olemaan puutetta, siitä olisivat takeena yliopistomme monet ylimääräiset professorit sekä dosentit). Mielestäni ei kuitenkaan tarvitsisikaan vielä ajatella täydellisen yliopiston aikaansaamista. Voisimme ainakin toistaiseksi vallan hyvin tyytyä kahteen tiedekuntaan, historiallis-kielitieteelliseen ja lainopilliseen, joissa meillä tavallisesti suurin tungos on vallinnut ja missä yliopistomme etupäässä „harvennusta" kaipaisikin. Vielä on huomattava, että näiden tiedekuntain perus-

tamista varten ei tarvittaisi minkäänlaisia kalliita laboratorioita, joita ilman esim. fyysillis-matemaatisen tai lääketieteellisen tiedekunnan aikaansaamista ei voisi ajatellakkaan. Aivan luultavaa on, että se kaupunki, jossa uusi yliopisto saisi sijansa (ajattelen lähinnä Oulua ja Kuopiota), ilolla suostuisi antamaan sille aineellista kannatusta esim. luovuttamalla ilmaiseksi tarvittavan maa-alueen. Sittenkin tietysti tämäntapaisen opinahjon aikaansaanti ja ylläpito kysyisi melkoisia varoja, joiden hankkimista varten sekä yksityisten että valtion tulisi panna hyvä tahtonsa ja voimansa liikkeelle.

Uudesta yliopistosta saisimme toisen, vahvan „valon vahdin", joka voimakkaammin kuin mikään muu keino kohottaisi juuri niitä tieteenhaaroja, joiden edustajista niin monet ovat olleet maamme parhaimpia. Sekin opettaisi nousevia sukupolvia rakastamaan maatamme ja kansaamme, vaalimaan kieliämme, kunnioittamaan lainmukaista yhteiskuntajärjestystämme ja puolustamaan oikeuksiamme. — Ennen kaikkea me suomalaiset — kunnialla pystyssä pysyäksemme — tarvitsemme enemmän henkistä voimaa. Uusi yliopisto — uusi voimanlähde!

Olen lausunut nämät mietteeni Sinulle — „Valvojan" monivuotiselle päätoimittajalle — osoitetun kirjeen muodossa syystä, että tiedän Sinun — kokeneen ja taitavan yliopistonopettajan — lämpimästi harrastavan yliopistoamme koskevia kysymyksiä, joista juuri tässä aikakauskirjassa useammin kuin kerran olet painavan selvän sanasi lausunut.

Toivottaen 25-vuotiaalle „Valvojalle" pitkää ikää ja onnitellen Sinua sen johdosta, että se, jouduttuaan Sinun johtoosi, yhä on karttunut ja varttunut, piirrän ystävyydessä

Kasanin kuvernementin Kozmodemjanskin piirin Jelásyn kylässä marraskuun 4 p:nä 1905

veljesi

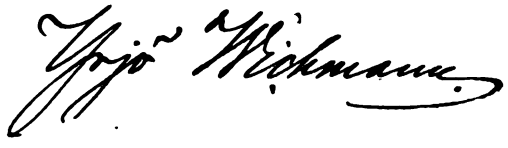

LUONNONHISTORIAN ASEMA SUOMEN OPPIKOULUISSA.

Viimeksi vierineinä vuosikymmeninä on luonnonhistoria tieteenä kehittynyt rinnan muiden luonnontieteiden kanssa. Sille vankalle pohjalle, jonka nämä ovat laskeneet, on luonnonhistoriallinen eli biologinen tiede laatinut oman monumentaalisen rakennuksensa, jonka vallitsevana aatteena on kehitys yksinkertaisemmasta täydellisempään. Käsitys siitä, että luonossa elimellinen kehitys vallitsee, on mahtavasti edistänyt samanlaisen katsantokannan syntyä humanististenkin tieteiden historian, kielitieteen ja yhteiskuntaopin, jopa viime aikoina filosofian ja etiikinkin alalla. Näiden tieteiden kehitysopilliset atteet vallitsevat yhteiskuntaa nykyään yhtä suuressa määrin kuin tulokset muiden luonnontieteiden jokapäiväiseen elämään syvästi vaikuttavista keksinnöistä.

Meidän syrjäisessä maassamme harjoitetaan luonnonhistoriallista tutkimusta rinnan muiden tieteenhaarojen kanssa. Omat seurat sitä täällä edustavat, ja sen tulokset ovat tunnetut maan rajojen ulkopuolellakin.

Mutta onpa tärkeä ala, jolla luonnonhistoria on valitettavassa määrässä jäänyt takapajulle, tullut ehkäistyksi: *koulun* ala.

Oli aika, jolloin eräs suurmiehiämme varoitti opiskelevaa nuorisoa suuntaamasta opintojaan luontoon, siihen, jota saadaan „tunkiosta ja tunkion vierestä". Sen sijaan kehoitti hän nuoria harrastamaan historiaa ja filosofiaa. Mutta eipä

tämä käsitys estänyt J. V. Snellmania oikein arvostelemasta luonnonhistoriankin pyrintöjä, kun ne tavoittelivat aatteellista päämäärää. Jos hän nyt neuvoja antaisi, ei hän tätä oppiainetta ala-arvoiseksi katsoisi.

Mutta tämän jälkeen kuluneena aikana ei luonnonhistorian tila kouluissamme ole edistynyt. Eipä ole se saanut edes säilyttää vanhaa asemaansa, vaan on tämä yhä huonontunut. Sitä ei enää lueta 4—8:nnella luokalla, jolloin nuorukainen herää, vaan lapsen iässä 3—5(6):nnella luokalla. Tulos onkin sen mukaan. Onhan totta, että joku nuorista yliöppilaista on viimeisinä kouluvuosinaankin kehittänyt tietojaan luonnonhistoriassa, mutta tämä on tapahtunut aivankuin koulun lukuohjelman uhalla. Suuri osa on pysähtynyt aivan lapselliselle kannalle, jopa monet ovat suorastaan huonontuneetkin, niin etteivät he edes voi omin silmin tarkastaa luontoa, ei tehdä selkoa siitä, mitä ehkä ovat huomanneet, vielä vähemmin havaintojensa johdosta ajatella ja tehdä johtopäätöksiä. Heidän ajatuksensa ovat pelkän kieliopin, matematiikin ja sellaisten oppiaineiden vaikutuksesta sisäänpäin kääntyneet. Luonnonhistorian opetus kouluissamme käy perikatoaan kohti, samalla kuin tutkimus tällä alalla kukoistaa.

Voihan opiskelu yliopistossa eräissä luonnontieteissä hyvinkin käydä päinsä ilman koulun opastusta, kuten kemiassa, koska aineen laatu sen myöntää. Toisin on luonnonhistorian laita. Se perustuu välittömiin havaintoihin luonnossa itsessään, jotka jo varhain nuorisoa huvittavat, se perustuu keräilemiseen ja järjestelemiseen, mitkä aivan itsestään kuuluvat nuorison puuhiin. Sen tutkimisen oppiaineena täytyy ehdottomasti kehittää havaintokykyä kaikkina ikäkausina koulussa, herättää nuoria, kiinnittää heidän harrastustaan. Kesäluvat eivät muutu laiskoitteluajaksi, jolloin huonoja romaaneja ahmitaan, vaan sekä ruumista että sielua hyödyttäväksi lepoajaksi. Ja korkeampain luokkain oppilaiden loma-ajan työt voivat tuoda korsia tieteenkin kekoon.

Mutta nykyään estää koulu itse, kuten sanottu, enimmin oppilaan luonnollista kehitystä tässä suhteessa.

Opettajankin asema on nurinkurinen, myös saman koulusuunnitelman jodosta. Opetus 3—5:nnellä luokalla on tietysti mitä alkeellisinta laatua, ja tähän luullaan sitten opettajien kykenevän, kunhan heillä on luonnonhistoriallisen sivistyksen alkeet. Tätä ainetta luullaan opittavan pienellä tuntimäärällä, pienemmällä kuin se, mitä lehtorin tehtäviin kuuluu, ja niinpä onkin luonnonhistorian lehtoreja vain harvoissa kouluissa. Opetus kytketään useimmissa kouluissa yhteen muiden aineiden kanssa, kuten matematiikin — onneksi ei sentään enää sellaisten kuin yleisen historian. Opettajia nimitettäissä on matematiikilla enempi merkitystä kuin luonnonhistorialla. Seuraus onkin, että tällaisia sekavirkoja useinkin täytyy yhä uudelleen avoimeksi julistaa täysikelpoisten hakijain puutteessa, kunnes kenties hyväksi lopuksi niihin joku matemaatikko nimitetään. Syynä hakijain puutteeseen ei ole se, että meillä puuttuisi kunnollisia luonnonhistorian opettajia. Itse järjestelmä noin kytkeä oppiaineita yhteen, on väärä. Asianomaisella taholla näytään vihdoinkin tämä ymmärrettävän, koska viime aikoina luonnonhistoriaa ja maantietoa on ruvettu yhdistämään.

Eipä muuten oppituntien luku suinkaan ole liian pieni estääkseen yksinomaisten luonnonhistorian lehtorin virkojen perustamista kaikkiin parempiin oppilaitoksiin. Ensiksikin on aineen opetus tietysti ulotettava ylimmälle luokalle ja silloinhan luonnonhistorian opettajan asema lehtorina tulee luonnollisemmaksi. Toiseksi on huomioonotettava se melkoinen aika, joka kuluu koulun kokoelmien hoitoon ja oppilaiden kokoelmien tarkastukseen, retkeilyihin, viljelyskokeisiin j. n. e. Ja kolmanneksi on maantiedon opetus, kuten osaksi jo on tehtykin, jätettävä luonnonhistorian opettajan huostaan ja järjestettävä ajanmukaisella tavalla. Ei tarvitse epäillä, etteivät luonnonhistorian ja maantiedon opettajat saisi työtä enemmän kuin jaksavat tehdä, kunhan vain näille aineille kouluissa annetaan niille tuleva asema.

Kykeneviä hakijoita ei myöskään tule puuttumaan, kunhan ei opettajalta vaadita polyhistorin tietoja. Mutta lisäytynyt opettajatarve edellyttää uuden edistäjän pedagogisellekin valmistukselle: on perustettava erityinen luonnonhistorian ja maantiedon yliopettajan virka molempiin normaalilyseoihimme. Näiltä yliopettajilta ei vaadita ainoastaan tiedemiehen kykyä vaan myös kykyä kehittää opetusmetodeja, kykyä antaa neuvoja kokoelmain hankkimisessa ja hoidossa y. m. Ei ole liiallinen vaatimus eroittaa toisistaan opetustavaltaan niin erilaiset aineet kuin luonnonhistoria ja matematiikki, kun muistamme, että uusinten ehdoitusten mukaan kielissä tulisi olemaan neljä yliopettajaa.

Miten on ensinkään ollut mahdollista, että luonnonhistoria kouluissamme on vuosikymmenien kuluessa voinut asteettain tulla syrjäytetyksi siihen ajan vaatimuksia vastaamattomaan asemaan, missä se nyt on? Vastataan viittaamalla kouluaineiden, etenkin kielien monilukuisuuteen. Mutta poistettakoon silloin mielemmin sellaisia aineita, jotka vähemmin sopivat kouluasteelle kuin luonnonhistoria. Voidaanhan yksityisiä kieliä, kuten kokemus opettaa, oppia myöhemminkin. Onhan perustavaa laatua oleva tiede, joka ajoissa opettaa oppilasta luonnossa tekemään huomioita ja niiden johdosta ajattelemaan, ainakin yhtä paljon huomiota ansaitseva kuin joku yksityinen kieli. Että venäjä on tullut siksi aineeksi, joka lukuohjelmaa hallitsee, on vain osaksi koululaitoksemme syy, vaan se pääasiassa riippuu yleisistä, hyvin tunnetuista olosuhteista.

Kouluylihallituksen tulee nyt, ottaen huomioon muuttuneet olosuhteet, ryhtyä toimiin poistaakseen ainakin osaksi viimeksi kosketellut kielelliset epäkohdat kouluissamme kummittelemasta. Mutta samalla on kouluhallituksen nyt kiinnitettävä huomionsa toiseen epäkohtaan, joka on ehkä tähän asti ollut sille liian läheinen tullakseen edes havaituksikaan, vielä vähemmin korvatuksi.

Luonnonhistorian asema kouluissamme on tullut niin luonnottomaksi aivan yksinkertaisesti siitä syystä, ettei koulu-

laitoksemme keskusvirastossakaan ole koskaan ollut ainoatakaan jäsentä, joka olisi voinut täysin ymmärtää sen merkitystä kasvatuskeinona ja joka olisi sen puolesta puhunut.

Tätä puutetta ja sen luonnollisia seurauksia olin useita vuosia sitten tilaisuudessa huomauttaa koululaitoksemme silloiselle johtajalle. Asiaa ei silloin voitu ottaa käsiteltäväksi, koska aivan äskettäin ylihallituksessa oli joitakin muutoksia tehty ja se oli saanut uuden palkkausjärjestelmän. Ehkäpä olisi silloin neuvotteleva jäsen näitä aineita varten kuitenkin voitu hallitukseen kutsua.

Epäkohta ei kuitenkaan puolinaisista toimeenpiteistä parannu. On välttämätöntä, että kouluylihallitukseen perustetaan vakinainen ylitarkastajan virka luonnonhistorian ja maantiedon opetusta varten. Tähän on valittava opettaja, jolla tieteellisen kyvyn ohessa on käytännöllistä kokemusta koulualalla. Hänen on sitten ryhdyttävä toimiin koko tämän kysymyksen saattamiseksi oikealle tolalle. Hänen on osattava täyttää ne eri vaatimukset, jotka tulevat kysymykseen kansakoulussa, oppikoulun alemmilla ja ylemmillä luokilla.

Minusta näyttää hetki juuri nyt sopivalta tämän reformin toimeenpanemiselle. Edessämme on joka tapauksessa uudistustyö koulunalalla, kuten monella muullakin taholla. Ei kouluylihallituskaan voi jäädä syrjään siitä kehityksestä, mitä maamme kokonaisuudessaan lähimmässä tulevaisuudessa on saava nauttia. Eräiden epäluonnollisten seikkain opetussuunnitelmissa, opettajapaikoissa ja virkaanasetuksissa on kadottava, jo siitäkin syystä, että yksi kieli luonnottomasti on vallannut alaa. Nyt on aika varata täten syntyneet vapaat tunnit osaksi luonnonhistorian hyväksi. Nyt vihdoinkin täytyy sen saada luonnollinen ja ajanmukainen asemansa maamme kouluissa.

Laajennettua luonnonhistoriallista opetusta kouluissamme ei vaadita ainoastaan tulevien lääkärien, apteekarien, opettajien ja tiedemiesten yliopisto-opintojen pohjaksi, vaan yleensä ajanmukaista yleissivistystä varten, joka sivistys on saanut niin paljon vaikutteita kehitysaatteelta. Eikä suinkaan vähemmässä

määrin ole luonnonhistorian opetusta edistettävä perustana tämän aineen käytännölliselle sovittamiselle maamme tärkeimmän elinkeinon palvelukseen, niinhyvin maanviljelyksen ja metsänhoidon korkeimmille kuin keskiasteille, jopa alimmillekin.

Herättäköön siis lähin tulevaisuus asianomaiset kouluopettajat harrastamaan sitä, että saataisiin:

1) luonnonhistorian opetus ulotetuksi oppikoulujen yläluokille;

2) omat luonnonhistorian ja maantiedon opettajat maamme kaikkiin parempiin oppilaitoksiin;

3) erityiset näiden aineiden yliopettajat molempiin normaalilyseoihimme ja

4) omat, toimeensa kykenevät ylitarkastajat näissä aineissa kouluylihallitukseen.

Silloin on luonnonhistoria maamme kouluissa jälleen pääsevä kunniaan eduksi nuorison kehitykselle ja hyödyksi koko isänmaalle.

KANSALLISEN HERÄTYKSEN ensi ajoilta on meillä tunnustettu, että kansamme ainoastaan henkisellä alalla voi ajatella yhteistyötä ja kilpailua muitten sivistyskansojen kanssa. Aikojen kuluessa tämä totuus on vain vahvistumistaan vahvistunut, ja samassa määrässä kuin muutamissa kohden tuontapaiseen yhteistyöhön ja kilpailuun tositeossa on päästy, on meissä vakaantunut käsitys oikeudestamme elää ja kehittyä oman luontomme mukaan.

Yhtä vähän kuin kukaan kieltänee näitä tosiasioita, yhtä vähän on epäiltävissä, että meidän tulee pyrkiä yhä lähempään henkiseen yhteyteen suurten sivistyskansojen kanssa,

sillä siitähän yhteistyön edistyminen ja laajeneminen luonnollisesti riippuu. Että tämäkin totuus on tunnettu ja tunnustettu näkee m. m. siitä väsymättömästä työstä, mikä kuluneina vuosikymmeninä on suoritettu ainoastaan kirjallisuutemme rikastuttamiseksi maailmankirjallisuuden mestariteosten käännöksillä. Mutta mitä siinä kohden onkin tehty ja edelleen tehdään, ei se minusta riitä tuon yhteyden saavuttamiseksi. Miten tärkeää onkin, että ulkomaista kirjallisuutta suomennetaan, on toiselta puolen yhtä tärkeää, että yleisömme niin sanoakseni päivä päivältä saa asiallisissa ja mahdollisen puolueettomissa esityksissä tutustua aikamme rientoihin eri maissa. Siinä kohden vallitsee meillä, varsinkin puhtaasti suomalaiseen yleisöön nähden, suuri puute. Vaikka täysi tunnustus suodaan „Valvojan“ ja muiden aikakauskirjaimme sekä sanomalehtiemme ansioille puheena olevassa suhteessa, on kumminkin kieltämätöntä, ettei yhdelläkään ole mainitsemani asia yksinomaisena taikka edes muita tärkeämpänä päämääränä. Ainoastaan valtiollisista tapahtumisista ja harrastuksista antaa sanomalehdistömme säännöllisiä ja riittäviä tietoja, mutta sivistyselämän riennoista, kirjallisuudesta ja taiteesta ovat selonteot ja tiedonannot hyvin satunnaisia ja yleisesti arvostellen kokonaan riittämättömiä. Täten ilmenee sanomalehdistön sisällyksen ja kansamme henkisen toiminnan välillä merkillinen ristiriita: sanomalehdistö antaa täydellisimmät tiedot juuri siltä alalta, jolla kansamme ei kykene yrittämään, saatikka aikaansaamaan mitään, jolla olisi merkitystä ulkopuolella omaa ahdasta piiriämme.

Tässä kohden olisi minusta ehdottomasti mitä pikem-

min parannus toimeenpantava. Ja pidän sentähden erinomaisen tärkeänä tehtävänä, että meillä perustetaan *suomenkielinen viikkolehti,* joka ottaa päämääräkseen täyttää sen suuren puutteen sivistyselämässämme, josta olen puhunut.

Tila ei myönnä esittää laajempaa ehdoitusta uuden julkaisun ohjelmaksi, mutta pyydän kuitenkin saada mainita seuraavat pääkohdat:

1) Julkaisu sisältäisi paraasta päästä valaisevia esityksiä kirjallisuudesta ja taiteesta sekä ylipäätään kaikenlaisista nykyaikaisista sivistyksellisistä pyrinnöistä kultuurimaissa ja otettaisiin siihen paitsi alkuperäisiä kirjoituksia, käännöksiä ja mukaelmia hyvistä, sentapaisia aineita käsittelevistä kirjoituksista ulkomaiden aikakauskirjoista.

2) Kirjoitusten tulisi olla niin asiallisia, että ne tyydyttävät enemmänkin kehittyneitä, mutta toiselta puolen siksi kansantajuisia, ettei niiden ymmärtämiseen vaadita varsinaisesti tieteellistä sivistystä.

3) Valtiollisten — erittäinkin kotimaisten — kysymysten käsittely olisi kielletty, jotta julkaisu leviäisi mahdollisen laajalle ja kaikki kirjalliset voimat, huolimatta puoluekannasta, ilman vastenmielisyyttä edistäisivät yritystä.

Ehdoituksen toimeenpanoon nähden uskallan julkilausua sen toivomuksen, että vanhimmat ja voimakkaimmat kustannusyhtiömme W. Söderström Porvoossa ja Otava Helsingissä ottaisivat aatteen omakseen ja yhteisesti toteuttaisivat sen. Paremmin ja helpommin kuin mikään yksityinen kirjailijaryhmä voisivat nämä yhtiöt levittää julkaisun, niin että tilaajat luettaisiin kymmenin tuhansin ja yritys tulisi aineellisesti kannattavaksi.

Yhteisvoimin yhteistyöhön!

Eliel Aspelin.

TEIDÄN KIRJALLISUUTENNE huomattavimpia tarpeita on seikkaperäisen uudenaikuisen suomalaisen kirjallisuuden historian kirjoittaminen. Semmoisen puutetta muukalainen kaikista kipeimmin tuntee.

Budapestissä, marraskuulla 1905.

TE KYSYTTE, mikä tehtävä tieteen alalla olisi katsottava kaikkein tärkeimmäksi Suomen kansalle. Tahdon vastata viittaamalla erääseen tehtävään, jota ehkä ei voi lukea kaikkein tärkeimpien joukkoon, mutta jonka minä kuitenkin, ollen suomen kielen opettajana ulkomailla, tahtoisin sulkea suomalaisten tiede- ja koulumiesten erityiseen huomioon. On hyvin paljon ulkomaalaisia, jotka tahtovat tutustua teidän kieleenne ja kirjallisuuteenne, mutta kelvollisia apuneuvoja kielen oppimiseen ei löydy. Sekä nuo ulkomaalaiset että heidän opettajansa tarvitsevat *lyhyttä* suomen kielen oppikirjaa, joka on kirjoitettu aikaihmisten eikä koululasten varalle ja joka ei tahdo antaa muuta kuin kaik-

kein välttämättömimmät muodot ja säännöt, lyhyimmässä ja käytännöllisimmässä muodossa ja järkevässä järjestyksessä. Ja tarvitaan sitä paitsi *nykyisen kirjakielen sanakirjaa,* jossa ei anneta muuta (eikä vähempää) kuin todella käytettyjä kirjakielen sanoja. Minusta on semmoinen sanakirja muutenkin hyvin tärkeä ja toivottava asia, yhtä tärkeä kuin se täydellinen kansankielen sanakirja, jota nyt niin suurella innolla ja menestyksellä valmistellaaan, sillä hyvä kirjakielen sanakirja vaikuttaa välittömästi kaikkiin niihin, jotka käyttävät suomen kieltä, sekä varsinaisiin kirjailijoihin että ylipäänsä kaikkiin sivistyneisiin henkilöihin, se vakaannuttaa kielen ja tyylin ja helpoittaa sivistyksen levittämistä kaikkiin kansankerroksiin.

Näihin terveisiin pyydän myös saada liittää lämpöisen tervehdyksen itse Valvojalle, jota minä olen tottunut pitämään sinä kuvastimena, jossa Suomen kehitys kaikilla aloilla ehkä parhaiten ja monipuolisimmin kuvastuu. Eläköön ja toimikoon Valvoja vielä kauan kansansa hyväksi!

H. B. Wrklund

SUOMEKSI KIRJOITTAVAA kohtaa myötäänsä se vaikeus, ettei sanojen oikeinkirjoittamisessa vielä ole päästy yksimielisyyteen. Puhumattakaan vieraista kielistä lainattujen sanojen kirjoittamisesta, vallitsee kiusallinen epävarmuus ja kirjavuus aitosuomalaisissa sanoissakin. Toinen kirjoittaa *näkiä, sydämen, ensimäinen, iankaikkinen, osote, varottaa* j. n. e., toinen taas *näkijä, sydämmen, ensimmäinen, ijankaikkinen, osoite, varoittaa.* Kielimies perustaa käyttämänsä kirjoitustavan tieteellisiin syihin, joten hänen asemansa mielestäni ei ole niin tukala kuin sen, jolta omintakeinen kanta näissä asioissa puuttuu ja jonka senvuoksi on pakko jotenkin umpimähkään ottaa noudattaakseen tätä tahi tuota kirjoitustapaa; tällaisen ky-

näilijän ainoana silmämääränä — ja samalla lohdutuksena — on johdonmukaisuus ainakin omissa kirjoitelmissaan.

Tämä epävarmuus on minusta aina tuntunut perin ikävältä. Kun Valvojan arv. Toimitus nyt kysyy, mikä tehtävä kirjallisuutemme alalla on katsottava kaikista tärkeimmäksi, tahtoisin vastata: yllämainitun, sivistyskielelle sopimattoman, puutteen poistaminen ja yhteisen kirjoitustavan vakaannuttaminen; tämän arvelen olevan saavutettavissa *suomalaisen sanaluettelon julkaisemisen* avulla.

Edv. Stenij.

KANSAMME TEHTÄVIÄ PUOLI VUOSISATAA SITTEN.

Julius Krohnin kirje Kaarlo Slöörille.

Kun kysytään ja ajatellaan kansamme nykyisiä tehtäviä, voinee nykyaikaisia lukijoita huvittaa seuraava isävainajani kirje, joka kuvailee, mitä tehtäviä lähes puoli vuosisataa sitten pidettiin kansalliselle kehityksellemme tärkeimpinä.

Kaarle Krohn.

Viipurista jouluk. 24 p. 1860.

Veliseni!

Viime kirjeessäs sanot kirjallisten puuhain sinulta muut ajatukset ja kirjevaihteloamme hämmentäneen. Samaa virttä täytyy minunkin laulaa, että tietäisit oikean syyn pitkälliseen

äänettömyyteeni. Nyt taitavat jo Mansikkamme[1] sekä prologinikin[2] olla käsissäs, josta näet että minä sitä laiskurin työtä tänä syksynä olen miltei virkana pitänyt. Lokakuun alusta asti en olekaan joutohetkinäni muuta tehnyt, kuin ensin kirjotellut ja sitten korehtuuria lukenut. Lauluttarien parissa on aikani niin tiukkaan mennyt, etten oppimiseen ole paljon ensinkään joutanut ja kasvatusoppi-tutkintoni on jäänyt kukaties ijäksi päiväksi. Minä nyt olen lopullisesti päättänyt seminarioon ei ruveta, vaan pysyä yliopistossa taikka, jos ei siinä virkaa eikä viran toivoakaan olisi, mennä opettajaksi Jyväskylän aivottuun Suomalaiseen kymnasiin. Mitäs siitä arvelet? Eikö Sinua haluta tulla takasin Suomeen, niin ett'ei tuosta laulustas sopisi puustaintakaan Sinuun? Vaikka muutenkin en oikein ymmärrä millä tavalla se Sinuun koskisi, joka vieraassa maassa raukenevaa Suomalaisuutta turvaat. Kymnasin opettajana Sinulla olisi riittävä palkka ja aikaakin kirjotella. Minäkin olen yhä välistä surkutellut tuota kannelparkaasi, joka päivät pitkät pölystyy, ruostuu. Runollisuuden tähden olen heittänyt seminariotuumat; heitä Sinäkin, veikkonen, muut hankkeet ja hae semmoinen paikka, jossa joudat runoelemaan. Meitä on niin vähän laiskurin työn tekijöitä, ett'ei pitäis kenenkään sitä heittää, kelle vaan Jumala sitä lahjaa on luonut. — Vaan yhtä olen toisinaan kummeksinut, kun Sä yhä vaan kääntelet ja mukaelet! Kirjoitithan ennen muinoin omiakin ajatuksiasi runoksi; eikös niitä nyt enää

[1] Mansikoita ja Mustikoita II.

[2] Helsingin teatterin vihkiäisissä 18 $^{27}/_{11}$ 60.

tule? Ja kun käännät, niin eikös todellakin olis etusampi kääntää suuria teoksia? Noiden pienten lauluin käännöksissä, joissa ajatuksella on niin tiukasti sopiva verho, tahtoo aina olla kankeutta; suurempia teoksia suomentaessa pitäisi sitä olla helpompi välttää.

Helsingissä on meillä viime-aikoina ollut tuuma, josta toivon paljon hyvää syntyvän. Kun meitä Suomen kielen kirjoittajia on niin vähän ja niistäkin useammat muissa toimissa kiinni, ett'eivät paljon kerkiä tehdä, niin olemme sen keinon keksineet, että pitäis yli-oppilasten, jotka välttävästi Suomea osaavat, suomentaa maa-oppaallisia ja historiallisia kuvauksia, elämäkertoja j. n. e., ja sitten tottuneempain kynämiesten niitä käännöksiä oi'aista ja parannella. Meitä on oikaisijoita noin kymmenkunta ja jokaisen piti itselleen hankkia 4—5 apumiestä. Minulla niitä jo on, miten muilla lienee, en tiedä. Mitäs tästä arvelet, jos siitä totta tulee? Eikös se hyvinkin auttais kirjallisuuttamme?

Kummalla ja häpeällä havaitsen että kirjallisuudesta alusta asti puhuessain, en ole kuitenkaan ollut tietävänänikään „Fänrik Stål"'ista! Mutta sillä lailla se on että ihmisen mielessä pienemmät asiat, kun vaan ovat omat, välistä tahtovat hämmentää pois suuria ja tärkeitä. Voi veikkonen kuinka olen ollut ihastuksissani tätä maailman parasta joululahjaa lukiessa. „Fänrikens marknadsminne" ja „Trosskusken" ovat minusta paraat; varsinkin on viimeisessä niin syvä ajatus niin yksinkertaisessa puvussa, että oikein ihmetyttää. „Von Törne" ja „Munter" ovat myöskin mielipalojani ja samate kaikki muutkin. — Pitäis ruveta heitä suomentamaan; minä olen usein kummeksinut kuinka ei mikään Suomenkielinen kirja eikä sanomalehti ole sanaakaan virkkanut Runebergista, niin että hän umpi-Suomalaisille taitaa olla aivan tietämätön. Pitäis Mehiläiseen panna kirjotus hänen elämästään ja teoksistaan.

No nyt on Lönnrotin Kasvi-oppikin ilmestynyt; nyt saat ensi-kesänä ruveta kukkasia tutkimaan. Paksu se tuli ja joka sivulla näkyy ukon tarkka käsi.

Kylläpä nyt on ollut jouluksi kirjallinen tulva. Snellman näkyy siitä olevan hyvällä tuulella ja lopettaa viimenumeron Litteraturbladin kauniilla sanoilla.

Hyvästi nyt veikkonen! Huvillista joulua ja onnellista uutta vuotta toivottaen pysyn nyt ja ainian

ystäväsi

Suonio.

J. Krohn

MIELIALOJA.

Aik'ihminen.

Kun lapsi kasvaa suureksi,
ken sitä silloin holhoisi?
Hän lähtee suureen maailmaan
ja itse ohjaa kulkuaan,
tiet itsellensä raivaa.
Hän itse hoitaa kontuaan
ja käypi töistään vastaamaan,
hän aarteet itse kaivaa.

Hän valmis tiellään, toimissaan
on oikeutta valvomaan,
ja vaikk' ois rosvoparvessa
hän muistaa ihmisarvonsa,
kuin vaatii valpas tunto.
Ken kunniata tunteva
voi ahdistaa sen arvoista,
jot' aateloipi kunto?

Mut itsekäs kun naapuri
hänt' ahnein mielin maanitti:
„Myö mulle tahtos ohjakset
ja sydämesi toivehet,

niin kullat, arvot annan!"
hän vastaa: „Kullan arvoinen
vaan vapaana on ihminen,
siis vapauteni kannan!"

Ja työtä, työtä huutaa hän,
kun oman tuntee tehtävän:
hän hyörii, pyörii päällä maan;
vaikk' aatos kiitää korkeaan,
työ tähtää synnyinmaata,
ja koti vaikk' ois korvessa,
ei ihmiskunta, maailma
silt' unhottua saata.

Hän maailmass' on maailma,
kuin tähti tähtein parvessa:
on oma kansa parvi se,
jok' antaa ryhdin riennoille,

työpohjan ihmistöille.
Hän maansa tahtoo toimimaan
vapaana miehen suunnassaan,
sen johtaa ihmisteille.

Hän mielet täynnä tulta lois,
Aik'ihmisiksi kaikki sois.
Ja horjumatta, vankkana
hän nähdä tahtois joukkonsa,
ei nuottaan juoksijoina.
Vaan omin käsin, omin päin,
niin parvittain kuin yksittäin
tään maansa vartioina.

Aik'ihmisiä milloin maa,
tää Suomi, kyllin kasvattaa?
Ja milloin meit' ei eksytä
yövallat valon reitiltä,
kuin lasta alkavata?
Oi, silloin aamu selkiää,
uus aika maata yllättää
ja ohjaa maailmata!

Kun kansa kasvaa kunnossa,
ken voi sen silloin holhota?
Se itse kääntyy maailmaan
ja itse ohjaa kulkuaan,
tiet itsellensä raivaa.
Se hoitaa maansa, mantunsa
ja tahtoo töistään vastata
ja aarteet itse kaivaa.

J. H. Erkko

PÄIVÄKIRJAN LEHTI.

Oletko kuullut synkän korven huokailevan, kun tuuli sen latvoissa humisee, oletko kuullut laulun haikean sen reunoilta kaikuvan yli vesien, oletko kuulunut kansaan, jonka sydän suruntuttuna sykkii ankaran luonnon helmassa, jonka kovettunut koura siltä vaatii niukan leipänsä, oletko syntynyt Suomen lapsena — eikö sydämessäsi soi surunvoittoinen kieli, korven huminan vastakaiku? Ja oletko sen maasi jättänyt, oletko sen vaihtanut toiseen kotimaahan, jonka vainiot ovat viljavammat, lehdot lempeämmät, ihmiset iloisemmat — eikö mielessäsi väräjä katkennut kanteleen kieli, eikö sydäntäsi kirvele parantumaton haava? Älä maatasi jätä, jollei rakkautesi pakoita.

Sinä, armaani, joka sait rakkauteni! Miksi minua kummastellen katselet, jos kyynel piilee silmässäni, jos huokaus tunkee povestani. Annas minä silitän päätäsi ja kuiskaan korvaasi sen, minkä jo tiedät: ei ole onni pohjaton, vaan puhtain on se, rikkain on se, jos sen pohjalla piilee surun helmi. Sinä et korven kuisketta tajua, sinä et ole leivättömän kansan huolia jakanut, sinä et ole synnyinmaatasi jättänyt — vaan sinä ymmärrät haikean mieleni, ymmärrät, että keskellä iloanikin voi kaipuu riemuani himmentää. Lauloihan kätkyesi ääressä valtavan meren hyrsky, johon nuorena elämän vastatuulia purjehdit, olethan miehenä sen syvyyksiä syvemmälti kuin minä sukeltanut — — — ja sinäkö et niin

inhimillistä tunnetta kuin synnyinmaan kaipuuta käsittäisi! Pane kätesi minun käteeni ja anna minun uudelleen toistaa: jos olisi tuhat kertaa valittava, niin tuhat kertaa sinut valitsisin.

Polvellasi lepää lapsemme. En voi hänelle vilpittömämpää, lämpimämpää perintöä jättää kuin isänmaanrakkauteni, vaikka se tuleekin kohtaamaan toista maata kuin minun. Ja jos kerran unelmoiva surumielisyys saisi paikkansa niissä silmissä, jotka nyt hymyilevät vain lapsellista iloa, niin muistathan: hänen äitinsä kantoi häntä silloin, kun hänen kansansa kovaa koki, hän synnytti poikansa silloin, kun hänen muistamansa korven huokaus herätti syvimpiä vastakaikujaan hänen rinnassaan. Mutta älä huolehdi: sointuisin on elämänlaulu, jos sen pohjasävel vähän surunvoittoisasti helähtää, rikkain on elämänonni, jos sen pohjalla piilee surun helmi.

Kööpenhamina.

Eva Moltesen
o. s. Hällström

Rooman valta.

Pyhä Rooman valta, pyhä Rooman valta,
ken vastustaa sitä rohkenee?
Koin ääriin auringon laskun alta
sen kotkat kansoja kahlitsee.

Pyhän Rooman keisari purppurassaan
on herra hengen ja ruumihin.
Pää kuuru kansall' on kuljennassaan
alitse keisari-alttarin.

Hän mitä lausuu, on laki maassa,
senaatti varjona seuraa vait.
Hän mittaa oikeutta miekka vaa'assa,
min lastu laannehet painaa lait.

Saa tuta tutkainta kipein nilkoin,
ken keisarillensa niskuroi.
Sijalle konsulin korkein pilkoin
hän ajoheponsa antaa voi.

Se kansan nurkuvan kaitsijaksi
vain pannaan valtiaspalatsiin,
lait laajan pilttuunsa lattiaksi,
ett' oikein tuomitsis. Olkoon niin!

1899.

KESÄLLÄ.

Kesä! kesä! Maa kukkii, taivas siintää, aurinko paahtaa. Tuuli nuolee niittyjä ja vainioita ja metsää, tuuli on lämmin kuin aurinko itse. Niityllä heilimöivät heinät, horsmat ja vormut ja sinipunertavat ohdakkeet heloittavat pientareilla. Apilas on kukassa, makea lemu tuntuu tuulessa. Vainioilla heilimöi ruis. Tuuli painaa siihen pitkiä laineita ja nostaa kukkaspölyn sauhuna laineista. Vainio välähtelee hopeankarvaisena, sinisen vihreänä ja kun tulee pilvi taivaalle, kuvastuu se mustanpuhuvana viljan meressä.

Sitä elämää maassa, ilmassa, puissa! Sitä laulun helinää, sitä siiven suihketta ja kahinaa! Välähtää pääskysen valkoinen rinta, kiiltää ja kimmeltää sudenkorennon siipi kuin veden välke, vierii kuin pieniä kirkkaita, ruskeita helmiä siroteltaisiin, muurahaisten joukko. Rastas raksuttaa, käki kukkuu, ruisrääkkä kaihertaa . . .

Kesä! Kesä!

Minun päälläni ylenee koivu. Se on niin suuri, niin voimakas ja terve. Ei yhtä kuivanutta oksaa, ei yhtä kipeää muodostumaa. Sen varsi on väkevä ja suora — minulla pitäisi olla kolme syltä ennenkuin ylettyisin sen syliini ottamaan! Ja kuitenkin, kun minä sitä katselen, karkaa minuun ikäänkuin nälkä — minä tahtoisin painautua sen vartta vas-

taan, pusertua siihen kiinni, imeytyä siihen ja juoda terveyttä ja elämää. Sillä minä tiedän, että ne lähteet, joista sen suonet vievät elämää aina tuonne ylhäälle asti, ne lähteet ovat vilvoittavat, ne ovat niin syvällä, ne ovat pohjattomat. Minun pitää niille lähteille päästä, minun pitää niistä saada juoda janoni sammuksiin. Minä tarvitsen mahlajaa maani syvyyksistä, sieltä mustan mullan pohjasta. Terveyttä minä himoitsen, kesää minä kutsun sieluuni ja ruumiiseeni. Minä tahdon, että aurinko virtaa suoniini ja sekaantuu vereen, minä tahdon, että kukkivien vainioiden hohde painuu silmääni ja jää siihen, minä tahdon että kesän riemuisa sävel valuu korvaani ja jää sinne . . .

Tässä on ylen hyvä olla. Allani lahea heinä, koko vihanta, kukkiva maa, ylläni koivun lehvät ja taivaan sininen syvyys. On kuuma. Apilaan lemu soluu alas kasvojani. Minä nielen sitä lemua, minä oikaisen itseni raukeaksi nurmeen, keskelle sinisiä kellokukkia. Pääskyset vikisevät ja kirkuvat, leikkivät ja ajavat toisiaan takaa. Minä ojennan niitä vastaan käteni ja minun täytyy nauraa ilosta. Metsä humisee, koivun lehvät kahisevat ja kiiltävät tuulessa.

Minä lepään kukkasissa, heinänhelpeet ovat kahahtaneet kokoon pääni päälle, käteni pitelevät kukkasia, kukkasia on kourien täydeltä. Minä kuulun tähän kukkivaan maahan, tähän helisevään, heilimöivään maailmaan, tähän auringonlämpöiseen kesään!

Histalla 8. VII. 1905. Maila Talvio.

Kuule kuusta äidin ko'issa.

I.

(Kirj. Viktor Rydberg.)

Sa huminata kuule kotisalon
ja kuusta, joka kasvoi äidin ko'issa! —
Puu pyhä, lehviss' aina vihannoissa,
mi päätäs nostat maille taivaan valon,

sun sanas kuulin. Elon hurmioissa
ma muistin äänes juhlallisen jalon;
se toi mun takaisin luo taaton talon,
sen hiljaisuuteen: — asukkaat on poissa.

Käyn lieden luo, — vaikk' kylmä, se on tuttu! —
ja muistelen taas lapsuuselämääni,
jost' armaat kuvat kuiskit mulle mieleen.
Mut onko tuulen syy tää outo juttu?
— Soi murhemielin vanhan kuusen ääni,
ja kaihoin sydän vastaa kaihon kieleen.

II.

(Vastakohta edelliseen.)

Sa kuule Suomen salon huminata
ja kuusta, joka kosvoi äidin ko'issa!
On ainoin onni kodin varjostoissa,
ei tupaas muilla mailla kuusi kata.

Sen huminat jos tajuut, huminoissa
voit kuulla: „Edessäs on uraa sata,
mut yksi tie on vapaa riemun rata,
Sa muilla tein saat murhein elää loissa".

Tuo vanhan kuusen juhlallinen ääni
sai kääntymään mun elon harhatieltä
ja palasin sen juureen vuotten takaa.

Mut miksi nyt, kun taas se varjoo pääni,
ma riemun tunnen, joka valtaa mieltä?
— Soi vapaushymnein kuusen humu vakaa.

Valter Juva

OLEN SEISONUT uunin ääressä ja polttanut vanhoja valokuviani. Silmät haaveillen liekeissä, ajatukset maailmalla. Konemaisesti aina uuden kuvan olen heittänyt tuleen edellisen seuraksi. Mutta kuolleista elämään herätti katseeni yksi noista kuvistani. Sen ilme huulien ympärillä oli niin merkillisen elävä, sen hymy niin ihmeellisen eloisa. Liekit liehuivat kuvan ympärillä, söivät sen reunoja, nuolivat sen sydäntä, yhä vain tuo huulien hymy oli sama. Vihdoin ne liekit tekivät lopun kuvasta, mutta hymy vielä hiiloksessakin eli.

Tuossa oli kuvani, tässä minä itse — mikä eroitus? Noinhan minäkin elämäni läpi kuljen hymysuin. Liekkejä

ympärilläni, jotka koettavat kaikkea elävää, josta elän, ympärilläni turmella, liekkejä usein sielussani, jotka taitavasti syövät sydänjuuria ja survovat rinnan toivottomaksi — ja silti, aina sama hymy, pakon ja tottumuksen kaikkea pettävä hymy huulilla. — Tokkohan vielä hiiloksenakin hymyilen!

Aino Ackté-Renvall

JÄÄ HYVÄSTI!

Astun hautausmaan portista sisään ja suuntaan askeleeni hautakappelia kohti. Ovi sinne on auki ja sieltä kuuluu ääniä. Pysähdyn ovelle.

Niin, siellä hän lepää mustassa arkussaan, kukkasia ja viheriöitä lehtiä ylt'ympärillään. Olemme tulleet hänen arkkuansa kukittamaan. — — — Ah, jospa olisimme hänen ympäristöänsä ennen kukittaneet! Jospa olisimme ottaneet hänet kukkasilla vastaan, kun hän sairaana palasi parantolasta! Jospa olisimme häntä ympäröineet semmoisella hymyilevällä kukkien runsaudella, että hän olisi luullut kukkaistarhassa asuvansa! Mutta se ei kuitenkaan olisi voinut karkoittaa hänen mielensä synkkyyttä. Ei kukaan eikä mikään ole voinut häntä auttaa. Sillä hänen hartioitaan painoi taakka, jota ei kukaan voinut nostaa. Hänen elämänsä päivä oli

muuttunut niin sysimustaksi yöksi, ettei ollut toivon tähteäkään sitä valaisemassa. Oi, Jumalani! Sydäntäni repii hänen kova kohtalonsa — kovan kova kohtalonsa.

Miten vähän yleensä aavistamme, missä ne piilevät nuo kovimmat kohtalot. Haemme ne usein ainoastaan sieltä, mistä valitushuutoja kuuluu. Mutta emme aavista, että häneen, joka ääneti ja valittamatta vieressämme kulkee, on kohtalo ehkä lyönyt kovimmat iskunsa. Moni tiesi hänestäkin, että hän kitui ruumiin ja sielun voimia lannistavan taudin kourissa. Mutta harva tiesi, miten hän epätoivoisesti kamppaili tuota salaa hiipivää, tuhoavaa voimaa vastaan, harva tiesi mitään siitä äärettömästä sieluntuskasta, jota hän kärsi yöt ja päivät tuntiessaan, että tuo armotta kiduttava voima vähitellen sammutti kaikki toivon kipinät hänen ympärillään ja vihdoin ehkä puhaltaisi sammuksiin hänen kärsivän sielunsa valon.

Oliko kumma, jos hän alkoi katsella elämää vieraan silmillä. Hän huomasi sen ihanuutta, hän oivalsi sen tehtäviä, mutta siinä ei ollut mitään häntä varten. Oliko kumma, jos hän, tuskansa ajamana, alkoi harhailla kuoleman virran rantoja pitkin, tähystellä alusta, joka veisi hänet yli toiselle puolelle. Ja kun alusta ei näkynyt, ei kaukaakaan, niin oliko kumma, että hän itse heittäytyi veteen, omin voimin koetti saavuttaa rauhan rannan.

Sinä ainiaaksi vaipunut! Nyt makaat levollisena, valkoisessa vuoteessasi, kädet ristissä rinnalla. Rakkahani! Panin unikukkia korvasi juureen, valkoisia valmukukkia, jotta nukkuisit hyvää rauhallista unta. Nuku kaikkien öittesi häiriytynyttä unta! Niinkuin se, joka on satamaan saapunut! Minä asetan vuoteesi laitaan rivin hienopiirteisiä tammenlehtiä. Neulon ne hellävaroin pitkin kannen reunaa, ja laulan sydämessäni sinulle suloisen kehtolaulun. Kukkasia on vieressäsi pitkin vuoteesi laitoja. Ja arkulle asetamme valkoisia ruusuja, ja astereita ja neilikoita.

Mitä varten heitätte pois nuo punaiset ruusut? Antakaa ne minulle! Teen niistä kimpun ja kiinnitän sen seppe-

leeseen hänen päänsä kohdalla. Hänellä täytyy olla kimppu punaisia ruusuja, sillä hänenkin elämänsä sisälsi kerran muutamia ruusunhohteisia päiviä, jolloin hänkin kulki punainen ruusu napinlävessä ja katseli hymyillen maailmaa. Niitä päiviä hän ei voinut koskaan unhoittaa. Antakaa tänne ne punaiset ruusut. Iloitsen siitä, että ne ovat hänelle kukkineet.

Ulkona sataa taivaan täydeltä. Näyttää siltä kuin sataisi koko päivän. Mutta onko se mahdollista? Sataisiko, kun hän saatetaan hautaan? Niinkuin hänellä ei olisi ollut tarpeeksi asti synkkiä päiviä! Täytyyhän luonnon lempeästi ottaa vastaan väsynyttä lastaan. Nyt kun hän on saavuttanut rauhan, nyt pitäisi taivaankin hymyillä hänelle. Rakkautta ja sovintoa pitäisi kaiken luonnon huokua hänen ympärillään, kun hän kätketään maan poveen.

Astun holvin ovelle, ja sydämeni alkaa puhua, ensin kuiskaamalla, sitten miltei huutamalla: Joutukaa tänne! Oi, te hyvät hengettäret ilmassa, metsissä, maassa! Kuulkaa! Katsokaa! Tuossa hän lepää, tänään hän saatetaan kirkkomaahan. Hymyilkää hänelle! Saattakaa hellästi, kirkkain säteilevin katsein! Teidän täytyy rakastaa häntä, sillä hän on rakkautenne ansainnut. Kuulkaa tällä kertaa, jos kohta ette koskaan enää — — — —

*

Astun taas pääkäytävää pitkin hautakappeliin. On vielä aikaista. Siellä ei ole ketään ennen meitä. Ei muita kuin hän kukitetussa arkussansa. Katselen arkkua pitkään. Miten käsittämätöntä, että hän on kuollut! Että hän todella makaa tuossa! Että hauta odottaa häntä, että hän jätetään sinne ja että pian hautakivi seisoo hänen kummullansa todistamassa vieraille ohikulkijoille, että hän, sen-niminen henkilö on ollut olemassa. Ja missä ikinä muualla hänen nimensä on kirjoitettuna, siellä on risti piirrettynä sen alle. Se merkitsee, että hän kuuluu menneisyyteen, ettei häntä enää ole. Elämä kulkee väsymätöntä kulkuaan ilman häntä, hän

on eksynyt päävirrasta syrjään, hän on kadonnut teille tietämättömille, ihmisten silmistä hävinnyt.

Alkaa ilmestyä tuttuja ja tuntemattomia kasvoja toiselle puolen kappelia. Monella on seppele käsivarrellaan. Katson vain joskus vilaukselta heihin, heti taasen unhoittaakseni heidän läsnäoloansa. Minusta tuntuu kuin olisi hän minun läheisyydessäni ja katselisi minua rauhallisin katsein. Niin, niin — hän seisoo aivan vieressäni. Miten hänen koko olentonsa on tyyni ja kirkas. Käännyn hänen puoleensa, ja sydämeni on tulvillaan hellyyttä.

— Mitä te oikein täällä hommailette? kysyy hän lempeällä äänellä, niinkuin ennen muinoin semmoisina hetkinä, jolloin hänen mielensä oli keventynyt.

— Sinuahan olemme tulleet saattamaan. Katsoppa tuota leposijaasi, miten olemme sitä kaunistaneet. Siinä se lepää, se sinun kuoresi.

— Niin, se oli perin huono kuori.

— Ja kuitenkin se on meille niin rakas, ettemme tiedä, miten hellästi sitä pitelisimme. Katsohan vielä kaikkia noita seppeleitä!

— Ovatko ne todella minulle, nämät seppeleet? kysyy hän oudoksuen.

— Kellekä muulle? Ja kaikki nämät toverisi ja tuttavasi ovat tulleet sinun tomuasi kätkemään maan poveen.

Se näyttää hänestä arvoitukselta. Hän kummastelee sitä, että hänen lähtönsä herättää ihmisten huomiota. Sillä hän on luullut, ettei hän kenellekään juuri mitään merkitsisi ja ettei hän sanottavaa tyhjyyttä jälkeensä jättäisi. Mutta hän ei sano siitä mitään.

— Mitä te täällä vielä odottatte? kysyy hän taas hetken kuluttua.

— Odotamme, että kello löisi kaksi, sillä silloin alkavat kirkonkellot soida ja pappi saapuu paikalle.

— Vai niin, vai niin. Kellon mukaanhan te kaikki teette. Minä en enää tiedä siitä mitään.

Hänen katseensa kirkastuu ja tähtäytyy kauas äärettö-

myyteen. Hymy leviää hänen kasvoilleen. En uskalla häntä häiritä, sillä huomaan, että hän nauttii tuntiessaan olevansa kaiken entisyytensä ulkopuolella, kaiken sen ulkopuolella, missä me elämme ja liikumme.

Kellot alkavat kumahtaa ja valkohansikkaiset kädet tarttuvat kirstun kannatusnauhoihin. Surusaatto lähtee liikkeelle.

Miten kaunis on tie! Solakat koivujen rungot hohtavat suloista rauhaa, lehdet lepattattavat lepoa, ruohon korret tyyneyttä. Niinkuin onnellisten asuntoihin kulkee matkamme. Ja perillä sulkee sinut Suomenmaa ainiaaksi syliinsä. Olisithan voinut etsiä rauhaa vieraallakin rannalla, jos olisit tahtonut. Mutta kaihosi vei sinut kotoisten koivujen suojaan, oman maasi rakastettuun helmaan. Sen vuoksi matkasit meren poikki.

Katso, miten tämä paikka on suloinen. Täältä saat kuulla aaltojen loiskintaa ja saat katsella välkkyvää lahtea. Täällä ei sinun tarvitse varjossa värjyä, sillä täällä auringonpaiste tuhlaa rikkauttaan. Viivähdä täällä, kun muistot saattavat sinut takaisin niihin seutuihin, joissa ennen huokailit. Katsele täältä kulunutta elämääsi, kun aurinko hohtaa järven pinnalla ja koko luonto sinulle hymyilee sovinnon suurta rauhaa.

Jo lähtevät hiljakseen pois, ystäväsi, toverisi ja tuttavasi. Jo lähdemme pian mekin, omaisesi. Vielä silmäys kukkaisihanuutta loistavaan hautakumpuusi. Tänne tulen usein luoksesi, istun penkille haudan viereen ja katselen koivunrunkojen välistä siintävää lahtea. Luen elämäsi kirjaa, jonka elämän ja kuoleman salatut voimat ovat kirjoittaneet.

Jää hyvästi!

Ja jääkää hyvästi kaikki te ystävälliset hengettäret, jotka kuulitte rukoukseni! Tietysti te hymyilitte hänelle, tietysti te lempein katsein saatoitte häntä. Kun näitte meidän tulevan tietä myöten, niin te hajoititte äkkiä pilvet auringon edestä ja karkoititte usvat kauas metsien peittoon.

Ester Hällström

Myrskylaulu.

Kuule, kuule, myrsky nousee,
palotorvet yössä ammuu,
vainoliekit vaeltaa,
aron tyyneet tulet sammuu,
kuule mykkää mutinaa!

Taisteluhun, taisteluhun,
lyökää maahan, laaskaa, laaskaa!
Shakaalit jo ulisee,
vielä äsken kiertäin haaskaa
nyt ne yöhön pakenee.

Kahleistansa kädet kimpoo,
kaivoksista rammat ryntää,
kuokat soihtuun vaihdetaan,
verivaoin myrsky kyntää
yli köyhän, kurjan maan.

Sortajien suonet tyrtyy,
vapisevi valtain muuri,
tekohurskaat rintaa lyö.
Ihana ja nuori, suuri
vapauden, tilin yö!

Kuules, kuinka sadat äänet
huutaa hurjaa ihmishätää,
piikit välkkyy, säilät soi,
kaikki, mik' on tyhmää, mätää,
myrskyn alla vaikeroi.

Myrsky suistaa sairaan ilman,
liasta se orjat nostaa
iloon, itsetuntohon,
vuosisatain valeet kostaa,
vapaus sen tunnus on.

Kädet nousee taivahille,
raskaat kengät tallaa multaa,
sinkuu käyrät salamat,
hurjain silmäin tummaa tulta
sammuta ei kanuunat!

Miljoonien myrsky nousee,
heitä kaihon kanteleesi,
sotarummullasi lyö!
Aamulla soi marseljeesi,
nyt on tullut tilin yö!!

okak. 29 p. 1905.

Larin Kyösti

Syrjäsiä valtateiltä.

Panen palamaan kynttilänpätkän,
uneksin: valtava valomeri
vapauden tuloa tervehtii.

Kiiljaa hymisen marseljeesia,
uneksin: rummut, torventoitot
kantaa sen yli kaupungin.

Kuulen sydämeni rajun sykkeen,
uneksin: tuhanten onnen tunne
maani sydäntä sykyttää.

$^{31}/_{10}$ 1905.

Aino Kallas.

Kansaliiskaarti.

Laulu lakkoviikolta.

Tiedän kaartin kansallisen:
kaarti kultuurin.

Sotivat
siinä kuollehet, elävät,
kaikki vallat valkeuden.

Tunnuslause tuo väkevä:
„Menköhön muruiksi kaikki,
kun ei kultuuri Kalevan,
polttakoon tuli povessa,
kun ei Suomen kaupungeissa,
veri suonten suihkakohon,
kun ei kansani kaduilla!“

Miekat maan alta helähti,
toiset paistoi taivahalta,
maan päältä elävät iski,
vainajat tuvilta Tuonen.

Se oli kaarti kansallinen,
armeija alinomainen.

Eino Leino

TERVEHDYKSIÄ JA MUISTOJA.

KAKSIKYMMENTÄVIISI vuotta aikakauslehden elämässä ei ole ainoastaan itsessänsä pitkä aika, vaan semmoinen ikä on myös kunnioittavana todistuksena harvinaisesta yhteistunteesta, harrastuksesta ja uhraavaisuudesta sekä yleisön että toimittajan puolelta. Sitä enemmän syytä nyt on muistaa sitä merkkipäivää jona „Valvoja“ täyttää 25 vuotta. Ollen yksi niistä, jotka ensi alusta tähän päivään saakka ovat saaneet seurata „Valvojaa“, minä pyydän tämän juhlallisen tilaisuuden johdosta saada lausua kiitokseni kuluneesta vuosisadan neljänneksestä ja hartaimmat onnentoivotukseni tulevaksi — niin „Valvojalle“ kuin koko Suomellekin.

Kööpenhamina, marraskuussa 1905.

Kr. Thomsen

VENTICINQUE ANNI DOPO.

Fortunate le case nelle quali gareggia il padre coi figliuoli, tra loro affettuosamente gareggiano i fratelli, verso la conquista del vero, o della bellezza che gli dà veste e decoro! Se manca opera graziosa di natura, sorviene l'industria degli uomini: e in una sola famiglia si raccolgono spesso gli intelletti, non dallo stesso sangue avvivati e nutriti, ma da concorde amore a discoprire i segreti dei pensieri, delle parole, delle opere che si manifestano nella immensità del Tutto. Anche in questi consorzi c'è un padre che eccita e guida: e, contemperando i piaceri della libertà coi doveri sacri della schiavitù, i molti concorrono ad un fine solo: arano il novale, riseminano il campo, lo purgano da male erbe, dei sugosi frutti fanno il raccolto. Anche in questi consorzi c'è vita viva: le incertezze smaniose dell'età prima, il fervore della gioventù, il bilanciare degli anni maturi, e, pur troppo, l' infiacchire della vecchiaia; ma giova a tutti il festeggiare, senza vanità, e col desiderio di salire più alto, un giorno che rammenti i molti anni operosamente vissuti. Sia lode ed augurio di bene al *Valvoja!*

Ogni terra ha le sue glorie, ed a parlarne e a goderne s'affrettano i cittadini savi: cogli occhi aperti, e sveglie le menti, verso ogni bellezza e ogni verità, che da altre regioni spandino il loro lume: con incessante voglia di accrescere ricchezza nella vita di scienza e d'arte che regge l'umanità.

Ma innanzi a tutto è la patria: in quella unità, feconda di affetti vari, che non viene data da principi, da armi, da frodi, ma dai comuni pensieri che si manifestano nella lingua. Bello l'armarsi, con gelosia, in questo incantato castello che racchiude le delizie più care: bella la invitta superbia, che non sia prosunzione: bello il timore di ibridi congiungimenti che non sia mancata carità: bello difendere il diritto coll'ardore di chi compie, o santa paternità del luogo natio! un non mutabile dovere.

Temono i timidi; ma debbono rinfrancarsi. Chi ha l'amore più veemente alla casa sua, meglio onora i veementi amori degli altri: e, in questo rispetto, sta il vincolo più forte nella società degli uomini; ciascuna nazione pensando e operando a vantaggio di tutte, ma non dimentica della sua dignità. Viva a lungo il *Guardiano*; un libro di finlandesi per i finlandesi; nel quale attingano, con festa e con riconoscenza, gli stranieri.

Padova, 2 nov. 1905.

KAHDENKYMMENENVIIDEN VUODEN KULUTTUA.

Onnelliset ne talot, joissa isä kilpailee poikiensa kanssa, joissa keskenään kilpailevat veljekset totuuden saavuttamisesta tai siitä kauneudesta, jonka heille antaa puku ja koristus! Missä luonnon viehkeä työ puuttuu, täydentää sitä ihmisten ahkeruus, ja yhdessä ainoassa perheessä yhtyvät usein lahjat, joita ei sama veri ole elähyttänyt eikä kasvattanut, mutta joilla on sama yhteinen rakkaus paljastamaan niiden ajatuksien, sanojen ja töiden salaisuuksia, jotka ilmaantuvat avaruuden Kaikkiudessa. Näissäkin yhdyskunnissa on olemassa isä, joka kehoittaa ja opastaa, ja, lieventäen vapauden huveja palvelemisen pyhillä velvollisuuksilla, kaikki yhdessä toimivat yhden ainoan päämäärän eteen: kyntävät uutismaata, kylvävät pellon, kitkevät rikkaruohot ja korjaavat mehuisat hedelmät. Myöskin näissä yhdyskunnissa on elävätä elämää: ensimäisen iän ajattelematonta epävarmuutta, nuoruuden hehkua, kypsyneitten vuosien harkintaa, vieläpä vanhuuden voimattomuutta; mutta kaikille on mieluista viettää, ilman turhamaista kerskailua ja yhä korkeammalle pyrkien, päivää, joka muistuttaa mieleen

monta työssä kulunutta vuotta. Olkoon *Valvojalle* kiitos ja menestyköön se!

Jokaisella maalla on oma kunniansa, ja viisaat kansalaiset rientävät siitä puhumaan ja siitä iloitsemaan: silmät avoimina ja mielet virkeinä tähdättyinä kaikkea sitä kauneutta ja kaikkea sitä totuutta kohtaan, joka toisista maailmoista levittää valoaan: uupumattomasti tahtoen koota rikkautta tieteen ja taiteen elämästä, joka hallitsee ihmisyyttä.

Mutta kaiken yläpuolella on isänmaa: tuossa yhteydessä, joka on rikas erilaisista taipumuksista, jota eivät ruhtinaat, eivät aseet, eivät anastukset ole meille antaneet, vaan yhteiset aatteet, jotka ilmaantuvat kielessä. Kaunista on sulkeutua mustasukkaisena tuohon taikalinnaan, joka sisältää rakkaimmat sulomme: kaunis on se voittamaton ylpeys, joka ei ole itsekylläisyyttä, kaunis on sekasikiöisten yhtymisten pelko, joka ei samalla kertaa ole rakkauden puutetta: kaunista on puolustaa oikeutta sen ihmisen innolla, joka täyttää järkähtämätöntä velvollisuutta — oi syntymäseutu, pyhä kasvattajamme ja isämme!

Pelkurit pelkäävät, mutta heidän täytyy rohkaistua. Se, joka mitä kiihkeimmin rakastaa omaa kotitaloaan, hän voi paremmin kunnioittaa muiden kiihkeätä rakkautta, ja tässä suhteessa on hän lujin side inhimillisessä yhteiskunnassa — kukin kansa ajatellen ja työskennellen kaikkien eduksi, mutta unohtamatta omaa arvoansa. Eläköön kauan *Valvoja;* suomalaisten kirjoittama kirja suomalaisille; josta ammentakoot ilolla ja kiitollisuudella muukalaiset.

Padovassa 2 p. maraask. 1905.

R. Toja

OBSERVANT depuis un demi-siècle le développement scientifique et littéraire de la Finlande, j'ai à maintes reprises appelé l'attention de mes compatriotes sur la population énergique de la Grande Principauté qui, avec ses seules ressources, s'est élevée au rang des nations les plus éclairées; qui ne s'est pas bornée à cultiver son propre domaine aux points de vue intellectuel et économique, mais qui, tout en se tenant sur le terrain du plus strict loyalisme, a porté ses vues au delà des frontières tracées par la politique; qui a tendu une main fraternelle à ses congénères moins

avancés, dispersés en Russie et en Sibérie; qui les a rattachés entre eux et avec elle par les souvenirs d'une commune origine et qui, grâce aux merveilleux progrès de ses hommes remarquables en tous genres, peut avec honneur faire pendant à ses frères du Sud, les fiers Magyars.

Admirant les pionniers de la linguistique, de la démomathie, de l'archéologie qu'elle charge de missions dans l'Est et jusqu'au cœur de l'Asie, j'aime à signaler l'œuvre désinteressée de ces hommes de science; non moins que celle de leurs émules, les propagateurs des lumières en Finlande. Je saisis donc avec empressement l'occasion du 25 anniversaire de la fondation du *Valvoja* pour saluer ce *Veilleur* et la solide légion de ses rédacteurs qui ont pris à tâche de vulgariser les questions les plus abstruses et qui, par la variété de leurs articles philosophiques, politiques, esthétiques, littéraires, ont montré que la langue finnoise, cultivé depuis si peu de générations, est propre à traiter toute sorte de sujets. Puisse leur entreprise continuer à prospérer à l'avant-garde de laquelle il marchent en éclaireurs!

Corberon, le 19 octobre 1903.

Seuratessani puolen vuosisataa Suomen tieteellistä ja kirjallista kehitystä olen useampaan erään kiinnittänyt kansalaisteni huomiota Suuriruhtinaskunnan jäntevään kansaan, joka aivan omin varoin on kohonnut valistuneimpien kansakuntien verroille; joka ei ole rajoittunut oman alueensa henkiseen ja taloudelliseen viljelemiseen, vaan, pysyen aina mitä ankarimman lojaalisuuden pohjalla, on ulottanut katseensa valtiollisten rajainsa ulkopuolelle; joka on ojentanut veljenkäden vähemmän kehittyneille, Venäjällä ja Siperiassa hajallaan eläville hei-

molaisilleen; joka on ne jälleen koonnut yhteen ja liittänyt itseensä yhteisen alkuperän muistojen siteellä ja joka huomattavien miestensä kaikilla aloilla suorittamien ihmeteltävien edistysten nojalla voidaan kunnialla asettaa etelässä asuvien veljiensä, ylpeiden magyarien rinnalle.

Ihaillen niitä kieli-, kansa- ja muinaistieteen tienraivaajia, joita se lähettää tutkimusmatkoille itään ja Aasian sisimpiin osiin asti, minulla on erityinen ilo kohottaa korkealle näiden tiedemiesten epäitsekästä työtä, ja samalla yhtä suuressa määrässä sitä, minkä suorittavat heidän kilpaveljensä, valonlevittäjät Suomenmaassa. Senvuoksi olen mielihyvällä käyttänyt *Valvojan* 25-vuotisjuhlan tarjoomaa tilaisuutta hyväkseni lähettääkseni tervehdyksen tuolle *Valvojalle* ja sen vankalle toimittajien legionalle, jotka ovat ottaneet tehtäväkseen vaikeimpienkin kysymysten kansantajuistuttamisen ja jotka, vaihtelevilla filosofisilla, valtiollisilla, esteetisillä ja kirjallisilla kirjoitelmilla ovat osoittaneet, että suomen kieli, jota on viljelty vain muutaman miespolven aika, soveltuu kaikkien asiain käsittelyyn. Suosikoon onni yhä edelleenkin heidän yritystään samoinkuin Suomen kansaa, jonka etuvartiossa he astuvat valonnäyttäjinä!

Corberonissa 19 p. lokakuuta 1905.

MAY I be allowed to offer my sincere congratulations to you and all connected with the „Valvoja“, upon the attainment of its twenty-fifth birthday. That a literary vehicle of such eminence has succeeded in passing safely through all the vicissitudes of the last quarter of a century is not only a proof of the ability and wisdom of its management in the past, but is an achievement that must inspire the highest confidence as regards the future.

I am, Dear Sir, Yours very truly

London, 18:th October, 1905.

Lontoossa 18 p. lokak. 1905.

Sallittakoon minun esittää vilpittömät onnentoivotukseni Valvojan päätoimittajalle ja kaikille sen kannattajille sen johdosta, että lehti on kahdennenkymmenennenviidennen syntymäpäivänsä saavuttanut. Se että niin arvokkaan kirjallisen äänenkannattajan on onnistunut kunnolla kestää kaikki viimeisen vuosisataneljänneksen vaiheet, ei ainoastaan ole todistuksena toimituksen taitavuudesta ja arvostelukyvystä menneenä aikana, vaan se on sellainen työ, jonka täytyy herättää mitä suurinta luottamusta tulevaisuuteen katsoen. Vilpittömällä kunnioituksella

E. D. Butler.

TERVEHDYS VALVOJALLE!

Sok szerencsét kivánok a Valvojának a második negyedszázad küszöbén! Mindig csodáltam azt a céltudatosságot és kötelességtudást mellyel kulturális munkáját végezte. Csodálatomba, megvallom, némi irigység vegyült: bár nekünk magyaroknak volna olyan szemlénk, mely azzal a magas erkölcsi szinvonallal ugyanazt ar elfogulatlanságot és igazságérzetet párositaná, amellyel a Valvoja bírál, oktat és buzdít.

A Valvoja fényes multjával kiérdemelte még fényesebb jövőjét!

Budapest 1905, okt. 17.

Paljon onnea toivon Valvojalle toisen vuosisadanneljänneksen kynnyksellä. Aina olen ihmetellyt sitä päämäärätietoisuutta ja velvollisuudentuntoa, jolla se on suorittanut kultuurityötänsä. Ihmetykseeni — sen tunnustan — on sekaantunut jonkunlaista kateuttakin: kunpa meillä unkarilaisilla olisi semmoinen aikakauskirja, joka sellaiseen korkeaan siveelliseen kantaan yhdistäisi saman ennakkoluulottomuuden ja totuudenrakkauden, jolla Valvoja arvostelee, opettaa ja innostaen kehoittaa. Valvoja loistavalla menneisyydellään on ansainnut vielä loistavamman tulevaisuuden.

Budapestissä 17 p. lokak. 1905.

Simonyi Zsigmond

„VALVOJALLE“

tema kahekümnewiie-aastaseks mälestusepäewaks.

„Valvoja“ on kakskümmend wiis aastat Soome suguwendade seas tähtist isamaa ja hariduse tööd teinud, mehist meelsust südametesse istutades ja waimuwalgust igale poole kodumaale wälja laotades. Se töö ei ole mitte asjata olnud, waid on rohket wilja kannud. Auustamise ja tänuga mälestab Soomemaa oma tähtsamate kirjameeste armastust, hoolt ja püüdmist läinud weerandsajal aastal. Meie, Soomlaste lähemad sugulased ja naabrid lõunepoolses mererannas, oleme Teie waimuwirkust ja eluagarust terawasti tähele pannud ja Teilt palju äratust ja õpetust saanud. Soome edenemine ja ülenemine on ka meid Eestis edendanud ja tõstnud. Sellepärast

wõtame ka meie „Valvoja“ juubelipäewast südamest osa ja soowime auustatud ajakirjale ja tema kaastöötegijatele terwitades palju õnne edespidise elu pääle. Kaswagu ja õitsegu ja kandku uut wilja „Valvoja“ usin isamaaline töö!

Peterburis, 29 talwekuu p. 1905.

VALVOJALLE

sen viisikolmattavuotiseksi muistopäiväksi.

„Valvoja“ on viisikolmatta vuotta Suomen sukuveljien kesken toimittanut tärkeätä isänmaallista viljelystyötä, istuttaen miehenmieltä sydämiin ja levittäen hengen valoa joka puolelle kotimaassa. Se työ ei suinkaan ole ollut turha, vaan on kantanut runsasta satoa. Kunnioituksella ja kiitollisuudella muistelee Suomi huomattavimpien kirjailijoidensa rakkautta, huolta ja pyrkimystä kuluneena neljännesvuosisatana. Me suomalaisten lähimmät sukulaiset ja naapurit meren eteläpuoleisella rannalla olemme tarkasti huomanneet Teidän henkisen joustavuutenne ja uurautenne ja saaneet Teiltä paljon herätystä ja opetusta. Suomen eteneminen ja yleneminen on myös meitä Virossa edentänyt ja kohottanut. Sen vuoksi otamme me myös sydämestämme osaa Valvojan juhlapäivään ja toivomme tervehtien arvoisalle aikakauskirjalle ja sen avustajille paljon onnea sen tulevaisuuden varalle. Kasvakoon ja kukoistakoon ja kantakoon uutta satoa Valvojan ahkera isänmaallinen työ!

Pietarissa 29 p. marrask. 1905.

Dr. Hurt,

Runon katkelma.

Ennen, kantele, kajasit
itkurunoa ikuista,
muistellessa mustat päiwät,
pahat ajat arwellessa.
Kohta itkenet ilosta,
riemusta remahutellet:

pilvetön nyt päivä paista,
vapauden valo loista
yhden Suomen ihanoiksi,
korkeemmiksi kohtaloiksi!

Firenze.

P. I. Pavolini

VELJEMME SUOMESSA!

Sydämmellinen onnittelu Teille, jotka olette päässeet toivonne perille, saaneet kansallisen vapauden, joka Teiltä riistettiin vuosia sitte. Voitti sortajanne nousevan auringon kansa; se oli Teille vapauden päivän koi tuhanten järvein partahilla.

Teitä onnittelemme, mutta itse tunnemme surua, surua siitä, että oma Kataloniamme yhä jää kahleisiinsa, jotka sille kerran ruhtinaallisissa häissä taottiin. Mutta ei estä meitä surumme onnittelemasta Teitä hehkuvin mielin, ja toivotta-

masta, että aurinko, joka Teitä valistaa, aina olisi Suomelle vapauden aurinko. Eläköön Suomi, vapaa Suomi!

Ja Te, eläkää kauan ja puoltakaa Suomeanne ja nähkää se onnellisna!

Barcelona 22. XI. 05.

Benet Mora Barrios.

TERVEHDYS MEREN TAKAA 25-VUOTIAALLE VALVOJALLE.

Vapaamielisyys oli huuliesi ensimäinen tunnustus, suomenmielisyys sydämesi syvin ajatus. Ja kansanvaltaisuuden vankalle kalliolle oli tähystystornisi rakennettava.

Kuinka ovat vapaudenaatteesi toteutuneet, kuinka valvojanvirkasi menestynyt?

Viisi nuorta sielua, oppineita ja terhakoita miehiä, otti sinut kapalolapsena hoivattavakseen. Vanha Kuukauslehti oli ikänsä elänyt, vapaat länsimaan tuulet lehahtivat nuorison nousevan keskuudessa. Suvaitsevaisuuskäsite sai jalansijaa, enkä luule Valvojan sitä ihannetta pettäneen. Ja ennen pitkää 1880-luvun Nuori Suomi liittyi Valvojan avustajaksi; — pieni mutta pirteä valiojoukko!

Mutta väljemmillä vesillä purjehtiminen ei aina käy selkeän ilman vapaata väylää. Valvojankin tarkka silmä voi sumussa himmentyä; „salakarit“ vaanivat purren rohkeata kulkua. Suomenmieliset syyttivät Valvojaa ihanteidensa pettämisestä — kuuluisan, suomen kielen virallista asemaa koskevan artikkelin johdosta. Ja ruotsinmieliset äyskivät lehden puuttuvasta vapaamielisyydestä! Olihan siinä monta purevaa filippiikkiä suomen kielen oikeudellisesta asemasta, monta äänioikeuden laajentamista koskevaa kiihoituskirjotusta! Nytpä kysyttiin tyyntä hillitsemiskykyä kotimaan politiikissa, kysyt-

tiin Th. Reinin syvämietteistä ja puolueetonta arvostelua kultuurikysymyksissä, jotta Valvojan pysyä pystyssä.

Monta kertaa oli huonosti käydä, tilaajamäärän vähentyessä. Suomen kansa oli nälkään näännyttämäisillänsä ainoan arvokkaan kirjallisen valvojansa! Mutta enin kantajoukko pysyi uskollisena. Nuori ponteva professori pantiin lopulta perämieheksi. Nuori Suomi liittyi hänen aseenkantajakseen; tiedemiehet ja taloustutkijat, taiteilijat ja runoilijat kilvan kyniänsä teroittivat.

Nyt on Valvoja päässyt miehenikään. *Suomenmielisyys* on tunnustettu historialliseksi oikeusaatteeksi kautta Suomenniemen, *kansanvaltaisuus* on sivistystyön alalla saavuttanut kauniita voittoja. Mutta taantumuksen pimeä yö piti kuusi pitkää vuotta *vapaamielisyyden* teljettynä Pohjolan kivimäkeen. Vasta äsken ovat orjan kahleet katkotut, vapauden Sampo on vuoresta irtikiskottu ja Nuori Suomi lähtee *uusia* väyliä purjehtimaan. Taaskin on *suomenmielisyys, vapaamielisyys* ja *kansanvaltaisuus* nuorten lipun tunnuslauseina. Mutta nytpä nämä aatteet vasta kysyvätkin tarmokasta toteuttamista, sillä vapauden riemuäänet kajahtelevat halki avaran Venäjän, saavat vastakaikua koko Europassa — ja valveutunut työväki on niiden puhetorvena. Täysi kansalaisoikeus *kaikille* miehille, naisille, — taikka *verinen taistelu* — kuuluu työväen kammottava sotahuuto. Siinä taistelussa kysytään ymmärrystä ja valppautta Suomenkin *laillisen vapauden* Valvojan puolelta.

Kauniit ovat aatteesi olleet, paljon olet niistä toteuttanut. Et ole kuitenkaan kaikkea tehnyt. Siihen on äänesi ollut liian heikko, kansan kannatus liian laimea. Kun Suomen viimepäivien historia on selvästi osoittanut, että kansanvapauden, lain ja oikeuden arvo on kukistumaton, sopii toivoa että Valvojankin tämänsuuntainen toiminta Suomen sivistyksen palveluksessa on saavuttava ansaittua huomiota kansamme *kaikissa* kerroksissa.

Terve sinä vapauden ja oikeuden sankari 25-vuotisena merkkipäivänäsi! Eräässä Sveitsin kansan muisto-

patsaassa luin äsken nuo sisällysrikkaat sanat: „Vaterland, nur Dir.“ Tanskan kansanopistossa kuulin innolla laulettavan „Høieste Nord, *Frihetens* Hjem“. Norjan äskenvalittu kuningas on kansallensa antanut pyhän valiolauseen: “Alt for Norge!“ Sellainen on *vapaiden* kansojen välitön sydämentunnustus.

Olkoon Valvojankin pysyvänä tunnuslauseena: *Oikeus, vapaus, kaikki Suomen edestä!* Vapaasta Norjasta lähettää vapaamieliselle Valvojalle nöyrimmän tervehdyksensä

Kristiania 23. XI. 05.

Alku Siikaniemi

MITEN ENSIMÄINEN SULKA PUTOSI IHANTEENI SIIVESTÄ.

Olen myöhemmin, kahdenkymmenen vuoden aikana, kirjoittanut kymmenittäin pieniä kertomuksia ja väliin pitempiäkin, mutta en yhdenkään syntymähetkeä muista, niin selvästi kuin kertomuksen „Äidin kuoltua“. Muistan miten niittyladon edessä nousin heinähäkin päälle pitkälleni ja miten siinä hevosen hiljaa astuskellessa syntyi kertomuksen juoni. Se selveni vähitellen, ja pihaan tultua olin varma, että tästä tulee muidenkin luettavaksi kelpaava kertomus. Tätä ennen olin kirjoittanut ainoastaan runoja ja hyvin pieniä kertomuksen tapaisia omaksi huvikseni.

Samana iltana, asuntotoverieni mentyä nukkumaan, istuin pöydän ääreen kirjoittamaan. Ne olivat tunnerikkaimpia iltoja elämässäni. Jokainen uusi lause, jonka sain paperille kyhätyksi, oli minusta niin suuriarvoinen, että teki mieli hypähdellä ilosta. Uuden lauseen alkaminen ilman pysähtymättä oli aivan mahdotonta. Täytyi katsoa alusta alkain, miten entiset sopivat yhteen tämän lisätyn lauseen kanssa. Se oli hidasta työtä, mutta mieleistä. Vielä vuoteelle mentyä täytyi muistella kertomuksen sisällystä ja miettiä, millä sanoilla sitä huomeniltana jatkaisi. Tätä kesti viikkomääriä.

Loppuun päästyä alkoi vähemmän mieleinen työ, puhtaaksikirjoittaminen. Siinä nousi monta kertaa „tie pystyyn“ ja täytyi turvautua „sanakirjaan“, joksi sain Kansanvalistusseuran kalenterissa olleen Ahon kertomuksen „Siihen aikaan kun isä lampun osti“. Monen sanan kelpoisuus täytyi päättää oman kielitaidon avulla ja niinpä sinne sotkeutui useita „tykkäsi“ ja „meinasi“ sanoja jälkiharmiksi itselleni ja muille. Puhdas siitä kumminkin silloisen käsitykseni mukaan tuli. Ja ettei se vain matkalla hukkaantuisi, toimitin oikein „sisäänkirjoitettuna“ tuttaville Helsinkiin, taaskin „meiningillä“ että kertomus julkaistaisiin jossakin sanomalehdessä.

Tuskinpa äiti ajattelee suuremmalla huolella ensikertaa matkalla olevan lapsensa kohtaloa kuin minä kertomustani. Olin jo valmistautunut ottamaan vastaan sellaisen sanoman, ettei se kelpaa mihinkään, kun muutaman viikon kuluttua sain kirjeen, jossa sanottiin „ettei sitä aivan mitättömään lehteen annetakkaan“. Sepä oli mielestä jotakin! Mutta kukapa arvaa iloni, kun taas muutaman ajan kuluttua sain „Valvojan“, ja siinä oli — „Äidin kuoltua“. Yksikään ihminen ei olisi saanut uskoani horjahtamaan siitä, että „Valvoja“ on paras lehti maailmassa, ainakin Suomessa ja — tuskinpa se usko on vieläkään horjunut. Katselin sitä melkeinpä pyhällä kunnioituksella ja olin tuiki varovainen näyttämään sellaisille ihmisille, jotka olisivat pidelleet huolimattomasti kuten jotakin ilmoitusvihkoa ja ehkäpä nauraneet siinä löytyvälle kertomukselleni.

Kysyttäneen jo, että miten se ensimäinen sulka putosi ihanteeni siivestä. Se putosi siten, että Iisalmen rovasti, silloinen isäntäni ja suurin hyväntekijäni maailmassa, pisti eräänä päivänä käteeni 50 markkaa, mainiten että „pojat ovat nostaneet tämän palkkiona „Valvojassa“ olleesta Heikin kertomuksesta ja käskivät minun maksaa täällä“.

En ole koskaan katsellut nolompana kenkieni kärkiin kuin silloin. Tämä kunnioitettu rovasti luulee varmaan, että olen kirjoittanut rahanhimossa. Samaa saattavat luulla muutkin, vaikka en koskaan ollut ajatellut rahaa. Mutisin jotakin siihen suuntaan, ettei tämä raha kuulu minulle, kun olen talon työn lomalla kirjoittanut ja rovastin pojat toimittaneet kertomuksen lehteen. Kun huomasin, ettei estelyni auta, puikin raha kourassa ulos, ja silloin se ensimäinen sulka oli pudonnut. Myöhemmin on niitä nykitty toinen toisensa perästä, ja näyttää siltä kuin vastenmielinenkin toimitus muuttuisi vähitellen tottumukseksi, jota alkaa kaivata. Ehkä tämä onkin jalostamista, samaa laatua kuin „villien“, alkuperäisten oksien katkominen hedelmäpuista, että mehu suuntautuisi paremmin hedelmiin ja kasvattaisi ne suuremmiksi ja maukkaammiksi. Niin saattaa olla, mutta ensimäisistä ihanteistaan ei ihminen pääse koskaan aivan vapaaksi. Niinpä vielä nytkin, kymmenien vuosien kuluttua, lentelee ihanteeni hätäisenä löytääkseen jotakin turvapaikkaa, jossa voisi säilyttää vaikkapa yhdenkään alkuperäisiä sulkiansa. — Niin, vaikkapa edes yhden.

Heinola 7. X. 05. Kauppis-Heikki

KOKEMUKSIANI VALVOJASTA.

On ehkä kovin vaateliasta että aikakauskirjan toimittajan rouva puhuu kokemuksistansa lehden toimituksessa, johon hän ei koskaan ole kuulunut. Aikomukseni ei olekkaan puhua siitä vähäpätöisestä työstä, jota minä olen saanut tehdä

Valvojalle, vaan ainoastaan siitä, mitä Valvoja on minulle tehnyt, s. o. mitä tämä aikakauskirja on ollut minulle.

Eräänä talvisena tammikuun päivänä tuli Valvoja melkein vastoin tahtoamme taloon. Se oli joutunut kodittomaksi ja kolkutti muun muassa meidänkin ovea, ja sille luvattiin suojaa yhdeksi kuukaudeksi. Mutta kun tuo kuukausi oli umpeen kulunut, niin se ei lähtenytkään talosta siitä yksinkertaisesta syystä, ettei sillä ollut minne mennä. Ehkä se myöskin oli ehtinyt lämmetä talossa ja anastaa pienen sopukan itselleen isäntäväkensä sydämissä.

Sanon tahallani isäntäväen. Sillä jo ennenkuin se tuli, olin toivonut sitä tulevaksi, jos kohta hieman pahalla omallatunnolla. Tiesin sen asukkaaksi, joka anastaisi aivan liiaksi isännältä aikaa ja veisi hänet pois varsinaisista töistänsä. Mutta toivoin sen samalla antavan sellaista työtä, johon minäkin ehkä hiukan saisin osaa ottaa.

Eikä tämä toivo pettänytkään.

Kun nyt ajattelen Valvojaa ja mitä se on minulle ollut, niin on se ollut henkinen herättäjäni, varsinainen oppimestarini.

Tosin oli minulla melkein myötäsyntyneenä harrastusta kirjallisuuteen, olinhan kasvanut kodissa, jossa kirjalliset kysymykset olivat alituisina puheenaineina. Olinhan pienenä pahaisena jo nähnyt Suomen Kuvalehden työtä, tunsin sitä ainakin klisheistä ja kuvien korrehtuurivedoksista. Mutta sittenkin ennen Valvojan tuloa taloomme ei haluni kirjalliseen työhön ollut esiintynyt millään näkyvällä tavalla.

Olihan aivan luonnollista varsinkin kiireellisinä aikoina, että minäkin sain auttaa mukana Valvojan käytännöllisissä

asioissa, sellaisissa kuin lähetyksissä ja korrehtuurinluvussa. Mutta yhtä luonnollista oli myöskin, että kun alituisesti kuulin toimittajien keskustelevan kirjoituksista, arvosteluista y. m., joita Valvojaan piti tulla, minunkin intressini heräsi noihin asioihin. Ja kun niin läheltä olin tilaisuudessa seuraamaan uusinta kirjallisuutta, niin ensiksi vain huvikseni koetin paperille panna niitä ajatuksia, joita keskusteluissa olin tuonut ilmi.

Siten Valvojasta tuli oppimestarini. Se oli aluksi ankarakin oppimestari, sillä laiskanläksyjä se oli valmis antamaan ja armottomasti pyyhkimään ja korjaamaan. Mutta kun ensikerran sain arvostelun sen palstoille korjaamattomassa muodossa, niin iloni olikin sitä suurempi.

Vuosien kuluessa olen siis saanut työskennellä Valvojan suojassa. Kun ajattelen varsinkin ensi vuosia, niin muistuu mieleeni monta iltaa, jotka Valvojan työssä venyivät aamupuoleenkin yötä. Suuren pöydän ympärillä rapisi neljä, viisi kynää yhtä aikaa ja kynää lepuutettaessa laskettiin leikkiä ja yhdyttiin iloiseen nauruun. Se oli Valvojan joulukiirettä.

Mutta muistanpa myös iltoja, jotka eivät ole jättäneet yhtä iloisia muistoja. Iltoja vuoden vaihteissa, jolloin usein työn vuoksi perheen intressit saivat väistyä. Ja kun ypöyksin sain istua kotona ja odottaa uuden vuoden tuloa sen vuoksi, että Valvoja vaati toimittajaansa muualle, niin ei mieli aina pysynyt täysin tyytyväisenä.

Kaihomielellä ajattelen eroa Valvojasta. Sillä jos kohta sen poislähtö tuottaakin huojennusta talolle, niin jättää se sittenkin tyhjän paikan jälkeensä. Niinkuin monivuotinen ystävä, jonka tietää ainiaaksi lähtevän.

Mutta vaikka se poistuukin kodistamme, niin sydämistämme se ei koskaan kokonaan eroa. Minulle se on aina merkitsevä kevätaikaa, jolloin mielessä ensin heräsi aavistuksena rakkaus parhaimpaan ja pysyväisimpään elämässä — työhön.

Helmi Setälä

TOIMITUSSIHTEERIAJALTANI.

Muistellessani nelivuotista toimintaani Valvojan toimitussihteerinä palautuvat monet kuvat mieleeni. Vaikka useimmat niistä ovatkin yksityisluontoisia, ahtaaseen toimituspiiriin kuuluvia, on niiden joukossa sellaisiakin, jotka, joskaan eivät ole erityisemmin mieltäkiinnittäviä, kuitenkin kuvaavat toimitustyötä ja semmoisina voinevat saada vaatimattoman sijan juhlajulkaisussa.

„Julkisen asiain käsittelyn mahdottomuus“ tai nykyaikaisesti lausuttuna tukahuttavat paino-olot tuntuivat Valvojassakin. Kun numero toimituksen ja kirjapainon puolesta oli valmis, ei kaikki vielä siltä ollut hyvin. Toistakymmentä tuntia, joskus kaksikin sen vertaa, sai odottaa minkä vastauksen painoasiamies antaa. Jonkinlaisella levottomuudella tartuin senvuoksi telefoniin ja pyysin:

— „4 47, olkaa hyvä!“

— „Halloo“ kuului kumean värittömästi.

— „Onko palannut sensorista?“

— „Neljä sivua pyyhitty.“

— „Arvatenkin alistetaan. Tulen heti kirjapainoon.“

Riennän kirjapainoon, jossa huomasin sensorin pyyhkineen v. t. ylipainoasiamies Vainion kansalaisjuhlassa 9/IV 1902 luettavaksi hyväksymän, Eino Leinon sepittämän runon, sekä muuttaneen lauseessa „— — saksalainen tirehtööri — — oli myönyt vaimonsa 20,000 ruplasta venäläiselle kenraalille“ sanan „venäläiselle“ sijaan „eräälle“ ja „ruplasta“ sanan pai-

kalle „markasta“ (lause oli eräästä Topeliuksen kirjeestä, jossa hän kuvaa Suomen teatterioloja v. 1847!). Ilmoitettuani asiasta päätoimittajalle menen tapaamaan häntä yliopistoon, missä luentojen väliajalla valituskirja — asianomaisine pistoksineen sensuuriviranomaisille — valmistetaan, ja kiiruhdan sitten painoylihallitukseen. Jättäessäni paperit mainitsen jotakin omituisista paino-oloista painohallituksen kirjurille, joka väsähtäneesti hymähtää: „kummalliset ajat“ (underliga tider). Päivä kuluu, mutta vastausta ei kuulu. Saan toimekseni tiedustella asiaa ja soitan painohallitukseen. „Grefve Cronhjelm“ kajahtaa karkeasti. Selitän asiani ja pyydän ratkaisua ensi tilassa; tahtoisimme näet saada lehden mitä pikimmin jaetuksi. Hän lupaa pitää ylimääräisen kokouksen samana päivänä ja minä soitan telefonin kiinni. Puolen tunnin kuluttua sain kirjapainosta kuulla, että aikakauskirjamme oli sallittu ilmestyä muuttamattomana. Oliko kokousta pidetty vai ei, en ottanut tiedustellakseni ja yhdentekevää se olikin. Tällainen suopeus painoylihallituksen puolelta oli kuitenkin harvinaista, useimmiten se vahvisti sensorin toimenpiteet semmoisinaan. Niinpä 1900:n vuoden valtiopäiväkatsauksesta pyyhkäistiin kymmenisen sivua, Snellmanista puhuttaessa ei sallittu tehdä vertauksia Suomessa ja keisarikunnassa katovuosina annetun hätäavustuksen välillä j. n. e.

Valvojan sisällyksestä, jos jätämme lehden edustaman valtiollisen suunnan sikseen, kuulin lausuttavan mitä erilaisimpia arvosteluja. Yleisin lienee ollut väite Valvojan „akatemiallisuudesta“, jolla, mikäli voin lausujain ajatuksen juoksua seurata, tahdottiin sanoa Valvojaa sisällykseltään raskasluonteiseksi, liian täysipainoiseksi. Usein kävi kuitenkin ilmi, että monet olivat valmiit esittämään mielipiteensä ottamatta selkoa asiasta. Niinpä muudankin ihmetteli, miksi sarjaa „Ostjakkeja oppimassa“, jota sivumennen sanoen toisissa piireissä mielenkiinnolla oli luettu, julkaistiin Valvojassa; jäljestäpäin sain kumminkin kuulla, ettei hän ollut mainittuja sivuja — aukaissutkaan. Jotkut katsoivat taas Valvojan toiminnan alasrepiväksi ja pitivät yleisöämme siksi kehittymättö-

mänä ja arvostelukyvyttömänä, ettei sille vaaratta voisi esittää uskonnonhistoriallisen tutkimuksen tuloksia tai Tolstoin ajatuksia kasvatuksesta.

Näiden kielteisten arvostelujen ohella huomasin Valvojalla kuitenkin olevan paljon lämminmielisiä ystäviä ja kannattajia, mikä varsinkin tilausaikana tuli selvästi näkyviin. Kerrankin tuli toimitukseen eräs vähävarainen käsityöläinen Sörnäisistä tilaamaan Valvojaa ja pyysi suorittaa tilaushinnan kuukausittain; toisen kerran saapui eräs ompelija samoissa asioissa. Tällaiset tapaukset elähyttivät aina mieltä, kun oli saanut kuulla henkilöiden, jotka tahtovat käydä kansallisen kultuurin etunenässä, yrmeästi käännyttäneen vahtimestarimme eteisestään. Maaseudulla on Valvoja monin paikoin voittanut maa-alaa, mutta vielä nytkin pitänee paikkansa se arvostelu, joka aikoinaan (v. 1889) tässä lehdessä on lausuttu: „— ylipäänsä on huomattu, että maaseudulla asuva virkamiehistömme, joka siellä suurimmaksi osaksi edustaa korkeampaa sivistystä ja jolta etupäässä voisimme odottaa yleisempää harrastusta ja kirjallisen sivistyksen tarvetta, verrattain vähän on tilannut suomenkielisiä aikakauskirjoja.“ Eiköhän tähän jo voisi toivoa muutosta?

K. Karhunen.

KUN kenties Valvojan lukijoista ei liene vailla mielenkiintoa tutustua, vaikkakin hätäisesti, niihin työntekijöihin ja muutamiin heidän yhteydessään mainittaviin ammatillisiin yksityisseikkoihin, jotka ovat olleet läheisessä yhteydessä aikakauskirjan julkaisemisen kanssa sen 25-vuotisen olemassaolon aikana, saakoot seuraavat hajanaiset tiedot tässä sijansa.

Niinkuin tunnettua, perusti Valvojan v. 1880 yliopiston professori J. R. Danielson yhdessä muutamien muiden yliopistomiesten kanssa. Ulosanto-oikeus myönnettiin hänelle

20 p. marrask. mainittua vuotta ja painatus uskottiin Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjapainolle eli samalle, josta aikauskirja on ilmestynyt koko neljännesvuosisadan lukuunottamatta vuosia 1886—1887, jolloin se julkaistiin kirjakauppias Werner Söderströmin kustannuksella (1885—87) ja painettiin hänen isänsä kirjapainossa Porvoossa. Uuden aikakauskirjan ilmestymistä koskevaa prospektia painettiin 9,000 kappaletta ja jaettiin heti yleisölle. Samaan aikaan alkoi myöskin 1 p:nä jouluk. 1880 päivätyn näytenumeron latominen ja painatus. Sen suuruus oli 1 $^1/_2$ kahdeksantaitteista arkkia. Teksti ladottiin antikvalla kahdelle palstalle. Painoksen suuruus oli 3,000 kpl. Sekä prospektin että näytenumeron latoi Otto Wilhelm Backman, yksi kirjapainon silloisista etevimmistä latojaoppilaista. Sittemmin on hra Backman tehnyt itsensä tunnetuksi kirjanpainajana Kuopiossa ja Iisalmessa ja sen lisäksi toiminnallaan sähköliikkeen alalla.

Aikakauskirjan ensimäisen varsinaisen numeron tammikuun 1 p:ltä 1881 latoi Johan Gustaf Roth. Sen laajuus oli 1 $^3/_4$ kahdeksantaitteista arkkia. Että aikakauskirjan tilauksiin nähden oltiin odottavalla kannalla sitä painettaessa, käy selville siitä, että alkuperäinen painos oli vain 900 kpl. Epäilemättä oli tiedossa, että Valvojan edeltäjä, vuoden 1880 lopussa lakannut „Kirjallinen Kuukauslehti“ aina vuodesta 1876 ei ollut jaksanut kohota 500 kpltta suurempaan painokseen, vieläpä oli se vuosina 1873—75 laskenut 400:aan. Kun lisäksi vielä tiedämme kansilehden painoksen vuodesta 1875 olleen 400 kpl., edellyttää tämä, ettei Kirjallisen Kuukauslehden tilaajamäärä mainittuina vuosina noussut yli 400:n. Tämän joh-

dosta koetettiin Valvojassa olla varovaisia. Kuitenkin näyttäytyi ensiksi määrätty painos liian niukaksi, jonka vuoksi painettiin 300 kpl. lisää, niin että koko painos kohosi 1,200 kpleeseen, jota määrää pitkitettiin lokakuuhun, jolloin se vähennettiin 1,100 kpleeseen. Seuraavina vuosina on painoksen suuruus ollut seuraava: *1882:* 1,100 kpl., helmikuusta 900 kpl.; *1883:* 800, helmikuusta 750; *1884:* 500; *1885:* 700. — V. v. *1886–87* painettiin Valvoja Porvoossa. — *1888:* 700 kpl.; *1889:* 750, helmikuusta 700; *1890:* 900, maaliskuusta 750; *1891:* 850, maaliskuusta 750; *1892:* 850, maaliskuusta 750; *1893:* 800, maaliskuusta 750; *1894:* 800, helmikuusta 750; *1895:* 800, helmikuusta 750; *1896:* 850, maaliskuusta 750; *1897:* 800, elokuusta 750; *1898:* 1,680, helmikuusta 1,400, maaliskuusta 1,420; *1899:* 2,000, helmikuusta 1,750; *1900:* 1,850, helmikuusta 1,750; *1901:* 1,800, helmikuusta 1,700; *1902:* 1,800, helmikuusta 1,750, maaliskuusta 1,700 ja huhtikuusta 1,750; *1903:* 1,800; *1904:* 2,000, helmikuusta 1,700; *1905:* 1,700 kpl.

Painajina vuoroittelivat Valvojan ensimäisenä ilmestymisvuonna konemestarit Johan Wilhelm Lindholm ja Henrik Johan Johansson, joista viimeksimainittu yhä edelleen on kirjapainon palveluksessa ylikonemestarina. Valvojan koko olemassaolon ajan kirjapainossa palvelleita on vielä konemestari Mathias Engelbert Littonen, joka Valvojan ilmestymisen alkuaikoina oli arkkien vastaanottajana siinä pikakoneessa, joka oli mainitun Lindholmin valvonnan alaisena. Edellisten lisäksi ovat konepainajat Johan Edvard Lönnroth, Henrik Teodor Johansson, Karl Edvard Nyström ja Johan Robert Nieminen kirjapanon monivuotisina työmiehinä kukin osaltaan hoitaneet Valvojan painatusta. Lähinnä painajien jälkeen on mainittava varastomestari, jolla on huostassaan ja huolenaan se runsas paperivarasto, joka kirjapainolla täytyy olla sekä itseään että painattajia varten varattuna. Tätä suuritöistä tointa on aina vuodesta 1891 harvinaisella huolella ja taidolla hoitanut painaja Zacharias Brander.

Valvojan latojina ovat sitten aikojen kuluessa toimineet siksi useat eri henkilöt, ettei kaikkien luetteleminen voi tulla

kysymykseenkään. Ensi aikoina riitti Valvojalle yksi ja kiireellisissä tapauksissa kaksi latojaa, mutta myöhemmin aikakauskirjan arkkiluvun huomattavasti laajettua on latojia täytynyt lisätä. — Rothin vielä osaksi ladottua Valvojan toisen numeron siirtyi työ toisiin käsiin. Latoja Johan Edvard Lindroos on kuitenkin niitä, joka latoi useita vuoden 1881 numeroita. Niistä latojista, jotka sittemmin yksinään ja kauimmin ovat Valvojan työssä kestäneet ovat mainittavat Gustaf Herman Cajander, Bernhard Lybeck ja Felix Brander, useita muita nimittämättä. Suurin osa kysymyksessä olevasta työstä lankeaa kuitenkin Lybeckin osalle, joka useiden vuosien kuluessa suoritti sen aivan yksinään. Myöskin Brander kuuluu kauan palvelleisiin latojiin, mutta surullista kyllä sammui häneltä keskellä hänen työtänsä järjen valo; hän elää vielä, mutta vailla parantumisen toivoa. Tämän Valvojan juhlavihon ovat latoneet: August Frosterus, Ida Charlotta Leinonen, Hjalmar Erland Nieminen, Aina Salin, Otto Savolainen, Olli Schwartz, Mikko Tenna, Selma Maria Ingeborg Thölberg, Maria Ottilia Wirtanen, Uno Armas Auer, Viktor Glumerus, Emil Tuomas Hellberg, Johannes Kristiansson, Hugo Wilhelm Adrian Thölberg ja Johan Felix Malén.

Tärkeä tehtävä kirjapainossa on korjausvedoksien painajalla. Tässä toimessa ovat olleet Anders Johan Nordberg vuoteen 1897, jolloin hän 75 vuoden iässä poistui kuoleman kautta. Sittemmin on tätä tointa hoitanut painaja Axel Wikstedt ja useiden vuosien kuluessa toimen nykyinen täsmällinen hoitaja Aron August Ekholm. Yhteyttä latojain ja painajain välillä ylläpitää kehyksentekijä, jonka velvollisuutena on toimittaa kaikki teksti latomosta painimoon, jossa hän muodostaa kehykset ja jättää ne painajalle. Tätä tointa hoitaa Karl Hjalmar Lindén. Kirjapainon höyrykonetta ovat kuluneen neljännesvuosisadan kuluessa käyttäneet seuraavat koneenkäyttäjät: Valkeapää, veljekset Blomster, Wilh. Idström ja J. V. Toivonen.

Vuoteen 1898 valmisti Valvojan paperin toiminimi Frenckell & Poika Tampereella ja nykyään sen toimittaa Kymin Osakeyhtiö.

Nitomisen ovat eri aikoina suorittaneet seuraavat kirjansitomot: G. A. Niska, A. E. Favorin ja O. J. Lilja; nykyään toimitetaan nitominen kirjapainossa, jossa lehden jakelemista valvoo varastomestari.

Kun Valvoja perustettiin, oli kirjapainon johtajana faktori Gustaf Ferdinand Silén. Vuodesta 1885 ovat faktorin tehtävät olleet allekirjoittaneelle uskotut. Alifaktoreina ovat kysymyksessä olevana ajanjaksona olleet Albert Wilhelm Sjöholm, Carl Lindh, John Berger, Gustaf Adolf Blomfeldt ja tätä nykyä Johan Alfred Snell.

Edellämainituista työnjohtajista ja työmiehistä ovat kuolleet paitsi edellämainittu A. J. Nordberg, faktorit A. W. Sjöholm, G. F. Silén ja C. Lindh, sekä latojat J. E. Lindroos ja J. G. Roth, painaja J. E. Lönnroth sekä kirjansitojat G. A. Niska ja A. E. Favorin.

Niinkuin ylläolevasta lyhyestä esityksestä selville käy, on Valvoja varsinaisen tärkeän tehtävänsä ohella tarjonnut työtä lukuisille työmiehille, mikä on sitä enemmän huomioonotettavaa kun aikakauskirja taloudellisesti ei ole ollut eikä ole mikään loistava yritys. Palautettakoon vain mieleen vuosi 1887, jolloin kustantaja maaliskuussa ilmoitti aikakauskirjan levenemisen nousevan vain 430 kpleeseen ja aikovansa luopua yrityksestä, jollei se saisi yleisöltä suurempaa kannatusta. Aikakauskirja on kuitenkin katkeamattomana sarjana ilmestynyt toimittajien työtä kysyvien ja uupumattomien ponnistusten avulla. Sallittakoon sentähden kirjapainon työntekijäin täten lausua yksinkertainen ja vilpitön kiitoksensa kysymyksessä olevasta uhrautuvasta työstä.

Rob. Ahlstedt.

UUDEN VUOSISADANNELJÄNNEKSEN KYNNYKSELLÄ.

Valvojan oma historia on tässä juhlalehdessä jäänyt varsinaisesti kirjoittamatta. Se katsaus suomenkielisen aikakauskirjallisuuden historiaan, jolla vihko alkaa, oli tilanpuutteen vuoksi katkaistava, ennenkuin päästiin Valvojaa lähellekään. Yksi Valvojan entisistä päätoimittajista oli Valvojan esihistoriasta luvannut muistelmia, jotka kuitenkaan eivät ennättäneet tähän vihkoon. Kirjoittamatta jäivät myös ne muistelmat, joita toivottiin Valvojan muilta entisiltä päätoimittajilta. Ainoastaan muutamia Valvojaan liittyviä personallisia kokemuksia ja muistoja on esitetty lähinnä edellä käyvissä kirjoituksissa.

Siksi kunnes laajempi historiikki seuraavissa numeroissa tulee esitettäväksi, palautettakoon tässä lukijan mieleen ainoastaan, että Valvojan näytenumero ilmestyi 1 p. jouluk. 1880, että lehden ensimäisenä päätoimittajana oli J. R. DANIELSON (1881—84) ja että häntä päätoimittajina seurasivat TH. REIN (1885—87), E. G. PALMÉN (1888—91), O. E. TUDEER (1892—96) sekä allekirjoittanut (1897—1905). Lehteä on koko ajan painettu Helsingissä, paitsi vv. 1886—87, jolloin sen painopaikkana oli Porvoo. Kustantajana on ollut toimitus, osittain muutamien garanttien kannattamana, paitsi vv. 1885—87 hra Werner Söderström sekä v:sta 1902 Valvojan osakeyhtiö. Aputoimittajina ja avustajina on näiden vuosien kuluessa ollut

suuri määrä henkilöitä, joiden nimiä emme voi tässä luetella, vaikkakin tietysti heidän työnsä ja apunsa on ollut Valvojan elämälle mitä tärkein. Vielä mahdottomampi on luetella Valvojan tilaajoita ja lukijoita, jotka viime kädessä ovat tehneet Valvojan olemassaolon mahdolliseksi ja joille sen sisällys lopullisesti on tarkoitettu.

Monen pään ja sydämen, silmän ja käden yhteisvaikutusta on tarvittu, ennenkuin tämäkin pieni osa kuluneen vuosisadanneljänneksen sivistystyötä maassamme, se työ, jota Valvoja edustaa, on saatu suoritetuksi, ja aikakauskirjan nykyinen toimitus tuntee syvää tarvetta saada kiittää kaikkia niitä, jotka ovat tässä yhteistyössä olleet mukana: toimittajina, kirjoittajina, kirjoitusten tarkastajina, kääntäjinä, latojina, painajina tai muina työntekijöinä, kannattajina, lukijoina.

Kun tämä vihko samalla on viimeinen, jonka minä päätoimittajana julkaisen, rohkenen tähän yhdistää oman personallisen kiitokseni kaikesta yhteistyöstä ja kaikesta osakseni tulleesta ystävyydestä, kiitokseni siitä, että olen saanut olla tässä työssä mukana alkaen korrehtuurinlukijan ja kielenkorjaajan toimesta, johon tulin v. 1883, aina päätoimittajan toimeen asti.

Sen mukaan kuin minä olen ymmärtänyt, on Valvojan lippuun alusta alkaen ollut kirjoitettuna: *kansallisuus* ja *ihmisyys, oikeus* ja *vapaus*. Minä rohkenen toivoa, etten minäkään puolestani ole päätoimittajana pettänyt noita tunnussanoja, vaan että tunnustetaan, että olen koettanut saada niitä aikakauskirjassamme toteutetuiksi.

Pyrkimyksieni silmämääränä on samalla ollut saada Valvoja muodostumaan täysin europpalaiseksi aikakauskirjaksi sekä sisällyksen että muodon puolesta. Ja vihdoin olen kaikin voimin kokenut pitää yllä Valvojan itsenäisyyttä politiikkiin, kustantajiin, kirjailijoihin, taiteilijoihin ja taidelaitoksiin nähden.

Missä määrin pyrintöni on onnistunut, ei ole minun arvosteltavani; en katso myöskään oikeaksi tuoda esiin mitään syvästi tuntemieni puutteiden kaunisteluja ja puolus-

teluja, jommoiset tosiasiallisesti sisältävät sen vaativaisen yrityksen, että kokee näyttää paremmalta kuin mikä on. Mutta sen toivomuksen minä rohkenen lausua, että yllämainitut pyrkimykset edelleenkin tunnustettaisiin Valvojan tulevaisuuden silmämääräksi.

Kun Valvoja perustettiin, niin se oli ainoa aikakauskirja, joka suomen kielellä käsitteli eri tieteiden aloja. Vuosisadanneljänneksen kuluessa on ilmestynyt yhä uusia suomenkielisiä aikakauskirjoja, jotka käsittelevät erikoisaloja: kasvatusoppia, kielitiedettä, muinaistiedettä, luonnontieteitä, lakitiedettä, taloustiedettä. Voidaan kysyä: mikä siis lopulta jääpi Valvojan tehtäväksi?

Minä rohkenen vastata: vielä edelleenkin, niinkuin Snellmanin aikoina, tarvitaan maassamme *kirjallinen aikakauskirja yleistä kansalaissivistystä varten.* Sen tarpeen tyydyttäminen on mielestäni oleva Valvojan tehtävä tulevaisuudessakin.

E. N. Setälä

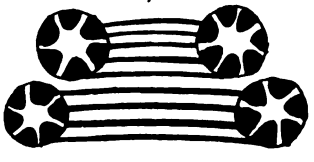

Liite Valvojan IX vihkoon 1905.

Lisiä väittelyyn muutamista viljan hintatutkimuksen kysymyksistä.

Käsitteiden selvittämiseksi Neiti HILMA HÄGG'in vastineen johdosta kirjoittanut

J. H. VENNOLA.

Neiti HILMA HÄGG on Valvojan liitteenä jakamassaan kirjoitelmassa julkaissut laajan puolustuksen sitä tarkastelua vastaan, jonka tämän kirjoittaja oli pakoitettu julkaisemaan hänen kirjoituksensa johdosta, jossa hän oli ottanut käsitelläkseen, toiselta puolen arvostellakseen, toiselta puolen positivisesti selvittääkseen, eräitä tämän kirjoittajan tutkimuksessa »Viljan ja leivän hintasuhteista Suomen kaupungeissa» esiintyviä kysymyksiä. Se yksityiskohtainen tarkastus, jonka erimielisyyksille jo olen omistanut, vapauttaisi minun vastauksesta, mutta koska kirjoittaja vastineessaan on esiintynyt suurella häikäilemättömyydellä, olen pakoitettu jo asian takia vastaamaan niihin pääväitteisiin, jotka ovat olleet mielipiteiden vaihdon syynä.

Kuitenkin täytyy minun jo edeltäpäin sulkea keskustelun ulkopuolelle kirjoittajan vähemmän valikoidut personalliset hyökkäykset.

Koska minulla tämän vastineen kirjoittaminen on ollut pakosta tehtävä sanelun avulla lyhyessä ajassa ja sentähden esitettävä mahdollisimman lyhyessä muodossa, täytyy minun asianharrastajaa viitata teokseeni sekä ennen asiasta julkaisemaani kirjoitukseen.

Ne erimielisyydet, jotka kirjoittajan ja tekijän välille ennen vastineen julkaisemista olivat ilmestyneet, koskivat 1) kirjoittajan esitystä tekijän tuloksista 2) tekijän lähteiden ilmoittamista viljan suurkauppahinnoista 3) lähteinä käytettyjä viljan suurkauppahintoja (vähittäiskauppahintoja ei erimielisyys koske) 4) vuosiryhmitystä (myös tuotantoalueita) 5) paikkakunnallisen hintaeron muodostumista. Onko kirjoittaja vastineensa kautta muuttanut sitä ankaraa arvostelua, jonka tekijä oli pakoitettu kirjoittajan näiden asiain käsittelystä antamaan?

1) *Kirjoittajan esitys tekijän tuloksista.* Tekijä oli pakoitettu huomauttamaan tarkastelussaan että kirjoittajan esitys tekijän tuloksista on useaan kysymykseen nähden suoranaisesti väärä. Tähän kirjoittaja vastaa pienessä muistutuksessa vastineessaan että ne, paitsi yksi kohta, »saavat selityksensä seuraavassa esityksessä». Kuinka tämän asian laita on, jätämme lukijan tarkastettavaksi, viittaamalla tarkasteluumme, (Valvoja 1905, siv. 391 ja seur.).

2) *Lähteiden ilmoittaminen viljan suurkauppahinnoista.* Tästä oli kirjoittaja todistellut että lukija johtuisi tekijän numeroita tarkastaessaan vertaamaan niitä toiseen lähteeseen kuin mistä on puhe. Tekijä oli pakoitettu huomauttamaan, että kirjoittaja ei ollut esittänyt tekijän ilmoitusta asiallisesti, vaan oli sen tehnyt suoranaisesti väärässä valossa.

Jo ensimäisessä kirjoituksessaan, samoinkuin vastineessaan, ei kirjoittaja, huolimatta laajoista sitaateista, ole voinut tuoda esille muuta kuin että tekijä tutkimuksensa I luvussa, jossa on puheena erilaisten hintatilastollisten aineistoryhmien *yleinen arvostelu,* mutta ei numerojen esittäminen, on ilmoittanut: a) että meillä on hintatilastollisia lähteitä muiden muassa myös valtion hankkimat suurkauppahinnat, jotka ovat Virallisessa ynnä muutamissa muissa sanomalehdissä julkaistu (siv. 16); b) että tekijä käsitellessään, millä tavoin eri lähderyhmien hintailmoitukset aikaan nähden ovat rajoitetut, on kiittänyt viikottaista julkaisutapaa (siv. 20); c) ilmoittanut tutkimuksensa perustukseksi asettaneensa valtion hankkimat suurkauppahinnat.

Toinen on kysymys, mitä julkaisua ja mitä numeroja näistä valtion hankkimista suurkauppahinnoista tekijä on käyttänyt. Siihen löytää lukija, huolimatta kirjoittajan väitteistä, selvän vastauksen siitä esityksen osasta, jossa käytettyjä numerotietoja esitetään.

Tekijä on — minun täytyy se vielä toistaa, koska kirjoittaja tässä aivan itsepintaisesti koettaa väittää tekijälle epäedulliseen suuntaan, — sivulla 64 *ryhtyessään esittämään tutkimuksensa ensimäistä hintataulua* (Taulu I) puheena olevien lähteiden perustuksella nimenomaan huomauttanut että »*kysymyksessä olevat hinnat löytyvät julkaistuina Suomen maaaviljelyslehdessä sekä Suomen virallisessa ynnä muutamissa muissa sanomalehdissä*».

Varemmin ei mikään numerojen tarkastaminen voi tulla kysymykseen, koska varemmin ei mitään numerotauluja ole esitetty. Kun tekijä ilmoittaa tämän juuri *ensimäistä numerotaulua ryhtyessään esittämään* ja mainitsee nimenomaan *Maanviljelyslehden ensi sijassa,* niin eikö silloin ole aivan luonnollista ja asianmukaista, että lukija numeroja tarkastaessaan kääntyy juuri siihen julkaisuun, jonka tekijä on juuri tässä ensi sijassa maininnut s. o. Maanviljelyslehteen. Tarvitseeko lukija tähän muka »onnellista sattumaa»?

Mitä taas viikottaisen julkaisutavan kiittelemiseen tulee, niin eihän se mitenkään asiaa muuta. Päivittäin julkaistut tiedot olisivat vielä enemmän kiitettävät. Kun Maanviljelyslehdessä, *jossa tekijä on nimenomaan ilmoittanut käyttämiensä tietojen löytyvän, ei muita kuin kerran kuukaudessa julkaistuja tietoja ole,* niin eihän viikkotietojen käyttämisestä mitenkään voi olla kysymystä. Eikö tämä ole selvän selvää. Jos kirjoittaja olisi asiaa tarkemmin ajatellut, olisi hän huomannut, ettei tekijän ilmoitusta voi väärin selittää ja että hänen todistelemisensa, huolimatta kaikista ponnistuksista, on tarkoittamaansa tekijälle epäedulliseen suuntaan mahdoton.

3) Lähteiden käyttäminen viljan suurkauppahinnoista. Kirjoittaja oli väittänyt, että tekijän viljan suurkauppahinnoista (vähittäiskauppahintoja ei väite koske) olisi pitänyt käyttää V:lehden viikottain julkaisemia tietoja eikä M:lehden kuukausittain julkaisemia. Tekijä taas on pitänyt, että kun kaikki vähittäiskauppahintatiedot (rukiiden, jauhojen ja leivän) ovat julkaistut ainoastaan kuukausit-

tain, on myöskin suurkauppahinnoista käytettävä M:lehdessä julkaistuja tietoja kunkin kuun alkupuolelta, jotta koko keskenään verrattava aineisto olisi niin homogeenista kuin mahdollista. Onko kirjoittaja tätä tekijän menettelyä todistanut vääräksi?

Kirjoittaja on vastineessaan koettanut selittää 1) että tärkeässä osassa teosta, muka siinä missä tekijän perustavat väitteet rukiiden ja ruisjauhojen suur- ja vähittäiskaupasta tehdään, ei tule kysymykseen vertaus vähittäis- ja suurkaupan välillä, vaan yksinomaan vertaus saman kauppalajin hintojen välillä ja 2) että M:lehden julkaisemat ja tekijän käyttämät tiedot suur- ja vähittäiskauppahinnoista, eivät olisi samalta ajalta.

Näitä väitteitä emme voi muuten selittää kuin että kirjoittaja on niihin turvautunut, kun muuta sanottavaa ei ole ollut.

Mitä tulee ensinnäkin suur- ja vähittäiskauppahintojen vertailuun, niin mainittakoon esim. päätauluista taulu VIII, taulu XIV, taulu XV, taulu XX, taulu XXI, joissa kaikissa suur- ja vähittäiskauppahinnat laajoissa numerosarjoissa, ovat asetetut keskenään verrattaviksi ja että tekstiosassa moninmonissa paikoissa juuri näiden eri hintalajien keskinäinen vertailu on kysymyksessä. Sama paikkakunnallinen hintaero konstateerataan niin hyvin säännöllisenä kuin epäsäännöllisenä tuotantokautena sekä suur- että vähittäiskaupassa, samaa hinnankohoamista seurataan näissä molemmissa. Kirjoittaja näyttää elävän siinä vakaassa uskossa, että näihin tuloksiin nähden aineiston ei tarvitse olla homogeenista.

Kirjoittajalta jää kokonaan huomaamatta, että kun saadaan konstateeratuksi että esim. itä- ja länsi-Suomen välillä ilmenee samanlainen huomattava hintaero sekä suur- että vähittäiskauppahinnoissa tai että hintakorotus nousee samanlaiseen huomattavaan määrään niin hyvin suur- kuin vähittäiskaupassa, niin antaa se näiden eri lähteistä saatujen tietojen ja niiden perustuksella merkille pantujen ilmiöiden totuudenmukaisuudelle tärkeän todistuksen, jonka pätevyyttä ei voida kumota. Sehän on juuri tutkimuksen tärkeä edellytys ja tässä suuri etu sekä näihin että muihin vertailuihin nähden, että aineisto on kauttaaltaan homogenista. Kirjoittaja ei ole lainkaan kyennyt arvostelemaan tutkimuksen tuloksia kokonaisuuden kannalta eikä eri hintalajien toisiinsa näh-

den antamaa sisällistä kriteeriota. Mutta kuitenkin kirjoittaja rohkeasti silmiä räpäyttämättä väittää, että tässä ei ole kysymys suur- ja vähittäiskauppahintojen keskinäisestä vertailusta. Kirjoittaja koettaa tässä puolustella metoodillisesti virheellistä väitettään selviä tosiasioita vastaan.

Siihen kirjoittajan väitteeseen, että tekijän käyttämät suur- ja vähittäiskauppailmoitukset eivät olisi samalta ajalta, täytyy meidän huomauttaa ainoastaan lyhyesti, että kirjoittajan antama esitys, kuinka ne ovat muka eri viikoilta, on aivan harhaan viepä. Molemmat hintatiedot, ovat kuten olemme huomauttaneet ja kuten kuka tahansa voi ensitiedoista tarkastaa, ani harvaa poikkeusta lukuunottamatta, *kuun alkupuoliskolta*. Vielä on huomattava, että tässä on koko ajanjakson äärimmäisyyden rajat ja että tiedot varsinaisesti ovat paljon lähempänä toisiaan, vieläpä voivat olla samoilta päiviltäkin, vaikka tarkkaa selittelyä tästä ei enää ole mahdollista antaa. Tarkempi homogeenisuus ei tässä asian laatuun nähden luonnollisesti voi tulla kysymykseen.

Kirjoittaja koettaa pelastaa väitteitään sillä, että vaikka tekijä olisi käyttänyt kuukausitietoja, niin tekijän olisi pitänyt itse V:lehdestä asettaa tiedot rinnakkain vähittäiskauppahintojen kanssa, eikä käyttää M:lehden yhteensovittelua, väittäen komeasti, että tekijälle ei ole muka juolahtanutkaan mieleen tätä tehdä. Kirjoittaja voi olla varma siitä, että tekijä on myös tältä kannalta tietoja verrannut, mutta tullut siinä aivan mielivaltaisuuksiin. Huomattava on nimittäin, että M:lehdessä on tavallisesti vaan ylimalkaisesti ilmoitettu, että vähittäiskauppatiedot ovat kuun ensi viikolta. Tämä voi tarkoittaa yhtä hyvin ensimäistä päivää kuin 7:ttä vieläpä 10:ttäkin päivää, lukuunottamattakaan satunnaisia myöhempiä. Myöhemmälle tietojen käyttäjälle on mahdotonta tietää, kun vähittäiskauppahinnoista ei tarkempaa aikailmoitusta ole, minkä päivän V:lehden tiedoista esim. 1:nen vai 8:s on otettava vastaamaan kysymyksessä olevaa vähittäiskauppahintailmoitusta, joka voi olla milloin lähempänä esim. 1 p:vää, milloin seuraavan viikon alkupäivää. Mahdotonta on myöskin arvostella, milloin suhde oli sellainen, että voitiin käyttää niitä tietoja, jotka lähenivät kuun keskivaiheita j. n. e. Tällaisissa ynnä monissa muissa kysymyksissä, esim. lähinnä

edellisten noteerausten käyttämisessä, on turvauduttava M:lehteen, koska myöhemmän tutkijan yhteensovitus tietojen puutteessa muodostuu aivan mielivaltaiseksi ja koska M:lehti vähittäiskauppahintojen hankkijana ja molempien sekä suur- että vähittäiskauppahintojen samalla kertaa julkaisijana voi käyttää asiantuntemusta ja kritiikkiä tietojen hyväksi.

Merkille on pantava että kirjoittaja ei näytä olevan enää vastauksessaan varma siitä, vaatiiko tutkimus viikko- vai kuukausi tietojen käyttämistä. Hän sanoo lopputuloksenaan että »tekijän olisi pitänyt perustua viikkotietoihin. Siinäkin tapauksessa että hän kuukausitietoja olisi tahtonut käyttää, olisi ollut oikeampaa lähtökohdaksi ottaa V:lehden hintailmoitukset.» Miksi M:lehden rinnakkaisjulkaisu molemmista tiedoista on etusijaan asetettava, on tekijä edellä osoittanut. Mutta kirjoittajan väitteet, että tekijän olisi pitänyt perustua viikkotietoihin, mutta että hän siinäkin tapauksessa, että hän kuukausitietoja *olisi tahtonut* käyttää j. n. e., osoittavat, kuinka epäselvänä kirjoittajalla koko väittelynalainen kysymys on.

Kirjoittaja ei ole voinut ei ensimäisessä kirjoituksessaan eikä vastineessaankaan todistaa tekijän menettelyä vääräksi. Tekijä olisi 1) noudattamalla kirjoittajan vaatimusta käyttää toisesta hintalajista kuukausitietoja toisesta viikkotietoja laiminlyönyt aineiston homogeenisuuden ja menetellyt virheellisesti 2) käyttämällä V:lehden ilmoituksia olisi tekijä johtunut mielivaltaisuuksiin ja laiminlyönyt käyttää ammattitaholta tullutta molempien tietojen yhteensovittelua, asiantuntemusta ja kritiikkiä tietojen hyväksi (Vrt. myös ennen julkaistua kirjoitustamme).

Se mitä tekijä vastineensa saman kappaleen loppupuolessa puhuu siitä, mitä laatua, ulkomaistako vai kotimaista, vilja oli, on ainoastaan sen pahan virheen hätäpuolustusta, minkä kirjoittaja oli tehnyt, kun hän ensi kirjoituksessaan väitti, että tekijä olisi muka käyttänyt tietoja täydentäessään ulkomaisen viljanhintoja ja siten muuttanut paikkakunnallisia hintaeroja toisiksi kuin ne todella ovat. Tähän täytyi tekijän huomauttaa, että kirjoittaja on täydellisesti erehtynyt, koska »tekijä ei ole yhdessä ainoassakaan tapauksessa kirjoittajan esittämällä tavalla ulkomaisia viljan

hintoja käyttäen menetellyt». Tätä tekijän huomautusta ei kirjoittaja ole voinut yrittääkään todistaa vääräksi, mutta kuitenkin hän on kirjoittanut laajasti kaikenlaisista asioista. Kuinka pitkälle kirjoittaja menee tendenssimäisessä useassa kohdassa suorastaan silällyksettömässä sanatulvassa, osoittavat tässä monet esimerkit, joihin kajoaminen tässä täytyy jättää.

4) *Vuosiryhmitys.* Vuosiryhmitykseen nähden oli erimielisyys siinä että kirjoittaja tahtoi maanviljelysvuoden 1891/92 lukea, päinvastoin kuin tekijä oli tehnyt, säännöllisiin vuosiin kuuluvaksi ja maanviljelysvuoden 1893/94, päinvastoin kuin tekijä oli tehnyt, epäsäännöllisiin vuosiin. Kun kirjoittaja perusti tämän vastaväitteensä siihen että hän arvosteli kysymyksessä olevia maanviljelysvuosia ainoastaan niiden alkuvaihteessa korjatun sadon mukaan, vähintäänkään ottamatta huomioon niiden kuluessa valmistuvaa ja loppuvaihteessa korjattua satoa, täytyi tekijän ilmeisenä tosiasiana, panna merkille että kirjoittaja väitettä tehdessään ei tuntenut maanviljelysvuoden tuotanto- ja hintamuodostumisprosesseja. Miten on kirjoittaja nämät väitteensä vastineessaan selittänyt?

Hän koettaa selittää esim. vuoden 1891/92 säännölliseksi tuotantovuodeksi lukemistaan sillä että edellisten hyvien vuosien säästöt olisivat muka tehneet tässä tyhjäksi sen suuren kadon vaikutukset, mikä keskittyi maanviljelysvuoteen 1891/92 ja oli meidän suurimpia katojamme. Tämä on niin läpikuultavaa ja haettua, että se ei vastausta kaipaa. Samanlainen on kirjoittajan selittely vuoden 1893/94 suhteen.

Ei sekään pelasta kirjoittajaa tehdystä virheestä, että hän nyt selittää ettei hän ole tahtonut määrätä, mihinkä raja säännölliseen ja epäsäännölliseen tuotantokauden välillä on vedettävä. Ei myöskään omaan arvoonsa jäävä esitys logiikan alkeista ja *tai*-sanasta. Tilastollisessa numerokäsittelyssä on tässä ero vuosien välillä tehtävä. Tekijän täytyy panna merkille että v. 1891/92 alkuvaihteessa korjatun sadon osittainen epätasaisuus ja sen kuluessa valmistuvan ja loppuvaihteessa korjatun sadon kato, joka oli kadoistamme suurimpia, pakoittavat v. 1891/92 ehdottomasti lukemaan epäsäännöllisiin vuosiin, samoin kuin vuoden 1893/94 alkuvaih-

teessa korjattu ja jo virallisen tilaston mukaan tyydyttävä sato ja loppuvaihteessa korjattu tavallista parempi sato pakoittavat sen ehdottomasti lukemaan säännöllisiin. Nämä ovat tosiasioita, joita ei voida arvostelussa sivuuttaa. Kirjoittaja ei voi todistaa tekijän vuosiryhmitystä vääräksi ja komea esitys tässä raukeaa.

Kirjoittajan väitteestä että Mikkeli ja Savonlinna olisivat luettavat länsi-Suomen tuotantoalueeseen, viittaamme ennen antamaamme selitykseen. Tekijä on huomauttanut niistä näkökohdista, mitkä satomäärää henkilöä kohti ja tuotantosuhteita arvostellessa ovat huomioon otettavat. Mitä tulee siihen kirjoittajan väitteeseen, että tuotantosuhteiden arvostelemisella kylvetyn määrän ja satomäärän suhteella ei voi olla »mitään merkitystä hinnan muodostumisen selvittelylle», niin on huomattava että tekijä on esittänyt tämän lisätodistuksena ja että kirjoittaja ei voi kieltää sitä tosiasiaa että sillä määrällä, mikä kylvöstä saadaan, on merkitystä hinnan muodostumiselle. Se seikka että se ei aina ilmoita tuotantokustannuksien suuruutta ja että muutkin seikat voivat vaikuttaa, ei muuta asiaa. Kirjoittajan vakuutukset eivät ole vielä riittävänä todistuksena siitä että Mikkeli ja Savonlinna kuuluisivat länsi-Suomen tuotantoalueeseen.

5) *Paikkakunnallinen hintamuodostuminen säännöllisissä tuotantooloissa.* Tekijä on tutkimuksessaan tullut siihen tulokseen että säännöllisten tuotantoolojen vallitessa rukiiden suurkaupassa (ja myös maanviljelijöiden harjoittamassa rukiiden ja jauhojen vähittäiskaupassa) kotimaisen viljan paikkakunnallinen hintamuodostuminen s. o. eron muodostuminen numeroiden osoittamassa paikkakunnallisessa hintatilassa tapahtuu paikkakunnallisen tuotannon perustuksella, siten että hinta huonommalla tuotantoalueella itä-Suomessa, on korkeampi (noin 8—20 %) kuin paremmalla, länsi-Suomessa.

Tämän ilmiön, että eri alueiden tuotantosuhteet pääsivät paikkakunnallisessa hintamuodostumisessa näkyviin, katsoi tekijä johtuneeksi viljakauppamme ja sen välityksen kehittämättömyydestä. (vrt. Valvoja, siv. 409).

Tämän johdosta oli kirjoittaja ottanut todistaakseen tekijää

vastaan, että yleinen hintakanta meillä on ulkomaista riippuva ja että tuotanto meillä ei voi määrätä hintoja. Tämän kirjoittaja teki tietämättä mitään siitä selityksestä, minkä tekijä oli tälle paikkakunnalliselle hintaeroitukselle antanut. Kun kirjoittaja oli tässä sekoittanut tekijän esityksen toiseen kysymykseen kuin mistä teoksessa on puhe, kuten myöskin tietämättömäksi jääminen tekijän antamasta selityksestä osoittaa, oli tekijä pakoitettu huomauttamaan että kirjoittaja oli sekoittanut eri kysymykset keskenään ja väitellyt tekijää vastaan toisista kysymyksistä kuin mistä on puhe.

Miten on kirjoittaja tätä esitystään puolustellut?

Kirjoittaja siteeraa vastineessaan laajalti tekijän lausuntoja koettaen niistä hakemallakin hakea että tekijä olisi esittänyt tuotantosuhteiden *määräävän* hinnat. Kaikissa siteeratuissa paikoissa, yhtävähän kuin missään muualla teoksessaan, ei tekijä ole mennyt väittämään sitä, mitä kirjoittaja koettelee todistaa. Kirjoittaja ei voi sitä mistään paikasta tuoda esille. Se mitä tekijä on väittänyt on, että *paikkakunnallinen hintamuodostuminen* tapahtuu paikkakunnallisen tuotannon perustuksella. Vieläpä on tekijä eräässä paikassa sanonut että tuotantosuhteet tulevat paikkakunnalliseen hintamuodostumiseen nähden ratkaisevaksi tekijäksi. Mutta missä merkityksessä? Siinä että numeroiden osoittamassa hintatilassa, jonka ilmiöiden perustuksella tekijä tämän lausuu, muodostuu *paikkakunnallinen hintaero* siten että hinnat muodostuvat huonommalla tuotantoalueella s. o. itä-Suomessa *korkeammaksi* kuin paremmalla s. o. länsi-Suomessa. Enempää ei tekijä väitä.

Tämä pitäisi olla selvän selvää. Se lausutaan liittyen numerotarkastukseen eron muodostumisesta numeroiden osoittamassa hintatilassa.

Kirjoittaja koettaa selitellä että tekijä paikkakunnallisella hintamuodostumisella ei tarkoittaisi hintaeroja eri paikkakuntien välillä. Tekijä »ei puhu eroista eri paikkakunnallisten hintojen välillä», lausuu kirjoittaja. Ja tämän tekee kirjoittaja silmää räpäyttämättä siteeraten muka tekijää vastaan juuri tätä lausetta edellisessä lauseessaan tekijän teoksen sivulta 99. Ja kuitenkin tekijä juuri *samallakin sivulla kolmessa kohdassa* käyttää nimenomaan sanoja *paikka-*

kuunallinen hintaero juuri samanarvoisena sanojen *paikkakunnallinen hintamuodostuminen* kanssa. Tällaisen esityksen perustuksella kirjoittaja sitten muka esittää että tekijän kirja ja vastine ovat täydelleen ristiriidassa keskenään.

Koko kirjoittajan menettely väitteissään tekijää vastaan hinnan määräämisestä ja tuotannostamme on sitä merkillisempi, kuin kirjoittajan täytyy merkitä että tekijä a) ei ole missään paikassa lähempää vertailua kuin yllämainittu tuotantomäärien ja hinnan välillä tehnyt b) ei missään paikassa lähempää yhteyttä niiden välillä muulla tavalla todistellut c) ei missään paikassa lausunut tuotannon määräävän hinnat meillä.

Mitä ulkomaiseen vaikutukseen tulee, niin on se yleisesti tunnettu totuus. Tekijä on siitäkin nimenomaan huomauttanut. Siv. 38 lausuu tekijä: »Missä määrin vajaus maamme viljantuotannossa tuli vaikeaksi täyttää, riippui siitä, millaiseksi viljantuotanto muodostui ulkomailla. Nykyaikaisten kulkuneuvojen ja kehittyneen liikeelämän ansio on, että paikkakunnalliset ja yksityisiin maihin kohdistuvat kadot voidaan eri viljantuotantomaiden ylijäämällä täyttää. Kysymys muodostuu näin ollen n. s. kansainväliseksi, riippuen maailman viljantuotannosta yleensä ja etupäässä sen maan, joka on kadon kohdanneen maan tärkein tuontipaikka» ja selittäessään paikkakunnallista hintaeroa itä- ja länsi-Suomen välillä tuo tekijä tärkeäksi syyksi juuri sen, ettei viljakauppamme itä-Suomessa pystynyt tarpeeksi käyttämään ulkomaista markkinapaikkaa hyväkseen (vrt. siv. 78). Eikö tämä ole selvää kieltä.

Kirjoittaja kysyy, kuinka tekijä, kun hän ei ole ottanut tutkittavakseen hintakannan muodostumista, on voinut tutkia paikkunnallisia hintaeroja ja selittää niiden eroavaisuuksien syitä ja kotimaisen tuotannon merkitystä, kun ulkomaisen tuotannon merkitys on tekijän mielestä ollut mahdoton ratkaista. Huolimatta siitä erehdyttävästä muodosta, missä nämät kysymykset esiintyvät, voimme huomauttaa, että hintakannan määräämisen numerollinen todistelu vaatii aivan kokonaan toisenlaisen tilastollisen aineiston kuin, mikä tässä on käytettävänä. Kirjoittaja ei ole sitä itsekkään todistauut eikä voikaan sitä meidän tilastollisen aineistomme perustuksella tehdä. Kirjoittaja on sen vaan omaksunut ylei-

sissä hintailmiöissä esiintyvänä lakina. Paikkakunnallisten hintaerojen tutkiminen ja niille talouselämässä ilmenevien syiden etsimiminen on aivan toinen kysymys. Se ei edellytä että tekijän pitäisi ruveta numeroilla todistelemaan yleisissä kansainvälisissä hintailmiöissä esiintyviä, vaikkapa ei aina suinkaan numeroilla todistettuja lakeja.

Sen lisäksi on huomattava, että kirjoittajan kysymykset panevat erehdyttävän sisällyksen tekijän tutkimuksen tarkoitukselle. Tekijä ei ole ottanut ratkaistavakseen, miksi hinta on »määrätyn verran», niin tai niin monta prosenttia, toisella alueella korkeampi, eikä myöskään »ratkaistaakseen kotimaisen tuotannon merkitystä». Tästä on tekijä nimenomaan pidättynyt, koska käytettävänä oleva tilastollinen aineisto on riittämätön tällaisten kysymysten yksityiskohtaiselle ratkaisulle.

Erimielisyys koko tässä hinnanmääräämiskysymyksessä kirjoittajan ja tekijän välillä johtuu siitä, että tekijä on ollut varovainen eikä ole mennyt sanomaan enempää kuin mitä aineiston perustuksella voi, nimittäin että hinta huonommalla tuotantoalueella on jonkun verran korkeampi. Kirjoittaja on tämän sekoittanut hinnan määräämisen kanssa ja johtunut väittelemään tekijää vastaan aiheettomasti.

Kirjoittajan esitys tekijän selityksestä että mainittu hintaero riippuisi viljakauppamme ja sen välityksen kehittymättömyydestä, on kirjoittajalle selvinnyt vasta ensi kirjoituksensa jälkeen. Kirjoittajan vastine tässä kohdassa perustuu väärään esitykseen. Olisipa hauskaa tietää, miten tekijä vastineessaan tai kirjassaan selittää ilmiön johtuvan yksinään »sisäisen» viljakauppamme kehittymättömyydestä.

Kirjoittaja on vielä koettanut todistella että tekijä olisi esittänyt hintojen muodostumista torikaupassa aivan eristettynä ilmiönä. Kirjoittaja olisi aivan seuraavalta sivulta, jonka edellistä sivua hän siteeraa, jos hän olisi lukenut edemmäksi, nähnyt että tekijä rukiin suur- ja vähittäiskaupan paikkakunnallisen hintamuodostumisen parallellisuutta selittäessään nimenomaan lausuu: »ilmiö saa selityksensä siitä läheisestä yhteydestä, missä tässä käsitellyt rukiin suur- ja vähittäiskauppa ovat keskenään» (siv. 99). Sivulla 101 lausuu

tekijä että »molempien kauppalajien keskinäinen yhteys oli niin suuri että vähittäiskaupan täytyi j. n. e. — — — korotuksen aikaan ja sen paikkakunnalliseen kohdistumiseen nähden suurkauppaa seurata». Kirjoittajan muut selittelyt tässä ovat samanarvoisia.

Kirjoittajan puolustukset esityksestään tekijän *epäsäännöllisissä oloissa* tapahtuneesta hintatasoituksesta ei kaipaa monta sanaa. Edellä on jo huomautettu, mikä arvo on kirjoittajan puheilla tekijän väärästä vuosiryhmityksestä. Kirjoittajan selittely hätäaputoimenpiteiden merkityksestä ei muuta sitä tosiasiaa, että kirjoittaja, kuten ennen jo olen kirjoituksessani huomauttanut, on tämän kysymyksen esittänyt väärin. Nyt hän vielä vastineessaan merkillisellä tavalla sitä puolustelee. Kirjoittaja ei näytä lainkaan ymmärtävän, mikä yhteys hinnan kohoamisella ja sen erilaisuudella itä- ja länsi-Suomessa oli näiden alueiden hintatasoituksen kanssa. Tarkempi teoksen lukeminen selvittää tämän. Kirjoittajan selittelystä tekijän jauhojen suurkaupanhintojen tasoituksen esityksestä viittaamme käsiteltyyn teokseen ja ennen julkaisemaamme kirjoitukseen. Samoin myöskin kirjoittajan antaman selityksen puolustamisesta.

Mitä kirjoittaja on katsonut voivansa esittää puolustuksenaan, on esimerkkinä mainittava kirjoittajan puolustus esityksestään vesitien käytännöstä. Kun tekijä puhuu käytännön »suhteellisesta lisääntymisestä» niin on kirjoittaja ensi kirjoituksessaan väittänyt, että tekijä olisi puhunut vesitien »käytäntöön ottamisesta». Nyt koettaa kirjoittaja puolustautua muka sillä, että hän on siteerannut tekijän lauseen. Eihän se mitenkään puolusta sellaista virhettä, että kirjoittaja »suhteellisen lisääntymisen» käsittää »käytäntöön ottamiseksi». Kirjoittaja tuskin olisi mitään kadottanut, jos hän tällaisen virheen olisi myöntänyt.

Kirjoittajan loppusanat jääköön omaan arvoonsa. Eihän energiset vakuutukset mitään merkitse, kun kirjoittaja ei voi väitteitään todistaa. Yhtyä voimme siihen, että tekijän esitystapa on kirjoittajalle ollut »vaikeatajuista».

Se vastine, jota yllä olemme käsitelleet, ei ole voinut meistä poistaa sitä käsitystä, että kirjoittaja on tässä 1) menetellyt suuresti hutiloiden 2) ottanut tehdäkseen rohkeita väitteitä asioista, joihin hän ei ole ollut kylliksi valmistunut. Edellistä osoittaa kirjoittajan useaan kysymykseen nähden suorastaan väärä esitys tekijän tuloksista (vrt. Valvojan siv. 391 y. m.), jälkimäistä virheellinen käsittely jo niihin pääkysymyksiin nähden, joista kirjoittaja on väitteitään tehnyt.

Kun kirjoittaja esim. lähdekritiikkiin nähden muodostaa itselleen aivan väärän käsityksen M:lehden ilmoituksista (vrt. Valvojan siv. 396 ja seur.); osoittautuu ensi kirjoituksessaan olevansa tietämätön keskenään suhteessa olevien ja keskenään verrattavien hintasarjojen homogenisuuden vaatimuksesta, jota luonnollista vaatimusta hän ei ole eikä voi millään verukkeilla kumota; kun hän vuosiryhmitystä vastaan väittäessään aivan todistettavasti ensi kirjoituksessaan ei tunne maanviljelysvuoden tuotanto- ja hintamuodostumis-prosessia, koettaen tuntemattomuuttaan selittelyillä muka mahdollisten säästöjen vaikutuksesta vastineessa puolustaa; sekoittaa hinnanmääräämiskysymyksen käsiteltyjen paikkakunnallisten hintaerojen kanssa j. n. e., niin on luonnollista, että kirjoittajan asiain selvitteleminen ei ole voinut tuottaa päteviä tuloksia.

Pelkkä asiantuntemattomuus yleisistä tilastollisista vaatimuksista kompastuttaa kirjoittajan laajoihin väittelyihin. Mutta kaikki esitetään kuitenkin suurella varmuudella ja sanarikkaudella, kysymyksillä ja syytöksillä, joka asiaan perehtymättömän lukijan on omiaan johtamaan harhaan.

Että kirjoittaja on katsonut voivansa tehdä erinomaisella keveydellä monellaisia väitteitä, joissa, samoinkuin käsittelyssä ilmenevässä negativisessa suunnassa, tendenssi voittaa asiallisuuden, emme voi kirjoittajan esitykselle myöskään ansioksi lukea.

Sensuurin hyväksymä 5 p. lokakuuta 1905, Helsingissä.

Helsinki, Suomal. Kirjall. Seuran Kirjap. Osakeyhtiö, 1905.

Liite Valvojan IX vihkoon 1905.

Mitkä asianhaarat määräävät viljan hinnat Suomessa?

II.

Vastine hra J. H. Vennolalle.

Siihen kirjoitukseen, jossa allekirjoittanut Valvojan viime toukokuun numerossa arvosteli J. H. Vennolan tutkimusta »Viljan ja leivän hintasuhteista Suomen kaupungeissa», on hra Vennola tuonut varsin laajan vastineen. Koska tämä vastaus vaatii laveampaa tarkastelua, kuin mitä Valvojan palstoilla olisi ollut mahdollista, olen asialle edullisempana pitänyt erityisessä liitteessä ottaa kysymyksen esille, joskaan en tässäkään ole tilaisuudessa koskettelemaan muuta kuin tärkeimpiä kohtia.

I.

Arvostelussani *) väitin, että tekijän selonteko siitä, mitä lähteitä hän on käyttänyt, on suurkauppaan nähden erehdyttävä. Lukija näet tulee tekijän esityksestä siihen käsitykseen, että tekijä

---

*) Tekijän vastineensa alussa tekemät väitteet, että olisin hänen teostaan väärin käsittänyt, saavat selityksensä seuraavassa esityksessä, paitsi tekijän rautatietariffia koskeva muistutus. Tämän johdosta täytyy minun viitata kirjoitukseeni Valvojan sivulle 288. Siitä käy selville, että niiden viittausten joukossa, joita kerroin tekijän antaneen mahdollisista talouspoliitisista toimenpiteistä, mainitsin sen, että tekijän mukaan rautatietariffia *mahdollisesti* olisi muutettava.

on käyttänyt Virallisen lehden viikoittain annettuja hintailmoituksia, kun hän todellisuudessa onkin käyttänyt Maanviljelyslehden kerran viikossa julkaisemia otteita niistä. Tekijä myöntää vastineessaan käyttäneensä jälkimäisiä, mutta väittää sen selvästi ilmoittaneensa. Ratkaiskoon lukija itse, miten asian laita on. Esitämme seuraavassa »in extenso» ne tekijän lauseet, jotka asiaa koskevat.

Siv. 16 sanoo tekijä, että yhden ryhmän valtion toimesta julkisuuteen tulleita tiedonantoja muodostavat »tiedot elojen hinnoista viikottain Suomen kaupungeissa, jotka ovat julkaistuina Suomen Virallisessa ynnä muutamissa muissa sanomalehdissä». Siv. 20 mainitsee hän, että nämä tiedot »ovat julkaistut, poikkeuksia lukuunottamatta, viikottain, ja ovat siis tässä suhteessa varsin ajanmukaisella kannalla. Vahinko vaan, että tätä tapaa ei ole joka vuosi säännöllisesti noudatettu«. Käsiteltyään edelleen eri aineistojen arvoa sanoo tekijä (siv. 24): »Jo puheena olevien lähteiden laadusta käy selville, että *me tutkimuksemme perustukseksi olemme asettaneet — — — valtion toimesta hankitut suurkauppahintailmoitukset.»* *)

Tekijä siis tässä nimenomaan väittää, että hänen tutkimuksensa perustuksena ovat valtion suurkauppahintailmoitukset s. o. viikoittain julkaistut tiedot. Vastineessaan myöntää tekijä kuitenkin, että hänen tutkimuksensa perustuksena ovat olleet M:lehden julkaisemat ja täydentämät kuukausiotteet, ja että hän ei edes ole näitä otteita kaikilta vuosilta alkuperäisiin verrannut. Tekijänkin täytynee siis myöntää, että hän tällä esityksellään on johtanut lukijan harhaan.

Eikä tekijä edes myöhemmin ole selvästi kumonnut tätä antamaansa väärää käsitystä.

Siv. 64 tekijä, viitaten edellä käyvään esitykseen, eräässä muistutuksessa sanoo: »Kysymyksessä olevat hinnat löytyvät julkaistuina Suomen Maanviljelyslehdessä sekä Suomen Virallisessa ynnä muutamissa muissa sanomalehdissä. Julkaisuissa on osaksi erilaisuutta olemassa, niin että eri lähteet voivat täydentää toisiaan.»

Tekijä arvelee, että se järjestys, jossa eri lähteet äskenmaini-

---

*) Kursiveeraus minun.

tussa muistutuksessa ilmoitetaan, olisi ollut riittävä selittämään, että tekijä on käyttänyt M:lehden tietoja. Mutta kun tekijä ennen on pannut V.lehden tiedot niin selvästi etusijaan, ettei hän muita edes mainitsekkaan, kuinka voi lukija siitä järjestyksestä, missä lähteet tässä paikassa mainitaan, ruveta tekemään mitään johtopäätöksiä?

Sitä paitsi on muistutuksessa oleva esitys asiallisestikin väärä. Valtion hankkimat suurkauppahintailmoitukset eivät ole julkaistut M:lehdessä; siinä on vaan otteita näistä tiedoista. On ollut väärin rinnastaa eri julkaisut, silloin kun niin tärkeitä periaatteellisia erotuksia niiden välillä on olemassa. On myöskin väärää, kun on kysymys alkuperäisistä ja otteista, sanoa, että »osaksi erilaisuuksia on olemassa», ja että »lähteet voivat täydentää toisiaan».

Jos lukija onnellisen sattuman kautta olisikin tullut sen perille, että M:lehteä on käytetty, ei hän mistään saa viittaustakaan siitä, että M:lehden julkaisussa on tietoja vain kerran kuukaudessa. Tekijähän päinvastoin kiittelee, että tiedot, jotka hän on »tutkimuksen perustukseksi» asettanut, ovat viikoittain julkaistut.

Ja tällaista esitystä sanoo tekijä selväksi lähdeilmoitukseksi!

Yhtä harhaan vievä kuin tekijän esitys teoksessaan on hänen selittelynsä vastineessa. Hän sanoo: »Tekijä on tutkimuksensa ensi luvussa tehnyt selkoa niistä erilaisista hintatilastollisista lähteistä, mitä meillä on olemassa, ja niistä yleisistä vaatimuksista, joiden kannalta tällaista hintatilastollista tutkimusaineistoa on arvosteltava, sekä osoittanut, mitkä lähderyhmät näitä yleisiä vaatimuksia vastaavimpina ovat tutkimuksen perustukseksi asetettavat. Yksityiskohtaisemmin on tekijä, kuten hän tässä esityksen osassa (siv. 22) nimenomaan huomauttaa, käytetyistä lähteistä tehnyt selkoa näiden lähteiden yksityiskohtaisessa käsittelyssä, s. o. niistä numerotietoja esitettäessä» (vertaa Valvojan siv. 394).

Mutta yleisessä osassahan tekijä juuri on nimenomaan maininnut, mitkä lähderyhmät hän on ottanut tutkimuksen perusteeksi, missä ne ovat julkaistut j. n. e. Mitään varsinaista yksityiskohtaista selontekoa hänellä ei taas lainkaan ole siinä osassa, missä hän numerotietoja esittää. Siinä, mitä tekijä yksityiskohtaisemmaksi

esitykseksi sanoo, on hän, nimenomaan vedoten edellä käyvään esitykseen, vain uudistanut asioita, joita hän tässä on esittänyt. Rukiin suhteen hän kiittää tietojen yksityiskohtaisuutta ja tarkkuutta ja ilmoittaa, kuinka monesta kaupungista tietoja saadaan. Ainoat uudet seikat, jotka hän tuo esille, ovat paitsi ennen mainittua muistutusta, ensiksikin se, että ne kaksi lajia rukiita, joista hän edellisessä esityksessä on kertonut tietoja löytyvän, ovat raskaat eli siemenrukiit ja tavalliset rukiit, ja että epämääräisyyttä näitten välillä on olemassa, sekä toiseksi, että hän tekee muutamia arveluita suurkaupan laadun suhteen. Ruisjauhojen suhteen ei ole tämänkään vertaa »yksityiskohtaisempaa selontekoa».

Jos koko tekijän yksityiskohtainen esitys olisi siinä, mitä hän numeroitten yhteydessä kertoo, silloin täytyisi vielä ankarammin arvostella tekijän lähde-esittelyä. Tekijälle eduksi on kuitenkin mainittava, että hänellä jo yleisessä osassa on yksityiskohtaista selontekoa. Virhe onkin siinä, että tekijä yleisessä osassa on antanut sellaisia »yksityiskohtaisia tietoja», joitten johdosta lukija saa väärän käsityksen käytetyistä lähteistä.

Vastineessaan on tekijä koettanut todistaa, millä menestyksellä, sen näimme ylläesitetystä, että hän on ilmoittanut, mitä julkaisua hän on käyttänyt. Asian ytimen, kysymyksen, miksi hän ei ole ilmoittanut käyttäneensä kuukausiotteita eikä viikkotietoja, hän kokonaan sivuuttaa.

Aivan toinen kysymys sitte on, oliko tekijä oikeutettu käyttämään kuukausiotteita ja erityisesti juuri M:lehden tekemiä. Pääasia tässäkin on se, että tekijän jo teoksessaan olisi pitänyt perustella tätä. Kun hän tämän on jättänyt tekemättä, on hän kokonaan riistänyt lukijalta tilaisuuden arvostella omaa menettelytapaansa, unohtaen, että tieteellisessä teoksessa tekijä ei saa luottaa omaan auktoriteettiinsa.

Puolustaakseen M:lehden tietojen käyttämistä sanoo tekijä ensiksikin, että koska ne, samoin kuin tekijän käyttämät vähittäiskauppahinnat, olivat kuukausittain ja kuukauden alkupuolelta annettuja, ne paremmin sopivat hänen tutkimukseensa, koska hän vertailee suur- ja vähittäiskauppaa toisiinsa.

Tähän väitteeseen tekijällä kyllä olisi ollut syytä, jos hän olisi verrannut yksinomaan tai pääasiassa suur- ja vähittäiskauppaa toisiinsa. Mutta varsin tärkeässä osassa teosta, siinä missä tekijän *perustavat* väitteet rukiiden ja ruisjauhojen suur- ja vähittäiskaupasta tehdään, ei tule kysymykseen vertaus vähittäis- ja suurkaupan välillä, vaan yksinomaan vertaus saman kauppalajin hintojen välillä eri ajoilta ja eri paikoilta. *Ja että tätä, pääasiaa, varten olisi viikkotietojen käyttäminen ollut ehdottomasti edullisempi, siitä ei ole epäilystä.*

Siinäkin, missä tekijä suur- ja vähittäiskauppaa toisiinsa vertaa, hän usein ei ole pitänyt silmällä itse suurkauppahintoja, numeroita, vaan näitten nojalla muodostamiaan yleisiä sääntöjä. Jos kerran tekijä epäilee, että nämä suurkauppaa koskevat johtopäätökset tulisivat sen mukaan erilaisiksi, kuukausi- vai viikkotiedoistako ne ovat johdetut, niin olisi hänen ennen kaikkea pitänyt pitää huolta siitä, että johtopäätökset, joita verrataan, tulisivat mahdollisimman oikeiksi, ja sen hän olisi saavuttanut viikkotietoja käyttämällä. Mitä taas niihin kohtiin tulee, joissa tekijä eri kauppalajien numeroita vertaa, on selvää, että vaikka tekijä olisi käyttänyt viikkotietoja kutakin kauppalajia erikseen käsitellessään, ei tämä olisi estänyt häntä niitä verratessaan käyttämästä kuukausitiedoista muodostettuja keskimääriä.

Valaistakseen asiaa sanoo tekijä (siv. 398): »Kirjoittajan (s. o. allekirjoittaneen) vaatiman tavan noudattaminen olisi sama kuin jos suur- ja vähittäiskaupan hintailmiöitä eri vuosijaksoina tarkastettaessa ja toisiinsa verrattaessa toisesta kauppalajista otettaisiin hintailmoitukset vuoden alkupuolelta joltakin kuukaudelta, toisesta kunkin kahdentoista kuukauden ilmoituksista». Koska tekijä on katsonut tällaista vertausta voivansa käyttää ja koska se minusta valaisee tekijän menettelyä, jopa paremmin kuin omaani, voinen minäkin sitä käyttää. Jos tekijän menettelyä tähän sovitamme, olisi se sama, kuin jos hän sen johdosta, että toisesta kauppalajista on vain yksi tiedonanto vuodessa, voidakseen eri kauppalajeja verrata toisiinsa ottaisi toisestakin kauppalajista käsiteltäväkseen vain yhden tiedon vuodessa ja jättäisi kaikki toisesta kauppalajista löytyvät 11 tietoa käyttämättä myöskin *niissä* tapauksissa, missä

tulee kysymykseen vertaus saman kauppalajin hintojen välillä eri aikoina ja eri paikoissa.

Kun tekijä niin paljon puhuu siitä, miten tärkeätä on, että suur- ja vähittäiskauppaa koskevat tiedot ovat samalta ajalta, niin on lukija varmaan tullut siihen käsitykseen, että tekijän käyttämät M:lehden omat tiedot vähittäiskaupasta ja M:lehden valtion hankkimista suurkauppatiedoista julkaisemat otteet olisivat samalta ajalta. Niin ei kuitenkaan ole asianlaita. *Vähittäiskauppahinnat ovat säännöllisesti* (ani harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta), *kuukauden ensi viikolta, suurkauppahintailmoitukset taas vain verrattain harvoin ensi viikolta, useimmiten toiselta ja kolmannelta, jopa joskus neljänneltäkin viikolta.* Niinpä esim. rukiin sekundalajin hintailmoituksista ei edes viides osakaan ole ensi viikolta. Vielä kolmanneltakin viikolta on melkein yhtä paljon hintailmoituksia kuin ensi viikolta. Niin »homogeeniset» ovat siis ne M:lehden tiedot, joita tekijä on käyttänyt! Kaikkein useimmissa näistä tapauksista olisi tekijä kuitenkin voinut V.lehdestä saada tietoja, jotka olivat koottuja aivan samalta ajalta kuin M:lehden vähittäiskauppahinnat. Jos tekijä tässä kohden tekemiään virheitä pitää niin vähäpätöisinä, ettei niitä kannattanut oikaista — mikä ei suinkaan ole asian laita — ei hänen myöskään olisi pitänyt puhua mitään aineiston homogeenisuudesta.

Toiseksi väittää tekijä menettelyään puolustaakseen, että M:lehden tiedot ovat asetettavat V.lehden tietojen edelle siitä syystä, että, päinvastoin kuin V.lehdellä, M:lehdellä julkaistessaan tietojaan oli käytettävänä asiantuntemusta ja kritiikkiä. Tämä asiantuntemus ja kritiikki tulee tekijän mukaan esille siinä seikassa, että M:lehti usein, milloin V.lehdestä tietoja puuttuu, on puuttuvan sijalle ilmoittanut vanhan noteerauksen ja muutamissa kohdin oikaissut V.lehden tietoja.

Vanhan noteerauksen ilmoittamiseen nähden täytyy kirjoittajan olla eri mieltä kuin tekijä. M:lehti on ainoastaan noteerauksen puuttuessa palauttanut lukijan mieleen vanhan noteerauksen ja on nimenomaan huomauttanut, että noteeraus on vanha. Tekijä ei M:lehdestä saa mitään tukea sille käsitykselle, että M:lehti täl-

löin myöskin on tahtonut mennä takuuseen siitä, että noteeraus vielä myöhemmin pitää paikkansa.

Tekijä katsoo asiakseeen tässä kohdassa puolustaa M:lehden menettelyä. Se on aivan tarpeetonta. M:lehteen ei moitteeni kohdistu. Se on menetellyt täysin tunnollisesti, kun se mainitessaan vanhemman noteerauksen joka kerta myös on ilmoittanut, miltä päivältä noteeraus on. Virheellinen menettely alkaa vasta silloin, kun tekijä jättää tämän ilmoituksen pois ja käyttää tietoja niinkuin ne olisivat uusia.

Mitä taas M:lehdessä tapahtuneihin oikaisuihin tulee, on selvää, että tekijä olisi voinut varsinaisesti käyttää V.lehden tietoja, mutta näissä tapauksissa käyttää hyväkseen M:lehden oikaisuja. Että tekijä olisi julkaisuja itsekin voinut kombineerata, ei tekijälle ole juolahtanut mieleen.

Edellisen tarkastelun tuloksena on siis pidettävä, että *tekijän olisi pitänyt perustua viikkotietoihin. Siinäkin tapauksessa, että hän kuukausitietoja olisi tahtonut käyttää, olisi ollut oikeampaa lähtökohdaksi ottaa V.lehden hintailmoitukset.*

Lähdekritiillisessä suhteessa on edelleen tärkeä kysymys siitä, kotimaistako vai ulkomaista viljaa, etenkin jauhoja, tekijän käyttämät hintailmoitukset tarkoittavat. Olen väittänyt, että tekijä luulleessaan jauhojen hintailmoitusten tarkoittavan ulkomaista viljaa on erehtynyt, sekä moittinut häntä siitä, että hän ei ole tehnyt selvää niistä periaatteista, joitten mukaan tiedot ovat kootut.

Tekijä on kirjassaan ilman muuta pitänyt selvänä, että jauhojen suurkauppahintailmoitukset koskevat ulkomaista viljaa. Selittäessään, miksi hän ei kirjassaan ole maininnut valtion ohjesäännöissä kerääjille nimenomaan pyydetyn tietoja *kotimaisen* viljan hinnoista, sanoo hän vastineessaan sen, että tarkoitettiin kotimaisen viljan hintoja, olleen niin itsestään selvän asian, että hän sellaisen mainitsemisella vain olisi tehnyt itsensä syypääksi »kritiikittömään esitykseen». Tekijän mielestä pitäisi lukijalle siis ilman muuta olla selvää, että valtio pyytää tietoja *kotimaisesta*, ja että kokoojat antavat tietoja *ulkomaisesta* viljasta. Kylläpä tekijällä lukijoihin nähden on suuret vaatimukset!

Puolustaakseen lausumaansa mielipidettä, että jauhojen hinnat koskevat ulkomaista viljaa, sanoo tekijä ainoastaan, että »asiantuntijalle on kyllin tunnettua, missä määrin jauhokauppamme käy ulkomaisilla, missä määrin kotimaisilla jauhoilla». Vaikka tämä onkin asiantuntijalle tunnettua, ei tekijä kuitenkaan voi väittää, että tietojen kokoojille olisi ollut mahdoton koota kotimaisen viljan hintoja. Esimerkkinä siitä, miten tarkkaan sekä kokoojat että V.lehti erotusta kotimaisen ja ulkomaisen viljan välillä pitivät, on se, että muutamissa tapauksissa, milloin katovuosina itä-Suomesta, missä ei kotimaista viljaa ollut, lähetettiin tietoja ulkomaisen viljan hinnoista, siitä erityisellä muistutuksella V.lehdessä huomautettiin. Saman kappaleen lopussa, missä tekijä yllämainitun mielipiteensä esittää, hän jo tekeekin suuria myönnytyksiä. Hän sanoo: »Huolimatta, että virallisessa määräyksessä oli tarkoitettu saada kotimaisen viljan hinnasta tietoja, tulivat ulkomaista alkuperää olevat jauhot monella tavalla suhteita hämmentämään, joten ei voida pitää kysymyksessäolevia hintailmoituksia *kaikkialla aina ehdottomasti* *) »Suomen» jauhoja käsittävinä» (siv. 403). Tämä on jo jotain aivan toista, kuin mitä tekijä kirjassaan väittää. Että yksityisiä erehdyksiä kokoojille on tapahtunut, voi kyllä otaksua, mutta että kokoojat yleensä ovat osanneet oikeaan, sitä ei ole syytä epäillä.

Selitykseksi sille, että tekijä jauhojen hintojen luuli tarkoittavan ulkomaista viljaa eikä mitään puhunut kerääjille annettujen ohjesääntöjen päinvastaisesta määräyksestä eikä myöskään siitä, että V.lehti ilmoitti tietojensa tarkoittavan Suomen jauhoja, olen arvostelussani esittänyt sen otaksumisen, että tekijä ohjesääntöjä ja V.lehden ilmoitusta ei olisi tuntenut. Vastineessaan ilmoittaa tekijä varsin energisesti, että tämä otaksuma oli väärä. Olkoon niin! Tekijälle se ei suinkaan ole eduksi. Se, minkä minä otaksuin riippuvan siitä, että tekijä ei muutamia tosiseikkoja tuntenut, se täytynee nyt selittää johtuvan arvostelukyvyn puutteesta. Sillä, puhumattakaan siitä väärästä johtopäätöksestä, jonka tekijä jauhojen laadun suhteen on tehnyt, ei todellakaan voi sanoa muusta kuin

*) Kursiveeraus minun.

arvostelukyvyn puutteesta johtuvaksi sitä, että tekijä pitää ohjesääntöä, missä tehdään selkoa tietojen kokoomisessa käytettävistä periaatteista, niin vähäarvoisena, ettei hän sitä mainitsekkaan, saatikka sen julkaisisi. Tieteellisen esitystavan ensi vaatimuksiin kuuluu, että tutkijan on lukijoilleen puolueettomasti tehtävä selvää myöskin niistä tosiseikoista, jotka tekijän omaa kantaa vastustavat. Sitäkään vaatimusta ei tekijä ole käsittänyt.

Arveluuni, että tekijä M:lehden vaillinaisia hintatietoja muista lähteistä täydentäessään olisi käyttänyt ulkomaisen viljan hintoja, koska hän M:lehden tietojenkin ulkomaista viljaa luuli tarkoittavan, vastaa hän omaan auktoriteettiinsa vedoten: »tekijä ei ole yhdessä ainoassakaan tapauksessa kirjoittajan (s. o. allekirjoittaneen) esittämällä tavalla ulkomaisia hintoja käyttäen menetellyt» (siv. 404). Tässä on loistava esimerkki tekijän kammosta sanoa asioita varmasti ja selvästi. Mitä tekijä oikeastaan tahtoo sanoa? Eikö hän ole lainkaan täydentänyt hintoja? Tämä ei ole luultavaa, koska aukkoja on, ja tekijä itsekin tutkimuksessaan puhuu täydennyksistään. Vai tahtooko tekijä sanoa, että hän ei olekkaan täydentänyt hintatietoja ulkomaisen viljan hinnoilla, vaan että hän on käyttänyt kotimaisen viljan hintatietoja. Tämäkin näyttää mahdottomalta, koska tekijä teoksessaan väittää M:lehdenkin hintojen tarkoittavan juuri ulkomaista viljaa. Siitä, millä tavalla tekijä on tietoja täydentänyt, ei siis vastineesta saa mitään selitystä.

Kuinka paljon puutteellinen lähdekritiikki on tekijän tuloksiin vaikuttanut, on mahdoton sanoa. Yksi virhe erikseen ei ehkä olisi niin paljon vaikuttanut, mutta kun virhe ilmenee toisen jälkeen, silloin on tulos jo epävarma. Kunpa tekijä olisi julkaissut alkuperäiset viikko- tai kuukausitiedot, mitä nykyään yhä yleisemmin aletaan vaatia, tai edes painattanut eri kirjasimilla ne tiedot, mitkä hän on ilman mitään täydennystä saanut V. lehden tiedonannoista, silloin lukijalle olisi ollut ainakin mahdollista eliminoida pois tekijän täydennysten haitallinen vaikutus. Sitä ei tekijä kuitenkaan ole tehnyt, ja siksi ovat tekijän julkaisemat ainekset alkuperäisiä huonommat.

II.

Aivan perustava merkitys tekijän johtopäätöksille on sillä maanviljelysvuosien ryhmityksellä säännölliseen ja epäsäännölliseen tuotantokauteen, jonka tekijä esittää. Olen arvostelussani väittänyt, että tekijän ryhmitys on väärä, hän kun on lukenut kahdesta vuodesta huonomman parempaan tuotantokauteen ja paremman huonompaan, ja että niin ollen tekijän useat johtopäätöksetkin raukeevat.

Kysymystä ratkaistaessa on meidän määrättävä, mitkä seikat ovat otettavat jakoperusteeksi vuosia tuotannon mukaan ryhmitettäessä. Pääfaktorina hintain muodostumisessa vaikuttaa tietysti se sato, joka maanviljelysvuoden alussa on korjattu ja vuoden kuluessa tulee kauppaan, ja sille siis vuosia ryhmitettäessäkin on suurin merkitys annettava. Tämän faktorin rinnalla voi vaikuttaa kaksi sivufaktoria: kysymyksessä olevan maanviljelysvuoden *edellä käyvän* ja sitä *seuraavan* maanviljelysvuoden vastaavat sadot. Hyvänä viljavuotena säästyy osa viljasta seuraavan vuoden varalle lisäten kaupassa olevaa määrää. Vuoden lopulla taas vaikuttaa tarjontaan ja hintoihin käsitys siitä, minkälaiseksi seuraavan sadon luullaan muodostuvan.

Erimielisyytemme koskee itse asiassa sitä, onko maanviljelysvuotta 1891—92 pidettävä huonompana vai parempana kuin vuosi 1893—94. Tekijä ei kiellä, että arvostelussa ratkaiseva faktori, 1891—92 vuoden alussa korjattu sato, on huonompi (kokonaista 10 %) kuin 1893—94 alussa korjattu. Vastineessaan tekijä puhuukin pääasiassa kysymyksessäolevien vuosien kasvavasta sadosta, eikä edes vertaa tämän faktorin merkitystä pääfaktorin vaikutukseen. Toista sivufaktoria, edellä käyneitä oloja, ei tekijä ota lainkaan huomioon. Jos hän tämän olisi tehnyt, olisi hän huomannut, että molemmat sivufaktorit neutraliseeraavat toisensa, ja pääfaktorille niin ollen jää ratkaiseva merkitys.

Joskin nim. 1891—92 vuoden lopussa huonommat sadontoiveet kohottivat hintoja, niin olivat useilta edellisiltä hyviltä vuosilta jääneet säästöt vuoden kuluessa taas niitä alentaneet. Ja päinvastoin, vaikka 1893—94 loppukuukausina toiveet paremmasta sadosta mah-

dollisesti jonkun verran hintoja alensivat, niin nosti hintoja suurempana osana vuotta se, että vuoden kuluessa yleensä ei ollut mitään säästöjä käytettävänä, koska edellinen sato juuri oli ollut katosato. Maanviljelysvuoden alussa korjatulle sadolle siis kummassakin tapauksessa jäi ratkaiseva merkitys. Nyt oli vuoden 1891—92 alussa korjattu sato tuntuvasti parempi kuin vuoden 1893—94 alussa korjattu. Vastaavat rukiin satomäärät olivat tuhatmäärissä hl. 4,377 ja 3,828. (V. 1890—91, jota ehdottomasti on hyvänä vuotena pidettävä, rukiin sato oli 4,518 tuh. hl., siis vain vähän korkeampi kuin v. 1891—92.) V. 1891—92 on siis hintatilastollisessa tutkimuksessa pidettävä parempana tuotantovuotena kuin v. 1893—94.

Mutta miten on mahdollista, että tekijä teoksessaan, jonka kuitenkin pitäisi olla tieteellinen, on tällaisia johtopäätöksiä voinut tehdä? Tekijä ei ole nähtävästi vastineessaan tehnyt itselleen selkoa siitä, mitä faktoreita on otettava lukuun ja missä suhteessa eri faktorit ovat toisiinsa. Valvojan sivujen 405—406 vaihteessa tekijä selittää teoreetista kantaansa ja siinä mainitsee pääfaktorin ja ainoastaan yhden sivufaktorin, mutta ei tee mitään selvää siitä, missä suhteessa nämä ovat toisiinsa *).

Väittelymme ydintä ei tekijä lainkaan näytä tässä käsittäneen. Tarkoitukseni ei ole ollut ruveta ratkaisemaan, minne raja säännöllisen ja epäsäännöllisen tuotantokauden välillä on vedettävä. Se on seikka, joka suuressa määrin riippuu jakajan subjektiivisesta käsityksestä, siitä, mitä hän tarkoittaa näillä käsitteillä, joita ei tässä absoluuttisessa merkityksessä kuitenkaan voi käyttää. Siksi en ryhtynytkään ratkaisemaan kumpaan ryhmään rajalla oleva vuosi 1891—92 on laskettava, vaan esitin kaksi vaihtoehtoista jakoa. Se, mitä minä tekijältä olen vaatinut, on, ettei hän huonompaa vuotta (1893—94) lue säännölliseen tuotantokauteen, silloin kun hän paremman vuoden (1891—92) lukee epäsäännölliseen. Tekijän ryhmitys on ehdottomasti väärä, minun ryhmitykseni ovat molemmat mahdolliset.

Vastineessaan (Valvojan siv. 406) siteeraa tekijä lauseeni: »huonommiksi tuotantovuosiksi on pikemmin laskettava kaksi viimeistä

*) Vrt. kuitenkin teosta siv. 54.

vuotta *tai* *), jos tahdomme kolme vuotta ottaa tähän ryhmään, maanviljelysvuodet 1891—94.» Tämän johdosta jatkaa tekijä: »Maanviljelysvuoden 1891—92 suhteen väittää siis kirjoittaja *kahdella tavalla:* 1) se on, päinvastoin kuin tekijä on tehnyt, luettava säännölliseen tuotantokauteen, 2) se on luettava samaan ryhmään kuin sitä seuraava maanviljelysvuosi, s. o. epäsäännölliseen, eli samalla tavalla kuin tekijä on tehnyt». Tuskin on milloinkaan tieteellisessä teoksessa tehty suurempia ajatusvirheitä kuin tässä lauseessa. Logiikan alkeisiinhan kuuluu lauselma, että disjunktiivisissa lauseissa, jommoinen tekijän siteeraama lauseeni on, ei väitetä kahdella tavalla, vaan jätetään ratkaisematta, kumpi kahdesta mahdollisuudesta on oikea. Tekijä ei myöskään näy huomanneen, että minun molemmat ryhmitykseni ovat erilaiset kuin tekijän ryhmitys; eikä hän myöskään ole huomannut, että minä silti, että vuodet 1891—92 ja 1893—94 olen lukenut samaan ryhmään, en ole kumonnut sitä, että edellinen vuosi on parempi kuin jälkimäinen.

Kun tekijä vuosiryhmitystään ei ole voinut todistaa oikeaksi, kumoutuvat kaikki tähän ryhmitykseen perustuvat väitteet viljan hintojen muodostumisesta sekä säännöllisenä että epäsäännöllisenä tuotantokautena.

III.

Vastauksessa esiintyy toinenkin varsin hauska metodillinen kysymys.

Aivan samaten kuin tekijä ajallisessa suhteessa on tehnyt jaon säännölliseen ja epäsäännölliseen tuotantokauteen, on hän paikallisessa suhteessa jakanut käsittelemänsä alueen parempaan, länsi-Suomen, ja huonompaan, itä-Suomen, alueeseen. Arvostelussani olen väittänyt, että tekijän paikallinen jako on väärä siinä suhteessa, että hän Mikkelin läänin, jonka tuotanto on yhtä hyvä, jopa väliin parempikin kuin länsi-Suomen läänien, on vienyt huonompaan, itä-Suomen, alueeseen.

Ratkaistavanamme on tässä siis ensiksi kysymys, mitä näkökohtia on silmällä pidettävä eri alueita tuotannon mukaan arvosteltaessa.

---

*) Kursiveeraus jälkeenpäin tehty.

Koska on kysymyksessä hintatilastollinen tutkimus ja erittäin määrättävä paikallisen tuotannon suhde paikalliseen hinnanmuodostukseen, on selvä, että on arvosteltava koko paikkakunnan tuotantoa verrattuna paikkakunnan kulutukseen, jonka suurissa piirteissä määrää asukasluku. Jakoperusteeksi on tämän mukaan otettava n. s. tuotanto henkilöä kohti.

Tätä jakoperustetta on tekijäkin teoksessaan käyttänyt. Mutta vastineessaan hän esittää aivan uuden perusteen, nim. kylvön suhteen korjattuun määrään, toisin sanoen korjatun jyvämäärän. Tätä jakoperustetta täytyy pitää ehdottomasti vääränä. Kylvetyn määrän ja satomäärän suhde ei itsessään sano mitään tuotannon, siis paikallisen tarjonnan, eikä kysynnän suuruudesta, eikä sillä siis voi olla mitään merkitystä hinnan muodostumisen selvittelylle. Voi esim. olla hyvin viljavaa, hyvässä viljelyksessä olevaa seutua, jossa kuitenkin viljaa viljellään hyvin vähän. Jyvämäärä siis on suuri, mutta tuotanto henkilöä kohti minimaalinen. Millaiseen tuotantoalueeseen tämä seutu hintatilastollisessa suhteessa on asetettava? Ehdottomasti siihen, jonka tuotanto on vähäisempi eli, niinkuin kielenkäyttö vaatii, huonompi.

Voitaisiin väittää, että jyvämäärällä sen kautta on yhteyttä hinnanmuodostumisen kanssa, että se ilmoittaa tuotantokustannuksien suuruutta. Tämä ei kuitenkaan aina ole asianlaita. Vaikka jyvämäärä on suuri, voivat kuitenkin muut seikat, työväen palkat, maan hinta, kohottaa tuotantokustannukset korkeammiksi kuin seuduilla, missä jyvämäärä on pienempi.

Nyt on kysymyksessä olevan Mikkelin läänin laita se, että vaikka siellä maanlaatu on karua ja korjattu jyvämäärä pieni, siellä kuitenkin viljellään enemmän viljaa ja etenkin ruista kuin monessa muussa Suomen läänissä. Tämän johdosta siellä onkin tuotanto henkilöä kohti yhtä suuri kuin länsi-Suomen lääneissä, joissa viljan viljelyksen on syrjäyttänyt heinän viljelys. Tämän mukaan on siis Mikkelin lääni luettava parempaan, »länsi-Suomen», tuotantoalueeseen.

Teoksessaan motiveerasi tekijä sitä, että hän Mikkelin läänin vei huonompaan tuotantoalueeseen sillä, että virallisen tilaston tiedot Mikkelin läänin suhteen olivat epäluotettavat. Vasti-

neessaan hän ei enää esitä tätä motiivia. Saako tästä päättää, että hän siitä selitystavasta on luopunut?

Joskaan puheenaoleva virhe ei yhtä ratkaisevasti vaikuta tekijän tuloksiin kuin väärä vuosiryhmitys, ei tämäkään suinkaan ole ilman merkitystä. Rukiin suur- ja vähittäiskaupassa oikea aluejaoitus olisi osoittanut, että hyvälläkin tuotantoalueella (tässä Mikkelin läänissä) voi olla yhtä korkeat hinnat kuin huonolla tuotantoalueella, milloin edellisen alueen liikesuhteet ovat samanlaiset kuin viimemainitun.

IV.

Niistä johtopäätöksistä, jotka tekijä esittää tutkimuksensa tuloksena, ovat epäilemättä tärkeimmät ne, jotka hän tekee rukiin hinnan paikkakunnallisesta muodostumisesta säännöllisten tuotantoolojen vallitessa. Näitä johtopäätöksiä olen arvostelussani väittänyt vääriksi sekä moittinut tekijää siitä, että hän yksipuolisesti on tutkinut kotimaisen tuotannon vaikutusta hintoihin, mutta ei ole selittänyt, miten muutokset ulkomaisessa tuotannossa vaikuttavat niihin.

Koska tässäkin kohden on ristiriitaisuuksia sen välillä, mitä tekijä kirjassaan ja mitä hän vastineessaan sanoo, on varminta esittää tekijän lauseet »in extenso».

Johtopäätös, johon tekijä on tullut rukiin suurkauppahintoja eri seuduilla paikalliseen tuotantoon verratessaan, kuuluu (siv. 73): »Rukiin suurkaupan *paikkakunnalliset hintasuhteet muodostuvat* säännöllisten tuotanto-olojen vallitessa *pääasiallisesti paikkakunnallisen tuotannon perustuksella*» *). Vähittäiskaupan suhteen tekee tekijä aivan saman vertauksen. Erotus eri tuotantoalueiden, itä- ja länsi-Suomen välillä on melkein sama, ja johtopäätös kuuluu (siv. 98): »rukiin vähittäiskaupan *paikkakunnallinen hintamuodostuminen tapahtuu* säännöllisissä tuotantoloissa pääasiallisesti *paikkakunnallisen tuotannon perustuksella*» *). Tämän jälkeen vertaa tekijä ylläesitettyjä rukiin suur- ja vähittäiskauppaa koskevia johtopäätöksiä toisiinsa ja huomaa, että rukiin vähittäiskaupan paikkakunnallinen hintamuodostuminen on parallellinen

*) Kursiveeraus minun.

rukiin suurkaupan paikkakunnallisen hintamuodostumisen kanssa. Selitettyään tämän ilmiön johtuvan siitä läheisestä yhteydestä, missä nämä molemmat kauppalajit ovat keskenään, sanoo tekijä (siv. 99): »*Tuotantosuhteet tulevat molempien paikkakunnalliseen hintamuodostumiseen nähden ratkaisevaksi tekijäksi*» *).

Tekijä siis tässä koko ajan puhuu siitä, mikä määrää itse paikkakunnallisen *hintamuodostumisen*, mutta ei puhu eroista eri paikkakunnallisten hintojen välillä. Tosin hän ensimäiseksi siteeraamassani lauseessa käyttää sanoja »paikkakunnalliset hintasuhteet», mutta tämän ei ehdottomasti tarvitse merkitä varsinaista vertaukseen perustuvaa suhdetta eri paikkakuntien välillä, enempää kuin tekijä myöhemmin käyttämällään sanalla »tuotantosuhteet» tarkoittaa sitä suhdetta, mikä eri paikkakuntien tuotannon välillä vallitsee. Ja osoittavathan myöhemmin siteeratut lauseet tekijän olevan sitä mieltä, että itse rukiin suurkaupan hinnanmuodostuminenkin riippuu tuotannosta.

Vastineessaan (siv. 413) sanoo tekijä: »Tässä on kysymys *paikkakunnallisen hintaeron* ja *erilaisten suhteiden* muodostumisesta numeroiden osoittamassa *hintatilassa,* — — — mutta tässä ei ole kysymys hintakannan määräämisestä tai sen ratkaisevan merkityksen kysymyksenalaiseksi asettamisesta, mikä ulkomailla kansainvälisestä viljakaupasta yleisesti tunnettuna tosiasiana on katsottava olevan hintojen muodostumiseen. Näistä kysymyksistä väitteiden tekemiseen ei tekijä käytettävänä olevan tilastollisen aineiston perustuksella ole katsonut voivansa ryhtyä.» Ja kuitenkin on tekijä kirjassaan ilmoittanut, että paikkakunnallinen tuotanto on tullut ratkaisevaksi tekijäksi itse paikkakunnalliseen hinnanmuodostumiseen. Tekijä on siis selittänyt itse hinnanmuodostumista, vieläpä panmut »kysymyksenalaiseksi» ulkomaankin vaikutuksen antaessaan kotimaan tuotannon vaikutukselle ratkaisevan merkityksen.

Vielä sanoo tekijä vastineessaan (siv. 412): »Niiden lakien kannalta, mitkä kansainvälisessä viljakaupassa tulevat näkyviin on epäilemättä pidettävä aivan luonnollisena, että ulkomaan tuotanto ja hinnat määräävät yleisen hintakannan meillä.» Tämäkin on ristiriidassa

---

*) Kursiveeraus minun.

sen kanssa, mitä tekijä kirjassaan on sanonut. Yleinen hintakanta ei ole muuta kuin yleiskäsite, joka on muodostettu paikkakunnallisten hintojen perustuksella. Jos sanomme, että kotimaisella tuotannolla on ratkaiseva merkitys paikkakunnalliseen hintamuodostumiseen, täytyy meidän sanoa, että sillä on ratkaiseva merkitys myös yleiseen hintakantaan nähden.

Edelleen sanoo tekijä vastineessaan (siv. 412): »— — se seikka, että — —, ei suinkaan merkitse sitä, että tuotanto ja hintojen muodostuminen olisivat niin läheisessä yhteydessä keskenään, että tuotanto määräisi hinnat. *Lähempää yhteyttä, kuin yllä mainittu, nimittäin että hinta huonommalla tuotantoalueella on jonkun verran korkeampi, ei tekijä — — — ole katsonut voivansa mennä väittämään»* *). Ja kuitenkin on tekijä väittänyt kirjassaan, että tuotantosuhteet rukiin hintoihin nähden tulevat ratkaisevaksi tekijäksi, sekä sivulla 125 käyttänyt sanoja: »tuotannon perustuksella tapahtuvassa rukiin paikkakunnallisessa hintamuodostumisessa».

Tekijän kirja ja vastine ovat siis tässä kohden täydelleen ristiriidassa keskenään. Täytynee siis päättää, että tekijä vastineessaan on luopunut siitä, mitä hän kirjassaan on väittänyt.

Jos erityisesti tarkastamme tekijän vastausta, huomaamme, että siinä pääsäveleenä on se, että tekijä on tahtonut tutkia ainoastaan hintasuhteita ja hinnan erotuksia eri paikkojen välillä, vaan ei itse hintakannan muodostumista. Tämä on sanakorua. *Kuinka tekijä voisi ratkaista sitä, mikä sen on vaikuttanut, että hinta yhdessä paikkakunnassa on määrätyn verran korkeampi kuin toisessa, kun hän ei ole ratkaissut sitä seikkaa, mikä kummassakin kohden on itse hinnat määrännyt?* Myöskin sanoo tekijä, että hän ei numeroittensa perustuksella ole voinut käydä ratkaisemaan ulkomaisen tuotannon merkitystä paikalliseen hinnanmuodostukseen. *Mutta kuinka tekijä on numeroittensa perustuksella voinut ryhtyä ratkaisemaan kotimaisen tuotannon, sivufaktorin, merkitystä silloin, kun hänelle ulkomaisen tuotannon, pääfaktorin, merkitys on mahdoton ratkaista?*

Tämä metodillisesta puolesta. Itse asiaan nähden on tekijä vastineessaan sillä kannalla, että meillä huonommalla tuotantoalueella

---

*) Kursiveeraus minun.

hinnat ovat jonkun verran korkeammat kuin paremmalla ja selittää tämän johtuvan sisäisen viljakauppamme kehittymättömyydestä (muistuttaen samalla, että tässä on kysymys kotimaisen viljan hinnoista, aivan kuin hän tahtoisi sanoa, että kotimaisen viljan hinnat meillä muodostuvat eri lakien mukaan kuin ulkomaisen viljan hinnat). Tämä olisi kyllä luonnollinen selitystapa, jos meillä hinnat riippuisivat kotimaisesta tuotannosta. Mutta kun meillä, niinkuin tekijäkin myöntää, ulkomainen tuotanto määrää hintakannan, ei tätä selitystä voida hyväksyä. Näin ollen määrää paikkakunnalliset hinnanerotukset se tapa, millä ulkomainen vaikutus kussakin paikassa maatamme kohtaa, joka taas riippuu paikkakunnan liikesuhteista ulkomaisen viljan kauppaan nähden: kuletuskustannuksista, kauppaoloista, esim. suuremmasta tai vähemmästä monopoliseerauksesta, rahan ostokyvystä, velkakaupan käytännöstä j. n. e.

Rukiin vähittäiskaupan suhteen on erittäin intresantti eräs kohta sekä tekijän kirjassa että vastineessa.

Kirjassaan sanoo tekijä (siv. 98):

»— — rukiin vähittäiskaupan paikkakunnallinen hintamuodostuminen tapahtuu säännöllisissä tuotanto-oloissa pääasiallisesti paikkakunnallisen tuotannon perustuksella». Tämän selittää tekijä seuraavalla tavalla: »Tulos on yhteydessä sen vähittäiskaupan laadun kanssa, mikä tässä on kysymyksessä. Myöjinä olivat tässä, kuten edellä huomautettiin, pääasiallisesti pienet maanviljelijät Tavaramäärän suuruus, mikä heillä oli tarjottavana yli oman tarpeen, riippui tietysti yksinomaan viljantuotannosta. Hintojen muodostuminen oli taas riippuvainen tarjonnan suuruudesta. Ilmiötä, mitä vähittäiskauppahinnat paikkakunnallisessa suhteessa osoittavat, täytyy siis kaupanlaadun ja tuotannon kannalta katsoen pitää luonnollisena.»

Tämä on selvää kieltä. Tekijä puhuu koko ajan hintojen muodostumisesta torikaupassa aivan eristettynä ilmiönä. Hintailmoitukset ovat otetut torikaupasta. Torilla tarjottu määrä riippuu paikkakunnallisesta tuotannosta, hinnat riippuvat tarjonnasta, siis on luonnollista, että hinnat muodostuvat paikkakunnallisen tuotannon perustuksella. Vaikkakin yleisen hintakannan meillä

määrää ulkomaan tuotanto ja hinnat, ja vaikkakin kaupunkien kauppiailla on tarjottavana halvemmilla tuotantokustannuksilla tuotettua ulkomaista viljaa melkein rajattomat määrät, pitävät talonpojat ja ostajat, tekijän mukaan, kuitenkin torikaupassa hinnat sellaisina, miksi *kotimainen tuotanto* ne määrää. Tämä ei kaipaa mitään selityksiä.

Tällaista todistelua tekijä vastineessaan vielä puolustaa. Valvojan siv. 420 sanoo tekijä, että torikaupassa eivät »tule kysymykseen» (vaikuta hintoihin) kauppiaan liikekustannukset voitto-osuudet j. n. e., vaan tuotantokustannukset, tarjonaolevan tavaran määrä, kysynnän suuruus, maanviljelijäin taloudellinen asema, rahatarve ja harkintakyky. Tekijä tässäkin unohtaa, että hän vähää ennen on hyväksynyt sen mielipiteen, että ulkomainen tuotanto meillä määrää hinnat. Torikauppa ei ole, joskin siinä jotain satunnaisia erikois-ilmiöitä voi muodostua, niin muusta kaupasta erotettu ala, että siinä hinnat muodostuisivat aivan eri *perusteen* mukaan kuin muussa kaupassa.

Kaikkea ylläolevaa esittäessämme olemme pitäneet silmällä vain yleisiä hintalakeja. Olisi vielä tarkastettava, miten tekijä numeroistaan johtopäätöksensä on tehnyt. Tässä suhteessa tarjoisi tekijän vastaus kyllä useita muistutuksen aiheita, mutta koska en voi niitä tilan puutteen vuoksi ryhtyä tarkastamaan, viittaan ainoastaan todisteluuni, että tekijän vuosiryhmitys on väärä samoinkuin aluejaoitus, ja että tekijänkin ryhmitysten mukaan lukuisia poikkeuksia on olemassa. Jo tästä voi lukija päättää, etteivät tekijän yleiset johtopäätökset aivan »matemaattisesti perusteltuja» lie.

V.

Tekijä on kirjassaan esittänyt sen omituisen huomion, että kadon sattuessa hintakorotus huonommalla tuotantoalueella on ollut niin paljon pienempi kuin paremmalla, että hintaerot eri tuotantoalueitten välillä ovat kadonneet, jopa hintasuhteet väliin muuttuneet päinvastaisiksikin. Olen arvostelussani väittänyt että on ollut väärin asettaa hintasuhteitten vaihtuminen yhteyteen kotimaisen kadon kanssa, ja että sen johdosta se tapa, millä tekijä tätä ilmiötä selittää, luonnollisesti on tullut vääräksi.

Rukiin hintasuhteitten muuttumisen suhteen itä- ja länsi-Suomen välillä ei minun tarvitse, ensiksikin itse muutoksen konstateeraamiseen nähden, muuta kuin viitata kirjoitukseeni, senjälkeen kuin olen todistanut, että väitteeni tekijän väärästä vuosiryhmityksestä oli oikea. Mitä taas ilmiön selittelemiseen tulee, väittää tekijä, että olen polemiseerannut toista vastaan, kuin mitä hän on väittänyt. Olen nim. muka polemiseerannut sitä vastaan, että ilmiö kokonaan riippuisi hätäaputoimenpiteistä. Tätä en ole tehnyt. Olen polemiseerannut sitä vastaan, että tekijä »viime kädessä» selittää ilmiön tällä seikalla. (Yhdessä kohden kirjoituksessani on sanat »viime kädessä» jätetty pois, mutta tässä kohden ei mikään polemiseeraaminen tule kysymykseen, eikä se siis todisteluuni vaikuta.)

Siv. 83 selittää tekijä, että hintasuhteitten muutos riippuu kaupan vilkastumisesta, ja että tämä suureksi osaksi riippuu hätäaputoimenpiteistä. Kun tekijä ei mitään muuta syytä missään mainitse, mutta yleensä vakuuttaa ilmiön selittäneensä, pidän itseni oikeutettuna tulkitsemaan tekijän esitystä siten, kuin sen olen tulkinnut.

Todistaakseni, ettei itä- ja länsi-Suomen välillä tapahtunutta hintasuhteitten vaihtumista ainakaan, mitä ilmiön alkuun tulee, voi hätäaputoimenpiteillä selittää, olen huomauttanut, että hintasuhteitten muutos tapahtui jo 1890—91 vuoden viimeisenä neljänneksenä, jolloin ei mihinkään hätäaputoimenpiteisiin vielä oltu ryhdytty. Tähän sanoo tekijä: »kirjoittajan väitteet samassa yhteydessä v. 1890—91 viimeisenä neljänneksenä esiintyvästä hintakorotuksesta on aivan aiheeton. Se voidaan tietysti aivan hyvin selittää ulkomailla tapahtuneesta kadosta».

Selitettäköön hinnan*korotus* ulkomaisella kadolla! Sitä, mitä minä olen tahtonut todistaa, nim. ettei sitä seikkaa, että *itä-Suomessa hinnat nyt olivat alemmat kuin länsi-Suomessa,* voi selittää hätäaputoimenpiteistä, sitä ei tekijän huomautus edes koskekkaan.

Tekijällä ei siten tässäkään kohden ole ollut selvillä, mistä on kysymys. Hän luulee, että esitykseni olisi tarkoitettu selittämään hinnan*kohoomista,* kun se päinvastoin nimenomaan kohdistuu siihen tapaan, millä tekijä selittää tapahtuneen *hintasuhteitten*

muutoksen itä- ja länsi-Suomen välillä. Tämän vuoksi on tekijän koko tätä asiaa koskeva esitys vain: »Hyvää päivää! Kirvesvartta!» Tekijällä ei kuitenkaan olisi pitänyt olla mitään syytä tällaiseen väärinkäsitykseen. Olen koko siinä luvussa, jossa asiaa käsittelen, aina tuonut esille, että on kysymyksessä hintasuhteitten vaihtuminen, kun taas itse hinnankohoomista olen varhemmin, ulkomaan vaikutuksesta puhuessani, kosketellut.

Jauhojen suurkaupan hinnoissa konstateeraa tekijä katovuosien sattuessa samantapaisen ilmiön kuin rukiin hinnoissa. Säännöllisenä tuotantokautena ovat hinnat rautatien yhteydessä olevissa kaupungeissa olleet korkeammat kuin niissä kaupungeissa, joilta rautatie puuttuu, mutta tämäkin ero katoo tuotantosuhteitten muuttuessa epäsäännöllisiksi. Olen arvostelussani väittänyt, että mitään hintaerojen katoomista ei »epäsäännöllisenä tuotantokautena» ole tapahtunut, vaan että tekijän väite on ollut mahdollinen ainoastaan sen kautta, että hän tässä kohden on poikennut ennen hyväksymästään vuosiryhmityksestä ja käyttää nyt ryhmitystä, joka on hänen varsinaista vuosiryhmitystäänkin mahdottomampi.

Vastineessaan väittää tekijä, että epäjohdonmukaisuus vuosiryhmityksessä ei ole mitään itse asiaan vaikuttanut ja lisää tähän, että hänen alkuperäisenkin jaoituksensa mukaan ilmiö esiintyy aivan selvästi toisena kahdesta epäsäännöllisestä vuodesta ja toisenakin se ilmenee tendenssinä.

Yksi ainoa silmäys tekijän numeroihin osoittaa, että tämä selitys on väärä. Ainoastaan epäjohdonmukaisuudet vuosiryhmityksessä ovat tehneet mahdolliseksi ilmiön konstateeraamisen. Jos tekijä edes omaa jaotustaan olisi käyttänyt, ei hän olisi voinut konstateerata mitään muutosta epäsäännöllisen ja säännöllisen tuotantokauden välillä, sillä vuonna 1892 – 93, joka hintatilastollisessa tutkimuksessa on suurimpana katovuotena pidettävä, *) tulee esille

*) Tekijän huomautus siv. 418, että kato olisi kohdistunut vuoden 1891—92 tuotantoprosessiin, on harhaan vievä. Vuoden 1891—92 niin sanoakseni luonnontieteelliseen tuotantoprosessiin kato kyllä kohdistui, mutta hintatilastollisessa suhteessa kohdistui kato vuoteen 1892—93, jolloin mainitun tuotantoprosessin tulokset hintojen muodostumisessa tulivat kysymykseen.

sama ilmiö kuin säännöllisissä vieläpä voimakkaampana kuin eräässä niistä. Ei mistään tendenssistäkään voi puhua, koska kehitys vuodesta 1891—92 vuoteen 1892—93 kulkee päinvastaiseen suuntaan, kuin sen tekijän säännön mukaan tulisi kulkea, kato nim. tulee suuremmaksi, mutta hintaero rautatien varrella ja ilman sitä olevien kaupunkien välillä suurenee myös.

Kun tämän ilmiön konstateeraaminen näin riippui väärästä vuosiryhmityksestä, ei suinkaan ole ihmeteltävää, että tekijä ilmiötä ei voinut tyydyttävästi selittää. Olen arvostelussani kosketellut ainoastaan yhteen tekijän selitysperusteeseen, siihen, jota luulin tekijän pitävän tärkeimpänä, ja jota tekijä laajimmin esittää. Että muutamat selitysperusteet olen jättänyt mainitsematta, siitä tekijä moittii minua ankarasti. Suokoon tekijä anteeksi, että lyhyessä esityksessäni en ole voinut kaikkea mainita ja kaikkea kritiseerata! Mitään vahinkoa siitä ei kuitenkaan tekijälle ole tullut, sillä hänen muut selitysperusteensa ovat sen laatuiset, että hänelle epäilemättä olisi ollut eduksi, jos ne olisivat saaneet jäädä hänen kirjansa hämäryyteen.

Sellaisina selitysperusteina, joihin en arvostelussani ollut koskenut, viittaa tekijä vastauksessaan paitsi yksityiskohtaisiin paikkakunnallisiin syihin, »joiden jälkiä on mahdoton seurata», seuraavaan kolmeen seikkaan, nim. »1) vuorovaikutukseen, mikä varsinaisella viljalla ja jauhoilla viljaaines-tarpeiden tyydyttämisessä on; 2) merkitykseen, joka paikkakunnallisella tuotannolla oli viljatarpeen, siis myös jauhotarpeen, tyydyttämisessä; 3) sovitteluihin, joilla kotimaisen viljantuotannon merkitystä voitiin varsinkin kadon sattuessa käytännössä suurentaa».

Kaikki nämä seikat ovat melkein vielä mahdottomampia selitysperusteina, kuin tekijän viittaus vesitien suhteellisesti suurempaan käyttämiseen kadonaikana, johon seikkaan arvostelussani koskettelin. Kaksi tekijän ensin mainitsemaa seikkaa menettää päinvastoin kadon sattuessa osan merkityksestänsä, joten kotimaisen tuotannon merkitys siten vähenee ja kulkuneuvojen lisääntyy. Kumman kulkuneuvon, rautatienkö vai vesitien, merkitys silloin kasvaa, siitä on arvostelussani ollut puhe. Joskin sovitteluilla voidaan kotimaisen viljantuotannon merkitystä suurentaa, on var-

maa, että siten vain pieni murto-osa siitä merkityksestä, minkä kotimainen tuotanto kadon johdosta menettää, saadaan korvatuksi.

Kuinka toivoton tekijän yritys selittää puheena oleva ilmiö kotimaisen kadon kautta on, olisi tekijän pitänyt huomata jo siitä seikasta, että maanviljelysvuotena 1892—93, jolloin kato meillä on korkeimmillaan, tämä ilmiö jo on kadonnut. Jos tekijä olisi verrannut ilmiötä muutoksiin ulkomaan tuotannossa, niin olisi hän huomannut, että se esiintyy juuri sinä vuonna v. 1891—92, jolloin viljan tuotanto ulkomailla on vähimmillään, ja tämän johdosta hinnat meillä korkeimmillaan. *Näitten seikkojen* yhteyteen olisi tekijän pitänyt ilmiö asettaa.

Tekijän väitteeseen, että olisin väärin esittänyt hänen väitteensä vesitien suhteellisesti suuremmasta käytännöstä kadon aikana, on syytä ainoastaan huomauttaa, että olen asiaa käsitellessäni siteerannut hänen oman lauseensa, joten ei lukijalle mitään väärinkäsitystä synny. Jo »suhteellisenakin» on ilmiö mahdoton käsittää.

Tekijän virheellisen käsityksen eri alueiden hintasuhteitten vaihtumisesta on siis myöskin vaikuttanut tekijän kaksi »perustavaa» virhettä: väärä vuosiryhmitys ja se, että hän on laiminlyönyt vertailussaan ottaa huomioon ulkomaan tuotannon vaihtelut.

* * *

Se, mitä olen esittänyt, osoittanee, että ne moitteet, jotka arvostelussani olen tehnyt kysymyksessä olevan teoksen suhteen, ovat täysin perustellut. *Lähteitten ilmoittaminen on riittämätön ja väärä, samoin kuin lähdekritiikki. Jaotukset vuosi- ja alueryhmiin ovat väärät. Tekijän käsitys hinnan muodostumisprosessista on myöskin väärä, ja näistä syistä sekä virheellisen vertaustavan vuoksi ovat useimmat hänen tärkeimmät johtopäätöksensäkin väärät.*

Kun näin huonoa asiaa tekijä on ryhtynyt puolustamaan, on luonnollista, että asia yhä on tullut pahemmaksi. Tutkimuksessaan ei tekijä ole tuskin ollenkaan selitellyt metodisia käsityksiään esim vuosi- ja paikkajaotuksen suhteen. Nyt, kun hän sen tekee, osoittautuvat hänen käsityksensä näissä suhteissa periaatteellisesti vääriksi. Missä tekijä ei vastineessaan ole antanut tutkimukselle

toista sisällystä, kuin mitä loogillisesti ajatteleva lukija siinä löytää, siinä on tekijä tehnyt suuria myönnytyksiä, vaikka hän nämä myönnytykset sekoittaa mahtipontisiin väitteisiin esitystäni vastaan.

Edellisen ohella on meidän vielä huomautettava, että tekijän esitystapa sen kautta, että hän tavottelee yleisiä ja epämääräisiä lausemuotoja, tulee usein varsin hämäräksi ja vaikeatajuiseksi, muistuttaen lukijan mieleen tunnettua lausetta: »det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta». Kun kaikki nämä seikat otamme huomioon, ei liene aiheetonta sanoa, että siinä muodossa, missä teos nyt on julkisuuteen tullut, se ei vastaa niitä vaatimuksia, joita tieteelliselle tutkimukselle täytynee asettaa.

Hilma Hägg.

Sensuurin hyväksymä 4 p. lokakuuta 1905, Helsingissä.

Helsinki, Suomal. Kirjall. Seuran Kirjap. Osakeyhtiö, 1905.

Liite Valvojan X vihkoon 1905.

Loppuhuomautus käsitteiden selvittämiseksi muutamista viljanhintatutkimuksen kysymyksistä.

Neiti Hilma Hägg'in kolmannen kirjoituksen johdosta

Sitä tarkastelua vastaan, mitä olen omistanut neiti Hilma Hägg'in parille kirjoitukselle, joissa hän teokseni „Viljan ja leivän hintasuhteista Suomen kaupungeissa“ johdosta otti käsitelläkseen, toiselta puolen arvostellakseen, toiselta puolen positivisesti selvittääkseen, eräitä tutkimukseni toisen hintaryhmän — nimittäin viljan hintojen — käsittelyssä esiintyviä kysymyksiä, on neiti Hägg julkaissut uuden puollustuksen.

Vaikka tämä kirjoittajan uusi vastine ei sisällä asiallisesti uutta, niin on kirjoittaja siinä sellaisella tavalla esittänyt asioita että kirjoittajan esitykseen kajoominen on käynyt välttämättömäksi. Sen yksityiskohtainen sanankäytön tarkastelu täytyy minun kuitenkin jättää lukijalle ja rajoittautua koskettelemaan niitä kysymyksiä, jotka ovat olleet erimielisyyksien syynä.

Kirjoittajan uuden vastineen alkukappaleen johdosta ensinnäkin seuraava huomautus:

Kirjoittaja koettaa tässä yleistettyjä sanoja käyttämällä vapautua niistä virheistä, joihin hän ensi kirjoituksessaan teki itsensä syypääksi. Esitys on tehty siinä muodossa että olisin laiminlyönyt näitä kysymyksiä „periaatteellisesti selvitellä“. Niinpä niin. Suureksi ei liene kuitenkaan arvattava se virhe että olen edellyttänyt spesiaalitutkimuksen lukijassa, jossa yleiset totuudet täytyy edellyttää olevan lukijaille selvillä, niin paljon metoodin tuntemusta ja arvostelukykyä että hän tietää että, kun tutkimusaineiston toisesta hintalajista on ainoastaan kuukausitietoja olemassa, niin täytyy toisestakin tällaisia käyttää,

että hän, kun esitetään että maanviljelysvuoden tuotantosuhteita arvosteltaessa on otettava huomioon, paitse sen alkuvaihteessa korjattu, myöskin sen kuluessa valmistuva ja loppuvaihteessa korjattu sato (vrt. teos siv. 54), niin hän osaa sitä käyttää eri maanviljelysvuosia arvostellessa eikä tee sitä virhettä että menee vuosiryhmitystä arvostelemaan yksinomaan alkusadon mukaan, että hän alueerajoitukseen nähden ei sokeasti luota keskimäärien todistusvoimaan, kun siitä nimenomaan huomautetaan, että hän ei mene kritiikittömästi tekemään väitteitä ulkomaisesta vaikutuksesta sekoittamalla paikkakunnalliset hintaeroavaisuudet hinnan määräämiskysymykseen j. n. e. Eihän kirjoittaja tälläkään esityksellään voi puolustautua siitä että kirjoittaja ei ole tuntenut yleisiä metodillisia asioita, ja että hän tämän tähden kompastuu tekemään räikeitä virheitä ja perustaa niille laajan polemisen esityksen.

Kirjoittaja käsittelee uudessa vastineessaan aivan samoja asioita kuin ennenkin koettaen uudestaan puolustella sitä todistelua, mihin hän ensi kirjoituksensa eri osissa ryhtyi, nimittäin puolustella esitystään tekijän viljan suurkauppahintoja koskevien lähteitten ilmoittamisesta ja käyttämisestä, esitystään vuosiryhmityksestä, eli maanviljelysvuosien 1891/92 ja 1893/94 säännölliseksi tai epäsäännölliseksi lukemisesta, ja alueerajoituksesta, esitystään tekijää vastaan paikkakunnallisen hintaeron muodostumisesta ja ulkomaiden määräävästä vaikutuksesta. Missä määrin kirjoittaja uudella vastineellaan on voinut muuttaa ennen lausumaamme ankaraa arvostelua näiden asiain käsittelystä, käynee seuraavasta selville.

1) *Lähteiden ilmoittaminen.* Erimielisyys on tässä *viljan suurkauppahintoja koskevien lähdeitten ilmoittamisesta.* Olen jo ennen huomauttanut että kirjoittaja ryhtyessään todistelemaan että lukija näitä hintoja ryhtyessään tarkastamaan joutuisi vertaamaan niitä toiseen lähteeseen kuin mistä on puhe eikä saisi selvää, mitä tietoja niistä on käytetty, *on esittänyt lähdeilmoitukseni suoranaisesti väärässä valossa.*

Uudessa vastineessaankaan ei kirjoittaja tätä arvostelua ole voinut parantaa, päinvastoin, täytyy se merkitä, mielivaltaisilla selityksillään ja siterauksillaan sitä tukenut. Sen tarkastelun voimme hyvällä syyllä jättää viitaten ennen esitettyyn (Vrt. Valvoja siv. 394 y. m.).

Huomautettava on ainoastaan lyhyesti että on toinen kysymys, jos olen eri aineistojen yleistä laatua arvostellessani (I luvussa), jossa ei mitään numeroja esitetä, ilmoittanut *tutkimuksen perustukseksi asettaneeni* valtion hankkimat suurkauppahinnat, toinen taas on kysymys, mitä julkaisua ja mitä numeroja näistä valtion hankkimista suurkauppahinnoista sitten käytetään.

Tosiasiana pysyy tässä suhteessa että olen — minun täytyy se vieläkin toistaa — sivulla 64 *ryhtyessäni esittämään tutkimukseni ensimäistä hintataulua* (Taulu I) puheena olevien lähteiden perustuksella nimenomaan huomauttanut

että *„kysymyksessä olevat hinnat löytyvät julkaistuina Suomen maanviljelyslehdessä sekä Suomen virallisessa ynnä muutamissa muissa sanomalehdissä“.*

Knn tämä on ilmoitettu nimenomaan *ensimäistä numerotaulua* (Taulu I) ryhtyessä esittämään ja sanottu kysymyksessä olevien tietojen löytyvän *ensisijassa* nimenomaan juuri M:lehdessä, on luonnollista että tarkastaja verratessaan numeroita tähän kääntyy. Kuukausi ja viikkotietojen käyttämisestä *ei voi*, lukuunottamattakaan itsestään selvää asiaa että kun toisesta hintalajista on vaan kuukausitietoja olemassa, täytyy toisestakin sellaisia käyttää, myöskään erehtyä, *koska M:lehdessä ei muita kuin kuukausitietoja ole.* Täytyy tosiaankin ihmetellä tarkastajaa, joka ei tässä saisi selvää, mitä ja minkälaisia lähteitä on käytetty.

Sen pituinen se. Eihän kirjoittaja näitä tosiasioita voi komeilla ja kiukkuisilla sanoilla muuttaa. Vaatimuksesta tietojen julkaisemisesta on huomautettava, että niin yksityiskohtainen kuin vuosineljänneskeskimäärien julkaiseminen on tässä aivan tarkoituksenmukainen.

2) *Lähteiden käyttäminen.* Tässä on samoin ollut erimielisyys viljan *suurkauppahintojen koskevien lähteiden käyttämisestä.* Ratkaistavana on ollut kysymys, olenko siinä että olen viljan molemmista hintalajeista, sekä suur- että vähittäiskauppahinnoista, käyttänyt kuukausitietoja menetellyt oikein.

Olen jo ennen huomauttanut, että kirjoittajan selittely että viljan suurkauppahinnoista olisi pitänyt käyttää viikkotietoja ei ole puolustettavissa, koska kaikista vähittäiskauppahinnoista ei ole muita kuin kuukausitietoja ja että tämä kirjoittajan vaatimus, käyttää toisesta hintalajista viikko-, toisesta kuukausitietoja, täytyy *tutkimusaineiston homogeenisuuden kannalta pitää metoodillisesti virheellisenä.*

Tätä virheellistä vaatimustaan on kirjoittaja vielä uudessa vastitineessa koettanut puolustaa.

Kirjoittaja typistää vaatimuksensa tässä, samoin kuin ensi vastineessa, ensinnäkin siihen muotoon, että tekijän olisi pitänyt niissä kohdissa, joissa hän ei suorastaan vertaa numeroita, vaan „sääntöjä“ käyttää viikkotietoja.

Tässäkin muodossa on *vaatimus virheellinen.* „Säännöt“ ilmiöistä muodostetaan juuri numerojen perustuksella. Kun tahdotaan tarkastaa, *missä määrin* nämä säännöt eri hintalajeissa yksityiskohdissa vastaavat toisiaan, on välttämätön että koko hinta-aineisto, niin hyvin vähittäiskuin suurkauppahinnat ovat kuukausitietoja.

Kun kirjoittajan on kerran täytynyt tunnustaa että tässä *numerovertailussa* on molemmista kauppalajeista käytettävä kuukausitietoja,

niin on kirjoittajan muistettava, *että „sääntöjen“ vertailua ei voi numeroista eroittaa, koska nämä „säännöt“ ja niiden vertailu perustuvat juuri „numerovertailuun“*. Kirjoittajan virheellisen vaatimuksen puollustus on tässä aivan haettua.

Tarkkuuteen nähden, josta kirjoittaja suursanaisesti puhuu, täytyy vähittäiskauppahinnoista tyytyä kuukausitietoihin, ja samallaiseen tarkkuuteen on tyydyttävä suurkauppahinnoista, Tarkkuus tässä on juuri siinä että *koko tutkimusaineisto on homogenista s. o. perustuu kaikista hintalajeista kuukausitietoihin.*

Kirjoittajan muut virheensä puollustetut, kuten tässä paikassa aivan kritiikitön vaatimus muka eri kuukausien hintojen tutkimisesta, on haettu toisista tehtävistä kuin, mikä tässä on kysymyksessä. Tässä ne eivät kelpaa.

Toinen tapa, millä kirjoittaja on koettanut yllä esitettyä virheellistä vaatimustaan puolustaa, on että hän on koettanut selitellä etteivät M:lehden julkaisemat suurkauppahinnat, joita on käytetty, olisikaan homogeenisia vähittäiskauppahintojen kanssa. Tästä olen jo ennen esittänyt että tiedot ovat tässä molemmista kauppalajeista *kuun alkupuoliskolta.*

Kirjoittaja on vastineissaan esittänyt, kuinka tietoja on kolmannelta ja vieläpä neljänneltä viikolta j. n. e. ja tehnyt kylläkin merkillisiä vertailuja ja mahtipontisia kysymyksiä sen johdosta. Jos kirjoittaja olisi ottanut selkoa asiasta ennenkin hän väitteitään teki, olisi hän huomannut että *myöhemmällä päivänmäärällä ei ole tässä merkitystä,* koska näinä päivinä hinnat kaikissa näissä kymmenessä kaupungeissa *kaikkein useimmissa kaupungeissa* ovat *samat kuin kuun alkupuoliskolle vieläpä sen ensi viikolle keskittyviltä päiviltä* [1]). Eroavaisuuksista kiisteleminen kadottaa tässä arvonsa.

---

[1]) V. 1890 on M:lehdessä kuun jälkipuoliskolle kehittyviä päivämääräyksiä merkitty yksi ainoa, nimittäin 17/XII, mutta ovat hinnat M:lehdessä, lukuunottamatta eroja kahdessa kaupungissa, kaikissa muissa, siis kahdeksassa kaupungissa, aivan samat kuin V:lehdessä kuun alussa eli 3/XII, V. 1891 on myös kuun jälkipuoliskolle keskittyviä päiväyksiä vain yksi, nimittäin 18/XI, mutta silloinkin on, lukuunottamatta nyt tässä kuussa ensi kerran noterattua tärkeää hintaa Viipurista, ainoastaan kolmessa kaupungissa eroavaisuuksia ilmoituksista 4/XI, V. 1892 on kuun jälkipuoliskolle keskittyviä päiväyksiä kaksi, nimittäin 17/VIII ja 18/XI. Näistä muodostuu edellisenä, kun otetaan huomioon M:lehden aukkojen täydennykset kahdessa kaupungissa juuri varempien päivien ilmoituksella (tässä 10/XI, jolloin ne olivat samat kuin 3/XI; yhtä 30 pennin eroa en tässä ota huomioon) on hinta ainoastaan yhdessä kaupungissa toisellainen kuin, jos olisi otettu hinnat suorastaan 3/XI ja

Kirjoittaja on lisäksi komeilla sanoilla selitellyt että M:lehti muka olisi julkaissut vaan „*viimeisen* tiedon olkoon se sitten kun ensimäiseltä tai kahdeltakymmeneltäviidenneltä päivältä". Komea lause, mutta luhistuu tarkastelussa tosiasioita vastaan kokoon. Että harvoilla myöhemmillä päiväyksillä kuun jälkipuoliskolta ei ole tässä merkitystä, on juuri huomautettu. *Tosiasiana pysyy* että M:lehti keskittää suurkauppailmoitukset *kuun alkupuoliskolle*, samoinkuin se keskittää vähittäiskauppahinnat epämääräisellä ilmoituksella „kuun ensi viikolta", joka voi tarkoittaa kuun 1—7 päivää, mutta myös 7:n päivän jälkeisiä lähipäiviä eli siis *molemmista kauppalajeista samalle ajalle s. o. kuun alkupuoliskolle.*

Puhumisella taas siitä, kuinka suurkauppahintatieto toisissa tapauksissa olisi ensi viikolta, toisissa toiselta viikolta, mutta vähittäiskauppahintatieto „kuun ensi viikolta" ei ole asiallista merkitystä. Suurkauppahinnoista voi toisen viikon joltain päivältä oleva tieto olla aivan yhtä hyvin kuin ensi viikon päivältä oleva homogeninen vähittäiskauppahintatiedon kanssa, josta ei päivämäärää tiedetä ja voi olla miltä päivältä tahansa ensi viikolta samoinkuin 7 p:vää lähiseuraavilta. Jos sen lisäksi toisen viikon noterauksissa jonkun kaupungin tiedonantoa täytyi pitää tarkoitustaan vastaavampana ja tiedot olivat muutoin samoja, niinkuin tavallisesti on laita, ou toisen viikon päivä tarkoituksenmukaisin. Päivänmäärätietojen puutteessa vähittäiskauppahinnoista, samoin kuin tuntematta monia vertailussa herääviä yksityiskohtaisia kysymyksiä, ajasta etäällä oleva myöhempi aineiston käyttäjä ei *voi sovittelua ilman mielivaltaa tehdä.*

---

tässäkin yhdessä tapauksessa on myöhemmän tiedonannon käyttäminen välttämätön, koska se on kuun ensimäinen saatavissaoleva; 16/XI taas eroavat hinnat ainoastaan yhdessä ainoassa kaikista kymmenestä kaupungista hinnoista 2/XI. Niistä päiväyksistä, jotka seuraavana vuonna ovat kuun jälkipuoliskolta on yksi 25/X, mutta silloinkin lukuunottamatta kolmen kaupungin nyt ensikerran merkittyä kuun hintaa, joita välttämättä täytyy käyttää, kun ei muuta ole, ei hinnoissa ole mitään eroa verrattuna saatavissa oleviin hintoihin 11 p:ltä. Kaikkina muina päivinä ovat hinnat kaikkein useimmissa tapauksissa aivan samat kuin päiviltä aivan kuun alussa esim. 3, 4 p:ltä j. n. e. Paitsi, että niitä eroavaisuuksia, mitä löytyy, ei ajasta etäällä oleva voi mennä väittämään vääriksi, koska ne voivat olla tarkoituksenmukaisimmat vastaamaan silloisia suhteita, on merkittävä, että *myöhemmältä päiväykseltä ei ole asiallista merkitystä, koska hinnat kaikkein useimmissa tapauksissa ovat samat kuin aivan kuun ensi päiviltä eli kuun ensi viikolta, jos niin tahdotaan.*

Sitä mielivaltaista tapaa, millä kirjoittaja näitä asioita vastineessaan esittää, ei minun tarvitse tarkastaa.

Panemme siis merkille että M:lehden tiedot 1) olivat, kuten ennen olen osoittanut, yhtäpitoisuuteen nähden V:lehden tietojen kanssa samanarvoisia, 2) keskittyivät sekä suur- että vähittäiskaupasta samalle ajalle s. o. kuun alkupuoliskolle (hintakurva vibreeraa tässä saman rajan sisällä, mutta suunta ei sen kautta muutu, vibrationit taas yhdistettäessä keskimäärälaskujen kautta tasoittuvat), 3) että niitä julkaistessa, kuten ennen olen osoittanut, V:lehden virheellisyyksiä on oikaistu ja yksityiskohtaisia seikkoja arvosteltaessa oli asian tuntemusta käytettävänä, 4) että vähittäiskauppahintojen päivämäärien ja muiden tietojen puutteessa myöhemmän ajasta etäällä olevan aineiston käyttäjän oma sovittelu V:lehdestä muodostuu mielivaltaiseksi. (Vrt. Valv. s. 398 y. m.)

Näihin tosiasioihin nojautuen täytyy minun merkitä, että muiden kuin M:lehden kuukausitietojen käyttäminen olisi *toiselta puolen kritiikitöntä*, *toiselta puolen mielivaltaista* ja täytyy sentähden M:lehden tietoja, kun kuukausitietoja kerran on käytettävä, pitää *tätä tarkoitusta varten* tarkoitustaan vastaavimpina. M:lehden hinnoilla on tässä niin paljon etuja puolellaan, ja eroavaisuudet keskimäärissä tasoittuvat niin, *että kiisteleminen kadottaa arvonsa.*

Kirjoittaja ei siis voi tälläkään esityksellään, ettei muka olisi ollut käytettävä M:lehden julkaisemia kuukausitietoja puolustaa virheellistä vaatimustaan viikkotietojen käyttämisestä, huolimatta että kirjoittaja koettaa keksiä kaikellaisia merkillisiä selityksiä virheensä puolustukseksi.

Tässä yhteydessä täytyy minun vielä kosketella muutamaa mielipiteiden vaihdosta esiintynyttä kohtaa.

Suurkaupassa esiintyvien jauhojen laadusta on kirjoittaja sitä mieltä että kun keräyksen „säännöissä“ oli tarkoitettu kotimaisia jauhoja, ne myöskin sitä olivat. Puolestani en taas ole katsonut voivani sokeasti luottaa virralliseen määräykseen, vaan olen pitänyt, vaikkei suinkaan ehdottomasti ulkomaisina, kuten kirjoittajan esityksestä voisi päättää, mutta en myöskään kotimaisiua. Näin syystä, että kuten tunnettu, *viljakauppamme miltei yksinomaan käy ulkomaisilla jauhoilla,* joten kotimaisista jauhoista ei ylimalkaan hintoja ollut otettavissa. Olen jauhojen sanonut olevan suurimmaksi osaksi ulkomaista alkuperää. Missä raja on, ei voida ehdottomasti ratkaista. Täytyy sentähden niiden katsoa kuvastavan jauhojen hintatilaa yleensä, eli *yleensä jauhoja tekemättä lajieroitusta.*

Eri jauholajien, ulkomaisten ja kotimaisten hinnoissa voi olla, vaikka ei suinkaan aina ole, erotusta eri paikoissa, mutta tähän kysymykseen ei käsitte-

lyssä voi ryhtyä, koska kotimaisen ja ulkomaisen jauhon hinnoista eri paikkakunnilla, ei meillä tilastoa ole.

Kun lajieroitusta ei voida tehdä, on tietysti selvää että ei voida aukkoja jauhojen suurkauppahinnoissa täyttää ulkomaisilla, yhtävähän kuin kotimaisillakaan jauhojen hinnoilla, vaan täytyy näistä jauhojen hinnoista puuttuvaa keskimääräistä hintaa määrättäessä käyttää vertailua s. o. vertailla hintakurvan kulkua samassa kaupungissa, muiden kaupunkien hintaa ja hintakurvan kulkua niissä, suhdetta muihin tavara- ja hintalajeihin, yksityisiltä saatuihin tietoihin j. n. e. Alkuaineiston suhteita silmällä pitäen päästään tuloksiin, joissa koko lajieroitus kysymys voidaan jättää ulkopuolelle. Monien tukikohtien takia on määrääminen niin helppo että riita voi olla *joistain penneistä*. Olen muutoin jo ennen osoittanut, että koko näillä täydennyksillä, samoinkuin „vanhoilla" tiedoilla, koko aineistossa, häviävinä poikkeustapauksina *ei ole asiallista merkitystä* (vrt. Valvoja siv. 401 ja seur. siv. 404).

3) *Vuosiryhmitys*. Tässä on ollut ratkaistavana kysymys, onko tässä, kuten tutkimuksessa on tehty, maanviljelysvuosi 1891/92 luettava epäsäännöllisiin ja vuosi 1893/94 säännöllisiin maanviljelysvuosiin kuuluviksi?

Viitaten yksityiskohtaisemmin siihen, mitä jo ennen olen esittänyt, kuuluu tähän lyhyesti lausuttuna vastaus: Maanviljelysvuoden 1891/92 *säännöllisiin* lukeminen on mahdoton, *koska sen tuotanto- ja hintamuodostumisprosessiin* (sen kuluessa valmistuvaan ja loppuvaihteessa korjattuun satoon) *sisältyy yksi suurimpia katojamme*. Maanviljelysvuosi 1893/94 täytyy taas lukea säännöllisiin, koska sen *alkuvaihteessa korjattu sato oli tyydyttävä ja loppuvaihteessa korjattu sato tavallista parempi*.

Olen jo ennen huomauttanut että kirjoittajan väittely perustui toiselta puolen *asialliseen*, toiselta puolen *metodilliseen virheeseen*, kun kirjoittaja ensi kirjoituksessaan arvosteli maanviljelysvuoden tuotanto- ja hintamuodostumisprosesseja ainoastaan sen alkuvaihteessa korjatun sadon mukaan.

Ne huomautukset, mitkä minun tässä asiassa kirjoittajan uuden vastineen johdosta täytyy lausua, ovat:

Kirjoittajan selittely, jos hän on sen vakavasti tehnyt, ja niin kai täytyy edellyttää, koska kirjoittaja siihen uudestaan vastineessaan viittaa, ettei hän ole tahtonut ratkaista, mihin ryhmään maanviljelysvuosi 1891/92 kuuluu, jää lukijan tarkastettavaksi. Merkittävä on, että kun kirjoittaja kirjoituksessaan laajasti on tekijää vastaan tämän vuoden suhteen väitellyt, tunnustaa kirjoittaja nyt että hän on menetellyt ilman tarkoitusta s. o. *tietämättä siitä asiasta, josta hän on väitellyt, mitä hän tahtoo*.

Selittely, että jos tekijä suostuisi vertaamaan kysymyksessä olevia vuosia toisiinsa, huomaisi hän, että „hänen „säännöllinen" vuotensa on huonompi kuin hänen „epäsäännöllinen" vuotensa ja hänen ryhmityksensä niin ollen väärä" *on*

huvittava vaatimus. Kun maanviljelysvuosia, joista tässä on puhe, ei *voi* arvostella yksinomaan sen alussa korjatun sadon mukaan ja tekijän säännölliseen vuoteen (1892/93) *ei mitään katoa keskity,* mutta epäsäännölliseen (v. 1891/92) *keskittyy yksi suurimpia katojamme,* niin on tietysti edellinen *maanviljelysvuosi* parempi kuin jälkimäinen. Eihän asia sillä muutu, että näitä maanviljelysvuosia vertaa keskenään.

Kirjoittajan selittely että kato „ainoastaan luonnontieteellisessä suhteessa" keskittyi maanviljelysvuoteen 1891/92, mutta ei hintatilastollisessa, *on virheellinen,* koska juuri tämän maanviljelysvuoden kuluessa valmistuva ja sen loppuvaihteessa korjattu sato oli juuri katosato ja *kadon* vaikutukset jo keväällä, kesällä ja syksyn lähetessä juuri v. 1891/92 hintoihin vaikuttivat. Tässä ei ole myöskään kysymys satojen sekoittamisesta, kuten kirjoittaja näyttää luulevan. Että kadon päävaikutus tuntui vasta seuraavana vuonna, ei muuta asiaa. Ei tämäkään selittely muuta *maanviljelysvuotta 1891/92* säännölliseksi.

Vielä seuraava merkillepano. Ensi kirjoituksessaan arvostelee kirjoittaja maanviljelysvuoden tuotanto- ja hintasuhteita yksinomaan sen alussa korjatun sadon mukaan. Ensi vastineessaan koettaa hän puollustelunaan esittää sen huvittavan metodin että „molemmat sivufaktorit (s. o. säästöt ja maanviljelysvuoden loppuvaihteessa korjattu sato) neutraliseeraavat toisensa ja pääfaktorille (s. o. alkuvaihteessa korjatulle sadolle) niin ollen jää ratkaiseva merkitys". Kun kirjoittaja uudessa vastineessaan kiukkuisesti ja puhuen mahtipontisesti metoodeista ja siteeraten „metoodinsa" kanssa ristiriitaista lausettaan vastineesta, selittelee että hän on tarkoittanut esittää ainoastaan että säästöt voivat ainoastaan kohottaa tai laskea hintoja, niin on kirjoittaja kyllä korjannut kritiikittömän esityksensä „metoodista" mutta tunnustanut, että „neutraliseeraus" tässä kysymyksessä olevan maanviljelysvuoden 1891/92 arvosteluun nähden oli ainoastaan sanaleikkiä ilman tarkoitusta.

Se numerovertailu, minkä kirjoittaja uudessa vastineessaan lopuksi on esittänyt muka „havainnollisuuden saavuttamiseksi" tekijän, ja esittämästään „ensimäisestä" ja „toisesta" ehdotuksesta on ensinäkin *tekijään nähden väärä ja moitittavasti tehty,* koska tekijä v. 1891 (s. o. kalenterivuoden) satoa ei ole lukenut suinkaan epäsäännölliseksi, vaikka huomauttanut että se ei ollut täysin tasainen (s. o. eri osissa maata ja eri viljalaeissa). Tekijän vuosiryhmityksen kumoamiselle on vertailu myöskin *aivan arvoton* „edellisen esityksen valaisemana"kin, koska kirjoittaja vertailee tässä ainoastaan kalenterivuoden satoa ja tutkimuksessa on puhe *maanviljelysvuoden* tuotanto- ja hintamuodostumisprosesseista.

Uskaltanen kirjoittajalle huomauttaa, että hän on virhettään puollustaessaan tehnyt pitkän sarjan uusia virheitä, jotka eivät suinkaan paranna asiaa.

Aluerajoituksesta eli riitakysymyksestä Mikkelistä ja Savonlinnasta, ei kirjoittajan uusi vastine sisällä mitään uutta muuta kuin selittelyt eri tiheistä kylvöistä, *joissa tietysti kaikkialla on erilaisuuksia olemassa ja jotka sentähden tässä eivät mitään ratkaise.* Tuotantosuhteita arvostellessa voidaan ottaa huomioon sekä satomäärä henkilöä kohti että se satomäärä, mitä kylvöstä saadaan. Kummankaan ei tarvitse suinkaan aina olla ratkaiseva; molemmat valaisevat asiaa eri kannoilta, vaikka voi niillä tietysti

olla eri todistusvoima. Olen jo ennen huomauttanut, miksi en voi tässä sokeasti luottaa virallisen tilaston ilmoittamaan satomäärään henkilöä kohti, johon kirjoittaja väitteensä perustaa, vaikkapa tilastoa sen todistusvoiman yksityiskohtaiseksi ratkaisemiseksi puuttuukin. Se satomäärä, mikä kylvöstä saadaan, viittaa tässä tekijän hyväksi, samoinkuin ne asiantuntijat, joiden puoleen olen kääntynyt. Minun täytyy sentähden, huolimatta kirjoittajan energisistä vakuutuksista, asettua sille kannalle, että en voi ilman muuta Mikkelin läänia, eli tässä Mikkeliä ja Savonlinnaa, tuotantosuhteiltaan samaan ryhmään Länsi-Suomen kanssa lukea.

5) *Paikkakunnallisen hintaeron muodostuminen ja sen selittäminen.* Olen tutkimuksessani tullut siihen tulokseen, että säännöllisten tuotantoolojen vallitessa kotimaisen viljan (lukuunottamatta jauhojen suurkauppaa) paikkakunnallinen hintamuodostuminen s. o. paikkakunnallisen hintaeron muodostuminen numeroiden osoittamassa hintatilassa tapahtui tuotannon perustuksella siten että hinta huonommalla tuotantoalueella, Itä-Suomessa, oli korkeampi (noin 8—20 %) kuin paremmalla, Länsi-Suomessa.

Tämän johdosta ryhtyi kirjoittaja ensi kirjoituksessaan todistelemaan että yleinen hintakanta meillä on ulkomaista riippuva ja että tuotanto meillä ei voi *määrätä* hintoja sekoittaen teoksen esityksen toiseen kysymykseen kuin mistä on puhe.

Kirjoittaja teki tämän jäämällä kokonaan tietämättömäksi siitä selityksestä, minkä tekijä oli ilmiölle, että eri alueiden tuotantosuhteet tulivat paikkakunnallisessa hintamuodostumisessa näkyviin, antanut, nimittäin että se johtui viljakauppamme, toiselta puolen sisäisen, toiselta puolen ulkomaisen, ja sen välityksen kehittymättömyydestä s. o. kirjoittaja ryhtyi polemiikkiin *käsittämättä koko kysymyksen sisällystä.*

Uudessa vastineessaan on kirjoittaja vielä koettanut puolustella virhettään kiistelemällä sanamuodosta. „Paikkakunnallinen hintamuodostuminen“ johon kirjoittaja kiintyy, voidaan tietysti eri merkityksissä käyttää. Kun tekijä on sanonut että „paikkakunnallinen hintamuodostuminen (s. o. paikkakunnallinen hintaeron muodostuminen) tapahtuu paikkakunnallisen tuotannon perustuksella“ niin tapahtuuhan se, koska hinta huonommalla tuotantoalueella faktillisesti muodostuu korkeammaksi kuin paremmalla. Kun tekijä on sanonut, että „tuotantosuhteet tulevat paikkakunnalliseen hintamuodostumiseen (s. o. hintaeron muodostumiseen) nähden ratkaisevaksi tekijäksi“, niin tulevathan ne sitä, koska juuri erilaisia tuotantosuhteita edustavien alueiden, Itä -ja Länsi-Suomen, välille hintaero muodostuu j. n. e. Jos kirjoittaja olisi

katsonut olevan syytä yhdessä tai toisessa paikassa käyttää toista sanamuotoa. niin siitä ei olisi kiistelemistä, mutta eihän se mitenkään puollusta kirjoittajan virhettä että kirjoittaja jäämällä tietämättömäksi koko ilmiön syystä, s. o. *koko asian sisällyksestä* sekoittaa ilmiön kokonaan toiseen kysymykseen ja perustaa tällaiselle räikeälle virheelle laajan poleemisen esityksen.

Kirjoittajan todistelu muka tekijän esityksestä tuotannon *määräävästä* vaikutuksesta raukeaa tosioita vastaan: 1) että tekijä ei ole missään paikassa vertailuja tuotannon *määräävästä* vaikutuksesta tehnyt 2) ei missään paikassa mennyt lausumaan tuotannon *määräävän* hinnat meillä.

Uudessa vastineessaan näyttää kirjoittaja tekijän *selityksestä* puheena olevalle ilmiölle rukiin vähittäiskaupassa hakevan että tekijä olisi tässä selittänyt tuotannon *määräävän* hinnan. Huomautettakoon kuitenkin että tekijä lausuu: „*Tavaramäärän suuruus* — — riippuu tietysti yksinomaan viljan tuotannosta. *Hintojen muodostuminen* oli taas riippuvainen *tarjonnan* suuruudesta.“ Tarjontaan tässä kuului tietysti, paitsi tuotannosta riippuvaa tavaramäärää, kaupan laadusta johtuvia momentteja, rahatarve, viljan arvostelu y. m., jonka ohessa ilmiötä arvostellessa on otettava huomioon se yhteys, missä „rukiin suur- ja vähittäiskauppa ovat keskenään“. Kirjoittaja on tässä selittelyssään toisen kerran (vrt. Valvoja siv. 411) tehnyt saman virheen kuin kirjoittaja *sekoittaa tavaramäärän ja tarjontakäsitteen keskenään.* Uusi vastine ei siis ole suinkaan parantanut kirjoittajan asiaa.

Tietysti hintaeroja selitettäessä on puhe „hinnan muodostumisesta“, mutta on kokonaan toinen asia merkille panna eroissa tuotannon vaikutusta, toinen asia todistella tuotannon *määräävän* hinnat. Ulkomaisen vaikutuksen on tietysti tavallisissa oloissa edellytettävä määräävän hintojemme muodostumisen, se on sanomattakin selvä, mutta se ei estä hintaeroissa hintatilassa paikallisten vaikutusten ja taloudellisten tekijäin näkyviin tulemista.

Kirjoittajan merkilliset sanan tutkitsemiset väitteineen voimme jättää omaan arvoonsa.

Kun kirjoittaja ryhtyi kirjoituksessaan todistelemaan että hintakanta meillä on ulkomaista riippuva ja että tuotanto ei voi määrätä hintoja niin teki kirjoittaja kaksi virhettä. Ensimäinen oli se että kirjoittaja ei huomannut, että kun on sanottu paikkakunnallisen hintamuodostumisen tapahtuvan paikkakunnallisen tuotannon perustuksella siten että hinta huonommalla tuotantoalueella muodostuu korkeammaksi kuin paremmalla ja katsottu erilaisia hintailmiöitä eri alueiden erilaisen tuotannon kannalta voitavan selittää, ei suinkaan merkitse sitä, että tuotanto ja hinnat olisivat niin läheisessä yhteydessä keskenään, että tuotanto *määräisi* hinnat meillä. Toinen virhe oli se että kirjoittaja ei huomannut ettei tulos myöskään ollut ristiriidassa sen vaikutuksen kanssa, mikä ulkomailla on katsottava olevan hintojemme muodostumiseen.

Minä olen pakoitettu vielä koskettelemaan kirjoittajan esitystä ulkomaiden vaikutuksesta, koska kirjoittajan tarkoituksena on juuri selittää että tekijän tulos olisi ristiriidassa hintalakien kanssa ulkomaisesta vaikutuksesta ja koska kirjoittaja tässä kuvaavasti paljastaa sen tavan, millä kirjoittaja on esiintynyt, ja joka on pakoittanut tätä polemiikkia pitkittämään.

Kuten jo on huomautettu, olen ilmiön että hintaeroa eri tuotantoalueiden, s. o. Itä- ja Länsi-Suomen, välillä ilmeni, selittänyt viljakauppamme ja sen välityksen kehittymättömyydestä s. o. toiselta puolen sisäisen, toiselta puolen ulkomaisen. Sisäinen viljakauppamme, kuten tekijä on osoittanut, oli niin kehittymätön ettei viljaa Länsi-Suomesta Itä-Suomeen siirtynyt, joten ei edes se osa tasoittumista, mikä tältä taholta olisi vaikuttanut, päässyt vaikuttamaan. Ulkomaisen viljakaupan kannalta ilmiötä selittäessään on tekijä huomauttanut m.m. että *„Itä-Suomessa viljakauppamme ulkomaiseen tuontiin nähden ei tavallisissa oloissa pystynyt tarpeeksi käyttämään hyväkseen niitä etuja, mitkä markkinapaikan läheisyys ja liikevälitys tarjosivat.* Ilmiö viittaa kylläkin vähäiseen yritteliäisyyteen kilpailun puutteeseen ja mahdolliseen monopoliseerautumiseen ulkomaisen viljakaupan alalla Itä-Suomessa.“ Vrt. teos siv. 78.

Toisin sanoen merkitsee tämä että viljakauppamme ja sen välitys Itä-Suomessa oli niin huono, ettei ulkomainen vaikutus päässyt tarpeeksi tuntumaan ja laskemaan Itä-Suomen hintoja s. o. *niillä taloudellisilla laeilla,* joista kirjoittaja niin paljon puhuu, *ei ollut tarpeellisia edellytyksiä päästä täysin vaikuttamaan.*

Onko tämä ristiriidassa taloudellisten lakien kanssa? Kun kirjoittaja tästä huolimatta ryhtyi todistelemaan ulkomaiden vaikutuksesta, niin lienee minulla syytä muistuttaa että taloudelliset lait eivät ole mekaanisia lakeja, vaan visseistä taloudellisista ehdoista riippuvia.

Kirjoittajan käsittely vastineissaan ansaitsee myös merkille panna.

Kirjoittaja (ensi vastauksessaan) esittää että tekijä olisi ilmiön selittänyt „johtuvan sisäisen viljakauppamme kehittymättömyydestä“. Aivan oikein, mutta se on ainoastaan se osa, mikä sisäisellä viljakaupalla hintatasoittumisessa voi olla, mutta entäs selitys ulkomaisen vaikutuksen kannalta, josta juuri on kysymys?

Kirjoittaja väittelee nytkin ja esittää muka käsityksenään että meillä määrää paikkakunnalliset hinnan erotukset se „tapa millä ulkomainen vaikutus kussakin paikassa maatamme kohtaa“, josta hän tarkemmin selittää että se riippuu liikesuhteista ulkomaiseen viljakauppaan

nähden, kuletuskustannuksista, *kauppaoloista esim. suuremmasta tai vähemmästä monopoliseerauksesta* j. n. e.

Mikä on eroitus tämän kirjoittajan *nyt vastineessaan* antaman selityksen välillä ilmiölle ulkomaisen vaikutuksen kannalta ja tekijän *teoksen* esityksen välillä, että ilmiö osoittaa että *viljakauppamme ulkomaiseen tuotiin nähden Itä-Suomessa ei pystynyt kylliksi käyttämään ulkomaista markkinapaikkaa hyväkseen*, jota tehdessään tekijä viittaa esim. juuri *kauppaoloihin, monopoliseeraukseen.* Eikö se ole juuri „se tapa", millä ulkomainen vaikutus kohtaa?

Miten on kirjoittaja tässä juuri *tähän* tekijän selitykseen nähden, joka juuri paljastaa ettei kirjoittaja koko ilmiötä *ensikirjoituksessaan* käsittänyt, menetellyt? Hän on sen kokonaan — *salannut.* (Vrt. kirjoittajan ensi vastine siv. 17.)

Tällainen menettely ei kaipaa lähempiä selityksiä.

Millainen on kirjoittajan käsittely ulkomaisen tuotannon vaikutuksesta viime vastineessa?

Se mitä kirjoittaja vielä esittää kotimaisen ja ulkomaisen tuotannon merkityksen „ratkaisemisesta" on tässä paikassa kritiikitön. Eihän tällaisia kysymyksiä ilman muuta ratkaista. Se on aivan kokonaan toinen tehtävä kuin tässä on kysymyksessä ja kuluu vielä pitkiä aikoja ennenkuin saadaan asiaa eri puolilta valaistuksi ja tarkoituksenmukaista tilastollista materiaalia kootuksi.

Samassa on minun kirjoittajan selityksestä hintakorotuksen johdosta, mikä keskittyi *maanviljelysvuosiin 1891/92 1892/93* että „on selvää että ulkomaan tuotanto on määrännyt myöskin hinnan erot eri vuosien välillä", huomautettava että edelliseen vuoteen nähden näin pääasiassa olikin laita, on luonnollista, vaikka on muistettava että saman vuoden loppupuolella vuoden kuluessa tapahtuneen ja sen loppuvaihteessa korjattu kotosatomme oli vaikuttamassa. Jälkimmäiseen maanviljelysvuoteen nähden, jolloin *ulkomailla jo oli hyvä sato, mutta meillä juuri kato ja hinnat noin 50 % tavallista hintatilaa korkeammalla* on tämä kirjoittajan hintakorotuksen selvittely hyvinkin kysymyksen alainen.

Kirjoittaja unohtaa että *katovuosien* suhde ulkomaiseen vaikutukseen nähden voi olla hyvin erilainen ja että hinnan määrääminen ei ole käsitettävä mekaanisesti, vaan on monessa suhteessa „eine Machtfrage".

Kirjoittaja koettaa nyt uudessa vastineessaan tehdä lukijalle uskottavaksi että tekijä muka ei olisi vuosien 1891/92 ja 1892/93 hintakorotukseen nähden ottanut huomioon ulkomaista vaikutusta. Hän lau-

suu „vaikka hintakorotus aivan silminnähtävästi pääasiassa riippui ulkomailla ja etenkin Venäjällä vuonna 1891 tapahtuneesta kadosta, ei tekijä tähän asiaan ilmiötä käsitellessään sanallakaan viittaa“. Samoin esittää kirjoittaja että on metoodillinen virhe, kun tekijä ei ole „ottanut huomioon ulkomaista vaikutusta“ ja esittää että „ainoastaan se seikka. että ulkomailla vuonna 1891 oli kova kato, ja että kahtena seuraavana vuonna sadot tulevat yhä paremmiksi, olisi voinut lukijalle antaa jonkinmoisen kuvan asiasta“, ikäänkuin tekijä ei näistä asioista olisi lukijalle antanut mitään selvitystä.

Ei voi kyllin ihmetellä tätä kirjoittajan esitystä. Esitys osoittaa että kirjoittaja joko ei ole osannut arvostella ilmiöitä varemmin esitettyä taustaa vastaan ulkomaisesta tuotanto- ja hintasuhteista tai on kirjoittaja tarkoituksella esittänyt vähemmän sopivalla tavalla asian.

Teoksessa on siv. 38—41 huomautettua että „missä määrin vajaus maamme viljantuotannossa tuli vaikeaksi täyttää, *riippui siitä, millaiseksi viljantuotanto muodostui ulkomailla* ja n. e. sitten numeroilla kultakin vuodelta osoitettu, millainen sato oli ensiksikin maailman viljantuotannossa ja toiseksi Venäjän viljantuotanossa ja huomautettu sitten tuloksena nimenomaan, että „ulkomaisessakin tuotannossa tapahtui väheneminen keskittyen pääasiallisesti *vuoteen 1891* ja muodostuu se Suomeen nähden sitä huomattavammaksi kun se kohtaa tärkeintä tuontimaata Venäjää“ (Teos siv. 41). Ja saman luvun lopussa: „Kotimaisen viljantuotannon vähentymisen ja *samaan aikaan tapahtuneen sadon vähentymisen ulkomailla, varsinkin etevimmästä viljantuontimaassamme Venäjällä* täytyi viljan- ja leivän hintoja kohottaa“ (Vrt. siv. 50).

Kun tekijä sitten siv. 58 ryhtyy varsinaisiin hintanumeroihinsa, lausuu tekijä: „ennenkuin ryhdymme Suomen hintasuhteita yksityiskohtaisesti tarkastamaan on meidän luotava silmäys siihen, *minkälaiset hintasuhteet ulkomaiden kaupassa* tähän aikaan vallitsivat“ j. n. e. Tämän jälkeen seuraa sitten esitys numeroilla Venäjän hintavaihtelusta 1889—95 huomautuksella nimenomaan, että se on korkeimmillaan siellä ollut vuonna 1891, samoin vertaa tekijä tässä Pietarin ja Suomen hintoja lähemmin m. m. sinä vuonna, johon kato keskittyi, eli vuonna 1892. Samoin seuraa tekijä viljanhintojen korotusta numeroissa Berlinin ja Pohjois-Saksan viljakaupan pääpaikoissa j. n. e. (Vrt. teos siv. 58—63).

Kun vertaa tätä kirjoittajan antamaan yllämainittuun esitykseen ei „sanallakaan viittaa“, ei ole „ottanut huomioon ulkomaista vaikutusta“, niin meitä ei katsottane aiheettomasti merkitsevämme, että kirjoittajan *esitys on tehty väärässä valossa*, tekipä kirjoittaja sen tarkoituksella tai ilman sitä. Kummassakaan tapauksessa se ei ole puolustettavissa.

Jos kirjoittaja tahtoo puolustaa tätä esitystään selityksillä että

hän tässä, niinkuin varemmin, esittää että tekijän näitä kaupunkihintoja tutkiessaan olisi pitänyt „ratkaista“ ulkomainen vaikutus, niin on vaati mus kritiikitön, koska se on aivan toisellainen tehtävä kuin tässä on kysymyksessä ja vaatii toisellaisen tilastollisen aineiston.

Samaan kirjoittajan menettelyyn on vielä lisäys, kun kirjoittaja koettaa lukijalle kirjotuksen lopussa laajasti selittää, että tekijä olisi merkille pannut numeroissa esiintyviä ilmiöitä, „sääntöjä“ ilman mitään reservatsioonia siitä että ilmiö oli myöskin muina vuosina kuin, mitkä tässä ovat olleet käsiteltävinä, sama. „Ilman mitään tällaista reservatioonia“ esittää kirjoittaja.

Minkä arvoinen tämäkin kirjoittajan esitys on, selviää siitä tosiasiasta että tekijä *jo alkulauseessa* nimenomaan huomauttaa lukijalle että *„tuloksia nykyhetkelle sovitettaessa on ero ajassa otettava huomioon“*. Eikö tämä ole reservationia?

Tällaista vähemmin hyväksyttävää menettelyä on kirjoittajan esitys ei suinkaan aivan harvassa kohdassa.

* * *

Se puollustus, minkä kirjoittaja laajoissa vastineissaan on esittänyt tarkasteluani vastaan, ei ole mielestäni voinut muuttaa tekemääni huomautusta, että kirjoittaja on niihin tehtäviinsä nähden, joihin hän ensi kirjoituksensa eri osissa ryhtyi ja jotka koskivat tutkimuksen toisen hintaryhmän — nimittäin viljan hintojen — käsittelyssä esiintyviä kysymyksiä, ajanut harhaan: perustanut todistelunsa toiselta puolen hutiloimiseen asioista selkoa ottaessaan, toiselta puolen metodillisiin virheisiin.

Jottei minua syytettäisi ylimalkaisista sanoista, lienee syytä tässä merkitä näiden tehtävien suoritus:

Merkittävä on, viittaamme yksityiskohdissaan ennen esitettyyn, että kirjoittajan esitys tutkimuksen tuloksista (kirjoittajan ensi kirjoituskappale I) on useaan kysymykseen nähden väärä (Vrt. Valvoja, siv. 391 y. m.); että todistelu (kappale II) tekijän viljan suurkauppahintaa koskevien lähteiden ilmoittamisesta ja käyttämisestä on ilmoittamiseen nähden tehty suoranaisesti väärässä valossa (Vrt. Valvoja, siv. 394 y. m.) ja käyttämiseen nähden perustettu metodilliseen virheeseen, koska kirjoittajan vaatimus, käyttää toisesta hintalajista viikko-, toisesta

kuukausitietoja, täytyy tässä aineiston homogenisuuden kannalta sellaisena pitää; että todistelu (kappale III) vuosiryhmitystä vastaan perustuu myöskin metodilliseen virheeseen, koska kirjoittajan maanviljelysvuosien tuotanto- ja hintamuodostumisprosessien arvostelu yksinomaan maanviljelysvuoden alkuvaihteessa korjatun sadon mukaan täytyy sinä pitää; että todistelussaan (kappale IV ja V) paikkakunnallisen hintaeron muodostumisesta kirjoittaja, jääden kokonaan tietämättömäksi ilmiölle annetusta selityksestä (Vrt. Valvoja, siv. 407 y. m.), sekoitti ilmiön kokonaan toiseen kysymykseen kuin, mistä tässä on puhe, eli, toisin sanoen, kirjoittaja ei käsittänyt sen kysymyksen sisällystä, jota hän ryhtyi käsittelemään.

Nämä olivat ne päätehtävät, joita kirjoittaja kirjoituksensa eri osissa ryhtyi todistelemaan; mitä kirjoittaja yksityiskohdissa on asiallista esittänyt, käynee ennen esitetystä selville.

Vastineissaan kirjoittaja sekoittaa näitä virheitään erinomaisella varmuuudella puhuen „metoodeista", aivan ylimalkaisesti „tuloksista" j. n. e. ja vakuuttelee tekijän olevan väärässä; useassa asiassa hairahtuu kirjoittaja kritiikittömästi suurentelemaan yksityisseikkojen merkitystä; monessa kohdassa moitittavan tendensimäisesti esittämään asioita.

Tämä täytyy minun, ennen esitettyyn yksityiskohtaisesti viitaten, asianmukaisesti merkitä.

Se seikka, että kirjoittaja tämän toiselta puolen asiallisesti, toiselta puolen metodillisesti virheellisen käsittelynsä perustuksella arvostelun muodossa esittää mahtipontisia lauseita ja koettaa antaa näille lauseilleen yleistetyn merkityksen, ei asiaa muuttane.

Kun erimielisyydet jo ylläesitetystä käynevät selville ja minun uskin onnistuu saada kirjoittajaa virheellisestä käsittelystään vakuutetuksi, lienee samojen asioiden enempi todisteleminen tarpeeton. Viittaan tässä yksityiskohtaisemmin ensi kirjoitukseeni (Valvoja, siv. 390 ja seur.). Sanakiista, jota kirjoittajan mielivaltainen asiain käsittely on pakoittanut pitkittämään, loppuu minun puolestani tähän.

J. H. Vennola.

Helsingissä, Suomal. Kirjall. Seuran Kirjap. Osakeyhtiö, 1905.

Liite Valvojan X vihkoon 1905.

Vieläkin viljanhintojen muodostumisesta Suomessa.

Hra J. H. Vennolan toisen vastineen johdosta.

Olen jo kahdessa eri kirjoituksessa ollut tilaisuudessa lausumaan eräitä huomautuksia hra J. H. Vennolan julkaisemasta teoksesta: »Viljan ja leivän hintasuhteista Suomen kaupungeissa». Olen kuitenkin pakoitettu vieläkin kerran koskettelemaan kysymystä. Syy tähän polemiikin jatkumiseen on arvosteltavana olevan teoksen laadussa. Teoksessaan laiminlyö tekijä kokonaan periaatteellisesti selvitellä useita sellaisia tärkeitä kysymyksiä, joita sen mukaan, mitä tieteellisiltä teoksilta on totuttu vaatimaan, ehdottomasti olisi pitänyt käsitellä jo itse teoksessa. Tällaisia seikkoja ovat esim. se, että tekijä teoksessaan ei lainkaan perustele, miksi hän rukiin suurkauppahinnoista on kuukausitietoja käyttänyt (eikä edes ilmoita tätä asiaa), ettei hän tee selvää siitä, mihin hänen käsityksensä jauhojen laadusta (ulkomaisia vai kotimaisiako) perustuu, ettei hän perustele vuosi- ja alueryhmityksiään, ettei hän tee riittävää selkoa käsityksestään kotimaan ja ulkomaan tuotannon keskinäisistä suhteista viljan hintojemme muodostumisessa j. n. e. Kun tekijä vasta vastineessaan ryhtyi näitä kysymyksiä periaatteellisesti käsittelemään, olin vasta toisessa kirjoituksessani tilaisuudessa tarkastelemaan tekijän menettelynsä puolustukseksi esittämiä periaatteellisia väitteitä. Katsoen myöskin siihen harhaanvievään tapaan, jolla tekijä viimeisessäkin vastineessaan väittelyn alaisia kysymyksiä esittää, ei siis ole liikana pidettävä, että vielä eräiden kysymysten suhteen otan asian esille.

1) *Lähteitten ilmoittaminen.* Lähteitten ilmoittamisen suhteen rukiin suurkauppahinnoista on tekijän käsitys kysymyksenalaisesta

asiasta väärä. Tässä ei ole, niinkuin tekijä näyttää edellyttävän pääasiana kysymys siitä »että lukija johtuisi tekijän numeroita tarkastaessaan vertaamaan niitä toiseen lähteeseen kuin mistä on puhe». Vaikka tässäkään suhteessa tekijän esitys ei ole tyydyttävä, on kysymyksen ydin kuitenkin se, että tekijä on antanut suorastaan erehdyttävän tiedon lähteittensä laadusta sanoessaan, että hän on asettanut tutkimuksensa perustukseksi lähderyhmän, jonka tietojen hän ilmoittaa olevan viikoittain julkaistuja ja jättäessään mainitsematta, että hänen käyttämänsä tiedot ovat kuukausitietoja.

Toisessa vastineessaan tekee tekijä selkoa siitä, miten hän puolestaan tahtoisi omaa lähdeilmoitustaan refereerattavan. Hän sanoo tutkimuksensa ensimäisessä luvussa, jossa tekijän mukaan on puheena erilaisten hintatilastollisten aineistoryhmien yleinen arvostelu, ilmoittaneensa: »a) että meillä on hintatilastollisia lähteitä muiden muassa myös valtion hankkimat suurkauppahinnat, jotka ovat Virallisessa ynnä muutamissa muissa sanomalehdissä julkaistu (siv. 16); b) että *tekijä käsitellessään, millä tavoin eri lähderyhmien hintailmoitukset aikaan nähden ovat rajoitetut, on kiittänyt viikottaista julkaisutapaa* *) (siv. 20); c) ilmoittanut tutkimuksensa perustukseksi asettaneensa valtion hankkimat suurkauppahinnat». Tämän selittelyn b-kohdassa on tekijä esittänyt omaa teostaan, niinkuin hänellä itsellä on tapana sanoa, »suoranaisesti väärässä valossa». Tekijä ei ole kirjassaan yksinomaan »kiittänyt viikottaista julkaisutapaa», vaan hän on myöskin ilmoittanut, että valtion hankkimat suurkauppahintailmoitukset ovat viikoittain annetut. Tekijänkin täytyy myöntää, että on aivan eri asia, onko hän vaan *yleensä* kiittänyt »viikottaista *julkaisutapaa*», vai onko hän kiittäen ilmoittanut, että *juuri sen lähderyhmän tiedot*, jonka hän sanoo tutkimuksensa perusteeksi ottaneensa, ovat viikoittain julkaistut.

Puolustaakseen sitä, että hän ei ole suoranaisesti ilmoittanut käyttämiensä tietojen olevan kuukausitietoja, sanoo tekijä: »Kun Maanviljelyslehdessä, jossa tekijä on nimenomaan ilmoittanut käyttämiensä tietojen löytyvän, ei muuta kuin kerran kuukaudessa julkaistuja tietoja ole, niin eihän viikkotietojen käyttämisestä miten-

---

*) Kursiveeraus minun.

kään voi olla kysymystä». Jos tekijä olisikin riittävän selvästi ilmoittanut, että hän on Maanviljelyslehden tietoja käyttänyt — mikä ei suinkaan ole asianlaita — *ei lukijalle mistään käy selväksi, että M:lehti on julkaissut ainoastaan kuukausiotteita,* eikä kaikkia V:lehden tietoja. Ainoa mistä lukija voi pitää kiinni ja mistä hänen näin ollen täytyy pitää kiinni, on tekijän varhaisempi nimenomainen ilmoitus, että hänen käyttämänsä lähderyhmän tiedot ovat viikoittain julkaistut. *Tämä* on »selvän selvää»!

Todistaakseen, että hän on riittävän selvästi ilmoittanut, mitä julkaisua hän on käyttänyt, siteeraa tekijä uudelleen lauseen numerotietojen yhteydessä siv. 64 olevasta muistutuksesta (tälläkin kertaa kursiveerattuna ilmoittamatta, että lause alkuperäisesti on muistutuksessa ja petitillä!) koettamattakaan kumota väitettäni, että tämä muistutus alusta loppuun on virheellinen ja omiansa herättämään lukijassa sen käsityksen, että mitään periaatteellista eroitusta julkaisujen välillä ei ole olemassa. Pitäisihän olla aivan selvää, .että muistutuksessa oleva ilmoitus siitä, missä tiedot ovat julkaistut, ei riitä kumoomaan varhempaa ilmoitusta, että tekijä on käyttänyt »Virallisessa ynnä muutamissa muissa sanomalehdissä» julkaistua lähderyhmää.

Se, että tekijä ei ole selvemmin esittänyt, mitä julkaisua hän on käyttänyt, on sitäkin ikävämpää, kun tekijä ei ole julkaissut itse alkuperäisiä numeroita, mitä tilastollisten tutkimusten suhteen yhä enemmän on ruvettu vaatimaan, vaan niistä laskettuja vuosineljänneskeskimääriä. Vaikka siis lukija turvautuisi alkulähteisiinkin, ei hän voi saada asiasta varmuutta muuten kuin pitkien laskujen kautta. Tähän asti on pidetty selviönä sitä, että tutkijan tulee lähteistä antaa siksi selvä ilmoitus, että lukija alkulähteisiin turvautumattakin pääsee selville, mitä ja minkälaisia lähteitä on käytetty. Tälle kannalle ei tekijä kuitenkaan näy asettuvan.

2) *Lähteitten käyttäminen.* Mutta oliko tekijä oikeutettu käyttämään M:lehden kuukausitietoja? Tähän vastaa tekijä, että hän saadakseen täysin homogeenisen aineiston oli pakotettu niitä käyttämään. Vähittäiskaupan hintatiedot olivat kuukausitietoja kuun alkupuolelta, sentähden tekijän täytyi käyttää suurkaupastakin

M:lehden kuukausitietoja, jotka myöskin olivat kuun alkupuolelta.

Vastineessani olen huomauttanut, että tekijä ei ole useimmissa kohden verrannut numeroita, vaan numeroista johdettuja sääntöjä. Mistä nämä säännöt on saatu, viikko- vai kuukausitiedoista, on tällaisessa vertailussa aivan yhdentekevää, kunhan vaan molemmat säännöt ovat oikeita. Valaistakseni asiaa esitän yhden tällaisen vertailun. Teoksensa siv. 98 vertaa tekijä toisiinsa rukiin suur- ja vähittäiskaupasta tekemiänsä johtopäätöksiä. Tekijä on ollut huomaavinaan, että kummassakin säännöllisenä tuotantokautena paikkakunnallinen hintamuodostuminen tapahtuu paikkakunnallisen tuotannon perustuksella. Tästä tekee hän sen johtopäätöksen, että paikkakunnallinen hintamuodostuminen suur- ja vähittäiskaupassa on parallellinen. Jos verrattava suurkauppaa koskeva sääntö olisi muodostunut erilaiseksi sen kautta, että viikkotietoja olisi käytetty, osoittaisi tämä ainoastaan kuukausitietojen nojalla johdetun säännön olleenkin väärän. Jos sääntö taas on väärä, ei itse aineen käsittelylle eikä lähteitten luotettavaisuuden selvittelylle ole mitään hyötyä siitä, että sääntöä voi verrata vähittäiskaupasta johdettuun sääntöön. Tällaisen vertailun, ja juuri tällaisia tekijän useimmat vertailut ovat, ei siis olisi tarvinnut estää tekijää suurkaupan suhteen käyttämästä tarkempia tietoja.

Pääasia on, että itse verrattavat säännöt ovat oikeat ja mahdollisimman tarkat, ja näiden sääntöjen johtaminenhan teoksessa onkin perustavana osana.

Ainoastaan kahdessa yhteydessä (»monenmonissa paikoissa» sanoo tekijä) tekstissä ja 5:ssä taulussa on tekijä verrannut itse numeroita toisiinsa. Että näiden kohtien johdosta olen sanonut, että tekijä toisissa olisi suurkaupastakin voinut käyttää kuukausitietoja, vaikka hän niissä kohdin, missä suurkaupasta erikseen on puhuttu, olisi viikkotietoja käyttänyt, sitä ei tekijä ota huomioonsa. Eikä hän yleensä toisessa vastineessaan tee mitään erotusta niiden monien kohtien, jossa hän on johtopäätöksiä verrannut, ja niiden harvojen tekstissä olevien kohtien välillä, missä hän itse numeroita vertaa.

Missä määrin tulokset olisivat muuttuneet, jos viikkotietoja olisi käytetty, sitä ei, niinkuin arvostelussani olen huomauttanut,

lukija voi ryhtyä ratkaisemaan, koska tämä vaatisi aineiston uudestaan käsittelemistä. Tämä on asia, josta tekijän olisi pitänyt lukijalle tehdä selvää. Se vaan on varmaa, että viikkotietojen käyttäminen olisi ollut kysymyksen selvittelylle eduksi, koska senkautta useat lyhyempiäkin ajanjaksoja koskevat johtopäätökset olisivat tulleet mahdollisiksi. Niinpä olisi sekä käytännöllisesti että teoreettisesti ollut tärkeätä saada selonteko siitä, minä kuukausina kysymyksen alaisina vuosina hinnat olivat alimmillaan ja ylimmillään. Tällaiset yksityiskohtaisemmat selvittelyt olisivat myös tarjonneet useita uusia tukikohtia itse aineiston luotettavaisuuden arvostelulle. Kun keskimäärät olisivat olleet lasketut niin usein annetuista noteerauksista, kuin viikkotiedot ovat, olisi myöskin ollut paljoa suurempi varmuus siitä, että satunnaisuudet eivät keskimäärissä ole olleet määräävinä.

Kun on valittavana tarkempien ja vähemmän tarkkojen tietojen välillä, on luonnollista, että edellisiä käytetään. Jos jossain erikoistapauksessa tutkija tahtoisi käyttää vähemmän tarkkoja tietoja, saa tämä tapahtua ainoastaan riittävän perustelun nojalla. Että tekijä on tehnyt virheen teoksessaan kokonaan laiminlyödessään tämän perustelun, ainakaan sitä ei tekijä tahtone kieltää.

Yllä esitetyn yhteydessä herää lukijassa vielä kysymys: tuliko aineisto homogeeniseksi senkautta, että tekijä käytti M:lehden kuukausitietoja? Tähän olemme vastanneet kieltämällä. Vähittäiskauppahinnat olivat kuun ensi viikolta, suurkaupan hintatiedot, niinkuin olemme esittäneet, harvoin ensi viikolta, usein toiselta ja kolmannelta, joskus neljänneltäkin. V.lehdessä sen sijaan oli suurkauppahintatietoja, jotka olivat kuukauden ensi viikolta. Jos tekijä olisi tahtonut saada samaan aikaan annettuja tietoja, olisi hänen pitänyt käyttää V.lehden tietoja.

Toisessa vastineessaan sanoo tekijä, että M:lehden ylimalkainen ilmoitus, jonka mukaan tiedot ovat kuukauden ensi viikolta »voi tarkoittaa yhtähyvin 1:stä kuin 7:ttä vieläpä 10:ttäkin päivää, lukuunottamattakaan satunnaisia myöhempiä». Kun M:lehti kerran nimenomaan ilmoittaa, että tiedot ovat kuun ensimäiseltä viikolta, ei meillä ole mitään syytä epäillä, että tämä ilmoitus yleensä ei

pitäisi paikkaansa. Vaikkakin on mahdollista, että muutamissa yksityisissä tapauksissa tietoja on annettu myöhemmältäkin ajalta, ei näiden poikkeustapauksien mukaan kuitenkaan voi suurkauppahintoja ruveta valitsemaan. Virhe tulee ehdottomasti pienimmäksi, jos suurkaupastakin käytämme tietoja, jotka ovat säännöllisesti ensi viikolta annettuja. Tämä on tärkeä myöskin senvuoksi, että suurkauppahintojen muodostama sarja tulee täydellisemmäksi senkautta, että tiedot ovat yhtä pitkien väliaikojen päästä annetut. Tämä ei suinkaan aina ole asianlaita mitä M:lehden tietoihin tulee. Niinpä on esim. v. 1893 M:lehden ilmoitus 18 päivältä tammikuuta; seuraava ilmoitus on jo kolmen viikon kuluttua (8 p. helmik.), mutta senjälkeen kestää taas viisi viikkoa ennenkuin uusi ilmoitus julkaistaan (15 p. maalisk.).

Vielä jatkaa tekijä: »Myöhemmälle tietojen käyttäjälle on mahdotonta tietää, kun vähittäiskauppahinnoista ei tarkempaa aikailmoitusta ole, minkä päivän V:lehden tiedoista esim. 1:nen vai 8:s on otettava vastaamaan kysymyksessä olevaa vähittäiskauppahintailmoitusta, joka voi olla milloin lähempänä esim. 1 p:ää, milloin seuraavan viikon alkupäivää».

Kun tekijä siis ei voi ratkaista kumpaa ensimäisenkö vai kahdeksannen päivän tietoa Virallisesta lehdestä olisi käytettävä (tämän vaalin ei kuitenkaan olisi pitänyt olla kovin vaikea, sillä ensimäisen ja kahdeksannen päivän välillä on tavallisesti vaan yksi ilmoitus), ratkaisee hän asian siten, että hän käyttää tietoja, jotka suurimmaksi osaksi ovat joko ennen 1 p:ää tai 8:nen päivän jälkeen!

Tekijä tosin sanoo, että sekä vähittäis- että suurkauppatiedot ovat molemmat, »ani harvaa poikkeusta» lukuunottamatta, kuun alkupuolelta. Mutta tekijän esitys on tässä kohden kahdessakin suhteessa harhaan vievä. Kun M:lehden julkaisemissa suurkauppa tiedoissa vielä kolmannelta viikolta on jotenkin yhtäpaljon tietoja kuin ensimäiseltä, ja neljänneltäkin viikolta tietoja löytyy, kuinka voi silloin puhua »harvoista poikkeuksista»? Ja kun vähittäiskauppa tiedot ovat kuun alkuviikolta, silloin ei aineiston homogeenisuuden todistamiseksi ole kylliksi vaan yleensä puhua siitä, missä määrin suurkauppa tiedot ovat »kuun alkupuoliskolta». Kuinka kaukana ensimäisestä viikosta nämä suurkauppatiedot ovat, se käy

ilmi esim. siitä, että sekunda rukiin hintailmoituksista on vielä 10:n päivän jälkeen useampia tiedonantoja kuin kuun 1—10 päivältä.

Tekijä esittää vielä erään tekijälle nähtävästi erittäin tärkeän näkökohdan. Puolustaessaan menettelyään sillä, että M:lehti muka olisi julkaissut tietoja kummastakin kauppalajista samalta ajalta (kuukauden alkupuolelta) antaa hän asialle sen leiman, kuin jos M:lehti olisi silmälläpitänyt eri kauppalajien vertaamista toisiinsa ja sen johdosta tehnyt jonkinmoisia yhteensovitteluja. Yhtävähän kuin tekijä on voinut todistaa, että M:lehti vanhoja noteerauksia uudistaessaan on tahtonut mennä takuuseen siitä, että vanha noteeraus vielä uusien rinnalla on pitänyt paikkansa, yhtä vähän voi tekijä todistaa, että M:lehti tekijän väittämällä tavalla on tahtonut ilmoittaa hinnat samalta ajalta suur- ja vähittäiskaupassa. Päinvastoin, jos M:lehden menettelyä tarkastamme, emme voi tulla muuhun tulokseen, kuin että lehti yleensä on *lukijoittensa käytännöllistä tarvetta silmälläpitäen yleensä julkaissut viimeisen V.lehden tiedon, olkoon se sitte kuun ensimäiseltä tai kahdenneltakymmeneltäviidenneltä päivältä.* Tekijä on siis M:lehden tietojen käyttämisen erityisesti perustanut otaksumaan, joka ei ainoastaan ole täydellisesti todistamaton, mutta suoranaisesti väärä. Tämä on sitä ikävämpää, kun tekijä ei tästä otaksumastaan teoksessaan mitään mainitse, ja lukija siis ei ole voinut sitä kontrolleerata.

Teoksessaan esittämäänsä mielipidettä, että jauhon suurkauppahinnat koskisivat ulkomaista viljaa, ei tekijä enää puolusta. Unohtaen, että kysymyksellä »kotimaistako vai ulkomaista» on itse aineiston käsittelyssä merkityksensä, koska eri jauholajien hinnoissa laadusta riippuen voi olla tuntuva, eri paikoissa mahdollisesti eri suuri hinnan erotus, puhuu tekijä yksinomaan kysymyksen merkityksestä tietojen täydentämiseen nähden. Tässä kohden uudistaa tekijä jo hänen ensimäisessä vastauksessaan kuulemamme selityksen, millä lailla tekijä jauhojen suurkauppahintatietoja *ei ole* täydentänyt. Hän pitää yhä vielä omana salaisuutenaan sen, miten hän *on* tietoja täydentänyt. M:lehden ilmoituksista puuttuu kuitenkin tietoja usein kokonaisilta vuosineljänneksiltä, jopa eräästä kaupungista

kerran koko vuodeltakin. Ei siis olisi pitänyt sen vaatimuksen olla kohtuuton, että tekijä lukijalle olisi selittänyt arvoituksen, joka on siinä, että tekijä on luullut suurkauppahintojen koskevan ulkomaista viljaa, mutta kuitenkin ilmoittaa, ettei hän täydentäessään tietoja ole käyttänyt ulkomaisen viljan hintoja.

3) *Vuosiryhmitys.* Vuosiryhmityksen suhteen ei tekijä vieläkään ole tullut selville siitä, mikä väittelyn alainen kysymys on. Koettamatta sanallakaan kumota selitystäni, että arvostelussani en ole tahtonut ratkaista mihin ryhmään rajalla oleva vuosi 1891—92 kuuluu, uudistaa tekijä entisen väitteensä, jonka mukaan erimielisyytemme on siinä »että kirjoittaja (s. o. allekirjoittanut) tahtoi maanviljelysvuoden 1891—92 lukea, päinvastoin kuin tekijä oli tehnyt, säännöllisiin vuosiin kuuluvaksi ja maanviljelysvuoden 1893—94, päinvastoin kuin tekijä oli tehnyt, epäsäännöllisiin vuosiin». Tekijä yhä edelleenkin selittelee, kumpaakin vuotta erikseen käsitellen, ovatko vuodet säännöllisiä vai epäsäännöllisiä, mutta ei suostu vertaamaan kysymyksenalaisia vuosia toisiinsa. Kun tekijä käsitteille »säännöllinen» ja »epäsäännöllinen» ei ole mitään varmaa sisällystä antanut, voi hän kyllä, mutta ainoastaan tekemällä sen ajatusvirheen, että hän tätä jaoitusta kummassakin tapauksessa käyttää eri merkityksessä, sanoa että vuosi 1891—92 on »epäsäännöllinen», vuosi 1893—94 »säännöllinen». Mutta jos tekijä suostuisi vertaamaan kysymyksessä olevia vuosia toisiinsa, huomaisi hän, että hänen »säännöllinen» vuotensa on huonompi kuin hänen »epäsäännöllinen» vuotensa ja hänen ryhmityksensä niin ollen väärä.

Selittäessään mihin ryhmään kumpikin vuosi on laskettava, sanoo tekijä: »Hän (s. o. allekirjoittanut) koettaa selittää esim. vuoden 1891—92 säännölliseksi tuotantovuodeksi lukemistaan sillä, että edellisten hyvien vuosien säästöt olisivat muka tehneet tässä tyhjäksi sen suuren kadon vaikutukset, mikä keskittyi maanviljelysvuoteen 1891—92 ja oli meidän suurimpia katojamme». On aivan käsittämätöntä, kuinka tekijä, jonka kuitenkin on täytynyt jossain määrin hintatilaston metoodiin tutustua, on tällä tavalla voinut selvän esitykseni väärin käsittää. Se kohta kirjoitukses-

tani, jota tekijä tarkoittanee, kuuluu: »Joskin nim. 1891—92 vuoden lopussa huonommat sadontoiveet kohottivat hintoja, niin olivat useilta edellisiltä hyviltä vuosilta jääneet säästöt vuoden kuluessa taas niitä alentaneet». Tässä on siis kysymys ainoastaan siitä, että edellisten hyvien vuosien säästöt olivat vastapainona sille hintojen kohoomiselle, jonka *huonot sadontoiveet* aivan vuoden lopussa saivat aikaan. Eihän tässä ole puhettakaan siitä, että edellisten hyvien vuosien säästöt olisivat tehneet tyhjäksi sen suuren kadon vaikutukset, »mikä keskittyi maanviljelysvuoteen 1891—92». Tämä kato kyllä luonnotieteellisessa suhteessa keskittyi maanviljelysvuoteen 1891—92, mutta ainoastaan luonnontieteellisessä suhteessa. Sen taloudelliset seuraukset esiintyivät varsinaisesti vasta vuonna 1892—93, jonka alussa katosato tuli kauppaan ja johon siis hintatilastollisessa suhteessa kato keskittyi.

Sillä, että maanviljelysvuosi on otettu hintakäsittelyn pohjaksi, on tarkoituksena, että saman kalenterivuoden eri satojen vaikutukset voitaisiin käsitellä niin paljon kuin mahdollista erikseen, ja tekijän itse esittämä maanviljelysvuosihan on juuri tätä näkökohtaa silmälläpitäen määrätty. Jos tekijä on sitä mieltä, että hän määrätessään maaviljelysvuoden kestämään syyskuusta syyskuuhun on osannut oikeaan, silloin on aivan ristiriitaista, että tekijä sekoittaa molempien satojen, kasvavan ja vuoden alussa korjatun, vaikutukset toisiinsa, niinkuin hän nyt on tehnyt.

Että tekijä hintatilastollisessa tutkimuksessa voi ilman muuta väittää, kadon keskittyneen vuoteen 1891—2, osoittaa, että tekijän käsitys kysymyksenalaisesta asiasta on perinpohjin väärä. Ainoastaan tällaisen väärän käsityksen nojalla voikin tekijä enään ylläpitää vuosiryhmitystään.

Kuvaavaa tekijän epämääräiselle ajatustavalle on, että tekijä vuoden 1891—92 alussa korjattua satoa kutsuu »epätasaiseksi» (todistaakseen, että tämä vuosi on epäsäännöllinen) mutta vuoden 1893—94 alussa korjattua satoa, joka kuitenkin oli edellä mainittua satoa huonompi, kutsuu hän »tyydyttäväksi» (todistaakseen että tämä vuosi oli säännöllinen). Onko ihme, jos tekijä näin epä-

määräisillä ja epäverrannollisilla käsitteillä liikkuessaan ei ole voinut oikeisiin tuloksiin tulla!

Suuremman havainnollisuuden saavuttamiseksi esitämme vielä lopuksi rukiin satomäärän (tuhatmäärissä hl.) ja merkitsemme kursiveerattuna ne sadot, jotka eri ryhmityksien mukaan ovat epäsäännölliset.

Tekijän ryhmityksen mukaan

1889	1898	1891	1892	1893
4,257	4,518	*4,377*	*3,243*	3,828

Allekirjoittaneen ensimäisen ehdotuksen mukaan

1889	1890	1891	1892	1893
4,527	4,518	4,377	*3,243*	*3,828*

Allekirjoittaneen toisen ehdotuksen mukaan

1889	1890	1891	1892	1893
4,527	4,518	*4,377*	*3,243*	*3,828*

Nämä numerot edellisen esityksen valaisemina riittänevät osoittamaan, kuinka mahdoton tekijän vuosiryhmitys on.

4) Aluerajoitus. Tekijän puolustus, että hänen aluejaoituksensa olisi oikea, ei sisällä mitään asiallista ja perusteltua väitettä. Voin sen vuoksi aivan lyhyesti vastata siihen. Toisessa vastineessaan esitti tekijä aluejaoituksen jakoperusteeksi kylvön ja sadon keskinäisen suhteen. Esitin jo viime vastineessani useita syitä, jotka osoittivat, miten väärä tämä jakoperuste on. Mainittakoon vielä lisäksi, että jyväluku aivan ratkaisevasti riippuu siitä, kuinka paljon siementä samalle alalle on kylvetty. Tiheämpään kylvetystä laihosta saadaan pienempi jyväluku, vaikka itse viljaa samalta maaalalta voidaan saada enemmän. Pienempi jyvämäärä voi siis usein merkitä suurempaa satoa. Tuotantokustannuksistakaan ei jyväluku sinänsä todista mitään, sillä jos tahdotaan kylvää harvemmin ja siten saada useampi jyvä, vaaditaan taas enemmän kustannuksia maan kasvukykyisemmäksi saattamiseksi. Kun vielä tiedämme, että kylvön tiheys eri osissa maata vaihtelee, niin että yhtä suurelle maaalalle toisissa paikoin kylvetään kaksi kertaa niin paljon kuin toisissa, ymmärrämme miten kerrassaan mahdoton jyväluku tekijän tarkoittamana jakoperusteena on.

Tekijä sanoo viime vastineessaan esittäneensä jyväluvun ainoastaan lisätodistuksena. Sen vuoksi on syytä palauttaa mieleen, minkälainen oli se peruste, jolla tekijä teoksessaan puolusti Mikkelin läänin lukemista huonompaan tuotantoalueseen. Silloin tekijä tahtoi Mikkelin läänin tuotannon huonommuutta tehdä uskottavaksi sillä, että hän Mikkelin läänin suhteen lausui epäilyksiä virallisen tilaston luotettavaisuudesta. Olen siinä suhteessa huomauttanut, ettei ole pienintäkään syytää epäillä erityisesti Mikkelin läänin numeroita, silloin kuin muiden läänien numerot hyväksytään käytettäviksi. *Sitä paitsi on huomattava, että virallisen tilaston mukaan rukiin tuotanto henkilöä kohden Mikkelin läänissä on kysymyksen alaisina vuosina ollut keskimäärin suurempi kuin minkään muun Suomen läänin.* Kun näin kaikki tekijän väitteelleen esittämät puolustuktukset olemme koonneet yhteen, huomaamme selvemmin, miten todella mielivaltainen tekijän väite Mikkelin läänin suhteen on, ja miten toivoton on ollut tekijän yritys laskea huonompaan tuotantoalueeseen se lääni, jolla tilaston mukaan on henkilöä kohden suurin tuotanto!

5) *Rukiin hintamuodostuminen.* Rukiin paikkakunnallisen hintamuodostumisen suhteen säännöllisissä tuotanto-oloissa selittää tekijä yhä edelleen, että hän ei ole tahtonut tehdä selkoa siitä, mikä hinnat määrää, vaan että hän on ainoastaan tahtonut väittää, että paikkakunnallinen hintaero muodostun siten, että hinnat muodostuvat huonommalla tuotantoalueella korkeammaksi kuin paremmalla.

Mutta kun tekijä nimenomaan sanoo, että »paikkakunnallinen hintamuodostuminen tapahtuu paikkakunnallisen tuotannon perustuksella,» ja että »tuotantosuhteet tulevat paikkakunnalliseen hintamuodostumiseen nähden ratkaisevaksi tekijäksi», ei kukaan loogillisesti ajatteleva ja yleistä kielenkäyttöä tunteva lukija voi aavistaakaan, että tekijä tarkoittaa *eroja* paikkakuntain hintamuodostumien välillä.

En voi olla vielä täydelleen siteeraamatta erästä kohtaa, missä tekijä ei ainoastaan selvästi lausu, mikä meillä paikkakunnallisen hintamuodostumisen määrää, vaan myöskin verrattain laveasti

perustelee tätä. Siv. 98 sanoo tekijä: »— rukiin vähittäiskaupan paikkakunnallinen hintamuodostuminen tapahtuu säännöllisissä tuotanto-oloissa pääasiallisesti paikkakunnallisen tuotannon perustuksella». Tämän selittää tekijä seuraavalla tavalla: »Tulos on yhteydessä sen vähittäiskaupan laadun kanssa, mikä tässä on kysymyksessä. Myöjinä olivat tässä, kuten edellä huomautettiin, pääasiallisesti pienet maanviljelijät. Tavara määrän suuruus, mikä heillä oli tarjottavana yli oman tarpeen, riippui tietysti yksinomaan viljantuotannosta. Hintojen muodostuminen oli taas riippuvainen tarjonnan suuruudesta. Ilmiötä, mitä vähittäiskauppahinnat paikkakunnallisessa suhteessa osoittavat, täytyy siis kaupan laadun ja tuotannon kannalta katsoen pitää luonnollisena». Jos tekijä tahtoo väittää, ettei hän tässäkään kohden puhu itse hinnan muodostumisesta, vaan ainoastaan eroista eri paikallisten hintamuodostumien välillä, silloin on tekijän esitystapa sellainen, ettei tekijän sanoista todellakaan voi päättää, mitä tekijä tarkoittaa.

Tekijä huomauttaa, että hän kohta edellä esitetyn jälkeen olisi käyttänyt aivan »samanarvoisina» sanoja »paikkakunnallinen hintamuodostuminen» ja »paikkakunnallinen hintaero». Jos tekijä näin olisi tehnyt, olisi siitä vaan sanottavaa, että se on kokonaan väärää kielenkäyttöä; »paikkakunnallinen hintamuodostuminen» ja »paikkakunnallinen hintaero» ovat kaksi eri käsitettä, joita ei mitenkään saa sekoittaa toisiinsa. Mutta jos tekijä tarkemmin lukee kysymyksessä olevan kohdan, huomaa hän, ettei hän tällaista virhettä ole tehnytkään. Hän on päinvastoin tehnyt tarkan eron molempien näiden käsitteiden välillä.

Toinen seikka on sitte, että tekijä nyt ehdottomasti vakuuttaa, että hänen tarkoituksensa on ollut puhua hintaeroista eikä hintamuodostumisesta. Siinä suhteessa ei tietysti ole mitään sanottavaa. On vaan valitettava sitä muotoa, jonka tekijä ajatukselleen on antanut. Lukija ei teosta lukiessaan luonnollisesti voi tietää, mitä tekijä on tarkoittanut, vaan hänen täytyy pitää kiinni siitä, mitä tekijä on kirjoittanut käsittäen tämän niinkuin se yleisen kielenkäytön ja logiikan sääntöjen mukaan on ymmärrettävä. Sitäpaitsi on lukijalle, jolla on selvillä, että hintaerot eivät ole mitään muuta kuin eri paikkakunnallisten hintamuodos-

tumien keskinäisiä suhteita, mahdotonta teoksessa edellyttää sellaista metoodillista virhettä, kuin että tekijä olisi ryhtynyt ratkaisemaan kysymystä, minkä perustuksella hintaerot muodostuvat tekemättä ensin selvää siitä, miten itse hinnat muodostuvat.

Mutta näinkin käsitettynä (että paikkakunnalliset hintaerot muodostuvat pääasiassa paikkakunnallisen tuotannon perustuksella) on tekijän tulos väärä. Olemme ennen tehneet selkoa kannastamme tässä suhteessa. Kun tekijä toisessa vastineessaan kokonaan sivuuttaa todistukseni, ei ole syytä tähän asiaan enää ryhtyä.

Tämänkin formuleerauksen on tekijä kuitenkin vastineissaan hylännyt. Hän ei enää tahdo sanotuksi, että »hintaerot» muodostuvat pääasiallisesti paikkakunnallsen tuotannon *perustuksella.* Hän tyytyy siihen väitteeseen, että »huonommalla tuotantoalueella hinta muodostuu korkeammaksi kuin paremmalla», nähtävästi asettamatta näitä kahta seikkaa enään syyn ja seurauksen suhteeseen.

Tässä muodossa sanoo tekijän lopputulos jo verrattain vähän siitä, mitä alkuperäinen formuleeraus tahtoi selittää. Tekijä ei tosin tahdo tätä eroa myöntää, mutta lukija helposti ymmärtää, mikä eroitus on, jos ainoastaan konstateerataan ero hinnoissa kahdella erilaisella tuotantoalueella tai jos selitetään, *minkä perustuksella tämä ero muodostuu.*

Mutta vielä tässä vaatimattomassakin muodossa on tulos väärä. Se perustuu väärään vuosi- ja alueryhmitykseen. Sitäpaitsi olen ensi kirjoituksessani (siv. 302—303) esittänyt tämän väitteen perusteista huomautuksia, joita tekijä ei suinkaan ole voinut kumota.

Olin huomauttanut, että oli metodillisesti virheellistä ruveta, niinkuin tekijä on tehnyt, ratkaisemaan yhden, vähemmän tärkeän faktorin, kotimaisen tuotannon, merkitystä hintamuodostumiseen ja jättää ehdottomasti ratkaisevan faktorin, ulkomaisen tuotannon, merkitys käsittelemättä. Tähän vastaa tekijä, että paikkakunnallisten hintaerojen tutkiminen, »ei edellytä, että tekijän pitäisi ruveta numeroilla todistelemaan yleisissä kansainvälisissä hintailmiöissä esiintyviä, vaikkapa ei aina suinkaan numeroilla todistettuja lakeja». Vaikka tekijä ei olisikaan ottanut todistaakseen näitä yleisiä »kan-

sainvälisissä hintailmiöissä esiintyviä» lakeja, olisi hänen kuitenkin ollut välttämätöntä tutkia, miten nämä lait käsiteltävissä yksityistapauksissa ilmenevät. Ja tämä olisi kyllä ollut mahdollista.

Valaisevan esimerkin siitä, mihin tekijä on joutunut ylläesitettyä menettelyä seuratessaan, antaa hänen käsittelynsä vuosina 1891—2 ja 1892—3 tapahtuneesta hintakorotuksesta. Vaikka tämä hintakorotus aivan silminnähtävästi pääasiassa riippui ulkomailla ja etenkin Venäjällä vuonna 1891 tapahtuneesta kadosta, ei tekijä tähän asiaaan ilmiötä käsitellessään sanallakaan viittaa. Hän puhuu koko ajan ainoastaan siitä, miten hintojen kohoaminen tapahtui »epäsäännöllisenä tuotantokautena» ja selittää kaikki hintojen kohoamisen yhteydessä olevat seikat, kuten hintasuhteiden muutoksen, kotimaisesta kadosta johtuvilla seikoilla. Vieläpä panevat muutamat lauseet lukijaa suuresti epäilemään, olisivatko ilmiön syyt tekijälle itsellekään selvillä. Niinpä tekijä, siv. 88 sanoo: »Kun hintamuutoksella olivat sellaiset syyt kuin tässä, nim. tuotannon väheneminen — —» ja siv. 105: »Hinnan kohoamisen syy oli tässä vuosituotannon väheneminen. Kun se vähentyi, ei pieuillä maanviljelijöillä Itä-Suomessa enää riittänyt viedä viljaansa torille joten tarjonta siellä väheni samalla kuin kysyntä tietystikin yleisen viljan puutteen aikana yhä suuremmassa määrässä lisääntyi ja kohotti torikaupan hintoja.» (Huomattava on, että tekijä tarkoittaa kotimaista tuotantoa.) Vaikka ei tekijä olisi tarkoittanutkaan sitä, mitä hänen esityksensä sanan mukaisesti sisältää — sehän on ennenkin tapahtunut — on jo itsessään se seikka, ettei tekijä ilmiötä käsitellessään ole ottanut huomioon ulkomaan vaikutusta, metoodillinen virhe. Miten lukija voi selittää itselleen sellaiset ilmiöt, kuin että meillä jo talvikuukausina v. 1891, jonka alussa korjattu sato oli mitättömän vähän pienempi edellisen hyvän vuoden satoa, hinta kohosi korkeammaksi kuin seuraavana vuonna, jolloin meillä oli täydellinen kato ja että hinnat vuonna 1893—4 alenivat alemmaksi kuin hyvänä vuonna 1890—1, vaikka vuoden alussa korjattu sato oli katosatoa hyvin lähellä. Ainoastaan se seikka, että ulkomailla v. 1891 oli kova kato, ja että kahtena seuraavana vuonna sadot tulivat yhä paremmiksi, olisi voinut lukijalle antaa jonkinmoisen kuvan asiasta.

Kun tekijä kerran ryhtyi käsittelemään hinnan kohoomista ja sen yhteydessä olevia ilmiöitä selittelemään, olisi ollut aivan välttämätöntä tutkia, missä suhteessa muutokset ulkomaisessa tuotannossa olivat muutoksiin hinnanmuodostumisessa. Tässä ei auta sekään selitys, että tekijä ei ole tahtonut puhua siitä, mikä itse hinnat määrää, vaan siitä, miten hintaerot muodostuvat, sillä tässä jos missään on selvää, että ulkomaan tuotanto on määrännyt myöskin hinnan erot eri vuosien välillä.

* * *

Tekijä valittaa sitä »negatiivista suuntaa», jonka arvosteluni on saanut. Tämä negativisuus ei kuitenkaan ole riippunut minusta, vaan itse teoksen laadusta. Kun teos metoodin suhteen on siksi puutteellinen, kuin olen sen osoittanut, ei ole ihmeellistä, että tuloksetkin ovat väärät.

Tekijän molempien vastinten kautta on lukijalle selvinnyt eräs uusi piirre tekijän teoksessa, joka ei suinkaan ole sille eduksi. Se on se, että tekijä tuloksensa usein laatii muotoon, joka sanoo paljon enemmän, kuin tekijä on tarkoittanutkaan. Sellainen on esim. tekijän lause ja siihen liittyvät selitykset, miten rukiin paikkakunnallinen hintamuodostuminen tapahtuu paikkakunnallisen tuoton perustuksella. Samaten tekijä, kun hän puhuu hinnan muodostumisesta »säännöllisinä» ja »epäsäännöllisinä» tuotantokausina asettaa sanansa niinkuin hän olisi katsonut todistaneensa jonkun »lain» hintamuodostumiselle meillä säännnöllisinä ja epäsäännöllisinä tuotantokausina yleensä. Kun arvostelija sitte vähän myöhemmältä ajalta esitti eräitä numeroita, jotka kävivät kokonaan toiseen suuntaan kuin tekijän esittämät, myönsi tekijä että tällöin jo saattoi hinta muodostua toisenlaisten perusteiden mukaan. Tekijä siis ei ole tarkoittanutkaan mitään yleisempää sääntöä, vaan nähtävästi ainoastaan itse tutkimusvuosia ja niiden raja-aikoja, mutta teoksessaan esittää hän kuitenkin »sääntönsä» ilman mitään tälläista reservatioonia. Tosin tekijän tulokset, niinkin rajoitettuina kuin tekijä väittää tarkoituksensa olleen, ovat väärät, mutta joka tapauksessa on tällainen epätarkkuus aja-

tusten lausumisessa omiansa suuressa määrin vähentämään teoksen arvoa.

Näin ollen ei tekijän viimeinenkään vastine, jossa ei varsinaisia uusia näkökohtia esitetäkään, ole voinut arvostelussa tekemiäni muistutuksia suinkaan lieventää: käsittely on useissa pääkohdissa metoodillisesti virheellinen ja tulokset sen kautta väärät.

Hilma Hägg.

Helsingissä, Suomal. Kirjall. Seur. Kirjap. Osakeyhtiö, 1905.

Liite Valvojan X vihkoon 1905.

Vieläkin viljanhintojen muodostumisesta Suomessa.

II.

Herra J. H. Vennolan »loppuhuomautusten» johdosta.

Täytyy ihmetellä, että hra Vennola on katsonut asiansa vaativan niin pitkää vastinetta kuin ylläoleva, kun hänellä ei kuitenkaan ole ollut esitettävänä mitään mainittavaa asiallista uutta. Tämän vuoksi ei minun tarvinnekaan kuin muutamalla sanalla valaista yksityisiä kohtia tekijän esityksestä.

1. *Lähteitten ilmoittaminen.* Tässä suhteessa tekijä tuo esille yksinomaan sellaisia väitteitä, jotka vastineissani jo katson kumonneeni, eikä tähän asiaan siis ole syytä ryhtyä.

2. *Lähteitten käyttäminen.* Tekijä tarkoittaa nähtävästi puolustuksellaan sanoa, että vaikka hän ei olekaan, niinkuin hän jo epäsuorasti näyttää myöntävän, suurkaupasta käyttänyt tietoja, jotka olisivat vähittäiskauppatietojen kanssa homogeeniset siinä merkityksessä, että ne olisivat samalta ajalta (kuun ensi viikolta), niin tällä seikalla ei olisi käytännöllistä merkitystä, koska hinnat eivät monessakaan tapauksessa ole muuttuneet. Mutta muutoksia on kuitenkin tapahtunut, jopa useampia kuin tekijä esittää, hän kun jättää esim. tarkastelematta kaikki toisen viikon tiedot, joita on kaksi viidettä osaa käytetyistä tiedoista. Joka tapauksessa on tekijän menettely metoodisesti väärä. Jos se ei ole tuottanut vääriä tuloksia, mikä ei suinkaan ole todistettu, niin on tämä vaan sattumaa eikä tieteellisen tutkimuksen tulos.

Tekijän mielestä on vaatimus, että hänen olisi pitänyt viikkotiedoista laskea kuukausikeskimääriä ja jo niitä käsitellä, »kritiiki-

tön» ja »toisista tehtävistä haettu». Mutta olisihan tällainen menettely enemmän valaissut asiaa kuin tekijän nyt käyttämä. Ja eikö tutkijan tule aineksia julkaista juuri silmälläpitäen sitä, että hänen aineensa tulisi mahdollisimman hyvin selvitetyksi? Juuri se seikka, ett'ei tekijä myönnä tähän asiaan kuuluvaksi, missä määrin viikkotietojen käyttämisellä voidaan asiaa enempi valaista kuin kuukausitietojen käyttämisellä, selittää paljon, miksi tekijä ei ollenkaan ole voinut ymmärtää arvostelijan vaatimusta viikkotietojen käyttämisestä.

Arvostelun ydinkohdan suhteen, nim. että tekijä ei ole ilmoittanut kuukausitietoja käyttäneensä eikä menettelyään perustellut, ei tekijä esitä mitään uutta.

Jauhojen laadun suhteen sanoo tekijä, että jauhojen hintojen täytyy katsoa kuvastavan *»yleensä jauhoja tekemättä lajierotusta»*. Tähän täytyy huomauttaa, että tekijä itse on selittänyt hintojen olevan todella maksettuja eikä arvioituja. Myydyt jauhot taas ovat olleet joko kotimaisia tai ulkomaisia, mitään neutrumia ei löydy.

Puuttuvat tiedot näyttää tekijä saaneen sangen epäiltävällä tavalla. Kun kokonaisia vuosineljänneksiä jopa pitempiäkin ajanjaksoja puuttuu, silloin ei voi pitää oikeutettuna, että tekijä ennen ja jälkeen maksettujen hintojen ja muiden hintakurvien avulla vaan ylimalkaan arviotiedoilla määrää hintakurvan kulun. Jos hän rukiidenkin suhteen, joista vaan neljästä kaupungista tyydyttäviä tietoja löytyy, on käyttänyt samaa »täydennysmetoodia», voi tulos olla varsin epäiltävä. Tällaisten seikkojen ilmeneminen vaan todistaa, kuinka tärkeätä olisi ollut, että tekijä yksityiskohtaisesti olisi maininnut eri lähteet, täydennyslähteetkin.

3. *Vuosiryhmitys.* Kun tekijä ei tahdo myöntää oikeaksi sitä yleisesti tunnettua totuutta, että maanviljelysvuoden alussa korjattu sato ratkaisevana määrää vuoden viljatalouden, ja että vuoden kuluessa kasvava sato ainoastaan vuoden kahtena tai kolmena viimeisenä kuukautena ja silloinkin ainoastaan sadon toiveitten muodossa, siis varsin epämääräisesti, hintoihin vaikuttaa ei väittelyssä voida tulla yksimielisyyteen.

Vastineessani esitin verrattaviksi eri vuosien sadot. Tästä sanoo tekijä: vuosiryhmityksen kumoomiselle on vertailu *aivan arvoton* koska kirjoittaja vertailee tässä ainoastaan kalenterivuoden satoa ja tutkimuksessa on puhe maanviljelysvuoden tuotantosuhteista. Mitä on »kalenterivuoden» sato? Uuden vuoden aikaanko korjattu?! Tekijä on teoksessaan käyttänyt hyvin paljon samantapaisia ilmoituksia satomääristä. Onko tekijä näitäkin luullut jonkimmoisiksi »kalenterivuoden sadoiksi»? Eikö tekijä todellakaan tiedä, että Virallisen tilaston satomäärät tarkoittavat todellista syksyllä korjattua satoa, niin että kun esim. puhutaan vuoden 1891 sadosta, sillä tarkoitetaan samaa satoa, jota me kutsumme maanviljelysvuoden 1891—92 alussa korjatuksi sadoksi?

On aivan omituista, miten suurella innolla tekijä vakuuttaa, että hän »*kalenterivuoden* 1891 satoa» ei ole »suinkaan» pitänyt epäsäännöllisenä, siis juuri samaa satoa, joka määrää tekijän mukaan »epäsäännöllisen» vuoden 1891—92 viljatalouden. Tämä on jo suurempi myönnytys, kuin mitä on pyydettykään.*)

Tekijä ei näy tietävän, että tilastollisessa tutkimuksessa aivan hyvin voi rinnakkain käyttää kahta ryhmitystä ja tutkia ainehistoa molempien kannalta. Ainoa mitä ei saa tehdä, on että käytetään *väärää* ryhmitystä niinkuin tekijä on tehnyt.

4. *Rukiin hintamuodostuminen.* Tässä täytyy lyhyesti huomauttaa, että tekijän esitys omista johtopäätöksistään on väärä. Tekijä on sen *perustuksella,* että itä- ja länsi-Suomen välillä on hintaerotus (8—20 %) olemassa, tehnyt johtopäätöksen, että paikkakunnallinen hintamuodostuminen tapahtuu paikkakunnallisen tuotannon perusteella. Vastineissaan tekijä johtopäätökseensä lisää sen, mikä hänellä todella on ollut premissinä, ja lieventää siten johtopäätöstään.

---

*) Koko tekijän vuosiryhmitystä koskeva esitys on muuten harvinaisen sekava. Niinpä hän huolimatta äsken mainitusta myönnytyksestään vasten selviä tosiasioita väittää, että tutkimusaikana ollut suurin kato hintatilastollisessakin suhteessa »keskittyi“ m. vuoteen 1891—2. Samassa hengen vedossa tekijä kuitenkin sanoo, että kadon vaikutus seuraavana vuonna tuntui enenevän! Tällaiset ristiriitaisuudet tekevät tekijän esityksen kysymyksen selvittelylle kerrassaan arvottomaksi.

Samassa yhteydessä väittää tekijä, että hän yllä esitettyä johtopäätöstään vähittäiskaupan suhteen selittäessään olisi »tarjonta» käsitteellä tarkoittanut paitsi tarjottua määrää, joka riippuu tekijän mukaan kotimaisesta tuotannosta, myöskin kaupan laadusta johtuvia seikkoja. Jos tekijä viimemainituille antaa ratkaisevan merkityksen silloin on kokonaan väärin, että tekijä tällaisen tarjontakäsitteen perustuksella tekee johtopäätöksiä *tuotannon* merkityksestä.

Tekijä kysyy (siv. 12), mikä on erotus kummankin esittämien väitteiden välillä, kun molemmat selittävät liikesuhteista johtuvien vaikuttimien hintoihin vaikuttavan. Erotus on yksinkertaisesti siinä, että tekijä väittää, liikesuhteitten vaikutuksesta huolimatta, paikkakunnallisen hintamuodostumisen tapahtuvan paikkakunnallisen tuotannon perustuksella, mutta että arvostelija tätä väitettä ei voi hyväksyä.*)

Kumotakseen väitteeni, että tekijä hintojen kohoamisen suhteen *tätä asiaa käsitellessään* ei ole ottanut käsiteltäväksi ulkomaan vaikutusta, esittää tekijä useita kohtia kirjastaan. Ensiksikin ovat nämä kaikki kohdat poimitut aivan toisesta yhteydestä; siitä kohdasta, missä tekijä kysymyksen alaista asiaa esittää, ei tekijä ole

---

*) Tekijä moittii minua tämän yhteydessä siitä, että en ole esittänyt hänen selittäneen yllämainittua väitettänsä viljakauppamme kehittymättömyydellä. Syy miksi en ole tätä tehnyt, on siinä, että kun katsoin kumonneeni itse selitettävän väitteen, en pitänyt lyhyessä esityksessäni välttämättömänä esittää kaikkia niitä väärin käytettyjä selitysperusteita, millä tekijä väitettään on tukenut. Tekijä on tämän seikan teoksessaan esittänyt ainoastaan lisäselvittelynä sen jälkeen kun hän jo itse johtopäätöksen on tehnyt ja sen kumoomattomana lukijalle esittänyt. Kun sitäpaitsi tekijän esitys tämän lisäyksen suhteen oli siksi puutteellinen ja osoitti, että koko selitysperuste tekijälle lopultakin oli hyvin epäselvä (vrt. esim. sitä vähäistä huomiota, minkä hän ulkomaan viljan kaupalle kotimaisen viljan kaupan rinnalla antaa, sekä hänen ulkomaan kauppaa koskevaa, osittain aivan väärää, osittain puutteellista esitystään) ei tämän seikan mainitsematta jättämisen olisi pitänyt olla tekijälle erityiseksi vahingoksi. Tietysti tällaisessa tapauksessa voi olla eri mielipiteitä siitä, kuinka syvälle yksityiskohtiin esityksessä on mentävä, mutta kun kerta raja jossakin oli tehtävä, pidin riittävänä, että laajemmin olin esittänyt ne syyt, joihin itse johtopäätöksen tekeminen perustui.

voinut tuoda esille ainoatakaan viittausta ulkomaan vaikutukseen. Toiseksi eivät nämä kohdat koske sitä asiaa, jota tekijä tahtoo sanoa esittäneensä. Siv. 38—41 tekijä tekee selvää käytettävinä olevista viljamääristä, ei hinnoista. Siv. 59—63 esittää tekijä kyllä hajanaisia numeroita sekä ulkomaan että meidän hinnoista. Tässä hän kuitenkin ainoastaan konstateeraa, että on olemassa suuri ero meidän ja ulkomaan hintojen välillä, mutta hän ei suoranaisesti aseta niitä syyn ja seurauksen suhteeseen toisiinsa nähden. Ainoa kohta, missä tekijä todella puhuu ulkomaan kadon vaikutuksesta hintojen kohoomiseen, on siteerattu lause siv. 50. Mutta tässäkin, jos tällaiselle yksityiselle lauseelle jotain merkitystä annamme, tekijä asettaa ulkomaan tuotannon vaikutuksen vasta toiselle sijalle kotimaan vaikutuksen jälkeen. Siinä, missä tekijä ilmiötä käsittelee, hän ei, kuten sanottu, ulkomaiden vaikutukseen viittaakaan Päinvastoin näyttää siltä, että tekijä olisi käsittänyt ilmiön ratkaisevasti riippuvan kotimaisesta kadosta.

Kun tekijä kautta koko teoksen puhuu hintojen muodostumisesta »säännöllisenä» ja »epäsäännöllisenä tuotantokautena» ilman mitään ajan rajoitusta, vetoo kän siihen, että hän teoksen *alkulauseessa* huomauttaa, että »tuloksia nykyhetkelle sovitettaessa on ero ajassa otettava huomioon». Mutta hän on heti sen jälkeen jatkanut — vaikka hän viime kirjoituksessaan ei sitä mainitse katsoen siis asiansa tällaisissa sivuseikoissakin vaativan yksipuolista esitystä — että »suurempia muutoksia yleisissä keskimääräisissä suhteissa useampiin kysymyksiin nähden ei — — ole tapahtunut». Tällainenko reservatsiooni siis muka oikeuttaisi tekijää koko teoksessa puhumaan ikäänkuin yleisistä taloudellisistä laeista, kun hän tarkoittaa väitteitä, jotka koskevat vaan muutamia vuosia!

* * *

Paitsi sitä, että tekijä tieteellisessä kirjallisuudessa onneksi harvinaisella tavalla on jättänyt antamatta useita tärkeitä lähteitä koskevia tietoja, olen moittinut hänen tutkimustaan puutteelliseksi etupäässä kahdessa kohdassa 1) lähdekritiikissä ja lähteiden täydentämisessä 2) itse johtopäätösten tekemisessä.

Virheet jälkimäisessä suhteessa (väärä vuosi- ja alueryhmitys y. m.) ovat saaneet aikaan, että tekijän kaikki tärkeimmät puheena olevia seikkoja koskevat päätelmät eivät pidä paikkaansa, ei siinä muodossa, missä tekijä on ne esittänyt, eikä siinä muodossa, mitä tekijä sanoo niillä tarkoittaneensa. Virheet lähdekritiikissä ja lähteiden täydentämisessä tekevät oikeainkin johtopäätösten tekemisen julkaistuista aineksista arveluttavaksi. Julkaistujen lähteiden varmentaminen taas on vaikeaa siitä syystä, että tietojen täydentämisestä on tehty niin puutteellisesti selkoa. *Seuraavalla tutkimuksella ei siis liene muuta keinoa kuin vielä kerran alkulähteisiin mennen tehdä uudestaan tekijän tässä suhteessa suorittama työ.* Tämä tulee ennen mainittujen syiden lisäksi välttämättömäksi jo senkin vuoksi, että tekijä on jättänyt perusteellisesti ja systemaattisesti käyttämättä (taikka ainakin lukijalle esittämättä) sen tärkeän lähdekriitillisen apuneuvon, joka hänellä olisi ollut, jos hän yksityiskohtaisemmin olisi verrannut julkaisemiaan aineksia muihin saman aikuisiin lähteisiin ja tutkinut, mihin tuloksiin niiden johdolla ehkä olisi voitu tulla. Vaikka niissä voikin puutteellisuuksia olla, tarjoisivat ne, varsinkin sanomalehtien kokoomat torihintatiedot uutta valaistusta kysymykselle ja hyviä tukikohtia tekijänkin käyttämien ainesten luotettavaisuuden tarkastelulle.

Minkä verran arvoa on annettava tutkimukselle, jonka useat tärkeimmät johtopäätökset ovat väärät ja jonka ainehisto nykyisessä muodossaan ei edes kelpaa perusteeksi seuraaville tutkimuksille, on ilman muuta selvä. Se ansio tekijällä kuitenkin on, että hän on ottanut alotteen tämän tapaisten ainesten tutkimiselle. Valitettavaa on vaan, ettei hän ole tehtäväänsä suorittanut suuremmalla tieteellisellä tarkkuudella ja perusteellisuudella sekä oikeampaa metoodia käyttäen.

Olen muuten samaa mieltä kuin tekijä, että ei ole aihetta enää väittelyä jatkaa. Ja tähän on syynä se, että meillä näkyy olevan niin perin erilaiset käsitykset tieteellisyyden vaatimuksista. Tekijä ei pidä minään virheenä sitä, että hänen lähdeilmoituksensa on

ilmeisesti ristiriitainen tai että häneltä puuttuu selonteko siitä miten usein julkaistuja tietoja hän on käyttänyt, vaan pitää riittävänä sitä, että lukija alkulähteisiin menemällä saa selvän lähteitten laadusta. Vaikka lähteistä puuttuu tietoja kokonaisilta vuosiltakin — käsiteltävinäkin olevia vuosia on vaan viisi — ei hän suinkaan pidä epäiltävänä täydentää tietoja mielivaltaisilla arviotiedoilla eikä katso tarpeelliseksi edes mainita, mitkä numerot ovat tällaisia täydennettyjä. Kun rukiin suurkauppatiedoista noin viides osa on vanhoja tietoja, toinen viides osa taas kuukauden jälkipuoliskolta, puhuu tekijä näistä tapauksista »häviävinä» ja »harvoina» poikkeustapauksina. Vaikka tekijän perustavat johtopäätökset ovat esitetyt muodossa, joka sanoo jotain aivan toista, kuin tekijä sanoo tarkoittaneensa, ei hän siinäkään myönnä virhettä tehneensä. — Edellä mainitut seikat ovat siksi yksinkertaisia, ettei niitä käy edes todisteleminen. Tekijä sitä paitsi viime kirjoituksessaan jo sangen useassa kohden vaan uudistaa vanhan selityksensä koettamattakaan kumota niiden suhteen tekemiäni huomautuksia, vaikka hän vastauksessaan kyllä puhuu muista asioista laajasti.

Tekijää varten ei siis ole syytä väittelyä jatkaa. Olen myös vakuutettu, että siitä, mitä jo olen esittänyt, puolueeton lukija on voinut saada selvän kuvan asiasta, joten väittely puolestani voi kernaasti loppua tähän.

Hilma Hägg.

Helsingissä, Suomal. Kirjall. Seuran Kirjap. Osakeyhtiö, 1905.

3 2044 098 412 836